Yaubada wasana: Buka Hauhauna tupwana

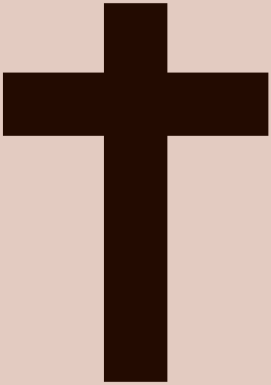

The Message about God: The New Testament in the Saliba language of Papua New Guinea

Yaubada wasana: Buka Hauhauna tupwana
The Message about God: The New Testament in the Saliba language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Saliba long Niugini

copyright © 2007, 2013, 2017, 2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

℗ Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Saliba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Jul 2025 from source files dated 26 Apr 2024
a38b418f-b400-5c73-b231-ea8af9b0924a

Contents

Mataiyo 1
Maleko 96
Luka 153
Yowane 250
Apostolo 323
Loma 412
1 Kolinito 454
2 Kolinito 497
Galatiya 524
Epeso 540
Pilipi 554
Kolose 564
1 Tesalonika 574
2 Tesalonika 583
1 Timoti 589
2 Timoti 601
Taitasi 610
Pilemona 616
Hebelu 619
Yamesi 650
1 Petelo 662
2 Petelo 675
1 Yowane 684
2 Yowane 695
3 Yowane 697
Yuda 699
Hemasalaha 703

Mataiyo
Yesu wasana Mataiyo ye kuli wa
Buka ta hededehemasalahana

Buka ta taukulina meta Mataiyo, iya Yesu yona hekahekata hesau, na hesana bagubagunana Lewi. Iya Dius tamowaina na yona magai meta Kapelenauma. Kana paisowa takisi tautanotano, na kabo Yesu iya ye lobai na ye yoganei bena iya ye hemuliwatani (Mataiyo 9:9). Yesu wasana bukana ta Mataiyo ye kuli nuwana bolimai 60 ye lau 85 AD luwadiyena.

Mataiyo buka ta ye kuli meta Dius tamowaidiyao hesabadi. Dius tamowaidi wa Yaubada yona hededehesunuma beyabeyadi wa se sunumaeidi na yona basileiya se nayai bena ye masalaha tanoubu ta unai. Mataiyo ye hekitadi meta Yesu Yaubada yona basileiya ye leyama (Mataiyo 4:17).

Yesu iya Dius kadi mumuga Abelahama kana isimulita (Mataiyo 1:1). Yesu hinage Mose lauhedamaina (Dutelonomi 18:15), na gonogonowana doha Mose, Yesu hinage ye sae kuduli unai na laugagayo hauhauna ye leyama yo laulau dudulaidi ye hekatadi (Mataiyo 5—7). Yesu hinage Dawida kana isimulita, iya nabada wa unai Dius yodi wasawasa saesaena wa (Mataiyo 1:6,17), yo Yesu Isalaela (o gonowana ta wane, Yaubada yona basileiya) yodi wasawasa (Mataiyo 21:5, 27:11). Yesu meta peloweta yodi hedehedede wa ye hemamohoiyeidi (Mataiyo 1:23, 2:15,17,23, 4:14, 8:17, yo hekadiyo). Yona boita unai tamowai maudoidi ye hemaisahaidi na se hemala Yaubada yona tamowai (Mataiyo 1:21, 26:28). Na kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi (Mataiyo 17:9, 20:19, 28:7) na unai ye hemamohoiyei meta Yesu mamohoi Yaubada Natuna.

Teina maudoina ta ye hemasalaha meta Yesu iya Yaubada yona hededehesunuma tamowaina yo Dius yodi Mesaiya o Keliso (Mataiyo 11:2-6, 16:16,20, 23:10), yo iya taugilihaidi. Na Yesu nige Dius se bom mo yodi Mesaiya, na dagela tamowaidi hinage (Mataiyo 2:1-12, 28:18-20).

Kabahetubu unai Mataiyo ye kuli bena Yesu hesana iya Imanuwela, kaniyona ede *"Yaubada maiyada"* (Mataiyo 1:23), na gehegehena ne unai Yesu ye hededehesunuma meta iya maiyada (Mataiyo 28:20).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Yesu kana mumuga yo yona huyalabasi wasana *1:1—2:23*
- Yowane Babatiso wasana *3:1-12*
- Yesu babatiso ye hai na laukita ye hekalo *3:13—4:11*
- Yesu Galili unai ye paisowa *4:12—18:35*

- Yesu ye sae Yelusalema *19:1—20:34*
- Yesu yona mauli mayadaidi gehegehedi, se helauhetala na se unuhemwaloi *21:1—27:66*
- Yesu ye tolo'uyo na yona hekahekatao ye hetamalidi yona tautauwasa *28:1-20*

Yesu Keliso kana kulutubuwao
(Luka 3:23-38)

1 ZTeina ta Yesu Keliso kana kulutubuwao. Abelahama unai ye hetubu ye dobi Dawida iya wasawasa, na kabo ye dobi ede Yesu unai.
2 Abelahama natuna Isako,
Isako natuna Yakobo,
Yakobo natuna Yuda ma kana kahao.
3 Yuda natunao Pelesi yo Sela, sinadi ede Tamala.
Pelesi natuna Heselona,
Heselona natuna Lama.
4 Lama natuna Aminadaba,
Aminadaba natuna Nasona,
Nasona natuna Salamona.
5 Salamona natuna Bowasi, na sinana ede Lahaba.**
Bowasi natuna Obedi, sinana ede Luti.
Obedi natuna Yese,
6 Yese natuna Dawida, iya ede wasawasa.

Dawida natuna Solomona, sinana ede Bateseba,** iya meta Ulaiya kwabulina.
7 Solomona natuna Lehobowama,
Lehobowama natuna Abiya,
Abiya natuna Asa.
8 Asa natuna Yehosapata,
Yehosapata natuna Yeholama,
Yeholama natuna Usiya.
9 Usiya natuna Yotama,
Yotama natuna Ahasa,
Ahasa natuna Hesekiya.
10 Hesekiya natuna Manase,
Manase natuna Amona,
Amona natuna Yosiya.
11 Yosiya natuna Yekoniya** ma kana kahao. Siya yodi huya unai Babiloni** yona tau'iyala se laoma Yudeya tanona tamowaidiyao se haidi se laeidi Babiloni.

12 Na muliyena kabo Yekoniya natuna Seyalatiyela,

** **1:5:** *Lahaba* wasana ede Yosuwa 2 yo 6:25 udiyedi ku hasili. ** **1:6:** *Bateseba* wasana ku hasili 2 Samuwela 11—12unai. ** **1:11:** *Yekoniya* hesana hesau ede *Yehoyakina.* ** **1:11:** *Babiloni* meta basileiya yo hinage magai lakilakina teha Pesiya unai, wauta iya ede *Irak* basileiyana.

Seyalatiyela natuna Selubabela.
13 Selubabela natuna Abiuda,
Abiuda natuna Eliyakima,
Eliyakima natuna Asowa.
14 Asowa natuna Sadoka,
Sadoka natuna Akima,
Akima natuna Eliuda,
15 Eliuda natuna Eleyasala,
Eleyasala natuna Matana,
Matana natuna Yakobo,
16 Yakobo natuna Yosepa.
Yosepa mwanena Maliya. Maliya natuna ede Yesu, iya ta katai ede Keliso.

17 Unai, Abelahama kana isimulitao ye dobi Dawida unai meta isi saudoudoi-hasi (14), yo Dawida unai ye dobi huyana se laeidi Babiloni, isidiyao meta saudoudoi-hasi (14), na kabo ye dobi Keliso unai meta hinage isi saudoudoi-hasi (14).

Yesu Keliso huyalabasina
(Luka 2:1-7)

18 Yesu Keliso huyalabasina wasana ede doha teina: Maliya Yesu sinana se hededehepatulaei Yosepa unai, na sola nige se miyakesega, na ye masalaha na kabina se kata meta Maliya ye diyaka Yaluwa Tabuna logulogunaena.
19 Na Yosepa meta tamowai namwanamwana na nige ye henuwa Maliya ye hemwadine tamowai matadiyena. Unai yona nuwatu ye ginauli bena wadawadamyena ye inawasei.**
20 Sola ye nuwanuwatu, na Guiyau yona anelu ye laoma kenosuwaiyena ye hededelau unai ye wane, “Yosepa, Dawida natuna,** tabu ku matausi na Maliya ku tawasolai. Iya natuna meta Yaluwa Tabuna unai ye tubuma.
21 Iya kabo natuna loheya ye labasi, na hesana kabo ku tole Yesu,** matawuwuna iya boda Isalaela yodi yababa udiyedi kabo ye gilihaidi.”

** **1:19:** *Unai yona nuwatu ye ginauli bena wadawadamyena ye inawasei:* Dius yodi kabikabi unai waihiu se hededehepatulaei tau hesau unai ede se kitadi doha se tawasolako, unai tamowai matadiyena meta Maliya ye ganawali. Na Yosepa meta laulau dudulaidi tamowaina, ede nige gonowana Maliya ye tawasolai, matawuwuna ye ganawaliko. Na iyamo nige ye henuwa bena Maliya ye hemwadinekaliliyei tamowai matadiyena, unai ye nuwatui bena kabo wadawadamyena ye laugabaei na Maliya kabo natuna ne tamana ye tawasolai.
** **1:20:** *Dawida natuna:* Dawida meta Yosepa kana mumuga, na anelu wa Dius yodi hedehedede unai Yosepa ye yoganei ye wane, *Dawida natuna.* ** **1:21:** *Yesu* kaniyona meta *Yaubada Tauhemaulida.* Kalina Hebelu yo Alamaiki udiyedi se katakatai ede *Yeshua*, na kalina kesega kesega katakataina udoi'udoi.

22 Ginauli maudoidi ta se tubu bena Guiyau yona hede-
hedede peloweta kawanaena ye hededenonohaiyako wa ye
hemamohoiyei:
23 “Hasala nuwanuwasupuna kabo ye diyaka, na kabo
natuna loheya ye labasi. Iya kabo hesana se tole ede
Emanuwela.” *(Aisaiya 7:14)*
Emanuwela kaniyona ede *Yaubada maiyada.*
24 Yosepa ye kenotolo ede Guiyau yona anelu yona hede-
hedede wa ye lauwatani na Maliya ye woyaiyama yona mag-
aiyena ye kitahetete.
25 Na sola Maliya ma nuwanuwasupuna ye lau ee kana siga
natuna ye labasi. Na hesana Yosepa ye tole ede Yesu.

2

Tamowai sibasibadiyao teha kaluwabu unai se laoma

1 Yudeya magaina gagilina hesau hesana Betelehema
unai Yesu se labasi, Heloda** yona huyawasawasa unai.
Na tamowai sibasibadiyao kipwala taukitahekasadi teha
kaluwabu unai se laoma ee Yelusalema unai se lage,
2 na se henahenamai se wane, “Komiu Dius yomi wasawasa
hauhauna se labasiyako wa, iya ede haedi? Yona huyalabasi
kipwalana teha kaluwabu unai ye sae ka kita, ede ka laoma
ta bena iya ka taba'ohui.”
3 Heloda wasawasa hedehedede ta ye lapui meta ye siliyata,
unai nuwana ye modekalili, yo Yelusalema tamowaidi mau-
doidi hinage.
4 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataedi ye yogagogoidima na ye henamaiyeidi,
“Haedi kabo Keliso se labasi?”
5 Na se wane, “Yudeya magaina Betelehema unai,
matawuwuna ede peloweta ye kulinonohaiyako ye wane,
6 ‘Na kowa, Betelehema Yudeya** tanona unai,
kowa nige ku dobikalili Yudeya magaidiyao udiyedi,
matawuwuna kowa kalimyena kabo tauwoyawoya ye laoma
na yogu tamowai Isalaela ye kitahetetedi.’ ” *(Maika 5:2)*
7 Na kabo Heloda tamowai sibasibadiyao wa ye yoga-
hesuwaladi na ye henamaiyeidi kipwala wa yona huya-
masalaha mayadaina mamohoina bena kabina ye kata.
8 Na kabo ye hetamalidi se lau Betelehema yo ye wane,
“Kwa lau wawaya ta kwa loyanamwanamwaei. Ena kwa
lobai kabo kwa uyoma yogu kwa hedehededenamwanamwa,
na kabo yau hinage ya laowa unai ya taba'ohu.”

** **2:1:** *Heloda:* Wasawasa ye hetahetala'usei ta meta iya Heloda bagubagunana, hesana se katai ede Heloda Lakilakina. ** **2:6:** *Yudeya* meta tano ne hesana, na yona kabahaina ede kadi mumuga *Yuda.*

9-10 Wasawasa wa kalinana se lapui na kabo se lau,
na kipwala ye woya'useidima wa se kita'uyoi meta se
gwauyalakalili. Na ye kedabagunaidi ye lau wawaya wa yona
kabamiya wa unai. 11 Se mwalaesae numa kalona wa unai
na wawaya wa ma sinana Maliya se kitadi, se tulibono yo
wawaya wa unai se taba'ohu. Yodi kainauya se haidi na se
kainauyaidi, gole yo inisenisi yo mulo.**
12 Na kabo kenosuwaiyena Yaubada ye hededelau udiyedi
tabu se uyo Heloda unai. Ede keda hesau se hai na se uyo yodi
magai.

Yosepa ma mwanena yo natudi se wasabu se lau Aikupito

13 Tamowai sibasibadiyao wa se dalahaiko, na kabo Guiyau
yona anelu kenosuwaiyena ye taumasalaha Yosepa unai ye
wane, "Ku tolo wawaya ta ma sinana ku woyaidi kwa wasabu
kwa lau Aikupito. Menai kabo kwa miya ye lau ee kana siga
ya hededelaowa'uyo. Matawuwuna Heloda wawaya ta ye
wasewasenei bena ye unui."
14 Ede boniyaina ne unai Yosepa ye tolo na wawaya wa ma
sinana ye wasabuyeidi se lau Aikupito.
15 Unai se miya ye lau ee Heloda ye boita. Teina unai
Guiyau yona hededepeloweta saha ye hededenonohaiyako
wa ye laoma ye mamohoi:
"Aikupito unai natugu tau ya yoganei'uyoiyama." *(Hoseya 11:1)*

Heloda yona tau'iyala wawayao se unuidi

16 Heloda wasa ye lapui meta tamowai sibasibadiyao wa
iya se lupoi, unai ye kouyalayalakalili. Ede yona tau'iyala
ye hetamalidi se lau Betelehema maudoina unai wawayao
tatao yodi bolimai labui sola nige se haidi maudoidi se un-
uidi. Matawuwuna ede tausibasiba wa ye henamaiyeidi na
kipwala yodi huyakitana wa unai ye laoma meta sola nige
bolimai labui ye lobai.
17 Teina unai peloweta Yelemaiya saha ye hededeyako wa
ye laoma ye mamohoi, ye wane,
18 "Kalina lakilakina Lama** unai ye laoma,
nuwayababa yo doulakilaki daguguna.

** **2:11:** *Inisenisi* yo *mulo* meta mulamula panepanedi. Kainauya haiyona wa kaniyodi ede teina: *Gole* unai se hemasalaha meta Yesu se kita iya wasawasa. *Inisenisi* meta taukaitalasam tamowaidi se gabugabu na kasuna ye sae Yaubada unai, unai inisenisi kainauyana wa ye hemasalaha meta tausonoga wa Yesu se kita iya Yaubada. *Mulo* meta kamkamna tauhekaiyawasidi yo hinage tauboiboita sinaledi kabaheyausidi, unai ye hemasalaha meta Yesu kabo ye kamkamna yo ye boita. ** **2:18:** *Lama* meta magai hesau Yelusalema dedekanaena. Hedehedede ta unai Mataiyo ye hai Betelehema unai ye heyaheyasoniyei.

Lahela** natunao sabidi ye dou na nige ye henuwa nuwana se hedededehetalu,
matawuwuna ede natunao se boitako." *(Yelemaiya 31:15)*

Aikupito unai se uyoma Isalaela

19 Heloda yona boita mulinaena, Aikupito unai Guiyau
yona anelu kenosuwaiyena ye taumasalaha Yosepa unai
20 ye wane, "Ku tolo wawaya ta ma sinana ku woyaidi
kwa uyo Isalaela tanona unai, matawuwuna wawaya ta bena
tau'unuina wa se boitako."
21 Unai Yosepa ye tolo wawaya wa ma sinana ye woyaidi na
se uyo Isalaela.
22 Na wasa ye lapui meta Heloda natuna Alekelau iya
tamana lauhedamaina Yudeya yodi wasawasa, unai ye
matausikalili na nige ye henuwa ye lau Yudeya. Na keno-
suwaiyena hedededehesibasiba ye haidi, unai ye lau Galili
23 na magai hesau hesana Nasaleta unai se miya. Unai
peloweta yodi hedehedede hesau hinage ye laoma ye mamo-
hoi:
"Iya kabo hesana se katai Nasaleta tauna."

3

Yowane Babatiso yona lauguguya balabalaena
(Maleko 1:1-8, Luka 3:1-9, Yowane 1:19-28)

1 Bolimai hisa se lau mulidi ne unai** Yowane Babatiso
Yudeya balabalanaena ye hetubu ye lauguguya ye wane,
2 "Kwa nuwabui! Matawuwuna ede Galewa basileiyana ye
hanahanaumako!"
3 Yowane meta iya tamowaina ede Aisaiya peloweta ye
hedededehemasalaha'usei wa ye wane,
"Tamowai hesau balabala unai ye yogayoga ye wane,
'Guiyau yona keda kwa kabinonohai,
yo yona kabalau kwa hedudulai!' " *(Aisaiya 40:3)*
4 Yowane kana kaleko meta kamela wiyana unai se ginauli,
na kana dagilolo meta suisui hesau dahina,** na kana kai ede
mwadimwadi yo kamwakamwa.
5 Yelusalema, Yudeya yo Yolidani tehana maudoina ta-
mowaidiyao se laoma iya kalinawai
6 na yodi yababa se hedededehemasalahadi, ede Yowane ye
hebabatisoidi Yolidani sagasagana unai.

** **2:18:** *Lahela* meta Dius kadi mumuga Yakobo mwanena. Mataiyo ye hai ye heyaheyasoniyei sina maudoidi Betelehema unai natudiyao se boitako wa udiyedi. ** **3:1:** *Bolimai hisa se lau mulidi ne unai* meta Mataiyo yona kulikuli kalina Giliki unai ye kuli, *Tenem mayadaidi ne udiyedi.* ** **3:4:** *Kaleko* yo *dagilolo:*Yowane kana kaleko meta gonogonowana doha peloweta Ilaisa kana kaleko (2 Kin 1:8).

7 Kabo Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao gwaudi se
laoma Yowane unai babatiso hesabana. Ye kitadi ede
ye dilaidi ye wane, “Komiu mwata natunao! Kaiteya ye
hedededelaowa bena kabo Yaubada yona hekamkamna kwa
yabubugabaei?
8 Bena nuwabui kaniyona kwa miyahemasalahadi!
9 Na tabu kwa nuwatui meta kabo *[kwa bom kwa*
hemauli'uyoigomiu na] kwa wane, ‘Kama kulutubu meta
Abelahama!’** Ya hededelaowa, Yaubada gonowana weku
ne udiyedi Abelahama kana isimulitao ye ginaulidi.
10 Kilam meta ye nonohaiyako na kaiwa wuwuna unai
ye tole. Ena kaiwa hesau nige ye kaniyonamwanamwa
meta kabo ye koigabaei yo ye gabalaei kaiwa kalakalasina
luwanaena.
11 Yau waila unai ya hebabatisoigomiu, yomi nuwabui
kabakitana. Na tamowai hesau ede sola kabo ye laoma. Iya
yona gigibwali meta ye saekalili na kabo yau. Yau nige ya
namwakalili taba iya kana sendolo ya baheidi.** Iya kabo
Yaluwa Tabuna yo kaiwa kalakalasina udiyedi ye hebabati-
soigomiu.
12 Yona kabahesuhesuluisini kaikaiwana iya nimanaena,
na kabo witi ye hesuluisinidi yo ye hinelidi. Na kabo kaniy-
odi ye toledi sanalaena, na mosomosodiyao kabo ye gabudi
kaiwa kalakalasina nige yona kababoso unai.”

Yesu yona babatiso
(Maleko 1:9-11, Luka 3:21-22, Yowane 1:32-34)

13 Kabo Yesu Galili unai ye laoma Yolidani sagasagana unai,
bena Yowane unai babatiso ye hai.
14 Na Yowane ye kaipate bena Yesu ye hededehekaiyawasi
ye wane, “Idohagi to kowa ku laoma yau kaliguyena? Ye
namwa mo taba kowa ku hebabatisoigau!”
15 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Nige, teina mahana ta
unai meta kowa bena ku hebabatisoigau. Taba Yaubada yona
nuwatu mo ta lauwatani.” Ede Yowane ye talam na Yesu ye
hebabatisoi.
16 Ye hebabatisoi ye gehe kabo Yesu waila ne unai ye gayo
ye saesae, na mahanana ne unai galewa ye tasoke, na Yesu
Yaubada Yaluwana** ye kita ye dobima doha bunebune na
ye talu iya unai.

** **3:9:** *Kama kulutubu meta Abelahama:* Abelahama meta iya Yaubada yona kaisunuwa tamowaina, yo iya unai Dius bodana se tubuma. Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao wa se tolobayao kadi kulutubu ne unai na se bom se kita'uyoidi meta siya Yaubada kana bodao. ** **3:11:** *Kana sendolo ya baheidi:* Teina ta meta heyayai tauhaina kana paisowa hesau, meta tamowai se saguidi kadi sendolo bikibikidi ne mainadi se yailidi na sendolo ne se haigabaeidi. ** **3:16:** *Yaubada Yaluwana* meta Yaluwa Tabuna.

17 Na kalina hesau galewa ne unai ye wane, “Teina yau
Natugu. Iya ya gadosisiyei, yo ya gwauyalakalili iya unai.”

4

Diyabolo Yesu ye nohoi
(Maleko 1:12-13, Luka 4:1-13)

1 Na kabo Yaluwa Tabuna Yesu ye laei balabalaena bena
diyabolo iya ye nohoi.
2 Menai ye kaihudi ye lau mayadai 40 yo boniyai 40, ede ye
hasali.
3 Na taunohonoho wa ye laoma kalinaena ye wane, “Ena
kowa Yaubada Natuna, ku hededelau weku ta udiyedi se
hemala pwalawa.”
4 Na Yesu ye wane, “Yaubada kalinana unai ta hasili ye
wane,
‘Tamowai taba nige pwalawa mo unai ye maumauli, na
Yaubada yona hedehedede maudoidi udiyedi hinage ye
maumauli.’ ” *(Dutelonomi 8:3)*
5 Na kabo diyabolo wa Yesu ye laei magai lakilakina
tabuna** unai na ye saei Numa Tabuna kewana tehana sae-
saekalilina unai ye hetolo,
6 na ye hededelau unai ye wane, “Ena kowa Yaubada
Natuna, kabo ku kamposidobi. Matawuwuna buka tabuna
unai se kuli se wane,
‘Yaubada kabo ye hededelau yona anelu udiyedi na se kita-
hetetego,
kabo nimadiyena se kabisinigo, na taba nige gonowana
kaem ne ku koiyedi weku udiyedi.’ ” *(Same 91:11-12)*
7 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Na hinage buka tabuna
unai ta hasili meta ye wane,
‘Tabu Guiyau yom Yaubada ku lautonogi.’ ” *(Dutelonomi
6:16)*
8 Na kabo diyabolo wa Yesu ye laei kuduli saesaekalilina
unai na tanoubu ta basileiyana maudoidi yodi
namwanamwa saesaedi ye hekita
9 na ye wane, “Ena ku tulibono yo ku taba'ohu kaliguwai,
kabo ginauli maudoidi ta ya haidiwa.”
10 Na Yesu ye wane, “Satani, ku tausuwala! Matawuwuna
buka tabuna unai ye wane,
‘Guiyau yom Yaubada ye bom mo ku hekasisiyei, yo iya ye
bom mo unai ku taba'ohu.’ ” *(Dutelonomi 6:13)*
11 Ede diyabolo wa Yesu ye laugabaei, na anelu se laoma
Yesu se kitahetete.

** **4:5:** *Magai lakilakina tabuna* ne meta Yelusalema.

Yesu ye hetubu ye lauguguya
(Maleko 1:14-15, Luka 4:14-15)

12 Huya hesau Yesu wasa ye lapui meta Yowane se haiyako
na numatutugudu unai se tole. Ede Yudeya ye laugabaei na
ye uyo Galili.
13 Nige ye uyo yona magai Nasaleta, na ye lau Kapelenauma
unai ye miya, Galili Gabwana dedekanaena, meta Sebulona
yo Napatali tehadiyena.
14 Unai saha Aisaiya peloweta ye hededeyako wa ye
hemamohoiyei:
15 "Sebulona tanona yo Napatali tanona,
tanodiyao udiyedi keda ye dobi gabwa,
tano Galili Gabwana dedekanaena,
Yolidani sagasagana hali sanakawasina,
Galili tanona dagela tamowaidiyao yodi kabamiya,**
16 siya masigili unai taumiya wa meta mala lakilakina se kita,
yo mwaloi logulogunaena taumiya kalidiyena mala ye
sina." *(Aisaiya 9:1-2)*
17 Tenem huyana ne unai Yesu ye hetubu ye lauguguya ye
wane, "Kwa nuwabui, matawuwuna ede galewa basileiyana
ye hanahanaumako."

Yesu yona hekahekatao bagubagunadi ye yoganeidi
(Maleko 1:16-20, Luka 5:1-11, Yowane 1:35-51)

18 Huya hesau Yesu ye yona ye laulau Galili Gabwana
dedekanaena ede tauyamayama labui ye kitadi yodi hinaya
udiyedi se yamayama. Tamowaidiyao ede Simona – hesana
hesau ede Petelo – ma kana kaha Andeleya.
19 Na ye yogadobi udiyedi ye wane, "Kwa saema kwa
hemuliwatanigau, na kabo ya hekatagomiu tamowai tauya-
mayamaidi."
20 Ede mahanana ne unai yodi hinaya wa se laugabaeidi na
se saema se hemuliwatani.
21 Se tausigilau, na kabo Sebedaiyo ma natunao Yamesi yo
Yowane ye kitadi yodi waga unai, yodi hinaya se polapolaidi.
Na Yamesi ma kana kaha Yowane ye yoganeidi.
22 Mahanana ne unai tamadi yo yodi waga wa se lau-
gabaeidi, na Yesu se hemuliwatani.

Yesu taukasiyebwa ye henamwanamwadi
(Maleko 1:39 yo 3:7-12, Luka 6:17-19)

23 Yesu Galili maudoina ye tauhetakikili na yodi sunago
udiyedi ye lauhekata. Yaubada yona basileiya wasana

** **4:15:** *Sebulona tanona yo Napatali tanona* yo tano hedehedededi maudoidi ne kaniyodi ede *teha Galili tanona,* na peloweta Aisaiya Galili tanona hesadiyao beyabeyadi udoi'udoi ye kataidi.

namwanamwana ye hededehemasalaha, yo hinage tamowai
kadi kasiyebwa udoi'udoi ye henamwanamwadi.
24 Yesu wasana Galili tehana maudoina ye tauhetakikili, yo
hinage ye lau ee Siliya tanona maudoina unai. Na tamowai
kadi kasiyebwa udoi'udoi se laedima Yesu unai, kasiyebwa
doha taukamkamna, yo yaluwa yabayababadi tamowai se
luwuidi, yo taukikikikiwasi, yo hinage taubunibuni, na ye
henamwanamwadi.
25 Na teha Galili, Dekapolisi,** Yelusalema, Yudeya, yo
Yolidani sagasagana hali sanakawasina udiyedi bodalakilaki
se laoma Yesu se hemuliwatani.

Yesu ye lauguguya kuduliyena

5

Mataiyo 5–7

Tamowai yodi kabagwauyala mamohoidi
(Luka 6:20-23)

1 Na Yesu boda wa ye kitadi se laolaoma, ede maiyanao
hekahekatao se sae kuduli hesau unai. Kabo ye tuli
2 na ye hetubu ye hekatadi ye wane,
3 "Kaiteyadi se kitalau Yaubada yona sagu unai,**
siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna galewa basileiyana meta siya yodi.
4 Kaiteyadi se doudou yo se nuwanuwayababa,
siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede Yaubada kabo nuwadi ye hedede-
hetaludi.
5 Kaiteyadi se nuwatalu,
siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede tanoubu maudoina ta kabo siya yodi.
6 Kaiteyadi laulau namwanamwadiyao se henuwakaliliyeidi,
siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna saha se henuwa wa kabo se lobai.
7 Kaiteyadi tamowai hekadiyo se katekamkamnaeidi,
siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna Yaubada kabo ye katekamkamnaeidi.
8 Kaiteyadi nuwadi udiyedi se a'a,
siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede Yaubada kabo se kita.
9 Kaiteyadi siya tamowai tauhenuhenuwadaumwalidi,

** **4:25:** *Dekapolisi* kaniyona ede *magai lakilakidi saudoudoi*, yo iya hinage magai ne tehadi hesana. ** **5:3:** *Se kitalau Yaubada yona sagu unai:* Yesu yona hedehedede wa Mataiyo kalina Giliki unai ye kuli ye wane, *Kaiteyadi se deha yaluwadiyao udiyedi.*Teina meta Dius yodi hedehedede ye hededewatani. Kaniyona hesau ede, *Kaiteyadi siya taunuwadobidobi*, na kaniyona hesau ede lausoisoi ne unai ku hasili.

siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede Yaubada kabo ye kawanatuyeidi.
10 Kaiteyadi siya laulau namwanamwadi debadiyena se hekamkamnadi,
siya gonowana se gwauyala,
matawuwuna ede galewa basileiyana meta siya yodi.
11 Ena tamowai se dilamataigomiu yo se hekamkamnagomiu yo hededelupolupo yabayababadi udoi'udoi udiyedi se hedededeheyababagomiu yau debaguyena, meta gonowana kwa gwauyala.
12 Nuwamiu bena se namwa yo kwa gwauyala matawuwuna ede yomi kainauya ye lakikalili galewa ne unai. Kaniyona ede peloweta bagubagunadiyao wa se hekamkamnadi gonogonowana doha se hekamkamnagomiu ta.”

Kalita yo mala
(Maleko 9:50, Luka 14:34-35)

13 “Komiu tanoubu ta kalitana ede. Taba kalita ne kamnana ye gehe, meta nige gonowana ta hekalita'uyoi, yo nige kana paisowa hesau. Unai kabo se inigabae na tamowai se sae se dobi na se utu'utui.
14 Komiu tanoubu ta malana ede. Magai lakilakina hesau kuduli kewanaena malana nige gonowana se tolewadam.
15 Yo hinage taba lampa ta hekalasi, meta nige gonowana gulewa unai ta hebilikoi. Na ta tolesaei lampa kabatolena unai na numakalo ne unai tamowai maudoidi dawayana ne se kita.
16 Unai bena tamowai yomi laulau namwanamwadi se kitadi doha mala wa, yo tamamiu galewa ne unai se hedebasaei.”

Yesu laugagayo kaniyodi mamohoidi ye hededehemasalahadi

17 “Tabu yomi nuwatu ya laoma ta laugagayo yo peloweta yodi hedehededе wa bena ya hekaiyawasidi. Nige! Na ya laoma ta bena ya hemamohoiyeidi.
18 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na *[Yaubada yona]* laugagayo *[se kulidiko]* wa nige gonowana kulikulidi gagilina hesau ye taukwadalele, kana siga laugagayo hedehededena maudoidi se laoma se mamohoi.
19 Ena tamowai hesau laugagayo ta gagilina hesau ye utusi yo tamowai hekadi ye hekatadi bena laugagayo ta se utusi, Yaubada kabo iya ye tolehemulita galewa basileiyana unai. Na ena kaiteya laugagayo ta ye miyamiyaei yo tamowai hekadi ye hekatadi na se miyawatani, Yaubada kabo iya ye tolehebaguna galewa basileiyana unai.

20 Ya hededelaowa kalimiuyena: Yomi laulau bena se dudu-
lai yo se namwakalili na kabo siya Paliseya yo laugagayo
taulauhekataedi. Ena nige, meta nige gonowana kwa lusae
galewa basileiyana unai.”

Kouyalayala lauhekatana

21 “Kwa lapuiyako meta Mose ye hededelau kada mumu-
gao udiyedi ye wane, ‘Tabu ku kaiunu’,** yo hinage, ‘Ena
tamowai hesau ye kaiunu meta iya kabo se laei tautoleheduduldai tamowaidiyao udiyedi na se hekamkamna.’
22 Na yau ya hededelaowa, ena hesau kana kaha ye
kouyalayalaei meta iya taba se helauhetala. Na ena tamowai
hesau kana kaha ye kawayauyaulei ye wane, ‘Kulum ne nige
kaniyona!’, meta iya taba se laei Sunedeli bodana unai na
se hekilaino. Na taba hesau kana kaha ye hededeheyababa
ye wane, ‘Kowa tamowai yauyaulekalilina, yo Yaubada kana
waiunu mamohoi!’, meta iya kabahekilainona ede kaiwa
kalakalasina unai.
23 Unai, ena kowa yom kainauya ku baheiyamako bena
ku kaitalasamyei na nuwamyena ye saema meta *[kowa yom
yababa hesau]* kam kaha hesau unai na ye kouyalayalaego,
24 yom kainauya wa ku laugabaei kaitalasam kabagabuna
dedekanaena, na ku lau kam kaha wa unai yom teha ku
tolehedudulai na kabo ku uyoma yom kainauya wa ku kaita-
lasamyei.
25 Ena *[kam hagahaga debanaena na]* kam waiunu ye koip-
iliyeigo na ye laego bena ku lauhetala, meta bena yomi lau
ne unai na maidam kwa tolehedudulaimwamwayauyei. Ena
nige, kabo ye laego tauhelauhetala unai. Yo tauhelauhetala
wa kabo ye moselaego yona taupaisowa unai na ye tolego
numatutuguduyena.
26 Ya hededemamohoi: Taba nige se hepesago ye lau ee
kana siga kam hagahaga monina gagilina** gehegehena ku
hemaisagabaei.”

Ganawali lauhekatana

27 “Kwa lapuiyako meta beyabeyana Mose yona laugagayo
unai ye wane, ‘Tabu ku ganawali.’**
28 Na ya hededelaowa kalimiuwai: Ena kaiteya waihiu
hesau ye kita na nuwanaena ye gadosisiyei bena taba maid-
ana se keno, meta iya nuwana ne unai ye ganawaliko.

** **5:21:** *Tabu ku kaiunu:* laugagayona ne ede Esodo 20:13unai. ** **5:26:** *Hagahaga monina gagilina* meta kalina Giliki unai se wane, kodalansi. ** **5:27:** *Tabu ku ganawali:* Esodo 20:14ku hasili.

29 Ena matakahatum ye woyalaego yababa unai, ku lamo-
hai na ku gabaei. Ye namwa mo taba yaum hesau nigele na
kabo taum maudoudoina ye lau kaiwa kalakalasina unai.
30 Yo hinage ena nimakahatum ye woyalaego yababa unai
meta ku bolihai ku gabaei. Ye namwa mo taba yaum hesau
nigele na kabo taum maudoudoina ye lau kaiwa kalakalasina
unai.”

Inawase lauhekatana
(Mataiyo 19:9, Maleko 10:11-12, Luka 16:18)

31 “Mose ye wane, ‘Ena tamowai hesau mwanena bena ye
inawasei meta kabo inawase pepwana ye kuli na ye mosei.’
32 Na yau ya hededelaowa: Ena tamowai hesau mwanena
nige ye ganawali na ye inawasegaibui, meta iya waihiu ne ye
heganawali. Na ena tamowai hesau waihiu ina'inawasena ye
tawasolai, meta iya hinage ye ganawali.”

Kaigwala lauhekatana

33 “Doha hinage kwa lapuiyako meta Mose ye hededelau
kada mumugao udiyedi ye wane, ‘Tabu yom hededekaigwala
hesau ku utusi, na yom kaigwala ku hededediko Yaubada
unai meta bena ku ginauliwatanidi.’**
34 Na yau ya hededelaowa: Tabu ku kaigwala! Tabu
galewa hesanaena ku kaikaigwala, matawuwuna galewa
meta Yaubada yona kabatuli.
35 Yo tabu ku kaikaigwala tanoubu hesanaena,
matawuwuna tanoubu ta iya Yaubada kaena kabatolena. Yo
tabu ku kaikaigwala Yelusalema hesanaena, matawuwuna
Yelusalema meta wasawasa saesaena yona magai.
36 Tabu ku kaikaigwala kulum ne unai,** matawuwuna
nige gonowana kulum ne maiyawana hesau ku heposiposi o
ku hedubaduba.
37 Ye namwa mo taba ku talam ku wane ‘Aa’, o ku uhala ku
wane ‘Nige’. Ena saha hesau ku hededehagahagai'uyoi meta
tauyababa unai ye laoma.”

Haigum lauhekatana
(Luka 6:29-30)

38 “Yo hinage kwa lapuiyako yomi taulauhekata se wane,
‘Ena matam kesega se koihegibu, kabo hinage taukoiheg-
ibuna ne matana kesega ku koihegibu, yo ena mwakam

** **5:33:** Kaigwala hedehededena meta Numela 30:2, Lewitikasi 19:12, Dutelonomi 23:21udiyedi. ** **5:36:** *Ku kaikaigwala kulum ne unai:* Ena tamowai hesau *kulunaena ye kaigwala,* kaniyona meta yona mauli kabo ye mosegabaei, ena yona hedehedede ne nige ye mamohoi.

kesega se koihuhuhai hinage taukoihuhuhaina ne mwakana
kesega ku koihuhuhai.’**
39 Na yau ya hededelaowa: Tabu yababa tauginaulina ku
laukwatakwataei. Ena tamowai hesau papalikahatum ne
unai ye koi meta ku tolobui na teha hesau ne unai hinage ye
koi.
40 Ena tamowai hesau ye laego kwa lauhetala na kam
luwuluwu nimakubwakubwana ne ye hai meta hinage kam
luwuluwu nimalohalohana** ku mosei.
41 Ena iyala tamowaina hesau ye lauheliligo bena yona
gogo ku baheidi keda kubwakubwana mo,** meta bena ku
baheidi ku lau kedalohaloha.**
42 Ena tamowai hesau saha ye kaibwadai kalimyena meta
bena ku mosei. Na ena tamowai hesau saha kalimyena ye
sagenahagahagai meta tabu ku nuwahi, na bena ku mosei.”

Waiunu gadosisiyeina lauhekatana
(Luka 6:27-36)

43 “Yo hinage kwa lapuiyako yomi taulauhekata se wane,
‘Keham ku gadosisiyei** na kam waiunu ku hewaiunu.’
44 Na yau ya hededelaowa kalimiuyena: Kami waiunu kwa
gadosisiyeidi yo hinage tauhekamkamnagomiu yodi kwa
tapwalolo.
45 Teina laulau ta unai kabo kwa hemala tamamiu galewa
ne unai natunao mamohoidi, matawuwuna ede mahana ye
hesina tamowai yabayababadi yo tamowai namwanamwadi
udiyedi, yo hinage nabu ye hetalu tamowai namwanamwadi
yo tamowai yabayababadi udiyedi.
46 Ena taugadosisiyeigomiu se bom mo kwa gadosisiyeidi,
kabo kaniyona ede saha? Takisi tautanotano hinage se gado-
gadosisihineli.
47 Ena kehamiyao mo se bom kwa lautokihinelidi meta
idohagi, bena yomi laulau ne se namwa na kabo tamowai
hekadiyo ne? Matawuwuna dagela tamowaidiyao teina miya
ta hinage se miyamiyaei.

** **5:38:** Haigum hedehededena ede Esodo 21:24, Lewitikasi 24:20, yo Dutelonomi 19:21udiyedi ku hasilidi. ** **5:40:** *Luwuluwu nimakubwakubwana* yo *luwuluwu nimalohalohana:* Yesu yona huyaena kwama labui se likwalikwadi. *Luwuluwu nimakubwakubwana* se likwabagunai, na *luwuluwu nimalohalohana* kewanaena se likwa na hinage se hepaisowa yodi kabobo. ** **5:41:** *Keda kubwakubwana mo:* Loma yodi tau'iyala yodi dudulai meta gonowana tamowai se lauhelilidi bena yodi gogo se baheidi keda kubwakubwa. Keda ne lohana ede maela kesega, iya ede 1.5 kilomita. ** **5:41:** *Kedalohaloha:* Yesu yona hedehededе wa meta *maela labui.* ** **5:43:** *Keham ku gadosisiyei:* Hedehededе ta Lewitikasi 19:18unai ku hasili.

48 Yomi miyamiya ne udiyedi bena kwa namwa yo kwa
dudulaikalili, doha tamamiu galewa ne unai iya ye namwa
yo ye dudulaikalili.”

6

Kaikainauya lauhekatana

1 “Bena kwa kitanamwanamwa, tabu tamowai matadiyena
yomi laulau namwanamwadi kwa ginaginaulidi bena kabo
se kitahenamwagomiu. Ena yomi laulau doha teina, meta
tamamiu galewa ne unai taba nige kainauyana ye haiyawa.
2 Unai ena yomi kainauya kwa moseidi deha tamowaidiyao
udiyedi meta tabu bwagigina kwa yuhi doha taukailupolupo
yodi laulau sunago yo keda udiyedi, yodi kainauya se moseidi
tamowai matadiyena bena kabo se kitadi yo se nokoedi. Ya
hededemamohoi kalimiuyena: Siya yodi kainauya maisana
ede se haiyako.
3 Ena yom kainauya ku mosei deha tamowaina hesau unai
meta tabu ku hedede'uyoigo kam kaha hesau unai na bena
kabim ye kata.
4 Na yom kainauya meta bena ku mosewadam. Na Tamam
ginauli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye kainauyaigo.”

Tapwalolo lauhekatana
(Luka 11:2-4)

5 “Na ena kwa tapwalolo, tabu yomi laulau doha
taukailupolupo. Se henuwa bena kabo tamowai se kitadi,
unai sunago kalodiyena yo hinage keda dedekadiyena se tolo
na se tapwatapwalolo. Ya hededemamohoi kalimiuyena:
Siya yodi tapwalolo maisana ede se haiyako.
6 Na ena ku tapwalolo, meta ku mwalae yom numa kalon-
aena, keda ku gudu na ku tapwalolo Tamam unai, iya ede
teha wadawadamnaena yo teha maudoidi udiyedi taumiya.
Na Tamam ginauli wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye
kainauyaigo.
7 Na ena kwa tapwalolo, tabu yomi hedehedede kwa
laulaubodai'uyoidi, doha Yaubada nige kabina taukata yodi
tapwalolo. Siya yodi nuwatu meta bena tapwalolo se heloha,
na kabo yodi yaubada ye lapuidi.
8 Unai komiu yomi tapwatapwalolo tabu doha siya,
matawuwuna ede ginauli sahasahadi udiyedi kwa deha
ne Tamamiu kabidi ye katako na kabo kwa kaibwadaidi.
9 Unai taba komiu kwa tapwalolo doha teina:
‘Tamamai galewa ne unai! Kowa hesam ka hededetausaei.
10 Yom basileiya bena ye laoma. Yom nuwatu bena ka
ginauliwatanidi tanoubu ta unai, doha galewa ne unai
yom nuwatu se ginauliwatanidi.

11 Mayadai ta kaina ku leyama.
12 Yoma yababa ku nuwatugabaeidi, doha hinage kai
tauheyababagai yodi yababa ka nuwatugabaeidi.
13 Bena ku kitahetetegai na taba nige ka lulau noho
luwanaena, na tauyababa yona nuwatu udiyedi ku gili-
haigai.' " **

14 *[Tapwalolo wa ye hekatadi ye gehe kabo ye hedehed-
ede'uyo ye wane,]* "Tauheyababagomiu yodi yababa bena kwa
nuwatugabaeidi, kabo Tamamiu galewa ne unai hinage yomi
yababa ye nuwatugabaeidi.
15 Na ena yodi yababa nige kwa nuwatugabaeidi meta
hinage Tamamiu *[galewa ne unai]* taba nige yomi yababa ye
nuwatugabaeidi."

Kaihudi lauhekatana

16 "Ena kwa kaihudi, tabu kami kao doha taukailupolupo
yodi laulau. Siya kadi kao se heyababadi bena tamowai se
kitadi meta se kaihudi. Ya hededemamohoi kalimiuyena:
Siya yodi kainauya ede se haidiko.
17 Na kowa huyana ku kaihudi meta bena ku matakabi,
kulum ne ku heyausi yo ku suwali.
18 Unai kabo tamowai hekadi nige gonowana se kitalobaigo
meta ku kaihudi, na Tamam teha wadawadamyena tau-
miya, iya ye bom mo kabim ye kata. Na Tamam ginauli
wadawadamdi taukitadi, iya kabo ye kainauyaigo."

Gogo lauhekatadi
(Luka 12:22-36 yo 16:13)

19 "Tanoubu ta unai tabu kwa kaipate bena taba kwa
gogokalili. Gogo ne kabo se pwasa yo se tatagwaligwali, yo
hinage taukaiwahali kabo se kaiwahalidi.
20 Na taba kwa kaipate bena galewa ne unai kwa gogokalili.
Temenai nige gonowana sulasula se kapulapaidi yo taba nige
masi ye heyababadi, yo hinage taukaiwahali taba nige se
kaiwahalidi.
21 Matawuwuna ede kaiteya teha unai yom gogo se
miyamiya, meta nuwam ede temenai.
22 Matada meta siya tauda ta malana ede. Ena matada se
dawaya meta kabo tauda maudoina ta ye dawaya.

** **6:13:** Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoisoi 13 se tubei se wane, *Matawuwuna ede basileiya kowa yom, yo gigibwali kowa yom, yo didiga kowa yom. Mamohoi!* Nimakulikuli pepwadi bagubagunadi udiyedi hedehedede ta nige se kulidi. Iyamo huyana tapwalolo ta ta katai dubuyena kabo hedehedede ta hinage ta katai.

23 Ena matada se yababa** meta tauda maudoina ta kabo
ye masigili. Na ena ku nuwatui meta mala ede nuwamyena,
na mala ne meta ye masigili, masigilina ne meta ye lakikalili.
24 Nige gonowana tamowai hesau tanuwaga labui yodi
ye paisowa. Hesau kabo ye subu na hesauna wa kabo ye
henuwa. O nuwana bagubagunana wa yona nuwatu ye
ginauliwatanidi ma nuwakohihaina, na hesauna wa ye kita-
dobidobiyei. Unai nige gonowana Yaubada yo moni yodi kwa
paisowa.
25 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Tabu kwa
nuwanuwatukalili yomi mauli hesabana, bena saha kabo
kwa kai yo kwa numa, yo taumiu ta hesabana, saha kabo
kwa likwa. Mauli ye saekalili na kabo kai, yo taumiu ta ye
saekalili na kabo kaleko!
26 Hage, manuwa ne sola kwa kitadi, siya nige se ku-
makuma, yo nige se kelikeli, na nige kadi kai se tole
sanalaena, na Tamamiu galewa ne unai, iya ye hekahekaidi.
Na komiu meta kwa saekalili na kabo manuwa ne.
27 Luwamiu ne unai kaiteya ye nuwanuwatukalili na unai
gonowana kabo mahana kesega ye tolelaei yona mauli ne
unai na ye heloha'uyoi?
28 Na idohagi to kaleko kwa nuwanuwatukaliliyeidi? Sola
koya pasadiyao ne kwa kitadi. Nige se paipaisowa yo nige
kaleko se laulauginauli.
29 Ya hededelaowa kalimiuyena: Solomona yona wa-
sawasa kalekodiyao nige hesau kana kao yona didiga doha
tenem pasa ne.
30 Ena Yaubada lagau ne kadi kao ye henamwadi, siya
ede wau se lala na malaitom *[se wowoya na]* se gabudi se
kalasi, meta iya gonowana kabo kaleko namwanamwadi
udiyedi komiu ye hekalekogomiu. Komiu sunuma gagilidi
tamowaidiyao!
31 Tabu nuwamiu se mode na kwa wane, ‘Malaitom kabo
saha ka kai? O saha ka numa? Yo saha ka likwa?’
32 Matawuwuna nige Yaubada tausunumaeina, siya meta
kai yo gogo se henuwakaliliyeidi, na kami henuhenuwa mau-
doidi ta tamamiu galewa ne unai kabidi ye katako.
33 Na komiu bena Yaubada yona basileiya nuwanuwatuna
kwa tolebagunai yo hinage yona miyamiya dudulaidi kwa
miyamiyaidi, na kabo ginauli maudoidi ta hinage ye haidiwa.
34 Unai tabu malaitom modena unai kwa
nuwanuwatukalili, matawuwuna malaitom kabo ye bom
modena ye mode'uyo. Mayadai kesega kesega ye bom mo
polohena.”

** **6:23:** *Matada se yababa:* Ena tamowai hesau ye bom mo ye nuwatu'uyoi, meta Dius tamowaidiyao se wane, *iya matana se yababa.*

7

Kitahineli lauhekatana
(Luka 6:37-38,41-42)

1 “Tabu kitahekasa ku ginauli o kowa hinage kabo kam
hekasa ku lobai.
2 Matawuwuna Yaubada kabo ye hineligo doha tamowai
hekadi ku hinelidi ne, na laugagayo saha ku hepaisowa ka-
lidiyena wa kabo hinage Yaubada ye hepaisowa kalimwai.
3 Ye saha to kam kaha matana mukalina ku kaikaikewai, na
kowa matam ne unai kaiwa mwayana ne nige ku modei?
4 Idohagi to ku hededelau kam kaha unai bena matana
mukalina ku haigabaei, na matam ne unai kaiwa mwayana
ede sola ma miyana?
5 Kowa taukailupolupo mamohoi, matam ne unai kaiwa
mwayana ne ku haigabaeibagunai na matam ne ye nega,
kabo kam kaha matana mukalina ne ku kitanamwanamwaei
na ku haigabaei.
6 Ginauli tabudi tabu kwa moselaeidi kedewa udiyedi yo
yomi giniuba tabu kwa gabalaeidi puwaka udiyedi. Ena ku
gabalaeidi, kabo puwaka wa giniuba ne se utukalakalateidi
bwatano ne unai, yo kedewa wa kabo se gelobui na se
kalasigomiu.” **

Kaibwada Yaubada unai
(Luka 11:9-13)

7 “Kwa kaibwada *[Yaubada unai]*, kabo saha kwa kaibwadai
wa ye leyawa. Kwa wase, na kabo *[saha kwa wasewasenei
wa Yaubada ye saguigomiu na]* kwa lobai. Yo hinage *[keda
guduna unai]* kwa koikoi, kabo keda ye sokeyawa.
8 Matawuwuna ede taukaikaibwada saha se kaibwadai wa
kabo se hai, yo tauwasewase saha se wasenei wa kabo se
lobai, yo taukoikoi ne kalinawai meta keda kabo ye soke.
9 Komiu *[sina yo tama]*, ena natumiu ye kaibwada pwalawa
kabo weku kwa mosei?
10 O ena ye kaibwada yama, kabo mwata kwa mosei?
11 Komiu tamowai yabayababadi, iyamo gonowana
kabo ginauli namwanamwadiyao kwa moseidi natumiyao
udiyedi. Na tamamiu galewa ne unai ye nonohakalili kabo
kainauya namwanamwadi ye moseidi taukaibwada ne
udiyedi.”

Mose yona laugagayo maudoina kaniyona

12 “Unai, laulau sahasahadi kwa henuwadi bena tamowai
se ginaulidi kalimiuyena meta komiu hinage kwa ginaulidi

** **7:6:** *Ginauli tabudi* yo *giniuba* meta Yaubada yona hedehededе namwanamwadi, na *kedewa* yo *puwaka* ne, siya ede tamowai nige gonowana Yaubada yona hedehededе ne se hekasisiyeidi.

siya kalidiwai. Teina ta Mose yo peloweta yodi lauhekata maudoina kaniyona ede.”

Keda labui hedehedededi
(Luka 13:24)

13 “Kawakeda gagilina unai kwa lusae. Matawuwuna keda ye lau kabakamkamna magaina unai meta ye masalaha yo kawakedana ye laki, unai tamowai se bado keda ne se hemuliwatani.
14 Na mauli kedana meta ye giligili yo kawakedana ye gagili, unai tamowai hisa mo se lobai na unai se lau.”

Pelowetalupolupo kadi kao
(Luka 6:43-44)

15 “Kwa kitanamwanamwakalili pelowetalupolupo udiyedi. Mamoe kadi kaoyena se laowa kalimiuyena, na iyamo kadi kao mamohoina meta siya doha kedewanukula kaikaikalasidiyao.
16 Siya laulau saha se miyamiyaedi ne udiyedi kabo kwa kitalobaidi. Nige gonowana tamowai hesau maimaina gwaligwalina unai wine kaniyona ye gigi, yo hinage nige gonowana kaiwa gwaligwalidi udiyedi bosibosi kaniyona ye gigi.
17 Yo hinage kaiwa yababana kaniyona meta kaikailewa, na kaiwa namwanamwana kaniyona meta kaikaina.
18 Kaiwa namwanamwana unai taba nige kaiwa yababana kaniyona ta lobai, yo hinage kaiwa yababana unai taba nige kaiwa namwanamwana kaniyona ta lobai.
19 Ena taba kaiwa hesau kaniyona nige se namwa meta kabo se koigabaei na se tulaei kaiwa kalakalasina unai.
20 Unai kaiwa kabakitalobaina ede kaniyona udiyedi.
21 Tamowai se bado se hededelaoma kaliguwai se wane, ‘Guiyau, Guiyau!’, na iyamo nige gonowana maudoidi se lusae galewa basileiyana, na tamagu galewa ne unai yona nuwatu kaiteyadi se ginauliwatanidi, siya se bom mo kabo se lusae.
22 Hekasa mayadaina ne unai meta boda kabo se wane, ‘Guiyau, Guiyau, hesamyena ka hededepeloweta, yo hesamyena demoni ka hededehepesadi, yo hinage hesamyena laulau gigigigibwalidi ka ginaulidi.’
23 Kabo ya hededelau kalidiyena ya wane, ‘Nige kabimiu ya kata, kwa tausuwala, komiu yomi laulau se yababakalili.’ ”

Kabakabinuma labui hedehedededi
(Luka 6:46-49)

24 “Unai, kaiteya yogu hedehededede ta ye lapuidi na ye miyawatanidi meta iya doha tamowai sibasibana weku kewanaena ye kabinuma.

25 Na kabo nabu ye talu, kabaita ye didi, yo hinage yau-
mai ye towa na numa wa ye nukunuku, na nige ye guli,
matawuwuna ede numa wa weku kewanaena ye hetolo.
26 Na kaiteya yogu hedehedede ta ye lapuidi na nige ye
miyawatanidi meta iya doha tamowai yauyaulena, malana-
ganagaliyena yona numa ye hetolo.
27 Na kabo nabu ye talu, kabaita ye didi yo yaumai ye towa
ede numa wa ye nukuheguli yo ye tatagwaligwali.”

28 Yesu yona lauhekata maudoidi wa gehediyena meta
boda wa se noko,
29 matawuwuna ede yona lauhekata wa meta ma
gigibwalina, nige doha laugagayo taulauhekataeina
tamowaidiyao.

———————

8

Yesu taulepela ye henamwanamwa
(Maleko 1:40-45, Luka 5:12-16)

1 Yesu kuduli wa unai ye lauhekatagehe ede maiyana heka-
hekatao se lidi se dobi na boda se laoma se hemuliwatani.
2 Na kabo tamowai hesau lepela kalinawai ye laoma ye
tulibono na ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, ena ku
henuwa, kabo yom gigibwali unai gonowana ku he'a'agau.”
3 Na Yesu ye kabilau tamowai wa unai na ye wane, “Ya
henuwa, ku a'a!” Mahanana ne unai lepela wa ye ulugehe na
tamowai wa ye a'a.
4 Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tabu tamowai
hesau yona ku hedehedede! Na ku lau, yom kaitalasam ku
hai doha Mose yona laugagayo unai ye hededeyako wa na ku
bahelaei taukaitalasam unai ku mosei yo hinage ye kitago,**
unai kabo tamowai se kitalobai meta ku namwanamwako.”

Iyala taubagunaena tamowaina yona sunuma
(Luka 7:1-10, Yowane 4:43-54)

5 Huyana Yesu ye lage Kapelenauma unai meta Loma yodi
iyala taubagunaena tamowaina hesau ye laoma Yesu unai ye
kaibwadasagu
6 ye wane, “Guiyau, yogu taupaisowa hesau meta ye
kasiyebwa na tauna meta se kamkamnakalili nige gonowana
tauna ye hetetelidi, iya ede numaena ye kenokeno.”
7 Ede Yesu ye wane, “Kabo ya laowa ya henamwanamwa.”

** **8:4:** Henamwanamwa laugagayona ta hasili Lewitikasi 14:2-4unai.

8 Na iyala taubagunaena tamowaina wa ye wane, “Guiyau,
nige ya namwa na bena ku laoma yogu numaena.** Na
taba ku hedehedede mo kabo yogu taupaisowa ne ye
namwanamwa.
9 Matawuwuna yau hinage meta kagu tanuwaga yona gi-
gibwali gunina unai, yo yau hinage tau'iyala tauwoyaidi. Ya
hededelau hesau unai ya wane, ‘Ku lau’, meta ye lau. Na
hesau unai ya wane, ‘Ku laoma’, meta kabo ye laoma. Yo ya
hededelau yogu heyayai tauhaina unai ya wane, ‘Paisowa ne
ku ginauli’, meta ye ginauli.”
10 Yesu hedehedede wa ye lapuidi meta ye nokokalili. Na ye
hededelau tauhemuliwatanina bodana wa udiyedi ye wane,
“Mamohoikalili, ya hededelaowa kalimiuyena, Isalaela unai
nige tamowai hesau ya kita yona sunuma bayabayaona doha
teina!
11 Na ya hededelaowa kalimiuyena, teha bolime yo teha
yalasi udiyedi boda** kabo se laoma na Abelahama, Isako yo
Yakobo maiyadiyao se tuli galewa basileiyana kaikaigogona
unai.
12 Na galewa basileiyana ne *[Yaubada ye kabinonohai meta
Isalaela tamowaidiyao hesabadi, na iyamo]* tamowaidi kabo
ye tolelaeidi masigili magaina unai. Temenai kabo se doudou
yo kawadi se kapuyahisidi.”
13 Na Yesu kabo ye hededelau iyala taubagunaena wa unai
ye wane, “Yom sunuma ne debanaena yom taupaisowa ne
kabo ye namwanamwa, na ku lau yom magai.” Mahanana
ne unai yona taupaisowa wa ye namwanamwa.

Yesu taukasiyebwa ye henamwanamwadi
(Maleko 1:29-34, Luka 4:38-41)

14 Na kabo Yesu ye lau Petelo yona numa unai na Petelo
bwasiyana sinebada ye kita meta tauna se gwagwama yo ye
kasiyebwa na ye kenokeno.
15 Ye kabilau sinebada wa nimana unai meta kasiyebwa
wa ye gehe na sinebada wa ye namwanamwa, ede ye kabi-
nonoha na Yesu ye haitalai.
16 Meimeilahina ne unai mahana ye dui na kabo ta-
mowai yaluwa yabayababadi se tanuwagaidi wa se woy-
aidima na yaluwa yabayababadi wa ye hededehepesadi. Yo
taukasiyebwa maudoidi ye henamwanamwadi.

** **8:8:** *Nige ya namwa na bena ku laoma yogu numaena*: Iyala taubagunaena tamowaina wa, iya nige Dius tamowaina, na Dius yodi lauhe'a'a kabikabidi kabidi ye kata. Yodi laugagayo hesau ede, ena Dius tamowaina ye lulau dagela tamowaina yona numa unai, kabo ye biki. Na hekasisidi debanaena ede ye hedede, *nige ya namwa bena ku laoma kaliguwai*. ** **8:11:** *Boda* ta, siya meta dagela tamowaidiyao, nige Dius tamowaidiyao.

17 Teina laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi ta unai meta
Yaubada kalinana peloweta Aisaiya ye hedededikо wa ye
hemamohoiyeidi doha ye wane,
“Iya meta yoda basabasa maudoidi ye haigabaeidi
na kada kasiyebwa ye henamwanamwadi.” *(Aisaiya 53:4)*

Tamowai labui bena Yesu se hemuliwatani
(Luka 9:57-62)

18 Yesu boda wa ye kita meta ye laki ye laulau, unai
ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi meta bena se
kawasilau Galili Gabwana hali sanakawasina ne unai.
19 Na kabo laugagayo taulauhekataena hesau ye laoma
Yesu unai na ye wane, “Taulauhekata, yom kabalau maudoidi
udiyedi yau kabo ya hemuliwatanigo.”
20 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Kedewa nukula yodi
duha, yo hinage manuwa yodi noi, na Tau Natuna nige yona
kabakaiyawasi mamohoina hesau.”
21 Na tauhemuliwatanina hesau ye hededelau Yesu unai
ye wane, “Guiyau, taba gonowana ya uyo magai na tamagu
toletoletauna ya kitabagunaei?” **
22 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kowa ku hemuli-
watanigau, na kaiteyadi se boitako meta siya bena kehadi
tauboita ne se lae bwayabwaya unai se tole.” **

Yesu wowoli ye hededehedaumwali
(Maleko 4:35-41, Luka 8:22-25)

23 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se dobi wagaena se
gelu na Galili Gabwana wa unai se kawasi.
24 Yesu waga wa unai ye kenoko na makesega kabo wowoli
ye lage na waga wa bagodu se ini'inipuluhi. 25 Unai yona
hekahekatao wa iya se hanoi na se wane, “Guiyau, ku
hesaguhaida! Nige bayaona kabo ta yoli!”
26 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to kwa
matausi? Yomi sunuma taki se gagili!” Ede ye tolo na ye
hededebayao yaumai yo bagodu wa udiyedi, meta yaumai
wa ye kaiyawasi na gabwa wa ye daumwali.
27 Unai yona hekahekatao wa meta se nokokalili na se
wane, “Teina meta tamowai sahasahana? Ede yaumai yo
bagodu, iyamo iya se kawakabiyei.”

Tamowai labui udiyedi yaluwa yabayababadi Yesu ye hed-
edehepesadi
(Maleko 5:1-20, Luka 8:26-39)

** **8:21:** *Tamagu toletoletauna ya kita:* Toletoletau hededehemasalahana ku hasili. ** **8:22:** *Kaiteyadi se boitako:* Siya ede yaluwadiyena se boitako, kaniyona ede nige se modelau Yaubada unai yo Yesu nige se sunumaei. *Kehadi tauboita* ne meta bulumaena tauboita.

28 Kabo Yesu ye dunasae Gadala** tamowaidiyao yodi teha
unai. Tenem teha ne unai meta tamowai labui, yaluwa
yabayababadi siya se luwuidi. Yodi laulau se yababakalili
ede nige gonowana tamowai hesau ye lau temenai. Yodi
kabamiya meta tamowai yodi kabatoletoledi duhadiyao,
udiyedi se pesa se laoma Yesu se hailobai.
29 Se yogalau unai se wane, “Yaubada Natuna, saha ku
henuwa kalimaiyena? Yaubada yona kaisunuwa mayadaina
meta sola nige ye lage, na ku laoma ta bena ku hekamkam-
nanonohaigai?”
30 Na tehalaudi wa unai meta puwaka yawoina se dumudu-
muli.
31 Ede demoni wa se wane, “Ena ku hededehepesagai, taba
gonowana ku hetamaligai na ka lau puwaka ne udiyedi ka
luwu?”
32 Unai Yesu ye hededelau demoni wa udiyedi ye wane,
“Kwa lau!” Ede tamowai wa se pesagabaeidi na puwaka
wa udiyedi se luwu. Kabo puwaka wa padipadi wa unai se
heloigogoi se dobi Galili Gabwana wa unai se mwaloigogoi.
33 Na puwaka wa taukitahetetedi se wasabu se lau Gadala
magaina lakilakina unai na saha ye tubu wa yo hinage ta-
mowai labui wa wasadi se hedehededeidi.
34 Ede magai wa tamowaidiyao maudoidi se laoma Yesu
unai. Na huyana iya se kita meta se kaibwadai bena taba yodi
magai tanona ne ye laugabaei.

9

Yesu taubunibuni hesau ye henamwanamwa
(Maleko 2:1-12, Luka 5:17-26)

1 Yesu waga hesau unai ye gelu na ye kawasi'uyo yona
magai Kapelenauma.
2 Menai tamowai hekadiyo tau hesau bunibunina
diyadiyali unai se baheiyama iya unai. Yesu yodi sunuma ye
kita na ye hededelau taubunibuni wa unai ye wane, “Natugu!
Ku nuwabayao, yom yababa ya nuwatugabaeidi.”
3 Na laugagayo taulauhekataedi hekadiyo se bom se gadi-
gadigugu se wane, “Teina tamowai ta meta Yaubada ye hed-
edeheyaheyababa.”
4 Yodi nuwanuwatu wa Yesu kabidi ye kata ede ye hededе-
lau udiyedi ye wane, “Idohagi na nuwanuwatu yababadi kwa
nuwanuwatuidi.

** **8:28:** *Gadala:* Kulikuli beyabeyadi hekadi hesa udoi se kuli, iya ede Gelasa (doha Maleko 5:1 yo Luka 8:26udiyedi). Gadala yo Gelasa magaidi meta Galili Gabwana teha yawana unai, Gadala gabwa dedekanaena, na Gelasa kedaloha.

5 Hedehededе sahasahana ye biga ede, ya wane, ‘Yom
yababa wa ya nuwatugabaeidi’, o, ya wane, ‘Ku tolo na ku
laulau’?
6 Ya henuwa bena kabina kwa kata meta Tau Natuna
iya kaiyaulina ta unai yona gigibwali gonowana yababa ye
nuwatugabaeidi.” Ede ye hededelau taubunibuni wa unai ye
wane, “Ku tolo, yom dam ne ku bahei na ku lau yom numa.”
7 Ede tamowai wa ye tolo na ye lau yona magai.
8 Laulau saha ye tubu wa boda se kita meta se siliyata na
Yaubada se hedebasaei, matawuwuna gigibwali wa ye mosei
tamowai udiyedi.

Yesu Mataiyo ye yoganei
(Maleko 2:13-17, Luka 5:27-32)

9 Yesu magai wa ye laugabaei ye laulau, na takisi tau-
tanotano hesau hesana Mataiyo ye kita takisi kabatanotano
numana unai ye tutuli. Ye hededelau unai ye wane, “Ku
hemuliwatanigau.” Ede Mataiyo ye tolo na ye hemuliwatani.
10 Na muliyena ede se lau Mataiyo yona numa unai na
se kaikai. Na takisi tautanotano bodadi yo hinage yababa
tamowaidi hekadiyo se laoma Yesu yo yona hekahekatao wa
maiyadiyao se kaikaigogoi.
11 Paliseya tamowaidiyao se kitadi ede yona hekahekatao
wa se henamaiyeidi, “Idohagi to tauhekatagomiu ne takisi
tautanotano yo yababa tamowaidi ne maidanao se kaikai-
gogoi?”
12 Yodi hedehededе wa Yesu ye lapui na ye hededebui ye
wane, “Taukasikasiyebwa mo se henuwa doketa, na tamowai
namwanamwadi meta nige.
13 Na kwa lau teina hedehededе ta kaniyona kwa wasenei:
‘Katekamkamna mo ya henuwa,
na nige kaitalasam.’ *(Hoseya 6:6)*
Yogu laoma ta meta nige tamowai yodi miyamiya dudulaidi
hesabadi, na yababa tamowaidi bena ya yogaisinidi.”

Kaihudi henamaina
(Maleko 2:18-22, Luka 5:33-39)

14 Na kabo Yowane Babatiso yona hekahekatao se
laoma Yesu se henamaiyei, “Idohagi to kai yo Paliseya
tamowaidiyao ka kaikaihudi, na tauhemuliwatanigo nige
se kaikaihudi?”
15 Yesu ye hededebui ye wane, “Idohagi to tautawasola
kana taumana yona tawasola kaikaigogona unai bena se
nuwadubu? Iyamo sola mayadaina kabo ye laoma tautawa-
sola kabo kalidiyena se laeihesuwala na kehanao ne kabo se
kaihudi.
16 Nige gonowana tamowai hesau kaleko hauhauna tup-
wana unai kwama beyabeyana ye polai, matawuwuna

kaleko hauhauna tupwana ne kabo kwama beyabeyana ne
ye tabepulisi na tapulisina ne meta kabo ye lakikalili.
17 Yo hinage tamowai nige gonowana waina hauhauna se
ini waina pakuna beyabeyana unai. Taba waina hauhauna
se ini paku beyabeyana unai, kabo paku ne ye tapulisi, na
waina wa kabo ye bwalili. Unai waina hauhauna ta ini waina
pakuna hauhauna unai, kabo se namwanamwalabulabui."

Yesu sinebada yo sinekuku ye henamwanamwadi
(Maleko 5:21-43, Luka 8:40-56)

18 Yesu sola ma hedehededena, na magai wa yodi sunago
badana hesau ye laoma Yesu matanaena ye tulibono na ye
wane, "Natugu waihiu kaboina ta ye boita, na ku laoma
nimam ku tolesae iya kewanaena, kabo ye mauli."
19 Ede Yesu yo yona hekahekatao wa se tolo na maiyadi se
lau.
20 Se laulau, na kabo sinebada hesau kwasina ye
miyamiyagabaei bolimai saudoudoi-labui, iya Yesu dagelana
ne unai ye laoma na kana kwama sinosinona ye kabitonogi.
21 Yona nuwanuwatu unai ye wane, "Taba kana kwama mo
ya kabitonogi, kabo ya namwanamwa."
22 Na Yesu ye kitabui sinebada wa ye kita ede ye hededelau
unai ye wane, "Natugu, nuwam ye bayao! Yom sunuma ta
ye henamwanamwago." Na mahanana ne unai waihiu wa ye
namwanamwa.
23 Sunago badana wa yona numa unai se lage ede tauhigo-
higo** yo taudoudou bodadi se kitadi,
24 na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa pesa!
Sinekuku me nige ye boita, na ye keno mo." Na se talata-
lawasiyei.
25 Boda wa ye hetamalidi se pesagehe kabo Yesu ye mwalae
sinekuku wa yona kabakeno wa unai na ye kabilau nimana
wa unai, ede ye tolo.
26 Na wasana wa ye lau tenem teha ne maudoina unai.

Yesu taumatagibugibu labui ye henamwanamwadi

27 Yesu sunago badana yona numa wa ye laugabaei ye
laulau na taumatagibugibu labui se tolo na se hemuliwatani
na se yogayoga se wane, "Dawida natuna! Ku katekamkam-
naegai!"
28 Na ye mwalaesae yona kabamiya numana unai
na taumatagibugibu wa se laoma iya unai. Na ye
henamaiyeidi ye wane, "Kwa kawamamohoi meta gonowagu
ya henamwanamwagomiu?" Se wane, "Guiyau, ka
kawamamohoi!"

** **9:23:** *Tauhigohigo:* Dius yodi kabikabiyena higo se yuhidi meta huyag-
wauyala yo huyanuwadubu udiyedi.

29 Kabo matadi ye kabitonogidi na ye wane, “Saha kwa
kawamamohoiyei wa kabo ye tubu kalimiuyena.”
30 Ede matadi wa se lala. Na Yesu ye laugagayoidi ye wane,
“Tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede!”
31 Na iyamo muliyena se lau ede Yesu wasana wa se helaki
tenem teha maudoina ne unai.

Yesu tamowai una'unana ye henamwanamwa

32 Taudi labui wa se hetubu se dalahai, na tatao hekadi kadi
kaha hesau se woyaiyama Yesu unai. Yaluwa yabayababana
meta ye luwu tamowai wa unai, ede ye una'una.
33 Na Yesu yaluwa yabayababana wa ye hededehepesa, ede
tamowai una'unana wa ye hedehedede. Na boda se noko
se wane, “Nige sola laulau hesau doha teina ka kita Isalaela
unai!”
34 Na Paliseya tamowaidiyao se wane, “Yaluwa
yabayababadi kadi tanuwaga yona gigibwaliyena yaluwa
yabayababadi ye hededehepesadi.”

Yesu tamowai ye katekamkamnaedi

35 Kabo Yesu ye lau magai lakilakidi yo kasa gagilidi
ye tauhetakikilidi. Na ye lauhekata yodi sunago udiyedi
yo Yaubada yona basileiya wasana namwanamwana ye
wasaduwaiyei, yo hinage tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi
ye henamwanamwadi.
36 Na boda wa ye kitadi ede ye katekamkamnaedi,
matawuwuna pilipili udoi'udoi se hekalodi na nige
tausaguidi, kadi kao doha mamoe nige taukitahetetedi.
37 Na ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane,
“Koya ne ye masulikalili, na taupaisowa meta nige se bado.
38 Unai kwa kaibwadalau masuli guiyauna unai na kabo
koya ne taupaisowaina ye hetamalidima.”

10

Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui ye hetamalidi se lau se lauwasi
(Maleko 3:13-19 yo 6:7-13, Luka 6:12-16 yo 9:1-6)

1 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye yoga-
gogoidima na gigibwali ye moseidi bena yaluwa bikibikidi
se hededehepesadi yo tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi se
henamwanamwadi.
2 Taupaisowa ye hetamalidi wa hesadiyao ede teina:
Bagubagunana ede Simona, hesana hesau meta Petelo, yo
kana kaha Andeleya.
Yamesi Sebedaiyo natuna, yo kana kaha Yowane.
3 Pilipo yo Batolomaiyo,
Tomasi yo Mataiyo, iya takisi tautanotano,

Yamesi Alepaiya natuna, yo Tadaiyo,
4 Simona Tauhaikabi, yo Yudasi Isakaliyota, Yesu kana
tauwalohai.
5 Tatao saudoudoi-labui wa Yesu ye guguyaidi na ye heta-
malidi ye wane, “Tabu kwa laulau dagela tamowaidiyao yo
Samaliya tamowaidi yodi magai udiyedi,
6 na kwa lau Isalaela tamowaidiyao mo udiyedi, siya doha
mamoe gegegegediyao.
7 Kwa lau na kwa wasaduwai kwa wane, ‘Galewa
basileiyana ye hanahanaumako.’
8 Taukasikasiyebwa kwa henamwanamwadi, tauboiboita
kwa hemauli'uyoidi, taulepelepela kwa he'a'adi,** yo yaluwa
yabayababadi kwa hededehepesadi. Kainauya ta kwa
haimoei nige maisana, unai kwa kainauyaei, tabu maisana.
9-10 Tabu moni gole o siluba o kopa kwa baheidi, yo tabu
tobwa, kwama, buti, yo tuke kwa laulaubaheidi yomi lau
ne unai. Matawuwuna taupaisowa yona dudulai ede taba
tamowai iya se sagui kai *[yo gogo]* udiyedi.
11 Ena magai hesau unai kwa lage meta tamowai
namwanamwana hesau kwa wasenei na yona numa unai
kwa miya kana siga kwa dalahai.
12 Huyana kwa mwalaesae numa ne unai meta yomi lau-
toki kwa mosei kwa wane, ‘Nuwadaumwali kwa hai!’
13 Ena numa ne tamowaidiyao se namwa, meta yomi
nuwadaumwali ne kwa tole kalidiyena. Ena nige se namwa,
meta yomi nuwadaumwali ne kwa hai'uyoi.
14 Ena magai hesau nige se yogaisinigomiu o se lapulaowa
kalimiuyena, meta kaemiu mukalidi kwa koinihinihiyeidi**
na numa o magai ne kwa laugabae.
15 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Yaubada yona hekasa
mayadaina ne unai meta kadi hekamkamna se lakikalili, na
kabo Sodoma yo Gomola.”

Huya matada ne unai kabo hewaiunu kwa hekalo
(Maleko 13:9-13, Luka 21:12-17)

16 “Ya hetamaligomiu ta kami kao doha mamoe se lulau
kedewa kaikaikalasidiyao udiyedi. Unai bena kwa sonoga
doha mwata, yo tabu yababa hesau kalimiuyena, doha
bunebune.
17 Bena kwa kitakitanamwanamwa, tamowai kabo se lae-
gomiu magai babadadiyao udiyedi, yo sunago udiyedi kabo
se pidiligomiu.

** **10:8:** *Taulepelepela* hededehemasalahana meta Lepela hedehededena ku hasili. ** **10:14:** *Kaemiu mukalidi kwa koinihinihiyeidi* hededehemasalahana ede mukali hedehededena unai.

18 Yau debaguyena kabo se haigomiu na se laegomiu ga-
bana yo wasawasa matadiyena, bena kwa hemala *[galewa*
basileiyana wasana] tauhededehemasalahana siya yo dagela
tamowaidiyao udiyedi.
19 Na huyana se haigomiu na se helauhetalagomiu meta
tabu kwa mode bena saha yo idohagi kabo yomi hedehedede.
Huyana ne unai kabo hedehedede se masalaha.
20 Matawuwuna hedehedede kwa hedededi ne meta nige
komiu, na Tamamiu Yaluwana ye hemasalahadi kalimiuyena
na kwa hedededi.
21 Tamowai kabo yona saeya kana ye walohai, yo tama
kabo natuna kana ye walohai. Natu kabo se tolo na sinadiyao
yo tamadiyao se hewaiunudi na se mosegabaeidi na se un-
uhemwaloidi.
22 Tamowai maudoidi kabo se subugomiu yau debaguyena.
Na kaiteya ye miyatahitahi kana siga gehena unai, iya kabo
mauli ye lobai.
23 Ena magai hesau unai se hewaiunugomiu meta kwa
yabubu kwa lau magai hesau. Hedehedede ta meta mamo-
hoi, yo hinage ya hededelaowa meta nige gonowana Isalaela
magaidiyao kwa lauhegehedi na kabo Tau Natuna ye uyoma.
24 Nige gonowana wawaya hesau ye saekalili na kabo
tauhekatana. Yo hinage nige gonowana taupaisowa ye
saekalili na kabo kana tanuwaga.
25 Ena wawaya ye sonoga doha tauhekatana meta ye
namwa, yo ena taupaisowa se kabi doha kana tanuwaga,
meta ye namwa. Ena numa tanuwagana** se hedede
meta iya yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Belesebulu,
kabo yona numa tamowaidiyao ne** hinage se hedede-
heyababakaliliyeidi.”

Kaiteya bena kwa mausiyei
(Luka 12:2-9)

26 “Unai, tabu kwa matausiyeidi! Ginauli wadawadamdi
maudoidi meta kabo se masalaha, yo nuwanuwatu
wadawadamdi maudoidi Yaubada kabo ye tolehemasala-
hadi.
27 Boniyaiyena saha ya hedededi wa kabo kwa hed-
ede'uyoidi mayadaiyena, yo saha beyamiuyedi ya hededede-
gadigadiguguyedi wa kabo numa kewadi udiyedi kwa hed-
edehelakidi.
28 Tabu buluma tauhemwaloina kwa matausiyeidi, na siya
nige gonowana yaluwa se hemwaloi. Na Yaubada mo bena

** **10:25:** *Numa tanuwagana* meta Yesu ye bom ye hedehedede'uyoi. ** **10:25:** *Yona numa tamowaidiyao ne,* siya ede Yesu yona hekahekatao yo tauhemuhemuliwatanina hekadiyo.

kwa matausiyei, matawuwuna iya gonowana buluma yo yaluwa ye unuhemwaloidi kaiwa kalakalasina unai.

29 Pene kesega** unai gonowana pekopeko labui ta hemaisadi. Iyamo Tamamiu galewa ne unai, iya ye nuwatukaliliyeidi. Taba hesau ye beku, meta kabina ye kata.

30 Yo hinage kulumiu maiyawadi meta ye hasilidiko.

31 Unai tabu kwa matausi. Komiu kwa saekalili na kabo pekopeko yawoina.

32 Kaiteya ye hededehemasalaha'uyoi tamowai matadiyena meta iya tauhemuliwatanigau, kabo yau hinage ya hededehemasalaha Tamagu galewa ne unai matanaena meta iya yogu tamowai.

33 Na kaiteya ye uhalaegau boda udiyedi, kabo hinage yau ya uhalaei Tamagu galewa ne unai matanaena.

34 Tabu yomi nuwatu bena ya laoma ta nuwadaumwali ya laeiyama kaiyaulina ta unai. Nige! Na ya laoma ta meta kelepa** ya baheiyama.

35 Ya laoma ta bena
‘tau kabo tamana ye hewaiunu,
sine kabo sinana ye hewaiunu,
yo sinehelam kabo lawana ye hewaiunu.
36 Tamowai kana waiunu ede kabo yona numakalo tamowaidiyao.’ *(Maika 7:6)*

37 Ena kaiteya tamana yo sinana ye gadosisikaliliyeidi na kabo yau, iya nige gonowana yau yogu. Yo ena kaiteya natuna tau o sine ye gadosisikaliliyeidi na kabo yau, iya nige gonowana yau yogu.

38 Yo kaiteya nige ye henuwa yona sataulo ye bahei yo ye hemuliwatanigau** meta iya nige gonowana yau yogu.

39 Kaiteya yona mauli *[tanoubu ta unai]* ye nuwatukaliliyei meta kabo yona mauli *[nige kana siga]* ye kabisapuli. Na kaiteya yona mauli *[tanoubu ta unai]* ye mosegabaei yau debaguyena, iya kabo mauli *[nige kana siga]* ye lobai.

40 Kaiteya ye yogaisinigomiu, yau hinage ye yogaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau meta tauhetamaligau wa hinage ye yogaisini.

41 Kaiteya peloweta hesau ye yogaisini matawuwuna iya peloweta, yona kainauya kabo gonogonowana doha

---

** **10:29:** *Pene kesega* meta *asaliyona.* ** **10:34:** *Kelepa* meta hewahewaiunu heyaheyasonina. ** **10:38:** *Kaiteya nige ye henuwa yona sataulo ye bahei yo ye hemuliwatanigau:* Huyana Loma tamowai hesau se woyai bena kabo se hesataulo meta kabo kana sataulo se hebahei. Unai lausoisoi ta kaniyona ede teina: *Kaiteya nige ye henuwa bena tamowai iya se hekamkamna doha Yesu se hekamkamna, meta nige gonowana iya Yesu yona tamowai.*

peloweta. Yo kaiteya tamowai dudulaina hesau ye yogaisini matawuwuna iya tamowai dudulaina, iya yona kainauya kabo gonogonowana doha tamowai dudulaina yona kainauya.
42 Yo hinage ena tamowai hesau yona sagu gagilina doha waila kaputina ye mosei tamowai dobidobina hesau ta unai, matawuwuna iya tauhemuliwatanigau, ya hededemamohoi: Iya yona kainauya kabo ye hai."

11

Yowane Babatiso yona henamai
(Luka 7:18-23)

1 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye hededehasahasaidi ye gehe, na kabo ye dalahai ye lau Galili magaidi udiyedi ye lauhekata yo ye lauguguya.
2 Na Yowane Babatiso meta numatutugudu unai, na Keliso yona paisowa wa wasana ye lapui na ye nuwalabulabui. Ede yona hekahekatao ye hetamalidi se lau Yesu unai
3 bena se henamaiyei se wane, "Mamohoina kowa Kelisona ede ka nayanayai wa, o sola tamowai hesau ka nayanayai kabo ye laoma?"
4 Yesu ye hededebui ye wane, "Kwa uyo na saha kwa lapuidi yo kwa kitadi wa Yowane yona kwa hedehedede,
5 meta taumatagibugibu matadi se lala, taubunibuni se laulau, taulepelepela se namwanamwa, taubeyakolakola se lapulapui, tauboiboita se tolo'uyo, yo taudehadeha wasa namwanamwana se lapulapui.
6 Na kaiteya nige ye nuwalabulabuiyeigau, meta iya gonowana ye gwauyala."

Yesu Yowane ye hededehemasalaha
(Luka 7:24-35)

7 Yowane yona hekahekatao wa se dalahai se lau, na kabo Yesu ye hetubu Yowane hedehededena ye hedehededei boda wa udiyedi, ye wane, "Ginauli saha hesabana kwa lau balabala ne unai bena kwa kita? Nuwana didiyali yaumai ye yuhisaei yo ye yuhidobiyei?**
8 Ena nige meta saha hesabana kwa lau bena kwa kita? Yomi nuwatu bena tamowai hesau yona kaleko wasawasadi kwa kita? Nige! Kaiteyadi kaleko wasawasadi se likwalikwadi, siya wasawasa yodi numa udiyedi se miyamiya.
9 O nuwana kwa lau bena peloweta hesau kwa kita? Mamohoi, ya hededelaowa Yowane meta ye saekalili na kabo peloweta.

** **11:7:** *Didiyali* meta tamowai ye nuwalabulabui heyaheyasonina.

10 Iya tamowaina ede wasana *[peloweta Malakai]* ye kulinonohaiyako buka tabuna unai:
‘Kabo yogu tautauwasa ya hetamali bena ye kedabagunaego.
Iya kabo yom keda ye kabinonohai.’ *(Malakai 3:1)*
11 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Tanoubu ta tamowaidi** maudoidi luwadiyena meta nige hesau ye saekalili na kabo Yowane Babatiso. Na tamowai hesau galewa basileiyana unai ye dobikalili, meta tamowaina ne ye saekalili na kabo Yowane.
12 Yowane yona huyaena ye hetubu ye laoma teina huya ta meta galewa basileiyana wa ye laki ye lau ma bayaona, na tamowai se bado se kaipatekalili bena se lusae basileiya ne unai.
13 Mose yona laugagayo yo peloweta maudoidi ye lau ee Yowane yona huyaena, siya Galewa basileiyana wasana se hedehededei.
14 Na ena taba yodi hedehedede wa kwa kawamamohoiyeidi, kabo kwa nuwatulobai meta Yowane iya ede Eliya se hededeyako meta kabo ye laoma.
15 Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapulapuinamwanamwa!”
16 *[Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane,]* “Teina isi ta tamowaidiyao,** saha unai kabo ya hekaigonogonowaidi? Siya doha wawayao bakubakuyena se tutuli na se yogayogalau kadi kahao udiyedi se wane,
17 ‘Higo ka yuhidi,
na nige kwa sobu.
Siyayau wanadi ka wanaidi,
na nige kwa dou.’
18 Yowane ye laoma na ye kaihudi na numanuma bayabayaodi nige ye numadi, na se wane, ‘Yaluwa yabayababana hesau meta iya kalinawai.’
19 Tau Natuna ye laoma ede ye kaikai yo waina ye numanuma, na se wane, ‘Sola kwa kita, ye kaimuyomuyou yo ye numanumayauyaule! Yo iya takisi tautanotano yo yababa tamowaidiyao kadi kaha!’ Na iyamo Yaubada yona sibasiba kabahemamohoiyeina ede tamowai yona laulau dudulaidi.”

Yesu tamowai nige se nuwabui ye guguyaidi
(Luka 10:13-15)
20 Na Yesu Isalaela magaidiyao hekadiyo ye dilaidi, matawuwuna ede laulau gigigigibwalidi se bado udiyedi ye ginaulidi, na nige se nuwabui. Ye wane,

---

** **11:11:** *Tanoubu ta tamowaidi* Mataiyo ye kuli, *Sinesineo tamowai se labasidi.*

** **11:16:** *Teina isi ta tamowaidiyao* ta, siya ede Paliseya yo Sadusiya kadi bodao na Yesu se kawayababaei yo se subu.

21 “Ahani mo komiu, Kolasini tamowaidiyao! Ahani mo
komiu Betesaida tamowaidiyao! *[Yababa lakilakina kabo
kwa hekalo.]* Laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi kalimiuyena
wa, taba ya ginaulidi magai yabayababadi Taiya yo Sidona
udiyedi, meta tamowaidiyao ne kabo se nuwabuiko, na
yodi nuwabui ta unai meta kabo nuwadubu kalekodiyao se
luwuidi yo taudi maudoidi se hekahusadi.
22 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Yaubada yona
hekasa mayadaina ne unai kamkamna lakilakina kabo kwa
lobai, na kabo Taiya yo Sidona tamowaidiyao.
23 Na komiu Kapelenauma tamowaidiyao, bena kabo
Yaubada ye lausinigomiu kwa sae galewa ne? Taba nige!
Kabo kwa dobi Hade unai! Laulau gigigigibwalidi ya gin-
aulidi kalimiuyena wa, taba ya ginaulidi Sodoma** unai,
meta teina mayadai ta unai kabo Sodoma sola ma miyana.
24 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Yaubada yona
hekasa mayadaina ne unai kamkamna lakilakina kabo kwa
lobai, na kabo Sodoma tamowaidiyao.”

Kaiteya gonowana Yaubada kabina ye kata
(Luka 10:21-22)

25 Mahanana ne unai Yesu ye gwauyala na ye tapwalolo
Tamana unai ye wane, “Tamagu, kowa galewa yo tanoubu
Guiyauna. Ya hedebasaego matawuwuna ginauli mau-
doidi ta ku tolewadamdi na tausonoga yo tausibasiba nige
gonowana se nuwatulobaidi. Na tamowai supusupudi**
udiyedi ginauli ta ku tolehemasalahadi na se nuwatulobaidi.
26 Mamohoi, tamagu, teina ta yom nuwatu mamohoina yo
yom kabagwauyala ede.”
27 *[Na kabo ye hededelau boda wa udiyedi ye wane,]*
“Tamagu meta tanuwaga gigibwalina maudoina ye leyama
kaliguwai.** Iya ye bom mo kabigu ye kata, na yau ya
bom mo tamagu kabina ya kata, yo hinage yogu kaisunuwa
tamowaidi udiyedi tamagu ya hededehemasalaha na kabina
se kata.”

Kabakaiyawasi ede Yesu

28 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yomi
taulauhekata laugagayo bayabayaodi se hekatagomiu, na

** **11:23:** *Sodoma* meta magai yabayababakalilina Yaubada ye heyababa wa. Wasana ku hasili Genese 19unai. ** **11:25:** *Tamowai supusupudi:* Mataiyo yona kulikuli kalina Giliki unai kaniyona bagubagunana meta, *wawayao gagilidi*, Hedehedede ta kaniyona hekadi hinage, doha, *tamowai supusupudi,* o, *nige se sikulunamwanamwa,*o, *nige sonoga tauhaina.* ** **11:27:** *Tamagu meta tanuwaga gigibwalina maudoina ye leyama kaliguwai:* Kalina Giliki unai Mataiyo ye kuli, *Tamagu ginauli maudoidi ye ledima kaliguwai.*

laugagayo ne miyawatanidi meta doha bahebahe polopolo-
hedi. Ena kwa kaikaipatekalili bena laugagayo ne kwa
miyawatanidi na unai kamnamiu se yababa, meta kwa
laoma kaliguwai, kabo kabakaiyawasi kwa lobai.
29 Yau ya nuwabiga yo ya nuwadobidobi, unai yogu
lauhekata kwa haidi na kwa miyawatanidi, kabo nuwamiu
se talu,
30 matawuwuna yogu lauhekata ne ye biga, yo kabo bahe-
bahe malamalaena ya leyawa kwa bahei." **

12

Sabatiyena Yesu yona hekahekatao witi kaniyodi se gigidi
(Maleko 2:23-28, Luka 6:1-5)

1 Sabati hesau unai Yesu maiyana hekahekatao se laulau
kabo witi koyana hesau se tauduwaduwali se lau. Na se
hasali ede se hetubu witi kaniyodiyao se huhudi na se kaidi.
2 Na Paliseya tamowaidi hekadi se kitadi ede se hededelau
Yesu unai se wane, "Ku kita ne! Yom hekahekatao meta Sabati
laugagayona se utusi!"
3 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Huyana Dawida
ma kana hewahewaliyo se hasali na saha ye ginauli wa
wasana kwa hasili o nige?
4 Ye lusae Yaubada yona Logulogu Tabuna unai na
pwalawa hetahetabudi ye haidi ede se kaidi. Unai laugagayo
se utusi matawuwuna ede iya yo kana hewahewaliyo
maidanao wa pwalawa tabudi ta se kaidi, na taukaitalasam
mo gonowana se kaidi.**
5 Yo *[Mose yona]* laugagayo kwa hasili o nige? Ye hedede
meta taukaitalasam Numa Tabuna unai Sabati maudoina
yodi paisowa se ginaginauli na unai Sabati laugagayona se
utusi, na iyamo nige kadi gilu.
6 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Tamowai hesau iya
ede inai meta ye saekalili na kabo Numa Tabuna laugagay-
ona.
7 Yaubada yona hedehededе ye wane,
'Katekamkamna mo ya henuwa, na nige kaitalasam.'
(Hoseya 6:6)

** **11:30:** Lausoisoi ta udiyedi Yesu yona hedehededе wa kaniyona ku hasili. Ena Yesu yona hedehededе wa ta kulibui hedehededе kesega kesega unai, kabo doha teina: 28 *Kaiteyadi kamnamiu se yababa yo yomi bahebahe se polohe, meta kwa laoma kaliguwai, kabo kaiyawasi ya leyawa.* 29 *Yogu bulumakau kabakaulabula-buiyeidi yo yogu lauhekata kwa haidi, matawuwuna yau meta ya nuwabiga yo ya nuwadobidobi, na nuwamiu kabo se talu yo se kaiyawasi.* 30 *Matawuwuna yogu bulumakau kabakaulabulabuiyeidi ne meta ye biga, yo bahebahe kabo ya leyawa ne malamalaena.* ** **12:4:** Pwalawa laugagayodi ede Lewitikasi 24:5-9udiyedi. Na Dawida wasana ne, iya ede 1 Samuwela 21:1-6unai.

Taba hedehedede ta kaniyona kabina kwa kata, meta nige
gonowana tamowai ta kwa hegilugaibuidi.
8 Matawuwuna ede Tau Natuna iya Sabati guiyauna ede.”

Yesu tamowai nimana basabasana ye henamwanamwa Sabati unai
(Maleko 3:1-6, Luka 6:6-11)

9 Tenem teha ne ye laugabae kabo ye lau na ye mwalaesae
yodi sunago unai.
10 Menai meta tamowai hesau nimana ye giligili yo ye
basabasa. Na Paliseya tamowaidiyao wa se kaipate bena
Yesu se hegilu, unai iya se henamaiyei se wane, “Taba
Sabatiyena tamowai hesau ta kabihenamwanamwa, kabo
laugagayo ta utusi o nigele?”
11 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena taba luwami-
uyena hesau yom mamoe kesega, na mayadai Sabati unai ye
bekudobi duhaena, kabo ku lau ku tabeisini'uyoi o nige?
12 Na tamowai meta ye saekalili na kabo mamoe! Unai
ye namwa mo taba Sabatiyena laulau namwanamwana ta
ginauli.”
13 Na kabo ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Ni-
mam ku tuuhedudulai!” Ede nimana wa ye tuuhedudulai, na
ye namwanamwa doha nimana hesauna wa.
14 Ede Paliseya tamowaidiyao wa se pesa na se koitalaliu
taba idohagi na Yesu bena se unuhemwaloi.

Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede

15 Yesu yodi nuwatu wa kabina ye kata, unai magai wa
ye laugabaei. Bodalakilaki iya se hemuliwatani na yodi
taukasikasiyebwa maudoidi ye henamwanamwadi.
16 Na ye guguyaidi bena tabu se hedehededehemasalaha
meta iya kaiteya.
17 Teina unai Yaubada kalinana peloweta Aisaiya ye hed-
ededi wa se laoma se mamohoi, doha ye wane,
18 “Teina ta yogu kaisunuwa tamowaina, yo iya yogu heyayai
tauhaina tamowaina ede.
Iya ya gadosisiyei, yo ya gwauyalakalili kalinawai.
Yaluwagu kabo ya mosei iya unai
na yogu kabihemauli wasana kabo ye hededehe-
masalaha dagela tamowaidiyao udiyedi.
19 Iya taba nige ye haikawayagala, yo taba nige ye kalinalaki-
laki.
Hinage tamowai keda udiyedi nige gonowana kalinana
se lapui.
20 Tamowai basabasadi taba nige ye heyababadi,

yo yodi sunuma gagilidi taba nige ye haigabaeidi**
kana siga yodi dudulai ye moseidi.
21 Kabo tamowai maudoidi yodi sunuma se tole iya
hesanaena." *(Aisaiya 42:1-4)*

Kaiteya yona gigibwaliyena Yesu ye paipaisowa
(Maleko 3:20-30, Luka 11:14-23)

22 Na kabo tamowai hesau se woyaiyama Yesu unai.
Tamowai wa matagibugibuna yo una'unana, matawuwuna
yaluwa yabayababana iya ye luwui. Na Yesu ye
henamwanamwa, kabo ye hedehedede yo matana se lala.
23 Na boda wa se siliyata na se henahenamai'uyoidi se
wane, "Teina ta nuwana Dawida Natuna?"
24 Na huyana Paliseya boda yodi hedehedede wa se lapui
ede se wane, "Teina tamowai ta meta nige yona gigibwali,
na yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Belesebulu ye bom
mo yona gigibwaliyena yaluwa yabayababadi ye hededehep-
esadi."
25 Na Yesu yodi nuwanuwatu wa kabina ye kata ede ye
hededelau udiyedi ye wane, "Taba basileiya hesau ye bom
ye lulululu'uyoi, meta taba nige yona namwa hesau ye lobai.
Yo taba magai hesau o numa hesau tamowaidiyao se bom se
haihaitoledagela'uyoidi, meta taba nige se tolokesega.
26 Taba Satani yona taupaisowa yaluwa yabayababadi ye
hepesadi, meta iya ye bom ye hewahewaiunu'uyoi na yona
basileiya kabo idohagi na ye tolobayao?
27 Ena taba yau Belesebulu yona gigibwaliyena
yaluwa yabayababadi ya hededehepesadi, meta
tauhemuliwatanigomiu** kabo kaiteya yona gigibwaliyena
yaluwa yabayababadi se hededehepesadi? Unai siya kabo se
hegilugomiu meta kwa laupwano.
28 Na ena yau Yaubada Yaluwana yona gigibwaliyena
yaluwa yabayababadi ya hededehepesadi, meta Yaubada
yona basileiya ye laomako.
29 Yo hinage nige gonowana taukaiwahali hesau ye mwalae
tamowai yasiyasiyalana yona numa unai na yona gogo ye
haigaibuidi. Yasiyala wa bena ye paibagunai, na kabo
gonowana yona gogo wa ye kaiwahalidi.
30 Kaiteya nige ye hemuhemuliwatanigau, iya meta tauhe-
waiunugau. Yo kaiteya nige ye saguigau na tamowai ka
woyagogoidima, iya meta tauhetatagwaligwali.

** **12:20:** Peloweta Aisaiya hedehedede ta meta heyaheyasoni unai ye kuli, iya ede doha teina: *"Didiyali welawelaina taba nige ye kabigodu, na lampa wikina nige ye kalasinamwanamwa taba nige ye kabiheboso."* ** **12:27:** *Tauhemuliwatanigomiu:* Mataiyo ye kuli, *natumiyao.* Siya meta Paliseya tamowaidiyao hekadiyo yo yodi hekahekatao, na kadi paisowa yaluwa yabayababadi se hedehededehepasadi Yaubada hesanaena.

31 Unai ya hededelaowa, Yaubada kabo yababa maudoidi
yo hinage Yaubada hededeheyababana maudoidi ye nuwatu-
gabaeidi, na ena tamowai hesau Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, taba nige yababa ne nuwatugabaena.
32 Hinage ena kaiteya Tau Natuna ye hededeheyababa,
Yaubada kabo yona yababa ne ye nuwatugabaei. Na ena
kaiteya Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, meta taba nige
yona yababa ne nuwatugabaena teina huya ta unai yo huya
kabo se laoma ne udiyedi.
33 Kaiwa namwanamwana meta kaniyona
namwanamwadi, yo kaiwa yababana meta kaniyona
yababadi. Kaiwa kabakitalobaidi ede kaniyodi udiyedi.
34 Komiu meta doha mwata yabayababadi! Idohagi to bena
hedehedede namwanamwadi kwa hedededi? Matawuwuna
nuwanuwatu saha nuwada ne unai ye mwayau meta kabo
kawadaena ta hededegabaeidi.
35 Tamowai namwanamwana nuwana meta nuwanuwatu
namwanamwadi udiyedi ye mwayau, unai iya yona hede-
hedede yo yona kabikabi kabo se namwa. Yo tamowai yaba-
bana nuwana ne meta nuwanuwatu yababadi udiyedi ye
mwayau, unai iya yona hedehedede yo yona kabikabi kabo
se yababa.
36 Na ya hededelaowa, Yaubada yona hekasa mayadaina
ne unai kabo tamowai maudoidi se tolo Yaubada matanaena
na yodi hedehedede yabayababadi saha se hededediko wa
maudoidi kabo se hededehemasalahadi.
37 Yomi hedehedede ne udiyedi kabo ye hegilugomiu, yo
yomi hedehedede ne udiyedi kabo yailihai kwa lobai.”

Peloweta Iyona hekihekinoina
(Mataiyo 16:1-4, Maleko 8:11-12, Luka 11:29-32)

38 Na kabo Paliseya tamowaidiyao yo laugagayo
taulauhekataena hekadiyo se laoma Yesu unai se wane,
“Taulauhekata, ka henuwa bena laulau gigigigibwalina
hesau ku ginauli na ka kita.”
39 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Teina isi ta ta-
mowaidiyao se yababa na Yaubada nige se sunumaei** na se
henuwa bena hekihekinoi hesau ya hekitadi. Na taba nige
hekihekinoi hesau se kita, na hekihekinoi kesega mo, kabo
unai kwa kitalau ede peloweta Iyona hekihekinoina.
40 Iya meta mayadai haiyona yo boniyai haiyona yama
lakilakina boganaena ye miyamiya. Doha hinage Tau Natuna

** **12:39:** *Yaubada nige se sunumaei:* Tamowaidiyao ne Yesu ye heyaheya-soniyeidi tauganaganawali udiyedi, na kalina Giliki unai yona hedehedede wa meta, *Isi yababana yo ganaganawalina ta ye henuwa bena hekihekinoi hesau se kita.*

kabo mayadai haiyona yo boniyai haiyona bwayabwayaena
ye miya.
41 Yaubada yona hekasa mayadaina ne unai Ninewa ta-
mowaidiyao kabo se tolo na teina isi ta tamowaidiyao
se hegiludi, matawuwuna ede Iyona yona lauguguyaena
Ninewa tamowaidiyao wa se nuwabui. Na mayadai ta unai
tamowai hesau ye saekalili na kabo Iyona, iya ede maidamiu
ta.
42 Hekasa mayadaina ne unai magai Siba** yodi wasawasa
waihiuna kabo hinage ye tolo na teina isi ta tamowaidiyao
ye hegiludi, matawuwuna kedalohalohaena ye laoma bena
Solomona yona hededesonoga ye lapuidi.** Na tamowai
hesau iya ede inai, ye sonogakalili na kabo Solomona."

Yaluwa yabayababadi yodi kabikabi
(Luka 11:24-26)

43 *[Kabo Yesu yona hedehededе ye tubei ye wane,]* "Huyana
yaluwa bikibikina tamowai hesau ye pesagabaei meta ye lau
balabalagaibuyena na yona kabakaiyawasi ye wase, na nige
hesau ye lobai.
44 Kabo ye wane, 'Hage, ya uyo numa ya laugabaei'usei wa
unai.' Ye lage'uyo numa wa ye kita meta se kuyahe'a'a yo se
gwaugogonamwanamwaei, na nige taumiyaina.
45 Kabo ye lau yaluwa yabayababadi haligigi-labui ye woy-
aidima. Siya se yababakalili na kabo iya, na numa wa unai se
lusae na se miya. Ede tamowai wa yona mauli ye yababakalili
na kabo yona mauli bagubagunana wa. Teina isi yababana ta
yodi mauli kabo hinage gonogonowana doha tenem."

Yesu kehanao
(Maleko 3:31-35, Luka 8:19-21)

46 Numakaloyena, Yesu sola ma hedehededena boda wa
udiyedi, na sinana yo kana kahao se laoma ede dagela wa
unai se nayanayai, bena kabo iya maiyadi se hedehededе.
47 Na tamowai hesau ye hededelau Yesu unai ye wane,
"Sinam yo kam kahao ede dagela ne unai, se henuwa bena
se kitago."
48 Kabo Yesu ye hededelau tauhedehededе wa unai ye
wane, "Kaiteya iya sinagu, yo kaiteyadi kagu kahao ede?"
49 Ye nimahelelelau yona hekahekatao udiyedi na ye wane,
"Ku kitadi, teina sinagu yo kagu kahao ede.
50 Matawuwuna kaiteya Tamagu galewa ne unai yona
nuwatu ye miyawatani meta iya kagu kaha, lougu, yo sinagu
ede."

** **12:42:** *Siba* meta basileiya beyabeyana hesau, na tausonoga se kaimasi Siba tanona nuwana Itiyopiya unai. Hekadi se wane bena Alabiya unai teha yawana ne unai. ** **12:42:** Wasana ta hasili 1 Kin 10 yo 2 Kolonikele 9udiyedi.

13

Bwatano udoi'udoi heyaheyasonidi
(Maleko 4:1-9, Luka 8:4-8)

1 Mayadai kesekesegana ne unai Yesu numa wa unai ye
pesa ye dobi Galili Gabwana dedekanaena ye tuli.
2 Kabo bodalakilaki se tupagogoima iya unai, ede ye gelu
waga hesau unai na ye tuli, na boda maudoidi se totolo nagali
wa unai.
3 Na kabo ginauli gwaudi heyaheyasoniyena ye hedededi.
Ye wane, “Tamowai hesau ye lau yona witi koyana unai na
witi likena tumadiyao ye hesulu.
4 Ye hesuhesulu ede like wa hekadi se bekudobi kedaena.
Na manuwa se laoma ede se kaidi.
5 Like wa hekadi se beku tano maladebadebana unai. Tano
wa nige ye buluma, unai like wa se kinimwamwayau.
6 Na mahana ye dalasae na gigibwalina wa unai ede like wa
se wowoya, matawuwuna like wa lamdi nige se dobi.
7 Hekadi se beku lagau gwaligwalidi luwadiyena. Lagau wa
se kini ede like wa se yahaidi.
8 Yo hinage hekadi se beku bwatano namwanamwana
unai, ede like wa se kini yo se kaniyo, hekadi kaniyodi badodi
100, hekadi 60, yo hinage hekadi 30.
9 Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se lapula-
puinamwanamwa!”

Matawuwuna saha to Yesu heyaheyasoni mo udiyedi ye laulauhekata
(Maleko 4:10-12, Luka 8:9-10)

10 Muliyena kabo Yesu yona hekahekatao se laoma iya
se henamaiyei se wane, “Idohagi to heyaheyasoni ku hep-
aisowadi na ku hedehededelau tamowai udiyedi?”
11 Unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Galewa
basileiyana nuwanuwatuna saesaedi ya hededehemasala-
hadi komiu kalimiuyena, na siya meta nige ya hedededi
udiyedi.
12 Kaiteyadi yogu lauhekata ta se lapulobaidi, siya galewa
basileiyana nuwatulobaina kalidiyena kabo ye lakikalili. Na
kaiteyadi yogu lauhekata nige se lapulobaidi meta saha se
lapui wa kabo se nuwaluluhiyei yo ye gehe kalidiyena.**
13 Heyaheyasoni yogu hepaisowadi kalidiyena kaniyona
ede
‘se kaikaikewa, na nige saha se kitalobai,
yo se lapulapui, na nige se lapulobai.’ *(Yelemaiya 5:21)*

** **13:12:** Lausoisoi ta Yesu heyaheyasoni unai ye hededegabaei, iya ede teina: *“Kaiteya ginauli saha gagilina kalinawai meta Yaubada kabo ye helaki yo kalinawai kabo ye badokalili. Na kaiteya nige saha hesau gagilina kalinawai meta gagilina ne kalinawai kabo ye haigabaei.”*

14 Yodi laulau ta udiyedi meta peloweta Aisaiya yona hede-
hededede wa ye laoma ye mamohoi, doha ye wane,
‘Yogu hedehededede kabo kwa lapulapuidi,
na taba nige kwa lapulobaidi.
Yogu kabikabi kabo kwa kitadi,
na taba nige kwa kitalobaidi.
15 Matawuwuna tamowai ta nuwadiyao meta se kwailolokalili,
yo beyadi se kolakola,
yo matadi se gibu.
Na taba matadi se lala, kabo se kitalobai,
yo taba beyadi se malapai, kabo hedehededede se lapu-lobaidi,
yo taba nuwadi se masalaha, kabo se nuwatulobai,
iyamo nigele.
Unai nige gonowana se nuwabui na ya henamwanamwadi.’”
(Aisaiya 6:9-10)

16 *[Kabo Yesu yona hedehededede wa ye tubei ye wane,]* “Na komiu meta gonowana kwa gwauyala matawuwuna matamiyao udiyedi kwa kaikaikewa na beyamiyao udiyedi kwa lapulapui.

17 Ya hededemamohoi kalimiuyena: *[Huya bagubagunana unai,]* peloweta yo laulaududulai tamowaidi se henuwakalili saha kwa kitadi ta bena se kitadi, yo saha kwa lapuidi ta bena se lapuidi, na iyamo nige se kitadi yo nige se lapuidi.”

Yesu bwatano heyaheyasonina kaniyona ye hededehe-masalaha
(Maleko 4:13-20, Luka 8:11-15)

18 “Kwa lapulapui, teina ta like tauhesuhesulu heyaheya-sonina wa kaniyona ede:

19 Kaiteyadi galewa hedehededena ta se lapui na nige se nuwatulobai, kabo tauyababa ye laoma na saha namwanamwana nuwadiyena wa ye haigabaei. Siya nuwadi kadi kao meta doha keda kalona. Tuma wa se bekudobi unai na manuwa se laoma ede se kaidi.

20 Maladebadeba unai like se hesulu wa kaniyona ede tamowai hedehededede wa ye lapui na ye haimoei ma gwauyalana.

21 Iyamo like ne nige lamna, unai yona miya nige ye loha. Na huyana pilipili yo hewahewaiunu ye hekalodi yogu hedehededede ta debanaena meta ye nuwagwagwama na ye lausuwala.

22 Na tamowai hesau hedehededede wa ye lapui na kaiyaulina ta nuwamodemodena udoi'udoi yo gogo gadosisidi nuwana ne se hemwayau, ede hedehededede

wa kalinawai nige kaniyona. Iya meta doha tano lagau gwaligwalina luwanaena na tuma se bekudobi unai.
23 Na like hekadi se bekutalu bwatano namwanamwana unai na kabo hekadi kaniyodi tumadiyao 100 se toledi, hekadi 60, yo hekadi 30. Teina meta doha tamowai hesau hedehedede wa ye lapui yo ye nuwatulobai, ede kaniyona se masalaha.”

Witi yo lagau heyaheyasonidi

24 Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi ye wane, “Galewa basileiyana meta doha tamowai hesau yona koya unai witi likena namwanamwadi ye hesuludi.
25 Na boniyaiyena tamowai maudoidi se kenoko, na kana waiunu ye laoma ede lagau likedi ye hesuludi like namwanamwadi wa luwadiyena, na koya wa ye laugabaei.
26 Huyana like namwanamwadi wa se kini na se hetubu se kaniyo meta lagau wa hinage se kini.
27 Koya tanuwagana yona taupaisowa se laoma unai na se wane, ‘Tanuwaga, like namwanamwadi ku kumaidi yom koya ne unai, na lagau ne haedi se laoma ede se kini ne?’
28 Ede koya tanuwagana wa ye wane, ‘Waiunu lagau me ye hesulu, ede se kini.’ Yona taupaisowa wa se wane, ‘Gonowana ka lau lagau ne ka upadi?’
29 Na koya tanuwagana wa ye wane, ‘Taba nige, matawuwuna ena lagau ne kwa upadi, kabo witi ne kwa upahaikesegaidi.
30 Kwa toledi na se kinigogoi kana siga kelikeli kana huya, kabo ya hedede na witi tautanogogoidi lagau ne se tanobagunaeidi se kuinidi na se gabudi, na kabo witi ne se tanogogoidi na se baheidima yogu sanalaena se toledi.’ ”

Tuma gagilidi yo yisti heyaheyasonidi
(Maleko 4:30-32, Luka 13:18-21)

31 Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi tamowai wa udiyedi ye wane, “Galewa basileiyana meta doha kaiwa tumana gagilina** tamowai hesau ye hai na yona koyaena ye kumai.
32 Like maudoidi ne udiyedi iya meta tuma gagilikalilina, na ena ye kini koyaena meta iya kabo ye hemala kaiwa lakilakina, na manuwa se laoma lagana ne udiyedi se kabinoi.”
33 Hinage Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi ye wane, “Galewa basileiyana meta doha yisti gagilina. Waihiu hesau yisti ne ye hai na pwalawa disina lakilakina unai ye yebwali kabo yisti ne pwalawa maudoina wa ye hesese.”

** **13:31:** *Kaiwa tumana gagilina:* Kaiwa ne Dimdim unai hesana se katai ede mustard.

Yesu heyaheyasoni ye hasilidi meta peloweta yodi hedehedede wa ye hemamohoiyeidi
(Maleko 4:33-34)

34 Yesu ginauli maudoidi ta ye hedededi boda wa udiyedi
meta heyaheyasoni udiyedi ye hedehededeidi. Na nige hede-
hedede dudulaidiyao udiyedi ye hedehedede.

35 Kaniyona ede peloweta hesau** yona hedehedede wa ye
hemamohoiyei,
"Kabo kawaguyena heyaheyasoni ya hedededi.
Yo hinage kaiyaulina yona huyatubu unai na ye laoma,
hedehedede saha Yaubada ye tolewadamdi wa kabo ya
hemasalahadi." *(Same 78:2)*

Yesu witi yo lagau heyaheyasonidi kaniyona ye hedededehemasalaha

36 Yesu boda wa ye laugabaeidi na ye mwalae
numakaloyena. Na yona hekahekatao wa se laoma iya
unai se wane, "Witi koyana unai lagau heyaheyasonina wa
kaniyona ku hedededehemasalaha kalimaiyena."
37 Ye wane, "Like namwanamwana tauhesuluna, iya ede
Tau Natuna.
38 Na witi koyana meta kaiyaulina, na like namwanamwadi
ede Yaubada yona basileiya tamowaidiyao, na lagau meta
tauyababa yona tamowai,
39 na waiunu ede diyabolo iya meta lagau likena tauhe-
suluna. Na kelikeli huyana meta kaiyaulina kana siga, na
taukelikeli meta Yaubada yona anelu.
40 Lagau ta se upadi na se gabudi meta kabo doha
kaiyaulina yona huyagehe unai.
41 Tau Natuna yona anelu kabo ye hetamalidi se lau yona
basileiya unai, na tamowai kadi kahao se woyalaeidi yababa
unai, yo yababa tauginaulidi maudoidi se haigabaeidi,
42 na kabo se tuudobiyeidi kaiwa kalakalasina gigigigib-
walikalilina unai. Temenai kabo se doudou yo kawadi se
kapuyahisidi.
43 Na siya taukawamamohoi yo yodi laulau se dudulai
kadi kao kabo se namanamali doha mahana, Tamadi yona
basileiya unai. Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se
lapulapuinamwanamwa!"

Wasawasa wadawadamna yo giniuba matapouna heyaheyasonidi

44 "Galewa basileiyana meta doha ginauli wasawasana
hesau se tolewadam koyaena. Na tamowai hesau ye lobai
bwatano luwanaena, ede ye puluhiwadam'uyoi, na ma

** **13:35:** *Peloweta* wa hesana ede Asapa. Same badodi 12 ye kulidi, na tamowai se hedede meta iya hinage peloweta hesau (2 Kolonikele 29:30).

gwauyalana ye lau yona gogo maudoidi ye lokunegabaeidi na
monina wa unai tano wa ye hemaisahai.
45 Yo hinage galewa basileiyana meta doha gogo
taulokulokune tamowaina hesau giniuba matapoudi
namwanamwadi ye wasewase.
46 Ena giniuba matapouna namwanamwakalilina hesau ye
lobai, kabo ye lau yona gogo maudoidi ye lokunegabaeidi na
monina wa unai giniuba matapouna wa ye hemaisahai.”

Hinaya heyaheyasonina

47 “Hinage galewa basileiyana meta doha hinaya se galaei
gabwaena, na yama kadi kao udoi'udoi se hekonadi.
48 Hinaya wa yama ye mwayau ede tauyamayama hinaya
wa se gayosaei salagomgom wa unai na yama wa se hekasadi,
namwanamwadi se usaidi bosaena na yababadi se gabaeidi.
49 Kaiyaulina kana siga kabo doha teina: Anelu kabo se
dobima tamowai yodi miyamiya dudulaidiyao luwadiyena
tamowai yababadi se tolehesuwaladi.
50 Na ba'aya tamowaidiyao kabo se tuudobiyeidi kaiwa
kalakalasina gigigigibwalikalilina unai. Temenai kabo se
doudou yo kawadi se kapuyahisidi.”
51 Yesu yona hekahekatao wa ye henamaiyeidi ye wane,
“Teina ginauli maudoidi ya hedededi ta kwa nuwatulobaidi?”
Se wane, “Aa, ka nuwatulobaidi.”
52 Ye hededelau udiyedi ye wane, “Unai, ena laugagayo
taulauhekataena tamowaina hesau, na galewa basileiyana
lauhekatana ye haidi, meta iya kana kao ede doha numa
hesau tanuwagana yona gogo wasawasadi hauhaudi yo hi-
nage beyabeyadi** ye bahehepesadima na ye toledi tamowai
matadiyena.”

Nasaleta unai Yesu se subu
(Maleko 6:1-6, Luka 4:16-30)

53 Yesu heyaheyasoni wa udiyedi ye lauhekatagehe ede
magai wa ye laugabaei
54 na ye lau yona magai mamohoina Nasaleta. Na yodi
sunago unai ye lauhekata ede tamowai wa se siliyata na se
wane, “Teina tamowai ta yona sibasiba ta haedi ye hai? Yo
yona gigibwali ne haedi ye hai na laulau gigigigibwalidi ye
ginaulidi?”
55 Na hinage se wane, “Iya kabina ta katako meta kapenta
Yosepa natuna, na sinana ede Maliya, yo kana kahao ede
Yamesi, Yosepa, Simona, yo Yuda.

** **13:52:** *Gogo wasawasadi hauhaudi yo hinage beyabeyadi* meta Galewa basileiyana lauhekatana yo lauhekata beyabeyana heyaheyasonidi.

56 Na lounao maudoidi, siya ede maiyadao ta miyamiya! Na haedi sonoga ta ye haidi?”
57 Unai Yesu se kouyalayalaei.

Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Magai maudoidi kabo peloweta se hekasisiyei, na yona magai mamohoina yo yona numa tamowaidiyao meta taba nige se hekasisiyei.”
58 Na Yesu laulau gigigigibwalidi hisa mo ye ginaulidi, matawuwuna tamowai wa nige se sunumaei.

14

Yowane Babatiso yona boita
(Maleko 6:14-29, Luka 9:7-9)

1 Huyana ne meta Heloda Antipasi yona huyawasawasa Galili unai. Yesu yona paisowa wasana ye lapuidi
2 ede ye hededelau yona taupaisowa udiyedi ye wane, “Teina meta Yowane Babatiso boita unai ye tolo'uyoma, unai ede gigibwali kalinawai na laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi ta.”
3-4 Heloda meta kana kaha Pilipo mwanena Helodiyasi ye kwayai. Na Yowane ye hedehededelau unai ye wane, “Kowa laugagayo ku utusi, taba tabu kam kaha mwanena ne ku tawatawasolai!” Ede Heloda ye hedede na Yowane se hai se pai na se tole numatutuguduyena.
5 Ye henuwa bena ye unuhemwaloi, na Yudeya tamowaidiyao ye matausiyeidi, matawuwuna ede se hedede meta iya peloweta.
6 Na Heloda yona huyalabasi mayadaina henuwaisinina kaikaigogona unai, ede Helodiyasi natuna waihiu meta Heloda ma kana taumana kadi ye sobu. Yona sobu wa unai Heloda nuwana ye namwakalili
7 ede ye hededekaigwala unai ye wane, “Ena kaliguyena ginauli saha hesau ku kaibwadai meta kabo ya haiyawa.”
8 Na sinana iya ye guguyaiyako, ede ye hededelau Heloda unai ye wane, “Ya henuwa Yowane Babatiso kulukuluna ku usai gaeba unai na ku haiyama.”
9 Heloda ye nuwayababa, na iyamo kana taumana matadiyena ye hededekaigwalako. Unai waihiu wa yona nuwatu ye ginauli
10 ede ye hedede na Yowane Babatiso gadona se boli,
11 na kuluna wa se usai gaebaena na se baheiyama se mosei hasala wa unai, ede ye bahelaei sinana wa unai.
12 Yowane yona hekahekatao se laoma ede sinalena wa se hai na se laei bwayabwayaena se tole. Na saha ye tubu wa wasana Yesu yona se hedehedede.

Pwalawa haligigi yo yama labui
(Maleko 6:30-44, Luka 9:10-17, Yowane 6:1-14)

13 Yesu Yowane wasana wa ye lapui ede ye dobi wagaena ye
gelu na ye kawasi ye lau balabala hesau unai, matawuwuna
ye henuwa bena siya se bom mo. Magai maudoidi ta-
mowaidiyao wa Yesu yona kabalau wasana se lapui ede se
hemuliwatani na se yona se lau.
14 Na huyana Yesu ye dunasae meta bodalakilaki ye ki-
tadi se nayanayaei. Na boda wa ye katekamkamnaedi ede
taukasikasiyebwa maudoidi ye henamwanamwadi.
15 Ye hetubu ye meimeilahi ede Yesu yona hekahekatao se
laoma iya unai se wane, “Teina meta balabalagaibuyena, yo
mahana ye laoko. Boda ta ku hetamalidi se lau magai udiyedi
kadi se lokune.”
16 Na Yesu ye wane, “Taba nige kwa hetamaligwaligwalidi,
na komiu kai kwa moseidi se kai.”
17 Ede se wane, “Teina kalimaiyena ta meta pwalawa
haligigi yo yama labui mo.”
18 Ede Yesu ye wane, “Kwa baheidima kaliguwai.”
19 Na ye hedede boda wa se tuli lagau wa unai. Pwalawa
haligigi yo yama labui wa ye haidi ede ye kitasae galewa ne
na ye lautoki Yaubada unai, kabo pwalawa wa ye kihidi na ye
moseidi yona hekahekatao wa udiyedi, na yona hekahekatao
pwalawa yo yama wa se soiyedi boda wa udiyedi.
20 Tamowai maudoidi wa se kaikai meta bogadi se sese.
Na kaitole wa se tanogogoidi meta bosa saudoudoi-labui se
hemwayaudi.
21 Taukaikai bodana wa unai meta tatao badodi 5,000, na
sinesineo yo wawayao nige se hasilikesegaidi.

Yesu gabwaena ye laulau
(Maleko 6:45-52, Yowane 6:15-21)

22 Na kabo Yesu yona hekahekatao wa ye
hegelumwamwayauyeidi se baguna se lau hali sanakawasi
ne, na iya boda wa ye hetamaligwaligwalidi.
23 Se dalahaigwaligwali, na kabo iya ye bom ye sae
kuduliyena bena ye tapwalolo. Na ye meimeilahi meta iya ye
bom mo menai.
24 Waga wa meta gabwa duwaduwalinaena na yaumai se
taumatai ede bagodu waga wa se koikoinuwahi.
25 Malatomtom gagilina sola ma masimasigilina** Yesu ye
dobi gabwa ne, na gabwa kewanaena ye laulau ye lau yona
hekahekatao wa udiyedi.

** **14:25:** *Malatomtom gagilina sola ma masimasigilina:* Mataiyo ye kuli, *boniyai wa tupwana hehasina unai.* Mahana wa meta 3 kiloki yo 6 kiloki duwaduwalidiyena.

26 Yona hekahekatao wa iya se kita gabwa kewanaena ye
laolaoma hesabadi meta se matausikalili, ma matausidi na se
yogahi se wane, “Aiyoi! Teina ta yaluyaluwa.”
27 Na Yesu ye yogalau udiyedi ye wane, “Kwa nuwabayao!
Yau Yesu! Tabu kwa matausi!”
28 Ede Petelo ye hededelau iya unai ye wane, “Guiyau, ena
mamohoina kowa, ku hedede na gabwa ta unai ya laowa
kalimwai.”
29 Ye wane, “Ku laoma!” Kabo Petelo waga wa unai ye pesa
na gabwa wa unai ye laulau ye lau Yesu hesabana.
30 Ye laulau na yaumai yo bagodu wa ye kitadi ede ye
matausi na ye hetubu ye yoli, ede ye yogalau ye wane, “Yesu,
ku saguigau!”
31 Na Yesu nimana ye helelelaei na Petelo ye kabihekahini,
na ye hededelau unai ye wane, “Yom sunuma taki ye gagili!
Idohagi to ku nuwalabulabui?”
32 Na se laoma waga wa unai se gelu meta yaumai wa ye
motu.
33 Ede taumiyamiya waga wa unai Yesu se kaihelahui yo se
wane, “Mamohoikalili, kowa Yaubada Natuna!”
34 Na kabo se kawasi se lau Genesaleta unai se duna.
35 Magai wa tamowaidiyao Yesu se kitalobai ede wasa
se hetamali ye lau magai maudoidi wa udiyedi. Ede
taukasikasiyebwa maudoidi se laedima Yesu unai,
36 na se kaibwadakatekamkamna taba kana kwama sinosi-
nona mo se kabitonogi. Na kana kwama taukabitonogina
maudoidi se namwanamwa.

15

Yaubada yona hedehedede bena ta tolebagunaedi
(Maleko 7:1-13)

1 Paliseya yo laugagayo taulauhekataena hekadiyo
Yelusalema unai se laoma na Yesu se henamaiyei se wane,
2 “Idohagi to yom hekahekatao kada kulutubu yodi kabik-
abi laugagayona se utusi? Nimadiyao meta nige se deulidi na
se kaikai.”
3 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Na idohagi to komiu
kami kulutubu yodi kabikabi debanaena Yaubada yona lau-
gagayo kwa utusi?
4 Doha Mose yona laugagayo unai Yaubada ye wane,
‘Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.’ *(Esodo 20:12,*
Dutelonomi 5:16)
Yo ye wane,
‘Ena kaiteya tamana yo sinana ye hededeheyababadi meta
bena kwa unuhemwaloi.’ *(Esodo 21:17, Lewitikasi 20:9)*
5 Na komiu kwa hedede kwa wane, ‘Gonowana tamowai
hesau ye hededelau tamana yo sinana udiyedi ye wane,

“Yogu kainauya bena ya haiyawa kabasaguigomiu wa meta
ya talamyeiyako Yaubada unai.”’
6 Kabikabi ta kwa talamyei, na tama yo sina hekasisidi
meta nige! Yomi lauhekata ta unai kwa laupwanokalili.
Kami kulutubu kabikabidiyao debadiyena ede Yaubada yona
laugagayo wa kwa tolebasiyeidi.
7 Komiu taukailupolupo! Komiu hedehededemiu Aisaiya
ye hededenonohaiyako wa meta mamohoi, doha ye wane,
8 ‘Teina tamowai ta sopagaibudi mo udiyedi se hekasisiyeigau
na nuwamamohoidiyao udiyedi meta Yaubada
nuwanuwatuna nigele.
9 Se kaihelahuigau meta nige kaniyona,
matawuwuna tamowai yodi laugagayo meta se
laulauhekataeidi.’ ” *(Aisaiya 29:13)*

Ginauli saha tamowai ye hebiki
(Maleko 7:14-23)

10 Kabo Yesu boda wa ye yogagogoidima na ye hededelau
udiyedi ye wane, “Kwa lapulapui na saha ya hedededi ta bena
kwa nuwatulobaidi.
11 Ginauli saha kawamyena ku kai na ye dobi meta iya nige
gonowana ye hebikigo, na saha luwam ne unai ye saema
kawam ne unai ye pesa meta kabo ye hebikigo.”
12 Kabo Yesu yona hekahekatao se laoma iya unai se wane,
“Yom hedehedede ta unai meta Paliseya bodadi se kouyalay-
alakalili.”
13 Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamagu galewa
ne unai taumiya, iya kaiwa sahasahadiyao nige ye kumaidi
meta kabo ma lamdi ye suluhihaidi.
14 Kwa laugabaeidi se miyawa, siya tauwoyawoya matag-
ibugibudiyao. Ena taba taumatagibugibu hesau yona hali
taumatagibugibu ye woyai, meta kabo se bekulabulabuidobi
duhaena.”
15 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Taba
gonowana kabahebikida heyaheyasonina wa kaniyona ku
hededehemasalaha kalimaiyena?”
16 Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi, sola
ma nuwapwanopwanomiu?
17 Nige kwa nuwatulobai? Saha kawada ta unai ta kai meta
ye dobi bogada ne unai na kabo ta miyagabaei.
18 Na hedehededе saha kawamiuyena se pesama meta
nuwamiuyena se masalahama, teina ta tauhebikigomiu ede.
19 Matawuwuna ede nuwada ta udiyedi kabo nuwatu
yabayababadi se masalahama, doha kaiunu, ganawali,
laulau bikibikidi udoi'udoi, kaiwahali, hedehededelupolupo,
yo hinage tamowai hededeheyaheyababana.

20 Teina laulau ta, siya tamowai tauhebikina ede. Na
ena nimamiu ma bikidi na kai kwa hai kwa kai meta nige
gonowana ye hebikigomiu."

Kanana waihiuna yona sunuma
(Maleko 7:24-30)

21 Kabo Yesu teha Galili ye laugabaei na ye sae teha Taiya
yo Sidona udiyedi.
22 Na Kanana waihiuna hesau temenai taumiya ye laoma
Yesu unai ye kaibwadalakilaki ye wane, "Guiyau, Dawida
natuna, ku katekamkamnaegau! Yaluwa yababana hesau
meta ye luwu natugu sinesinekukuna unai na ye hekasiyeb-
wakaliliyei."
23 Na Yesu nige saha hesau ye hedede waihiu wa unai. Kabo
yona hekahekatao wa se wane, "Waihiu ta ku hetamali ye
tausuwala, matawuwuna ede ye dahikwatakwatakalili."
24 Ede Yesu ye hedehedede ye wane, "Tamagu ye hetama-
ligauma ta meta Isalaela mo tamowaidi hesabadi, siya doha
mamoe se laulau kadi heyababa hesabana."
25 Kabo waihiu wa ye laoma ye tulibonodobi Yesu matana
wa unai na ye kaibwada ye wane, "Guiyau, ku saguigau!"
26 Yesu ye hededebui ye wane, "Nige ye dudulai bena
wawayao kadi kai ta haidi na ta gabalaedi kedewa
udiyedi."**
27 Na waihiu wa ye wane, "Guiyau, mamohoi, na iyamo
kedewa kadi tanuwaga yona hatahataena kana kai mapuladi
se bekudobi meta kabo kedewa ne se laoma se kaidi."
28 Unai Yesu ye hededelau unai ye wane, "Waihiu, yom
sunuma meta ye lakikalili! Unai saha ku kaibwadai meta
kabo ye masalaha." Mahanana ne unai waihiu wa natuna
sinekuku wa ye namwanamwa.

Yesu tamowai kasikasiyebwadi ye henamwanamwadi

29 Yesu teha Taiya yo Sidona ye laugabaeidi na ye uyo Galili,
na Galili Gabwana dedekanaena ye yona ye lau. Kabo ye sae
kuduli gagilina hesau unai na ye tuli.
30 Kabo bodalakilaki se laoma na taukasikasiyebwa se
laeidima, kasiyebwa doha taubunibuni, taumatagibugibu,
tamowai kae yo nima yabayababadiyao, una'unadi yo
taukasikasiyebwa hekadi hinage se laeidima Yesu unai, ede
maudoidi ye henamwanamwadi.
31 Unai boda wa se nokokalili, matawuwuna ede
matadiyena tau'una'una se hedehedede, taubunibuni ye

** **15:26:** *Kedewa* kaniyona ede, Dius tamowaidiyao se hedede ede siya wawayao na dagela tamowaidi siya kedewa. Unai Yesu yona hedehedede ta kaniyona ede, *"Nige gonowana Isalaela tamowaidiyao udiyedi yogu sagu ya haigabaei na ya saguigo, matawuwuna kowa dagela sinena."*

henamwanamwadi, tamowai kae yabayababadiyao se laulau yo taumatagibugibu matadiyao se lala na se kaikewa. Na Isalaela yodi Yaubada se hedebasaei.

Yesu bodalakilaki ye hekaidi
(Maleko 8:1-10)

32 Yesu yona hekahekatao wa ye yogagogoidima na ye hed-
ededelau udiyedi ye wane, “Tamowai ta ya katekamkamnaedi,
matawuwuna ede mayadai haiyona inai maiyadao na nige
sola kai hesau se kai, unai nige ya henuwa ma hasalidi na ya
hetamalidi se lau. Taba ma hasalidi na se lau kabo kedaena
hasahasali ye haidi na se guli.”
33 Na se hededebui se wane, “Teina balabalagaibu ta unai
kabo haedi kai ta hai na bodalakilaki ta ta hekaidi?”
34 Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Pwalawa hisa kalim-
iuyedi?” Ede se wane, “Pwalawa haligigi-labui yo yama
habuhabuludiyao hisa ede teinai.”
35 Ede ye hededelau boda wa se tulidobi bwatano wa unai.
36 Kabo pwalawa yo yama wa ye haidi na ye hededelautok-
isae Yaubada unai, ye kihidi na ye moseidi hekahekatao wa
kalidiyena, na se soiyedi boda wa udiyedi.
37 Boda wa se kaikai meta maudoidi bogadi se sese. Na kadi
kaitole wa hekahekatao wa se tanoi na se usagogoi meta bosa
haligigi-labui se hemwayaudi.
38 Taukaikai bodana wa unai meta tatao badodi 4,000, na
sinesineo yo wawayao nige se hasilikesegaidi.
39 Kabo Yesu boda wa ye hetamaligwaligwalidi. Na
yawalana ye lau kabo waga hesau unai ye gelu na se lau teha
Magadani.

16

Paliseya yo Sadusiya se henuwa bena galewa hekihekinoina hesau se kita
(Maleko 8:11-13, Luka 12:54-56)

1 Paliseya yo Sadusiya tamowaidiyao hekadi se laoma Yesu
unai bena se lautonogi. Na se kaibwadai taba bena galewa
hekihekinoina hesau ye ginauli se kita.
2 Ye hededelau udiyedi ye wane, “Meimeilahiyena kwa
wane, ‘Huya kabo ye namwa, matawuwuna ede mahana ye
dui na yada ne ye pululu.’
3 Na malatomtomyena kwa wane, ‘Mayadai ta kabo huya
ne ye yababa, matawuwuna ede mahana ye dalasae na yada
ne ye pululu yo huya ne ye toleyaloyalohi.’ Huya kadi kao
gonowana kwa hededehemasalahadi, na idohagi to teina
saha se tubutubu ta meta nige gonowana kaniyodi kwa
nuwatulobaidi.

4 Komiu yomi nuwanuwatu se yababa na Yaubada nige
kwa kawamamohoiyei, na kwa henuwa bena taba heki-
hekinoi hesau kwa kita. Na taba nige hesau kwa kita, na
kesega mo kabo ya hekitagomiu, iya ede saha ye tubu Iyona
peloweta unai wa." Kabo Yesu ye laugabaeidi na ye lau.

Paliseya yo Sadusiya yodi yisti
(Maleko 8:14-21)

5 Galili Gabwana unai se kawasi se lau na Yesu yona heka-
hekatao wa se nuwaluluhi ede nige pwalawa se bahei.
6 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Paliseya yo Sadusiya
yodi yisti udiyedi bena kwa kitakitanamwanamwa."
7 Hekahekatao wa se bom nuwatu wa se hetahetala se
wane, "Yona hedehedede ta kaniyona ede nige pwalawa ta
bahei."
8 Saha se hetahetala wa meta Yesu kabina ye kata ede ye
hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to yomi sunuma se gag-
ili na kwa bom pwalawa hedehededena kwa hedehededei?
9 Nuwana sola nige kwa nuwatulobai? Hage, pwalawa
haligigi wa kwa nuwatuidi, ya soiyeidi boda 5,000 se kai na
kadi kaitole kwa tanoi na kwa usagogoidi meta bosa badona
hisa?
10 Yo hinage taba pwalawa haligigi-labui wa kwa nuwatu-
idi! Ya soiyeidi boda 4,000 se kai na kadi kaitole kwa tanoi na
kwa usagogoidi meta bosa hisa?
11 Idohagi to nige kwa nuwatulobai meta yau nige pwalawa
ya hetahetala? Na bena Paliseya yo Sadusiya yodi yisti unai
komiu kwa kitahetete'uyoigomiu."
12 Unai kabo se nuwatulobai meta iya nige pwalawa kadi
yisti ye hetahetala, na Paliseya yo Sadusiya yodi lauhekata
udiyedi bena se kitakitanamwanamwakalili.

Petelo Yesu ye hededehemasalaha
(Maleko 8:27-30, Luka 9:18-21)

13 Yesu maiyana hekahekatao se lage wasawasa Pilipi
yona magai Sisaliya unai, kabo yona hekahekatao wa ye
henamaiyeidi ye wane, "Tamowai se hedede Tau Natuna
meta iya kaiteya?"
14 Ede se wane, "Hekadi se hedede meta kowa Yowane
Babatiso, hekadi se wane kowa Eliya, hekadi se wane kowa
Yelemaiya, yo hekadi se wane kowa peloweta hesau."
15 Na Yesu ye henamaiyeidi ye wane, "Na komiu? Kwa
hedede ede yau kaiteya!"
16 Ede Simona Petelo ye hededelau unai ye wane, "Kowa
meta Keliso, Yaubada maumaulina natuna."
17 Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, "Simona, Iyona
natuna, kowa gonowana ku gwauyala! Teina nuwatu ta meta

kowa nige ku bom yom sonoga unai ye laoma, na nuwatu ta
meta tamagu galewa ne unai ye hemasalaha kalimwai.
18 Unai ya hededelaowa, kowa meta Petelo,** na teina
weku ta kewana ne unai kabo yogu dubu ya kabi. Na boita
nige gonowana ye hekaiyawasi.**
19 Gigibwali ya leyawa na bena Yaubada yona tamowai
ku kedabagunaidi. Laulau sahasahadi ku laugagayoidi
tanoubu ta unai, meta Yaubada hinage ye laugagayoidi
galewa ne unai. Na laulau sahasahadi ku kitahenamwadi,
meta Yaubada hinage ye kitahenamwadi.”**
20 Kabo ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye
wane, “Tabu tamowai hesau yona kwa hedehedede meta yau
Kelisona ede.”

Yesu yona boita ye hededenonohai
(Maleko 8:31-33, Luka 9:22)

21 Huyana ne unai Yesu ye hetubu yona hekahekatao
ye hekatadi na ye hededehemasalaha meta bena taba ye
lau Yelusalema. Temenai Dius babadadiyao yo taukaita-
lasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena kabo iya
se hekamkamna kabikabi udoi'udoi udiyedi yo kabo se un-
uhemwaloi, na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya
ye hetolo'uyoi na ye mauli.
22 Kabo Petelo Yesu ye woyahesuwala na ye hededebayao
unai ye wane, “Guiyau, teina ginauli ta taba tabu se tubutubu
kalimyena.”
23 Yesu ye kitabui Petelo ye kaikewai na ye hededelau
unai ye wane, “Ku tausuwala, kowa Satani! Kowa ku
hemala yau yogu kabakalabesibesi. Kowa nige Yaubada
yona nuwanuwatu ku nuwatuidi, na tamowai mo yodi
nuwanuwatu udiyedi ku nuwanuwatu.”

Yesu idohagi hemuhemuliwatanina
(Maleko 8:34–9:1, Luka 9:23-27)

24 Na kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa
udiyedi ye wane, “Ena taba hesau ye henuwa bena ye hemuli-
watanigau, meta iya bena ye bom ye nuwagabae'uyoi na
yona sataulo ye bahei** na ye hemuliwatanigau.

** **16:18:** *Petelo* kaniyona ede *weku.* ** **16:18:** *Na boita nige gonowana ye hekaiyawasi* kaniyona ede, tamowai se hewaiunu na se boita, iyamo Yaubada yona basileiya nige gonowana ye gehe. ** **16:19:** Lausoisoi unai Yesu yona hedehedede kaniyona ku hasili. Mataiyo kalina Giliki unai ye kuli ye wane, *Kabo galewa basileiyana kana kii ya haiyawa kalimwai. Na saha ku kauhekahini tanoubu ta unai, meta galewa ne unai hinage se kauhekahini. Na saha ku yailigabaei tanoubu ta unai, kabo galewa ne unai hinage se yailigabaei.* ** **16:24:** *Yona sataulo ye bahei:* Hedehedede ta kaniyona meta bena ye talamgabaei'uyoi gonowana Yesu debanaena ye boita.

25 Kaniyona ede ena hesau ye henuwa bena yona mauli
ye bom ye kitahetete, meta kabo yona mauli ye kabisapuli.
Na ena debaguyena hesau yona mauli ye nuwagabaei, kabo
yona mauli ye lobai'uyoi.
26 Yo ena tamowai hesau tanoubu ta maudoudoina
bena iya yona, na ye bom yaluwana ye unui, kabo saha
namwanamwana ye hai? Saha unai kabo yaluwana ne ye
hemaisahai'uyoi?
27 Matawuwuna ede Tau Natuna kabo ye uyoma Tamana
yona didigaena, maidanao yona anelu. Huyana ne unai
tamowai kesega kesega yona mauliyena saha ye ginauliyako
wa unai kabo maisana ye mosei.
28 Ya hededemamohoi: Hekadiyo inai tautotolo ta meta
taba nige se boita ye lau ee Tau Natuna se kita ye laoma iya
wasawasa yona basileiya unai."

17

Yaubada Yesu yona didiga ye hemasalaha
(Maleko 9:2-13, Luka 9:28-36)

1 Mayadai haligigi-kesega mulidiyena kabo Petelo, Yamesi,
yo Yamesi kana kaha Yowane, Yesu ye woyaidi se sae kuduli
kewana saesaena hesau unai. Menai se bom mo,
2 na matadiyena Yesu kana kao ye bui ye namanamali doha
mahana yo kana kaleko se posi yo se dawayakalili.
3 Mahanana ne unai menai Mose yo Eliya se taumasalaha
na Yesu maiyadi se hedehedede.
4 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, "Guiyau, ye
namwa mo taba inai ta miya. Ena ku henuwa, kabo inai gwau
haiyona ya kabidi, hesau kowa yom, hesau Mose yona, yo
hesau Eliya yona."
5 Sola ma hedehededena, na kabo yalohi dawadawayana
ye laoma ye gawuidi, na kalina hesau yalohi wa unai ye wane,
"Teina yau Natugu ya gadosisiyei. Iya unai ya gwauyalakalili.
Kwa lapulapulau unai!"
6 Hekahekatao wa hedehedede ta se lapui ede se guliyaboy-
abomdobi bwatano wa unai ma matamatausidi.
7 Na Yesu ye laoma ye kabilau udiyedi na ye wane, "Kwa
tolo. Tabu kwa matausi."
8 Se tamaisima na se kaikewasae meta nige tamowai hesau
se kita, na Yesu ye bom mo.
9 Kuduli wa unai se lidi se dobidobi na Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, "Saha kwa kita wa meta tabu tamowai
hesau yona kwa hedehedede, kana siga Yaubada Tau Natuna
boita unai ye hetolo'uyoi."

10 Na hekahekatao wa Yesu se henamaiyei se wane, “Idohagi to laugagayo taulauhekataena se hedede meta taba bena Eliya yona uyoma ye baguna na kabo Keliso?”
11 Yesu ye wane, “Mamohoi, Eliya ye uyoma kabo ginauli maudoidi ye tolehedudulai'uyoidi.
12 Na ya hededelaowa kalimiuyena: Eliya ede ye laomako, na nige se kitalobai. Na yodi nuwatu saha se henuwa iya unai se ginauli meta se ginaulidiko. Teina kabikabi ta gonogonowana unai kabo Tau Natuna se hekamkamna.”
13 Kabo hekahekatao wa se nuwatulobai meta Yesu Yowane Babatiso ye hetahetala.

Yesu wawaya loheya ye henamwanamwa
(Maleko 9:14-29, Luka 9:37-43)

14 Huyana se dobima boda luwadiyena kabo tamowai hesau ye laoma Yesu unai na ye tulibonodobi matana wa unai
15 ye wane, “Guiyau, natugu tau ku katekamkamnaei. Ye kikikikiwasi, na kasiyebwa ta unai ye kamkamnakalili. Na huya hekadi ye bekudobi kaiwa kalakalasidi kewadiyena yo waila kalodiyena hinage.
16 Ya laeyama yom hekahekatao udiyedi na nige gonowana se henamwanamwa.”
17 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu nige yomi sunuma, yo nuwatu yabayababadi tamowaidiyao! Kabo ya miya'uyo lohana doha saha kalimiuyena? Kwa kamnayabayababa! Wawaya me kwa baheiyama kaliguwai.”
18 Yesu yaluwa yabayababana wa ye hededehepesa, ede demoni wa wawaya wa ye pesagabaei. Mahanana ne unai wawaya wa ye namwanamwa.
19 Muliyena kabo hekahekatao wa se bom se laoma Yesu unai se henamai se wane, “Matawuwuna saha to kai nige gonowana yaluwa yababana wa ka hededehepesa?”
20-21 Ye hededebui ye wane, “Nige gonowamiu matawuwuna yomi sunuma se gagilikalili. Ya hededemamohoi kalimiuyena: Taba yomi sunuma lakina doha kaiwa tumana gagilina,** gonowana kabo kwa hededelau kuduli ne unai, ‘Ku sigi ku lau menai!’, gonowana kabo ye lauwatani. Nige gonowana ginauli hesau kalimiuyena paisowana ye laki.” **

Yesu yona boita hedehededena ye hedede'uyoi
(Maleko 9:30-32, Luka 9:43b-45)

** **17:20-21:** *Kaiwa tumana gagilina* meta Dimdimyena se wane mustard tumana. ** **17:20-21:** Kulikuli beyabeyadiyao hisahisadi mo lausoisoi 21 se tubei se kuli, *Na yaluwa yabayababadi doha teina meta nige gonowana se pesa kana siga ta kaihudi yo ta tapwalolo.*

22 Se laomagogoi Galili unai na Yesu ye hededelau yona
hekahekatao udiyedi ye wane, “Tau Natuna kabo kana se
walohai na tamowai yabayababadiyao kabo iya se hai.
23 Kabo se unuhemwaloi, na mayadai hehaiyonana unai
kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi na ye mauli.” Ede yona
hekahekatao wa se nuwayababakalili.

Numa Tabuna takisina

24 Yesu maiyana hekahekatao se lage Kapelenauma, na
kabo Numa Tabuna takisina** tautanotano se lau Petelo unai
se wane, “Kami tanuwaga hinage takisi ye toletole o nige?”
25 Ye wane, “Aa, takisi ye toletole.”
Petelo ye uyo numa ede Yesu ye hededebagunalau unai
ye wane, “Simona, hage, yom nuwatu idohagi? Tanoubu
ta wasawasadiyao kaiteyadi udiyedi takisi se tanotano? Se
bom yodi magai tamowaidiyao udiyedi, o hali magai ta-
mowaidiyao udiyedi?”
26 Petelo ye wane, “Tamowai hekadiyao udiyedi.” Na Yesu
ye hededelau unai ye wane, “Unai yodi magai tamowaidiyao
meta taba nige takisi se tole.
27 Na takisi tautanotano wa bena tabu ta henuwapilipilidi.
Unai ku lau gabwa ne unai ku huku. Yama bagubagunana
ku katuni meta kawana ne ku gasi, kabo unai moni kesega
lakina ede dalakama hasi ku lobai. Ku hai na kowa yo yau
yoda takisi monina ku tole.”

18

Kaiteya ye saekalili galewa basileiyana unai
(Maleko 9:33-37,42-48, Luka 9:46-48 yo 17:1-2)

1 Huyana ne unai hekahekatao wa se laoma Yesu unai se
henamai se wane, “Galewa basileiyana unai meta kaiteya ye
saekalili?”
2 Yesu wawaya gagilina hesau ye yoganeiyama na luwadi
wa unai ye hetolo,
3 na ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena: Nige
gonowana kwa lau galewa basileiyana unai kana siga kwa
buigomiu kwa hemala doha wawaya gagilina ta.
4 Unai, kaiteya ye nuwadobidobi doha wawaya ta meta iya
ye saekalili galewa basileiyana unai.
5 Na ena tamowai hesau wawaya gagilina doha teina
wawaya ta ye yogaisini yau hesaguyena meta ye yogaisini-
gau.

** **17:24:** *Numa Tabuna takisina* meta moni Dius babadadiyao se tanotano yodi hali Dius tamowaidiyao udiyedi, Numa Tabuna kabasaguina. Tamowai kesega kesega meta dalakama labui ye hemaisa, iya ede moni kesega hesana didalakama, ede Mataiyo kalina Giliki unai moni lakina ye kuli ede *didalakama*(Moni).

6 Na ena tamowai hesau teina tausunumaegau tamowaidi
dobidobidi** ta hesau ye woyalaei yababa unai, meta ye
namwa mo taba weku lakilakina gadona ne unai se pai-
hekahini na se tuudobiyei gabwatum ne unai ye yoli.
7 Ahani mo siya tanoubu ta tamowaidiyao, kabo
kamkamna se hekalo, matawuwuna ede tamowai se
woyahesuwalalaeidi yababa unai. Huya maudoina noho
se laolaoma, na ahani mo siya noho ne yodi kabalaoma
tamowaidiyao ne, kabo se kamkamnakalili.
8 Ena nimam o kaem ye woyahesuwalalaego yababa unai,
taba ku bolihai na ku gabaei. Ye namwa mo taba ku bunibuni
o nimam o kaem kesekesega unai na ku lau ku mauli, na kabo
ma tau'udo'udoim na ku lau kaiwa kalakalasina nige kana
siga.
9 Na ena matam ye woyalaego yababa unai, ku lamohai
na ku gabaei. Ye namwa mo taba matakesekesegam unai ku
lau ku mauli, na kabo ma matalabulabuim na se gabalaego
kaiwa kalakalasina unai."

Mamoe gegegegena pilipilidaina
(Luka 15:3-7)

10-11 Na kabo Yesu ye hedede ye wane, "Tamowai dobido-
bidi ta, tabu kwa kitadobidobiyeidi. Ya hededehemasalaha
kalimiuyena meta galewa ne unai yodi anelu, siya huya
maudoina yodi se kaikaibwada Tamagu unai.**
12 Yomi nuwatu idohagi? Taba tamowai hesau yona
mamoe badodi handele kesega, na hesau ye taukwadalele,
kabo hekadiyo wa ye tolenamwanamwaedi kuduli wa
udiyedi na ye lau kesega ye taukwadalele wa ye wasenei,
e nige?
13 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Ena ye lobai, kabo
kesega ta gwauyalana ye lakikalili, na kabo mamoe 99 maid-
anao wa.
14 Gonogonowana doha, Tamamiu galewa ne unai nige ye
henuwa bena taba tamowai dobidobidi ta hesau ye tauk-
wadalele yababa unai."

Taulaupwano idohagi kabo ta sagui

15 "Ena kam kaha saha hesau yababana ye ginauli
kalimyena, meta ku lau unai na kowa yo iya yomi labui
mo matamiuyena yona laupwano ne ku hededehemasalaha.

** **18:6:** *Tamowai dobidobidi:* Kalina Giliki unai hedehededе ta kaniyona labui: *Wawaya,* yo, *tamowai dobidobina,* siya ede tamowai lakilakidi se kitadobido-biyeidi, yo hinage wawayao. ** **18:10-11:** Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoisoi 11 hinage se kuli doha Luka 19:10: *Matawuwuna ede Tau Natuna ye laoma bena tamowai gegegegedi ye waseneidi yo ye gilihaidi.* Na nimakulikuli bagubagunadi nige se kuli.

Ena ye lapulaowa kalimwai, meta yababa yona teha unai ku gilihaiyako.
16 Na ena nige ye lapulaowa kalimwai, kabo tamowai kesega o labui ku haidi na maidamwao kwa lau iya unai. Unai kabo yom hedehedede maudoidi se hemamohoiyedi, doha Buka Tabuna ye hekatada ye wane, ‘Pilipili maudoidi tolehedudulaidi udiyedi meta tamowai labui o haiyona yodi hemamohoi ne unai kabo ta tolehedudulaidi.’ *(Dutelonomi 19:15)*
17 Ena nige ye henuwa ye lapulau udiyedi, kabo kwa laei dubu bodana udiyedi. Na ena nige ye lapulau udiyedi, meta iya kabo kwa kabi doha dagela tamowaina o yababa taugi-naginaulina o takisi tautanotano yomi kabikabidi.
18 Hedehedede ta meta mamohoi, na hedehedede hesau ya hedede'uyoi kalimiuyena: Laulau saha kwa kawanamwanamwaei tanoubu ta unai, Yaubada kabo hinage ye kawanamwanamwaei, na laulau saha kwa kitaheyababadi, Yaubada hinage ye kitaheyababadi.**
19 Yo ya hedede'uyo kalimiuyena doha teina: Ena yomi labui tanoubu ta unai saha kwa talamyei na kwa kaibwadai, Tamagu galewa ne unai kabo ye ginauli yomiu.
20 Matawuwuna, ena tamowai labui o haiyona se laoma-gogoi yau hesaguyena, meta yau ede siya luwadiyena.”

Kada kaha yona yababa nuwatugabaena

21 Kabo Petelo ye laoma Yesu unai ye henamai ye wane, “Guiyau, ena kaliguyena kagu kaha hesau yababa saha hesau ye ginauli, kabo ma hisa yona yababa ne ya nuwatugabaei? Ma kesega o ma haligigi-labui o ma hisa?”
22 Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededelaowa, nige bena ma haligigi-labui (7) mo, na bena ma 77.
23 Matawuwuna galewa basileiyana kana kao ede doha teina:
Wasawasa hesau yona taupaisowa siya yona gogo tauki-tahetetedi ye yogagogoidi na ye henuwa bena yodi paisowa kaniyodi se tolehemasalahadi.
24 Yona hekasa ye hetubu ede moni baikidi 10,000 taukabi-hagahagaina tamowaina se woyaiyama kalinawai.
25 Nige gonowana ye hemaisa, ede wasawasa wa ye hedede bena taba tamowai wa ma mwanena yo natudiyao maudoidi, yo yona gogo maudoidi se lokunegabaeidi na monina wa unai kana hagahaga wa se hedudulaidi.

** **18:18:** Hedehedede ta gonogonowana doha Mataiyo 16:19unai. Ena ta kulibui hedehedede kesega kesega unai meta kaniyona ede teina: *Saha tanoubu ta unai kwa kauhekahini, kabo galewa ne unai hinage se kauhekahini. Na saha inai kwa yailigabaei, kabo galewa ne unai hinage se yailigabaei.*

26 Tamowai wa ye tulibonodobi matana wa unai na ye kaibwadabigabigalau unai ye wane, ‘Ku katekamkamnaegau, na kagu hagahaga ta maudoidi kabo ya hedudulai'uyoidi.’
27 Wasawasa wa tamowai wa ye katekamkamnaei ede kana hagahaga wa ye hededegabaeidi na ye kabigabaei ye lau.
28 Na huyana tamowai wa ye pesa ye lau ede yona hali heyayai tauhaina hesau ye kita kana hagahaga meta nige ye lakikalili.** Gadona unai ye kabihekahini ye nukugwadagwadai na ye hededekasokaso ye wane, ‘Kam hagahaga kaliguwai wa ku hedudulaiyama!’
29 Kana kaha wa ye tulibonodobi matana wa unai na ye kaibwadakatekamkamna ye wane, ‘Ku katekamkamnaegau, na kagu hagahaga ta kabo ya hemaisa'uyoidiwa.’
30 Nige ye kitalau tamowai ne yona kaibwada wa unai, na ye laei ye hedede se tole numatutuguduyena kana siga kana hagahaga maudoidi wa ye hedudulaihegehedi.
31 Kana kahao hekadi se kita meta se nuwayababakalili, ede se lau wasawasa wa unai na saha ye tubu wa yona se hedehedede.
32 Kabo wasawasa wa taukaihagahaga kalinaena tamowaina wa ye yoganei'uyoi na ye hededelau unai ye wane, ‘Kowa tamowai yabayababana! Ku kaibwadalaoma kaliguwai, unai kam hagahaga maudoina ya hededegabaei.
33 Idohagi to nige gonowana kam kaha ne ku katekamkamnaei doha yau ya katekamkamnaego wa?’
34 Wasawasa wa ye kouyalayalakalili ede tamowai wa ye moselaei numatutugudu taukitahetetena udiyedi na se tole numatutugudu unai na se hekamkamna ye lau ee kana hagahaga maudoidi ye hedudulaidi.
35 Ena nige nuwamiu mamohoidi udiyedi kami kahao yodi yababa kwa nuwatugabaeidi, meta kabo Tamagu galewa ne unai yona kabikabigomiu ede doha teina.”

19

Inawase lauhekatana
(Maleko 10:1-12, Luka 16:18)

1 Yesu yona hedehedede ta se gehe, kabo Galili ye laugabaei na ye lau Yudeya ye lage Yolidani sagasagana hali sanakawasina unai.
2 Na bodalakilaki se hemuliwatani, na menai ye henamwanamwadi.
3 Na Paliseya tamowaidiyao hekadi se laoma bena Yesu se lautonogi, na se henamaiyei se wane, “Gonowana taba

** **18:28:** *Hagahaga nige ye lakikalili:* Hagahaga wa lakina ede denali 100, meta nawalai hasi koya paisowana maisana, mayadai kesega denali kesega.

tamowai hesau mwanena nuwatu saha hesau debanaena ye inawasei, o ye inawasegaibuimoei?”

4 Yesu ye hededebui ye wane, “Buka Tabuna unai kwa hasili meta tanoubu huyahetubuna unai Tauginaulida ‘tau yo sine ye ginaulidi’ *(Genese 1:26)*, o nige kwa hasili?

5 Na ye hedede ye wane, ‘Teina debanaena kabo tau tamana yo sinana ye laugabaeidi na ye lau mwanena maidana se miyakesega. Na kabo taudi labui se hemala buluma yo kwasina kesega.’ *(Genese 2:24)*

6 Unai siya nige tamowai labui, na se hemalako tamowai kesega. Unai, Yaubada saha ye tubeikesegai meta tabu tamowai hesau ye hetatagwaligwali.”

7 Kabo Paliseya wa se wane, “Matawuwuna saha to Mose ye hedede meta gonowana tau hesau inawase pepwana ye kuli na ye mosei mwanena unai na ye hetamali ye lau?”

8 Yesu ye wane, “Mose ye talamyeigomiu bena kwa inawase matawuwuna ede kwa nuwakwailolokalili. Na iyamo tanoubu yona huyatubu unai meta nige doha teina.

9 Ya hededelaowa kalimiuyena: Ena tau hesau mwanena yona tawasola miyana ye kabinamwanamwaei na nige ye ganawali, na iyamo ye inawasegaibui na waihiu hesau ye tawasolai, meta tau ne ye ganawali.”

10 Ede yona hekahekatao wa se hededelau unai se wane, “Ena teina ta tawasola miyamiyana ede, ye namwa mo taba tabu ta tawatawasola.”

11 Yesu ye hededebui'uyo ye wane, “Teina hedehededе ta meta nige gonowana tamowai maudoidi se miyawatani, na siya kaiteyadi Yaubada ye hebayaodi meta kabo hedehededе ta se miyawatani.

12 Tatao hekadi nige se tawasola matawuwuna se labasidi meta kobokobosidi, na hekadiyo meta tamowai siya se hekobosidi, na hekadiyo meta yodi talam se ginaulidi Yaubada yona paisowa unai, debanaena ede nige gonowana se tawasola. Unai kaiteyadi gonowana hedehededе ta se hai meta bena se hai.”

Yesu wawayao gagilidi ye hededehenamwadi
(Maleko 10:13-16, Luka 18:15-17)

13 Tamowai hekadi wawayao se laedima Yesu unai bena nimana ye tolesae kewadiyena yo yodi ye tapwalolo. Na yona hekahekatao tamowai wa se hededehekaiyawasidi bena tabu Yesu se hemohemode.

14 Na Yesu ye wane, “Wawayao me bena se laoma kaliguyena, na tabu kwa hededegudugudui di. Matawuwuna ede tamowai yodi sunuma kadi kao doha teina wawayao ta meta galewa basileiyana siya yodi.”

15 Ede nimana ye tolesaedi wawayao wa kewadiyena yo ye
hededehenamwadi. Kabo magai ne ye laugabaei ye lau.

Tamowai wasawasana hesau yona henamai Yesu unai
(Maleko 10:17-31, Luka 18:18-23)

16 Kabo tamowai hesau ye laoma Yesu unai ye henamai ye
wane, “Taulauhekata, taba laulau saha namwanamwana ya
ginauli kabo mauli nige kana siga ya lobai?”
17 Na Yesu ye hededelau tamowai wa unai ye wane,
“Idohagi to laulau namwanamwadiyao hesabadi ku
henamaiyeigau? Yaubada ye bom mo ye namwa. Ena ku
henuwa bena mauli nige kana siga ku hai, meta laugagayo
ku miyawatanidi.”
18 Na hewali wa ye henamai ye wane, “Laugagayo sa-
hasahadiyao?” Ede Yesu ye wane, “Tabu ku kaiunu, tabu
ku ganawali, tabu ku kaiwahali, tabu tamowai hesau ku
hegilugaibui
19 yo tamam yo sinam ku hekasisiyeidi, hinage kam
kaha hesau ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku gado-
sisiyei'uyoigo.”
20 Hewali wa ye hededebui ye wane, “Laugagayo maudoidi
ta meta ya miyawatanidiko, na saha hesau bena nige sola ya
miyawatani?”
21 Ede Yesu ye wane, “Ena ku henuwa bena ku dudulai meta
ku lau yom gogo maudoidi ku lokunegabaeidi na monidiyao
ku moseidi taudehadeha udiyedi, na galewa ne unai kabo
yom wasawasa gogodiyao ku lobaidi. Na kabo ku laoma ku
hemuliwatanigau.”
22 Na hewali wa hedehededе ta ye lapui ede ye nuwayababa
na ye dalahai, matawuwuna yona gogo meta se badokalili.

Kaiteya kabo ye mauli
(Maleko 10:23-31, Luka 18:24-30)

23 Unai kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa
udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena meta
tamowai gogogogodiyao yodi lusolalau galewa basileiyana
unai meta ye pilipilikalili.
24 Na ya hedede'uyo kalimiuyena: *[Ye masalahakalili*
meta] kamela nige gonowana ye lusola diu duhana unai.
Gonogonowana doha, tamowai gogogogona hinage nige
gonowana ye lusolalau Yaubada yona basileiya unai.”
25 Yesu yona hekahekatao wa hedehededе wa se lapui meta
se siliyata ede se henamai se wane, “Kaiteya kabo gonowana
mauli nige kana siga ye hai?”
26 Yesu ye kitadudulailau kalidiyena na ye wane, “Tamowai
se bom mo nige gonowana mauli se lobai, na Yaubada unai
ginauli maudoidi meta gonowana.”

27 Kabo Petelo ye hededelau unai ye wane, “Kai meta
hemuliwatanigo ta unai ede yoma ginauli maudoidi ka lau-
gabaeidiko. Na saha meta kabo iya yomai?”
28 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamo-
hoi kalimiuyena: Ginauli maudoidi huyahehauhau'uyoidi
mayadaina ne unai kabo Tau Natuna yona telona saesaena
unai ye tuli, meta komiu tauhemuliwatanigau ta kabo hinage
telona badodi saudoudoi-labui udiyedi kwa tuli na Isalaela
tamowaidiyao boga saudoudoi-labui ta kwa kitahetetedi.
29 Yo kaiteyadi siya yodi numa, kadi kahao, loudiyao,
tamadiyao, sinadiyao, natudiyao yo yodi tano se laugabaeidi
yau debaguyena, meta kabo se hai'uyoidi se laki yo se
badokalili, yo hinage mauli nige kana siga meta kabo siya
yodi.
30 Na tamowai se bado ta kitahesae'useidi wa meta kabo se
laoma se dobi, na tamowai se bado ta kitadobidobiyei'useidi
wa meta kabo se laoma se sae.”

20

Taupaisowa wine koyana unai

1 Na Yesu ye wane, “Galewa basileiyana heyaheyasonina
hesau ede doha teina: Koya tanuwagana hesau malatomto-
myena ye lau yona taupaisowa ye haidi se laoma bena yona
wine koyana unai se paisowa.
2 Yona talam ye ginauli kalidiyena meta mayadai kesega
paisowana ne unai kabo ye hemaisadi denalikesega. Kabo ye
hetamalidi se lau se paisowa.
3 Mahana 9 kiloki tehana unai ye uyo kabalokulokune
bakubakuna wa unai. Menai tamowai hekadi ye kitadi se
totologaibu nige kadi paisowa.
4 Ye hededelau udiyedi se lau yona wine koyana wa unai se
paisowa yo kalidiyena ye wane, ‘Maisa dudulaina unai kabo
ya hemaisagomiu.’ Ede se lau se paisowa.
5 Mayamayadailaki unai yo 3 kiloki meimeilahi unai hinage
ye uyo na laulau kesekesegana wa ye ginauli'uyoi.
6 Meimeilahi 5 kiloki unai ye uyo na tamowai hekadi ye
lobai'uyoidi se totologaibu. Ede ye henamaiyeidi ye wane,
‘Idohagi to mayadai udo'udoina ta inai kwa totologaibu na
nige saha hesau kwa ginauli?’
7 Se wane, ‘Matawuwuna ede nige tamowai hesau ye haigai
bena taba yona ka paisowa.’ Kabo ye wane, ‘Komiu hi-
nage kwa lau yogu wine koyana unai taupaisowa ne kwa
paisowasaguidi.’
8 Huyapaisowakaiyawasi mahanana unai koya tanuwa-
gana wa ye hededelau yona taupaisowa kadi tanuwaga wa

unai ye wane, ‘Yogu taupaisowa maudoidi ku yogagogoidima
na yodi paisowa maisana ku moseidi. Taupaisowamulita
udiyedi ku hetubu ku lau ee taupaisowabaguna udiyedi ku
kaiyawasi.’
9 Taupaisowamulita awa kesega mo se paisowa wa se
laoma ede maisadi denali kesega se hai.
10 Na taupaisowa ye haibagunai'useidi wa yodi nuwatu
meta bena kabo siya maisa lakilakina se hai, na iyamo mau-
doidi wa meta hinage denali kesega se hai.
11 Maisadi wa se haidi na se kitadi meta denali kesega
kesega ede se hetubu se hetalapili koya tanuwagana wa unai,
12 se wane, ‘Teina tamowai ta ku haimulita'useidi ta meta
se paisowa awa kesega mo, na kai meta ka paisowa ma-
hana gigibwalina wa unai yo paisowa lakilakina ka ginauli
mayadai udo'udoina wa unai, na iyamo ku hemaisadi meta
gonogonowana doha kai ku hemaisagai ta.’
13 Na koya tanuwagana wa ye hededelau kadi kaha hesau
unai ye wane, ‘Kehagu, nige hekasa yababana hesau ya
ginauli o ya kaolupolupo kalimwai. Wau ku yali meta kabo
denali kesega paisowana ku paisowa.
14 Maisam ta ku hai na ku lau, yogu hekasa ya ginauliyako
meta kabo taupaisowamulita maisadi ya moseidi doha kowa
taupaisowa bagubagunana maisam ta.
15 Teina moni ta yau yogu, unai yogu dudulai gonowana
saha ya hekasa meta kabo ya ginauli. O nuwana ku kaikalo-
magigiliyeidi matawuwuna ede ya kabinamwanamwaeidi?’”
16 *[Yesu yona hedehededе wa gehena unai ede ye wane,]*
“Tamowai ta kitadobidobiyei'useidi wa meta kabo se laoma
se sae, na tamowai ta kitahesae'useidi wa meta kabo se laoma
se dobi.” **

Yesu yona boita hedehededena ye hedede'uyoi
(Maleko 10:32-34, Luka 18:31-34)

17 Huyana Yesu maiyana hekahekatao saudoudoi-labui wa
se saesae Yelusalema meta keda wa unai ye woyahesuwaladi
na ye hededelau udiyedi ye wane,
18 “Kwa lapulapuinamwanamwa! Teina yoda sae
Yelusalema ta unai meta Tau Natuna kabo se mosegabaei
taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena
udiyedi. Siya kabo se hegilu yo se hetamalilaei ye boita.
19 Yo kabo se moselaei dagela tamowaidiyao udiyedi
kabo se talatalawasiyei, se pidili** yo se laei se hesataulo.

** **20:16:** Lausoisoi ta Mataiyo yona kulikuli unai ye kuli: *Unai taumulita kabo se baguna, na taubaguna kabo se mulita.* Teina unai Dius yo Dagela tamowaidiyao Yesu ye heyaheyasoniyeidi. Dius meta *taubaguna se mulita*, na Dagela tamowaidiyao ede *taumulita se baguna* ne. ** **20:19:** *Se pidili* meta wipi unai.

Na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada iya ye hetolo'uyoi.”

Yamesi yo Yowane sinadi yona kaibwada Yesu unai
(Maleko 10:35-45)

20 Na kabo Sebedaiyo natunao ma sinadi se laoma Yesu
unai na sinadi wa ye tulibonodobi na ye hededelau Yesu unai
taba gonowana yona kaibwada ye ginauliwatani.
21 Yesu ye wane, “Yom kaibwada ede saha?” Sinebada
wa ye wane, “Taba gonowana ku hededenonohai meta yom
basileiya unai kabo natuguwao labui ta hesau tehatutum ne
unai ye tuli yo hesau tehaseuseulim ne unai ye tuli.”
22 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha kwa kaikaib-
wadai ta meta nige kabina kwa kata! Keyaka** unai kabo ya
numa meta gonowamiu kabo unai kwa numa?” Ede se wane,
“Kai gonowamai.”
23 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kagu keyaka
ta kabo komiu hinage unai kwa numa, na bena tehatutugu
o tehaseuseuliguyena kwa tuli meta yau nige gonowana ya
hekasa. Teina kabatuli ta meta tamagu ye kabinonohaidiko
yona kaisunuwa tamowaidiyao siya yodi.”
24 Yamesi yo Yowane yodi hedehedede wa hekahekatao
hekadiyo wa se lapui ede se kouyalayala.
25 Ede Yesu ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye
wane, “Kabina kwa kata meta dagela tamowaidiyao yodi tau-
woyawoya tamowaidi lakilakidiyao yodi loina gigibwalina
yo bayabayaona unai yodi tamowai se loinaedi.
26 Na komiu yodi laulau ta tabu kwa laulauyeidi. Na ena
hesau luwamiuyena ye henuwa bena hesana ye sae yo ye laki
meta iya bena ye hemala heyayai tauhaina tamowaina.
27 Yo luwamiuyena kaiteya ye henuwa bena ye baguna,
meta iya taba ye hemala yomiu taupaisowa tamowaina.
28 Doha ede Tau Natuna ye laoma nige bena tamowai iya
yona se paisowa, na iya bena tamowai yodi ye paisowa yo
kabo yona mauli ye mosegabaei na unai tamowai maudoidi
ye hemaisahaidi na se mauli.”

Taumatagibugibu labui matadi se lala
(Maleko 10:46-52, Luka 18:35-43)

29 Huyana Yesu maiyana hekahekatao Yeliko se laugabaei
meta bodalakilaki se hemuliwatanidi.
30 Keda wa dedekana unai meta taumatagibugibu labui se
tutuli. Wasa se lapui meta Yesu kabo keda ne unai ye laoma
ye lau, ede kalinalakilaki unai se yogayoga se wane, “Guiyau,
Dawida Natuna, ku katekamkamnaegai.”

** **20:22:** *Keyaka* meta kamkamna lakilakikalilina kabo unai ye lulau ne heyaheyasonina.

31 Na boda wa taumatagibugibu labui wa se dilaidi se wane,
“Kwa taumodimodiya, kwa kaiyawasi!” Na nige se modelau
udiyedi, na se yogahilakilaki'uyo se wane, “Guiyau, Dawida
Natuna ee, ku katekamkamnaegai!”
32 Kalinadi wa Yesu ye lapui ede ye kaiyawasi na ye yo-
ganeidi na ye henamaiyeidi ye wane, “Saha kwa henuwa
bena yomiu ya ginauli?”
33 Ede se hededelau iya unai se wane, “Guiyau, ka henuwa
bena matamai ta se lala yo ka kaikewa.”
34 Yesu ye katekamkamnaedi ede ye kabilau matadiyao wa
udiyedi, na mahanana ne unai matadiyao wa se lala yo se
kaikewa, na se tolo ede Yesu se hemuliwatani.

21

Yesu yona sae Yelusalema unai bodalakilaki se hailobai
(Maleko 11:1-11, Luka 19:28-40, Yowane 12:12-19)

1 Huyana se laoma Yelusalema se hanahanawui na se lage
Betepage Olibe koyana unai, kabo Yesu yona hekahekatao
labui ye hetamalidi se lau
2 na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa lau magai
matamiu ne unai. Menai kabo donki ma natuna se pai-
hekahinidi kwa kitadi. Kwa yailihaidi na kwa laedima
kaliguwai.
3 Ena tamowai hesau saha ye hedede kalimiuyena, meta
kwa hededelau unai kwa wane, ‘Guiyau ye henuwadi.’ Kabo
mahanana ne unai ye talamgabaeidi.”
4 Teina laulau ta ye tubu bena peloweta saha ye hededе-
nonohaiyako wa ye laoma ye mamohoi.
5 Ye wane,
“Kwa hededelau Saiyona natunao udiyedi,
‘Kwa kita, yomi wasawasa ye laolaoma kalimiuwai,
ye nuwadobidobi yo donki unai ye gelu,
na donkina ne meta donki natuna.’ ” *(Sakaliya 9:9)*
6 Hekahekatao labui wa se lau ede saha Yesu ye hedede
kalidiyena wa se ginauliwatani.
7 Donki wa ma natuna se laedima kabo kadi kwama se
haigabaeidi na se yesedi donki wa kewadiyena kabo Yesu ye
tulisae donki natuna wa kewana ne unai.
8 Bodalakilaki kadi kwama se haigabaeidi na se yesedi keda
wa unai yo hekadi se lau kaiwa lagadiyao gagigagilidi ma
lugulugudi se bolihaidi na se laoma keda wa unai se yesedi.
9 Kabo bodalakilaki wa se baguna yo se mulita na se hey-
oheyoga se wane,

"Hosana,** Dawida Natuna!"
"Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesanaena ku laoma!"
"Hosana saesaekalilina!"**
10 Huyana Yesu ye mwalaesae Yelusalema meta
magai wa tamowaidiyao maudoidi se siliyata na se
henahenamai'uyoidi se wane, "Teina kaiteya tamowai ina?"
11 Boda wa se hededelau udiyedi se wane, "Teina ta Yesu,
iya peloweta, Nasaleta tamowaina, Galili unai ye laoma."

Yesu taulokulokune Numa Tabuna bakubakuna unai ye henakuhepesadi
(Maleko 11:15-19, Luka 19:45-48, Yowane 2:13-16)

12 Yesu ye lusae Numa Tabuna *[bakubakuna]* unai na taulokulokunegabae yo tauhemahemaisa ye henakuhepesadi yo moni taulaulauhedudu** yodi hatahata ye buikahalaidi yo bunebune taulokulokunegabaedi yodi kabatuli ye buikahalaidi.
13 Ye hededelau udiyedi ye wane, "*[Peloweta Yaubada kalinana]* se kulihemasalahayako meta, 'Yogu numa kabo hesana se katai ede kabatapwalolo numana' *(Aisaiya 56:7)*, iyamo yomi kabikabina ta meta doha 'taukaiwahali yodi duha.'" *(Yelemaiya 7:11)*
14 Taumatagibugibu yo tamowai kaediyao yabayababadi se laoma Numa Tabuna wa unai na Yesu ye henamwanamwadi.
15 Na Numa Tabuna bakubakuna wa unai wawayao Yesu se nokonokoei se wane, "Hosana Dawida Natuna!" Na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena laulau gigigigibwalidi yo namwanamwadi Yesu ye ginaulidi wa se kitadi yo wawayao yodi hedebasae wa se lapui meta se kouyalayalakalili.
16 Se henamaiyei se wane, "Wawayao ta saha se hedehededede ta ku lapui, o nige?" Yesu ye wane, "Aa, na komiu sola nige kulikuli tabuna unai kwa hasili? Doha ye wane,
'Wawayao yo wawayao bedabedalidi ku hepaisowadi
na kabo sopadiyena kowa se nokoeigo yo se hedebasaego.' " *(Same 8:2)*
17 Kabo boda wa ye laugabaeidi na magai lakilakina wa ye pesagabaei ye lau Betaniya unai ye kenokwaduwali.

Yesu kaiwa hesau ye kawagulaiyei
(Maleko 11:12-14,20-24)

** **21:9:** *Hosana:* Kalina Hebelu unai hedehededede hosana kaniyona bagubagunana ede, *Ku gilihaigai*. Hedehededede ta unai Yesu se hedebasaei se wane iya meta taugilihaidi yo yodi wasawasa. ** **21:9:** *Hosana saesaekalilina* kaniyona ede, *Yaubada galewa saesaena unai ta hedebasae.* ** **21:12:** *Moni taulaulauhedudu* wa yodi paisowa meta dagela monidiyao se hai na yodi moni unai se hedudu, iya ede *sekeli*yo *lepetona*.

18 Malatomtom gagilina unai Yesu yona seuyo magai laki-
lakina wa hesabana na keda wa unai ye tauhasahasali.
19 Na kaiwa hesau hesana ede bosibosi keda wa
dedekanaena ye totolo ye kita ede ye lau kaiwa wa unai
na ye kita meta kaiwa wa lugugaibuna ye kuyawa na nige
kaniyona. Ede ye hededelau kaiwa wa unai ye wane, “Kowa
taba nige huya hesau ku kaniyo'uyo.” Mahana ne unai kaiwa
wa ye wowoya.
20 Yona hekahekatao saha ye tubu wa se kita meta se
nokokalili. Se henamai se wane, “Idohagi na kaiwa ta ye
wowoyamwamwayau?”
21 Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededemamohoi kalim-
iuyena: Ena kwa sunuma na nige unai kwa nuwalabulabui,
kabo laulau saha kaiwa ne unai ye tubu ta hinage gonowana
kwa ginauli. Nige ye bom mo, na hinage gonowana kwa
hededelau kuduli ne unai kwa wane, ‘Ku tuudobiyei'uyoigo
gabwa ne unai!’, meta gonowana kabo ye tubu.
22 Ena kwa kawamamohoi, kabo ginauli sahasahadi tap-
waloloyena kwa kaibwadaidi ne meta kabo kwa haidi.”

Yesu yona dudulai henamaina
(Maleko 11:27-33, Luka 20:1-8)

23 Yesu ye seuyo Numa Tabuna wa unai na bakubakuna
unai ye hetubu ye lauhekata, na taukaitalasam tauwoyaidi
yo magai babadadiyao se laoma iya se henamaiyei se wane,
“Gigibwali sahasahana unai teina laulau ta ku ginaulidi, yo
kaiteya yom dudulai ne ye haiyawa?”
24 Yesu ye hededelau kalidiyena ye wane, “Yau hinage kabo
henamai hesau ya henamaiyeigomiu. Ena yogu henamai
ta kwa bui, kabo ya hededehemasalaha kalimiuwai kaiteya
yona gigibwaliyena teina laulau ta ya ginaulidi.
25 Hage, Yowane yona hebahebabatiso paisowana meta
haedi ye laoma, *[o kaiteya ye mosei]*? Yaubada ye mosei
o tamowai se mosei?” Se bom kalidiyena se hetahetala se
wane, “Taba ta wane, ‘Yaubada unai ye laoma’, kabo iya ye
wane, ‘Idohagi to nige kwa kawamamohoiyei?’
26 Ena taba ta wane, ‘Tamowai udiyedi ye laoma’, meta
boda ta ta matausiyeidi matawuwuna ede siya se kawa-
mamohoi meta Yowane iya peloweta.”
27 Unai ede se hededelau Yesu unai se wane, “Nige kabina
ka kata.” Unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Kabo yau
hinage taba nige yomiu ya hedehededе gigibwali saha unai
na laulau ta ya ginaulidi.”

Natu labui heyaheyasonidi

28 Kabo Yesu ye hedehedede'uyo babadao wa udiyedi ye
wane, “Hage kwa nuwatuhekasa, taubada hesau meta natu-
nao labui. Huya hesau kabo ye hededelau taubaguna wa unai
ye wane, ‘Natugu, ku lau yoda wine koyana unai ku paisowa.’
29 Ye wane, ‘Taba nige ya lau.’ Iyamo muliyena nuwana ye
bui ede ye lau ye paisowa.
30 Kabo tamadi wa ye lau natuna helabuina wa unai ye
wane, ‘Ku lau yoda wine koyana unai ku paisowa.’ Natuna
wa ye wane, ‘Aa, tamagu, kabo ya lau.’ Na iyamo nige ye lau.”
31 Kabo Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Natunao labui
ne udiyedi, kaiteya iya tamana yona nuwatu ye lauwatani?”
Se wane, “Natuna taubaguna wa.” Ede Yesu ye hededelau
udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena: Yababa
tamowaidi doha takisi tautanotano yo sinesineo taudiyao se
lokulokunegabaeidi moni hesabana, siya kabo se lusolabagu-
nalau Yaubada yona basileiya unai na kabo komiu.
32 Matawuwuna Yowane ye laoma kalimiuyena mauli
dudulaina kamwasana ye hekitagomiu, na nige kwa kawa-
mamohoiyei, na takisi tautanotano yo sinesineo taudiyao
se lokulokunegabaeidi moni hesabana, siya se bom mo se
kawamamohoiyei. Yodi nuwabui ta kwa kita, na iyamo nige
kwa nuwabui yo kwa kawamamohoi.”

Wine koyana taukitahetetena heyaheyasonidi
(Maleko 12:1-12, Luka 20:9-19)

33 *[Kabo Yesu yona hedehedede babadao wa udiyedi ye tubei
ye wane,]* “Teina hinage heyaheyasoni hesau ta kwa lapui.
Tano hesau tanuwagana yona wine koyana ye kumai, ye
ganahetakikili, yo yona wine kaniyodi kabatamtam yo koya
yona kabayaiyaiwaina numana ye ginaulidi. Kabo yona wine
koyana wa ye moselaei tamowai hekadiyo udiyedi bena se
kitahetete, na ye lau ye kadau.
34 Wine huyagigidi nawalaina ye lage ede yona heyayai
tauhaidi ye hetamalidi se lau wine koyana taukitakita-
hetetena wa udiyedi bena koya tanuwagana yona lausoisoi
se haidi.
35 Na koya taukitahetetena wa heyayai tauhaidi wa se
kabihekahinidi, hesau se bibigwadagwadai na hesau se koi-
hemwaloi yo hesau se hekalaweku ede ye mwaloi.
36 Koya tanuwagana wa yona heyayai tauhaidi katubadodi
ye hetamalidi se lau, na koya taukitahetetena wa hinage
laulau kesekesegana wa se ginauli kalidiyena.
37 Unai gehegehena meta iya ye bom natuna ye heta-
malilaei kalidiyena, na ye wane, ‘Natugu ta kabo se heka-
sisiyei *[na yoma lausoisoi dudulaina se mosei].’*

38 Huyana koya taukitakitahetetena wa koya tanuwagana
natuna wa se kita meta se wane, ‘Teina tau ta meta iya tamana
lauhedamaina ede, kwa laoma ta unuhemwaloi na yona gogo
maudoidi ta haidi ta tanuwagaidi.’
39 Ede se hai na koya ganana wa unai se gabahepesa na se
koihemwaloi.
40 Unai hage kwa nuwatui, ena wine koyana tanuwagana
ye uyoma meta kabo saha ye ginauli wine koyana taukita-
hetetena ne udiyedi?”
41 Boda wa se wane, “Teina tamowai ta yodi laulau
yabayababadi ta kabo ye haidi na ye unuhemwaloidi. Na
wine koyana ne kabo ye mosehekawalaei taukitakitahetete
hekadiyo udiyedi. Ena wine kaniyodi huyagigidi nawalaina
ye lage, siya kabo gonowana wine kaniyodi wa yona teha se
moselaei koya tanuwagana wa unai.”
42 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kulikuli tabudiyao
udiyedi teina hedehedede ta kwa hasili o nige?
‘Taukabinuma weku se subu'usei wa
meta ye hemala kabakabinuma wekuna
namwanamwana yo saesaekalilina.
Teina ta meta Yaubada ye ginauli,
na matadaena kitakitana meta ye namwakalili.’ *(Same
118:22, 23)*
43 Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Yaubada yona
basileiya meta kabo kalimiuyena ye haigabaei na ye moselaei
tamowai hekadiyo udiyedi, siya kabo se paisowai na kaniyo
namwanamwadi se masalaha.
44 Ena hesau ye bekudobi weku ne unai kabo ye talugo-
dugodu, na ena weku ne ye bekudobi tamowai hesau ke-
wanaena meta kabo ye kaihesolusolu.”
45 Taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidiyao
Yesu yona heyaheyasoni wa se lapuidi ede kabina se kata
meta siya kadi hedehedede.
46 Unai kamwasa se wase kabo taba idohagi na Yesu se hai,
na iyamo boda wa se matauseidi matawuwuna ede siya se
hedede meta iya peloweta.

22

Hetahetawasola kaikaigogona heyaheyasonina
(Luka 14:15-24)

1 Kabo Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede'uyoi tamowai
lakilakidiyao wa kalidiyena ye wane,
2 “Galewa basileiyana kana kao ede doha wasawasa hesau
natuna yona tawasola kabinonohana ye kabinonoha.

3 Kabo yona heyayai tauhaina ye hetamalidi se lau kana
taumana udiyedi na se hededelau udiyedi bena se laoma
tawasola kaikaigogona ne unai, na iyamo se laukwatakwata.
4 Ede yona heyayai tauhaina hekadiyo hinage ye
hetamalidi se lau na ye wane, ‘Kwa hededelau taulaoma
ne kalidiyena meta kai yo yogu bulumakau sinisinibudi
namwanamwadiyao ya ligadi yo ya kabinonohaidiko. Unai
bena taba kwa laoma hetahetawasola kaikaigogona ta unai.’
5 Na taumana ne nige se lapulau tautauwasa wa udiyedi na
se bom mo yodi nuwatu se lauwatanidi, hekadi se lau yodi
koya na hekadi se lau yodi sitowa.
6 Yo hekadiyo heyayai tauhaidi wa se kabihekahinidi na se
bibidi yo se koihemwaloidi.
7 Na wasawasa wa saha ye tubu wa wasana ye lapui meta
ye kouyalayalakalili. Unai yona tau'iyala tamowaidiyao ye
hetamalidi se lau taukaiunu wa se koihemwaloidi yo yodi
magai wa se gabu.

8 Kabo wasawasa wa ye hededelau yona heyayai tauhaidi
wa udiyedi ye wane, ‘Hetahetawasola kaina wa se kabinono-
haiyako, na taumana ya hededelau udiyedi wa nige se mode,
unai ede nige se laoma.
9 Unai kwa lau yoda magai ta kedana udiyedi na tamowai
kwa kitadi ne meta kwa hededelau udiyedi bena se laoma
hetahetawasola kaikaigogona ta unai.’
10 Kabo heyayai tauhaidi wa se lau magai lakilakina
kedana maudoidi udiyedi tamowai namwanamwadi yo
yabayababadi maudoidi se woyagogoidima ede kabaheta-
hetawasola numana wa se hemwayau.

11 Na kabo wasawasa wa ye laoma ye mwalae numa wa
unai bena taumana wa ye kitadi, na luwadiyena tamowai
hesau ye kita meta nige hetahetawasola kwamana ye likwa.
12 Ede ye henamaiyei ye wane, ‘Kehagu, idohagi to ku
laoma teinai na hetahetawasola kwamana nige ku likwa?’ Na
tamowai wa nige saha hesau ye hedede.
13 Kabo wasawasa wa ye hededelau yona heyayai tauhaina
hekadiyo udiyedi ye wane, ‘Tamowai ta nimana yo kaena
kwa paidi na kwa gabahepesa masigili ne unai, temenai kabo
ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi.’ ”
14 *[Yesu yona hedehedede wa ye hegehe ye wane]*, “Yaubada
tamowai ye yoganeidi wa se bado, na hisahisadi mo se talam
ede se laoma.”**

** **22:14:** *Hisahisadi mo se talam ede se laoma:* Yesu yona hedehedede meta ye wane, *hisahisadi mo ye kaisunuwaidi.*

Takisi tolena henamaina unai Paliseya se kaipate bena Yesu se lupohai
(Maleko 12:13-17, Luka 20:20-26)

15 Na kabo Paliseya bodana wa se laomagogoi na se koitalaliu bena taba idohagi na kabo Yesu se lupoi na yona hedehededeyena ye laupwano, na unai kabo se hegilu.
16 Kabo Paliseya bodana kadi hewahewaliyo yo Heloda kana boda tamowaidiyao se hetamalidi se lau Yesu unai, se wane, “Taulauhekata, kabina ka kata meta kowa laulaududulai tamowaina yo mamohoi yo dudulaiyena Yaubada yona laulau miyamiyadi ku laulauhekataedi, matawuwuna tamowai maudoidi ku hekasisigogoidi na nige ku modelau kadi kao yo yodi laulau udiyedi.
17 Hage, ku hedede kalimaiyena yom nuwanuwatu ede saha: Gonowana takisi ka tole Sisa unai, o nige?”**
18 Na yodi nuwatu yababana wa Yesu kabina ye katako ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu taukailupolupo tamowaidiyao. Idohagi to kwa kaipate bena kwa lupohaigau?
19 Hage, takisi kabahemahemaisana monina hesau kwa hekitagau.” Ede denali kesega iya se hekita.
20 Na ye henamaiyeidi ye wane, “Teina kaiteya kana kao tautauna yo hesana?”
21 Se wane, “Sisa.” Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha Sisa yona meta kwa mosei Sisa unai, na saha Yaubada yona meta kwa mosei Yaubada unai.”
22 Yesu yona hedehededе wa se lapui meta se nokokalili. Na kabo se laugabaei se lau.

Boita tolo'uyona hedehededena
(Maleko 12:18-27, Luka 20:27-40)

23 Mayadai kesekesegana ne unai Sadusiya bodana se laoma Yesu unai. Sadusiya tamowaidiyao meta boita tolo'uyona nige se kawamamohoiyei. Na se henamaiyei se wane,
24 “Taulauhekata, Mose ye hedede meta ena tamowai hesau ye tawasola na nige natuna na ye boita, meta kana kaha kabo kwabuli ne ye tawasolai. Na ena natuna kabo se hedede ede iya meta kana kaha wa natuna.
25 Sinebada hesau natunao tatao badodi haligigi-labui. Taubaguna ye tawasola nige natuna, na ye boita, ede kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai.

** **22:17:** Yodi henamai wa unai Yesu se lupoi matawuwuna ede, ena Yesu ye hedede bena takisi se hemaisa Sisa unai, meta kabo Dius tamowaidiyao se koipiliyei, kaniyona ede Loma se subudi. Na ena ye wane, nige gonowana Sisa unai takisi se hemaisa, kabo Heloda kana bodao iya se koipiliyei, matawuwuna siya Sisa yona tamowai.

26 Laulau kesekesegana ta ye tubu kalinawai ye lau hehaiy-
onadi wa unai ye lau ye dobi ee gehena hehaligigi-labuidi wa
unai,
27 kabo waihiu wa hinage ye boita.
28 Unai *[hage ku hedede na ka lapui:]* Tolo'uyo unai meta
waihiu ta kaiteya mwanena ede? Matawuwuna ede tatao
haligigi-labui wa waihiu ta se tawasolai."
29 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yomi nuwanuwatu
ne ye helaupwanogomiu, kaniyona ede kulikuli tabudi yo
Yaubada yona gigibwali meta nige kabidi kwa kata.
30 Matawuwuna ede tolo'uyo huyana unai meta taba nige
tamowai se tawasola'uyo, yo taba nige natudiyao se hetawa-
sola'uyoidi, na tautolo'uyo meta siya kabo kadi kao ede doha
galewa aneludiyao.
31 Na boita tolo'uyona hedehededena unai meta Yaubada
kalinana kulikuli tabudi udiyedi kwa hasilidi e nige,
32 doha ye wane, 'Yau meta Abelahama yona Yaubada,
Isako yona Yaubada, yo Yakobo yona Yaubada hinage.' *(Es-
odo 3:6) [Tenem huyana ne unai tamowai haiyona ta bu-
luma unai se boitako.]* Na Yaubada meta nige tauboiboita
yodi Yaubada, na iya taumaumauli yodi Yaubada. *[Unai ye
masalaha meta tamowai haiyona ta siya ede sola se maumauli
Yaubada matanaena.]*"
33 Yona lauhekata hedehedededi boda wa se lapuidi meta
se siliyatakalili.

Laugagayo saesaekalilina
(Maleko 12:28-34, Luka 10:25-28)

34 Paliseya bodadi se lapui meta Sadusiya bodana wa Yesu
ye hededehemwanoudiko ede se laomagogoi,
35 na luwadi ne unai hesau meta iya laugagayo kabina
taukatakalili na ye henuwa bena henamai hesau unai Yesu
ye lupoi.
36 Ede ye wane, "Taulauhekata, laugagayo sahasahana
meta iya laugagayo lakilakikalilina ede?"
37 Yesu ye hededelau unai ye wane, "Guiyau yom Yaubada
ku gadosisiyei ma nuwam maudoina, yaluwam maudoina,
yo yom nuwanuwatu maudoina hinage.
38 Teina meta iya laugagayo bagubagunana yo
lakilakikalilina ede.
39 Yo helabuina ede doha bagubagunana ne: Kam
kaha hesau ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku
gadosisiyei'uyoigo.
40 Mose yona laugagayo yo peloweta yodi kulikuli mau-
doidi wuwudi ede teina laugagayo labui ta."

Keliso meta iya kaiteya natuna?
(Maleko 12:35-37, Luka 20:41-44)

41 Yesu Paliseya wa ye kitadi se totolo ede ye henamaiyeidi
ye wane,
42 “Yomi nuwatu ede saha, Keliso meta iya kaiteya? Yo iya
kaiteya natuna?” Se wane, “Iya meta Dawida natuna.”
43 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to Yaluwa
Tabuna yona gigibwaliyena Dawida ye hedehedede na Keliso
ye kawaguiyauyei? Doha ye wane,
44 ‘Guiyau ye hededelau yogu guiyau unai ye wane,
“Nimatutugu unai ku tuli
kana siga kam waiunu ya toledi
kaem guninaena se hemala kaem kabatoledi.”’ *(Same 110:1)*
45 Ena taba Dawida ye kawaguiyauyei, idohagi to bena iya
Dawida natuna?”
46 Nige gonowana hesau ye hededebui Yesu unai, na tenem
mayadaina ne unai na ye lau meta nige tamowai hesau ye
nuwabayao na henamai hesau unai bena Yesu ye lupoi'uyoi.

23

Yesu tamowai ye guguyaidi tauwoyawoya yodi kailupolupo tabu se miyamiyaedi
(Maleko 12:38-40, Luka 11:43,46, Luka 20:45-47)

1 Na kabo Yesu ye hededelau boda yo yona hekahekatao wa
udiyedi ye wane,
2 “Laugagayo taulauhekataena yo Paliseya bodana,
siya meta Mose yona kulikuli tabudiyao taukita-
hekasanamwanamwaedi yo taulauhekataedi.
3 Unai saha se hedededi ne bena kwa miyawatanidi,
na laulau saha se ginaulidi meta tabu kwa laulauyeidi,
matawuwuna ede saha se laulauhekataeidi meta nige se
miyamiyawatanidi.
4 Laugagayo bayabayaodi se ginaulidi bena taba tamowai
se miyawatanidi, siya meta doha bahebahe polopolohedi se
tolesaedi tamowai kewadiyena na se baheidi, iyamo siya nige
gonowana nimadi se helelelaedi bena se saguidi.
5 Ginauli maudoidi se ginaulidi meta bena kabo unai ta-
mowai se kitahenamwadi. Laugagayo hedehededediyao ku-
likulidi kaba'usaidi ne se helakigaibuidi na se paihepatudi
debadi yo nimadi udiyedi,** yo kadi kwama sinosinodi se
helohagaibuidi,

** **23:5:** *Laugagayo hedehededediyao kulikulidi kaba'usaidi ... se paihepatudi debadi yo nimadi udiyedi:* Kabikabi ta laugagayona meta Yaubada unai ye laoma. Dutelonomi 6:8unai ta hasili.

6 yo kaikaigogo lakilakidiyao yo sunago udiyedi meta se
henuwa bena kabatuli namwanamwadi udiyedi se tuli.
7 Na ena se lau kabalokulokune bakubakudi udiyedi
meta se henuwa bena tamowai se laoma ma hekasisidi se
lautokiyeidi na se kawayauwedo yo se kawatanuwaga**
udiyedi.
8 Na komiu tabu se kawatanuwaga kalimiuyena,
matawuwuna kami tanuwaga kesega ede yau, na komiu
meta doha boga kesega.
9 Tabu tanoubu ta tamowaina hesau kwa katai meta iya
tamamiu, matawuwuna tamamiu kesega ede galewa ne unai.
10 Yo hinage komiu tabu hesamiu se katai meta
taulauhekata, matawuwuna tauhekatagomiu kesega ede
Keliso.
11 Kaiteya luwamiuyena ye saekalili meta iya bena ye
hemala yomi heyayai tauhaina.
12 Kaiteya ye bom ye hesae'uyoi meta Yaubada kabo ye
toledobiyei, na kaiteya ye nuwadobidobi meta Yaubada kabo
iya ye toleisini.”

Yesu tauwoyawoya ye guguyaidi
(Maleko 12:40, Luka 11:39-52 yo 20:47)

13-14 *[Kabo Yesu ye wane,]* “Ahani mo komiu, Mose yona lau-
gagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu
meta taukailupolupo tamowaidiyao! Kabo kamkamna laki-
lakina kwa hekalo! Tamowai yodi lulau galewa basileiyana
meta kwa gudukaliliyei. Komiu taba nige kwa lulau galewa
basileiyana, na kaiteyadi se henuwa bena se lusolalau meta
kwa hekahekaiyawasidi.**
15 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena
bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo ta-
mowaidiyao! Kabo kamkamna lakilakina kwa hekalo! Kwa
lau teha maudoina kwa tauhetakikilidi bena tamowai kwa
nuwakoidi, na ena hesau ye nuwabui na ye hemala kami
kaha hesau, yona laulau kabo se yababakalili na kabo komiu,
na iya kabo ye lau kaiwa kalakalasina doha komiu.
16 Ahani mo komiu, tauwoyawoya matagibugibudi! Kwa
hedede kwa wane, ‘Ena tamowai hesau ye kaigwala Numa
Tabuna ne unai meta yona kaigwala ne nige mamohoina,

** **23:7:** *Kawatanuwaga* meta kalina Giliki unai Mataiyo ye kuli, *Labi, iya ede Dius kalinadi Alamaiki unai ye hai.* ** **23:13-14:** Kulikuli beyabeyadi hekadiyo lausoisoi 14 hinage se kuli doha tenem: *Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo tamowaidiyao! Wabuwabu kwa lupoidi na yodi numa kwa haidi kwa tanuwagaidi. Na kabo kwa lau tamowai matadiyena yomi tapwalolo kwa helohadi. Unai hekamkamna lakilakikalilina kabo kwa lobai.*

na ena tamowai hesau ye kaigwala Numa Tabuna golena ne
unai meta nige gonowana ye bui'uyoi.'
17 Komiu taumatagibugibu yo tamowai yauyaulediyao!
Ginauli saha meta ye saekalili, gole ne o Numa Tabuna?
Matawuwuna Numa Tabuna debanaena ede gole ne ye a'a.**
18 Yo hinage kwa hedede kwa wane, 'Ena tamowai hesau ye
kaigwala kaitalasam kabagabuna ne unai meta nige mamo-
hoi, na ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam udiyedi
meta yona kaigwala ne nige gonowana ye bui'uyoi.'
19 Komiu tamowai matagibugibudiyao! Kaitalasam
gogodiyao kabahetabudi** ede kaitalasam kabagabuna.
Unai kaitalasam kabagabuna ye saekalili na kabo kaitalasam
gogodiyao.
20 Unai ede ena tamowai hesau ye kaigwala kaitalasam
kabagabuna ne unai, meta hinage ye kaigwala ginauli mau-
doidi kewana ne unai se toledi wa udiyedi.
21 Na ena kaiteya ye kaigwala Numa Tabuna ne unai, meta
hinage ye kaigwala Yaubada unai, iya meta Numa Tabuna ne
unai taumiya.
22 Yo ena kaiteya ye kaigwalasae galewa ne unai meta ye
kaigwala Yaubada yona telona unai, yo hinage telona ne unai
tautuli ne.
23 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena
bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo
tamowaidiyao! Laugagayo lakilakidi kwa tolehesuwaladi,
na laugagayo gagigagilidi kwa toleisinidi. Doha yomi koya
uwa'uwadi gagilidiyao** udiyedi yomi taiti kwa toledi, na
laugagayo nuwanuwatudi lakilakidi nige kwa lauwatanidi,
siya ede laulaududulai, katekamkamna, yo sunuma. Taba
laugagayo gagilidi ne tabu kwa nuwaluluhiyeidi na hinage
laugagayo lakilakidi ta bena kwa miyawatanidi.
24 Komiu tauwoyawoya matagibugibudiyao! Kami waila
udiyedi nabugala kwa hekonagabaeidi na iyamo kamela
meta kwa tonoli.**
25 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena
bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo
tamowaidiyao! Kami keyaka yo gaeba** dageladiyao kwa

** **23:17:** *Ye a'a* kaniyona hesau ede, *Yaubada yona.* Dimdimyena se kuli, *holy*. Tabu hededehemasalahana ku hasili. ** **23:19:** *Kaitalasam gogodiyao kabahetabudi* kaniyona ede, kaitalasam kabagabuna debanaena kaitalasam gogodiyao ne ede Yaubada yona. Hetabu hededehemasalahana ku hasili. ** **23:23:** *Koya uwa'uwadi gagilidi* meta siya ede kai kabahepanedi. ** **23:24:** *Kamela kwa tonoli:* Kamela meta laugagayo, Dius tamowaidi nige gonowana se kaidi (Lewitikasi 11:4). Nabugala yo kamela hedehedededi ta kaniyona ede, *Yababa gagilidi kwa kaihaleidi, na yababa lakilakidi kwa ginaulidi.* ** **23:25:** *Keyaka yo gaeba,* siya ede nuwadi yo yodi mauli heyaheyasonidi.

deulinamwanamwaedi, na kalodiyao ne udiyedi meta
mahimahihi yo nuwatu'uyo se mwayau.
26 Komiu Paliseya matagibugibudiyao! Kami keyaka yo
gaeba kalodiyao ne kwa deulibagunaeidi na dageladiyao ne
kabo hinage se a'a.
27 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena
bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo
tamowaidiyao! Matawuwuna ede kami kao meta doha
bwayabwaya dagelana se deulihe'a'a na se pokahuheposi-
posi na iyamo kalona ne unai meta boha yo tauboiboita
siliyadi yo ginauli bikibikidi udoi'udoi ye mwayau.
28 Unai, komiu kami kao ede doha bwayabwaya ne:
Tamowai se kitagomiu meta bena komiu miyamiya
dudulaidi tamowaidiyao, na iyamo nuwakalomiuyena meta
laulaulupolupo yo nuwatu yabayababadiyao se mwayau.
29 Ahani mo komiu, Mose yona laugagayo taulauhekataena
bodana yo Paliseya bodana, komiu meta taukailupolupo
tamowaidiyao! Peloweta bwayabwayadi kwa
kabinamwanamwaeidi yo hekihekinoidiyao kwa hetolodi,
yo laulaududulai tamowaidiyao bwayabwayadi kwa
hepasanamwanamwaeidi.
30 Na kwa wane, ‘Taba kama kulutubu maidamaiyao ka
miya meta peloweta yodi hekamkamnadi ne unai taba nige
ka kabisagusaguidi.’
31 Yomi hedehedede ta unai kwa bom kwa
hededehemasalaha'uyoigomiu meta komiu peloweta
taukoihemwaloidi wa kadi isimulitao ede.
32 Kulutubumiyao laulau yababadi saha se ginaulitoledi
wa, taba kwa laedi kwa hegehemolosiyeidi!
33 Komiu mwata yo mwata yabayababadi natudiyao!
Idohagi kabo *[Yaubada yona]* hekamkamna magaina kwa
wasabugabaei?
34 Unai kabo peloweta yo tamowai sibasibadiyao yo
taulauhekata ya hetamalidiwa kalimiuwai. Hekadi kabo kwa
koihemwaloidi yo kwa hesataulodi, na hekadi kabo sunago
kalodiyena kwa sapidi yo kwa henakuhepesadi se lau teha
udoi'udoi udiyedi.
35 Teina laulau ta debanaena laulaududulai tamowaidiyao
kaiyaulina ta unai se unuidi wa kwasinadi giludi kabo se do-
bima kewamiuyena, laulaududulai tamowaina Abela kwasi-
nana unai ye hetubu ye dobima ee Belakiya natuna Sakaliya
unai, iya ede kabakaitalasam yo Numa Tabuna duwaduwa-
lidiyena kwa koihemwaloi'usei wa.
36 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Ginauli maudoidi ta
giludi kabo se dobima kewamiuyena na kamkamna lakilak-
ina kabo kwa lobai.”

Yesu Yelusalema tamowaidi ye katekamkamnaedi
(Luka 13:34-35)

37 *[Kabo Yesu ye wane,]* “Ae Yelusalema! Yelusalema ee!
Kowa peloweta taukoihemwaloidi yo tamowai Yaubada ye
hetamalidi kalimyena meta ku hekalawekudi. Huya mau-
doina meta ya henuwa bena natumwao ya kabigogoidima
doha kamkam sinadi natunao ye kabigogoidi pepenao guni-
diyena, na iyamo komiu nige kwa henuwa.
38 Unai sola kwa kita, ‘Yaubada kabo yomi magai ye
nuwagabaei na nige tamowaina.’ *(Yelemaiya 22:5, Same*
69:26)
39 Na ya hededelaowa kalimiuwai ta, nige gonowana kwa
kita'uyoigau kana sigana ee kwa wane, ‘Ka hedebasaego,
kowa Guiyau hesanaena ku laoma!’”

Huya gehegehedi hedehededi

24

Mataiyo 24 yo 25

Numa tabuna kabo ye ulugwaligwali
(Maleko 13:1-2, Luka 21:5-6)

1 Numa tabuna bakubakuna wa unai Yesu ye dalahai
ye laulau na yona hekahekatao wa se laoma ede se yoga-
hekaiyawasi na se hededelau unai se wane, “Sola Numa
Tabuna yo numana hekadiyo ne yodi kabikabidi yo kadi
wawali ne ku kitadi!”
2 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ginauli maudoidi
ta kwa kitadiko. Ya hededemamohoi kalimiuyena: Taba
nige weku hesau ye miya yona hali weku kewanaena, na
maudoidi meta kabo se ulugwaligwali.” **

Kamkamna huyahetubudi
(Maleko 13:3-13, Luka 21:7-19)

3 Se lau Olibe koyana unai se lage, ede Yesu ye lau ye tuli
na yona hekahekatao wa se bom se laoma iya unai na se
henamaiyei se wane, “Taba yomai ku hedehedede, kaiuyana
kabo laulau ku hedededi wa se tubu, na yom uyoma yo
tanoubu yona huyagehe hekihekinoidi ede saha?”
4 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Bena matamiyao se
nega na tabu tamowai hesau ye lupohaigomiu.
5 Tamowai se bado kabo hesaguyena se laoma na se hede-
hededede meta siya Keliso, na tamowai se bado kabo se lupo-
haidi.
6 Iyala wasadiyao yo hinage iyala wasalupolupodiyao kabo
kwa lapuidi, na tabu udiyedi kwa matausi. Ginauli doha

** **24:2:** *Weku maudoidi kabo se ulugwaligwali:* Yelusalema hededehemasala-
hana ku hasili.

teina kabo se tubu na nige gonowana ta kaihaleidi, na iyamo
tanoubu ta yona huyagehe meta sola.
7 Magai hesau bodana yo magai hesau bodana kabo se hai-
hewahewaiunu'uyoidi. Basileiya hesau yo basileiya hesau
kabo hinage se iya'iyala'uyoidi. Yo hinage hasahasali laki-
lakidi yo mwanikuniku kabo se tubu teha udoi'udoi udiyedi.
8 Ginauli saha se tubu ne meta ginauli nuwamatamatau-
sidiyao sola kabo se laoma ne yodi kabahetubu ede.**
9 Na kabo se hekamkamnagomiu yo se un-
uhemwaloigomiu, yo magai maudoidi bodadiyao kabo se
subugomiu yau debaguyena.
10 Tenem huyana ne unai boda hekana kabo Guiyau
sunumana se laugabaei, ede kadi kahao se hewaiunudi yo
kadi se walohai.
11 Pelowetalupolupo se bado kabo se masalaha na bodalak-
ilaki kabo se lupohaidi.
12 Yababa udoi'udoi se lakikalili, debanaena tamowai kadi
kahao gadosisidi nuwadiyena kabo se gagili yo se gehe.
13 Na ena kaiteya ye tolobayao ye lau ee pilipili maudoidi
sigadi ne unai, meta Yaubada kabo ye hemauli.
14 Na basileiya wasana namwanamwana se lauguguyaei
kaiyaulina teha maudoina unai na tamowai maudoidi se
lapui, na kabo huya gehegehena ye laoma.
15 Na Numa Tabuna unai kabo ginauli nuwamata-
matausina kwa kita ye totolo, iya magai tauheyababana, na
iya ede peloweta Daniyela ye hededehemasalaha'usei wa** –
lausoisoi ta tauhasilina meta kaniyona bena ye nuwatulobai.
Na huyana ginauli ne ye tubu
16 kabo kaiteyadi teha Yudeya unai taumiya bena se
yabubu se sae kuduli ne.
17 Tabu tamowai hesau numa kewana unai na ye pesadobi
yona numa kalona unai gogo saha hesau ye hai na ye wasabu.
18 Yo ena tamowai hesau yona koya unai meta tabu ye uyo
magai kana kwama nimalohalohana hesabana.
19 Na sinesineo diyadiyakadi yo sinesineo labalaba-
hauhaudi ya nuwanuwatuidi, *[matawuwuna tenem
mayadaina ne kabo ye pilipilikalili kalidiyena.]*
20 Na kwa tapwalolo *[Yaubada unai]* yomi huyawasabu
meta tabu huyagwagwama o Sabatiyena.**

** **24:8:** Lausoisoi ta Mataiyo kalina Giliki unai heyaheyasoni unai ye kuli, *Teina ginaulidiyao ta meta doha sine diyadiyakana ye kamkamna huyana ye hetubu bena ye labalaba.* ** **24:15:** Hededepeloweta wa Daniyela 9:27 yo 11:31 yo 12:11udiyedi ta hasilidi. ** **24:20:** *Huyagwagwama* unai meta nabu yo kabaita, unai ye pilipilikalili taukadau udiyedi. Na Sabatiyena nige gonowana se kadau.

21 Matawuwuna kamkamna ye tubu ne kabo ye lakikalili,
nige doha beyabeyana tanoubu yona huyatubu unai ye
laoma teina huya ta, yo mulina ne unai hinage taba nige ye
tubu'uyo.
22 Ena Yaubada tenem mayadaidi ne nige ye hekubwadima,
meta nige gonowana tamowai hesau mauli ye lobai. Na
iyamo yona kaisunuwa tamowaidi debadiyena tenem huya
ne ye hekubwadi.
23 Tenem huyana ne unai, ena tamowai hesau ye hed-
edelaowa kalimiuwai ye wane, ‘Kwa kitalaoma, Keliso ede
inai!’, o hesau ye wane, ‘Iya ede temenai!’, meta tabu kwa
kawakawamamohoiyeidi.
24 Kabo keliso lupolupodi yo pelowetalupolupo udoi'udoi
se masalahama na laulau gigigigibwalidi yo kabanoko sae-
saedi se ginaulidi bena kabo tamowai se lupohaidi. Yo hinage
se kaipate bena Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao se
lupohaidi, na iyamo nige gonowadi.
25 Teina ta meta ya hededehesibasibanonohaigomiu.
26 Unai, ena tamowai hesau ye hededelaowa meta Keliso
ede balabalagaibu ne unai, tabu kwa laulau menai. Yo ena
ye hededelaowa meta bena iya ede numa hesau dahalana
wadawadamna unai, tabu kwa kawakawamamohoiyei.
27 Matawuwuna Tau Natuna yona laoma doha namana-
mali, ye sili teha kaluwabu ne unai na dawayana gonowana
ye masalaha teha yalasi unai.
28 Gonogonowana doha, kaiteya teha unai suisui boiboi-
tana panena, kabo manuwa kaikaitaudi se lagegogoi menai.
29 Nuwadubu mayadaidi ne se gehe na nige bayaona
‘kabo mahana ye masigili
yo waikena kabo nige ye dawaya,
galewa ne kipwaladi kabo se beku,
yo galewa ginaulidi yodi kabamiya Yaubada kabo ye
nukuidi.’** *(Aisaiya 13:10 yo 34:4)*
30 Na kabo huyagehena ne unai Tau Natuna yona laoma
hekihekinoidi kabo se taumasalaha galewa ne unai, yo
tanoubu tehana maudoina tamowaidiyao se dousiyasiyayau,
na kabo Tau Natuna se kita ye lagema galewa yadana udiyedi
ma gigibwalina yo ma didigana saesaena.
31 Na bwagigi kabo se yuhi na daguguna ne unai kabo yona
anelu ye hetamalidi se lau bena teha hasi yaumaidi yodi
kabatowalaoma udiyedi yo tanoubu ta maudoina unai yona
kaisunuwa tamowaidiyao se laedima.”

** **24:29:** *Galewa ginaulidi yodi kabamiya Yaubada kabo ye nukuidi:* Hedehededе ta Mataiyo yona kulikulina meta ye kuli, *galewa gigibwalidi kabo ye nukuidi.*

32 *[Yesu ye hedede'uyo ye wane,]* “Kwa kitalau kaiwa ne** unai, iya heyaheyasonina ta kabo ye hekatagomiu: Ena lagadi ne udiyedi lugudi hauhaudi se kini meta kabina kwa kata ede huyamahamahana ye hanahanauma.
33 Gonogonowana doha huyana ginauli maudoidi ta kwa kitadi se tubu, kabo kabina kwa kata meta *[Tau Natuna]* ye hanahanaumako, iya ede kawakeda ne unai.
34 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Teina isi ta taba nige ye gehe ye lau ee ginauli maudoidi ta se tubu.
35 Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na yogu hedehedede meta taba nige se gehe.”

Mayadaina yo mahanana nige kabina ta kata
(Maleko 13:32-37, Luka 17:26-30,34-36)

36 *[Kabo Yesu ye wane]*, *“[Tau Natuna yona huya'uyoma]* mayadaina yo mahanana nige hesau kabina ye kata, galewa aneludi hinage nige kabina se kata, Natuna hinage nige kabina ye kata,** na Tamana iya ye bom mo.
37 Tau Natuna yona laoma ne meta gonogonowana doha *[beyabeyana]* Nowa yona huya mayadaidi wa udiyedi.
38 Huyana sola nige dibwali'utu'utu ye tubu meta tamowai se kaikai yo se numanuma, yo hinage tatao yo sinesineo se tawatawasola ye lau ee kana siga Nowa *[ma natunao]* se mwalaesae waga wa unai.
39 Tamowai wa nige se nuwatulobai saha kabo ye tubu kalidiyena kana siga dibwali'utu'utu wa ye dididobima ede ye yaluhaidi. Na Tau Natuna yona huya'uyoma kana kao kabo doha tenem mayadaidi ne.
40 Huyana ne unai tatao labui se paipaisowa koya kesega unai. Yaubada kabo kesega ye hai na kesega kabo ye laugabaei.
41 Sinesineo labui witi kabagiligiliyena se paipaisowalabulabui meta hesau kabo Yaubada ye haigabaei, na hesau kabo ye miya.
42 Unai bena kwa silasilawa yo kwa nonoha matawuwuna ede yomi Guiyau yona uyoma mayadaina meta nige kabina kwa kata.
43 Ginauli kesega ye masalahakalili: Ena taba numa tanuwagana kabina ye kata boniyaiyena mahana saha unai kabo taukaiwahali ye laoma bena ye kaiwahali, kabo ye

---

** **24:32:** *Kaiwa* ne meta Isalaela yodi *fig* kaiwana. Bosibosi hededehemasalahana ku hasili. ** **24:36:** *Natuna hinage nige kabina ye kata:* Teina hedehedede ta kulikuli bagubagunadi udiyedi nige se kuli. Iyamo pepwa kulikulidiyao beyabeyadi se bado udiyedi hedehedede ta se kuli, yo hinage Maleko 13:32unai ta lobai. Unai kabina ta kata meta teina mamohoi Yesu kalinana.

silasilawa yo yona numa ye kitahetete na taukaiwahali tabu
ye lusae yona numaena.
44 Unai komiu hinage bena kwa nonoha, matawuwuna Tau
Natuna yona uyoma mahanana kabo ye hesiliyatagomiu.”

Numa taukitahetetena sibasibana
(Luka 12:42-48)

45 “Hage, heyayai tauhaina laulaududulaina yo sibasibana
yona kabikabi kwa nuwatuidi. Kana tanuwaga iya ye
kaisunuwai yona numa kalonawai heyayai tauhaidi mau-
doidi taukitahetetedi yo kadi kai ye mosemoseidi kaikai ma-
hanana dudulaina unai. *[Na kabo kana tanuwaga ye dalahai*
ye lau ye kadau.]
46 Yona huya'uyoma unai, ena yona heyayai tauhaina wa ye
lobai yona paisowa unai ye paipaisowanamwanamwa, kabo
heyayai tauhaina ne gonowana ye gwauyala.
47 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Heyayai tauhaina ne
kabo ye hai na ye tole yona gogo maudoidi taukitahetetedi.
48 Na taba heyayai tauhaina ne yona nuwanuwatu
se yababa na ye wane, ‘Kagu tanuwaga taba nige ye
lagemwamwayauma’, meta idohagi?
49 Nuwana ye hetubu yona hali heyayai tauhaidi wa
ye kabihenayaidi yo hinage numanuma bayabayaodi
taunumanumadi maiyanao se kaikai yo se numanuma.
50 Kana tanuwaga ne kabo ye lage'uyoma na yona heyayai
tauhaina wa kabo *[ye siliyata, matawuwuna]* kana tanuwaga
yona uyoma mayadaina yo mahanana meta nige ye nuwatui.
51 Tanuwaga wa yona heyayai tauhaina wa ye
hekamkamnakaliliyei yo ye hai ye tolelaei taukailupolupo
yodi kabakamkamna magaina unai kabo ye doudou yo
gadigadina ye kapuyahisidi.”

25

Hasahasalao saudoudoi heyaheyasonidi

1 *[Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane,]* “Galewa
basileiyana heyaheyasonina hesau ede doha teina: Hasa-
hasalao saudoudoi yodi lampa se haidi na se lau tautawasola
tamowaina se launayanayai bena se hailobai.
2 Taudi haligigi meta naganagadi na hinage taudi haligigi
meta se sibasiba.
3 Naganagadiyao wa yodi lampa se baheidi na nige yodi
kelesini hetulanidi se baheidi.
4 Na sibasibadiyao wa yodi lampa se baheidi yo yodi ke-
lesini initoledi hinage.

5 Tautawasola tamowaina wa yona laoma ye pahili ede
hasahasalao maudoidi wa kamnadi se yababa yo matadi se
kenokeno ede se keno.
6 Boniyai duwaduwalina unai tamowai hesau ye hey-
oheyoga ye wane, ‘Tautawasola tamowaina wa ye lagemako,
kwa laoma kwa hailobai!’
7 Hasahasalao saudoudoi wa se kenotolo ede yodi lampa se
nukutonogidi.
8 Kabo naganagadiyao wa se hededelau sibasibadiyao wa
udiyedi se wane, ‘Kelesini teuna unai kwa saguigai! Yoma
lampa ta bena se boso.’
9 Na sibasibadiyao wa se wane, ‘Nigele, yoma kelesini ta
gonogonowamai, nige gonowana ka saguigomiu. Na kwa lau
kabalokulokune unai yomi kelesini kwa hemaisadi.’
10 Naganagadiyao haligigi wa se lauko bena yodi kelesini
se hemaisadi, na kabo tautawasola tamowaina wa ye lage.
Ede sibasibadiyao haligigi se nonohako wa maidanao se lau
hetahetawasola kaikaigogona unai. Se lusae, na kabo keda
taukitahetetena keda wa ye gudui.
11 Muliyena kabo hasahasalao hekadi wa se lage ede se
yogalau tautawasola tamowaina wa unai se wane, ‘Taubada,
taubada, keda ku soke na ka mwalaewa!’
12 Na ye hededelau udiyedi ye wane, ‘Ya hededemamohoi:
Nige kabimiu ya kata.’ ”
13 *[Na Yesu ye hededehasahasaidi ye wane,]* “Unai bena
kwa silasilawa, matawuwuna ede Tau Natuna yona laoma
mayadaina yo mahanana meta nige kabina kwa kata.”

Heyayai tauhaina haiyona heyaheyasonidi
(Luka 19:11-27)

14-15 *[Yo hinage Yesu heyaheyasoni hesau ye hededeye wane,]*
“Galewa Basileiyana meta doha tamowai hesau bena ye
kadau ye lau kedalohaloha, na yona heyayai tauhaidi ye yo-
gagogoidima na kesega kesega yona paisowa kana kaoyena
yona moni ye soiyeidi kalidiyena. Heyayai tauhaina ta-
mowaina bagubagunana unai moni baikidi haligigi ye mosei,
helabuina moni baikidi labui ye mosei, na hesau unai moni
baikidi kesega ye mosei. Unai yodi paisowa ye moseidi na
yona kabakadauyena ye kadau.
16 Heyayai tauhaina bagubagunana wa yona moni baikidi
haligigi wa ye hepaisowa na ye helaki'uyoi ede baikidi
haligigi ye lobai'uyoi.
17 Na taupaisowa hesau yona moni baikidi labui ye hai wa
ye lau ye hepaisowa na ye helaki'uyoi ede baikidi labui ye
lobai'uyoi.

18 Na heyayai tauhaina hesau wa yona moni baikidi kesega
wa ye hai na ye lau, bwatano unai duha ye sala na kana
tanuwaga yona moni wa ye tolewadam.
19 Huyalohaloha mulinaena heyayai tauhaidi kadi
tanuwaga wa ye uyoma na ye yogagogoidima na ye
henamaiyeidi idohagi yona moni wa yodi hepahepaisowadi.
20 Kabo moni baikidi haligigi tauhaina wa ye laoma ye
wane, ‘Guiyau, moni baikidi haligigi ku haidima wa ya hep-
aisowadi ede hinage hagahagana baikidi haligigi ya lobai.’
21 Kana tanuwaga wa ye wane, ‘Kowa heyayai tauhaina
namwanamwana, ya sunumaego matawuwuna moni gag-
ilina gonowana ku kitahetete. Unai kabo ya tolego ginauli
lakilakidi ku kitahetetedi. Ku laoma yo yogu gwauyala ta
unai ta gwauyalakesega.’
22 Kabo moni lakina baikidi labui tauhaina wa hinage ye
laoma ede ye wane, ‘Guiyau, moni baikidi labui ku haidima
wa ya hepaisowadi ede hinage hagahagana baikidi labui ya
lobai.’
23 Kana tanuwaga ye wane, ‘Kowa heyayai tauhaina
namwanamwana, ya sunumaego, matawuwuna moni gag-
ilina gonowana ku kitahetete. Unai kabo ya tolego ginauli
lakilakidi ku kitahetetedi. Ku laoma yo yogu gwauyala ta
unai ta gwauyalakesega.’
24 Na kabo moni lakina baikidi kesega tauhaina wa ye
laoma ede ye wane, ‘Guiyau, kabim ya kata meta kowa ta-
mowai yona laulau yabayababana, matawuwuna ede haedi
nige saha hesau ku kumai meta kabo unai ku kelikeli, yo
haedi nige witi likena ku hesulu meta kabo unai kaniyona ku
tanogogo.
25 Unai ya matausi ede ya lau bwatanoyena yom moni wa
ya puluhiwadam, unai saha kowa yom wa meta iya ede teina.’
26 Ede kana tanuwaga wa ye hededelau unai ye wane,
‘Kowa tamowai yababana yo miyamiyagaibuna! Ku hedede
meta kabigu ku kata ena haedi nige saha hesau ya kumai
meta unai ya kelikeli, yo haedi nige witi likena ya hesulu meta
udiyedi kaniyodi ya tanotanogogo?
27 Idohagi to yogu moni ne nige ku lau ku tole moni
taukitakitahetetedi udiyedi na yogu uyoma ta unai kabo ya
hai'uyoi yo hagahagana hinage?’
28 *[Kabo ye hededelau yona heyayai tauhaidi hekadiyo
udiyedi ye wane,]* ‘Moni ne kalinawai kwa haigabaei na kwa
moselaei moni baikidi saudoudoi tauhaina ne unai.
29 Kaiteyadi saha kalidiyena meta kabo se koihep-
wata'uyoidi na ginauli saha kalidiyena wa kabo ye lakikalili.
Na kaiteyadi nige saha kalidiyena meta kabo ginauli saha
gagilina kalidiyena ne se haigabaei.’

30 Na ye wane, ‘Teina tamowai ta, iya heyayai tauhaina
yababakalilina, kwa gabahepesadobiyei masigili ne unai!
Menai kabo ye doudou yo gadigadina ye kapuyahisidi.’ ”

Yaubada yona hekasa mayadaina

31 “Huyana Tau Natuna kabo ye uyoma ma didigana yo
ma namanamalina, yo yona anelu maudoidi maidanao, meta
kabo yona telona wasawasana yo saesaekalilina unai ye tuli
yo ye hemala wasawasa.
32 Na basileiya maudoidi tamowaidiyao kabo se laoma-
gogoi kalinawai na tamowai wa ye hekasadi, doha suisui
taukitahetetedi yona suisui ye hekasadi, mamoe teha hesau
unai ye toledi yo gouti teha hesau unai.
33 Mamoe kabo ye toledi tehatutuna unai, yo gouti ye toledi
tehaseuseulina unai.
34 Na kabo wasawasa wa ye hededelau nimatutuna ta-
mowaidiyao wa udiyedi ye wane, ‘Kwa laoma, komiu tamagu
yona hededehenamwa tamowaidiyao! Huyana sola nige
tanoubu ye tubu meta tamagu galewa basileiyana ye ginauli-
nonohaiyako komiu hesabamiu. Kwa laoma na unai kwa
miya.
35 Huyana ya hasali meta kai kwa haiyama ya kai, yo
gadogu ye magu meta waila kwa haiyama ya numa, na yau
laolaoma, iyamo kwa yogaisinigau yomi numaena.
36 Huyana nige yogu kaleko meta kaleko yogu kwa
haidima, ya kasiyebwa meta kwa kitahetetegau, yo hinage
numatutuguduyena se tolegau meta kwa laoma kwa
kaitaumanaigau.’
37 Kabo miyamiyadudulai tamowaidiyao wa se hededelau
unai se wane, ‘Guiyau, kaiuyana ka kitago ku hasali na kai ka
haiyawa, gadom ye magu na waila ka haiyawa ku numa?
38 Yo kaiuyana ka kitago kowa laolaoma na ka yogaisinigo,
yo nige yom kaleko na kaleko yom ka haidiwa?
39 Hinage kaiuyana ka kitago ku kasiyebwa o numatu-
tuguduyena na ka laowa ka kaitaumanaigo?’
40 Wasawasa wa kabo ye hededebui kalidiyena ye wane,
‘Mamohoi, na ya hedede'uyo kalimiuyena: Ena teina laulau
ta hesau kwa ginauli kagu kahao dobidobidi ta hesau unai
meta kwa ginauli yau kaliguwai.’
41 Kabo ye hededelau tehaseuseulina unai tautolo wa
udiyedi ye wane, ‘Kwa tausuwala kaliguwai, komiu tam-
agu yona hededeheyababa tamowaidiyao. Kwa lau kaiwa
kalakalasina nige yona kababoso ne unai, tamagu ye kabi-
nonohai diyabolo yo yona anelu hesabadi.
42 Matawuwuna ede ya hasali na nige kai kwa haiyama ya
kai, gadogu ye magu na nige waila kwa haiyama ya numa.

43 Yau laolaoma na nige kwa yogaisinigau, nige yogu
kaleko, na nige kwa hekalekogau, ya kasiyebwa yo nu-
matutuguduyena se tolegau na nige kwa laoma kwa kaitau-
manaigau.'
44 Na kabo se wane, 'Guiyau, kaiuyana ka kitago ku
hasali, gadom ye magu, kowa laolaoma, nige yom kaleko,
ku kasiyebwa, yo se tolego numatutuguduyena, na nige ka
saguigo?'
45 Ede ye hededelau udiyedi ye wane, 'Ya hededemamohoi
kalimiuyena: Ena nige laulau ta hesau kwa ginauli tamowai
dobidobidi ta hesau unai meta hinage nige saha hesau kwa
ginauli yau kaliguwai.'
46 Kabo se lau kamkamna nige yona kabagehe unai, na
miyamiyadudulai tamowaidiyao wa kabo se lau mauli nige
kana siga unai."

———————

26

Yesu unuina koitalaliuna
(Maleko 14:1-2, Luka 22:1-2, Yowane 11:45-53)

1 Yesu yona lauhekata hedehedededi wa mulidi ne unai
kabo ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane,
2 "Kabina kwa kata meta mayadai labui mo na kabo Tauk-
iuli Henuwaisinina, na tenem mayadaidi ne udiyedi Tau
Natuna kabo se mosegabaei na se hesataulo."
3 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo magai wa babadadiyao
se lagegogoima taukaitalasam saesaena hesana Kaiyapasi
yona numa unai,
4 na se koitalaliu idohagi kabo lupo hesau se ginauli na unai
kabo Yesu se hai na se unuhemwaloi.
5 Na se wane, "Nige teina Taukiuli Henuwaisinina huyana
ta unai, matawuwuna ede boda ta yo kita kalidaena kabo
hetalagegagega lakilakina ye tubu."

Waihiu hesau Betaniya unai Yesu ye heyausi
(Maleko 14:3-9, Yowane 12:1-8)

6 Huya hesau Betaniya unai, Yesu meta tamowai hesau
hesana Simona yona numaena. Simona hesana hesau ede
Taulepela.
7 Yodi huyakaikai unai meta waihiu hesau yausi panena
namwanamwana yo maisana lakilakina ye bahei na ye
laoma ede Yesu kuluna kewanaena ye ini.
8 Yona hekahekatao wa se kita meta se kouyalayala yo se
hetalapili, se wane, "Idohagi to yausi ta ku kaiheyagaibui.
9 Teina yausi ta taba ta lokunei kabo moni lakilakina ta hai
na ta mosei deha tamowaidiyao udiyedi."

10 Yodi nuwatu wa Yesu kabina ye kata ede ye hededelau
udiyedi ye wane, “Idohagi to waihiu ta kwa hemohemode.
Teina ta meta laulau namwanamwana ye ginauli kaliguyena.
11 Deha tamowaidiyao kabo huya maudoina maidamiyao,
na yau meta nige gonowana huya maudoina maidamiu.
12 Taugu ta ye heyausi meta ye kabinonohaigau toletoletau
hesabana.
13 Ya hededemamohoi: Kaiyaulina maudoina ta unai, ena
haedi wasa namwanamwana ta se lauguguyaei, meta waihiu
ta saha ye ginauli ne wasana kabo hinage se hasili iya kaba-
henuhenuwaisinina.”

Yudasi Yesu kana ye walohai
(Maleko 14:10-11, Luka 22:3-6)

14 Tenem huyana ne unai kabo saudoudoi-labui wa
luwadiyena hesau hesana Yudasi Isakaliyota ye lau
taukaitalasam tauwoyaidi
15 ye henamaiyeidi ye wane, “Moni lakina saha kabo kwa
haiyama, ena Yesu ya mosegabaeiyawa kalimiuyena?” Unai
moni siluba badona ede 30** se mosei.
16 Huyana ne unai ye lau meta ye hetubu ye kaikewasipwa
na taba kamwasa saha unai kabo Yesu ye mosegabaei ka-
lidiyena.

Yesu maiyana hekahekatao Taukiuli kaina se kai
(Maleko 14:12-21, Luka 22:7-13,21-23, Yowane 13:21-30, 1 Kolinito 11:23-26)

17 Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mayadaina
bagubagunana unai, hekahekatao wa se laoma Yesu se
henamaiyei se wane, “Kaiteya tupwa ku henuwa kabo unai
Taukiuli kaina ka kabinonohai?”
18 Ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa lau ma-
gailaki ne** unai tamowai hesau ya hededeyako kalimi-
uyena wa kabo kwa lobai. Kwa hededelau unai kwa wane,
‘Taulauhekata ye wane, “Yogu huya ye hanahanauma. Unai
yau yo yogu hekahekatao kabo yom numaena Taukiuli
kaikaigogona ka kai.” ’ ”
19 Unai hekahekatao wa se lau na saha Yesu ye hedede
wa se ginauliwatani na Taukiuli Henuwaisinina kaina wa se
kabinonohai.
20 Ye meimeilahi ede Yesu yo yona hekahekatao saudoudoi-
labui wa se laomakesega na se kaikaigogoi.
21 Yodi kaikai wa unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane,
“Ya hededemamohoi kalimiuyena: Kesega luwamiu ta unai
kabo kagu ye walohai.”

** **26:15:** *Moni siluba* meta sekeli (moni). Moni lakina wa Sakaliya 11:12 unai ta hasili.

** **26:18:** *Magailaki ne,* iya ede Yelusalema.

22 Yona hedehedede wa unai nuwadiyao se yababakalili
ede kesega kesega ye henahenamailau Yesu unai ye wane,
“Guiyau, yau, e nigele?”
23 Yesu ye hededebui ye wane, “Yoda kaikaigogo ta unai
luwamiuyena kaiteya nimanaena pwalawa ye hai na ye
hedakwadobiyei kada gaeba ta unai meta iya kabo kagu ye
walohai.”
24 *[Hinage ye wane,]* “Tau Natuna yona boita kulikuli
tabuna unai se kulinonohaiyako wa meta kabo ye laoma ye
mamohoi. Na ahani mo tauwalohai tamowaina ne, kabo
kamkamna lakilakikalilina ye hekalo. Taba ye namwa mo
sinana iya tabu ye labasi.”
25 Ede Yudasi iya kabo Yesu kana ye walohai wa ye wane,
“Labi, ku nuwatui meta yau, e nige?” Na Yesu ye hededelau
unai ye wane, “Kowa ku bom ku hedede'uyoigo.”
26 Yodi kaikaigogo wa unai, Yesu pwalawa ye hai, ye lautoki,
ye kihi, na ye mosei yona hekahekatao wa udiyedi na ye
wane, “Kwa hai kwa kai, teina ta yau taugu.”
27 Waina keyakana ye hai, ye lautoki, na ye mosei yona
hekahekatao wa udiyedi na ye wane, “Maudoimiu ta kwa
numa. 28 Teina ta yau kwasinagu, na unai kabo Yaubada
yona talam hauhauna ye ginauli kalimiuwai. Kwasinagu ta
kabo ye didi tamowai maudoidi yodi yababa nuwatugabaedi
hesabana.
29 Ya hededelaowa kalimiuyena, taba nige wine kaniy-
ona masina ta ya numa'uyoi kana sigana ee Tamagu yona
basileiya unai komiu yo yau kabo ta numa'uyoi.”
30 *[Yodi kaikaigogo gehena wa unai]* wanalautoki hesau se
wanai na kabo se pesa se lau Olibe koyana unai.

Yesu ye hededenonohai meta Petelo kabo iya ye uhalaei
(Maleko 14:27-31, Luka 22:31-34, Yowane 13:36-38)

31 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Teina boniyai ta
unai saha kabo ye tubu kaliguyena debanaena maudoimiu
kabo kwa wasabugabaeigau, kaniyona ede kulikuli tabuna
unai se kulinonohaiyako ye wane,
‘Mamoe taukitahetetedi kabo ya unuhemwaloi,
na yona mamoe yawoina kabo se wasabugwaligwali.’
(Sakaliya 13:7)
32 Na yogu tolo'uyo mulina ne unai kabo ya bagunalau Galili
[na kwa laowa kabo menai ta hailobai].”
33 Petelo ye hededebui ye wane, “Ena kagu kahao ta mau-
doidi se laugabaego, iyamo yau taba nige.”
34 Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ya hededemamo-
hoi kalimyena: Teina boniyai ta unai sola nige kamkam
hakiyana ye dou, na ma haiyona kowa kabo ku uhalaeigau.”

35 Na kabo Petelo ye hedehededede'uyo ye wane, “Ena kowa
to yau bena kabo ta boita, iyamo yau taba nige ya uhalaeigo!”
Hinage hekahekatao hekadi wa yodi hedehededede meta gono-
gonowana.

Getesemani unai Yesu ye tapwalolo
(Maleko 14:32-42, Luka 22:39-46)

36 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao wa se lau Getese-
mani.** Menai ye hededelau udiyedi ye wane, “Inai kwa
babawa na yau ya lau temenai ya tapwalolo.”
37 Ede Petelo yo Sebedaiyo natunao labui ye woyaidi na se
lau. Menai kabo Yesu ye hetubu ye nuwakamkamna yo ye
nuwanuwatukalili.
38 Na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Nuwagu ta
ye kamkamnakalili gonowana kabo unai ya boita, unai inai
kabo komiu yo yau ta silasilawa.”
39 Yesu ye tausigilau kabo ye guliyaboyabomdobi tano ne
unai na ye tapwalolo ye wane, “Tamagu, taba gonowana
teina kamkamna keyakana ta kaliguyena ku haigabaei. Na
tabu yau yogu nuwatu ya lauwatani, na kowa yom nuwatu
mo bena ya lauwatani.”
40 Ye uyoma meta yona hekahekatao wa ye lobaidi se
kenoko, ede ye hededelau Petelo unai ye wane, “*[Kagu ka-
hao,]* idohagi to nige gonowana komiu yo yau ta silasilawa
awa kesega?
41 Kwa silasilawa yo kwa tapwatapwalolo, kabo taba nige
noho kwa hekalo na unai kwa beku. Yaluwamiu ta se talam,
na iyamo taumiu ta se basabasa.”
42 Helabuina ye uyo ye tapwalolo ye wane, “Tamagu, ena
nige kamwasa hesau unai bena kamkamna keyakana ta
ku haigabaei, na ku henuwa bena ya numa, takiyede yom
nuwatu kabo ya lauwatani.”
43 Ye uyoma ye lobai'uyoidi ma kenodi, matawuwuna ede
matadiyao wa se kenokenokalili.
44 Ede ye laugabaeidi na ye uyo na huya hehaiyonana ye
tapwalolo, yona tapwalolo wa meta hedehedededi kesekе-
segadi udiyedi ye tapwalolo'uyo.
45 Ye uyo yona hekahekatao wa udiyedi na ye hededе-
lau udiyedi ye wane, “Komiu sola kwa kenokeno yo kwa
kaikaiyawasi? Kwa kita, mahanana ede ye hanahanaumako,
na Tau Natuna kabo se moselaei yababa tamowaidiyao ni-
madiyena.
46 Kwa tolo na ta lau, kagu tauwalohai wa ye lageko.”

** **26:36:** *Getesemani koyana* meta Olibe kudulina dedekana unai.

Yesu huyahaina
(Maleko 14:43-50, Luka 22:47-53, Yowane 18:1-12)

47 Yesu sola ma hedehededena, na Yudasi ye lage, iya
meta saudoudoi-labui wa hesauna. Bodalakilaki maiyanao
se laoma ma kelekelepadi yo yodi kepata hinage se ba-
heidi. Boda ta meta taukaitalasam tauwoyaidi yo magai
babadadiyao se hetamalidima.
48 Na tauwalohai wa meta maiyadi se koitalaliuko kabo
hekihekinoi saha ye ginauli na tamowaina ne unai se ki-
talobai na se hai, ye wane, “Kaiteya tamowai ya sumtai ne
meta iya bena kwa hai'usei ede.”
49 Yudasi ye laududulai ye lau Yesu unai na ye wane, “Labi,
yauwedo!” na kabo ye sumtai.
50 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kehagu, saha hesa-
bana ku laoma ta meta ku ginauli!” Kabo boda wa se lau Yesu
se hai.
51 Temenai Yesu kana kahao wa hesau yona kelepa ye
hai ede taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina ta-
mowaina hesau beyana ye bolihai.
52 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yom kelepa ne
ku tole'uyoi yom kabahaina ne unai, matawuwuna ede
kaiteyadi kelepa se hepaisowa unai se lulu meta kabo hinage
kelepaena se boita.
53 Nige ku nuwatulobai meta gonowana ya yogasae Tam-
agu unai na anelu bodadiyao** saudoudoi-labui ye hetama-
lidima?
54 Na idohagi kabo kulikuli tabudi hedehededediyao se
laoma se mamohoi, matawuwuna se hededenonohai meta
teina laulau ta kabo ye tubu.”
55 Mahanana ne unai Yesu ye hededelau boda wa udiyedi
ye wane, “Ma kelekelepamiu yo kepata kwa baheidi na
kwa laoma, kana kao doha bena taukaiunu kwa kelebesi.
Huya maudoina meta Numa Tabuna bakubakuna unai ya
laulauhekata na nige kwa kabihekahinigau.
56 Na teina ginauli maudoidi se tubu ta udiyedi meta
Peloweta yodi kulikuli kabo se laoma se mamohoi.”
Na kabo hekahekatao wa Yesu se wasabugabaei.

Sunedeli unai Yesu se helauhetala
(Maleko 14:53-65, Luka 22:54,63-71, Yowane 18:13-14,19-24)

57 Boda wa Yesu se hai na se laei taukaitalasam saesaena
hesana Kaiyapasi yona numaena. Menai meta laugagayo

** **26:53:** *Anelu bodadiyao* hedehededena mamohoina meta *legiyona,* iya ede Loma yodi tau'iyala bodadi, na unai tau'iyala badodi 6,000. Unai Yesu gonowana anelu badodi 72,000 ye yoganeidi.

taulauhekataena yo magai babadadiyao** se laomagogoiko
na se nayanaya.
58 Na Petelo meta Yesu yo taulaeina wa ye hemuli-
watanidi kana siga se lage taukaitalasam saesaena yona
numa bakubakuna unai. Ye mwalaesae na heyayai tauhaidi
hekadi maidanao se tuli, na Petelo ye kaikaikewa kabo saha
ye tubu Yesu unai.

59 Taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli tamowaidi mau-
doidi, siya Yesu kana mata se wasenei na hedehedede
lupolupodiyao udiyedi se hegilu na unai bena kabo se un-
uhemwaloi.
60 Na tauhededelupolupo se bado yodi hedehedede se hed-
ededi, na iyamo nige kana mata hesau se lobai kabo unai se
hegilu.
61 Na gehena ne unai kabo tauhedehedede labui se wane,
“Teina tamowai ta ye wane, ‘Yaubada yona Numa Tabuna
yau gonowana ya hetatagwaligwali na mayadai haiyona unai
kabo ya kabi'uyoi.’ ”

62 Na kabo taukaitalasam saesaena wa ye tolo na ye hed-
edelau Yesu unai ye wane, “Kabo hedehedede saha hesau ku
hedede o nige? Teina tamowai ta kam hedehedede maudoidi
se hedededi ta mamohoidi o nige?”
63 Na Yesu nige saha hesau ye hedede. Ede taukaitalasam
saesaena wa ye hededelau Yesu unai ye wane, “Yaubada
maumaulina hesanaena ku kaigwala na ku hededelaoma
kalimaiyena: Kowa Keliso, Yaubada Natuna, o nige?”
64 Yesu ye talam ye wane, “Aa, saha ku hedede ne meta
mamohoi, na ya hededelaowa maudoimiu kalimiuyena,
huya matada ne unai kabo Tau Natuna kwa kita Yaubada Sae-
saekalilina nimakahatuna unai ye tutuli na galewa yadana
kewanaena ye laolaoma.”
65 Kabo taukaitalasam saesaena wa ye bom kana kwama
ye pulisidi na ye wane, “Teina tamowai ta meta Yaubada ye
hededeheyababa! Taba nige tamowai hesau ta wasenei'uyoi
na bena tamowai ta hedehededena hesau ye hedede'uyoi.
Yona hededeheyababa meta kwa lapuidiko.
66 Unai yomi hineli ede saha?” Boda wa se wane, “Ye
namwa mo taba ye boita.”

67 Na kabo debana wa se kaikaisoi yo nimadiyena se biteli,
yo hekadi se laupapali
68 na se wane, “Keliso, ku hededepeloweta kalimaiyena,
kaiteya ye biteligo?”

** **26:57:** *Taukaitalasam* yo *laugagayo taulauhekataena* yo *magai babadadiyao,* siya meta Sunedeli tamowaidiyao.

Petelo Yesu ye uhalaei
(Maleko 14:66-72, Luka 22:55-62, Yowane 18:15-18,25-27)

69 Na Petelo meta ye tutuli bakubaku wa unai, kabo heyayai
tauhaina waihiu hesau ye laoma iya unai na ye wane, “Kowa
hinage Yesu Galili tamowaina tauhemuliwatanina hesau.”
70 Na boda wa matadiyena ye uhala ye wane, “Saha ku
hetahetala me nige kabina ya kata.”
71 Ede ye lau gana kedana wa unai, na menai heyayai
tauhaina waihiuna hesau Petelo ye kita na ye hededelau
tamowai hekadi udiyedi ye wane, “Teina tamowai ta meta
Yesu Nasaleta tauna tauhemuliwatanina hesau.”
72 Na kabo ye kaigwala na ye uhala'uyo ye wane, “Temeta
tamowai ne meta nige kabina ya kata.”
73 Yawalana ye lau na temenai tautotolo wa se lau Petelo
unai na se wane, “Yom hedehedede daguguna meta doha
Galili tamowaina, unai kabina ka kata meta kowa kadi kaha
hesau.”
74 Kabo Petelo ye bom ye hededeheyababa'uyoi yo ye
kaigwala na ye wane, “*[Ena ya uhalalupolupo meta giluna
Yaubada kabo ye tole kaliguyena.]* Temeta tamowai me nige
kabina ya kata!” Na mahanana ne unai kamkam hakiyana
ye dou.
75 Ede Petelo Yesu yona hedehedede wa ye nuwatuidi ye
wane, “Sola nige kamkam hakiyana ye dou na ma haiyona
kabo ku uhalaeigau.” Unai nuwana wa ye yababakalili na ye
pesa ye lau dagela wa unai ye doumwalomwaloi.

27

Yesu se laei Pilato matanaena
(Maleko 15:1, Luka 23:1-2, Yowane 18:28-32)

1 Malatomtom gagilina unai taukaitalasam tauwoyaidi
maudoidi yo magai babadadiyao yodi hineli se ginauli bena
kabo idohagi na Yesu se mosegabaei se unuhemwaloi.
2 Ede se pai na se woyai se lau na se moselaei Gabana Pilato
unai.

Yudasi ye hegadosoha'uyoi
(Apostolo 1:18-19)

3 Huyana ne unai Yesu kana tauwalohai Yudasi ye kita
meta Yesu kabo se unuhemwaloi, ede ye nuwakuhali na
moni siluba badona 30 wa ye mose'uyoidi taukaitalasam
tauwoyaidi yo magai babadadiyao wa udiyedi.
4 Na ye wane, “Mamohoi, laupwano ya ginauli,
matawuwuna ede tamowai ta nige kana mata hesau na
kana ya walohai.” Se hededelau unai se wane, “Nige ka
modeigo, temeta kowa yom pilipili.”

5 Unai Yudasi moni wa ye tuusaedi Numa Tabuna kalona
wa unai na ye dalahai ye lau ede ye gadosoha.
6 Taukaitalasam tauwoyaidi moni wa se haidi na se wane,
“Yoda laugagayo unai ye hedede meta nige gonowana moni
ta ta usaidi moni kabatoledi unai, matawuwuna ede moni ta
tamowai kwasinana maisana.”
7 Se koitalaliu na moni wa se hai ede walata taulaulaug-
inauli yona tano se hemaisa na ye hemala laolaoma ta-
mowaidiyao yodi bwayabwaya.
8 Tenem debanaena ede huyana ne unai na ye laoma ee
teina mayadai ta meta tano wa hesana se tole ede Kwasina
Tanona.
9 Ede Peloweta Yelemaiya yona hedehedede wa ye laoma
ye mamohoi, ye wane,
“Moni siluba badona 30 Isalaela tamowaidiyao se talamyei
tamowai maisana,
10 se hai na walata taulaulauginauli yona tano se hemaisa.
Saha se ginauli ta unai meta Yaubada saha ye hedede
kaliguwai wa ye laoma ye mamohoi.” *(Sakaliya 11:12-13,
Yelemaiya 19:1-3 yo 32:6-9)*

*Pilato Yesu ye helauhetala
(Maleko 15:2-5, Luka 23:3-5, Yowane 18:33-38)*

11 Yesu se woyalaei Gabana Pilato unai na ye henamaiyei ye
wane, “Kowa Dius yodi wasawasa?” Ede Yesu ye wane, “Aa,
saha ku hedede ne mamohoi.”
12 Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo magai
babadadiyao yodi hedehedede udiyedi se hegilukaliliyei,
na iyamo nige saha hesau ye hedede.
13 Na Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane, “Teina kam
hedehedede maudoidi ta ku lapuidi, o nige?”
14 Na iyamo Yesu nige saha hesau ye hedede, unai Pilato ye
siliyata yo ye nokokalili.
15 Na bolimai kesega kesega, Taukiuli Henuwaisinina unai,
gabana yona kabikabi meta numatutuguduyena taumiya ta-
mowaina hesau kabo Dius tamowaidiyao se kaisunuwai na
ye yailigabaei.
16 Tenem huyana ne unai wasalaulau tamowaina hesau
hesana Balabasi numatutuguduyena ye miyamiya.
17 Na huyana boda wa se laomagogoi ede Pilato ye
henamaiyeidi ye wane, “Kaiteya tamowai kwa henuwa kabo
ya yailigabaei, Balabasi o Yesu, iya hesana kwa katai ede
Keliso?”
18 Matawuwuna Pilato kabina ye kata meta kaikalomagigili
debanaena na Yesu se moselaei iya kalinawai.
19 Na Pilato tauhelauhetala yona kabatuli unai ye tutuli
na mwanena wasa ye hetamalilaei unai ye wane, “Tamowai

me nige kana gilu hesau, unai tabu saha hesau ku ginauli kalinawai. Matawuwuna boni iya ya kenosuwaiyei, na kenosuwaigu wa unai ya matausikalili.”

20 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao bodadi wa se nuwakoidi na se kaibwada Pilato unai taba Balabasi ye yailigabaei na Yesu se unuhemwaloi.

21 Na Gabana boda maudoidi wa ye henamaiyeidi ye wane, “Teina taudi labui ta, kaiteya kwa henuwa kabo ya yailigabaei?” Ede se wane, “Balabasi.”

22 Ede Pilato ye henamaiyeidi ye wane, “Na saha kabo ya ginauli Yesu unai, iya hesana hesau ede Keliso?” Na boda wa se yogasae se wane, “Ku hesataulo.”

23 Pilato ye henamaiyeidi ye wane, “Kana mata saha, o yababa saha ye ginauli?” Na boda wa ma kalinalakilakidi se wane, “Ku hesataulo.”

24 Na Pilato ye nuwatulobai meta nige gonowana dudulai hesau ye lobai, na boda wa se hetubu se hetalagegagega. Unai waila gaebana ye hai na boda wa matadiyena ye nimadeuli na ye wane, “Tamowai ta kwasinana giluna meta yau nige kagu gilu. Na polohena maudoina meta komiu kalimiuwai.”

25 Na boda wa se wane, “Kwasinana giluna meta kai ma natumaiyao kewamaiyena.”

26 Ede Pilato Balabasi ye yailigabaei na ye hededelau tau'iyala tamowaina hesau wipiyena Yesu ye pidili na kabo se laei bena se hesataulo.

Tau'iyala Yesu se talatalawasiyei
(Maleko 15:16-20, Yowane 19:2-3)

27 Na kabo gabana wa yona iyala tamowaidiyao Yesu se hai se laei yodi kabamiya numana lakilakina unai. Kabo tau'iyala bodana maudoina se yogagogoidima na Yesu se tolohetakikili.

28 Kana kwama se haigabaeidi na wasawasa kwamana pulupululuna se heluwui.

29 Na kabo kaiwa gwaligwalina laganao se heidi doha kolona na se tolesaei kuluna ne unai, yo kaikaiwa se mosei nimatutuna ne unai ye kabi, na se tulibono matanaena na se talatalawasiyei se wane, “Yauwedo, Dius yodi wasawasa!”

30 Yo hinage se kaikaisoi na kaikaiwa wa se hai na kuluna wa unai se koikoiyei.

31 Se talatalawasiyei ye gehe, kabo kwama pulupululuna wa se haigabaei na iya kana kwama wa se heluwui'uyoi. Na kabo se woyalaei bena se hesataulo.

Yesu se hesataulo
(Maleko 15:21-32, Luka 23:26-43, Yowane 19:17-21)

32 Yelusalema bena kabo se pesagabaei na Sailini ta-
mowaina hesau hesana Simona se lobai, na se lauhelili ede
Yesu yona sataulo wa ye bahei.
33 Se lau magai hesau hesana Golagota unai se lage. Go-
lagota kaniyona ede mwayalu magaina.
34 Temenai waina yo mulamula nisanisana se hebwali na
se mosei Yesu bena ye numa. Na ye numatonogi ede nige ye
henuwa ye numa.
35 Na kabo Yesu se hesataulo, na mulina ne unai kana
kwama wa se kaiheyaidi na se soiyeidi.
36 Kabotaki se tuligogoi na Yesu se kitahetete.
37 Kabahegiluna hedehededena se kuli *[molumolu*** *hesau
unai]* na kulubawana ne unai se tutuhepatu, ye wane, "TEINA
TA YESU, DIUS YODI WASAWASA."
38 Laulau yabayababadi tauginaginaulidi labui**
maidanao se hesataulodi, hesau tehatutuna unai na hesau
tehaseuseulina ne unai.
39 Tamowai se sae se dobi meta se kulukulukwade na se
hagahagasiyei yo se wane,
40 "Kowa Numa Tabuna bena ku hetatagwaligwali
na mayadai haiyona unai kabo ku kabi'uyoi, hage, ku
hemauli'uyoigo. Ena kowa Yaubada Natuna, sataulo ne
unai ku pesadobima!"
41 Taukaitalasam tauwoyaidi, laugagayo taulauhekataedi,
yo magai babadadiyao hinage hedehedede wa kesekesegana
unai se hagahagasiyei.
42 Se wane, "Tamowai hekadiyo ye saguidi na nige
gonowana iya ye bom ye sagui'uyoi. Na ye hedede bena
iya kita Isalaela yoda wasawasa! Taba sataulo ne unai ye
pesadobima kabo ka kawamamohoiyei.
43 Yona mauli maudoina unai Yaubada ye sunumaei, na
hinage ye wane, 'Yau Yaubada Natuna.' Na ena mamohoi
Yaubada iya ye gadosisiyei meta taba ye hesaguhai!"
44 Na laulau yabayababadi tauginaginaulidi labui wa hi-
nage Yesu se hagahagasiyei.

Yesu yona boita
(Maleko 15:33-41, Luka 23:44-49, Yowane 19:28-30)

45 Mayamayadailaki unai magai wa maudoina ye masigili
ye lau ee meimeilahi awa hehaiyonana unai.

** **27:37:** *Molumolu* meta kaiwa tupwana se tadihetabataba. Yodi kabakuli gog-
ona Mataiyo nige ye kulihemasalaha, nuwana pepwa se hepaisowa. ** **27:38:**
Laulau yabayababadi tauginaginaulidi labui ta yababa saha se ginauli meta nige
ye masalaha. Nuwana kedaena tamowai se laugudugudui na yodi gogo se
kaiwahalidi, o nuwana Loma yodi loina se haikawayagalaei.

46 Tenem mahanana ne unai Yesu ye yoga ma kalinalakilakina ye wane, “*Eloi, eloi, lama sabatani?*” Kaniyona ede, “Yogu Yaubada, yogu Yaubada, idohagi to ku nuwagabaeigau ta?”
47 Na temenai tautotolo hekadiyo kalinana wa se lapui ede se wane, “Eliya ye yogayoganei.”
48 Dedekana ne unai tautotolo wa yona hedehededе ta se lapupwanoli, ede hesau ye heloi ye lau balo ye hai, ye hedakwa winega unai na ye paihepatu kaikaiwa hesau unai na ye helelesaei Yesu bena ye numa.
49 Na maudoidi wa se wane, “Ku laugabaei! Hage ta kita, kabo Eliya ye laoma ye sagui?”
50 Kabo Yesu ye yoga'uyo ma kalinalakilakina, na yawasina ye mosegabaei.
51 Tenem mahanana ne unai meta Numa Tabuna woyona kalekona** ye taigalilabuiyei kewa unai ye dobi guni, yo tano ye tabutabubu yo weku se taigali.
52 Bwayabwaya se tasoke na Yaubada yona tamowai se boitako wa meta se bado se tolo'uyo.
53 Kadi bwayabwaya se pesagabaeidi na Yesu yona tolo'uyo mulina ne unai se lusae Yelusalema na se taumasalaha tamowai gwaudi udiyedi.
54 Huyana iyala taubagunaena tamowaina yo yona tau'iyala maidanao Yesu se kitakitahetete wa mwanikuniku yo ginauli saha se tubu wa se kitadi ede se matausikalili na se wane, “Mamohoi, iya Yaubada Natuna!”
55 Sinesinebadao bodana kedalohalohawai se totolo na se kaikaikewa. Siya ede sinesineo maiyadi Yesu Galili unai se laoma wa, na yona paisowa ne unai saha udiyedi ye deha, kabo udiyedi se sagui.
56 Bodadi wa unai meta Maliya Magadala waihiuna, yo Maliya Yamesi yo Yosepa sinadi, yo hinage Sebedaiyo natunao sinadi.

Yesu se tole bwayabwayaena
(Maleko 15:42-47, Luka 23:50-56, Yowane 19:38-42)

57 Ye hetubu ye meimeilahi ede Yosepa Alimatiya tamowaina, iya tau gogogogona yo Yesu tauhemuliwatanina hesau,
58 ye lau Pilato ye kaibwadai taba Yesu sinalena ye hai na ye tole bwayabwayaena. Ede Pilato ye hedede na sinale wa se mosei Yosepa unai.
59 Ede Yosepa sinale wa ye hai na kaleko posiposina hauhauna unai ye suma,

---

** **27:51:** *Numa Tabuna woyona kaleko* meta Numa Tabuna duwaduwalina unai se hekabasi na unai bili labui se ginaulidi. Bili bagubagunana hesana se tole *Teha tabuna,* na helabuina ede *Teha tabukalikalilina.* Hebelu 9:1-15ye hededehemasalahanamwanamwa.

60 na yona bwayabwaya hauhauna weku unai ye salanono-
haiyako wa unai ye tole. Na kabo weku lakilakina ye builaei
bwayabwaya wa kedana ye buigudui na ye laugabai.
61 Bwayabwaya wa tehalauna ne unai Maliya Magadala
waihiuna yo Maliya hesauna wa se tutuli na se kaikaikewa.

Tau'iyala tamowaidiyao Yesu bwayabwayana se kitahetete

62 Na kabinonoha mayadaina mulina ne unai** mala
ye tom kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya ta-
mowaidiyao se lau Pilato unai
63 na se wane, “Tanuwaga, teina taukailupolupo ta yona
hedehedede hesau ka nuwatui. Huyana sola ma mau-
maulina meta ye hedede ye wane, ‘Mayadai haiyona mulidi
ne unai kabo ya tolo'uyo.’
64 Unai ku hededelau yom tau'iyala tamowaidiyao udiyedi
bena bwayabwaya ne se kitahetetenamwanamwaei kana
siga mayadai hehaiyonana ne unai, madai yona hekahekatao
se laoma na sinalena ne se hai se laei na se hededelau ta-
mowai udiyedi meta bena ye tolo'uyoko. Na yodi kailupolupo
mulimulitana ne kabo ye yababakalili na kabo bagubagu-
nana wa.”**
65 Ede Pilato ye talam ye wane, “Tau'iyala tamowaidi
kwa haidi na kwa lau bwayabwaya ne se kitahetete-
namwanamwaei.”
66 Unai se lau bwayabwaya wa kawamatana buiguduna
wa se dedeligudugudui na tau'iyala tamowaidiyao se toledi
bwayabwaya wa se kitahetete.

28

Yesu yona tolo'uyo
(Maleko 16:1-8, Luka 24:1-12, Yowane 20:1-10)

1 Sabati mayadaina wa ye gehe na mayadaina bagubagu-
nana** unai mala ye hetubu ye uyali na Maliya Magadala
waihiuna maiyana Maliya hesauna wa se lau bena bwayab-
waya wa se lohei.
2 Mahanana ne unai meta mwanikuniku lakilakina, na
Guiyau yona anelu galewa ne unai ye dobima na bwayab-
waya buiguduna wekuna wa ye buihesuwala na kewana ne
unai ye tuli.
3 Kana kao meta ye namanamali na yona kaleko se posi-
posikalili.

** **27:62:** *Kabinonoha mayadaina mulina ne unai:* Mayadaina ne, iya ede Dius yodi Sabati yo Taukiuli Henuwaisinina mayadaina bagubagunana. ** **27:64:** *Kailupolupo bagubagunana* se hedehededei ta, iya ede Yesu tauhemuliwatanina yodi hedehedede meta Yesu iya Kelisona ede. ** **28:1:** *Sabati mayadaina bagubagunana,* iya ede Dimdimyena ta wane, *Sunday*.

4 Tau'iyala tamowaidiyao bwayabwaya se kitakitahetete
wa se matausi ede se tabutabubu na se gulidobi doha tauboi-
boita.
5 Anelu wa ye hededelau sinesinebadao wa udiyedi ye
wane, “Tabu kwa matausi! Kabina ya kata meta Yesu se
hesataulo'usei wa kwa wasewasenei.
6 Iya nige inai, na Yaubada iya ye hetolo'uyoiyako, doha
saha ye hededeyako wa. Kwa laoma kabatolena ne kwa kita.
7 Na kwa laumwayamwayau na kwa hededehemasalaha
yona hekahekatao udiyedi meta iya boita unai ye tolo'uyoko,
na kabo ye baguna ye lau Galili na menai kabo iya kwa kita.
Teina yomi wasa ya haiyawa ede.”
8 Ede sinesinebadao wa se lau ma matamatausidi na iyamo
ma gwaugwauyaladi, na se heloi se lau bena anelu yona wasa
wa se hededegabaei hekahekatao wa udiyedi.
9 Se laulau na kamwasa wa unai Yesu ye hailobaidi na ye
lautokiyedi ye wane, “Yauwedo!” Ede se laoma iya unai, se
tulibonodobi, se kabilau kaena wa udiyedi na se taba'ohui.
10 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu kwa
matausi! Na kwa lau kwa hededelau kagu kahao ne udiyedi
na se lau Galili, kabo menai se kitagau.”

Dius yodi tauwoyawoya yodi kailupolupo

11 Sinesinebadao wa sola ma laudi na tau'iyala bwayab-
waya taukitahetetena wa hekadi se baguna se lau Yelusalema
na saha yo saha se tubu wa taukaitalasam tauwoyaidi yodi se
hedehedede.
12 Ede taukaitalasam tauwoyaidi yo magai babadadiyao
se laomagogoi se koitalaliu ede tau'iyala tamowaidiyao wa
monilakilaki unai se hemaisadi
13 na se hededelau udiyedi se wane, “Kabo kwa hedede kwa
wane, ‘Boniyaiyena ka kenoko na yona hekahekatao wa se
laoma ede Yesu sinalena wa se kaiwahali se laei.’
14 Ena teina wasa ta Gabana ye lapui kabo ka lausabi-
lauyeigomiu na taba nige ye hekamkamnagomiu.”
15 Unai tau'iyala tamowaidiyao wa moni wa se hai na hede-
hedede saha unai se guguyaidi wa se hededewatanidi. Na
teina wasalupolupo ta ye lau Dius tamowaidiyao maudoidi
udiyedi, na teina mayadai ta unai sola se hedehededei.

Yesu yona hekahekatao ye hededehetamalidi

(Maleko 16:14-18, Luka 24:36-49, Yowane 20:19-23, Apostolo 1:6-8)

16 Na kabo Yesu yona hekahekatao saudoudoi-kesega wa se
lau Galili, na kuduli Yesu ye hedede wa se lau unai.
17 Menai se kita ede se taba'ohui, na iyamo hekadi se
nuwalabulabui.

18 Yesu ye laoma udiyedi na ye wane, “Gigibwali mau-
doina galewa yo tanoubu ta unai meta Tamagu ye haidimako
kaliguwai.
19 Unai kwa lau basileiya maudoidi udiyedi tamowai kwa
guguyaidi na se hemala yogu hekahekatao. Kwa hebabati-
soidi Tamana, Natuna yo Yaluwa Tabuna hesadiyena,
20 yo ginauli maudoidi ya hedehededeidi kalimiuyena wa
bena kwa hekatadi na se miyawatanidi. Na mamohoikalili,
yau kabo huya maudoina maidamiu, ye lau ee tanoubu ta
yona huyagehe.”

Maleko
Yesu wasana Maleko ye kuli wa
Buka ta hededehemasalahana

Teina buka ta taukulina ede Maleko, hesana hesau Yowane (Apostolo 12:12,25). Iya Yelusalema tamowaina na apostolo Paulo yo Banaba maiyanao se paisowa (Apostolo 12:12,25, 13:13, yo 15:37-39 yo teha hekadiyo). Maleko nige Yesu yona hekahekatao hesau, na iyamo huya hekadi nuwana Yesu maiyana se taihile yo nuwana iya Yesu maiyana Getesemani koyana unai, huyana Yudasi Yesu kana ye walohai (Maleko 14:51). Gehegehena unai Petelo maiyana se miya (1 Petelo 5:13) na se lau Loma magaina lakilakina. Tausonoga se kaimasi bena Loma unai, Petelo yona lauguguya ye buidi kalina Giliki unai na tamowai se lapuidi. Na Petelo yona boita mulina ne unai, nuwana bolimai 65 AD unai, Yesu wasana buka ta unai ye kulidobiyei Loma tamowaidiyao hesabadi.

Maleko Yesu wasana ye hasili na ye hetubu Yesu yona huyababatiso unai. Yesu yona laulau gigigigibwalidi se bado ye hasilidi, idohagi tamowai gwaudi ye henamwanamwadi. Teina unai ye masalaha meta Yaubada yona gigibwaliwai ye paisowa.

Dius tamowaidi maudoidi Yesu se henuwa, iyamo kadi tanutanuwagao yo yodi tamowai lakilakidiyao wa Yesu maiyana se haikawayagala (Maleko 2:6-7,24) na keda se wasewase idohagi kabo se unuhemwaloi (Maleko 3:6 yo 11:18)

Maleko yona hasihasili unai Yesu nige ye bom ye hemasalaha'uyoi boda udiyedi meta iya Keliso, na tamowai hisahisadi mo udiyedi (Maleko 8:30). Yesu iya Yaubada yona basileiya ye baheiyama (Maleko 1:15) na iya Yaubada yona hetamali tamowaina. Iyamo Yesu yona basabasawai na ye kamkamna yo ye boita sataulo unai (Maleko 8:31, 9:31, 10:33-34). Iya hemuliwatanina meta ta nonoha bena ta boita iya debanawai (Maleko 8:34-38). Maleko dagela tamowaidi hesabadi ye kuli, unai dagela tamowaidi hekadi wasadi ye hasili, doha Penisiya sinena natuna ye henamwanamwa (Maleko 7:24-30), yo Loma yodi tau'iyala taubagunaedi sataulo dedekanawai ye tolo na Yesu ye hededehemasalaha meta iya Yaubada Natuna (Maleko 15:39). Teina unai ye hemasalaha meta Yaubada yona basileiya kedana sokesokena dagela tamowaidi kalidiwai.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Yowane Babatiso yona hedehedede *1:1-13*
- Yesu yona paisowa teha Galili unai *1:14—9:50*

- Yesu Galili ye laugabaei ye lau Yelusalema *10:1-52*
- Yesu yona sabati gehegehena yo yona huyaboita *Maleko 11:1—15:47*
- Yesu ye tolo'uyo yo ye tautaumasalaha *16:1-18*
- Yesu ye sae galewa *16:19-20*

Yowane Babatiso kana paisowa
(Mataiyo 3:1-12, Luka 3:1-18, Yowane 1:19-28)

1 Yesu Keliso Yaubada Natuna wasana namwanamwana ye
hetubu doha teina:
2 Yaubada yona hedehedede wa Aisaiya peloweta yona
buka unai, ye wane,
"Kabo yogu tautauwasa ya hetamali bena ye kedabagunaego.
Iya kabo yom keda ye kabinonohai." *(Malakai 3:1)*
3 "Tamowai hesau balabala unai ye yogayoga ye wane,
'Guiyau yona keda kwa kabinonohai, yo yona kabalau
kwa hedudulai!' " *(Aisaiya 40:3)*
4 Unai Yowane ye laoma. Balabala unai ye miyamiya na ye
hebahebabatiso. Ye laulauguguya bena tamowai se nuwabui
na babatiso se hai, yodi yababa nuwatugabaedi hesabana.
5 Teha Yudeya yo magai Yelusalema udiyedi taumiya mau-
doidi se lau iya unai. Yodi yababa se hededehemasalahadi na
Yolidani sagasagana unai ye hebabatisoidi.
6 Yowane kana kwama kamela wiyana unai se ginauli
na kana dagilolo meta suisui dahina. Na kana kai meta
mwadimwadi yo kamwakamwa.
7 Ye hededehemasalaha ye wane, "Tamowai hesau kabo ye
mulitama. Iya ye saekalili na kabo yau. Na nige gonowagu
taba ya dunedobi iya kana sendolo mainadi ya yailidi.**
8 Yau waila unai ya hebabatisoigomiu, na iya kabo Yaluwa
Tabuna unai ye hebabatisoigomiu."

Yesu yona babatiso yo yona laukita
(Mataiyo 3:13—4:11, Luka 3:21-22 yo 4:1-13, Yowane 1:32-34)

9 Tenem huyana ne unai Yesu teha Galili magaina hesau
hesana Nasaleta unai ye laoma ede Yowane ye hebabatisoi
Yolidani sagasagana unai.
10 Waila wa unai ye gayo ye sae na ye kitasae ede galewa ye
kita ye taigali, na Yaluwa Tabuna kana kao doha bunebune
ye dobima iya kewana ne unai.
11 Na kalina hesau galewa ne unai ye laoma na ye
wane, "Kowa Natugu! Ya gadosisikaliliyeigo, yo nuwagu ku
henamwakaliliyei!"

** **1:7:** *Sendolo mainadi ya yailidi:* Teina meta heyayai tauhaidi dobidobidi yodi paisowa.

12 Mahanana ne unai Yaluwa Tabuna Yesu ye hetamali ye
lau balabala unai.
13 Mayadai 40 balabala unai suisui kaikaikalasidi
luwadiyena ye miya. Na Satani Yesu ye laukita, na kabo
anelu iya se kitahetete.

Yesu tauyamayama hasi ye yoganeidi
(Mataiyo 4:12-22, Luka 4:14-15 yo 5:1-11)

14 Huya hesau Heloda wasawasa Yowane ye gudui numatu-
tugudu unai. Kabotaki Yesu ye lau Galili na Yaubada wasana
namwanamwana ye lauguguyaei,
15 ye wane, “Huyana ye lagemako, Yaubada yona
basileiya ye hanahanaumako. Nuwamiu kwa buidi yo wasa
namwanamwana ta kwa kawamamohoiyei.”
16 Huya hesau Yesu Galili Gabwana dedekana wa unai ye
yona ye laulau ede tauyamayama labui ye kitadi, Simona ma
kana kaha Andeleya, yodi hinaya unai se yamayama.
17 Na kabo ye yoganeidi ye wane, “Kwa saema kwa hemuli-
watanigau, na kabo ya hekatagomiu tamowai tauyamaya-
maidi.”
18 Na mahanana ne unai yodi hinaya wa se laugabaeidi na
Yesu se hemuliwatani.
19 Yesu ye taulau na kabo Sebedaiyo natunao labui Yowane
yo Yamesi ye kitadi yodi waga unai yodi hinaya se polapo-
laidi. 20 Na ye yogalau yodi labui wa udiyedi ede waga wa se
pesagabaei na tamadi Sebedaiyo ma kana hewahewaliyo se
laugabaeidi na Yesu se hemuliwatani.

Yesu Kapelenauma unai yaluwa yabayababana ye hededede-
hepesa
(Luka 4:31-37)

21 Kabo Yesu yona hekahekatao maiyanao se lau se lage
Kapelenauma unai, na kabo Sabati unai ye mwalaesae
sunago unai na ye hetubu ye lauhekata.
22 Yona lauhekata wa se nokoei, matawuwuna ye
hededehasahasaidi ma gigibwalina, nige doha laugagayo
taulauhekataena tamowaidi.
23 Yodi sunago wa kalonawai tamowai hesau yaluwa bik-
ibikina iya ye luwui na ye yogayoga
24 ye wane, “Saha ku henuwa kalimaiyena, Yesu Nasaleta
tamowaina? Ku laoma bena ku heyababagai? Kabim ya kata
kowa kaiteya: Kowa Tabuna Yaubada unai ku laoma.”
25 Na Yesu ye hededebayao iya unai ye wane, “Ku mwanou
na tamowai me ku pesagabaei!”
26 Yaluwa bikibikina wa tamowai wa ye nukui na ye yogahi
yo ye pesagabaei.

27 Siya maudoidi se noko na se henahenamai'uyoidi se
wane, “Teina ta saha? Teina ta meta lauhekata hauhauna yo
ma gigibwalina! Ye hededelau yaluwa bikibikidi udiyedi, na
se kawakabiyei!”
28 Nige bayaona iya wasana ye lau Galili maudoina ye
hetakikili.

Yesu tamowai gwaudi ye henamwanamwadi
(Mataiyo 8:14-17, Luka 4:38-41)

29 Sunago wa unai se pesa se lau Simona ma kana kaha
Andeleya yodi numa unai se mwalae, Yamesi yo Yowane
maiyadiyao.
30 Simona bwasiyana sinebada tauna se gwagwama yo ye
kasiyebwa na ye kenokeno, na wasana se hededelau Yesu
unai.
31 Ede ye laoma na ye kabilau nimana unai na ye kabi-
hetolo. Na sinebada wa ye namwanamwa, ede ye tolo na ye
haitalaidi.
32 Mahana wa ye dui** kabo taukasikasiyebwa gwaudi yo
hinage tamowai yaluwa yabayababadi siya se luwuidi wa se
woyaidima Yesu unai.
33 Magai tamowaidiyao bodalakilaki se lagegogoi numa
kawamatana wa unai.
34 Tamowai kadi kasiyebwa udoi'udoi ye
henamwanamwadi. Yo yaluwa yabayababadi gwaudi
ye hededehepesadi na ye hededehekaiyawasidi tabu se
hedehedede, matawuwuna ede iya kabina se katako.

Yesu Galili unai ye lauguguya
(Luka 4:42-44)

35 Malatomtom gagilina, huyana sola ma masimasigilina,
na Yesu numa wa ye laugabaei na ye lau balabala hesau unai
ye tapwalolo.
36 Na Simona ma kana kahao se lau iya se wasenei.
37 Yesu se lobai ede se hededelau unai se wane, “Tamowai
maudoidi se wasewaseneigo!”
38 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Taba ta lau magai
hekadiyo udiyedi hinage ya lauguguya, matawuwuna teina
hesabana ede ya laoma ta.”
39 Galili se tauhetakikili na Yesu ye lauguguya sunago
udiyedi, yo hinage yaluwa yabayababadi ye hededehepesadi.

Yesu taulepela hesau ye henamwanamwa
(Mataiyo 8:1-4, Luka 5:12-16)

40 Na temenai tamowai hesau kana kasiyebwa
meta lepela. Ye laoma Yesu unai ye tulibono na ye

** **1:32:** *Mahana wa ye dui* hededehemasalahana ku hasili Sabati hededehe-masalahana unai.

kaibwadakatekamkamna ye wane, “Ena ku henuwa, kabo gonowana ku he'a'agau.”
41 Yesu tamowai wa ye katekamkamnaei na nimana ye helelelaei ye kabilau unai, na ye hededelau unai ye wane, “Ya henuwa, ku a'a.”
42 Na mahanana ne unai kasiyebwa lepela wa ye ulugehe na tamowai wa ye namwanamwa.
43 Kabo Yesu ye hededebayao iya unai ye wane,
44 “Tabu tamowai hesau yona ku hedehedede. Na ku lau taukaitalasam unai ku hemasalahago na ye kitasipwaigo. Na kabo he'a'a kaitalasamdi Mose ye hedede wa** ku ginaulidi, na kabo tamowai se kitalobai meta ku namwanamwako.”
45 Na tamowai wa ye pesa ede ye lau wasana wa ye hededehemasalaha yo ye helaki. Unai Yesu nige gonowana ye taumasalaha magai udiyedi, na balabalagaibu udiyedi ye miya. Na teha maudoina tamowaidi se laoma iya unai.

2

Yesu tamowai bunibunina hesau ye henamwanamwa (Mataiyo 9:1-8, Luka 5:17-26)

1 Mayadai hisa se lau, na kabo Yesu ye uyo Kapelenauma. Wasana se lapui ede
2 tamowai gwaudi se laoma Yesu yona kabamiya unai. Na numa wa nige solasolana hesau, gonogonowana doha hinage dagela ne. Na Yesu Yaubada wasana ye lauguguyai udiyedi.
3 Na tamowai hasi se laoma taubunibuni hesau se baheiyama Yesu unai.
4 Boda ye lakikalili to nige gonowana se sae Yesu unai. Ede gatowa se bolilapai na taubunibuni wa ma diyadiyalina se hedalolodobiyei Yesu unai.
5 Yesu tamowai wa yodi sunuma ye kita, unai ye hededelau taubunibuni wa unai ye wane, “Natugu, yom yababa ya nuwatugabaeidi.”
6 Na laugagayo taulauhekataena hekadiyo se tutuli temenai na se bom se nuwanuwatu se wane,
7 “Tamowai ne tabu tenem doha ye hedehedede! Yaubada ye hededeheyaheyababa! Yaubada ye bom mo gonowana yababa ye nuwatugabaeidi!”
8 Na Yesu saha se nuwanuwatui wa kabina ye kata, unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi na teina nuwanuwatu ta nuwamiu ne udiyedi kwa nuwanuwatuidi?

** **1:44:** *He'a'a kaitalasamdi* laugagayona ne meta Lewitikasi 14:2-4unai ta hasili. Lepela hededehemasalahana hinage ku hasili.

9 Hedehedede sahasahana ye biga kabo ya hedede taubunibuni ta unai, ya wane, ‘Yom yababa ya nuwatugabaeidi’, o ya wane, ‘Yom dam ku bahei na ku laulau’?
10 Ya henuwa bena kwa nuwatulobai meta Tau Natuna yona gigibwali kaiyaulina ta unai meta gonowana yababa ye nuwatugabaedi.” Na ye hededelau taubunibuni wa unai ye wane,
11 “Ku tolo, yom dam ne ku bahei na ku lau yom numa.”
12 Mahanana ne unai ye tolo na yona dam wa ye bahei na maudoidi matadiyena ye dalahai ye lau. Ede maudoidi wa se nokoei yo Yaubada se hedebasaei se wane, “Teina laulau ta sola nige huya hesau ta kita!”

Lewi kana yoga
(Mataiyo 9:9-13, Luka 5:27-32)

13 Yesu ye uyo Galili Gabwana dedekana unai, na bodalakilaki se lagegogoma iya unai, na ye hekatadi.
14 Ye gehe na ye taulau ede Lewi Alepaiya natuna ye kita ye tutuli takisi kabatanotano numana unai. Kabo ye hededelau iya unai ye wane, “Ku hemuliwatanigau!” Ede Lewi ye tolo na Yesu ye hemuliwatani.
15 Kabotaki Yesu maiyana hekahekatao se kaikai Lewi yona numa unai. Na takisi tautanotano yo yababa tamowaidi** gwaudi Yesu se hemuliwatani wa maiyanao se kaikaigogoi.
16 Laugagayo taulauhekataena tamowaidi hekadiyo, siya Paliseya tamowaidi, Yesu se kita yababa tamowaidi yo takisi tautanotano ne maiyadi se kaikaigogo, na se hededelau yona hekahekatao udiyedi se wane, “Iya idohagi to takisi tautanotano yo yababa tamowaidiyao maidanao se kaikaigogoi?”
17 Yesu yodi hedehedede wa ye lapui na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai namwanamwadi doketa nige se nuwatuidi, na tamowai kasikasiyebwadi mo. Yau ya laoma nige tamowai yodi miyamiya dudulaidi hesabadi, na yababa tamowaidi bena ya yogaisinidi.”

Lauhekata hauhauna yo kabikabi beyabeyadi
(Mataiyo 9:14-17, Luka 5:33-39)

18 Huya hesau Yowane Babatiso yona hekahekatao yo Paliseya yodi hekahekatao se kaihudi. Mayadaina ne unai tamowai hekadiyo se laoma Yesu unai se wane, “Yowane yona hekahekatao yo Paliseya yodi hekahekatao se kaikaihudi. Na kowa yom hekahekatao idohagi to nige se kaihudi?”

** **2:15:** *Yababa tamowaidi:* Paliseya takisi tautanotano yo tamowai hekadiyo doha tauganaganawali yo taukaikaiwahali se hededi siya *yababa tamowaidi,*matawuwuna teina tamowaidi ta dagela tamowaidi yodi se paipaisowa yo Dius yodi laugagayo se utu'utusidi.

19 Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Huyana tautawasola-
hauhau ma kana taumanao se miyamiya, kabo se kaihudi e
nige? Nige! Huyana ne unai taba nige se kaihudi.
20 Na mayadaina kabo ye lagema, iya kabo se laehesuwala.
Tenem mayadaina ne unai kehanao kabo se kaihudi.
21 Nige gonowana tamowai hesau kaleko hauhauna tup-
wana ye hai na kwama beyabeyana tapulisina unai ye po-
lai. Taba tenemdohagi ye polai, kabo kaleko hauhauna ne
kwama beyabeyana ye tabepulisi na tapulisina wa kabo ye
lakikalili.
22 Hinage nige tamowai hesau waina hauhauna ye ini
waina pakuna beyabeyana kalona unai. Taba doha temeta,
waina hauhauna kabo waina pakuna ye hesese na ye tapulisi,
yo waina wa ye bwalili. Na waina hauhauna mo ye ini waina
pakuna hauhauna ne unai.”

Yesu meta iya Sabati guiyauna ede
(Mataiyo 12:1-8, Luka 6:1-5)

23 Sabati mayadaina hesau unai Yesu maiyana heka-
hekatao witi koyana hesau se tauduwaduwali se lau, na yona
hekahekatao wa ma laulaudi na se hetubu witi kaniyodi se
huhudi.
24 Kabo Paliseya tamowaidi se hededelau Yesu unai se
wane, “Ku kita ne! Idohagi to mayadai Sabati laugagayona
se utusi?”
25 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Huyana Dawida ma
kana hewahewaliyo se hasali na saha ye ginauli wa wasana
kwa hasili o nige?**
26 Abiyata iya taukaitalasam saesaena, na yona huya
unai Dawida ye lusae Yaubada yona Logulogu Tabuna unai
pwalawa hetahetabudi wa ye kaidi, na hekadi hinage ye
moseidi kana kahao se kaidi. Tenem pwalawa ne meta kai
tabuna, na nige tamowai hesau yona dudulai bena ye kai, na
taukaitalasam se bom mo kabo se kai.”
27 Kabo ye wane, “Yaubada Sabati ye ginauli tamowai yodi
namwanamwa hesabana. Tamowai nige Sabati yona.
28 Unai Tau Natuna iya Sabati guiyauna ede.”

3

Sabati unai Yesu ye kabihenamwanamwa
(Mataiyo 12:9-14, Luka 6:6-11)

1 Sabati hesau Yesu ye mwalaesae sunago unai, na tamowai
hesau nimana basabasana temenai.

** **2:25:** Dawida wasana ta, iya ede 1 Samuwela 21:1-6unai, yo pwalawa wa laugagayodi ede Lewitikasi 24:9unai ku hasili.

2 Paliseya tamowaidiyao hekadi Yesu kana mata se
wasenei, unai iya se kitasipwainamwanamwaei, kabo
Sabati unai tamowai ne ye henamwanamwa e nige. *[Ena
ye henamwanamwa, kabo unai se hegilu.]*
3 Kabo Yesu ye hededelau tamowai nimabasabasana wa
unai ye wane, “Ku toloma tamowai matadiyena.”
4 Na ye henamaiyeidi ye wane, “Laulau saha ye namwa ede
mayadai Sabati unai: namwa ta ginauli o yababa, ta kabi-
henamwanamwa o ta kaiunu?” Maudoidi wa se mwanouhai.
5 Ye kitahetakikilidi, na ye kouyalayala yo nuwana ye
yababa, matawuwuna ede se nuwakwailolokalili. Na ye
hededelau tamowai wa unai ye wane, “Nimam ku tu-
uhedudulai.” Kabo nimana wa ye tuuhedudulai, ede ye
namwanamwa.
6 Na mahanana ne unai kabo Paliseya tamowaidi se lau
Heloda kana bodao maiyadiyao se koitalaliu idohagi Yesu
bena kabo se unuhemwaloi.

Bodalakilaki Yesu se hemuliwatani
(Mataiyo 12:15,16, Luka 6:17-19)

7 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se dalahai se lau
Galili Gabwana unai, na Galili yo Yudeya tamowaidi gwaudi
se hemuliwatani.
8 Yesu saha ye ginauli wa wasana se lapui meta bodalaki-
laki teha Yudeya yo Yelusalema yo Idumeya yo Yolidani teha
kaluwabu udiyedi yo hinage Taiya yo Sidona magaidi udiyedi
se laoma iya unai.
9 Boda ye lakikalili unai madai Yesu se dudukahalai, ede
Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi bena waga
gagilina se kabinonohai, unai bena kabo ye gelu.
10 Na taukasiyebwa gwaudi ye henamwanamwadiko, unai
kabo tamowai kasikasiyebwadi maudoidi se dudu se lau
bena se kabilau Yesu unai.
11 Na tamowai yaluwa bikibikidi kalidiyena wa iya se kita
ede se gulidobi talanuwana unai, na yaluwa bikibikidi wa se
yogayoga se wane, “Kowa Yaubada Natuna ede!”
12 Na Yesu ye guguyaidi tabu se hededehemasalaha iya
kaiteya.

Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui ye kaisunuwaidi
(Mataiyo 10:1-4, Luka 6:12-16)

13 Yesu ye sae kuduli hesau unai. Temenai kaiteyadi ye
henuwadi wa ye yoganeidi na se laoma iya unai.
14 Na saudoudoi-labui ye kaisunuwaidi na ye kataidi apos-
tolo. Bena maiyanao se miya, yo bena kabo ye hetamalidi se
lau se lauguguya.
15 Na gigibwali ye mosei siya udiyedi, kabo bena yaluwa
yabayababadi se hededehepesadi.

16 Teina saudoudoi-labui ye yoganeidi wa hesadi ede:
Simona, hesana hesau ye tole Petelo,
17 Yamesi ma kana kaha Yowane, Sebedaiyo natunao,
hesadi ye tole Bowanele, meta kaniyona ede tulutululu
natunao,
18 yo Andeleya,
Pilipo,
Batolomaiyo,
Mataiyo,
Tomasi,
Yamesi Alepaiya natuna,
Tadaiyo,
Simona Tauhaikabi,
19 yo Yudasi Isakaliyota, iya ede Yesu kana tauwalohai.

Yesu kana bogao iya bena se woyahai

20 Kabo Yesu ye mwalaesae numa hesau kalona unai, na hinage bodalakilaki se lagegogoma. Na iya maiyana heka-hekatao nige yodi solasola bena se kaikai.
21 Na Yesu kehanao wasana se lapui meta Yesu nige ye kaikai, unai se lau iya bena se woyahai, matawuwuna ede se nuwatui se wane, “Iya bena ye bwadebwade!”

Laugagayo taulauhekataena Yesu yona gigibwali se hed-edeheyababa
(Mataiyo 12:25-29, Luka 11:14-23)

22 Laugagayo taulauhekataena hekadi Yelusalema unai se dobima se wane, “Belesebulu iya ye tanuwagai! Yaluwa yabayababadi ye hededehepesadi kadi tanuwaga yona gigib-waliyena.”
23 Yesu ye yoganeidi na heyaheyasoni hekadi ye hedededi kalidiwai, ye wane, “Satani kabo idohagi na Satani ye hededehepesa?
24 Taba basileiya kesega se haitoledagela, kabo basileiya ne nige gonowana ye tolobayao.
25 Taba numa hesau tamowaidiyao se haitoledagela, kabo numa ne nige gonowana se tolobayao.
26 Taba Satani yona taupaisowa yaluwa yabayababadi ye hewaiunudi, kabo nige gonowana ye tolobayao, na ye kaiyawasi.
27 Nige gonowana tamowai hesau ye mwalae tamowai yasiyasiyalana yona numa unai yona gogo ye haidi. Tamowai yasiyasiyalana wa taba ye paibagunai, na kabo yona numa gogodi ye haidi.
28 Ya hededemamohoi: Yababa maudoidi yo Yaubada hed-edeyababaina Yaubada kabo ye nuwatugabaeidi.

29 Na taba tamowai hesau Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa, kabo yona yababa wa taba nige ye nuwatugabaei.
Kana gilu kabo ye bawahai ye lau ee nige kana siga.”
30 Yesu yona hedehededе ta matawuwuna ede se wane,
“Yaluwa bikibikina ye luwu iya unai.”

Yesu kana boga mamohoidi
(Mataiyo 12:46-50, Luka 8:19-21)

31 Na Yesu sinana yo kana kahao se lagema dagela wa
unai se totolo, na tamowai hesau se hetamali ye sae bena ye
woihai.
32 Boda Yesu se tulihetakikili wa se hededelau iya unai se
wane, “Sinam yo kam kahao yo loumwao, siya ede dagela ne
unai na se henuwago.”
33 Na ye henamai ye wane, “Sinagu kaiteya? Yo kagu kahao
kaiteyadi?”
34 Tamowai iya se tulihetakikili wa ye kaikewaidi na ye
wane, “Sinagu yo kagu kahao ede teina!
35 Kaiteya Yaubada yona nuwatu ye ginauliwatani meta iya
kagu kaha ede, lougu ede, yo sinagu ede.”

4

Tuma tauhesuhesulu heyaheyasonina
(Mataiyo 13:1-9, Luka 8:4-8)

1 Na Yesu ye uyo Galili Gabwana dedekana unai na ye
lauhekata. Bodalakilaki se lagegogoma iya unai, ede Yesu
waga hesau unai ye gelu, na ye kahaisuwala musamusana,
na boda wa nagali unai se totolo.
2 Na kabo ginauli gwaudi ye hekatadi heyaheyasoni
udiyedi. Yona lauhekata wa unai ye wane,
3 “Kwa lapulapui! Tamowai hesau ye lau yona koya, bena
witi likena tumadiyao ye hesuludi.
4 Na ye hesuhesulu ede hekadi se bekudobi keda kalon-
awai, na manuwa se laoma ede se kaidi.
5-6 Hekadi se bekudobi tano maladebadebanawai na nige
bayaona se kini. Na mahana ye dalasae ede ye sinahe-
wowoyadi, matawuwuna bwatano ye yaloyalo na lamdi nige
se dobikalili.
7 Hekadi se bekudobi gwaligwali luwadiwai. Gwalig-
wali kabo se kinipuluhidi, ede tuma wa nige se kini-
namwanamwa, unai nige se kaniyo.
8 Tuma hekadi hinage se bekudobi bwatano
namwanamwana unai, na se kini yo se kaniyo: Witi kewa
kesega kesega hekadi kaniyodi badodi 30, 60 o 100.”
9 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kaiteyadi
gonowana se lapulapui bena se lapulapuinamwanamwa!”

Yesu palabole yona hepaisowadi wuwuna ye hemasalaha
(Mataiyo 13:10-17, Luka 8:9-10)

10 Boda wa se tatagwaligwali, na mulina ne unai yona
hekahekatao saudoudoi-labui yo tamowai hekadiyo Yesu
maiyanao se tuligogoi, na palabole kaniyona se henamaiyei
iya unai.
11 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yaubada
yona basileiya nuwanuwatuna saesaedi kabo ya hemasala-
hadi kalimiuwai. Na kaiteya Yaubada yona basileiya dage-
lanawai, kabo palabole mo udiyedi ya hekatadi,
12 to bena
'se kitakita,
na taba nige se kitalobai,
se lapulapui,
na taba nige se lapulobai,
madai nuwadi se buidi,
na Yaubada yodi yababa kabo ye nuwatugabaeidi.' " *(Ai-*
saiya 6:9-10)

Yesu tuma tauhesuhesulu palabolena ye hededehe-
masalaha
(Mataiyo 13:18-23, Luka 8:11-15)

13 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ena palabole ta
nige kwa nuwatulobai, kabo idohagi na palabole hekadi ne
bena kwa nuwatulobaidi?
14 Tuma tauhesuhesulu meta Yaubada wasana ye hesulu.
15 Tamowai hekadi nuwadi kadi kao doha keda kalona
tuma se bekudobi unai. Yaubada yona hedehedede se lapui,
na mahanana ne unai Satani ye laoma ede hedehedede wa ye
haigabaei.
16 Tamowai hekadi nuwadi doha maladebadeba tuma se
bekudobi unai. Hedehedede wa se lapui yo se hai ma
nuwanamwanamwadi.
17 Na hedehedede wa nige ye dobi nuwadi ne udiyedi,
unai ede yodi sunuma se basabasa. Na huyana pilipili yo
hewahewaiunu se hekalo yogu hedehedede ta debanawai,
meta se nuwagwagwama na se lausuwala.
18 Tamowai hekadi nuwadi doha gwaligwali tuma se beku-
dobi udiyedi. Siya hedehedede wa se lapuimoei.
19 Na kaiyaulina ta nuwamodemodena yo gogobadobado
nuwadi se kaidi yo ginauli hekadi gadosisidi udiyedi hede-
hedede wa se kinipuluhidi na nige ye kaniyo.
20 Na hekadiyo nuwadi doha bwatano namwanamwana
tuma se bekudobi unai. Hedehedede wa se lapui na se
kawamamohoiyei, kabo se kaniyo, hekadi 30, 60 o 100."

Lampa palabolena
(Luka 8:16-18)

21 Na Yesu yona hedehededе ye tubei ye wane, “Taba lampa
ta gabu, kabo gulewa unai ta buikasini o kabakeno guni-
naena ta tole? Nige! Ta tolesae kabatolena unai.
22 Gonogonowana doha hinage Yaubada yona basileiya
ginaulina wadawadamdi maudoidi kabo ye hemasalahadi,
yo ginauli maudoidi Yaubada ye toletolewadamdi wa kabo
hinage ye tolehemasalahadi.
23 Kaiteyadi gonowana se lapulapui bena se
lapulapuinamwanamwa!”
24 Na kabo ye wane, “Saha kwa lapui ta bena kwa la-
punamwanamwaeidi. Ena kwa lapulapuinamwanamwa,
kabo kwa nuwatulobainamwanamwaei. Na kabo Yaubada
yomi sibasiba ye helakidi.
25 Kaniyona ede kaiteya yogu lauhekata udiyedi ye la-
pulapuinamwanamwa, kabo yona sibasiba ye helaki. Na
kaiteya nige ye lapulapuinamwanamwa, saha gagilina ye
lapulobaiyako wa kabo ye nuwaluluhiyei.” **

Tuma yona kinikini palabolena

26 Na Yesu ye wane, “Yaubada yona basileiya meta doha
teina: Tamowai hesau witi tumana ye hesulu yona koya unai.
27 Boniyai huyadi ye keno, na mala ye tom ye tolo, meta nige
ye mode na tuma wa se bom se kini kabo se tubu. Tuma yodi
kinikini meta tamowai wa nige ye nuwatulobai idohagi.
28 Na bwatano ye bom ye hekinidi: se kinibaguna, kabo se
kinilakilaki yo se kaniyo.
29 Witi wa kaniyodi se suna, kabo tamowai wa ye bolidi,
matawuwuna ede masuli wa ye lage.”

Kaiwa hesau tumana palabolena
(Mataiyo 13:31-35, Luka 13:18-19)

30 Yesu ye wane, “Yaubada yona basileiya kana kao kabo
idohagi yoda hedehededena? O palabole saha unai kabo ta
hekaigonogonowaei?
31-32 Basileiya ne doha kaiwa hesau tumana** ye gagilikalili
tuma maudoidi udiyedi. Tumana ta kumai bwatano unai,
kabo ye kinilakilaki na kabo koya kaiwadi hekadiyo. Lagana
lakilakidi se kini, na manuwa kabo se kabinoi logulogunа ne
unai.”

** **4:25:** Lausoisoi 24 yo 25 Yesu heyaheyasoni unai ye hededegabaei, doha teina: *Na Yesu ye hedehededelau udiyedi ye wane, “Kwa kitakitanamwanamwa saha bena kwa lapui. Kabanowonowoi saha ku hepaisowa ne unai Yaubada kabo yom ye nowonowoiyawa, na kabo ye koihepwata'uyoi.* 25 Matawuwuna kaiteya saha hesau kalinawai, meta kabo ginauli hesau ye mosehelaki,

** **4:31-32:** *Kaiwa hesau tumana* hededehemasalahana ede mustard unai.

33 Yona lauhekata maudoidi udiyedi palabole unai ye
hekatadi yodi nuwatulobai gonogonowana unai.
34 Palabole mo ye hepaisowadi yona lauhekata udiyedi.
Na yona hekahekatao maiyanao se bom mo, kabo palabole
kaniyodi wa ye hemasalahadi udiyedi.

Yesu wowoli ye hededehedaumwali
(Mataiyo 8:23-27, Luka 8:22-25)

35 Meimeilahina ne unai, Yesu ye hededelau yona heka-
hekatao udiyedi ye wane, “Ta kawasilau hali sanakawasi ne.”
36 Na tamowai maudoidi wa se laugabaeidi, na Yesu yona
hekahekatao waga wa unai hinage se gelu na Yesu maiyanao
se lau, yo waga hekadi hinage se hemuliwatanidi.
37 Kabo yaumai lakilakina ye lotalu yo bagodu se ini'inisae
waga wa kalona unai, na musamusana kabo se yoli.
38 Na Yesu waga yiuna wa unai kunuwa unai ye kenokeno.
Na se hanoi se hededelau unai se wane, “Taulauhekata, kabo
ta mwaloi, na idohagi to nige ku mode?”
39 Yesu ye tolo ede ye hededelau yaumai yo bagodu wa
udiyedi ye wane, “Kwa kaiyawasi yo kwa daumwali!” Kabo
yaumai yo bagodu wa se kaiyawasi na ye daumwalikimkim.
40 Na ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane,
“Idohagi to kwa matausi? Sola nige yomi sunuma?”
41 Na se siliyata yo se matausikalili, unai se
henahenamai'uyoidi, “Teina tamowai ta tamowai
sahasahana? Yaumai yo bagodu hinage iya se kawakabiyei!”

5

Gelasa tehadiwai, tamowai hesau unai Yesu yaluwa
yabayababadi ye hededehepesadi
(Mataiyo 8:28-34, Luka 8:26-39)

1 Siya kabo se dunasae hali sanakawasi wa unai, Gelasa**
tamowaidi yodi tano unai.
2 Yesu waga wa ye pesagabaei, na bwayabwaya unai ta-
mowai hesau ye laoma Yesu ye hailobai. Yaluwa bikibikina
tamowai wa ye luwui
3 na bwayabwaya duhadi udiyedi ye miyamiya, yo ta-
mowai hekadi nige gonowana seniyena se paihekahini.
4 Huya hekadi iya nimana yo kaena seni udiyedi se paidi,
meta ye utusidi, na nige gonowana se hekaiyawasi.

** **5:1:** *Gelasa:* Kulikuli beyabeyadi hekadi hesa udoi se kuli, iya ede Gadala (doha Mataiyo 8:28). Gadala yo Gelasa magaidi meta Galili Gabwana teha yawana unai, Gadala gabwa dedekanaena, na Gelasa kedaloha.

5 Mayadai yo boniyai bwayabwaya wa unai yo kuduli
udiyedi ye sae ye dobi na ye yogayogahi, yo sapakila ye haidi
na tauna wa ye sasagwadagwadaidi.
6 Yesu sola kedalohawai na tamowai wa iya ye kita ede ye
heloi ye lau ye tulibono talanuwana wa unai.
7 Ye yogahilakilaki ye wane, “Yesu, Yaubada Saesaekalilina
natuna, saha ku henuwa kaliguyena? Yaubada hesana unai
ya kaibwadaigo tabu ku hekamkamnagau.”
8 Matawuwuna ede Yesu ye hededelauko iya unai ye wane,
“Yaluwa bikibikina, kowa tamowai me ku pesagabaei.”
9 Na kabo Yesu ye henamai ye wane, “Hesam ede saha?”
Na ye hededebui ye wane, “Yau hesagu ede Legiyona,**
kaniyona ede ka bado.”
10 Na ye kaibwadakalili ye wane, “Tabu ku hetamaligai ka
lau kedalohaloha.”
11 Kuduli hesau papalina unai meta puwaka yawoina laki-
lakina se dumudumuli.
12 Yaluwa yababadi wa se kaibwadalau Yesu unai se wane,
“Ku hetamaligai ka lulau tenem puwaka ne yawoina ne
udiyedi.”
13 Yesu ye talamyeidi ede yaluwa bikibikidi wa kabo se pesa
na se lulau puwaka wa udiyedi. Na se heloilidilidi padipadi
wa unai se dobi ede se bekudobi gabwa wa unai se yoligogoi
na se mwaloi. Na puwaka wa badodi ede nuwana 2,000.
14 Puwaka wa taukitahetetedi kabo se wasabu se lau, wasa
wa se helaki magai lakilakina yo tenem teha ne kasadi gagi-
lidi udiyedi. Magai wa tamowaidiyao kabo se lau bena laulau
wa se kita.
15 Se lage Yesu unai na tamowai yaluwa yabayababadi
legiyona se luwui'usei wa se kita ye tulitautaubigai, ma
kalekalekona yo ma nuwanamwanamwana. Unai se
matausi.
16 Na ginauli maudoidi wa taukitadi meta taulaoma yodi
se hedehedede, saha ye tubu tamowai wa unai, yo puwaka
wasadi hinage.
17 Siya kabo se kaibwadalau Yesu unai bena yodi magai
tanona ne ye laugabaei.
18 Yesu waga wa unai ye gelu, na tamowai yaluwa yababadi
se luwui'usei wa ye kaibwadalau bena iya maiyana se lau.
19 Yesu nige ye henuwa na ye hededelau iya kalinawai ye
wane, “Ku lau yom magai yo kehamwao udiyedi na Guiyau
yona katekamkamna yo yona gigibwali ye hemasalahadi
kowa kalimwai wa, wasana yodi ku hedehedede.”

** **5:9:** *Legiyona* meta Loma yodi tau'iyala bodana lakina, meta tatao 6,000, na inai kaniyona ede *bodalakilaki.*

20 Iya kabo ye lau Dekapolisi** tehana unai Yesu saha ye
ginauli iya unai wa ye hewasa, ede tamowai maudoidi se
nokokalili.

Yesu waihiu hesau ye henamwanamwa yo Yailo natuna
waihiu boita unai ye hetolo'uyoi
(Mataiyo 9:18-26, Luka 8:40-56)

21 Yesu ye gelu waga wa unai na ye uyo hali sanakawasi wa.
Ye duna kabo ye pesa nagali wa unai, na bodalakilaki temenai
se tupagogoima iya unai.
22 Kabo sunago badana hesau, hesana ede Yailo, iya ye
laoma na Yesu ye kita ede ye gulidobi talanuwanawai.
23 Na ye hededekatekamkamnalau iya unai, ye wane,
“Natugu waihiu gagilina ye kasiyebwakalili. Taba gonowana
ku laoma ku kabilau unai to bena ye namwanamwa'uyo na
ye mauli.”
24 Unai Yesu maiyana se lau, na bodalakilaki wa se hemuli-
watanidi na yodi lau wa unai meta Yesu unai se heduheduna.
25 Waihiu hesau temenai, kana kasiyebwa meta kwasina ye
miyamiyagabaei bolimai saudoudoi-labui.
26 Bolimai ne luwadiyena doketa maudoidi yodi sagu kali-
nawai meta nige gonowana, na waihiu wa meta ye kamkam-
nakalili. Na hemaisadi mo udiyedi yona moni maudoina ye
hegehe, na kana kasiyebwa wa kabo ye helahelaki mo ye lau.
27 Iya Yesu yona laoma wasana ye lapui ede boda
luwadiyena ye laoma Yesu dagelana unai na kana kwama ye
kabitonogi,
28 unamo ede yona nuwatu ye wane, “Taba kana kwama
mo ya kabitonogi, kabo ya namwanamwa.”
29 Mahanana ne unai kwasina kasiyebwana wa ye
kaiyawasi, na tauna kamnana ye lapui meta kasiyebwa
wa ye kaiyawasi.
30 Na Yesu kamnana ye lapui meta gigibwali ye pesagabaei,
unai ye kitabui boda wa udiyedi na ye henamai ye wane,
“Kaiteya kagu kwama ta ye kabitonogi?”
31 Yona hekahekatao se hededelau unai se wane, “Boda wa
ku kitadi se heduheduna kalimwai, na ye saha to ku henamai
ku wane, ‘Kaiteya ye kabilaoma kaliguwai?’ ”
32 Na Yesu ye kaikewatakikili taba bena laulau ne taugin-
aulina wa ye kita.
33 Waihiu wa ye nuwatulobai saha ye tubu iya kalinawai
wa, unai ye matausitabutabubu. Kabo ye laoma ye gulidobi
Yesu talanuwana wa unai na saha ye ginauli wa ye hededе-
hemasalaha.

** **5:20:** *Dekapolisi* kaniyona ede *magai lakilakidi badodi saudoudoi*, na iya meta magai ne tehadi hesana.

34 Yesu kabo ye wane, “Natugu, yom sunuma ta ye
henamwanamwago. Ku lau ma nuwadaumwalim, kam
kasiyebwa ye kaiyawasiko.”

35 Yesu sola ma hedehededena na sunago badana Yailo
yona numa unai tamowai hekadi se laoma na se hededelau iya unai se wane, “Natum waihiu wa meta ye boitako!
Taulauhekata me tabu ku hemohemode.”
36 Yodi hededegadigadigugu wa Yesu ye lapui na ye hededelau sunago badana wa unai ye wane, “Tabu ku matausi, na ku
kawamamohoiyeigau mo.”
37 Na kabo boda wa ye hededenuwahidi, na Petelo yo
Yamesi ma kana kaha Yowane mo se hemuliwatani.
38 Se lage sunago badana wa yona numa unai na tamowai
se lapuidi se doudou numakalo wa unai.
39 Yesu ye mwalaesae numakalo wa unai na ye hededelau
udiyedi ye wane, “Saha kwa doudouyei? Wawaya me nige ye
boita na ye kenokeno.”
40 Na siya Yesu se talawasiyei. Yesu kabo ye hedede se pesa
dagelawai, na kabo wawaya wa tamana yo sinana ye woyaidi
na maiyana hekahekatao haiyona wa se lusae wawaya wa
yona bili unai.
41 Kabo Yesu ye kabilau sinekuku wa nimana unai na ye
hededelau unai ye wane, “*Talita koum!*”, kaniyona meta,
“Wawaya waihiu, ku tolo!”**
42 Ede wawaya wa ye tolo na ye laulau. Wawaya wa yona
bolimai ede saudoudoi-labui. Na kabikabi ne taukitana meta
se siliyata.
43 Na kabo Yesu ye guguyaedi tabu saha ye ginauli wa se
hewahewasa, na ye hededelau udiyedi bena wawaya wa kai
se mosei ye kai.

6

Yesu Nasaleta unai se laukwatakwataei
(Mataiyo 13:53-58, Luka 4:16-30)

1 Yesu tenem tupwa ne ye laugabaei kabo maiyana heka-
hekatao se uyoma yona magai Nasaleta unai.
2 Sabati mayadaina unai kabo ye hetubu ye lauhekata yodi
sunago unai. Na boda ye laki yona hedehededе se lapui ede
se nokoei. Se henahenamai'uyoidi se wane, “Nuwanuwatu
ta meta haedi ye haidi? Yo yona sibasiba ta haedi ye hai, to
laulau gigigigibwalidi hinage ye ginaulidi?

** **5:41:** *Talita koum:* Teina hedehededе ta meta kalina Alamaiki, iya Yesu kalinana.

3 Iya meta kapenta yo hinage Maliya natuna, na kana kahao
ede Yamesi, Yosepa,** Yudasi yo Simona. Na lounao hinage
maiyadao ta miyamiya.” Unai ede se kouyalayalaei.
4 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Magai maudoidi
peloweta se hekasisiyei, iyamo yona magai tamowaidi yo
kana bogao yo kehanao nige se hekasisiyei.”
5 Ede magai wa unai nige gonowana laulau gigigigibwalina
hesau ye ginauli, na nimana ye tolesae tamowai kasikasiyeb-
wadi hisa mo udiyedi na se namwanamwa.
6a Yesu ye nokokalili, matawuwuna ede yona magai ta-
mowaidi nige se sunumaei.

Yesu Saudoudoi-labui ye hetamalidi
(Mataiyo 10:1,5-15, Luka 9:1-6)

6b Na Yesu ye lau magai gagilidi udiyedi tamowai ye
hekatadi.
7 Na kabo Saudoudoi-labui wa ye yogagogoidima bena
labui labui ye hetamalidi. Gigibwali ye moseidi bena yaluwa
bikibikidi se hededehepesadi.
8 Na kabo ye guguyaidi ye wane, “Tabu ginauli hesau kwa
laubahei yomi kabalau ne unai, na tuke mo. Tabu kami kai,
yomi tobwa, yo moni kwa bahebaheidi.
9 Na gonowana mo buti kwa likwadi, na tabu kami kwama
hagahagadi kwa baheidi.”
10 Na ye hedede'uyo ye wane, “Kaiteya numa unai *[se*
yoganeigomiu na] kwa mwalaesae, meta unai kwa miya ye
lau ee magai me kwa laugabaei.
11 Ena magai hesau nige se yogaisinigomiu yo yomi hede-
hedede nige se lapuidi, meta kwa laugabaei na kaemiu muka-
lidi mo kwa koinihinihiyedi. Temeta ye hemala magai ne
yodi kabakitalobai meta Yaubada kabo ye hekamkamnadi.”
12 Yesu yona hekahekatao wa se pesa se lau se lauguguya
bena tamowai nuwadi se buidi.
13 Yaluwa yabayababadi gwaudi se hededehepesadi, na
bunama unai taukasikasiyebwa gwaudi se heyausidi yo se
henamwanamwadi.

Yowane Babatiso se unui wa wasana
(Mataiyo 14:1-12, Luka 9:7-9)

14 Heloda wasawasa Yesu wasana ye lapui, matawuwuna
Yesu hesana wa tamowai maudoidi kabina se kata. Hekadi
se wane, “Nuwana Yowane Babatiso iya boita unai ye
tolo'uyoma, unai ede gigibwalina ne kalinawai na laulau
gigigigibwalidi ye ginaginaulidi.”

** **6:3:** *Yosepa* meta kalina Giliki unai se kuli ede *Yosese*.

15 Hekadi se wane, “Nuwana Eliya”, yo hekadi se wane,
“Nuwana peloweta hesau, yo doha peloweta bagubagunadi
wa hesau.”
16 Na huyana Heloda wasa wa ye lapui meta ye wane, “Yesu
meta Yowane. Iya gadona ya boliyako, na boita unai ye
tolo'uyoma.”

17-18 *[Yowane yona boita wasana ede teina:]* Heloda meta
kana kaha Pilipo mwanena ye tawasolai, na Yowane ye hede-
hedede ye wane, “Kowa laugagayo ku utusi, taba tabu kam
kaha mwanena ku tawatawasolai!” Na Heloda ye henuwa
bena Helodiyasi nuwana ye henamwa, unai ye hedede na
Yowane se hai se pai na se tole numatutugudu unai.

19 Na Helodiyasi Yowane ye kouyalayalakaliliyei, na ye
henuwa bena ye unuhemwaloi. Iyamo nige gonowana,
20 matawuwuna Heloda kabina ye kata meta Yowane ta-
mowai dudulaina yo Yaubada yona taupaisowa, na ye heka-
sisiyei. Yowane yona hedehedede debadiwai Heloda nuwag-
wali ye hai, ede nuwana ye haikabi, na iyamo huya maudoina
ye lapulapulau Yowane yona hedehedede udiyedi.

21 Nige bayaona kabo Helodiyasi yona nuwatu wa
mayadaina ye lage. Heloda yona huyalabasi mayadaina
unai kaikaigogo ye ginauli maiyanao tamowai lakilakidi yo
iyala babadadi yo Galili babadadi.
22 Helodiyasi natuna waihiu kabo ye laoma na siya matadi-
wai ye sobu. Heloda yo kana taumana wa nuwadi se
namwakalili, unai ye hededelau hasala wa unai, ye wane,
“Kowa kam henuhenuwa saha kabo ya leyawa.”
23 Na ye hededekaigwala ye wane, “Ginauli saha ku kaib-
wadai meta kabo ya leyawa yom. Gonogonowana doha yogu
basileiya ta tehana, ena ku henuwa.”

24 Hasala wa kabo ye lau sinana unai ye henamai ye wane,
“Saha kabo ya kaibwadai?” Helodiyasi ye wane, “Yowane
Babatiso kulukuluna.”
25 Ede ye laumwamwayau ye uyo wasawasa wa unai na ye
kaibwadalau unai ye wane, “Yau yogu kaibwada ede teina:
Mahana ta unai Yowane Babatiso kulukuluna ku usai gaeba
unai na ku haiyama.”

26 Wasawasa wa nuwana ye yababakalili, na nige saha
hesau ye hedede, matawuwuna kana taumanao yona hed-
edekaigwala wa se lapuiyako.
27 Unai wasawasa wa taukaiunu ye yoganei na ye hedede
bena Yowane kulukuluna ye bolihai na ye baheiyama. Ede
ye lau numatutugudu unai na Yowane gadona ye boli'utusi
28 na kulukuluna wa gaeba unai ye usaei na ye baheiyama
ye mosei hasala wa unai, na ye bahelaei sinana wa unai.

29 Huyana Yowane yona hekahekatao wasa se lapui ede se
laoma, taugaibuna mo se bahei se laei bwayabwaya unai se
tole.

Yesu tamowai 5,000 ye hekaidi
(Mataiyo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yowane 6:1-14)

30 Apostolo wa yodi paisowa wa unai se uyoma na se
lagegogoima Yesu unai na yodi paisowa yo yodi lauhekata wa
wasadi yona se hedehedede.
31 Na tamowai se badokalili se hemohemode, unai nige
gonowana bena se kaikai. Ede Yesu ye wane, "Kwa laoma,
kita ta bom ta lau teha hesau unai. Temenai kabo ta
kaiyawasi huyakubwakubwa."
32 Na kabo se bom waga unai se gelu se lau balabala hesau
unai.
33 Yodi kabalau ne meta tamowai se kitayako na tamowai
gwaudi se kitalobaidi. Unai magai maudoidi tamowaidi se
tolo na se heloi se lau na se lagebaguna Yesu yona kabalage
wa unai.
34 Yesu kabo ye dunasae na bodalakilaki ye kitadi ede
ye katekamkamnaedi, matawuwuna siya doha mamoe nige
taukitahetetedi. Unai kabo ye hetubu nuwatu se bado ye
hekatadi.
35 Mahana ye talukeo, ede yona hekahekatao wa se lau iya
unai na se wane, "Teina ta balabalagaibuyena, yo mahana ye
laukalili.
36 Taba ku hetamalidi se lau dedekawai kasa gagilidi yo
magai udiyedi na kadi kai se hemaisadi."
37 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu kadi kai
kwa moseidi." Kabo se henamaiyei se wane, "Haedi kabo
denali 200** ka hai na kadi kai ka hemaisadi yo ka hekaidi?"
38 Unai kabo ye wane, "Hage, kwa kita, pwalawa hisa
kalimiuyena?" Apostolo kabo se lau pwalawa *[se wase na]* se
lobaidi ede se uyoma Yesu unai na se wane, "Pwalawa haligigi
yo yama labui."
39 Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamowai mau-
doidi kwa hedede bena se hebodahegahegagili na se tulidobi
lagau ne unai."
40 Kabo se tulinamwanamwa, boda hekadi 100 yo boda
hekadi 50.
41 Yesu kabo pwalawa haligigi yo yama labui wa ye haidi,
ye kitasae galewa unai, na Yaubada ye lautokiyei. Na kabo
pwalawa ye kihihegahegagilidi na ye moseidi yona heka-
hekatao kalidiwai. Siya kabo se soiyei tamowai wa kalidiwai.

** **6:37:** *Denali 200* unai gonowana tamowai 2,000 kadi kai se hemaisadi mayadai kesega hesabana. Ena tamowai haligigi-labui (7) se paisowa nawalai kesega, kabo moni ne se lobai.

Na hinage yama labui wa ye kihihegahegagilidi na ye moseidi se kai.
42 Na maudoidi se kaikai yo bogadi se sese.
43 Yesu yona hekahekatao pwalawa yo yama kaitoledi wa se tanogogoidi, meta bosa saudoudoi-labui se hemwayaudi.
44 Na taukaikai badodi meta 5,000.

Yesu Galili Gabwana kewanawai ye laulau
(Mataiyo 14:22-33, Yowane 6:15-21)

45 Kabo Yesu yona hekahekatao ye hegelumwamwayauyeidi bena se kawasibaguna se lau Betesaida, na iya kabo boda wa ye hetamalidi se lau.
46 Na kabo ye sae koya tupina hesau unai ye tapwalolo.
47 Boniyaina ne unai meta waga wa sola Galili Gabwana duwaduwalina unai ye laulau, na Yesu ye bom mo tano wa unai ye miyamiya.
48 Na ye kitadi wose unai se kabikabi'useidi, matawuwuna ede yaumai ye bayao yo hinage se wosematai.
Malatomtom gagilina** Galili Gabwana kewana ne unai ye laulau na ye lau udiyedi, na bena kabo ye laugabaeidi.
49 Na huyana se kita gabwa kewanaena ye laolaoma hesabadi meta yodi nuwatu bena yaluyaluwa na se yogahi,
50 matawuwuna se matausikalili. Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa nuwabayao! Doha yau Yesu! Tabu kwa matausi!”
51 Na kabo ye gelusae waga wa unai maiyanao, na yaumai wa ye kaiyawasi. Siya kabo se nokokalili,
52 matawuwuna pwalawa haligigi laulauna wa nige se nuwatulobai, na nuwadi se kwailolo.

Genesaleta unai Yesu tamowai ye henamwanamwadi
(Mataiyo 14:34-36)

53 Se kawasilau ede se duna Genesaleta unai, na menai yodi waga se lowoni.
54 Huyana waga se pesagabaei meta tamowai hekadi Yesu se kitalobai,
55 ede magai wa maudoina se tauhetakikili na taukasikasiyebwa se baheidima diyadiyali udiyedi, na ena Yesu wasana se lapui yona kabalau haedi meta kabo se laedi temenai.
56 Yesu yona kabalau maudoidi ne udiyedi, magai gagilidi yo magai lakilakidi udiyedi, tamowai kasikasiyebwadi se toledi yodi magai bakubakudiyao udiyedi. Se kaikaibwadai bena kana kwama sinosinona se kabitonogi, na taukabitonogina maudoidi wa se namwanamwa.

** **6:48:** *Malatomtom gagilina:* Maleko ye kuli, *boniyai wa tupwana hehasina unai.* Mahana wa meta 3 kiloki yo 6 kiloki duwaduwalidiyena.

7

Kulutubu laugagayodi lauwatanina unai tamowai Yaubada yona laugagayo se utusi
(Mataiyo 15:1-9)

1 Paliseya tamowaidi yo laugagayo taulauhekataena hekadiyo Yelusalema unai se laoma na se lagegogoma Yesu unai.
2 Yona hekahekatao hekadi se kitadi ma nimabikibikidi na se kaikai, na nige se nimadeuli *[doha kadi kulutubu yodi kabikabi mamohoina unai.]*
3 Paliseya tamowaidi yo Dius tamowaidi maudoidi kadi kulutubu miyamiyadi se hekasisiyeidi, unai taba nige se kaikai kana siga nimadi se deulidi doha kulutubu yodi kabikabi mamohoina unai.
4 Ena yodi kabalokulokune unai se uyoma meta se nimadeulibaguna na kabo se kaikai. Kulutubu yodi kabikabi yo laugagayo se bado bena se hekasisiyeidi. Hinage kabikabi hekadi doha kaputi yo waila kabayaiyai yo gulewa deudeulidi udiyedi.
5 Unai Paliseya tamowaidi yo laugagayo taulauhekataena wa Yesu se henamaiyei se wane, “Idohagi to kowa yom hekahekatao kulutubu miyamiyadi nige se miyawatanidi, na ma nimabikibikidi se kaikai?”
6 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu taukailupolupo hedehededemiu Aisaiya ye hededepelowetai wa meta mamohoi, doha ye kuliyako ye wane,
‘Teina tamowai ta kawadi mo udiyedi se hekasisiyeigau, na nuwamamohoidiyao udiyedi meta Yaubada nuwanuwatuna nigele.
7 Yodi kaihelahuigau meta nige kaniyona, matawuwuna tamowai yodi laugagayo mo se hekahekatadi.’ *(Aisaiya 29:13)*
8 Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwaladi, na tamowai yodi laugagayo kwa kabihekahinidi.”
9 Na kabo ye wane, “Komiu laugagayo tolebuina unai kwa katakalili! Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwala na komiu kami kulutubu kabikabidiyao mo kwa lauwatanidi.
10 Mose ye hededeyako ye wane,
‘Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.’ *(Esodo 20:12)*
Yo ye wane,
‘Ena hesau tamana yo sinana ye hededeheyababadi, iya kabo kwa unuhemwaloi.’ *(Lewitikasi 20:9)*
11 Iyamo komiu kwa wane, Ena tamowai hesau sinana yo tamana yodi kainauya ye kabinonohai na nige ye mosei udiyedi na ye mosei Yaubada unai,
12 kwa hedede temeta laulau ne bena ye dudulai.

13 Unai komiu kami kulutubu kabikabidiyao mo kwa
lauwatanidi na Yaubada yona laugagayo kwa tolehesuwala.
Yo Yaubada yona laugagayo hekadi hinage kwa tolebuidi
gonogonowana doha teina.”

Ginauli sahasahadi tamowai se hebikidi
(Mataiyo 15:10-20)

14 Na kabo Yesu boda wa ye yogagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu maudoimiu, yogu hedehededeta kwa lapunamwanamwaei yo bena kwa nuwatulobai.
15-16 Tamowai saha ye kai na ye dobi bogana luwanawai
meta nige ye hebiki Yaubada matanawai. Na ginauli saha
nuwanawai ye pesama meta iya ye hebiki ede.” **
17 Kabo Yesu maiyana hekahekatao boda wa se laugabaeidi
na se mwalaesae numa hesau unai, na kabo palabole kaniyona wa se henamaiyei.
18 Iya ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to nige kwa
nuwatulobai? Komiu taba kabina kwa kata saha tamowai ye
kai na ye dobi bogana luwanawai meta nige gonowana ye
hebiki.
19 Kana kao ede nige ye dobi nuwana unai, na ye dobi bogana luwanawai, na kabo ye miyagabaei.” Teina hedehededeta unai Yesu ye hededehemasalaha meta kai maudoidi se a'a.
20 Kabo ye wane, “Saha tamowai nuwanawai ye pesama
meta iya ye hebiki ede,
21 matawuwuna saha nuwanawai se pesama wa, siya ede
teina: nuwatu yabayababadi, laulaubikibiki,** kaiwahali,
kaiunu,
22 ganawali, samagogo, henunu, kailupolupo, matabado,
kaikalomagigili, monunu, nuwasaesae, yo walobayao.
23 Teina ginauli yabayababadi maudoidi ne meta tamowai
nuwana unai se laoma yo siya tauhebikina ede *[Yaubada matanawai]*.”

Dagela waihiuna yona sunuma
(Mataiyo 15:21-28)

24 Temenai kabo Yesu ye dalahai ye lau Taiya** tehana
unai. Na ye mwalaesae numa hesau kalona unai. Yona
nuwatu meta bena tabu iya se kita. Na iyamo nige gonowana
ye tauwadam.
25-26 Magai wa unai waihiu hesau, iya dagela waihiuna teha
Siliya tupwana Penisiya unai ye laoma. Natuna sinekuku

** **7:15-16:** Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoisoi 16 se kuli doha teina: 16 Ena hesau beyana udiyedi ye lapui, bena ye lapulapuinamwanamwaei.

** **7:21:** *Laulaubikibiki* kaniyona ede tau yo sine nige se tawasola na yababa se ginauli, yo hinage hewali yo hasala yodi kaiheya, yo laulauna kadi kao udoi'udoi.

** **7:24:** *Taiya* meta magai lakilakina teha Penisiya unai.

meta yaluwa bikibikina ye luwu iya unai. Na waihiu wa Yesu
wasana ye lapui ede ye laoma ye tulibono iya talanuwana
unai na ye kaibwada Yesu unai taba yaluwa bikibikina wa
natuna wa unai ne ye hededehepesa.
27 Na Yesu ye hededelau iya unai ye wane, “Sola wawayao
ya hekaibagunaedi, matawuwuna nige ye dudulai bena
wawayao kadi kai ta haidi na ta gabalaedi kedewa**
udiyedi.”
28 Waihiu wa ye hededebui ye wane, “Guiyau, mamohoi!
Na iyamo wawayao saha se kaidi na mapuladi se bekudobi
hatahata gunina ne unai meta kedewa kabo se kaidi.”
29 Na kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yom hede-
hedede ta ye namwakalili. Unai ku lau yom numa. Yaluwa
yabayababana wa natum ye pesagabaeyako.”
30 Waihiu wa kabo ye uyo numa. Metai natuna wa ye kita ye
kenokeno, na yaluwa yabayababana wa ye pesagabaeyako.

Yesu tamowai beyakolakolana yo una'unana ye henamwanamwa
(Mataiyo 15:29-31)

31 Yesu Taiya kana sigasiga ye laugabaei na ye lau Sidona
yo ye dobi Galili Gabwana, na kabo ye lage Dekapolisi
tehanawai.
32 Temenai tamowai beyakolakolana yo ye una'una se woy-
aiyama Yesu unai. Na se kaibwada Yesu unai bena nimana ye
tolesae iya unai.
33 Boda wa luwadiyena Yesu tamowai wa ye woyahe-
suwala. Kabo ye kabilau beyana duhadi udiyedi, yo ye kaiso
nimana unai na ye kabilau memenana unai.
34 Ye kitasae galewa ne unai na katekamkamna nuwana ne
ye hemwayau, na ye hededelau tamowai wa unai ye wane,
“Epata!”,** kaniyona ede, “Ku malapai!”
35 Mahanana ne unai beyana se malapai yo memenana
unai gonowana ye hedehededenamwanamwa.
36 Yesu boda wa ye guguyaidi tabu wasana se hededehelaki.
Iyamo nige gonowana se lapulau unai, na huya maudoina
hedehededena wa se helaki mo ye lau.
37 Tamowai maudoidi se nokokalili se wane, “Ginauli mau-
doidi ye ginaulidi meta se namwa. Tamowai beyakolakoladi
beyadi ye hemalapaidi, yo tamowai una'unadi ye saguidi na
se hedehedede.”

** **7:27:** *Kedewa:* Heyaheyasoni ta unai meta Dius tamowaidi siya ede wawayao. Siya se nuwatui'uyoidi bena se namwa, na kabo dagela tamowaidi. Unai huya hekadi se kataidi ede *kedewa.* ** **7:34:** *Epata* meta kalina Alamaiki, iya Yesu kalinana.

8

Yesu tamowai 4,000 ye hekaidi
(Mataiyo 15:32-39)

1 Huya hesau boda se tupagogoi'uyoma na nige kadi kai.
Ede Yesu yona hekahekatao ye yoganeidi na ye hededelau
udiyedi ye wane,
2 "Bodalakilaki ta ya katekamkamnaedi, matawuwuna
mayadai haiyona maiyaguwao ka miyamiya na nige kai
hesau kalidiwai bena taba se kai.
3 Ena taba ma hasalidi na ya hetamalidi, meta kabo keda ne
unai matadi se kamumu na se guli, matawuwuna hekadiyo
kedalohaloha udiyedi se laoma."
4 Na yona hekahekatao se hededelau unai se wane, "Teina
balabalagaibu. Haedi kabo kai ta hai na boda ta ta hekaidi?"
5 Yesu ye henamailau udiyedi ye wane, "Kalimiuyena
pwalawa hisa?" Siya se wane, "Haligigi-labui."
6 Na ye hedede boda wa se tuli bwatano unai. Na kabo
pwalawa haligigi-labui wa ye haidi na Yaubada ye lautokiyei,
na kabo ye kihidi na ye moseidi yona hekahekatao udiyedi,
na se soiyeidi boda wa udiyedi.
7 Yo hinage yona hekahekatao yama gagilidi hekadi kalidi-
wai. Ede Yesu ye lautoki hesabadi, na kabo ye moseidi na se
soiyeidi.
8 Maudoidi se kaikai na bogadi se sese. Kabo Yesu yona
hekahekatao kaitole wa se tanogogoidi, meta bosa haligigi-
labui se hemwayaudi.
9 Taukaikai wa badodi ede nuwana 4,000. Na kabo ye
hetamalidi se lau.
10 Na yona hekahekatao wa maiyanao se gelumwamwayau
se lau magai Dalemanuta tehana unai.

Paliseya tamowaidi hekihekinoi se kaibwadai
(Mataiyo 16:1-4)

11 Kabo Paliseya tamowaidi se laoma na se hetubu Yesu
maiyadi se haikawayagala. Se henuwa bena Yesu se lau-
tonogi, unai se kaibwadai bena galewa hekihekinoina hesau
ye ginauli na se kita.
12 Yesu nuwana ye kamkamna na ye wane, "Matawuwuna
saha to teina isi ta hekihekinoi se kaibwadai? Ya hededemamohoi: Taba nige hekihekinoi hesau ya ginauli teina
komiu kalimiuwai."
13 Na kabo ye laugabaeidi na waga wa unai ye gelu'uyo na
ye lau hali sanakawasi ne.

Paliseya yo Heloda yodi yisti debanawai Yesu yona heka-
hekatao ye guguyaidi
(Mataiyo 16:5-12)

14 Yesu yona hekahekatao nuwadi se luluhi na nige kai se
bahei, na pwalawa kesega mo waga wa unai.
15 Yesu ye guguyaidi ye wane, “Kwa nanabu'uyoigomiu!
Tabu Paliseya yo Heloda yodi yisti** udiyedi se lupo-
haigomiu!”
16 Na siya se bom yodi se hedehedede se wane, “Doha teina
ye hedehedede matawuwuna ede nige pwalawa ta bahei.”
17 Yodi hedehedede wa Yesu ye lapui ede ye wane, “Idohagi
to kwa wane, ‘Nige pwalawa ta bahei’? Nuwana sola nige kwa
kitalobai yo nuwamiu sola nige se masalaha? Idohagi to kwa
nuwakwailolo?
18 Idohagi to matamiu udiyedi nige kwa kita yo beyamiu
udiyedi nige kwa lapui? Taba saha ye tubutubu wa kwa
nuwatui!
19 Huyana pwalawa haligigi ya kihidi na tamowai 5,000
ya hekaidi meta kaitoledi wa bosa badona hisa kwa usa-
hemwayaudi?” Siya se wane, “Saudoudoi-labui.”
20 “Yo pwalawa haligigi-labui ya kihidi na tamowai 4,000
ya hekaidi, na kaitoledi wa meta bosa hisa kwa usa-
hemwayaudi?” Se wane, “Haligigi-labui.”
21 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Unai yisti
hedehededena wa taba kwa nuwatulobai!”

Yesu tamowai matagibugibuna hesau ye henamwanamwa

22 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se lage Betesaida.
Temenai tamowai hesau matagibugibuna se woyaiyama
Yesu unai na se kaibwadai bena ye kabilau iya unai.
23 Yesu tamowai matagibugibuna wa nimana unai ye kabi
na ye woyalae magai dagelana unai. Na kabo ye kaisolau
tamowai wa matana unai na nimana ye tolesae unai na ye
wane, “Saha hesau ku kita e nige?”
24 Tamowai wa ye kaikewatakikili na ye wane, “Tamowai
ya kitadi kadi kao doha kaiwa se taitaihile'usi.”
25 Yesu nimana ye tolesae'uyoi tamowai wa matana unai.
Na matana wa se lala yo se nega. Ede kabo ginauli maudoidi
ye kitanamwanamwaedi.
26 Na Yesu tamowai wa ye hetamali ye lau yona magai na
ye wane, “Tabu ku uyo magai ne unai.”

Petelo Yesu ye hededehemasalaha meta iya Keliso
(Mataiyo 16:13-20, Luka 9:18-21, Yowane 6:67-69)

27 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se lau wasawasa
Pilipi yona magai Sisaliya dedekana magaidiyao udiyedi.

** **8:15:** *Yisti:* Dius tamowaidi yisti se heyaheyasoniyei lauhekata unai, matawuwuna lauhekata se tadada tamowai udiyedi doha yisti pwalawa ye hesese.

Yodi kabalau ne unai Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Tamowai se hedede yau meta kaiteya?”
28 Siya Yesu kalinana se bui se wane, “Hekadi se wane kowa bena Yowane Babatiso, na hekadi se wane, Eliya, yo hekadi se wane bena kowa peloweta hesau.”
29 Na kabo Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Na komiu? Kwa hedede meta yau kaiteya!” Na Petelo ye wane, “Kowa meta Keliso.”
30 Ede Yesu ye hededebayao udiyedi bena tabu tamowai hesau yona se hedehedede.

Yesu yona boita yo tolo'uyo ye hededehemasalaha
(Mataiyo 16:21-23, Luka 9:22)

31 Na kabo Yesu ye hetubu yona hekahekatao ye hekatadi meta Tau Natuna kabo hekamkamna udoi'udoi udiyedi ye kamkamna. Na Dius babadadiyao yo taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena iya kabo se subu yo se unuhemwaloi, na mayadai haiyona mulidiwai kabo ye tolo'uyo.
32 Yesu yona hedehedede wa ye masalahakalili, unai Petelo Yesu ye woyahesuwala na ye hetubu hedehedede bayabayaodi udiyedi ye hededehekaiyawasi.
33 Na Yesu ye tolobui ye kitalau yona hekahekatao wa udiyedi na ye hededebayao Petelo unai ye wane, “Ku tausuwala, kowa Satani. Kowa nige Yaubada yona nuwanuwatu ku nuwatuidi, na tamowai mo yodi nuwanuwatu udiyedi ku nuwanuwatu.”

Yesu idohagi hemuhemuliwatanina
(Mataiyo 16:24-28, Luka 9:23-27)

34 Na kabo boda wa ye yoganeidi se laoma yona hekahekatao maiyadiyao na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ena hesau ye henuwa bena ye hemuliwatanigau, meta taba ye bom ye nuwagabae'uyoi na yona sataulo ye bahei** na ye hemuliwatanigau.
35 Ena yona nuwatu bena yona mauli tanoubu ta unai ye kabihekahini, meta yona mauli mamohoina kabo ye hetaukwadalele. Na ena tanoubu ta maulina ye nuwagabaei yau yo wasa namwanamwana debamaiyena, kabo mauli nige kana siga ye lobai.
36 Taba tamowai hesau tanoubu ginaulidi maudoidi ye haidi, na ye bom yaluwana ye heyababa'uyoi, meta yona namwa saha?
37 Saha namwanamwana unai kabo yaluwana ne ye hai'uyoi?

** **8:34:** *Yona sataulo ye bahei:* Hedehedede ta kaniyona meta bena ye talamgabaei'uyoi gonowana Yesu debanaena ye boita.

38 Ena hesau teina isi ganaganawalina** yo yabayababana
ta matadiwai ye mwadineigau yo yogu hedehedede ta ye
mwadineidi, Tau Natuna hinage kabo ye mwadinei huyana
Tamana yona didiga unai ye uyoma maiyana yona anelu
tabudiyao." [(9:1)] ** Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi
ye wane, "Ya hededemamohoi: Hekadi inai taba nige se
boita kana siga Yaubada yona basileiya se kita ye lagema ma
gigibwalina."

9

Yaubada Yesu yona didiga ye hemasalaha
(Mataiyo 17:1-8, Luka 9:28-36)

1-2 **Mayadai haligigi-kesega se lau, na kabo Petelo,
Yamesi, yo Yowane Yesu ye woyaidi se sae kuduli lakilakina
hesau kewanawai. Siya se bom mo menai. Hekahekatao
matadiwai na Yaubada Yesu kana kao ye bui.
3 Na kana kwama ye bui ye posi na ye namanama-
likalili, yona posiposi ne nige gonowana tamowai hesau ye
deulilobai kaiyaulina ta unai.
4 Na kabo Eliya maiyana Mose se taumasalaha na Yesu
maiyadi se hedehedede.
5 Kabo Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, "Labi, ye
namwakalili to kita inai. Unai taba gwau haiyona ka kabidi,
hesau kowa yom, hesau Mose yona, yo hesau Eliya yona."
6 Hedehedede wa ye hedede matawuwuna taudi haiyona
wa se matausikalili, unai nige kabina ye kata saha dudulaina
kabo ye hedede.
7 Na kabo yada ye taumasalaha ede ye sumadi. Na yada
wa unai kalina hesau se lapui ye laoma ye wane, "Teina yau
Natugu ya gadosisiyei. Kwa lapulau iya unai!"
8 Nige bayaona na se kaikewatakikili meta Mose yo Eliya
nige se kitadi, na Yesu ye bom mo.

Hekahekatao Yesu unai Eliya se henamaiyei
(Mataiyo 17:9-13)

9 Yesu maiyadi kuduli wa unai se lidi se dobidobi na ye
guguyaidi ye wane, "Saha wau kwa kita wa tabu tamowai
hesau yona kwa hedehedede ye lau ee kana siga Tau Natuna
boita unai ye tolo'uyo."
10 Siya se bom hedehedede wa se nuwanuwatui yo hinage
se hedehededei se wane, "Boita tolo'uyona meta kaniyona
ede saha?"

** **8:38:** *Isi ganaganawalina* hededehemasalaha ede ganawali unai. ** **8:38:** *Na kabo...* meta peina 9:1 unai ka hesigiyama. ** **9:1-2:** Lausoisoi 1 ka hesigi ka tole peina 8 gehegehena ne unai.

11 Na kabo se henamaiyei se wane, “Matawuwuna saha
to laugagayo taulauhekataena se wane, Eliya** taba ye uy-
omabaguna?”
12 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Mamohoi, Eliya
ye laomabaguna na ginauli maudoidi ye kabinonohaidi. Yo
hinage Buka Tabuna unai se kuliyako meta Tau Natuna kabo
ye kamkamnakalili yo tamowai iya se laukwatakwataei.
13 Na ya hededelaowa, Eliya ye laomako,** na saha
yababadi se nuwatuidi na se henuwadi wa tamowai se gin-
aulidiko iya unai, doha iya wasana unai se kuliyako.”

Yesu wawaya ye henamwanamwa
(Mataiyo 17:14-21, Luka 9:37-43)

14 Na kabo se lage hekahekatao hekadiyo wa udiyedi. Na
bodalakilaki se kitadi meta kadi kahao wa se tolohetakikilidi,
yo hinage laugagayo taulauhekataena hekadi maiyadiyao se
haihaikawayagala.
15 Na tamowai wa Yesu se kita meta kaluwadi se loi na se
heloi se lau iya se lautokiyei.
16 Na Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Komiu saha kwa
haihaikawayagalaei?”
17 Boda wa luwadiwai tamowai hesau ye wane,
“Tanuwaga, natugu ya woyaiyama kalimwai. Yaluwa
yabayababana iya ye luwui, unai nige gonowana ye
hedehedede.
18 Ena yaluwa yabayababana iya ye hai, kabo ye gabado-
biyei bwatano ne unai, na kawana ne unai kabo gwasapulo
se pesa, yo hinage kawana ye kapuyahisi yo tauna se todi.
Yom hekahekatao ya kaibwadaidi bena yaluwa yababana ne
se hededehepesa, na nige gonowadi.”
19 Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu isi
ta meta nige yomi sunuma! Kabo ya miya'uyo lohana doha
saha kalimiuyena? Kwa kamnayabayababa! Wawaya me
kwa baheiyama kaliguwai.”
20 Na kabo wawaya wa se woyalae Yesu unai. Huyana
yaluwa yabayababana Yesu ye kita ede wawaya wa ye guli-
dobi bwatano unai na ye tapitapipili yo gwasapulona se pesa.
21 Yesu gama wa tamana ye henamaiyei ye wane,
“Kaiuyana teina kasiyebwa ta ye tubu iya unai?” Tamana wa
ye wane, “Ma gagilina unai.

** **9:11:** *Eliya:* Dius yodi nuwatu bena peloweta Eliya kabo se kita ye baguna ye uyoma tanoubu ta, na kabo Keliso. Yo se nuwatui Eliya yona uyoma ne unai taba nige kamkamna ye hekalo. ** **9:13:** *Eliya ye laomako:* Yesu iya Yowane Babatiso ye hedehededei, yona laulau yo yona paisowa doha Eliya. Eliya hedehededena hinage Mataiyo 11:14unai ku hasili.

22 Huya se bado iya ye gabadobiyei kaiwa kalakalasina
yo waila unai bena kabo ye unuhemwaloi. Na ena kowa
gonowam, kabo ku katekamkamnaegai yo ku saguigai."
23 Yesu ye wane, "Ye saha to ku wane, 'Ena kowa
gonowam'? Ginauli maudoidi kabo se masalaha
taukawamamohoiyeigau** unai."
24 Na gama wa tamana ma kalinalakilakina ye hededebui
ye wane, "Ya kawamamohoiyego! Na yogu sunuma gagilina
ta unai ku saguigau."
25 Na Yesu boda wa ye kitadi se heloi se laoma iya unai,
ede ye hededebayao yaluwa bikibikina wa unai ye wane,
"Yaluwa beyakolakolana yo una'unana, yau ya hededelaowa,
wawaya me ku pesagabae na tabu ku luwu'uyo iya unai."
26 Na yaluwa yababana wa ye yogahi ede wawaya wa ye
nukui na ye laugabaei. Na gama wa kana kao doha tamowai
boiboitana, unai boda wa yodi nuwatu bena ye boitako.
27 Na Yesu ye kabilau wawaya wa nimana unai ye kabi-
hetolo, ede ye tolo.
28 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao se mwalaesae numa
kalona unai. Metai siya se bom na se henamaiyei se wane,
"Matawuwuna saha to nige gonowamai wawaya ne unai
yaluwa yababana ne ka hededehepesa?"
29 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Yaluwa kana kao
doha teina ta, meta tapwalolo mo unai** kabo kwa hededе-
hepesa."

Yesu yona boita yo tolo'uyo ye hededehemasalaha'uyoi
(Mataiyo 17:22-23, Luka 9:43-45)

30 Kabo Yesu maiyana hekahekatao magai wa se laugabae
na Galili unai se laulau. Yesu nige ye henuwa bena tamowai
kabina se kata meta siya ede haedi,
31 matawuwuna yona hekahekatao wa ye hekatadi. Ye hed-
edelau udiyedi ye wane, "Tamowai hesau kabo Tau Natuna
kana ye walohai na ye moselaei tamowai hekadi nimadiwai
na se unuhemwaloi. Kabo ye boita, na mayadai haiyona
mulidiwai kabo ye tolo'uyo."
32 Na Yesu saha ye hedehededeidi ta meta yona heka-
hekatao wa nige se nuwatulobai. Iyamo nige se henamaiyei,
matawuwuna ede se matausi.

Kaiteya ye saekalili Yaubada matanawai?
(Mataiyo 18:1-5, Luka 9:46-48)

** **9:23:** *Taukawamamohoiyeigau:* Yesu yona hedehededе Maleko ye kuli meta, *"Taukawamamohoi kalinawai ginauli maudoidi gonowana."* ** **9:29:** *Tapwalolo mo unai:* Kulikuli beyabeyadi hekadi se kulitubei doha teina: *tapwalolo yo kaihudi mo unai.*

33 Na kabo se lage Kapelenauma unai. Siya numa hesau
kalona unai, na Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Komiu saha
kwa hetahetala keda ne unai?”
34 Siya nige kalinadi, matawuwuna keda wa unai se bom se
henahenamai'uyoidi luwadi ne unai kaiteya ye saekalili.
35 Yesu ye tulidobi na Saudoudoi-labui wa ye
yogagogoidima na ye wane, “Yaubada matanaena kaiteya
tamowai ye henuwa bena ye baguna, taba ye lau ye
mulitamolosi, yo ye hemala tamowai maudoidi yodi heyayai
tauhaina.”
36 Na kabo Yesu ye kabilau wawaya gagilina hesau *[ni-
mana]* unai. Ye kabihetolo matadiyena na ye labasiyama na
ye wane,
37 “Taba kaiteya wawaya gagilina hesau doha teina ye yo-
gaisini yau hesaguwai, meta yau ye yogaisinigau. Yo kaiteya
ye yogaisinigau meta nige yau mo ya bom ye yogaisinigau, na
tauhetamaligau wa ye yogaisini.”

Kaiteya nige ye gudugudui da meta iya kada kaha hesau
(Mataiyo 18:6-9, Luka 9:49-50 yo 17:1-2)

38 Na Yowane ye hededelau Yesu unai ye wane,
“Taulauhekata, tamowai hesau ka kita hesamyena yaluwa
yababadi tamowai udiyedi ye hededehepesadi. Na ka
hededelau unai taba ye kaiyawasi, matawuwuna iya nige
kada kaha hesau.”
39 Yesu ye wane, “Tabu kwa hekahekaiyawasi,
matawuwuna kaiteya laulaugigibwali ye ginauli yau
hesaguwai, iya taba nige gonowana ye tolobuimwamwayau
na ye hededeheyaheyababagau tenem huyana ne unai.
40 Kaiteya nige ye gudugudui da, iya meta tausaguida
hesau.
41 Ya hededemamohoi: Kaiteya waila kaputina ye leyawa
yau hesaguwai matawuwuna kowa Keliso yona, meta unai
maisana kabo ye hai.”

Tabu yababa kedadi udiyedi ta laulau
(Mataiyo 18:6-9, Luka 17:1-2)

42 “Tausunumaegau tamowaina dobidobina** hesau, ena
tamowai hesau iya ye woyahesuwala na yababa ye ginauli,
meta ye namwa mo taba weku lakilakina gadonawai se kau
na se tuudobiyei gabwawai.
43-44 Ena nimam hesau ye woyahesuwalago na yababa ku
ginauli, ku bolihai. Ye namwa mo taba nimam kesega unai

** **9:42:** *Tausunumaegau tamowaina dobidobina:* Kalina Giliki unai hedehededе ta kaniyona labui: *Tamowai gagilina*, o, *wawaya*, yo, *tamowai dobidobina*, siya ede tamowai lakilakidi se kitadobidobiyeidi, yo hinage wawayao.

mauli nige kana siga ku hai, na kabo ma nimalabulabuim na
ku lau kaiwa kalakalasina nige yona huyaboso unai.**
45-46 Yo ena kaem hesau ye woyahesuwalago na yababa ku
ginauli, meta ku bolihai. Ye namwa mo kaem kesega unai
mauli nige kana siga ku hai, na kabo ma kaelabulabuim na
Yaubada ye gabalaego kaiwa kalakalasina unai.**
47 Yo hinage ena matam hesau ye woyahesuwalago yababa
unai, ku lamohai na ku gabaei. Ye namwa mo taba
matam kesega na Yaubada yona basileiya unai ku lage, na
kabo ma matalabulabuim na Yaubada ye gabalaego kaiwa
kalakalasina unai,
48 'temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se
mwaloi,
yo kaiwa nige yona kababoso.' *(Aisaiya 66:24)*
49 Yaubada kabo ye hekalitagomiu kaiwa kalakalasina
unai.**
50 Kalita meta ye namwa, na taba ye tomatoma, kabo
idohagi na ye kalita'uyo? *[Nige gonowana!]* Taba kalita**
kalimiuwai yo kwa hainuwakesega na kwa miya."

10

Paliseya tamowaidi Yesu unai inawase laugagayona se henamaiyei
(Mataiyo 19:1-12)

1 Yesu ye dalahai ye lau Yudeya tehana hesau unai ye
lage, iya ede Yolidani sagasagana hali sanakawasina ne unai.
Na kabo Yolidani wailana unai ye kawasi. Temenai hinage
bodalakilaki se lagegogoma Yesu unai na ye hekatadi. Iya
yona laulau doha tenem.
2 Huyana ne unai Paliseya tamowaidi hekadi se laoma
iya unai bena se laukita ede se henamaiyei se wane, "Taba
tamowai hesau mwanena ye inawasei, meta ye dudulai?"
3 Na Yesu ye henamaiyeidi ye wane, "Mose yona laugagayo
sahasahana ye leyawa?"

** **9:43-44:** Nimakulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli doha teina lausoisoi 44 unai: *Temenai mwatamwata buluma taukaikaidi taba nige se mwaloi, yo kaiwa nige yona kababoso.* ** **9:45-46:** Lausoisoi 46 hinage kulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli doha lausoisoi 44 wa. ** **9:49:** *Ye hekalitagomiu kaiwa kalakalasina unai:* Kalita meta Isalaela unai se tole kai hekadiyo udiyedi na bena ye bawa ye loha na tabu ye pwasa, yo kalita hinage kaitalasam kabahe'a'adi (Lewitikasi 2:13). Hedehedede *hekalitagomiu kaiwa kalakalasina unai* ne kaniyona nuwana hekamkamna unai Yaubada yona tamowai ye kabinonohaidi na se a'a yo se namwa iya matanawai. ** **9:50:** *Kalita* meta hinage kawakeha yo nuwadaumwali miyamiyadi heyaheyasonidi.

4 Se wane, “Mose ye talam bena tamowai ye inawase,
na ye wane bena inawase pepwana** ye kulibagunai, kabo
gonowana mwanena ye hetamali ye lau.”
5 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Teina laugagayo
ta Mose ye kuli komiu yomiu, matawuwuna nuwamiu se
kwailolokalili.
6 Huyana Yaubada tanoubu ta ye hetubu meta loheya yo
waihiu ye ginaulidi.**
7 Unai ede loheya kabo tamana yo sinana ye laugabaeidi na
ye patulau mwanena unai,
8 na siya taudi labui se hemala buluma kesega.** Unai siya
nige tamowai labui, na se hemala tamowai kesega.
9 Unai Yaubada saha ye tolekesegai meta tabu tamowai
hesau ye hetatagwaligwali.”
10 Huyana se uyo numa kalona unai ede yona hekahekatao
Yesu yona hedehedede wa se henamaiyei.
11 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kaiteya tamowai
mwanena ye inawasei na waihiu hesau ye tawasolai, meta
iya ye ganawali.
12 Yo kaiteya waihiu iya mwanena ye inawasei na loheya
hesau ye tawasolai, meta iya hinage ye ganawali.”

Yesu ye kaibwada Yaubada unai kabo wawayao ye kita-
hetetedi
(Mataiyo 19:13-15, Luka 18:15-17)

13 *[Huya hesau,]* tamowai hekadi wawayao gagilidi se woy-
alaedi Yesu unai bena kabo ye kabilau udiyedi *[yo ye hed-*
edehenamwadi]. Na yona hekahekatao wa tamowai wa se
hededehekaiyawasidi.
14 Yesu ye kitadi na ye koipili ede ye hededelau yona heka-
hekatao wa udiyedi ye wane, “Wawayao gagilidi ne bena se
laoma kaliguwai, na tabu kwa gudugudui di, matawuwuna
tamowai yodi sunuma doha teina wawayao ta meta Yaubada
yona basileiya ne siya yodi.
15 Ya hededemamohoi: Tamowai nige gonowana ye lusola
Yaubada yona basileiya unai kana siga yona sunuma doha
wawaya gagilina ta.”
16 Na kabo wawayao wa ye labasidi na nimana ye tolesaedi
kewadiwai na ye hededehenamwadi.

Tamowai gogogogona Yesu unai mauli nige kana siga
henamaina ye henamaiyei
(Mataiyo 19:16-30, Luka 18:18-30)

** **10:4:** *Inawase pepwana*hedehededena ede Dutelonomi 24:1unai. ** **10:6:** Wasana meta Genese 1:27unai ku hasili. ** **10:8:** Hedehedede ta meta Genese 2:24unai ku hasili.

17 Yesu ye hetubu bena ye dalahai, na tamowai hesau ye
heloi ye laoma ye tulibono Yesu talanuwana wa unai na ye
henamaiyei ye wane, “Taulauhekata namwanamwana, taba
saha ya ginauli kabo mauli nige kana siga ya hai?”
18 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ye saha to ku wane yau
ya namwa? Nige tamowai hesau ye namwa, na Yaubada ye
bom mo.
19 Laugagayo kabidi ku kata: Tabu ku kaiunu, tabu ku
ganawali, tabu ku kaiwahali, tabu lauhetala unai ku hed-
edelupolupo, tabu tamowai hesau ku lupohai, yo hinage
tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.”
20 Tamowai wa ye wane, “Taulauhekata, ma gagiligu
unai ye laoma teina meta laugagayo maudoidi ta ya
miyawatanidi.”
21 Yesu ye kitalau ma gadosisina na ye wane, “Ginauli
kesega mo sola nige ku ginauli. Yom gogo maudoidi ku
lokunegabaeidi, na monidi ne ku moseidi taudehadeha yodi,
na kabo galewa ne unai ku wasawasa. Na kabo ku laoma ku
hemuliwatanigau.”
22 Hedehededе wa ye lapui ede ye siliyata na ye dalahai ye
lau ma nuwakamkamnana, matawuwuna ede ye gogokalili.

23 Kabo Yesu yona hekahekatao ye kitahetakikilidi na ye
hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai gogogogodi bena se
lusola Yaubada yona basileiya unai meta ye pilipilikalili.”
24 Yona hedehededе wa unai se siliyata. Na ye hedede'uyo
ye wane, “Natuguwao, Yaubada yona basileiya lusolana meta
ye pilipilikalili.
25 Doha kamela nige gonowana diu duhanawai ye lusola,
gonogonowana doha tamowai gogogogona meta iya hinage
nige gonowana ye lusola Yaubada yona basileiya unai.”
26 Yesu yona hekahekatao wa kabo se siliyatakalili na se
henahenamai'uyoidi se wane, “Kaiteya kabo mauli nige kana
siga ye hai?”
27 Yesu ye kitalau udiyedi na ye wane, “Tamowai kalidiwai
nige gonowana, na Yaubada *[gonowana tamowai ye haidi
se lau yona basileiya unai.]* Matawuwuna Yaubada ginauli
maudoina gonowana ye ginaulidi.”

28 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Kai kabo ido-
hagi? Yoma gogo maudoidi ka laugabaeidiko na ka hemuli-
watanigo.”
29 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamo-
hoi: Kaiteya yona numa, kana kahao, lounao, tamana,
sinana, natunao, yo yona koya ye laugabaedi yau debaguwai
yo wasa namwanamwana debanawai,

30 teina huya ta unai Yaubada kabo ginauli maudoidi
udiyedi ye kainauyakaliliyei, yona numa, kana kahao,
lounao, sinana, natunao, yo yona koya kabo se badokalili.
Yo hinage pilipili kabo ye hekalodi, na malaitom huya kabo
mauli nige kana siga ye hai.
31 Na tamowai ta kitahesae'useidi meta se bado kabo se
laoma se dobi, na tamowai ta kitadobidobiyei'useidi wa meta
se bado kabo se laoma se sae." **

Yesu yona boita hedehededena hehaiyonana
(Mataiyo 20:17-19, Luka 18:31-34)

32 Yesu yona hekahekatao ye bagunaedi se laulau
Yelusalema. Yona hekahekatao wa se siliyata yo
tauhemuliwatanina hekadiyo wa se matausi. Iya
kabo yona hekahekatao wa ye woyahesuwaladi na ye
hededehemasalaha udiyedi saha kabo ye tubu iya unai.
33 Ye wane, "Kwa lapulapuinamwanamwa! Teina ta saesae
Yelusalema. Na temenai kabo tamowai hesau Tau Natuna
kana ye walohai taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataena udiyedi. Kabo se koitalaliu na se hekasa
bena se unui, na kabo se moselaei dagela tamowaidiyao
kalidiwai.
34 Na siya kabo iya se talatalawasiyei yo se kaikaisoi yo se
pidili yo kabo se unuhemwaloi. Na mayadai hehaiyonana
unai kabo ye tolo'uyo."

Yamesi yo Yowane yodi kaibwada
(Mataiyo 20:20-28)

35 Sebedaiyo natunao Yamesi yo Yowane se laoma Yesu
unai se wane, "Tanuwaga, saha ka kaibwadai ne, ka henuwa
bena ku ginauli yomai."
36 Yesu ye henamaiyeidi ye wane, "Komiu saha kwa
henuwa bena ya leyawa?"
37 Na se wane, "Ku hededehesunumagai taba yom basileiya
unai kai tauma labui kabo teha saesaena unai ka tuli, hesau
kowa nimakahatum na hesau seuseulim unai."
38 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Komiu saha kwa
kaikaibwadai ta meta nige kabina kwa kata. Keyakana yau
kabo unai ya numa ne, gonowamiu kabo kwa numa? Yo
hinage babatiso kabo ya hai ne** gonowamiu kabo kwa hai?"

** **10:31:** Lausoisoi ta meta Maleko yona kulikuli wa unai ye kuli, *Na taubaguna se bado kabo se mulita, na taumulita se bado kabo se baguna.* Teina unai Yesu tauhemuliwatanina, siya tanoubu ta unai tamowai dobidobidi yo dehadehadi, yo Dius yodi tauwoyawoya tamowaidi ye heyaheyasoniyeidi. ** **10:38:** *Keyakana yau kabo unai ya numa ne,* yo, *babatiso kabo ya hai ne:* Teina hedehedede labui ta kaniyodi ne meta kesega, iya ede Yesu hekamkamna kabo ye hekalo ne heyaheyasonina.

39 Na se wane, “Kai gonowamai.” Na Yesu ye wane, “Mamohoi! Komiu kabo kagu keyaka ne unai kwa numa, yo yogu babatiso ne unai kabo kwa babatiso.
40 Na yau nige gonowana ya hineli kaiteya kabo kahatugu unai ye tuli yo kaiteya seuseuligu unai ye tuli. Teina kabatuli ta tamagu ye hinelinonohaidiko kaiteyadi kabo udiyedi se tuli.”
41 Yamesi yo Yowane yodi hedehedede wa hekahekatao hekadiyo wa se lapui ede se koipili.
42 Kabo Yesu ye yogagogoidi na ye wane, “Komiu kabina kwa kata meta dagela tamowaidi yodi wasawasa yodi loina bayabayaona unai yodi tamowai se tanuwagaidi, yo idohagi yodi tauwoyawoya yodi gigibwali unai se loinaedi.
43 Na komiu tabu doha tenem. Kaiteya ye henuwa bena yomi bada, iya taba yomi heyayai tauhaina.
44 Yo kaiteya ye henuwa bena ye baguna luwamiuyena, meta iya tamowai maudoidi yodi heyayai tauhaina.
45 Matawuwuna Tau Natuna ye laoma nige bena tamowai iya yona se paisowa, na iya bena tamowai yodi ye paisowa na yona mauli ye mosegabaei na unai tamowai maudoidi ye hemaisahaidi na se mauli.”

Yesu Batimaiyo matana ye helaladi
(Mataiyo 20:29-34, Luka 18:35-43)

46 Yodi kabalau wa unai kabo se lage Yeliko unai. Na Yesu maiyana hekahekatao yo bodalakilaki maiyadiyao magai wa se laugabae, na tamowai matagibugibuna hesau hesana Batimaiyo, Timaiyo natuna, keda dedekanawai ye tutuli na ye kaikaibwada moni.
47 Na huyana Batimaiyo wasa ye lapui meta Yesu Nasaleta tamowaina ye laolaoma dedekana ne unai, kabo ye yogalau unai ye wane, “Yesu, Dawida Natuna, ku katekamkamnaegau!”
48 Na tamowai gwaudi iya se dilai se wane, “Ku mwanou!” Na iya kabo ye yogalakilaki na ye wane, “Dawida Natuna, ku katekamkamnaegau!”
49 Ede Yesu ye talutolo na ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Tamowai ne kwa yoganeiyama.” Ede se yogalau unai se wane, “Nuwam ye talu na ku tolo! Yesu ye yoganeigo!”
50 Taumatagibugibu wa kana kwama ye haigabaei na ye kamposi na ye lau Yesu unai.
51 Yesu iya ye henamaiyei ye wane, “Saha ku henuwa bena ya ginauli kalimwai?” Tamowai matagibugibuna wa ye wane, “Labi, ya henuwa taba matagu ku helaladi.”

52 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku lau, yom sunuma
debanawai ku namwanamwa.” Na mahanana ne unai ta-
mowai wa matana se lala ede Yesu ye hemuliwatani na keda
wa unai se lau.

11

Yesu se hailobai yo se hedebasaei doha wasawasa Yelusalema unai
(Mataiyo 21:1-11, Luka 19:28-38, Yowane 12:12-19)

1 Yesu ma kana bodao Yelusalema se hanahanawui, na se
lage Betepage yo Betaniya dedekadiwai, Olibe koyana unai.
Na kabo yona hekahekatao labui ye hetamalidi se lau
2 na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa lau na magai ne
unai kabo donki natuna kwa kita se paihekahini duu unai,
sola nige tamowai hesau ye tulisae unai. Kwa yailihai na kwa
woyaiyama.
3 Ena tamowai hesau ye henamaiyeigomiu ye wane, ‘Saha
temeta kwa ginaginauli?’, kabo kwa wane, ‘Guiyau ye
henuwa na mahana kubwakubwa mo unai kabo ye heta-
mali'uyoiyama.’ ”
4 Se lau ede donki natuna wa se kita duu unai se pai-
hekahini. Se yaiyaili,
5 na tamowai hekadi temenai se totolo se hededelau kalidi-
wai se wane, “Ye saha to donki natuna ne kwa yaili?”
6 Yesu saha ye hedede kalidiwai wa gonogonowana hinage
se hedede udiyedi ede suisui wa se talamyei.
7 Donki natuna wa se woyai se laeyama Yesu unai. Na kadi
kwama se tolesaedi kewana ne unai, na Yesu ye tulisae unai.
8 Tamowai hekadi kadi kwama se yesedi keda wa unai,
na hekadi hinage kaiwa lagadi se bolidi na keda wa unai se
yesedi.
9 Kaiteyadi se baguna yo se mulita na Yesu maiyadi se
laulau meta se heyoheyoga se wane,
“Hosana!”**
“Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesanawai ku laoma!”**
10 “Ka hedebasaego, kowa kama kulutubu Dawida kana
isimulita. Ku laoma ku tanuwagaigai!”
“Hosana saesaekalilina!” **
11 Na kabo Yesu ye lusae Yelusalema na ye mwalae Numa
Tabuna bakubakuna unai na ginauli maudoidi ye kitasip-
waidi. Na ye hetubu ye meimeilahi, unai Numa Tabuna

** **11:9:** *Hosana:* Kalina Hebelu unai hedehedede hosana kaniyona ede, *Ku gilihaigai.* Hedehedede ta unai Yesu se hedebasaei se wane iya meta taugilihaidi yo yodi wasawasa. ** **11:9:** Hedehedede ta unai Same 118:25-26se katai.

** **11:10:** *Hosana saesaekalilina* kaniyona ede, *Yaubada galewa saesaena unai ka hedebasaei.*

bakubakuna wa ye pesagabae, na maiyana hekahekatao se uyo Betaniya.

Yesu kaiwa ye kawagulaiyei
(Mataiyo 21:18-19)

12 Mala ye tom kabo Betaniya se laugabae se laulau na Yesu
ye tauhasahasali.
13 Kedalohawai ye kitalau bosibosi hesau ye kita, ede kaniy-
ona hesabana ye lau. Na ye kita wa meta lugugaibuna,
matawuwuna kaiwa wa nige yona huyakaniyo.
14 Ede Yesu kaiwa wa ye kawagulaiyei ye wane, “Taba nige
tamowai hesau kaniyom ye kai'uyoi.” Yona hekahekatao
hedehedede wa se lapui.

Yesu taulokune ye henakuhepesadi Numa Tabuna bakubakuna unai
(Mataiyo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yowane 2:13-22)

15 Na kabo se lage Yelusalema ede Yesu ye mwalae Numa
Tabuna bakubakuna unai. Na ye hetubu taulokulokune
yo tauhemahemaisa ye henakudi se pesa. Yo hinage moni
taulaulauhedudu** yodi hatahata yo kaitalasam buneb-
unediyao taulokunedi yodi kabatuli ye buikahalaidi.
16 Na ye laugagayoidi tabu tamowai hesau lokune ye bahei
na ye mwalae Numa Tabuna bakubakuna unai.
17 Yona lauhekata wa unai ye hededelau udiyedi ye wane,
“Se kuliyako se wane,
‘Yogu numa meta tamowai maudoidi yodi kabatapwalolo
numana.’ *(Aisaiya 56:7)*
Iyamo komiu kwa hai ye hemala taukaikaiwahali yodi duha.”
18 Taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataena hekadi yona hedehedede se lapui ede
keda se wase bena taba idohagi kabo se unui. Na Yesu
se matausiyei, matawuwuna ede tamowai gwaudi yona
lauhekata wa se nokoei.
19 Ye meimeilahi ede Yesu maiyana hekahekatao
Yelusalema se laugabaei.

Sunuma gigibwalina Yesu ye lauhekataei
(Mataiyo 21:20-22)

20 Malatomtomyena se uyo Yelusalema na se laulau ede
kaiwa wa se kita meta ye wowoya yo ye pogi.
21 Saha ye tubu wa Petelo nuwana ne unai ye sae ede ye
hededelau Yesu unai ye wane, “Labi, ku kitalau! Lahi kaiwa
wa ku kawagulaiyei wa ye pogi.”

** **11:15:** *Taulaulauhedudu* wa yodi paisowa meta dagela monidiyao se haidi na Yelusalema yodi moni unai se hedududi.

22 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yaubada kwa
sunumaei.
23 Ya hededemamohoi: Ena hesau ye hededelau teina
kuduli ta unai ye wane, ‘Ku tuudobiyego gabwa ne unai’,
na nige ye nuwalabulabui, na ye sunuma mo bena yona
kaibwada ne Yaubada kabo ye ginauli, meta kabo ye ginauli.
24 Unai ya hededelaowa, tapwalolo unai saha kwa kaib-
wadai na kwa sunumaei meta kwa hai, kabo Yaubada ye
leyawa.
25-26 Na yomi huyatapwalolo unai, na ena yomi pilip-
ili kami kahao hekadi udiyedi, bena kwa nuwatugabaeidi,
metai kabo tamamiu galewa ne unai yomi yababa hinage ye
nuwatugabaeidi.”**

Yesu yona gigibwali se henamaiyei
(Mataiyo 21:23-27, Luka 20:1-8)

27 Kabo se lage'uyo Yelusalema unai na Yesu Numa Tabuna
bakubakuna unai ye taitaihile ede taukaitalasam tauwoy-
aidi yo laugagayo taulauhekataena yo tamowai lakilakidi se
laoma iya unai
28 na se henamaiyei se wane, “Gigibwali sahasahana unai
teina laulau ta ku ginaulidi, yo kaiteya yom dudulai ne ye
haiyawa?”
29 Yesu ye hededebui ye wane, “Kabo hinage henamai
kesega ya henamaiyeigomiu. Na ena yogu kwa hedehedede,
kabo hinage ya hededehemasalaha gigibwali sahasahana
unai teina ginauli ta ya ginaulidi.
30 Yowane yona gigibwali haedi ye hai na ye hebaheba-
batiso? Yaubada unai o tamowai udiyedi? Hage, yogu kwa
hedehedede.”
31 Siya se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Taba ta
wane, ‘Yaubada unai ye hai’, iya kabo ye wane, ‘Ede ye saha
to nige kwa kawamamohoiyei?’
32 O taba ta wane, ‘Tamowai udiyedi’, kabo boda se
heyababada.” Na boda se matausiyeidi, matawuwuna mau-
doidi Yowane se kitayako meta iya peloweta mamohoina.
33 Unai kabo se hededelau Yesu unai se wane, “Nige kabina
ka kata.” Ede Yesu ye wane, “Unai yau hinage taba nige
yomiu ya hedehedede gigibwali sahasahana unai ginauli ta
ya ginaulidi.”

** **11:25-26:** Lausoisoi 26 meta kulikuli beyabeyadi hekadiyo mo se kuli doha teina: *“Ena taba komiu yodi yababa ne nige kwa nuwatugabaeidi, meta hinage tamamiu galewa ne unai yomi yababa taba nige ye nuwatugabaeidi.”*

12

Taukitakitahetete yababadi palabolena
(Mataiyo 21:33-46, Luka 20:9-19)

1 Na kabo Yesu ye hetubu ye hededepalabole *[tamowai lakilakidiyao wa]* kalidiwai ye wane, “Tamowai hesau wine koyana ye kumai, na ye ganahetakikili, wine kaniyodi ka-
batamtam ye ginauli, yo kabayaiyaiwa numana ye kabi. Na kabo yona wine koyana ye mosei taukitakitahetete hekadiyo kalidiwai na ye lau magai hesau keda lohaloha unai.
2 Wine yona huyakaniyo ye lage ede yona heyayai tauhaina hesau ye hetamali ye lau taukitakitahetete wa kalidiwai bena koya tanuwagana yona wine kaniyodi ye haidi.
3 Taukitakitahetete wa heyayai tauhaina wa se kelebesi yo se pidili, na se hetamali ye uyo ma nimagaibuna.
4 Heyayai tauhaina hesau ye hetamali'uyoi. Iya kuluna se koilapai yo se kabihenayaikaliliyei.
5 Hinage hesau ye hetamali'uyoi. Iya se koihemwaloi. Na gwaudi kabo ye hetamalidi se lau, meta hekadiyo se pidilidi yo hekadiyo se koihemwaloidi.
6 Laulau ta ye lau ee iya natuna tahunuwana ye bom mo maiyana se miyamiya. Na ye hetamalimulitai na ye nuwatui ye wane, ‘Yau natugu, unai kabo se hekasisiyei.’ *[Na ye lau.]*
7 Taukitakitahetete wa se kita ye laolaoma ede se koitalaliu se wane, ‘Teina ta koya tanuwagana natuna tahunuwana. Kwa laoma ta koihemwaloi, na yona gogo kabo ta hai yoda.’
8 Na se kelebesi yo se koihemwaloi na se gabadikwaei gana dagelana wa unai.
9 Koya tanuwagana kabo saha ye ginauli? Iya kabo ye laoma koya taukitakitahetetena wa ye unuhemwaloidi, na kabo wine koyana wa ye moselaei tamowai hekadi se kitahetete.
10 Komiu taba kabina kwa kata Buka Tabuna unai saha se kuli wa,
‘Taukabinuma weku se subu'usei wa meta ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo saesaekalilina.
11 Teina ta meta Guiyau ye ginauli, na matadaena kitakitana meta ye namwakalili.’” *(Same 118:22-23)*
12 Yesu yona palabole wa Dius yodi tamowai lakilakidiyao wa se nuwatulobai meta siya kadi hedehededе, unai bena se kabihekahini. Iyamo boda wa se matausiyeidi, unai ede se laugabaei.

Takisi monina hedehededena
(Mataiyo 22:15-22, Luka 20:20-26)

13 Kabo Paliseya tamowaidi yo Heloda** yona tamowai
hekadi se hetamalidi se lau Yesu unai yona hedehedede unai
bena se hekalabesibesi.
14 Se lage iya unai kabo se wane, “Taulauhekata, kabina ka
kata meta kowa ku dudulai. Tamowai nige ku matausiyeidi,
matawuwuna tamowai nige ku hekasisigaibuidi. Na
Yaubada yona keda mamohoina mo ku lauhekataei. Ye
dudulai kabo takisi ka mosei Sisa unai o nige?
15 Kabo ka tole o tabu ka toletole?”
Yodi kailupolupo Yesu ye kita na ye wane, “Idohagi to bena
kwa lautonogigau? Hage, denali hesau kwa leyama ya kita.”
16 Ede denali hesau se mosei Yesu unai. *[Ye kaikewai]* na ye
wane, “Teina kaiteya kana kao yo hesana?” Se wane, “Sisa.”
17 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha Sisa
yona, kwa mosei Sisa unai, na saha Yaubada yona, kwa
mosei Yaubada unai.” Hedehedede wa se lapui ede se
nokoeikaliliyei.

Tautolo'uyo meta nige se tawatawasola
(Mataiyo 22:23-33, Luka 20:27-40)

18 Sadusiya tamowaidi yodi nuwatu tauboiboita taba nige
se tolo'uyoma. Na se laoma Yesu se henamaiyei se wane,
19 “Taulauhekata, Mose yona kulikuli unai ye wane, ena
tamowai hesau ye boita, na mwanena ye miyamiya, na nige
natunao, meta bena kana kaha hesau kwabulina ne ye tawa-
solai na natunao ye labasidi, kabo se hemala kana kaha wa
natunao.**
20 Huya hesau tamowai hesau natunao loheloheyao badodi
haligigi-labui. Taubaguna ye tawasola, nige natunao, na ye
boita.
21 Kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai. Iya hi-
nage nige natunao, na ye boita. Na hehaiyonadi ye tawasolai
wa gonogonowana.
22 Yodi haligigi-labui waihiu kesegana wa se tawasolai, na
nige natudiyao. Waihiu wa kabo hinage ye boita.
23 *[Unai yoma henamai ede teina:]* Badodi haligigi-labui wa
meta waihiu wa se tawasolai, na tolo'uyoma unai waihiu wa
kabo kaiteya mwanena?”
24 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kwa nuwap-
wanopwanokalili matawuwuna kulikuli tabudi yo Yaubada
yona gigibwali nige kabidi kwa kata.
25 Huyana tauboiboita se tolo'uyoma taba nige se tawasola
yo taba nige se hetahetawasola. Na siya kadi kao kabo doha
galewa aneludiyao.

** **12:13:** *Heloda* ta, iya wasawasa Heloda Antipasi.

** **12:19:** Tawasola laugagayona ta meta Dutelonomi 25:5-6 unai ku hasili.

26 Na tauboiboita yodi tolo'uyoma Mose yona buka unai
saha ye kuli wa kwa hasili e nige? Temenai, Yaubada ye
taumasalaha kaiwa hesau unai *[na kana kao doha kaiwa ye*
kalapulupululu]. Na ye hededelau Mose unai ye wane,
‘Yau Abelahama yona Yaubada, yo Isako yona Yaubada, yo
Yakobo yona Yaubada.’ *(Esodo 3:6)*
27 Yaubada ta iya nige tauboiboita yodi Yaubada, na iya tau-
maumauli mo yodi Yaubada. Komiu nuwamiu se pwanop-
wanokalili.”

Laugagayo saesaekalilidi
(Mataiyo 22:34-40, Luka 10:25-28)

28 Na laugagayo taulauhekataena hesau ye laoma ede saha
se hetahetaladi wa ye lapuidi. Ye nuwatulobai meta Yesu
hedehedede namwanamwadi ye hedededi udiyedi, ede ye
henamai Yesu unai ye wane, “Mose yona laugagayo maudoidi
udiyedi meta sahasahana ye baguna ede?” 29 Yesu ye wane,
“Teina laugagayo saesaekalilina ede:
‘Isalaela tamowaidi, kwa lapulapui! Guiyau yoda Yaubada,
iya Guiyau kesega mo.
30 Guiyau yom Yaubada ku gadosisiyei ma nuwam mau-
doina, ma yaluwam maudoina, yom nuwanuwatu maudoina
unai, yo ma bayaom maudoina.’ *(Dutelonomi 6:4-5)*
[Teina ta laugagayo bagubagunana.]
31 Helabuina ede teina:
‘Kowa helem taumiya tamowaina ku gadosisiyei, doha ku
bom ku gadosisiyeigo.’ *(Lewitikasi 19:18)*
Teina laugagayo labui ta se saekalili na kabo hekadi wa.”
32 Na kabo laugagayo taulauhekataena wa ye wane,
“Tanuwaga, saha ku hedede wa meta ye dudulai. Ye
mamohoikalili meta Yaubada kesega mo, na nige Yaubada
hesau, iya ye bom mo Yaubada.
33 Yaubada bena ta gadosisiyei ma nuwada maudoina, yo ma
sonogada maudoina, yo ma bayaoda maudoina. Yo heleda
taumiya tamowaina bena ta gadosisiyei, doha ta bom ta
gadosisi'uyoida. Teina laugagayo ta se saekalili ede, na kabo
kaitalasam gabugabudi yo kaitalasam hekadi.”
34 Yesu ye kita meta tamowai wa ye sibasiba, unai ye wane,
“Kowa Yaubada yona basileiya ku hanahanawuiyako.”
Mulina ne unai nige hesau ye nuwabayao bena kalinawai
henamai hesau ye henamai'uyoi.

Dawida natuna hedehededena
(Mataiyo 22:41-46, Luka 20:41-44)

35 Kabo Yesu Numa Tabuna bakubakuna unai ye
laulauhekata na ye henamaiyeidi ye wane, “Matawuwuna

saha to laugagayo taulauhekataena se hedede bena Keliso meta Dawida natuna?
36 Yaluwa Tabuna yona gigibwali unai Dawida ye hedede ye wane,
'Guiyau ye hedededelau yogu guiyau unai ye wane,
"Nimatutuguyena ku tuli** ye lau ee kam waiunu ya toledi kaem guninaena
na se hemala kaem kabatoledi." ' *(Same 110:1)*
37 Dawida Keliso hesana ye katai Guiyau. Na komiu yomi nuwatu saha, idohagi na iya hinage Dawida natuna?" Bodalakilaki wa se lapui meta nuwadi se namwa.

Yesu laugagayo taulauhekataena ye hededeheyababadi
(Mataiyo 23:1-36, Luka 11:37-54, 20:45-47)

38 Yona lauhekata wa unai Yesu hinage ye wane, "Laugagayo taulauhekataena bena kwa kitanamwanamwaedi. Yodi taitaihile udiyedi se henuwa bena kwama lohalohadi** se luwuidi yo kabalokulokune bakubakudi udiyedi bena tamowai se lautokiyeidi ma hekasisidi,
39 yo hinage sunago yo kabakaikaigogo udiyedi kabatuli saesaedi se henuwadi.
40 Na kwabukwabuli yodi numa se lupohaidi, yo yodi tapwalolo se helohadi bena kabo tamowai se nokoeidi. Tamowaidiyao ne Yaubada kabo ye hekamkamnakaliliyeidi."

Kwabuli dehadehana yona kainauya
(Luka 21:1-4)

41 Kabo Yesu ye tuli moni kaba'usa'usa dedekadiwai na ye kaikaikewa na boda se monimonitole. Tamowai monimonidi yodi moni lakilakidi se usaidi kaba'usa'usa wa udiyedi.
42 Na kabo kwabuli dehadehana hesau ye laoma, na pene gagilidi labui ye usaidi. Pene labui wa lakidi meta se gagilikalili.**
43 Yesu yona hekahekatao ye yoganeidima na ye hededelau udiyedi ye wane, "Ya hededemamohoi: Teina kwabuli dehadehana ta kainauya lakilakikalilina ye tole, na kabo maudoidi ne.
44 Matawuwuna ede siya yodi moni lakilakidi udiyedi na kabo hisa mo se haidi na se toledi, na iya yona deha unai yona moni maudoina kalinawai wa ye tolehegehe."

** **12:36:** *Nimatutuguyena ku tuli:* Guiyau nimatutuna unai kabatulina ne meta tamowai saesaedi yodi kabatuli. ** **12:38:** *Kwama lohalohadi* meta tamowai saesaedi kabakitalobaidi, na tamowaigaibu nige gonowana kwama lohalohadi se likwadi. ** **12:42:** *Pene* meta Maleko kalina Giliki unai ye kuli, *Na kwabukwabuli hesau dehadehana ye laoma na lepetona labui ye usaidi, iya ede kodalansi kesega.*

13

Yesu Numa Tabuna koigwaligwalina ye hededenonohai
(Mataiyo 24:1-2, Luka 21:5-6)

1 Yesu maiyana hekahekatao Numa Tabuna unai se pesa,
na yona hekahekatao wa hesau ye hededelau unai ye wane,
“Tanuwaga, numa lauyahidi ne wekudi woiyawa'udoidi ne
sola ku kitadi yo hinage numa namwamuyomuyoudi ne!”
2 Yesu ye wane, “Teina numa yo woyo lakilakidi maudoidi
ta kwa kitadi. Taba nige weku hesau ye kaitalae yona hali
weku kewanaena na maudoidi ne kabo se ulugwaligwali.”

Tanoubu yona huyagehe hekihekinoina
(Mataiyo 10:16-25 yo 24:3-14, Luka 21:7-19)

3 Muliyena kabo Olibe koyana unai Yesu maiyana heka-
hekatao se tutuli na Numa Tabuna se kaikaikewalaei. Na
Petelo, Yamesi, Yowane yo Andeleya se bom se laoma Yesu
unai na se henamaiyei se wane,
4 “Taba yomai ku hedehedede, teina ginauli ta kaiuyana
kabo se tubu, yo hekihekinoidi saha udiyedi bena ka kitalobai
meta kabo se masalaha?”
5 Yesu ye wane, “Kwa kitakitanamwanamwa! Tabu ta-
mowai se lupohaigomiu.
6 Tamowai se bado kabo hesaguyena se laoma na se wane,
‘Yau Keliso ede,’ na tamowai gwaudi se lupohaidi.
7 Huyana iyala wasadiyao yo hinage iyala
wasalupolupodiyao kwa lapuidi, tabu kwa matausi. Teina
ginaulidi ta kabo se tubu, na tanoubu ta yona huyagehe meta
sola.
8 Boda hesau kabo boda hesau se lulululu'uyoidi, basileiya
hesau yo basileiya hesau kabo se hai'iya'iyala'uyoidi. Yo
mwanikuniku teha udoi'udoi udiyedi yo hasahasali hinage.
Hekihekinoi ta yodi tubutubu meta kana kao doha sine
diyadiyakana ye hetubu bena ye labalaba.
9 Komiu kwa kitakitanamwanamwaegomiu! Tamowai
kabo se laegomiu magai babadadiyao udiyedi, yo sunago
kalodiyena kabo se pidiligomiu. Yau debaguwai kabo se
woyalaegomiu kwa tolo gabana yo wasawasa matadiyena,
na bena kabo *[Yaubada yona basileiya wasana]* kwa hedede-
hemasalaha siya kalidiwai.
10 Na bagubaguna teina wasa namwanamwana ta bena
kwa lauguguyaei basileiya maudoidi udiyedi, na kabo
tanoubu yona huyagehe.
11 Na huyana se kabihekahinigomiu yo se laegomiu kabal-
auhetala udiyedi, meta tabu kwa nuwanuwatu kabo hede-
hedede saha udiyedi kwa hedehedede, na saha Yaubada ye
leyawa ne unai kwa hedehedede, matawuwuna komiu taba

nige kwa bom yomi nuwanuwatuyena kwa hedehededе, na
Yaluwa Tabuna kabo ye hekatagomiu na kwa hedehededе.
12 Tamowai kabo yona saeya kana ye walohai, yo tama
kabo natuna kana ye walohai. Natu kabo se tolo na
sinadiyao yo tamadiyao se hewaiunudi na se mosegabaeidi
tau'unuhemwaloidi udiyedi.
13 Tamowai maudoidi kabo se subugomiu yau debaguwai.
Na kaiteya ye tolobayao ye lau ee pilipili ne sigadi unai,
Yaubada iya kabo ye hemauli.”

Kamkamnalakilaki huyana
(Mataiyo 24:15-28, Luka 21:20-24)

14 *[Na kabo Yesu ye wane,]* “Ginauli hesau nuwamata-
matausina, iya magai tauheyababana,** kabo kwa kita ye
totolo nige yona kabatolo mamohoina unai – kulikuli ta
tauhasilina bena ye nuwatulobai! Huyana ne unai teha
Yudeya unai taumiya taba se wasabu se lau kuduli udiyedi
[se kenowadam].
15 Kaiteya yona numa kewana unai na ye pesadobi bena
ye yabubu meta tabu ye mwalaesae numa kalona unai bena
gogo hesau ye hai.
16 Hinage kaiteya yona koya unai ye paipaisowa, tabu ye
uyo yona numa unai kana kwama hesabana.
17 Tenem huyana ne unai sinesineo diyadiyakadi yo labal-
abahauhaudi ya katekamkamnaedi matawuwuna kabo ye
pilipilikalili kalidiwai!
18 Na taba kwa tapwatapwalolo bena yomi huyawasabu ne
tabu huyagwagwama unai.
19 Matawuwuna tenem mayadaidi ne udiyedi kabo
kamkamna lakilakina ye tubu. Yaubada tanoubu yona
huyaginaulina wa unai na ye laoma ee teina nige kamkamna
hesau doha tenem, yo hinage taba nige ye tubu'uyo.
20 Tenem mayadaidi ne, ena Guiyau nige ye hekubwadi,
taba nige tamowai hesau gonowana mauli ye lobai. Na yona
kaisunuwa tamowaidi hesabadi kabo huya ne ye hekubwadi.
21 Tenem huyana ne unai, ena tamowai hesau ye hed-
edelaowa kalimiuwai ye wane, ‘Kwa kaikewa inai! Keliso
ede teinai!’, o ‘Kwa kaikewalau, Keliso ede temenai!’, yona
hedehededе ne tabu kwa kawakawamamohoiyeidi.
22 Matawuwuna ede Keliso lupolupodi yo peloweta
lupolupodi kabo se masalahama. Siya kabo hekihekinoi yo
laulau gigigigibwalidi se ginaulidi na udiyedi bena tamowai

** **13:14:** *Ginauli hesau nuwamatamatausina, iya magai tauheyababana,* meta peloweta Daniyela yona kulikuli unai hinage ta lobai (Daniyela 9:27, 11:31, yo 12:11).

se lupohaidi, yo hinage se kaipate bena Yaubada yona
kaisunuwa tamowaidi se lupohaidi, iyamo nige gonowadi.
23 Unai kwa kitakitanamwanamwa! Ginauli maudoidi
ta ya hededenonohaidiko kalimiuwai, unai kwa lapula-
puinamwanamwa!”

Keliso yona uyoma
(Mataiyo 24:29-31, Luka 21:25-28)

24 *[Na kabo Yesu ye wane,]* “Kamkamnalakilaki mayadaidi
ne gehedi ne unai
‘kabo mahana ye masigili
yo waikena kabo nige ye dawaya,
25 galewa ne kipwaladi kabo se beku,
yo galewa ginaulidi yodi kabamiya Yaubada kabo ye
nukuidi.’** *(Aisaiya 13:10 yo 34:4)*
26 Na tamowai maudoidi kabo Tau Natuna se kita yada ne
unai ye laoma ma gigibwalina yo ma didigana.
27 Iya yona anelu kabo ye hetamalidi se lau yaumai hasi
yodi kabalaoma udiyedi, yo tanoubu yo galewa kadi
sigasiga udiyedi kabo yona kaisunuwa tamowaidi se
woyagogoidima.”

Yesu yona huya'uyoma kaiwa unai ye heyaheyasoniyei
(Mataiyo 24:32-35, Luka 21:29-33)

28 *[Na kabo Yesu ye wane,]* “Bosibosi heyaheyasonina
hedehededena ne kwa kitalau unai, kabo ye hekatagomiu.
Huyana lagadi ne udiyedi se bwagu, kabo lugudi se laukaladi,
meta kabina kwa kata ede yaikini huyana ye hanahanauma.
29 Doha hinage, huyana teina ginauli maudoidi ta kabo kwa
kitadi se tubu, meta kwa nuwatui yo kabo kabina kwa kata
meta *[Tau Natuna]* ye hanahanaumako, iya ede kawakeda ne
unai.
30 Ya hededemamohoi: Teina isi ta taba nige ye gehe ye lau
ee teina ginauli maudoidi ta se tubu.
31 Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na yogu hedehededе ta
taba nige se gehe.”

Bena ta nonononoha
(Mataiyo 24:36-44, Luka 21:34-36)

32 *[Na kabo Yesu ye wane,]* “Mayadaina yo mahanana** ne
nige hesau kabina ye kata. Galewa aneludi yo Natuna hinage
nige kabina se kata, na Tamana ye bom mo.

** **13:25:** *Galewa ginaulidi yodi kabamiya Yaubada kabo ye nukuidi:* Hedehededе ta Maleko yona kulikulina meta ye kuli, *galewa gigibwalidi kabo ye nukuidi.*

** **13:32:** *Mayadaina yo mahanana:* Iya ede tanoubu ta yona huyagehe yo Yesu yona huya'uyoma mayadaina yo mahanana. Lausoisoi 29 yo 31 ku hasili.

33 Komiu bena kwa kitanamwanamwa yo kwa nonononoha, matawuwuna *[Yaubada yona kaisunuwa]* mahanana ne nige kabina kwa kata.

34 Iya ede doha teina: Tamowai hesau yona numa ye laugabaei ye lau magai kedalohaloha unai. Yona heyayai tauhaidi ye toledi yona numa se kitahetete. Hesau to hesau yodi gigibwali yo yodi paisowa ye moseidi, na keda taukitahetetena ye hededelau unai bena ye silasilawa.

35 Unai bena huya maudoina kwa silasilawa, matawuwuna numa tanuwagana yona huya'uyoma nige kabina kwa kata, nuwana kabo meimeilahi, o boniyai duwaduwalina, o pwaole se doudou, o malatomtom gagilina unai.

36 Yona uyoma ne unai tabu bena ye lobaigomiu kwa kenokeno.

37 Hedehededе ta ya hedede kalimiuwai yo tamowai maudoidi udiyedi ya hededelau ya wane, ‘Bena kwa silasilawa yo kwa nonononoha!’ ”

14

Dius babadadiyao se koitalaliu idohagi bena Yesu se unui (Mataiyo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yowane 11:45-53)

1 Mayadai labui mo na kabo Taukiuli yo Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinidi, na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena keda se wasenei meta kailupolupo sahasahana unai kabo Yesu se hai bena se unuhemwaloi.

2 Na se wane, “Tabu henuwaisini mayadaidi ne udiyedi, madai boda se luluida.”

Waihiu hesau Yesu ye heyausi Betaniya unai (Mataiyo 26:6-13, Yowane 12:1-8)

3 Tenem huyana ne Yesu Betaniya unai. Simona hesana hesau Taulepela yona numa unai se kaikaigogo. Na waihiu hesau ye laoma yausi panepanena pakuna alabasata unai se ginauli ye bahei. Yausi panepanena wa nadi unai se ginauli yo maisana ye lakikalili. Waihiu wa yausi pakuna wa kabo gadona ye kesihai na yausi wa ye ini Yesu kuluna unai.

4 Na tamowai hekadi se koipili, unai se gadigadigugu se wane, “Idohagi to yausi ne ye kaiheyai?

5 Taba ye lokunei, denali badodi 300** ye haidi, kabo ye moseidi tamowai dehadehadi yodi.” Na waihiu wa se dilai.

6 Na Yesu ye wane, “Waihiu me kwa kitagabaei! Ye saha to kwa kitaheyababa? Iya laulau namwanamwana ye ginauli kaliguwai.

** **14:5:** *Denali badodi 300* meta taupaisowa bolimai kesega ye paisowa na maisana, meta moni lakilakikalilina.

7 Huya badobado tamowai dehadehadi kabo maiyamiu,
unai huya hekadi kabo kwa nuwatuidi na kwa kainauyaidi.
Na yau meta huya badobado taba nige maiyamiu.
8 Laulau saha gonowana ye ginauli meta ye ginauli, na ye
namwa. Taugu ye heyausi meta ye kabinonohaigau yogu
huyaboita hesabana.
9 Ya hededemamohoi: Kaiyaulina maudoina ta unai, ena
haedi wasa namwanamwana ta se lauguguyaei, meta waihiu
ta saha ye ginauli ta wasana kabo hinage se hedehededei, iya
kabanuwanuwatuina."

Yudasi Isakaliyota Yesu kana ye walohai
(Mataiyo 26:14-16, Luka 22:3-6)

10 Na Yudasi Isakaliyota, iya Saudoudoi-labui wa hesau,
kabo ye lau taukaitalasam tauwoyaidi udiyedi bena Yesu
kana ye walohai.
11 Yona hedehedede se lapui meta se gwauyala, na se hed-
edehesunuma kabo moni se mosei. Unai kabo Yudasi ye het-
ubu keda ye wase idohagi kabo Yesu ye moselaei kalidiwai.

Yesu yona hekahekatao Taukiuli kaina se kabinonohai
(Mataiyo 26:17-19, Luka 22:7-14)

12 Na kabo Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina
mayadaina bagubagunana unai Dius yodi laulau bena
Taukiuli mamoena se kaitalasamyei, unai Yesu yona
hekahekatao se henamaiyei se wane, "Haedi ku henuwagai
bena kabo kada Taukiuli kaina ka kabinonohai?"
13 Unai yona hekahekatao labui ye hetamalidi se lau
Yelusalema, na ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa lau
magailaki ne unai, kabo loheya hesau ye lobaigomiu, iya
waila pakuna ye bahei. Tamowai ne kwa hemuliwatani
14 ee ye mwalaesae numa hesau unai. Temeta numa ne
tanuwagana kabo kwa henamaiyei kwa wane, 'Tanuwaga
taumana dahalana ye henamaiyei bena unai maiyana heka-
hekatao Taukiuli kaina se kai.'
15 Iya kabo numa heisi helabuina unai dahala lakilakina
hesau ye hekitagomiu. Dahala ne unai ginauli maudoidi ede
nonohadi. Temenai kada kai kwa kabinonohai."
16 Yona hekahekatao wa se lau magai wa unai se lage, na
Yesu saha ye hedededi wa meta se lobaidi gonogonowana.
Unai kabo Taukiuli kaina se kabinonohai.

Yesu kana tauwalohai ye hededenonohai
(Mataiyo 26:20-25, Luka 22:21-23, Yowane 13:21-30)

17 Meimeilahina ne unai Yesu maiyana Saudoudoi-labui wa
se lagelau numa wa unai.

18 Siya sola ma kaikaidi na Yesu ye hededelau udiyedi ye
wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Luwamiu ta unai
hesau maiyagu ka kaikaikesega, iya kabo kagu ye walohai.”
19 Kabo se nuwayababakalili na kesega kesega Yesu se
henamaiyei se wane, “Nuwana yau?”
20 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Iya meta Saudoudoi-
labui ta luwamiu ne unai. Tamowaina ede maiyagu kama
pwalawa ka hedakwadobiyei gaeba kesega unai.
21 Tau Natuna kabo ye boita doha se kuliyako wa. Na
yababa mo kabo ye talu Tau Natuna kana tauwalohaina ne
unai. Taba ye namwa mo iya tabu se labasi.”

*Yesu yona hekahekatao maiyanao yodi kaikaigogo gehege-
hena*
(Mataiyo 26:26-30, Luka 22:15-20, 1 Kolinito 11:23-25)

22 Sola ma kaikaidi na Yesu pwalawa ye hai, Yaubada ye
lautokiyei, na kabo ye kihi na ye moseidi yona hekahekatao
kalidiwai na ye wane, “Kwa hai na kwa kai! Teina ta yau
taugu.”
23 Na kabo waina keyakana hinage ye hai, Yaubada ye
lautokiyei, na ye mosei kalidiwai. Na maudoidi unai se numa.
24 Na Yesu ye wane, “Teina ta yau kwasinagu ye didi ta-
mowai maudoidi hesabadi. Kwasinagu unai Yaubada yona
talam hauhauna ye hemamohoiyei.
25 Ya hededelaowa kalimiuyena: Wine kaniyona masina
taba nige ya numa'uyoi ye lau ee Yaubada yona basileiya unai
kabo waina hauhauna ya numa'uyoi.”
26 Kabo wanalautoki hesau se wanai, na kabo se dalahai se
lau Olibe koyana unai.

Yesu Petelo yona uhala ye hededenonohai
(Mataiyo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yowane 13:36-38)

27 Kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye
wane, “Maudoimiu kabo kwa laugabaegau, matawuwuna
Buka Tabuna unai se kuliyako,
‘Mamoe taukitahetetedi kabo ya unuhemwaloi,
na yona mamoe yawoina kabo se wasabugwaligwali.’
(Sakaliya 13:7)
28 Na yogu tolo'uyo mulina ne unai kabo ya bagunaegomiu ya
lau Galili.”
29 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Nuwana
maudoidi kabo se laugabaego, na yau taba nige.”
30 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ya hededemamohoi:
Teina boniyai ta unai kabo ku uhalaegau ma haiyona, na
kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina.”

31 Na Petelo ye hedehededebayao ye wane, “Ena yau maiyam
kabo ta boita, iyamo taba nige ya uhalaego.” Na yona heka-
hekatao maudoidi wa yodi hedehedede kesega.

Yesu Getesemani unai ye tapwalolo
(Mataiyo 26:36-46, Luka 22:39-46)

32 Na kabo se lage teha hesau unai hesana ede Getesemani,
na Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane,
“Teinai kwa babawa, na ya lau ya tapwalolo.”
33 Na Petelo, Yamesi yo Yowane ye yoganeidi na maiyanao
se lau, na kabo ye hetubu ye nuwakamkamna yo nuwana ye
dagugu
34 na ye wane, “Nuwagu ta ye kamkamnakalili gonowana
kabo unai ya boita. Teinai kwa miyamiya na kwa silasilawa!”
35 Yesu ye tausigilau na ye guliyaboyabomdobi bwatano
unai na ye tapwalolo taba kamkamna mahanana ne tabu ye
hekalo.
36 Na ye wane, “Aba, Tamagu, kowa gonowam ginauli
maudoidi ku ginaulidi. Teina kamkamna keyakana ta ku
laehesuwala. Iyamo yogu nuwanuwatu ta tabu ku ginauli,
na kowa yom nuwanuwatu mo ku ginauli.” 37 Na kabo Yesu
ye uyoma na ye lobaidi meta se kenoko. Na ye hededelau
Petelo unai ye wane, “Simona, nige gonowana awa kesega ku
silasilawa?
38 Kwa silasilawa yo kwa tapwatapwalolo, na taba nige
noho kwa hekalo na unai kwa beku. Yaluwamiu ta se talam,
na iyamo taumiu ta se basabasa.”
39 Yesu kabo ye uyo ye tapwalolo na yona kaibwada wa
kesekesegana mo.
40 Na ye uyoma ye lobai'uyoidi ma kenodi, matawuwuna
ede kamnadi se yababakalili na nige kabina se kata kabo saha
se hedede iya unai. *[Kabo Yesu ye uyo ye tapwalolo'uyo.]*
41 Na hehaiyonana unai Yesu ye uyoma na ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu sola kwa kenokeno yo kwa kaikaiyawasi? Nabada! Mahana ye lageko! Tau Natuna kana tauwalohai kabo iya ye moselaei yababa tamowaidiyao nimadiyena.
42 Kwa tolo na ta lau! Kagu tauwalohai meta ye lageko.”

Yudasi Yesu ye moselae Dius babadadiyao yodi tau'iyala udiyedi
(Mataiyo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yowane 18:1-11)

43 Yesu sola ma hedehededena, na Yudasi, iya Saudoudoi-
labui wa hesau, ye laoma na bodalakilaki maiyanao. Siya
taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo taulauhekataena yo
magai babadadiyao se hetamalidi se lau ma kelekelepadi yo
yodi kepata se baheidi.

44 Bagubaguna, tauwalohai wa hekihekinoi ye hededehe-
sibasibanonohaidiko ye wane, “Tamowai ya simtai ne meta
iya yomi tamowai. Kwa hai na kwa kitahetete na kwa woya-
hesuwala.”
45 Yudasi kabo ye dudulai ye lau Yesu unai na ye wane,
“Labi!”, na ye simtai.
46 Na kabo boda wa Yesu se hai.
47 Na tamowai hesau Yesu maiyana se totolo wa kelepa ye
niusi na ye heguli ede taukaitalasam saesaena yona heyayai
tauhaina hesau beyana ye bolihai.
48 Yesu ye hededelau boda wa udiyedi ye wane, “Yau doha
taukaikaigahu, na kelebesigau hesabana kwa laoma meta ma
kelekelepamiu yo kepata kwa baheidi?
49 Mayadai badobado yau maiyamiu ta miyamiya yo Numa
Tabuna bakubakuna unai ya laulauhekata, na nige kwa kabi-
hekahinigau. Na saha se kuliyako Buka Tabuna unai, taba ye
laoma ye hemamohoiyei.”
50 Na Yesu yona hekahekatao maudoidi wa se laugabaei na
se wasabugwaligwali.
51 Hewali hesau temenai, kaleko maisa lakilakina ye likwa
na iya Yesu ye hemuhemuliwatani. Iya hinage bena se
kabihekahini,
52 na kana kaleko wa nimadiwai se kabikabi, na iya ma
taugaibuna ye wasabu.

Sunedeli bodana Yesu se helauhetala
(Mataiyo 26:57-68, Luka 22:54-55,63-71, Yowane 18:13-14,19-21)

53 Na kabo Yesu se woyalaei taukaitalasam saesaena yona
numa unai. Menai taukaitalasam tauwoyaidi, tamowai laki-
lakidi yo laugagayo taulauhekataena maudoidi se koigogo.
54 Boda wa dageladi unai Petelo ye laoma ede ye mwalaesae
taukaitalasam saesaena yona numa wa bakubakuna unai.
Menai taukaitalasam saesaena yona taupaisowa tamowaidi
maiyanao se tuligogoi na se kaimwaiga.
55 Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yo Sunedeli ta-
mowaidi maudoidi Yesu kana mata se wasenei na bena se
unuhemwaloi. Iyamo nige kana mata saha hesau se lobai.
56 Tamowai se bado se hededelupolupo na Yesu se hegilu,
na yodi hedehedede wa nige kesega.
57 Na kabo hekadi se tolo Yesu kana gilu se hededelupolupo
na se wane,
58 “Iya doha teina ye hedede na ka lapui ye wane, ‘Teina
Numa Tabuna tamowai nimadiyena se ginauli ta, yau kabo
ya koigwaligwali, na mayadai haiyona unai kabo hesau ya
hetolo'uyoi, iya nige tamowai nimadiyena se ginauli.’ ”
59 Na iyamo yodi hedehedede wa nige gonogonowadi.

60 Na kabo taukaitalasam saesaena wa ye tolo duwaduwa-
lidiwai na Yesu ye henamaiyei ye wane, “Nige gonowana ku
hedededebui? Teina tamowai ta kam hedehedede maudoidi se
hedededi ta mamohoidi o nige?”
61 Na Yesu ye mwanomwanou na nige saha hesau ye hed-
ede. Taukaitalasam saesaena kabo ye henamai'uyo ye wane,
“Kowa Keliso, Saesaekalilina natuna?”
62 Kabo Yesu ye hededebui ye wane, “Yau Kelisona ede.
Na Tau Natuna kabo kwa kita Yaubada Saesaekalilina ni-
matutuna unai ye tutuli yo hinage galewa yadadi udiyedi ye
laoma.”
63 Kabo taukaitalasam saesaena wa ye bom kana kwama
ye pulisidi na ye wane, “Taba nige tamowai hesau ta
wasenei'uyoi na bena ye hedehedede teina tamowai ta hesa-
bana!
64 Yona hededeheyababa kwa lapuidiko. Na yomi hineli
doha saha?” Na maudoidi se talam meta iya yababa ye
ginauli, unai taba ye boita.
65 Na kabo hekadi iya se kaikaisoi yo matana se suma kabo
nimadi se nokudi na se biteli na se wane, “Hage, ku hedede-
hemasalaha *[kaiteya ye biteligo]*?” Na kabo taukaitalasam
saesaena yona taupaisowa Yesu se hai na hinage se biteli.

Petelo Yesu ye uhalaei
(Mataiyo 26:69-75, Luka 22:55-62, Yowane 18:15-18,25-27)

66 Petelo sola numa bakubakuna wa unai na taukaitalasam
saesaena yona heyayai tauhaina waihiuna hesau ye laoma.
67 Na Petelo ye kita ye kaikaimwaiga ede ye
kitanamwanamwaei na kabo ye hededelau unai ye wane,
“Kowa hinage Yesu Nasaleta tamowaina wa maiyam.”
68 Na Petelo ye uhala ye wane, “Saha ku hedehedede me
nige kalikalili kabina ya kata.”
Na kabo ye sigilau gana kawamatana dedekanawai. Na
pwaole hakiyana ye dou.
69 Na temenai heyayai tauhaina waihiuna wa ye kita'uyoi
ede ye hededelau tautotolo wa udiyedi ye wane, “Teina ta-
mowai ta meta siya kadi kaha hesau.”
70 Na iya ye uhala'uyo.
Huyakubwakubwa mo kabo tautotolo temenai wa se hed-
edelau unai se wane, “Mamohoi, kowa kadi kaha hesau,
matawuwuna kowa Galili tamowaina.”**
71 Petelo kabo ye bom ye hededeheyababa'uyoi na ye kaig-
wala ye wane, “Temeta tamowai me yau nige kabina ya kata.”

** **14:70:** *Kowa Galili tamowaina:* Kulikuli beyabeyadi hisa mo lausoisoi 70 gehegehena ne se kuli doha teina: *kowa Galili tamowaina, yo hinage kalinamiu kesega.*

72 Na kabo pwaole hakiyana ye dou helabuina. Mahanana
ne unai Yesu yona hedehedede wa Petelo nuwana ne unai
ye sae, doha teina, “Sola nige kamkam hakiyana ye dou
ma labui, na kowa kabo ku uhalaeigau ma haiyona.” Unai
nuwana ye kamkamnakalili na ye doumwalomwaloi.

15

Yesu se hetolo Pilato matana unai
(Mataiyo 27:1-2,11-14, Luka 23:1-5, Yowane 18:28-38)

1 Malatomtom gagilina unai kabo taukaitalasam
tauwoyaidi maiyadi tamowai lakilakidi yo laugagayo
taulauhekataena yo Sunedeli maudoidi yodi hineli se ginauli.
Na kabo Yesu nimana se paidi na se woyai se lau na se
moselaei Pilato unai.
2 Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane, “Kowa Dius ta-
mowaidi yodi wasawasa?” Yesu ye hededebui ye wane, “Aa,
saha ku hedede ne mamohoi.”
3 Na kabo taukaitalasam tauwoyaidi yodi hedehedede
udoi'udoi udiyedi Yesu se hegilukaliliyei.
4 Unai Pilato Yesu ye henamai'uyoi ye wane, “Kowa nige
kalinam? Siya hedehedede udoi'udoi udiyedi se hegilugo.”
5 Yesu nige saha hesau ye hedede, unai Pilato ye nokokalili.

Dius se henuwa bena Yesu ye boita
(Mataiyo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yowane 18:39—19:16)

6 Bolimai badobado Taukiuli Henuwaisinina huyana unai
Pilato yona laulau meta taba Dius tamowaidi numatutugudu
tamowaina hesau se kaibwadai, kabo ye yailigabaei.
7 Tenem huyana ne unai taukaiunu hesau hesana Bal-
abasi numatutugudu unai ye miyamiya. Iya ma kana kahao
maiyadi gabemani se haikabi, na tamowai hekadi se koi-
hemwaloidi.
8 Bodalakilaki se lagegogoi Pilato unai na se kaibwadai
bena Taukiuli Henuwaisinina unai na laulau saha ye ginag-
inauli wa bena ye ginauli.
9 Pilato ye henamaiyeidi ye wane, “Kwa henuwa bena Dius
yodi wasawasa ya yailigabaei kalimiuwai?”
10 Na ye henamaiyeidi, matawuwuna ye nuwatulobaiyako
meta taukaitalasam tauwoyaidi wa Yesu se kaikalomagig-
iliyei na debanawai se moselaei iya unai.
11 Taukaitalasam tauwoyaidi boda se henuwasaedi na se
kaibwada Pilato unai bena Balabasi ye yailigabaei.
12 Na Pilato ye henamaiyeidi ye wane, “Saha kabo ya gin-
auli teina tamowai ta unai, iya kwa katai ede Dius yomi
wasawasa?”
13 Na se yogasae se wane, “Ku hesatauloyawa!”

14 Pilato kabo ye henamai'uyo ye wane, “Matawuwuna
saha? Yababa sahasahana ye ginauli?” Siya kabo se yogalak-
ilaki se wane, “Ku hesatauloyawa!”
15 Pilato ye henuwa bena boda wa ye henuwanamwadi,
unai Balabasi ye yailigabaei. Na kabo ye hedede yona iyala
tamowaidi Yesu se pidili wipi unai na mulinaena kabo ye
moselaei na se hesataulo.

Iyala tamowaidi Yesu se talatalawasiyei
(Mataiyo 27:27-31, Yowane 19:2-3)

16 Na kabo iyala tamowaidi Yesu se woyalaei Pilato yona
numa bakubakuna** unai na kadi kahao se yogagogoidima.
17 Siya kabo kwama pulupululuna *[kana kao doha wa-
sawasa kana kwama]* se baheiyama na Yesu se heluwui na
kaiwa gwaligwalina laganao se heidi doha kolona na se hen-
abai.
18 Na se laulautokiyei se wane, “Dius yodi wasawasa
miyamiyahaina, yauwedo!”
19 Kuluna ne didiyali unai se pidili yo se kaikaisoi, na se
tulibono iya talanuwana ne unai na se talatalawasiyei.
20 Se talawasikaiyawasi kabo kwama pulupululuna wa se
haigabaei na kana kwama wa se helikwa'uyoidi. Na kabo se
woyalaei Yelusalema dagelanawai bena se hesataulo.

Yesu se hesataulo
(Mataiyo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yowane 19:17-27)

21 Yelusalema se hetubu bena se laugabaei na tamowai
hesau hesana Simona se lobai koya unai ye uyoma. Iya Sailini
tamowaina, Alekisenda yo Lupuso tamadi. Iyala tamowaidi
wa Simona se lauhelili ede Yesu yona sataulo ye bahei.
22 Yesu se woyai se laei teha hesau hesana Golagota, kaniy-
ona ede mwayalu magaina.
23 Kabo mulo yo waina se hebwalikesegaidi na se mosei
bena ye numa, na ye laukwatakwata.
24 Na kabo se hesataulo. Tauhesataulona wa Yesu yona
kaleko se hinelidi na se kaiheyaidi kaiteya kabo yona saha ye
hai.
25 Malatomtom awa hehaligigi-hasina unai Yesu se hesa-
taulo.
26 Yodi kabahegiluna hedehededena wa se kuli *[molumolu
** hesau unai]* na se pawatisae kulubawana wa unai. Kulikuli
wa doha teina, “DIUS YODI WASAWASA.”

** **15:16:** *Pilato yona numa bakubakuna* meta tau'iyala yodi kabamiya.
** **15:26:** *Molumolu* meta kaiwa tupwana se tadihetabataba. Yodi kabakuli gogona Maleko nige ye kulihemasalaha, nuwana pepwa tupwana se hepaisowa.

27-28 Laulau yabayababadi tauginaginaulidi labui** se
hesataulodi iya maiyanao, hesau kahatuna unai na hesau
seuseulina unai.**
29 Keda unai tamowai se sae yo se dobi na se hagahagasiyei
yo se kulukulukwadei na se wane, “Amokisa! Kowa bena
Numa Tabuna tauhetatagwaligwalina, na mayadai haiyona
unai kabo ku hetolo'uyoi wa!
30 Hage, ku hemauli'uyoigo na sataulo me unai ku pesado-
bima!”
31 Yo hinage taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataena iya se talatalawasiyei se wane, “Tamowai
hekadi ye saguidi, na nige gonowana ye bom ye sagu'uyoi!
32 Ye hedehedede bena iya Keliso, yo kita Isalaela yoda
wasawasa. Taba sataulo ne unai ye pesadobima, kabo ka
kita yo ka kawamamohoiyei.” Tamowai labui maiyanao se
hesataulodi wa Yesu hinage se hagahagasiyei.

Yesu ye boita
(Mataiyo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yowane 19:28-30)

33 Mayamayadailaki unai magai wa maudoina ye masigili
ye lau ee meimeilahi awa hehaiyonana unai.
34 Mahanana ne unai Yesu ye yoga ma kalinalakilakina
ye wane, “*Eloi, eloi, lama sabatani?*”, kaniyona ede, “Yogu
Yaubada, yogu Yaubada, idohagi to ku nuwagabaegau ta?”
35 Na dedekana unai tautotolo hekadi kalinana se lapui ede
se wane, “Kwa lapui! Iya Eliya ye yogayoganei.”
36 Kabo tamowai hesau ye heloi ye lau balo ye hedakwa
winega unai, na ye paihepatu didiyali unai, na kabo ye
helelesae Yesu unai bena ye numa, na ye wane, “Hage ta kita,
kabo Eliya ye laoma na sataulo unai ye haigabaei.”
37 Yesu ye yoga ma kalinalakilakina, na kabo yawasina ye
pito.
38 Tenem mahanana ne unai meta Numa Tabuna woyona
kaleko** ye taigalilabuiyei kewa unai ye dobi guni.
39 Iyala taubagunaena tamowaina Yesu yona sataulo
dedekana ne unai ye totolo, na huyana kalinana ye lapui
yo ye kita idohagi ye boita meta ye wane, “Mamohoi, teina
tamowai ta iya Yaubada Natuna!”

** **15:27-28:** *Laulau yabayababadi tauginaginaulidi labui* ta yababa saha se ginauli meta nige ye masalaha. Nuwana kedaena tamowai se laugudugudui na yodi gogo se kaiwahalidi, o nuwana Loma yodi loina se haikawayagalaei.

** **15:27-28:** Kulikuli beyabeyadi hisa mo lausoisoi 28 se kuli: *Na teina saha se ginauli ta meta peloweta ye kuliyako wa ye wane, “Yodi kabikabina meta doha iya yababa tauginaulina hesau.”* (Aisaiya 53:12)

** **15:38:** *Woyona kaleko:* Teina woyo kaleko ta tamowai ye gudugudui bena tabu se mwalamwalaesae teha tabukalilina unai (Hebelu 9:2-4).

40 Waiwaihiuwo hekadi kedalohawai se kitakitalau.
Luwadi ne unai meta Maliya, Magadala waihiuna, yo Maliya
Yamesi gagilina maiyana Yose sinadi, yo Salome.
41 Huyana Yesu Galili unai meta se hemuliwatani yo se
kitahetete. Yo sinesineo gwaudi Yesu maiyanao se saema
Yelusalema wa, siya hinage temenai.

Yosepa Yesu ye tole bwayabwaya unai
(Mataiyo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yowane 19:38-42)

42-43 Yelusalema unai Alimatiya tamowaina hesau hesana
Yosepa. Iya Sunedeli kadi boda saesaena hesau yo Yaubada
yona basileiya ye nayanayai.
Yesu yona huyaboita mayadaina ne meta kabinonoha
mayadaina,** na mulina ne unai kabo Sabati. Mahana ye
duitalu *[na sola kabo Sabati hekasisina ye hetubu]* na Yosepa
ma nuwabayaona ye lau Pilato unai na Yesu tauna ye kaib-
wadai.
44 Yesu yona boita wa wasana Pilato ye lapui meta ye
siliyata na nige ye kawamamohoi. Unai iyala taubagunaena
tamowaina wa ye yoganei na ye henamaiyei.
45 Pilato hedehedede wa ye lapui meta mamohoi, unai Yesu
tauna ye talamgabaei kabo Yosepa ye hai.
46 Yosepa kabo kaleko posiposina ye hemaisa na kabo ye lau
Yesu tauna ye taluhidobiyei na kaleko wa unai ye suma, na
ye tole bwayabwaya unai. Na kabo weku lakilakina ye builae
bwayabwaya duhana wa ye buigudui.
47 Maliya Magadala waihiuna maiyana Maliya Yose sinana
se kita haedi Yosepa Yesu tauna ye tole.

16

Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi
(Mataiyo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yowane 20:1-10)

1 Sabati mayadaina gehena unai Maliya Magadala wai-
hiuna, Maliya Yamesi sinana, yo Salome se lau yausi
panepanedi se hemaisadi bena kabo Yesu se heyausi.
2 Sabati hauhauna ne mayadaina bagubagunana unai,
malatomtom mahana ye dalasae kabo se dalahai se lau Yesu
bwayabwayana unai.
3 Na se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Bwayab-
waya kawamatana unai kabaguduna wekuna wa kabo
kaiteya ye buihesuwala?”
4 Na bwayabwaya wa unai se lage na se kitalau ede bwayab-
waya guduna weku lakilakina wa se kita meta kawamata wa
dedekanawai.

** **15:42-43:** *Kabinonoha mayadaina* unai meta Dius se kabinonoha Sabati hesa-
bana. Teina meta Palaide ye lau mahana ye dui.

5 Na kabo se lusae bwayabwaya kalona wa unai na hewali
hesau se kita, meta se matausi. Kana kwama posiposina na
ye tutuli tehakahakahatu unai.
6 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu kwa matausi!
Yesu Nasaleta tamowaina se hesatauloyako wa kwa wase-
wasenei. Yaubada ye hetolo'uyoiyako. Sola kabatolena wa
kwa kita, iya nige inai.
7 Na kwa lau yona hekahekatao yo Petelo yodi kwa hede-
hedede kwa wane, ‘Yesu kabo ye baguna ye lau Galili. Teme-
nai kabo iya kwa kita doha ye hededenonohaiyako.’ ”
8 Waiwaihiuwo wa se matausikalili yo se tabutabubu, unai
bwayabwaya wa se pesagabae na se wasabu se lau. Na nige
tamowai hesau yona se hedehedede, matawuwuna ede se
matausikalili.**

Yesu ye taumasalaha Maliya Magadala waihiuna unai
(Yowane 20:11-18)

9 Sabati wa mayadaina bagubagunana malatomtom gag-
ilina unai Yesu ye tolo'uyo na ye taumasalahabaguna Maliya
Magadala waihiuna unai. Huya bagubagunana unai yaluwa
yabayababadi haligigi-labui Yesu ye hededehepesadi waihi-
una ne unai.
10 Maliya kabo ye lau Yesu yona hekahekatao wa yodi
ye hedehedede. Siya meta sola ma nuwadubudi yo ma
doudoudi.
11 Na wasa wa se lapui meta Yesu ye mauli'uyoko na Maliya
iya ye kitayako, na iyamo nige se kawamamohoiyei.

Yesu ye taumasalaha tauhemuliwatanina labui udiyedi
(Luka 24:13-35)

12 Na kabo Yesu kana kao udoi unai ye taumasalaha
tauhemuliwatanina labui udiyedi huyana se laulau magai
hesau unai.
13 Siya kabo se uyo Yelusalema unai kadi kahao wa yodi se
hedehedede, na hinage nige se kawamamohoiyeidi.

Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao wa udiyedi na yodi paisowa ye moseidi
(Mataiyo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yowane 20:19-23)

14 Na huyana Saudoudoi-kesega wa ma kaikaidi kabo
Yesu ye taumasalaha udiyedi. Na ye dilaidi, matawuwuna
se nuwakwailolo yo nige se kawamamohoi taukitana wa
udiyedi.
15 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa lau magai mau-
doidi kaiyaulina ta unai na wasa namwanamwana ta kwa
lauguguyaei tamowai maudoidi kalidiwai.

** **16:8:** Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoisoi 8 unai se kaiyawasi na lausoisoi 9 ye lau 20 nige se kulidi.

16 Kaiteya ye kawamamohoiyeigau yo babatiso ye hai meta
Yaubada kabo iya ye hemauli. Na kaiteya nige ye kawa-
mamohoiyeigau, Yaubada kabo ye hekamkamna.
17 Taukawamamohoiyeigau ne kabo teina laulau ta se gin-
aulidi Yaubada yona gigibwali unai: Yau hesaguwai kabo
yaluwa yabayababadi se hededehepesadi tamowai udiyedi.
Yo kalina hekadi nige kabidi se kata kabo udiyedi se hedehed-
ede.
18 Siya kabo mwata kaikaikalasidi nimadi udiyedi se
haidi, yo ena kaikailewa se numa, taba nige se boita. Yo
ena nimadi se tolesaedi taukasikasiyebwa udiyedi, kabo se
namwanamwa."

Yaubada Yesu ye hai ye sae galewa
(Luka 24:50-53)

19 Guiyau Yesu yona hedehedede gehena unai meta kabo
Yaubada iya ye hai ye saei galewa. Temenai Yaubada nimatu-
tuna unai ye tuli.
20 Yesu yona hekahekatao kabo se lau magai maudoidi se
tauhetakikilidi na se lauguguya tamowai maudoidi kalidi-
wai. Na Guiyau maiyadi, yo yodi lauguguya ye hemamo-
hoiyedi laulau gigigigibwalidi udiyedi.

Luka
Yesu wasana Luka ye kuli wa
Buka ta hededehemasalahana

Teina buka ta taukulina meta Luka. Iya nige Dius tamowaina, na nuwana magai Antiyokiya unai ye laoma, iya ede teha Siliya unai. Kana paisowa meta iya doketa, yo iya hinage apostolo Paulo tausaguina hesau (Kolose 4:14, Apostolo 16:10, Pilemona 24, 2 Timoti 4:11). Na Yesu wasana ta yo hinage Apostolo Yodi Paisowa bukana ye kulidi taubada lakilakina hesau hesana Teopilo yona (Luka 1:1, Apostolo 1:1). Hesa ta kaniyona ede Yaubada taugadosisiyeina.

Luka yona buka labui ta nige ye kuligaibuidi, na Yesu wasana ye wasenamwanamwaei. Yesu yona hekahekatao yo iya sinana Maliya yo Yesu maiyana taumiya hekadi ye henamaiyeidi yo hinage Yesu wasana pepwadi hekadi kabidi ye kata (Luka 1:1-4). Na Paulo yona kadau hekadiyo udiyedi Luka iya maiyana (Apostolo 16:10, 20:6—21:15, 27:1—28:16).

Yesu wasana bukana ta Luka ye kuli nuwana bolimai 60 ye lau 65 AD luwadiyena.

Luka yona buka helabuina Apostolo unai meta Yesu wasana bukana ta ye tubei. Teina buka ta unai Yesu wasana ye hasili, Yowane Babatiso yo Yesu yona huyalabasi unai ye hetubu na ye lau ee Yesu ye tolo'uyo na ye seuyo galewa. Na Apostolo yodi Paisowa Bukadi unai meta Yesu yona seuyo galewa ne unai ye hetubu na dubu yodi kabahetubu wasana yo Paulo yona paisowa wasana ye kuli ye lau ee Paulo ye lage Loma magaina unai.

Yesu wasana yona hasihasilina unai Luka yona nuwatu saesaedi meta teina:

(1) Yaubada yona gadosisi meta tamowai maudoidi ye haihegehedi (Luka 2:30-32, 3:6).
(2) Yaluwa Tabuna yona paisowa tamowai udiyedi (Luka 1:15,35, 4:1,14,18, 10:21, 11:13).
(3) Idohagi Yesu ye tapwalolo (Luka 3:21, 6:12, 9:18, 23:34,46) yo yona tapwalolo lauhekatana (Luka 11:5-9, 18:1-8,9-14).
(4) Idohagi taudehadeha ye saguidi (Luka 4:18, 6:20, 7:33, 12:33, 14:13,21, 16:20,22).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Matawuwuna saha to Luka teina buka ta ye kuli *1:1-4*
- Yowane Babatiso yo Yesu yodi huyalabasi wasadi *1:5—2:52*
- Yowane Babatiso yona hedehedede *3:1-20*
- Yesu babatiso ye hai na laukita ye hekalo *3:21—4:13*
- Yesu yona paisowa teha Galili unai *4:14—9:50*

- Yesu ye kadau ye lau Yelusalema *9:51—19:27*
- Yesu yona mauli sabatina gehegehena, yona lauhetala yo yona boita *19:28—23:56*
- Yesu ye tolo'uyo *24:1-12*
- Yesu ye tautaumasalaha na ye seuyo galewa *24:13-53*

1 Taubada Teopilo!

Tamowai gwaudi se kaipate bena ginauli Yaubada ye ginaulidi luwadaena wa se kulidobiyeidi.

2 Saha se kuli wa meta iya ede huya bagubagunana unai ginauli maudoidi taukitadi wa se wasaduwaiyei na se hekawa ye dobima kalidaena.

3 Na yau ginauli maudoidi ta ya kitahekasadiko, kabahetubu unai ye lau gehena. Unai ya nuwatui ye namwa mo taba yau hinage wasa ta ya kulihekasa kowa yom, taubada saesaekalilina,

4 to bena kabina ku kata ginauli saha se hekatago wa meta se mamohoikalili.

Yowane Babatiso yona labasi hededenonohaina

5 Heloda yona huyawasawasa Yudeya tanona unai meta taukaitalasam hesau hesana Sakaliya. Iya meta taukaitalasam kadi boda gagilina hesana Abidiya** tamowaina hesau. Sakaliya ma mwanena Elisabeta kadi mumuga ede Aloni.

6 Taudi labui wa yodi miyamiya se dudulai Yaubada matanaena, yo Guiyau yona laugagayo yo kabikabi maudoidi se miyawataninamwanamwaedi.

7 Na nige natudi, matawuwuna Elisabeta ye kobosi yo ye sinesinebadako, yo hinage Sakaliya ye tautaubadako.

8 Huya hesau Sakaliya kana boda yodi huyapaisowa Numa Tabuna unai, na iya kaitalasam paisowana ye ginauli Yaubada matanaena.

9 Taukaitalasam wa kadi kulutubu kabikabina unai yodi kaisunuwa se ginaginauli,** ede Sakaliya ye hai bena kabo ye lusae Guiyau yona Numa Tabuna kalona ne unai na inisenisi ye gabu.

** **1:5:** *Boda gagilina hesana... Abidiya:* Taukaitalasam meta se badokalili, unai nige gonowana maudoidi se paisowagogoi Numa Tabuna unai. Na wasawasa Dawida ye hebodahegahegagilidi (1 Kolonikele 24:1-19). Boda wa hesadi ede kadi kulutubuwao hesadi. Boda kesega kesega yodi huyapaisowa Numa Tabuna unai meta sabati kesega, na kabo se uyo yodi magai udiyedi se miya ye lau ee nawalai haligigi-kesega se gehe. ** **1:9:** *Kulutubu kabikabina unai yodi kaisunuwa se ginaginauli:* Kabikabina wa meta tamowai hesadi o numela se kulidi weku gagilidi o kaikaiwa tupwadiyao kubwakubwadi udiyedi na kabo se hebekudi na unai yodi hineli se ginauli. Na se nuwatulobai ede teina ta Yaubada yona hineli.

10 Na inisenisi huyagabuna unai bodalakilaki Numa
Tabuna bakubakuna wa unai se tapwatapwalolo.
11 Na Guiyau yona anelu ye taumasalaha iya unai, na
inisenisi kabagabuna tehakahatuna unai ye totolo.
12 Huyana Sakaliya anelu wa ye kita meta ye siliyata yo ye
matausikalili.
13 Na anelu wa ye hededelau unai ye wane, “Sakaliya, tabu
ku matausi! Yaubada yom tapwalolo ye lapuidiko. Unai
mwanem Elisabeta kabo natumiu loheya ye labasi, na kabo
hesana ku tole Yowane.
14 Iya kabo nuwam ye henamwakaliliyei, na yona huyal-
abasi ne debanaena kabo tamowai gwaudi se gwauyala,
15 matawuwuna iya meta ye saekalili Guiyau matanaena.
Iya nige gonowana waina yo numanuma bayabayaodi ye
numadi. Sola nige se labasi na Yaluwa Tabuna iya ye
hemwayau.
16 Na Isalaela tamowaidi bodalakilaki kabo ye woyaidi se
uyoma Guiyau yodi Yaubada unai.
17 Na Yaubada yaluwana yo yona gigibwali kabo Yowane
unai gonogonowana doha Eliya, na unai kabo Guiyau yona
keda ye bagunaei. Yona paisowa meta kabo tamadiyao ye
henuwabuidi na se kitalau natudiyao udiyedi, yo kaiteyadi
Yaubada taukawayagalaena kabo ye henuwatulobaidi na se
lapulau tamowai dudulaidi yodi nuwatu sibasibadi udiyedi.
Teina laulau ta ye ginaulidi bena tamowai gwaudi ye nono-
haidi Guiyau yona laoma hesabana.”

18 Sakaliya ye hededelau anelu wa unai ye wane, “Idohagi
na kabo kabina ya kata meta teina ta mamohoi? Yau meta ya
tautaubadako, yo mwanegu meta ye sinesinebadako.”
19 Anelu wa ye hededebui ye wane, “Yau Gabileli, Yaubada
matanaena ya totolo, na ye hetamaligau ya laoma bena wasa
namwanamwana ta yom ya hedehedede.
20 Na kowa meta kalinagu nige ku kawamamohoiyeidi,
unai kabo ku mwanou na nige gonowana ku hedehedede,
kana siga yogu hedehedede ta se laoma se mamohoi yodi
huya dudulaina unai.”

21 Mahanana ne unai boda wa Sakaliya se nayanayai yo se
nuwapwanopwano idohagi to ye miya huyalohaloha Numa
Tabuna wa unai.
22 Yona huyapesa ne unai meta nige gonowana ye hedehed-
edelau udiyedi. Se nuwatulobai meta Yaubada tautau hesau
ye hekitayako Numa Tabuna kalona ne unai. Hekihekinoi
nimana udiyedi ye ginaulidi, na nige saha hesau ye hedede.

23 Sakaliya yona paisowa mayadaidi wa se gehe ede ye uyo
yona magai.

24 Mulina ne unai kabo Elisabeta ye diyaka, na yona numa
kalona ne unai ye miya nawalai haligigi,
25 na ye wane, “Teina ta Guiyau ye ginauli kaliguyena!
Teina huya ta unai yona kabinamwa unai ye kitagau na kagu
mwadine** tamowai matadiyena ne ye haigabaei.”

Yesu yona labasi hededenonohaina

26 Elisabeta yona diyaka nawalaina haligigi-kesega (6),
kabo Yaubada yona anelu hesana Gabileli wa ye hetamali ye
lau teha Galili magaina hesau, hesana ede Nasaleta.
27 Temenai hasala hesau nuwanuwasupuna. Iya se hed-
edehepatuyako bena kabo tamowai hesau hesana Yosepa
ye tawasolai, iya Dawida kana isimulita hesau. Hasala
nuwanuwasupuna wa hesana ede Maliya.
28 Anelu wa ye lau iya unai ye wane, “Yauwedo! Guiyau ede
maiyam yo yona kabinamwa ye lakikalili kalimwai.”
29 Maliya nuwana ye dagugukalili yona hedehedede wa
unai, yo ye nuwanuwatu lautoki ta kaniyona ede saha.
30 Na anelu wa ye hededelau unai ye wane, “Maliya, tabu ku
matausi! Yaubada yona kabinamwa unai ye kaisunuwaigo.
31 Kabo ku diyaka na natum loheya ku labasi, na hesana ku
tole Yesu.
32 Iya kabo ye saekalili yo se katai Yaubada Saesaekalilina
Natuna. Na Guiyau Yaubada kabo iya kana kulutubu Dawida
yona kabatuli saesaena ye mosei,
33 na kabo Yakobo kana isimulitao ye kitahetetedi ye lau ee
nige kana siga, yo yona basileiya nige yona kabagehe.”
34 Maliya ye henamai anelu wa unai ye wane, “Teina ta
kabo idohagi? Yau meta waihiu nuwanuwasupuna, sola nige
loheya hesau maiyagu ka hailobai.”
35 Na anelu wa ye wane, “Yaluwa Tabuna kabo ye laowa
kalimyena, yo Yaubada Saesaekalilina yona gigibwali kabo
ye helogulogugo. Unai wawaya ku labasi ne meta iya Tabuna,
yo iya kabo se katai Yaubada Natuna.
36 Keham Elisabeta ku kita! Iya ye sinesinebadako na
iyamo ye diyaka na kabo natuna loheya ye labasi. Tamowai
se hedede meta iya bena ye kobosi, na iyamo ye diyaka yona
nawalai haligigi-kesega.
37 Matawuwuna nige saha hesau ye bayao Yaubada kali-
nawai.”
38 Kabo Maliya ye wane, “Yau Guiyau yona heyayai
tauhaina. Saha ku hedede me bena ye tubu kaliguyena.” Na
kabo anelu wa ye laugabaei.

** **1:25:** *Kagu mwadine:* Ena waihiu ye tawasola na nige natudi, kabo Dius tamowaidiyao se kitadobidobiyei na se hegilu yo se hedede iya yababa saha hesau debanaena na Yaubada ye hekamkamna.

Maliya Elisabeta ye kaitaumanai

39 Nige bayaona na Maliya ye kabinonoha na ye
laumwamwayau ye lau teha Yudeya magaina hesau unai,
iya ede teha kudukudulina unai.
40 Temenai ye mwalae Sakaliya yona numa unai na Elisa-
beta ye hailobai.
41 Huyana Elisabeta Maliya yona lautoki ye lapui meta
wawaya wa bogana luwanaena ye teteli. Yaluwa Tabuna
Elisabeta ye hemwayau,
42 na ma kalina lakilakina unai ye wane, “Sinesineo
maudoidi luwadiyena kowa meta Yaubada ye
hededehenamwakaliliyeigo, yo natum bogam luwanaena
ne Yaubada ye hededehenamwa!
43 Na yau yogu namwa saha, na yogu Guiyau sinana ye
laoma ye kaitaumanaigau!
44 Huyana yom lautoki wa ya lapui ede wawaya bogagu
luwana unai ye teteli ma gwauyalana.
45 Kowa gonowana ku gwauyala, matawuwuna ku kawa-
mamohoi meta Yaubada yona hedehedede kalimyena wa
kabo ye hemamohoiyeidi.”

Maliya yona wanahedebasae

46 Na Maliya ye wane,
“Nuwagu ta unai Guiyau ya hedebasaei
47 na yaluwagu ta ye gwauyala Yaubada taugilihaigau de-
banaena,
48 matawuwuna Yaubada iya yona heyayai tauhaina ta
ye kita meta ya dobikalili.
Huya ta yo huya matada ne unai tamowai maudoidi kabo se
hedede meta yau gonowana ya gwauyala,
49 matawuwuna Yaubada Gigigigibwalina ginauli sae-
saedi ye ginaulidi yau kaliguyena.
Iya tabuna.**
50 Isina to isina udiyedi yona katekamkamna ye hemasalaha
tauhekasisiyeina udiyedi.
51 Iya yona gigibwaliyena ginauli saesaedi ye ginaulidi,
na kaiteyadi se nuwasaesae meta ye hetatagwaligwalidi.
52 Wasawasa saesaedi yodi kabatuli udiyedi ye toledobiyeidi,
na tamowai dobidobidi ye lausinidi.
53 Tauhasahasali nimadi ye hemwayaudi ginauli
namwanamwadi udiyedi,

** **1:49:** *Iya tabuna:* Kalina Giliki unai Luka ye kuli, *Hesana ede tabuna.*Hedehedede *hesana*unai, Isalaela tamowai udo'udoina se hetala. Lausoisoi ta unai Sakaliya Yaubada hedehededena ye hededehemasalaha meta iya ye namwa yo ye a'a yo ye didigakalili.

na taugogogogo ye hetamalidi se dalahai ma nima-
gaibudi.
54-55 Yona heyayai tauhaidi, siya ede Isalaela tamowaidi, ye
saguidi,
na yona hededehesunuma kada kulutubu kalidiyena ye
nuwatui meta
yona katekamkamna kabo ye hemasalaha kada mumuga
Abelahama
yo kana isimulita maudoidi udiyedi ye lau ee nige kana
siga.”
56 Maliya Elisabeta maiyana se bawa nawalai haiyona, na
kabo ye uyo yona magai.

Yowane Babatiso yona huyalabasi

57 Na Elisabeta yona huyalabalaba mayadaina ye lage, ede
natuna loheya ye labasi.
58 Dedekadiyena taumiya yo kehanao se lapui meta Guiyau
yona katekamkamna lakilakina unai Elisabeta ye sagui, na
maiyadi se gwauyalakalili.
59 Wawaya wa ye labasi sabati kesega ye lau kabo se laoma
bena se hepelitome. Na se henuwa bena hesana se tole
Sakaliya, tamana yona heliyam.
60 Na sinana ye wane, “Nige! Hesana ede Yowane.”
61 Se hededelau Elisabeta unai se wane, “Kehamwao
udiyedi nige hesau hesana Yowane!”
62 Ede hekihekinoi se ginaulidi tamana wa unai na se
henamaiyei kabo wawaya ne hesana saha ye henuwa bena
ye tole.
63 Sakaliya ye kaibwada bena kabakulikuli se mosei na ye
kuli, “Hesana ede Yowane.” Na maudoidi wa se siliyata.
64 Mahanana ne unai Yaubada Sakaliya kawana ye soke na
ye hedehedede'uyo, na Yaubada ye hedehedebasaei.
65 Na dedekadiyena taumiya maudoidi se siliyatakalili, na
Yudeya teha kudukudulina maudoina unai taumiya ginauli
maudoidi ta se hetahetaladi.
66 Wasa wa taulapuina maudoidi nuwadi udiyedi se
nuwanuwatuidi na se henahenamai'uyoidi se wane,
“Wawaya ne ye tubusae kabo iya tamowai sahasahana?”
Matawuwuna se kita meta Yaubada yona gigibwali ede iya
unai.

Sakaliya yona hededepeloweta

67 Yowane tamana Sakaliya Yaluwa Tabuna ye hemwayau
na ye hededepeloweta, ye wane,
68 “Guiyau ta hedebasaei, iya Isalaela yoda Yaubada!
Matawuwuna ede ye laoma yona tamowai ye gilihaida.

69 Taugilihaida gigigigibwalina ye haiyama, iya ede yona heyayai tauhaina Dawida kana isimulita hesau.
70 Teina ta ye hededehemasalahayako yona peloweta tabudiyao udiyedi huya bagubagunana unai na se hededepelowetaiyako.
71 Kabo ye gilihaida kada waiunu udiyedi,
yo tauhewaiunu maudoidi nimadiyena ye saguhaida.
72 Laulau ta ye ginaulidi meta yona katekamkamna ye hemasalaha kada mumuga udiyedi
yo yona talam tabuna ye nuwatui,
73 iya ede yona kaigwala kada mumuga Abelahama unai.
74-75 Ye kaigwala kabo kada waiunu nimadiyena ye gilihaida,
yo ye hebayaoda bena ma nuwa'a'ada yo miyamiya dudulaidi udiyedi iya ta taba'ohui yoda mauli mayadaidi maudoidi udiyedi, na nige gonowana ta matausi.

76 Na kowa, natugu, kabo se kataigo Yaubada Saesaekalilina yona peloweta,
matawuwuna kabo Guiyau ku kedabagunaei
bena yona kamwasa ku kabinonohai,
77 yo yona tamowai ku hekatadi meta Yaubada yona kabagilihaidi kedana ede yodi yababa nuwatugabaedi unai.
78 Yona katekamkamna nuwabigabigana debanawai Yaubada kabo ye saguida
na Mesaiya galewa ne unai ye hetamaliyama kalidawai
doha malatomtom unai mahana ye dalasae,
79 na mala ye hesina kaiteyadi masigili unai taumiya yo boita taumatausiyeina kalidiyena,
na ye woyaida nuwadaumwali unai.”
80 Wawaya wa ye tubusae yo yaluwa unai ye bayao, na balabalagaibuyena ye miya kana siga ye taumasalaha Isalaela udiyedi ye lauguguya.

2

Yesu yona huyalabasi
(Mataiyo 1:18-25)

1 Tenem mayadaidi ne udiyedi Sisa Agastasi hekasa ye ginauli meta bena hasiliyawasi se ginauli Loma yodi kabatanuwaga magaina maudoina unai.
2 Tenem meta hasiliyawasi bagubagunana. Yodi huyahaina ne unai meta Kiliniusi iya yona huyatanuwaga teha Siliya unai.

3 Na tamowai maudoidi se uyo yodi magai mamohoidi
udiyedi na hesadi se mosemoseidi hesa taukuliyawasidi
udiyedi.
4 Ede Yosepa maiyana Maliya hinage se dalahai na teha
Galili magaina Nasaleta se laugabae se lau teha Yudeya maga-
aina Betelehema unai. Matawuwuna Yosepa iya Dawida kana
isimulita hesau, yo Betelehema iya ede wasawasa Dawida
yona kabalaoma.
5 Se lau menai bena Maliya maiyana hesadi se kulidi
hasiliyawasi bukana unai. Na Maliya meta se hededehep-
atuyako Yosepa unai, iyamo sola nige se tawasola, na iya
meta ye diyakako.
6 Sola menai ma miyamiyadi na wawaya wa huyalabasina
mayadaina ye lage,
7 na natuna taubaguna ye labasi meta loheya. Kaleko
udiyedi ye suma na suisui yodi kabakaikai hesau unai
ye hekeno, matawuwuna nige dahala hesau ye miyagaibu
numa wa unai.**

Anelu se taumasalaha mamoe taukitakitahetetedi udiyedi

8 Mamoe taukitakitahetetedi hekadi se miyamiya magai wa
dedekanaena, na yodi mamoe se kitakitahetetedi boniyaina
wa unai.
9 Na Guiyau yona anelu ye taumasalaha udiyedi na Guiyau
didigana dawayana ye sinahetakikilidi, ede se matausikalili.
10 Na anelu wa ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu
kwa matausi. Wasa namwanamwana ya baheiyama kalimi-
uyena, iya kabo tamowai maudoidi ye hegwauyalakaliliyedi.
11 Mayadai ta unai Dawida yona magai ta unai taugili-
haigomiu se labasi, iya ede Keliso, yomi Guiyau.
12 Wawaya ne yomi kabakitalobaina ede kabo kwa lobai
kaleko udiyedi se suma na suisui yodi kabakaikai unai ye
kenokeno.”
13 Na makesega galewa aneludi se taumasalaha anelu
bagubagunana wa maiyadi. Yaubada se hedebasaei se wane,
14 “Hedebasae maudoina ye lau Yaubada galewa ne unai,
yo tanoubu ta unai nuwadaumwali ye lau yona gadosisi
tamowaidiyao udiyedi.”

** **2:7:** *Dahala... numa wa unai:* Yesu yodi kabalabasina numana Betelehema unai meta hededehemasalahana udoi'udoi. Tausonoga hekadi yodi nuwatu meta suisui yodi kabakeno numana unai se labasi. Na hekadi se wane duhaena Betelehema dedekanawai menai se labasi. Na hinage hekadi yodi nuwatu meta Yosepa kana bogao yodi numa hesau unai se miyamiya na temenai Yesu se labasi, na nige yodi solasola hesau taumana yodi dahala unai, na Maliya suisui yodi kabakaikai hesau ye lobai numa wa unai, ede wawaya wa temenai ye hekeno. Na teina nuwanuwatu ta ede ka lauwatani.

15 Anelu wa se laugabaeidi se uyo galewa, na kabo mamoe
taukitakitahetete wa se bom se hedehedede se wane, “Kwa
laoma ta lau Betelehema, na saha ye tubu na Yaubada yoda
ye hedehedede wa ta kita.”
16 Na se laumwamwayau se lau, Maliya yo Yosepa se lobaidi
yo wawaya wa se kita suisui yodi kabakaikai unai ye keno-
keno.
17 Wawaya wa se kita na mulinawai hedehededena anelu
ye hedededi wa se hedededehemasalahadi,
18 na wasa wa taulapuina maudoidi se noko yodi hedehed-
ede wa unai.
19 Ginauli maudoidi wa Maliya nuwana ne unai ye toledi na
ye nuwanuwatuidi.
20 Na mamoe taukitakitahetete wa se uyo yodi mamoe
udiyedi. Yaubada se hedededetausae yo se hedehedebasae,
matawuwuna ginauli maudoidi se lapuidi yo se kitadi wa
meta gonogonowana doha saha anelu ye hedededi wa.
21 Sabati kesega mulinaena kabo wawaya wa huyahepelit-
omena mayadaina, na hesana se tole Yesu. Hesa ta anelu ye
mosei sinana unai na kabo ye diyaka.

Yesu se laei Numa Tabuna unai

22-24 Maliya yona lauhe'a'a kaitalasamna huyana** ye
laoma ede Yosepa yo Maliya Yesu maiyadi se lau Yelusalema,
bena Yesu se mosei Guiyau unai, yo Maliya yona lauhe'a'a
kaitalasamna se ginauli. Kabikabi ta udiyedi Guiyau yona
laugagayo se ginauliwatani, ye wane, “Natumiyao lohelo-
heyao bagubagunadi, siya bena Guiyau yona.”** *(Esodo
12:1)* Yo hinage ye wane, “Ena waihiu hesau ye labalaba kabo
bunebune labui o gabubu labui” *(Lewitikasi
12:8)* ye baheidima Numa Tabuna unai na yona lauhe'a'a
kaitalasamna ye ginauli.

Simiyona yona hedededepeloweta

25 Huyana ne unai meta tamowai hesau hesana Simiy-
ona Yelusalema unai ye miyamiya. Iya meta laulaududu-
lai tamowaina yo Yaubada yona laugagayo taulauwatanidi,
yo Isalaela saguhaina ye nayanayai, yo Yaluwa Tabuna iya
maiyana.

** **2:22-24:** *Maliya yona lauhe'a'a kaitalasamna huyana:* Yaubada yona laugagayo Mose unai ye laoma wa ye wane, Ena waihiu hesau natuna loheya ye labasi, meta kabo mayadai 40 nige gonowana ye laulau Numa Tabuna, na ena natuna waihiu ye labasi, kabo mayadai 80. Mayadai 40 o 80 ne mulidiyena kabo ye lau yona lauhe'a'a kaitalasamna ye ginauli. ** **2:22-24:** *Guiyau yona:* Tabu hedededehemasalahana ku hasili.

26 Na Yaluwa Tabuna ye hemasalahayako iya unai meta
taba nige ye boita kana siga Guiyau yona kaisunuwa ta-
mowaina** ye kita.
27 Yaluwa yona woya unai Simiyona ye lusae Numa Tabuna
bakubakuna unai. Na Maliya yo Yosepa natudi wa se ba-
heiyama Numa Tabuna unai bena laugagayo kabikabina se
ginauli iya hesabana.
28 Kabo Simiyona wawaya wa ye hai ye labasi na Yaubada
ye lautokiyei ye wane,
29 "Guiyau, yom hedededehesunuma yom heyayai tauhaina
unai wa ye masalahako. Unai gonowana kabo ya boita
ma nuwadaumwaligu.
30-31 Matawuwuna ede teha maudoina tamowaidiyao
matadiyena yom kabihemauli ku kabinonohai wa
meta yau matagu ta udiyedi ya kitayako:
32 Iya dawayana kabo yom nuwatu ye hemasalaha dagela
tamowaidiyao udiyedi,
yo kam bodao Isalaela hekasisidi ye helaki tamowai
matadiyena."
33 Wawaya hedehededena wa sinana yo tamana se lapui
meta se noko.
34 Na Simiyona ye hedededehenamwadi na ye hedededelau
Maliya Yesu sinana unai ye wane, "Wawaya ta Yaubada ye
kaisunuwai bena iya debanaena Isalaela tamowaidiyao se
bado kabo Yaubada se laugabaei, yo se bado kabo se uyoma
Yaubada unai. Iya Yaubada yona hineli tauhedededehemasala-
hadi,** iyamo tamowai kabo se laukwatakwataei.
35 Teina unai ede tamowai yodi nuwanuwatu
wadawadamdi kabo ye hemasalahadi. Na nuwakamkamna
kana kao doha kelepa matamatana kabo kowa nuwam ne ye
gwali."

Ana yona hededepeloweta

36 Temenai hinage peloweta hesau sinesinebadana, hesana
ede Ana, Penuweli natuna, na Penuweli kana kulutubu ede
Asa.
Ana meta ye tawasola na ma mwanena se miya bolimai
haligigi-labui (7), na kabo mwanena ye boita,
37 na ye kwabuli ye miya ye lau yona bolimai 84. Iya
Numa Tabuna nige ye laulaugabaei, na mayadai yo boniyai
Yaubada ye hedehedebasaei kaikaihudi yo tapwalolo
udiyedi.

** **2:26:** *Guiyau yona kaisunuwa tamowaina* meta Giliki kalinadi unai ede *Keliso*.

** **2:34:** *Yaubada yona hineli tauhedededehemasalahadi* meta Simiyona ye hedede ede, *iya hekihekinoi*.

38 Yosepa yo Maliya siya sola menai na Ana ye laoma
kalidiwai. Yona lautoki ye mosei Yaubada unai, na wawaya
wa hedehededena ye hedehededei tamowai maudoidi, siya
kaiteyadi Yelusalema tauyailigabaeina se nayanayaei wa
udiyedi.

39 Huyana Yosepa yo Maliya ginauli maudoidi Guiyau yona
laugagayo ye hedehededeidi wa se ginaulihegehedi meta se
uyo yodi magai Nasaleta teha Galili unai.
40 Wawaya wa ye tubusae yo ye bayao, yo sibasiba ye
hemwayau. Na Yaubada yona kabinamwa meta iya unai.

Yesu yona bolimai 12 na yona sibasiba ye hemasalaha Numa Tabuna unai

41 Bolimai kesega kesega Yesu tamana yo sinana se laulau
Yelusalema Taukiuli Henuwaisinina hesabana.
42 Huyana Yesu yona bolimai 12, ede kadi kulutubu kabik-
abina wa unai iya maiyadi se lau henuwaisini ne hesabana.

43 Taukiuli Henuwaisinina mayadaidi se gehe ede tamana
yo sinana se dalahai bena se uyo yodi magai, na nige kabina
se kata meta wawaya wa ye babawa Yelusalema unai.
44 Yodi nuwatu bena iya kadi kahao wa maiyanao se lau.
Mayadai lohaloha se lauyei, na kabo se hetubu kehadiyao yo
kadi kahao udiyedi se wasenei.
45 Na nige se lobai, ede se uyo Yelusalema na temenai se
wasenei.
46 Mayadai hehaiyonana unai Yesu se lobai Numa Tabuna
bakubakuna unai taulauhekata maiyanao se tutuli, na ye
lapulapulau udiyedi yo ye henahenamaiyeidi.
47 Taulapulapui maudoidi wa se siliyata yona nuwatulobai
yo yona hededebui wa udiyedi.

48 Huyana tamana yo sinana iya se lobai meta se nokokalili.
Sinana ye hededelau unai ye wane, “Natugu, idohagi to
teina doha ku ginauli kalimaiyena? Tamam yo yau meta
ka nuwanuwatukalili yo ka wasewaseneigo.” 49 Na Yesu ye
wane, “Matawuwuna saha to kwa wasewaseneigau? Bena
kabina kwa kata meta yau taba Tamagu yona numaena.”
50 Na yona hedehededе wa kaniyona nige se nuwatulobai.

51 Na kabo Yesu tamana yo sinana maiyanao se uyo
Nasaleta, na yona kawakabi wa se miyakesegaidi. Na Yesu
saha ye ginaulidi yo ye hedededi wa meta sinana nuwana ne
unai ye nuwanuwatuidi.

52 Yesu ye tubusaema bayao yo sibasiba udiyedi na
Yaubada yo tamowai iya se kitahenamwa.

3

Yowane Babatiso yona lauguguya
(Mataiyo 3:1-12, Maleko 1:1-8, Yowane 1:19-28)

1 Loma yodi Sisa Taibiliyasi yona huyawoyawoya bolimaina 15 ye lagema, iya ede huyana Pontiusi Pilato iya teha
Yudeya yodi gabana, yo Heloda** iya wasawasa teha Galili
unai, yo kana kaha Pilipo iya wasawasa Ituliya yo Talakoniti
tehadi udiyedi, yo Lisaniyasi meta teha Abilene yodi wa-
sawasa,
2 na Dius yodi taukaitalasam saesaedi ede Anase yo Kaiya-
pasi. Tenem huyana ne unai Yowane Sakaliya natuna bal-
abalagaibu unai ye miyamiya na Yaubada ye hededelau iya
unai.
3 Ede ye lau Yolidani sagasagana tehana maudoina ye
tauhetakikili na ye lauguguya meta tamowai bena se
nuwabui na babatiso se hai, yodi yababa nuwatugabaedi
hesabana.
4 Doha Aisaiya peloweta yona buka unai ye kulinono-
haiyako ye wane,
“Tamowai hesau balabalagaibu unai ye yogayoga ye wane,
‘Guiyau yona keda kwa kabinonohai!
Yona kabalau kwa kabihedudulaidi.
5 Gonu maudoidi kwa hemwayaudi,
yo kuduli maudoidi kwa kelihedudulaidi.
Keda youyoudi bena kwa hedudulaidi,
yo keda tupitupidi kwa hesapusapudi.
6 Na tamowai maudoidi kabo Yaubada yona kabihemauli se
kita.’ ” *(Aisaiya 40:3-5)*
7 Bodalakilaki se lage Yowane unai bena ye hebabatisoidi,
na ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu mwata natu-
nao! Kaiteya ye hededelaowa bena kabo Yaubada yona
hekamkamna kwa yabubugabaei?
8 Taba nuwabui kaniyona kwa miyahemasalahadi! Na
tabu kwa wane, ‘Kama kulutubu meta Abelahama.’ Yomiu
ya hedehedede: Yaubada gonowana weku ne udiyedi Abela-
hama kana isimulita ye hetubudi.
9 Na kilam ye nonohaiyako na kaiwa wuwuna unai ye
tole. Ena kaiwa hesau nige ye kaniyonamwanamwa kabo ye
koigabaei na ye tulaei kaiwa kalakalasina unai.”
10 Boda wa Yowane se henamaiyei se wane, “Saha kabo ka
ginauli?”
11 Yowane ye hededebui ye wane, “Ena hesau kalimwai lulu
labui meta bena hesau ku mosei tamowai hesau iya nige yona
lulu unai. Yo ena kai kalimyena bena hinage ku kainauya.”

** **3:1:** *Heloda* ta, iya meta Heloda Antipasi.

12 Takisi tautanotano hekadi hinage se laoma Yowane unai
bena se babatiso. Na se henamai se wane, “Taulauhekata,
saha kabo ka ginauli?”
13 Yowane ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu tamowai
udiyedi takisi kwa tanotanodikwa.”
14 Na kabo tau'iyala hekadiyo hinage iya se henamaiyei se
wane, “Na kai kabo saha ka ginauli?” Na ye wane, “Tabu
tamowai kwa hegilugaibuidi na kwa lauhelilidi bena moni se
haidiwa, na nuwamiu mo se namwa maisamiu ne unai.”
15 Tamowai maudoidi wa Keliso yona huyalaoma se
nayanayakaliliyei, na se hetubu se nuwanuwatu nuwana
Yowane iya Keliso ede.
16 Na Yowane ye hededelau maudoidi wa udiyedi ye wane,
“Yau waila unai ya hebabatisoigomiu. Na tamowai hesau
kabo ye laoma, iya yona gigibwali ye saekalili na kabo yau,
na yau nige yogu namwa gonogonowana bena kana sendolo
mainadi ya yailidi.** Iya kabo Yaluwa Tabuna yo kaiwa
kalakalasina udiyedi ye hebabatisoigomiu.
17 Yona kabahesuhesuluisini kaikaiwana meta iya ni-
manaena, bena witi ye hesuluisinidi yo ye hinelidi. Kaniyona
kabo ye toledi sanalaena, na mosomosodiyao kabo ye gabudi
kaiwa kalakalasina unai nige yona kababoso.”
18 Hedehededе kadi kao udoi'udoi udiyedi Yowane ye
guguyaidi yo wasa namwanamwana ye duwai tamowai
udiyedi.
19 Yo wasawasa Heloda ye dilai, matawuwuna kana kaha
mwanena Helodiyasi ye kwayai, yo yababa hekadi ye gin-
aulidi wa debadiyena.
20 Na Heloda yona yababa kabahelakidi ede Yowane ye tole
numatutugudu unai.

Yowane Yesu ye hebabatisoi
(Mataiyo 3:13-17, Maleko 1:9-11)

21 Tamowai se bado Yowane ye hebabatisoidi, yo hinage
Yesu ye hebabatisoi. Huyana ne unai Yesu ye tapwatapwalolo
na galewa ye tasoke
22 na Yaluwa Tabuna ye dobima kewana ne unai kana kao
doha bunebune, yo kalina hesau galewa ne unai ye dobima
ye wane, “Kowa Natugu! Ya gadosisikaliliyeigo yo nuwagu ku
henamwakaliliyei!”

Yesu kana kulutubu
(Mataiyo 1:1-17)

** **3:16:** *Kana sendolo mainadi ya yailidi:* Teina meta heyayai tauhaidi dobidobidi yodi paisowa.

23 Huyana Yesu yona paisowa ye hetubu meta yona bolimai
30 ye hanahanawui. Na tamowai yodi nuwatu ede Yesu iya
Yosepa natuna.
Na Yosepa tamana ede Heli.**
24 Heli tamana ede Matati,
Matati tamana ede Lewi, Lewi tamana ede Meleki,
Meleki tamana ede Yanai, Yanai tamana ede Yosepa,
25 Yosepa tamana ede Matatiyasi, Matatiyasi tamana ede
Amosi,
Amosi tamana ede Nahuma, Nahuma tamana ede Esili,
Esili tamana ede Nagai,
26 Nagai tamana ede Mati,
Mati tamana ede Matatiyasi, Matatiyasi tamana ede Se-
meina,
Semeina tamana ede Yoseki, Yoseki tamana ede Yoda,
27 Yoda tamana ede Yowanani, Yowanani tamana ede Lesa,
Lesa tamana ede Selubabela, Selubabela tamana ede
Seyalatiyela,
Seyalatiyela tamana ede Neli,
28 Neli tamana ede Meleki,
Meleki tamana ede Adi, Adi tamana ede Kosam,
Kosam tamana ede Elimadam, Elimadam tamana ede Elu,
29 Elu tamana ede Yosuwa, Yosuwa tamana ede Eliyesa,
Eliyesa tamana ede Yolim, Yolim tamana ede Matati,
Matati tamana ede Lewi,
30 Lewi tamana ede Simiyona,
Simiyona tamana ede Yuda, Yuda tamana ede Yosepa,
Yosepa tamana ede Yonam, Yonam tamana ede Eliyakima,
31 Eliyakima tamana ede Meleya, Meleya tamana ede
Mena,
Mena tamana ede Matati, Matati tamana ede Natani,
Natani tamana ede Dawida,
32 Dawida tamana ede Yese,
Yese tamana ede Obedi, Obedi tamana ede Bowasi,
Bowasi tamana ede Salamona,** Salamona tamana ede
Nasona,
33 Nasona tamana ede Aminadaba, Aminadaba tamana ede
Lam,**
Lam tamana ede Heselona, Heselona tamana ede Pelesi,

** **3:23:** *Tamana ede:* Luka yona kulikuli kalina Giliki unai ye kuli, *Yosepa iya Heli natuna,* 24 iya Matati natuna, iya Lewi natuna, iya Meleki natuna, yo ye lau tenem doha. Na kalin

** **3:32:** *Salamona:* Kalina Giliki unai Luka ye kuli ede *Sala*, iya ede teha Siliya unai hesa ne yodi katakataina. ** **3:33:** *Aminadaba tamana ede Lam:* Kulikuli beyabeyadi hekadiyo se kuli, *Aminadaba tamana ede Edimina, Edimina tamana ede Ani, Ani tamana ede Heselona.* Yoda kulikuli ta unai New International Version (NIV) ta lauwatani.

Pelesi tamana ede Yuda,
34 Yuda tamana ede Yakobo,
Yakobo tamana ede Isako, Isako tamana ede Abelahama,
Abelahama tamana ede Tela, Tela tamana ede Nahola,
35 Nahola tamana ede Seluga, Seluga tamana ede Leu,
Leu tamana ede Pelega, Pelega tamana ede Ebeli,
Ebeli tamana ede Sela,
36 Sela tamana ede Kainani,
Kainani tamana ede Apasada, Apasada tamana ede Sema,
Sema tamana ede Nowa, Nowa tamana ede Lameka,
37 Lameka tamana ede Metusela, Metusela tamana ede Enoka,
Enoka tamana ede Yaledi, Yaledi tamana ede Mahalalela,
Mahalalela tamana ede Kenani,
38 Kenani tamana ede Enosi,
Enosi tamana ede Seta, Seta tamana ede Adama,
na Adama tamana ede Yaubada.

4

Yesu yona laukita
(Mataiyo 4:1-11, Maleko 1:12-13)

1 Yesu Yaluwa Tabuna ye hemwayau, na Yolidani sagasagana ye laugabaei na Yaluwa Tabuna iya ye woyalaei balabalagaibuyena.

2 Na temenai mayadai 40 luwadiyena diyabolo Yesu ye laukita. Mayadaidi ne udiyedi meta nige saha hesau ye kai, na mulina ne unai ye hasali.

3 Na diyabolo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Ena kowa Yaubada Natuna, ku hededelau weku ta unai bena ye hemala pwalawa.”

4 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Buka tabuna unai se kuliyako meta tamowai nige gonowana pwalawa mo unai ye maumauli.”

5 Na kabo diyabolo Yesu ye woyasaei kuduli hesau unai na mahana kubwakubwa unai tanoubu ta yona basileiya maudoidi ye hekita.

6 Na ye hededelau unai ye wane, “Yau kabo wasawasa gigibwalina yo didigana ya lediwa kalimyena na basileiya maudoidi ta ku kitahetetedi. Matawuwuna ginauli maudoidi ta Yaubada ye ledimako yau yogu, na gonowana ya mosegabaedi yogu kaisunuwa tamowaina unai.

7 Ena ku taba'ohu kaliguwai, kabo ginauli maudoidi ta kowa yom.”

8 Yesu ye hedededebui ye wane, “Buka tabuna unai se
kuliyako meta, ‘Guiyau yom Yaubada ye bom mo ku heka-
sisiyei, yo iya ye bom mo unai ku taba'ohu.’ ” **
9 Na kabo diyabolo Yesu ye woyalaei Yelusalema. Na Numa
Tabuna isuna saesaekalilina unai ye hetolo na ye hedededelau
unai ye wane, “Ena kowa Yaubada Natuna, kabo inai ku
kamposidobi.
10 Matawuwuna Buka Tabuna unai se kuli se wane,
‘Yaubada kabo ye hedededelau yona anelu udiyedi
na se kitahetetego.
11 Kabo nimadiyena se kabisinigo,
na nige gonowana kaem ku koiyedi weku udiyedi.’”
(Same 91:11-12)
12 Na Yesu ye hedededebui ye wane, “Buka Tabuna ye wane,
‘Tabu Guiyau yom Yaubada ku lautonogi.’” *(Dutelonomi 6:16)*
13 Diyabolo laukita maudoidi ta ye hegehedi ede Yesu ye
laugabaei na huya namwanamwana hesau ye nayanayai.

Yesu yona paisowa ye hetubu Galili unai
(Mataiyo 4:12-17, Maleko 1:14-15)

14 Yaluwa Tabuna yona gigibwali Yesu ye hemwayau na ye
uyo Galili. Na Yesu wasana magai maudoina wa ye hetakikili.
15 Na ye lau yodi sunago udiyedi ye lauhekata na boda
maudoina iya se hedededetausaei.

Nasaleta unai Yesu se subu
(Mataiyo 13:53-58, Maleko 6:1-6)

16 Yesu ye lau yona kabatubusae magaina Nasaleta na yona
kabikabi unai Sabatiyena ye lusae sunago unai na ye tolo
bena Buka Tabuna ye hasili.
17 Na peloweta Aisaiya yona buka** se mosei na ye soke ede
kulikuli ta ye lobai:
18 “Guiyau yaluwana, iya ede yau kaliguyena,
matawuwuna iya *[ye kaisunuwaigau yo]* ye heyausigau
bena wasa namwanamwana ya hedededehemasalaha
taudehadeha udiyedi.
Ye hetamaligau bena yailihai hedehededena ya hedehededei
kaukau tamowaidiyao udiyedi,
yo taumatagibugibu yodi ya hedehedede meta matadi
bena se lala,

** **4:8:** *Guiyau ... ku hekasisiyei, yo ... unai ku taba'ohu:* Luka kalina Giliki unai ye kuli, na kalinadiyena hedehedede *hekasisiyei*kaniyona bagubagunana meta *tulibono*, iya ede hekasisi kabikabina. Yo yoda hedehedede *taba'ohu* meta hedehededena kalina Giliki unai kaniyona mamohoina. Dimdimyena se kuli, “*serve*”, na ena hedehedede ta Yaubada unai ta hepaisowa, kabo kaniyona lakilakina ede *taba'ohu*. ** **4:17:** *Peloweta Aisaiya yona buka,* iya ede pepwa lohalohana se nokunoku, nige doha huya ta bukadiyao.

yo tamowai se kabihenayaidi bena ya gilihaidi,
19 yo bena ya hededehemasalaha meta Guiyau yona
katekamkamna bolimaina ede ye lageko.**” *(Aisaiya*
61:1-2)
20 Yesu buka wa ye noku na ye mose'uyoi sunago tauk-
itahetetena wa unai na ye tuli. Sunago wa unai tamowai
maudoidi matadiyao meta se tolekesegaidi iya unai.
21 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kulikuli ya hasili
kwa lapui wa meta mayadai ta unai ye masalaha matami-
uyena.”
22 Maudoidi wa iya se hededehenamwa yo yona hede-
hedede namwanamwadi wa udiyedi meta se siliyata yo se
nokokalili na se henahenamai'uyoidi se wane, “Iya Yosepa
natuna o nige?”
23 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya nuwatui kabo
hededesonoga kwa hedede kaliguwai kwa wane, ‘Doketa, ku
henamwanamwa'uyoigo!’ Kabo hinage kwa hededelaoma
laulau saha ya ginaulidi wasadi kwa lapuidi Kapelenauma
unai wa, bena hinage ya ginaulidi teina yogu magai mamo-
hoina ta unai.”
24 Na Yesu ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena:
Peloweta yona magai mamohoina unai nige gonowana se
hailobai.
25 Mamohoi, peloweta Eliya yona huya unai meta kwabuk-
wabuli se badokalili Isalaela unai. Tenem huyana ne unai
meta nige nabu ye talu bolimai haiyona yo tehana, na Isalaela
maudoina hasalilakilaki se hekalo.
26 Na iyamo Yaubada nige Eliya ye hetamali ye lau Isalaela
yodi kwabuli hesau unai, na ye lau dagela waihiuna hesau
kwabukwabulina unai, iya teha Sidona magaina Salepata
unai ye miyamiya.
27 Yo hinage peloweta Elisa yona huyaena meta
Isalaela unai taulepelepela se bado, iyamo nige hesau ye
henamwanamwa, na Naman iya teha Siliya tamowaina ye
bom mo.”
28 Huyana sunago unai na tamowai maudoidi hedehedede
wa se lapui meta se koipilikalili.
29 Se tolo ede Yesu magai wa unai se hepesa na se woyalae
kuduli padipadina unai bena se gabadobiyei. 30 Na iya meta
boda wa luwadiyena ye solahai ede ye laugabaeidi na ye lau.

** **4:19:** *Guiyau yona katekamkamna bolimaina,* iya ede laugagayo unai Yaubada ye hedede wa, meta bolimai hehaligigi-labuidi (7th) udiyedi Isalaela tamowaidi kadi hagahaga maudoidi se boligabaedi (Dutelonomi 15:1-3) yo ena yodi hali Isalaela kadi hagahaga debadiwai se haidi se hemala yodi heyayai tauhaidi, kabo se kabigabaedi (Lewitikasi 25:39-55).

Yesu yaluwa bikibikina ye hededehepesa
(Maleko 1:21-28)

31 Na kabo ye dobi Galili magaina hesau hesana Kapelenauma. Na Sabatiyena *[ye lau sunago unai na]* tamowai ye hekatadi.
32 Yona lauhekata wa unai meta se nokokalili, matawuwuna yona gigibwali unai ye hedehedede.

33 Sunago wa luwana ne unai meta tamowai hesau, yaluwa bikibikina iya ye luwui, na kalina lakilakina unai ye yogahi ye wane,
34 "Aiyoi! Saha ku henuwa kalimaiyena, Yesu Nasaleta tamowaina? Ku laoma bena ku heyababagai? Kabim ya kata kowa kaiteya: Kowa Tabuna, Yaubada unai ku laoma."

35 Na Yesu ye hededebayao yaluwa bikibikina wa unai ye wane, "Ku mwanou na tamowai me ku pesagabaei!" Ede yaluwa bikibikina tamowai wa ye tuudobiyei boda wa luwadiyena na ye pesagabaei, na nige ye hekamkamna.

36 Tamowai maudoidi wa se noko na se bom yodi se hedehedede se wane, "Teina hedehedede ta kaniyona ede saha? Yona gigibwali yo yona bayao unai ye hededelau yaluwa bikibikidi udiyedi, ede se pesa."
37 Na Yesu wasana meta magai maudoina wa ye tauhetakikili.

Kapelenauma unai Yesu boda ye henamwanamwadi
(Mataiyo 8:14-17, Maleko 1:29-34)

38 Yesu sunago wa ye laugabaei na ye lau Simona yona numa unai. Na Simona bwasiyana sinebada ye kasiyebwakalili, tauna meta se gwagwama. Na Yesu se kaibwadai bena ye henamwanamwa.
39 Ede ye lau kalinawai na ye dunedobi na ye hedede meta gwagwama wa ye pesagabaei, na kasiyebwa wa ye gehe. Na mahanana ne unai ye tolo ede ye haitalaidi.

40 Mahana wa ye dui na mulina ne unai tamowai maudoidi kehadiyao kasiyebwa udoi'udoi tauhaidi se woyaidima Yesu unai. Na Yesu nimana ye tolesaedi kesega kesega kewana ne unai na maudoidi wa ye henamwanamwadi.
41 Yo hinage tamowai se bado udiyedi yaluwa yabayababadi se pesapesa na se yogayogahi se wane, "Kowa Yaubada Natuna." Na Yesu ye dilaidi na ye hededehekaiyawasidi tabu se hedehedede, matawuwuna kabina se kata iya meta Keliso.

42 Malatomtomyena Yesu magai wa ye laugabaei na ye lau balabala hesau unai. Na boda wa se hetubu se loyai. Huyana se lobai meta se hededelau unai bena tabu ye laulaugabaeidi.

43 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Taba hinage
Yaubada yona basileiya wasana namwanamwana ta ya lau-
guguyaei magai hekadi udiyedi, matawuwuna Yaubada ye
hetamaligau ne kaniyona ede.”
44 Ede Galili ye laugabae na ye lau Yudeya unai yodi sunago
udiyedi ye lauguguyatakikili.

5

Yesu hekahekatao bagubagunadi ye yoganeidi
(Mataiyo 4:18-22, Maleko 1:16-20, Yowane 1:35-51)

1 Huya hesau Yesu ye totolo Galili Gabwana dedekana
unai na boda se haiyahiyahi'uyoidi bena Yaubada wasana se
lapui.
2 Na tauyamayama yodi waga labui ye kitadi se hetausinidi
salagomgom wa unai na se pesagabaeidiko na se lau yodi
hinaya se deudeulidi.
3 Yesu waga wa hesau unai ye gelu, iya meta Simona yona.
Na ye hededelau iya unai bena waga wa ye hesigidobiyei. Na
kabo ye tuli waga wa unai na boda wa ye hekatadi.
4 Yona hedehedede wa ye gehe ede ye hededelau Simona
unai ye wane, “Yom waga ta ku hesigidobiyei gabwagabwa-
tumna ne unai, na ma kam kahao yomi hinaya kwa gabaeidi.”
5 Na Simona ye hededebui ye wane, “Tanuwaga, boniyai
lohaloha ka kaipatekalili na nige saha hesau ka hinayai, na
yom hedehedede unai kabo hinaya ne ya gabadobiyeidi.”
6 Hinaya wa se gabadobiyeidi na yama se hekonadi. Na se
badokalili ede hinaya wa se hetubu bena se tapulisi.
7 Unai kadi kahao waga hesau unai wa se nimakoidi
se laoma se saguidi. Na waga labui wa yama unai se
hemwayaudi, ede se yoliyolisapuli.
8 Huyana Simona Petelo laulau wa ye kita meta ye gulidobi
Yesu talanuwana unai na ye wane, “Guiyau, ku laugabaegau,
yau yababa tamowaina.”
9 Matawuwuna Petelo ma kana kahao yama wa se hinayai
na yona bado wa se kita meta se siliyatakalili,
10 gonogonowana doha Yamesi yo Yowane, Sebedaiyo natu-
nao, siya Simona kana kahao yodi yamayama paisowana
unai.
Na Yesu ye hededelau Simona unai ye wane, “Tabu ku
matausi, mayadai ta unai na ye lau ne kabo tamowai ku
hinayaidi.”
11 Ede waga wa ma gogodi se niulisinidi nagali wa unai se
laugabaeidi na Yesu se hemuliwatani.

Yesu tamowai lepelepelana ye henamwanamwa
(Mataiyo 8:1-4, Maleko 1:40-45)

12 Huyana Yesu magai hesauna unai meta tamowai hesau
ye laoma, iya tauna lepela se hemwayau. Tamowai wa Yesu
ye kita ede ye guliyaboyabomdobi iya talanuwana unai na ye
kaibwada ye wane, “Guiyau, ena ku henuwa, kabo gonowana
ku he'a'agau.”
13 Ede nimana ye hele lelaei tamowai wa ye kabitonogi na
ye wane, “Ya henuwa. Ku a'a.” Mahanana ne unai kasiyebwa
wa ye ulugehe.
14 Kabo Yesu ye hedehededelau unai ye wane, “Tabu ta-
mowai hesau yona ku hedehedede, na ku lau taukaitalasam
unai ku hemasalahago, na he'a'a kaitalasamdi Mose ye hed-
ededi wa ku ginaulidi. Kabo tamowai se kitalobai meta ku
namwanamwako.”
15 Na iyamo Yesu wasana wa ye laki ye lau, ede bodalak-
ilaki se laoma bena yona lauhekata se lapuidi yo bena kadi
kasiyebwa ye henamwanamwadi.
16 Na huya se bado Yesu ye dalahaigabaedi na ye bom ye lau
balabalagaibu udiyedi na ye tapwalolo.

Yesu tamowai bunibunina ye henamwanamwa
(Mataiyo 9:1-8, Maleko 2:1-12)

17 Mayadai hesau Yesu ye laulauhekata, na Paliseya yo
laugagayo taulauhekataena tamowaidiyao hekadi dedekana
wa unai se tutuli. Siya meta Yudeya yo Galili magaidiyao
maudoidi udiyedi se laoma, yo Yelusalema unai taulaoma
siya hinage menai. Na Guiyau yona gigibwali ede Yesu
kalinawai bena taukasikasiyebwa ye henamwanamwadi.
18 Tenem huyana ne unai meta tamowai hekadi tamowai
hesau bunibunina diyadiyali unai se baheiyama na se
kaipate bena se bahehemwalae numa kalona ne unai na se
tole Yesu talanuwana unai.
19 Na boda wa ye lakikalili ede nige gonowadi, unai
se mwalaesae numa wa kewanaena, gatowa wa unai
duha se ginauli na taubunibuni wa ma diyadiyalina se
hedalolodobiyei boda wa luwadiyena Yesu talanuwana ne
unai.
20 Yodi sunuma Yesu ye kita ede ye hededelau taubunibuni
wa unai ye wane, “Kagu kaha, yom yababa ya nuwatu-
gabaeidi.”
21 Laugagayo taulauhekataena yo Paliseya wa se bom se
nuwanuwatu se wane, “Teina tamowai ta meta kaiteya na
Yaubada ye hededeheyaheyababa? Yaubada ye bom mo
gonowana yababa ye nuwatugabaedi!”**

** **5:21:** *Yaubada ye hededeheyaheyababa:* Paliseya yo laugagayo taulauhekataena wa Yesu se kita meta iya doha tamowaigaibu hesau, na iyamo yababa ye nuwatugabaedi gonogonowana doha Yaubada. Unai se hedede bena Yesu Yaubada ye toledobidobiyei yo ye hededeheyaheyababa.

22 Yodi nuwanuwatu wa Yesu kabidi ye kata ede ye
henamaiyeidi ye wane, “Idohagi na teina nuwanuwatu ta
nuwamiu ne udiyedi kwa nuwanuwatuidi?
23 Hedehededе sahasahana ye biga, kabo ya hedede
taubunibuni ta unai ya wane, ‘Yom yababa ya nuwatu-
gabaedi’, o ya wane, ‘Ku tolo na ku laulau’?
24 Ya henuwa bena kwa nuwatulobai meta Tau Natuna
yona gigibwali kaiyaulina ta unai gonowana yababa ye
nuwatugabaedi.” Na ye hededelau taubunibuni wa unai ye
wane, “Ku tolo, yom kabakeno me ku hai na ku lau yom
numa!”
25 Mahanana ne unai matadiyena ye tolo na yona kabakeno
wa ye hai ede ye lau yona magai na Yaubada ye hedehede-
basaei.
26 Tamowai maudoidi se nokokalili na Yaubada se hede-
basaei. Yo Yaubada hekasisina ye hemwayaudi na se
hedehededе se wane, “Mayadai ta unai meta kabikabi sae-
saekalilidi ta kitadi.”

Yesu Lewi ye yoganei
(Mataiyo 9:9-13, Maleko 2:13-17)

27 Mulina ne unai Yesu ye dalahai ye lau na takisi tautano-
tano hesau hesana ede Lewi ye kita ye tutuli takisi kabatan-
otano numana unai. Na ye hededelau unai ye wane, “Ku
hemuliwatanigau!” 28 Ede Lewi ye tolo, yona paisowa gogodi
maudoidi ye laugabaeidi na Yesu ye hemuliwatani.
29 Kabo Lewi yona numa unai kai lakilakina ye ginauli Yesu
hesabana. Na takisi tautanotano bodalakilaki yo tamowai
hekadiyo maiyadiyao se kaikaigogoi.
30 Paliseya kadi bodao wa luwadi ne unai laugagayo
taulauhekataena hekadi, na Paliseya hekadiyo maiyadiyao
[se laoma] se hetalapili Yesu yona hekahekatao wa udiyedi
se wane, “Idohagi to takisi tautanotano yo yababa ta-
mowaidiyao ne maidamiyao kwa kaikaigogoi?”
31 Yesu yodi bui ye moseidi ye wane, “Tamowai
namwanamwadiyao nige se henuwa doketa, na tamowai
kasikasiyebwadi mo.
32 Yogu laoma ta nige tamowai yodi miyamiya dudu-
laidi hesabadi, na yababa tamowaidi ya yoganeidi bena se
nuwabui.”

Kabikabi beyabeyadi yo hauhaudi hedehededi
(Mataiyo 9:14-17, Maleko 2:18-22)

33 Kabo se hededelau Yesu unai se wane, “Yowane yona
hekahekatao se kaikaihudi yo se tapwatapwalolo, gono-
gonowana doha Paliseya yodi hekahekatao hinage, na yom
hekahekatao ne se kai yo se numa, *[na nige se kaikaihudi]*.”

34 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tawasola kaikai-
gogona unai, ena tautawasola maiyadi, meta kabo kana tau-
mana se kaihudi o nige?
35 Na mayadaina ye lage kabo tautawasola se haigabaei, na
kabo kehanao ne se kaihudi.”
36 Na kabo Yesu teina heyaheyasoni ta ye hedede udiyedi
ye wane, “Nige gonowana tamowai hesau kaleko hauhauna
tupwana ye pulisihai na kaleko beyabeyana tapulisina unai
ye polai. Taba ye ginauli, meta kaleko hauhauna kabo ye
heyababa, na kaleko hauhauna tupwana wa maiyana kaleko
beyabeyana wa taba nige kadi kao ne gonogonowadi.
37 Nige gonowana tamowai hesau waina hauhauna ye ini
waina pakuna beyabeyana unai. Taba ye ginauli, kabo waina
pakuna wa ye tapulisi, matawuwuna waina hauhauna kabo
ye sese. Kabo waina wa ye bwalili, na pakuna wa kabo ye
yababa.
38 Waina hauhauna bena ta ini waina pakuna hauhauna
unai.
39 Ena tamowai hesau waina beyabeyana ye numatonogi,
kabo waina hauhauna nige ye henuwa, na ye wane, ‘Waina
beyabeyana meta ye namwa ede.’ ”

6

Yesu meta Sabati guiyauna ede
(Mataiyo 12:1-8, Maleko 2:23-28)

1 Sabati hesau unai Yesu maiyana hekahekatao se laulau
kabo witi koyana hesau se tauduwaduwali se lau. Ede yona
hekahekatao wa witi kaniyodi se gigidi na nimadi udiyedi se
kutudi na se kaikai.
2 Na Paliseya tamowaidi hekadiyo se hededelau udiyedi se
wane, “Idohagi to Sabati laugagayona kwa utusi?”
3 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Huyana Dawida
ma kana hewahewaliyo se hasali na saha ye ginauli wa
wasana kwa hasili o nige?
4 Ye lusae Yaubada yona Logulogu Tabuna unai na
pwalawa hetahetabudi ye haidi ye kaidi, na hekadi ye
moseidi kana hewahewaliyo wa se kaidi. Tenem unai
meta laugagayo se utusi, matawuwuna pwalawa ne nige
gonowana tamowai gaibu se kai, na taukaitalasam se bom
mo kabo se kai.”
5 Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, “Tau Natuna
iya Sabati guiyauna ede.”
6 Sabati hesau unai ye lusae sunago unai ye lauhekata. Na
temenai tamowai hesau nimakahakahatuna ne ye basabasa
[na nige gonowana ye hepaisowa].

7 Laugagayo taulauhekataena yo Paliseya tamowaidi meta
yodi kabahegiluna se wasewasenei, unai Yesu se kaike-
wakaliliyei, mamohoi kabo Sabati unai tamowai ne ye
henamwanamwa o nige.
8 Yodi nuwanuwatu wa Yesu kabina ye kata, unai ye hed-
edelau tamowai nimabasabasana wa unai ye wane, “Ku
saema na matadi ne unai ku tolo.” Ede matadi wa unai ye
tolo.
9 Kabo Yesu ye hededelau Paliseya tamowaidi wa udiyedi
ye wane, “Ya henamaiyeigomiu: Laulau saha ye dudulai ede
mayadai Sabati unai: namwa ta ginauli o yababa, tamowai
yona mauli ta sagui o ta heyababa?”
10 Na ye kaikewatakikili maudoidi wa kalidiyena na kabo
ye hededelau tamowai wa unai ye wane, “Nimam ne ku
tuuhedudulai!” Tamowai wa nimana ye tuuhedudulai ede ye
namwanamwa.
11 Na Paliseya yo laugagayo taulauhekataena wa meta se
koipilikalili, ede se bom yodi se koitalaliu saha kabo se ginauli
Yesu unai.

Yesu yona apostolo ye kaisunuwaidi
(Mataiyo 10:1-4, Maleko 3:13-19)

12 Tenem mayadaidi ne udiyedi Yesu ye lau kuduli hesau
unai bena ye tapwalolo. Menai ye bawa ye lau mala ye tom,
na ye tapwatapwalolo Yaubada unai.
13 Malatomtomyena yona hekahekatao ye yogagogoidi se
laoma iya unai na luwadiyena badodi 12 ye kaisunuwaidi na
ye kataidi apostolo. Hesadi ede teina:
14 Simona, iya hesana ye tole Petelo,
yo kana kaha Andeleya,
yo Yamesi,
Yowane,
Pilipo,
Batolomaiyo,
15 Mataiyo,
Tomasi,
Yamesi Alepaiya natuna,
Simona, iya se katai Tauhaikabi,
16 Yudasi Yamesi natuna,
yo Yudasi Isakaliyota, iya ye hemala Yesu kana tauwalohai.

Yesu ye lauhekata yo tamowai ye henamwanamwadi
(Mataiyo 4:23-25)

17 Yesu yona hekahekatao maiyanao kuduli wa unai
se dobi'uyoma na malakotana unai se totolo, na tauhe-
muhemuliwatanina bodalakilaki wa menai, yo hinage ta-
mowai hekadi bodalakilaki, siya ede Yudeya yo Yelusalema

tamowaidiyao, yo Taiya yo Sidona teha gabwa udiyedi
taulaoma.
18 Siya se laoma bena Yesu yona lauhekata se lapui, yo bena
ye henamwanamwadi kadi kasiyebwa udiyedi. Yo kaiteyadi
yaluwa bikibikidi udiyedi se kamkamna, meta hinage ye
henamwanamwadi.
19 Maudoidi se kaipate bena Yesu se kabitonogi,
matawuwuna iya unai gigibwali ye pesapesama na maudoidi
wa ye henamwanamwadi.

Gwauyala yo nuwadubu hedehedededi
(Mataiyo 5:1-12)

20 Yesu ye kitalau yona hekahekatao udiyedi na ye hededelau udiyedi ye wane,
"Komiu kaiteyadi taudehadeha
meta gonowana kwa gwauyala,
matawuwuna Yaubada yona basileiya komiu yomiu.
21 Komiu mayadai ta unai tauhasahasali,
meta gonowana kwa gwauyala,
matawuwuna kabo kwa bogasese.
Komiu mayadai ta unai taudoudou,
meta gonowana kwa gwauyala,
matawuwuna kabo nuwamiu se namwa.
22 Ena Tau Natuna debanaena na tamowai se subugomiu yo se tolehesuwalagomiu yo se hededeheyababagomiu yo se hedede bena kwa yababa,
meta gonowana kwa gwauyala.
23 Yomi kamkamna mayadaina ne unai bena kwa nuwanamwa yo gwauyala sobuna kwa sobu,
matawuwuna yomi kainauya galewa ne unai kabo ye lakikalili.
Tamowai wa saha se ginaulidi kalimiuwai meta gonogonowana doha kadi kulutubu se ginaulidi peloweta udiyedi wa.
24 Na ahani mo komiu taugogogogo,
matawuwuna yomi miya namwanamwana meta kwa haiyako.
25 Ahani mo komiu bogamiu se sesekalili,
matawuwuna kabo kwa hasali.
Ahani mo komiu mayadai ta unai taugwaugwauyala,
matawuwuna kabo kwa nuwadubu yo kwa dou.
26 Ahani mo komiu, ena tamowai maudoidi se hededehenamwagomiu,
matawuwuna kadi kulutubu hinage pelowetalupolupo se hededehenamwadi."

Bena kada waiunu ta gadosisiyeidi
(Mataiyo 5:38-48, 7:12)

27 Na kabo Yesu ye wane, “Komiu taulapulapui, ya hed-
edelaowa kalimiuyena doha teina: Kami waiunu bena kwa
gadosisiyeidi, yo kaiteyadi se subugomiu bena yomi laulau
se namwa kalidiyena,
28 yo kaiteyadi se kawagulaiyeigomiu meta kwa hededehenamwadi, yo taukabihenayaigomiu yodi kwa tapwalolo.
29 Ena kaiteya papalim ne unai ye koi, meta ku tolobui
na teha hesau ne unai hinage ye koi. Ena kaiteya kam lulu
nimalohalohana ye hai, meta kam lulu nimakubwakubwana
hinage ku mosei.
30 Ena tamowai hesau kalimyena ginauli hesau ye kaibwadai, meta bena ku mosei, na ena tamowai hesau yom
ginauli hesau ye hai, meta tabu ku hetala'uyoi.
31 Yomi laulau tamowai udiyedi taba gonogonowana doha
kwa henuwa bena se ginauli kalimiuyena.
32 Ena taugadosisiyeigomiu se bom mo kwa gadosisiyeidi,
unai kabo kainauya saha hesau kwa lobai, e nige? Taba
nige, matawuwuna yababa tamowaidiyao hinage taugadosisiyeidi se gadosisi'uyoidi.
33 Na ena tamowai hesau yona laulau se namwa kalimiuyena, na ye bom mo unai yomi laulau se namwa, unai
kabo kainauya saha hesau kwa lobai, e nige? Taba nige,
matawuwuna yababa tamowaidiyao teina miya ta hinage se
miyamiyaei.
34 Ena tamowai hesau moni unai ku sagui na yom nuwatu
ede kabo ye hemaisa'uyoi, unai kabo kainauya saha hesau
kwa lobai, e nige? Taba nige, matawuwuna yababa tamowaidiyao hinage moni se mosei yababa tamowaidiyao
hekadiyo udiyedi na yodi nuwatu ede yodi moni ne dudulaina kabo se hemaisa'uyoi.
35 Na kami waiunu bena kwa gadosisiyeidi, yo yomi laulau
bena se namwa kalidiwai, yo yomi sagu kwa mosei udiyedi,
na tabu yomi nuwanuwatu bena maisana kwa hai'uyoi kalidiyena. Na kabo yomi kainauya ye lakikalili, na komiu
kabo Yaubada Saesaekalilina natunao, matawuwuna iya
yona laulau se namwa nige taulaulautokiyeina yo yababa
tamowaidi udiyedi.
36 Bena katekamkamna kalimiuyena, doha Tamamiu iya
taukatekamkamna.”

Kitahineli hedehededena
(Mataiyo 7:1-5)

37 *[Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane,]* “Tabu tamowai
kwa hekasadi, kabo Yaubada taba nige ye hekasagomiu.
Tabu tamowai kwa hegiludi, kabo Yaubada taba nige ye
hegilugomiu. Tamowai yodi yababa kalimiuyena kwa

nuwatugabaedi, kabo Yaubada yomi yababa ye nuwatugabaedi.
38 Kwa kaikainauya, kabo Yaubada ye kainauyaigomiu.
Kana kao doha kabanowonowoi kaputina ye hemwayau
na kewana ne unai ye inihepwata'uyoi na ye sae
ye mwayaubwalibwalili na ye lediwa kalimiuyena.
Matawuwuna nowonowoi sahasahana kwa hepaisowa
tamowai udiyedi meta Yaubada kabo ye hepaisowa
kalimiuyena."
39 Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede kalidiyena, ye wane,
"Nige gonowana taumatagibugibu hesau yona hali taumatagibugibu ye woyai. Ena ye woyai, kabo se bekulabulabuidobi
duhaena.
40 Lauhekata tauhaina meta nige hesau ye sonogakalili na
kabo tauhekatana ne. Na ena hesau lauhekata maudoina
ye hai, meta yona taulauhekata ne maiyana kabo gonogonowadi.
41 Ye saha to kam kaha matana mukalina ku kaikewai, na
matam ne unai kaiwa mwayana nige ku modei?
42 Idohagi na ku hededelau kam kaha unai ku wane, 'Kagu
kaha, ku laoma matam mukalina ya haigabaei,' iyamo kaiwa
mwayana matam ne unai nige ku kita? Kowa taukailupolupo
mamohoi! Matam ne unai kaiwa mwayana ku haigabaeibagunai na matam ne ye nega, kabo kam kaha matana
mukalina ku kitanamwanamwaei na ku haigabaei!"

Kaiwa kaniyodi hedehededena
(Mataiyo 7:17-20, 12:33-35)

43 *[Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane,]* "Kaiwa
namwanamwana nige gonowana kaniyona yababadi
ye toledi, yo kaiwa yababana nige gonowana kaniyona
namwanamwadi ye toledi.
44 Kaiwa kesega kesega kaniyona unai ta kitalobai. Nige
gonowana bosibosi kaniyodi ta gigidi kaiwa gwaligwalidi
udiyedi, yo wine kaniyodi nige gonowana ta gigidi maimaina
gwaligwalidi udiyedi.
45 Tamowai namwanamwana nuwana meta nuwanuwatu
namwanamwadi udiyedi ye mwayau, unai iya yona hedehedede yo yona kabikabi kabo se namwa. Yo tamowai
yababana nuwana meta nuwanuwatu yababadi udiyedi ye
mwayau, unai iya yona hedehedede yo yona kabikabi kabo
se yababa. Matawuwuna tamowai nuwana ne unai saha ye
miyamiya, meta kawana ne unai kabo ye hedehededei."

Taukabinuma labui
(Mataiyo 7:24-27)

46 *[Kabo Yesu ye wane,]* “Kwa kataigau ‘Guiyau, Guiyau!’, na
idohagi to yogu hedehedede nige kwa ginauliwatanidi?
47 Kaiteya ye laoma kaliguyena na ye lapulapulaoma yo
yogu hedehedede ye kawakabiyedi, iya kana kao kabo ya
hededehemasalaha kalimiuyena:
48 Iya doha taukabinuma bwatano ye sala ye dobi na numa
sowona ye hetolo weku kewanaena. Huyana kabaita ye
didima na numa ne ye koiyei, meta nige gonowana ye nukui,
matawuwuna numa wa ye ginaulinamwanamwaei.
49 Na kaiteya kalinagu ye lapui na yogu hedehedede nige ye
miyawatanidi, iya meta doha taukabinuma nige ye saladobi,
na bwatano kewagaibuna unai yona numa ye hetuli. Huyana
kabaita numa ne ye koiyei meta ye koiheguli na ye hetatag-
waligwalikaliliyei.”

7

Iyala taubagunaena tamowaina yona sunuma
(Mataiyo 8:5-13, Yowane 4:46-54)

1 Yesu boda wa udiyedi ye lauhekata ye gehe na ye lusae
Kapelenauma.
2 Temenai Loma yodi iyala taubagunaena tamowaina
hesau, na yona heyayai tauhaina hesau ye gadosisikaliliyei
meta ye kasiyebwa sabi boitana.
3 Iyala taubagunaena tamowaina wa Yesu wasana ye lapui
ede Dius yodi tamowai lakilakidi hekadiyo ye hetamalidi se
lau Yesu unai se kaibwadai bena ye laoma na yona heyayai
tauhaina wa ye henamwanamwa.
4 Se laoma Yesu unai na se kaibwadabayabayao se wane,
“Teina tamowai ta ye namwa mo ku sagui,*[matawuwuna iya
tamowai namwanamwana.]*
5 Kita Dius tamowaidiyao ye gadosisiyeida, yo hinage yoda
sunago ye ginauli.”
6 Ede Yesu maiyanao se lau.
Numa wa se hanahanawuiyako na iyala taubagunaena
tamowaina wa kana kahao hekadiyo ye hetamalidi se lau
Yesu unai bena kalinana se hedede. Se wane, “Guiyau, tabu
ku mode, matawuwuna nige ya namwa na bena ku laoma
yogu numaena.**
7 Temeta debanaena ede yau hinage nige gonowana bena
ya laowa kalimyena. Na taba ku hedehedede mo, kabo yogu
taupaisowa ne ye namwanamwa.

** **7:6:** *Nige ya namwa na bena ku laoma yogu numaena*: Iyala taubagunaena tamowaina wa, iya nige Dius tamowaina, na Dius yodi lauhe'a'a kabikabidi kabidi ye kata. Yodi laugagayo hesau ede, ena Dius tamowaina ye lulau dagela tamowaina yona numa unai, kabo ye biki. Na hekasisidi debanaena ede ye hedede, *nige ya namwa bena ku laoma kaliguwai*.

8 Matawuwuna yau hinage kagu tanuwaga yona gigibwali
gunina unai, yo yau tau'iyala tauwoyaidi. Ya hededelau
hesau unai ya wane, ‘Ku lau!’, meta kabo ye lau. Yo hesau
unai ya wane, ‘Ku laoma!’, meta kabo ye laoma. Na ya
hededelau yogu heyayai tauhaina unai ya wane, ‘Paisowa ne
ku ginauli!’, meta ye ginauli.”
9 Yesu hedehedede wa ye lapui meta ye nokokaliliyei. Ede
ye tolobui na ye hededelau boda se hemuhemuliwatani wa
udiyedi ye wane, “Ya hededelaowa, sola nige sunuma hesau
doha teina ya lobai Isalaela tamowaidiyao udiyedi.”
10 Na tautauwasaina wa se uyo iyala taubagunaena ta-
mowaina yona numa, na yona heyayai tauhaina wa se kita
meta ye namwanamwako.

Yesu kwabuli natuna ye hetolo'uyoi boitaena

11 Nige huyana ye loha, na Yesu ye lau magai hesau hesana
Naina unai, na yona hekahekatao yo bodalakilaki maiyanao
se lau.
12 Magai wa ganana kedana ye hanahanawui na tauboita
hesau se bahehepesa. Tauboita wa meta sinebada hesau
natuna loheya kesega mo, na sinebada wa meta kwabukwab-
ulina. Na magai wa bodana iya maiyanao.
13 Huyana Guiyau sinebada wa ye kita meta ye
katekamkamnaei na ye wane, “Tabu ku doudou!”
14 Na ye lau diyadiyali wa ye kabilau unai, ede taubaheina
wa se talutolo. Na ye wane, “Hewali, ya hededelaowa, ku
tolo!”
15 Na hewali wa ye tolo ye tuli na ye hetubu ye hedehedede.
Ede Yesu ye mose'uyoi sinana wa unai.
16 Maudoidi wa se nokokalili na Yaubada se hedebasaei,
se wane, “Peloweta saesaena hesau ye taumasalaha
luwadaena!” Yo hinage se wane, “Yaubada ye laoma bena
yona tamowai ye saguidi.”
17 Yesu yona kabikabi ta wasana ye lau Yudeya tehana
maudoina ye hetakikili yo dedekana ne unai teha hekadiyo
hinage.

Yowane Babatiso yona henamai Yesu unai
(Mataiyo 11:1-19)

18 Yowane Babatiso yona hekahekatao ginauli maudoidi
Yesu ye ginaginaulidi wa yona se hedehedede. Unai ede yona
hekahekatao labui ye yoganeidi
19 na ye hetamalidi bena se lau Guiyau unai se henamai se
wane, “Mamohoina kowa Kelisona ede ka nayanayai wa, o
sola tamowai hesau ka nayanayai kabo ye laoma?”
20 Taudi labui wa se lau Yesu unai se lage ede se hededelau
unai se wane, “Yowane Babatiso ye hetamaligai ka laoma ka

henamaiyeigo: ‘Mamohoina kowa Kelisona ede ka nayanayai
wa, o sola tamowai hesau ka nayanayai kabo ye laoma?’ ”
21 Mahanana ne unai Yesu tamowai se badokalili kadi
kasiyebwa udoi'udoi ye henamwanamwadi, yo yaluwa
yabayababadi ye hededehepesadi, yo hinage tamowai
matagibugibudi matadi ye helaladi.
22 Unai ye hededebui ye wane, “Kwa uyo na saha kwa
lapuidi yo kwa kitadi wa Yowane yona kwa hedehedede,
kwa wane, Taumatagibugibu matadi se lala, taubunibuni
se laulau, taulepelepela se namwanamwa, taubeyakolakola
se lapulapui, tauboiboita se tolo'uyo, yo taudehadeha wasa
namwanamwana se lapui.
23 Na kaiteya nige ye nuwalabulabuiyeigau, iya gonowana
ye gwauyala!”
24 Yowane yona tautauwasa wa se dalahai, na kabo Yesu
ye hetubu Yowane hedehededena ye hedehededei boda wa
udiyedi, ye wane, “Ginauli saha hesabana kwa lau balabala
ne unai bena kwa kita? Nuwana didiyali yaumai ye yuhisaei
yo ye yuhidobiyei? Nige!
25 O yomi nuwatu bena tamowai hesau yona kaleko wa-
sawasadi kwa kita? Nige! Na tamowai kadi leli didididigadi
yo nonohana unai se miyamiya, siya meta wasawasa yodi
numa udiyedi.
26 O nuwana kwa lau bena peloweta hesau kwa kita?
Mamohoi, Yowane iya peloweta hesau. Na ya hededelaowa
meta ye saekalili na kabo peloweta hekadiyo.
27 Yowane iya tamowaina ede kulikuli tabuna unai se heta-
hetala se wane,
‘Kabo yogu tautauwasa ya hetamali bena ye kedabagunaego.
Iya kabo yom keda ye kabinonohai.’ *(Malakai 3:1)*
28 Na ya hededelaowa kalimiuyena: Tamowai tanoubu ta
unai se labasi meta nige hesau ye saekalili na kabo Yowane.
Iyamo Yaubada yona basileiya unai, tamowai hesau, ena ye
dobikalili, meta tamowaina ne ye sae na kabo Yowane.”
29 Huyana tamowai maudoidi yo hinage takisi tautanotano
Yesu yona hedehedede se lapui, ede se hedede meta Yaubada
yona hineli se dudulaikalili, matawuwuna siya meta Yowane
yona babatiso se haiyako.
30 Na Paliseya yo laugagayo taulauhekataena Yaubada
yona nuwanuwatu siya hesabadi wa se laukwatakwataei,
matawuwuna nige Yowane unai babatiso se hai.
31 *[Kabo Yesu ye hedehededе'uyo ye wane,]* “Teina isi ta
tamowaidiyao kabo saha unai ya heyaheyasoniyedi? Kadi
kao kabo doha saha?
32 Siya doha wawayao, kabalokulokune bakubakuna unai
se tuli na se yogayogalau kadi kahao udiyedi se wane,

‘Higo ka yuhidi,
na nige kwa sobu.
Siyayau wanadi ka wanaidi,
na nige kwa dou.’
33 Yowane Babatiso ye laoma ye kaihudi yo nige waina ye
numanuma na kwa hedede bena yaluwa yabayababana iya
unai.
34 Na Tau Natuna ye laoma meta ye kaikai yo waina ye
numanuma na kwa wane, ‘Sola kwa kita, ye kaimuyomuyou
yo ye numayauyaule! Yo iya takisi tautanotano yo yababa
tamowaidiyao kadi kaha!’
35 Na Yaubada yona sibasiba ye dudulaikalili. Kabaki-
talobaina ede taulauwatanina yodi miyamiya udiyedi.”

Yababa waihiuna Yesu ye heyausi

36 Paliseya tamowaina hesau Yesu ye yogaisini bena
maiyana se kaikaigogoi. Ede Yesu ye lau tamowai wa yona
numa unai ye mwalae na ye kenodobi kabakaikai hatana
unai bena ye kaikai.
37 Magai ne unai meta waihiu hesau mauli yabayababana
unai ye miyamiya. Na wasa ye lapui meta Yesu Paliseya
tamowaina wa yona numa unai ye kaikai, ede yausi panepa-
nena botolona** ye baheiyama.
38 Ye mwalaesae na ye tolo Yesu kaena dedekadi udiyedi
na ye doudou. Matasuluna se dididobi na Yesu kaena se
heduwabwadi, na waihiu wa kuluna ne unai Yesu kaena wa
ye saudi yo ye sumtaidi, na yausi wa unai ye heyausidi.
39 Paliseya tamowaina Yesu tauyogaisinina laulau wa ye
kita ede ye bom yona ye hedehedede ye wane, “Ena teina
tamowai ta iya peloweta, kabo kabina ye kata meta tauk-
abitonogina ne iya kaiteya yo waihiu sahasahana. Iya meta
waihiu yababana!”
40 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Simona, ya henuwa
bena ginauli hesau ya hedede kalimyena.”
Ye talam ye wane, “Taulauhekata, yogu ku hedehedede.”
41 Na Yesu ye wane, “Tamowai labui se kaihagahaga ta-
mowai monimonina hesau unai. Hesau kana hagahaga meta
denali 500, na hesau 50.
42 Taudi labui nige gonowadi moni wa se hedudulai'uyoidi,
ede moni tanuwagana kadi hagahaga wa ye nuwatugabaeidi.
Na yodi labui ne, kaiteya kabo moni tanuwagana wa ye
gadosisikaliliyei?”
43 Na Simona ye hededebui ye wane, “Ya nuwatui meta
kaiteya kana hagahaga ye lakikalili ne ye nuwatugabaei.”
Yesu ye wane, “Yom nuwatu ne ye dudulai.”

** **7:37:** *Botolona* ne weku alabasata unai se tadi.

44 Na kabo ye kaikewabui waihiu wa unai na ye hededelau Simona unai ye wane, “Waihiu ta ku kita? Huyana ya mwalaema yom numa ta unai meta nige waila ku haiyama kaegu kabadeulidi. Na iya matasuluna udiyedi kaegu ye deulidi yo kuluna unai ye saudi.
45 Kowa nige sumta unai ku lautokiyeigau, na iya kaegu sumtaidi nige ye hekaiyawasi yogu mwalaesaema ta unai.
46 Kowa nige kulugu ku heyausi, na iya kaegu ye heyausidi yausi panepanena unai.
47 Unai ya hededelaowa: Yona yababa se badokalili na ya nuwatugabaeidiko, unai ede ye gadosisikaliliyeigau. Na kaiteya yona yababa gagilina ya nuwatugabaei meta yona gadosisi kaliguwai ne ye gagili.”
48 Kabo ye hededelau waihiu wa unai ye wane, “Yom yababa ya nuwatugabaeidi.”
49 Taukaikai hekadiyo se hetubu se bom yodi se hedehededede se wane, “Teina tamowai ta meta kaiteya na yababa ye nuwatugabaedi?”
50 Na Yesu ye hededelau waihiu wa unai ye wane, “Yom sunuma ye hemauligo. Ku lau ma nuwadaumwalim.”

8

Waiwaihiuwo Yesu se sagui

1 Mulina ne unai Yesu ye lau magai lakilakidi yo gagilidi udiyedi na Yaubada yona basileiya wasana namwanamwana ye laulauguguyai. Yona hekahekatao saudoudoi-labui wa maiyanao,
2 yo hinage sinesineo hekadi yaluwa yabayababadi yo kasiyebwa udiyedi ye henamwanamwadi wa: Maliya, iya se katai Magadala** waihiuna, na unai meta yaluwa yabayababadi badodi haligigi-labui Yesu ye hededehepesadi,
3 yo Yowana, iya ede Heloda yona numa taukitahetetena hesana Kusa mwanena, yo Susana, yo sinesineo hekadi hinage. Siya meta se bom yodi gogo se hepaisowadi na Yesu maiyana hekahekatao wa se saguidi.

Bwatano udoi'udoi heyaheyasonidi
(Mataiyo 13:1-9, Maleko 4:1-9)

4 Bodalakilaki se lageko na magai udoi'udoi udiyedi tamowai hekadiyo sola se laolaoma Yesu unai, na heyaheyasoni ta ye hedede,
5 ye wane, “Koya taupaisowaina hesau ye lau yona koyaena witi likena tumadiyao ye hesuludi. Na hekadi se bekudobi

** **8:2:** *Magadala* meta magai hesau Galili Gabwana dedekanaena.

kedaena. Tamowai yodi kabalau udiyedi se lau ede se
utu'utuidi, yo manuwa se laoma se kaidi.
6 Like hekadi tano maladebadebana unai se talu na se kini.
Iyamo se wowoya, matawuwuna bwatano ne ye pitalikalili.
7 Like hekadi se bekudobi maimaina gwaligwalidi
luwadiyena. Se kinilabulabui na maimaina wa se yahaidi.
8 Na hekadi se bekudobi bwatano namwanamwana unai.
Se kinilakilaki na se kaniyo, meta kewa kesega unai kaniyona
badodi 100."
Na Yesu yona hedehedede gehena unai ye wane, "Kaiteyadi
gonowana se lapulapui bena se lapulapuinamwanamwa!"

Matawuwuna saha to Yesu heyaheyasoni mo udiyedi ye laulauhekata
(Mataiyo 13:10-17, Maleko 4:10-12)

9 Yesu yona hekahekatao wa se henamaiyei meta heya-
heyasoni wa kaniyona ede saha.
10 Na ye hededebui udiyedi ye wane, "Yaubada yona
basileiya nuwanuwatuna saesaedi kabo ya hededehemasala-
hadi kalimiuyena. Na tamowai hekadiyo ya hededelau
udiyedi meta heyaheyasoni mo udiyedi, unai kabo
'se kaikaikewa, na taba nige se kitalobai,
yo se lapulapui, na taba nige se nuwatulobai.' *(Aisaiya 6:9)*

Bwatano heyaheyasonidi kaniyona
(Mataiyo 13:18-23, Maleko 4:13-20)

11 Heyaheyasoni wa kaniyona ede teina: Like kaniyona ede
Yaubada wasana.
12 Tamowai hekadi nuwadi kadi kao doha keda. Wasa
wa se lapui, na kabo diyabolo ye laoma na nuwadi wa unai
ye haigabaei, bena tabu se kawamamohoi yo Yaubada ye
hemaulidi.
13 Tamowai hekadi nuwadi kadi kao doha tano malade-
badebana. Huyana Yaubada wasana se lapui meta se hai
ma gwaugwauyaladi, na iyamo hedehedede wa nige ye
miya nuwadi ne unai, matawuwuna nige lamna. Huyakub-
wakubwa mo Yaubada se sunumaei, na huyana laukita se
hekalo meta se beku.
14 Tamowai hekadi nuwadi kadi kao doha tano maimaina
gwaligwalidi luwadiyena. Wasa wa se lapui, na kabo
tanoubu maulina nuwanuwatuna yo tanoubu gwauyalana
yo gogona meta wasa wa se taugudugudui, na nige gonowana
ye kaniyo.
15 Na tamowai hekadi nuwadi kadi kao doha bwatano
namwanamwana, siya ede tamowai namwanamwadi yo
nuwadi mamohoidi. Hedehedede wa se lapui na nuwadi
udiyedi se toledi na se tolokesegai ma taubigadi na kabo se
kaniyo."

Lampa heyaheyasonina
(Maleko 4:21-25)

16 *[Kabo Yesu heyaheyasoni hesau ye hedede ye wane,]* “Tamowai lampa se gabu meta taba nige walata unai se buikasini o kabakeno guninaena se tole. Bena lampa kabatolena unai se tole, to tamowai se mwalai kabo gonowana dawayana se kita.
17 Gonogonowana doha hinage Yaubada yona basileiya ginaulina wadawadamdi maudoidi kabo ye hemasalahadi, yo ginauli maudoidi toletolewadamdi wa kabo hinage ye tolehemasalahadi.
18 Unai bena kwa kitanamwanamwa yomi lapulapui udiyedi, matawuwuna kaiteyadi nuwatulobai saha kalidiyena, Yaubada yodi nuwatulobai ne kabo ye helaki'uyoidi. Na kaiteyadi se nuwatui bena nuwatulobai kalidiyena, na iyamo nige, Yaubada kabo yodi nuwatulobai gagilina ne ye haigabaei.”

Yesu sinana yo kana kahao mamohoidi
(Mataiyo 12:46-50, Maleko 3:31-35)

19 Yesu sinana yo kana kahao se laoma bena se kita, na nige gonowana se lau unai matawuwuna boda ye lakikalili.
20 Ede tamowai hesau ye hededelau Yesu unai ye wane, “Sinam yo kam kahao ede dagela ne unai se totolo bena se kitago.”
21 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Sinagu yo kagu kahao ede kaiteyadi Yaubada yona hedehedede se lapui yo se lauwatani.”

Yesu wowoli ye hededehekaiyawasi
(Mataiyo 8:23-27, Maleko 4:35-41)

22 Mayadai hesau unai Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Ta kawasilau hali sanakawasi ne unai.” Ede wagaena se gelu na se hetubu se kawasi.
23 Yodi kadau ne unai Yesu ye kenodobi ede ye keno. Na kabo yaumai bayabayaona ye yuhidobima Galili Gabwana unai. Na bagodu se ini'inidikwa waga wa unai na yababa lakilakina se hekalo.
24 Hekahekatao wa se lau Yesu se hanoi na se wane, “Tanuwaga! Tanuwaga! Nige bayaona kabo ta yoli!”
Kabo Yesu ye tolo na ye hededelau yaumai yo bagodu wa udiyedi meta se kaiyawasi, ede ye daumwali.
25 Na kabo ye hedehededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane, “Yomi sunuma, o nige?” Na se matausi yo se nokokalili na se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Teina tamowai ta meta kaiteya? Ye hededelau yaumai yo bagodu udiyedi na se kawakabiyei.”

Gelasa tehana unai Yesu yaluwa yabayababana ye hededehepesa
(Mataiyo 8:28-34, Maleko 5:1-20)

26 Yesu maiyana hekahekatao Galili Gabwana unai se kawasilau Gelasa** tehana unai, iya ede Galili tanona teha kawasina ne unai.
27 Huyana Yesu waga wa ye pesagabaei na ye gayosae nagali wa unai meta magai wa tamowaina hesau ye laoma iya unai. Tamowai wa meta yaluwa yabayababadi se luwui na huyalohaloha meta ma taugaibuna yo nige numaena ye miyamiya, na bwayabwaya duhadi udiyedi.
28 Huyana Yesu ye kita meta ye dou na ye gulidobi kaena wa unai na kalinalakilaki unai ye hedehedede ye wane, “Yesu, Yaubada Saesaekalilina natuna, saha ku henuwa kaliguyena? Ya kaibwadaigo, tabu ku hekamkamnagau.”
29 Hedehedede ta ye hedede matawuwuna Yesu ye hededelauko yaluwa bikibikina ne unai bena ye pesa. Yaluwa ne kana paisowa huya badobado meta tamowai wa ye tanutanuwagai, kabo nimana yo kaena seni unai se paipaihekahekahinidi na se kitahetete, iyamo seni wa ye utusidi na yaluwa yabayababana iya ye woyawoyai ye lau balabalagaibuyena.
30 Yesu ye henamaiyei ye wane, “Hesam ede saha?” Na ye wane, “Hesagu ede Legiyona.”** Matawuwuna yaluwa yabayababadi meta se badokalili se luwu iya unai.
31 Na yaluwa yabayababadi wa se kaikaibwadalau Yesu unai se wane, “Tabu ku hetamaligai ka laulau ebisi unai.”
32 Na puwaka yawoina meta se dumudumuli kuduli dedekana ne unai. Ede yaluwa yabayababadi wa se kaibwadalau Yesu unai bena taba ye hetamalidi se lau udiyedi se luwu, na ye talamyeidi.
33 Na yaluwa yabayababadi tamowai wa se pesagabaei ede se lau se luwu puwaka wa udiyedi, na maudoidi padipadi wa unai se heloigogoi se dobi ede gabwa wa unai se yoli.
34 Huyana puwaka taukitakitahetetedi saha ye tubu wa se kita meta se wasabu se lau magai lakilakina yo magai gagilidi dedekanawai na tamowaidiyao yodi se hedehedede.
35 Na tamowai wa se lau saha ye tubu wa bena se kita. Se laoma se lage Yesu unai meta tamowai yaluwa yabayababadi se pesagabaei'usei wa se kita Yesu kaena dedekana unai ye

---

** **8:26:** *Gelasa:* Kulikuli beyabeyadi hekadi hesa udoi se kuli, iya ede Gadala (doha Mataiyo 8:28unai). Gadala yo Gelasa magaidi meta Galili Gabwana teha yawana unai, Gadala gabwa dedekanaena, na Gelasa kedaloha. ** **8:30:** *Legiyona* meta Loma yodi tau'iyala bodana lakina, meta tatao 6,000, na inai kaniyona ede *bodalakilaki*.

tutuli ma kalekalekona, yo yona nuwanuwatu se dudulai. Na
maudoidi wa se matausi.
36 Ginauli maudoidi taukitadi meta tamowai yodi se hede-
hedede idohagi na ye namwanamwa.
37 Kabo Gelasa tehana ne unai taumiya maudoidi se
hededelau Yesu unai taba ye laugabaedi, matawuwuna se
matausikalili. Ede Yesu wagaena ye gelu na ye dalahai.
38 Tamowai yaluwa yabayababadi se pesagabaei wa ye
kaibwada Yesu unai bena maiyana se lau. Na Yesu iya ye
hetamali, ye wane,
39 “Ku uyo yom magai na saha Yaubada ye ginauli
kalimyena wa ku hededehemasalaha.” Ede tamowai wa ye
lau magai na saha Yesu ye ginauli iya unai wa ye hewasa
tamowai maudoidi udiyedi.

Yailo natuna yo sinebada kasikasiyebwana wasadi
(Mataiyo 9:18-26, Maleko 5:21-43)

40 Huyana Yesu ye uyo Galili tehana unai ye lage meta boda
se hailobai, matawuwuna maudoidi wa iya se nayanayai.
41 Na kabo tamowai hesau hesana Yailo ye laoma. Iya
sunago badana hesau. Ye gulidobi Yesu talanuwanawai na
ye kaibwadai bena maiyana se lau yona numa,
42 matawuwuna natuna waihiu kesega mo, yona bolimai
12, iya meta sabi boitana.
Na Yesu yona lau ne unai meta boda ye lakikalili na se
haihaiyahiyahi'uyoidi Yesu unai.
43 Luwadi ne unai sinebada hesau ye kasiyebwa bolimai
12, kwasina ye miyamiyagabaei, na nige tamowai hesau
gonowana kabo ye henamwanamwa.**
44 Yesu dagelana wa unai ye saema na kana kwama sinosi-
nona ye kabitonogi. Mahanana ne unai kana kasiyebwa wa
ye namwanamwa.
45 Ede Yesu ye henamai ye wane, “Kaiteya ye kabitonogi-
gau?” Maudoidi se uhala. Na Petelo ye wane, “Tanuwaga,
tamowai maudoidi meta se hetakikiligo na se kaiyahiyahi.”
46 Na Yesu ye wane, “Tamowai hesau ye kabitonogigau,
matawuwuna kamnana ya hai meta gigibwali ye pesagabae-
gau.”
47 Na sinebada wa ye nuwatui meta Yesu kabo kabina
ye kata, ede ye sae ma tabutabubuna na ye gulidobi Yesu
talanuwana wa unai. Na boda maudoidi matadiyena ye
hededehemasalaha'uyoi, matawuwuna saha to Yesu kana

** **8:43:** *Nige tamowai hesau gonowana kabo ye henamwanamwa:* Kulikuli beyabeyadi hekadi hedehedede hesau se kuli'uyoi se wane, *Yona gogo maudoidi ye gabaeidi doketa udiyedi na nige tamowai hesau gonowana kabo ye henamwanamwa.*

kwama ye kabitonogi, yo idohagi na kana kasiyebwa wa ye namwanamwa.
48 Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Natugu, yom sunuma ta ye henamwanamwago. Ku lau ma nuwadaumwalim.”
49 Yesu sola ma hedehededena na sunago badana wa yona numa unai tamowai hesau ye laoma ede ye hededelau unai ye wane, “Natum waihiu wa ye boitako, na tabu taulauhekata ne ku hemohemode.”
50 Na Yesu hedehedede wa ye lapui ede ye hededelau Yailo unai ye wane, “Tabu ku matausi, na ku kawamamohoiyeigau, na kabo natum ne ye namwanamwa.”
51 Huyana se lage numa wa unai, Yesu nige ye henuwa bena tamowai hesau maiyana se mwalae, na Petelo, Yowane, Yamesi, yo sinekuku wa tamana yo sinana mo.
52 Boda temenai meta se doudou yo se nuwanuwadubu wawaya wa hesabana. Na Yesu ye wane, “Tabu kwa doudou! Wawaya ne nige ye boita, na ye kenokeno.”
53 Ede boda wa Yesu se talawasiyei, matawuwuna kabina se kata meta sinekuku ne ye boitako.
54 Na Yesu sinekuku wa nimana unai ye kabi na ye hededelau unai ye wane, “Natugu, ku tolo!”
55 Ede yawasina ye uyoma na ye tolo. Na Yesu ye hededelau udiyedi bena kai se mosei ye kai.
56 Tamana yo sinana wa se siliyata. Na Yesu ye hededelau udiyedi meta saha ye tubu wa tabu tamowai hesau yona se hedehededе.

9

Yesu yona hekahekatao badodi 12 ye hetamalidi
(Mataiyo 10:5-15, Maleko 6:7-13)

1 Yesu yona hekahekatao badodi 12 wa ye yogagogoidima na bayao yo gigibwali ye moseidi bena kabo yaluwa yabayababadi maudoidi se hededehepesadi yo kasiyebwa maudoidi se henamwanamwadi.
2 Na ye hetamalidi se lau bena Yaubada yona basileiya wasana se duwai yo taukasikasiyebwa se henamwanamwadi,
3 na ye guguyaidi ye wane, “Yomi lau ne unai tabu saha hesau kwa bahei, nige tuke, nige tobwa, nige moni, nige kai, yo nige lulu hagahagana.
4 Ena numa hesau unai kwa mwalaesae meta numa me unai kwa miya ye lau ee kana siga magai me kwa laugabaei.
5 Na ena magai hesau tamowaidiyao nige se yogaisinigomiu, magai me kwa laugabaei na kaemiu mukalidi kwa koinihinihiyedi, ye hemala yodi kabakitalobai meta Yaubada kabo ye hekamkamnadi.”

6 Ede hekahekatao wa se dalahai se lau magai kesega
kesega udiyedi wasa namwanamwana se duwai yo
taukasikasiyebwa se henamwanamwadi.

Heloda yona nuwapwanopwano
(Mataiyo 14:1-12, Maleko 6:14-29)

7 Heloda *[Antipasi]*, iya Galili yodi wasawasa, ginauli mau-
doidi se tubutubu wa wasadi ye lapuidi meta ye nuwap-
wanopwanokalili, matawuwuna tamowai hekadi se hedede
bena Yowane Babatiso boita unai ye tolo'uyo,
8 na hekadi se hedede meta Eliya ye taumasalaha, yo
hekadiyo yodi nuwatu bena nabada wa unai peloweta hesau
ye tolo'uyo.
9 Na Heloda ye hedede ye wane, “Yowane Babatiso gadona
ya boli'utusiyako, na teina tamowai ta meta kaiteya, wasana
ya lapulapui ta?” Na ye henuwakalili bena Yesu ye kita.

Yesu tatao badodi 5,000 ye hekaidi
(Mataiyo 14:13-21, Maleko 6:30-44, Yowane 6:1-14)

10 Apostolo wa se uyoma na yodi paisowa maudoina
wasana Yesu yona se hedehedede. Kabo ye woyaidi se lau
magai hesau hesana Betesaida, bena se bom mo menai se
miyasuwala.
11 Na yodi kabalau wasana wa boda se lapui ede se hemuli-
watanidi. Yesu ye kitadi ede ye yogagogoidima na Yaubada
yona basileiya wasana yodi ye hedehedede, yo kaiteyadi se
kasiyebwa meta ye henamwanamwadi.
12 Na mahana wa ye hetubu bena ye dui ede yona heka-
hekatao 12 wa se laoma iya unai se wane, “Tamowai ta ku
hetamalidi se lau kasa dedeka ta udiyedi yo magai hekadiyo
udiyedi na kai yo kabakeno se wase, matawuwuna kita bala-
balagaibuyena.”
13 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kai kwa
moseidi se kai.” Na se wane, “Kalimaiyena meta pwalawa
haligigi yo yama labui mo. Na ku henuwa bena ka lau kai ka
hemaisadi boda ta hesabadi?”
14 Boda ne meta loheloheyao nuwana badodi 5,000.** Na
Yesu ye hededelau yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Kwa
hededelau udiyedi se tuligogoi, boda kesega kesega luwadi ne
unai badodiyao 50.”
15 Hekahekatao wa yona hedehedede wa se ginauliwatani
ede maudoidi se tuli.
16 Na Yesu pwalawa haligigi yo yama labui wa ye haidi na
ye kaikewasae galewa ne, na Yaubada ye lautokiyei. Na kabo

** **9:14:** *Loheloheyao nuwana badodi 5,000:* Sinesineo yo wawayao nige se hasilidi.

ye kihidi na ye moseidi yona hekahekatao wa udiyedi, na se
moselaeidi boda wa udiyedi.
17 Maudoidi se kaikai meta bogadi se sese. Na hekahekatao
kaitole wa se tanogogoi, meta bosa badona 12.

Petelo ye hededehemasalaha meta Yesu iya kaiteya
(Mataiyo 16:13-19, Maleko 8:27-29, Yowane 6:67-69)

18 Huya hesau Yesu ye tapwatapwalolo na yona heka-
hekatao se bom mo maiyanao, na ye henamaiyeidi ye wane,
“Tamowai se hedede meta yau kaiteya?”
19 Se wane, “Hekadi se hedede meta kowa Yowane Ba-
batiso, hekadi se hedede bena kowa Eliya, yo hekadiyo se
wane, nuwana nabada wa unai peloweta hesau boita unai ye
tolo'uyoma.”
20 Na kabo Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Na komiu? Kwa
hedede meta yau kaiteya!”
Kalinana wa Petelo ye bui ye wane, “Kowa Keliso, Yaubada
yona kaisunuwa tamowaina!”
21 Na Yesu hedehedede bayabayaona ye moseidi bena tabu
tamowai hesau yona se hedehedede.

Yesu yona kamkamna yo yona boita hedehededena
(Mataiyo 16:21-23, Maleko 8:30-31)

22 Na hinage ye hedehededelau yona hekahekatao wa
udiyedi ye wane, “Tau Natuna kabo ye kamkamna kabikabi
udoi'udoi udiyedi. Dius babadadiyao yo taukaitalasam tau-
woyaidi yo laugagayo taulauhekataena kabo se subu, yo se
unuhemwaloi, na mayadai hehaiyonana unai kabo Yaubada
iya ye hetolo'uyoi.”

Yesu idohagi hemuhemuliwatanina
(Mataiyo 16:24-28, Maleko 8:34–9:1)

23 Na kabo ye hedehededelau boda maudoidi wa udiyedi ye
wane, “Ena kaiteya ye henuwa ye hemuliwatanigau, meta iya
bena ye bom ye nuwagabae'uyoi yo mayadai badobado yona
sataulo ye bahei** na ye hemuliwatanigau.
24 Matawuwuna kaiteya ye henuwa bena ye bom yona
mauli tanoubu ta unai ye kitahetete, meta kabo yona mauli
nige kana siga ne ye kabisapuli. Na kaiteya yona mauli
tanoubu ta unai ye nuwagabaei yau debaguyena, iya kabo
yona mauli nige kana siga ne ye kabihekahini ede.
25 Kaniyona ede, ena tamowai hesau tanoubu ta yona
namwa maudoina ye hai, na unai ye bom ye heyababa'uyoi o
yona mauli ye gabagaibui, meta ginauli maudoidi ne udiyedi
nige gonowana sagu ye lobai.

** **9:23:** *Yona sataulo ye bahei:* Hedehedede ta kaniyona meta bena ye talam-
gabaei'uyoi gonowana Yesu debanaena ye boita.

26 Ena kaiteya ye mwadineigau yo yogu hedehedede ye
mwadineidi, meta hinage Tau Natuna kabo iya ye mwadinei
yona huya'uyoma ne unai. Huyana ne unai kabo ye laoma
ye bom yona didiga yo tamana yo anelu tabudi yodi didiga
udiyedi.
27 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Tamowai hekadiyo
inai se totolo ta meta taba nige se boita ye lau ee Yaubada
yona basileiya se kita."

Yaubada Yesu yona didiga ye hemasalaha
(Mataiyo 17:1-8, Maleko 9:2-8)

28 Hedehedede wa mulidiyena mayadai haligigi-haiyona se
lau, na kabo Petelo, Yowane, yo Yamesi, Yesu ye woyaidi se
sae kuduli hesau unai bena menai ye tapwalolo.
29 Huyana Yesu ye tapwatapwalolo meta kana kao ye bui,
na yona kaleko se buidi se posi yo se sidosidoli.
30-31 Na tamowai labui, siya ede Mose yo Eliya, ma didididi-
gadi se taumasalaha na Yesu maiyadi se hedehedede. Na Yesu
tanoubu yona laugabaeina hedehededena se hedehededei,
iya ede Yesu kabo ye hemamohoiyei Yelusalema unai.
32 Petelo ma kana kahao wa matadiyao se kenokenokalili.
Na se kenotolo'uyo meta Yesu ma didigana se kita, yo tatao
labui maiyanao se totolo.
33 Tatao wa se daladalahai na Petelo ye hededelau Yesu
unai ye wane, "Guiyau, ye namwa mo taba inai ta babawa.
Taba logulogu haiyona ka ginaulidi, hesau yom, hesau Mose
yona, yo hesau Eliya yona." Na iyamo nige kabina ye kata
saha ye hedehededei.
34 Sola ma hedehededena na yada ye laoma na ye sumadi,
ede se matausi.
35 Na yada ne unai kalina hesau ye masalaha ye wane,
"Teina yau Natugu, yogu kaisunuwa tamowaina. Kwa lapu-
lau iya unai!"
36 Kalina wa ye kaiyawasi, na mahanana ne unai meta Yesu
ye bom mo se kita. Na mayadaidi ne udiyedi hekahekatao
haiyona saha se kita wa nige se hededehemasalaha tamowai
hesau unai.

Yesu wawaya loheya ye henamwanamwa
(Mataiyo 17:14-21, Maleko 9:14-29)

37 Mala ye tom na Yesu yona hekahekatao haiyona wa
maiyanao kuduli wa unai se lidi se dobi ede bodalakilaki se
lobaidi.
38 Boda wa luwadi ne unai tamowai hesau ye yogalau Yesu
unai ye wane, "Taulauhekata, ya kaibwadaigo bena natugu
loheya ta ku kita! Iya natugu kesega mo.

39 Yaluwa hesau kana paisowa iya ye luwui na ye yogahi, yo
ye kikikikiwasi na kawana ne unai gwasapulo se pesapesa.
Yaluwa yabayababana wa wawaya ne nige ye laulaugabaei
na ye hekamkamnakaliliyei.
40 Yom hekahekatao ya kaibwadaidi bena se hededehe-
pesa, na nige gonowadi."
41 Yesu ye wane, "Komiu isi ta meta nige yomi sunuma,
yo nuwatu yabayababadi tamowaidiyao. Kabo ya miya'uyo
lohana doha saha kalimiuyena? Kwa kamnayabayababa! Na
natum me ku woyaiyama!"
42 Loheya wa ye laolaoma na yaluwa bikibikina iya ye
tuudobiyei bwatano wa unai na ye kikikikiwasi. Yesu ye
hededebayao yaluwa bikibikina wa unai na loheya wa ye
henamwanamwa na ye mosei'uyoi tamana unai.
43a Na boda maudoidi wa se nokokalili Yaubada yona gigib-
wali saesaena wa unai.

Yesu yona boita hedehededena helabuina
(Mataiyo 17:22-23, Maleko 9:30-32)

43b Tamowai wa sola ma nokonokodi Yesu yona laulau
maudoidi udiyedi, na Yesu ye hededelau yona hekahekatao
udiyedi ye wane,
44 "Yogu hedehededе ta kwa lapunamwanamwaedi: Ta-
mowai hesau kabo Tau Natuna kana ye walohai na ye mose-
laei tamowai nimadiwai."
45 Na hedehededе wa kaniyona nige se nuwatulobai,
matawuwuna Yaubada ye tolewadam kalidiyena, na tabu se
nuwatulobai. Na se matausi, ede nige se henamaiyei.

Kaiteya ye saekalili?
(Mataiyo 18:1-5, Maleko 9:33-37)

46 Huya hesau Yesu yona hekahekatao se bom se haihaik-
awayagala'uyoidi, matawuwuna ede luwadi ne unai kaiteya
ye saekalili.
47 Na yodi nuwanuwatu wa Yesu kabidi ye katako, ede
wawaya hesau ye hai na dedekana wa unai ye hetolo.
48 Na ye hededelau udiyedi ye wane, "Ena kaiteya wawaya
gagilina ta ye yogaisini yau debaguyena, meta yau ye yo-
gaisinigau. Yo kaiteya ye yogaisinigau, meta hinage tauheta-
maligau ye yogaisini. Luwamiu ne unai kaiteya se kitado-
bidobiyei, meta iya ye saekalili Yaubada matanawai."

Kaiteya nige ye gudugudui da meta iya kada kaha hesau
(Maleko 9:38-40)

49 Yowane ye hedehedede ye wane, “Tanuwaga, tamowai
hesau ka kita hesamyena yaluwa yabayababadi ye hededehepesadi, na ka hededehekaiyawasi, matawuwuna iya nige
kada kaha hesau kada boda ta unai.”
50 Na Yesu ye wane, “Tabu kwa hededehekaiyawasi,
matawuwuna ena kaiteya nige ye haikabi kalimiuyena, meta
iya tausaguigomiu hesau.”

Samaliya magaina hesau unai Yesu se subu

51 Yesu yona sae galewa mayadaina ye hanahanau ede
nuwana ye tolekesegai na ye dalahai ye lau Yelusalema.
52 Na tautauwasa hekadiyo ye hetamalidi se baguna se
lau Samaliya magaina hesau unai bena ginauli maudoidi se
nonohaidi iya hesabana.
53 Na magai wa tamowaidi Yesu nige se yogaisini,
matawuwuna ye laulau Yelusalema hesabana.
54 Yona hekahekatao Yamesi yo Yowane saha ye tubu wa se
kita ede Yesu se henamaiyei se wane, “Guiyau, ku henuwa
bena ka yogasae galewa ne unai kaiwa kalakalasina ye dobima ye heyababadi?”
55 Na Yesu ye tolobui ede ye hededebayao kalidiyena na ye
hekaiyawasidi,**
56 na kabo se dalahai'uyo se lau magai hesau.

Kaiteya gonowana Yesu ye hemuliwatani
(Mataiyo 8:19-22)

57 Keda wa unai se laulau, na tamowai hesau ye hededelau
Yesu unai ye wane, “Yom kabalau maudoidi udiyedi yau kabo
ya hemuliwatanigo.”
58 Yesu ye hededebui ye wane, “Kedewa nukula yodi duha,
yo hinage manuwa yodi noi, na Tau Natuna nige yona
kabakaiyawasi mamohoina hesau.”
59 Yesu ye hededelau tamowai hesau unai ye wane, “Ku
hemuliwatanigau!” Na tamowai wa ye wane, “Guiyau, taba
gonowana ya uyo magai na tamagu toletoletauna ya kitabagunai.”
60 Na Yesu ye wane, “Kaiteyadi se boitako meta siya bena
kehadi tauboita ne se lae bwayabwaya unai se tole,** na ku
lau Yaubada yona basileiya wasana ku hededehemasalaha.”

** **9:55:** Kulikuli beyabeyadi hisahisadi mo lausoisoi 55 yo 56 se kulitubei: *Na Yesu ye tolobui ede ye hededebayao ye wane, “Idohagi, nige kabina kwa kata meta komiu kaiteya yaluwa natunao?* 56 *Tau Natuna ye laoma nige bena tamowai ye heyababadi, na bena ye gilihaidi.” Na kabo se dalahai'uyo se lau magai hesau.*

** **9:60:** *Kaiteyadi se boitako:* Siya ede yaluwadiyena se boitako, kaniyona ede nige se modelau Yaubada unai yo Yesu nige se sunumaei. *Kehadi tauboita* ne meta bulumaena tauboita.

61 Yo hinage tamowai hesau ye wane, “Guiyau, kabo ya
hemuliwatanigo, na taba ya uyo kagu bodao ya laukaiy-
oniyedi.”
62 Yesu ye hededebui unai ye wane, “Kaiteya ye hetubu ye
paisowa na sola ye kitakitabui, meta nige gonowana Yaubada
yona basileiya paisowana ye ginauli.”

10

Yesu yona tautauwasa badodi 72 ye hetamalidi
(Mataiyo 9:37-38, 10:7-16, 11:20-24, Maleko 6:7-13)

1 Mulina ne unai Guiyau tauhemuhemuliwatanina
hekadiyo badodi 72 ye kaisunuwaidi na ye hetamalidi labui
labui se bagunalau yona kabalau ne magaidiyao lakilakidi
yo gagilidi udiyedi.
2 Ye hededelau udiyedi ye wane, “Koya ye masulikalili, na
taupaisowa meta nige se bado. Unai kwa kaibwadalau koya
tanuwagana unai kabo taupaisowa ye hetamalidima.
3 Kwa lau, na bena kwa kitakitanamwanamwa! Ya heta-
maligomiu ta kana kao doha mamoe se lau kedewa nukula
kaikaikalasidi luwadiyena.
4 Tabu moni tobwana, yomi tobwa, yo kami buti kwa bahe-
baheidi, yo tabu mahana kwa gabagabai kedaena tamowai
hailobaidi udiyedi.
5 Huyana kwa mwalaesae numa hesau unai meta yomi
hedehedede bagubagunana kwa wane, ‘Taba Yaubada
nuwadaumwali ye tole numa ta unai!’
6 Ena numa me unai tamowai hesau nuwadaumwali ye
henuwa, kabo nuwadaumwali kwa mosei wa ye miyamiya
iya unai. Ena nige, meta nuwadaumwali ne kabo ye uyowa
kalimiuyena.
7 Ena se yogaisinigomiu, meta numa ne unai kwa miya na
saha se haiyawa meta kwa kai yo kwa numa. Matawuwuna
taupaisowa yona dudulai ede taba yona paisowa maisana ye
hai. Na tabu kwa lau numa hesau yo hesau unai.
8 Ena magai hesau unai kwa lage na se yogaisinigomiu na
kai saha se haiyawa meta kwa kai.
9 Magaina ne unai taukasikasiyebwa kwa
henamwanamwadi yo kwa hededelau udiyedi kwa wane,
‘Yaubada yona basileiya ye hanahanaumako kalimiuyena.’**
10 Na ena magai hesau unai kwa lage na nige se yo-
gaisinigomiu meta kwa lau magai ne kedana unai na kwa
wane,

** **10:9:** Taukasikasiyebwa se henamwanamwa ne meta Yaubada yona basileiya hekihekinoina, matawuwuna teina Keliso kana paisowa (Luka 7:18-23).

11 ‘Yomi magai mukalidi se kalapatu kaemaiyao udiyedi
kabo ka saugabaedi,** ye hemala yomi kabakitalobai meta
Yaubada kabo ye hekamkamnagomiu. Na iyamo bena
kabina kwa kata meta Yaubada yona basileiya ye hana-
hanaumako.’
12 Ya hededelaowa kalimiuyena: Yaubada yona hekasa
mayadaina ne unai tausubugomiu ne kabo ye hekamkam-
nakaliliyeidi, na kabo Sodoma tamowaidiyao.
13 Ahani mo komiu Kolasini tamowaidiyao! Ahani mo
komiu Betesaida tamowaidiyao! Yababa lakilakina kabo
kwa hekalo! Laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi kalimi-
uyena wa, taba ya ginaulidi magai yabayababadi Taiya yo
Sidona udiyedi, meta tamowaidiyao kabo se nuwabuiko, na
yodi nuwabui ta unai meta kabo nuwadubu kalekodiyao se
luwuidi yo taudi maudoidi se hekahusadi.
14 Yaubada yona hekasa mayadaina ne unai kabo kwa
kamkamnakalili na kabo Taiya yo Sidona.
15 Na komiu Kapelenauma tamowaidiyao, yomi nuwatu
bena kabo Yaubada ye lausinigomiu kwa sae galewa? Taba
nige! Kabo kwa dobi Hade unai.
16 Kaiteya ye lapulaowa kalimiuyena meta ye lapulaoma
kaliguyena. Yo kaiteya ye subugomiu meta ye subugau. Na
kaiteya ye subugau meta hinage tauhetamaligau ye subu.”

Tautauwasa wa se uyoma Yesu unai

17 Yesu tauhemuhemuliwatanina badodi 72 wa se uyoma
ma gwaugwauyaladi, se wane, “Guiyau, huyana hesamyena
ka hedehedede meta yaluwa yabayababadi hinage se kawak-
abiyegai.”
18 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Satani galewa
ne unai ye bekudobima ya kita kana kao doha namanamali.
19 Kwa lapui, gigibwali ya haiyawa ede gonowana mwata
yo gigidonadona kewadiyena kwa utu, yo hinage waiunu
yona gigibwali maudoina kwa saedikwai. Na nige gonowana
saha hesau ye heyababagomiu.
20 Iyamo tabu kwa gwauyala matawuwuna yaluwa
yabayababadi se kawakabiyeigomiu. Na bena kwa gwauyala
matawuwuna Yaubada hesamiyao ye kulidiko galewa ne
unai!”

Yesu yona lautoki tamana unai
(Mataiyo 11:25-27, 13:16-17)

21 Tenem mahanana ne unai Yaluwa Tabuna Yesu ye
hegwauyalakaliliyei na ye hededelau tamana unai ye
wane, “Tamagu, kowa galewa yo tanoubu Guiyauna, ya

** **10:11:** *Magai mukalidi ka saugabaedi:* Hededehemasalahana ede mukali unai.

hedebasaego matawuwuna ginauli maudoidi wa** ku tolewadamdi na tausonoga yo tausibasiba nige gonowana se nuwatulobaidi. Na tamowai supusupudi** udiyedi ginauli ta ku tolehemasalahadi na se nuwatulobaidi. Mamohoi, tamagu, teina ta yom nuwatu mamohoina yo yom kabagwauyala ede.

22 Tamagu tanuwaga gigibwalina maudoina ye leyama kaliguwai, na iya ye bom mo natuna kana kao kabina ye kata, na natuna ye bom mo tamana kana kao kabina ye kata, yo kaiteyadi natuna ye kaisunuwaidi bena tamana kana kao ye hemasalaha siya udiyedi."

23 Na Yesu ye tolobui yona hekahekatao udiyedi na se bom yodi ye hedehedede ye wane, "Komiu gonowana kwa gwauyala matawuwuna ginauli maudoidi ta kwa kitadi.

24 Na ya hededelaowa kalimiuyena: *[Huya bagubagunana unai,]* peloweta yo wasawasa se badokalili ginauli saha kwa kitadi ta se henuwa bena se kitadi, yo saha kwa lapuidi ta hinage bena se lapuidi. Na iyamo siya nige gonowana se kitadi yo se lapuidi."

Heleda taumiya tamowaina gadosisina

25 Laugagayo taulauhekataena hesau ye henuwa bena Yesu ye lautonogi, ede ye henamaiyei ye wane, "Taulauhekata, taba saha ya ginauli, kabo mauli nige kana siga ya hai?"

26 Yesu ye hededebui ye wane, "Laugagayo bukana unai saha se kuli? Yom nuwatulobaina kana kao doha saha?"

27 Ede tamowai wa ye hededebui ye wane, "Kulikuli tabuna unai se kuliyako ede, 'Guiyau yom Yaubada ku gadosisiyei ma nuwam maudoina, ma yaluwam maudoina, yom bayao maudoina yo yom nuwanuwatu maudoina unai' *(Dutelonomi 6:5)*, yo hinage: 'Kowa helem taumiya tamowaina ku gadosisiyei kana kao doha ku bom ku gadosisi'uyoigo.'" *(Lewitikasi 19:18)*

28 Yesu ye wane, "Ku hedededudulai, na teina laulau ta ku miyawatanidi, kabo mauli nige kana siga ku hai."

29 Na laugagayo taulauhekataena wa ye henuwa bena ye bom ye hededehesae'uyoi meta iya laulaududulai tamowaina, ede Yesu ye henamaiyei ye wane, "Helegu taumiya tamowaina ede kaiteya?"

30 Yesu ye hededebui ye wane, "Huya hesau unai tamowai hesau Yelusalema unai ye dobidobi Yeliko na taukaiwahali se kabihekahini, yona kaleko se pulisihaidi, se biteliyababai na se laugabaei ye miyamiya sabi boitana.

** **10:21:** *Ginauli maudoidi wa*, siya ede Yesu yona hedehedede lausoisoi 18-20 udiyedi. ** **10:21:** *Tamowai supusupudi:* Kalina Giliki unai Luka yona kulikuli kaniyona ede, *tamowai supusupudi,* o, *nige se sikulunamwanamwa,*o, *nige sonoga tauhaina.*

31 Keda kesekesegana unai taukaitalasam hesau ye dobi
na huyana tamowai wa ye kita meta ye kawasilau keda wa
dedekana hesau unai ye lau.
32 Keda kesekesegana wa unai hinage Lewi tamowaina**
hesau ye dobima ye lau na tamowai wa ye kita meta keda wa
teha hesau ye hai na ye laugabaei.
33 Na Samaliya tamowaina yona kabalauyena ye lage ta-
mowai wa unai na ye kita meta ye katekamkamnaei.
34 Ye lau unai, olibe yausina yo waina ye inidobiyedi kana
gai wa udiyedi na ye sumadi. Na kabo tamowai wa ye het-
ulisaei yona donki unai na ye laei taukadau yodi kabakeno
numana hesau na menai ye kitahetete. 35 Mala ye tom ede
denali labui ye haidi na ye moseidi numa wa taukitakita-
hetetena unai na ye wane, 'Tamowai ta ku kitahetete na
yom gabae saha iya unai, yogu uyoma ne unai kabo ya
hedudulai.' "
36 *[Na Yesu laugagayo taulauhekataena wa ye henamaiyei ye
wane,]* "Yodi haiyona ta udiyedi meta kaiteya yona kabikabi
taukaiboita ne unai doha iya helena taumiya tamowaina?"
37 Laugagayo taulauhekataena wa ye wane,
"Taukatekamkamnaena wa."
Ede Yesu ye wane, "Ku lau na laulau gonogonowana ne ku
ginauliwatani!"

Maleta yo Maliya yodi numa unai

38 Yesu maiyana hekahekatao se dalahai se lau ee magai
hesau unai se lage. Na sinebada hesau hesana Maleta Yesu
ye yogaisini yona numa wa unai.
39 Kana kaha hesana Maliya, iya ye tulidobi Guiyau
kaena dedekanawai na ye lapulapulau yona hedehedede wa
udiyedi.
40 Maleta ye modekalili kana taumana wa kana kai kabi-
nonohaina hesabana. Ede ye laoma Yesu unai ye wane,
"Guiyau, idohagi to nige ku mode meta kagu kaha ye
kitagabaegau na paisowa maudoidi ne ya bom ya ginaulidi?
Ku hedede na ye laoma ye saguigau!"
41 Guiyau yona bui ye mosei ye wane, "Maleta, Maleta,
kowa meta ku nuwanuwatu yo ku nuwamodemodekalili
ginauli se badokalili udiyedi. 42 Na ginauli kesega mo ye
saekalili ede Maliya ye kaisunuwai ta, na taba nige gonowana
ya haigabaei kalinawai!"

** **10:32:** *Lewi tamowaina:* Lewi kana isimulitao kadi paisowa meta siya taukaitalasam yodi tauhaiwawali.

11

Tapwalolo lauhekatana
(Mataiyo 6:9-13, 7:7-11)

1 Mayadai hesau Yesu ye tapwatapwalolo teha hesau unai.
Huyana ye tapwalolo ye gehe ede yona hekahekatao wa
hesau ye hededelau unai ye wane, “Guiyau, tapwalolo kabik-
abina ku hekatagai, gonogonowana doha Yowane yona heka-
hekatao ye hekatadi.”
2 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yomi huyatap-
walolo unai meta kwa hedede kwa wane,
Tamamai,
Kowa hesam ka hededetausaei.
Yom basileiya bena ye laoma.
3 Mayadai kesega kesega kaina kamai ku ledima.
4 Yoma yababa ku nuwatugabaedi matawuwuna kai hi-
nage tauheyababagai yodi yababa ka nuwatugabaedi.
Bena ku kitahetetegai na taba nige ka lulau noho
luwanaena.”
5 Na Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane, “Nuwana
boniyai duwaduwalina unai na ku lau kam kaha yona numa
unai na ku wane, ‘Kagu kaha, gonowana pwalawa tupi haiy-
ona ku haidima?
6 Kehagu hesau yona kabakadau unai ye lagema yogu
numaena, na nige kai hesau kaliguyena kabo ya mosei.’
7 Nuwana kabo numa kalona unai kam kaha ne ye hededе-
bui ye wane, ‘Tabu ku hemohemodegau. Keda ya guduiyako
na yau yo natuguwao meta ka kenokeno. Nige gonowana ya
tolo na saha hesau ya haiyawa.’
8 Na ya hededelaowa kalimiuyena: Nuwana kam
kaha ne nige ye henuwa bena ye tolo na saha hesau ye
leyawa kawakeha debanaena. Iyamo hesana hekasisina
debanaena** ede kabo ye tolo na saha ku kaibwadai wa
kabo ye leyawa.
9 Ede ya hededelaowa kalimiuyena: Kwa kaibwada
Yaubada unai, kabo saha kwa kaibwadai wa ye leyawa.
Kwa wase, na kabo saha kwa wasewasenei wa Yaubada ye
saguigomiu na kwa lobai. Yo hinage keda guduna unai kwa
koikoi, kabo keda ye sokeyawa.
10 Matawuwuna ede taukaikaibwada saha se kaibwadai
wa kabo se hai, yo tauwasewase saha se wasenei wa kabo se
lobai, yo keda kabo ye soke kaiteyadi taukoikoi wa udiyedi.
11 Kowa kaiteya tama, ena natum loheya ye kaibwada
yama, kabo mwata ku mosei?

** **11:8:** *Iyamo hesana hekasisina debanaena:* Hedehededе ta kulibuina hesau hinage, iya ede, *Iyamo yom kaibwada unai ku muyoukesegai wa debanaena.*

12 O ye kaibwada pou, kabo gigidonadona ku mosei?
13 Komiu tamowai yabayababadi, na iyamo kabina kwa
kata meta ginauli namwanamwadi bena kwa moseidi na-
tumiyao udiyedi. Na Tamamiu galewa ne unai meta
ye namwakalili, unai kabo Yaluwa Tabuna ye mosei siya
kaiteyadi taukaikaibwadaina udiyedi.”

Kaiteya gigibwali ye mosei Yesu unai, yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Belesebulu, o Yaubada?
(Mataiyo 12:22-30,43-45, Maleko 3:22-27)

14 Huya hesau Yesu tamowai una'unana unai yaluwa
yabayababana ye hededehepesa, na huyana ye pesa meta ta-
mowai una'unana wa ye hedehededе. Boda wa se nokokalili,
15 na iyamo tamowai hekadi se hedede se wane,
“Yaluwa yabayababadi kadi tanuwaga Belesebulu yona
gigibwaliyena yaluwa yabayababadi ye hededehepesadi.”
16 Na hekadiyo se henuwa bena Yesu se lautonogi, unai se
kaibwadai bena galewa hekihekinoina hesau ye ginauli se
kita.
17 Na yodi nuwanuwatu wa Yesu kabidi ye kata. Unai ye
hededelau udiyedi ye wane, “Taba basileiya hesau ye bom ye
lulululu'uyoi, meta kabo se heyababa'uyoidi. Yo taba numa
hesau tamowaidiyao se bom se haitoledagela'uyoidi, kabo se
bom se hetatagwaligwali'uyoidi.
18 Taba Satani yona taupaisowa yaluwa yabayababadi
ye hewaiunudi, meta yona basileiya kabo idohagi bena ye
tolobayao? Doha teina ya hedede, matawuwuna kwa wane
bena Belesebulu yona gigibwaliyena yaluwa yabayababadi
ya hepesadi.
19 Na yomi nuwatu saha, ena yau Belesebulu yona gigib-
waliyena ya hepesadi, meta tauhemuliwatanigomiu** kabo
kaiteya yona gigibwaliyena se paisowa? Unai siya kabo se
hegilugomiu meta kwa laupwano.
20 Na ena Yaubada yona gigibwaliyena yaluwa
yabayababadi ya hededehepesadi, meta Yaubada yona
basileiya ye laomako kalimiuwai.
21 Na taba tamowai bayabayaona yona iyala gogodi ye
nonohaidi na yona numa ye kitahetete, meta yona gogo
maudoidi kabo se namwanamwa.
22 Na taba tamowai hesau bayabayaokalilina ye lagema
maiyana se lulu na numa tanuwagana wa ye saedikwai, ede
numa tanuwagana yona iyala gogodi ye sunumaeidi bena

** **11:19:** *Tauhemuliwatanigomiu:* Luka ye kuli, *natumiyao*. Siya meta Paliseya tamowaidiyao hekadiyo yo yodi hekahekatao, na kadi paisowa yaluwa yabayababadi se hedehededehepasadi Yaubada hesanaena.

kabo se sagui wa ye haigabaeidi yo yona gogo maudoidi ye soiyeidi.
23 Kaiteya nige ye hemuhemuliwatanigau, iya meta tauhe-
waiunugau. Yo kaiteya nige ye saguigau na tamowai ka
woyagogoidima, iya meta tauhetatagwaligwali.
24 Huyana yaluwa bikibikina tamowai ye pesagabaei,
meta kabo ye lau balabalagaibuyena yona kabakaiyawasi ye
wasenei, na nige hesau ye lobai. Kabo ye wane, 'Ya uyo numa
ya laugabaei'usei wa unai.'
25 Ye lage'uyo numa wa ye kita meta se kuyahe'a'a yo se
gwaugogonamwanamwaei.
26 Kabo ye lau yaluwa yabayababadi haligigi-labui ye woy-
aidima. Siya se yababakalili na kabo iya, na numa wa unai se
lusae na se miya. Ede tamowai wa yona mauli ye yababakalili
na kabo yona mauli bagubagunana wa."

Kabagwauyala mamohoina

27 Yesu ye hedehededegehe ede sinebada hesau boda wa
unai ye yogalau Yesu unai ye wane, "Sinam taulabasigo yo
tauhesusugo, iya gonowana ye gwauyala!"
28 Na Yesu yona bui ye mosei ye wane, "Nigele! Na kaiteyadi
Yaubada kalinana se lapui yo se kawakabiyei, meta siya
gonowana se gwauyala."

Peloweta Iyona heyaheyasonina
(Mataiyo 12:38-42)

29 Boda wa ye laki ye lau na Yesu se tolohetakikili na ye
hedehedede ye wane, "Teina isi ta meta isi yabayababana.
Se henuwa bena hekihekinoi ya ginauli se kita *[yodi kabahe-
mamohoiyeigau]*. Na taba nige hekihekinoi hesau se kita, na
Iyona hekihekinoina mo ye bom.
30 Iyona meta Ninewa tamowaidiyao yodi hekihekinoi,
na gonogonowana doha Tau Natuna teina isi ta yodi heki-
hekinoi.
31 Yaubada yona hekasa mayadaina ne unai magai Siba
yodi wasawasa waihiuna** kabo ye tolo na teina isi ta ta-
mowaidiyao ye hegiludi, matawuwuna kedalohaloha unai ye
laoma bena Solomona yona hededesonoga ye lapuidi. Na ta-
mowai hesau iya ede inai, ye sonogakalili na kabo Solomona.
32 Hekasa mayadaina ne unai Ninewa tamowaidiyao kabo
hinage se tolo na teina isi ta tamowaidiyao se hegiludi,
matawuwuna ede Iyona yona lauguguyaena Ninewa ta-
mowaidiyao wa se nuwabui. Na mayadai ta unai tamowai
hesau ye saekalili na kabo Iyona, iya ede maidamiu ta."

** **11:31:** *Magai Siba yodi wasawasa waihiuna* wasana meta 1 Kin 10:1-3 yo 2 Kolonikele 9:1-12 udiyedi ku hasili. Kalina Giliki unai Luka ye katai meta iya *teha yawana yodi wasawasa waihiuna.*

Yesu yona lauhekata ye hemala tamowai yodi dawaya
(Mataiyo 6:22-23)

33 *[Kabo Yesu ye wane,]* "Nige tamowai hesau lampa ye gabu
na ye tolewadam o walata unai ye buikasini, na lampa ka-
batolena unai ye tole, to tamowai se mwalai kabo gonowana
dawayana se kita.
34 Matada meta siya tauda ta malana ede. Ena matada
se nega meta kabo tauda maudoina ta ye dawaya. Na ena
matada se yababa meta tauda maudoina ta kabo ye masigili.
35 Bena kwa kitanamwanamwa meta dawaya ne kalimi-
uyena, na tabu masigili.
36 Ena taum maudoina ne dawaya ye hemwayau, na
nige teha hesau ye masigili, meta kabo dawaya lakilakina
kalimyena, doha lampa dawayana ye talu kalimyena."

Yesu Paliseya yo laugagayo taulauhekataena tamowaidi ye hegiludi
(Mataiyo 23:1-36, Maleko 12:38-40, Luka 20:45-47)

37 Huyana Yesu ye hedehededegehe meta Paliseya ta-
mowaina hesau ye kaibwadai ye lau maiyana se kaikai. Ede
ye mwalae na ye kenodobi kabakaikai hatana unai bena ye
kaikai.
38 Na Paliseya tamowaina wa ye kita meta Yesu nige ni-
mana ye deulibagunaeidi doha kadi kulutubu yodi kabikabi
mamohoina unai. Ede ye siliyata.
39 Na Guiyau ye hededelau iya unai ye wane, "Komiu
Paliseya tamowaidiyao kami keyaka yo gaeba dageladiyao
ne kwa deulihe'a'adi, na luwamiyao ne meta mahimahihi yo
miyamiya yabayababadi se mwayau!
40 Komiu meta kwa yauyaulekalili! Yaubada taumiu ye
ginaulidi wa, iya nuwamiu hinage ye ginaulidi.
41 Ginauli saha yomi gaeba ne udiyedi, kwa kainauyaidi
taudehadeha udiyedi, na kabo nuwamiu yo taumiu se a'a
Yaubada matanaena.**
42 Ahani mo komiu Paliseya tamowaidiyao, matawuwuna
yomi koya udiyedi lugulugu gagilidi kai kabahepahepanedi
udiyedi taiti kwa toletole, na laulau dudulaidi yo Yaubada
gadosisina nige kwa modelau udiyedi. Taba laugagayo mau-
doidi kwa miyawatanidi, yo hinage laulau namwanamwadi
hekadi wa tabu kwa kitagabaedi.
43 Ahani mo komiu Paliseya tamowaidiyao. Matawuwuna
sunago udiyedi kabatuli saesaedi kwa henuwadi, yo kwa
henuwa bena tamowai se lautokiyeigomiu ma hekasisidi
kabalokulokune udiyedi.

** **11:41:** *Kabo nuwamiu yo taumiu se a'a Yaubada matanaena:* Kalina Giliki unai Luka ye kuli, *na kabo ginauli maudoidi se a'a kalimiuwai.*

44 Ahani mo komiu. Komiu kami kao doha bwayabwaya
nige udiyedi hekihekinoi se toledi, na kewadiyena tamowai
se sae se dobi na nige kabina se kata meta saha luwadi ne
udiyedi.”
45 Laugagayo taulauhekataena tamowaina hesau ye hed-
edelau Yesu unai ye wane, “Taulauhekata, yom hedehedede
ne udiyedi kai hinage ku hededeheyababagai!”
46 Yesu ye hededebui ye wane, “Na komiu laugagayo
taulauhekataena tamowaidiyao, ahani mo komiu.
Matawuwuna laugagayo se badokalili kwa moseidi tamowai
udiyedi. Kadi kao doha bahebahe polopolohekalilidi, na nige
gonowana se lauwatanidi. Na komiu nige yomi sagu gagilina
unai kwa saguidi.
47 Ahani mo komiu. Matawuwuna peloweta bwayab-
wayadi kwa kabinamwanamwaedi yo hekihekinoidiyao kwa
hetolodi, na kami kulutubuwao siya se unuidi.
48 Laulau ta unai kwa hemasalaha meta kami kulutubuwao
maidamiyao nuwamiu kesega. Siya peloweta wa se unuidi,
na komiu kwa saguidi na bwayabwayadi hekihekinoidiyao
kwa ginaulidi.
49 Unai ede Yaubada yona sibasiba unai ye hedede ye wane,
‘Kabo peloweta yo apostolo ya hetamalidi se lau kalidiyena.
Hekadi kabo se unuhemwaloidi na hekadi se hewaiunudi!’
50 Unai Yaubada teina isi ta ye hegiludi peloweta kwasinadi
maudoidi tamowai se hebwalilidi wa debadiyena, tanoubu
yona huyahetubu unai ye laoma ye lau ee teina mayadai ta,
51 yo Abela kwasinana unai ye hetubu na ye laoma ye
lau ee Sakaliya, iya ede kabakaitalasam yo Numa Tabuna
duwaduwalidiyena se koihemwaloi'usei wa. Mamohoi,
yomiu ya hedehedede, yababa maudoidi ta giludi meta huya
ta tamowaidi kabo se bahei.
52 Ahani mo komiu laugagayo taulauhekataena.
Matawuwuna ede sonoga kabahaina kedana wa kwa gudui
na kana kii kwa haigabaei. Komiu nige kwa henuwa bena
kwa mwalaei na sonoga kwa hai, na kaiteyadi se henuwa
bena se mwalae meta kwa hekaiyawasidi.”
53 Huyana Yesu numa wa ye laugabae ede Paliseya yo
laugagayo taulauhekataena tamowaidi se hetubu iya se
hewaiunukaliliyei, yo henamai udoi'udoi udiyedi se lau-
tonogi
54 taba idohagi na yona hededebui unai ye hededepwano
na unai kabo se hegilu.

12

Tabu tamowai ta matausiyeidi
(Mataiyo 10:26-27)

1 *[Paliseya yo laugagayo taulauhekataena tamowaidi yodi henahenamai wa sola se laulau na]* boda lakilakikalilina se lagegogoi meta se haiheduheduna'uyoidi. Iyamo Yesu ye hedehededebaguna yona hekahekatao udiyedi ye wane, “Bena kwa kitanamwanamwa Paliseya yodi yisti** udiyedi, teina ta meta yodi kailupolupo kabikabidi.
2 Ginauli wadawadamdi maudoidi meta kabo se masalaha, yo nuwanuwatu wadawadamdi maudoidi Yaubada kabo ye tolehemasalahadi.
3 Saha boniyaiyena kwa hedehededei meta kabo mayadaiyena se hededehemasalaha, na numakalo unai saha tamowai beyadi udiyedi kwa gadigadigugulau meta kabo boda matadiyena se hededehemasalahadi.”

Yaubada ye kitakitaheteteda
(Mataiyo 10:28-31)

4 *[Na Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane,]* “Kagu kahao, ya hededelaowa, tabu buluma tauhemwaloina kwa matausiyeidi, na nige gonowana saha hesau se ginauli'uyoi.
5 Na kabo yomiu ya hedehedede meta kaiteya bena kwa matausiyei: *[Yaubada]* bena kwa matausiyei. Iya gonowana ye kaiunu yo hinage yona gigibwali gonowana unai ye gabalaegomiu kaiwa kalakalasina unai. Ya hededelaowa kalimiuwai: *[Yaubada]* bena kwa matausiyei!
6 Hage, ta nuwatulau pekopeko udiyedi. Maisadi se gagilikalili, na badodi haligigi meta se lokuneidi moni gagilidi labui** mo udiyedi. Na iyamo Yaubada nige hesau ye nuwaluluhiyei.
7 Yo hinage kulumiu maiyawadi meta ye hasilidiko. Unai tabu kwa matausi. Komiu kwa saekalili na kabo pekopeko yawoina.”

Bena ta hededehemasalaha'uyoida meta kita Yesu yona tamowai
(Mataiyo 10:32-33, 12:32, 10:19-20)

8 *[Kabo Yesu ye wane,]* “Ya hededelaowa kalimiuyena: Kaiteya boda matadiyena ye hededehemasalaha'uyoi meta iya tauhemuliwatanigau, Tau Natuna hinage kabo ye hededehemasalaha Yaubada yona anelu udiyedi.
9 Na kaiteya ye uhalaegau boda matadiyena meta hinage kabo ya uhalaei Yaubada yona anelu matadiyena.
10 Ena kaiteya Tau Natuna ye hededeheyababa meta Yaubada kabo yona yababa ne ye nuwatugabaei. Na ena

---

** **12:1:** *Yisti:* Yesu yona hedehedede ta unai meta yisti iya lauhekata yabayababana heyaheyasonina. ** **12:6:** *Moni gagilidi labui* meta asaliyona labui.

kaiteya Yaluwa Tabuna ye hededeheyababa meta Yaubada
taba nige yona yababa ne ye nuwatugabaei.
11 Huyana se woyalaegomiu sunago babadadiyao yo magai
tanuwagadiyao yo tamowai lakilakidi hekadiyo udiyedi bena
se helauhetalagomiu, meta tabu kwa mode kabo idohagi yodi
bui kwa moseidi o saha kwa hedede,
12 matawuwuna mahanana ne unai Yaluwa Tabuna kabo
ye hekatagomiu na saha kwa hedede."

Tamowai gogogogona palabolena

13 Kabo tamowai hesau boda wa luwadiyena ye hededelau
Yesu unai ye wane, "Taulauhekata, ku hededelau kagu kaha
ne unai taba gonowana tamamai yona gogo ye boitagabaeidi
wa ye hekasadi na yogu ye haidima."
14 Yesu ye hededebui ye wane, "Kehagu, teina gogo ta
udiyedi yau nige yomi tauhekasa o tautoleheduduli."
15 Na ye hededelau maudoidi kalidiyena ye wane, "Kwa
kitahetetenamwanamwaegomiu na mahimahihi kabikabidi
udoi'udoi bena kwa kaihaleidi. Matawuwuna mauli
kaniyona mamohoina meta nige yomi gogo badobadodi
ne udiyedi."
16 Na kabo Yesu palabole hesau ye hedede udiyedi ye wane,
"Taubada hesau gogogogona yona tano unai meta witi ma-
sulina ye lakikalili.
17 Ye nuwanuwatu na ye wane, 'Yogu witi masulina mau-
doina ta nige yogu kabagwaugogoina. Saha kabo ya ginauli?'
18 Na ye bom yona ye hedehedede ye wane, 'Teina doha
kabo ya ginauli: Kabo yogu like kabagwaugogoina bagubagu-
nadi wa ya haigabaeidi na lakilakidi ya ginaulidi. Na udiyedi
kabo yogu witi masulina ta yo yogu gogo namwanamwadi
maudoidi ya gwaugogoidi.
19 Na kabo ya bom ya hedede ya wane, "Taubada
gogogogona, yom kabagwaugogo udiyedi meta ginauli
namwanamwadi ku gwaugogoidi, na kabo ku hepaisowadi
bolimai lohaloha. Unai kabo paisowa maudoidi udiyedi ku
kaiyawasi, na ku kai, ku numa, yo ku gwauyala mo."'
20 Na Yaubada ye hededelau kalinawai ye wane, 'Kowa
yauyaule! Teina boniyai ta unai kabo yom mauli ya haiga-
baei, na yom gogo ku gwaugogoidi kowa hesabam ta kabo
kaiteya ye haidi?' "
21 *[Kabo Yesu ye hedede ye wane,]* "Teina laulau ta kabo
se tubu kaiteyadi yodi gogo se gwaugogoidi siya se bom
hesabadi, na nige gogo siya ede Yaubada kalinawai se
saekalili wa se gwaugogoidi."

Tabu ta nuwamodemode
(Mataiyo 6:25-34)

22 Kabo Yesu ye hedede'uyo yona hekahekatao wa udiyedi
ye wane, “Unai ya hededelaowa kalimiuyena: Tabu kwa
nuwanuwatukalili yomi mauli hesabana, bena saha kabo
kwa kai, yo taumiu ta hesabana, saha kabo kwa likwa.
23 Mauli ye saekalili na kabo kai, yo taumiu ta ye saekalili
na kabo kaleko!
24 Hage, ao'ao kwa nuwatuidi: Nige se kumakuma, yo nige
se kelikeli, yo nige yodi sanala o kabagwaugogo numadi. Na
Yaubada ye hekahekaidi. Na komiu meta kwa saekalili na
kabo manuwa!
25 Luwamiu ne unai kaiteya ye nuwanuwatukalili na unai
gonowana kabo mahana kesega ye tolelaei yona mauli ne
unai na ye heloha'uyoi?
26 Na komiu nige gonowana teina ginauli gagilina ta kwa
ginauli, unai ede tabu kwa nuwamodemode ginauli hekadiyo
ne udiyedi.
27 Taba pasa gagilidi kwa nuwatuidi idohagi yodi kinikini.
Nige se paisowa, nige kadi kwama se ginaulidi, na ya hededelaowa kalimiuyena: Solomona yona wasawasa kalekodiyao
nige hesau kana kao ye didiga doha tenem pasa ne.
28 Ena Yaubada lagau ne kadi kao ye henamwadi, siya
ede wau se lala na malaitom se gabudi se kalasi, meta
iya gonowana kabo kaleko namwanamwadi udiyedi komiu
ye hekalekogomiu. Mamohoi, komiu sunuma gagilidi tamowaidiyao!
29 Unai huya maudoina nuwamiu tabu kwa hemodedi
kabo saha kwa kai o kwa numa, yo tabu udiyedi kwa
nuwanuwatukalili.
30 Teina ginaulidi ta meta Yaubada nige tausunumaena
tanoubu ta unai se henuwakaliliyeidi. Na kami henuhenuwa
maudoidi ta tamamiu kabidi ye katako.
31 Na komiu bena Yaubada yona basileiya nuwanuwatuna
kwa tolebagunai, na kabo ginauli maudoidi ta hinage ye
lediwa kalimiuwai.”

Gogo galewa ne unai
(Mataiyo 6:19-21)

32 *[Kabo Yesu ye wane,]* “Komiu yogu hekahekatao bodana
gagilina ta, tabu kwa matausi. Matawuwuna tamamiu ye
henuwakalili bena yona basileiya unai maiyamiu kabo kwa
tanuwaga.
33 Yomi gogo kwa lokuneidi na monidi kwa moseidi taudehadeha udiyedi. Ena doha teina kwa ginauli meta yomi
wasawasa galewa ne unai kwa helakidi, na nige gonowana
se beyabeya yo se pwasa. Teina wasawasa ta taukaiwahali
nige gonowana se kaiwahalidi yo sulasula nige gonowana se
kaidi.

34 Matawuwuna ede kaiteya teha unai yomi wasawasa se
miyamiya, meta nuwamiu ede temenai.”

Bena ta nonoha
(Mataiyo 24:42-44)

35 *[Yesu yona hedehededе ye tubei ye wane,]* “Yomi kaleko
bena kwa likwadi na kwa nonoha paisowa hesabana yo yomi
lampa bena se kalakalasi.
36 Kami kao doha heyayai tauhaidi kadi tanuwaga tawasola
kaikaigogona unai ye uyoma na se nayanayai. Na huyana
ye lage na yona numa kawakedana unai ye koikoi, siya kabo
gonowana keda se sokemwamwayauyei.
37 Heyayai tauhaidi ena kadi tanuwaga ye lobaidi se silasi-
lawa yona huyalagema ne unai, meta kabo gonowana se
gwauyala. Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kadi tanuwaga
kabo kaleko ye likwadi doha heyayai tauhaina na ye yo-
ganeidi se laoma se tuli na ye hekaidi.
38 Taba boniyai duwaduwalina o malatomtom gagilina
unai ye lage'uyoma na heyayai tauhaidi kadi tanuwaga ne ye
lobaidi meta se silasilawa kabo gonowana se gwauyala.
39 Ginauli kesega ye masalahakalili: Ena taba numa
tanuwagana kabina ye kata mahana saha unai kabo taukai-
wahali ye laoma meta kabo ye silasilawa na taukaiwahali
nige gonowana ye lusae yona numa unai.
40 Unai komiu hinage bena kwa nonononoha,
matawuwuna Tau Natuna yona lage mahanana ne nige
kabina kwa kata.”

Numa taukitahetetena sibasibana
(Mataiyo 24:45-51)

41 Kabo Petelo Yesu ye henamaiyei ye wane, “Guiyau,
palabole hedehededena ta kai ka bom kama hedehededе o
tamowai maudoidi?”
42 Guiyau ye hededebui ye wane, “Hage, numa taukita-
hetetena sibasibana kwa nuwatui. Kana tanuwaga iya ye
sunumaei na ye tole bena yona heyayai tauhaidi maudoidi
mahana dudulaidi udiyedi kabo kadi kai ye moseidi.
43 Kana tanuwaga yona huya'uyoma ne unai, ena yona
heyayai tauhaina ta ye lobai yona paisowa wa ye ginaginauli,
meta iya gonowana kabo ye gwauyala.
44 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Kana tanuwaga yona
gogo maudoidi kabo ye moseidi bena ye kitahetetedi.
45 Na ena heyayai tauhaina wa ye bom yona ye hedehededе
na ye wane, ‘Kagu tanuwaga yona lage'uyoma ye pahilikalili,’
na ye hetubu heyayai tauhaidi hekadi wa sinesineo yo tatao
ye kabihenayaidi na ye kai yo ye numa yo ye numayauyaule,

46 meta kana tanuwaga kabo ye uyoma na mayadaina yo
mahanana meta yona heyayai tauhaina wa nige kabidi ye
kata. Na kabo ye hekamkamnakaliliyei na ye tolelae Yaubada
nige tausunumaena yodi teha wa unai.
47 Ena heyayai tauhaina hesau kana tanuwaga yona
nuwanuwatu kabina ye kata, na nige ye nonohawatani yo
nige ye ginauli, meta kana tanuwaga kabo iya ye hekamkam-
nakaliliyei.
48 Na ena kana tanuwaga yona nuwanuwatu nige kabidi ye
kata, na ginauligaibu ye ginaulidi, kabo kana tanuwaga nige
gonowana iya ye hekamkamnakaliliyei.
Kaiteyadi Yaubada ye kainauyaidi na yona hedehedede se
nuwatulobainamwanamwaeidi meta ye henuwakalili bena
se ginauliwataninamwanamwaeidi. Na kaiteyadi ye kain-
auyakaliliyeidi meta ye henuwa bena yona hedehedede se
ginauliwataninamwanamwakaliliyeidi.”

Hewaiunu Yesu debanaena
(Mataiyo 10:34-36)

49 “Ya dobima ta bena kaiwa ya yuhi tanoubu ta unai,** na
ya henuwakalili bena iya ede ye kalakalasi.
50 Kamkamna lakilakikalilina** kabo ya lulau unai na ya
nuwanuwatukalili ye lau ee kana siga yogu kamkamna ne ye
gehe.
51 Yomi nuwatu bena nuwadaumwali ya baheiyama
tanoubu ta unai? Nige! Ya hededelaowa kalimiuwai meta
haitolebilibili ya baheiyama.
52 Mayadai ta unai ye hetubu na ye lau meta numa ke-
sega unai tamowai badodi haligigi kabo se haihaitolebili-
bili'uyoidi yau debaguwai, taudi haiyona kabo labui se
hewaiunudi yo labui kabo haiyona se hewaiunudi.
53 Tama kabo natuna loheya ye hewaiunu, yo loheya kabo
tamana ye hewaiunu. Sina kabo natuna waihiu ye hewaiunu,
yo waihiu kabo sinana ye hewaiunu. Na sina kabo natuna
loheya mwanena ye hewaiunu, yo waihiu kabo lawana ye
hewaiunu.”

Huya kaimasidi
(Mataiyo 16:1-4, Maleko 8:11-13)

54 Yesu yona hedehedede wa ye tubei na boda wa udiyedi ye
wane, “Ena yalohi kwa kita teha yalasi ne unai ye saesaema,
kwa wane, kabo nabu ye talu, na ye talu.

** **12:49:** *Ya dobima ta bena kaiwa ya yuhi tanoubu ta unai:* Kaiwa ne kana paisowa ede metolo doha gole o siluba ye gabuhe'a'adi. Na Yesu ye henuwa bena yona tamowai se a'a na tamowai yabayababadi ye tolehesuwaladi. ** **12:50:** *Kamkamna lakilakikalilina* Yesu ye heyasoniyei babatiso unai, na kalina Giliki unai Luka ye kuli ye wane, *Kabo ya lulau babatiso hesau unai.*

55 Yo ena yawana ye lotalu kamnana kwa lapui meta kwa
wane, kabo ye gigibwali, na mamohoi kabo ye tubu.
56 Komiu taukailupolupo! Tanoubu yo yada kadi kao
gonowana kwa kitalobaidi. Na idohagi to saha se tubutubu
teina mayadai ta udiyedi nige gonowana kwa kitalobaidi?
57 Idohagi to nige gonowana kwa bom kwa kitahekasa meta
saha ye namwa yo ye dudulai *[teina huya ta unai]*? *[Hage,*
teina heyaheyasoni ta kwa nuwatui:]
58 Ena tamowai hesau *[kam hagahaga debanawai]* bena
ye woyalaego kabalauhetala unai, meta keda ne unai kwa
laulau na ku kaipatebayao bena yom teha ku hedudulai.
Ena nige, kabo ye woyalaego tauhelauhetala matanawai. Na
tauhelauhetala wa kabo ye tolelaego yona taupaisowa unai,
na iya kabo ye tolego numatutugudu unai.
59 Ya hededemamohoi: Taba nige se hepesago ye lau ee
kana siga kam hagahaga maudoidi ku hedudulaihegehedi.”
**

13

Bena nuwamiu kwa buidi

1 Huyana ne unai tamowai hekadiyo se laoma Yesu unai
na Galili tamowaidi hekadi wasadi yona se hedehedede. Siya
yodi kaitalasam se ginauli Numa Tabuna unai, na Pilato yona
tau'iyala se koihemwaloidi ede kwasinadiyao se bwalilidobi
yodi kaitalasam suisuidi kwasinadi wa udiyedi.
2 Yesu ye hededebui ye wane, “Galili tamowaidi ta se
kamkamna doha tenem na unai yomi nuwatu idohagi, bena
siya se yababakalili na kabo Galili tamowaidi hekadiyo?
3 Na ya hededelaowa kalimiuyena, teina ta nige! Na ena
nige nuwamiu kwa buidi, komiu hinage kabo kwa boita.
4 Na huyana Silowama unai numa kewana saesaena
ye guli na tamowai badodi 18 ye koihemwaloidi meta
nuwanuwatudi doha saha? Yomi nuwatu bena siya se
yababakalili na kabo Yelusalema unai taumiya maudoidi?
5 Ya hededelaowa kalimiuyena, teina ta nige! Na ena nige
nuwamiu kwa buidi, kabo komiu hinage kwa boita.”
6 Na kabo Yesu teina palabole ta ye hedede kalidiyena:
“Tamowai hesau yona wine koyana, na unai meta bosibosi ye
kumai. Na ye lau kaniyona ye loya na nige kaniyona hesau ye
lobai.
7 Ede ye hededelau koya taupaisowaina wa unai ye wane,
‘Bolimai haiyona ya laolaoma inai kaiwa ta kaniyona ya

** **12:59:** *kam hagahaga maudoidi ku hedudulaihegehedi:* Luka ye kuli kalina Giliki unai, *ye lau ee lepetona gehegehena ku hemaisa.*

tautaulalakaidi na nige kaniyona hesau ya lobai. Unai ku koi-
heguli. Nige gonowana bwatano ye hepahepaisowagaibui.'
8 Na koya taupaisowaina wa ye wane, 'Tanuwaga, taba
gonowana ku kitagabaei bolimai kesega, na yau kabo
wuwuna ne ya kelihetakikili na bwatano kabahemasulina ya
tole.
9 Ena bolimai hesau ne unai na ye kaniyo meta ye namwa,
ena nige, kabo gonowana ku koigabaei.' "

Sabati unai Yesu sinebada hesau ye henamwanamwa

10 Na Sabati mayadaina hesau unai Yesu ye lau sunago
hesau unai ye lauhekata.
11 Na temenai meta sinebada hesau yaluwa yabayaba-
bana ye hebunibuni bolimai 18, yo dagelana ye you na nige
gonowana ye tolodudulai'uyo.
12 Huyana Yesu sinebada wa ye kita ede ye yoganeiyama na
ye wane, "Kam kasiyebwa ne unai ya yailihaigo."
13 Na nimana ye tolesaedi iya kewana unai na mahanana
ne unai ye tolodudulai na Yaubada ye hedebasaei.
14 Sunago wa badana ye koipili matawuwuna mayadai
Sabati unai Yesu henamwanamwa paisowana ye ginauli, ede
ye hedehededelau tamowai wa udiyedi ye wane, "Sabati ke-
sega unai mayadai badona haligigi-kesega udiyedi gonowana
ta paisowa. Tenem mayadaidi ne udiyedi bena kwa laoma
henamwanamwa kwa lobai, na nige Sabati unai."
15 Guiyau ye hededebui iya unai ye wane, "Komiu sunago
babadadiyao meta taukailupolupo. Mamohoi, komiu nige
Sabati mayadaina unai yomi bulumakau yo donki yodi
kabamiya udiyedi kwa yailihaidi na kwa woyalaedi waila se
numa?
16 Na teina sinebada ta meta Abelahama kana isimulita
hesau, na bolimai 18 Satani ye kabikabihekahini kana
kasiyebwa unai. Na idohagi to ku hekaiyawasigau tabu
Sabati unai iya kana kaukau unai ya yailihai?"
17 Na yona hedehedede ta unai meta kana waiunu mau-
doidi ye hemwadinedi. Na bodalakilaki wa se gwauyalakalili
laulau namwanamwadi maudoidi ye ginaulidi wa udiyedi.

Tuma gagilidi yo yisti heyaheyasonidi
(Mataiyo 13:31-33, Maleko 4:30-32)

18 Na Yesu ye henamai ye wane, "Yaubada yona basileiya
meta kana kao doha saha? Saha unai kabo ya hekaigono-
gonowai?
19 Iya kana kao doha kaiwa tumana gagilina** tamowai
hesau ye hai na yona koyaena ye kumai. Like ne kabo ye kini

** **13:19:** *Kaiwa tumana gagilina* ne Dimdim unai hesana se katai ede mustard.

ye hemala kaiwa lakilakina, kabo manuwa se laoma lagana
ne udiyedi se kabinoi.”
20 Yesu ye hedehedede'uyo ye wane, “Saha unai kabo
Yaubada yona basileiya ya hekaigonogonowai?
21 Iya ede doha waihiu hesau yisti ye hai na pwalawa disina
lakilakina unai ye hebwali. Kabo yisti ne pwalawa maudoina
wa ye hesese.”

Kawakeda gagilina
(Mataiyo 7:13-14,22-23 yo 8:11-12)

22 Yesu ye laulau Yelusalema hesabana na magai lakilakidi
yo gagilidi udiyedi ye laulauhekata.
23 Na tamowai hesau iya ye henamaiyei ye wane, “Guiyau,
tamowai hisahisadi mo kabo mauli nige kana siga se hai?”
Ede Yesu ye hededebui ye wane,
24 “Kwa kaipatebayao bena kawakeda gagilina unai kwa
lusae, matawuwuna tamowai se bado kabo se kaipate bena
se lusae na iyamo nige gonowadi.
25 Huyana numa tanuwagana ye tolo na ye lau keda ye
gudui, komiu kabo dagela ne unai kwa tolo na kwa koikoi yo
kwa kaikaibwada kwa wane, ‘Tanuwaga, keda ku sokeyama
na ka mwalaewa!’
Kabo ye hededelaowa kalimiuyena ye wane, ‘Nige kabimiu
ya kata o haedi kwa laolaoma.’
26 Na kabo kwa hededelau kwa wane, ‘Kowa yo kai ta
kaikai yo ta numagogoi, yo yoma magai kedadiyao udiyedi
ku lauhekata.’
27 Na kabo ye hedehedede'uyo kalimiuyena ye wane, ‘Nige
kabimiu ya kata o haedi kwa laolaoma. Kwa tausuwala,
komiu maudoimiu laulau yabayababadi tauginaulidi!’
28 Huyana Abelahama, Isako yo Yakobo yo peloweta mau-
doidi kwa kitadi Yaubada yona basileiya unai, na komiu
dagela ne unai, meta kabo kwa dou yo kawamiu kwa ka-
puyahisidi.
29 Tamowai kabo teha bolime, teha yalasi, teha yawana,
yo teha bwauli udiyedi se laoma na se tuli Yaubada yona
basileiya kaikaigogona unai.
30 Mamohoi! Hekadi mayadai ta unai se mulita kabo se
baguna, na hekadi mayadai ta unai se baguna meta kabo se
mulita.”

Yesu Yelusalema ye katekamkamnaei
(Mataiyo 23:37-39)

31 Huyana ne unai Paliseya tamowaidi hekadiyo se laoma
Yesu unai na se hededelau unai se wane, “Bena magai ta
ku laugabaei na ku lau teha hesau, matawuwuna Heloda ye
henuwa bena ye unuhemwaloigo.”

32 Yesu ye hededebui ye wane, “Kwa lau kwa hededelau
teina kedewa nukula** ta unai: Madai yo malaitom kabo
yaluwa yabayababadi ya hededehepesadi yo tamowai ya
henamwanamwadi, na mayadai hehaiyonana ne unai kabo
yogu paisowa ya hegehe.
33 Iyamo madai, malaitom yo itenai meta yogu keda ta
unai ya laulau Yelusalema hesabana, matawuwuna nige
gonowana peloweta hesau Yelusalema dagelana ne unai se
unuhemwaloi.
34 Yelusalema, Yelusalema! Kowa peloweta
taukoihemwaloidi yo tamowai Yaubada ye hetamalidiwa
kalimyena meta ku hekalawekudi. Huya maudoina meta ya
henuwa bena natumwao ya kabigogoidima doha kamkam
sinadi natunao ye kabigogoidi pepenao gunidiyena, na
iyamo komiu nige kwa henuwa.
35 Unai sola kwa kita, Yaubada yomi magai kabo ye
nuwagabaei na nige tamowaina. Na ya hededemamohoi
kalimiuyena: Nige gonowana kwa kita'uyoigau kana siga
kwa wane, ‘Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesanawai ku
laoma!’ ”

14

Yesu Paliseya tamowaina hesau yona numa unai

1 Sabati hesau unai Yesu ye lau Paliseya tamowaina sae-
saena yona numa unai se kaikai, na temenai Paliseya ta-
mowaidiyao yo laugagayo taulauhekataena hekadi iya se
kaikewasipwanamwanamwaei.
2 Na tamowai hesau kasikasiyebwana meta kaena yo ni-
mana se loloni, na ye laoma Yesu talanuwana unai ye tolo.
3 Yesu Paliseya tamowaidi yo laugagayo taulauhekataedi
ye henamaiyeidi ye wane, “Gonowana kabo tamowai sabati
unai ta henamwanamwa o nige?”
4 Na se mwanomwanou. Unai Yesu tamowai wa ye kabilau
unai, na ye henamwanamwa na ye hetamali ye lau.
5 Kabo ye henamaiyeidi ye wane, “Ena kowa hesau natum o
yom bulumakau mayadai Sabati unai ye bekudobi wailakeli
duhana unai, kabo ku laumwamwayau ku tabeisini o nige?”
6 Na nige gonowana yona henamai wa se bui.
7 Huyana ne unai Yesu ye kitalobai meta taumana hekadi
kabatuli namwanamwadi se kaikaisunuwaidi, ede teina pal-
abole ta ye hedede udiyedi na ye wane,
8 “Huyana tamowai hesau ye kaibwadaigo ku lau heta-
hetawasola kaikaigogona unai, tabu kabatuli saesaena unai

** **13:32:** *Kedewa nukula* iya taukailupolupo heyaheyasonidi. Tamowaidi ne, siya meta se sonoga, iyamo nige yodi gigibwali, unai se matamatausigaibu. Dimdim unai se wane *fox*.

ku tuli, madai tamowai hesau saesaena ye kaibwadaiyako na
kabo kowa.
9 Ena mamohoi, kabo tauyogaisinigo wa maiyana kana
taumana saesaena se laoma na ye hededelaowa kalimwai
ye wane, ‘Teina tamowai ta yom kabatuli me ku mosei unai
ye tuli.’ Kowa kabo ma mwadimwadinem na kabatuli do-
bidobina unai ku tuli.
10 Na huyana se yogaisinigo na kabatuli dobidobina ku hai,
tauyogaisinigo wa kabo ye laowa ye hededelaowa kalimwai
ye wane, ‘Kehagu, ku tulisae kabatuli namwanamwana ne
unai.’ Na tenem unai tauyogaisinigo wa ye hekasisiyeigo
taumana maudoidi matadiwai.
11 Ya hededelaowa kalimiuwai: Kaiteya ye bom ye
hesae'uyoi, Yaubada kabo ye henuwadobidobiyei, yo kaiteya
ye nuwadobidobi, Yaubada kabo ye hesaei.”
12 Kabo Yesu ye hededelau tauyogaisinina wa unai ye wane,
“Huyana mayadailaki kaina o boniyai kaina ku ginauli, meta
tabu yom labini o kam kahao o kehamwao o helem taumiya
gogogogodiyao ku kaikaibwadaidi. Ena doha teina ku yo-
gaisinidi, nuwana siya hinage kabo se kaibwadaigo, na teina
unai kabo se hemaisago.
13 Na huyana kaikaigogo lakilakina ku ginauli, meta taude-
hadeha, taubunibuni, kaeyabayababa yo taumatagibugibu
ku yogaisinidi.
14 Unai kabo gonowana ku gwauyala, matawuwuna siya
nige gonowana yom kainauya buina se haiyawa, na ta-
mowai laulaududulaidi yodi huyatolo'uyo mayadaina ne
unai Yaubada kabo yom kainauya buina ye haiyawa.”

Kaikaigogo lakilakina palabolena
(Mataiyo 22:1-10)

15 Taumana hesau Yesu maiyana se tutuli wa yona hede-
hedede ta ye lapui ede ye hededelau unai ye wane, “Siya
kaiteyadi Yaubada yona basileiya kaikaigogona ne unai se
kaikai meta gonowana kabo se gwauyala.”
16 Kabo Yesu *[palabole ta ye hedede udiyedi]* ye wane, “Ta-
mowai hesau kaikaigogo lakilakina ye kabinonohai, na ta-
mowai gwaudi ye kaibwadaidi.
17 Kaikaigogo mahanana ye lage, ede tamowai wa yona
heyayai tauhaina ye hetamali ye lau kaiteyadi ye kaib-
wadaidi wa hesabadi na ye hededelau udiyedi ye wane, ‘Kwa
laoma, ginauli maudoidi se kabinonohaidiko.’
18 Na hesau to hesau yona kabatolo unai ye hedehedede.
Tamowai bagubagunana ye wane, ‘Yau tano kaboina ya
hemaisa, na bena ya lau ya kita. Yauwedo! Unai taba nige
ya laowa.’

19 Na hesau ye wane, ‘Kaboina bulumakau badodi
saudoudoi** ya hemaisadi, na bena ya lau ya kitadi na
ya lautonogidi. Yauwedo! Unai taba nige ya laowa.’
20 Na hinage hesau ye wane, ‘Yau kaboina ta ya tawasola,
tenem unai taba nige ya laowa.’
21 Heyayai tauhaina wa ye uyoma na kana tanuwaga yona
ye hedehededе, ede numa tanuwagana wa ye koipilikalili
na ye hededelau yona heyayai tauhaina wa unai ye wane,
‘Ku laumwamwayau ku lau keda lakilakidi yo gagilidi ma-
gailaki ta udiyedi meta tamowai dehadehadi, taubunibuni,
taumatagibugibu, yo kae daedaelodi ku woyaidima.’
22 Heyayai tauhaina wa *[ye lau, na ye uyoma ede]* ye wane,
‘Tanuwaga, saha ku hedededi wa ya ginaulidiko, na iyamo
yom numa sola nige ye mwayau.’
23 Kabo numa tanuwagana ye hedededelau yona heyayai
tauhaina wa unai ye wane, ‘Ku lau magailaki ta dagelana
udiyedi keda lakilakidi yo gagilidi, metai tamowaidiyao ku
hedededebayao kalidiyena bena se laoma, to yogu numa ne ye
mwayau.
24 Ya hedededelaowa, siya kaiteyadi ya kaibwadabagunaidi
wa taba nige yogu kaikaigogo unai se kaikai.’ ”

Yesu hemuliwatanina meta ma maisana

25 Yesu maiyanao bodalakilaki se laulau, na ye tolobui na
ye hedededelau udiyedi ye wane,
26 “Ena tamowai hesau ye henuwa bena ye hemuliwatani-
gau, na iyamo tamana, sinana, mwanena, natunao, kana
kahao yo lounao, yo hinage yona mauli ye nuwatukaliliyeidi,
kabo iya nige gonowana yogu hekahekata.
27 Yo kaiteya nige yona sataulo ye bahei** na ye hemuli-
watanigau, meta iya nige gonowana yogu hekahekata.
28 Taba ku henuwa bena numa kewana saesaena ku gin-
auli, bagubaguna ku tulibigabiga na maisana lakina ku
kaimasiyei meta gonowana kabo numa ne ku hegehe.
29 Taba numa ne ku hetubu ku ginauli na nige gonowana
ku hegehe, siya kaiteyadi numa ne taukitana kabo se talata-
lawasiyeigo
30 se wane, ‘Teina tamowai ta ye hetubu numa ne ye kabi,
na nige gonowana ye hegehe.’

** **14:19:** *Bulumakau badodi saudoudoi:* Luka ye kuli, *bulumakau kabakaula-buiyedi haligigi ya hemaisadi,* siya ede bulumakau badodi saudoudoi. Kaniyona ede, bulumakau labui labui se hepaisowadi yodi koyapaisowa udiyedi. Kabakaulabuiyedi se tole gadodi udiyedi na kabo bwatano kabagiyagiyali se niuniuli o witi kaniyona kabakabiyawasidi unai se paisowa, o paisowa saha hesau se ginauli. ** **14:27:** *Yona sataulo ye bahei:* Hedehededе ta kaniyona meta bena ye talamgabaei'uyoi gonowana Yesu debanaena ye boita.

31 Taba wasawasa hesau bena wasawasa hesau ye iyalai,
bagubaguna ye tulibigabiga na ye kitasipwai'uyoi meta yona
iyala tamowaidi badona 10,000 ne kabo gonowana wasawasa
hesauna yona tau'iyala badona 20,000 ne ye iyalaidi, o nige.
32 Ena nige gonowana, na wasawasa hesauna wa sola
kedalohalohawai, kabo yona tautauwasa ye hetamalidi bena
nuwadaumwali se kaibwadai.
33 Gonogonowana doha teina, komiu kaiteyadi nige yomi
gogo maudoidi kwa nuwagabaedi meta nige gonowana kwa
hemala yau yogu hekahekatao.
34 Kalita meta ye namwa, na taba kamnana ye gehe, taba
nige gonowana kamnana ye hai'uyoi.**
35 Unai ede nige gonowana ta hepaisowa bwatano unai o
tano kabahenamwana unai, na iya kabo se gabaei. Kaiteyadi
gonowana se lapulapui bena se lapulapuinamwanamwa!”

15

Mamoe ye taukwadalele palabolena
(Mataiyo 18:10-14)

1 Takisi tautanotano yo ba'aya tamowaidi se laomagogoi
bena Yesu saha ye hedededi wa se lapuidi.
2 Na Paliseya yo laugagayo taulauhekataena tamowaidi se
gadigadigugu se wane, “Teina tamowai ta yababa tamowaidi
ye hailobaidi yo maiyanao se kaikai.”
3 Ede Yesu teina palabole ta ye hedede kalidiyena ye wane,
4 “Taba luwamiu ne unai tamowai hesau yona mamoe
badodi 100 na kesega ye taukwadalele, kabo 99 wa tenem
teha ne unai ye laugabaedi na kesega ye taukwadalele wa ye
wasenei kana siga ye lobai.
5 Na huyana ye lobai meta ye gwauyalakalili na ye tolesae
dabayalona unai
6 na ye lau magai. Kabo kehanao yo helena taumiya ye yo-
gagogoidi na ye hedededelau kalidiwai ye wane, ‘Kwa laoma ta
gwauyalagogoi, matawuwuna yogu mamoe ye taukwadalele
wa ya lobaiyako.’
7 Ya hedededelaowa kalimiuwai: Gonogonowana doha, ena
ba'aya tauginaulina kesega ye nuwabui, meta galewa ne unai
gwauyalalakilaki, na kabo laulaududulai tamowaidi badodi
99, siya nige bena taba se nuwabui ne kalidiyena.”

Siluba kesega ye taukwadalele palabolena

** **14:34:** Hedehededе ta hinage Maleko 9:50 yo Mataiyo 5:13udiyedi ku hasili.

8 *[Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane,]* “Yo taba sinebada
hesau yona moni meta siluba saudoudoi, na kesega ye tauk-
wadalele, kabo saha ye ginauli? Lampa ye gabu na yona
numa ne ye kuya na ye wasetautaubigai kana siga ye lobai.
9 Ena ye lobai kabo kana kahao yo helena taumiya ye yo-
gagogoidima na ye hededelau udiyedi ye wane, ‘Kwa laoma
ta gwauyalagogoi, matawuwuna yogu moni kesega ye tauk-
wadalele wa ya lobaiyako.’
10 Ya hededelaowa kalimiuwai: Gonogonowana doha, ena
ba'aya tauginaulina kesega ye nuwabui, meta galewa ne unai
Yaubada yona anelu se gwauyalakalili.”

Tamowai natunao labui palaboledi

11 Na Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane, “Ta-
mowai hesau natunao loheloheyao labui.
12 Natuna taumulita wa ye hededelau tamana unai ye
wane, ‘Tamagu, yom gogo maudoidi udiyedi yogu tupwa ku
leyama.’ Ede yona gogo wa ye soiyei natunao wa udiyedi.
13 Mayadai hisa se lau na kabo taumulita wa yona gogo
maudoidi ye lokunegabaeidi, na monidi wa ye haidi ede
magai wa ye laugabaei ye lau magai hesau kedaloha unai.
Menai kabo yona moni wa ye hepaisowagaibuidi laulau
yabayababadi udiyedi.
14 Yona moni maudoina ye hepaisowahegehe, na kabo
hasahasali lakilakikalilina ye lage tenem magai ne ye hai-
hegehe. Tenem huyana ne unai meta nige saha hesau kali-
nawai.
15 Ede ye lau magai wa tamowaina hesau yona ye paisowa.
Tamowai wa ye hetamali ye lau yona puwaka ye kitakita-
hetetedi yo ye hekahekaidi.
16 Ye henuwa bena puwaka wa kadi kai ne ye kaidi, iyamo
nige tamowai hesau ye talamyei taba saha hesau ye kai.
17 Huyana nuwatusibasiba ye uyoma kalinawai ede ye
wane, ‘Tamagu yona taupaisowa meta kadi kai se kaitoledi,
na yau teinai ya hasalikalili nige bayaona kabo ya boita.
18 Unai kabo ya dalahai ya uyo tamagu unai, na ya hedede-
lau unai ya wane, “Tamagu, ya ba'aya Yaubada matanaena
yo kowa hinage matamyena.
19 Yau nige ya namwa bena ku kata'uyoigau yau natum, na
taba ku kabigau doha yau yom taupaisowa hesau.”’
20 Unai ye dalahai ye uyo tamana unai.

Iya sola kedalohaloha unai ye laolaoma na tamana wa ye
kitalau natuna ye kita meta nuwana ye kamkamnakalili. Na
ye heloi ye lau natuna wa hesabana, ede ye haitalagadoi yo
ye sumtai.

21 Na natuna wa ye hededelau tamana unai ye wane,
‘Tamagu, ya ba'aya Yaubada matanaena yo kowa hinage
matamyena. Yau nige ya namwa bena ku kata'uyoigau na-
tum.’
22 Na tamana wa ye yogalau yona heyayai tauhaidi udiyedi
ye wane, ‘Mwamwayau! Kaleko namwanamwana kwa ba-
heiyama kwa helikwa, na nimana unai lin kwa tole, yo hinage
buti kwa helikwa.
23 Na kwa lau bulumakau natuna sinisinibuna ne kwa
koihemwaloi na ta gwauyala yo ta kaikaigogoi.
24 Matawuwuna natugu ta kana kao doha ye boitako,
na mahana ta unai ye mauli'uyo, ye taukwadalele na ta
lobai'uyoi.’ Ede yodi gwauyala lakilakina wa se ginauli.
25 Tenem mahanana ne unai natuna taubaguna wa koya
unai ye paipaisowa. Huyana ye uyoma numa dedekanawai
meta tamowai se wana yo se sobusobu dagugudi ye lapui.
26 Ede heyayai tauhaina hesau ye yoganei ye laoma na ye
henamaiyei meta teina saha ye laulau.
27 Heyayai tauhaina wa ye hededebui ye wane, ‘Kam kaha
wa ye uyoma magai. Ede tamam bulumakau natuna sinisini-
buna wa ye koihemwaloi, matawuwuna natuna ye uyoma
ma namwanamwana.’
28 Na taubaguna wa ye koipili na nige ye henuwa ye
mwalaesae. Ede tamana ye pesa ye lau na ye kaibwadai bena
maiyana se mwalaesae.
29 Na taubaguna wa ye hededelau tamana unai ye
wane, ‘Ku kita ne! Bolimai hisa yom ya paipaisowa doha
yom heyayai tauhaina hesau yo sola nige huya hesau ya
kawagabaeigo. Na iyamo nige gouti natuna ku leyama bena
unai kagu kahao maiyaguwao ka kaikaigogoi.
30 Na teina natum ta yom moni ye gabagaibuidi sinesineo
yabayababadi udiyedi, na ye uyoma magai, ede bulumakau
natuna sinisinibuna ku koihemwaloi iya hesabana.’
31 Na tamana ye hededelau unai ye wane, ‘Natugu, huya
maudoina kowa maidagu, yo yogu gogo maudoidi meta kowa
yom.
32 Na teina kam kaha ta kana kao doha ye boitako na ma-
hana ta unai ye mauli'uyo, ye taukwadalele na ta lobai'uyoi.
Unai ye namwa mo taba ta kaikaigogoi yo ta gwauyala.’”

16

Taukitakitahetete sonosonogana palabolena

1 Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye
wane, “Tamowai gogogogona hesau iya yona gogo taukitak-
itahetetena se hegilu meta yona gogo ye kaiheyagaibuidi.

2 Unai tamowai gogogogona wa yona taukitakitahetete ye
yoganei na ye hededelau unai ye wane, ‘Na wasam ya lapui ta
meta mamohoi? Tenem unai ya henuwa bena yogu moni ki-
takitahetetena bukadi ku ledima na ya kitadi, matawuwuna
nige gonowana kitakitahetete paisowana ta ku ginauli'uyoi.’
3 Kabo taukitakitahetete wa ye bom yona ye hedehed-
ede ye wane, ‘Saha kabo ya ginauli? Kagu tanuwaga yogu
paisowa ta unai kabo ye hepesagau, na yau nige yogu bayao
gonowana kabo bwatano ya keli, yo kaibwada hinage kagu
mwadimwadine.
4 Kabina ya kata saha kabo ya ginauli na tenem unai
tamowai gonowana kabo se yogaisinigau yodi numa udiyedi,
huyana paisowa ta unai kagu tanuwaga ye hepesagau.’
5 Unai ede kana tanuwaga yona gogo udiyedi taukaihaga-
haga kesega kesega ye yoganeidi. Na bagubagunana wa ye
henamaiyei ye wane, ‘Kowa kam hagahaga lakina doha saha
kagu tanuwaga unai?’
6 Tamowai wa ye wane, ‘Kagu hagahaga meta olibe buna-
mana lakina ede 3,000 lita.’ Na taukitakitahetete wa ye wane,
‘Yom hagahaga pepwana ku hai, mwamwayau ku tuli na
1,500 lita ku kulidi.’
7 Na tamowai helabuina ye henamaiyei ye wane, ‘Na kowa
kam hagahaga hisa?’ Ede taukaihagahaga wa ye wane, ‘Kagu
hagahaga meta witi baikidi badodi 100.’ Taukitakitahetete
wa ye wane, ‘Yom hagahaga pepwana ku hai na baiki badodi
80 ku kulidi.’
8 Unai tanuwaga wa yona taukitakitahetete nige dudulaina
wa ye hededehenamwa yona kabikabi sonosonogadi wa de-
badiwai.
Ya hededelaowa kalimiuwai: Tanoubu ta tamowaidiyao
yodi kabikabi tamowai hekadi udiyedi meta se sonogakalili,
na kabo Yaubada yona mala unai taumiyamiya yodi kabik-
abi.
9 Unai taba tanoubu ta gogodiyao kwa hep-
aisowanamwanamwaedi na udiyedi tamowai kwa saguidi,
na siya kabo se hemala kehamiyao. Na huyana yomi
wasawasa ne se gehe meta kabo se yogaisinigomiu na
maiyamiyao kwa miya.
10 Iya kaiteya ginauli gagilidi ye kitahetete-
namwanamwaedi meta hinage ginauli lakilakidi kabo ye
kitahetetenamwanamwaedi. Yo kaiteya ginauli gagilidi
nige ye kitahetetenamwanamwaedi meta hinage ginauli
lakilakidi nige gonowana ye kitahetetenamwanamwaedi.
11 Ena komiu tanoubu ta ginaulidiyao udiyedi yomi kitaki-
tahetete nige se dudulai, kaiteya kabo ye sunumaeigomiu na
wasawasa mamohoidi ye lediwa bena kwa kitahetetedi?

12 Yo ena tamowai hesau yona gogo nige kwa kitahetete-
namwanamwaei, kaiteya kabo ye sunumaeigomiu na gogo
ye mosegabaeidi kalimiuyena?
13 Heyayai tauhaina meta nige gonowana tanuwaga labui
yodi ye paisowa. Hesau kabo ye subu na hesauna wa kabo
ye henuwa, o bagubagunana wa yona nuwatu ye ginauli-
watanidi ma nuwakohihaina, na hesauna wa ye kitadobido-
biyei. Unai nige gonowana Yaubada yo moni yodi kwa
paisowa."
14 Paliseya tamowaidi, siya moni taugadosisiyeidi, hede-
hedede ta se lapui meta Yesu se kaoyababaei.
15 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Tamowai
matadiyena kwa hededehesae'uyoigomiu meta komiu
laulaududulai tamowaidi, na Yaubada nuwamiu kabidi
ye katako. Ginauli saha tamowai se kitahesaekaliliyeidi
meta Yaubada matanawai se yababakalili."

Lauhekata hekadiyo

16 *[Yesu ye hededetubei ye wane,]* "Mose yona laugagayo yo
peloweta yodi hedehedede wa se wasaduwaiyeidi ye lau ee
Yowane ye laoma. Muliyena Yaubada yona basileiya wasana
namwanamwana yau ya hededehemasalaha, na tamowai
maudoidi ya kaibwadakaliliyeidi bena se lusae basileiya wa
unai.
17 Galewa yo tanoubu ta kabo se taukwadalele, na *[Mose
yona]* laugagayo maudoidi udiyedi taba nige kulikuli gagilina
hesau ye taukwadalele.
18 *[Doha hinage]* inawase laugagayona ta *[nige gonowana
ta bui]*:** Ena loheya hesau mwanena ye inawasei na wai-
hiu hesau ye tawasolai, meta ye ganawali. Na ena loheya
hesau waihiu ina'inawasena ye tawasolai, meta iya hinage ye
ganawali."

Tamowai gogogogona yo Lasalo

19 "Tamowai gogogogona hesau iya meta kaleko maisa
lakilakidi ye likwadi yo huya badobado meta nige saha hesau
ye wasenei na ye gwaugwauyala mo.
20 Na yona numa kawamatana unai meta taukaikaibwada
tamowaina hesau se tole, hesana ede Lasalo, iya meta tauna
bonu se laugilihai
21 yo ye henuwakalili bena tamowai gogogogona wa yona
hatahata unai kana kai mapuladi se beku wa ye kaidi. Na
kedewa se laoma meta bonuna wa se namosidi.

** **16:18:** Yesu inawase laugagayona hedehededena ye hedehededei matawuwuna Paliseya yo laugagayo taulauhekataena wa laugagayo ta se bui na inawase se kawanamwanamwaei (Mataiyo 19:1-12). Ganawali meta laugagayo, unai Yesu yona hedehedede ta kaniyona meta tabu ta ina'inawase.

22 Huyana taukaikaibwada wa ye boita meta anelu se ba-
helaei se hetuli Abelahama dedekanawai. Tamowai gogogog-
ona wa hinage ye boita ede bwayabwaya unai se tole.
23 Na iya Hade luwana unai meta ye kamkamnalakilaki,
na matana ye tuusaedi meta Abelahama ye kita kedalohawai
maiyana Lasalo se tutuli.
24 Unai ye yogasae kalinawai ye wane, ‘Tamagu Abela-
hama, ku katekamkamnaegau na Lasalo ku hetamali ye lau
waila unai nimagigina ye hedakwa na memenagu ye hegwag-
wama, matawuwuna kaiwa ta unai ya kamkamnakalili.’
25 Na Abelahama yona bui ye mosei ye wane, ‘Natugu,
ku nuwatui, yom mauli mayadaidi udiyedi yom ginauli
namwanamwadi ku haidiko, na Lasalo ginauli yababadi ye
haidi, na mayadai ta unai kamnana se namwa na kowa ku
kamkamnakalili.
26 Yo hinage kowa yo kai duwaduwalida ne unai meta
duha lohalohana, unai ede nige gonowana kabo hesau inai
ye kawasilaowa metai yo nige gonowana hesau metai ye
kawasilaoma kalimaiwai.’
27 Ede tamowai gogogogona wa ye wane, ‘Tamagu, ya
kaibwadaigo, Lasalo ku hetamali ye lau yogu numa bodana
udiyedi,
28 kagu kahao haligigi ne ye hededebayao udiyedi, na taba
nige se laoma kabakamkamna magaina ta unai.’
29 Abelahama yona bui ye mosei ye wane, ‘Mose yo
peloweta bukadi wa siya ede temenai, na taba yodi hedehed-
ede ne udiyedi se lapulau.’
30 Na tamowai gogogogona wa ye wane, ‘Nige! Tamagu
Abelahama, taba tamowai hesau boita unai ye tolo'uyo na ye
dobi udiyedi, kabo se nuwabui.’
31 Ye hededelau unai ye wane, ‘Ena nige se lapulapulau
Mose yo peloweta udiyedi, meta tamowai hesau boita unai
ye tolo'uyo wa taba nige gonowana ye henuwabuidi.’ ”

17

Yababa nuwatugabaeina yo sunuma hedehededi
(Mataiyo 18:6-7 yo 18:15 yo 18:21-22, Maleko 9:42)

1 Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane,
“Mamohoi, tamowai yodi kabakalabesibesi kabo se hekalodi,
na ahani mo iya kalabesibesi tauhetubudi ne.
2 Ye namwa mo taba iya gadona ne unai weku lakilakina se
pai na se heyoli gabwa ne unai, na nige ye namwa taba teina

tamowai dobidobidi** ta hesau ye woyasapuli na yababa ye ginauli.
3 Unai kwa kitahetetenamwanamwaeigomiu. Ena kam kaha o loum ba'aya ye ginauli, ku guguyai. Ena ye nuwabui, yona ba'aya kalimwai ku nuwatugabaei.
4 Ena mayadai kesega unai yababa ye ginauli kalimwai ma haligigi-labui, yo ma haligigi-labui ye uyoma ye wane, 'Ya nuwabui', meta taba yona ba'aya kalimwai ne ku nuwatugabaeidi."
5 Apostolo wa se hededelau Guiyau unai se wane, "Yoma sunuma ku helakidi."
6 Na Guiyau ye hededebui ye wane, "Taba yomi sunuma se gagili doha kaiwa tumana gagilikalilina** meta gonowana kabo kwa hededelau kaiwa ne unai, 'Ku suluhihaigo na gabwa ne unai ku kumaigo', kabo ye kawakabiyeigomiu.
7 Taba komiu luwamiuyena hesau yona heyayai tauhaina koya ye paipaisowai o mamoe ye kitakitahetetedi na ye uyoma magai, meta kana tanuwaga taba nige ye hededelau unai ye wane, 'Ku laoma ku tuli na ku kaikai!'
8 Na ye hededelau unai ye wane, 'Ku dui ku kabinonoha na kabo kagu kai ku nonohai na ku suwayama ya kaikai yo ya numa. Muliyena kabo hinage ku kaikai yo ku numa.'
9 Saha ye hedededi ne yona heyayai tauhaina wa ye ginauliwatanidi, iyamo kana tanuwaga taba nige ye lautokiyei.
10 Gonogonowana doha komiu hinage, ena ginauli maudoidi Yaubada ye hedededi wa kwa ginaulidi, kabo kwa wane, 'Kai meta heyayai tauhaidi dobidobidi mo, na kama paisowa mo ka ginaulidi.'"

Yesu tamowai saudoudoi lepela udiyedi ye henamwanamwadi

11 Na Yesu yona lau Yelusalema ne hesabana meta Samaliya yo Galili kadi sigasiga duwaduwalina ye tauwatani na ye lau.
12 Na huyana ye lusae magai hesau unai, meta lepela tamowaidi badodi saudoudoi iya se hailobai. Na yodi kabatolo ne meta musamusana ye loha
13 na se yoga ma kalinalakilakidi Yesu unai se wane, "Yesu, Tanuwaga, ku katekamkamnaegai!"
14 Yesu ye kitalau na ye kitadi meta ye wane, "Kwa lau yo kwa hemasalaha'uyoigomiu taukaitalasam tamowaidi udiyedi." Na se laulau taukaitalasam hesabadi na keda wa unai se namwanamwa.

** **17:2:** *Tamowai dobidobidi:* Kalina Giliki unai hedehedede ta kaniyona labui: *Tamowai gagilina*, o, *wawaya*, yo, *tamowai dobidobina*, siya ede tamowai lakilakidi se kitadobidobiyeidi, yo hinage wawayao. ** **17:6:** *Kaiwa tumana gagilikalilina* ne Dimdim unai hesana se katai ede mustard. Like maudoidi ne udiyedi iya meta tumana se gagilikalili.

15 Na kadi kaha hesau ye kita meta ye namwanamwako,
ede ye uyo na kalinalakilaki unai Yaubada ye hedebasaei.
16 Na ye guliyaboyabomdobi Yesu kaena udiyedi na ye
lautokiyei. Na iya meta Samaliya tamowaina.
17 Yesu ye hedede ye wane, “Taudi saudoudoi se
namwanamwa. Na haligigi-hasi wa meta haedi?
18 Idohagi to nige tamowai hesau ye laoma bena Yaubada
ye lautokiyei, na teina laolaoma tamowaina ta ye bom mo?”
19 Kabo ye hededelau kalinawai ye wane, “Ku tolo na ku lau,
yom sunuma wa ye henamwanamwago.”

Yaubada yona basileiya yona huyalaoma
(Mataiyo 24:23-28 yo 24:36-41)

20 Mayadai hesau unai Paliseya hekadi Yesu se henamaiyei
se wane, “Kaiuyana kabo Yaubada yona basileiya ye laoma?”
Yesu ye hededebui ye wane, “Yaubada yona basileiya yona
laoma ne meta nige gonowana matamiuyena kwa kita,
21 yo nige gonowana tamowai hesau ye wane, ‘Kwa kita,
iya ede teina,’ o ‘Iya ede tenem!’ Matawuwuna Yaubada yona
basileiya meta ye laomako luwamiuyena.”
22 Kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi
ye wane, “Huyana ye laolaoma kabo kwa henuwakalili bena
Tau Natuna yona tanuwaga mayadaina hesau kwa kita, na
iyamo nige gonowana kwa kita.
23 Tamowai kabo yomiu se hedehedede se wane, ‘Iya ede
temenai!’ o ‘Iya ede teinai!’ Na tabu kwa lau kwa hemuli-
watanidi.
24 Matawuwuna Tau Natuna yona huya'uyoma mayadaina
ne unai meta doha namanamali ye sili na dawayana meta
yada ne maudoina kabo ye hedawaya.
25 Na bagubaguna kabo ginauli hekadi udiyedi ye
kamkamna yo teina isi ta iya kabo se subu.
26 Tau Natuna yona laoma ne meta gonogonowana doha
Nowa yona huya mayadaidi wa udiyedi.
27 Tamowai se kaikai, se numanuma yo se tawatawasola
ye lau ee kana siga Nowa ye mwalaesae ake wa unai. Kabo
dibwali'utu'utu ye laoma yo tamowai maudoidi wa ye un-
uhemwaloihegehedi.
28 Na hinage gonogonowana doha Lota yona mayadai wa
unai. Tamowai se kaikai yo se numanuma, se hemahemaisa
yo se kunekune, se kumakuma yo se kabikabinuma.
29 Na mayadaina Lota Sodoma ye laugabaei meta kaiwa yo
salpa kalakalasidi galewa ne unai se taludobima na tamowai
maudoidi wa se kalamwaloigehe.
30 Gonogonowana doha Tau Natuna yona huyatau-
masalaha ne unai.

31 Tenem mayadaina ne unai tamowai yona numa kewana
unai taba nige ye pesadobi yona numa kalonawai bena yona
gogo ye haidi. Gonogonowana doha, tamowai yona koya unai
ye paipaisowa meta taba nige ye uyo yona numa, yona gogo
hesabadi.
32 Hage, Lota mwanena kwa nuwatui!**
33 Kaiteya yona mauli *[tanoubu ta unai]* ye nuwatukaliliyei
meta nige gonowana mauli *[nige kana siga]* ye lobai. Na
kaiteya yona mauli *[tanoubu ta unai]* ye nuwagabaei yau
debaguyena, iya kabo mauli *[nige kana siga]* ye lobai.
34 Ya hededelaowa kalimiuwai: Tenem boniyaina ne unai
tamowai labui kabakeno kesega unai se kenokeno. Yaubada
kabo hesau ye hai na hesau ye laugabaei.
35-36 Waiwaihiuwo labui meta witi se giligililabulabui.
Yaubada kabo hesau ye hai na hesau ye laugabaei." **
37 Yona hekahekatao wa se henamaiyei se wane, "Guiyau,
teina ta meta kabo haedi se tubu?" Yodi bui ye moseidi
ye wane, "Hage, manuwa kaikaitaudi kwa nuwatuidi. Siya
gonowana suisui sinaledi se lobaidi na temenai kabo se
lagegogoi. *[Gonogonowana doha, komiu hinage kabo kwa
kitalobai meta teina ginaulidi ta haedi se tubu ne.]*"

18

Kwabuli yona kaibwada palabolena

1 Kabo Yesu yona hekahekatao udiyedi palabole hesau ye
hedede, unai ye hemasalaha kalidiwai meta huya maudoina
bena se tapwatapwalolo, na tabu se nuwabasabasa.
2 Ye wane, "Magai hesau unai meta tauhekasa hesau, iya
Yaubada nige ye matausiyei yo tamowai hinage nige ye heka-
sisiyeidi.
3 Na magaina ne unai meta kwabuli hesau, huya badobado
ye laolaoma kalinawai yo ye wane, 'Kagu waiunu ne unai ku
saguigau na yogu dudulai ku leyama.'
4 Huya lohaloha yona kaibwada wa meta nige ye modei,
na mulinawai kabo ye bom yona ye hedehedede ye wane,
'Yaubada nige ya matausiyei yo tamowai nige ya heka-
sisiyeidi,
5 na teina kwabuli ta huya maudoina ye hemohemodegau,
unai yona dudulai kabo ya mosei. Ena nige, kabo yona
kaibwadamuyomuyou ta unai kamnagu ye heyababa!' "

** **17:32:** *Lota mwanena* wasana ede Genese 19:26unai ku hasili. ** **17:35-36:** Pepwa kulikulidi bagubagunadi udiyedi lausoisoi 36 nige se kuli, na muliyena kulikuli hekadiyo udiyedi lausoisoi ne se kuli doha teina: *Tamowai labui kabo koya unai se paisowagogoi. Yaubada kabo hesau ye hai na hesau ye laugabaei.*

6 Ede Guiyau ye wane, “Tauhekasa nige dudulaina wa yona
hedehedede kwa nuwatuidi.
7 Na ena Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi mayadai
yo boniyai yodi kaibwada se tole iya kalinawai meta kabo
yodi dudulai ye moseidi o nige? Kabo yodi kaibwada ne ye
hehuhehuyalaei?
8 Ya hededelaowa kalimiuwai: Iya kabo mwamwayau yodi
dudulai ye moseidi. Na huyana Tau Natuna ye uyoma, kabo
kaiyaulina ta unai tausunuma hekadi ye lobaidi o nige?”

Paliseya tamowaina yo takisi tautanotano palaboledi

9 Tamowai hekadi yodi nuwatu bena yodi miyamiya se
namwakalili, ede tamowai hekadiyo se kitadobidobiyeidi.
Yesu kabo kadi heyaheyasoni hesau ye hedede ye wane,
10 “Tamowai labui se lusae Numa Tabuna unai se tap-
walolo, hesau Paliseya tamowaina yo hesau takisi tautano-
tano.
11 Paliseya tamowaina wa ye tolo na ye bom yona ye
tapwalolo ye wane, ‘Yaubada, ya lautokiyeigo! Yau meta
nige doha tamowai hekadi ne, siya ede taukaikaiwahali,
yababa tauginaginaulidi, tauganaganawali tamowaidi – yo
doha takisi tautanotano ne.
12 Sabati kesega unai meta ma labui ya kaihudi, yo yogu
gogo maudoidi udiyedi meta taiti ya leyawa.’
13 Na takisi tautanotano wa kedalohawai ye tolo. Nige
gonowana ye kaikewasae galewa, na nuwapouna unai ye koi
na ye wane, ‘Yaubada, ku katekamkamnaeigau, yau tamowai
ba'aba'ayana.’
14 Ya hededelaowa kalimiuwai: Teina takisi tautanotano
ta yona ba'aya meta Yaubada ye nuwatugabaeidi na ye
uyo yona numa. Na Paliseya tamowaina yona ba'aya nige
ye nuwatugabaeidi. Matawuwuna siya kaiteyadi se hed-
edetausae'uyoidi meta kabo Yaubada ye toledobidobiyeidi,
yo siya kaiteyadi se nuwatudobidobiyei'uyoidi meta kabo
Yaubada ye hesaedi.”

Wawayao gagilidi Yesu ye hededehenamwadi
(Mataiyo 19:13-15, Maleko 10:13-16)

15 Huya hesau tamowai hekadi wawayao gagilidi se bahei-
dima Yesu unai bena nimana ye tolesaedi kewadi ne udiyedi
na ye hededehenamwadi. Na huyana yona hekahekatao
tamowai wa se kitadi meta se dilaidi.
16 Na Yesu wawayao wa ye yoganeidi se laoma iya kali-
nawai na ye wane, “Wawayao gagilidi bena se laoma
kaliguwai, na tabu kwa hekahekaiyawasidi, matawuwuna
tamowai yodi sunuma doha teina wawayao ta meta galewa
basileiyana siya yodi.

17 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Tamowai nige
gonowana se lusola Yaubada yona basileiya unai kana siga
yodi sunuma doha wawaya gagilidi ta.”

Tamowai gogogogodi yo Yaubada yona basileiya lusolana
(Mataiyo 19:16-30, Maleko 10:17-31)

18 Dius yodi tauwoyawoya hesau Yesu ye henamaiyei ye
wane, “Taulauhekata namwanamwana, saha kabo ya ginauli
unai kabo mauli nige kana siga ya lobai?”
19 Yesu ye hededebui ye wane, “Idohagi to ku kataigau meta
yau ya namwa? Nige tamowai hesau ye namwa, na Yaubada
ye bom mo.
20 Laugagayo kabidi ku kata: ‘Tabu ku ganawali, tabu
ku kaiunu, tabu ku kaiwahali, tabu ku hededelupolupo, yo
tamam yo sinam ku hekasisiyeidi.’”
21 Tamowai wa ye wane, “Huyana yogu huyatubusaema
unai meta laugagayo ta ya lauwatanidi.”
22 Huyana Yesu hedehedede wa ye lapui ede ye hededelau
unai ye wane, “Ginauli kesega mo sola nige ku ginauli. Yom
gogo maudoidi ku lokunegabaeidi na monidi ne ku moseidi
tamowai dehadehadiyao udiyedi, na kabo galewa ne unai ku
wasawasa. Na kabo ku laoma ku hemuliwatanigau.”
23 Huyana tauwoyawoya wa Yesu yona hedehedede ye la-
pui meta nuwana ye yababakalili, matawuwuna iya tamowai
gogogogona.
24 Yesu ye kaikewalau unai na ye wane, “Tamowai
gogogogodi bena se lusola Yaubada yona basileiya unai
meta ye pilipilikalili.
25 Doha kamela nige gonowana diu duhana unai ye lusola,
gonogonowana doha tamowai gogogogona meta iya hinage
nige gonowana ye lusola Yaubada yona basileiya unai.”
26 Hedehedede ta taulapuidi se wane, “Unai kaiteyadi kabo
gonowana mauli nige kana siga se hai?”
27 Yesu yodi bui ye moseidi ye wane, “Saha tamowai nige
gonowana se ginaulidi meta Yaubada gonowana ye gin-
aulidi.”
28 Na Petelo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Kai kabo ido-
hagi? Yoma gogo maudoidi ka laugabaeidiko na ka hemuli-
watanigo.”
29 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi
kalimiuwai: Ena tamowai hesau yona numa o mwanena
o kana kaha o sinana yo tamana o natunao ye laugabaedi
Yaubada yona basileiya debanawai
30 meta iya teina huya ta unai yona gogo se badokalili kabo
ye haidi yo huya matada ne unai kabo mauli nige kana siga
ye hai.”

Yesu yona boita hedehededena hehaiyonana ye hededehemasalaha
(Mataiyo 20:17-19, Maleko 10:32-34)

31 Yesu yona hekahekatao saudoudoi-labui wa ye woyahesuwaladi na ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa lapulapuinamwanamwa! Ta saesae Yelusalema, na ginauli maudoidi peloweta se kulidiko Tau Natuna hesabana wa kabo se tubu.
32 Iya kabo se moselaei dagela tamowaidiyao udiyedi. Siya kabo se kabihenayaei, se talatalawasiyei, yo se kaikaisoi,
33 yo kabo wipi unai se pidili, yo se unuhemwaloi. Na mayadai hehaiyonana unai kabo ye tolo'uyo.”
34 Na yona hekahekatao wa teina hedehedede ta unai nige saha hesau se nuwatulobai. Hedehedede wa kaniyona Yaubada ye tolewadam kalidiwai ede saha Yesu ye hedehededeidi ta nige kabidi se kata.

Yesu tamowai matagibugibuna ye henamwanamwa
(Mataiyo 20:29-34, Maleko 10:46-52)

35 Huyana Yesu Yeliko magaina lakilakina ye hanahanawui meta menai tamowai hesau matagibugibuna keda dedekanawai ye tutuli na ye kaikaibwada.
36 Boda wa se laulau na kalikalinadi ye lapuidi ede ye henamaiyeidi ye wane, “Saha ye laulau?”
37 Yona se hedehedede se wane, “Yesu Nasaleta tamowaina wa ye laoma ye lau.”
38 Kabo ye yogalakilaki ye wane, “Yesu, Dawida Natuna, ku katekamkamnaegau!”
39 Na kaiteyadi keda unai se bagubaguna wa se dilai bena ye mwanou. Iyamo ye yogalakilakikalili ye wane, “Dawida Natuna, ku katekamkamnaegau!”
40 Yesu ye talutolo na ye hedede bena tamowai wa se woyalaeiyama kalinawai. Huyana ye lage iya dedekanawai ede ye henamaiyei ye wane,
41 “Saha ku henuwa bena yom ya ginauli?” Taumatagibugibu wa ye wane, “Guiyau, ya henuwa bena matagu ta ku helaladi.”
42 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Matam kabo se lala. Yom sunuma ne ye henamwanamwago.”
43 Mahanana ne unai matana wa se lala ede Yesu ye hemuliwatani, yo Yaubada ye hedebasaei. Huyana tamowai maudoidi saha ye tubu wa se kita meta hinage Yaubada se hedebasaei.

19

Sakiusa Yesu ye hailobai

1 Yesu ye lage Yeliko na magai duwaduwalina unai ye laulau.
2 Tamowai hesau menai hesana ede Sakiusa. Iya meta takisi tautanotano kadi tanuwaga saesaena, yo tamowai gogogogona.
3 Ye henuwa bena Yesu ye kita, Yesu meta tamowai sahasahana. Iyamo saliyana meta ye kubwa, unai nige gonowana boda luwadiyena Yesu ye kita.
4 Ede ye heloibaguna ye lau kaiwa hesana sikamona ye mwalaei bena kabo Yesu ye kita, matawuwuna Yesu kabo tenem teha ne unai ye lau.
5 Na huyana Yesu ye lage yona kabamwalae wa unai ede ye tamaisi na ye hededesae kalinawai ye wane, “Sakiusa, ku pesamwamwayauma. Matawuwuna teina mayadai ta kabo ya laowa yom numa ne unai ya hemala kam taumana.”
6 Unai ye pesamwamwayau na Yesu ye hailobai ma gwauyalana.
7 Tamowai maudoidi saha ye tubu wa se kita na se hetubu se gadigadiguguyei se wane, “Iya ba'aya tamowaina, na Yesu ye lau kalinawai ede ye hemala kana taumana.”
8 Na Sakiusa ye tolo ede ye hededelau Guiyau unai ye wane, “Guiyau! Yogu gogo tehana kabo ya moseidi tamowai dehadehadi udiyedi, yo ena ginauli hesau tamowai hesau unai ya kabihagahagai meta kabo ma hasi maisana ne ya koihepwatalaei.”
9 Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Teina mayadai ta, gilihai ye laoma teina numa ta unai, matawuwuna teina tamowai ta meta hinage Abelahama natuna.**
10 Matawuwuna Tau Natuna ye laoma bena tamowai gegegegedi ye waseneidi yo ye gilihaidi.”

Saha ta haiyako bena ta hepaisowanamwanamwaei (Mataiyo 25:14-30)

11 Tamowai wa sola se lapulapui Yesu yona hedehededе wa udiyedi na heyaheyasoni hesau ye hedede kalidiyena, matawuwuna ede Yelusalema ye hanahanawui na tamowai yodi nuwatu ede huyana ye lage Yelusalema, kabo Yaubada yona basileiya ye masalaha.
12 Ede ye wane, “Tamowai saesaena hesau ye lau magai hesau kedalohalohawai bena wasawasa gigibwalina ye hai na kabo ye uyoma yona tamowai yodi wasawasa.
13 Unai yona heyayai tauhaidi luwadiyena saudoudoi ye yogagogoidima na kesega kesega denali 100 ye moseidi. Na

** **19:9:** *Abelahama natuna* kaniyona se bado. (1) Iya Abelahama kana isimulita yo Dius tamowaina hesau. (2) Yona sunuma doha Abelahama. (3) Yona nuwabui unai ye hemasalaha'uyoi meta iya Yaubada yona tamowai hesau doha Abelahama.

ye hededelau kalidiwai ye wane, ‘Teina moni ta kwa hepaisowadi na kwa helakidi ye lau ee kana siga ya uyoma.’
14 Na yona magai tamowaidi meta iya se subu na tautauwasa se hetamalidi se hemuliwatani se lau magai ne unai na se wane, ‘Tamowai ta nige ka henuwa bena yoma wasawasa!’
15 Na iyamo tamowai wa wasawasa gigibwalina ye hai na kabo ye uyo yona magai. Yona heyayai tauhaidi saudoudoi wa ye yoganeidi bena moni yodi hepahepaisowana na hisa unai se lobai wa ye henamaiyeidi.
16 Bagubagunana ye laoma ye wane, ‘Guiyau, yom denali 100 unai meta denali 1,000 ya lobaidi.’
17 Kana tanuwaga ye hededelau kalinawai ye wane, ‘Ye namwakalili! Kowa meta yogu heyayai tauhaina namwanamwana! Ginauli gagilina unai yom kitakitahetete ye namwa, unai kabo ya tolego magai lakilakidi saudoudoi ku tanuwagaidi.’
18 Helabuina ye laoma ye wane, ‘Guiyau, yom denali 100 wa unai meta denali 500 ya lobaidi.’
19 Kana tanuwaga wa ye wane, ‘Kowa kabo magai lakilakidi haligigi ku tanuwagaidi.’
20 Kabo heyayai tauhaina hesauna wa ye laoma ye wane, ‘Guiyau, yom denali 100 wa siya ede teina. Kaleko teuna unai ya suma na ya tolewadam se miyamiya,
21 kaniyona ede ya matausiyeigo, matawuwuna kowa tamowai kabiyabayababana. Ginauli saha nige ku toledi meta ku haidi, yo like saha nige ku kumaidi meta ku tanogogoidi.’
22 Kana tanuwaga ye wane, ‘Kowa heyayai tauhaina yababana! Yom hedehedede ta unai kabo ya hekasago! Kabina ku kata meta yau tamowai kabiyabayababana, ginauli saha nige ya toledi meta ya haidi, yo like saha nige ya kumaidi ne meta ya tanogogoidi.
23 Ye saha to yogu moni nige ku tole banka unai? Na huyana ya uyoma kabo yogu moni ya hai'uyoi yo hagahagana ne hinage.’
24 Kabo ye hededelau yona heyayai tauhaidi siya menai tautotolo wa udiyedi ye wane, ‘Moni iya kalinawai ne kwa haigabaei na kwa mosei iya denali 1,000 tauhaina ne kalinawai.’
25 Na se wane, ‘Guiyau, iya denali 1,000 ye haidiko!’
26 Na kadi tanuwaga yodi bui ye moseidi ye wane, ‘Ya hededelaowa kalimiuwai: Kaiteyadi saha se haiyako na se hepaisowanamwanamwaei meta kabo yodi gogo ya helakidi. Na kaiteyadi saha se haiyako na nige se hepaisowanamwanamwaei meta saha yodi wa kabo ya haigabaei.

27 Na kagu wai'unuwao, siya nige se henuwagau yodi wa-
sawasa ne, meta kwa woyaidima inai na mataguyena kwa
koihemwaloidi.' "

Yesu Yelusalema unai se hailobai doha wasawasa
(Mataiyo 21:1-11, Maleko 11:1-11, Yowane 12:12-19)

28 Yesu yona hedehedede ta mulidiwai kabo ye bagunaidi
se sae Yelusalema.
29 Magai Betepage yo Betaniya se hanahanawuidi na kuduli
hesau hesana Olibe Kudulina unai se lage. Temenai kabo
yona hekahekatao labui ye hetamalidi
30 ye wane, "Kwa lau magai matamiu ne unai, na huyana
kwa lagelau meta kabo donki natuna se paipaihekahini kwa
kita, sola nige tamowai hesau ye tulisae kewana ne unai. Kwa
yailihai yo kwa woyaiyama inai.
31 Ena tamowai hesau ye henamaiyeigomiu ye wane, 'Ye
saha to kwa yaiyaili?', kwa wane, 'Guiyau ye henuwa.'"
32 Se lau na saha ye hedededi wa se lobaidi.
33 Donki natuna mainana se yaiyaili, na tanuwaganao se
henamaiyeidi se wane, "Ye saha to donki natuna me kwa
yaiyaili?"
34 Yodi bui se moseidi se wane, "Guiyau ye henuwa."
35 Kabo se woyai se laei Yesu unai, na kadi kwama se
tolesaedi donki natuna wa kewanaena na Yesu ye tulisae
unai.
36 Iya ye laulau na tamowai kadi kwama se yesedi keda wa
unai.
37 Huyana Olibe Kudulina kedana kabalidilididobina ye
hanahanawui kabo yona hekahekatao bodalakilaki wa se
gwauyala yo kalinalakilaki unai Yaubada se hedebasaei
laulau gigigigibwalidi maudoidi se kitadi wa debadiwai, se
wane,
38 "Yoma wasawasa, ka hedebasaego, Guiyau hesanawai ku
laoma!"
"Yaubada nuwadaumwali ye leyama kalidawai
yo hedebasae maudoina ye lau Yaubada Saesaekalilina
unai!"
39 Na Paliseya hekadi boda wa luwadiwai se hededelau
Yesu unai se wane, "Taulauhekata, yom hekahekatao ne ku
dilaidi!"
40 Na ye hededebui ye wane, "Yomiu ya hedehedede: Ena
se mwanomwanou, kabo weku ne se yogayogahi!"
41 Yesu Yelusalema ye hanahanawui na magai lakilakina
wa ye kita ede sabina ye dou,
42 na ye wane, "Taba bena kowa hinage teina mayadai ta
unai ku nuwatulobai meta idohagi kabo nuwadaumwali ku
hai. Na Yaubada nuwadaumwali matamiu ne udiyedi ye
tolewadam.

43 Huyadi se laolaoma kabo kam waiunu gana lakilakina yo
bayabayaona se ginauli** na ye hetakikiligo teha maudoina
udiyedi, na yom kabapesa maudoidi se guduidi.
44 Siya kabo se hetatagwaligwalihegehego yo hinage yom
taumiyamiya ma natudiyao se unuhemwaloidi. Na taba nige
weku hesau kabo ye miyamiya yona hali weku kewanaena,
matawuwuna Yaubada ye laomako bena ye gilihaigomiu,
iyamo gilihai mahanana ta nige kwa kitalobai."

Yesu taulokulokune numa tabuna bakubakuna unai ye henakuhepesadi
(Mataiyo 21:12-17, Maleko 11:15-19, Yowane 2:13-16)

45 Kabo Yesu ye mwalaesae Numa Tabuna bakubakuna
unai na taulokulokune ye henakuhepesadi.
46 Ye hededelau kalidiwai ye wane, "Kulikuli tabuna unai se
kuliyako se wane, 'Yogu numa meta kabatapwalolo numana'
(Aisaiya 56:7), na komiu kwa hai ye hemala 'taukaikaiwahali
yodi duha' *(Yelemaiya 7:11)*."
47 Na kabo mayadai kesega kesega Numa Tabuna wa unai
ye laulauhekata. Na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataedi yo Dius yodi babadao se henuwa bena se
unui.
48 Na iyamo nige keda hesau se lobai kabo unai se unui,
matawuwuna tamowai maudoidi meta yona hedehedede wa
se henuwadi.

20

Yesu yona tanuwaga gigibwalina se henamaiyei
(Mataiyo 21:23-27, Maleko 11:27-33)

1 Mayadai hesau Yesu Numa Tabuna bakubakuna unai ye
laulauhekata yo wasa namwanamwana ye laulauguguyaei
tamowai udiyedi. Na taukaitalasam tauwoyaidi yo lau-
gagayo taulauhekataedi tamowaidi yo magai babadadiyao
maiyadiyao se laoma
2 na se hedehededelau Yesu unai se wane, "Yomai ku
hedehedede: Gigibwali sahasahana unai teina laulau ta ku
ginaulidi, yo kaiteya yom dudulai ye haiyawa?"
3 Yesu ye hededebui udiyedi ye wane, "Kabo yau hinage gin-
auli hesau ya henamaiyeigomiu na yogu kwa hedehedede:

** **19:43:** *Gana lakilakina yo bayabayaona se ginauli:* Yelusalema meta ganana bayabayaona weku unai se ginauli. Na huyana Loma yodi tau'iyala Yelusalema se iyalaei meta gana helabuina se ginauli bwatano unai, gana bagubagunana wa dagelana unai. Yodi nuwatu bena tabu Yelusalema tamowaidi se wasabu, yo tabu tamowai hesau kadi kai ye baheiyama, na bena hasahasali ye haidi na se boita. Laulau maudoidi ta meta bolimai 70 AD unai se tubu.

4 Yowane yona dudulai ye hebahebabatiso ne meta
Yaubada unai ye laoma o tamowai udiyedi ye laoma?”

5 Na se hetubu se bom se henahenamai'uyoidi se wane,
“Saha kabo ta hedede? Taba ta wane, Yaubada unai ye laoma,
kabo ye wane, ‘Na idohagi to nige kwa kawamamohoiyei?’
6 Na taba ta wane, tamowai udiyedi, meta boda maudoidi ta
kabo se hekalawekuda, matawuwuna ede yodi nuwatulobai
meta Yowane iya peloweta.”

7 Ede se wane, “Nige kabina ka kata haedi ye laoma.”

8 Unai Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kabo yau
hinage taba nige ya hededehemasalaha haedi yogu gigibwali
yo yogu dudulai ta ya haidi na laulau ta ya ginaulidi.”

Koya taukitakitahetetena palaboledi
(Mataiyo 21:33-46, Maleko 12:1-12)

9 Kabo Yesu teina palabole ta ye hedede tamowai udiyedi
ye wane, “Tamowai hesau wine koyana ye kumai na kabo
ye moselaei taukitakitahetete udiyedi na ye lau ye kadau
huyalohaloha.
10 Wine huyagigidi nawalaina ye lage ede yona heyayai
tauhaina hesau ye hetamali ye lau wine koyana taukitakita-
hetetedi wa udiyedi kabo wine gigigiginonohadi wa udiyedi
koya tanuwagana yona lausoisoi bena ye haidi. Na taukitak-
itahetete wa heyayai tauhaina ne se biteli na se hetamali ma
nimagaibuna ye uyo.
11 Ede yona heyayai tauhaina hesau ye hetamali, na hinage
taukitakitahetete wa se biteli yo se kabihenahenayai na se
hetamali ma nimagaibuna ye uyo.
12 Ede yona heyayai tauhaina hehaiyonana ye
hetamali'uyoi. Na taukitakitahetete wa se hekaiboita na
se tuuhepesa.

13 Ede koya tanuwagana wa ye wane, ‘Kabo saha ya gin-
auli? Natu kesekesegagu ya gadosisikaliliyei ta ya hetamali.
Nuwana kabo se hekasisiyei.’

14 Na huyana taukitakitahetete wa natuna se kita meta
se bom yodi se hedehedede se wane, ‘Teina ta meta koya
tanuwagana lauhedamaina. Kwa laoma ta koihemwaloi, na
yona gogo ne kabo yoda!’
15 Ede koya wa unai se tuuhepesa na se koihemwaloi.” *[Na
Yesu ye henamai ye wane,]* “Koya tanuwagana kabo saha ye
ginauli taukitakitahetete wa udiyedi?
16 Kabo ye laoma ye koihemwaloidi na koya ne ye moselaei
tamowai hekadi udiyedi.”

Na taulapulapui wa se wane, “Teina ta taba tabu ye tubu!”

17 Yesu ye kaikewalau udiyedi na ye wane, “Unai hage,
kulikuli tabudiyao udiyedi teina hedehedede ta kabina kwa
kata o nige?
‘Taukabinuma weku se subu'usei wa meta
ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo
saesaekalilina.’ *(Same 118:22)*
18 Ena hesau ye bekudobi weku ne unai kabo ye talugo-
dugodu, na ena weku ne ye bekudobi tamowai hesau ke-
wanaena meta kabo ye kaihesolusolu.”

19 Laugagayo taulauhekataedi yo taukaitalasam tauwoy-
aidi wa se nuwatulobai meta palabole ta siya kadi hedehed-
ede. Na tenem mahanana ne unai se henuwakalili bena Yesu
se hai se kabihekahini, na boda wa se matausiyeidi.

Sisa unai takisi tolena e nige?
(Mataiyo 22:15-22, Maleko 12:13-17)

20 Na kabo Yesu se kaikewasipwanamwanamwaei na
taukaikewasipwa se hetamalidi se lau na kadi kao se gin-
aulidi doha siya tamowai dudulaidi. Yodi nuwatu bena Yesu
se hekalabesibesi yona hedehedede udiyedi, na unai kabo
se moselaei Loma yodi gabana yona tanuwaga gigibwalina
unai.
21 Na se henamaiyei se wane, “Taulauhekata, kabina ka
kata meta saha ku hedehededeidi yo yom lauhekata meta se
dudulai. Yo hinage kabina ka kata meta tamowai nige ku
gadosisihinelidi, na mamohoiyena laulau saha Yaubada ye
henuwa bena ta miyawatanidi meta ku lauhekataedi.
22 Unai ka henamaiyeigo na yomai ku hedehedede: Ye
dudulai kabo takisi ka mosei Sisa unai o nige?”
23 Yodi kailupolupo Yesu ye kita na ye wane,
24 “Hage, denali hesau kwa leyama ya kita. Teina kaiteya
kana kao yo hesana?”
Se wane, “Sisa.”
25 Ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha Sisa yona meta
kwa mosei Sisa unai, na saha Yaubada yona meta kwa mosei
Yaubada unai.”
26 Na tenem unai nige gonowana iya se hekalabesibesi yona
hedehedede udiyedi boda matadiwai. Na yona hededebui
unai se siliyatakalili, ede se mwanouhai.

Tautolo'uyoma meta nige se tawatawasola
(Mataiyo 22:23-33,46, Maleko 12:18-27,34)

27 Sadusiya tamowaidi yodi nuwatu tauboiboita taba nige
se tolo'uyoma. Na se laoma Yesu se henamaiyei se wane,
28 “Taulauhekata, Mose yona kulikuli unai ye wane, ‘Ena
tamowai hesau ye boita, na mwanena ye miyamiya, na nige

natunao, meta bena kana kaha hesau kwabulina ne ye tawasolai na natunao ye labasidi, kabo natudi loheya taubaguna ye hemala kana kaha wa natuna.'

29 Huya hesau meta tamowai hesau ma kana kahao, badodi haligigi-labui. Taubaguna ye tawasola, nige natunao, na ye boita.

30 Na kana kaha helabuina kwabuli wa ye tawasolai, na hinage ye boita.

31 Na kabo hinage kana kaha hehaiyonana iya ye tawasolai. Laulau wa kesekesegana ye tubu badodi haligigi-labui wa udiyedi. Nige natudiyao na se boita.

32 Gehegehena kwabuli wa hinage ye boita.

33 Badodi haligigi-labui wa meta waihiu wa se tawasolai, na tolo'uyoma unai waihiu wa kabo kaiteya mwanena?"

34 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Tanoubu ta tamowaidiyao se tawasola yo natudiyao se hetawasoladi.

35 Na kaiteyadi Yaubada ye kitahenamwadi meta boita unai se tolo'uyo na huya matada ne unai kabo se miyamiya, kabo taba nige se tawasola o se hetawasoladi.

36 Siya kabo doha anelu yo nige gonowana se boita. Siya Yaubada natunao, matawuwuna ede boita unai se tolo'uyoko.

37 Mose hinage ye hededehemasalaha meta tauboiboita kabo se tolo'uyo. Matawuwuna huyana Guiyau ye taumasalaha kalinawai kaiwa kalakalasina wa unai, meta ye katai, 'Abelahama yona Yaubada, yo Isako yona Yaubada, yo Yakobo yona Yaubada.' *(Esodo 3:6)*

38 Yaubada ta iya nige tauboiboita yodi Yaubada, na iya taumaumauli mo yodi Yaubada. Matawuwuna iya kalinawai tamowai maudoidi se maumauli."

39 Na laugagayo taulauhekataedi hekadiyo se talam se wane, "Taulauhekata, yom hedehedede me se namwakalili!"

40 Na nige hesau ye nuwabayao bena ye henamai'uyoi.

Keliso meta kaiteya natuna?
(Mataiyo 22:41-46, Maleko 12:35-37)

41 Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Idohagi to se hedede meta Keliso iya Dawida natuna?

42-43 Na Dawida meta Same bukana unai ye kulihemasalahayako ye wane,
'Guiyau ye hededelau yogu Guiyau unai ye wane,
"Nimatutuguyena ku tuli** ye lau ee kam waiunu ya toledi kaem guninaena
na se hemala kaem kabatoledi." ' *(Same 110:1)*

** **20:42-43:** *Nimatutuguyena ku tuli:* Guiyau nimatutuna unai kabatulina ne meta tamowai saesaedi yodi kabatuli.

44 Dawida meta Keliso ye kawaguiyauyei. Idohagi na iya bena
Dawida natuna?”

Hedehededede bayabayaona ye lau laugagayo taulauhekataedi udiyedi
(Mataiyo 23:1-36, Maleko 12:38-40, Luka 11:37-54)

45 Tamowai maudoidi wa sola ma lapulapuidi Yesu unai, na
ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane,
46 “Bena kwa kitanamwanamwa laugagayo
taulauhekataedi udiyedi. Yodi taitaihile udiyedi se henuwa
bena kwama lohalohadi se luwuidi yo kabalokulokune
udiyedi bena tamowai siya se laulautokiyeidi ma hekasisidi,
yo hinage sunago yo kabakaikaigogo udiyedi kabatuli
saesaedi se henuwadi.
47 Na kwabukwabuli yodi numa se lupohaidi, yo yodi tap-
walolo se helohadi bena kabo tamowai se nokoeidi. Ta-
mowaidiyao ne Yaubada kabo ye hekamkamnakaliliyeidi.”

21

Kwabuli dehadehana yona kainauya
(Maleko 12:41-44)

1 Yesu *[sola Numa Tabuna unai, na]* ye kaikewasae ede
tamowai gogogogodi ye kitadi yodi moni se toletoledi moni
kaba'usa'usa wa kalodi udiyedi.
2 Yo hinage kwabuli hesau dehadehana ye kita meta pene
gagilidi** labui ye usaidi.
3 Na ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuyena: Teina
kwabuli dehadehana ta kainauya lakilakikalilina ye tole na
kabo maudoidi ne.
4 Matawuwuna ede siya yodi moni lakilakidi udiyedi na
kabo hisa mo se haidi na se toledi, na iya yona deha unai yona
moni maudoina kalinawai wa ye tolehegehe.”

Numa tabuna hetatagwaligwalina yo huya gehegehedi hekihekinoidi
(Mataiyo 24:1-28, Maleko 13:1-23)

5 Yesu yona hekahekatao hekadi Numa Tabuna lauyahina
wekudi taditadidi yo kabahepasadi tamowai se moseidi
Yaubada unai wa meta se hetahetaladi. Na Yesu ye wane,
6 “Mahanana ye laolaoma, kabo ginauli maudoidi kwa
kitadi ta se ulugwaligwaligehe, na taba nige weku hesau kabo
ye miyamiya yona hali weku kewanaena.” **
7 Kabo Yesu se henamaiyei se wane, “Taulauhekata,
kaiuyana kabo laulau ne se tubu, na yodi huyatubu ne hekihekinoidi saha?”

** **21:2:** *Pene gagilidi* meta lepetona.

** **21:6:** Luka 19:43-44 hinage ku hasili.

8 Yesu ye wane, “Kwa kitakitanamwanamwa! Tabu ta-
mowai se lupohaigomiu. Tamowai se bado kabo se laoma
hesaguyena se hedehedede se wane, ‘Yau ede iya,’ yo se wane,
‘Mahanana ye hanahanaumako.’ Na tabu kwa hemuhemuli-
watanidi.
9 Huyana iyala yo haikabi wasadi kwa lapuidi meta tabu
kwa matausi. Matawuwuna ginaulidi ta kabo se tububa-
guna, na mulinawai tanoubu yona huyagehe taba nige ye
laumwamwayauma.”

10 Na yona hedehedede ye tubei ye wane, “Boda hesau kabo
ye tolo boda hesau ye iyalai, yo basileiya hesau kabo basileiya
hesau ye hewaiunu.
11 Kabo mwanikuniku lakilakidi, hasahasali yo kasiyebwa
teha udoi udoi udiyedi, yo kabikabi nuwamatamatausidi, yo
hekihekinoi saesaedi galewa ne unai se masalaha.

12 Teina ginaulidi ta sola nige se tubu, na tamowai se
haigomiu na se hekamkamnagomiu. Na kabo se woyalae-
gomiu yodi sunago babadadiyao udiyedi na se tolegomiu
numatutugudu udiyedi. Yo se woyalaegomiu wasawasa yo
gabana matadiyena, matawuwuna yomi sunumaegau ne de-
banawai.
13 Na tenem mahanana ne kabo yomi huya
namwanamwana bena kwa hededehemasalahagau
kalidiwai.
14 Na yomi nuwahineli kwa ginaulidi meta taba nige
kwa nuwamode saha kabo kwa hedede tauhegilugomiu ne
udiyedi.
15 Matawuwuna ede, hedehedede yo sibasiba kabo ya
haidiwa, unai kami waiunu nige gonowana se tolobayao na
se hededebui.
16 Sinamiyao yo tamamiyao, kami kahao yo
loumiyao yo kehamiyao kabo kamiu se walohai *[na se
moselaegomiu tauhekilaino udiyedi]* na hekamiu kabo se
unuhemwaloigomiu.
17 Tamowai maudoidi kabo se subugomiu yau debaguyena.
18 Na iyamo nige gonowana kulumiu ne maiyawana kesega
ye taukwadalele.**
19 Yomi tolobayao ne unai kabo mauli nige kana siga kwa
hai.”

Yelusalema yona huyatatagwaligwali mayadaina
(Mataiyo 24:15-21, Maleko 13:14-19)

** **21:18:** Lausoisoi ta meta heyaheyasoni. Na kaniyona ede, Yaubada taba nige ye kitagabaeidi, na ye kitahetetedi na nige gonowana mauli nige kana siga se haigabaei kalidiyena. Iyamo tanoubu ta unai gonowana se unuhemwaloidi.

20 “Huyana kabo kwa kita iyala tamowaidiyao Yelusalema
se tolohetakikili, ede kabina kwa kata meta nige bayaona
kabo hetatagwaligwalina mayadaina ye lage.
21 Na kaiteyadi teha Yudeya unai se miyamiya, bena se
wasabu se lau kuduli udiyedi. Na kaiteyadi magailaki ta unai
taumiya bena se pesahai se laugabaei. Yo kaiteyadi magailaki
ta dagelana unai se miyamiya, tabu se lusaema.
22 Tenem huyana ne meta hekamkamna huyana. Ede saha
kulikuli tabuna unai se kuliyako wa kabahemamohoiyena.
23 Ahani mo kaiteyadi taudiyadiyaka yo kaiteyadi
natudiyao se hesuhesusudi tenem mayadaidi ne udiyedi!
Matawuwuna pilipili lakilakina kabo ye laoma teina tano
maudoina ta unai na *[Yaubada yona]* kouyalayala lakilakina
kabo ye talu teina tamowai maudoidi ta udiyedi.
24 Kabo iyala kelepana unai se unuhemwaloidi o se haidi na
se woyalaedi dagela tamowaidiyao yodi basileiya maudoidi
udiyedi. Na Yelusalema kabo dagela tamowaidiyao se saedik-
wai na se tanuwagai ye lau ee kana siga dagela tamowaidi wa
yodi huya ye lau ye gehe.”

Tau Natuna yona huya'uyoma
(Mataiyo 24:29-31, Maleko 13:24-27)

25 “Hekihekinoi kabo se tubu mahana, waikena yo kipwala
udiyedi. Yo tanoubu ta unai tamowai gabwa dagugudi yo
bagodu balamumudi udiyedi se matausikalili.
26 Tamowai nuwadi se pwanopwanokalili saha kabo ye
tubu tanoubu ta unai, na se matausikalili, ede se guli.
Matawuwuna Yaubada galewa ginaulidi yodi kabamiya kabo
ye nukuidi**.
27 Tenem mahanana ne unai kabo Tau Natuna se kita yada
luwanawai ye laolaoma ma gigibwalina yo ma didigasae-
saekalilina.
28 Huyana teina ginauli ta se tubu meta bena kwa tolo
ma nuwabayaomiu, matawuwuna yomi yailihai mayadaina
meta ye hanahanaukaliliko.”

Huya hekihekinoidiyao
(Mataiyo 24:32-35, Maleko 13:28-31)

29 Kabo teina palabole ta ye hedede udiyedi ye wane, “Hage,
kwa kitalau bosibosi yo kaiwa maudoidi udiyedi.
30 Huyana lugudi se kini kabo kwa kitadi yo kabina kwa
kata meta gigibwali huyana ye hanahanauma.

** **21:26:** *Yaubada galewa ginaulidi yodi kabamiya kabo ye nukuidi:* Kalina Giliki unai Luka ye kuli, *Galewa gigibwalidi kabo ye nukuidi.*

31 Gonogonowana doha, huyana teina ginaulidi ta se tubu-
tubu na kwa kitadi, kabo kwa nuwatulobai meta Yaubada
yona basileiya ye hanahanauma.
32 Ya hededemamohoi kalimiuyena: Teina isi ta taba nige
ye gehe kana siga teina ginauli maudoidi ta se tubu.
33 Galewa yo tanoubu kabo se gehe, na yogu hedehedede ta
meta nige gonowana se gehe.”

Bena ta nonononoha
(Mataiyo 24:36-44, Maleko 13:32-37)

34 “Kwa kitahetete'uyoigomiu! Nuwamiyao taba tabu
se lau gwauyala yabayababadi, numayauyaule yo teina
tanoubu ta nuwamodemodedi udoi'udoi udiyedi. Madai
tenem mayadaina ne ye hesiliyatagomiu doha sipwasipwa.
35 Matawuwuna mayadaina ne kabo tanoubu ta taumiyaidi
maudoidi ye hesiliyatadi.
36 Bena huya badobado kwa nonoha yo kwa tapwatap-
walolo meta tenem ginauli maudoidi kabo se tubu ne kwa
wasabugabaeidi na Tau Natuna matanawai kabo gonowana
kwa tolo.”
37 Mayadai kesega kesega Yesu Numa Tabuna unai ye
laulauhekata, yo boniyai kesega kesega ye pesa ye lau kuduli
hesana Olibe Kudulina unai.
38 Yo malatomtom gagilidi udiyedi tamowai maudoidi se
laoma kalinawai bena yona lauhekata wa se lapuidi Numa
Tabuna bakubakuna wa unai.

22

Yudasi yona hineli ye ginauli bena Yesu kana ye walohai
(Mataiyo 26:1-5, Maleko 14:1-2, Yowane 11:45-53)

1 Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mayadaina ye
hanahanauma, mayadaina bagubagunana ede Taukiuli
Henuwaisinina.
2 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataedi keda se wasewase bena Yesu se
unuhemwaloi. Iyamo boda wa se matausiyeidi.
3 Kabo Satani ye luwu Yudasi unai. Iya saudoudoi-labui wa
hesau, yo hesana hesau ede Isakaliyota.
4 Yudasi ye lau taukaitalasam tauwoyaidi yo Numa Tabuna
yona polisi kadi tanuwagao maiyanao se koitalaliu idohagi
kabo Yesu kana ye walohai yo ye moselaei udiyedi.
5 Siya nuwadi se namwa yo yali se ginauli meta kabo moni
se mosei unai.
6 Yudasi yodi nuwanuwatu wa unai ye yali, ede ye hetubu
keda ye wase bena Yesu ye moselaei kalidiyena huyana boda
wa nige temenai.

Kaikaigogo gehegehena kabinonohana
(Mataiyo 26:17-19, Maleko 14:12-16, Yowane 13:21-30)

7 Kabo Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mayadaina
bagubagunana ye lage, unai kabo Dius tamowaidi Taukiuli
mamoena se unuidi se hemala yodi kaitalasam.
8 Yesu kabo Petelo yo Yowane ye hetamalidi ye wane, “Kwa
lau Taukiuli kaina kada kwa kabinonohai.”
9 Se henamaiyei se wane, “Haedi kabo ka kabinonohai?”
10 Ye hededelau kalidiyena ye wane, “Huyana magailaki ne
unai kwa lage, loheya hesau waila pakuna ye bahebahei kabo
ye lobaigomiu. Kwa hemuliwatani na numa saha unai ye
mwalaesae ne meta unai kwa mwalaesae
11 yo kwa hededelau numa tanuwagana ne unai kwa wane,
‘Taulauhekata ye henamai: Taumana dahalana meta haedi
na kabo yogu hekahekatao maiyaguwao Taukiuli kaina ka
kai?’
12 Iya kabo numa heisi helabuina unai dahala lakilakina
hesau ye hekitagomiu. Dahala ne unai ginauli maudoidi ede
nonohadi. Temenai kada kai kwa kabinonohai.”
13 Se lau na saha ye hedededi wa meta se lobaidi. Ede unai
Taukiuli kaina se kabinonohai.

Yesu yona hekahekatao maiyanao yodi kaikaigogo gehege-
hena
(Mataiyo 26:20-30, Maleko 14:17-21, Yowane 13:21-30)

14 Mahanana ye lage ede Yesu maiyana apostolo wa se
laoma na se tulidobi kabakaikai hatana dedekana wa unai.**
15 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya henuwakalili bena
Taukiuli kaina ta komiu yo yau ta kai, na mulina ne unai kabo
ya kamkamna.
16 Teina yomiu ya hedehededе ta: Taba nige ya kai'uyoi ye
lau ee kana siga Taukiuli kaina kaniyona kabo ye laoma ye
mamohoi Tamagu yona basileiya unai.”**
17 Kabo waina keyakana ye hai, ye lautoki yo ye wane,
“Teina ta kwa hai na maudoimiu unai kwa numa.
18 Ya hededelaowa ta taba nige wine kaniyona masina ya
numa'uyoi, ye lau ee kana siga Yaubada yona basileiya ye
lagema.”
19 Yo pwalawa ye hai ye lautoki na kabo ye kihi na ye
moseidi udiyedi na ye wane, “Teina ta meta yau taugu
ya mosegabaei hesabamiu. Teina kwa ginauli meta kaba-
henuhenuwaisinigau.”

** **22:14:** *Se tulidobi kabakaikai hatana dedekana wa unai:* Kaikaigogo hededehe-masalahana ku hasili. ** **22:16:** Yesu yona hedehededе ta tausonoga hekadi se hededehemasalaha se wane, Taukiuli kaina meta henuwaisini idohagi Yaubada yona tamowai ye yailihaidi Aikupito unai. Na huyana Yaubada yona basileiya kabo ye masalaha tanoubu ta unai, meta tamowai ye yailihaidi ba'aya kaukauna udiyedi.

20 Se kaikaigehe, na gonogonowana doha, waina keyakana
wa ye hai na ye wane, “Teina ta yau kwasinagu kabo ye didi
hesabamiu, na unai kabo Yaubada yona talam hauhauna ye
ginauli kalimiuwai.
21 Iyamo kaiteya kabo kagu ye walohai ne meta maiyagu
hatahata ta unai.
22 Tau Natuna kabo ye boita doha Yaubada ye nuwatunono-
haiyako, na ahani mo kana tauwalohai tamowaina ne!”
23 Ede se bom se henahenamai'uyoidi meta luwadi ne unai
kaiteya kabo doha teina ye ginauli.

Yesu yona hedehedede gehegehedi

24 Na kabo siya se bom se haikawayagala meta luwadi ne
unai kaiteya kabo ye saekalili.
25 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Dagela ta-
mowaidi yodi wasawasa meta yodi gigibwali bayabayaona
unai yodi tamowai se tanuwagaidi, na se katai'uyoidi tauk-
itahetete namwanamwadi.
26 Na komiu meta tabu doha tenem. Kaiteya ye saekalili
luwamiu ne unai meta iya taba ye hemala doha taumulita,
yo kaiteya iya tanuwaga meta taba ye hemala doha heyayai
tauhaina.
27 Kaiteya ye saekalili, hatahata unai taukaikai, o heyayai
tauhaina? Iya hatahata unai taukaikai ne meta ye saekalili.
Na yau luwamiu ta unai meta yomi heyayai tauhaina.
28 Komiu huya badobado maiyaguwao kagu noho mau-
doidi udiyedi.
29 Tamagu basileiya ye leyamako yogu, na yau kabo ya
leyawa yomiu,
30 unai yogu basileiya unai komiu kabo yogu hatahata
unai kwa kaikai yo kwa numanuma yo telona udiyedi kwa
tuli na Isalaela tamowaidiyao boga saudoudoi-labui ta kwa
hekasadi.
31 Simona, Simona, ku kitanamwanamwa! Satani ye kaib-
wadakalili bena maudoimiu ta ye lautonogigomiu doha witi
se koinihinihiyei.
32 Na Simona, yom ya tapwaloloko bena yom sunuma tabu
ye basabasa. Na huyana ku uyoma kaliguwai kabo kam
kahao ku hebayaodi.”
33 Na Petelo ye hededebui ye wane, “Guiyau, yau ya nono-
hakalili kabo ya hemuliwatanigo ta lau numatutugudu unai
yo ta lau ta boita.”
34 Yesu ye wane, “Petelo, ya hededelaowa: Teina boniyai
ta unai sola nige kamkam hakiyana ye dou, na ma haiyona
kowa kabo ku hedede meta nige kabigu ku kata.”
35 Na Yesu yona hekahekatao ye henamaiyeidi ye wane,
“Huyana ya hetamaligomiu kwa lau, na nige moni tobwana o

yomi tobwa kwa baheidi o buti kwa likwadi meta saha hesau
unai kwa deha o nige?” Se wane, “Nige!”
36 Ye wane, “Na teina huya ta doha teina bena kwa ginauli:
Ena yom moni tobwana kalimwai, bena ku bahei, yo ena yom
tobwa kalimwai, bena hinage ku bahei. Na ena nige yom
iyala kelepana, bena kam kwama ku lokunegabaei na iyala
kelepana ku hemaisa.
37 Ya hededelaowa kalimiuwai: Kulikuli tabuna unai se
kuliyako se wane, ‘Iya se kita meta iya hinage laugagayo
tau'utu'utusidi tamowaina hesau,’ *(Aisaiya
53:12)* na teina hedehededе ta kabo ye laoma ye masalaha
kaliguwai. Hedehededegu kulikuli tabuna unai wa meta
hemamohoiyeina mahanana ye lagemako.”
38 Ede yona hekahekatao wa se wane, “Guiyau, ku kita,
iyala kelepadi labui ede teina.” Na ye hededelau kalidiwai ye
wane, “Kwa hekaiyawasi. Nabada!”

Yesu Olibe Kudulina unai ye tapwalolo
(Mataiyo 26:36-46, Maleko 14:32-42)

39 Kabo Yesu Yelusalema ye laugabaei na ye lau Olibe
Kudulina unai doha huya badobado yona laulau wa, na yona
hekahekatao wa iya se hemuliwatani.
40 Huyana temenai se lage ede ye hededelau kalidiwai ye
wane, “Kwa tapwalolo meta taba nige noho kwa hekalo.”
41 Na ye laugabaeidi ye tausigilau lohana doha weku ta tuu,
ye tulibonodobi na ye tapwalolo ye wane,
42 “Tamagu, ena ku henuwa, teina kamkamna keyakana ta
ku laehesuwala kaliguwai. Na nige yogu nuwatu, na kowa
yom nuwatu bena se tubu kaliguwai.”
43 Kabo anelu galewa ne unai ye taumasalaha kalinawai na
ye hebayao.
44 Iya nuwana meta ye kamkamnakalili na ye
tapwalolobayaokalili, ede hamumuna wa doha kwasina
bwasidi se talutaludobi bwatano ne unai.
45 Huyana ye tapwalolokaiyawasi kabo ye tolo na ye
uyo yona hekahekatao wa udiyedi, na ye lobaidi meta se
nuwakamkamnakalili na se kenokeno.
46 Ede ye hededelau kalidiwai ye wane, “Saha kenona? Kwa
tolo na kwa tapwalolo meta taba nige noho kwa hekalo.”

Yudasi Yesu kana ye walohai
(Mataiyo 26:47-56, Maleko 14:43-50, Yowane 18:1-11)

47 Yesu sola ma hedehededena na bodalakilaki se lage.
Yudasi, iya saudoudoi-labui wa hesau, ye kedabagunaidi na
ye sae Yesu ye sumtai.
48 Na Yesu iya ye henamaiyei ye wane, “Yudasi, idohagi to
teina sumta ta unai Tau Natuna kana ku walohai?”

49 Yesu yona hekahekatao se kita kabo Yesu se unui, ede se
wane, “Guiyau, iyala kelepadi ta bena ka hepaisowadi?”
50 Kabo hekahekatao wa hesau yona kelepa wa ye hekwade
na taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina beyaka-
hatuna ye bolihai.
51 Na Yesu ye wane, “Nabada! Tabu saha hesau ku gin-
auli'uyoi!” Na ye kabilau tamowai wa beyana unai ede ye
henamwanamwa.
52 Boda wa maidadiyao meta hinage taukaitalasam tau-
woyaidi yo Numa Tabuna yona polisi yo babadao hekadi se
laoma Yesu hesabana. Kabo Yesu ye hededelau kalidiwai ye
wane, “Idohagi, yau tauhaihaikabi, to kelepa yo kepata kwa
baheidi na kwa laoma hesabagu?
53 Mayadai kesegakesega yau meta maidamiu Numa
Tabuna bakubakuna wa unai, na nige kwa kabilaoma
kaliguwai. Iyamo yomi huya ede teina. Iya ede masigili
gigibwalina yona huyatanuwaga.”

Petelo Yesu ye uhalaei

(Mataiyo 26:57-58,69-75, Maleko 14:53-54,66-72, Yowane 18:12-18,25-27)

54 Kabo Yesu se hai na se woyalaei taukaitalasam sae-
saena yona numa unai. Na Petelo meta dagela wa unai ye
hemuhemuliwatanidi.
55 Na *[taupaisowa hekadi]* kaiwa se yuhi numa wa
bakubakuna duwaduwalina unai na se tulihetakikili, na
Petelo hinage ye tulidobi maiyanao.
56 Heyayai tauhaina waihiuna hesau iya ye kita
kaiwa kalakalasina dawayana unai ye tutuli. Ye
kitanamwanamwaei na ye wane, “Teina tamowai ta meta
hinage iya maiyana.”
57 Na Petelo ye uhala ye wane, “Waihiu, temeta tamowai me
meta nige kabina ya kata.”
58 Yawalana wa ye lau kabo tamowai hesau iya ye kita na ye
wane, “Kowa meta kadi kaha hesauna.” Na Petelo ye wane,
“Taubada, yau nige!”
59 Na awa kesega ye lau kabo tamowai hesau ye hededе-
bayao kalinawai ye wane, “Mamohoi, teina tamowai ta meta
iya maiyana, matawuwuna iya hinage Galili tamowaina.”
60 Na Petelo yona bui ye mosei ye wane, “Taubada, saha ku
hetahetala me nige kabina ya kata!” Sola ma hedehededena
na pwaole hakiyana ye dou.
61 Guiyau ye kitabui yo ye kaikewalau Petelo unai, na Petelo
Guiyau yona hedehedede wa ye nuwatuidi doha ye wane,
“Teina boniyai ta unai sola nige kamkam hakiyana ye dou na
ma haiyona kowa kabo ku uhalaeigau.”

62 Ede Petelo ye pesa dagela wa unai na ye doukalikalili.

Yesu se talawasiyei
(Mataiyo 26:67-68, Maleko 14:65)

63 Tamowai Yesu se kitakitahetete wa iya se talatalawasiyei
yo se biteli.
64 Na matana se suma yo se henahenamaiyei se wane, “Ku
hededepeloweta! Kaiteya ye biteligo?”
65 Yo hinage hedehedede yabayababadi hekadiyo udiyedi
se hededeheyaheyababa.

Yesu se woyalaei Sunedeli bodana udiyedi
(Mataiyo 26:59-66, Maleko 14:55-64, Yowane 18:19-24)

66 Mala ye tom kabo Dius tamowaidi yodi babadao se
koigogo maiyadiyao taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataedi.** Na kabo Yesu se woyalaeiyama kalidi-
wai.
67 Na se henamaiyei se wane, “Ena kowa Kelisona ede,
hage, yomai ku hedehedede.” Yesu yodi bui ye moseidi ye
wane, “Ena yomiu ya hedehedede, komiu taba nige kwa
kawamamohoiyeigau,
68 yo ena ya henamaiyeigomiu, komiu taba nige yogu bui
kwa leyama.
69 Na teina mayadai ta unai yo ye lau ne, Tau Natuna kabo
Yaubada Gigibwalikalilina nimakahatuna unai ye tuli.”
70 Maudoidi se henamaiyei se wane, “Unai kowa meta
Yaubada Natuna?” Yodi bui ye moseidi ye wane, “Kwa hed-
edemamohoi meta yau ede iya.”
71 Kabo se wane, “Taba nige kabahegiluna hesau ta
wasenei'uyoi. Iya ye bom yona hedehedede ne unai ta
lapuiyako.”

23

Yesu se woyalaei Pilato unai
(Mataiyo 27:1-2,11-14, Maleko 15:1-5, Yowane 18:28-38)

1 Kabo Sunedeli bodana maudoidi wa se tolo na Yesu se
woyalaei Pilato unai
2 na se hetubu se hegilu, se wane, “Tamowai ta ka lobai
meta kai Dius ye woyapwanoligai bena tabu Sisa unai takisi
ka toletole yo ye hededehemasalaha'uyoi meta iya Keliso yo
iya wasawasa.”
3 Unai Pilato Yesu ye henamaiyei ye wane, “Kowa Dius
tamowaidi yodi wasawasa?” Yesu yona bui ye mosei ye wane,
“Aa, saha ku hedede ne mamohoi.”

** **22:66:** Teina bodadi ta, siya ede Sunedeli bodana.

4 Kabo Pilato ye hededelau taukaitalasam tauwoyaidi yo
boda wa udiyedi ye wane, “Teina tamowai ta nige yona
yababa hesau ya lobai kabo unai ya hegilu.”
5 Na se muyoukalili se wane, “Iya yona lauhekata udiyedi
meta Yudeya teha maudoina tamowaidi ye woyapwanolidi.
Galili unai ye hetubu na ye lau ee ye lagema inai.”

Pilato Yesu ye hetamali ye lau Heloda unai

6 Pilato hedehedede wa ye lapui, ede ye henamaiyeidi ye
wane, “Teina tamowai ta meta iya Galili tamowaina?”
7 Yona se hedehedede meta Yesu Heloda yona
kabatanuwaga unai ye laoma, ede ye hetamali ye lau Heloda
kalinawai. Tenem huyana ne unai iya hinage Yelusalema
unai ye miya.
8 Huyana Heloda Yesu ye kita meta nuwana ye
namwakalili, matawuwuna huyalohaloha ye henuwakalili
bena ye kita. Iya wasana ye lapuiyako na ye henuwa bena
laulau gigigigibwalidi hekadi ye ginaulidi na ye kitadi.
9 Unai Heloda henamai udoi'udoi ye henamaiyei, na Yesu
nige saha hesau ye hedede.
10 Taukaitalasam tauwoyaidi yo laugagayo
taulauhekataedi siya hinage temenai na Yesu se
hegilukaliliyei.
11 Kabo Heloda maiyanao iyala tamowaidi iya se talata-
lawasiyei na kwama didididigana se heluwui doha iya wa-
sawasa hesau, na se hetamali ye uyo Pilato unai.
12 Tenem mayadaina ne unai Heloda yo Pilato se
kawakeha, na huya bagubagunana unai meta se
haihewahewaiunu'uyoidi.

*Pilato Yesu ye talamgabaei boda wa udiyedi bena se hesa-
taulo*
(Mataiyo 27:15-26, Maleko 15:6-15, Yowane 18:39—19:16)

13 Kabo Pilato taukaitalasam tauwoyaidi, tauwoyawoya yo
magai wa tamowaidiyao ye yogagogoidima,
14 na ye hededelau kalidiwai ye wane, “Teina tamowai ta
kwa woyaiyama kaliguwai na kwa hegilu meta tamowai ye
woyawoyapwanolidi. Matamiuyena ya henamaiyeiyako, na
yomi kabahegiluna wa unai meta nige gilu hesau ya lobai
kalinawai.
15 Doha hinage Heloda nige kana mata ye lobai, unai ye
hetamali'uyoiyama kalidawai. Ye masalaha meta teina ta-
mowai ta nige saha hesau yababana ye ginauli kabo unai ye
boita.

16-17 Unai kabo se sapi na ya hetamali ye lau.” **
18 Na bodalakilaki wa se yogalau se wane, “Teina tamowai
ta ku unui! Na Balabasi ku yailihaiyama!”
19 Balabasi meta numatutugudu unai se tole, matawuwuna
ma kana kahao magailakilaki wa unai maiyadi gabemani se
haikabi, na tamowai hekadi ye koihemwaloidi.
20 Pilato ye henuwa bena Yesu ye yailigabaei, unai boda wa
ye henamai'uyoidi.
21 Na kabo se yogahilakilaki se wane, “Ku hesatauloyawa!
Ku hesatauloyawa!”
22 Hehaiyonana unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Ye
saha? Ba'aya saha ye ginauli? Nige kana gilu hesau ya lobai
kabo unai ye boita. Unai kabo yogu taupaisowa ya hededelau
udiyedi na wipi unai se sapiheyababakaliliyei, na kabo se
hetamali ye lau.”
23 Na kabo se yogahi ma kalinalakilakidi bena Yesu ye
hesataulo, na se muyoukalili.
24 Ede yodi kaibwada wa unai Pilato yona yali ye ginauli
25 na tamowai se kaibwada'usei wa ye yailigabaei. Iya ede
numatutugudu unai se tole matawuwuna ma kana kahao
maiyadi gabemani se haikabi na tamowai hekadi ye koi-
hemwaloidi wa. Na Yesu ye moselaei yona iyala tamowaidi
kalidiyena bena boda wa yodi nuwatu se ginauliwatani.

Yesu se hesataulo
(Mataiyo 27:32-44, Maleko 15:21-32, Yowane 19:17-27)

26 Iyala tamowaidi Yesu se woyai se laulau kabahe-
sataulona magaina hesabana, na Simona, iya Sailini ta-
mowaina, koya unai ye uyoma, na se lauhelili ede sataulo wa
se tolesae dabayalona unai na Yesu ye hemuliwatani.
27 Bodalakilaki iya se hemuhemuliwatani, na sinesineo
hekadi luwadi wa udiyedi meta sabina se nuwadubu yo se
doudou.
28 Ede Yesu ye tolobui na ye hededelau udiyedi ye wane,
“Yelusalema natunao sinesineo, tabu sabigu kwa doudou, na
komiu kwa bom sabimiu yo natumiyao sabidi kwa dou.
29 Matawuwuna huya *[yababakalilidi]* kabo se laoma,** na
udiyedi kabo *[kwa kamkamnakalili]* na kwa wane, ‘Waiwai-
hiuwo kobokobosidi, yo siya kaiteyadi nige se labalaba, yo
siya nige se hesuhesusu, meta gonowana se gwauyala.’
30 Kabo tamowai se hededelau koya tupidi udiyedi se wane,
‘Kwa bekudobima kewamai ne udiyedi.’

** **23:16-17:** Kulikuli beyabeyadi hekadi hinage lausoisoi 17 se kuli, iya ede, *Taukiuli Henuwaisinina unai gabana yona laulau meta numatutugudu unai tamowai kesega ye kabigabaei ye uyo yona tamowai udiyedi.* ** **23:29:** *Huya yababakalilidi:* Luka 21:20-24ku hekaigonogonowaiyei lausoisoi ta udiyedi.

Yo koya tupidi gagilidi udiyedi se wane, ‘Kwa puluhigai.’
(Hoseya 10:8)
31 Matawuwuna tamowai se kabiyababaigau doha teina, na
yau doha kaiwa kidakidaina. Na komiu ede doha kaiwa
pogipogina. Unai yodi kabigomiu ne kabo ye yababakalili.”**
32 Tamowai yabayababadi labui siya hinage se woyalaedi
Yesu maiyadi bena se unuhemwaloidi.
33 Na se lage kabahesataulona Mwayalu Magaina unai.
Temenai iya yo tamowai yabayababadi labui wa se hesa-
taulodi, hesau nimakahatuna unai yo hesau nimaseuseulina
unai.
34 Na Yesu ye wane, “Tamagu, yodi yababa ne ku nuwatu-
gabaeidi, matawuwuna nige kabina se kata saha se ginagin-
auli.”** Kabo yona kaleko se tolehekasadi na se kaiheyaidi na
se soiyeidi.
35 Boda wa se totolo na se kaikaikewa, na tanutanuwagao
wa Yesu se talatalawasiyei se wane, “Tamowai hekadi ye
hemaulidi. Ena iya Keliso, Yaubada yona kaisunuwa ta-
mowaina, meta taba ye bom ye hemauli'uyoi!”
36 Iyala tamowaidi hinage se saema na se talatalawasiyei.
Yo winega se mosei bena ye numa
37 na se wane, “Ena kowa Dius yodi wasawasa, hage, ku
bom ku hemauli'uyoigo.”
38 Yo kulubawana wa unai kulikuli hesau se kuli doha teina:
“TEINA TA DIUS YODI WASAWASA.”
39 Tamowai yabayababadi labui menai se kabakabasi wa
hesau Yesu ye hededeheyababa ye wane, “Kowa Keliso, e
nige? Hage, ku hemauli'uyoigo yo ku hemauligai!”
40 Na hesauna wa kana kaha ye dilai ye wane, “Yaubada
nige ku matausiyei? Kowa hinage meta iya maidam kabo
kwa boita.
41 Kita yoda boita ta meta ye dudulai, matawuwuna yoda
laulau yabayababadi maisana ta hai. Na teina tamowai ta
meta nige yababa hesau ye ginauli.”
42 Kabo ye wane, “Yesu, huyana ku lau yom basileiya unai
meta ku nuwatuigau.”
43 Yesu yona bui ye mosei ye wane, “Ya hededemamohoi
kalimwai: Teina mayadai ta kowa kabo maidagu paladaisi
unai.”

Yesu yona boita
(Mataiyo 27:45-56, Maleko 15:33-41, Yowane 19:28-30)

** **23:31:** *Kaiwa kidakidaina* meta Yesu heyaheyasonina, kaniyona ede iya nige yona ba'aya hesau. Na *kaiwa pogipogina* ede siya Dius heyaheyasonidi, matawuwuna yodi ba'aya se lakikalili. ** **23:34:** Yesu yona hededeede ta meta kulikuli bagubagunadiyao nige se kuli, na muliyena kabo se kulihemasalaha.

44-45 Mayamayadailaki unai meta mahana ye
sinakaiyawasi na masigililakilaki ye laoma na teha
maudoina ye sumapwaiki ye lau ee meimeilahi tili (3) koloki
unai. Kabo Numa Tabuna woyona ye taigalilabuiyei.
46 Na Yesu ye yogahi ma kalinalakilakina, ye wane, “Tam-
agu, yaluwagu ta ya tolegabaei nimamyena.” Yona hedehed-
ede wa gehena ne unai kabo yawasina ye pito.
47 Iyala taubagunaena tamowaina saha ye tubu wa ye kita
meta Yaubada ye hedebasaei na ye wane, “Mamohoi, iya
meta tamowai dudulaina.”
48 Tamowai se bado se laoma bena hesataulona wa se
kaikewai. Na huyana saha ye tubu wa se kita, ede *[se
nuwamasalaha na]* nuwapoudi udiyedi se koikoi na se uyo
yodi magai.
49 Na Yesu kabina taukata yo sinesineo siya Galili unai
se hemuliwataniyama wa, kedalohawai se totolo na ginauli
saha se tubutubu wa se kaikaikewalaedi.

Yesu bwayabwaya unai se tole
(Mataiyo 27:57-61, Maleko 15:42-47, Yowane 19:38-42)

50 Na menai meta tamowai hesau, hesana ede Yosepa,
iya Dius yodi tauhelauhetala bodana saesaena** tamowaina
hesau yo yona laulau meta se namwa yo se dudulai.
51 Teha Yudeya magaina Alimatiya unai ye laoma. Iya
Yaubada yona basileiya ye nayanayai. Na huyana Sunedeli
bodana yodi yali se ginauli kabo Yesu se unui, meta iya nige
ye talam yodi nuwatu yo kabikabi wa udiyedi.
52 Iya ye lau Pilato unai na Yesu sinalena ye kaibwadai.
53 Kabo sinalena wa ye taluhidobiyei, na kaleko posiposina
unai ye suma na ye tole bwayabwaya unai. Bwayabwaya
wa meta weku duhana na se tadi, na unai meta sola nige
tamowai hesau se tole.
54 Na teina ta meta Sabati kabinonohana mayadaina, na
nige bayaona kabo Sabati hekasisina ye hetubu.
55 Waiwaihiuwo Yesu maiyadi Galili unai se laoma wa
Yosepa se hemuliwatani se lau bwayabwaya wa unai na
idohagi sinalena yodi toletolena wa se kita.
56 Kabo se uyo magai na yausi panepanediyao udoi'udoi
se kabinonohaidi. Na Sabati unai yodi laugagayo hekasisina
debanaena ede se kaiyawasi.

24

Yesu yona tolo'uyo
(Mataiyo 28:1-10, Maleko 16:1-8, Yowane 20:1-10)

** **23:50:** *Dius yodi tauhelauhetala bodana saesaena* meta Sunedeli.

1 Sabati ne mayadaina bagubagunana malatomtomna gag-
ilina unai sinesineo ginauli panepanedi se kabinonohaidiko
wa se baheidi na se lau bwayabwaya wa unai.
2 Na se kita meta bwayabwaya wa kabaguduna wekuna wa
se buihesuwala,
3 na se mwalaesae meta Guiyau Yesu sinalena wa nige se
kita.
4 Siya ma nuwanuwatudi na ma kesega loheloheyao labui
kadi kwama namanamalidi se taumasalaha na dedekadi wa
unai se totolo.
5 Waiwaihiuwo wa se matausi ede se dunedobi bwatano
unai, na loheloheyao labui wa se hededelau kalidiwai se
wane, “Matawuwuna saha to tamowai maumaulina kwa
wasewasenei tauboiboita luwadiwai?
6 Iya nige inai, na Yaubada iya ye hetolo'uyoiyako! Huyana
iya maiyamiu Galili unai, na saha ye hedededi kalimiuwai wa
kwa nuwatuidi:
7 ‘Tau Natuna kabo se moselaei tamowai ba'aba'ayadi ni-
madiwai bena se hesataulo, na mayadai hehaiyonana unai
kabo ye tolo'uyo.’”
8 Kabo sinesineo wa yona hedehedede wa se nuwatuidi.

9 Huyana bwayabwaya wa se laugabaei na se uyo meta
teina ginauli maudoidi ta se hededehemasalahadi yona heka-
hekatao saudoudoi-kesega yo tauhemuliwatanina hekadiyo
wa udiyedi.
10 Waiwaihiuwo wa siya ede Maliya iya Magadala waihi-
una, Yowana, Maliya Yamesi sinana yo sinesineo hekadi, siya
maiyadiyao meta teina ginaulidi ta se hedededi apostolo wa
udiyedi.
11 Na apostolo sinesineo yodi hedehedede wa nige se kawa-
mamohoiyeidi, matawuwuna yodi hedehedede ta kadi kao
doha hedehededegaibu.
12 Na Petelo ye tolo na ye heloi ye lau bwayabwaya wa
unai. Ye dunedobi na ye kaikewalau meta kaleko posiposina
tupwatupwadiyao lohalohadi wa se balabala ye kitadi, na ye
uyo, na saha se tubu wa ye nuwanuwatuidi.

Yesu Imausa kedana unai ye lau
(Maleko 16:12-13)

13 Na tenem mayadai kesekesegana ne unai Yesu
tauhemuliwatanina labui se laulau magai hesau hesana
Imausa hesabana. Yelusalema na ye lau magai wa meta
lohana ede kilomita saudoudoi-kesega (11).
14 Siya ginauli maudoidi se tubu wa udiyedi yodi se tau-
tauhedehedede.

15 Na se bom teina ginaulidi ta udiyedi se hedehedede yo
se hetahetaladi, na Yesu ye laoma kalidiwai ede maiyanao se
lau.
16 Na matadi wa Yaubada ye gawuidi ede iya nige se ki-
talobai.
17 Kabo Yesu ye henamaiyeidi ye wane, “Yomi kabalau ta
unai meta saha kwa hetahetala?” Ede se talutolo na kadi kao
wa meta se nuwadubu.
18 Na taudi labui wa hesau, hesana Kilipasi, ye henamaiyei
ye wane, “Nuwana Yelusalema unai taumana maudoidi
luwadiyena kowa ku bom mo nige kabina ku kata saha se
tubu mayadai hisa se laoko wa udiyedi ne?”
19 Ye henamaiyeidi ye wane, “Ginaulidi ne meta saha?”
Taudi labui wa se hededebui se wane, “Yesu Nasaleta ta-
mowaina wasana. Iya peloweta na yona hedehedede yo yona
kabikabi se gigibwalikalili Yaubada yo tamowai maudoidi
matadiyena.
20 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo kama tanutanuwagao
se mosegabaei. Se helauhetala na se hekasa meta kabo ye
boita, ede se hesataulo.
21 Na ka nuwatui meta iya Isalaela tauyailigabaeidi ede. Na
ginauli maudoidi se tubu wa meta mayadai haiyona se lauko
wa udiyedi.
22 Yo hinage sinesineo hekadi kama boda ta unai meta se
hesiliyatagai. Malatomtom gagilina unai se lau bwayabwaya
wa unai,
23 na iya sinalena wa nige se lobai, ede se uyoma na yomai
se hedehedede bena anelu tautaudi se kitadi, na se hedede
meta iya ye mauli'uyoko.
24 Kabo kama kahao hekadi se lau bwayabwaya wa na saha
sinesineo se hedehededei wa meta se lobai gonogonowana,
na iya nige se kita.”
25 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu
yauyaule, yo yomi nuwatulobai ne se pahili, ede peloweta
yodi hedehedede maudoidi nige kwa kawamamohoiyeidi!
26 Se hededenonohaiyako meta teina ginaulidi ta udiyedi
Keliso kabo ye kamkamna, na kabo ye seuyo yona didiga ye
hai'uyoi.”
27 Na kabo Mose unai ye hetubu na ye lau peloweta mau-
doidi udiyedi na iya hedehededena saha se kuliyako kulikuli
tabudi udiyedi wa meta ye hededehemasalahadi siya kalidi-
wai.
28 Yodi kabalau magaina se hanahanawui, na Yesu kana
kao ye ginauli doha bena ye taukalili ye lau.
29 Na se hededenuwahi se wane, “Ku laoma, kabo inai ta
keno. Matawuwuna ye meimeilahikaliliko yo nige bayaona

kabo ye masigili.” Ede Yesu ye hemuliwatanidi se lau yodi numa.
30 Kabo huyana se tuli na se kaikai meta Yesu pwalawa ye hai, ye lautoki, ye kihi, na ye moseidi kalidiwai.
31 Kabo matadi wa se lala yo se kitalobai meta iya Yesu, na matadiyena ye tauwadam.
32 Kabo se bom yodi se hedehedede se wane, “Huyana iya maiyada keda wa unai na yoda ye hedehedede na kulikuli tabudi ye hededehemasalahadi kalidawai meta nuwakamnana ta haiyako. *[Iyamo nige ta kitalobai!]*”
33 Kabo se dalahai na se laumwamwayau se uyo Yelusalema. Temenai hekahekatao saudoudoi-kesega yo kaiteyadi maiyadiyao wa se lobaidi se hebodakesegaidiko.
34 Hekahekatao wa se hededelau taudi labui wa udiyedi se wane, “Mamohoi! Guiyau meta ye tolo'uyoko yo ye taumasalaha Simona unai.”
35 Kabo taudi labui wa saha ye tubu keda wa unai meta yodi se hedehedede, yo idohagi Yesu se kitalobai huyana pwalawa ye kihi wa unai.

Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao wa udiyedi
(Mataiyo 28:16-20, Maleko 16:14-18, Yowane 20:19-23, Apostolo 1:6-8)

36 Siya saha se tubu wa sola unai se hedehedede na Yesu ye taumasalaha kalidiwai na ye hededelau udiyedi ye wane, “Nuwadaumwali kwa hai!”
37 Na se siliyata yo se matausi, matawuwuna yodi nuwatu bena yaluyaluwa se kita.
38 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Idohagi to kwa matausi, yo idohagi na kwa nuwalabulabui?
39 Ede doha yau! Sola nimagu yo kaegu ta kwa kitadi. Kwa kabitonogigau yo kwa kita. Yaluyaluwa meta nige bulumana yo siyadana, na kwa kita yau meta bulumagu yo siyadagu.”
40 Ye hedehededekaiyawasi, na kabo nimana yo kaena ye hekitadi.
41 Na siya meta sola nige se kawamamohoi, matawuwuna se gwauyala yo se nokokalili, unai Yesu ye wane, “Kai saha kwa kabinonohai e nige?”
42 Ede yama gabugabuna tehana se mosei,
43 na ye hai ede matadiyena ye kai.
44 Na kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Teina hedehededede ta ya hededediko kalimiuwai huyana sola yau maiyamiu: Hedehededegu maudoidi se kulidiko Mose, peloweta yo Same bukadi udiyedi wa bena se tubu yo se masalaha.”
45 Kabo kulikuli tabudi wa ye hededehemasalahadi na unai nuwadi se masalaha.

46 Yodi ye hedehededе ye wane, “Teina ta meta saha se
kuliyako wa: Keliso kabo ye kamkamna yo mayadai hehaiy-
onana unai kabo ye tolo'uyo.
47-48 Na iya hesanaena kabo wasa ye lau tamowai maudoidi
udiyedi meta gonowana se nuwabui, yodi ba'aya nuwatu-
gabaedi hesabana. Na komiu teina ginaulidi ta tauhedehed-
edeidi ede. Yelusalema unai kwa hetubu na kwa laei tanoubu
maudoina udiyedi.
49 Yau kabo Yaluwa Tabuna ya hetamaliyawa kalimiuwai.
Iya ede Tamagu ye hededehesunumayako wa. Na komiu
bena magai lakilakina ta unai kwa miyakesegai kana siga
galewa ne unai Yaluwa Tabuna yona gigibwali ye taludobima
kalimiuwai.”

Yesu yona seuyo galewa
(Maleko 16:19-20, Apostolo 1:9-11)

50 Kabo Yesu yona hekahekatao ye woyahepesadi se lau
Betaniya kana siga unai, na nimana ye lausinidi na ye hed-
edehenamwadi.
51 Na yona hededehenamwa wa sola ye laulau na Yaubada
ye kabisini ye sae galewa.
52 Ede se kaihelahui na se uyo Yelusalema ma gwauyalalak-
ilakidi.
53 Mayadai badobado se lau Numa Tabuna bakubakuna wa
unai na Yaubada se hedehedebasaei.

Yowane
Yesu wasana Yowane ye kuli wa
Buka ta hededehemasalahana

Buka ta taukulina meta apostolo Yowane, Yamesi kana kaha (Mataiyo 4:21). Iya Betesaida tamowaina, Galili Gabwana dedekanaena. Na buka ta ye kuli nuwana bolimai 85 AD unai, Epeso magaina lakilakina unai.

Yowane Yesu wasana bukana ta ye kuli na kaniyona ye hededehemasalaha ye wane, "bena kabo kwa kawamamohoi meta Yesu iya Keliso, iya Yaubada Natuna. Na yomi sunuma debadiwai kabo iya hesanawai mauli kwa hai." (Yowane 20:31).

Teina buka ta unai Yowane Yesu kana kao ye hededehemasalaha:

(1) Yesu meta Yaubada tanoubu ta yona kabahetubu hedehededena (Yowane 1:3,4),
(2) iya mamoe natuna tanoubu yona ba'aya tauhaigabaeina (Yowane 1:29),
(3) iya Yaubada Natuna yo Isalaela yodi wasawasa (Yowane 1:49),
(4) iya waila maumaulina tauhaiyamana (Yowane 4:10, 7:37-38),
(5) iya ba'aya taunuwatugabaedi (Yowane 8:11).

Yowane Yesu yona laulau gigigigibwalidi badodi haligigilabui (7) ye hasilidi na udiyedi hinage ye hekatada Yesu iya kaiteya (Yowane 2:1—12:50). Hinage Yesu tamowai maiyanao yodi hedehededе ye kulidi na udiyedi Yesu kana kao mamohoina ye hededehemasalaha kalidiwai (Yowane 3:1-21, 4:5-26, 14:6, yo hekadiyo).

Na peina 13 ye lau 21 udiyedi Yesu yona mauli mayadaina gehegehedi, yona boita yo tolo'uyo wasadi ye kulidi. Teina buka ta luwana ne unai hinage Yaluwa Tabuna ye hededehesunuma na yona paisowa ye hededehemasalaha yona hekahekatao kalidiwai (Yowane 14:15-27, 16:4-15). Yowane hinage ye hekatada idohagi Yesu yona hekahekatao yodi ye tapwalolo (Yowane 17).

Wasa Namwanamwana kaniyona Yesu ye hededehemasalaha lausoisoi kesega unai, iya ede Yowane 3:16,

> "Yaubada tanoubu ye gadosisikaliliyei, ede natukesekesegana ye mosegabaei. Unai kaiteya iya ye sunumaei, meta taba nige hekamkamna ye lobai, na mauli nige kana siga kabo ye hai."

Buka ta hededededena lakilakidi

• Yesu hedebasaeina *1:1-18*

- Yowane Babatiso wasana *1:19-34*
- Yesu yona hekahekatao bagubagunadi ye kaisunuwaidi *1:35-51*
- Yesu yona laulau gigigigibwalidi, siya kana kao se hemasalaha, yo ye bom ye hededehemasalaha'uyoi *2:1—12:50*
- Yesu yona mauli mayadaina gehegehedi, iya se helauhetala yo se unuhemwaloi *13:1—19:42*
- Yesu ye tolo'uyo *20:1—21:25*

Yaubada yona Hedehedede ye hemala tamowai

1 Ginauli maudoidi huyahetubudi unai Yaubada yona
Hedehedede wa ye miyamiya, yo Hedehedede wa Yaubada
maiyana, yo Hedehedede wa ede Yaubada.
2 Ginauli maudoidi huyahetubudi wa unai Hedehedede wa
meta Yaubada maiyana.
3 Ginauli maudoidi Yaubada ye hetubudi wa iya maiyana
se hetubudi, yo Hedehedede wa meta ginauli maudoidi
tauhetubudi.
4 Iya mauli yona kabalaoma ede, na mauli ne ye hemala
tamowai yodi mala.
5 Na mala wa ye sina masigili unai, na masigili nige
gonowana ye saedikwai.**
6 Yaubada tamowai hesau ye hetamaliyama, hesana ede
Yowane.
7 Iya ye laoma meta mala wa tauhededehemasalahana.
Na yona hedehedede debanawai tamowai maudoidi bena se
kawamamohoi.
8 Iya nige mala wa, na ye laoma mala wa ye hededehe-
masalaha.
9 Na mala mamohoina kabo ye laoma tanoubu ta unai,
na Yaubada kana kao mamohoina ye hededehemasalaha
tamowai maudoidi udiyedi.
10 Iya Yaubada maiyana tanoubu se hetubu, yo ye miya
tanoubu ta unai, na iyamo tanoubu ta tamowaidiyao nige se
kitalobai.
11 Ye laoma yona tanoubu ye ginauli'usei wa unai, na iyamo
yona tamowai wa nige se hailobai.
12 Na kaiteyadi iya se hailobai yo hesana se sunumaei, meta
dudulai ye moseidi se hemala Yaubada natunao.
13 Na nige tamowai yodi labalaba unai, o tamowai yodi
gadosisiwai o maitawasola loheya yona nuwatuwai, na
Yaubada yona hineli unai se hemala Yaubada natunao.

** **1:5:** *Ye saedikwai:* Kalina Giliki unai hedehedede ta kaniyona labui. Bagubagunana ede *ye saedikwai,* na helabuina ede *kabina ye kata.* Unai buka hekadiyo se kulibui doha teina: *na masigili iya nige kabina ye kata.*

14 Hedehededе wa ye hemala tamowai, na maiyamai ka
miya. Yo kana kao saesaena mamohoina ka kitayako, iya ede
Yaubada natukesekesegana mo kana kao saesaena mamo-
hoina. Natu ta meta Tamana Yaubada unai ye laoma yo
kalinawai kabinamwa yo mamohoina se mwayau.
15 Yowane ma kalina lakilakina ye hededehemasalaha ye
wane, “Tamowaina ede teina lahinaidi ya hededehemasala-
hayako wa, ‘Iya ede dagelagu ne unai kabo ye laoma, iya meta
ye saekalili na kabo yau, matawuwuna iya ye tububaguna.’ ”
16 Iya kalinawai kabinamwa ye mwayau. Na iya unai kita
maudoida kabinamwa ta haidi na sola ta haihai'uyoidi.
17 Mose unai laugagayo wa se laoma, na Yesu Keliso unai
kabinamwa yo mamohoina se laoma.
18 Sola nige tamowai hesau Yaubada ye kita, na natukeseke-
segana ye bom mo. Iya meta Yaubada, yo Tamana maiyana se
kawakeha, yo iya Tamana ye hemasalahayako kalidawai.

Yowane Babatiso ye hedede meta iya nige Keliso
(Mataiyo 3:11-12, Maleko 1:7-8, Luka 3:15-17)

19 Dius tauwoyaidi Yelusalema unai taumiyamiya wa,
taukaitalasam yo Lewi tamowaidiyao se hetamalidi se lau
Yowane unai na se henamaiyei iya meta kaiteya. Teina ta
meta Yowane yona hededehemasalaha.
20 Iya nige ye uhala na ye hededehemasalaha'uyoi ye wane,
“Yau nige Keliso.”
21 Na se henamaiyei, “Ena kowa nige Keliso, meta kowa
kaiteya? Kowa Eliya?”
Ede ye wane, “Yau nige.”
“Nuwana kowa peloweta ka nayanayai'usei wa?”**
Na ye wane, “Nige.”
22 Na kabo se wane, “Na kowa kaiteya? Yoma henamai ta
buina ku leyama, na kabo ka uyo tauhetamaligai wa yodi
ka hedehededе. Taba ku bom ku hededehemasalaha'uyoigo
meta kowa kaiteya.”
23 Ede Aisaiya peloweta yona hedehededе unai Yowane ye
hededebui ye wane, “Yau tamowaina ede tauyogayoga bala-
bala ne unai ya wane, ‘Guiyau yona keda kwa kabinonohai.’ ”
(Aisaiya 40:3)
24 Kabo Paliseya tamowaidiyao hekadi se hetamalidima wa
25 Yowane se henamaiyei se wane, “Ena kowa nige Keliso,
nige Eliya, yo nige tenem peloweta ne, matawuwuna saha to
ku hebahebabatiso?”

** **1:21:** *Peloweta ka nayanayai'usei wa:* Yaubada yona hededehesunuma Dius tamowaidi kalidiwai meta yodi peloweta hesau doha Mose kabo ye laoma (Dutelonomi 18:18). Na Yesu yona huya unai peloweta ne sola se nayanayai.

26 Yowane ye wane, “Waila unai ya hebahebabatiso. Na
tamowai hesau meta nige kabina kwa kata ye totolo luwamiu
ne unai.
27 Iya ede muligu ne unai kabo ye laoma, na yau nige
ya namwakalili kabo gonowagu kana sendolo mainadi ya
yailidi.”**
28 Teina laulau maudoidi ta se tubu Yowane yona
kabahebahebabatiso Betaniya, Yolidani sagasagana hali
sanakawasina unai.

Yaubada yona mamoe natuna ede Yesu
(Mataiyo 3:13-17, Maleko 1:9-11, Luka 3:21-22)

29 Na mayadai hesauna unai Yowane Yesu ye kitalaei ye
laolaoma hesabana ede ye wane, “Kwa kitalau, Yaubada
yona mamoe natuna ye laolaoma. Iya tanoubu yona ba'aya
tauhaigabaeina.
30 Teina iya ede lahinaidi ya hedehededei wa ya wane,
‘Tamowai hesau yau dagelagu unai kabo ye laoma meta ye
saekalili na kabo yau, matawuwuna iya ye tububaguna.’
31 Yau nige ya kitalobai meta iya Keliso. Na ya laoma ya
hebabatisoigomiu waila unai meta bena iya ya hemasalaha
Isalaela tamowaidiyao kalimiuwai.”
32 Kabo Yowane ye hededehemasalaha ye wane, “Yaluwa
Tabuna ya kita doha bunebune galewa ne unai ye dobima
na ye talu iya kewana ne unai. 33 Iyamo iya meta nige ya
kitalobai, na Yaubada ye hetamaligau ya laoma waila unai
ya hebahebabatiso na ye hededelaoma kaliguwai ye wane,
‘Tamowai hesau kabo ku kita Yaluwa kabo ye dobima na
kalinawai ye talu meta iya Yaluwa Tabuna unai kabo ye
hebahebabatiso.’
34 Ya kitayako yo ya hemamohoiyei meta iya Yaubada
Natuna.”

Yesu yona hekahekatao bagubagunadi

35 Mayadai hesauna unai Yowane maiyana hekahekatao
labui se totolo Yowane yona kabahebahebabatiso magaina
wa unai.
36 Na Yowane ye kaikaikewalau Yesu ye kita ye laulau
ede ye wane, “Kwa kita, tenem meta Yaubada yona mamoe
natuna!”
37 Yona hekahekatao labui wa yona hedehedede se lapui
ede Yesu se hemuliwatani.
38 Na Yesu ye kaikewabui ye kitadi se hemuhemuliwatani,
ede ye henamaiyeidi ye wane, “Saha kwa henuwa?”
Se hededelau unai se wane, “Labi, haedi ku miyamiya?”
(Labi *[meta kalina Hebelu na]* kaniyona ede Taulauhekata.)

** **1:27:** *Sendolo mainadi ya yailidi:* Teina meta heyayai tauhaidi dobidobidi yodi paisowa.

39 Kabo ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa laoma na kabo
kwa kita!”
Unai se lau yona kabamiya wa se kita. Na yodi huyalau
ne meta meimeilahi mahanana 4 kiloki unai. Na tenem
mayadaina ne unai iya maiyadi se miya.
40 Simona Petelo kana kaha Andeleya, iya Yowane yona
hekahekatao labui wa hesauna, na Yowane yona hedehedede
wa ye lapui ede Yesu ye hemuliwatani.
41 Na kabo Andeleya ye lau kana kaha Simona ye lobai na
yona ye hedehedede ye wane, “Mesaiya wa ka lobaiyako.”
(*Mesaiya* Giliki kalinadi unai kaniyona ede *Keliso*.)
42 Ede ye woyaiyama Yesu unai.
Yesu ye kitalau iya unai na ye wane, “Kowa Simona,
Yowane natuna. Kabo hesam se katai Kipasi.”** (Na kalina
Giliki unai se wane Petelo.)

Yesu Pilipo yo Natanaela ye yoganeidi

43 Mayadai hesauna unai Yesu nuwana ye hineli bena kabo
ye lau Galili. Na Pilipo ye lobai ede ye hededelau unai ye
wane, “Ku laoma ku hemuliwatanigau.”
44 Pilipo meta Betesaida unai ye miyamiya doha hinage
Andeleya yo Petelo.
45 Pilipo ye lau Natanaela ye lobai na yona ye hedehedede
ye wane, “Kulikuli tabuna unai Mose yo peloweta tamowai se
hetahetala'usei wa ka lobaiyako. Hesana ede Yesu, Nasaleta
tamowaina, iya Yosepa natuna.”
46 Na Natanaela ye henamai ye wane, “Mamohoi Nasaleta
tamowaina? Ginauli saha namwanamwana kabo Nasaleta
unai ye laoma?” Pilipo ye wane, “Ku laoma na ku kita.”
47 Huyana Yesu Natanaela ye kita ye laolaoma ede iya ye
hededehemasalaha ye wane, “Teina tamowai ta meta Isalaela
tamowaina mamohoina, iya nige gonowana tamowai hesau
ye lupoi.”
48 Kabo Natanaela ye henamai ye wane, “Idohagi na kabigu
ku kata?”
Yesu ye hededebui ye wane, “Huyana kaiwa** guninawai
ku miyamiya meta ya kitagoko, na kabo Pilipo ye yoganeigo.”
49 Ede Natanaela ye hededelau unai ye wane, “Labi, kowa
Yaubada Natuna, Isalaela yoma wasawasa.”
50 Yesu ye wane, “Yom kawamamohoi ne matawuwuna ede
ya hededelaowa kalimwai meta ya kitago kaiwa guninawai
ku miyamiya. Na sola kabo ginauli saesaedi ku kitadi na kabo
teina.”

** **1:42:** *Kipasi* meta kalina Alamaiki, na kaniyona ede weku. ** **1:48:** *Kaiwa* ta kalina Dimdim unai se wane fig kaiwana. Kalinada unai bosibosi unai ta lauhedamaiyei.

51 Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kabo galewa kwa kita ye tasoke, na
Yaubada yona anelu se dobidobima Tau Natuna unai yo se
seuseuyo.”**

2

Yesu waila ye bui ye hemala waina

1 Mayadai labui mulidiwai, teha Galili unai magai hesau
hesana Kana unai tawasola kaikaigogona se ginauli. Yesu
sinana meta iya menai,
2 yo hinage Yesu maiyana hekahekatao se kaibwadaidi se
laoma tawasola kaikaigogona ne unai.
3 Huyana waina ye gehe ede Yesu sinana ye hededelau iya
unai ye wane, “Kadi waina wa ye gehe.”
4 Yesu ye hededebui ye wane, “Sinagu, idohagi to ku hed-
edelaoma kaliguwai? Sola nige yogu huya ye lagema.”
5 Na sinana wa ye hededelau heyayai tauhaidi udiyedi
ye wane, “Saha ye hedededi ne meta bena kwa ginauli-
watanidi.”
6 Numa ne unai waila pakuna haligigi-kesega. Paku ne
weku unai se tadidi, na hekadi gonowana waila 80 lita
yo hekadi 120 lita unai se hemwayaudi. Na waila wa se
hepaisowadiko Dius yodi kaidui yo yodi kaikai gogodiyao
kaideulidi kabikabidi hesabadi.
7 Na Yesu ye hededelau heyayai tauhaidi wa udiyedi ye
wane, “Paku ne waila unai kwa hemwayaudi”, ede se ini-
hemwayaudi.
8 Kabo ye wane, “Kabo gagilina kwa yaihai na kwa bahelaei
kaikaigogo tauloinaena unai.”

Siya kabo se bahelaei

9 na waila ye hemala waina wa ye numatonogi. Yodi
kabayaina meta nige kabina ye kata, na yona heyayai
tauhaidi mo se bom kabina se kata. Kabo kaikaigogo
tauloinaena wa tautawasola loheyana ye yoganeiyama
10 na ye hededelau unai ye wane, “Yoda kabikabi kabina
ku katakalili, meta waina namwanamwana ta mosebagu-
nai taumana udiyedi. Na huyana se numa se lau na
nige gonowana ginauli hesau kamnana se lapulobai kabo
waina maisana gagilina ta moseidi. Na idohagi to waina
namwanamwakalilina ta ku hemulitayama?”
11 Teina ta meta laulau gigigigibwalina bagubagu-
nakalilina teha Galili unai magai hesana Kana unai Yesu

** **1:51:** *Anelu se dobidobima ... yo se seuseuyo:* Genese 28:12 unai ta hasili meta Yaubada yona anelu se dobidobima Yakobo unai yo se seuseuyo. Na kaniyona ede, Yaubada yona hededehesunuma kabo ye hemamohoiyeidi.

ye ginauli. Na teina laulau ta unai iya kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha, unai yona hekahekatao iya se sunumaei.

Yesu Numa Tabuna unai taulokulokune ye henakudi
(Mataiyo 21:12-17, Maleko 11:15-19, Luka 19:45-46)

12 Tawasola kaikaigogona mulinawai Yesu ma sinana, kana kahao yo yona hekahekatao wa se dobi Kapelenauma, na menai se miya mayadai hisa mo.

13 Kabo Dius tamowaidi yodi Taukiuli Henuwaisinina huyana ye hanahanauma, ede Yesu ye sae Yelusalema.

14 Na Numa Tabuna bakubakuna unai tamowai hekadi ye lobaidi siya bulumakau, mamoe yo bunebune se lokulokuneidi, yo siya moni taulaulauhedudu** meta hatahata kabatulidi udiyedi se tutuli.

15 Yesu kabo maina udiyedi wipi ye ginauli na kabo Numa Tabuna bakubakuna wa unai tamowai, bulumakau yo mamoe maudoidi wa ye henakuhepesadi. Moni taulaulauhedudu yodi moni ye kuyahe'uludi yo yodi hatahata ye buidi.

16 Na ye hededelau bunebune taulokulokuneidi wa udiyedi ye wane, “Manuwa ta kwa bahehepesadi! Idohagi to tamagu yona Numa Tabuna ta kwa hai ye hemala kabalokulokune numana!”

17 Na kabo yona hekahekatao kulikuli tabuna beyabeyana se nuwatui doha ye wane,

“Yom Numa Tabuna ya gadosisikaliliyei, na unai kabo se heyababagau.” *(Same 69:9)*

18 Na Dius tauwoyaidi se hededelau Yesu unai se wane, “Laulau gigigigibwalina saha kabo ku ginauli kalimaiwai, na unai kabo kabina ka kata yom tanuwaga gigibwalina ta meta Yaubada unai ye laoma?”

19 Yesu ye hededebui ye wane, “Numa tabuna ta kwa lopagwaligwali, na mayadai haiyona unai kabo ya ginauli'uyoi.”

20 Na kabo Dius tauwoyaidi wa se hededebui se wane, “Teina Numa Tabuna ta meta bolimai badona 46 unai se ginauli. Idohagi to bena mayadai haiyona unai kabo ku ginauli'uyoi?”

21 Na Numa Tabuna Yesu ye hetahetala'usei ta meta iya ye bom tauna.

22 Unai huyana Yesu ye boita na ye tolo'uyo meta yona hekahekatao saha ye hedededikо wa se nuwatuidi, ede kulikuli tabuna yo Yesu yona hedehedede wa se kawamamohoiyeidi.

** **2:14:** *Taulaulauhedudu* wa yodi paisowa meta dagela monidiyao se hai na yodi moni unai se hedudu, iya ede *sekeliyo lepetona*.

23 Huyana Yesu iya Yelusalema unai Taukiuli Henuwaisin-
ina hesabana na menai laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi
wa meta tamowai gwaudi se kitadi, ede iya hesana unai se
sunuma.
24 Na Yesu nige ye sunumaeidi, matawuwuna tamowai
maudoidi nuwadi kabidi ye katakalili.
25 Bwagana Tamowai yodi nuwanuwatu nige se hededehe-
masalahadi Yesu unai, iyamo kadi kao kabidi ye katako.

3

Yesu Nikodemo ye hekata

1 Yelusalema unai meta Paliseya tamowaina hesau, hesana
ede Nikodemo, na iya hinage Sunedeli bodana tamowaina
hesau.
2 Boniyai hesau unai ye lau Yesu kalinawai na ye wane,
“Labi, kabim ka kata meta kowa taulauhekata Yaubada
unai ku laoma. Laulau gigigigibwalidi ku ginaulidi wa
nige tamowai hesau gonowana ye ginaulidi. Teina unai ye
hemasalaha meta Yaubada iya maiyam.”
3 Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededemamohoi
kalimwai: Ena tamowai hesau nige labasi helabuina ye
hai, meta nige gonowana Yaubada yona basileiya ye kita.”
4 Na Nikodemo ye hededelau Yesu unai ye wane, “Idohagi
kabo tamowai tautaubadana ye luwu'uyo sinana bogana
unai na labasi helabuina ye hai?”
5 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ya hededemamohoi
kalimwai: Ena tamowai hesau nige labasi helabuina ye
hai waila yo Yaluwa udiyedi, meta taba nige ye lusolalau
Yaubada yona basileiya unai.
6 Tamowai wawayao se labasidi buluma unai meta buluma
mo maulina unai se miya, na Yaluwa meta gonowana mauli
nige kana siga ye mosei kalidiwai.
7 Kowa taba nige yogu hedehedede ta udiyedi ku siliyata
doha wau ya wane, ‘Taba labasi helabuina kwa hai.’
8 Yaumai** ye towama kabo yasasana mo ta lapui, na nige
kabina ta kata haedi ye laolaoma o haedi kabo ye laulau.
Unai gonogonowana doha siya Yaluwa unai labasi helabuina
tauhaina ne.”
9 Nikodemo ye henamai'uyo ye wane, “Teina ta meta ido-
hagi?”
10 Na Yesu ye wane, “Kowa meta Isalaela tamowaidiyao
yodi laugagayo taulauhekataena, na idohagi to teina
nuwanuwatu ta nige ku nuwatulobaidi?

** **3:8:** *Yaumai* meta kalina Giliki unai kaniyona hesau hinage, iya ede *yaluwa.*

11 Ya hededemamohoi kalimwai: Saha kabidi ka kata meta
ka hedehededeidi, yo saha ka kitadi meta ka hededehe-
masalahadi kalimiuwai. Na iyamo yoma hedehedede ta nige
kwa haidi.
12 Tanoubu ginaulidi ya hedehededeidi kalimiuwai, na
nige kwa kawamamohoiyeigau. Na idohagi kabo kwa kawa-
mamohoiyeigau taba galewa ginaulidi ya hedehededeidi?
13 Nige tamowai hesau ye sae galewa, na kesega mo galewa
ne unai ye dobima, iya ede Tau Natuna.
14 Doha Mose mwata ye lausini balabalagaibu unai wa,**
meta gonogonowana doha tenem kabo Tau Natuna hinage se
lausini,
15 na unai tausunumaena maudoidi kabo mauli nige kana
siga se lobai.
16 Matawuwuna Yaubada tanoubu ye gadosisikaliliyei,
ede natukesekesegana ye mosegabaei. Unai kaiteya iya ye
sunumaei, meta taba nige hekamkamna ye lobai, na mauli
nige kana siga kabo ye hai.
17 Yaubada Natuna ye hetamaliyama nige bena tanoubu ta
tamowaidi ye hekilainodi, na bena ye gilihaidi.
18 Ena kaiteya Yaubada Natuna ye sunumaei, meta
Yaubada taba nige ye hegilu. Na kaiteya nige ye sunumaei,
meta Yaubada iya ye hegilunonohaiyako, matawuwuna
Yaubada natukesekesegana hesanawai nige ye sunuma.
19 Yaubada yona hekasa nuwanuwatuna ede doha teina:
Mala wa ye laomako tanoubu ta unai, na tamowai yodi laulau
meta se yababakalili, unai masigili se henuwakaliliyei na
kabo mala.
20 Na kaiteyadi yodi laulau se yababa meta mala wa se
subu, yo taba nige se laoma mala ne unai, matawuwuna nige
se henuwa bena yodi ba'aya se hemasalahadi.
21 Na kaiteyadi yodi laulau se dudulai meta se laoma mala
ne unai. Na kabo tamowai maudoidi se kitadi meta saha se
ginaulidi ne Yaubada ye henuwadi.”

Yowane Babatiso Yesu ye hededehemasalaha

22 Na kabo Yesu maiyana hekahekatao Yelusalema se lau-
gabae se lau Yudeya magaina hesau unai. Menai se miya
huyana ye katuloha, na Yesu ye hebahebabatiso.
23 Na Yowane meta teha hesau unai hinage ye heba-
hebabatiso. Na iya Aenona unai Salim dedekanawai,
matawuwuna temenai waila lakilakina yo tamowai se bado
se laolaoma bena se babatiso.
24 Tenem huyana ne unai Yowane sola nige se tole numatu-
tugudu unai.

** **3:14:** *Mose mwata ye lausini* wasana ku hasili Numela 21:4-9unai.

25 Yowane yona hekahekatao yo Dius tamowaina hesau
Dius yodi lauhe'a'a kabikabina debanaena se haikawayagala.
26 Ede se laoma Yowane unai na se wane, “Labi, tamowai
wa maiyam Yolidani hali sanakawasina unai na ku hed-
edehemasalaha'usei wa meta hinage ye hebahebabatiso, na
tamowai maudoidi se laulau iya kalinawai.”

27 Yodi hedehedede wa unai Yowane ye hededebui ye wane,
“Nige gonowana tamowai hesau paisowa ye haigaibui, na
paisowa ye hai ne meta Yaubada ye mosei.
28 Yogu hedehedede wa komiu kwa lapuidiko na gonowana
kwa hemamohoiyeidi doha ya wane, ‘Yau nige Kelisona ede,
na yau meta Yaubada ye hetamalibagunaigau ya laoma.’

29 Tautawasola waihiuna meta iya tautawasola loheyana
yona. Na tautawasola loheyana tausaguina meta ye
nayanaya yo ye lapulapui. Na huyana tautawasola loheyana
kalinana ye lapui meta ye gwauyalakalili. Tenem gwauyala
ne meta yau yogu, matawuwuna tautawasola loheyana ede
ye masalahako.
30 Iya hesana meta bena ye saekalili, na yau hesagu bena ye
dobi.
31 Iya galewa ne unai ye dobima wa meta tamowai mau-
doidi ye saedikwaidi. Na kaiteya tanoubu ta unai ye
tubuma** meta tanoubu ta yona, yo yona hedehedede doha
tanoubu ta tamowaina. Na galewa ne unai taudobima wa
meta tamowai maudoidi ye saedikwaidi.
32 Saha ye kitadi yo ye lapuidi wa ye hededehemasala-
hadi. Na iyamo nige hesau ye lapulau yona hedehedede wa
udiyedi.
33 Na kaiteyadi yona hedehedede wa se hai meta se
hemamohoiyei ede Yaubada yona hedehedede wa ye mamo-
hoi.
34 Matawuwuna Yaubada Keliso ye hetamaliyama yo
Yaluwa Tabuna unai iya ye hemwayaukaliliyei, ede Yaubada
yona hedehedede ye hededehemasalahadi.
35 Tamana meta Natuna ye gadosisiyei, unai ginauli mau-
doidi ye tolegabaeidi iya nimanawai.
36 Na kaiteya iya Natuna ne ye kawamamohoiyei meta
mauli nige kana siga ye hai, na kaiteya iya Natuna ne ye
subu, taba nige mauli nige kana siga ye hai na Yaubada yona
kouyalayala unai ye miya.”

** **3:31:** *Na kaiteya tanoubu ta unai ye tubuma:* Tausonosonoga hekadi yodi nuwatu meta teina hedehedede ta iya Yowane Babatiso hedehededena. Na hekadi yodi nuwatu meta hedehedede ne ye lau tanoubu tamowaidi maudoidi hedehedededi.

4

Yesu maiyana Samaliya waihiuna se hedehedede

1-3 Paliseya tamowaidi wasa se lapui meta Yesu iya yona
hekahekatao se bado ye haidi yo ye hebabatisoidi, na kabo
Yowane. Na iyamo mamohoina ede Yesu nige ye hebahebabatiso, na yona hekahekatao mo se hebahebabatiso. Huyana
Yesu wasa ye lapui meta Paliseya tamowaidiyao yona kabikabi wa kabina se kata, ede Yudeya ye laugabae na ye uyo
Galili.
4 Na yona lau ne unai meta ye lau teha Samaliya unai
5 na ye lage Samaliya magaina lakilakina hesana Saeka
unai. Na menai tano gagilina hesau beyabeyana Yakobo ye
mosei natuna Yosepa unai.
6 Na temenai meta Yakobo kana wailakeli. Na Yesu yona taihile wa unai kamnana ye yababa, ede ye tuli na ye kaiyawasi
wailakeli wa dedekanawai. Na mahanana wa meta mayamayadailaki yona tupwa unai.
7-8 Na yona hekahekatao se lauko magai wa unai bena kadi
kai se hemaisa.
Na kabo Samaliya waihiuna hesau ye laoma bena waila
ye yai, na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Waihiu, taba
gonowana waila ku haiyama ya numa?”
9 Kabo Samaliya waihiuna wa ye hededelau unai ye wane,
“Kowa Dius tamowaina, na yau meta Samaliya waihiuna,
na idohagi to ku kaibwadaigau bena waila ya leyawa ku
numa?” Yona henamai wa kaniyona ede Dius tamowaidiyao
nige gonowana Samaliya tamowaidi maidadiyao se hebodakesega.
10 Kabo Yesu ye hededebui ye wane, “Ena taba Yaubada
yona kainauya kabina ku kata yo taukaibwadawaila
kalimwai ta ku kitalobai, kabo gonowana ku kaibwadaei
na waila maumaulina ye leyawa.”
11 Na waihiu wa ye wane, “Taubada, nige kam waila
kabayaiyaina, na wailakeli ne duhana ye dobikalili. Na haedi
kabo waila maumaulina ta ku hai?
12 Bena kowa ku saekalili na kabo tamamai Yakobo? Iya
wailakeli ta tauleyamana ede. Na iya yo natunao yo yona
suisui maudoidi hinage unai se numanuma.”
13 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Kaiteya teina waila
ta ye numa, meta kabo gonowana ye gadomagu'uyo.
14 Na kaiteya waila ya mosei ne ye numa, meta taba nige
gonowana ye gadomagu'uyo. Waila ya mosei ne kabo ye
hemala bonobonowasi kalinawai na ye miya ye lau yo mauli
nige kana siga ye mosei.”

15 Kabo waihiu wa ye hededelau unai ye wane, “Taubada,
waila ta ku leyama, to taba nige ya gadomagu'uyo yo hinage
taba nige ya uyoma inai waila ya yaiyai.”
16 Yesu ye wane, “Ku lau mwanem ku woihai na kwa laoma
inai.”
17 Waihiu wa ye hededebui ye wane, “Yau nige mwanegu.”
Kabotaki Yesu ye wane, “Ku hedededudulai ede ku wane, ‘Yau
nige mwanegu.’
18 Mamohoi, yom hedehedede ne ye dudulai. Na iyamo
kowa mwanemwao haligigi ku haidiko, na loheya maiyam ne
meta iya nige mwanem.”
19 Kabo waihiu wa ye hededelau unai ye wane, “Taubada,
ya nuwatulobai meta kowa peloweta.
20 Kama mumugao teina kuduli ta unai Yaubada se
tabataba'ohui, na komiu Dius tamowaidi kwa wane, ‘Ka-
bataba'ohu mamohoina ede Yelusalema unai.’ ”
21 Yesu ye hededelau waihiu wa unai ye wane, “Wai-
hiu, saha ya hedehededeidi ta taba ku kawamamohoiyeidi.
Huyana kabo ye laolaoma meta taba nige Tamamai kwa
taba'ohui teina kuduli ta unai o Yelusalema unai.
22 Na komiu Samaliya tamowaidiyao kaiteya kwa taba'ohui
ne meta nige kabina kwa kata, na kai Tamamai kabina ka
kata na ka taba'ohui, matawuwuna ede kabihemauli meta
kai Dius kalimaiwai ye laoma.
23 Huyana sola ye laolaoma yo iya ede ye laomako
na tautaba'ohu mamohoidi kabo Tamamai se taba'ohui
yaluwa yo hedehededemamohoi udiyedi,** matawuwuna
tautaba'ohu doha tenem meta Tamamai iya ye
henuwa'useidi ede.
24 Yaubada meta iya yaluwa, unai tautaba'ohuina bena
yaluwa yo hedehededemamohoi udiyedi se taba'ohui.”
25 Na waihiu wa ye wane, “Kabina ya kata meta Mesaiya
kabo ye laoma. Hinage hesana se hedede ede Keliso. Na
huyana ye laoma meta ginauli maudoidi kabo ye hededehe-
masalahadi kalidawai.”
26 Na kabo Yesu ye hededehemasalaha'uyoi ye wane, “Yau
ya hedehededelaowa ta meta yau Kelisona ede.”

Yesu yona hekahekatao se uyoma

27 Na huyana yona hekahekatao wa se uyoma meta se kita
waihiu hesau maiyana se hedehedede, ede se siliyata.** Na
nige hesau bena ye henamaiyei ye wane, “Saha ku henuwa

** **4:23:** *Se taba'ohui yaluwa yo hedehededemamohoi udiyedi:* Hedehedede ta kaniyona ede tautaba'ohu mamohoidi bena Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi yo Yesu se sunumaei, na kabo Yaubada se taba'ohui. ** **4:27:** *Se siliyata* matawuwuna Dius yodi kabikabi unai yodi taulauhekata nige gonowana waihiu nige kabina se kata maiyana se hedehedede.

waihiu ne unai?” o, “Idohagi to waihiu ne maiyam kwa
hedehedede?”
28 Kabo waihiu wa kana waila pakuna wa ye laugabaei
na ye uyo magai wa unai, na tamowai maudoidi yodi ye
hedehedede
29 ye wane, “Kwa laoma ta lau tamowai hesau kwa kita.
Ginauli maudoidi ya ginaulidiko wa meta ye hededehe-
masalahadi. Nuwana iya Keliso?”
30 Na kabo tamowai gwaudi magai wa unai se laoma na se
lau Yesu hesabana.
31 Waihiu wa ye lauko, na kabo Yesu yona hekahekatao wa
se hededelau unai se wane, “Labi, taba kai hesau ku kai.”
32 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau kagu kai meta
komiu nige kabina kwa kata.”
33 Unai se bom se henahenamai'uyoidi se wane, “Nuwana
tamowai hesau kai ye moseiyako ye kai.”
34 Yesu ye wane, “Kagu kai ede bena tauhetamaligau yona
nuwatu ya ginauliwatanidi na yona paisowa ya ginaulihege-
hedi.
35 Yomi hedehedede hesau meta doha teina kwa wane,
‘Nawalai hasi mo na kabo witi huyabolina ye lage.’ Yau ya
hededelaowa ya wane, kwa kaikewalau koya ne udiyedi!
Witi ye sunako yo ye posiposi, na huyabolina ede ye lageko.**
36 Na witi tautanogogoina kabo yona paisowa maisana ye
hai yo witi ye tanogogoi. Witi ne meta siya ede tamowai se
laoma mauli nige kana siga se hai. Unai bena witi tumana
tauhesuluna** yo witi tautanogogoina kabo se gwauyalake-
sega.
37 Teina unai hedehedede ta, ‘Hesau ye hesulu na hesau ye
tanogogoi’ meta mamohoi.
38 Ya hetamaligomiu bena kwa lau witi nige kwa hesuludi
wa kwa tanogogoidi. Tamowai hekadiyo paisowa lakilak-
ina se ginauliyako, na komiu kabo yodi paisowa wa yona
namwanamwa kwa hai.”

Samaliya tamowaidi gwaudi Yesu se kawamamohoiyei

39 Samaliya tamowaidi gwaudi magai lakilakina unai tau-
miya wa Yesu se sunumaei matawuwuna waihiu wa yona
hedehedede se lapui ye wane, “Ginauli maudoidi ya gin-
aulidiko wa meta ye hededehemasalahadi kaliguwai.”
40 Se laoma Yesu unai na se kaibwadai taba menai sola
maiyadi se miya, ede ye miya mayadai labui.

** **4:35:** *Witi huyabolina ede ye lageko:* Teina hedehedede ta meta palabole, na kaniyona ede Yesu yona hekahekatao bena se kitalau tamowai udiyedi. Tamowai ne se nonoha na Yaubada wasana se lapui yo se kawamamohoiyei. ** **4:36:** *Witi tumana tauhesuluna:* Witi hededehemasalahana ku hasili.

41 Na Yesu yona hedehedede debanawai ede tamowai
hekadi'uyo se laoma se hemala tausunumaena.
42 Na se hededelau waihiu wa unai se wane, “Huya
bagubagunana unai meta yom hedehedede wa debanawai
ka sunuma. Na mahana ta unai meta kai ka bom yona
hedehedede ta ka lapuidi, unai kabina ka kata meta kita
tanoubu ta tamowaidi Tauhemaulida mamohoina ede iya.”

Yesu gabemani yodi tamowai lakilakina natuna ye henamwanamwa
(Mataiyo 8:5-13, Luka 7:1-10)

43 Mayadai labui wa mulidiwai Yesu ye dalahai ye sae Galili.
44 Na Yesu ye hededehemasalahayako meta peloweta yona
magai tamowaidiyao iya nige gonowana se hekasisiyei, na
iyamo ye sae Galili.
45 Huyana ye lage Galili, meta Galili tamowaidi iya
se hailobai, matawuwuna ede Taukiuli Henuwaisinina
mayadaidi wa udiyedi siya Yelusalema unai na saha ye
ginaulidi wa maudoidi se kitadiko.
46 Kabo Yesu ye uyo magai gagilina hesana Kana, Galili
tehana unai. Magai ta unai meta lahinaidi waila ye bui ye
hemala waina. *[Na Galili unai magai hesau hesana]* Kape-
lenauma, na temenai gabemani yodi tamowai lakilakina
hesau, natuna loheya meta ye kasiyebwakalili.
47 Na huyana tamowai wa Yesu wasana ye lapui meta
Yudeya unai ye saemako Galili, ede ye lau unai na ye kaib-
wadai bena taba ye laoma Kapelenauma na natuna ne ye
henamwanamwa. Wawaya ne meta boita ye hanahanawui.
48 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Idohagi, kowa yo
tamowai maudoidi, ena nige hekihekinoi yo laulau gigigigib-
walidi kwa kitadi meta nige gonowana kwa kawamamohoi!”
49 Na gabemani yodi tamowai lakilakina wa Yesu ye
kaikaibwadai ye wane, “Guiyau, ku laoma ta lau, madai
natugu ne ye boita.”
50 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku uyo yom magai.
Natum ne kabo ye namwanamwa.”

Tamowai wa Yesu yona hedehedede ye sunumaei ede ye
uyo.
51 Sola ma laulauna na yona heyayai tauhaidi hekadi se
laoma ede yona se hedehedede meta natuna loheya wa ye
namwanamwako.
52 Na ye henamaiyeidi ye wane, “Mahana saha unai ye
namwanamwa?”, na se wane, “Lahi meimeilahi mahanana
1 kiloki unai taugwagwama wa ye laugabaei.”
53 Kabo loheya wa tamana wa nuwana ne unai ye sae meta
tenem mahanana ne unai Yesu ye wane, “Natum ne kabo ye

namwanamwa.” Ede tamowai wa yo yona numa tamowaidi
maudoidi Yesu se sunumaei.
54 Huyana Yesu Yudeya ye laugabae na ye uyo Galili, meta
teina ta yona laulau gigigigibwalina helabuina ede.

5

Waila kipuna dedekanawai Yesu taukasikasiyebwa hesau ye henamwanamwa

1 Mayadai hisa mulidiwai kabo Yesu ye sae Yelusalema Dius
yodi kaikaigogo hesau hesabana.
2 Na Yelusalema unai meta waila kipuna hesau keda hesau
hesana Mamoe Kedana dedekanawai. Kipuna wa hesana
kalina Alamaiki unai se katai Beteseta. Na kabalaulauna
numadi haligigi meta waila kipuna wa se tauhetakikili.**
3 Temenai meta taukasikasiyebwa doha taumatagibugibu,
kae yabayababadi yo taubunibuni bodadi se kenokeno [na
waila hekahekasina ne se nayanayai.
4 Matawuwuna huya hekadi anelu hesau ye dobi kabo
waila kipuna ne ye hekasihetakikili, na ena taukasiyebwa
hesau ye gayodobibaguna waila hekahekasina ne unai kabo
ye namwanamwa.]**
5 Temenai tamowai hesau ye kasiyebwa bolimai badona 38.
6 Yesu taukasiyebwa wa ye kita ye kenokeno na ye nuwat-
ulobai meta ye kasiyebwa huyalohaloha, ede ye henamaiyei
ye wane, “Kowa ku henuwa bena ku namwanamwa?”
7 Na tamowai wa ye wane, “Taubada, huyana anelu waila
ne ye hekasihetakikili na ya kaipate bena ya gayodobi meta
tamowai hesau ye gayodobibagunako, matawuwuna ede
nige tausaguigau hesau.”
8 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku tolo yom lauwese
ne ku bahei na ku laulau.”
9 Tenem mahana ne unai tamowai wa ye namwanamwa,
na yona lauwese wa ye noku, ye bahei na ye hetubu ye laulau.
Na teina laulau gigigigibwalina ta mayadai Sabati unai ye
tubu.
10 Ede Dius tauwoyaidi hekadi se hededelau
taunamwanamwa wa unai se wane, “Teina mayadai ta
meta Sabati, na laugagayo ye hedede meta tabu yom lauwese
ku bahei na ku taitaihile'usi.”
11 Na tamowai wa ye hededebui ye wane,
“Tauhenamwanamwagau ye hededelaoma kaliguwai ye
wane, ‘Yom lauwese ne ku bahei na ku lau.’ ”

** **5:2:** *Kabalaulauna numadi haligigi:* Kipu wa meta teha labui, na kabalaulau numana hesau meta duwaduwalidiyena, na numana hasi kipu labui wa dedekadi hasi wa udiyedi. ** **5:4:** Lausoisoi 3b yo 4 kulikuli beyabeyadi hisahisadi mo udiyedi ta hasilidi, na kulikuli beyabeyakalilidi udiyedi meta nige se kulidi.

12 Unai se henamaiyei se wane, “Kaiteya ye hedede bena ku
bahei na ku lau?”
13 Taunamwanamwa wa nige kabina ye kata,
matawuwuna ede temenai boda wa luwadiyena Yesu ye
luwukwadaleleko.
14 Na muliyena Yesu iya ye lobai Numa Tabuna unai, ede
ye hededelau unai ye wane, “Kowa ku namwanamwako, na
tabu yababa ku ginauli'uyoi, madai yababalakilaki kabo ku
hekalo.”
15 Tamowai wa Yesu ye laugabaei na ye lau Dius tauwoy-
aidi wa yodi ye hedehedede meta tauhenamwanamwana wa
Yesu.

Yaubada Natuna mauli ye leyama

16 Mayadai Sabati udiyedi Yesu laulau gigigigibwalidi wa ye
ginaginaulidi, unai Dius tauwoyaidi se hetubu se hewaiunu.
17 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamagu meta
mayadai badobado ye paipaisowa ye laoma ee teina, unai yau
hinage bena ya paipaisowa.”
18 Unai Dius tauwoyaidi wa se kaipatebayaokalili bena se
koihemwaloi, matawuwuna ede mayadai Sabati laugagay-
ona ye utu'utusi, yo hinage ye hedede meta tamana ede
Yaubada. Na teina hedehedede ta unai ye hemasalaha meta
maiyana Yaubada gonogonowadi.
19 Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededе-
mamohoi kalimiuwai: Natu nige gonowana saha ye bom
ye ginauli, na saha Tamana ye ginauli ye kita kabo ye gin-
auliwatani. Matawuwuna Tamana ginauli saha ye ginauli,
Natuna hinage kabo ye ginauliwatani.
20 Tamana iya Natuna ye gadosisiyei, unai ginauli mau-
doidi ye ginaulidi meta ye hekita. Mamohoi, Tamana ginauli
saesaekalilidi kabo ye hemasalahadi Natuna unai, na kabo
teina saha ye ginaulidi ta. Unai kabo kwa noko.
21 Tamana tauboiboita ye hetolo'uyoidi yo mauli ye mo-
seidi, gonogonowana hinage Natuna mauli ye moseidi
kaiteyadi ye henuwadi ne udiyedi.
22 Tamana nige hekasa hesau ye ginauli, na kitahekasa
maudoina ye moseiyako Natuna unai,
23 matawuwuna ye henuwa bena tamowai maudoidi
Natuna se hekasisiyei doha hinage Tamana se hekasisiyei.
Kaiteya Natuna nige ye hekasisiyei meta hinage Tamana nige
ye hekasisiyei, na iya Natuna ta tauhetamaliyamana.
24 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya yogu hedehed-
ede ta ye lapuidi yo tauhetamaligau ye sunumaei, iya meta
mauli nige kana siga ye hai, yo Yaubada yona hekasa taba
nige ye hekalo. Na boita yona tupwa ye laugabaeyako na
mauli nige kana siga kabo ye lobai.

25 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Huyana sola ye lao-
laoma yo iya ede ye laomako kabo tauboiboita** Yaubada
Natuna kalinana se lapui. Na kalinana taulapuina ne kabo
se mauli.
26 Tamana iya mauli wuwuna ede, na mauli wa ye mose-
hekawayako Natuna unai, ede iya hinage ye hemala mauli
wuwuna.
27 Yo hinage gigibwali ye mosehekawayako iya unai kabo
kitahekasa ye ginauli, matawuwuna iya meta Tau Natuna.
28 Teina unai tabu kwa siliyata. Huyana ye laolaoma
kabo bwayabwaya udiyedi taukenokeno maudoidi Yaubada
Natuna kalinana se lapui
29 na se pesahaima. Na laulau namwanamwadi taugin-
aulidi kabo se tolo'uyo na se mauli. Na laulau yabayababadi
tauginaulidi kabo hinage se tolo'uyo, na se lau kamkamna
nige kana siga unai.
30 Yau nige gonowana ya bom saha hesau ya ginauligaibui.
Na saha ya lapui, kabo unai ya hekasa. Na yogu hekasa ne
meta ye dudulai, matawuwuna nige yau yogu nuwatu, na
tauhetamaligau yona nuwatu ya lauwatani.”

Yesu hededehemasalahana hedehededi

31 “Ena taba ya bom ya hededehemasalaha'uyoigau, meta
yogu hededehemasalaha ne nige kaniyona.
32 Na Tamagu, iya hinage tauhededehemasalahagau ede,
na kabina ya kata meta yona hedehedede ne mamohoidi.
33 Komiu tamowai hekadi kwa hetamalidi se lau Yowane
unai bena se henamaiyei. Na yau kagu kao mamohoina ye
hededehemasalaha kalidiwai.
34 Tamowai yodi hededehemasalaha nige ya henuwadi,
iyamo Yowane yona hededehemasalaha wa ya hedededi
kalimiuwai, bena udiyedi kabo mauli kwa lobai.
35 Yowane kana kao meta doha lampa ye kalakalasi, na
komiu dawayana ne unai bena kwa gwauyala huyakub-
wakubwa mo.
36 Na kabahemasalahagau hesauna kaliguwai, iya meta
ye saekalili na kabo Yowane yona hedehedede wa, iya ede
yogu paisowa Tamagu ye ledima bena maudoidi ya ginaulidi.
Kabo yogu paisowa ne se hemamohoiyeigau meta Tamagu
ede tauhetamaligau.
37 Yo hinage Tamagu tauhetamaligau meta ye hemamo-
hoiyeigauko. Na komiu nige gonowana kalinana kwa lapui
yo kana kao kwa kita,

** **5:25:** *Tauboiboita:* Tausonoga yodi nuwatu meta teina hedehedede ta kaniyona ede, *Yaluwa yona teha unai tauboita.* Siya nige Yaubada yona tamowai, matawuwuna ede nige Yesu se sunumaei, unai nige Yaluwa Tabuna se hai yo mauli nige kana siga nige kalidiwai.

38 yo yona hedehedede nige se miya nuwamiu ne udiyedi,
matawuwuna ede yau Yaubada ye hetamali'useigau wa nige
kwa sunumaeigau.
39 Na komiu meta kulikuli tabuna kwa hasili-
namwanamwakaliliyei, matawuwuna yomi nuwatu ede
unai kabo mauli nige kana siga kwa lobai. Mamohoi, kulikuli
tabuna wa hinage ye hededehemasalahagau.
40 Na iyamo nige kwa henuwa bena taba kwa laoma
kaliguwai na mauli kwa hai.
41 Yau tamowai yodi hedebasae meta nige ya henuwadi.
42 Na kabimiu ya kata meta Yaubada gadosisina** kalimi-
uwai nigele.
43 Yau Tamagu hesanawai ya laoma, na iyamo nige kwa
lapulaoma kaliguwai. Na nuwana taba tamowai hesau ye
bom hesanawai ye laoma, kabo kwa lapulau unai.
44 Maidamiu kwa hedehedebasae'uyoigomiu, na Yaubada,
iya ye bom Yaubada, yona kitahenamwa meta nige kwa
henuwa. Idohagi na kabo kwa sunumaeigau?
45 Tabu yomi nuwatu bena Tamagu matanawai kabo yau ya
tolo na ya hegilugomiu. Tauhegilugomiu ede Mose, na komiu
yomi nuwatu ede bena iya unai kabo sagu kwa lobai.
46 Ena taba Mose kwa kawamamohoiyei, yau hinage bena
kwa kawamamohoiyeigau. Matawuwuna wasagu wa Mose
ye kuliyako.
47 Na ena saha ye kuli wa nige kwa kawamamohoiyei, meta
idohagi kabo yau kwa kawamamohoiyeigau?”

6

Yesu tamowai 5,000 ye hekaidi
(Mataiyo 14:13-21, Maleko 6:30-44, Luka 9:10-17)

1 Mayadai hisa se laoko mulidiwai Yesu ye gelu waga
hesau unai na Galili Gabwana unai ye kawasi ye lau hali
sanakawasina unai. (Na teina waila ta hesana hesau ede
Tibeliya Gabwana).
2 Na yona kabalau maudoidi ne udiyedi meta bodalakilaki
se hemuhemuliwatani, matawuwuna ede laulau gigigigib-
walidi ye ginaulidi taukasikasiyebwa udiyedi wa se kitadiko.
3 Kabo Yesu ye sae kuduli hesau unai, na temenai yona
hekahekatao maiyanao se tuli.
4 Na Dius yodi Taukiuli Henuwaisinina huyana meta ye
hanahanaumako.

** **5:42:** *Yaubada gadosisina:* Teina hedehedede ta kalina Giliki unai meta kaniy-
ona labui. Bagubagunana ede lausoisoi unai ka kuliyako, *Yaubada gadosisina,* na
helabuina ede *Yaubada yona gadosisi.*

5 Na Yesu ye kaikewalau meta bodalakilaki ye kitadi se lao-
laoma hesabana, ede Pilipo ye henamaiyei ye wane, “Haedi
kabo pwalawa ta hemaisa na boda ne ta hekaidi?”
6 Na yona henamai ta unai meta bena Pilipo ye laukita, na
kabina ye katako meta saha kabo ye ginauli.
7 Pilipo ye hededebui ye wane, “Taba moni lakina denali
200** unai pwalawa ta hemaisa, meta nige gonowana kabo
tamowai kesega kesega kana teha gagilina mo ye hai.”
8 Na kabo yona hekahekatao wa hesauna hesana Andeleya,
Simona Petelo kana kaha wa, ye hededelau Yesu unai
9 ye wane, “Wawaya loheya hesau inai, na bali pwalawadi
haligigi yo yama gagilidi labui ede kalinawai. Na idohagi
udiyedi kabo bodalakilaki ta ta hekaidi?”
10 Menai meta lagaulakilaki ye kini na kabatulidi se
namwakalili, ede Yesu ye wane, “Kwa hededelau tamowai ne
udiyedi na se tulidobi lagau ne unai.” Na tautuli ne bodana
wa luwadi ne unai meta loheloheyao badodi ede 5,000.
11 Kabo Yesu pwalawa wa ye haidi na ye lautoki Yaubada
unai, na ye soiyeidi taututuli wa udiyedi. Yo hinage yama
wa ye haidi na ye soiyeidi. Na yodi nowonowoiyena kadi
pwalawa yo yama se haidi, na maudoidi wa kabo kai lakilak-
ina se kai.
12 Se kaikai ye lau ee kadi siga bogadi wa se sese. Kabo
Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi ye wane,
“Kaitole maudoina ne kwa tanogogoi, na tabu kwa gabagaba-
gaibuidi.”
13 Unai pwalawa haligigi wa taukaidi wa udiyedi kaitole
maudoina se tanogogoi, ede bosa badona saudoudoi-labui se
hemwayaudi.
14 Na laulau gigigigibwalina Yesu ye ginauli tamowai wa se
kita ede se wane, “Mamohoi, peloweta ta nayanaya'usei bena
kabo ye laoma tanoubu ta unai wa,** iya ede teina.”
15 Yesu ye nuwatulobai meta kabo se muyowui bena se
hetolo yodi wasawasa, unai ye laugabaedi na ye bom ye sae
kuduli wa tehana hesau unai.

Yesu ye laulau Galili Gabwana kewana unai
(Mataiyo 14:22-27, Maleko 6:45-52)

16 Ye meimeilahi ede yona hekahekatao se dobi Galili Gab-
wana unai,
17 na waga hesau unai se gelu bena se kawasilau Kapele-
nauma. Ye masigiliko, na Yesu sola nige ye laoma udiyedi.

** **6:7:** *Denali 200* unai gonowana tamowai 2,000 kadi kai se hemaisadi mayadai kesega hesabana. ** **6:14:** *Peloweta ta nayanaya'usei* ne hedehededena meta Dutelonomi 18:15unai.

18 Yaumai lakilakina ede ye towatowa, unai gabwa wa ye
wowoli.
19 Na se yale se lau keda lohana doha maela haiyona o hasi,
na kabo Yesu se kita Gabwa wa kewana unai ye laolaoma
waga wa hesabana. Ede se matausikalili.
20 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tabu kwa mata-
matausi. Yau Yesu.”
21 Unai se henuwa bena taba ye gelu waga wa unai, na nige
bayaona na waga wa ye dunasae yodi kabalau magaina wa
unai.

Yesu iya ede mauli pwalawana

22 Mala ye tom ede boda se laugabae'useidi Galili Gab-
wana hali sanakawasina ne unai wa se nuwatulobai meta
meimeilahi wa unai waga kesega mo se kita menai, na Yesu
yona hekahekatao se bom mo waga wa unai se gelu se lau, na
Yesu nige maiyadi.
23 Kabo waga hekadi magai Tibeliya unai se laoma na
se dunasae Guiyau yona lautoki kabaginaulina yo boda
pwalawa yodi kabakaina magaina wa dedekanawai.
24 Na huyana boda wa se nuwatulobai meta Yesu maiyanao
hekahekatao wa nige menai, ede waga wa udiyedi se gelu na
se lau Kapelenauma Yesu se wasenei.

25 Na Gabwa hali sanakawasina wa unai se lobai ede se
henamaiyei se wane, “Labi, kaiuyana ku laoma?”

26 Yodi henamai wa Yesu ye bui ye wane, “Ya hededemamo-
hoi kalimiuwai: Kwa wasewaseneigau ta meta nige laulau
gigigigibwalidi kwa kitadi wa debadiwai, na pwalawa kwa
kaidi na bogamiu se sese wa debadiwai.
27 Tabu kwa paisowa kai pwasapwasana mo hesabana, na
bena hinage kwa paisowa kai miyatahitahina hesabana. Iya
kabo mauli nige kana siga ye leyawa. Teina kai ta kabo Tau
Natuna ye leyawa, matawuwuna Tamana Yaubada gigibwali
ye moseyako kabo gonowana kai ta ye leyawa.”

28 Na kabo se henamaiyei se wane, “Idohagi na kabo
Yaubada yona paisowa ka ginauli?”

29 Yesu ye hededebui ye wane, “Yaubada saha ye henuwag-
omiu bena kwa ginauli ede teina: Yona lauhetamali ta-
mowaina ne kwa sunumaei.”

30 Na se henamai'uyo se wane, “Laulau gigigigibwalina
saha ku ginauli ka kita na unai kabo ka kawamamohoiyeigo?
Saha kabo ku ginauli?

31 Kama kulutubuwao meta balabala wa unai ‘mana’ se kai
doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane, ‘Iya** meta
galewa pwalawana ye moseidi se kai.’” *(Same 78:24)*

32 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamo-
hoi kalimiuwai: Galewa pwalawana meta Mose iya nige
ye leyawa, na Tamagu iya galewa pwalawana mamohoina
tauleyawana ede.
33 Kaiteya galewa ne unai ye dobima na mauli ye mosei
tanoubu ta udiyedi, iya meta pwalawa Yaubada unai ye
laoma.”
34 Kabo se wane, “Taubada, pwalawa ta bena huya
badobado kamai ku haihaiyama.”
35 Ede Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau mauli
pwalawana ede. Na kaiteya ye laoma kaliguwai meta taba
nige ye hasali, yo kaiteya ye sunuma kaliguwai taba nige
gadona ye magu.
36 Na ya hededeyako kalimiuwai meta laulau gigigigib-
walidi ya ginaulidi wa kwa kitadiko, na iyamo nige kwa
kawamamohoiyeigau.
37 Na kaiteyadi tamagu ye ledima, siya kabo se laoma
kaliguwai. Na taulaoma kaliguwai ne, meta taba nige ya
subudi.
38 Matawuwuna yau galewa ne unai ya dobima, meta nige
bena yau yogu nuwatu ya ginauli, na Tamagu tauhetamali-
gau yona nuwatu mo bena ya ginaulidi.
39 Na tauhetamaligau yona nuwatu ede teina: Kaiteyadi
ye ledima kaliguwai, meta tabu hesauna ya hetaukwadalele,
na hekasa mayadaina unai maudoidi kabo boita unai ya
hetolo'uyoidi.
40 Na Tamagu yona nuwatu ede bena siya kaiteyadi tauk-
italau Natuna unai yo se sunumaei, meta mauli nige kana
siga kabo se lobai, yo hekasa mayadaina unai kabo ya het-
olo'uyoidi.”
41 Teina unai Dius tamowaidi hekadi se hetalapili,
matawuwuna Yesu ye wane, “Yau pwalawa mamohoina
ede galewa ne unai ya dobima.”
42 Ede se wane, “Teina tamowai ta, iya meta Yesu, Yosepa
natuna, tamana yo sinana meta kabidi ta kata. Na idohagi to
ye wane, ‘Yau galewa ne unai ya dobima’?”
43 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Saha ya hededed
ta udiyedi tabu kwa hetahetalapili.

** **6:31:** *Iya* ne meta Mose, matawuwuna Dius tamowaidi yodi nuwatu meta Mose balabala unai mana ye moseidi kadi kulutubuwao udiyedi, doha lausoisoi 32 unai ta hasili.

44 Taba nige tamowai hesau ye laomagaibu kaliguwai,
na Tamagu tauhetamaligau kabo ye laeyama kaliguwai, na
huyagehena ne unai kabo ya hetolo'uyoi.
45 Doha peloweta hesau ye kuliyako ye wane, ‘Yaubada
kabo tamowai maudoidi ye hekatadi.’ *(Aisaiya 54:13)* Na
kaiteyadi se lapulau Tamagu unai yo se nuwatuwatani, kabo
se laoma kaliguwai.
46 Nige tamowai hesau Tamagu ye kita, na Yaubada unai
taudobima ta, iya ye bom mo Tamana ye kita.
47 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya ye sunuma
kaliguwai meta iya mauli nige kana siga ye hai.
48 Yau mauli pwalawana ede.
49 Kami kulutubuwao balabala unai wa mana se kai, na
iyamo maudoidi se boitageheko.
50 Na yau pwalawana ede galewa ne unai ya dobima, na
kaiteya pwalawa ta ye kai meta taba nige ye boita.
51 Yau pwalawa maumaulina ede, galewa ne unai ya do-
bima. Ena tamowai hesau teina pwalawa ta ye kai, mauli
nige kana siga kabo ye hai. Teina pwalawa ta iya ede yau
bulumagu ta, kabo ya mosegabaei tanoubu ta tamowaidiyao
yodi mauli hesabana.”
52 Na kabo Dius tamowaidi se hetahetalapili'uyoidi se
wane, “Idohagi na kabo teina tamowai ta bulumana ye
leyama ta kai?”
53 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya hededemamohoi
kalimiuwai: Ena Tau Natuna bulumana nige kwa kai yo
kwasinana nige kwa numa, taba nige mauli kwa hai.
54 Na kaiteya bulumagu ye kai yo kwasinagu ye numa, iya
meta mauli nige kana siga ye hai na huya gehena unai yau
kabo ya hetolo'uyoi.
55 Matawuwuna yau bulumagu ta, iya kai mamohoina yo
kwasinagu ta numanuma mamohoina ede.
56 Na kaiteya bulumagu ye kai yo kwasinagu ye numa, iya
kabo ye miyakesegai yau kaliguwai, yo yau kabo ya miya iya
kalinawai.
57 Tamagu tauhetamaligau wa, iya mauli wuwuna na iya
unai yau ya maumauli, na kaiteya bulumagu ne unai ye
kaikai yo kwasinagu ne unai ye numanuma, kabo ye mauli
yau debaguwai.
58 Na pwalawa ta galewa ne unai ye dobima iya ede yau.
Teina pwalawa ta meta udoikalili, nige doha kami mumugao
se kai'usei wa. Siya mana se kai, na iyamo se boita. Na kaiteya
teina pwalawa ta ye kai kabo mauli nige kana siga ye hai.”
59 Yesu hedehedede maudoidi ta ye hedededi huyana Kape-
lenauma unai sunago kalonawai ye lauhekata.

Yesu yona hekahekatao gwaudi iya se laugabaei

60 Yona hekahekatao gwaudi** hedehedede wa se lapui
ede se wane, “Teina lauhekata ta ye pilipilikalili. Kaiteya
gonowana ye miyawatani?”
61 Yesu kabina ye kata meta yona hekahekatao wa se
hetahetalapili, ede ye hededelau udiyedi ye wane, “Teina
hedehedede ta se hetausi'olologomiu?
62 Na yomi nuwanuwatu kabo doha saha, ena taba Tau
Natuna kwa kita ye seuyo yona kabalaoma ne?
63 Yaluwa Tabuna iya mauli tauleyawana ede, buluma nige
gonowana mauli ye leyawa. Na hedehedede ya hedededi
kalimiuwai ta, meta Yaluwa mauli tauleyawana unai se
laoma na mauli se leyawa.
64 Na komiu luwamiu ne unai hekadi meta nige se
sunumaeigau.” Yesu ye hedede doha tenem matawuwuna
huya bagubagunana unai na ye laoma meta kabidi ye katako
kaiteyadi kabo nige se sunumaei yo hinage kaiteya kabo kana
tauwalohai ede.
65 Kabo Yesu ye hedehedede'uyo ye wane, “Tamowai
hekadiyo meta nige yodi sunuma, unai ede ya hededelaowako kalimiuwai meta nige gonowana tamowai se bom
yodi nuwanuwatuyena na se laoma kaliguwai, kana sigana
ena Tamana ye talamyeidi kabo se laoma kaliguwai.”
66 Teina hedehedede ta mulidiwai meta yona hekahekatao
gwaudi se kaiyawasi na nige se hemuliwatani'uyoi.
67 Kabo Yesu ye hedededelau yona hekahekatao saudoudoilabui wa udiyedi ye wane, “Na komiu hinage kwa henuwa
bena kwa laugabaegau?”
68 Ede Simona Petelo ye hededebui ye wane, “Guiyau, kabo
ka lau kaiteya unai? Kowa ku bom mo mauli nige kana siga
hedehedededi wa kalimwai.
69 Ka kawamamohoiyeigo yo kabim ka kata meta kowa
Tabuna, Yaubada unai ku laoma.”
70 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Komiu saudoudoi-labui
ta ya kaisunuwaigomiu, na iyamo luwamiu ne unai meta
kesega iya diyabolo yona taupaisowa.”
71 Teina unai Yesu meta Simona Isakaliyota** natuna Yudasi ye hetahetala. Iya saudoudoi-labui wa hesau, na muliwai kabo iya Yesu kana ye walohai.

** **6:60:** *Yona hekahekatao gwaudi,* siya ede Yesu tauhemuhemuliwatanina maudoidi, na lausoisoi ta unai Yowane ye kataidi, *Yesu yona hekahekatao.* ** **6:71:** *Isakaliyota* kaniyona meta *magai Kaliyota tamowaina.* Isalaela unai magai labui hesadi Kaliyota. Na Yudasi yona kabalaoma magaina ede teha Yudeya unai, magai Hebelona unai ta lau teha yawana, keda lohana nuwana 16 kilomita.

7

Yesu kana kahao nige yodi sunuma

1 Saha se tubu ta mulidiwai kabo Yesu ye tautakikili Galili
magaidiyao udoi'udoi udiyedi. Yona nuwatu bena tabu ye
laulau Yudeya, matawuwuna temenai Dius tauwoyaidi iya se
nayanayaei bena kabo se unui.
2 Na Dius yodi Gwau Miyaidi Henuwaisinina huyana ye
hanahanauma,
3 ede Yesu kana kahao se hededelau unai se wane, “Kowa
taba ku lau Yudeya, na temenai laulau gigigigibwalidi kabo
ku ginaulidi na yom hekahekatao se kitadi.
4 Ena tamowai hesau ye henuwa bena tamowai maudoidi
iya kabina se kata, meta saha ye ginaginaulidi ne taba nige ye
ginauli wadawadamyena. Ena kowa laulau gigigigibwalidi
ku ginaginaulidi, bena ku hemasalaha'uyoigo na tamowai
maudoidi se kitago.”
5 Yodi hedehededе wa kaniyona ede iya nige se kawa-
mamohoiyei.
6 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau yogu huya
sola nige ye lage bena taba ya lau. Na komiu meta huya
maudoina udiyedi gonowana kwa lau.
7 Tanoubu ta tamowaidiyao taba nige gonowana se subu-
gomiu, na yau meta se subugau, matawuwuna laulau saha
se ginaulidi wa, ya hededehemasalahadi meta laulau ta se
yababa.
8 Komiu kwa lau gwauyala ne unai, na yau taba nige ya lau,
matawuwuna yogu huya dudulaina sola nige ye lage.”
9 Teina doha ye hedehededе na ye miyamiya teha Galili
unai.
10 Iyamo huyana kana kahao wa se laoko gwauyala ne
hesabana, kabo iya hinage ye lau, na yona lau ne unai meta
tamowai nige kabina se kata.
11 Na gwauyala ne unai Dius tauwoyaidi Yesu se wase-
wasenei na se henahenamai se wane, “Tamowai wa, iya ede
haedi?”
12 Boda maudoidi iya se hetahetalagadigadiguguyei.
Hekadi se wane, “Iya tamowai namwanamwana.” Na hekadi
se wane, “Nigele! Iya boda taulupolupoidi.”
13 Na iyamo nige tamowai hesau ye bom yona nuwanuwatu
ye hededehemasalahadi boda kalidiwai, matawuwuna ede
siya Dius tauwoyaidi wa se matausiyeidi.

Gwau Miyaidi Henuwaisinina unai Yesu ye lauhekata

14 *[Yesu ye miyamiya wadawadamyena ye lau ee]* gwauyala
mayadaidi duwaduwalidi unai, na kabo Yesu ye mwalaesae
Numa Tabuna bakubakuna unai na ye hetubu ye lauhekata.

15 Ede Dius tauwoyaidi se noko na se wane, “Teina tamowai
ta kulikuli tabudi nige se hekata. Na idohagi to kabidi ye
katakalili?”
16 Yesu ye hededebui ye wane, “Yogu lauhekata ta nige yau
ya bom yogu nuwatu, na tauhetamaligau yona nuwatu.
17 Ena tamowai hesau ye henuwa bena Yaubada yona
nuwatu ye miyawatani, kabo gonowana yogu hedehededе ta
ye nuwatulobaidi meta ya bom yogu lauhekata o Yaubada
yona lauhekata.
18 Ena tamowai hesau ye bom yona nuwanuwatu unai ye
hedehededе, meta ye henuwa bena taba tamowai iya se hed-
edetausaei. Na yau yogu nuwatu ede bena tauhetamaligau
wa tamowai se hedededetausaei. Unai ya hedehededemamo-
hoi, na nige ya kaikailupolupo.
19 Mose laugagayo ye leyawa, na nige tamowai hesau
luwamiuyena laugagayo ta maudoidi ye miyawatanidi. Na
ye saha to kwa henuwa bena kwa unuhemwaloigau?”
20 Boda wa se hededebui se wane, “Yaluwa yabayababana
ye luwuigo. Kaiteya ye henuwa bena ye unuhemwaloigo?”
21 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Laulau gigigigib-
walina kesega ya ginauli *[Sabati mayadaina unai]* na mau-
doimiu kwa siliyata.
22 *[Sola pelitome kabikabina kwa nuwatui:]* Mose pelitome
kabikabina ye hekatagomiu, na kabina kwa kata meta nige
Mose unai ye laoma, na kada mumugao udiyedi ye laoma.
Na komiu Mose yona lauhekata wa kwa ginauliwatani meta
huya hekadi mayadai Sabati unai kwa hepehepelitome.
23 Mayadai Sabati unai tamowai kwa hepelitomedi, na
yomi nuwatu bena tabu Mose yona laugagayo kesega kwa
utusi. Na yau meta mayadai Sabati unai tamowai hesau
yaluwana yo tauna ya henamwanamwadi. Na ye saha to kwa
koipiliyeigau?
24 Tabu ginauli kadi kao mo udiyedi kwa kitadi na yomi
hekasa kwa ginaginaulidi, na yomi hekasa bena se dudulai.”

Dius tamowaidiyao yodi nuwapwanopwano

25 Na Yelusalema tamowaidiyao hekadi se hedede se wane,
“Teina tamowai ta meta se wasewasenei bena taba se un-
uhemwaloi.
26 Na ye laoma ede boda matadiwai ye hedehededе, na
idohagi to tauwoyaeda nige saha hesau se ginauli kalinawai?
Nuwana kabina se kata meta iya Keliso?
27 Na teina tamowai ta yona kabalaoma meta kabina ka
katako. Taba iya Keliso meta yona kabalaoma nige gonowana
tamowai hesau kabina ye kata.”

28 Yesu sola Numa Tabuna bakubakuna wa unai ye
laulauhekata na ye kalinalakilaki ye wane, “Kabigu kwa
katako yo yogu kabalaoma hinage kabina kwa katako. Iyamo
ya laoma ta meta nige yau ya bom yogu nuwatuwai, na
tauhetamaligau ne meta iya mamohoina. Na iya nige kabina
kwa kata,
29 na yau meta kabina ya kata, matawuwuna ede iya unai
ya laoma yo iya hinage ye hetamaligau.”

30 Kabo Yesu bena se kabihekahini, na iyamo nige tamowai
hesau ye kabilau unai, matawuwuna yona huya sola nige ye
lage.
31 Na boda wa luwadi ne unai meta tamowai gwaudi Yesu
se sunumaei na se wane, “Huyana Keliso ye lagema meta
yona laulau gigigigibwalidi ne se bado na kabo teina tamowai
ta? Nigele! *[Nuwana teina iya Keliso ye lagemako ede.]*”

Yesu tauhaina se hetamalidi

32 Bodalakilaki wa Yesu yona gigibwali wa se hetahetala,
na Paliseya tamowaidiyao yodi hedehedede wa se lapui ede
maiyadiyao taukaitalasam tauwoyaidi kabo Numa Tabuna
yona polisi hekadi se hetamalidi se lau bena Yesu se hai na
se laeyama kalidiwai.

33 Yesu yona lauhekata ye tubei ye wane, “Huyakub-
wakubwa mo yau kabo maiyamiu na kabo ya uyo tauheta-
maligau wa unai.
34 Komiu kabo kwa waseneigau, na taba nige kwa lobaigau,
yo komiu nige gonowana kwa laoma yogu kabamiya ne
unai.”

35 Dius tauwoyaidi se bom se henahenamai'uyoidi se wane,
“Teina tamowai ta kabo haedi ye laulau, unai taba nige ta
lobai? Nuwana kabo ye lau kehadao se haimiyamiyaidi Giliki
tamowaidiyao luwadiyena wa udiyedi, na menai kabo Giliki
tamowaidiyao ye hekatadi?
36 Yona hedehedede ta kaniyodi ede saha? Doha ye wane,
‘Komiu kabo kwa waseneigau, na taba nige kwa lobaigau. Yo
komiu nige gonowana kwa laoma yogu kabamiya ne unai.’ ”

Waila maumaulina bonobonowasina

37 Gwau Miyaidi Henuwaisinina mayadaina gehegehena
yo saesaena unai kabo Yesu ye tolo na kalinana lakilakina
unai ye wane, “Ena tamowai hesau gadona ye magu, meta
bena ye laoma kaliguwai kabo waila ye numa.

38 Doha peloweta hesau kulikuli tabuna unai ye kuliyako
ye wane, ‘*[Ena kaiteya ye sunuma kaliguwai,]* kabo iya unai
waila maumaulina ye bonobonowasima.’ ”**
39 Teina hedehededе ta, “waila maumaulina”, meta Yesu
Yaluwa Tabuna hedehededena ye hedehededei. Na kaiteyadi
Yesu se sunumaei kabo Yaluwa ne se hai. Huyana ne unai
meta Yaluwa wa sola nige se hai, matawuwuna ede Yesu kana
kao saesaena mamohoina Yaubada sola nige ye hemasalaha.

Boda wa se hekasa matawuwuna ede Yesu

40 Boda wa teina hedehededе ta se lapui, ede hekadi se
wane, “Mamohoi, teina tamowai ta meta iya Peloweta** wa.”
41 Hekadi se wane, “Teina Keliso wa”, na hekadi se wane,
“Nige! Kabina ka katako meta Keliso taba nige Galili unai ye
laoma.
42 Na kulikuli tabuna unai ye hemasalaha meta Keliso ne,
iya wasawasa Dawida kana isimulita hesau na Dawida yona
magai Betelehema unai kabo ye laoma.”
43 Unai tamowai wa se hebodalabuiyedi Yesu debanaena.
44 Na hekadi se henuwa bena se kabihekahini, na iyamo
nige tamowai hesau ye kabilau Yesu unai.

Dius tauwoyaidi Yesu nige se sunumaei

45 Numa Tabuna yona polisi wa *[Yesu yona hedehededе
wa se lapuidi]* ede se uyo taukaitalasam tauwoyaidi yo
Paliseya tamowaidiyao wa udiyedi. Kabo tauwoyawoya wa
se henamailau udiyedi se wane, “Matawuwuna saha to iya
nige kwa hai na kwa woyaiyama?”
46 Numa Tabuna yona polisi wa se hededelau udiyedi se
wane, “Sola nige tamowai hesau yona hedehededе ka lapui
doha iya.”
47 Paliseya tamowaidiyao wa se hededelau udiyedi se
wane, “Nuwana komiu hinage ye lupohaigomiu?
48 Tauwoyawoya maudoidi yo hinage kai Paliseya meta
nige hesau tamowai me ye sunumaei.
49 Nigekalikalili! Na teina boda ta meta Mose yona lau-
gagayo nige kabina se kata, unai Yaubada yona hededе-
heyababa kabo ye talu kalidiwai.”
50 Na Nikodemo, iya nabada wa unai ye lau Yesu ye kita wa
yo iya tauwoyawoya ne kadi kaha hesau, iya ye hededelau
udiyedi ye wane,

** **7:38:** *Waila maumaulina:* Hedehededе ye hetala ta meta nige kabina ta kata haedi ye hai. Buka Bagubagunana unai ma hisa waila maumaulina se hedehededei, doha Aisaiya 44:3-4 yo 58:11, Yelemaiya 2:13, 17:13, yo Sakaliya 14:8 udiyedi. Waila maumaulina meta tamowai tauhemaulidi yo tausaguidi yo Yaubada yona hesaguhai heyaheyasonina. ** **7:40:** *Peloweta* se hetala ta meta Mose ye hededenonohai kabo ye laoma huya gehegehedi mayadaidi ne udiyedi (Dutelonomi 18:15).

51 “Yoda laugagayo ye hedede meta taba nige tamowai
hesau ta hegilugaibui, na bena ta lapulau unai yo saha ye
ginauli wa wasana ye hedede ta lapubagunaei, na kabo ta
nuwatuhekasa.”
52 Ede se hededebui se wane, “Nuwana kowa hinage
Galili unai ku laoma? Kulikuli tabuna bena ku hasili-
namwanamwaei, na kabo unai ku lobai meta taba nige
peloweta hesau Galili unai ye laoma.”
53 Na kabo maudoidi wa se dalahaigwaligwali se lau yodi
numa.

8

Waihiu ganawali unai se lobai na se woyaiyama Yesu unai

1 Na Yesu ye lau Olibe kudulina unai ye keno,
2 na malatomtom gagilina hesauna unai ye uyo Numa
Tabuna bakubakuna wa unai. Temenai tamowai gwaudi se
tupagogoima iya unai, ede ye tuli na ye hekatadi.
3 Na laugagayo taulauhekataedi yo Paliseya tamowaidiyao
waihiu hesau se woyaiyama. Iya meta se lobai maiyana
loheya hesau se ganawali. Na boda matadiwai se hetolo.
4 Kabo se hededelau Yesu unai se wane, “Taulauhekata,
teina waihiu ta meta ka lobai maiyana loheya hesau se
ganawali.
5 Na Mose yona laugagayo unai ye wane sinesineo doha
teina meta bena ta lauwekuidi. Na kowa kabo saha ku
hedede?”
6 Teina henamai ta se tole meta iya kabalaukitana, na saha
ye hedede kalidiwai unai kabo iya se hegilu.

Na Yesu ye dunedobi na nimagigina unai bwatano wa unai
ye hetubu ye kulikuli.
7 Na se henamai se muyomuyou, ede ye tolo'uyo na ye
wane, “Kaiteya nige ba'aya hesau kalimwai kabo weku ku hai
na ku tuubagunaei waihiu ne unai.”
8 Na ye dunedobi ye kulikuli'uyo bwatano wa unai.
9 Waihiu tauhegiluna wa Yesu yona hedehedede se lapui
ede se hetubu se dalahai, kesega kesega tautaubadao se
baguna ye lau ee maudoidi se dalahaigehe, na Yesu yo waihiu
wa se bom se laugabaedi boda wa luwadiyena.
10 Na kabo Yesu ye dunetolo'uyo, na ye henamailau waihiu
wa unai ye wane, “Waihiu, maudoidi wa haedi? Hesau ye
hegilugo o nige?”
11 Waihiu wa ye wane, “Guiyau, nige hesau.” Ede Yesu ye
hededelau unai ye wane, “Yau hinage nige ya hegilugo. Ku
lau na tabu ku ba'aba'aya'uyo.”

Yesu iya tanoubu ta malana ede

12 Na kabo Yesu ye hedehedede'uyo boda wa udiyedi ye
wane, “Yau tanoubu ta malana ede. Ena tamowai hesau ye
hemuliwatanigau, taba nige masigili unai ye laulau, na iya
kabo mauli malana unai ye laulau.”

13 Paliseya tamowaidiyao se hededebui se wane, “Yom
hedehedede ta udiyedi meta kowa ku bom ku hededehe-
masalaha'uyoigo, unai yom hedehedede ta meta nige mamo-
hoidi.”

14 Yesu ye hededebui ye wane, “Mamohoi, yau ya hed-
edehemasalaha'uyoigau, na iyamo hedehededegu ta meta
mamohoidi. Matawuwuna ede kabina ya kata haedi ya
laoma yo hinage haedi kabo ya lau. Na teina nuwanuwatu
ta meta komiu nige kabidi kwa kata.

15 Komiu tamowai yodi sonoga udiyedi kabo tamowai kwa
kitahekasadi, na yau meta nige tamowai hesau ya kita-
hekasa.

16 Na ena yau tamowai ya kitahekasadi meta yogu hekasa
ne se dudulai, matawuwuna ede yau nige ya bom ya kita-
hekasadi, na Tamagu tauhetamaligau wa meta maiyagu.

17 Na komiu yomi laugagayo unai ye hededehemasalaha ye
wane, ‘Tamowai labui nuwatu kesega se hededehemasalaha
na se yaliyei meta hedehedede ne mamohoina.’

18 Na yau ya bom ya hededehemasalaha'uyoigau yo Tam-
agu tauhetamaligau wa iya hinage ye hededehemasalaha-
gau.”

19 Ede se henamaiyei se wane, “Kowa tamam ede haedi?”
Yesu ye hededebui ye wane, “Komiu nige yau kabigu kwa
kata yo hinage tamagu nige kabina kwa kata. Ena taba yau
kabigu kwa kata meta hinage Tamagu kabina kwa kata.”

20 Huyana ne unai Yesu Numa Tabuna bakubakuna unai na
moni kaba'usa'usa kabatolena dedekanawai ye laulauhekata
na teina hedehedede ta ye hedededi. Na iyamo iya nige se
kabihekahini, matawuwuna ede yona huya meta sola nige ye
lage.

Yesu yona boita ye hededehemasalaha

21 Na kabo yona hedehedede wa ye hedede'uyoidi ka-
lidiwai ye wane, “Yau kabo ya laugabaegomiu, na kabo
kwa wasewaseneigau, na yomi ba'aya debadiwai kabo kwa
mwaloi. Yau yogu kabalau ne meta komiu nige gonowana
unai kwa lau.”

22 Teina unai Dius tauwoyaidi se henahenamai'uyoidi se
wane, “Idohagi, tamowai ta kabo ye bom ye unui'uyoi?
Nuwana teina unai ede ye wane, ‘Yogu kabalau ne meta
komiu nige gonowana unai kwa lau’?”

23 Kabo Yesu yona hedehededе wa ye tubei ye wane,
“Komiu tehadobidobi** ta unai kwa laoma na yau galewa ne
unai ya laoma. Komiu tanoubu ta unai kwa laoma, na yau
meta nige tanoubu ta unai ya laoma.
24 Ya hededeyako kalimiuwai meta yomi ba'aya debadiwai
kabo kwa boita. Ena nige kwa kawamamohoiyeigau meta
Yau ede Iya,** mamohoikalili yomi ba'aya debadiwai kabo
kwa mwaloi.”
25 Ede se henamaiyei se wane, “Na kowa meta kaiteya?” Ye
wane, “Yau huya badobado ya hededehemasalaha'useigau
wa.
26 Yau kaliguwai meta hedehededemiu se bado kabo
udiyedi ya hegilugomiu. Na tauhetamaligau wa meta mamo-
hoina, yo saha ya lapuhaidi kalinawai meta ya hededе-
gabaedi tanoubu tamowaidiyao kalimiuwai.”
27 Na iyamo nige se nuwatulobai meta iya Tamana ye
hetahetala.
28 Ede Yesu ye wane, “Huyana Tau Natuna kwa lausini,
metai kabo kwa kitalobai meta Yau ede Iya, yo yau nige saha
hesau ya bom yogu nuwatu ya lauwatani na ya ginauli, na
Tamagu saha ye hekatagau wa kabo ya hedededi.
29 Na tauhetamaligau wa meta iya maiyagu. Iya taba nige
ye laugabaegau, matawuwuna ede huya badobado laulau
sahasahadi iya nuwana se henamwa meta ya ginaulidi.”
30 Teina doha Yesu ye hedehededе na tamowai gwaudi iya
se sunumaei.

*Dius tamowaidiyao kadi kao mamohoidi Yesu ye hededehe-
masalahadi*

31 Kabo Yesu ye hededelau Dius tamowaidi siya
tausunumaena wa udiyedi ye wane, “Ena komiu yogu
lauhekata ta kwa miyawatanidi, komiu meta yogu
hekahekatao mamohoidi,
32 na mamohoina kabo kabina kwa kata yo mamohoina ne
unai kabo yailihai kwa hai.”
33 Se hededebui se wane, “Kai Abelahama kana isimulitao,
yo sola nige tamowai hesau ye haigai ka hemala yona heyayai
tauhaina. Idohagi to kowa ku wane, ‘Komiu kabo yailihai
kwa hai’?”
34 Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Ya hededemamohoi kalim-
iuwai: Ba'aya tauginaginaulidi maudoidi siya meta ba'aya
yona heyayai tauhaidi.

** **8:23:** *Tehadobidobi* meta teina tanoubu ta, iya ede tamowai Yaubada nige se kawakabiyei na yodi miyamiya se yababa. ** **8:24:** *Yau ede Iya:* Tausonoga gwaudi yodi nuwatu meta teina hedehededе ta kaniyona bena, *Yau ede Yaubada.* Na hisa mo yodi nuwatu bena kaniyona ede, *Yau ede Keliso.*

35 Heyayai tauhaina meta iya nige kana tanuwaga yona
numa ne bodana unai taumiyatahitahi, na numa ne tanuwa-
gana natuna loheya meta iya numa ne bodana unai taumiy-
atahitahi ede.
36 Unai, ena Natuna ye yailihaigomiu, komiu kabo yailihai
mamohoina kwa hai.
37 Kabimiu ya kata meta komiu Abelahama kana isimuli-
tao. Iyamo kwa nonohakalili bena kwa koihemwaloigau,
matawuwuna yogu lauhekata ta meta nige yodi kabamiya
nuwamiu ne udiyedi.
38 Yau saha ya kita Tamagu unai ede ya hededehemasala-
hadi kalimiuwai, na komiu tamamiu saha ye hedehededi
kalimiuwai wa kwa ginaginauliwatanidi."

39 Na se hededelau unai se wane, "Kai tamamai meta
Abelahama." Yesu ye hededebui ye wane, "Taba ena komiu
Abelahama natunao, saha ye ginaulidi wa kabo kwa ginauli-
watanidi.
40 Iyamo kwa henuwa bena kwa koihemwaloigau, na yau
hedehedede mamohoidi Yaubada unai ya lapuidi wa ya hede-
hededeidi kalimiuwai. Abelahama nige gonowana Yaubada
yona tamowai hesau ye koihemwaloigaibui.
41 Komiu meta tamamiu yona laulau kwa ginaginauli-
watanidi."
Ede se hededelau unai se wane, "Kai nige ka tubusaema
doha lobalobai, na tamamai kesega mamohoina ede
Yaubada."
42 Kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, "Ena taba
Yaubada komiu tamamiu mamohoina, kabo kwa gado-
sisiyeigau. Matawuwuna ede yau Yaubada unai ya laoma na
ya dobima teinai ya miyamiya. Nige ya bom yogu nuwatuwai
ya dobima, na iya ye hetamaligauma.
43 Matawuwuna saha to yogu hedehedede nige kwa lapu-
lobaidi? Kaniyona ede yogu lauhekata ta nige gonowamiu
bena kwa lapulau udiyedi.
44 Komiu tamamiu ede diyabolo, yo yona nuwatu
yabayababadi kwa henuwa bena kwa ginauliwatanidi. Iya
taukaiunu huyabagubaguna unai na ye laoma ee teina, yo iya
hinage taukailupolupo, matawuwuna ede mamohoina wa
nige kalinawai. Huyana ye hededelupolupo, meta iya kana
kao mamohoina ye hemahemasalaha, matawuwuna ede iya
taulaulaulupolupo, yo laulaulupolupo maudoidi tamadi ede
iya.
45 Na komiu nige kwa kawamamohoiyeigau, matawuwuna
ede yau hedehedede mamohoidi ya hedehededeidi.
46 Hage, komiu luwamiu ne unai kaiteya gonowana ye
hegilugau meta ya ba'aya? Na ena hedehedede mamo-

hoidi ya hedehededeidi, ye saha to nige kwa kawamamo-
hoiyeigau?
47 Na Yaubada yona tamowai meta saha Yaubada ye hed-
ededi kabo ye lapuidi. Na komiu saha Yaubada ye hedededi
meta nige kwa lapuidi, matawuwuna ede komiu nige iya
yona tamowai.”
48 Kabo Dius tamowaidiyao wa se hededelau Yesu unai se
wane, “Na kai ka hedede ta meta ye dudulai ka wane, kowa
Samaliya tamowaina yo yaluwa yababana hesau ye luwu
kalimwai.”
49 Yesu ye hededebui ye wane, “Yaluwa yabayababana nige
kaliguwai, na yau meta Tamagu ya hekasisiyei, na iyamo
komiu nige kwa hekasisiyeigau.
50 Yau nige hedebasaegau ya wasenei, na hesau meta hede-
basaegau ne ye henuwa, na iya meta tauhekasa ede.
51 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena kaiteya yogu hede-
hedede ye miyawatani, meta iya taba nige boita ye hekalo.”

52 Teina unai Dius tamowaidiyao se hededelau unai se
wane, “Teina unai kabim ka kata meta yaluwa yababana
luwam ne unai. Abelahama ye boitako doha hinage peloweta
maudoidi, na iyamo ku hedede ku wane, ‘Ena kaiteya yogu
hedehedede ta ye miyawatani, meta taba nige boita ye
hekalo.’
53 Na idohagi? Kowa bena ku saekalili na kabo tamamai
Abelahama? Iya ye boitako, yo peloweta maudoidi hinage se
boitako. Na yom nuwatu meta bena kowa kaiteya?”

54 Yesu ye hededebui ye wane, “Ena taba ya bom ya hede-
basae'uyoigau, meta yogu hedebasae'uyoigau ne nige kaniy-
ona, na tauhedebasaegau ede Tamagu. Na Tamagu ede kwa
hedehedede meta komiu yomi Yaubada.
55 Na iyamo iya nige kabina kwa kata, na yau kabina ya
kata. Yo ena taba ya wane bena iya nige kabina ya kata meta
yau taulaulaulupolupo doha komiu. Yau meta kabina ya kata
yo yona hedehedede ya miyawatanidi.
56 Tamamiu Abelahama ye henuwa bena yogu laoma
mayadaina ne ye kita, na ye kitayako, ede ye gwauyalakalili.”

57 Kabo Dius tamowaidiyao wa se hededelau unai se wane,
“Kowa sola nige yom bolimai 50, na idohagi to ku hedede
bena Abelahama ku kitayako?”

58 Na Yesu ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai:
Abelahama sola nige ye tubu na yau meta Yaubada maiyagu.”
59 Teina debanawai weku se haidi na Yesu bena se
lauwekui, na ye taukenokenowadam na Numa Tabuna wa ye
pesagabaei na ye lau.

9

Yesu taumatagibugibu matana ye helaladi

1 Huyana Yesu kedawai ye laulau meta tamowai hesau
matagibugibuna ye kita. Tamowai ta huyalabasina unai
meta matagibugibuna.
2 Yona hekahekatao se henamaiyei se wane, “Labi, kaiteya
yona ba'aya debanawai na tamowai ta matana se gibu? Iya o
tamana yo sinana yodi ba'aya debadiwai?”
3 Yesu ye hededebui ye wane, “Teina tamowai ta o tamana
yo sinana siya nige yodi ba'aya debadiwai. Na huyalabasina
unai meta matagibugibuna, bena unai kabo Yaubada yona
kabikabi ye hemasalaha.
4 Tauhetamaligau yona paisowa mayadaiyena bena ta gin-
aulidi. Nige bayaona kabo ye masigili, na masigili ne unai
nige gonowana tamowai hesau ye paisowa.
5 Tanoubu ta unai yogu miya ta unai meta yau tanoubu ta
malana ede.”
6 Yesu ye hedehededegehe ede ye kaisodobi bwatano ne
unai na bwatano gagilina ye hebigabiga, na kabo ye hai na
ye sausae taumatagibugibu wa matana wa udiyedi.
7 Kabo ye hededelau unai ye wane, “Ku lau Silowama
wailana kipuna unai matam ne ku deulidi.” (Silowama
kaniyona ede *hetamali*.) Kabo tamowai wa ye lau matana wa
ye deulidi, na ye uyoma meta matana wa se lalako.
8 Tamowai wa dedekanaena taumiya tamowaidiyao yo
tamowai hekadi, huyabagubagunawai se kitayako meta iya
taukaikaibwada, ede se henahenamai'uyoidi se wane, “Ta-
mowai ta, iya lahinaidi ye tutuli na ye kaikaibwada'usi wa,
o udoi?”
9 Na hekadi se wane, “Iya tamowaina ede.” Na hekadi se
wane, “Nige! Kana kao ne meta doha iya.” Na iya ye bom mo
ye hedehededehemasalaha'uyoi ye wane, “Yau tamowaina
ede.”
10 Ede iya se henamaiyei, se wane, “Idohagi na matam ne se
lala?”
11 Na ye hededelau udiyedi ye wane, “Tamowai hesau
hesana ede Yesu ye kaiso bwatano ne unai, ye hebigabiga, ye
hai na ye sausae matagu ta udiyedi, na ye hededelaoma ede
ya lau Silowama wailana kipuna unai ya deulidi. Unai ya lau
matagu ta ya deulidi ede se lala.”
12 Kabo se henamaiyei se wane, “Tamowaina ede haedi?”
Na ye wane, “Nige kabina ya kata.”

Paliseya tamowaidiyao taunamwanamwa wa se henahenamaiyei

13 Kabo huyabagubaguna unai tamowai matana se gibu'usi
wa se woyalae Paliseya tamowaidiyao udiyedi.
14 Mayadaina Yesu bwatano ye hebigabiga na ye sausae
tamowai matana udiyedi na se lala wa meta Sabati unai.
15 Na Paliseya tamowaidiyao se henamaiyei se wane, “Ido-
hagi na matam ne se lala?” Tamowai wa ye hededebui ye
wane, “Bwatano ye hai ye hesau matagu ta udiyedi na ya
deulidi, ede se lala.”
16 Paliseya tamowaidi hekadi se wane, “Tamowai ne nige
Yaubada unai ye laoma, matawuwuna iya mayadai Sabati
nige ye hekasisiyei.” Na hekadi se wane, “Idohagi to ba'aya
tamowaina laulau gigigigibwalidi doha teina ye ginaulidi?”
Ede menai Paliseya wa se hekasalabuiyedi, hekadi yodi
nuwanuwatu udoi, yo hekadi yodi nuwanuwatu udoi.
17 Kabo Paliseya tamowaidiyao wa tamowai wa se
henamaiyei'uyoi se wane, “Tamowai kowa matam ne ye
helaladi wa, ku hededehemasalaha kalimaiyena meta iya
kaiteya! Hage, yom nuwanuwatu saha?” Tamowai wa ye
wane, “Iya meta peloweta hesau.”
18 Na mahana ne unai Dius tauwoyaidi wa sola nige se
kawamamohoi bena huya bagubagunana unai tamowai ne
matana se gibu na muliyena kabo se lala, ede tamana yo
sinana se tauwasaidima
19 na se henamaiyeidi se wane, “Mamohoina teina tamowai
ta iya natumiu? Na komiu kwa hedede bena huyalabasina
unai meta matagibugibuna. Na idohagi to matana se lala?”
20 Tamana yo sinana wa se hededebui se wane, “Kabina ka
kata meta iya kai natumai, yo hinage huyalabasina unai meta
iya matagibugibuna.
21 Na idohagi na matana se lala yo kaiteya matana ne ye
helaladi meta nige kabina ka kata. Na iya tamowai lakilakina,
unai kwa henamaiyei kabo yomiu ye hedehedede.”
22 Tamana yo sinana doha teina se hedehedede
matawuwuna ede Dius tauwoyaidi se matausiyeidi.
Matawuwuna tauwoyawoya wa se hededeyako meta kaiteya
Yesu ye hededehemasalaha iya Keliso, kabo sunago unai se
hepesa.
23 Teina debanawai ede tamana yo sinana se wane, “Iya
tamowai lakilakina, unai gonowana kwa henamaiyei!”
24 Ede tamowai matana se lalako wa se yoga'uyoiyama na
se hededelau unai se wane, “Bena Yaubada ku hekasisiyei na
ku hededemamohoi! Kai kabina ka kata meta tamowai wa
iya ba'aya tamowaina.”
25 Na ye wane, “Yau nige kabina ya kata meta iya ba'aya
tamowaina o nige. Na saha kabina ya kata ede huyabaguba-

guna unai matagu se gibu, na teina huya ta meta matagu se
lalako.”
26 Ede se henamaiyei se wane, “Saha ye ginauli kalimwai?
Idohagi na matam ne ye henamwanamwadi?”
27 Na ye hededebui ye wane, “Teina ta ya hededeyako
kalimiuwai, na nige kwa lapulau yogu hedehedede wa
udiyedi. Matawuwuna saha to bena kwa lapu'uyoidi? Kwa
henuwa bena kwa hemala iya yona hekahekatao?”
28 Kabo se hededeheyaheyababa se wane, “Kowa teina
tamowai ta yona hekahekata, na kai meta Mose yona heka-
hekatao.
29 Kai kabina ka kata meta Yaubada ye hedehededelau
Mose unai, na teina tamowai ta yona kabalaoma nige kabina
ka kata.”
30 Kabo tamowai wa ye hededelau udiyedi ye wane, “Ido-
hagi to komiu kwa nuwapwanopwano? Iya matagu ye helal-
adi, na iyamo nige kabina kwa kata meta haedi ye laoma.
31 Kita kabina ta kata meta Yaubada nige ye lapula-
pulau ba'aya tamowaidiyao udiyedi, na ye lapulapulau
tautaba'ohuina yo yona nuwatu tauginaulidi udiyedi.
32 Huyabagubaguna unai ye laoma ee teina sola nige wasa
hesau ta lapui meta tamowai hesau se labasi matagibugi-
buna na gonowana matana ne tamowai hesau ye kabihe-
lala'uyoidi.
33 Ena taba teina tamowai ta nige Yaubada unai ye laoma,
taba nige gonowana laulau gigigigibwalidi doha teina ye
ginaulidi.”
34 Yona hedehedede wa udiyedi ede se wane, “Huyana se
labasigo ye laoma ee teina meta kowa yababa tamowaina,
na idohagi to bena ku hekatagai?” Ede iya sunago unai se
hepesa.

Tauwoyawoya yodi matagibugibu

35 Yesu wasa ye lapui meta tamowai wa sunago unai se
hepesa, ede ye lau ye kita na ye henamaiyei ye wane, “Tau
Natuna ku sunumaei?”
36 Tamowai wa ye henamai ye wane, “Guiyau, Tau Natuna
ede kaiteya? Taba ku hekitagau, kabo ya sunumaei.”
37 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tamowaina ede ku
kitayako. Iya ede teina maidam kwa hedehedede ta.”
38 Tamowai wa ye hedede ye wane, “Guiyau, ya sunuma!”,
na Yesu ye taba'ohui.
39 Na kabo Yesu ye wane, “Hekasa hesabana ya laoma
tanoubu ta unai, bena kaiteyadi matadi se gibu, kabo matadi
se lala, na kaiteyadi matadi se lala, kabo matadi se gibu.”

40 Paliseya tamowaidi hekadi siya Yesu dedekanawai na
yona hedehedede ta se lapui, ede se henamaiyei se wane,
“Idohagi? Saha ku hedede? Kai matamai ta nige se gibu.”
41 Yesu ye hededebui ye wane, “Taba ena komiu matamiu
se gibu, kabo nige yomi ba'aya. Na komiu kwa hedede
kwa wane, ‘Matamai se lala,’ unai yomi ba'aya meta sola
kalimiuwai.”

10

Yesu iya taukitaheteteda namwanamwana

1 Yesu yona hedehedede ye tubei ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena tamowai hesau mamoe yawoina ganana nige ye mwalae kawakedana unai, na tupwa hesau unai ye mwalaedikwa, meta iya taukabigaibu yo taukaiwahali.
2 Kaiteya kawakeda ne unai ye mwalaesae iya meta mamoe taukitahetetedi mamohoina ede.
3 Kawakeda taukitahetetena kabo kawakeda guduna ye soke mamoe taukitahetetedi hesabana, yo mamoe ne se lapulapulau taukitahetetedi ne kalinana unai. Iya yona mamoe hesadi ye kataidi na ye woyahepesadi.
4 Huyana yona mamoe ne ye woyahepesadi, meta ye bagunaedi na iya se hemuliwatani, matawuwuna iya kalinana kabina se katakalili.
5 Taba nige tamowai udoi se hemuliwatani, na se wasabugabaei, matawuwuna ede kalinana nige kabina se kata.”
6 Teina palabole ta Yesu ye hededegabaei, na kaniyona saha bena ye hekatadi wa meta nige se nuwatulobai.

7 Unai Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai meta yau Yaubada yona mamoe yodi kawakeda ede, unai kabo se mwalaesae Yaubada yona mamoe yawoina ganana unai.**
8 Kaiteyadi se bagunama wa meta siya taukabigaibu yo taukaiwahali, na mamoe ne nige se lapulau udiyedi.
9 Yau kawakedana ede. Kaiteyadi se laoma yau kaliguwai kabo se lusolalau Yaubada yona basileiya unai na mauli se lobai. Yo yodi kabalau maudoina udiyedi kabo Yaubada ye kitahetetedi.
10 Taukaiwahali ye laoma ye kaiwahali, ye kaiunu yo ye heyababagomiu, na yau ya laoma bena mauli kwa hai na mauli mamohoina maudoina kwa haihegehe.

** **10:7:** *Mamoe yawoina ganana* meta Yaubada yona basileiya heyaheyasonina, na *mamoe* meta tamowai heyaheyasonidi.

11 Yau Yaubada yona mamoe taukitahetetedi
namwanamwana ede. Taukitahetetedi namwanamwana
ta yona mauli kabo ye mosegabaei yona mamoe hesabadi.
12 Taupaisowa maisa tauhaihaina meta iya nige mamoe
ne taukitahetetedi mamohoina, na huyana kedewanukula
hesau ye kita ye laoma mamoe ne hesabadi meta kabo ye
wasabugabaedi. Na kedewanukula ne kabo mamoe ne ye
henakudi, ye kalasidi na ye hetatagwaligwalidi.
13 Taupaisowa maisa tauhaihaina wa ye wasabu,
matawuwuna iya taupaisowa mo, unai nige ye modekalili
mamoe ne udiyedi.
14 Yau mamoe taukitahetetedi namwanamwana ede, yo
yogu mamoe kabidi ya kata yo siya hinage kabigu se kata,
15 doha Tamagu kabigu ye kata yo hinage iya kabina ya
kata. Yo yau yogu mauli kabo ya mosegabaei yogu mamoe
hesabadi.
16 Yau yogu mamoe hekadiyo hinage, siya meta nige teina
yawoi ta unai, na bena taba ya woyaidima kabo hinage
se lapulaoma kaliguwai. Kabo se hemala yawoi kesega yo
hinage taukitahetetedi kesega.
17 Tamagu ye gadosisiyeigau, matawuwuna yogu mauli
kabo ya mosegabaei bena kabo ya hai'uyoi.
18 Nige gonowana tamowai hesau yogu mauli ye haiga-
baei, na yau ya bom yogu nuwayaliwai kabo ya mosegabaei.
Yau yogu gigibwali unai ya mosegabaei yo yogu gigibwali
gonowana kabo ya hai'uyoi. Teina ta meta Tamagu ye hedede
bena ya ginauli.”
19 Teina lauhekata ta udiyedi ede Dius tamowaidiyao wa
luwadiyena meta nuwanuwatu labui.
20 Bodalakilaki se wane, “Yaluwa yababana ye luwu kali-
nawai, ede ye bwadebwade. Idohagi to ta lapulapulau unai?”
21 Na hekadi se wane, “Taba yaluwa yababana ye luwu
tamowai unai, teina hedehedede ta nige gonowana ye hed-
ededi. Yo yaluwa yababana nige gonowana taumatagibugibu
matana ye helala.”

Dius yodi tauwoyawoya Yesu se subu

22 Na kabo Dius yodi Numa Tabuna Hetabu'uyoina
Henuwaisinina Yelusalema unai se ginauli. Tenem huyana
ne meta huyagwagwama.
23 Na Yesu Numa Tabuna teha hesauna hesana Solomona
yona Logulogu unai ye taitaihile.
24 Na Dius tauwoyaidi Yesu se tolohetakikili na se
henamaiyei se wane, “Huya lohana doha saha kabo
ku henuwanuwatugai? Ena kowa Keliso, meta ku
hededehemasalaha.”

25 Yesu ye hededebui ye wane, “Ya hededelaowako kalimi-
uwai, na nige kwa kawamamohoi. Na saha ya ginaginaulidi
tamagu hesanawai, siya se hemasalahagau.
26 Na komiu nige kwa kawamamohoiyeigau, matawuwuna
ede komiu nige yau yogu mamoe.
27 Yau yogu mamoe se lapulau kalinagu unai, yo kabidiyao
ya kata, yo hinage se hemuliwatanigau.
28 Yau mauli nige kana siga ya moseidi, unai taba nige se lau
yababa unai na se boita, yo tamowai hesau nige gonowana
nimagu ta unai se haigabaedi.
29 Tamagu meta mamoe ne tauledima ede, iya ye saekalili
na kabo tamowai yo ginauli maudoidi. Unai Tamagu ni-
manawai nige gonowana se haigabaedi.
30 Tamagu maidagu kai meta kesega.”
31 Na Dius tauwoyaidi wa weku se haidi bena Yesu se
lauwekui.
32 Na Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yau Tamagu
yona kabikabi namwanamwadi gwaudi ya hemasalahadiko
kalimiuwai. Na kabikabi sahasahana debanawai bena kwa
lauwekuigau ta?”
33 Dius tauwoyaidi wa se hededebui se wane, “Kai nige
bena ginauli namwanamwadi ku ginaulidi ne debadiwai ka
lauwekuigo, na matawuwuna ede Yaubada ku hededeheya-
heyababa. Kowa tamowaimolosi na ku hedede meta kowa
Yaubada.”
34 Yesu ye hededebui ye wane, “Na yomi kulikuli tabuna
unai Yaubada ye hedede ye wane, ‘Komiu yaubada.’**
35 Kulikuli tabuna nige ye lupo, na kulikuli ne unai ta hasili
meta Yaubada yona hedehedede tauhaidi ne ye kataidi siya
yaubada.
36 Na yau ya hedede ya wane, yau Yaubada Natuna.
Na matawuwuna saha to kwa hegilugau meta Yaubada ya
hededeheyaheyababa? Tamagu ye kaisunuwaigau *[yogu
paisowa ta hesabana]* na ye hetamaligau ya laoma tanoubu
ta unai.
37 Ena yau nige Tamagu yona paisowa ya ginaulidi, tabu
kwa kawamamohoiyeigau.
38 Na ena Tamagu yona paisowa ya ginaulidi, na iyamo nige
kwa kawamamohoiyeigau, takiyede saha ya ginaginaulidi ne
udiyedi kwa kawamamohoi. Teina unai kabo kabina kwa
kata yo kwa nuwatulobai meta Tamagu iya ede kaliguwai yo
yau ede Tamagu kalinawai.”

** **10:34:** Same 82:6 unai Yaubada yona tamowai tauwoyaidi ye kataidi siya yaubadao yo Yaubada Saesaekalilina natunao. Hedehedede ta kaniyona ede ye kaisunuwaidi bena yona tamowai yodi tautolo yo yodi tauhekasa.

39 Ede se kaipate'uyo bena se kabihekahini, na ye
wasabugabaedi.
40 Na kabo Yesu ye lau Yolidani sagasagana ye kawasi ye lau
teha hesauna ne unai, iya ede lahinaidi Yowane yona kabahe-
bahebabatiso bagubagunana wa, na temenai ye miyamiya.
41 Na tamowai gwaudi se laoma iya unai. Na se bom yodi
se hedehededе se wane, “Yowane nige laulau gigigigibwalidi
ye ginaulidi, na teina tamowai ta hedehededena maudoidi
Yowane ye hededehemasalahadi wa meta mamohoidi.”
42 Ede tenem teha ne unai tamowai gwaudi Yesu se
sunumaei.

11

Lasalo yona boita

1 Betaniya tamowaina hesau hesana Lasalo ye kasiyebwa.
Betaniya meta Maliya ma kana kaha Maleta yodi magai.
2 Maliya ta iya ede yausi panepanena tau'inina Guiyau
unai, na kuluna unai kaena ne ye saudi wa.** Na iya louna
Lasalo ye kasiyebwa.
3 Kabo Maliya ma kana kaha kalina se hetamali ye lau
Yesu unai se wane, “Guiyau, tamowai ku gadosisi'usei wa ye
kasiyebwa.”
4 Huyana Yesu wasa wa ye lapui ede ye wane, “Teina
kasiyebwa ta taba nige ye lau ee boita, na Yaubada kabo
kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha, na bena unai
Yaubada Natuna kana kao saesaena mamohoina hinage ye
hemasalaha.”
5 Yesu iya Maleta ma kana kaha Maliya yo loudi Lasalo ye
gadosisiyeidi.
6 Iyamo huyana wasa ye lapui meta Lasalo ye kasiyebwa
kabo sola mayadai labui ye miya'uyo yona kabamiya wa
unai.
7 Na kabo Yesu ye hededelau yona hekahekatao wa udiyedi
ye wane, “Kwa laoma ta uyo Yudeya.”
8 Yona hekahekatao wa se wane, “Labi, lahinaidi Dius
tauwoyaidi bena se lauwekuigo. Idohagi na bena ta uyo
temenai?”
9 Yesu ye hededebui ye wane, “Mayadai kesega kesega unai
mala yona sina meta mahana saudoudoi-labui. Ena tamowai
hesau mayadai unai ye laulau, taba nige ye kalabesibesi,
matawuwuna ede tanoubu ta dawayana wa unai ye laulau.
10 Na ena tamowai hesau boniyai unai ye laulau kabo ye
kalabesibesi, matawuwuna ede dawaya wa nige kalinawai.”

** **11:2:** *Maliya* yona kabikabi wasana wa ku hasili Yowane 12:1-8unai.

11 Teina hedehededе ta mulinawai Yesu ye wane, “Kada
kaha Lasalo ede ye kenokeno, na yau ya lau kabo ya hanoi.”
12 Yona hekahekatao wa se hededelau unai se wane,
“Guiyau, ena ye keno, kabo ye namwanamwa'uyo.”
13 Yesu yona hedehededе ne kaniyona ede, meta Lasalo
ye boitako, na yona hekahekatao yodi nuwatu meta Yesu ye
wane, iya ye kenokeno.
14 Ede Yesu ye hededehedudulai ye wane, “Lasalo meta ye
boitako.
15 Na komiu debamiuwai meta ya gwauyala. Ye
namwakalili ede yau nige temenai. Unai kabo kwa
kawamamohoi. Na kwa laoma ta lau.”
16 Ede Tomasi (hesana hesau Didimasi, *[kaniyona ede gode-
gode]*) ye hededelau yona hali hekahekatao wa udiyedi ye
wane, “Kwa laoma ta lau, kabo iya maiyada ta boita.”

Yesu Lasalo ye hetolo'uyoi

17 Na huyana Yesu ye lage ede wasa ye lapui meta Lasalo se
toleyako bwayabwaya unai, na mayadai hasi se laoko.
18 Betaniya meta Yelusalema dedekanawai, na kedana lo-
hana meta doha maela labui.
19 Na Dius tamowaidiyao gwaudi Yelusalema unai se laoma
Maleta yo Maliya udiyedi bena loudi yona boita nuwayaba-
bana wa unai nuwadiyao se hededehetaludi.
20 Huyana Maleta wasa ye lapui meta Yesu ye laoma, ede
numa wa ye pesagabaei na ye lau ye hailobai, na Maliya ye
miyamiya.
21 Maleta ye hededelau Yesu unai ye wane, “Guiyau, taba
kowa bena inai, lougu ta taba nige ye boita.
22 Na kabina ya kata meta saha ku kaibwadai Yaubada unai,
kabo ye leyawa.”
23 Yesu ye wane, “Loum ne kabo boita unai ye tolo'uyo.”
24 Ye wane, “Kabina ya kata ede huya mulimulitana unai
boita tolo'uyona unai kabo ye tolo'uyo.”
25 Kabo Yesu ye hededelau unai ye wane, “Yau tolo'uyona
yo maulina ede. Kaiteya ye sunuma kaliguwai, kabo boita
unai ye tolo'uyo na ye mauli.
26 Na kaiteya ye maumauli na ye sunuma kaliguwai, taba
nige boita helabuina ye hekalo, na mauli nige kana siga kabo
ye hai. Yogu hedehededе ta ku kawamamohoiyei?”
27 Ede Maleta ye hededebui ye wane, “Aa! Guiyau, *[yom
hedehededе ne ya kawamamohoiyei. Yo hinage]* ya kawa-
mamohoi meta kowa Keliso, Yaubada Natuna, iya ede ye
dobima tanoubu ta unai.”
28 Na teina hedehededе ta mulinawai ede ye uyo numa
na kana kaha Maliya ye yogahesuwala na ye wane,

“Taulauhekata wa, iya ede teinai na ye henuwa bena ye kitago.”
29 Maliya hedehededede ta ye lapui ede ye tolomwayamwayau ye lau Yesu unai.
30 Na Yesu sola nige ye lagelau kasa wa unai, iya meta Maleta yona kabahailobaina wa unai.
31 Dius tamowaidiyao se laoma bena Maliya ma kana kaha nuwadiyao se hededehetaludi wa, meta siya Maliya maiyadi numa wa unai. Na huyana Maliya se kita ye tolomwayamwayau ye pesa ye lau, ede se hemuliwatani. Yodi nuwatu bena kabo ye lau bwayabwaya wa unai ye doudou.
32 Huyana Maliya ye lage Yesu unai na ye kita, ede matana wa unai ye tulibonodobi na ye wane, “Guiyau, taba kowa teinai, lougu ta nige gonowana ye boita.”
33 Na Maliya yo tauhemuliwatanina wa Yesu ye kitadi se doudou, meta nuwana ye kamkamnakalili,
34 na ye henamaiyeidi ye wane, “Haedi iya kwa hekeno?” Se hededebui se wane, “Ku laoma ta lau na kabo ka hekitago.”
35 Kabo Yesu ye dou.
36 Ede Dius tamowaidiyao wa se wane, “Kwa kita ne, iya ye gadosisikaliliyei.”
37 Na hekadi se bom se hedehededede se wane, “Na teina tamowai ta taumatagibugibu wa matana ye helala. Na idohagi to nige saha hesau ye ginauli kabo unai Lasalo taba nige ye boita?”
38 Yesu sola ma nuwakamkamnana na ye laoma ye lage bwayabwaya wa unai. Bwayabwaya wa meta weku duhana, na weku lakilakina hesau unai kawamatana wa se buigudui.
39 Yesu ye wane, “Buigudu wekuna ne kwa hesigihesuwala.”
Na Maleta, iya tauboita wa louna, ye wane, “Guiyau, lougu ye boitako na mayadai hasi se laoko, debanawai kabo panena ye yababa.”
40 Na Yesu ye hededelau unai ye wane, “Idohagi, nige ku lapui meta ya hededeyako kalimwai, ena taba ku sunuma, Yaubada kana kao saesaena mamohoina kabo ku kita.”
41 Ede weku wa se buihesuwala, na Yesu ye kaikewasae galewa ne na ye wane, “Tamagu, ya lautokiyeigo, matawuwuna ede kowa ku lapulapulaoma kaliguwai.
42 Kabina ya kata meta kowa huya maudoina ku lapulapulaoma kaliguwai, na teina ya hededehelaki ta tautolohetakikiligau ta hesabadi, unai kabo se kawamamohoi meta kowa tauhetamaligau ede.”
43 Teina hedehededede ta mulinawai Yesu kalinalakilakina unai ye yoga ye wane, “Lasalo, ku pesama!”

44 Ede tamowai boiboitana wa ye pesama, nimana yo kaena
meta kaleko tupwadiyao lohalohadi udiyedi se sumadi yo
kuluna hinage kaleko hesau unai se suma. Yesu ye hededelau
tamowai wa udiyedi ye wane, “Tauna sumadi ne kwa yaili-
haidi na ye laulau.”

Tauwoyawoya yodi hineli bena Yesu se koihemwaloi
(Mataiyo 26:1-5, Maleko 14:1-2, Luka 22:1-2)

45 Dius tamowaidiyao Maliya maiyadi taulau wa Yesu yona
kabikabi wa se kita ede gwaudi iya se sunumaei.
46 Na hekadi se lau Paliseya tamowaidiyao udiyedi, na Yesu
saha ye ginauli wa wasana yodi se hedehedede.
47 Ede taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidi
Sunedeli koigogona se heyoga. Se laomagogoi na se
henahenamai'uyoidi se wane, “Teina tamowai ta meta laulau
gigigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi. Na saha kabo ta ginauli?
48 Ena taba ta kitagabaei doha teina meta tamowai mau-
doidi kabo iya se sunumaei. Unai kabo Loma tamowaidi**
yoda Numa Tabuna yo yoda basileiya ta se heyababa.”
49 Na luwadi wa unai hesau hesana ede Kaiyapasi, iya
tenem bolimai ne unai meta taukaitalasam saesaena, na ye
wane, “Komiu nige saha hesau kabina kwa kata.
50 Na nuwamiu ne nige se masalaha. Ye namwakalili taba
tamowai kesega ye boita tamowai maudoidi hesabadi, na
kabotaki basileiya maudoina ta se heyababa.”
51 Kaiyapasi tenem nuwatu ne nige ye hededegaibui, na
tenem bolimai ne unai meta iya taukaitalasam saesaena,
unai ede ye hededepeloweta meta Yesu kabo ye boita Dius
tamowaidiyao hesabadi.
52 Na nige bena Dius se bom hesabadi, na Yaubada natu-
nao se tatagwaligwali teha udoi'udoi udiyedi wa hinage
hesabadi. Teina unai kabo Yaubada natunao maudoidi se
hemala boda kesega.
53 Ede tenem mayadai ne unai ye lau meta yodi hineli se
ginauli taba idohagi na Yesu kabo se koihemwaloi.
54 Unai Yesu nige ye taumasalahalau'uyo Dius
tamowaidiyao udiyedi, na ye dalahai ye lau teha hesau
balabalana dedekanawai, na menai magai gagilina hesau
hesana Epelaima unai maiyanao hekahekatao wa se miya.
55 Na Taukiuli Henuwaisinina huyana ye hanahanauma,
ede Dius tamowaidi gwaudi teha udoi'udoi udiyedi taumiya

** **11:48:** *Loma tamowaidi:* Tenem huyana ne unai Dius tamowaidiyao meta Loma tamowaidiyao yodi loina guninaena se miya. Yodi hedehedede wa unai, *Loma tamowaidi* ne ede gabana Loma yodi gabemani teha Yudeya unai se hetolo wa, yo yona tau'iyala.

se sae Yelusalema bena yodi lauhe'a'a kabikabidi se gin-
aulibagunaidi, na kabo Taukiuli Henuwaisinina.
56 Na Yesu se wasewasenei, na Numa Tabuna bakubakuna
unai se totolo na se henahenamai'uyoidi se wane, “Kwa
nuwatui meta kabo ye laoma gwauyala ta unai, o nige?”
57 Na taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya tamowaidi
meta hedehedede se toleyako tamowai maudoidi udiyedi,
ena taba hesau Yesu ye kita, kabo ye laoma tauwoyawoya ne
ye hekatadi, na kabo Yesu se kabihekahini.

12

Maliya Yesu kaena ye heyausidi
(Mataiyo 26:6-13, Maleko 14:3-9)

1 Mayadai haligigi-kesega mo matadi ne unai na kabo Tauk-
iuli Henuwaisinina huyana, na Yesu ye lagelau Betaniya,
teina meta Lasalo boita unai ye hetolo'uyoi wa yona magai.
2 Ede temenai kaikaigogo gagilina se ginauli Yesu hesa-
bana. Maleta meta kadi haitala wa ye kabinonohai, na Lasalo
maiyanao Yesu ma kana bodao wa se kaikaigogoi.
3 Na Maliya yausi panepanena pakuna ye hai ede ye ini
Yesu kaena ne udiyedi na kuluna ne unai ye sauhepitalidi,
na panena meta numa wa ye laugilihai. Na yausi ne nadi
unai se ginauli, lakina ede lita kesega tehana, na maisana ye
lakikalili.
4 Na Yudasi Isakaliyota, iya Yesu yona hekahekata wa
hesau na iya kabo kana tauwalohai, iya ye wane,
5 “Idohagi to teina yausi panena namwanamwana ta nige
ku lokunei? Kabo maisana denali 300 ku hai, na monina
ne kabo ye lau taudehadeha udiyedi.” 6 Yudasi saha ye
hedede ta meta nige taudehadeha ye nuwatukaliliyeidi, na
matawuwuna ede iya taukabikabigaibu. Iya meta yodi moni
tobwana taukitahetetena, na yona laulau ede moni tobwana
ne unai hekadi ye haihaigaibuidi.
7 Yesu ye hededebui ye wane, “Waihiu ne ku kitagabaei!
Saha ye ginauli ne meta yau kabo se tolegau bwayabwaya ne
unai kabinonohana.
8 Huya badobado taudehadeha kabo maiyamiyao, na yau
meta taba nige huya badobado maiyamiu.”
9 Na Dius tamowaidiyao bodalakilaki wasa se lapui meta
Yesu iya ede Betaniya unai. Ede se lau temenai bena Yesu se
kita, na nige Yesu ye bom mo, na Lasalo hinage, iya ede ye
boita na Yesu ye hetolo'uyoi'usei wa.
10 Unai ede taukaitalasam tauwoyaidi wa yodi hineli se
ginauli meta bena kabo Lasalo hinage se koihemwaloi.

11 Matawuwuna Lasalo yona tolo'uyo ne debanawai, Dius
bodalakilaki yodi tauwoyawoya wa se laugabaedi na se lau
Yesu se sunumaei.

Yesu se hailobai yo se hedebasae Yelusalema unai
(Mataiyo 21:1-11, Maleko 11:1-11, Luka 19:28-40)

12 Mayadai hesauna kabo Yesu ye lau Yelusalema. Tenem
mayadaidi ne udiyedi bodalakilaki teha maudoidi udiyedi se
laoma Yelusalema Taukiuli Henuwaisinina hesabana. Boda
wa Yesu wasana se lapui meta ye laolaoma
13 ede tutube bagadi se baheidi na se lau se hailobai yo se
heyoheyoga se wane,
"Hosana!"**
"Ka hedebasaego, kowa Guiyau hesanawai ku laoma."
"Ka hedebasaego, kowa Isalaela yoma wasawasa."
14 Yesu donki saehauna ye lobai ede ye gelusae unai, doha
peloweta hesau ye kuliyako ye wane,
15 "Saiyona tamowaidi, tabu kwa matausi!
Kwa kitalau! Yomi wasawasa wa donki saehauna unai ye
tutuli na ye laolaoma." *(Sakaliya 9:9)*

16 Na tenem huyana ne unai hekahekatao wa nige se
nuwatulobai meta kulikuli ta Yesu hedehededena. Na
muliyena, huyana Yesu ye tolo'uyo yo ye sae galewa ne unai
na yona hekahekatao wa kana kao saesaena mamohoina
se kita, kabo se nuwatulobai meta kabikabi maudoidi ta
siya ede hedehedede maudoidi kulikuli tabudi udiyedi se
kulinonohaidiko wa.
17 Na huyana Yesu Lasalo ye yogahepesa bwayabwaya unai
yo boita unai ye hetolo'uyoi wa meta bodalakilaki maiyanao.
Na saha ye ginauli wa se kita meta sola se hewahewasa.
18 Na tamowai gwaudi laulau gigigigibwalina ye ginauli wa
wasana se lapui, ede se lau Yesu se hailobai.
19 Na Paliseya tamowaidi se bom yodi se hedehedede se
wane, "Sola kwa kita! Nige gonowana saha hesau kabo ta
ginauli kalinawai. Kaniyona ede tanoubu maudoina iya se
hemuhemuliwatani."

Yesu yona boita ye hedehededei

20 Na tausae Yelusalema Taukiuli Henuwaisinina unai
tautaba'ohu wa luwadi ne unai meta Giliki tamowaidi
hekadi.
21 Na se lau Pilipo unai, iya meta magai Betesaida teha Galili
ne tamowaina, na se hededelau unai se wane, "Taubada, ka
henuwa bena Yesu ka kita."

** **12:13:** *Hosana:* Kalina Hebelu unai hedehedede hosana kaniyona bagubagunana ede, *Ku gilihaigai.* Hedehedede ta unai Yesu se hedebasaei se wane iya meta taugilihaidi yo yodi wasawasa.

22 Ede Pilipo ye lau Andeleya yona ye hedehedede, na kabo
taudi labui se lau Yesu yona se hedehedede.
23 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Mahanana wa ye
lageko, Tau Natuna kabo kana kao saesaena mamohoina ye
masalaha.
24 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena witi tumana nige
ye beku bwatano ne unai na ye mwaloi, kabo ye miyamiya
mo. Na ena ye bekudobi na ye mwaloi, meta kabo kaniyona
gwaudi ye hetubudi.
25 Na kaiteya yona mauli tanoubu ta unai ye gadosisiyei,
kabo ye kabisapuli. Na kaiteya yona mauli tanoubu ta unai
ye nuwagabaei, kabo mauli nige kana siga ye hai.
26 Ena tamowai hesau ye henuwa bena yogu ye paisowa,
meta bena ye hemuliwatanigau. Yau haedi ya miya meta
yogu heyayai tauhaina hinage kabo temenai. Na yogu
heyayai tauhaina ne meta kabo Tamagu iya ye hekasisiyei.
27 Mahana ta unai yau meta nuwagu ta unai ya heko-
hekoidada, na kabo saha ya hedede? Taba gonowana ya kaib-
wada Tamagu unai ya wane, ‘Mahana ta unai ku gilihaigau’?
Taba nige! Ya dobima ta meta bena kamkamna matagu ne
unai ya hekalo.”
28 *[Na kabo ye wane]*, “Tamagu, hesam ku hesaekaliliyei.”
Kabo kalina hesau galewa ne unai ye dobima ye wane, “Yau
hesagu ya hesaeyako na kabo ya hesae'uyoi.”
29 Na bodalakilaki temenai se totolo wa kalina ta se la-
pui ede yodi nuwatu bena tulutululu. Na hekadi se wane,
“Nuwana anelu hesau ye hedehededelau Yesu unai.”
30 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Tenem kalina ne meta
komiu hesabamiu, yau nige.
31 Na teina mahana ta unai Yaubada kabo tanoubu ta ye
hekasa, yo tanoubu ta yodi wasawasa** yona gigibwali kabo
ye hetatagwaligwali.
32 Na huyana se lausinigau,** kabo tamowai maudoidi ya
yogagogoidi se laoma kaliguwai.”
33 Yesu ye hedede doha teina meta bena yona boita kana
kao ye hededehemasalaha.
34 Ede boda wa se henamaiyei se wane, “Kai laugagayo unai
ka lapui meta Keliso kabo ye miya ye lau ee huya nige kana
siga. Na idohagi to ku wane, ‘Tau Natuna kabo se lausini’? Na
teina Tau Natuna ta meta kaiteya?”
35 Na kabo Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Mala** ta
kabo maidamiu kwa miya huyakubwakubwa mo. Na mala

** **12:31:** *Tanoubu ta yodi wasawasa* iya ede Satani. ** **12:32:** *Se lausinigau:* Kalina Giliki unai Yowane ye kuli, *tano unai se lausinigau,* na teina meta Yesu sataulo unai na se lausini. ** **12:35:** *Mala* meta Yesu heyaheyasonina.

maidamiu ta unai ne bena kwa laulau, na tabu masigili ye
taukasinigomiu. Na kaiteya masigili unai ye laulau meta nige
kabina ye kata haedi ye laulau.
36 Na mala maidamiu ta unai ne bena kwa sunumaei, ede
kabo kwa hemala mala natunao."
Teina hedehedede ta mulinawai ye laugabaeidi na ye lau
ye kenowadamyeidi.

Dius tamowaidi nige tausunuma hedehedededi

37 Yesu laulau gigigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi Dius ta-
mowaidiyao matadiwai, na iyamo nige se kawamamohoiyei.
38 Teina ta meta Aisaiya peloweta yona hedehedede wa ye
hemamohoiyei, doha ye wane,
"Guiyau, yoda wasa wa kaiteya ye kawamamohoiyei?
Na kaiteya unai Yaubada yona gigibwali ye
hemasalaha?" *(Aisaiya 53:1)*
39 Na Dius tamowaidiyao wa nige gonowana se kawamamo-
hoi, matawuwuna ede teha hesau unai peloweta Aisaiya wa
ye hedede ye wane,
40 "Guiyau tamowai matadiyao ye hegibugibudi,
yo nuwadiyao ye hekwailolodi,
unai taba nige matadi udiyedi se kita,
yo taba nige nuwadi udiyedi se nuwatulobai,
yo taba nige nuwadi se buidi na unai kabo ya
henamwanamwadi." *(Aisaiya 6:10)*
41 Aisaiya teina ye kulihemasalaha, matawuwuna Yesu kana
kao saesaena mamohoina ye kita, na Yesu hedehededena ye
hedehededei.
42 Na iyamo tamowai gwaudi Yesu se sunumaei, luwadi
ne unai hekadi meta Dius tauwoyaidi. Iyamo Paliseya
tamowaidi debadiwai ede yodi sunuma wa nige se
hemasalaha, kaniyona ede se matausi madai sunago unai se
hepesadi.
43 Matawuwuna se henuwakalili taba tamowai se hed-
edetausaeidi, na Yaubada yona kitahenamwadi ne nige se
nuwatukaliliyei.
44 Na kabo Yesu kalinana lakilakina unai ye wane, "Kaiteya
ye sunumaeigau, meta nige yau ya bom mo ye sunumaeigau,
na hinage tauhetamaligau wa ye sunumaei.
45 Yo kaiteya ye kitagau, meta tauhetamaligau wa ye kita.
46 Yau ya dobima tanoubu ta yona mala, unai kaiteyadi se
sunumaeigau taba nige masigili unai se miya.
47 Na ena tamowai hesau yogu hedehedede ta ye lapuidi
na nige ye miyawatanidi, taba nige yau yona ya hekasa.
Matawuwuna yau ya dobima ta nige bena tanoubu ta ya
kitahekasa, na bena ya hemauli.

48 Tausubugau yo yogu hedehededе nige tauk-
abihekahinidi, tauhekasadi nonohana ede ye miya.
Hedehededе ya hededediko wa, siya kabo kabahegiludi
huyagehena ne unai.
49 Matawuwuna yau nige ya bom yogu nuwatu unai ya
hedehededе, na Tamagu iya tauhetamaligau wa ye hekata-
gau saha kabo ya hedede yo idohagi kabo ya hedededi.
50 Na kabina ya kata meta yona hedehededе ne kabo mauli
nige kana siga ye leyama. Unai teina saha ya hedededi
ta meta gonogonowana doha saha Tamagu ye hedededi
kaliguwai wa bena kabo ya hedededehemasalahadi.”

13

Yesu yona hekahekatao kaedi ye deulidi

1 Mayadai kesega mo na kabo Taukiuli Henuwaisinina
mayadaina, na Yesu kabina ye kata meta yona huya ye lage-
mako kabo tanoubu ta ye laugabaei na ye seuyo Tamana
unai. Yesu yona hekahekatao siya tanoubu ta unai, meta
huya maudoina ye gadosisiyeidi, na tenem huyana ne unai
meta yona gadosisi lakilakikalilina ye hekitadi.
2 Meimeilahi kaina se kabinonohaiyako, na diyabolo yona
nuwatu meta ye toleyako Yudasi Isakaliyota, Simona natuna
unai, iya kabo Yesu kana ye walohai.
3 Na Yesu kabina ye kata meta ginauli maudoidi Tamana
ye tolediko iya yona gigibwali unai, yo iya Yaubada unai ye
laoma na kabo ye seuyo Yaubada unai.
4 Ede kabakaikai hatahatana wa ye tologabaei, na yona
likwakewa kwamana ye haigabaei, na sauwela ye hai ede
duwaduwalina wa unai ye pai.**
5 Na kabo waila ye ini disi hesau unai, na ye hetubu yona
hekahekatao wa kaediyao ye deulidi, na duwaduwalina unai
sauwela ye pai wa unai ye saudi.
6 Huyana ye laoma Simona Petelo unai, ede Petelo ye
hededelau unai ye wane, “Guiyau, kabo kaegu ta hinage ku
deulidi?”
7 Yesu ye hededebui ye wane, “Saha ya ginaginauli ta sola
nige ku nuwatulobai, na mulinawai kabo ku nuwatulobai.”
8 Petelo ye wane, “Tabu kaegu ta ku deudeulidi!”
Yesu ye hededebui ye wane, “Na ena taba *[kaem ne]* nige ya
deulidi, meta kowa nige gonowana yogu tamowai.”**

** **13:4:** *Sauwela ye hai ede duwaduwalina wa unai ye pai:* Teina unai Yesu kitakitana meta doha Dius yodi heyayai tauhaina dobidobina hesau. ** **13:8:** *Kowa nige gonowana yogu tamowai:* Teina meta Yesu yona hedehededе wa kaniyona, na Yesu kalinana mamohoina ede, *kabo kowa nige yom tupwa kaliguwai.*

9 Kabo Simona Petelo ye wane, “Guiyau, besi, nige kaegu ta
se bom, na nimagu yo kulugu hinage ku deulidi.”
10 Yesu ye hededebui ye wane, “Kaiteya ye duiko meta
tauna maudoina ne se a'ako, unai taba nige ye dui'uyo, na
kaena se bom mo taba ye deulidi. Komiu maudoimiu ne kwa
a'ako, na kesega mo meta nigele.”
11 Yesu kabina ye kata meta kaiteya kabo kana ye walohai,
ede ye hedede ye wane, “Komiu maudoimiu ne kwa a'ako, na
kesega mo meta nigele.”
12 Yesu kaediyao wa ye deulidi ye gehe, ede yona kwama
wa ye luwui'uyoi na ye uyo yona kabakaikai wa unai, na ye
henamaiyeidi ye wane, “Saha ya ginauli ta kwa nuwatulobai
e nige?
13 Komiu hesagu kwa katai Taulauhekata yo Guiyau. Meta
ye dudulaikalili. Temeta kagu kao ede.
14 Na ena yau, yomi Guiyau yo Taulauhekata, kaemiyao ta
ya deulidi, bena komiu hinage kami kahao kaedi kwa deulidi
yo siya hinage kaemiu se deulidi.
15 Saha ya ginauli ta meta yomi kabakitahai. Unai saha ya
ginauli kalimiuwai ta, hinage bena kwa ginauliwatani.
16 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Heyayai tauhaina nige
ye saekalili na kabo kana tanuwaga. Yo wasa taulaena nige
ye saekalili na kabo tauhetamalina.
17 Na komiu teina nuwatu ta kabidi kwa katako, na ena kwa
ginaulidi, meta kabo gonowana kwa gwauyala.
18 Yau nige komiu maudoimiu ta ya hetahetalagomiu.
Kaiteyadi ya kaisunuwaidi meta kabimiu ya kata. Na teina ta
meta bena kulikuli tabuna ye hemamohoiyei, doha ye wane,
‘Na kaiteya maiyagu pwalawa kesega ka kai, meta kabo ye
hemala kagu waiunu.’ *(Same 41:9)*
19 Teina ta ya hededenonohaidi, na kabo se tubu. Na
huyana se tubu, unai kabo kwa kawamamohoi meta Yau ede
Iya.**
20 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Ena tamowai hesau ya
hetamali na se yogaisini meta yau se yogaisinigau. Yo kaiteya
ye yogaisinigau meta iya tauhetamaligau wa ye yogaisini.”

Yesu kana tauwalohai ye hededenonohai
(Mataiyo 26:20-25, Maleko 14:17-21, Luka 22:21-23)

21 Yesu teina ye hedede na mulinawai nuwana ye pilipili,
ede ye hedede ye wane, “Ya hededemamohoi kalimiuwai:
Luwamiu ta unai hesau kabo kagu ye walohai.”

** **13:19:** *Yau ede Iya:* Tausonoga gwaudi yodi nuwatu meta teina hedehedede ta kaniyona bena, *Yau ede Yaubada.* Na hisa mo yodi nuwatu bena kaniyona ede, *Yau ede Keliso.*

22 Yona hekahekatao wa se haibaibaiwa'uyoidi yo nuwadi
se dagugu teina meta kaiteya hedehededena.
23 Yesu yona hekahekata hesau iya ye gadosisikaliliyei wa
meta dedekanawai ye kenokeno.
24 Ede Simona Petelo nimana unai hekahekata wa ye sik-
watagu na ye hededelau unai ye wane, “Ku henamaiyei,
kaiteya hedehededena.”
25 Kabo ye duihasalilau Yesu unai** na ye henamaiyei ye
wane, “Guiyau, kabo kaiteya?”
26 Yesu ye hededebui ye wane, “Teina pwalawa ta kabo
ya hedakwa disi ne unai na ya mosei tamowai hesau unai
meta iya tamowaina ede.” Na kabo pwalawa tehana wa ye
hedakwa na ye mosei Yudasi Isakaliyota unai, iya Simona
natuna.
27 Huyana Yudasi pwalawa wa ye hai meta Satani ye luwu
kalinawai. Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Saha bena
ku ginauli ne ku ginaulimwamwayauyei.”
28 Taututuli yodi kabakaikai wa unai nige hesau kabina ye
kata idohagi to Yesu doha tenem ye hedede kalinawai.
29 Na hekadi yodi nuwatu bena Yesu yona hedehededе ta
kaniyona ede, “Ku lau na saha gwauyala ta unai ta henuwadi
kabo ku hemaisadi.” Na hekadi yodi nuwatu bena ye lau
taudehadeha yodi ye kainauya. Matawuwuna Yudasi meta
iya yodi moni tobwana taukitahetetena ede.
30 Yudasi pwalawa wa ye kai na mulinawai ede ye pesa ye
lau. Na tenem mahanana ne meta ye tauhemasigiliyako.

Laugagayo hauhauna

31 Yudasi ye laoko, na Yesu ye wane, “Yaubada Tau Natuna
kana kao saesaena mamohoina bena ye hemasalaha, yo saha
kabo ye tubu Tau Natuna kalinawai ne, meta unai kabo
Yaubada kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha.
32 Natuna Yaubada kana kao saesaena mamohoina ye
hemasalahahegehe, kabo Yaubada yona kabikabi unai hi-
nage Natuna kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha,
na taba nige ye pahili.**
33 Natuguwao, huyakubwakubwa mo yau maiyamiu kabo
ta miya. Na komiu kabo kwa wasewaseneigau. Na Dius
tauwoyaidi meta yodi ya hedehededeko, na komiu hinage
teina yomiu ya hedehededе: Yau yogu kabalau ne meta
komiu taba nige gonowana unai kwa lau.

** **13:25:** *Ye duihasalilau Yesu unai:* Kaikaigogo hededehemasalahana ku hasili.

** **13:32:** *Yaubada yona kabikabi unai hinage Natuna kana kao saesaena mamohoina ye hemasalaha:* Hedehededе ta kaniyona ede huyana Yesu kabo ye uyo Tamana unai meta yona kabaloina saesaena wa ye mose'uyoi kalinawai. (Yowane 17:5)

34 Teina ta laugagayo hauhauna ya leyawa: Bena kwa
haigadogadosisi'uyoigomiu, doha yau ya gadosisiyeigomiu
ne. Unai komiu bena kwa haigadogadosisi'uyoigomiu.
35 Ena komiu kwa haigadogadosisi'uyoigomiu, kabo ta-
mowai maudoidi kabina se kata meta komiu yau yogu heka-
hekatao."

Yesu Petelo yona uhala ye hededenonohai
(Mataiyo 26:31-35, Maleko 14:27-31, Luka 22:31-34)

36 Simona Petelo Yesu ye henamaiyei ye wane, "Guiyau,
kowa kabo haedi ku lau?" Yesu ye hededebui ye wane, "Yogu
kabalau ne meta teina mahana ta unai nige gonowana ku
hemuliwatanigau, na muliwai kabo ku hemuliwatanigau."
37 Petelo ye henamaiyei ye wane, "Guiyau, idohagi to teina
mahana ta unai taba nige gonowana ya hemuliwatanigo?
Yau meta ya nonohako kabo ya boita kowa hesabam."
38 Na kabo Yesu ye hededebui ye wane, "Mamohoi, kabo
ku boita yau hesabagu? Ya hededemamohoi kalimwai: Teina
boniyai ta unai pwaole hakiyana sola nige ye dou, na kabo ku
uhalaeigau ma haiyona."

14

Yesu meta kedana, na unai ta lau ta lage Yaubada yona tehawai

1 "Tabu kwa nuwadubu, Yaubada kwa sunumaei yo yau
hinage kwa sunumaeigau.
2 Tamagu yona numa unai meta dahala gwaudi. Ena taba
teina ta nige mamohoi, meta nige gonowana ya hedede bena
ya lau temenai kabo yomi dahala ya kabinonohaidi.
3 Na ena ya lau yomi dahala ya kabinonohaidi, kabo hinage
ya uyoma ya haigomiu, na yau haedi yogu kabamiya meta
komiu hinage kabo temenai.
4 Yo idohagi kabo kwa lau magaina ne unai meta kedana
kabina kwa katako."
5 Tomasi ye hededelau Yesu unai ye wane, "Guiyau, yom
kabalau ne nige kabina ka kata. Idohagi kabo kedana kabina
ka kata?"
6 Yesu ye hededebui ye wane, "Yau kedana ede, yo yau
mamohoina ede, yo yau maulina ede. Nige gonowana hesau
ye bom ye lau Tamagu unai, na yau ya bom mo kedana ede.
7 Ena taba mamohoi komiu kabigu kwa kata, komiu hinage
tamagu kabo kabina kwa kata. Teina mayadai ta unai ye lau
ne meta iya kabina kwa kata yo hinage kwa kitayako."
8 Pilipo ye wane, "Guiyau, taba tamam ku hekitagai, na
kabo takiyede."

9 Yesu ye hededebui ye wane, “Pilipo, huyalohaloha yau
maiyamiu ta miyamiya. Na idohagi to nige kabigu ku kata?
Kaiteya ye kitagau meta Tamagu ye kita. Na idohagi to ku
wane, ‘Taba tamam ku hekitagai’?
10 Kana kao doha nige ku kawamamohoi meta yau ede
Tamagu unai, yo Tamagu ede yau kaliguwai. Hedehededе
maudoidi ya hedehedededi ne meta nige yau ya bom yogu
hedehededе, na Tamagu kaliguwai ye miya ta meta iya yona
paisowa ne tauginaulidi ede.
11 Bena kwa kawamamohoi meta yau ede Tamagu unai,
yo Tamagu ede yau kaliguwai. Ena nige gonowana yogu
hedehededе ta kwa kawamamohoiyeidi, takiyede, na laulau
gigigigibwalidi ya ginaulidiko wa debadiwai kwa kawa-
mamohoiyeigau.
12 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kaiteya ye sunuma
kaliguwai kabo saha ya ginaulidiko wa hinage ye ginaulidi.
Yo kabikabi hekadi ye ginaulidi kabo se saekalili na kabo saha
yau ya ginaulidi wa. Matawuwuna ede yau meta ya laulau
Tamagu unai.
13 Na saha kwa kaibwadaidi yau hesaguwai, kabo ya gin-
aulidi. Tenem unai kabo Tamagu hedebasaena ya helaki.
14 Mamohoi, yau hesaguwai ginauli saha kwa kaibwadaidi,
kabo ya ginaulidi.”

Yaluwa Tabuna hededehesunumana

15 “Ena kwa gadosisiyeigau, bena yogu laugagayo kwa
kawakabiyeidi.
16 Na yau kabo Tamagu ya kaibwadai na kami sagu hesau
ye hetamaliyawa, na iya kabo maiyamiu ye lau ee huya nige
kana siga.
17 Iya ede hedehededе mamohoina Yaluwana.** Tanoubu
ta tamowaidiyao nige gonowana iya se hai, matawuwuna ede
nige se kita yo nige kabina se kata. Na komiu iya kabina kwa
kata, matawuwuna ede iya maiyamiu na huya matada ne
unai kabo nuwamiu ne unai ye miya.
18 Yau taba nige ya laugabaegomiu doha dabudabule, na
kabo ya uyoma kalimiuwai.
19 Huyakubwakubwa mo na mulinawai tanoubu ta kabo
taba nige se kitagau, na komiu kabo kwa kitagau. Yau ya
mauli, unai komiu hinage kabo kwa mauli.

** **14:17:** *Hedehededе mamohoina Yaluwana* meta Yaluwa Tabuna kana paisowa ye hededehemasalaha, iya ede Yesu hedehededena mamohoina tauhededehe-masalahana. Matawuwuna Yesu iya mamohoina ede (Yowane 14:6).

20 Tenem mayadaina ne unai** komiu kabo kwa nuwat-
ulobai meta yau ede Tamagu unai, yo komiu ede yau
kaliguwai, yo yau ede komiu kalimiuwai.
21 Kaiteya yogu laugagayo ye hai yo ye kawakabiyei meta
iya taugadosisiyeigau ede. Na kaiteya ye gadosisiyeigau,
Tamagu kabo iya ye gadosisiyei, yo yau hinage kabo ya
gadosisiyei yo ya hemasalahagau iya kalinawai.”
22 Na kabo Yudasi (iya nige Yudasi Isakaliyota) ye wane,
“Guiyau, matawuwuna saha to bena ku hemasalahago kai ka
bom kalimaiwai na nige bena tanoubu maudoina kalidiwai?”
23 Na Yesu ye hededebui ye wane, “Ena tamowai hesau
ye gadosisiyeigau, iya kabo yogu lauhekata wa ye kawak-
abiyeidi. Tamagu kabo ye gadosisiyei, yo Tamagu maiyagu
kabo ka laoma iya maiyamai ka miya.
24 Na kaiteya nige ye gadosisiyeigau, taba nige yogu
lauhekata wa ye kawakabiyedi. Na yogu lauhekata meta nige
yau yogu, na Tamagu iya tauhetamaligau wa yona lauhekata.
25 Yau teina sola ma miyagu maidamiu ta na ginauli mau-
doidi ta ya hedededi kalimiuwai.
26 Na yau hesaguwai Tamagu kabo kami sagu ye
hetamaliyawa. Iya ede Yaluwa Tabuna. Iya kabo
ginauli maudoidi udiyedi ye hekatagomiu yo ginauli
maudoidi ya hededediko wa kabo nuwamiu ne udiyedi
ye henuhenuwaisinidi.
27 Nuwadaumwali ya tole kalimiuwai, yogu
nuwadaumwali ta ya leyawa. Yau nuwadaumwali ya leyawa
ta nige doha tanoubu ye leyawa ne. Tabu nuwamiyao kwa
hepilipilidi yo kwa matausi.
28 Saha ya hedededi wa komiu kwa lapuidiko doha ya
wane, ‘Ya laugabaegomiu, na kabo ya uyoma kalimiuwai.’
Ena taba kwa gadosisiyeigau, kabo kwa gwauyala meta ya
laulau Tamagu unai, matawuwuna iya ye saekalili na kabo
yau.
29 Saha kabo se tubu meta ya hededenonohaidiko kalimi-
uwai. Na huyana se tubu kabo kwa sunumaeigau.
30 Yau taba nige gonowana ya hedehededekalili kalimi-
uwai, matawuwuna ede tanoubu ta kana tanuwaga ye lao-
laoma. Iya nige yona gigibwali gonowana bena kabo ye
saedikwaigau.
31 Na tanoubu maudoina bena kabina se kata meta yau
Tamagu ya gadosisiyei, unai ede Tamagu saha ye hedededi
wa ya ginauliwatanidi.
Kwa laoma, ta pesa ta lau.”

** **14:20:** *Tenem mayadaina ne unai:* Tausonoga hekadi yodi nuwatu meta teina hedehedede ta kaniyona bena, *Yesu yona tolo'uyo mayadaina wa.*

15

Yesu wine mamohoina ede

1 “Yau wine mamohoina ede, na Tamagu iya wine ta tauki-
taheteteena.
2 Ena laga hesau kaliguwai na nige ye kaniyo meta kabo
ye bolihai. Na laga kanikaniyodi ne ye boliyawasidi kabo se
kaniyonamwanamwa.
3 Na komiu kwa a'ako** yogu hedehedede ya hedededi
kalimiuwai wa debadiwai.
4 Kwa miyatahitahi kaliguwai, na kabo ya miyatahitahi
kalimiuwai. Taba laga hesau ye miyasuwala, meta taba
nige kaniyona. Na bena ye miya wine ne unai, kabo ye
kaniyo. Gonogonowana doha komiu bena kwa miyatahitahi
kaliguwai, kabo kwa kaniyo.
5 Yau winena ede na komiu meta laganao. Ena tamowai
hesau ye miyatahitahi kaliguwai na yau iya unai, kabo ye
kaniyo namwanamwakalili. Ena nige kwa patu kaliguwai,
meta taba nige kwa kaniyo.
6 Ena tamowai hesau nige ye miyatahitahi kaliguwai, iya
meta kabo doha wine lagana se gabaeihesuwala na ye pogi.
Wine lagadi pogipogidi ne kabo se tanogogoidi na se gabal-
aedi kaiwa kalakalasina unai na se kalasi.
7 Ena komiu kwa miyatahitahi kaliguwai yo yogu hedehed-
ede se miya kalimiuwai, meta saha kwa henuwadi na kwa
kaibwadaidi, Tamagu kabo ye lediwa.
8 Ena komiu kwa kaniyonamwanamwa, unai kabo kwa
hemasalaha'uyoigomiu meta komiu yogu hekahekatao
mamohoidi. Teina unai kabo Tamagu hedebasae lakilakina
ye hai.
9 Tamagu ye gadosisiyeigau, gonogonowana doha yau hi-
nage ya gadosisiyeigomiu. Bena yogu gadosisi ne unai kwa
miyatahitahi.
10 Ena komiu yogu laugagayo ta kwa kawakabiyeidi, komiu
kabo yogu gadosisi ne unai kwa miyatahitahi, doha hinage
yau Tamagu yona laugagayo ya kawakabiyeidi na yona ga-
dosisi ne unai ya miyatahitahi.
11 Teina hedehedede ta ya hedededi kalimiuwai
matawuwuna ya henuwa bena yogu gwauyala kabo ye miya
kalimiuwai na yomi gwauyala ne meta kabo ye lakikalili.
12 Yogu laugagayo ede teina: Bena kwa haigadogado-
sisi'uyoigomiu doha ya gadosisiyeigomiu ta.

** **15:3:** *Kwa a'ako:* Huyana koya taukitahetetena laga kanikaniyodi ye boliyawasidi meta se wane, *laga ye he'a'a.* Na hekahekatao wa Yesu yona hedehedede wa se lapuidi yo se miyawatanidi na teina unai Yesu ye he'a'adi na se kaniyonamwanamwa, iya ede yodi mauli se namwa yo se dudulai.

13 Gadosisi lakilakikalilina kabahemasalahana ede bena
taba tamowai hesau ye boita kehanao hesabadi.
14 Ena yogu hedehedede ta kwa ginauliwatanidi, meta
komiu kehaguwao mamohoidi.
15 Yau taba nige huya hesau'uyo ya kataigomiu yogu
heyayai tauhaidi, matawuwuna ede heyayai tauhaina nige
kabina ye kata saha kana tanuwaga ye ginaginaulidi ne. Na
ya kataigomiu kehaguwao, matawuwuna ede ginauli mau-
doidi Tamagu unai ya lapuidi wa meta ya hemasalahadiko
kalimiuwai.
16 Komiu nige kwa kaisunuwaigau, na yau ya
kaisunuwaigomiu, bena kwa lau kaniyomiu kwa toledi,
na kaniyomiu ne kabo se miyahai. Yo ya kaisunuwaigomiu
bena saha kwa kaibwadai yau hesaguwai ne, Tamagu kabo
ye leyawa.
17 Teina ta yau yogu laugagayo ede: Bena komiu kwa
haigadogadosisi'uyoigomiu.”

Tanoubu ta yodi hewaiunu hekahekatao udiyedi

18 *[Na Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane,]* “Ena
tanoubu tamowaidiyao ta se subugomiu, kabo kwa nuwatui
meta yau se sububagunaegauko.
19 Ena taba komiu tanoubu ta yona, kabo ye gado-
sisiyeigomiu doha iya yona mamohoidi. Na komiu meta nige
tanoubu ta yona, na tanoubu ta unai ya kaisunuwaigomiu.
Debanawai tanoubu ta ye subugomiu.
20 Hedehedede ya hedededi kalimiuwai wa bena kwa
nuwanuwatuidi, doha ya wane, ‘Heyayai tauhaina meta nige
ye saekalili na kabo kana tanuwaga.’ Ena se hekamkam-
nagau, meta komiu hinage kabo se hekamkamnagomiu.
Ena yogu lauhekata se kawakabiyeidi, hinage komiu yomi
lauhekata kabo se kawakabiyeidi.
21 Yau hesagu debanawai kabikabi ne kabo se ginaulidi
kalimiuwai, matawuwuna ede tauhetamaligau nige kabina
se kata.
22 Taba ena nige ya dobima yo ya hededelau kalidiwai, siya
yodi ba'aya taba nige giluna kalidiwai. Na ya dobima yo ya
hededelau kalidiwai, ede siya nige gonowana yodi ba'aya ne
se kaihalei.
23 Na kaiteya ye subugau, iya hinage Tamagu ye subu.
24 Yau laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi doha nige ta-
mowai hesau gonowana ye ginaulidi. Na ena taba nige ya
ginaulidi kalidiwai, kabo siya yodi ba'aya taba nige giluna
kalidiwai. Na laulau gigigigibwalidi ta se kitadiko, iyamo yau
yo Tamagu se subugai.
25 Na se subugau, ede Dawida saha ye kuli yodi kulikuli
tabudi udiyedi wa meta se hemamohoiyei, doha ye wane,

‘Siya yodi subugau ne meta nige kaniyona.’ *(Same 35:19, Same 69:4)*

26 Yau kabo kami sagu** Tamagu unai wa ya hetamaliyama kalimiuwai. Iya ede hedehededе mamohoina Yaluwana, kabo Tamagu unai ye dobima. Iya kabo kagu kao maudoina tauhemasalahana.

27 Na komiu hinage bena kwa hededehemasalahagau tamowai kalidiwai, matawuwuna yogu paisowa huyahetubuna unai ye laoma teina meta komiu maidaguwao.

16

1 Teina ginauli maudoidi ta ya hedededi kalimiuwai, to taba nige *[ginauli saha hesau debanaena na]* sunuma kwa lausuwalaei.

2 Dius tamowaidi kabo sunago udiyedi se hepesagomiu. Yo hinage huyana ede ye laolaoma kabo se koihemwaloigomiu. Na laulau ta tauginaulina meta kabo yodi nuwatu bena unai Yaubada se kaihelahui.

3 Na ginauli yababadi ta se ginaulidi, matawuwuna ede Tamagu yo yau nige kabimai se kata.

4 Teina nuwatu ta ya hededediko kalimiuwai, na huyana se tubu kabo kwa nuwatulobai meta ya hededediko kalimiuwai. Huya bagubagunana unai ye laoma ee teina meta nuwatu ta nige ya hedededi kalimiuwai, matawuwuna yau ede sola maidamiu.”

Yaluwa Tabuna yona paisowa

5 *[Kabo Yesu ye wane,]* “Nige bayaona kabo ya laugabaegomiu na ya lau tauhetamaligau wa unai, na iyamo komiu nige hesau bena ye henamaiyeigau ye wane, ‘Kowa kabo haedi ku laulau?’

6 Kwa nuwadubukalili, matawuwuna ede teina nuwatu ta ya hededediko kalimiuwai.

7 Na yau meta hedehededе mamohoina ya hedede: Ya laugabaegomiu ne meta komiu yomi namwanamwa hesabana. Taba ena yau nige ya laugabaegomiu, kami sagu meta nige gonowana ye laoma. Na ena yau ya lau, kabo kami sagu ne ya hetamaliyama.

8 Huyana ye laoma kabo tamowai maudoidi tanoubu ta unai nuwamasalaha ye moseidi na ba'aya yo miyamiyadudulai yo hekasa se nuwatulobaidi.

9 Ba'aya unai kabo ye hemasalaha kalidiwai meta *[yodi ba'aya mamohoina ede]* nige se kawamamohoiyeigau.

** **15:26:** *Kami sagu,* iya ede Yaluwa Tabuna Yesu ye hededehesunumayako Yowane 14:16-18,26 udiyedi.

10 Miyamiyadudulai unai kabo ye hemasalaha kalidiwai
meta *[yau miyamiya dudulaina tamowaina,]* matawuwuna
ede yau ya lau Tamagu unai, yo taba nige gonowana kwa
kita'uyoigau.
11 Yo Yaubada yona hekasa unai kabo ye hemasalaha
kalidiwai *[meta Yaubada kabo hinage tamowai ye hekasadi,]*
matawuwuna ede tanoubu ta yona wasawasa** ye
hekasayako.
12 Yau kaliguwai nuwanuwatu se bado bena kabo ya hed-
ededi kalimiuwai. Na se badokalili, unai nige gonowana
maudoidi kwa nuwatuhekahinidi.
13 Na huyana hedehedede mamohoina Yaluwana ne ye
laoma, iya kabo hedehedede mamohoidi maudoidi udiyedi
ye henuwatulobaigomiu. Iya taba nige ye bom yona
nuwatuwai ye hedehedede, na saha Yaubada unai ye lapuidi
kabo ye hedededi, yo saha kabo se tubu matada ne udiyedi ye
hekatagomiu.
14 Saha ya hedededi hedehedede mamohoina Yaluwana
kalinawai, kabo ye hemasalahadi kalimiuwai. Tenem unai
kabo hedebasaegau ye helaki.
15 Ginauli maudoidi Tamagu kalinawai ne meta yau yogu.
Unai ede ya wane, 'Yaluwa ne kabo kaliguwai yogu hedehed-
ede ye haidi na ye hemasalahadi kalimiuwai.' "

Nuwadubu ye bui ye hemala gwauyala

16 *[Na Yesu yona hedehedede wa ye tubei ye wane,]*
"Huyakubwakubwa mo mulinawai taba nige kwa kitagau,
yo huyakubwakubwa mo na mulinawai kabo kwa
kita'uyoigau."
17 Yona hekahekatao hekadiyo se henahenamai'uyoidi se
wane, "Teina yona hedehedede ta kaniyodi saha? Doha
ye wane, 'Huyakubwakubwa mo mulinawai taba nige kwa
kitagau, yo huyakubwakubwa mo na mulinawai kabo kwa
kita'uyoigau.' Yo hinage ye wane, 'Matawuwuna ya laulau
Tamagu unai.' "
18 Siya sola se henahenamai'uyoidi se wane, "Teina hede-
hedede ta 'Huyakubwakubwa mo' meta kaniyona ede saha?
Saha ye hedehededed ne nige ka nuwatulobaidi."
19 Yesu ye kitadi meta se henuwa bena se henamaiyei ede
ye wane, "Kabina ya kata meta yogu hedehedede ta kwa het-
ahetaladi, doha ya wane, 'Huyakubwakubwa mo mulinawai
taba nige kwa kitagau, yo huyakubwakubwa mo na muli-
nawai kabo kwa kita'uyoigau.' Yo kwa henuwa kaniyona
bena kabina kwa kata.

** **16:11:** *Tanoubu ta yona wasawasa* meta Satani.

20 Ya hededemamohoi kalimiuwai: Kabo kwa dou yo
kwa nuwadubu, na tanoubu ta tamowaidiyao kabo se
gwauyala. Komiu kabo kwa nuwadubukalili, na iyamo yomi
nuwadubukalili ne kabo ye bui na ye hemala yomi gwauyala.
21 Waihiu diyadiyakana bena ye labalaba meta kabo ye
kamkamnakalili, matawuwuna yona labalaba mahanana ye
lage. Na huyana natuna ye labasi meta yona kamkamna wa
ye nuwaluluhiyei, matawuwuna ede natuna wa ye labasiya-
mako tanoubu ta unai. Teina ta meta ye hemala yona
gwauyala.
22 Doha hinage komiu: Teina ta meta yomi nuwadubulak-
ilaki huyana. Na huya hesau kabo ya kita'uyoigomiu. Kabo
kwa gwauyala, na yomi gwauyala ne taba nige hesau ye
haigabaei kalimiuwai.
23 Tenem mayadaina ne unai komiu taba nige saha hesau
kwa kaibwadai'uyoi kaliguwai. Ya hededemamohoi kalim-
iuwai: Saha kwa kaibwadai Tamagu unai yau hesaguwai
kabo ye leyawa.
24 Na ye laoma ee teina, komiu sola nige saha hesau kwa
kaibwadai yau hesaguwai. Kwa kaibwada Yaubada unai,
kabo kwa hai, unai kabo kwa gwauyalakalili.

25 Ye laoma ee teina hedehedede palabole udiyedi ya hed-
ede kalimiuwai. Na mayadaina ede ye laolaoma unai taba
nige ya hededepalabole'uyo, na unai kabo Tamagu ya hed-
edehemasalahamamohoiyei kalimiuwai.
26 Tenem mayadaina ne unai yau hesaguwai kabo kwa
kaibwada. Nige ya wane, kabo yau ya kaibwada Tamagu unai
komiu hesabamiu.
27 Taba nige! Tamagu iya ye gadosisiyeigomiu,
matawuwuna ede komiu kwa gadosisiyeigau yo kwa
kawamamohoi meta yau Yaubada unai ya laoma.
28 Mamohoikalili, yau Yaubada unai ya laoma, na ya lao-
mako tanoubu ta unai. Na tanoubu ta kabo ya laugabaei ya
uyo Tamagu unai.”

29 Kabo Yesu yona hekahekatao wa se wane, “Teina yom
hedehedede ta meta se masalahakalili, nige doha palabole
udiyedi ku hedehedede.
30 Na ka nuwatulobai meta kowa ginauli maudoidi kabidi
ku katakalili. Unai nige gonowana kai taba bena henamai
hesau unai ka henamaiyeigo. Teina debanawai ka kawa-
mamohoi meta kowa mamohoi Yaubada unai ku laoma.”
31 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Na kabotaki kwa
kawamamohoi!
32 Na huyana ede ye laolaoma, na iya ede ye lagemako,
na unai kabo kwa tatagwaligwali, hesau hesau ye lau yona

kabamiya unai. Kabo kwa laugabaeigau na yau ya bom. Na iyamo yau nige ya bom, na Tamagu meta iya ede maidagu.
33 Teina nuwanuwatu ta ya hedededi kalimiuwai, unai kabo nuwadaumwali kwa hai yau kaliguwai. Tanoubu ta unai komiu kabo pilipili kwa hekalodi. Na nuwamiu se bayao! Matawuwuna yau tanoubu ta wasawasana ya saedik-waiyako.”

17

Yesu yona tapwalolo lakilakina

Yesu ye bom yona ye kaibwada

1 Teina hedehedede ta mulidiwai Yesu ye kaikewasae galewa ne unai na ye tapwalolo ye wane,

“Tamagu, huyana wa ye lagemako. Natum kana kao saesaena mamohoina ku hemasalaha, na unai kabo Natum hinage kam kao saesaena mamohoina ye hemasalaha.

2 Kowa gigibwali ku leyama, unai ya hemala tamowai maudoidi kadi tanuwaga. Kaniyona ede mauli nige kana siga bena kabo ya moseidi tamowai maudoidi ku ledima wa kalidiwai.

3 Teina meta mauli nige kana siga ede: Kowa ku bom Yaubada mamohoina yo yau, Yesu Keliso, yom hetaheta-mali tamowaina, bena kabida se kata.

4 Paisowa ku ledima wa ya ginaulihegehediko. Na teina paisowa ta udiyedi kam kao saesaena mamohoina ya hemasalaha tanoubu ta unai.

5 Huyana tanoubu sola nige ye tubu, meta yau maidam na yogu kabaloina saesaena wa kaliguwai. Unai ya kaib-wadaigo huyana ya lage kowa kalimwai bena yogu kabaloina saesaena wa ku hai'uyoiyama kaliguwai.”

Yesu yona hekahekatao yodi ye kaibwada

6 “Tamagu, tanoubu ta unai tamowai hekadi ku kaisunuwaidi bena yogu tamowai. Siya kowa yom tamowai, na ku ledima kaliguwai, na yom hedehedede se kawakabiyedi. Siya kalidiwai meta kowa kam kao mamohoina** ya hemasalaha.

7 Kabina se kata meta ginauli maudoidi ku ledima wa, siya kowa kalimwai se laoma.

8 Matawuwuna hedehedede ku ledima wa ya moseidi kalidiwai na se haidi. Yo kabina se katakalili meta kowa kalimwai ya dobima. Yo se kawamamohoi meta kowa ku hetamaligau.

** **17:6:** *Kam kao mamohoina:* Kalina Giliki unai se kuli, *hesam.*

9 Siya yodi ya tapwalolo. Nige tanoubu ta maudoina
yodi ya tapwalolo, na siya kaiteyadi ku ledima wa yodi,
matawuwuna ede siya kowa yom.
10 Siya maudoidi kaliguwai ne kowa yom, yo maudoidi
kalimwai ne meta yau yogu. Na yodi miyamiya ne udiyedi
kagu kao saesaena mamohoina se hemasalaha tamowai ka-
lidiwai.
11 Yau kabo tanoubu ta ya laugabaei, na ya laolaowa
kalimwai, na siya meta kabo sola tanoubu ta unai se
miyamiya. Tamagu, kowa tabuna. Hesam ku leyama wa
debanaena ede ta nuwakesega. Na ya kaibwadaigo bena yom
gigibwali unai** yodi ku laugudugudu, to se nuwakesega
doha kowa yo yau.
12 Huyana yau maiyadi meta yababa udiyedi ya tolotau-
nidi yo ya kitahetetenamwanamwaedi hesa ku leyama wa
unai. Nige hesau ya hetaukwadalele, na iya hekamkamna
tauhekalona ne ye bom mo. Teina unai ede kulikuli tabuna
wa ye hemamohoiyei.
13 Yau meta ya laolaowa kalimwai, na sola tanoubu ta
unai ma miyagu, na teina nuwatu ta ya hedededi kalidiwai,
na bena yogu gwauyalalakilaki unai se miya.
14 Yau yom hedehedede wa ya moseidiko kalidiwai, na
tanoubu tamowaidi meta siya se subudi, matawuwuna siya
nige tanoubu ta yona doha yau nige tanoubu ta yona.
15 Yau nige ya kaibwadaigo bena tanoubu ta unai ku
haigabaeidi, na ya kaibwadaigo bena tauyababa yona gigib-
wali unai kowa ku laugudugudui di.
16 Siya nige tanoubu ta yona, doha yau nige tanoubu ta
yona.
17 Taba hedehedede mamohoina unai ku saguidi na se
hemala yom tamowai mamohoidi.** Kowa yom hedehedede
meta hedehedede mamohoina ede.
18 Kowa ku hetamaligau ya dobima tanoubu ta, unai yau
hinage ya hetamalidi se lau tanoubu ta unai.
19 Siya debadiwai ede yau ya mosegabaei'uyoigau kowa
kalimwai, unai bena siya kabo hinage ya moseidi kalimwai
na siya mamohoi yom tamowai.”

Yesu tausunumaena maudoidi yodi ye kaibwada

20 “Tamagu, yogu kaibwada ta nige yogu hekahekatao se
bom hesabadi, na hinage wasa ta yodi hewasana unai na
kaiteyadi se kawamamohoiyeigau meta yodi ya kaibwada.

** **17:11:** *Yom gigibwali unai:* Yowane ye kuli, *yodi ku laugudugudu hesam unai. Buka Dimdim hekadi hedehedede ta yodi kulibuina udoi, ede se kuli, yodi ku laugudugudu na kalimwai se miyatahitahi.* ** **17:17:** *Se hemala yom tamowai mamohoidi:* Hetabu hedededehemasalahana ku hasili.

21 Na ya kaibwadaigo meta maudoidi kabo se nuwakesega, doha kowa ede kaliguwai yo yau ede kalimwai. Siya hinage bena kalidawai, unai tanoubu maudoidi kabo se kawamamohoi meta kowa ku hetamaligau.

22 Yogu kabaloina saesaena gigibwalina maudoina ku haiyama wa ya hekawalaei kalidiwai. Tenem unai bena siya se nuwakesega doha kita meta kesega.

23 Ede yau kalidiwai yo kowa ede kaliguwai. Taba siya se nuwakesegamamohoi, na unai bena tanoubu maudoina kabina se kata meta kowa ku hetamaligau, yo ku gadosisiyeidi gonogonowana doha yau ku gadosisiyeigau.

24 Tamagu, ya henuwa bena tamowai ku ledima wa maidaguwao yogu kabamiya ne unai, to yogu kabaloina saesaena wa se kita. Yogu kabaloina saesaena wa ku leyama, matawuwuna ku gadosisibagunaegau na kabo tanoubu ta ye tubu.

25 Tamagu, kowa ku dudulaikalili. Tanoubu ta kowa nige kabim se kata, na yau kabim ya kata, yo siya tausunumaegau kabina se kata meta kowa ku hetamaligauma.

26 Ye laoma teina ede kam kao ya hemasalaha kalidiwai, na sola kabo ya hemahemasalaha'uyoigo kalidiwai, na unai ede bena se haigadogadosisi'uyoidi doha kowa ku gadosisiyeigau, yo yau kabo kalidiwai.”

18

Yesu se kabihekahini
(Mataiyo 26:47-56, Maleko 14:43-50, Luka 22:47-53)

1 Huyana Yesu ye tapwalologehe maiyana hekahekatao se dalahai na Kidilona gonuna unai se taukawasi se lau teha hesau unai. Na temenai meta olibe yaowana hesau, ede maiyana hekahekatao wa se lulau unai.

2 Yudasi iya Yesu kana tauwalohai wa meta tenem teha ne kabina ye kata, matawuwuna ede Yesu maiyana hekahekatao huya hekadi temenai se laolaomagogoi.

3 Ede ye laoma na tau'iyala bodadi yo taukaitalasam tauwoyaidi yo Paliseya yodi taupaisowa hekadi maiyanao. Na osili, lampa yo kaba'iyala gogodi se baheidi, na ye woyaidi se lau se lage tenem olibe yaowana ne unai.

4 Ginauli maudoidi kabo se tubu Yesu kalinawai ne kabidi ye katako, ede ye lau na ye henamaiyeidi ye wane, “Kaiteya hesabana kwa laoma?”

5 Se hededebui se wane, “Yesu Nasaleta tamowaina wa.”

Yesu ye wane, “Yau tamowaina ede.” Na Yesu kana tauwalohai Yudasi meta menai maiyanao se totolo.

6 Huyana Yesu ye wane, “Yau tamowaina ede,” taulaoma wa se mulisigisigi yo se gulidobi bwatano wa unai.

7 Yesu ye henamai'uyoidi ye wane, “Kaiteya hesabana kwa laoma?”
Ede se wane, “Yesu Nasaleta tamowaina wa.”
8 Yesu ye wane, “Ya hededeyako kalimiuwai meta yau tamowaina ede. Ena yau ya bom kwa wasewaseneigau, yogu tamowai ta kwa kabigabaeidi se lau.”
9 Teina ye tubu meta iya yona hedehededе wa ye hemamohoiyei, doha ye wane, “Tamowai ku ledima wa ya kitahetetenamwanamwaedi na nige hesau ya hetaukwadalele.”
10 Na Simona Petelo iya yona kelepa kalinawai ye lausini ede taukaitalasam saesaena yona heyayai tauhaina beyakahatuna ye boli'utusi. Heyayai tauhaina wa hesana ede Malakasi.
11 Kabo Yesu ye hededelau Petelo unai ye wane, “Yom kelepa ne ku tole'uyoi kabahaina ne unai! Matawuwuna ede kamkamna keyakana Tamagu ye leyama ta, taba unai ya numa.”

Yesu se woyalaei Anase unai
(Mataiyo 26:57-58, Maleko 14:53-54, Luka 22:54)

12 Na kabo tau'iyala bodadi maiyadi kadi tanuwaga yo Dius tauwoyaidi yodi taupaisowa wa Yesu se hai yo nimana se paidi.
13 Na bagubaguna meta se woyalaei Kaiyapasi bwasiyana Anase unai. Kaiyapasi iya taukaitalasam saesaena tenem bolimaina ne unai.
14 Na iya ede ye hededelau Dius tauwoyaidi udiyedi ye wane, “Ye namwakalili taba tamowai kesega ye boita tamowai maudoida hesabada.”

Petelo yona uhala bagubagunana
(Mataiyo 26:69-70, Maleko 14:66-68, Luka 22:55-57)

15 Simona Petelo yo hekahekata hesau Yesu se hemuliwatani. Na hekahekata hesau wa Yesu ye hemuliwatani se mwalae taukaitalasam saesaena yona bakubaku ne unai, matawuwuna taukaitalasam saesaena wa** tenem hekahekata ne kabina ye kata.
16 Na Petelo meta dagela ne unai ye nayanaya, ede hekahekata hesau wa iya taukaitalasam saesaena kabina ye kata'usi wa ye uyo kawakeda wa na ye hededelau kawakeda taukitahetetena waihiuna kalinawai bena taba Petelo ye mwalae.

** **18:15:** *Taukaitalasam saesaena wa,* iya ede Anase. Iyamo lausoisoi 13 unai ta hasili meta tenem bolimaina ne unai taukaitalasam saesaena ede Kaiyapasi. Na Anase meta iya taukaitalasam saesaena bagubagunana, na sola hesa ne ye kabikabihekahini na Yesu se woyalae unai. Iya teinai Yesu ye henamaibuibui. (Yowane 18:19,24, Luka 3:2, yo Apostolo 4:5).

17 Waihiu kawakeda taukitahetetena wa Petelo ye
henamaiyei ye wane, “Na kowa hinage Yesu yona hekahekata
hesau?”
Iya ye hededebui ye wane, “Yau nige.”
18 Huyana ne meta huyagwagwama, ede heyayai tauhaidi
hekadi yo tauwoyawoya yodi taupaisowa wa kaiwa se yuhi
na se tolohetakikili se kaikaimwaiga. Na Petelo hinage ye
tololau ede maiyadi se kaimwaiga.

Taukaitalasam saesaena bagubagunana wa Yesu ye henamaiyei
(Mataiyo 26:59-66, Maleko 14:55-64, Luka 22:66-71)

19 Na kabo taukaitalasam saesaena Yesu yona hekahekatao
yo yona lauhekata debadiwai ede ye henamaibuibui.
20 Ede Yesu ye hededebui ye wane, “Yau huya badobado
sunago yo Numa Tabuna udiyedi ya laulauhekata. Menai kita
Dius yoda tamowai se laolaomagogoi, na ya laulauguguya-
masalaha tamowai maudoidi kalidiwai. Nige ginauli hesau
ya hededewadawadamyei.
21 Idohagi to ku henamaiyeigau? Yogu hedehedede taula-
puidi ne ku henamaiyeidi. Yogu hedehedede meta kabidi se
katakalili.”
22 Na taukaitalasam saesaena wa yona taupaisowa hesau
Yesu dedekanawai ye totolo na yona hededebui wa ye la-
pui ede nimanawai ye laupapali, na ye wane, “Idohagi to
taukaitalasam saesaena unai ku hedede doha teina?”
23 Yesu ye hededebui ye wane, “Ena taba hedehedede ta ya
hedede ne unai ya laupwano, yogu laupwano saha bena ku
hededehemasalaha. Na taba saha ya hedededi ne mamohoi,
ye saha to ku laupapaligau?”
24 Yesu meta nimana sola ma paipaidi, na Anase iya ye
hetamalilae taukaitalasam saesaena Kaiyapasi unai.

Petelo yona uhala helabuina yo hehaiyonana
(Mataiyo 26:71-75, Maleko 14:69-72, Luka 22:58-62)

25 Simona Petelo ye tolo na ye kaikaimwaiga, na
taukaimwaiga hekadi wa se henamaiyei se wane, “Kowa
hinage yona hekahekatao wa hesauna?”
Petelo ye uhala ye wane, “Yau nige.”
26 Na tamowai beyana Petelo ye boli'utusi'usei wa ke-
hana hesau iya hinage taukaitalasam saesaena yona heyayai
tauhaina, ye hededebayao ye wane, “Ya nuwatui meta kowa
ya kitago Yesu maiyam olibe yaowana wa unai.”
27 Na Petelo ye uhala'uyo, na mahanana ne unai meta
pwaole hakiyana ye dou.

Yesu Pilato matanawai ye tolo
(Mataiyo 27:1-2,11-14, Maleko 15:1-5, Luka 23:1-5)

28 Na kabo Dius tauwoyaidi wa Yesu maiyadi Kaiyapasi
yona numa se pesagabaei na se lau Loma yodi gabana yona
kabaloina numana lakilakina unai. Mala ye tom na malatom-
tom gagilina unai, na Dius tauwoyaidi nige se mwalae
Loma yodi gabana yona numa wa unai, matawuwuna Dius
yodi laugagayo meta ena se mwalae numa ne unai kabo
ye hebikidi Yaubada matanawai. Na nige se mwalae,
matawuwuna ede se henuwa bena Taukiuli kaina se kai.
29 Ede Gabana Pilato ye pesa ye laoma kalidiwai na ye
henamaiyeidi ye wane, "Yababa saha unai teina tamowai ta
kwa hegilu?"
30 Na se wane, "Ena taba iya nige laugagayo hesau ye utusi,
taba nige ka woyaiyama kalimwai."
31 Pilato ye hededelau udiyedi ye wane, "Kwa hai na kabo
yomi laugagayo ne unai kwa bom kwa hekasa."
Dius tauwoyaidi wa se hededelau unai se wane, "*[Komiu
Loma tamowaidi yomi laugagayo kwa tole meta]* kai nige
gonowana tamowai hesau ka hekasa na ka unuhemwaloi."**
32 Teina ye tubu ta meta Yesu yona boita kana kao ye
hededehemasalahayako wa ye laoma ye hemamohoiyei.
33 Na kabo Pilato ye mwalaeseuyo yona kabaloina nu-
mana lakilakina wa unai na Yesu ye yoganei ye lau unai
na ye henamaiyei ye wane, "Kowa Dius tamowaidi yodi
wasawasa?"
34 Yesu ye henamailau unai ye wane, "Teina ta kowa ku
bom yom henamai, o tamowai hekadi se hededehemasalaha-
gauko kowa kalimwai?"
35 Pilato ye hededebui ye wane, "Yau nige Dius tamowaina.
Yom tamowai yo taukaitalasam tauwoyaidi se woyaigo na
kwa laoma kaliguwai. Yababa saha ku ginauli?"
36 Yesu ye wane, "Yau yogu basileiya ne nige tanoubu ta
yona. Ena taba tanoubu ta yona, yogu taupaisowa maudoidi
ne kabo yogu se laugudugudu, na Dius tamowaidi ne taba
nige gonowana se haigau. Na yogu basileiya ne meta iya teha
hesau yona."
37 Na Pilato ye hededelau iya unai, ye wane, "Unai kowa
meta wasawasa!"
Yesu ye hededebui ye wane, "Kowa ku hedede meta yau wa-
sawasa. Mamohoikalili, se labasigau yo ya dobima tanoubu
ta unai bena hedehedede mamohoina ya hemasalaha ta-
mowai udiyedi. Na kaiteyadi hedehedede mamohoina se
henuwa, siya kabo se lapulaoma kaliguwai."
38 Ede Pilato ye henamai ye wane, "Mamohoina bena
saha?"

** **18:31:** *Kai nige gonowana... ka unuhemwaloi:* Loma tamowaidi siya se bom mo yodi dudulai bena tamowai se hesataulo.

Teina unai ye pesa ye lau Dius udiyedi na ye wane, “Nige
kabahegiluna saha hesau ya lobai.
39 Na komiu yomi laulau meta bolimai badobado Taukiuli
Henuwaisinina huyana unai kabo numatutugudu unai tau-
miya tamowaina hesau kwa kaibwadai bena ya yailigabaei.
Unai hage, kwa henuwa bena Dius yodi wasawasa ne ya
yailigabaei?”
40 Na maudoidi se yogahilakilaki se wane, “Nige, iya nige!
Balabasi iya ku yailigabaeiyama ede.” Na Balabasi iya meta
Loma gabemani unai tauhaikabi tamowaina.

19

Se hekasa meta Yesu kabo se hesataulo
(Mataiyo 27:15-31, Maleko 15:6-20, Luka 23:13-25)

1 Na kabo Pilato Yesu ye hai ye moselaei tau'iyala udiyedi
na wipi unai se sapiheyababakaliliyei.
2 Na kabo kaiwa gwaligwalina laganao se heidi doha kolona
na se tole Yesu kuluna unai, yo kwama pulupululuna** se hai
se heluwui.
3 Na se sae kalinawai na se talatalawasiyei se wane, “O Dius
yodi wasawasa, ka hedebasaego.” Yo nimadiwai se laupapali.
4 Pilato ye pesa'uyo na ye hededelau Dius tauwoyaidi
wa udiyedi ye wane, “Kwa lapui, kabo ya woyaiyama na
bena kabina kwa kata meta iya kalinawai nige kabahegiluna
hesau ya lobai.”
5 Na Yesu kabo ye pesama, na maimaina gwaligwalina se
heihepo'opo'o wa kuluna ne unai yo tauna ne unai meta
kwama pulupululuna. Ede Pilato ye hededelau udiyedi ye
wane, “Tamowai wa iya ede teina!”
6 Huyana taukaitalasam tauwoyaidi yo yodi taupaisowa
lakilakidi Yesu se kita meta se yogahilakilaki se wane, “Ku
hesataulo! Ku hesatauloyawa!”
Na Pilato ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kwa hai
na kwa hesataulo. Yau nige kabahegiluna hesau ya lobai.”
7 Na Dius tauwoyaidi se hededebui se wane, “Kai meta
yoma laugagayo hesau, na laugagayo ne debanawai iya taba
ye boita, matawuwuna ede ye hedede meta bena iya Yaubada
Natuna.”
8 Huyana Pilato teina hedehedede ta ye lapui meta ye
matausikalili.
9 Kabo ye mwalaeseuyo numa lakilakina wa unai, na iya
Yesu ye henamaiyei ye wane, “Kowa haedi ku laoma?” Na
Yesu nige kalinana.

** **19:2:** *Kwama pulupululuna* ne kana kao mamohoina meta Dimdim unai ta wane *purple*. Na kaniyona ede wasawasa kabakitalobaina hekihekinoina. Na kalinada unai nige *purple*, unai *pulupululuna* ta hepaisowa.

10 Ede Pilato ye henamai'uyo ye wane, “Idohagi to nige
kalinam? Nuwana kowa nige kabina ku kata meta yau yogu
gigibwali gonowana kabo ya yailihaigo o ya hesataulogo?”
11 Yesu ye hededebui ye wane, “Yau yom tanuwaga gigib-
walina ta unai ya miyamiya matawuwuna ede yom gigibwali
ne Yaubada ye leyawa. Unai tamowai ne** ye mosegabaeigau
kalimwai ta, iya yona yababa ye lakikalili na kabo kowa.”
12 Teina hedehedede ta unai ede Pilato ye kaipatekalili bena
Yesu ye yailigabaei, na Dius tauwoyaidi se yogalau unai se
wane, “Ena taba teina tamowai ta ku yailigabaei meta kowa
nige Sisa yona taupaisowa namwanamwana. Teina tamowai
ta ye hedede bena iya wasawasa, na teina hedehedede ta ye
hemasalaha meta Sisa unai ye haikabi.”
13 Pilato teina hedehedede ta ye lapui ede Yesu ye woya-
hepesadobiyei hekasa kabaginaulina bakubakuna unai, na
ye tuli hekasa kabaginaulina kabatulina unai. Teha ta hesana
kalina Alamaiki unai ede Gabata,** kaniyona ede weku unai
se matui.
14 Teina saha se tubu ta meta Taukiuli kaina kabinonohana
mayadaina mayamayadailakina unai.
Kabo Pilato ye hededelau Dius tauwoyaidi wa udiyedi ye
wane, “Yomi wasawasa wa iya ede teina.”
15 Na siya se yogalau unai se wane, “Ku laehesuwala! Ku
laehesuwalayawa! Ku hesatauloyawa!”
Pilato ye henamaiyeidi ye wane, “Kwa henuwa bena yomi
wasawasa ne ya hesataulo?”
Taukaitalasam tauwoyaidi se yogabui se wane, “Yoma wa-
sawasa kesega ede Sisa! Kai nige yoma wasawasa hesau!”
16a Na kabo Pilato Yesu ye moselaei tau'iyala tamowaidi
kalidiwai bena se hesataulo.

Yesu se hesataulo
(Mataiyo 27:32-44, Maleko 15:21-32, Luka 23:26-43)

16b Ede Yesu se woyaei se laei.
17 Na Yesu kana sataulo ye bom ye bahei na ye lau tupwa
hesauna unai hesana ede Mwayalu Magaina. Kalina Ala-
maiki unai se wane, Golagota.
18 Temenai Yesu yo tamowai labui maiyanao se hesa-
taulodi. Yesu se heduwaduwali na tehakahatuna ne unai
hesau yo tehaseuseulina ne unai hesau.
19 Pilato hededehemasalaha kubwakubwana ye kuli na
se tutuhepatu sataulo wa kewanawai. Ye kuli ye wane,

** **19:11:** *Tamowai ne:* Tausonoga gwaudi yodi nuwatu meta teina tamowaina ede Kaiyapasi. ** **19:13:** *Gabata:* Tehana ta unai meta bwatano ne unai weku taditadidi tabatabadi udiyedi matuna se ginauli na hekasa kabaginaulina kabatulina unai se tole kewana ne unai.

"YESU NASALETA TAMOWAINA, DIUS YODI WASAWASA."**
20 Dius tamowaidi gwaudi kulikuli wa gonowana se hasili,
matawuwuna ede yodi kabahesataulona ne meta magailaki
wa dedekanawai. Na hededehemasalaha wa meta kalina
Alamaiki, Latini yo Giliki udiyedi ye kuli.
21 Na Dius yodi taukaitalasam tauwoyaidi se hededelau
Pilato unai se wane, "Tabu ku kuli ku wane, 'Dius tamowaidi
yodi wasawasa,' na taba ku kuli ku wane, teina tamowai ta ye
hedede ye wane, 'Yau Dius tamowaidi yodi wasawasa.' "
22 Na Pilato ye hededebui ye wane, "Saha ya kuli ne meta
temeta ya kuli ede!"
23 Yesu se hesataulo, na kabo tau'iyala tamowaidi wa taudi
hasi, siya kana kwama se haidi na se bolidi na se soiyeidi
se bom mo kalidiwai, na kana likwaguni kwamana wa nige
se boli, matawuwuna teina kwama ta meta kewana unai ye
dobi guni ne meta se halukesegai mo, nige kababoditubeina
hesau.
24 Ede tau'iyala wa se bom se hedehedede se wane, "Tabu
kwama ta ta iga'igali. Ta tole na ta kaiheyai kabo kaiteya ye
hai." Teina ye tubu ta meta kulikuli tabuna ye hemamohoiyei
doha ye wane,
"Yogu kwama se soiyeidi kalidiwai,
yo yogu likwaguni kwamana daisi unai se kaiheyai."
(Same 22:18)
Na teina laulau ta ede tau'iyala tamowaidi wa se ginaulidi.
25 Yesu yona sataulo dedekanawai meta iya sinana, sinana
kana kaha, Maliya iya Kolopasi mwanena yo Maliya Maga-
dala waihiuna se totolo.
26 Huyana Yesu ye kaikewadobi na sinana ye kita yo yona
hekahekata ye gadogadosisi'usei wa dedekana unai ye to-
tolo, ede ye hededelau sinana wa unai ye wane, "Sinebada!
Temeta me kowa natum."
27 Na yona hekahekata wa unai ye wane, "Kowa sinam
ede temeta." Tenem huyana ne unai ye lau meta yona
hekahekata wa Yesu sinana wa ye woyai ye laei yona numa
na ye kitahetete.

Yesu yona boita
(Mataiyo 27:45-46, Maleko 15:33-41, Luka 23:44-49)

28 Na Yesu kabina ye kata meta yona paisowa maudoidi wa
ye hegehediko. Ede ye wane, "Yau gadogu ye magu." *(Same
69:21)* Na teina unai kulikuli tabuna kabo ye hemamohoiyei.
29 Winega ma pakuna meta temenai, ede tau'iyala hesau
balo ye hai ye hedakwa winega wa unai na hisopa lagana

** **19:19:** *Yesu Nasaleta Tamowaina, Dius Yodi Wasawasa* meta Loma kalinadiyena ede *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum*. Tautau se bado udiyedi hedehedede ne se kulihekubwa se kuli I-N-R-I.

unai balo wa ye gwalihekahini na ye helelesae Yesu kawana
ne unai.
30 Yesu winega wa ye numa, na kabo ye wane, “Yogu
paisowa maudoidi wa ya hegehediko.” Na kabo kuluna ye
laudobiyei na yawasina ye mosegabaei.
31 Na tenem meta Dius yodi Sabati kabinonohana
mayadaina wa unai, yo mayadai hesauna ne kabo Sabati.
Na tenem mayadaina ne meta mayadai saesaena. Na Dius
tauwoyaidi nige se henuwa bena sinale ne se kabakabasi
sataulo ne udiyedi ye lau ee Sabati ye lobai. Ede Pilato se
kaibwadai na tamowai wa kaedi bena se yatugodudi yo
sinaledi ne se haigabaeidi.
32 Ede tau'iyala tamowaidi se lau tamowai labui Yesu
maiyanao se hesataulodi wa kaedi se yatugodudi.
33 Na huyana se lau Yesu unai na se kita meta ye boitako,
ede nige kaena wa se yatugodudi.
34 Na tau'iyala tamowaina hesau wamali unai Yesu lisil-
isina ye gwalilapai, na kwasina yo waila se didipesama.
35 Yau wasa ta taukulina na teina saha se tubu ta ya kitadi
na ya kulihemasalahadi. Na saha ya kulihemasalahadi ta
meta mamohoidi. Kabina ya kata meta ya hededemamohoi.
Na ya kulihemasalaha bena komiu hinage unai kabo kwa
kawamamohoi.
36 Teina saha se tubu ta bena kulikuli tabuna se hemamo-
hoiyei, doha ye wane, “Nige siyadana hesau kabo se yatu-
godu.” *(Esodo 12:46, Numela 9:12, yo Same*
34:20)
37 Yo kulikuli tabuna teha hesau unai ye wane, “Iya lisilisina
se gwalilapai wa, kabo se kitalau unai.” *(Sakaliya 12:10)*

Yesu se tole bwayabwaya unai
(Mataiyo 27:57-61, Maleko 15:42-47, Luka 23:50-56)

38 Teina saha se tubu ta mulidiwai, Yosepa, iya Alimatiya
tamowaina, ye kaibwadalau Pilato unai bena Yesu
sinalena ye hai. Yosepa meta iya Yesu tauhemuliwatanina
wadawadamna hesau na nige ye hemasalaha'uyoi,
matawuwuna ede Dius tauwoyaidi hekadiyo wa ye
matausiyeidi. Pilato yona yali wa unai ede Yosepa ye lau
Yesu sinalena ye hai,
39 iya maiyana Nikodemo. Na Nikodemo, iya ede
boniyaiyena Yesu taukaitaumanaena wa, iya meta yausi
panepanena** ye bahei, polohena doha 33 kilo.

** **19:39:** *Yausi panepanena:* Dius tamowaidi mulo yo aloi se kililidi. Teina ginauli labui panedi namwanamwadi paudadi se hebwalidi na se hepaisowadi toletoletau udiyedi, to taba nige sinale panena ye masalaha.

40 Siya taudi labui Yesu sinalena wa se hai se heyausi
na kaleko posiposina tupwadi lohalohadi udiyedi se suma.
Teina ta meta Dius tamowaidi yodi toletoletau kabikabidi.
41 Yesu yodi kabahesataulona wa dedekanawai meta koya
hesau, na unai bwayabwaya hauhauna sola nige tamowai
hesau unai se tole.
42 Tenem mayadai ne Dius yodi Sabati kabinonohana
mayadaina yo bwayabwaya wa meta kabahesataulona wa
dedekanawai, ede temenai Yesu se tole.

20

Yesu ye tolo'uyo
(Mataiyo 28:1-10, Maleko 16:1-8, Luka 24:1-12)

1 Sabati hesauna mayadaina bagubagunana unai,
malatomtom gagilina sola ma masimasigilina, kabo Maliya
Magadala waihiuna wa ye lau bwayabwaya wa na ye kita
meta kana gudu wekuna wa se buihesuwalayako.
2 Ede ye heloi ye lau Simona Petelo yo hekahekata hesauna
Yesu iya ye gadosisi'usei wa udiyedi na yodi ye hedehedede
ye wane, “Guiyau sinalena wa bwayabwaya wa unai se haiga-
baei na nige kabina ka kata** haedi se toleyako!”
3 Kabo Petelo yo hekahekata hesauna wa se heloi se lau
bwayabwaya wa unai.
4 Taudi labui se heloi na hekahekata hesauna wa Petelo ye
heloigabaei na ye lagebaguna bwayabwaya wa unai.
5 Ye dunedobi ye kitalau kaleko posiposidi tupwadi lohalo-
hadi wa ye kitadi se bawabawa, na nige ye lusae kalo ne.
6 Na Simona Petelo ye mulitama wa ye lage meta ye lusae
kalo wa na suma kaleko tupwadi wa ye kitadi se bawabawa,
7 yo hinage Yesu kuluna kana suma kalekona wa ye kita
meta nokunokuna, na sinale kana suma kalekodi wa tupwa
hesau unai na kuluna kana suma wa hinage tupwa hesau
unai.
8 Na kabo hekahekata hesauna taulagebaguna wa hinage
ye lusae bwayabwaya wa unai. Na ginauli maudoidi wa ye
kitadi ede ye kawamamohoi.
9 Na siya sola nige kulikuli tabuna se nuwatulobai meta
Yesu kabo boita unai ye tolo'uyo.

Yesu ye taumasalaha Maliya Magadala waihiuna unai
(Maleko 16:9-11)

10 Kabo hekahekatao wa se uyo yodi numa.

** **20:2:** *Nige kabina ka kata:* Hedehedede ta unai ta hasililobai meta Maliya nige ye bom ye lau bwayabwaya wa, na sinesineo hekadi maiyanao se lau (Mataiyo 28:1, Maleko 16:1-2, yo Luka 23:55—24:1).

11 Na Maliya iya bwayabwaya wa dagelana unai ye totolo
na ye doudou. Iya ye doudou na ye dune ye kitalau bwayab-
waya kalona wa unai,
12 na anelu labui ye kitadi. Kadi kwama posiposidi, na
se tutuli Yesu yodi kabahekenona wa unai, hesau kulubawa
unai ye tuli na hesau kaegigi unai ye tuli.
13 Maliya se henamaiyei se wane, “Waihiu, matawuwuna
saha to ku doudou?”
Maliya ye wane, “Yogu guiyau se hai se laehesuwala, na
nige kabina ya kata haedi se tole.”
14 Teina hedehedede ta mulina ne unai Maliya ye tolobui,
meta Yesu ye kita ye totolo, na nige ye kitalobai meta iya Yesu.
15 Yesu ye wane, “Waihiu, saha sabina ku doudou? Yo
kaiteya ku wasewasenei?” Maliya yona nuwatu bena koya
taupaisowaina, ede ye wane, “Taubada, ena ku hai na ku
tolehesuwala meta taba ku hededehemasalaha haedi ku tole,
na kabo gonowana ya lau ya hai.”
16 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Maliya.” Ede ye
kitalau Yesu unai na ye wane, “Laboni!” Kalina Alamaiki unai
kaniyona ede taulauhekata.
17 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Tabu ku kabikabi-
laoma kaliguwai, matawuwuna yau sola nige ya sae tamagu
unai. Na ku lau kagu kahao yodi ku hedehedede meta yau ya
seuseuyo Tamagu iya ede Tamamiu, yo yogu Yaubada iya ede
hinage yomi Yaubada unai.”
18 Maliya Magadala waihiuna ye lau ede hekahekatao wa
yodi ye hedehedede ye wane, “Guiyau wa ya kita!” Yo saha
Yesu ye hedededi kalinawai wa hinage ye hedededi.

Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao udiyedi
(Mataiyo 28:16-20, Maleko 16:14-18, Luka 24:36-49)

19 Tenem mayadaina ne sabati luwana ne unai mayadai
bagubagunana, na boniyaina ne unai kabo hekahekatao
wa se tupagogoi numa hesau unai na kawakeda se gudui,
matawuwuna ede Dius tauwoyaidi se matausiyeidi. Na
Yesu ye laoma ede luwadi wa unai ye tolo na ye wane,
“Nuwadaumwali kwa hai!”
20 Ye hedede, na mulinawai kabo nimana yo lisilisina wa
ye hekitadi. Yona hekahekatao wa yodi Guiyau se kita meta
se gwauyalakalili.
21 Yesu ye hedehedede'uyo ye wane, “Nuwadaumwali kwa
hai! Yau Tamagu ye hetamaligauma, unai komiu hinage kabo
ya hetamaligomiu.”
22 Na kabo ye yahuwalau udiyedi na ye wane, “Yaluwa
Tabuna kwa hai.

23 Ena tamowai hesau yona ba'aya kwa nuwatugabaei,
kabo nuwatugabae ne ye hai, na ena tamowai hesau yona
ba'aya nige kwa nuwatugabaei, taba nige nuwatugabae ne ye
hai.”

Yesu ye taumasalaha Tomasi unai

24 Na Tomasi, hesana hesau Didimasi** yo iya saudoudoi
labui wa hesauna, huyana Yesu ye taumasalaha wa iya nige
maiyadi.
25 Ede hekahekatao hekadi wa se hededelau unai se wane,
“Kai Guiyau ka kita!”
Na Tomasi ye hededelau hekahekatao hekadiyo wa udiyedi
ye wane, “Ena yau nige nimana udiyedi pawati gaidi ne ya
kitadi, yo nimagigigu nige ya tole pawati gaidi ne udiyedi, yo
nimagu nige ya tole iya lisilisina gaina ne unai, meta taba nige
ya kawamamohoi.”
26 Sabati kesega mulinawai, hekahekatao wa numa wa
unai se tupagogoi'uyo na Tomasi meta maiyadi. Keda wa se
guduyako, iyamo Yesu ye laoma luwadi wa unai ye tolo na ye
wane, “Nuwadaumwali kwa hai!”
27 Kabo ye hededelau Tomasi unai ye wane, “Nimagigim ne
inai ku tole na nimagu gaidi ta ku kabitonogidi. Yo nimam
ne ku heleleyama na lisilisigu ta unai ku kabi. Na tabu ku
nuwalabulabui na ku sunuma mo.”
28 Tomasi ye hededelau unai ye wane, “Kowa yogu Guiyau
yo yogu Yaubada.”
29 Ede Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ku kitagau, na
unai ede ku kawamamohoi. Kaiteyadi nige se kitagau na
iyamo se kawamamohoi, siya gonowana se gwauyala.”
30 Yesu laulau gigigigibwalidi gwaudi ye ginaulidi yona
hekahekatao wa matadiwai, na teina buka ta unai nige mau-
doidi ya kulidi.
31 Na saha ya kulidi ta, udiyedi bena kabo kwa kawamamo-
hoi meta Yesu iya Keliso, iya Yaubada Natuna. Na yomi
sunuma debadiwai kabo iya hesanawai mauli kwa hai.

21

*Yesu ye taumasalaha yona hekahekatao udiyedi Galili Gab-
wana dedekanawai*

1 Teina saha se tubu wa mulidiwai Yesu ye
taumasalaha'uyo yona hekahekatao wa udiyedi Tibeliya
Gabwana** dedekanawai. Na yona masamasalaha wa ede
doha teina:

** **20:24:** Hesa *Tomasi*meta kalina Alamaiki, na hesa *Didimasi* kalina Giliki. Hesa labui ne kaniyodi ede *godegode*. ** **21:1:** *Tibeliya Gabwana* meta Galili Gabwana hesana hesau.

2 Simona Petelo, Tomasi, hesana hesau ede Didimasi,
Natanaela, iya meta magai Kana teha Galili ne tamowaina,
Sebedaiyo natunao yo hekahekatao labui hinage, maudoidi
ta meta se miyagogoi.
3 Na Simona Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, “Ya lau
ya yama.” Na hekadiyo wa se talam se wane, “*[Ye namwa,]*
kabo ta lau.” Ede se dobi se lau yodi waga unai se gelu, na
tenem boniyaina ne unai meta se yamakasaya.
4 Malatomtom gagilina kabo Yesu nagali wa unai ye totolo,
na yona hekahekatao wa nige se kitalobai.
5 Yesu ye yogadobi udiyedi ye wane, “Natuguwao, yama e
nige?” Na se hededebui se wane, “Nige saha hesau ina!”
6 Ye wane, “Yomi hinaya ne kwa gabalaei waga teha
kateyani unai, kabo yama hekadi kwa hekonadi.” Na hinaya
wa se gabaei meta nige gonowana se tabeisini, matawuwuna
ede yama wa meta se badokalili.
7 Na hekahekata Yesu iya ye gadosisikaliliyei'usei wa ye
hededelau Petelo unai ye wane, “Iya Guiyaunem!” Huyana
Simona Petelo ye lapui meta tenem ne Guiyau, na iya meta
taugaibuna, ede yona likwakewa kalekona ye hai ye likwa na
ye kausihiyei na ununa ye hesabwayahisi kana dagilolo unai,
na ye kamposidobi gabwa unai.
8 Na hekahekatao hekadi waga unai wa se hemuliwatani,
na hinaya ma yamana wa se niuli se sae, matawuwuna ede
siya nagali wa dedekanawai, lohana meta doha nimakala
50.**
9 Na huyana se lage nagali wa unai meta kaiwa ye
kalakalasi se kita. Unai yama, yo dedekanawai meta
pwalawa hinage.
10 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Yama kwa galaidi
wa hekadi kwa baheidima.”
11 Ede Simona Petelo ye gelusae na hinaya wa ye tabeisae
salagomgom wa unai. Hinaya wa meta yama lakilakidi se
hemwayau badodi ede 153. Yama wa se badokalili, na iyamo
hinaya wa nige se pulisi.
12 Yesu ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwa laoma kwa
kaikai!” Na hekahekatao wa nige se nuwabayao bena se
henamaiyei se wane, “Kowa kaiteya?” Matawuwuna kabina
se kata meta iya yodi Guiyau wa.
13 Yesu ye laoma pwalawa yo yama ye haidi na kadi ye
moseidi.
14 Yesu yona tolo'uyo na mulinawai teina ta meta huya
hehaiyonana ye taumasalaha yona hekahekatao udiyedi.

** **21:8:** *Nimakala 50:* Kalina Giliki unai nowoina ne meta kubita handele labui (200), meta 90 mita o kala 50.

Yesu Petelo ye hetolo'uyoi yona paisowa unai

15 Se kaikaigehe kabo Yesu ye hededelau Simona Petelo
unai ye wane, “Simona, Yowane natuna, kowa mamohoi ku
gadosisikaliliyeigau, na kabo kam kahao ta?”
Petelo ye wane, “Mamohoi, Guiyau, kabina ku kata meta ya
gadosisiyeigo.”
Kabo Yesu ye wane, “Yogu mamoe ne ku hekaidi.”
16 Yesu ye hedede'uyo ye wane, “Simona, Yowane natuna,
kowa mamohoi ku gadosisiyeigau?”
Iya ye hededebui ye wane, “Mamohoi, Guiyau, kabina ku
kata meta ya gadosisiyeigo.”
Yesu ye wane, “Yogu mamoe ku kitahetetedi.”
17 Hehaiyonana unai Yesu ye wane, “Simona, Yowane
natuna, kowa ku gadosisiyeigau?”
Petelo nuwana ye kamkamna, matawuwuna ma haiyona
meta Yesu iya ye henamaiyei ye wane, “Kowa ku gado-
sisiyeigau?”, na ye wane, “Guiyau! Ginauli maudoidi kabidi
ku kata, yo kabina ku katakalili meta ya gadosisiyeigo.”
Yesu ye wane, “Yogu mamoe ku hekaidi.
18 Ya hededemamohoi kalimwai: Yom huyahewali unai
meta ku bom ku hekalekogo na ku bom yom nuwatu udiyedi
ku sae ku dobi. Na yom huyatautaubada unai kabo nimam
ku lausinidi na ku heleledi, na tamowai hesau kabo ye
hekalekogo** na ye woyalaeigo kabalau nige ku henuwa ne
unai.”
19 Teina unai Yesu ye hededehemasalaha meta idohagi
kabo Petelo ye boita, na yona boita ne unai kabo hedebasae
lakilakina ye mosei Yaubada unai. Na kabo Yesu ye wane, “Ku
hemuliwatanigau!”

Yowane hedehededena

20 Na Petelo ye kitabui na hekahekata Yesu iya ye
gadosisi'usei wa ye kita ye hemuhemuliwatanidi. (Teina
hekahekata ta iya kaiteya tauduihasalilau Yesu unai**
huyakaikaigogo wa unai, na ye wane, “Guiyau, kabo kaiteya
kam ye walohai?”)
21 Na Petelo tauhemuliwatanidi wa ye kita ede Yesu ye
henamaiyei ye wane, “Guiyau, na iya kabo idohagi?”
22 Yesu ye hededelau unai ye wane, “Ena ya henuwa
bena ye miyamiya ye lau ee kana siga ya uyoma, tabu ku
nuwanuwatulau unai. Na kowa bena ku hemuliwatanigau.”

** **21:18:** *Kabo ye hekalekogo:* Teina hedehededе ta kalina Giliki unai nuwanuwatuna meta labui. Bagubagunana ede, *kabo ye hekalekogo,* na helabuina ede *kabo ye paigo.*

** **21:20:** *Tauduihasalilau Yesu unai* wasana ede Yowane 13:23-25unai ku hasili.

23 Teina unai ede wasalupolupo ye tadada ye lau kadi kahao
se lapui meta bena teina hekahekata ta taba nige ye boita.
Iyamo Yesu nige ye wane taba nige ye boita, na ye wane, “Ena
ya henuwa ye miyamiya ye lau ee kana siga ya uyoma, tabu
ku nuwanuwatulau unai.”
24 Teina hekahekata ta, iya ede yau. Ginauli maudoidi ta ya
hededehemasalahadi yo ya kulidobiyeidi. Na kabina ta kata
meta yogu hedehedede ta mamohoidi.
25 Yesu meta ginauli gwaudi hinage ye ginaulidi. Ena
ginauli maudoidi se kulidobiyeidi, ya nuwatui meta tanoubu
maudoina ta lakina nige gonowana bena unai buka maudoidi
ne kabatoledi ta lobai.

Apostolo
Apostolo yodi paisowa bukana
Buka ta hededehemasalahana

Teina buka ta taukulina meta Luka. Iya nige Dius tamowaina, na beyabeyana ekalesiya bodana yodi tauwoyawoya labui se kuli meta iya Antiyoka Suliya magaina unai ye laoma. Kana paisowa meta iya doketa, yo iya hinage apostolo Paulo tausaguina hesau (Kolose 4:14, Apostolo 16:10, Pilemona 24, 2 Timoti 4:11).

Luka yona buka hesau meta Yesu wasana, na temenai ye kulihemasalaha meta Yesu yona mauli unai saha ye tubutubu wa ye kuli (Apostolo 1:1-2). Na Apostolo Yodi Paisowa bukana ta meta yona buka bagubagunana wa ye tubei, iya ede Yesu wasana bukana. Yesu yona tolo'uyo mulina ne unai ye hetubu, na kabo ye hededehemasalaha idohagi ekalesiya bodadi Yaluwa Tabuna se hai na idohagi Yesu yona basileiya wasana se helaki se laei teha maudoina, Yelusalema yo Antiyoka magaidi yo teha Eisiya yo Masedoniya yo Akaiya (o Giliki) udiyedi na ye lau ee apostolo Paulo ye lage Loma magaina lakilakina unai. Yodi paisowa unai hinage hewaiunu yo helauhetala yo sapisapi yo numatutugudu se hekalo, yo huyana se bado se kaiboita yodi kadau udiyedi. Na iyamo Yesu wasana se bahelaei teha maudoina.

Luka yona buka labui ta ye kulidi tamowai lakilakina hesau hesana Teopilo hesabana (Luka 1:1, Apostolo 1:1). Hesa Teopilo kaniyona ede Yaubada taugadosisiyeina.

Luka yona buka labui ta nige ye kuligaibuidi, na ginauli sahasahadi se tubu wa ye wasenamwanamwaedi. Nuwana apostolo yo ginauli wa taukitadi hekadiyo ye henamaiyeidi. Na Paulo yona kadau hekadiyo udiyedi Luka iya maiyana (Apostolo 16:10, 20:6—21:15, 27:1—28:16). Unai kabina ta kata meta yona kulikuli ta meta mamohoidi.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Yesu ye seuyo galewa *1:1-26*
- Yaluwa Tabuna ye taluma ekalesiya udiyedi na dubu ye laki ye lau Yelusalema unai *2:1—6:7*
- Setepano se unuhemwaloi *6:8—8:3*
- Pilipo ye lauguguya dagela tamowaidiyao udiyedi *8:4-40*
- Saulo ye nuwabui *9:1-31*
- Petelo yo tamowai hekadiyo yodi paisowa Yudeya yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi *9:32—12:25*
- Paulo yona lauwasi kadauna bagubagunana teha Eisiya unai *13:1—14:28*

- Yelusalema unai dubu babadadiyao taunuwabui dagela tamowaidiyao udiyedi yodi se hineli, yodi sunuma kabikabina bena doha saha *15:1-35*
- Paulo yona lauwasi kadauna helabuina teha Eisiya unai na ye lau ee teha Masedoniya yo Giliki tanona udiyedi *15:36—18:22*
- Paulo yona lauwasi kadauna hehaiyonana teha Eisiya yo Masedoniya yo Giliki udiyedi na ye uyo ye lau Yelusalema *18:23—21:16*
- Yelusalema unai Paulo se hewaiunu na se helauhetala, na kabo se laei Sisaliya unai se helauhetala *21:17—26:32*
- Paulo yona kadau ye lau Loma magaina lakilakina yo yona miya Loma unai *27:1—28:31*

1 Taubada Teopilo, yogu buka bagubagunana unai ginauli
maudoidi Yesu ye ginaulidi yo ye lauhekataedi wa ya kulido-
biyeidiko, meta huyana Yesu yona paisowa ye hetubu
2 ye lau ee mayadaina Yaubada iya ye hai na ye sae
galewa. Sola nige ye sae galewa, na Yaluwa Tabuna yona
gigibwaliyena hededehesanapu ye moseidi yona kaisunuwa
tamowaidiyao udiyedi, siya ede yona apostolo.

Yesu Apostolo kadi hededehesanapu ye moseidi

3 Yona boita mulina ne unai Yesu ye taumasalaha yona
apostolo udiyedi na kabikabi udoi'udoi udiyedi ye hemamo-
hoiyei meta boita unai ye tolo'uyo na ye mauli. Mayadai 40
solasoladi ne unai ye tautaumasalaha udiyedi na Yaubada
yona basileiya hedehededena ye hedehededei.
4 Huya hesau se lagegogoi na yodi kaikaigogo luwana ne
unai ye hededelau udiyedi ye wane, “Sola tabu Yelusalema
kwa laulaugabaei, na kwa nayanaya ye lau ee tamagu yona
hededehesunuma kainauyana ye leyawa kalimiuyena. Doha
yau hinage yomiu ya hedehededeko,
5 meta Yowane waila unai ye hebahebabatiso, na mayadai
hisa mo kabo Yaubada Yaluwa Tabuna unai ye hebabati-
soigomiu.”
6 Huya hesau kabo Yesu yona apostolo maiyanao yodi lage-
gogoi gehegehena *[Olibe kudulina unai]* na se henamaiyei,
“Guiyau, teina mayadai ta unai gonowana ku hemala Isalaela
yoma wasawasa, doha beyabeyana yoma wasawasa baguba-
gunadi?”
7 Na Yesu yodi bui ye moseidi ye wane, “Mayadaina yo
mahanana meta komiu nige gonowana kabina kwa kata, na
tamagu yona gigibwaliyena ye hineliyako.
8 Na Yaluwa Tabuna yona huyadobima unai kabo
yona gigibwaliyena ye hebayaogomiu. Na komiu kabo

tauwasaduwaiyeigau Yelusalema unai, yo Yudeya yo
Samaliya udiyedi, yo tanoubu teha maudoina udiyedi.”

Yesu ye sae galewa
(Luka 24:50-53)

9 Yesu yona hedehedede wa ye hedededi na kabo Yaubada
iya ye hai na matadiyena ye sae galewa na yada unai ye
tauwadam.
10 Iya ye laoko na sola se kaikaikewasae. Nige bayaona
na tamowai labui kadi kwama posiposidi se taumasalaha
udiyedi
11 na se wane, “Galili tamowaidi, idohagi to temetai kwa
totolo na kwa kaikaikewasae yada ne unai? Yaubada Yesu
ye hai ye saeko galewa, na kabo ye dobi'uyoma doha yona
saesae galewa ne.”

Mataiyasi se kaisunuwai Yudasi lauhedamaina

12 Na kabo apostolo wa Olibe kudulina se laugabaei se uyo
Yelusalema, meta nige kedaloha.**
13 Yodi kabamiya numana unai se lage kabo se mwalaesae
numa wa heisi helabuina unai. Teina hesadiyao ede: Pe-
telo, Yowane, Yamesi, Andeleya, Pilipo, Tomasi, Batolomaiyo,
Mataiyo, Yamesi Alepaiya natuna, Simona Tauhaikabi yo
Yuda Yamesi natuna.
14 Maudoidi ne nuwadi kesega na huya maudoina se
miyagogoi na se tapwatapwalolo, na sinesineo hekadi
maiyadiyao, yo Maliya Yesu sinana, yo hinage Yesu kana
kahao.
15 Tenem mayadaidi ne udiyedi kabo yodi koigogo hesau
unai taukawamamohoi badodi 120 se laomagogoi, kabo Pe-
telo ye tolo na ye hedehedede
16 ye wane, “Kagu kahao, huyana ye lohakalili na Yaluwa
Tabuna nuwatu ye mosei Dawida unai na ye hedede meta
Yudasi kabo Yesu tauhaina ye woyaidi. Na iya hedehedede
wa ye ginauli.
17 Iya meta kada kaha hesau yo tauhaisagusagu yoda
paisowa ta unai.
18 Na iyamo yababa wa ye ginauli. Na yababa wa maisana
monina ye hai na unai tano hesau ye hemaisa.** Temenai ye

** **1:12:** *Nige kedaloha:* Keda wa lohana Luka ye hedededehemasalaha meta Sabati laugagayona ye hedede meta gonowana keda wa se laui. Yoda nowonowoiyena meta 1.1 kilomita. ** **1:18:** *Tano hesau ye hemaisa:* Mataiyo 27:5-6ye hedede-hemasalaha meta Yudasi moni wa ye tulaei Numa Tabuna kalona unai. Iyamo taukaitalasam tauwoyaidi nige gonowana moni wa se hai se tole Numa Tabuna monina unai, matawuwuna moni wa yababa maisana. Unai moni wa sola Yudasi yona moni, na unai tano wa se hemaisa. Unai Petelo ye wane, *Yudasi tano ye hemaisa.*

beku ede bogana ye talupulisi na sinaena ye tatapesa.**
19 Yelusalema unai taumiya maudoidi wasana wa se la-
pui ede tano wa hesana se tole Akeledama, kaniyona ede
‘kwasina tanona’.
20 Same bukana unai Dawida ye kuliyako,
‘Taba yona numa ne nige tamowaina,
yo nige gonowana hesau unai ye miya,’ *(Same 69:25)*
yo hinage,
‘Yona paisowa kabo tamowai hesau ye hai.’ *(Same 109:8)*
21 Unai taba tamowai hesau ta kaisunuwai. Tamowaina ne
bena maiyada huya maudoina, yo Guiyau Yesu maiyada ta
sae yo ta dobi,
22 meta huyana Yowane Yesu ye hebabatisoi unai ye het-
ubu, ye lau ee Yaubada Yesu ye hai ye sae galewa. Kabo iya yo
kita ta hemala Yesu yona tolo'uyo tauhededehemasalahana.”
23 Kabo tamowai labui se hetolodi ede Yosepa hesana hesau
Basabasi (yo hinage se katai Diyasitasi), yo Mataiyasi,
24 na se tapwalolo se wane, “Guiyau, tamowai maudoidi
nuwadi kabidi ku katakalili. Unai tamowai labui ta udiyedi
kaiteya ku kaisunuwai na ku hemasalahayama.
25 To iya ye hemala apostolo hesau Yudasi lauhedamaina,
matawuwuna ede Yudasi yona paisowa ye laugabaei, na ye
lauko yona kababawa unai.”
26 Unai tamowai labui wa se kaisunuwaidi** ede
kaisunuwa wa ye lau Mataiyasi ye hai. Unai kabo iya apostolo
saudoudoi-kesega (11) wa kadi kaha hesau.

2

Yaluwa Tabuna yona huyalaoma mayadaina

1 Na kabo Pentekosi mayadaina ne unai meta taukawa-
mamohoi maudoidi se lagegogoi numa kesega unai.
2 Makesega na dagugu lakilakina galewa ne unai ye dobima
doha yaumailakilaki ye lotalu. Yodi kabamiya numana wa
meta dagugu ye hemwayau.
3 Na ginauli hesau se kita kana kao doha kaiwa kalapulupu-
luluna ye dobima na ye tatagwaligwali ede ye talu tamowai
kesega kesega unai.
4 Na Yaluwa Tabuna maudoidi wa ye hemwayaudi na yona
gigibwaliyena se hetubu kalina udoi'udoi udiyedi se hede-
hedede.

** **1:18:** *Sinaena ye tatapesa:* Yudasi yona boita wasana meta Mataiyo 27:3-10 unai ta hasili. Ye gadosoha ede tano wa ye heyababa na Dius tamowaidi nige gonowadi unai se miyamiya. ** **1:26:** *Tamowai ... se kaisunuwaidi:* Yodi kaisunuwa wa se ginauli meta tamowai hesadi se kulidi weku udiyedi, na se usaidi higuhigu unai, na se nukui. Yaubada yona kaimasi tamowaina hesana kabo ye masalaha.

5 Na *[Pentekosi mayadaina hesabana ede]* tanoubu teha
udoi'udoi udiyedi Dius tamowaidi se laoma Yelusalema, meta
siya yodi laugagayo taumiyawatanidi ma nuwamaudoidi.
6 Huyana dagugu wa se lapui meta bodalakilaki se lage-
gogoi na tausunuma wa yodi hedehedede se lapulapuidi
meta se nuwapwanopwano, matawuwuna ede taulaoma
maudoidi kalinadi udoi'udoi udiyedi se hedehedede.
7 Siliyata yo nuwapwanopwanoyena se wane, “Teina
tauhedehedede ta Galili tamowaidiyao.
8 Idohagi to maudoida ta lapulobai meta kalinada mamo-
hoidi udiyedi se hedehedede?
9 Kita meta Patiya, Mediya yo Elama, Mesopotamiya,
Yudeya yo Kapadosiya, Pontasi yo Eisiya,
10 Pilidiya, Pampiliya yo Aikupito tamowaidiyao. Hekadiyo
Libiya tehana Sailini dedekanaena se laoma. Hekadi meta
taumana Loma unai se laoma,
11 siya meta Dius yo hinage dagela tamowaidiyao se
nuwabui na se patulau Dius bodadi udiyedi. Na hekadi
meta Kiliti bwanabwanaluwana yo Alabiya tamowaidiyao.
Na iyamo yodi hedehedede ta lapuidi meta kalinada udiyedi
Yaubada yona laulau namwanamwadi se hededehemasala-
hadi.”
12 Na se noko, yo nuwadi se pwanopwano, na se bom se
henahenamai'uyoidi, “Teina meta kaniyona ede saha?”
13 Na hekadiyo meta taukawamamohoi wa se
talatalawasiyeidi se wane, “Tamowai ta nuwana se
numayauyaule!”

Petelo yona hedehedede Pentekosi mayadaina wa unai

14 Na kabo *[Petelo yo]* apostolo *[hekadiyo]* saudoudoi-
kesega wa se tolo na kalinalakilaki unai Petelo ye hedehedede
ye wane, “Yogu hali Dius, yo Yelusalema unai taumiya, kwa
lapulapui na ginauli maudoidi ta kaniyodi kabo ya hededе-
hemasalahadi.
15 Teina tamowai ta meta nige se numayauyaule
matawuwuna ede teina ta meta sola ma malatomtomna.
16 Saha se masalaha kwa kitadi ta meta peloweta Yoela ye
hedededikо,
17 ‘Yaubada ye wane, “Mayadai gehegehediyao udiyedi kabo
Yaluwagu ya inidobiyei tamowai maudoidi udiyedi.
Natumiyao loheloheyao yo sinesineo kabo se hededе-
peloweta.
Yomi hewahewaliyo kabo tautau tabudi se kitadi.
Yomi tautaubadao meta kabo kenosuwai tabudiyao se
kenosuwaiyedi.

18 Yo hinage kabo Yaluwagu ya inidobiyei yogu heyayai taug-
inaulidi tatao yo sinesineo udiyedi na kabo se hededede-
peloweta.
19-20 Yada ne unai kabo laulau gigigigibwalidi se masalaha.
Mahana kabo ye masigili na nawalai kabo ye bui doha
kwasina.
Na kaiyaulina unai kabo hekihekinoi se masalaha,
meta kwasina, kaiwa, yo kasu lakilakina.
Mulina ne unai Guiyau yona mayadai wasawasana yo didi-
didigana kabo ye lage.
21 Na kaiteyadi se yogasae Guiyau unai, meta kabo ye
gilihaidi.” ’ ” *(Yoela 2:28-32)*

22 *[Petelo yona hedehededede wa ye tubei ye wane,]* “Isalaela tamowaidiyao, kwa lapulapui! Komiu kabina kwa kata meta Yesu Nasaleta tamowaina laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi kalimiuyena. Laulau wa udiyedi Yaubada ye hemasalaha yo ye hemamohoiyei meta iya Yesu ye hetamaliyama.

23 Teina tamowai ta meta Yaubada ye hineli yo ye kaisunuwanonohaiyako na ye mosegabaei kalimiuyena. Na komiu yomi nuwatuyena dagela tamowaidiyao kwa haidi na maidamiyao kwa hesataulo, na ye boita.

24 Na Yaubada iya ye gilihai boita unai na ye hetolo'uyoi, matawuwuna boita nige gonowana Yesu ye kabihekahini.

25 Dawida hinage Yesu hedehededena ye hedehedede ye wane,
‘Huya maudoina Guiyau ya kitakita.
Iya nimatutuguyena, unai nige gonowana ya matausi.
26 Unai nuwagu ye namwakalili, na ya hedehedede meta ma
gwauyalagu,
yo taugu ta kabo hinage sunuma yo nuwabayao unai ye
miya,
27 matawuwuna nige gonowana yaluwagu ta ku nuwagabaei
Hade unai,
yo taba nige yom tamowai tabuna ku talamyei na
bwayabwayaena ye pwasa.
28 Mauli kedana wa ku hekitagauko,
na yau dedekamyena, kabo ku hegwauyalakaliliyeigau.’
(Same 16:8-11)

29 Kagu kahao, kabina ta katakalili meta kada kulutubu Dawida ye boita na se tole, na mayadai ta unai bwayabwayana ede yoda magai ta unai.

30 Dawida meta peloweta, na kabina ye kata Yaubada saha ye hededehesunuma yo ye kaigwala, meta kana isimulita tamowaina hesau kabo ye hemala wasawasa doha iya.

31 Ginauli saha kabo se tubu Dawida matana ne unai wa ye kitadi, na Keliso yona tolo'uyo hedehededena ye hedede meta

Yaubada nige iya ye nuwagabaei Hade unai, yo tauna nige se
pwasa bwayabwayaena.
32 Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi boita unai, na kai mau-
doimai meta tauhemamohoiyena ede.
33 Na iya ye seuyoko Yaubada nimatutunaena ye tuli, na
tamana yona hedehededehesunuma Yaluwa Tabuna ye hai
na ye inidobiyeiyama kalimaiyena. Iya ede wau teina kwa
kita yo kwa lapui ta.
34 Kaniyona ede Dawida meta nige ye sae galewa, na iyamo
ye hedede ye wane,
‘Guiyau Yaubada ye hededelau yogu guiyau unai,
“Nimatutuguyena ku tuli,
35 ye lau ee kam waiunu ya toledi kaem guninaena,
se hemala kaem kabatoledi.”’ *(Same 110:1)*
36 Unai, Isalaela tamowaidiyao, maudoimiu bena kwa
nuwatulobainamwanamwai, Yesu kwa hesataulo'usei wa
meta Yaubada iya ye hetolo Guiyau yo Keliso.”
37 Hedehededе wa se lapuidi ede se nuwagwali na se
henamai Petelo yo apostolo hekadiyo wa udiyedi se wane,
“Kama kahao, saha kabo ka ginauli?”
38 Kabo Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, “Kesega
kesega bena ku nuwabui yo ka hebabatisoigo Yesu Keliso
hesanaena, unai kabo Yaubada yom yababa ye nuwatu-
gabaeidi, yo yona kainauya Yaluwana Tabuna kabo ku hai.
39 Teina hedehededehesunuma ta Yaubada ye haiyawa
komiu yo natumiyao yo dagela tamowaidi, yo kaiteyadi siya
hinage Guiyau yoda Yaubada kabo ye yoganeidi meta siya
yodi.”
40 Na kabo Petelo hedehededе hekadiyo udiyedi ye
guguyaidi ye wane, “Kwa nuwabui yo Yesu kwa sunumaei,
kabo teina tamowai yabayababadiyao ta udiyedi ye
gilihaigomiu.”
41 Mayadaina ne unai meta bodalakilaki Petelo yona hede-
hededе wa unai se kawamamohoi na siya se hebabatisoidi,
na badodi ede 3,000 se lusae ekalesiya bodana unai.
42 Se patulau taukawamamohoi wa udiyedi na se hebo-
dakesega. Se lapulapui apostolo yodi lauhekata wa udiyedi
yo se koikoigogoi, yo Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina
unai se kaikaigogoi, yo se tapwatapwalologogoi.

Taukawamamohoi se hebodakesega

43 Apostolo wa laulau gigigigibwalidi yo hekihekinoi kadi
kao udoi'udoi se ginaulidi. Unai tamowai maudoidi Yaubada
se matausiyei yo se hededetausaei.
44 Taukawamamohoi wa se lagelagegogoi na yodi gogo se
kaikainauya'uyoidi.

45 Yodi gogo yo yodi tano hekadiyo se lokunegabaeidi na
monidiyao se haidi na kadi boda wa unai tamowai hekadiyao
se saguidi.
46 Mayadai kesega kesega se lagelagegogoi Numa Tabuna
bakubakuna unai. Yo hinage yodi numa udiyedi Guiyau yona
kaikaigogo henuwaisinina se ginauli, yo se kaikaigogoi ma
gwaugwauyaladi yo ma nuwamaudoidi,
47 yo Yaubada se hedehedebasaei. Na boda maudoidi
taukawamamohoi wa se kitahenamwadi. Na mayadai
badobado Guiyau tamowai ye gilihaidi na ye tolelaedi
taukawamamohoi bodana wa unai.

3

Petelo taubunibuni hesau ye henamwanamwa

1 Mayadai hesau meimeilahi yona tehaena tapwalolo ma-
hanana** ne unai Petelo yo Yowane se lau Numa Tabuna
unai.
2 Na Numa Tabuna kawamatana hesana "Keda
Namwanamwana" unai meta taubunibuni hesau. Iya
sinana ye labasi meta bunibunina, na mayadai maudoina
tamowai ta se baheiyama se hetuli kawamata wa unai na ye
kaikaibwadamoni taumwalamwalae wa udiyedi.
3 Huyana Petelo yo Yowane bena se mwalae na ye kitadi ede
hinage udiyedi ye kaibwadamoni.
4 Taudi labui wa se kitalau iya unai, na Petelo ye wane, "Sola
ku kitalaoma kai kalimaiyena."
5 Ede tamowai wa ye kitalau udiyedi, na yona nuwatu bena
kabo yona kainauya saha hesau se mosei.
6 Na Petelo ye hededelau unai ye wane, "Yau nige moni
hesau kaliguyena, na saha kaliguyena ta meta kabo ya
leyawa. Yesu Keliso Nasaleta tamowaina hesanaena ya hed-
edelaowa, ku tolo na ku laulau."
7 Na Petelo ye kabilau tamowai wa nimatutuna unai na
ye kabihetolo. Mahanana ne unai kaena tubeidiyao wa se
bayao,
8 ede ye tolomwamwayau na ye hetubu ye laulau. Na
maiyadi se lusae Numa Tabuna wa unai na ye laulau yo ye
kamkamposi na Yaubada ye hedehedebasae. 9 Na boda wa
iya se kita ye laulau yo Yaubada ye hedehedebasaei
10 na se kitalobai meta iya taukaikaibwada Numa Tabuna
kawamatana unai ye tutuli wa, meta se siliyata yo se
nokokalili.

Petelo ye hedehededelau boda wa udiyedi

** **3:1:** *Meimeilahi yona tehaena tapwalolo mahanana* meta 3 kiloki.

11 Na kabo taubunibuni se henamwanamwa'usei wa Petelo
yo Yowane maidanao se hainimakabi na Numa Tabuna wa
unai se pesa se lau teha hesauna hesana “Solomona yona
Logulogu” unai. Na boda maudoidi saha se tubu wa se kita yo
wasana se lapui ede se siliyata na se heloigogoi se lau udiyedi.
12 Petelo ye kitadi ede ye hededelau udiyedi ye wane,
“Isalaela tamowaidiyao, idohagi to kwa siliyatakalili? Yo
idohagi to kwa kaikewaigai kana kao doha ka bom yoma
gigibwali yo yoma laulau namwanamwana debanaena ta-
mowai ta ye laulau.
13 Abelahama, Isako, Yakobo yo kada kulutubu maudoidi
yodi Yaubada yona taupaisowa Yesu ye lausini *[na kabatuli
dididididigana unai ye tuli.]* Huyana Yesu sola tanoubu ta unai
meta komiu iya kwa mosegabaei na se unuhemwaloi. Pilato
ye henuwa bena ye yailigabaei, na komiu kwa hedede meta
Yesu nige kwa henuwa.
14 Tamowai tabuna yo dudulaina kwa subu na kwa kaib-
wada bena taba taukaikaiunu wa ye yailigabaei.
15 Mauli wuwuna tamowaina kwa unui, na boita unai
Yaubada iya ye hetolo'uyoi, na tauhemamohoiyena ede kai.

16 Tamowai *[maiyada ta totolo]* ta kwa kitalobai meta iya
taubunibuni wa. Na Yesu iya ye hebayao matawuwuna
ede Yesu ka sunumaei. Mamohoi, yoma sunuma Yesu unai
debanaena tamowai ta ye namwanamwa matamiuyena.

17 Na kehaguwao, kabina ya kata meta komiu yo tauwoy-
aigomiu Yesu nige kabina kwa kata meta iya Keliso ede, unai
iya kwa unuhemwaloi.
18 Na teina laulau ta udiyedi meta Yaubada kalinana
peloweta se hededenonohaidiko wa se laoma se mamohoi,
doha ye wane Keliso meta kabo ye kamkamna.
19 Unai taba kwa nuwabui na kwa lau Yaubada unai,
na yomi yababa kabo ye deuligabaedi yo yaluwamiu ye
hehauhaudi
20 na yona kaisunuwa tamowaina Keliso ye hetamali ye
uyowa kalimiuyena, tamowaina ede Yesu.
21 Na Yesu sola kabo ye miya galewa ne unai kana
siga Yaubada ye hetubu bena ginauli maudoidi ye
hehauhau'uyoidi, doha beyabeyana ye hedehededehe-
sunuma yona peloweta tabudiyao yodi hedehedede udiyedi.
22 Doha peloweta Mose ye hedede ye wane, ‘Guiyau
Yaubada kabo luwamiuyena peloweta hesau ye kaisunuwai
doha yau. Kwa lapulapulau yona hedehedede maudoidi
udiyedi!
23 Ena kowa kaiteya nige ku lapulapulau peloweta ne unai
meta kabo Yaubada yona tamowai luwadiyena ye boliga-

baego na ye tolehesuwalakaliliyeigo.' *(Dutelonomi 18:15, 18, 19)*
24 Yo hinage Samuwela unai ye hetubu ye laoma meta peloweta maudoidi ginauli sahasahadi se tubutubu mayadai ta udiyedi meta se hededebagunaidiko.
25 Yo hinage Yaubada yona talam ye ginauli na ye hededehesunuma Abelahama unai ye wane, 'Kam isimulita kabo tanoubu ta tamowaidiyao yodi kabanamwa.' *(Genese 22:18, 26:4)* Peloweta yodi hedehededе wa yo Yaubada yo Abelahama yodi talam wa kaniyodi tauhaidi ede komiu kadi isimulita.
26 Huyana Yaubada yona heyayai tauhaina ye hetolo meta ye hetamalibagunaiyawa komiu Dius tamowaidiyao kalimiuyena, na unai ye henuwa bena ye hededehenamwagomiu yo ye saguigomiu bena yomi miyamiya kwa buidi na yomi laulau yabayababadi kwa hekaiyawasidi."

4

Petelo yo Yowane Sunedeli unai se helauhetaladi

1 Petelo yo Yowane sola ma hedehedededi boda wa udiyedi na taukaitalasam hekadi yo Numa Tabuna yona polisi kadi tanuwaga yo Sadusiya tamowaidiyao hekadi se lage.
2 Se koipilikalili matawuwuna apostolo labui wa se lauguguya na se lauhekata tamowai wa udiyedi meta Yesu boita unai ye tolo'uyoko, yo tauboiboita kabo hinage boita unai se tolo'uyo.
3 Se haidi, na mahana ye laoko ede se toledi numatutuguduyena ye lau ee mala ye tom.
4 Na iyamo Petelo yona lauguguya wa taulapuina tamowaidiyao gwaudi meta se kawamamohoi. Na loheloheyao taukawamamohoi maudoidi badodi ye sae ede nuwana 5,000 ye lobai.
5 Mala wa ye tom meta Dius tauwoyaidi yo tamowai lakilakidiyao yo laugagayo taulauhekataena tamowaidi se lagegogoi Yelusalema unai.**
6 Luwadi ne unai meta taukaitalasam saesaena Anase, yo Kaiyapasi, Yowane, Alekisenda yo taukaitalasam saesaena kehanao tatao hekadiyo.
7 Se hedede meta Petelo yo Yowane se woyaidima na se hetolodi duwaduwali wa unai, na se henahenamaiyeidi se wane, "Kaiteya yona gigibwali yo hesana unai laulau ta kwa ginauli?"
8 Yaluwa Tabuna Petelo ye hesibasiba ede ye hededebui ye wane, "Tauwoyawoya yo babadao!

** **4:5:** *Se lagegogoi Yelusalema unai:* Taulagegogoi wa siya ede Sunedeli bodana.

9 Kwa helauhetalagai laulau namwanamwana ka ginauli
taubunibuni wa debanaena. Na kwa henuwa bena kabina
kwa kata idohagi na ye namwanamwa.
10 Unai bena ya hemasalaha kalimiuyena yo Isalaela mau-
doidi udiyedi: Tamowai ta matamiuyena ye totolo ta, iya
Yesu Keliso Nasaleta tamowaina yona gigibwaliyena ye
namwanamwa. Yesu meta kwa hesataulo na ye boita, na
Yaubada iya ye hetolo'uyoi boita unai.
11 Na kulikuli tabuna unai Yesu hedehededena ta hasili ye
wane,
'Iya meta weku taukabinuma se subu'usei wa,
na iyamo ye hemala kabakabinuma wekuna
namwanamwana yo saesaekalilina.' *(Same 118:22)*
12 Nige tamowai hesau gonowana ye hemaulida,
matawuwuna kaiyaulina ta unai Yaubada nige hesa hesau
ye leyama unai kabo gonowana ye gilihaida."
13 Tauwoyawoya wa Petelo yo Yowane se kitadi se hede-
hedede ma nuwabayaodi, yo hinage kabina se kata meta siya
tamowaigaibu nige se sonoga, meta se siliyata. Na se nuwat-
ulobai meta taudi labui wa Yesu tauhemuhemuliwatanina.
14 Na nige gonowana saha hesau se hedede, matawuwuna
ede tamowai se henamwanamwa'usei wa Petelo yo Yowane
maiyadi se totolo.
15 Na se hededelau udiyedi Sunedeli numana wa se pe-
sagabaei se lau dagela, na kabo se bom se koitalaliu
16 se wane, "Kabo saha ta ginauli tatao ta udiyedi?
Yelusalema maudoina unai meta laulaugigibwali saesaena se
ginauli wa kabina se katako, na nige gonowana ta uhalaei.
17 Na sunuma ta hedehededena bena ta hekaiyawasi tabu
ye laki ye lau boda udiyedi. Unai kabo ta hededebayao yodi
labui ta udiyedi tabu Yesu hesanaena se hedehedede'uyo
tamowai hesau unai."
18 Na kabo se yoganei'uyoidima na se hededelau udiyedi
bena tabu Yesu hesanaena se hedehedede yo se laulauhekata.
19 Na Petelo yo Yowane se hedede se wane, "Komiu kwa
bom kwa hineli saha ye dudulai Yaubada matanaena, yomi
hedehedede ta ka lauwatani o Yaubada? *[Taba Yaubada mo
ka kawakabiyei!]*
20 Unai nige gonowana ka mwanomwanou, na ginauli
namwanamwadi ka kitadi yo ka lapuidi wa kabo ka hededе-
hemasalahadi."
21 Na kabo tatao lakilakidiyao wa apostolo wa se hed-
edehemahematausidi na se hetamalidi se lau. Na nige
keda hesau se lobai taba unai kabo se hekamkamnadi,
matawuwuna laulau saha ye tubu wa unai ede tamowai
maudoidi Yaubada se hedehedebasaei.

22 Yodi hedehedebasae kaniyona ede taubunibuni
se henamwanamwa'usei wa yona bolimai meta 40 ye
laugabaeiyako.

Taukawamamohoi yodi tapwalolo

23 Huyana Petelo yo Yowane se hededegabaedi ede se
uyo kadi boda wa udiyedi, na taukaitalasam tauwoyaidi yo
tamowai lakilakidiyao yodi hedehedede wa se hededehe-
masalahadi udiyedi.
24 Na wasa wa se lapui ede taukawamamohoi maudoidi
ma nuwakesegadi se tapwalologogoi se wane, "Guiyau sae-
saekalilina, kowa galewa, tanoubu, gabwa, yo ginauli mau-
doidi tauginaulidi.
25 Yaluwa Tabuna yona hekata unai yom heyayai tauhaina
kama kulutubu Dawida ye hedede ye wane,
'Idohagi to dagela tamowaidiyao se koipilikalili,
yo boda lakilakidiyao nuwanuwatu yabayababadi se
koitalaliugaibuidi?
26 Tanoubu wasawasadiyao se nonoha,
yo tauwoyawoya se lagegogoi
bena Guiyau se lului
yo se haikabi yona kaisunuwa tamowaina unai.' *(Same
2:1-2)*
27 Ye mamohoikalili, Heloda yo Pontiusi Pilato yo Isalaela yo
dagela tamowaidiyao maudoidi se tupagogoi magai ta unai
bena yom heyayai tauhaina tabuna Yesu unai se haikabi. Iya
ede yom kaisunuwa tamowaina.
28 Saha se ginauli wa meta yom gigibwaliyena beyabeyana ku
hinelinonohaiyako meta kabo ye tubu.
29 Unai ede ka kaibwadaigo, Guiyau, bena yodi hedehededе-
hemahematausi wa ku nuwatuidi na yom taupaisowa ta ku
hebayaodi bena wasam se duwai ma nuwabayaodi.
30 Nimam ku heleledobiyeiyama na ku hegigibwalidi to
taukasiyebwa se henamwanamwadi yo laulau gigigigib-
walidi se ginaulidi yom heyayai tauhaina tabuna Yesu
hesanaena."
31 Tapwalolo wa ye gehe meta yodi kabakoigogo numana
wa ye nukunuku na Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kabo
se lau Yaubada wasana se duwai ma nuwabayaodi.

Taukawamamohoi se haihaisagusagu'uyoidi

32 Taukawamamohoi maudoidi wa nuwadi kesega. Yodi
gogo wa udiyedi meta se haihaisagusagu'uyoidi, na nige
hesau ye hedede bena ye bom mo yona gogo.
33 Na apostolo wa Guiyau Yesu yona tolo'uyo boita unai
wasana se hedehededehemasalaha ma gigibwalidi. Na

Yaubada yona kabinamwa meta taukawamamohoi mau-
doidi wa udiyedi.
34 Taukawamamohoi wa udiyedi nige hesau ye deha,
matawuwuna ede kaiteyadi yodi tano yo numa, meta se
lokuneidi
35 na monidiyao wa se baheidima na se moseidi apostolo
wa udiyedi, kabo se soiyeidi kaiteyadi se deha wa udiyedi.
36 Taukainauya hesau meta Yosepa. Iya Lewi kana
isimulita hesau, Saipulusi bwanabwanaluwana unai ye
laoma. Na apostolo wa hesana se tole ede Banaba, kaniyona
ede tauhedehededehebayao.
37 Iya yona tano hesau ye lokunegabaei na monina wa ye
baheiyama na ye mosegabaei apostolo wa udiyedi.

5

Ananiya yo Sapila se kailupolupo

1 *[Ekalesiya bodadi wa luwadiyena]* tamowai hesau hesana
Ananiya, yo mwanena Sapila. Siya hinage yodi tano tehana
se lokunegabaei.
2 Mwanena maiyana yodi nuwatu kesega ede monina
tehana se kabinuwahi na kabitolena wa se baheiyama se
mosei apostolo wa udiyedi. Ede Ananiya ye lau Petelo unai
na ye hedede bena moni maudoina ye baheiyamako.
3 Na Petelo ye wane, “Ananiya, idohagi to Satani nuwam
ne ye hemwayau, na Yaluwa Tabuna ku lupoi bena moni
maudoina ede ku baheiyama ta, na iyamo moni wa tehana
ede ku kabinuwahiyako.
4 Tano ne meta kowa yom, na yom nuwatuyena ku lokunei.
Ku lokunei na monina ne hinage kowa yom, ku kabihekahini
o ku kainauyaei. Idohagi to nuwamyena ku hineli na ku
kailupolupo? Ku hedede bena moni maudoina ku baheiyama
ta. Nige tamowai udiyedi ku kailupolupo, na Yaubada unai.”
5-6 Hedehededе wa ye lapui ede ye gulidobi meta ye boita.
Na kabo hewahewaliyo hekadi se laoma ede sinalena wa
se suma na se lau se tole bwayabwaya unai. Wasa wa
taulapuina maudoidi meta se siliyata yo se matausi.
7 Awa haiyona mulidiyena kabo Sapila ye mwalaesaema,
na mwanena wa unai saha ye tubu meta nige kabina ye kata.
8 Na Petelo ye henamaiyei ye wane, “Yogu ku hedehededе,
teina te kowa yo mwanem yomi tano wa maisana kwa hai wa
lakina ede?” Ye talam ye wane, “Aa, teina lakina ede.”
9 Petelo ye wane, “Ye saha to kowa yo mwanem nuwamiu
kesega na Guiyau Yaluwana kwa lupoi? Mahana te unai meta
mwanem wa tautolena siya ede kawakeda ne unai, kowa
hinage kabo se bahelaeigo.”

10 Mahanana ne unai ye gulidobi Petelo matana wa unai na
ye boita. Hewahewaliyo wa se mwalaesaema na se kita meta
ye boitako, ede se bahehepesalae na mwanena dedekanaena
se tole.
11 Na saha ye tubu wa unai meta taukawamamohoi bodadi
yo wasana taulapuina maudoidi hinage se matausikalili.

Apostolo wa taukasikasiyebwa se henamwanamwadi

12 Apostolo wa laulau gigigigibwalidi se ginaulidi se
badokalili tamowai luwadiyena. Taukawamamohoi
maudoidi se lagelagegogoi Numa Tabuna tehana hesau
hesana Solomona Yona Logulogu unai.
13 Magai tamowaidiyao maudoidi meta se kita-
henamwakaliliyeidi, iyamo nige hesau ye nuwabayao bena
taba ye lusae boda wa luwadiyena, matawuwuna Dius yodi
tauwoyawoya wa se matausiyeidi.
14 Na iyamo bodalakilaki, sinesineo yo tatao, se kawa-
mamohoi Guiyau unai, ede se patulau taukawamamohoi
bodadi wa udiyedi.

15 Apostolo wa yodi paisowa debanaena ede Yelusalema
tamowaidiyao yodi taukasikasiyebwa se baheidima keda wa
udiyedi se hekenodi diyadiyali yo dam udiyedi. Se henuwa
bena Petelo ye henamwanamwadi, o taba Petelo ye laulau na
loguloguna tautauna ye kabikitadi na se namwanamwa.
16 Yo hinage magai hekadiyo Yelusalema dedekanaena
udiyedi boda se laoma, yodi taukasikasiyebwa se baheidima
yo kaiteyadi se kamkamna yaluwa bikibikidi udiyedi, meta
maudoidi se namwanamwa.

Apostolo wa se hewaiunudi yo se hekamkamnadi

17 Na taukaitalasam saesaena ma kana bodao Sadusiya
tamowaidiyao, siya se kaikalomagigilikalili.
18 Ede apostolo wa se haidi se toledi numatutuguduyena.
19 Na boniyaina ne unai Guiyau yona anelu hesau nu-
matutugudu wa kamwasadiyao ye sokedi na apostolo wa ye
woyahepesadi na ye wane,
20 “Kwa lau kwa mwalae Numa Tabuna bakubakuna ne
unai kwa tolo na mauli hauhauna wasana maudoina kwa
duwai tamowai udiyedi.”

21 Mala ye tom kabo apostolo wa se mwalaesae Numa
Tabuna bakubakuna wa unai se tolo na se hetubu se lau-
guguya. Na taukaitalasam saesaena ma kana bodao se
lage Sunedeli numana unai. Ede Sunedeli tamowaidiyao yo
Isalaela yodi babadao maudoidi se yogagogoidi. Na kabo
wasa se hetamalilaei bena apostolo wa se woyaidima.

22 Na Numa Tabuna yona polisi se lau numatutugudu
wa unai meta apostolo wa se dalahaiko, ede se uyo kadi
tanuwaga yo taukaitalasam tauwoyaidi yodi se hedehedede
23 se wane, “Numatutugudu wa gudugudunа, yo taukitaki-
tahetetena se totolo, na keda wa ka soke meta nige tamowai
hesau ka kita.”
24 Numa Tabuna yona polisi kadi tanuwaga yo taukaita-
lasam tauwoyaidi wasa wa se lapui meta se nuwapwanop-
wano yo se nuwanuwatu saha kabo ye tubu.
25 Na kabo tamowai hesau ye laoma ede ye wane, “Numatu-
tugudu unai tamowai kwa guduidi wa, meta siya ede Numa
Tabuna ne unai se laulauguguya boda udiyedi!”
26 Ede polisi kadi tanuwaga wa maiyadi se lau apostolo wa
se woyaidima, na nige se kabihenayaidi, matawuwuna ede se
matausi tamowai wa udiyedi madai se hekalawekudi.
27 Apostolo wa se woyaidima Sunedeli unai se hetolodi na
taukaitalasam saesaena wa ye henamaiyeidi ye wane,
28 “Ka laugagayoigomiu bena tabu Yesu hesana unai kwa
laulauhekata, na iyamo yomi lauhekata wa Yelusalema ye
hemwayauyako. Yo hinage tamowai ne yona boita giluna
bena kwa tole kalimaiyena.”
29 Petelo yo apostolo wa se wane, “Nige gonowana tamowai
ka kawakabiyeidi, na Yaubada mo ka kawakabiyei.
30 Komiu Yesu kwa hekabasi sataulo unai na ye boita, na
boitaena tamadao yodi Yaubada iya ye hetolo'uyoi.
31 Yaubada iya ye hai na ye tole nimatutuna unai. Ye
hemala wasawasa yo tauhemahemauli, bena Isalaela ye
saguidi na se nuwabui na yodi yababa kabo Yaubada ye
nuwatugabaedi.
32 Ginauli ta tauhemamohoiyedi ede kai yo hinage Yaluwa
Tabuna. Iya ede Yaubada yona kainauya taukawakabiyena
udiyedi.”
33 Hedehedede wa se lapui ede se koipilikalili na se henuwa
bena se koihemwaloidi.
34 Na Sunedeli unai Paliseya tamowaina hesau hesana
Gamaliyela, iya meta laugagayo taulauhekataena saesaena
hesau tamowai maudoidi se hekasisikaliliyei. Iya ye tolo
na ye hedede bena mahana kubwakubwa mo tatao ne se
hepesadi dagela ne unai.
35 Na kabo ye hetubu ye hedehedede, ye wane, “Isalaela
tataodi, bena kwa nuwanuwatunamwanamwa saha bena
kwa ginauli tatao ne udiyedi.
36 Bolimai hisa se lauko Tudasi ye taumasalaha na ye hed-
ede bena iya tamowai lakilakina hesau, ede tamowai badodi
400 se hemuliwatani. Na Loma yodi tau'iyala iya se unui na

tauhemuliwatanina wa se hailauyedi. Ede yona woyawoya
wa nige kaniyona.
37 Iya mulinaena, hasiliyawasi huyana ne unai, Yudasi
Galili tamowaina ye tolosaema na boda ye woyaidi bena
Loma tamowaidiyao se iyalaidi. Na iya hinage se unui, na
tauhemuliwatanina wa hinage se hailauyedi.
38 Unai ya hekatagomiu: Tabu saha hesau kwa ginauli
taulauhetala ne udiyedi. Kwa kabigabaeidi na se lau. Taba
yodi nuwatu yo yodi paisowa ne tamowaigaibu hesau yona
nuwatu, kabo ye kaiyawasi.
39 Na ena Yaubada unai ye laoma, meta nige gonowana
kwa hekaiyawasidi, na ena kwa hekaiyawasidi meta komiu
Yaubada unai tauhaikabi.”
[(40)] **Yona hedehedede wa se lauwatani
40 na apostolo wa se yoganeidi se mwalae. Na se hededelau
yodi taupaisowa udiyedi na wipi unai se pidilidi. Na kabo
hedehedede bayabayaona se moseidi tabu huya hesau Yesu
hesanaena se lauguguya'uyo. Na kabo se kabigabaedi na se
lau.
41 Apostolo wa Sunedeli unai se dalahai ma gwaugwauyal-
adi, matawuwuna Yaubada ye kitahenamwadi na Yesu
hesanaena se kamkamna.
42 Mayadai badobado Numa Tabuna bakubakuna unai
yo hinage taukawamamohoi yodi numa udiyedi yodi
lauhekata wa nige ye kaiyawasi yo wasa namwanamwana
se duwaduwai meta Yesu iya Yaubada yona kaisunuwa
tamowaina ede.

6

Apostolo tausaguidi haligigi-labui se kaisunuwaidi

1 Mayadaidi ne udiyedi tauhemuliwatani kadi boda wa ye
laki ye lau. Luwadiyena, hekadiyo meta Dius tamowaidiyao
taukalina Giliki, yo hekadiyo siya taukalina Hebelu. Mayadai
kesega kesega meta kai se giyagiyahi, na taukalina Giliki yodi
wabuwabu wa se soisoihemulidi. Unai taukalina Giliki wa se
hetalapili taukalina Hebelu wa udiyedi.
2 Ede apostolo saudoudoi-labui wa tauhemuliwatani mau-
doidi se yogagogoidi na se wane, “Nige ye namwa bena
Yaubada kalinana paisowana ka hekaiyawasi na ka kitalau
kai giyahina unai.
3 Unai, kagu kahao, bodamiu ta udiyedi tamowai haligigi-
labui kwa kaisunuwaidi, siya meta bena tamowai maudoina
yodi hekasisi tamowaidiyao, yo tamowai sibasibadiyao, yo
hinage Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi. Paisowa ne kabo ka
moselaei udiyedi,

** **5:39:** Buka hekadiyo udiyedi, lausoisoina 40 ye hetubu inai.

4 na kai apostolo kabo ka kitalau tapwalolo yo wasaduwai
mo unai.”
5 Boda maudoina apostolo yodi nuwatu wa se
kawanamwanamwaei. Unai ede Setepano se kaisunuwaei,
iya tausunumabayao yo Yaluwa Tabuna ye hemwayau. Na
kabo Pilipo, Polokolasi, Nikenowa, Timona, Palamenasi, yo
Nikolasi. Na Nikolasi iya Antiyoka tamowaina nabada wa
unai ye nuwabui ye hemala Dius.
6 Kabo tamowai wa se laedi apostolo wa udiyedi, na nimadi
se tolesaedi kewadiyena na yodi se tapwalolo.
7 Kabo Yaubada wasana wa ye laki ye lau, na Yelusalema
unai Yesu tauhemuliwatanina boda wa ye laki ye lau, yo
hinage taukaitalasam bodana lakilakina Yesu se sunumaei yo
se kawakabiyei.

Dius tamowaidiyao hekadi Setepano maiyadi se haikawayagala

8 Na Yaubada yona kainauya ye mosei Setepano unai meta
ye hegigibwali, ede laulau gigigigibwalidi saesaedi ye gin-
aulidi boda luwadiyena.
9 Na tamowai hekadi maidadi Setepano se haikawayagala,
siya meta sunago hesau tamowaidiyao, na sunago wa hesana
ede “Yailihai Tamowaidiyao”. Tauhaikawayagala wa yodi
kabalaoma ede Sailini yo Alesandiliya yo teha Silisiya yo teha
Eisiya.
10 Yodi haikawayagala wa unai nige gonowana Setepano se
saedikwai matawuwuna ede Yaluwa Tabuna ye hesibasiba.
11 Kabo nuwatuwadawadamyena tamowai hekadiyo se
nuwakoidi bena kabo se hedede se wane, “Setepano yona
hedehedede ka lapui meta Mose yo Yaubada ye hededede-
heyababadi.”
12 Na kabo boda yo yodi tamowai lakilakidiyao, yo hi-
nage laugagayo taulauhekataena nuwadiyao se hesaedi, na
Setepano se kabihekahini na se woyalaei Sunedeli unai.
13 Na tamowai hekadiyo se woyaidima na hedehed-
edelupolupo maudoidi se hedededi, se wane, “Teina tamowai
ta meta huya maudoina Numa Tabuna yo hinage Mose yona
laugagayo ye hedehededeheyababadi.
14 Matawuwuna ede yona hedehedede ka lapui meta ye
wane, Yesu Nasaleta tamowaina kabo Numa Tabuna ta ye
hetatagwaligwali na kabikabi beyabeyadi Mose ye haidima
wa kabo ye buidi.”
15 Na Sunedeli yona koigogo unai taututuli wa se kaike-
wadudulai Setepano se kita, na kana kao se kita meta doha
anelu.

7

Setepano yona hedehedede Sunedeli unai

1 Na taukaitalasam saesaena Setepano ye henamaiyei,
“Hedehededem ta meta mamohoi?”
2 Na Setepano ye wane, “Kagu kahao yo tamaguwao,
kwa lapulapui. Yoda Yaubada didididigana ye taumasalaha
kada kulutubu Abelahama unai huyana sola ye miyamiya
Mesopotamiya unai, nige sola ye dalahai ye lau Halana.
3 Yaubada ye hededelau unai ye wane, ‘Kam bodao yo
yom magai ku laugabaedi na ku lau magai hesau kabo ya
hekitago.’
4 Kabo teha Mesopotamiya yo yona magai** wa ye lau-
gabaei na ye lau Halana unai ye miya, kana siga Abelahama
tamana ye boita. Na kabo Yaubada ye hetamali ye laoma
teina yoda magai ta unai ye miya.
5 Na Yaubada nige tano hesau ye mosei Abelahama, nige
bena teuna. Na ye hededehesunumamoei meta kabo tano ne
ye mosei iya yo kana isimulitao udiyedi. Na huyana ne unai
sola nige Abelahama natuna.
6 Yo hinage Yaubada ye hededenonohai meta Abelahama
kana isimulita kabo se lau tamowai hekadiyo yodi magai
unai se miya na menai kabo se hemala laolaoma. Teme-
nai kabo se hemala magai ne tamowaidiyao yodi heyayai
tauhaidi na se kabihenayaidi bolimai 400.
7 Na kabo Yaubada yona hedehedede ye tubei ye wane,
‘Magai ne tamowaidiyao kabo ya hekamkamnadi, na mulina
ne unai kabo kam isimulita magai ne se laugabaei na se
laoma teina teha ta unai kabo se taba'ohu kaliguwai.’
8 Na kabo pelitome ye mosei Abelahama, meta yodi talam
wa** se hemamohoiyei. Na kabo Abelahama natuna Isako
ye labasi, na mayadai hehaligigi-haiyonana (8) unai ye he-
pelitome. Na kabo Isako iya natuna Yakobo ye labasi, na
iya natunao ede tamadao saudoudoi-labui, na maudoidi se
hepelitomedi.
9 Yakobo natunao wa kadi kaha Yosepa se kaikalomagig-
iliyei na se lokunegabaei ye lau Aikupito na ye hemala yodi
heyayai tauhaina. Na Yaubada meta iya maiyana
10 na ye gilihai yona pilipili maudoidi udiyedi, yo hinage ye
hesonoga. Ede Aikupito yodi wasawasa Palao kabo Yosepa ye

** **7:4:** *Yona magai:* Abelahama yona magai mamohoina meta Ulu, iya ede Kaladiya tamowaidi yodi tehaena. Teha ne hesana hesau ede Mesopotamiya (Genese 11:28,31 yo 15:7). ** **7:8:** *Yodi talam wa* wasana meta Genese 17 unai ta hasili.

tolesae ye hemala Aikupito maudoina yo hinage wasawasa
wa yona numa** kadi tanuwaga.
11 Na kabo hasahasali ye tubu Aikupito yo Kanana
udiyedi meta kamkamna lakilakina, na tamadao meta nige
gonowana kai se lobai.
12 Na Yakobo wasa ye lapui meta Aikupito unai sola kai
maudoina, ede kada kulutubu iya natunao ye hetamalidi se
lau menai bena kai se hemaisa.
13 Yodi huyakaitaumana helabuina unai Yosepa ye hededehemasalaha'uyoi kalidiyena meta iya kadi kaha. Menai kabo
Palao Yosepa kana bodao kabidi ye kata.
14 Na kabo Yosepa kalina ye hetamali tamana Yakobo yo
kana bodao maudoidi se laoma Aikupito, badodi meta 75.
15 Ede Yakobo ma kana bodao se lau Aikupito unai se miya.
Temenai Yakobo ye boita, na kabo tamadao hinage se boita.
16 Tauboita wa sinalediyao se baheidi se uyo Sekema magaina unai. Temenai, Abelahama beyabeyana Hamala natunao
udiyedi duha hesau ye hemaisa, yona bwayabwaya. Unai
kabo se toledi.”**
17 *[Na kabo Setepano ye hedehedede ye wane,]* “Mayadaina
ye hanahanau Yaubada yona hededehesunuma Abelahama
unai kabo ye hemamohoiyei meta kabo tano ye mosei kana
isimulita udiyedi, ede kada boda Aikupito unai wa meta ye
laki ye lau.
18 Na kabo wasawasa hesau ye tolo Aikupito ye kitahetete.
Na iya meta nige Yosepa kabina ye kata.
19 Teina wasawasa ta kada bodao wa ye lupoidi yo ye
hekamkamnadi, na ye lauhelilidi natudiyao labahauhaudi
numa dageladi udiyedi se toledi na bena kabo unai se boita.
20 Huyana ne unai Mose se labasi,** na iya meta wawaya
namwanamwana Yaubada matanaena. Nawalai haiyona
udiyedi tamana yona numaena se kitahetete.
21 Huyana Mose se tolehesuwala dagelaena Palao natuna
sine ye lobai na ye hai ye kabihelaki ye hemala natuna.
22 Mose meta Aikupito yodi sonoga yo yodi sibasiba maudoidi se hekata na ye haidi, na ye hemala taukulukulu
namwanamwana.

** **7:10:** *Yona numa* wa Palao yo mwanenao yo natunao yo yona taupaisowa yodi kabamiya magaina. ** **7:16:** Setepano hedehedede labui ne ye tolekesegaidi. Sekema unai Yakobo tano hesau ye hemaisa Hamala natunao udiyedi (Genese 33:19). Na Abelahama Hebelona unai duha hesau ye hemaisa Epelona Hito tamowaina unai, bena yona bwayabwaya (Genese 23:15-18). Setepano yona hedehedede taulapuina wa, siya wasa maudoina wa kabina se katako, yo hinage kabina se kata meta Yakobo se tole Abelahama yodi kabatolena duhana unai (Genese 50:13), na Yosepa se tole Sekema unai (Yosuwa 24:30). ** **7:20:** *Mose se labasi* wasana ede Esodo 1—2udiyedi ku hasili.

23 Huyana Mose yona bolimai 40, meta nuwana ye hineli
bena yona hali Isalaela tamowaidiyao ye kitadi.
24 Mayadaina ne unai Mose matanaena Aikupito
tamowaina hesau ye tolo na Isalaela tamowaina ye
kabihenayai. Ede ye gilihai na Aikupito tamowaina wa
ye koihemwaloi.
25 Mose yona nuwatu bena kana bodao wa kabo se kitalobai
meta Yaubada iya ye hepaisowa na kabo ye gilihaidi. Iyamo
nige se kitalobai.

26 Mayadai hesauna kabo Isalaela tamowaidi labui ye ki-
tadi se haihaikabi, ede ye hededelau udiyedi bena nuwadi ye
hededehetaludi ye wane, ‘Tatao, teina ta ma kam kaha. Tabu
kwa hewahewaiunu'uyoigomiu!’
27 Na hesauna, kana kaha ye kabihenayai'usei wa, Mose
ye kabitepanei na ye hededelau unai ye wane, ‘Kaiteya ye
hetologo kama tanuwaga yo tautolehedudulaigai?
28 Bena ku koihemwaloigau, doha lahi Aikupito tamowaina
ku koihemwaloi wa?’ *(Esodo 2:14)*
29 Mose hedehedede wa ye lapui ede ye wasabu na Aikupito
ye laugabaei ye lau Midiyana unai ye miya, meta ye hemala
laolaoma. Menai ye tawasola na natunao loheloheyao labui
ye labasidi.

30 Bolimai 40 se lau, na Mose meta balabala hesau unai
Sinai kudulina dedekanaena. Na anelu ye taumasalaha
kaiwa hesau unai, na kana kao doha kaiwa ye kalapululu.
31 Mose kaiwa wa ye kita ede ye siliyata. Ye sigilau
dedekana wa unai bena ye kitanamwanamwaei, na Yaubada
kalinana ye lapui ye wane,
32 ‘Yau meta kam kulutubu yodi Yaubada, Abelahama,
Isako, yo Yakobo yodi Yaubada.’ *(Esodo 3:6)* Mose ye matausi
yo ye tabutabubu, na nige ye henuwa ye kaikewalau.
33 Na Guiyau ye hededelau unai ye wane, ‘Kam sendolo ne
ku haigabaeidi, matawuwuna ede teina meta tano tabuna.
34 Kagu bodao ya kitadi meta se kamkamnakalili Aikupito
unai. Yodi dou ya lapuidi na ya dobima bena ya gilihaidi.
Unai, Mose, kabo ya hetamaligo ku uyo Aikupito.’ *(Esodo
3:5,7,8,10)*

35 Mose iya tamowaina ede Isalaela tamowaidi se hed-
edehesuwala se wane, ‘Kaiteya ye hetologo kama tanuwaga
yo tautolehedudulaigai?’ Na Yaubada yona anelu ye tau-
masalaha kaiwa kalakalasina wa unai, na Mose ye hetamali
ye uyo Isalaela bodadi kadi tanuwaga yo taugilihaidi.
36 Iya Aikupito unai Isalaela bodana wa ye woyahaidi,
meta laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi Aikupito unai yo

Gabwa Pulupululuna unai yo hinage balabalaena bolimai 40
luwadiyena.
37 Teina Mose ta, iya ede tamowaina ye hededehemasalaha
Isalaela udiyedi ye wane, ‘Yaubada kabo peloweta hesau ye
hetamaliyama doha yau. Iya meta kada boda ta unai kabo ye
tubusaema.’ *(Dutelonomi 18:15)*
38 Yo iya tamadao bodadi maiyadi se miya balabala-
gaibuyena, yo hinage anelu maiyana se hedehededе Sinai
kudulina unai. Anelu wa hedehededе maumaulina ye mosei
Mose unai bena kabo ye hekawadima kalidaena.
39 Na kada kulutubu nige se henuwa Mose se kawakabiyei,
na iya se subu na nuwadi se uyo Aikupito.
40 Ede se hededelau Aloni unai se wane, ‘Yoda yaubada ku
ginaulidi kabo se kedabagunaida, matawuwuna teina Mose
ta Aikupito unai ye woyahaida ta, nige kabina ta kata saha ye
tubu kalinawai.’ *(Esodo 32:1)*
41 Mayadaidiyao ne udiyedi koitau se ginauli kana kao doha
bulumakau natuna, na unai se kaitalasam, yo nimadi unai
saha se ginauli wa meta unai se gwauyalakalili.
42 Ede Yaubada ye miyasuwalaedi na ye mosegabaedi na
mahana, nawalai, yo kipwala udiyedi se taba'ohu. Doha
peloweta yodi buka unai se kulihemasalahayako:
‘Isalaela tamowaidi, balabalaena kwa sae kwa dobi bolimai
40,
na yau kaliguyena kwa kaitalasam e nige?
43 Moleki** yona kabataba'ohu kwa lausini,
yo yomi yaubada Lepani** yona kipwala hinage,
meta koitau kwa bom kwa ginaulidi bena kwa taba'ohu
udiyedi.
Unai kabo ya hetamaligomiu kwa lau Babiloni unai kabo kwa
miya.’ *(Amosi 5:25-27)*
44 Balabalaena tamadao yodi kabalau maudoina unai meta
Yaubada kabataba'ohuina tentina se bahei maiyadi. Ka-
bataba'ohu wa Mose ye ginauli meta tautau Yaubada ye
hekita wa unai ye ginauliwatani.
45 Na tamadao Yaubada kabataba'ohuina wa se bahei na
Yosuwa ye woyaidi se laoma inai na tano ta tamowaidiyao
Yaubada ye henakuhepesadi na siya tano ta se hai. Na
Yaubada kabataba'ohuina wa inai se hepaisowa ye lau ee
Dawida yona huyaena.
46 Na Dawida meta Yaubada yona nuwanamwa
tamowaina, na ye kaibwada Yaubada unai taba ye talam

** **7:43:** *Moleki* meta Kanana tamowaidi yodi yaubada hesau. Yodi taba'ohuina kana kao ede koitauna yona numa gagilina se ginauli na diyadiyali unai se bahei.

** **7:43:** *Lepani* hinage yaubadalupolupo hesau, meta Aikupito tamowaidiyao unai se tabataba'ohu.

na Yakobo yona Yaubada** yona kabamiya numana ye ginauli.
47 Na numa wa tauginaulina ede Solomona.**
48 Na iyamo Yaubada saesaekalilina taba nige tatao nimadiyena numa se ginauli unai ye miya. Doha peloweta ye hededeyako ye wane,
49 'Yaubada ye hedede ye wane,
"Yogu kabatuli ede galewa,
na kaegu kabatolena ede tanoubu.
Unai numa sahasahana bena ku ginauli yogu kabamiya?
Yo haedi bena yogu kabakaiyawasi?
50 Matawuwuna ginauli maudoidi ta tauginaulidi ede yau." ' "
(Aisaiya 66:1-2)
51 *[Kabo Setepano yona hedehedede wa ye tubei ye wane,]* "Komiu nuwamiu se kwailolokalili! Nuwamiu yo beyamiu nige kwa hepelitomedi. Komiu doha tamamiyao wa: Huya maudoina Yaluwa Tabuna kwa laukwatakwataei.
52 Tamamiyao wa meta peloweta maudoidi se hewaiunudi yo Tamowai Dudulaina yona laoma tauhedededehemasalahana tamowaidiyao se unuhemwaloidi. Na komiu hinage Keliso kana kwa walohai na kwa unuhemwaloi.
53 Komiu Yaubada yona laugagayo tauhaina ede. Anelu udiyedi ye laoma, na nige kwa kawakabiyei."
54 Setepano yona hedehedede wa unai Sunedeli numana unai taumiya wa se koipilikalili na kadi kao se heyababadi.
55 Na Yaluwa Tabuna Setepano ye hemwayau, na ye kaikewasae galewa ne meta Yaubada yona didiga ye kita, yo Yesu ye totolo Yaubada nimatutuna wa unai.
56 Na ye wane, "Kwa kaikewasae, galewa kamwasana ne meta sokesokena, na Tau Natuna ya kita ye totolo Yaubada nimatutuna ne unai."
57 Setepano yona hedehedede wa unai se yogahigudugudui na beyadiyao se kabiguduguduidi. Na maudoidi nuwadi kesega, se heloi se lau hesabana
58 na se tabehepesalaei magai wa dagelana unai, na se hetubu se hekalaweku. Na taulauhegilulupolupo wa kadi kwama se haigabaedi na se toledi hewali hesau hesana Saulo kaena wa unai.
59 Tatao wa Setepano se hekahekalaweku na ye tapwalolo, "Guiyau Yesu, yaluwagu ta ku hai!"
60 Kabo ye tulibono na kalinalakilakiyena ye wane, "Guiyau, tatao ta yodi yababa ta unai tabu ku hegiludi." Na ye gulidobi ede ye boita.

** **7:46:** *Yakobo yona Yaubada* meta Yaubada kesegana iya ede Dawida ye kaibwada unai na yona kabamiya numana ye ginauli (2 Samuwela 7). ** **7:47:** Numa Tabuna ginaulina wasana meta 1 Kin 6—8udiyedi.

[(8:1)] Na Saulo Setepano yona boita ye kawanamwanamwaei.**

8

Dius yodi tauwoyawoya taukawamamohoi wa se kabihenayaidi

1 Mayadaina ne unai Dius tamowaidiyao se hetubu taukawamamohoi bodana wa Yelusalema unai se hekamkamnadi.** Ede maudoidi se wasabugwaligwali se lau Yudeya yo Samaliya magaidi udiyedi, na apostolo wa se bom mo se bawabawa.
2 Na tausunuma namwanamwadi hekadi se laoma Setepano se bahei se lau se toletoletau yo sabina se dou.
3 Na Saulo taukawamamohoi bodadi wa ye hetubu ye kabihenayaidi. Ye lau numa kesega kesega unai tatao yo sinesineo ye tabehepesadi na numatutugudu unai ye toledi.

Pilipo ye lauguguya Samaliya unai

4 Taukawamamohoi Yelusalema se wasabugabaei wa Yesu wasana se duwaduwai yodi kabalauyena.
5 Na Pilipo ye dobi magai lakilakina Samaliya unai, na wasa ye hededehemasalaha meta Yesu Yaubada yona kaisunuwa tamowaina ede.
6 Boda wa laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi se kitadi ede se lapulapuinamwanamwa yona hedehededе wa unai.
7 Tamowai gwaudi udiyedi yaluwa bikibikidi se pesa na se douyogayogahi, yo hinage tamowai bunibunidi se bado se namwanamwa.
8 Unai magai maudoina wa se gwauyalakalili.

Taukobakoba Simona wasana

9 Tamowai hesau hesana Simona Samaliya unai ye bawabawa. Iya taukobakoba hesau, na tamowai maudoidi iya se nokoei. Na ye bom ye hededehesae'uyoi bena iya tamowai lakilakina hesau.
10 Samaliya tamowaidi maudoidi yodi nuwatu se lau iya unai, hekadi tamowaigaibu, hekadi tamowai saesaekalilidi, na se hedede se wane, “Iya meta Yaubada yona gigibwali, iya ede ta wane gigibwali lakilakina.”
11 Huya lohalohakalili yona laulau gigigigibwalidi debadiyena se noko, unai se hemuhemuliwatani.
12 Na huyana Pilipo Yaubada yona basileiya yo Keliso Yesu wasana namwanamwana ye hedehededei kabo sinesineo yo

---

** **7:60:** *Na Saulo Setepano yona boita ye kawanamwanamwaei:* Hedehededе ta buka hekadi se tole peina 8 lausoisoina 1 unai. ** **8:1:** *Taukawamamohoi* siya ede Dius tamowaidiyao Yesu tausunumaena, na tauhekamkamnadi ede Dius hekadiyo nige Yesu tausunumaena.

tatao wa se kawamamohoiyei, na kabo Pilipo ye hebabatisoidi.
13 Simona hinage ye kawamamohoi ede ye babatiso. Na kabo Pilipo ye hemuhemuliwatani, na Pilipo laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi ye kitadi meta ye nokokalili.
14 Kabo apostolo Yelusalema unai wasa se lapui meta Samaliya tamowaidi Yaubada wasana se kawamamohoiyei, ede Petelo yo Yowane se hetamalidi se lau kalidiyena.
15 Apostolo labui wa se lage magai ne unai, ede taukawamamohoi yodi se tapwalolo bena Yaluwa Tabuna kabo se hai.
16 Kaniyona ede Yaluwa Tabuna sola nige ye dobima kalidiyena, na Guiyau Yesu mo hesanaena se babatiso.
17 Petelo yo Yowane se tapwalolo ye gehe, kabo nimadi se tolesaedi taukawamamohoi wa udiyedi, ede Yaluwa Tabuna se hai.
18 Na Simona apostolo wa ye kitadi nimadi se tolesaedi tamowai wa kuludi udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai, ede ye hededelau apostolo wa udiyedi bena kabo gigibwali wa ye hemaisa moniyena,
19 na ye wane, “Hinage gigibwali ne kwa haiyama, na kabo nimagu ta ya tolesae tamowai kewadi ne udiyedi na Yaluwa Tabuna se hai.”
20 Na Petelo ye wane, “Idohagi to yom nuwatu bena Yaubada yona kainauya moni unai ku hemaisa. Unai yom moni ne ku hai na ye namwa mo ku mwaloi!
21 Nige yom tupwa hesau teina paisowa ta unai, matawuwuna ede Yaubada matanaena nuwam ne nige ye dudulai.
22 Ku nuwabui yo yom nuwatu yabayababana ne ku hekaiyawasi, na Yaubada unai ku tapwalolo taba yom nuwatu yabayababana wa ye nuwatugabaei.
23 Na ya kitago meta kaikalomagigili ye nuhuligo, yo yababa ye kabihekahinigo.”
24 Ede Simona ye hedehededelau Petelo yo Yowane udiyedi ye wane, “Yogu kwa kaibwada Guiyau unai, na ginauli saha kwa hetahetaladi wa kabo taba nige se tubu kaliguyena.”
25 Kabo Petelo yo Yowane Guiyau wasana se guguyaei yo se hededehemasalaha magai lakilakina Samaliya unai, na huyana se gehe kabo se dalahai se uyo Yelusalema, na yodi kabalauyena Yaubada wasana se duwai magai hekadiyo udiyedi teha Samaliya unai.

Pilipo ye wasaduwai Itiyopiya tamowaina unai

26 Kabo Guiyau yona anelu hesau ye hededelau Pilipo unai ye wane, “Ku lau tupwa yawana balabala ne unai na keda ye lau Yelusalema unai na ye dobi Gasa ku lobai.”

27 Unai Pilipo ye dalahai ye lau. Keda wa unai Itiyopiya
tamowaina hesau ye lobai. Iya meta yunika, na iya tamowai
lakilakina yo gigigigibwalina hesau, Itiyopiya yodi wasawasa
sinena Kendeisi** yona moni yo gogo hekadi taukitahetetedi.
Ye lauko Yelusalema unai Yaubada ye taba'ohui,
28 na ye uyo'uyo yona magai, meta yona kaliyota** unai ye
gelu ye laulau na peloweta Aisaiya yona buka ye hasihasili.
29 Na Yaluwa Pilipo yona ye hedehedede ye wane, “Ku lau
tenem kaliyota ne dedekana ne unai.”
30 Ede Pilipo ye heloi ye lau kaliyota wa dedekana ne unai,
na tamowai wa kalinana ye lapui peloweta Aisaiya yona
buka ye hasihasili. Ede ye henamai ye wane, “Saha ku
hasihasili ne nuwam ne unai ye masalaha?”
31 Na tamowai wa ye wane, “Idohagi na kabo kabina ya
kata? Kabo kaiteya ye hededehesibasibagau?” Ede Pilipo ye
kaibwadai na ye mwalaesae kaliyota wa unai maiyana se tuli.
32 Na buka ye hasili wa ede teina:
Iya se woyai se laei se unui doha mamoe,**
na ye mwanomwanou doha mamoe natuna ye
mwanomwanou na wiyana se bolihai, nige saha ye
hedede.
33 Iya se toledobiyei,
nige yona dudulai hesau se mosei.
Nige kana isimulita hesau,
matawuwuna yona mauli tanoubu ta unai se
hekaiyawasi. *(Aisaiya 53:7-8)*
34 Yunika wa ye henamai Pilipo unai ye wane, “Taba
gonowana yogu ku hedehedede? Peloweta ne meta iya ye
bom ye hetahetala'uyoi o tamowai hesau?”
35 Na Pilipo Aisaiya yona kulikuli wa unai ye hetubu na
Yesu wasana namwanamwana yona ye hedehedede.
36-37 Yodi kabalau wa unai waila kipuna hesau unai se lage.
Na yunika wa ye hedehedede ye wane, “Waila ede teina. Taba
gonowana ku hebabatisoigau?”**
38 Kabo ye hedede kaliyota wa se hekaiyawasi. Na se dobi
waila wa unai ede Pilipo iya ye hebabatisoi.

** **8:27:** *Kendeisi* meta nige waihiu ne hesana, na Itiyopiya kalinadiyena kaniyona ede *wasawasa sinena.* Dimdim unai se kuli *Candace* yo *Kandake,* na Suau unai se kuli *Kanaki.* ** **8:28:** *Kaliyota:* Dimdim unai ta wane *chariot*, meta kabakadau hosi ye tabetabei keda lakilakidi udiyedi. ** **8:32:** *Doha mamoe:* Mamoe yodi laulau meta huyana tamowai hesau se laei bena kabo wiyana se boli o se unui meta nige gonowana ye koipili. ** **8:36-37:** Lausoisoi 37 kulikuli beyabeyadiyao maudoidi udiyedi nige se kuli, na hisahisadi mo se kuli: *Na Pilipo ye wane, “Ena ku kawamamohoi nuwam maudoina, kabo ku babatiso.” Ede yunika wa ye wane, “Ya kawamamohoi meta Yesu Keliso iya Yaubada Natuna.”*

39 Waila wa unai se gayosae ede Guiyau Yaluwana Pilipo ye
haigabai. Yunika wa Pilipo nige ye kita'uyoi, na iyamo yona
kabalau wa unai meta ma gwaugwauyalana.
40 Na Pilipo ye bom ye taumasalaha Asotasi unai na ye
dalahai'uyo Sisaliya hesabana na yona kabalau wa unai
Yesu wasana namwanamwana ye wasaduwaiyei magai wa
udiyedi. Ye lauguguya ye lau ee Sisaliya unai ye lage.

9

Saulo ye nuwabui

1 Yelusalema unai Saulo sola Guiyau tauhemuliwatanina
wa ye hededehemahematausidi bena ye koihemwaloidi. Ye
lau taukaitalasam saesaena unai
2 na ye kaibwadai taba yona talam ye ginauli na leta ye kuli
na ye mosei Saulo kabo ye laei Damaseko Dius tamowaidiyao
ye hekitadi, na ena menai Guiyau tausunumaena hekadi ye
lobaidi meta kabo ye haidi ye laedi Yelusalema na ye toledi
numatutugudu unai.
3 Saulo ye dalahai ye lau Damaseko hesabana. Magai wa ye
hanahanawui, na makesega mala lakilakina galewa ne unai
ye sinadobima Saulo kewana ne unai.
4 Ede ye gulidobi bwatano wa unai na kalina hesau ye lapui
ye wane, “Saulo! Saulo! Idohagi to ku hekamkamnagau ta?”
5 Saulo ye wane, “Guiyau, kowa kaiteya?” Na kalina wa ye
hedehededе'uyo ye wane, “Yau ede Yesu ku hekamkamnagau
ta.
6 Ku tolo na ku lau Damaseko, menai kabo tamowai hesau
ye hededelaowa saha bena kabo ku ginauli.”
7 Saulo kana bodao wa se siliyatakalili na nige gonowana
saha hesau se hedede, matawuwuna kalina wa daguguna se
lapui na tamowaina nige se kita.
8 Saulo se kabihetolo na matana ye helaladi, iyamo nige
gonowana saha hesau ye kita. Ede se kabinimai na se woyai
se lau Damaseko.
9 Menai mayadai haiyona unai nige gonowana saha hesau
ye kita, nige kai ye kai, yo nige waila ye numa.
10 Damaseko unai Yesu tauhemuliwatanina hesau hesana
Ananiya. Kenosuwaiyena Guiyau ye hedehededelau unai ye
wane, “Ananiya!” Na Ananiya ye wane, “Guiyau, yau ede
teina.”
11 Na Guiyau ye wane, “Ku tolo! Keda Dudulaina** unai
ku lau Yudasi yona numa, na menai kabo Tasusi tamowaina
hesau hesana Saulo ku kita. Iya ede menai ye tapwatap-
walolo.

** **9:11:** *Keda Dudulaina* meta keda lakilakina hesana, magai Damaseko unai.

12 Saulo yona tapwaloloyena na tautau hesau ya hekita
meta tamowai hesau hesana Ananiya kabo ye lau iya unai
na nimana ye tolesaedi kewana ne unai, kabo matana wa se
namwanamwa'uyo.”
13 Na Ananiya ye wane, “Guiyau, tamowai se bado udiyedi
hedehedede ya lapuidi meta teina tamowai ta Yelusalema
unai laulau yabayababadi udoi'udoi ye ginaulidi yom ta-
mowai** kalidiyena.
14 Na taukaitalasam tauwoyaidi udiyedi gigibwali ye hai na
ye laoma Damaseko bena hesamyena tauyogayogasaewa**
maudoidi kabo ye haidi na ye toledi numatutugudu unai.”
15 Guiyau ye hedehededelau Ananiya unai ye wane, “Ku
lau, matawuwuna ede yau yogu kaisunuwa tamowaina ede
iya, kabo wasagu ta ye laei dagela tamowaidiyao yo yodi
wasawasa udiyedi, yo hinage Isalaela tamowaidiyao udiyedi.
16 Na iya kabo ya hekita meta hesagu ta debanaena kabo ye
kamkamna.”
17 Ede Ananiya ye lau Yudasi yona numa unai ye mwalae
na nimana ye tolesaedi Saulo kewanaena na ye wane,
“Kagu kaha Saulo! Guiyau Yesu, yom laoma wa unai ye
taumasalaha kalimyena wa, iya ye hetamaligau ya laoma
kalimwai ta, kabo matam ta se namwanamwa'uyo yo hinage
Yaluwa Tabuna kabo ye hemwayaugo.”
18 Mahanana ne unai ginauli hesau kana kao doha yama
konahidi Saulo matana wa udiyedi se bekuhai, na gonowana
ye kaikewa'uyo. Ede ye tolo na ye babatiso.
19 Ye kaikai kabo yona bayao ye hai'uyoi.

Saulo Damaseko yo Yelusalema unai

Kabo Damaseko unai Yesu tauhemuliwatanina wa maidadi
Saulo se miya mayadai hisa,
20 na Saulo ye hetubu ye lauguguya sunago udiyedi ye
wane, “Yesu meta iya Yaubada Natuna.”
21 Taulapulapui maudoidi wa se siliyata yo se nuwap-
wanopwano na se wane, “Teina tamowai ta meta Yelusalema
unai taukawamamohoi Yesu unai ye kabikabihenayaidi, yo
hinage ye laoma inai bena Yesu tauhemuliwatanina ye haidi
na ye laedi taukaitalasam tauwoyaidi udiyedi.”
22 Na Saulo yona guguya ye bayao ye lau, na ye hedede-
hemasalahanamwanamwaei meta Yesu iya Yaubada yona
kaisunuwa tamowaina. Ede Dius Damaseko unai taumiya wa

** **9:13:** *Yom tamowai* ne meta siya Yesu tauhemuliwatanina. Kalina Giliki unai Luka yona kulikuli meta tamowai tabudi. ** **9:14:** *Hesamyena tauyogayogasaewa:* Guiyau hesanaena tauyogayogasae meta hinage ta hedede ta wane, *taukawamamohoi.*

nuwadiyao se pwanopwano na nige gonowana kalinana se bui.
23 Saulo ye babawa huyalohaloha, na kabo Dius tamowaidiyao se koitalaliu bena iya se koihemwaloi.
24 Na iya yodi talaliu wasana ye lapui. Mayadai yo boniyai magai wa kedadiyao se kaikaikewaguduidi bena unai kabo Saulo se unuhemwaloi.
25 Ede boniyai hesau unai Saulo tauhemuliwatanina hekadiyo se hededelau iya unai na bosaena ye gelu. Kabo magai wa ganana windona unai se hedalolodobiyei na ye dalahai ye lau Yelusalema.
26 Saulo ye lage Yelusalema na ye kaipate bena ye lusae tauhemuliwatani wa udiyedi, iyamo se matausei matawuwuna ede nige se kawamamohoiyei meta iya tauhemuliwatani hesau.
27 Na Banaba Saulo ye woyaiyama apostolo wa udiyedi yo ye hededehemasalaha kalidiyena meta Damaseko kedana unai Saulo Guiyau ye kita yo Guiyau ye hededelau iya unai. Yo hinage ye hededehemasalaha meta Damaseko unai Yesu hesanaena ye lauguguya ma nuwabayaona.
28 Ede Saulo maiyadi se miya. Na Yelusalema magaina maudoina ye tauhetakikili, na Guiyau hesanaena ye laulauguguya.
29 Yo hinage Dius hekadi taukalina Giliki maiyanao se haikawayagala. Na se koitalaliu bena se koihemwaloi.
30 Na taukawamamohoi hedehededе wa se lapui ede se woyai se laei Sisaliya na menai se hetamali ye lau yona magai Tasusi.
31 Kabo Yudeya, Galili yo Samaliya udiyedi ekalesiya meta nuwadiyao se talu na daumwaliyena se miya. Yaubada yodi sunuma wa ye hebayaodi. Na Guiyau matausina unai se miya yo Yaluwa Tabuna ye henuwabayaodi, ede kadi boda wa ye laki ye lau.

Petelo Eneyasi ye henamwanamwa

32 Na Petelo ye taihile ye lau teha maudoina udiyedi taukawamamohoi ye kaitaumanaidi. Yona taihile wa unai ye lage magai hesau hesana Lida, unai Guiyau yona tamowai ye kitadi.
33 Na temenai tamowai hesau bunibunina ye lobai hesana ede Eneyasi. Bolimai haligigi-haiyona (8) unai nige gonowana yona kabakeno ye pesagabaei.
34 Petelo ye hededelau Eneyasi unai ye wane, “Yesu Keliso ye henamwanamwago. Ku tolo na yom kabakeno ne ku gwaugogoi.” Mahanana ne unai ye namwanamwa.
35 Unai boda maudoidi Lida yo Salona udiyedi taumiya Eneyasi se kita ede se kawamamohoi Guiyau unai.

Petelo Dolekasi ye hetolo'uyoi boita unai

36 Yopa unai tauhemuliwatani sinena hesau hesana ede
Tabita (kalina Giliki unai ta wane Dolekasi).** Huya mau-
doina yona laulau se namwa tamowai udiyedi yo taude-
hadeha ye sagukaliliyeidi.
37 Na ye kasiyebwa ede ye boita. Na sinalena wa se deuli na
se tole numa wa heisi helabuina bilina hesau unai.
38 Lida meta Yopa dedekanaena. Na tauhemuliwatani wa
wasa se lapui meta Petelo iya Lida unai, ede tatao labui
se hetamalidi se lau Petelo unai se wane, “Ku laoma ta
laumwamwayau!”
39 Ede Petelo maiyadi se lau se lage meta se woyaei se sae
bili wa unai. Na wabuwabu hekadi Petelo se tolohetakikili
na se doudou yo kadi kwama yo kaleko hekadi Dolekasi ye
ginaulidi wa se hekita.
40 Petelo maudoidi ye hetamalidi bili wa se pesagabaei, na
ye tulibono na ye tapwalolo. Kabo ye kaikewalau Dolekasi
unai na ye wane, “Tabita, ku tolo!”, na sinebada wa matana
ye helaladi na Petelo ye kita ede ye tolo na ye tuli.
41 Kabo Petelo ye kabilau nimana wa unai na ye kabi-
hetolo, na taukawamamohoi yo wabuwabu wa ye yoganeidi
se mwalae na se kita meta Dolekasi boita unai ye tolo'uyoko
na ye mauli.
42 Yopa unai taumiya maudoidi wasa wa se lapui na ta-
mowai se bado se kawamamohoi Guiyau unai.
43 Na Petelo kabo Yopa unai ye miya, Simona yona numa
unai. Simona kana paisowa ede suisui dahidiyao se kopadi
na se moseidi iya ye he'a'adi yo ye kabinonohaidi.

10

Koniliyasi Petelo ye yoganei

1 Sisaliya unai tamowai hesau hesana Koniliyasi. Iya meta
Loma yodi tau'iyala bodana Italiya unai taulaoma yodi sen-
tuliyo hesau.
2 Koniliyasi yo yona numa tamowaidiyao Yaubada se heka-
sisiyei ma nuwakohihaidi. Yona kaikainauya se lakikalili
taudehadeha udiyedi, na ye tapwatapwalolo Yaubada unai.
3 Mayadai hesau meimeilahi yona tehaena** Koniliyasi
yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye
hemasalaha unai, meta Yaubada yona anelu hesau ye
taumasalaha na ye wane, “Koniliyasi!”

** **9:36:** *Tabita* meta kalina Alamaiki. *Tabita* yo *Dolekasi* kaniyodi kesega, iya ede Dimdim unai ta hedede *gazelle*, meta suisui hesau lagau taukaikaina, na kana kao ye namwakalili, doha gouti lakilakina. ** **10:3:** *Meimeilahi yona tehaena* meta 3 kiloki. Iya ede Dius yodi huyatapwalolo mahanana (Apostolo 3:1).

4 Na Koniliyasi ye kitalau anelu wa unai meta ye matausi
na ye wane, “Guiyau, idohagi?” Anelu wa ye wane, “Yom
kainauya taudehadeha udiyedi yo yom tapwalolo se hemala
kabahenuhenuwaisini Yaubada matanaena.
5 Unai tatao hekadi ku hetamalidi se lau Yopa unai tamowai
hesau hesana Simona Petelo se woyaiyama.
6 Iya maiyana heliyam Simona se miyamiya. Simona
hesauna ne meta suisui dahidi taupaisowaidi,** na yona
numa meta gabwa dedekanaena.”
7 Anelu wa ye dalahai, kabo Koniliyasi yona tau'iyala ta-
mowaina, iya meta tausaguina yo Yaubada tausunumaena
hesau, yo hinage yona heyayai tauhaidi labui ye yoganeidi.
8 Saha se tubu wa yodi ye hedehedede na ye hetamalidi se
lau Yopa.

Petelo ginauli hesau ye kita galewa ne unai ye dobima

9 Mayadai helabuina mayamayadailakiyena tatao wa Yopa
se hanahanawui. Mahanana ne unai Petelo ye mwalaesae
numa kewana ne unai ye tapwalolo.
10 Na ye hasali ede ye kaibwada bena kana kai se mosei na
ye kai. Kai wa se kabikabinonohai na Yaluwa Tabuna Petelo
ye taukasini.
11 Ede ye kita meta galewa ye tasoke na ginauli hesau kana
kao doha kabobo lakilakina isu hasi ne unai se kabi na se
hedalolodobiyeiyama tanoubu ta hesabana.
12 Luwana ne unai meta mwata yo manuwa yo hinage
suisui kaekaediyao hasi kadi kao udoi'udoi.
13 Na kalina hesau ye hededelau unai ye wane, “Petelo, ku
tolo! Suisui ta ku koihemwaloidi, ku ligadi na ku kaidi.”
14 Na Petelo ye wane, “Taba nige, Guiyau! Yogu mauliyena
sola nige suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya kai.”**
15 Na kalina wa ye hedehedede'uyo ye wane, “Saha
Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku kawayabayababaedi.”
16 Hedehedede wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa
se tabehai ye seuyo galewa.
17 Petelo sola ye nuwanuwatu tautau wa kaniyona ede
saha, na Koniliyasi tamowai ye hetamalidi wa Simona yona
numa se lobai ede se lage numa wa kawamatana unai.
18 Na se yogasae na se henamai se wane, “Simona, hesana
hesau ede Petelo, teina numa ta unai ye miyamiya?”

** **10:6:** *Suisui dahidi taupaisowaidi:* Simona kana paisowa wasana meta Apostolo 9:43 unai ku hasili. ** **10:14:** *Suisui bidabidana yo siusiuna:* Suisui bidabidadi yo siusuidi Petelo ye hetaladi ta, siya ede suisui Mose yona laugagayo unai ye laugagayoidi wa, nige gonowana Dius se kaidi. Na ena se kaidi, kabo se bida na nige gonowana se lau Numa Tabuna unai se taba'ohu. Suisui bidabidadi wa ede mwata, puwaka, yama nige konahidi, kumakala, kedewa, yo suisui hekadiyo hinage.

19 Petelo sola ma nuwanuwatuna, na Yaluwa Tabuna ye
hededelau unai ye wane, “Simona, tatao haiyona se wase-
waseneigo.
20 Ku pesa ku dobi na tabu ku kitahinelidi, na maiyamwao
kwa lau, matawuwuna ede yau ya hetamalidima.”
21 Petelo ye pesa ye dobi na ye hededelau udiyedi ye wane,
“Tamowai kwa wasewasenei wa, iya ede yau. Na saha hesa-
bana kwa laoma?”
22 Se wane, “Sentuliyo Koniliyasi ye hetamaligai ka
laoma hesabam. Iya meta tamowai namwanamwana
Yaubada tauhekasisiyena, yo Dius tamowaidi maudoidi
se kitahenamwakaliliyei. Yaubada yona anelu hesau ye
hededelau Koniliyasi unai bena taba ye yoganeigo na ku lau
yona numa unai, na bena saha ku hedededi na ye lapuidi.”
23a Ede Petelo tamowai wa ye yogaisinidi.

Petelo Koniliyasi ye kaitaumanai

23b Mala ye tom ede Petelo maiyadi se dalahai se lau, na
Yopa unai taukawamamohoi hekadiyo se hemuliwatanidi.
24 Na mayadai helabuina wa unai se lage Sisaliya. Na
Koniliyasi kehanao yo kana kahao hekadiyo ye yogagogoidi
na yona numa unai Petelo se nayanayai.
25 Petelo ye lage ede Koniliyasi ye laoma ye hailobai, na ye
tulibono yo ye taba'ohu Petelo unai.
26 Na Petelo ye kabilau ye kabihetolo na ye wane, “Ku tolo,
yau meta tamowai doha kowa.”
27 Petelo maiyana Koniliyasi se hedehedede na se mwalai
numa kalona wa unai meta bodalakilaki temenai.
28 Na Petelo ye hededelau udiyedi ye wane, “Komiu kabina
kwa katakalili kai Dius yoma laugagayo meta nige gonowana
dagela tamowaidi ka kaitaumanaidi yo maiyamai ka hebo-
dakesega. Na Yaubada ye hekatagau meta tabu tamowai
hesau ya kawayabayababaei.
29 Unai huyana wasa ku hetamaliyama meta nige ya lauk-
watakwata. Na bena ya henamaiyeigo matawuwuna saha to
ku yoganeigau ya laoma ta.”
30 Ede Koniliyasi ye wane, “Mayadai hasi se lauko huyana
ne unai yogu numaena ya tapwatapwalolo meimeilahi yona
tehaena, na makesega tamowai hesau kana kwama namana-
malina ye taumasalaha matagu wa unai ye totolo
31 na ye wane, ‘Koniliyasi! Yom tapwalolo wa Yaubada
ye lapuidi yo yom kaikainauya taudehadeha udiyedi wa ye
kitadiko.
32 Unai tamowai hesau ku hetamali ye lau Yopa bena Si-
mona, hesana hesau ede Petelo, ye woyaiyama. Iya ede ye

miyamiya Simona suisui dahidi taupaisowaidi yona numa
unai. Yona numa ne meta gabwa dedekanaena.'
33 Ede kalina ya hetamalimwamwayauyeiyawa hesabam,
na ye namwakalili to ku laoma. Mahana te unai meta
maudoimai Yaubada matanaena, na ginauli saha Guiyau ye
hedededi kalimyena bena ku hedededi ka lapuidi."
34 Kabo Petelo ye hetubu ye hedehedede ye wane, "Mamo-
hoi ya nuwatulobai meta Yaubada nige ye gadosisihineli.
35 Teha udoi'udoi udiyedi tautaba'ohu Yaubada unai yo
yodi laulau se dudulai meta ye henuwadi.
36 Wasa namwanamwana Yaubada ye hetamaliyama
Isalaela tamowaidiyao udiyedi wa kabina kwa katako, meta
nuwadaumwali kedana ede Yesu Keliso. Iya meta tamowai
maudoidi yodi Guiyau.
37 Yowane kabina kwa kata meta babatiso hedehededena
ye hedehededei. Yo yona huyalauhekata ye lau ye gehe
mulina ne unai ginauli sahasaha se tubu Galili yo Yudeya
maudoina unai hinage kabina kwa kata:
38 Idohagi Yaubada Yesu Nasaleta tamowaina ye
hemwayau Yaluwa Tabuna yo gigibwali unai, yo idohagi
Yesu ye takikili na laulau namwanamwadi ye ginaulidi yo
tamowai diyabolo yona gigibwali unai taukamkamna wa ye
henamwanamwadi, matawuwuna Yaubada iya maiyana.
39 Sahasaha ye ginaulidi Dius yodi tano yo Yelusalema unai
tauhemamohoiyedi ede kai. Se hekabasi kaiwaena** na se
koihemwaloi,
40 na mayadai hehaiyonana unai Yaubada iya ye het-
olo'uyoi boita unai na ye hetaumasalaha.
41 Nige ye taumasalaha tamowai maudoidi udiyedi, na
Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao siya se bom mo
iya se kita yo se hemamohoiyei. Tamowaidiyao ede kai,
yona tolo'uyo mulina ne unai iya maiyamai ka numa yo ka
kaikaigogoi.
42 Na ye hededelaoma bena ka lauguguya tamowai
udiyedi yo bena ka hemamohoiyei meta iya Yaubada yona
kaisunuwa tamowaina, bena tausilasilawa yo tauboiboita
tauhinelidi yo tautolehekasadi.
43 Peloweta maudoidi se hededehemasalaha meta Yesu
taukawamamohoiyeina maudoidi kabo yodi yababa ye
nuwatugabaedi iya hesanaena."
44 Petelo sola ma hedehededena, na Yaluwa Tabuna ye
taludobi wasa wa taulapuina maudoidi udiyedi.
45 Dius tamowaidiyao siya taukawamamohoi Petelo
maiyanao se laoma wa, se siliyata meta Yaubada yona

** **10:39:** *Kaiwa* ta iya ede sataulo, na Petelo ye hededehekahekasisi.

kainauya Yaluwa Tabuna hinage ye inidobiyei dagela
tamowaidi udiyedi,
46 matawuwuna ede se lapui meta Yaluwa yona hekataena
kalina udoi'udoi** udiyedi se hedehedede yo Yaubada se
hedehedebasaei. Kabo Petelo ye hededelau *[yona hali Dius*
wa udiyedi] ye wane,
47 "Yaluwa Tabuna se haiyako gonogonowana doha kita.
Unai nige gonowana tamowai hesau ye hededenuwahidi
tabu babatiso waila unai se haihai."
48 Ede ye hedede se hebabatisoidi Yesu Keliso hesanaena.
Na kabo Petelo se kaibwadai maiyadi se miya mayadai hisa.

11

Petelo yona paisowa wa ye hededehemasalahadi
Yelusalema unai

1 Apostolo yo taukawamamohoi hekadi Yudeya unai tau-
miya wasa se lapui meta dagela tamowaidi hinage Yaubada
wasana se hai.
2 Na huyana Petelo ye seuyo Yelusalema meta taukawa-
mamohoi hekadi, siya pelitome tauhaidi, maidadi Petelo se
haikawayagala
3 se wane, "Kowa idohagi to ku lau dagela tamowaidiyao
udiyedi na yodi numaena maidamwao kwa kaikai."
4 Na Petelo ye hetubu ginauli maudoidi ye hededehe-
masalahanamwanamwaedi kalidiyena, ye wane,
5 "Magai Yopa unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa ye
taukasinigau, ede Yaubada tautau ye hekitagau. Gin-
auli lakilakina hesau ya kita kana kao doha kabobo lak-
ilakina, isu hasi ne unai se kabi na galewa ne unai se
hedalolodobiyeiyama kaliguwai.
6 Ya kitalau luwana ne unai meta suisui kaekaediyao
hasi kadi kao udoi'udoi, suisui kaikaikalasidiyao, yo hinage
mwata yo manuwa ya kitadi.
7 Na kabo kalina hesau ya lapui ye hedehededelaoma ye
wane, 'Petelo, ku tolo. Ku koihemwaloidi ku ligadi na ku
kaidi.'
8 Ya hededebui ya wane, 'Taba nige, Guiyau! Yogu
mauliyena sola nige suisui bidabidana yo siusiuna hesau ya
kai.'
9 Kalina wa galewa ne unai ye hedehededе'uyo
ye wane, 'Saha Yaubada ye he'a'adiko meta tabu ku
kawayabayababaedi.'
10 Hedehededе wa ye tubu ma haiyona, na kabo kabobo wa
se tabehai ye seuyo galewa.

** **10:46:** *Kalina udoi'udoi* meta hinage gonowana ta bui *kalina nige kabina se kata,* iya ede kalina Yaluwa Tabuna ye moseidi.

11 Mahanana ne unai tamowai haiyona Sisaliya unai se
hetamalidima se laoma ee se lage yogu kabamiya numana wa
unai.
12 Na Yaluwa Tabuna ye hededelaoma kaliguyena bena
tabu ya kitahinelidi na maiyaguwao ka lau. Na teina kada
kahao haligigi-kesega ta hinage maidamaiyao ka lau, na taudi
haiyona wa tauhetamalidima yona numa unai ka mwalae.
13 Na yomai ye hedehedede idohagi anelu hesau ye tau-
masalaha yona numa ne unai na ye wane, 'Kalina ku heta-
mali ye lau Yopa, Simona, hesana hesau ede Petelo, iya bena
ye laoma.
14 Iya kabo yom wasa ye leyawa, unai kabo kowa yo kam
bodao maudoidi mauli kwa lobai.'
15 Ya hetubu ya hedehedede, na Yaluwa Tabuna ye taludobi
udiyedi, doha huya bagubagunana unai ye laoma kalidawai
wa.
16 Na kabo Guiyau yona hedehedede wa nuwaguyena ye
sae, doha ye wane, 'Yowane waila unai ye hebahebabatiso,
na komiu kabo Yaluwa Tabuna unai kwa babatiso.' *(Apostolo
1:5)*
17 Unai, ena Yaubada yona kainauya ye mosei dagela ta-
mowaidi udiyedi doha ede kita taukawamamohoi Guiyau
Yesu Keliso unai, meta yau kaiteya na bena Yaubada yona
paisowa ya gudugudui?"
18 Hedehedede wa se lapui meta yodi haikawayagala wa
se hekaiyawasi, na Yaubada se hedebasaei se wane, "Ye
masalaha ede Yaubada yona talam ye ginauli meta dagela
tamowaidi hinage gonowana se nuwabui yo se mauli."

Ekalesiya Antiyoka unai

19 Huyana Setepano se hekalaweku mulina ne unai hewa-
hewaiunu ye tubu, ede taukawamamohoi wa se hailauyedi.
Na hekadi se lau teha Penisiya, hekadi Saipulusi bwanab-
wanaluwana, yo hekadi se lau magai Antiyoka, na Yesu
wasana se duwai Dius mo udiyedi.
20 Na hekadiyo, siya Saipulusi yo Sailini tamowaidiyao, se
lau Antiyoka na se hetubu Giliki tamowaidiyao udiyedi hi-
nage Guiyau Yesu wasana namwanamwana se lauguguyaei.
21 Guiyau yona gigibwali wa maiyadi, ede bodalakilaki se
kawamamohoi yo se nuwabui Guiyau unai.
22 Saha ye tubu wasana wa ye lau ekalesiya Yelusalema
unai se lapui. Ede Banaba se hetamali ye lau Antiyoka.
23-24 Iya meta tamowai namwanamwana. Yaluwa Tabuna
iya ye hemwayau, yo yona sunuma ye bayao. Ye lage na ye ki-
talobaidi meta Yaubada ye hemaulidiko, ede ye gwauyala na
ye hededehebayaodi bena se tolobayao ma nuwakohihaidi.
Na bodalakilaki se patulau Guiyau unai.

25 Na Banaba ye lau Tasusi bena Saulo ye loyai,
26 na ye lobai ede ye woyai se lau Antiyoka. Na bolimai kesega menai se miya na ekalesiya boda lakilakina maiyadiyao se koikoigogo na se hekatadi.
Na Antiyoka unai tamowai se hetubu kabo Guiyau tauhemuliwatanina hesadi se katai Kilisitiyani.**
27 Huyadi ne unai peloweta hekadiyo Yelusalema unai se dobima Antiyoka.
28 Hesauna hesana Agabasi ye tolo na Yaluwa Tabuna yona gigibwaliyena ye hededenonohai meta hasahasali lakilakina kabo ye tubu Loma yodi kabaloina magaidiyao udiyedi. Hasahasali ne ye tubu meta Loma yodi wasawasa Kolodiyasi yona huyaloina unai.
29-30 Hasahasali huyana wa unai tauhemuliwatani Antiyoka unai yodi nuwatu se ginauli bena heledi taukawamamohoi Yudeya unai taumiya se saguidi. Na kesega kesega yona bayaoyena saha ye lobai meta yona kainauya ye tole. Kabo Banaba yo Saulo se hetamalidi na kainauya wa se bahelaei Yelusalema na se mosegabaei ekalesiya yodi tamowai lakilakidiyao udiyedi.

12

Anelu hesau Petelo ye woyahepesa numatutugudu unai

1 Huyana ne unai Heloda** wasawasa ekalesiya tamowaidiyao hekadiyo ye haidi bena kabo ye hekamkamnadi.
2 Ye hededelau yona tau'iyala udiyedi na Yowane kana kaha Yamesi se koihemwaloi kelepa unai.
3 Ye kita meta saha ye ginauli wa Dius tamowaidiyao se kitahenamwa, ede hinage Petelo ye hai. Yona huyahaina meta Pwalawa nige Yistina Henuwaisinina unai.
4 Na Petelo ye pai na ye tole numatutugudu unai. Na tau'iyala boda hasi ye hetolodi, yo udiyedi tatao hasi hasi, na iya se kitakitahetete. Heloda yona nuwatu bena Taukiuli Henuwaisinina mulina ne unai Petelo ye woyahepesa na ye helauhetala boda matadiyena.
5 Unai Petelo numatutugudu unai ye miyamiya, na ekalesiya wa yona se tapwatapwalolo Yaubada unai ma nuwakohihaidi.
6 Sola nige lauhetala mayadaina ye lage, na boniyaina ne unai meta Petelo nimana labui ne seni udiyedi se paidi na iyala tamowaidiyao labui duwaduwalidiyena ye kenokeno,

---

** **11:26:** *Kilisitiyani* meta kalina Giliki, na kaniyona ede *Keliso tamowaina* o *Keliso tauhemuliwatanina,* matawuwuna yodi laulau wa gonogonowana doha Keliso wa. Na kalina Saliba unai ta wane ekalesiya. ** **12:1:** *Heloda* ta meta Agilipa Bagubagunana.

yo hinage iyala tamowaidiyao hekadi bili wa kedana se to-
logudui.
7 Makesega kabo Guiyau yona anelu ye taumasalaha, na
mala ye sina bili wa unai. Anelu wa Petelo lisilisina ye koitagu
na ye hanoi, ye wane, “Ku tolomwamwayau!” Ede Petelo
nimana udiyedi seni wa se bekuhai.
8 Na anelu wa ye hededelau unai ye wane, “Kam dagilolo
me ku paimomosi yo kam sendolo ku likwadi!” Na Petelo ye
ginauliwatanidi. Kabo anelu wa ye wane, “Kam kwama ku
likwa, na ku hemuliwatanigau.”
9 Petelo anelu wa ye hemuliwatani na numatutugudu wa
se pesagabaei. Na saha ye tubutubu wa yona nuwatu bena
tautaugaibu ye kita, na nige mamohoina.
10 Na keda bagubagunana yo helabuina tautologuduidi wa
se laugabaeidi ede keda ye lau magai wa kedana guduna
bayabayaona unai se lage. Na ye bom ye tasoke ede se pesa
na se sigilau, kabo anelu wa ye tauwadam.
11 Kabo saha ye tubu wa Petelo nuwana wa unai ye sae, na
ye wane, “Kabo ya nuwatulobai meta mamohoi Guiyau yona
anelu ye hetamaliyama na ye gilihaigau Heloda yona gigib-
wali yo Dius tamowaidiyao yodi nuwatu yababadi maudoidi
udiyedi.”
12 Mulina ne unai ede ye lau Yowane sinana Maliya yona
numa unai. Yowane hesana hesau se katai Maleko. Na numa
wa unai bodalakilaki se lagegogoi na se tapwatapwalolo.
13 Petelo numa ganana guduna wa unai ye koikoi ede
heyayai tauhaina sinena hesau hesana Loda ye lau keda wa
unai na ye henamai ye wane, “Kowa kaiteya?”
14 Na Petelo kalinana wa ye lapulobai meta ye
gwauyalakalili. Yona gwauyala wa debanaena ede nuwana
ye luluhi na keda wa nige ye soke, na ye heloi ye uyo tamowai
hekadi wa yodi ye hedehedede ye wane, “Petelo ede dagela
ne unai!”
15 Na se hededelau waihiu wa unai se wane, “Ku
yauyaulekalili!” Na iyamo ye hedehededе'uyo ye wane,
“Ya hededemamohoi!” Kabo se wane, “Nuwana Petelo yona
anelu meta.”
16 Na Petelo sola ma koikoina. Keda wa se soke ede iya se
kita meta se siliyata.
17 Na Petelo nimana ye lausini ede se mwanou. Na kabo
yodi ye hedehedede idohagi Guiyau yona woyawoyahepe-
sana numatutugudu wa unai. Na ye wane, “Saha ye tubu ta
bena Yamesi** yo kada kahao hekadiyo yodi kwa hedehed-
ede.” Na kabo ye dalahai ye lau teha hesau.

** **12:17:** *Yamesi* ta, iya Yesu kana kaha mamohoina.

18 Mala ye tom meta nuwapwanopwano lakilakina
tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi, matawuwuna Petelo
unai saha ye tubu wa nige kabina se kata.
19a Na Heloda ye hedede bena se loyanamwanamwaei,
iyamo nige gonowana Petelo se lobai. Unai taukitakita-
hetetena wa ye henamaibuibuidi, na ye hedede meta kabo se
koihemwaloidi.

Heloda yona boita

19b Muliyena Heloda Yudeya ye laugabaei ye lau Sisaliya
unai ye miya.
20 Heloda meta Taiya yo Sidona tamowaidiyao ye koikoip-
iliyeidi. Na magai labui wa tamowaidiyao se hebodakesega
na se kaipate bena Heloda se kita na se kaibwadai bena
nuwadaumwali unai se miya, matawuwuna kadi kai wa iya
yona kabaloina unai se laolaoma. Na se lau Heloda yona
taupaisowa lakilakina Balasitasi se kita ede ye saguidi na
mayadai ye tole kabo se lau wasawasa wa se kita.
21 Yodi kaisunuwa mayadaina wa unai Heloda kana
kwama wasawasadi ye likwadi na yona kabatuli unai ye tuli,
na ye hedehededelau magai labui wa tamowaidiyao udiyedi.
22 Kabo kalinalakilakiyena se hededeyogayogahi se wane,
“Teina ta meta yaubada hesau, na nige tamowaigaibu!”
23 Mahanana ne unai Guiyau yona anelu Heloda ye koiheg-
uli na mwatamwata se kai na ye mwaloi, matawuwuna nige
Yaubada ye hekasisiyei.
24 Na huya maudoina Yaubada wasana wa ye laki ye lau.
25 Banaba yo Saulo yodi paisowa Yelusalema unai ye gehe
ede maiyadi Yowane, hesana hesau Maleko, se uyo Antiyoka.

13

Banaba yo Saulo se hetamalidi se lau

1 Antiyoka unai ekalesiya luwadi wa unai peloweta yo
taulauhekata hekadiyo:
Banaba,
Saulo,
Simiyona, iya se katai Duba,**
Lusiyasi Sailini tamowaina,
yo Manaen, iya Heloda wasawasa maiyana se tubusae.
2 Huyana se tabataba'ohu Guiyau unai yo se kaikai-
hudi meta Yaluwa Tabuna ye wane, “Yogu kaisunuwa ta-
mowaidiyao Banaba yo Saulo kwa hetamalidi se lau na yogu
paisowa ya moseidiko wa se ginauli.”

** **13:1:** *Duba:* Dimdim bukadi hesa ta se kuli *Niger*, kaniyona ede *Duba.* Nuwana Simiyona dahina ye duba.

3 Se kaihudi yo yodi se tapwalolo na nimadi se tolesaedi
taudi labui wa udiyedi na se hetamalidi se lau.

Saipulusi unai

4 Yaluwa Tabuna Banaba yo Saulo ye hetamalidi ede se
dalahai se dobi Selusiya na se gelu se lau Saipulusi bwanab-
wanaluwana unai.
5 Na Yowane meta maiyadi na yodi paisowaena ye saguidi.
Se lage Saipulusi magaina hesau hesana Salamisi,** na
Yaubada wasana se wasaduwaiyei Dius yodi sunago udiyedi.
6 Taudi haiyona wa kabo bwanabwanaluwa maudoina se
tauhetakikili ye lau ee se lage Paposi.** Temenai meta Dius
tamowaina hesau se lobai hesana ede Bala-Yesu. Iya meta
taukobakoba yo pelowetalupolupo,
7 yo gabana maiyana se miya. Gabana wa hesana ede
Segiusi Paulo, na iya tausonoga hesau. Ye henuwa bena
Yaubada wasana ye lapui, unai yona taupaisowa hesau ye
hetamali ye lau Banaba yo Saulo hesabadi.
8 Na Elimasi – hesa te meta Bala-Yesu hesana kalina Giliki
unai, kaniyona ede taukobakoba – ye hededegudugudui di
yo ye kaipate bena gabana ye hekaiyawasi tabu Yesu ye
kawamamohoiyei.
9 Na Saulo, meta kalina Giliki unai hesana ede Paulo,
Yaluwa Tabuna iya ye hemwayau ede ye kaikewadudulai
Elimasi unai na ye wane,
10 “Kowa diyabolo natuna, yo laulaududulai maudoidi
tauhewaiunudi. Laulaulupolupo maudoidi kalimyena se
mwayau. Idohagi to nige ku kaiyawasi na Guiyau yona
nuwatu dudulaidi ku toletolebuidi?
11 Unai Guiyau kabo ye hekamkamnago, na matam ne
ye hegibudi mahana kubwakubwa, meta nige gonowana
mahana dawayana ku kita.” Mahanana ne unai matana se
kamumu nige gonowana saha hesau ye kita, na ye kabik-
abidada taba tamowai hesau ye kabilobai to nimana ne unai
ye kabi na ye woyai.
12 Na gabana wa ye nokokalili Guiyau hedehededena wa
unai, na saha ye tubu wa ye kita, ede ye kawamamohoi.

Antiyoka Pisidiya magaina unai

13 Paulo ma kana kahao Paposi unai se gelu se lau Pega teha
Pampiliya unai. Menai, Yowane ye laugabaeidi na ye uyo
Yelusalema.

** **13:5:** *Salamisi* meta magai lakilakina Saipulusi bwanabwanaluwana tehasaena unai. ** **13:6:** Magai *Paposi* meta Saipulusi bwanabwanaluwana tehadobina ne unai.

14 Na Banaba yo Paulo Pega unai se dalahai na se luwu
se sae Antiyoka teha Pisidiya magaina unai. Na Sabatiyena
kabo se mwalae Antiyoka yodi sunago unai na se tuli.
15 Na tamowai hekadiyo se tolo na Mose yona laugagayo
yo peloweta yodi buka se hasilidi ye gehe ede sunago wa
babadadi wa yodi taupaisowa se hetamali ye lau Paulo yo
Banaba udiyedi na ye wane, “Kama kahao, ena yomi hed-
edehaisagusagu hesau tatao ta udiyedi, gonowana kabo kwa
hedehedede.”
16 Unai Paulo ye tolo na nimana ye lausini na kabo ye hede-
hedede ye wane, “Isalaela tamowaidiyao yo komiu dagela
tamowaidiyao Yaubada tauhekasisiyeina, kwa lapulapui.
17 Kita Isalaela tamowaidiyao yoda Yaubada, iya
tamadao** ye kaisunuwaidi. Na huyana kadi isimulitao
siya laolaoma Aikupito unai, Yaubada ye kitahetetedi ede
kadi boda ye tadada. Na yona gigibwaliyena Aikupito unai
ye woyahepesadi
18 na bolimai 40 balabala wa unai yodi laulau
yabayababadi ye nuwakasinidi.
19 Kanana unai meta basileiya haligigi-labui tamowaidiyao
ye unuhemwaloidi na yodi tano ye mosei yona tamowai wa
udiyedi.
20 Saha se tubutubu ta meta bolimai badona 450.
Mulina ne unai kabo Yaubada yodi tautolehedudulai** ye
moseidi ye lau ee Samuwela yona huyapeloweta.
21 Na kabo se kaibwada bena yodi wasawasa, ede Yaubada
Saulo** ye moseidi, Kisa natuna, iya meta Beniyamina kana
isimulita hesau, na ye woyaidi bolimai 40,
22 kabo Yaubada Saulo ye haigabaei. Mulina ne unai Daw-
ida ye kaisunuwaei ye hemala yodi wasawasa. Yaubada Daw-
ida ye hededehemasalaha ye wane, ‘Ya kita meta Dawida,
Yese natuna, iya tamowai namwanamwana yau ya henuwa
ede. Yogu nuwatu maudoidi kabo ye ginaulidi.’
23 Dawida kana isimulita hesau Yaubada ye kaisunuwai
bena Isalaela taugilihaidi, iya ede Yesu. Teina unai Yaubada
yona hededehesunuma ye hemamohoiyei.
24 Sola nige Yesu ye laoma na Yowane Babatiso ye lau-
guguya Isalaela tamowaidiyao udiyedi bena se nuwabui yo
se babatiso.

** **13:17:** *Tamadao* ne kaniyona ede *kada kulutubu,* siya ede Abelahama yo Isako yo Yakobo ma natunao wa. ** **13:20:** *Tautolehedudulai* ne wasadi ta hasili Tautolehedudulai bukadi (Judges) unai. Siya meta Isalaela yodi tauwoyawoya Yosuwa yona boita mulina ne unai na ye lau ee Samuwela yona huyapeloweta. ** **13:21:** *Saulo* meta Isalaela yodi wasawasa bagubagunana. Iya wasana ta hasili 1 Samuwela 8 unai ye hetubu ye lau ee 2 Samuwela 1.

25 Na huyana Yowane yona paisowa bena ye gehe kabo ye
wane, ‘Yomi nuwatu bena yau kaiteya? Yau nige tamowaina
kwa nayanayai'usei wa.** Na iya meta muliguyena kabo ye
laoma, na yau nige gonowagu taba kana sendolo mainadi ya
yailidi.’**
26 Kagu kahao, komiu Abelahama natunao yo hinage
komiu dagela tamowaidiyao Yaubada unai tautaba'ohu,
bena kwa lapulapui, kabihemauli wasana ta meta ye laoma
kita kalidawai.
27 Tamowai maudoidi Yelusalema unai taumiya yo yodi
tauwoyawoya nige se nuwatulobai meta Yesu ede Yaubada
yona kaisunuwa tamowaina, na iyamo peloweta yodi hede-
hedede Sabati kesega kesega udiyedi se hasihasilidi wa se
hemamohoiyeidi na iya se hegilu yo se hekamkamna.
28 Nige kana mata hesau se lobai kabo unai se un-
uhemwaloi, na iyamo se kaibwada Pilato unai taba Yesu ye
talamgabaei na ye boita.
29 Yesu hedehededena maudoidi peloweta se kulidi wa se
hemamohoihegehedi, kabo sataulo unai se haigabaei na se
tole bwayabwayaena.
30 Na boita unai Yaubada Yesu ye hetolo'uyoi
31 na mayadai 40** solasoladi ne unai ye tautaumasalaha
kaiteyadi iya maiyanao Galili unai tausaema Yelusalema wa
udiyedi. Unai siya tauhemamohoina ede kada boda Isalaela
udiyedi.
32 Na kai yoma laoma inai meta wasa namwanamwana
ta ka leyawa kalimiuyena: Yaubada yona hededehesunuma
kama kulutubu udiyedi wa
33 ye hemamohoiyei kadi isimulita kita kalidaena meta
Yesu ye hetolo'uyoi boita unai. Doha Same helabuina unai se
kuli,
‘Kowa yau natugu,
mayadai ta unai ya hemala tamam.’ *(Same 2:7)*
34 Yaubada yona hededehesunuma meta boita unai kabo ye
tolo'uyo nige gonowana ye pwasa bwayabwayaena. Hede-
hedede ta buka tabuna unai ye hededeyako, ye wane,
‘Yogu hededehesunuma mamohoidiyao ya hededehe-
sunumadi Dawida unai wa
kabo ya lediwa kalimiuyena.’ *(Aisaiya 55:3)*
35 Na Same hesau unai ye hemasalaha ye wane,

** **13:25:** *Tamowaina* Yowane ye hetala ta iya ede Keliso Isalaela tamowaidi se nayanayai'usei wa. ** **13:25:** Yowane yona hedehedede ta meta hinage Luka 3:16unai ku hasili. ** **13:31:** *Mayadai 40:* Kalina Giliki unai se kuli *mayadai se bado,* na Apostolo 1:3 unai ta hasili ede mayadai wa badodi 40.

‘Taba nige yom tamowai tabuna ku talamyei na bwayab-
wayaena ye pwasa.’ *(Same 16:10)*

36 Teina ta meta nige Dawida hedehededena, matawuwuna
ede Dawida yona huyaena Yaubada yona nuwatu maudoina
ye ginauli ye gehe kabo ye boita, na kana kulutubu bwayab-
wayadi unai se tole na tauna wa ye pwasa.
37 Na tamowai Yaubada ye hetolo'uyoi boita unai wa, iya
tauna nige ye pwasa.
38 Unai, kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata meta
Yesu debanaena ka wasaduwai kalimiuyena meta Yaubada
yababa ye nuwatugabaedi.
39 Mose yona laugagayo nige gonowana yoda yababa ye
haigabaedi. Na kaiteyadi se kawamamohoi iya unai meta se
dudulai na nige kabahegiludi hesau.
40 Unai, bena kwa kitakitanamwanamwa saha peloweta se
hedehededei wa tabu se tubu kalimiuyena:
41 ‘Komiu tautalatalawasi, kwa kitanamwanamwa,
kabo kwa siliyata na kwa boita,
matawuwuna yomi huyaena kabo ya hekamkamnagomiu,
na taba tamowai hesau yogu nuwatu ta ye hededehe-
masalaha kalimiuyena,
meta nige gonowana kwa kawamamohoiyei.’ ”
(Habakuku 1:5)

42 Sunago wa unai Paulo yo Banaba se daladalahai na
tamowai wa se wane, “Ka henuwa bena Sabati hesau taba
kwa uyoma hedehedede ta hekadiyo kwa hedede'uyoidi.”
43 Koigogo wa ye gehe kabo Dius bodadiyao yo dagela
tamowaidiyao Yaubada taukawamamohoiyena maiyadiyao
se lau. Na Paulo yo Banaba boda wa se nuwakoidi bena
Yaubada yona kabinamwa unai se miyakesegai.
44 Sabati hesau unai magai wa bodana se lagegogoi bena
Guiyau wasana se lapui, na hisahisadi mo se miyasuwala.
45 Huyana Dius tamowaidiyao boda wa se kitadi meta
se kaikalomagigili na Paulo se hededeheyababa yo saha ye
hedede wa se kawalupolupoei.
46 Na Paulo yo Banaba se hedehededebayao se wane,
“Komiu Dius tamowaidiyao, ye namwa mo Yaubada wasana
namwanamwana ta yomiu ka hedehededebaguna. Iyamo
nige kwa henuwa, na kwa bom kwa toledobiyei'uyoigomiu
na mauli nige kana siga kwa laukwatakwataei. Unai kabo ka
lau dagela tamowaidiyao udiyedi.
47 Matawuwuna Guiyau yomai ye hedehededeko ye wane,
‘Ya tolego dagela tamowaidiyao yodi dawaya,
kalimyena kabo tanoubu tehana maudoina mauli nige
kana siga se lobai.’ ” *(Aisaiya 49:6)*

48 Dagela tamowaidiyao hedehededе wa se lapui
meta se gwauyala yo Yaubada kalinana wa se nokoei
yo se kawanamwanamwaei. Na kaiteyadi Yaubada ye
kaisunuwaidi bena mauli nige kana siga tauhaina, meta
siya se kawamamohoi.
49 Na Yaubada wasana wa Antiyoka tehana maudoina ye
hetakikili.
50 Na Dius tamowaidiyao wa se tolo ede magai wa unai
sinesinebadao saesaedi Yaubada tausunumaena yo magai
wa babadadiyao se henuwasaedi na Paulo yo Banaba se
hekamkamnadi na se hetamalidi magai wa tehana maudoina
se laugabaei.
51 Ede Paulo yo Banaba kaedi mukalidi se koinihinihiyedi,
na magai wa se laugabaei se lau Ikoniya.
52 Na Antiyoka Pisidiya magaina unai tauhemuliwatani wa
Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi yo se gwauyalakalili.

14

Ikoniya unai

1 Ikoniya unai hinage Paulo yo Banaba se lau Dius yodi
sunago unai na yodi hedehededе wa se namwakalili, ede Dius
yo dagela tamowaidiyao** meta bodalakilaki se kawamamo-
hoi.
2 Na Dius hekadiyo, siya nige taukawamamohoi Yesu unai,
kabo se tolo na magai wa unai taumiya tamowaidi nige se
sunuma Yaubada unai meta se henuwasaedi na taukawa-
mamohoi Yesu unai wa se koipiliyeidi.
3 Na apostolo wa menai se bawa huyalohaloha na Guiyau
wasana se duwai ma nuwabayaodi. Na Guiyau yona kabi-
namwa wasana wa ye hemamohoiyei meta gigibwali ye mo-
sei udiyedi na laulau gigigigibwalidi se ginaulidi.
4 Na Ikoniya tamowaidiyao maudoidi wa se bom se hebo-
dalabuiyedi, ede hekadi se lau Dius na hekadi se lau apostolo
wa udiyedi.
5 Na dagela tamowaidiyao hekadi yo Dius tamowaidiyao
yodi tauwoyawoya maiyadiyao nuwatu se ginauli bena Paulo
yo Banaba se hekamkamnadi yo se hekalawekudi.
6 Na taudi labui yodi koitalaliu wa wasana se lapui ede se
wasabu se lau Likeoniya magaidiyao Lisitila yo Debi udiyedi.
Na magaidiyao wa maudoina se tauhetakikili
7 na wasa namwanamwana se laulauguguyaei.

Lisitila yo Debi udiyedi

** **14:1:** *Dagela tamowaidiyao* ta siya meta nige Dius tamowaidi, na iyamo siya Yaubada taukawamamohoiyena na sunago unai se tapwatapwalolo.

8 Na Lisitila unai tamowai hesau sinana ye labasi meta
kaeyabayababana na nige gonowana ye laulau.
9 Ye tutuli na ye lapulapui Paulo yona lauguguya wa unai.
Paulo ye kitalau unai ede ye kitalobai meta Yesu ye sunumaei
gonowana kabo ye henamwanamwa.
10 Na kalinalakilakiyena ye hededelau unai ye wane, “Ku
tolo!” Ede tamowai wa ye tolomwamwayau na ye hetubu ye
laulau.
11 Paulo saha ye ginauli wa boda wa se kita meta se yogahi
na kalina Likeoniya unai se hedehedede se wane, “Yoda
yaubadao wa se hemala doha tamowaimolosi na se dobima
kalidaena!”
12 Banaba hesana se tole Suus,** na Paulo Hemesi,**
matawuwuna ede iya meta tauhedehedede.
13 Suus yona numa tabuna meta magai wa ganana dage-
lana ne unai. Yona taukaitalasam bulumakau ye woyaidima
yo pasa heiheigogoidiyao ye baheidima magai wa kawa-
matana unai na boda wa maiyanao se henuwa bena yodi
kaitalasam se ginaulidi apostolo wa udiyedi.
14 Apostolo labui Banaba yo Paulo yodi nuwatu wa wasana
se lapui kabo yodi kaleko se pulisidi na se heloi se dobi ede se
lulau boda wa udiyedi na se yogahi se wane,
15 “Kama bodao, idohagi to doha teina kwa ginauli? Kai
meta tamowaigaibu doha komiu. Na wasa namwanamwana
ka leyama yo ka hededelaowa bena yomi laulau nige kaniy-
odi ta kwa tolehesuwaladi na kwa nuwabui Yaubada mau-
maulina unai. Galewa yo tanoubu yo gabwa yo hinage
ginauli maudoidi udiyedi se bawa, ginauli maudoidi ta taug-
inaulidi ede iya.
16 Beyabeyana meta boda maudoina ye kabigabaedi na se
bom nuwadi se lauwatanidi.
17 Na iyamo kabahemasalahana tanoubu ta unai, meta
yona kabinamwa ye hekitada, iya ede galewa ne unai nabu
ye hetaluyama na yomi koya ye hekinidi, yo kai ye haidiwa
na nuwamiu ye henamwadi.”
18 Hedehedede ta udiyedi se kaipatebayaokalili boda wa
udiyedi, ede se hekaiyawasidi tabu se kaikaitalasamlau ka-
lidiyena.
19 Kabo Dius tamowaidiyao hekadi Antiyoka yo Ikoniya
unai se laoma ede boda wa se nuwakoidi na Paulo se
hekalaweku. Na yodi nuwatu bena ye boitako, ede magai wa
unai se niulihepesa se lae dagela.

** **14:12:** *Suus* meta Giliki yodi yaubada saesaena hesana. Dimdim unai hesana se kuli *Zeus*. ** **14:12:** *Hemesi* meta Giliki yodi yaubada hesau hesana. Iya kana paisowa ede tautauwasa. Dimdim unai se kuli *Hermes*.

20 Na tauhemuliwatani wa se laoma Paulo se tolohetakikili,
na ye tolo ede ye uyo magai wa unai. Mala ye tom kabo Paulo
yo Banaba se lau Debi.

Paulo yo Banaba se uyo yodi kadau kabahetubuna magaina wa unai

21 Debi unai Paulo yo Banaba wasa namwanamwana se
lauguguyaei, na tauhemuliwatani bodalakilaki se haidi. Na
mulina ne unai se uyo Lisitila, Ikoniya yo Antiyoka teha
Pisidiya unai
22 na magai maudoidi udiyedi tauhemuliwatani wa se
hededehebayaodi bena yodi sunuma se tolekesegai Yaubada
unai, se wane, “Pilipili yo yababa udoi'udoi udiyedi ta
kamkamna, na kabo ta lusae Yaubada yona basileiya unai.”
23 Na kabo dubu kesega kesega udiyedi Guiyau
tausunumaena tamowaidiyao hekadi se kaisunuwaidi yodi
tauwoyawoya, na se kaihudi yo yodi se tapwalolo Guiyau
unai kabo ye kitahetetedi.
24 Kabo teha Pisidiya se laugabaei se uyo teha Pampiliya.
25 Wasa namwanamwana wa Pega unai se lauguguyaei na
kabo se lau Ataliya.
26 Ataliya unai se gelu se uyo Antiyoka teha Siliya magaina
wa. Huyana Antiyoka unai yodi kadau wa se hetubu meta
ekalesiya tauwoyaidi Paulo yo Banaba yodi se tapwalolo
Yaubada unai bena kabo ye kitahetetedi na kabo se lau
paisowa wa se ginauli, ye lau ye gehe ede se uyoma.
27 Se lage Antiyoka unai, kabo ekalesiya bodadi wa se
yogagogoidima na paisowa maudoidi Yaubada yona gigib-
waliyena se ginaulidi wa se hededehemasalahadi, yo idohagi
sunuma kedana ye soke dagela tamowaidiyao udiyedi na se
kawamamohoi.
28 Na menai tauhemuliwatani wa maiyadiyao se miya
huyalohaloha.

15

Dubu babadadiyao se koigogo Yelusalema unai

1 Paulo yo Banaba sola Antiyoka unai na tamowai hekadi
Yudeya unai se laoma na se hetubu se lauhekata ekalesiya wa
udiyedi se wane, “Nige gonowana Yaubada ye gilihaigomiu
kana siga pelitome kwa hai Mose yona kabikabi unai.”
2 Na yodi lauhekata wa unai Paulo yo Banaba tamowai wa
maiyadiyao se haikawayagalakalili. Debanaena ekalesiya
Antiyoka unai Paulo yo Banaba maiyadiyao taukawamamo-
hoi hekadiyo se kaisunuwaidi bena se lau Yelusalema apos-
tolo yo tamowai lakilakidiyao se henamaiyeidi.

3 Dubu wa ye hetamalidi se lau Yelusalema ede yodi lau ne
unai Penisiya yo Samaliya magaidiyao udiyedi ekalesiya yodi
se hedehedede meta dagela tamowaidiyao se nuwabui. Na
wasa wa se lapui ede se gwauyalakalili.
4 Huyana se lage Yelusalema kabo dubu tamowaidiyao,
apostolo yo tamowai lakilakidi se hailobaidi, na paisowa
maudoidi Yaubada yona gigibwaliyena se ginaulidi wa se
hededehemasalahadi.
5 Kabo taukawamamohoi hekadi, siya Paliseya kadi boda,
se tolo na se wane, “Dagela tamowaidi ne taba se pelitome yo
Mose yona laugagayo se miyawatanidi.”
6 Ede apostolo yo tamowai lakilakidiyao se lagegogoi na
pilipili wa se hetalahedudulai.
7 Se hedehedede huyalohaloha, na kabo Petelo ye tolo ede
ye wane, “Kagu kahao, kabina kwa kata meta luwamiu ne
unai beyabeyana Yaubada ye kaisunuwaigau kabo dagela ta-
mowaidiyao udiyedi wasa namwanamwana ya lauguguyaei
se lapui na se kawamamohoi.
8 Yaubada, iya tamowai nuwadiyao kabidi taukata, meta
dagela tamowaidi ye haidi na Yaluwa Tabuna ye moseidi
gonogonowana doha ye leyama kita kalidaena.
9 Iya nige ye hinelidi, siya yo kita gonogonowada. Na yodi
sunuma debanaena nuwadi ye deulihe'a'adi.
10 Unai, idohagi to Yaubada kwa laukita na bena tauhemuli-
watani ne Mose yona laugagayo polohena kwa hebaheidi?
Taba nige! Polohe ta kada kulutubu yo kita nige gonowada
ta bahei.
11 Na ta kawamamohoi meta yoda Guiyau Yesu yona kabi-
namwa unai mauli ta lobai, gonogonowana doha siya.”
12 Kabo boda wa se mwanou na se lapulapui Paulo yo
Banaba udiyedi na se hedehedede idohagi Yaubada yona
gigibwali unai laulau gigigigibwalidi hekihekinoidi se gin-
aulidi dagela tamowaidiyao udiyedi.
13 Se hedehededegehe ede Yamesi ye tolo na ye wane, “Kagu
kahao, kwa lapulapui.
14 Simiyona** ye hededehemasalahayako idohagi Yaubada
huya bagubagunana unai dagela tamowaidiyao ye nuwatu-
idi na udiyedi hekadi ye haidi yona tamowai.
15 Na Petelo yona hedehedede ta meta peloweta yodi hede-
hedede unai se hemamohoiyei, doha se kulinonohaiyako se
wane,
16 ‘Muliyena kabo ya uyoma na Dawida yona numa ye guli wa
ya hetolo'uyoi.

** **15:14:** *Simiyona* meta Petelo hesana bagubagunana (Mataiyo 4:18), na inai hesa ne ye katai kalina Hebelu unai. Giliki kalinadiyena se katai *Simona*.

Ye tatagwaligwali wa kabo ya ginauli yo ya hebayao'uyoi.
17 Debanaena kabo tamowai hekadiyo bena Guiyau se loyai,
yo dagela tamowaidiyao kaiteyadi hesagu ya moseidi
bena Guiyau se wasenei.
Teina ta meta Guiyau kalinana. Iya ginauli maudoidi ta
tauginaulidi,
18 doha ye hededehemasalahadiko nabada wa unai.' " *(Amosi
5:11, Aisaiya 45:21)*

19 *[Na Yamesi yona hedehededе wa ye tubei ye wane,]* "Unai yogu hineli ede teina: Dagela tamowaidiyao se nuwabui Yaubada unai, tabu ta henuwapilipilidi Mose yona laugagayo maudoina unai.

20 Na taba ta kulikulilau udiyedi bena laugagayo hisahisadi mo se lauwatanidi, meta tabu koitau kaitalasamdi kaidiyao se kaikaidi kaniyona ede kai ne se biki, ganaganawali tabu se miyamiyaedi, ena suisui gadona se sipwakiki na ye mwaloi meta tabu se kaikai, yo suisui kwasinadiyao tabu se numanumadi.

21 Ye namwa mo laugagayo ta se lauwatanidi, matawuwuna ede huya bagubagunana unai ye laoma yoda huya ta unai Sabati kesega kesega Mose yona laugagayo se hasihasili yo se lauguguyaei magai maudoidi yodi sunago udiyedi."

Dubu babadadiyao wasa se kulilaei Antiyoka

22 Kabo apostolo yo tamowai lakilakidiyao maiyadiyao dubu maudoina wa se hineli bena se bom yodi tamowai hekadi se kaisunuwaidi na se hetamalidi maiyadi Paulo yo Banaba se lau Antiyoka. Tamowai labui se kaisunuwaidi ede Yudasi (hesana hesau ede Basabasi) yo Sailasi, siya meta tauwoyawoya taukawamamohoi luwadiyena.

23 Na leta se kuli na se mosei udiyedi, se wane,

"Kai kami kahao apostolo yo tamowai lakilakidiyao yomiu ka kulikuli.

Yoma lautoki ka leyawa dagela tamowaidi tausunuma Antiyoka, Siliya yo Silisiya udiyedi taumiya kalimiuyena.

24 Ka lapui meta tamowai hekadiyo kalimaiyena se laowa na yodi hedehededе wa unai nuwamiu se hepilipilidi. Tamowai ne kai nige ka hetamalidiwa, na se bom yodi nuwatuyena se laowa.

25 Unai maudoimai yoma talam ka ginauli na tamowai hekadiyo ka kaisunuwaidi na ka hetamalidiwa yoma gadosisi tamowaidiyao Banaba yo Paulo maiyadiyao.

26 Taudi labui ta yodi mauli se talamgabaeidi yoda Guiyau Yesu Keliso yona paisowa debanaena.

27 Yoma kaisunuwa tamowaidiyao ede Yudasi yo Sailasi.
Ka hetamalidiwa kabo kawadiyena wasa ka kulikuli ta hede-
hededena yomiu se hedehededе.
28 Yaluwa Tabuna yona nuwatu yo kai yoma nuwatu
meta tabu polohe hagahagadi ka hebahebaheigomiu,
na ye namwa mo taba laugagayo lakilakidiyao ta kwa
miyawatanidi:
29 Tabu koitau kaitalasamdi kaidiyao kwa kaikaidi, tabu
suisui kwasinadiyao kwa numanumadi, tabu suisui gadona
se sipwakiki na ye mwaloi kwa kaikai, yo tabu kwa gana-
ganawali. Taba laugagayo ta kwa miyawatanidi meta ye
namwa.
Kaiyoni.”

30 Na se dalahai se dobi Antiyoka, na kabo ekalesiya bodadi
se yogagogoidima na leta wa se moselaei udiyedi.
31 Ekalesiya bodana leta wa se hasili na ye henuwabayaodi,
ede se gwauyalakalili.
32 Yudasi yo Sailasi siya meta hinage peloweta. Yodi hed-
edehaisagusagu maudoidi udiyedi ekalesiya bodana wa se
hebayaodi.
33-34 Mayadai hisa se lau, na kabo taukawamamohoi
wa Yudasi yo Sailasi se lautokiyeidi na se hetamalidi ma
nuwadaumwalidi na se uyo tauhetamalidima wa udiyedi.**
35 Na Paulo yo Banaba Antiyoka unai se miyamiya na siya
maiyadiyao tamowai hekadi Guiyau wasana se lauhekataei
yo se laulauguguyaei.

Paulo yo Banaba se hebodalabuiyei

36 Yodi bawa Antiyoka unai wa mayadai hisa se lau na
kabo Paulo ye hededelau Banaba unai ye wane, “Taba yoda
kadautakikili helabuina ta ginauli. Ta uyo lahinaidi Guiyau
wasana yoda kabalauguguyaena magaidiyao wa udiyedi, na
kada kahao wa ta kitadi.”
37 Banaba ye talam na ye henuwa bena Yowane maiyadi,
hesana hesau ede Maleko.**
38 Na Paulo ye nuwatui nige ye namwa taba iya maiyadi,
matawuwuna lahinaidi Pampiliya unai nige ye saguidi, yodi
paisowa wa sola ye laulau na ye laugabaeidi.
39 Se haikawayagalakalili ede se hebodalabuiyei. Banaba
Maleko ye hai, ede maidana se gelu se lau Saipulusi,
40 na Paulo yona kaisunuwa tamowaina ede Sailasi. An-
tiyoka unai taukawamamohoi wa Paulo yo Sailasi yodi se
tapwalolo bena Guiyau ye kitahetetedi, na kabo se dalahai

** **15:33-34:** Kulikuli beyabeyadi hisahisadi mo lausoisoi 34 hinage se kuli: *Na Sailasi yona nuwatu ye ginauli bena ye babawa Antiyoka unai.* ** **15:37:** *Maleko* wasana ede Apostolo 12:12unai.

41 se lau Siliya yo Silisiya magaidiyao udiyedi ekalesiya
bodadiyao wa se hededehebayaodi.

16

Timoti ye hetubu ye paisowa Paulo yo Sailasi maidanao

1 Se lau Debi, na kabo se lage Lisitila. Temenai Yesu
tauhemuliwatanina hesau hesana Timoti. Iya sinana
meta Dius sinena yo Yesu taukawamamohoiyena hesau,
na tamana meta Giliki tamowaina.
2 Taukawamamohoi Lisitila yo Ikoniya udiyedi Timoti se
kawanamwanamwaei.
3 Paulo ye henuwa Timoti bena maiyadi se lau se kadau,
ede Timoti ye hepelitome, matawuwuna Dius tamowaidiyao
tenem teha ne unai taumiya Timoti tamana kabina se kata iya
meta Giliki tamowaina.**
4 Se dalahai se lau magai lakilakidiyao maudoidi wa
udiyedi, na apostolo yo dubu babadadiyao Yelusalema unai
yodi hineli leta unai se kuli wa se hededegabaedi taukawa-
mamohoi wa udiyedi bena se kawakabiyeidi.
5 Unai ekalesiya tamowaidiyao wa yodi sunuma unai se
bayao, yo mayadai badobado kadi boda wa ye laki ye lau.

Yaubada Paulo ye yoganei bena se lau Masedoniya

6 Paulo ma kana kahao se kadau se lau teha Pilidiya yo teha
Galatiya magaidiyao udiyedi, matawuwuna Yaluwa Tabuna
ye hekatadi taba nige se lau se wasaduwai teha Eisiya unai.
7 Se lage teha Misiya unai na se henuwa bena se sae teha
Bitiniya, na Yesu Yaluwana ye hekatadi tabu se sae temenai.
8 Unai se uyo Misiya na se lau se dobi Tolowasi magaina.**
9 Yodi huyalage Tolowasi unai boniyaina ne unai
Paulo yona nuwanuwatu unai Yaubada tautau hesau ye
hemasalaha unai meta Masedoniya tamowaina hesau ye
kita ye totolo na ye hededelau Paulo unai ye kaibwada ye
wane, “Ku laoma Masedoniya na ku saguigai.”
10 Unai ka nuwatulobai** meta Yaubada ye yoganeigai
bena ka lau Masedoniya Yesu wasana namwanamwana ka
wasaduwaiyei udiyedi. Ede ka kabinonoha na ka gelu.

** **16:3:** *Timoti tamana meta Giliki tamowaina:* Timoti sinana iya Dius sinena, unai Dius tamowaidi Timoti se kitalobai meta iya Dius tamowaina hesau. Iyamo tamana nige ye hepelitome huyana iya ma gagilina. Dius yodi hali Dius nige se pelitome meta se kitadobidobiyeidi yo nige se lapulau udiyedi. Na Paulo yona laulau meta magai maudoidi udiyedi kabo se bagunalau sunago udiyedi se lauguguya. Unai Timoti ye hepelitome. ** **16:8:** *Tolowasi* meta magai lakilakina gabwa dedekanaena, teha Misiya unai. ** **16:10:** *Ka nuwatulobai:* Buka te taukulina Luka **ka** ye kuli meta ta nuwatulobai Tolowasi unai Luka Paulo ye hailobai na maiyana se kadau se lau Pilipi. Lausoisoi 8 unai Luka sola nige maiyana, unai ye kuli, **se** uyo Misiya.

Pilipi unai Lidiya ye nuwabui

11 Tolowasi unai ka gelu na ka dudulai ka lau Samotelesi.
Na mayadai helabuina unai kabo ka lage Niyapolisi.
12 Temenai waga wa ka pesagabaei na ka yona ka lau Pilipi.
Pilipi meta magai lakilakina Loma tamowaidiyao se hetubu,
yo Loma yodi kabatanuwaga magaina teha Masedoniya ne
unai.
Pilipi unai ka miya mayadai hisa,
13 na Sabatiyena magai wa ka pesagabaei ka lau sagasaga
dedekanaena. Yoma nuwatu meta tenem teha ne unai kabo
Dius tamowaidiyao yodi kabatapwatapwalolo. Ka lobai ede
ka tulidobi na ka hetubu ka hedehededelau sinesineo hekadi
se lagegogoima wa udiyedi.
14 Taulapulapui wa hesau hesana ede Lidiya, iya meta Tiyatila waihiuna. Kana paisowa ede kaleko namwanamwadi
ye lokulokuneidi. Lidiya meta Yaubada taukaihelahuina,**
na Yaubada iya nuwana ye hemasalaha, ede ye lapulapuinamwanamwa yo ye kawamamohoi Paulo yona lauguguya wa unai.
15 Iya ma kana bodao ka hebabatisoidi, na kabo ye kaibwadaigai bena ka lau yona numa, ye wane, “Ena kwa
kawamamohoiyeigau yau Guiyau tausunumaena, kabo kwa
laoma yogu numa unai kwa miya.” Ye kaibwadaigai ede ka
lau yona numa wa unai ka miya.

Paulo yo Sailasi numatutugudu unai

16 Mayadai hesau ka laulau kabatapwalolo magaina wa
unai na heyayai tauhaina waihiuna hesau ye lobaigai.
Yaluwa yabayababana waihiu ne unai ye luwu na ye hesonoga, na kana paisowa ede saha sola nige se tubu meta
ye hedehededehemasalahadi. Na paisowa ne unai kana
tanuwagao yodi moni lakilakina ye ginauli.
17 Waihiu wa Paulo maidamai ye hemuhemuliwatanigai na
ye heyoheyoga ma kalinalakilakina ye wane, “Teina tamowai
ta Yaubada saesaekalilina yona taupaisowa. Siya kabo se
hedehededehemasalaha kalimiuyena idohagi na kabo mauli
kwa lobai.”
18 Mayadai badobado waihiu wa yona hedehedede kesekesegana. Unai Paulo ye tausi'ololo yo ye kouyalayalakalili, ede
ye hededelau yaluwa yabayababana wa unai ye wane, “Yesu
Keliso hesanaena ya hededelaowa, waihiu ta ku pesagabaei.”
Mahanana ne unai yaluwa yabayababana waihiu wa ye laugabaei.

** **16:14:** *Yaubada taukaihelahuina* kaniyona ede iya dagela sinena, na ye nuwabuiko Yaubada ye kaihelahui gonogonowana doha Dius tamowaidiyao.

19 Waihiu wa kana tanuwagao wa se nuwatulobai meta
yodi gogo kabahaidi kamwasana se heyababa, unai Paulo
yo Sailasi se haidi se laedi kabalokulokune unai, gabemani
tamowaidiyao udiyedi bena se helauhetaladi.
20 Na kabo se hededelau tautolehedudulai tamowaidiyao
udiyedi se wane, “Teina Dius tamowaidiyao ta debadiyena
yoda magai ta tamowaidiyao maudoidi se hetalagegagega!
21 Siya laulau se lauhekataedi ta meta kita Loma
tamowaidiyao yoda laugagayo unai nige gonowana ta
kawanamwanamwaedi yo ta ginaulidi!”
22 Bodalakilaki waihiu kana tanuwagao wa se saguidi
na Paulo yo Sailasi se hegiludi, unai tautolehedudulai ta-
mowaidiyao se hedede kadi luwuluwu se haigabaisinasi-
nakalaedi na se sapidi.
23 Se sapidi ye gehe kabo se laedi numatutugudu unai se
toledi na se hededelau numatutugudu wa taukitahetetena
unai bena ye kitahetetenamwanamwaedi na tabu se wa-
sawasabu.
24 Ede Paulo yo Sailasi ye haidi numatutugudu
luwamolosina unai ye toledi na kaedi se koiyahisihekahinidi
kaiwa tehadiyao polopolohedi udiyedi.

25 Boniyai duwaduwalina unai taudi labui wa se tapwalolo
yo se wanawana yo Yaubada se hedehedebasae, na numatu-
tugudu wa unai kadi kahao wa meta se lapulapui.
26 Mahanana ne unai mwanikuniku lakilakina, na numatu-
tugudu wa yona kabatolo ye nukunuku. Makesega keda
gududi maudoidi se tasoke na numa wa unai tamowai mau-
doidi kaedi yo nimadi senidiyao se bekuhai.
27 Numatutugudu taukitahetetena wa ye kenosiliyatama
na ye kaikewadobi meta keda gududiyao wa se tasokeko, ede
ye siliyatakalili na yona nuwatu bena Paulo ma kana kahao
wa se wasabuko. Unai yona kelepa ye hai bena ye bom ye
unuhemwaloi'uyoi.
28 Na Paulo ye yogalau iya unai ye wane, “Tabu ku
unu'unuhemwaloi'uyoigo! Kai maudoimai ede teinai!”
29 Ede numatutugudu taukitahetetena wa ye yoga ede osili
se baheiyama na ye dobi, na ma matausina ye tulibono Paulo
yo Sailasi talanuwadi wa unai.
30 Na kabo ye woyahepesadi na ye henamaiyeidi ye wane,
“Tautaubadao, taba saha ya ginauli kabo ya mauli?”
31 Se hededelau iya unai se wane, “Guiyau Yesu ku kawa-
mamohoiyei yo ku sunumaei na kabo ku mauli, kowa yo yom
numa tamowaidiyao maudoidi hinage.”
32 Na kabo Paulo yo Sailasi Guiyau wasana se hededehe-
masalaha iya yo yona numa tamowaidiyao wa udiyedi.

33 Boniyaina ne unai ye haidi ye laedi, taudi gaidiyao wa
ye deulidi, na kabo Paulo yo Sailasi numatutugudu tauk-
itahetetena wa yo yona numa tamowaidiyao maudoidi se
hebabatisoidi. 34 Kabo Paulo yo Sailasi ye woyalaedi yona
numa unai na kai ye moseidi se kai. Iya yo yona numa
tamowaidiyao maudoidi wa se gwauyalakalili, matawuwuna
se nuwabui yo Yaubada se kawamamohoiyei.
35 Mala ye tom kabo tautolehedudulai tamowaidiyao wa
yodi taupaisowa se hetamalidi se lau numatutugudu tauk-
itahetetena wa unai se hededelau kabo Paulo yo Sailasi ye
hepesadi.
36 Numatutugudu taukitahetetena wa Paulo yona ye hede-
hedede ye wane, “Tautolehedudulai tamowaidiyao wa se
hedede meta kabo ya yailigabaegomiu. Unai kwa pesa na
daumwaliyena kwa lau.”
37 Na Paulo ye hededelau tautolehedudulai yodi tau-
paisowa wa udiyedi ye wane, “Kai meta Loma yona lauga-
gayo logulogunaena taumiya. Unai nige gonowana se sapigai
boda matadiyena yo se tolegai numatutugudu unai, na nige
kama mata hesau se lobai. Na bena wadawadamyena se
hetamaligai ka lau. Taba nige! Siya taba se laoma na se
woyahepesagai!”
38 Tautolehedudulai tamowaidiyao yodi taupaisowa wa se
uyo na se hededelau udiyedi meta Paulo yo Sailasi Loma yodi
laugagayo logulogunaena taumiya. Hedehedede wa se lapui
meta se siliyatakalili.
39 Unai se laoma Paulo yo Sailasi udiyedi yodi hededehe-
dudulai se ginauli. Ye gehe kabo se woyahepesadi se laedi na
se hededebigabigalau udiyedi taba magai ne se laugabaei.
40 Na Paulo yo Sailasi se lau Lidiya yona numa unai na
taukawamamohoi wa se kitadi ede se hededehebayao'uyoidi,
na kabo se dalahai se lau.

17

Paulo yo Sailasi Tesalonika unai

1 Se dalahai ede se lau Ampipolisi. Na mala ye tom kabo se
lau Apoloniya se laugabae, na kabo se lau Tesalonika unai se
lage. Temenai meta Dius yodi sunago hesau.
2 Paulo yona miyamiya unai mayadai Sabati haiyona
udiyedi ye lau sunago wa unai ye mwalae, na Dius ta-
mowaidiyao maidanao kulikuli tabudi kaniyodi wa se hede-
hededeidi.
3 Ye hededehemasalaha meta Yaubada yona hineli unai
Keliso ye kamkamna yo ye tolo'uyo, yo ye wane, “Yesu ya
hetahetala'usei ta, iya ede Keliso.”

4 Dius tamowaidi hekadi nuwadiyao se haidi, yo
Giliki tamowaidiyao siya Yaubada taukaihelahuina** yo
sinesinebadao lakilakidi gwaudi hinage se patulau Paulo yo
Sailasi udiyedi.
5 Na Dius tamowaidiyao wa Paulo yo Sailasi se kaikalo-
magigiliyeidi. Unai taulaulaugaibu yo tauwalobayabayao
hekadi se yogagogoidima, na se kabiboda yo magai ta-
mowaidiyao maudoidi se hekoipilidi. Kabo se lau Yasona
yona numa unai Paulo yo Sailasi se waseneidi bena se woy-
aidima boda wa udiyedi.
6 Na nige se lobaidi ede Yasona yo taukawamamohoi ta-
mowaidiyao hekadi se tabekokokokolidi se laedi magai wa
taukitahetetena lakilakidiyao udiyedi, na se heyoheyoga se
wane, “Paulo yo Sailasi tanoubu maudoina tamowaidiyao se
hekouyalayaladiko yo hinage se laomako inai,
7 na Yasona iya tauhemiyadi ede. Teina maudoidi ta siya
Sisa yona laugagayo tau'utu'utusina matawuwuna se wane
tamowai hesau meta iya wasawasa, hesana ede Yesu.”
8 Hedehedede wa se lapui ede boda wa yo magai taukita-
hetetena tamowaidiyao wa meta se kouyalayalakalili
9 na se hedede Yasona ma kana kahao wa moni lakilakina
se tole kabahematausidi,** na kabo se kabigabaedi se lau.

Paulo yo Sailasi Beleya unai

10 Boniyaina ne unai taukawamamohoi wa Paulo yo Sailasi
se hetamalidi se lau Beleya. Se lage menai kabo se lau Dius
yodi sunago unai se lauguguya.
11 Na Dius tamowaidiyao Beleya unai taumiya wa meta
se lapulapuinamwanamwakalili Paulo yo Sailasi udiyedi, na
kabo siya Tesalonika unai taumiya wa. Mayadai badobado
kulikuli tabudiyao se kitahekasadi, Paulo yo Sailasi saha se
lauguguyaei wa meta mamohoi o nige.
12 Na se lobai meta yodi lauguguya wa mamohoina, unai
Dius tamowaidiyao gwaudi Yesu se kawamamohoiyei, yo
Giliki tamowaidiyao, siya sinesineo hekahekasisidi yo hinage
tatao hekadi.
13 Na Dius Tesalonika unai taumiya wa wasa se lapui meta
Paulo ede Beleya unai Yaubada wasana ye laulauguguyaei.
Unai kabo se laoma boda maudoidi wa se henuwasaedi bena
Paulo se hewaiunu.

** **17:4:** *Yaubada taukaihelahuina* kaniyona ede iya dagela tamowaina, na ye nuwabuiko Yaubada ye kaihelahui gonogonowana doha Dius tamowaidiyao.

** **17:9:** *Moni lakilakina se tole kabahematausidi:* Ena Yasona ma kana kahao pilipili hesau se ginauli, kabo gabemani moni wa se kabihekahini, na ena daumwaliyena se miyamiya ye lau ee Paulo yo Sailasi se hetamalidi se lau, kabo moni ne se hai'uyoi.

14 Unai taukawamamohoi tamowaidiyao wa kadi kahao
hekadiyo maiyadi Paulo se hetamalidi se dobi gabwa. Na
Sailasi yo Timoti meta Beleya unai se miyamiya.
15 Na taudobi wa se lulage se dobi na waga hesau unai se
gelu se lau Ateni. Ateni unai se lage kabo Paulo ye hededelau
maidanao taulau wa udiyedi bena taba se uyo na Sailasi yo
Timoti se hetamalimwamwayauyeidi se laoma iya unai.

Paulo Ateni unai

16 Paulo Ateni unai kana kahao wa ye nayanayaidi, na
ye kita meta magai wa unai koitau se badokalili, ede ye
nuwayababakalili.
17 Unai ye lau sunago unai ye hedehededelau Dius yo
dagela tamowaidiyao Yaubada taukaihelahuina udiyedi. Yo
hinage mayadai maudoina ye lau kabalokulokune unai na ye
hedehededelau tautupagogoi wa udiyedi,
18 meta Yesu yo yona tolo'uyo wasana namwanamwana
ye wasaduwaiyei. Unai tausonoga tamowaidiyao Paulo
maiyanao se hedehedede yo yodi kawamamohoi wa se het-
ala. Tausonoga wa meta boda labui tamowaidiyao. Hekadi
ede Epikulasi kana bodao, yo hekadi Sitoiko bodadiyao.**
Hekadi se wane, “Teina tauhedehededegaibu ta saha bena
ye lauhekataei?” Na hekadi se wane, “Teina kana kao doha
magai hekadi yaubadadiyao** lauhekatadi unai bena ye
hekatada.”
19 Ede Paulo se hai se laei Aliyopagasi** unai na se hededelau
unai se wane, “Taba gonowana yom lauhekata hauhauna
wa ku hededehemasalaha kalimaiyena.
20 Matawuwuna yom hedehedede hauhaudi te ka lapuidi,
unai ka henuwa bena kaniyodi kabidi ka kata.”
21 Ateni tamowaidiyao maudoidi yo magai hekadi
tamowaidiyao menai taumiya mayadai maudoina kadi

** **17:18:** *Epikulasi* ma kana bodao se hedede meta tanoubu ta ye bom ye tubu, nige tauginaulina. Yo hinage se wane, taba tamowai hesau ye boita, kabo yaluwana hinage ye boita. Unai tamowai yona mauli namwanamwana ede huya maudoina se bom yodi gadosisi mo se laulauwatanidi yo ye gwaugwauyala mo. *Sitoiko* bodadiyao hinage se hedede meta tamowai yona huyaboita unai yaluwana hinage ye boita. Na iyamo se hedede meta tamowai bena yona nuwatu mo ye lauwatani, na tauna yona kamkamna yo yona namwa taba nige ye modei. Kaniyona ede tamowai nuwana bena iya tauna ye tanuwagai. ** **17:18:** *Yaubadadiyao:* Tamowai wa Paulo yona hedehedede se lapupwanoli, iya ede, *Yesu yo Tolo'uyo* wasadi bena ye hededehemasalaha. Unai hedehedede *tolo'uyo*se nuwatui bena yaubada hesau hesana. ** **17:19:** *Aliyopagasi* kaniyona ede *Alesi yona kuduli.* Alesi meta Giliki yodi yaubada hesau, iyala yo tulutululu tanuwagadi. Kuduli wa unai meta Ateni yodi tausonoga tamowaidiyao wa yodi kabakoikoigogo numana. Na yodi koigogo hinage hesana se katai Aliyopagasi.

paisowa ede hedehedede hauhaudi se lapulapuidi yo udiyedi se hedehedede.

22 Na Paulo ye tolo yodi koigogo wa unai na ye hededelau udiyedi ye wane, “Ateni tataodiyao! Ya kita meta yomi taba'ohu unai kwa taubigakalili.

23 Yogu taihile unai yomi kabataba'ohu ginaulidi ya kaikewaidi na kabakaitalasam hesau ya kita unai teina kulikuli ta ye masalaha: YE LAU YAUBADA NIGE KABINA KA KATA UNAI. Na saha kwa taba'ohui ta nige kabina kwa kata, unai kabo ya hededehemasalaha kalimiuyena.

24 Yaubada kaiyaulina yo ginauli maudoidi tauginaulidi, iya galewa yo tanoubu Guiyauna. Unai numa tamowai nimadiyena se ginaulidi, meta iya nige udiyedi ye miyamiya.

25 Yo tamowai nige gonowana se sagui matawuwuna nige ginauli hesau unai ye deha, na iya tamowai maudoidi yodi mauli yo yawasidi yo ginauli maudoidi ye moseidi.

26 Tamowai kesega ye ginaulibagunai, na unai boda udoi'udoi ye ginaulidi, na siya bena tanoubu maudoina se miyahemwayau. Na yodi huya yo yodi teha ye hinelidi udiyedi bena se miya.

27 Yaubada ginauli maudoidi ta ye ginaulidi na ye henuwa tamowai bena iya se wasenei na yodi kaikaipate unai bena iya se lobai, matawuwuna iya maudoida dedekadaena.

28 Doha hinage yomi taukulikuli hekadiyo se hedede se wane, ‘Iya unai ta miya, ta sae yo ta dobi yo ta maumauli.’ Yo hinage se wane, ‘Kita iya natunao.’

29 Mamohoi, kita Yaubada natunao. Unai taba nige ta nuwatui meta iya kana kao doha koitau, tamowai yodi sonogaena se ginauli gole o siluba o weku unai.

30 Beyabeyana tamowai wa Yaubada nige kabina se kata na iyamo yodi nuwapwanopwano wa unai iya nige saha hesau ye ginauli. Na teina huya ta unai ye hededelau teha maudoidi tamowaidiyao maudoidi udiyedi bena se nuwabui.

31 Matawuwuna mayadai ye toleyako unai kabo yona kaisunuwa tamowaina tanoubu maudoina ye hinelidi, na yona hineli ne kabo dudulai unai. Teina ye hemamohoiyei tamowai maudoidi udiyedi matawuwuna Yesu boita unai ye hetolo'uyoi.”

32 Tauboiboita yodi tolo'uyo hedehededena wa se lapui ede hekadiyo Paulo se talatalawasiyei, na hekadiyo se wane, “Ka henuwa bena huya hesau hedehedede ta ku hedede'uyoi ka lapui.”

33 Na teina unai kabo Paulo koigogo wa ye laugabaei.

34 Na tamowai hekadi se patulau Paulo unai na Yesu se
kawamamohoiyei. Kadi boda wa unai Daiyanisiyasi, iya
meta Aliyopagasi unai taukoikoigogo wa tamowaina hesau,
yo hinage waihiu hesau hesana Damalisi, yo hinage tamowai
hekadi.

18

Paulo Kolinito unai

1 Na kabo Paulo Ateni ye laugabaei na ye lau Kolinito.
2 Temenai Dius tamowaina hesau hesana Akuila. Iya Pon-
tasi tamowaina, na beyabeyana ye lau teha Italiya magaina
lakilakina Loma unai ye miya. Na Loma kadi tanuwaga
saesaena Sisa Kolodiyasi ye hedede meta Dius tamowaidiyao
maudoidi Loma se dalahaigabaei. Unai Akuila ma mwanena
Pilisila se lau Kolinito unai se miya. Nige bayaona na Paulo
ye lage, na yona taihile unai ye lobaidi.
3 Akuila ma mwanena kadi paisowa ede tenti** se laulaug-
inauli, na Paulo hinage paisowa wa kabina ye kata. Unai
maiyanao se miya na se paisowagogoi.
4 Na Sabati badobado Paulo ye lau sunago unai, na Dius yo
Giliki tamowaidiyao maiyanao se hedehedede, na Paulo ye
kaipate bena Yesu kabina se kata yo se sunumaei.
5 Na huyana Sailasi yo Timoti teha Masedoniya unai
se laoma, kabo Paulo tentiginauli paisowana wa ye
hekaiyawasi na huya maudoina ye laulauguguya. Dius
tamowaidiyao udiyedi ye hededehemasalaha meta Yesu iya
Keliso ede.
6 Ye lau ee Dius tamowaidiyao wa Paulo se hewaiunu yo
se kawalupolupoi, kabo kana kaleko ye koinihinihiyeidi, na
ye hededelau udiyedi ye wane, “Kwasinamiu giluna komiu
kwa bom kalimiuyena! Yau nige kagu gilu hesau. Unai kabo
ya laugabaegomiu na ya lau dagela tamowaidiyao udiyedi ya
lauguguya.”
7 Na kabo Paulo sunago wa unai ye pesa na ye lau ta-
mowai hesau hesana Titiyasi Diyasitasi yona numa unai ye
lauguguya. Iya meta Yaubada taukaihelahuina** hesau, na
yona numa wa meta sunago dedekanaena.
8 Na sunago wa badana Kilipasi ma kana bodao mau-
doidi se kawamamohoi Guiyau unai. Yo hinage Kolinito

** **18:3:** *Tenti* meta tautaitaihile yodi numa, kaleko yo suisui dahidi udiyedi se bodidi. Kaikaiwa se hetolodi na tenti se toleisini kewadi unai, na mainaena se momosihekahinidi. ** **18:7:** *Yaubada taukaihelahuina* kaniyona ede iya dagela tamowaina, na ye nuwabuiko Yaubada ye kaihelahui gonogonowana doha Dius tamowaidiyao.

tamowaidiyao gwaudi Yesu wasana se lapui yo se kawa-
mamohoiyei, ede Paulo ma kana kahao tamowai wa se heba-
batisoidi.
9 Boniyai hesau unai Paulo yona nuwanuwatu unai
Yaubada tautau hesau ye hemasalaha unai, meta Guiyau
ye hededelau iya unai ye wane, “Tabu ku matausi, na yom
lauguguya ne bena ye laulau! Tabu ku mwanomwanou,
10 matawuwuna yau ede maidam. Nige gonowana ta-
mowai hesau ye hewaiunugo yo ye hekamkamnago. Kana
kao ede magai ta unai yogu tamowai se bado.”
11 Na bolimai kesega yo tehana Paulo Kolinito unai ye miya,
na huya maudoina Yaubada yona hedehededе unai tamowai
wa ye hekatadi.
12 Huyana wa unai Galiyo yona huyatanuwaga teha
Akaiya** unai. Na Dius tamowaidiyao se hebodakesega na
Paulo se hewaiunu, na se hai se laei Galiyo yona kabahelahe-
lauhetala unai.
13 Na se hegilu se wane, “Teina tamowai ta boda ye hekatadi
Yaubada taba'ohuina kabikabina hauhauna unai, meta lau-
gagayo ye utusi.”
14 Paulo bena kabo ye hedehededе, na Galiyo ye hed-
edelau Dius tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, “Dius ta-
mowaidiyao! Taba tamowai ta laulau yababana o yababa
lakilakina hesau ye ginauli, kabo gonowana ya lapulau yomi
hetalapili ta unai.
15 Na iyamo hedehededе kaniyodi yo tamowai hesadiyao
yo yomi laugagayo debadiyena kwa haikawayagala ta, unai
komiu kwa bom kwa tolehedudulai'uyoigomiu. Yau taba
nige nuwatu ta ya tolehedudulaidi.”
16 Kabo ye hedede kabalauhetala numana wa unai se hep-
esadi.
17 Na kabo boda maudoidi sunago badana Sositenisi se hai
na se bibigwadagwadai kabalauhetala numana wa unai. Na
Galiyo nige ye modelau udiyedi.

Paulo ye uyo Antiyoka na kabo yona kadau hehaiyonana ye hetubu

18 Na Paulo sola ye miyamiya Kolinito unai huyalohaloha.
Na kabo kana kahao wa ye laugabaeidi na Pilisila yo Akuila
maiyanao se dobi Senkiliya. Temenai Paulo yona hedehed-
edekaigwala ye ginauliyako wa debanaena ede iya kuluna
wa se yaligabae. Na kabo se gelu bena se lau Siliya.
19 Yodi kadau wa unai Epeso unai se duna, ede Pilisila yo
Akuila temenai se miya.

** **18:12:** *Akaiya* meta Loma yodi basileiya tehana hesana, na Kolinito ede Akaiya magaina lakilakina hesau. Yoda huya ta unai Akaiya meta Giliki basileiyana tupwana.

Na Paulo meta mayadai hisa mo menai ye miya. Yona miya
wa unai ye lau sunago unai na Dius tamowaidiyao maiyanao
se hedehedede.
20 Na se kaibwada bena maiyadi se babawa, na nige ye
henuwa.
21 Na yona huyagelu mayadaina unai ye hededelau udiyedi
ye wane, “Ena Yaubada yona nuwatuyena, kabo ya uyoma.”
Na kabo wagaena ye gelu na Epeso ye laugabaei.
22 Se kadau se lau ee Sisaliya unai se duna. Na Paulo ye pesa
ye sae Yelusalema unai ekalesiya bodadi ye hailobaidi. Na
kabo ye dobi Antiyoka.
23 Antiyoka unai mayadai hisa ye miya, na kabo ye dala-
hai'uyo ye lau Galatiya yo Pilidiya magaidiyao ye kaitau-
manaidi na Yesu tauhemuliwatanina maudoidi wa ye hed-
edehebayaodi.

Pilisila yo Akuila Apolosa se hekatanamwanamwae

24 Huyana Paulo sola ma kadauna, na Alesandiliya ta-
mowaina hesau hesana Apolosa ye laoma Epeso. Iya Dius
tamowaina tausonoga hesau, na kulikuli tabudi kabidi ye
katakalili,
25 yo Guiyau wasana hinage kabina ye kata. Ye
hedehedede ma nuwakohihaina yo Yesu wasana ye
lauhekatanamwanamwaei. Na iyamo Yowane yona
hebahebabatiso mo kabina ye kata, na babatiso Yesu
hesanaena nigele.
26 Iya ye hetubu ye hedehedede ma nuwabayaona sunago
unai. Na Pilisila yo Akuila yona hedehedede wa se lapui ede
se kaibwadai ye lau yodi numa unai, na Yesu wasana unai
se hededehasahasai na se hekatanamwanamwaei idohagi
Yaubada tamowai ye hemaulidi.**
27 Huya hesau kabo Apolosa ye henuwa bena ye lau Akaiya,
tausunuma bena ye saguidi. Ede tausunuma Epeso unai iya
se hededehebayao na leta se kuli ye lau tauhemuliwatani
Akaiya unai taumiya wa udiyedi, bena iya se hailobai. Ye
lage ede Yaubada yona kabinamwa unai taunuwabui wa ye
sagukaliliyeidi.
28 Meta tamowai maudoidi matadiyena ye hededе-
bayaokalili Dius tamowaidiyao udiyedi na kulikuli tabudi
udiyedi ye hemamohoiyei meta Yesu iya Keliso ede.

19

Paulo Epeso unai

** **18:26:** *Idohagi Yaubada tamowai ye hemaulidi:* Kalina Giliki unai Luka ye kuli, *Yaubada yona keda* se hekata, o, *Yaubada kedana*se hekata.

1 Huyana Apolosa Kolinito unai ye babawa, kabo Paulo
Pilidiya ye laugabaei na ye dobi Epeso unai ye lage. Temenai
tauhemuliwatani hekadi ye lobaidi
2 na ye henamaiyeidi ye wane, “Huyana kwa kawamamo-
hoi, Yaluwa Tabuna kwa hai, o nige?” Na se wane, “Nige!
Yaluwa Tabuna nige kabina ka kata, yo sola nige wasana ka
lapui.”
3 Unai Paulo ye wane, “Na babatiso sahasahana unai se
hebabatisoigomiu?” Se wane, “Yowane yona hebaheba-
batiso.”
4 Na Paulo ye wane, “Yowane yona hebahebabatiso meta
nuwabui babatisona. Iya ye hededelau boda wa udiyedi
meta tamowai hesau kabo ye mulitama, bena iya unai se
kawamamohoi. Tamowaina ede Yesu.”
5 Hedehedede wa se lapui ede Paulo ye hebabatisoidi
Guiyau Yesu hesanaena.
6 Na huyana Paulo nimana ye tolesae kuludi wa udiyedi
meta Yaluwa Tabuna ye hemwayaudi, na kalina udoi'udoi
udiyedi se hedehedede,** yo hinage Yaubada yona nuwatu
ye moseidi na se hededehemasalahadi.**
7 Na taubabatiso wa nuwana badodi ede saudoudoi-labui
(12).
8 Nawalai haiyona Paulo ye laulau sunago unai na ma
nuwabayaona ye laulauguguya. Na maiyanao se hedehed-
ede yo Yaubada yona basileiya se hetahetala, na yona hede-
hedede wa unai Dius tamowaidi wa se nuwamasalaha na se
nuwabui na Yesu se kawamamohoiyei.
9 Na hekadiyo se nuwakwailolokalili, na nige se henuwa
bena se kawamamohoiyei, na boda matadiyena Guiyau
wasana se hededeyababaei. Unai Paulo sunago wa ye lau-
gabaei, na tauhemuliwatani maidanao se lau Tailenasi yona
kabalauhekata numana unai se koikoigogo. Na mayadai
badobado taulaoma maiyanao se hedehedede.
10 Teina paisowa te ye lau ee bolimai labui. Na Dius yo
Giliki tamowaidi maudoidi teha Eisiya unai taumiya Guiyau
wasana se lapui.

Siba natunao Yesu hesana se hepaisowagaibui

11 Yaubada Paulo ye hepaisowa na laulau gigigigibwa-
likalilidi ye ginaulidi,
12 ede hinage Paulo yona hagesi yo kaleko hekadi ye
hepaisowadiko wa se haidi se laedi taukasikasiyebwa
udiyedi se hesaudi, ede se namwanamwa, yo hinage yaluwa
yabayababadi tamowai se pesagabaedi.

** **19:6:** *Kalina udoi'udoi* meta hinage gonowana ta bui ta wane *kalina Yaluwa Tabuna ye moseidi.* ** **19:6:** *Yaubada yona nuwatu se hededehemasalahadi:* Iya ede se hededepeloweta.

13 Dius tamowaidiyao hekadi kadi paisowa se lau magai
hekadi udiyedi yaluwa yabayababadi tamowai se luwuidi wa
se hededehepesadi, na se kaipate bena Guiyau Yesu hesana se
hepaisowa, na se wane, “Paulo Yesu ye lauguguyaei wa, iya
hesanaena ya hededelaowa: Tamowai ta ku pesagabaei!”
14 Boda wa luwadiyena meta Siba natunao tatao haligigi-
labui (7). Tamadi meta Dius yodi taukaitalasam tauwoyaidi
hesau. Taudi haligigi-labui ta tenem kabikabi ne se hepahep-
aisowa.
15 Na huya hesau yaluwa yabayababana ye hededelau
udiyedi ye wane, “Yesu kabina ya kata, yo hinage Paulo
kabina ya kata. Na komiu meta kaiteyadi?”
16 Na tamowai wa yaluwa yabayababana wa yona gigib-
waliyena ye tolo ede Siba natunao haligigi-labui wa ye luluidi
na yodi bayao ye saedikwaidi yo ye bibiheyababakaliliyeidi,
na numa wa unai se heloipesa ma kadi gai yo ma taugaibudi.
17 Na wasa wa ye lau Dius yo Giliki tamowaidiyao taumiya
Epeso unai na se lapui, meta se matausikalikalili, yo Guiyau
Yesu se hededetausaei.
18 Taunuwabuihauhau wa gwaudi se tolo boda matadiyena
na yodi yababa se hededehemasalahadi.
19 Na hekadi kukula tauhepahepaisowadi kadi kukula
bukadiyao se baheidima na boda wa matadiyena se gabudi.
Buka wa maisadiyao se tolegogoidi meta maisadi lakina ede
moni siluba** badodi 50,000. 20 Teina doha yo Guiyau yona
gigibwali unai iya wasana ye laki ye lau yo ye bayao.

Paulo yona kadau hinelina

21 Ginauli saha se tubutubu ta mulidiyena Yaluwa Tabuna
Paulo ye hekata bena ye lau Masedoniya yo Akaiya, na kabo
ye uyo Yelusalema. Na ye wane, “Yaubada ye henuwa meta
kabo hinage ya lau Loma.”
22 Na kabo tausaguina labui Timoti yo Elasitasi ye heta-
malidi se baguna se lau Masedoniya, na iya sola ye miya
huyakubwakubwa teha Eisiya unai.

Epeso unai boda se hetalagegagega

23 Na huyana ne unai pilipili lakilakina hesau ye tubu Epeso
unai Guiyau wasana debanaena.
24 *[Pilipili wa tamowai hesau hesana Dimitiliyasi unai ye
tubu.]* Iya meta siluba paisowana ye ginaginauli, yo hinage
yona taupusapusa tamowaidiyao meta se bado. Epeso unai
meta Giliki yodi yaubada Atemisi yona numa tabuna. Na
Dimitiliyasi maiyana taupaisowa kadi paisowa ede silubaena
numa gagigagilidi se laulauginauli kadi kao doha numa

** **19:19:** *Moni siluba* wa meta dalakama.

tabuna wa, na se lokuneidi, meta unai moni lakilakina se haihai.

25 Dimitiliyasi yona taupaisowa ye yogagogoidima, yo siluba taupaisowaina hekadi hinage, na ye wane, “Tatao, kabina kwa kata meta teina yoda paisowa ta unai moni yo gogo lakilakidi ta haihaidi.

26 Na Paulo kwa kita yo wasana kwa lapuiyako meta ye wane, ‘Tamowai nimadiyena yaubada se ginaulidi meta siya nige yaubada mamohoi.’ Unai bodalakilaki se nuwabui yo Paulo se hemuliwatani, yoda magai ta Epeso unai, yo hinage teha Eisiya maudoina unai.

27 Na yona yababa meta teha haiyona unai: Yoda nimapaisowa ta hesana namwanamwana ta kabo ye gehe, yo yoda yaubada saesaena Atemisi yona numa tabuna hekasisina tamowai kalidiyena kabo ye gehe, yo hinage Atemisi teha Eisiya yo tanoubu maudoina se kaihelahui ta yona didiga kabo se kitadobidobikaliliyei.”

28 Hedehededе wa se lapui ede se koipilikalili na ma kalinalakilakidi se heyoheyoga se wane, “Kita Epeso yoda yaubada Atemisi meta ye saekalikalili!”

29 Nige bayaona na magai wa tamowaidi maudoidi meta se hetalagegagegakalili. Boda wa Gaiyasi yo Alisitakasi siya Masedoniya tamowaidiyao Paulo maidanao se laoma wa se kabihekahinidi na se woyaidi se laedi konseti kabakaikewa numana unai.

30 Paulo ye henuwa bena ye lau na boda wa matadiyena ye tolo na ye hedehededelau udiyedi, na tauhemuliwatani tamowaidiyao hekadiyo se hededehekaiyawasi.

31 Yo hinage magai ne babadadiyao hekadi, siya Paulo kehanao, wasa se hetamalilaei iya unai se kaibwadaei bena tabu ye laulau konseti kabakaikewa unai. Ede Paulo nige ye lau.

32 Konseti kabakaikewa numana unai bodalakilaki wa meta se nuwapwanopwano. Hekadiyo se yogahisae se wane doha teina, yo hinage tamowai hekadiyo ginauli hekadi hesabadi se yogayogahi, na boda wa luwanaena tamowai se bado meta nige kabina se kata matawuwuna saha to se laomagogoi.

33 Dius tamowaidiyao wa Alekisenda se hededelau unai taba ye sae boda wa matadiyena ye tolo bena pilipili ta ye hededehedudulai meta nige Dius kadi gilu hesau. Ye tolo na nimana ye lausinidi na ye koiyedi bena taba boda wa se mwanou, na ye kaipate bena ye hededelau udiyedi.

34 Na boda wa se kitalobai meta iya Dius tamowaina hesau, ede se koipilikalili na mahanalohaloha unai se yogayogahi-

gogoi ma kalinalakilakidi se wane, “Atemisi ye saekalili!”**
35 Na kabo magai ne kadi tanuwaga lakilakina hesau
boda wa ye hededehekaiyawasidi na ye wane, “Epeso ta-
mowaidiyao! Tanoubu maudoina kabina se kata meta kita
Epeso Atemisi yona numa tabuna yo koitauna galewa ne unai
ye bekudobima wa taukitahetetena ede.
36 Na saha kwa hetala'usei ta meta taba nige hesau ye
uhalaei o ye nuwapwanopwanoei. Unai tabu kwa modekalili
teina saha kwa lapui ta unai, yo tabu saha hesau yababana
kwa ginaginauli.
37 Teina tamowai kwa woyaidima inai ta meta nige numa
tabuna unai saha hesau se kaiwahali, yo yoda yaubada nige
se hededeheyababa.
38 Ena Dimitiliyasi yo yona taupusapusa tamowaidi se
henuwa bena tamowai hesau se hegilu, meta taba se laei
tautoleheduduldai udiyedi, kabo se hinelihekasa kaiteya yona
dudulai.
39 Na ena ginauli hesau bena kwa hedudulai, meta kwa lau
magai tamowaidi yodi koigogo unai, na kabo se tolehedudu-
lai.
40 Yoda hetalagegagega ta debanaena ya matausikalili,
matawuwuna Loma kadi tanuwaga ena taba ye lapui
meta kabo se haida yo se hekamkamnada. Na ena taba
se henamaiyeida kada mata wuwuna saha, meta nige
gonowana saha hesau ta hedede.”
41 Yona hedehedede gehena wa unai boda wa ye hetamalig-
waligwalidi.

20

Paulo ye lau teha Masedoniya yo teha Akaiya udiyedi taukawamamohoi wa ye hededehebayaodi, na ye uyo Tolowasi

1 Huyana hetalagegagega wa ye gehe kabo Paulo
tauhemuliwatani wa ye yogagogoidi na ye hededehebayaodi,
na kabo ye laukaiyoniyedi na ye dalahai ye lau teha
Masedoniya.
2 Masedoniya maudoina ye tauhetakikili, na tausunuma
tamowaidiyao wa ye hededehebayaodi, na kabo ye kadau ye
dobi teha Akaiya.
3 Temenai ye miya nawalai haiyona, na kabo ye kabi-
nonoha na bena ye gelu ye lau teha Siliya. Na ye lapui
meta Dius tamowaidiyao se koitalaliu bena kabo se unui, ede

** **19:34:** *Atemisi ye saekalili!* Yodi hedehedede mamohoina meta se yoga se wane, *Kai Epeso yoma yaubada Atemisi meta iya ye bom ye saekalili!*Kalina Giliki unai teina meta hedehedede kubwakubwana. Unai kalina Saliba unai bena hinage musamusana ye kubwa matawuwuna se yogayogahi.

nuwana ye hineli'uyoi bena ye yona ye uyo Masedoniya na
ye lau Siliya.
4 Paulo maiyanao taukadau, siya ede teina:
Sopatelo meta Pilusi natuna, iya Beleya tamowaina,
Alisitakasi yo Sikandasi Tesalonika tamowaidiyao,
Timoti,**
Gaiyasi, iya Debi tamowaina, yo
Tikikasi yo Tolopimasi siya teha Eisiya tamowaidiyao.
5 *[Se lulagema Pilipi na kabo Paulo kana hegelugelu wa]* se
baguna se lau Tolowasi unai se nayanayaigai.
6 Na Paulo maidagu meta sola Pilipi unai ka miyamiya,**
na Pwalawa Nige Yistina Henuwaisinina mulinaena kabo
ka gelu. Na mayadai haligigi ka kadauyei, kabo ka duna
Tolowasi unai kama kahao wa ka lobaidi, ede temenai ka
miya mayadai haligigi-labui.

Yutikasi boita unai ye tolo'uyo

7 Yoma miya Tolowasi unai mayadaina gehegehenana meta
Sabati, na meimeilahina ne unai ka laomagogoi numa hesau
unai bena Guiyau yona kaikaigogo henuwaisinina ka hai. Na
Paulo ye lauguguya tamowai wa udiyedi, na ye hedehedede
ye lau ee boniyai duwaduwalina, matawuwuna mala ye tom
kabo ye dalahai'uyo.
8 Yoma kabakoigogo bilina meta numa wa heisina hehaiy-
onana unai, na lampa gwaudi se gabudi na se kalakalasi.
9 Na bili wa windona unai hewali hesau ye tutuli hesana
ede Yutikasi. Paulo ye hedehedede ye lau ee hewali wa
matana ye kenokeno ede ye keno. Na ye kenomwaloi ede ye
beku ye dobi bwatano wa unai ye talu. Na se dobi se hai wa
meta ye boitako.
10 Paulo ye pesadobi na ye gulidobi hewali wa kewanaena
na ye sapwali, na kabo ye hededelau tamowai wa udiyedi ye
wane, “Tabu kwa nuwadubu! Hewali ta ye silasilawa, nige ye
boita.”
11 Na kabo Paulo maidanao tamowai wa se mwalae se
seuyo bili wa unai na Paulo pwalawa ye hai ye kesi na
maudoidi se kaikaigogo. Na ye hedehedede ye lau ee mala
ye tom. Kabo ye lautokiyeidi na ye laugabaedi.
12 Na hewali wa ye namwanamwa, unai nuwadi se talu na
se lau magai.

Epeso yodi dubu babadadiyao Paulo ye laukaiyoniyedi

** **20:4:** *Timoti* wasana meta Apostolo 16:1-3udiyedi. ** **20:6:** *Ka miyamiya:* Luka ye kuli, *kai*, gonogonowana doha Apostolo 16:10 unai. Kaniyona ede Luka nige ye lau teha Akaiya, na huyana Paulo ma kana bodao se laoma Pilipi, kabo Luka ye hailobaidi na kabo maiyanao se kadau.

13 Tolowasi unai Paulo yona hineli ye ginauli meta ye bom
ye yona ye lau Asosi, na kai meta wagaena ka gelu ka baguna
ka lau magai wa unai iya ka nayanayai.
14 Asosi unai ye lobaigai ede ka usaei na ka lau Mitilini.
15 Mayadai helabuina Mitilini unai ka gelu na ka lau Kaiyosi
bwanabwanaluwana ka laugabaei, na mayadai hesauna ne
unai meta Samosi bwanabwanaluwana unai ka duna na ka
kaiyawasi. Na mayadai hehasina unai Miletusi unai ka duna.
16 Paulo ye nuwatuhekasanonohaiyako meta taba nige
Epeso unai ka duna, matawuwuna ede nige ye henuwa
mahana ye gabaei teha Eisiya ne unai, na ye henuwa bena
ye laumwamwayau ye lau Yelusalema na kabo Pentekosi
mayadaina henuwaisinina.
17 Miletusi unai Paulo wasa ye hetamalisaei Epeso, bena
dubu babadadiyao se dobima na maiyadi se hedehedede.
18 Se dobima Paulo se hailobai na kabo ye hededelau
udiyedi ye wane, “Huya bagubaguna yogu lage teha Eisiya ta
unai ye laoma ee teina mayadai ta unai meta yogu paisowa
maudoidi kabidi kwa katako.
19 Guiyau yona paisowa ta ya ginauli ma nuwadobidobigu
yo ma matasulugu. Na laukita ya hekalodi meta Dius ta-
mowaidiyao hekadi se koitalaliu bena se unuigau.
20 Yo hinage kabina kwa katako meta ma nuwabayaogu
kabasaguigomiu, iya ede Guiyau wasana ta, ya lauguguyaei
boda matadiyena yo numa kesega kesega udiyedi.
21 Huya maudoina ya hededelau Dius yo Giliki
tamowaidiyao udiyedi bena taba se nuwabui yo se patulau
Yaubada unai yo Guiyau Yesu Keliso se sunumaei.
22 Na Yaluwa Tabuna yona lauheliligau ta unai kabo ya lau
Yelusalema, na nige kabina ya kata menai kabo saha ye tubu
kaliguyena.
23 Na yogu kabalau magaidi lakilakidiyao maudoidi
udiyedi meta Yaluwa Tabuna ye hekatagauko kabo
Yelusalema unai se tolegau numatutugudu unai yo se
hekamkamnagau.
24 Na iyamo yogu mauli meta nige ya modei, na Guiyau Yesu
paisowa ye haiyama ta taba ya hegehe. Na paisowana ede
meta Yaubada yona kabinamwa wasana namwanamwana
hededehemasalahana tamowai maudoidi udiyedi.
25 Teina huya ta kabina ya kata meta taba nige kwa
kita'uyoigau, na komiu ede tamowaidiyao Guiyau yona
basileiya wasana ya lauguguyaeiyako kalimiuyena.
26 Unai ya hededelaowa maudoimiu kalimiuyena: Ena
kaiteya ye boita na ye lau kaiwa kalakalasina unai, giluna
meta yau nige kaliguwai,

27 matawuwuna yau nige ya matausi yo nige ya talutolo, na
Yaubada yona nuwatu maudoidi meta ya hededehemasala-
hadiko kalimiuyena.
28 Unai kwa kitahetete'uyoigomiu yo hinage Yaubada yona
mamoe yawoina kwa kitahetetedi. Yaluwa Tabuna ye hetol-
ogomiu komiu tauwoyawoya, unai Yaubada yona ekalesiya
bodadiyao kwa kitahetetedi, siya ede iya kwasinana unai ye
hemaisadiko wa.
29 Kabina ya katakalili meta yau ya laugabaeigomiu ta
mulina ne unai kabo taulauhekatalupolupo doha kedewa
kaikaikalasidiyao se laoma luwamiuyena, na Yaubada yona
mamoe yawoina kabo se hetatagwaligwalidi.
30 Yo hinage bodamiu ta unai kabo tamowai hekadi
se tolosaema na hedehededelupolupo se ginaulidi bena
Yaubada yona tamowai se woyahesuwaladi.
31 Unai bena matamiu se nega yo kwa ki-
tanamwanamwakalili! Bena kwa nuwanuwatui meta
bolimai haiyona udiyedi nige ya kaiyawasi na boniyai yo
mayadai ya hedehededehasahasaigomiu ma matasulugu.
32 Unai ya tolegomiu Yaubada nimanaena. Yona
kabinamwa wasana bena kwa nuwanuwatui. Wasa
wa gonowana ye hebayaogomiu yo yona kainauya** ye
mosehekawa kalimiuyena doha hinage ye mosei yona
tamowai** maudoidi udiyedi.
33 Yau sola nige tamowai hesau yona moni gole o siluba, yo
kana kaleko ya henuwa na ya haigaibui.
34 Komiu maudoimiu kabina kwa kata meta yau nimagu ta
unai ya paisowa, na paisowa ya ginaulidi ta meta udiyedi yau
yo kagu kahao ya saguigai.
35 Ginauli maudoidi ya ginaulidi ta udiyedi ya hekatagomiu
meta bena kwa paisowabayao na deha tamowaidiyao kwa
saguidi. Ginauli ta kwa ginaulidi na Guiyau Yesu yona
hedehedede kwa nuwanuwatuidi, doha ye wane, ‘Ta kaikain-
auya meta laulau namwanamwana, na kabo kainauya ta
haidi.’ ”**
36 Paulo ye hedehededegehe kabo maiyanao se tulibono na
ye tapwalolo.
37 Ye tapwalologehe kabo se haitalagadoi yo se sumtai na se
dou.

** **20:32:** *Kainauya* ta meta Yaubada yona hededehesunuma maudoidi yona tamowai udiyedi, doha mauli nige kana siga, Yaluwa Tabuna, yababa nuwatugabaedi, galewa, yo yona henamwa maudoina. ** **20:32:** *Yaubada yona tamowai:* Guiyau yona tamowai hededehemasalahana ku hasili. ** **20:35:** Yesu yona hedehedede ta kalina Giliki unai kaniyona hesau, iya ede, *Taukaikainauya meta gonowana ye gwauyala na kabo kainauya tauhaina.* Yesu wasana bukana hasi (4) udiyedi Yesu yona hedehedede ta nige se kuli.

38 Saha ye henuwayababakaliliyeidi meta Paulo yona hede-
hededede ye wane, “Taba nige kwa kita'uyoigau.” Na kabo
maiyanao se laulaugogoi se dobi waga.

21

Miletusi unai se kadau se lau Yelusalema

1 Epeso yodi dubu babadadiyao wa ka laukaiyoniyeidi na
kabo ka gelu na ka kuke ka dudulai ka lau Kosa bwanab-
wanaluwana unai. Mala ye tom kabo ka lau Lodosi bwanab-
wanaluwana, na kabo ka lau Patala.
2 Menai waga hesau ka lobai ye laulau teha Penisiya ede
unai ka gelukawa na ka kuke ka lau.
3 Saipulusi bwanabwanaluwana ka kitasaei tehaseuseuli-
mai ne unai na ka laugabaei ka lau teha Siliya, na Taiya unai
ka duna, iya ede waga wa kana kai'usa gogodiyao kabahepe-
sadi magaina.
4 Tauhemuliwatani hekadi ka lobaidi ede menai maid-
amaiyao ka miya mayadai haligigi-labui (7). Na Yaluwa
Tabuna tamowai wa ye hekatadi ede Paulo se kaibwadai
bena tabu ye laulau Yelusalema.
5 Yoma miya mayadaina gehegehena wa unai tauhemuli-
watani wa ma mwanediyao yo natudiyao maidamaiyao ka
dobi kabagelu wa gadowana unai ka lulage, ede nagali wa
unai ka tulibono na ka tapwalolo.
6 Mulina ne unai ka laukaiyoni na kabo ka dobi waga wa
unai ka gelu, na siya se seuyo yodi magai.
7 Taiya ka laugabaei na ka lau Tolemaisi unai ka duna.
Taukawamamohoi menai taumiya wa ka hailobaidi na maid-
amaiyao ka miya mayadai kesega.
8 Mala ye tom ede ka gelu'uyo ka lau Sisaliya. Menai
Pilipo taulaulauguguya** yona numaena ka miya. Iya
meta Yelusalema unai tamowai haligigi-labui (7) se
kaisunuwai'useidi wa** kadi kaha hesauna.
9 Iya natunao sinesineo hasi nuwanuwasupudiyao. Siya
meta se hedehededepeloweta.
10 Mayadai hisa menai ka miya na yoma miya wa unai
tamowai hesau hesana Agabasi Yudeya unai ye dobima kali-
maiyena, iya meta peloweta hesau.
11 Iya kabo Paulo kana dagilolo ye hai na ye bom kaena
yo nimana ye pai'uyoidi na kabo ye wane, “Yaluwa Tabuna
ye hededelaoma ye wane, ‘Dius tamowaidiyao Yelusalema
unai dagilolo ta tanuwagana kabo se pai doha teina na se
mosegabaei dagela tamowaidiyao udiyedi.’ ”

** **21:8:** *Pilipo taulaulauguguya* wasana ta hasili Apostolo 8:4-40 unai.

** **21:8:** *Tamowai haligigi-labui se kaisunuwai'useidi wa* wasadi ku hasili Apostolo 6:1-7unai.

12 Hedehedede wa ye hedede na ka lapui, unai magai wa
unai taukawamomohoi tamowaidiyao hekadi maidamaiyao
Paulo ka hededenuwahi tabu ye saesae Yelusalema.
13 Na Paulo ye hededelaoma ye wane, “Saha douna
kwa doudou ta? Yomi dou ta unai yau nuwagu ta kwa
hebasabasa, na ya nonohakaliliko bena se paigau yo taba
hinage Yelusalema unai se unuhemwaloigau Guiyau Yesu
debanaena.”
14 Na nige gonowamai ka nuwakoi na ka hededenuwahi,
unai ka wane, “Besi, na Guiyau yona nuwatu mo ta
lauwatani.”
15 Yoma miya menai mayadaidi wa se gehe ede ka kabi-
nonoha na ka sae Yelusalema.
16 Tauhemuliwatani hekadi Sisaliya unai maidamaiyao
ka sae, na se woyaigai ka lau Menasona yona numa unai
ka miyamiya. Iya meta Saipulusi bwanabwanaluwana ta-
mowaina yo hinage tauhemuliwatani bagubagunana hesau.

Paulo ye lage Yelusalema unai

17 Yoma huyalage Yelusalema unai taukawamamohoi mau-
doidi se hailobaigai ma gwaugwauyaladi.
18 Mala ye tom kabo Paulo maidamai ka lau Yamesi ka
kaitaumanai, na dubu babadadiyao maudoidi meta hinage se
laomagogoi menai.
19 Paulo ye lautokiyeidi, na kabo yona paisowa yo saha
Yaubada ye ginaulidi dagela tamowaidiyao udiyedi wa
wasadi maudoidi ye hedededi dubu babadadiyao wa udiyedi.
20 Hedehedede wa se lapui ede se noko yo Yaubada se hede-
basaei. Na se hededelau Paulo unai se wane, “Kama kaha!
Ku kita, Dius tamowaidiyao bodalakilaki se kawamamohoi
Yesu wasana unai, na maudoidi meta Mose yona laugagayo
udiyedi se kitalaukalili yo se miyawatanikaliliyeidi.
21 Na wasalupolupo se lapui meta yom paisowa wa unai
Dius maudoidi, siya dagela magaidiyao udiyedi taumiya,
ku hededehekaiyawasidi tabu se kitalau Mose yona lauga-
gayo unai, yo tabu natudiyao loheloheyao se hepehepelito-
medi, yo tabu Dius kada kulutubu kabikabidi maudoidi se
miyamiyawatanidi.
22 Taba kabim se kata meta kowa ede inai, kabo saha ta
ginauli?
23 Unai kai yoma nuwatu ede teina: Tamowai hasi (4) ede
inai siya yodi kaigwala huyadi wa se gehe.**

** **21:23:** *Kaigwala* ta meta Nasilaiti kaigwalana.

24 Maidamwao kwa lau Numa Tabuna ne unai na lauhe'a'a
kabikabidi kwa ginaulidi. Na ginauli saha kabo se hep-
aisowadi ne ku hemaisadi, na kabo kuludiyao wa se yali-
gabaedi. Teina unai kabo tamowai maudoidi se kitago yo
kabim se kata meta kowa hinage Dius yoda laugagayo ta ku
miyawatanidi na saha se lapuiyako wa meta nige mamo-
hoina.
25 Na dagela tamowaidiyao siya taukawamamohoi yodi
ka kulikuliko na ka hededelau udiyedi meta nige Mose
yona laugagayo maudoina bena se lauwatani, na laugagayo
hisahisadi mo: Ena kai se kaitalasamyedi koitau udiyedi,
tabu se kaikaidi, tabu kwasina se numanuma, suisui gadona
se sipwakiki na ye mwaloi tabu se kaikai, yo hinage gana-
ganawali tabu se miyamiyaidi.”
26 Yodi nuwatu wa Paulo ye kawanamwanamwaei, unai
mala ye tom ede se hetubu lauhe'a'a kabikabina se ginauli.
Na kabo ye mwalaesae Numa Tabuna unai na taukaitalasam
udiyedi ye hededehemasalaha meta mayadai saha unai kabo
taudi hasi wa yodi lauhe'a'a mayadaidi se gehe na yodi
kaitalasam se baheidima na se gabudi.
27 Yodi lauhe'a'a mayadaidi haligigi-labui (7) sola nige se
gehe, na Dius tamowaidiyao hekadiyo teha Eisiya unai se
laoma. Siya Paulo Numa Tabuna wa unai se kita ede boda se
henuwasaedi na iya se kabihekahini.
28 Na se heyoheyoga kalina lakilakiyena se wane, “Isalaela
tamowaidi maudoimiu, kwa saguigai! Teina tamowai ta
meta teha maudoina udiyedi ye hededeheyaheyababada, yo
tamowai maudoidi ye hededehekaiyawasidi bena Dius yoda
laugagayo tabu se miyawatanidi, yo yoda Numa Tabuna
ta ye hededeheyaheyababa. Yo hinage Giliki tamowaidi
ye woyaidima Numa Tabuna ta unai na teha tabuna ta ye
hebikikaliliyei!”
29 Matawuwuna huya hesau unai Epeso tamowaina hesau
hesana Tolopimasi, iya meta dagela tamowaina, maidana
Paulo se kitadi se taitaihilelabulabui. Unai se nuwatugaibu
meta bena Paulo tamowai ta ye woyahemwalaeyako Numa
Tabuna ne unai.
30 Yelusalema tamowaidi maudoidi Paulo se kouyalay-
alakaliliyei. Unai se laomagogoi Numa Tabuna wa unai na
Paulo se tabehepesa, na kabo Numa Tabuna yona polisi gana
gududiyao wa se guduidi.
31 Paulo se biteligwadagwadai na se kaipate bena se koi-
hemwaloi. Na wasa wa ye lau Loma yodi iyala kapinana
ye lapui meta Yelusalema unai hetalagegagega ye lakikalili.
32 Unai tau'iyala hekadiyo yo yodi sentuliyo ye haidi na maid-
anao se heloigogoi se dobi tauhetalagegagega bodadiyao wa

udiyedi. Boda wa maudoidi tau'iyala tamowaidi ma kadi tanuwaga se kitadi ede Paulo se kabigabaei.

33 Iyala kapinana wa Paulo ye hai na ye hededelau yona tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi na seni labui udiyedi se pai. Na kabo boda wa ye henamaiyeidi ye wane, “Teina tamowai ta kaiteya, yo saha yababana ye ginauli?”

34 Boda wa luwadiyena tamowai hekadi ginauli hesau se heyoheyogaei, na hekadi hinage ginauli hesau se heyoheyogaei, na iyala kapinana wa nige gonowana hedehedede mamohoina ye lapulobai, matawuwuna ede hetalagegagega wa ye lakikalili. Unai ye hededelau yona iyala tamowaidiyao udiyedi bena Paulo se laei yodi kabamiya numana wa unai.

35 Se lage kaba'utu'utusae wa unai na boda wa yodi kabi wa ye saekalili ede iyala tamowaidiyao wa Paulo se lausini na se bahei se saei.

36 Tauhemuliwatanidi bodana maudoidi wa se yogayogahilau ma kalinalakilakidi se wane, “Kwa koihemwaloi!”

37 Tau'iyala tamowaidiyao wa bena kabo Paulo se bahehemwalae numa wa unai, na kalina Giliki unai ye wane, “Iyala kapinana, gonowana taba saha hesau ya hedede kalimyena?” Na iyala kapinana wa ye siliyata na ye hededelau unai ye wane, “Giliki kalinadi kabina ku kata?

38 Kowa nuwana Aikupito tamowaina, e nige? Lahinaidi iyala ku hetubu yo hinage taukaikaiunu tamowaidiyao badodi 4,000 ku woyahaidi kwa lau balabalaena kwa miya?”

39 Na Paulo ye hededebui ye wane, “Yau meta Dius tamowaina, na yogu magai Tasusi teha Silisiya unai meta tamowai maudoidi kabina se kata. Na taba gonowana ya hedehededelau tamowai ta udiyedi?”

40 Iyala kapinana wa Paulo yona nuwatu wa ye kawanamwanamwaei, unai Paulo se hetolodobiyei kaba'utu'utusae wa unai, na nimanaena tamowai wa ye koihekaiyawasidi, tabu se gegagega. Ede maudoidi wa se mwanou, na kabo kalina Hebelu unai ye hedehededelau udiyedi.

22

1 Paulo ye wane, “Tamaguwao yo kagu kahao, kwa lapulapuinamwanamwa na ginauli saha se tubu wa bena ya hededehemasalahadi.”

2 Na boda wa se lapulapui meta Paulo kalina Hebelu unai ye hedehededede ede se mwanou na se lapulapui. Na Paulo ye wane,

3 “Yau meta Dius tamowaina, teha Silisiya magaina hesau hesana Tasusi unai se labasigau, na Yelusalema unai ya lakilaki. Kada kulutubu yodi laugagayo udiyedi Gamaliyela ye

hekatanamwanamwaegau. Huyana ne unai Yaubada yona
paisowa ya ginauli ma nuwakohihaigu gonogonowana doha
komiu wau teina mayadai ta.
4 Yesu Keliso tauhemuliwatanina ya hekamkamnadi yo ya
unuhemwaloidi. Tatao yo sinesineo ya paidi yo ya toledi
numatutugudu unai.
5 Taukaitalasam saesaena yo Dius babadadiyao bodadi
meta gonowana se hemamohoiyei, matawuwuna hinage leta
se haidima na ya baheidi ya lau kadi kahao Damaseko unai
taumiya udiyedi, na ya dalahai bena kabo menai tamowai ya
paidi na ya laedima Yelusalema, na ka toledi numatutugudu
unai.
6 Ya laulau Damaseko ya hanahanawui maya-
mayadailakiyena, na kabo galewa ne unai mala lakilakina
ye sinadobima kaliguyena.
7 Meta ya gulidobi bwatano ne unai, na kalina hesau ya
lapui ye hedehededelaoma kaliguwai ye wane, ‘Saulo! Saulo!
Idohagi to ku hekamkamnagau ta.’
8 Na ya wane, ‘Guiyau, kowa kaiteya?’ Na kabo kalina wa ye
wane, ‘Yau Yesu Nasaleta tauna, yau ede ku hekamkamnagau
ta.’
9 Na kagu kahao maidaguwao wa mala wa dawayana se
kita, na kaiteya maidagu ka hedehedede wa meta nige kali-
nana se lapui.
10 Na ya henamai ya wane, ‘Guiyau, saha kabo ya ginauli?’
Na Guiyau ye hededelaoma ye wane, ‘Ku tolo na ku lau
Damaseko. Temenai kabo tamowai hesau kam paisowa ye
hedede kabo saha ku ginaulidi.’
11 Kagu kahao maidaguwao wa se kabinimaigau na se
woyaigau ka lau Damaseko. Matawuwuna ede mala wa
dawayana matagu wa ye heyababadi.
12 Damaseko unai tamowai hesau hesana Ananiya ye kita-
gau. Iya meta laugagayo taulauwataninamwanamwaena
yo hinage Dius tamowaidiyao menai taumiya meta iya se
kitahenamwa.
13 Na dedekagu wa unai ye tolo na ye wane, ‘Kagu kaha
Saulo, matam ku helala!’ Na mahanana ne unai matagu wa
se lala'uyo, na gonowana ya kaikewa'uyo na Ananiya ya kita.
14 Na kabo ye hededelaoma ye wane, ‘Kada kulutubu yodi
Yaubada ye kaisunuwaigo bena yona nuwatu kabidi ku kata
yo *[keda wa unai]* Dudulai Tamowaina** ku kita yo yona
hedehedede kawana unai ku lapuidi.
15 Kowa kabo saha ku kitadi yo ku lapuidi wa tauhededehe-
masalahadi teha maudoina tamowaidiyao udiyedi.

** **22:14:** *Dudulai Tamowaina* ne, iya ede Yesu.

16 Unai saha ku nayanayai, ku lau ku babatiso na Yesu ku
sunumaei na yom yababa ye deuligabaedi.'
17 Na kabo ya uyo Yelusalema, na mayadai hesau ya lau
Numa Tabuna unai ya tapwatapwalolo na Yaluwa Tabuna ye
taukasinigau,
18 na tautau hesau ye hekitagau meta Guiyau ye hedehed-
edelaoma kaliguwai ye wane, 'Mwamwayau, Yelusalema ku
laugabaei, matawuwuna ede yom hedededehemasalahagau ta
taba nige se kawamamohoiyeidi.'
19 Na ya wane, 'Guiyau, tamowai ta kabigu se katakalili
meta ya lau sunago maudoidi udiyedi na taukawamamo-
hoiyeigo ya haidi ya sapidi yo ya toledi numatutuguduyena.
20 Yo hinage kabigu se kata meta huyana tauhededehe-
masalahago Setepano se koihemwaloi meta yau maiyadi yo
ya talam, na taukoihemwaloina wa kadi kwama ya kita-
hetetedi.'
21 Na kabo Guiyau ye hedededelaoma kaliguyena ye wane,
'Nige! Yelusalema ku laugabaei, na kabo ya hetamaligo ku lau
kedaloha dagela tamowaidiyao ne kalidiyena.' "
22 Boda wa se lapulau Paulo yona hedehededе wa unai
ye laoma ee ye wane bena Guiyau iya ye hetamali dagela
tamowaidiyao udiyedi. Hedehededе wa se lapui ede se
kouyalayalakalili na se yogahilakilakisae se wane, "Teina
tamowai ta nige gonowana taba ye maumauli! Kwa laehe-
suwala na kwa koihemwaloi!"
23 Na boda wa Paulo se yogayogahiyei yo kadi luwuluwu se
haigabaedi na nagali se kabigagaloidi na se hesulusaedi.
24 Kabo iyala kapinana wa ye hedede bena Paulo se woy-
ahemwalae numa wa unai na se sapi yo se henamaiyei kana
mata saha to boda wa ma kouyalayaladi na se yogayogahiyei.
25 Paulo se paihekahinilaei duu hesau unai bena kabo se
sapi, na ye hededelau sentuliyo temenai tautotolo wa unai ye
wane, "Ku nuwatui ye dudulai meta Loma yona laugagayo
logulogunaena taumiya tamowaina hesau, ena nige kana
mata hesau kwa lobai, na kabo kwa sapigaibui?"
26 Sentuliyo wa Paulo yona hedehededе wa ye lapui ede ye
lau kana tanuwaga unai ye hededelau ye wane, "Saha kabo
ku ginauli? Teina tamowai ta meta iya Loma yona laugagayo
logulogunaena taumiya tamowaina hesau."
27 Iyala kapinana wa ye lau Paulo ye henamaiyei ye wane,
"Mamohoi kowa Loma yona laugagayo logulogunaena tau-
miya hesau?" Na Paulo ye talam ye wane, "Aa, iya ede."
28 Iyala kapinana wa ye wane, "Yau meta moni lakilakina
ya tole Loma taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi na kabo
se talamyeigau ya hemala Loma yona laugagayo logulogu-
naena taumiya tamowaina hesau." Na Paulo ye wane, "Yau

meta sinagu yo tamagu Loma yona kitahetete yo yona laugagayo logulogunaena se miya na unai se labasigau.”
29 Ede tamowai bena kabo Paulo se pidili yo se
henahenamaiyei wa se sigisuwala. Na iyala kapinana wa
ye siliyata yo ye matausikalili, matawuwuna ede Loma yona
laugagayo logulogunaena taumiya tamowaina hesau ye
senigaibui.
30 Mala ye tom kabo iyala kapinana wa bena Paulo kana
mata mamohoina ye loyai, idohagi to Dius tamowaidiyao
se hegilu. Unai ye hedede nimana mainadi se yailigabaedi,
na kabo ye hedede Dius yodi taukaitalasam tauwoyaidi yo
Sunedeli tamowaidiyao maudoidi se laomagogoi na kabo
Paulo se woyaiyama matadiyena ye tolo.

23

1 Paulo ye kitadudulailau Sunedeli bodadi udiyedi na ye
wane, “Kagu kahao, ya nuwatui yogu miya yo yogu paisowa
ta Yaubada matanaena ye dudulai yo ye namwa, ye laoma ee
teina mayadai ta unai.”
2 Yona hedehedede wa unai ede taukaitalasam saesaena
Ananiya ye hededelau kana kahao Paulo dedekanaena
tautotolo wa udiyedi ede kawana wa nimadiyena se
koigudugudui.
3 Paulo ye hededelau Ananiya unai ye wane, “Kowa meta
taukailupolupo mamohoi, unai Yaubada kabo ye hekamkamnago. Yom kabatuli me unai ku tuli na Mose yona laugagayo
unai bena ku tolehedudulaigau, na kowa meta laugagayo ta
ku utusikaliliyei matawuwuna ede ku hedede na kam kahao
kawagu ta se koigudugudui.”
4 Na Paulo dedekanaena tautotolo wa se hededelau unai se
wane, “Idohagi to Yaubada yona taukaitalasam saesaena ku
dilamatai?”
5 Kabo Paulo ye hededelau udiyedi ye wane, “Kagu ka-
hao, nige kabina ya kata meta iya taukaitalasam saesaena.
Doha kulikuli tabuna unai ye wane, ‘Tabu tauwoyawoya
tamowaina hesau ku hededeheyaheyababa.’ ” *(Esodo 22:28)*
6 Na Paulo ye nuwatulobai meta Dius babadadiyao bodadi
wa unai meta hekadi Sadusiya yo hekadi Paliseya. Unai
ye hededelakilaki ye wane, “Kagu kahao, yau tamagu meta
Paliseya tamowaina, na yau hinage Paliseya tamowaina
hesau. Na yau kwa helauhetalagau ta matawuwuna ede yogu
sunuma yo yogu kawamamohoi meta tauboiboita kabo se
tolo'uyo.”
7 Yona hedehedede wa unai ede haikawayagala ye tubu
Paliseya yo Sadusiya bodadi wa udiyedi, ede boda wa se
hekoilabuiyei.

8 Kaniyona ede Sadusiya bodadi se wane, taba nige tauboi-
boita se tolo'uyo, nige anelu, yo hinage nige yaluyaluwa.
Na siya Paliseya bodadi meta se wane tauboiboita kabo se
tolo'uyo, yo hinage anelu yo yaluyaluwa meta mamohoi.
9 Na haikawayagalalakilaki ye tubu na laugagayo
taulauhekataena hekadi siya Paliseya se tolo na se
hededebayao se wane, “Tamowai ta unai nige yababa
hesau ka lobai. Taba yaluwa o anelu hesau Yaubada
yona nuwatuyena ye hededelau tamowai ta unai tabu ta
haihaikawayagala unai.”
10 Haikawayagala wa ye lakikalili na Paulo se
tabetabei'usei, ede iyala kapinana wa ye matausikalili
madai Paulo se tabehemwaloi. Unai ede ye hededelau yona
tau'iyala tamowaidiyao wa udiyedi na se dobi Paulo se gilihai
se laei yodi kabamiya numana wa unai.
11 Boniyaina wa unai, kenosuwaiyena Paulo Guiyau ye
kita dedekana wa unai ye totolo na ye hedehededelau
unai ye wane, “Paulo, tabu ku matausi, na ku nuwabayao!
Yelusalema unai ku hededehemasalahagauko, na gono-
gonowana doha kabo hinage Loma unai ku hededehemasala-
hagau.”

*Dius tamowaidiyao hekadi se koitalaliu bena Paulo se un-
uhemwaloi*

12 Mala ye tom kabo Dius tamowaidiyao hekadi se laoma-
gogoi na se koitalaliuwadawadam na se hededekaigwala se
wane, “Taba nige kai ta kai yo waila ta numa kana siga ee
Paulo ta koihemwaloi.”
13 Badodiyao ede tatao-labui-se-mate (40) ye dikwai.
14 Maudoidi se lau taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius
babadadiyao udiyedi na se wane, “Ka kaigwalako meta taba
nige kai ka kai yo waila ka numa, kana siga ee Paulo ka
koihemwaloi.
15 Unai komiu yo Sunedeli maudoina maidamiyao kwa lau
iyala kapinana kwa lupoi na kabo Paulo ye leyawa bena kabo
kana mata kwa wasenamwanamwaei. Na kai kabo keda ne
unai ka nayai na yona laoma ne unai kabo ka koihemwaloi.”
16 Yodi koitalaliu wa Paulo louna natuna ye lapui ede ye lau
tau'iyala yodi kabamiya numana wa unai na yona bada wa
yona ye hedehedede.
17 Ede Paulo sentuliyo hesau ye yoganeiyama na ye hededelau unai ye wane, “Teina hewali ta nuwatu hesau iya unai. Ku woyalaei iyala kapinana unai, na hewali ta kabo yona nuwatu ye hededehemasalaha na ye lapui.”
18 Se lau ede sentuliyo wa ye hededelau kana tanuwaga unai ye wane, “Paulo, iya numatutugudu unai taumiya wa,

ye hededelaoma ede hewali ta ya woyaiyama bena nuwatu
hesau ye hededehemasalaha kalimwai.”
19 Iyala kapinana hewali wa nimana ye kabi na ye woyah-
esuwala na ye henamaiyei ye wane, “Nuwatu saha bena ku
hedede kaliguwai?”
20 Hewali wa ye wane, “Dius tamowaidiyao se koitalaliuko
meta kabo se lupoigo na bena Paulo kabo ku hetamalidobiyei
Sunedeli unai bena kana mata se wasenamwanamwaei.
21 Yodi nuwatu ta meta nige mamohoina, matawuwuna ede
tamowai badodi tatao-labui-se-mate (40) yo hekadi hinage se
nonohako yo se hededekaigwalako meta taba nige se kaikai
yo waila se numa kana siga Paulo se koihemwaloi. Siya
meta se nonohako, na se nayanaya mo kalimyena bena ku
talamyei.”
22 Iyala kapinana wa ye hededelau hewali wa unai ye
wane, “Tabu tamowai hesau unai ku hededelau meta yodi
nuwatu ta ku hededeyako kaliguyena!” Na kabo hewali wa
ye hetamali ye lau.
23 Na kabo sentuliyo labui ye yoganeidima na ye wane,
“Tau'iyala tamowaidiyao badodi 200 kwa haidi, yo hinage
hosi taugeluidi badodi 70, yo taukabiwamali badodi 200, se
kabinonoha na boniyai 9 kiloki kabo kwa dalahai kwa lau
Sisaliya.
24 Paulo yona kabagelu hosidi kwa kabinonohaidi na unai
kabo kwa laei gabana Peliki** unai. Na Paulo kwa kitahetete-
namwanamwaei.”
25 Na kabo gabana Peliki yona leta ye kuli ye wane,

26 “Yau Kolodiyasi Lisiyasi, ya kulikulilaowa kowa Peliki
kalimwai: Yauwedolakilaki yogu wasawasa.
27 Teina tamowai ta meta Dius tamowaidiyao se hai na
bena se koihemwaloi, na yau yo yogu iyala tamowaidiyao
ka dobi ede ka gilihai, matawuwuna ede hedehededena
ya lapui meta iya Loma yona laugagayo logulogunaena
taumiya tamowaina hesau.
28 Na ya henuwa bena kabina ya kata yababa saha ye
ginauli to bena se koihemwaloi ne, unai ka laei Sunedeli unai
na kana mata ka wasenei.
29 Ya lobai meta Dius yodi laugagayo debanaena tamowai
ta se hai, na nige kana mata hesau ya lobai unai taba se
koihemwaloi o se tole numatutuguduyena.
30 Na hedehedede ya lapui meta tamowai ta se koita-
laliuyei bena kabo se koihemwaloi, unai ede ya hetamal-
imwamwayauyei ye laowa kalimwai, yo ya hedede meta

** **23:24:** *Gabana Peliki* meta teha Yudeya kadi tanuwaga. Yona kabamiya magaina meta Sisaliya.

tauhegiluna tamowaidiyao bena hinage se laowa na kadi mata saha se hededehemasalahadi kalimwai.
[Yauwedo yo kaiyoni.]”

31 Unai tau'iyala tamowaidiyao meta iyala kapinana yona hedehedede wa se lauwatani na boniyaina ne unai Paulo maiyadi se lau ee magai hesau hesana Antipatilisi** unai se lage.
32 Mala ye tom kabo hosi taugeluidi wa maiyadi Paulo se lau Sisaliya, na hekadi wa se uyo Yelusalema.
33 Se lage Sisaliya unai ede leta wa yo Paulo se moselaedi gabana Peliki unai.
34 Leta wa ye hasili na Paulo ye henamaiyei ye wane, “Kowa kaiteya teha unai ku laoma?” Na Paulo ye wane, “Yau teha Silisiya tamowaina.”
35 Na ye hededelau unai ye wane, “Tauhegilugo se laoma kabo kowa yo siya kwa lauhetala na ya lapulapui.” Kabo ye hedede Paulo se laei Heloda yona numa** unai se tole na se kitahetetenamwanamwaei.

24

Paulo yo tauhegiluna wa Peliki matanaena se lauhetala

1 Mayadai haligigi mulidiyena kabo taukaitalasam saesaena Ananiya yo Dius babadadiyao hekadi yo yodi tauhedehededesonoga tamowaina Tetalusi maiyadi se dobi Sisaliya gabana Peliki unai, na Paulo kabahegiluna hedehedededi maudoidi se hedehedededi.
2 Yodi koigogo wa unai Paulo se yoganeiyama na kabo Tetalusi kana mata wa ye hedededi ye wane, “Yauwedolakilaki Peliki! Yom woyawoya sibasibadi ta udiyedi meta miyadaudaumwali yo namwanamwa ka lobaidi yoma magai maudoina ta unai.
3 Yom hineli namwanamwadiyao ta udiyedi kowa hekasisim ye lakikalili, unai ka lautokikaliliyeigo.
4 Nige ka henuwa bena ka hemodekaliliyeigo, na ya kaibwadaigo taba mahana kubwakubwana mo unai ku lapulaoma yoma hedehedede ta unai.
5 Teina tamowai ta ka lobai meta iya Dius tamowaidiyao teha maudoidi udiyedi yodi miya tauhepilipilina yo kadi hetalagegagega taukabihaina, yo hinage Nasaleta tamowaina

---

** **23:31:** *Antipatilisi* unai meta Loma yodi tau'iyala yodi kabamiya magaina hesau. ** **23:35:** *Heloda yona numa* wa meta beyabeyana wasawasa Heloda Lakilakina ye hetolo yona kabamiya. Yona boita mulina ne unai kabo natunao numa wa nige unai se miya, ede Loma yodi tauwoyawoya se hepahepaisowa huyana se bawabawa Sisaliya unai.

hesau tauhemuliwatanina bodana tauwoyaina hesau ede iya.

6-7 Yo hinage *[dagela tamowaidi ye woyahemwalaedi Dius yodi Yaubada kabataba'ohuina numana unai, ede]* Numa Tabuna wa ye hebiki. Unai iya ka hai.**

8 Taba iya ku henamaiyei kabo yoma kabahegiluna hede-hedededi maudoidi ye hedededehemasalahadi kalimwai."

9 Kabakoigogo wa unai Dius tamowaidiyao maudoidi se talam na se hededegogoi se wane, "Teina hedehedede mau-doidi ta meta mamohoidi."

10 Unai gabana wa nimanaena Paulo ye koihai ede ye tolo na ye hedehedede ye wane, "Yauwedolakilaki Peliki! Kabina ya kata meta bolimai lohaloha teha Yudeya tamowaidiyao yodi lauhetala kowa taulapuhekasadi yo tautolehedudulaidi. Unai ma nuwabayaogu ya bom yogu ya tolo na ya hede-hedede. 11 Lahinaidi ya sae Yelusalema na yogu nuwatu bena Numa Tabuna unai ya taba'ohu Yaubada unai. Yogu huyalage mayadaina meta gonowana ku hemamohoiyei. Mayadaina ne unai ye laoma teina meta mayadai saudoudoi-labui (12) mo ta laugabaedi.

12 Tauhegilugau ta nige sola se kitagau Numa Tabuna unai tamowai hesau maidagu ka haikawayagala, yo sunago udiyedi o magai lakilakina maudoina ne unai nige boda kadi hetalagegagega ya ginauli.

13 Yodi kabahegilugau hedehedededi maudoidi ta meta nige yodi kabahemamohoiyeidi.

14 Na ginauli kesega se hedede wa meta mamohoi: Kama kulutubu yodi Yaubada yogu taba'ohuina unai meta Yesu tauhemuliwatanina yodi kabikabi yo yodi laulau ya hemuhemuliwatanidi. Kabikabi yo laulau ta se hedede meta nige se dudulai. Na yau meta hinage Dius yoma laugagayo yo peloweta yodi kulikuli maudoidi ya kawamamohoiyeidi.

15 Yaubada ya sunumaei yo ya kawamamohoikaliliyei meta tamowai dudulaidi yo tamowai yabayababadi kabo boita unai ye hetolo'uyoidi, doha hinage teina tamowaidi ta Yaubada se sunumaei yo se kawamamohoiyei.

16 Unai ya kaipate bena yogu nuwanuwatu yo yogu miyamiya ya miyahedudulaidi Yaubada yo tamowai matadiyena.

** **24:6-7:** Kulikuli beyabeyadi maudoidi kalina Giliki unai se kulikulidi meta nige udiyedi lausoisoi 7, na mulidi wa unai hisahisadi mo lausoisoi 7 yo 8 tupwana se kuli, iya ede teina: *"Unai ka hai bena ka helauhetala,* 7 *na iyala kapinana Lisiyasi ye laoma ede kalimaiyena tamowai ta ye hai na ye hetamalidobiyeiyama kalimwai.* 8 *Na tauhegiluna hinage ye hededelau udiyedi bena se dobima."*

17 Bolimai hisa yogu miyasuwala mulidi ne unai ya uyoma
meta kainauya yo moni ya baheidima Yelusalema bena deha
tamowaidiyao ya saguidi yo hinage yogu kaitalasam ya gin-
auli Yaubada unai.
18 Na huyana tauhegilugau ta se kitagau Numa Tabuna unai
meta lauhe'a'a kabikabina ya ginaulidiko. Na menai nige
boda hesau maiyaguwao, yo nige tamowai hesau maidagu ka
haikawayagala o ka hetalagegagega.
19 Na Dius tamowaidiyao teha Eisiya unai taulaoma, siya
menai taukitagau ede. Na inai taba se toloma, na ena
saha hesau unai se hegilugau kabo se hededehemasalaha
kalimyena.
20 O taba tamowai ta ku henamaiyeidi, huyana Sunedeli
unai se helauhetalagau meta yababa saha se lobai
kaliguyena.
21 Na nuwana ginauli kesega mo ta debanaena se hegilu-
gau meta matadiyena ya tolo na ma kalinalakilakigu ya
wane, ‘Tauboiboita kabo boita unai se tolo'uyo, unai ede kwa
helauhetalagau ta!’ ”
22 Na Peliki Yesu tauhemuliwatanina yodi kawamamo-
hoi kabina ye katanamwanamwa. Kabo koigogo wa ye
hekaiyawasi na ye wane, “Huyana Lisiyasi iyala kapinana ye
lagema kabo yom lauhetala ta ya hineli'uyoi.”
23 Ye hededelau sentuliyo hesau unai ye wane, “Paulo ku
laei na kwa kitahetetenamwanamwaei, na gonowana ye sae
yo ye dobi numa kalona ne unai, yo hinage kana kahao kabo
se laoma se kita na ena ginauli saha udiyedi ye deha kabo
unai se sagui.”
24 Mayadai hisa mulidiyena Peliki ma mwanena Dulusila
– iya Dius waihiuna hesau – se laoma *[Paulo kabatolena
numana wa unai]*. Na kalina se hetamalilaei na Paulo se
woyaiyama na Yesu Keliso kawamamohoiyeina yodi ye hede-
hedede.
25 Na Paulo ye hedehedede meta yoda miyamiya
bena se dudulai Yaubada matanaena, yo tabu gadosisi
yabayababadiyao yo nuwatu yabayababadiyao ta
hemuhemuliwatanidi, yo ye hededehemasalaha meta
lauhetala lakilakina sola kabo ye laoma. Peliki hedehedede
wa ye lapuidi meta ye siliyata yo ye matausikalili, unai ye
wane, “Paulo, nabada, na ku lau. Na ena solasola hesau ya
lobai kabo ya hedede ku uyoma.”
26 Peliki yona nuwatu meta Paulo kabo monilakilaki ye mo-
sei na ye yailigabaei, unai huya maudoina Peliki ye hedede
bena Paulo ye laoma na maiyana se hedehedede.
27 Bolimai labui mulidiyena Peliki teha Yudeya yodi gabana
wa meta Posiyasi Pesitasi unai se helauhedamai. Na Peliki ye

henuwa bena Dius tamowaidiyao nuwadiyao ye henamwadi, ede numatutugudu wa unai Paulo ye laugabaei.

25

Paulo yo Dius babadadiyao Pesitasi unai se lauhetala

1 Pesitasi iya teha Yudeya yodi gabana hauhauna ye lage Sisaliya unai yona paisowa ye hetubu, na mayadai haiyona mulidiyena kabo ye sae Yelusalema.

2 Na temenai taukaitalasam tauwoyaidi yo Dius babadadiyao se laomagogoi na Paulo yodi kabahegiluna hedehedededi se hededegabaeidi Pesitasi unai,

3 yo hinage Pesitasi se kaibwadai bena taba Paulo Sisaliya unai se seuyoi Yelusalema. Na yodi nuwatu meta Paulo yodi saeyamana ne unai kabo kedaena se nayai na se koi-hemwaloi.

4 Na Pesitasi ye hededelau udiyedi ye wane, “Paulo meta Sisaliya unai numatutuguduyena se tole, na nige bayaona kabo ya dobi'uyo menai.

5 Taba yomi tamowai lakilakidiyao hekadi se laoma maid-aguwao ka dobi menai kabo Paulo yomi kabahegiluna hede-hededediyao udiyedi se hedehedede, na kabo ya lapuhekasa Paulo saha ye ginaulipwanoli o nige.”

6 Yona miya Yelusalema unai meta nuwana mayadai haligigi-haiyona (8) o saudoudoi (10) se gehe kabo ye dobi'uyo Sisaliya. Na mala ye tom kabo ye yogagogoidima kabalauhetala numana wa unai, na kabo ye hedede Paulo se woyaiyama.

7 Se woyahemasalahayama, na Dius tamowaidiyao Yelusalema unai taudobima wa Paulo se tolohetakikili na yodi kabahegiluna hedehedededi yabayababadi maudoidi wa se hedededi. Na iyamo yodi hedehedede maudoidi wa nige kabahemamohoiyeidi.

8 Kabo Paulo ye bom ye hededehemasalaha'uyoi na ye wane, “Yau meta nige Dius yodi laugagayo ya utusi yo nige Numa Tabuna laugagayona hesau ya utusi, yo Loma yodi laugagayo nige hesau ya utusi.”**

9 Pesitasi ye henuwa bena Dius tamowaidiyao ye henuwanamwadi ede Paulo ye henamaiyei ye wane, “Gonowana ku sae Yelusalema? Na ya saewa kabo lauhegilu hedehedededi maudoidi ta hesabadi kwa lauhetala kaliguwai.”

10 Na Paulo ye wane, “Ya totolo ta meta Loma yodi ka-balauhetala numana unai, na ye namwa mo taba inai ku

---

** **25:8:** *Loma yodi laugagayo nige hesau ya utusi:* Nuwanuwatu ta Luka yona kulikulina wa meta Paulo ye wane, *“Nige yababa saha hesau ya ginauli Sisa unai.”*

hekasagau. Na kabigu ku katakalili meta yau nige saha hesau
yababana ya ginauli o Dius yodi laugagayo hesau ya utusi.
11 Ena laugagayo hesau ya utusi na unai taba ya boita
meta gonowana, yau nige boita ya laukwatakwataei. Na ena
lauhegilu maudoidi kaliguyena ta nige hesau mamohoina
meta nige gonowana kowa o tamowai hesau ye moselaeigau
Dius ta udiyedi. Na ya henuwa taba ya lau Sisa ye helauheta-
lagau."
12 Pesitasi yo yona tamowai lakilakidiyao wa maidanao
se hedehededegogoi, na se hededegehe kabo ye hededelau
Paulo unai ye wane, "Kowa ku henuwa Sisa ye helauhetalago.
Gonowana! Kabo ku lau Sisa unai."

Wasawasa Agilipa ye laoma Pesitasi ye kaitaumanai

13 Mayadai hisa mulidiyena kabo wasawasa Agilipa** ma
louna Benisi se dobi Sisaliya bena Pesitasi se kaitaumanai,
matawuwuna iya gabana hauhauna.
14 Mayadai hisa maiyadi se miya, kabo Pesitasi Paulo
wasana ye hededehemasalaha wasawasa Agilipa unai ye
wane, "Peliki tamowai hesau numatutugudu ne unai ye tole
na ye laugabaei kaliguwai.
15 Huyana ya sae Yelusalema meta taukaitalasam tauwoy-
aidi yo Dius babadadiyao yodi lauhegilu hedehededediyao se
hedededi, yo se hededelaoma kaliguwai bena taba Paulo ya
hekilaino.
16 Na ya hededelau udiyedi ya wane, 'Teina nige Loma
yodi laugagayo kabikabina.' Na ya hedede bena tabu ta-
mowai hesau ta mosegabaei na se hekilainogaibui, na bena
tauhegiluna maidanao se lauhetalabaguna.
17 Huyana maidaguwao ka dobima inai ka lage yodi
lauhetala wa hesabana, meta nige mahana ya gabaei, na
mala ye tom ede ya yogagogoidima kabalauhetala numana
wa unai, ya hedede Paulo se woyaiyama na ya helauhetaladi.
18 Huyana tauhegiluna wa se hedehedede, meta yogu
nuwatu kabo laugagayo hesau utusina hedehededena unai
se hedehedede, na iyamo nige.
19 Na kadi mata ede siya Dius se bom yodi sunuma kabik-
abidi yo laugagayodi udiyedi se hedehedede, yo hinage ta-
mowai hesau hesana Yesu, iya ye boitako, na Paulo ye hedede
meta iya ye maumauli.
20 Yodi hedehedede wa unai meta nige saha hesau
gonowana ya nuwatulobai. Unai Paulo ya henamaiyei
ya wane, 'Taba gonowana ku sae Yelusalema na temenai
lauhegilu ta udiyedi se helauhetalago?'

** **25:13:** *Agilipa* meta Heloda Agilipa Helabuina.

21 Na Paulo ye hededelaoma ye wane, ‘Yau kabo ya lau
Sisa unai ye helauhetalagau!’ Unai ya hedede Paulo ka tole
numatutuguduyena, na muliyena kabo ya hetamalilaei Sisa
unai.”
22 Na Agilipa ye hededelau Pesitasi unai ye wane, “Ya
henuwa taba tamowai ta yona hedehedede ya lapuidi.” Ede
Pesitasi ye wane, “Ye namwa, malaitom kabo Paulo kalinana
ku lapui.”

Paulo wasawasa Agilipa unai ye lauhetala

23 Malaitom kabo Agilipa yo Benisi kadi leli didididi-
gadi se likwadi yo yodi wasawasa hekihekinoidi se ba-
heidi na se laoma boda yodi kabahekohekoikesega numana
unai, na tau'iyala kadi tanuwaga lakilakidiyao yo magai wa
babadadiyao maiyadiyao. Se tuli, na kabo Pesitasi ye hedede
Paulo se woyaiyama.
24 Na kabo ye hedede ye wane, “Wasawasa saesaena Agilipa
yo boda maudoimiu inai maidamaiyao ta, teina tamowai ta
kwa kita! Yelusalema yo Sisaliya unai Dius tamowaidiyao se
kaibwada kaliguyena se wane, ‘Teina tamowai ta ye namwa
mo tabu ye maumauli.’
25 Na ya nuwatulobai meta teina tamowai ta unai nige
yababa hesau ye ginauli na debanaena bena taba se hek-
ilaino na ye mwaloi. Na ye hededelaoma meta taba ya
hetamalilaei Sisa unai. Ede ya hineli kabo ya hetamalilaei
Loma.
26 Na nige kabina ya kata saha kabo ya kuli ye lau
yoda wasawasa saesaena Sisa unai na yona ya hedehedede,
matawuwuna ede nige kabahegiluna hedehededena mamo-
hoina hesau ya lobai. Unai ya laeyama boda maudoimiu
yo kowa wasawasa Agilipa kalimiuwai, bena kana mata
mamohoina kwa wasenei na kwa lobai, kabo gonowana ya
kulikulilau Sisa unai, na yona ya hedehedede.
27 Ya nuwatui meta nige ye dudulai bena tamowai hesau
nige kana mata mamohoina ya lobai na taba ya hetamali-
gaibuilaei Sisa unai bena ye helauhetala.”

26

1 Na kabo Agilipa ye hededelau Paulo unai ye
wane, “Gonowana kabo ku tolo na ku bom ku
hededehemasalaha'uyoigo.” Ede Paulo nimana ye lausini
na ye koihekaiyawasidi na kabo ye hetubu ye hedehedede
2 ye wane, “Wasawasa Agilipa! Ya nuwatui meta gonowana
ya gwauyala, matawuwuna ya tolo matamyena na ya hed-
edehemasalaha'uyoigau na Dius yodi lauhegilu hedehed-
edediyao maudoidi ta udiyedi ya hedede.

3 Matawuwuna kabina ya kata meta kowa Dius kadi
kulutubu kabikabidiyao yo Dius yodi laulauhetala
kabidi ku katakalili. Unai ya kaibwadaigo bena ku
lapulapuinamwanamwa kaliguyena.

4 Dius tamowaidiyao maudoidi ma gagiligu unai yogu
miyamiya yo yogu laulau maudoidi kabidi se katakalili, yogu
magaiyena yo hinage Yelusalema unai.
5 Huyalohaloha kabigu se katakalili, na ena se henuwa
kabo se hededehemasalahagau meta yau Paliseya
tamowaina hesau, unai huya maudoina Dius yodi laugagayo
yo yodi kabikabi ya ginauliwatanikaliliyeidi.
6 Na se helauhetalagau ta matawuwuna ede yogu kawa-
mamohoi Yaubada yona hededehesunuma kada kulutubu
udiyedi wa ye hemamohoiyei.
7 Iya ede hededehesunuma Isalaela bogana saudoudoi-
labui se nayanayai bena ye laoma, na huya maudoina,
mayadai yo boniyai, Yaubada se kaihelahui ma nuwakohi-
haidi. Yogu wasawasa, teina hededehesunuma ta kawa-
mamohoiyena debanaena Dius tamowaidiyao se hegilugau
ta.
8 Idohagi to kwa nuwapwanopwano na nige kwa kawa-
mamohoi meta Yaubada tauboiboita ye hetolo'uyoidi?

9 Yau hinage beyabeyana yogu nuwatu meta ye namwa
mo ya kaikaipate Yesu Nasaleta tamowaina yona nuwatu ya
hekaiyawasi.
10 Iya ede saha ya ginauli Yelusalema unai. Taukaitalasam
tauwoyaidi yodi gigibwaliyena Yesu taukawamamohoiyeina
ya toledi numatutuguduyena, na ena yodi hineli se ginauli
bena se koihemwaloidi, kabo yau hinage ya talam.
11 Huya badobado ya lau sunago udiyedi Yesu taukawa-
mamohoiyeina ya hekilainodi yo ya lauhelilidi taba Yesu
se hededeyababai. Na ya kouyalayalakalili, ede ya lau
magai hekadiyo udiyedi Yesu taukawamamohoiyeina ya
hekamkamnadi.
12 Mayadai hesau taukaitalasam tauwoyaidi yodi gigibwali
se leyama na se hetamaligau ya lau Damaseko.
13 Yogu wasawasa, mayamayadailakiyena keda wa unai
mala hesau galewa ne unai ye sinadobima ma kagu kahao
kalimaiyena. Mala wa ya kita meta ye dawayakalili na kabo
mahana dawayana.
14 Mala wa dawayana unai maudoimai ka gulidobi
bwatano wa unai, na kalina hesau ya lapui galewa ne unai
kalina Alamaikiyena ye hedehededededobima kaliguwai ye
wane, ‘Saulo, Saulo! Idohagi to ku hekamkamnagau ta? Nige
gonowana yogu nuwatu ta ku laukwatakwataei.’

15 Na ya henamai ya wane, ‘Guiyau, kowa kaiteya?’ Na kalina wa ye hededelaoma ye wane, ‘Yau Yesu ku hekamkamnagau ta.
16 Ku tolo! Ya taumasalaha kalimwai ta bena ya kaisunuwaigo ku hemala yogu taupaisowa yo tauwasaduwai, teina saha ku kita ta yo hinage muliyena ginauli hekadi kabo ya hekitago na ku wasaduwaiyedi.
17 Ku lau yom tamowai yo dagela tamowaidiyao udiyedi ku wasaduwai. Na ena se hewaiunugo, yau kabo ya gilihaigo.
18 Ya henuwa taba ku hededelau udiyedi na se kitalobai, na masigili se laugabae se lau mala unai, yo Satani yona gigibwali sunumadi se hekaiyawasidi na se nuwabui se lau Yaubada unai. Na yodi sunuma debanaena kabo yodi yababa ya nuwatugabaedi yo ya tolelaedi yogu tamowai udiyedi.’

19 Unai, wasawasa Agilipa, yau nige ya kawayagala, na saha Yaubada ye hekitagau wa ya ginauliwatani.
20 Bagubaguna ya lauguguya Damaseko tamowaidiyao udiyedi, na kabo ya lau Yelusalema yo Yudeya tehana maudoina, yo hinage dagela tamowaidiyao udiyedi ya lauguguya, bena se nuwabui na se laoma Yaubada unai, na yodi kabikabi yo yodi miyamiya udiyedi se hemamohoiyei meta se nuwabuiko.
21 Yogu lauguguya ta debanaena Dius tamowaidiyao se kabihekahinigau Numa Tabuna bakubakuna unai, na bena se koihemwaloigau.
22 Na Yaubada ye kitahetetegau na ya maumauli ye laoma ee teina mayadai ta. Unai ya tolo matamiuyena na Yesu wasana ya lauguguyaei boda maudoimiu kalimiuwai. Nige saha hesau wasana ya lauguguyaei na Peloweta yo Mose saha se hededenonohaiyako wa,
23 meta Keliso kabo se hekamkamna yo ye boita, na kabo iya tamowai bagubagunana boita unai ye tolo'uyo, na iya kabo mala ye hemasalaha Dius yo dagela tamowaidiyao udiyedi.”

24 Yona hedehedede wa unai Pesitasi ma kalinalakilakina Paulo ye yogahigudugudui na ye wane, “Paulo, ku yauyaule! Yom sonoga me se heyauyaulego.”
25 Na Paulo ye wane, “Wasawasa Pesitasi, yau nige ya yauyaule yo nige ya hedehededegaibu. Na saha ya hedededi ta meta mamohoidi yo gonowana ta nuwatulobaidi.
26 Ginauli maudoidi ta wasawasa Agilipa kabidi ye katako, unai gonowana ya hedehededelau unai. Kabina ya kata ginauli maudoidi ta ye nuwatulobaidiko, matawuwuna ginauli maudoidi ta nige se tubu wadawadamyena.

27 Wasawasa Agilipa, peloweta yodi hedehedede ku kawa-
mamohoiyeidi? Kabina ya kata meta ku kawamamo-
hoiyeidi.”
28 Na Agilipa ye hededelau Paulo unai ye wane, “Ku nuwa-
tui bena huyakubwakubwa ta unai ku henuwabuigau na ya
hemala Kilisitiyani tamowaina hesau?”
29 Ede Paulo ye wane, “Nuwana kabo ya guguya ne ye
kubwa o ye loha, temeta unai nige ya mode. Na ya tapwalolo
yo ya kaibwada mo Yaubada unai kowa yo boda maudoimiu
taulapulapui teina mayadai ta, bena kwa nuwabui yo kwa
hemala doha yau, na tabu se paigomiu doha teina nimagu ma
paipaidi ta.”
30 Kabo wasawasa Agilipa, gabana Pesitasi, Benisi, yo ta-
mowai hekadi maiyadiyao se tutuli wa se tolo ede se pesa.
31 Kabahekohekoikesega numana wa se pesagabaei na se
bom yodi se hedehedede se wane, “Teina tamowai ta nige
saha hesau yababana ye ginauli na debanaena bena se koi-
hemwaloi o se tole numatutugudu unai.”
32 Na Agilipa ye hededelau Pesitasi unai ye wane, “Teina
tamowai ta gonowana ku yailihai, na iyamo ye kaibwadako
bena ye lau Sisa unai ye lauhetala.”

27

Paulo ye kadau ye lau Loma

1 Yoma lau Italiya nuwatudi maudoidi Pesitasi ye hinelihe-
dudulaidi ye gehe, kabo Paulo yo taulauhetala tamowaidiyao
hekadi ye mosehekawalaedi sentuliyo hesana Diuliyasi unai,
kabo ye kitahetetedi. Diuliyasi meta tau'iyala bodana hesau
hesana “Sisa yona tau'iyala” kadi tanuwaga hesau.
2 Ka dobi gadowa na temenai Adalamitiyam yodi waga
hesau ka lobai. Waga wa bena kabo ye gelu ye lau teha
Eisiya, na magaidiyao udiyedi bena ye lauhepehepesa, ede
unai ka gelu. Alisitakasi, iya teha Masedoniya tamowaina,
Tesalonika unai ye laoma, iya maidamai ka gelu ka lau.
3 Mala ye tom meta Sidona unai ka duna, na Diuliyasi Paulo
ye katekamkamnaei ede ye talamyei na ye pesa kehanao ye
kaitaumanaidi, na ginauli saha udiyedi ye deha meta kabo
unai iya se sagui.
4 Menai ka gelu'uyo na yaumai wa ka taumatai ede Saipu-
lusi bwanabwanaluwana woyona unai ka lau.
5 Silisiya yo Pampiliya gabwadi unai ka heulisikawasi na
ka lau ede teha Lisiya magaina hesau hesana Maila unai ka
duna.

6 Menai sentuliyo wa Alesandiliya yodi waga hesau ye lobai
bena kabo ye lau teha Italiya, ede ye hedede na unai ka
gelukawasi.
7 Na yaumai yona towapilipili debanaena mayadai lo-
haloha ka kadauyei. Mulidiyena kabo ka lage Nidasi bwan-
abwanaluwana, na dedekanaena ka heulisi ka lau. Yaumai
wa ka taumatai, unai nige gonowana yoma kedakulu wa ka
lauwatani, ede ka dobi Kiliti bwanabwanaluwana hesabana,
na isutetena hesana Salamona unai ka giuli na bwanab-
wanaluwa wa woyonaena ka heulisihadihadidi.
8 Na woyona heulisina wa ye yababakalili unai ka kaipate
ka lau ee bwanabwanaluwa wa magaina lakilakina hesana
Laseya ka laugabaei na dedekanaena kalotauna hesana Gad-
owa Namwanamwana unai ka duna.
9 Na yoma kadau wa unai meta mayadai ka gabaedi se
badokalili, ede yoma kadau huyana ye hetubu ye yababa
ye lau. Matawuwuna gwagwama yo wowoli huyana ye
hanauma.**
10 Unai Paulo ye hededelau waga wa taugeluina maudoidi
wa udiyedi ye wane, “Tatao, ya nuwatui meta yoda kadau
ta kabo ye pilipili yo ye yababakalili, kabo unai waga yo
gogo maudoidi ta gabaedi yo hinage tamowai hekadi kabo se
mwaloi.”
11 Iyamo sentuliyo wa nige ye lapulau Paulo unai, na ye
kitalau waga tauheyaisiyena yo waga tanuwagana yodi hede-
hedede wa udiyedi.
12 Na huyagwagwama unai Gadowa Namwanamwana
kabamiyana nige ye namwakalili. Unai waga wa taugeluina
maudoidi wa se henuwa bena taba ka gelu'uyo ka dobi Peniki
na menai ka miya kana siga wowoli yo huyagwagwama ta
se gehe. Matawuwuna ede Kiliti unai Peniki meta gadowana
ye namwa yo huyagwagwama yo wowoli gadowana ede, na
gadowa ta meta ye sanalau teha yalugumini yo teha bulum-
gai mo udiyedi.

Wowoli se hekalo

13 Na kabo yawana ye sibobo ede waga taupaisowaina wa
yodi nuwatu meta gonowana se dobi Peniki. Unai lowo se
tabeisini na bena ka heulisihadihadidi ka dobi.

** **27:9:** *Gwagwama yo wowoli huyana ye hanauma:* Kalina Giliki unai Luka ye kuli, *Dius yodi kaihudi mayadaina ye lauko.* Na *Dius yodi kaihudi mayadaina* meta Sepetemba o Okotoba unai, na yodi kabakadau tehana ne unai Sepetemba duwaduwalina unai wowoli huyana yo huyagwagwama ye hetubu. Na kabo Nowemba duwaduwalina unai kadau maudoidi se hekaiyawasidi ye lau ee Pebuwali.

14 Nige bayaona kabo yaumai bayabayaona hesau hesana
wediliya** bwanabwanaluwa wa unai ye towadikwama.
15 Na waga wa wolewolena ye konai ede nige gonowana
yaumai wa ka taumatai, unai ka boboyogabaei.
16 Ka dobi Kauda bwanabwanaluwana hesabana na woy-
ona musamusana wa unai ka kaipate bena kabaheko-
hekoitu wagana ka tabeisiniyama waga wa unai ka tole-
namwanamwaei.
17 Se paihekahini ye gehe kabo waga taupaisowaina maina
lakilakidiyao se haidi na waga wa sadaina** udiyedi se
paidi na waga wa se momosihebayao. Se matausikalili
matawuwuna ede nige se henuwa *[teha Sailini tahalina
hesana]* Sitisi unai se heduna, ede wolewole hesau mainaena
se pai na se gabadobiyei gabwa wa unai na bena waga wa ye
tabetabenuwahi.
18 Yaumai yo bagodu wa se kotakesegaidi na waga wa ye
ini'inipuluhi ye lau ee mala ye tom, unai waga wa kana
kai'usa hekana se hesuluhepesadi.
19 Mayadai hehaiyonana unai ede se hetubu waga wa gog-
ona hekadi se haidi na se hesuluhepesadi.
20 Wowoli wa ye kotakesegai na ka kulolo huyalohalo-
hakalili nige sola mahana o kipwala ka kitadi yo nige
yoma kabalau kabina ka kata, unai maudoimai nuwamai se
basabasa na ka nuwatui meta taba nige sagu ka lobai.
21 Mayadai hisa se lau na waga wa unai taugelu maudoimai
nige hesau ye kaikai. Unai Paulo ye tolo na ye hedede ye
wane, “Lahinaidi taba yogu hedehedede wa kwa lapuwatani
na Kiliti bwanabwanaluwana unai sola ta miyamiya na nige
ta kukegabaei, meta teina pilipili ta taba nige ta hekalo, yo
gogo taba nige ta gabaedi.
22 Na nuwamiu ya hededehebayaodi meta maudoida kabo
ta namwanamwa na waga gaibu mo kabo ta gabaei.
23 Matawuwuna ede yogu Yaubada, iya kagu tanuwaga yo
yau iya ya kaihelahui, boniyai wa unai iya yona anelu ye
taumasalaha dedekaguyena
24 na ye wane, ‘Paulo, tabu ku matausi. Kabo Sisa
matanaena ku tolo yo ye helauhetalago. Yo hinage Yaubada
yona kabinamwa yo yona gadosisiyena ye hededehesunuma
meta maidamwao taukadau maudoidi waga me unai taba
nige kwa mwaloi.’
25 Unai ya hededelaowa, nuwamiu se bayao matawuwuna
ede Yaubada ya sunumaei na saha ye hedededi wa meta kabo
se tubu yo se mamohoi.

** **27:14:** *Wediliya:* Kalina Giliki unai yaumai wa hesana ede *Eulakilon*, na teha bwauli ye lau teha kaluwabu unai ye towadikwama. ** **27:17:** *Waga sadaina* kaniyona ede waga dedekadiyao labui.

26 Na iyamo bwanabwanaluwa hesau unai kabo ta heduna
na ye koisinida.”

Waga se heduna

27 Boniyai hesaudoudoi-hasina (14) unai meta sola
Adiliya gabwana wa unai ka kulokulolo'usi. Na boniyai
duwaduwalina wa unai meta waga unai taupaisowa wa se
nuwatui meta bena tano ka hanahanawuiyako.
28 Unai kabanowonowoi ledina se hai na se heyoli, na
gabwa wa lohana se liyei na se lobai meta gabwa lohana ede
kala 20.** Ka kulokulolo nige bayaona na hinage gabwa wa
se liyetonogi'uyoi meta lohana ede kala 15.**
29 Nowonowoi wa ka kitadi meta ka hanahanaukaliliko, na
ka matausi meta kabo ye koisinigai dakwadakwaena. Ede
lowo hasi se gabaedi waga yiuna wa unai, na waga wa ye
tabetabehekahini. Na maudoidi se tapwalolo yodi yaubada
udiyedi meta taba idohagi na mala ye tom'mwamwayau.
30 Na waga wa unai taupaisowa maudoidi se koitalaliu
na bena se wasabu. Unai kabahekohekoitu wagana wa se
hedalolodobiyei gabwa wa unai. Na yodi helupodi bena kabo
se sae waga isuna wa unai lowo hekadi se gabaeidi.
31 Na Paulo ye hededelau sentuliyo yo tau'iyala
tamowaidiyao wa udiyedi ye wane, “Ena tamowai ta waga ta
se wasabugabaei, taba nige ta namwanamwa.”
32 Unai tau'iyala tamowaidiyao wa kabahekohekoitu wa-
gana mainana se boli'utusidi na ye kulolobasi.
33 Mala ye hetubu ye uyali ye laoma, ede Paulo ye hededelau waga wa taugeluina maudoidi wa udiyedi meta taba se
kaikai, na ye wane, “Mayadai saudoudoi-hasi (14) se laoko
udiyedi meta kwa matausikalili, unai nige kai hesau kwa kai.
34 Na teina maudoimiu ta meta taba nige hesau kulum
maiyawana kesega ye taukwadalele. Unai ya hededebayao
kalimiuyena bena taba kwa kaikainamwanamwa to kabo
kwa maumauli.”
35 Yona hedehedede ta mulinaena kabo pwalawa ye hai
na maudoidi matadiyena ye tapwalolo yo Yaubada ye lau-
tokiyei, na kabo ye kihi na ye kai.
36 Unai kabo maudoidi wa nuwadi se talu yo se bayao na se
kaikai.
37 Waga wa unai taugelu maudoimai meta badomai ede
276.
38 Ka kaikai ee ye gehe kabo waga wa kana usa'usa witi
baikidi wa se hesuluhepesadi gabwa wa unai, bena waga wa
ye kahaisae.

** **27:28:** *Kala 20* meta 37 mita.

** **27:28:** *Kala 15* meta 27 mita.

39 Mala ye tom na waga unai taupaisowa magai nige se
hekaolobai, na kalotau hesau naganagalina se kita. Unai yodi
hekasa se ginauli meta bena ka sae unai ka hetatadunaduna.
40 Ede lowo ma mainadiyao se boligabaeidi yo hinage
heyaisi kabapaihekahinidi mainadi se yailigabaeidi. Na kabo
wolewole waga isuna wa unai se kukei na ka boboyo ka sae
nagali wa hesabana.
41 Ka sae ede waga wa ye heduna nituli hesau unai, na isuna
wa ye talakahi tahali wa unai na nige gonowana ye sigi, na
bagodu se guligulisae waga wa unai ye lau ee waga yiuna wa
ye koigwaligwali.
42 Tau'iyala tamowaidiyao se koitalaliu bena taulauhetala
tamowaidiyao wa se koihemwaloidi na tabu se tubasae na se
wasawasabugabaeidi.
43 Na sentuliyo wa ye henuwa bena Paulo ye sagui, ede
yodi koitalaliu wa ye hekaiyawasi, na ye hededelau taugelu
maudoidi wa udiyedi ye wane, “Kaiteyadi gonowana kabo se
tuba, meta se kamposi na se tubabaguna se sae magai.”
44 Na kadi kahao hekadi meta waga ye koigwaligwali wa
molumoluna** tehadiyao se haidi na udiyedi se tuba se sae.
Na maudoimai ka tubasae magai wa unai ma namwanamwa-
mai.

28

Paulo yona miya Malita unai

1 Ka sae, na magai wa tamowaidiyao yomai se hedehedede
meta bwanabwanaluwa wa hesana ede Malita.
2 Bwanabwanaluwa wa tamowaidiyao yodi laulau se
namwakalili kalimaiyena. Kaiwa se yuhi na se yoganeigai
ka lau ka kaimwaiga, matawuwuna ede nabu ye talu yo
gwagwama huyana.
3 Ka kaikaimwaiga, na Paulo ye lau kaiwa lagalagadi ye
bahema bena ye gabudi. Na kaiwa kalakalasina wa gigib-
walina unai mwata hesau kaikaikalasina ye nenepesa ede
Paulo nimana ye kalasi na unai ye kabakabasi.
4 Magai tamowaidiyao mwata wa se kita Paulo nimana
unai ye kabakabasi, unai se wane, “Teina tamowai ta meta
iya taukaikaiunu! Yodi yoli wa unai nige ye mwaloi, na
iyamo yoda yaubada waihiu Tautolehedudulai,** iya nige ye
henuwa bena ye maumauli.”
5 Na Paulo nimana ye hekwade ede mwata wa ye koihe-
bekudobiyei kaiwa kalakalasina wa unai, na kamnana ye
lapui meta tauna nige se kamkamna.

** **27:44:** *Molumolu* meta kaiwa tupwana se tadihetabataba. ** **28:4:** *Tautole-hedudulai* meta yodi yaubada waihiu wa hesana.

6 Na tamowai wa yodi nuwanuwatu kabo Paulo tauna se
loloni yo ye guli na ye mwaloi, na iyamo se naya huyalo-
haloha na se kita meta nige saha hesau ye tubu kalinawai.
Unai yodi nuwatu wa se bui'uyoi na se hedede meta iya
yaubada hesau.
7 Yoma kabakaimwaiga dedekana unai meta bwanab-
wanaluwa tamowaidiyao kadi tanuwaga lakilakina hesana
Pabiliusi yona tano. Ye yogaisinigai yona numaena ka miya
na mayadai haiyona ye kitahetetenamwanamwakaliliyeigai.
8 Na Pabiliusi tamana ye kasiyebwa na ye kenokeno yodi
numa wa unai. Kana kasiyebwa meta taugwagwama yo
bogalau. Paulo ye sae numakalo wa unai na taubada wa yona
ye tapwalolo, na nimana ye tolesaedi kewana ne unai ede ye
namwanamwa.
9 Ye henamwanamwa ede taukasiyebwa maudoidi
bwanabwanaluwa wa unai se laedima, na Yaubada
yona gigibwaliyena Paulo tamowai maudoidi wa ye
henamwanamwadi.
10 Unai tamowai maudoidi wa se hekasisikaliliyeigai yo se
kaikainauyaigai. Na huyana kabo bena waga hesau unai
ka gelu, ede yoma kabinonoha wa unai kadau gogodiyao
udiyedi se saguigai.

Paulo ye lau ye lage Loma

11 Huyagwagwama wowolina wa debanaena Alesandiliya
yodi waga hesau bwanabwanaluwa wa unai ye miyahekila.
Waga wa isuna unai Giliki yodi yaubada labui Kasita yo
Polakisi tautaudi se pusaei na se tolehepatu.
Ka miya nawalai haiyona, na wowoli huyana wa ye gehe
ede waga wa unai ka gelu na ka hetubu ka kadau ka lau Loma.
12 Silakusi unai ka duna na menai ka miya mayadai haiy-
ona.
13 Menai ka gelu'uyo ka sae Legiumu unai ka duna. Mala
ye tom na yawana ye towa, ede ka gelu'uyo, na mayadai
hesauna unai ka lage Puteyoli.
14 Temenai Yesu taukawamamohoiyena tamowaidiyao
hekadi ka lobaidi, ede se yogaisinigai na menai ka miya
mayadai haligigi-labui (7), mulidiyena kabo ka sae Loma.
15 Loma unai Yesu taukawamamohoiyena yoma sae
wasana se lapui, ede se dobima Apiusi Yona Kabalokulokune
yo Kabakaiyawasi Numana Haiyona magaidi udiyedi se
launayanayaigai. Paulo tamowai ta ye kitadi meta nuwana
ye bayao na tapwaloloyena Yaubada ye lautokiyei.
16 Loma unai ka lage ede iyala kapinana wa Paulo ye talam-
gabaei ye lau ye bom yona kabamiya, na tau'iyala tamowaina
hesau ye laoma Paulo ye kitahetete.

Paulo yona miya Loma unai

17 Mayadai haiyona mulidiyena Paulo Dius babadadiyao
Loma unai taumiya ye yogagogoidima na ye hedededelau
udiyedi ye wane, “Kehaguwao, nige saha yababana hesau
ya ginauli yoda tamowai yo kada kulutubu kabikabidi
yo miyamiyadiyao udiyedi, na iyamo Dius babadadiyao
Yelusalema unai se haigaibuigau na se moselaegau Loma
yodi laugagayo taukitahetetena tamowaidiyao udiyedi.
18 Se henamaiyeigau meta nige kagu mata hesau yababana
se lobai bena kabo unai se unuhemwaloigau, ede lauhetala
wa unai bena se yailigabaeigau.
19 Na Dius babadadiyao wa nige se henuwa bena lauhetala
unai se yailigabaeigau. Ede ya kaibwada taba bena ya laoma
Loma, na Sisa kabo ye helauhetalagau. Na yogu laoma ta unai
meta nige bena helegu Dius tamowaidiyao ya hegiludi.
20 Teina nuwatu ta debanaena ede ya hedede kwa laom-
agogoi, na ya hedehedede kalimiuyena ta. Seni ta unai se
paigau, matawuwuna ede kita Isalaela yoda sunuma saha
kabo ye tubu huya matadaena.”
21 Unai Dius babadadiyao se hededelau Paulo unai se wane,
“Nige sola leta hesau Yudeya unai se hetamaliyama na unai
wasam ka hasili, o tamowai hesau metai ye laoma na wasam
yababana hesau ye hedede kalimaiyena.
22 Na ka henuwa bena taba ka laomagogoi na yom nuwatu
saha ku hededehemasalahadi na ka lapuidi, matawuwuna
ede teha maudoina tamowaidiyao meta kada boda ta unai
yom tapwalolo kabikabina ta se hededeheyaheyababa.”
23 Unai yodi laomagogoi mayadaina se godu, ede bo-
dalakilaki se laoma Paulo yona kabamiya wa unai na
ye lauhekataeidi, malatomtomyena ye hetubu ye lau ee
meimeilahi. Yaubada yona basileiya hedehededena ye
hededehemasalaha, na Mose yona laugagayo yo peloweta
yodi kulikuli udiyedi ye hekitadi meta Yesu Yaubada yona
kaisunuwa tamowaina ede.
24 Yona hedehedede wa udiyedi meta tamowai wa hekadi
yodi talam se ginauli, na hekadi nige se kawamamohoi.
25 Unai ede se bom se haihaikawayagala'uyoidi. Na bena
kabo se dalahaigwaligwali se lau yodi magai, unai Paulo yona
hedehedede gehegehedi ye hedededi kalidiyena ye wane,
“Yaluwa Tabuna saha peloweta Aisaiya ye hekata na ye
hededegabaeidi kami kulutubu udiyedi meta se laoma se
mamohoi.
26 Doha Yaubada ye hededelau Aisaiya unai ye wane,
‘Ku lau tamowai ta udiyedi na ku hedede ku wane,
“Yogu hedehedede kabo kwa lapulapuidi,
na taba nige kwa lapulobaidi.
Yogu kabikabi kwa kitadi,

na taba nige kwa kitalobaidi.”
27 Matawuwuna tamowai ta nuwadiyao meta se kwailolokalili,
beyadi se kolakola,
yo matadi se gibu.
Na taba matadi se lala, kabo se kitalobai,
yo taba beyadi se malapai, kabo hedehedede se lapulobaidi,
yo taba nuwadi se masalaha, kabo se nuwatulobai,
iyamo nigele.
Unai nige gonowana se nuwabui na ya henamwanamwadi.’
(Aisaiya 6:9-10)
28-29 Unai ede ya henuwa bena kabina kwa kata meta Yaubada yona kabihemauli ye ginauliyako yo wasana ye laoko dagela tamowaidiyao udiyedi. Na siya kabo se lapulau Yaubada yona kabihemauli hedehededena ta unai.”**
30 Paulo yona numa** wa unai ye miya bolimai labui. Na kaiteyadi se laoma bena iya se kita meta ye yogaisinidi,
31 na ma nuwabayaona Yaubada yona basileiya wasana ye lauguguyaei yo Guiyau Yesu Keliso wasana ye lauhekataei udiyedi. Na yona paisowa wa unai meta nige tamowai hesau ye gudugudui.

** **28:28-29:** Kulikuli hekadiyo lausoisoi 29 se kuli doha teina: *Paulo yona hedehedede wa ye gehe ede Dius tamowaidiyao se pesa na se bom se haihaikawayagala'uyoidi.* Tausonoga lausoisoi ta nige se lobai buka beyabeyadiyao udiyedi, unai nige ka kuli buka ta unai. ** **28:30:** *Paulo yona numa* Loma unai ye miyai na nawalai kesega kesega ye hemahemaisa. Dimdim unai se kuli *rented house*.

Loma
Paulo yona leta ye lau ekalesiya Loma magaina lakilakina unai taumiya udiyedi
Buka ta hededehemasalahana

Teina ta apostolo Paulo yona leta ye lau ekalesiya Loma magaina lakilakina unai taumiya udiyedi. Huyana ye kuli meta iya magai Kolinito unai ye miya, bolimaina nuwana 57 AD. Paulo ye henuwa bena ekalesiya Loma unai ye kaitaumanaidi na bena kabo se sagui na ye lau Sipaniya unai Yesu wasana ye lauguguyaei (Loma 1:9-12, 15:24,28).

Ekalesiya magai Loma unai taumiya wa hekadiyo kadi kulutubu siya Dius tamowaidi, na hekadiyo siya dagela tamowaidi. Dius wa hekadiyo yodi nuwanuwatu meta Yaubada wasana namwanamwana ye laoma se bom mo kalidiyena, na Paulo ye hekitadi meta hinage wasa ta bena ye lau dagela tamowaidiyao udiyedi (Loma 1:5, 15:9-12, 16:26).

Leta ta unai Paulo yona kabahedehedede haiyona. Kabahedehedede bagubagunana meta Loma 1—11, iya ede yoda sunuma wuwuna. Paulo ye hededehemasalaha meta boda labui ne gonogonowadi Yaubada matanaena, matawuwuna maudoidi se ba'aya (Loma 1:18—3:20). Na maudoidi se sunuma Yesu unai na debanaena ede Yaubada unai tolehedudulai se hai (Loma 3:21—4:25). Ede tausunuma Yaubada maiyadi nuwadaumwaliyena se miya yo yodi miyamiya se namwa Yaubada yona sagu unai (Loma 5:1—8:39). Keliso taukawamamohoiyeina, siya meta Yaubada yona tamowai mamohoidi, na nige bena keda udoi unai tamowai se mwalae Yaubada kehanao luwadiyena. Unai nige gonowana tamowai hesau ye nuwasaesae yona kawakeha Yaubada unai debanaena, yo nige tausunuma hesau bena iya Yaubada yona boda dagelanawai (Loma 9:1—11:36).

Kabahedehedede helabuina kabo peina 12 unai ye hetubu, na unai Paulo ekalesiya yodi mauli yo yodi kabikabi ye hededehemasalahadi. Yona hedehedede lakilakina ye kulibagunaei, iya ede, yodi mauli sibasibadi udiyedi bena Yaubada se taba'ohui (Loma 12:1-2). Na kabo Paulo ye kuli idohagi bena se haihaisagusagu yo yodi miyagogoi se namwa (Loma 12:3-21), yo idohagi yodi miyamiya gabemani gunidiyena se namwa (Loma 13:1-7), yo yodi hali ekalesiya maiyadi bena se haigadogadosisi (Loma 13:8—15:13).

Gehegehena unai Paulo yona paisowa nuwatuna saesaedi ye hededehemasalahadi (Loma 15:14-21) na yona koitalaliu

hinage (Loma 15:22-33). Na kabo Paulo yo maiyana taupaisowa yodi lautoki se hetamalidi se lau Loma (Loma 16:1-27).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Paulo yo yona Wasa Namwanamwana *1:1-17*
- Tamowai maudoidi se ba'aya *1:18—3:20*
- Yaubada tamowai ye yogaisinidi se hemala yona tamowai *3:21—4:25*
- Tausunuma yodi mauli hauhauna *5:1—8:39*
- Kaiteya Yaubada yona tamowai mamohoidi *9:1—11:36*
- Ekalesiya idohagi bena se miya gadosisi unai *12:1—15:13*
- Paulo yona koitalaliu, yo hededelautoki *16:14—16:27*

Lautoki

1 *[Leta ta taukulina meta]* yau Paulo. Yau Keliso Yesu yona heyayai tauhaina, na Yaubada ye kaisunuwaigau yona apostolo na ye yoganeigau wasana namwanamwana lauguguyaeina hesabana.

2 Wasa namwanamwana ta beyabeyana ye hededehesunuma yona peloweta yodi kulikuli buka tabuna unai wa udiyedi.

3 Iya meta Yaubada Natuna Yesu Keliso wasana. Huyana Keliso ye miya tanoubu ta unai meta iya Dawida wasawasa kana isimulita,

4 na tauboiboita luwadiyena yona tolo'uyo debanaena ede ye masalaha meta iya Yaubada Natuna ma gigibwalina, na Yaluwa Tabuna ye hemamohoiyei. Iya ede yoda Guiyau Yesu Keliso.

5 Iya unai Yaubada yona kainauya kaliguwai ede ya hemala apostolo na unai bena kabo tamowai maudoidi basileiya udoi'udoi udiyedi ya woyaidima na se kawamamohoi yo se kawakabi, Keliso hesana debanaena.

6 Yaubada ye yoganeidi se hemala Yesu Keliso yona tamowai. Na komiu hinage luwadiyena.

7 Ya kulikulilaowa komiu Loma unai taumiya kalimiuyena, kaiteyadi Yaubada yona gadosisi tamowaidi yo ye yoganeigomiu kwa hemala yona tamowai.

Taba Tamada Yaubada yo yoda Guiyau Yesu Keliso yodi kabinamwa yo yodi nuwadaumwali se lediwa kalimiuyena.

Paulo ye henuwa bena ye lau Loma ye kitadi

8 Bagubaguna, Yesu Keliso debanaena komiu maudoimiu hesabamiu yogu Yaubada ya lautokiyei, matawuwuna wasamiu se hedehededei tanoubu maudoina unai meta kwa sunumabayao Yesu Keliso unai.

9-10 Yaubada yona paisowa ya ginauli ma nuwakohihaigu na Natuna wasana namwanamwana ya laulauguguyaei.

Teina Yaubada ta, iya gonowana ye hemamohoiyeigau meta huya maudoina yogu tapwalolo udiyedi ya nuwanuwatu-igomiu. Ya tapwatapwalolo taba gehena ta unai Yaubada kamwasa ye soke na ya laowa kalimiuwai.

11 Matawuwuna yogu henuwa lakilakina ede taba ya laowa ya kitagomiu bena Yaluwa kainauyadi ya hekawalaeidiwa kalimiuwai, na unai bena kwa bayao,

12 iya ede taba komiu yo yau yoda sunuma udiyedi ta haihebahebayao'uyoida.

13 Kagu kahao, ya henuwa taba kabina kwa kata meta huya se badokalili yogu hekasa ya ginauli bena taba ya laowa kalimiuwai, na iyamo ginauli udoi'udoi se gudugudui gau.** Yogu nuwatu ede taba luwamiuyena yogu paisowa kaniy-ona ya lobaidi, gonogonowana doha dagela tamowaidiyao hekadiyo udiyedi.

14 Yogu paisowa ta nuwagigibwalina debanaena nige gonowana ya hekaiyawasi, na bena ya lau Giliki yo nige Giliki tamowaidi udiyedi, yo hinage tamowai sibasibadi yo supusupudi udiyedi.

15 Unai ede ya henuwakalili taba ya laowa komiu Loma unai taumiya ne kalimiuyena wasa namwanamwana ta ya lauguguyaei.

16 Matawuwuna teina wasa namwanamwana ta taba nige unai ya mwadine, kaniyona ede iya Yaubada yona kabihe-mauli gigibwalina, unai taukawamamohoi maudoidi mauli se lobai. Bagubagunana kabihemauli ne ye lau Dius ta-mowaidiyao udiyedi, na kabo ye lau dagela tamowaidiyao udiyedi.

17 Teina wasa namwanamwana ta unai Yaubada ye hemasalaha idohagi kabo tamowai ye tolehedudulai iya matanaena. Tolehedudulai ne nige saha hesau debanaena, na sunuma mo debanaena. Doha ye kuliyako wa,

> “Tamowai yona sunuma debanaena Yaubada ye kitahe-dudulai meta kabo ye mauli.” *(Habakuku 2:4)*

Dagela tamowaidi yodi ba'aya

18 Yaubada hinage ye hemasalaha meta tamowai yodi miyasuwalaena yo yodi miyamiya nige dudulaidi ye kouyalayalaedi. Siya yodi miyamiya yababadi ne udiyedi hedehedede mamohoina se gudugudui.

19 Yaubada *[yona kouyalayalaedi]* matawuwuna ede iya kana kao saha ye masalaha ne meta gonowana kabina se

---

** **1:13:** *Ginauli udoi'udoi se gudugudui gau* ne hesau ku hasili Loma 15:20-22unai.

kata, matawuwuna Yaubada ye hemasalaha'uyoi maudoidi
kalidiyena.
20 Na tanoubu ta huyahetubuna unai na ye laoma meta
Yaubada kana kao wadawadamdi se masalaha, siya ede yona
gigibwali nige kana siga yo iya mamohoi Yaubada. Gin-
auli maudoidi Yaubada ye ginaulidi wa udiyedi gonowana
ta kitalobaidi. Unai nige gonowana tamowai hesau yona
kabatauhalilini hesau.
21 Bwagana Yaubada kabina se kata, na iyamo nige
Yaubada se hededehesae yo nige se lautokiyei. Debanaena
ede yodi nuwanuwatu nige kaniyodi yo nuwadiyao ne se
masigiliguduidi.
22 Se hedede bena se sibasiba, na iyamo se hemala
yauyaule.
23 Na Yaubada miyamiyahaina yona didiga se tolehe-
suwala, na koitau se ginaulidi kadi kao doha tamowai kabo
se boita ne, yo doha manuwa yo suisui yo mwata udoi'udoi.
24 Tenem debanaena ede tamowaidiyao ne Yaubada
ye talamgabaeidi se lau nuwadiyao yodi gadogadosisi
yababadi se ginaulidi na ma kadi kahao laulau
nuwanuwamwadimwadinedi se ginaulidi.
25 Yaubada hedehededena mamohoina se tolehesuwala na
se lapulau hedehededelupolupo udiyedi. Na saha ye gin-
aulidi wa se taba'ohuidi na tauginaulidi wa nigele. Iya taba
ta hededetausae huya maudoina nige kana siga. Mamohoi.
26 Tenem debanaena ede Yaubada ye moselaedi laulau bik-
ibikidi nuwanuwamwadimwadinedi udiyedi. Yodi sinesineo
meta sine yo tau yodi kenokesega kabikabina wa se tolehe-
suwala na yodi hali sinesineo maiyadiyao se kenokesega.
27 Gonogonowana doha, tatao hinage tawasola miyamiyadi
dudulaidi se tolehesuwaladi na yodi henuwalakilaki ede taba
yodi hali tatao maiyadiyao se kenokesega. Yodi miyamiya
nuwanuwamwadimwadinedi ne udiyedi ede hekamkamna
se lobaidi taudiyao ne udiyedi.
28 Siya Yaubada nuwanuwatuna se tolehesuwala, unai ye
kitagabaeidi na se bom yodi nuwatu yauyauledi se hemuli-
watanidi na ginauli saha bena tabu se ginaulidi wa meta se
ginaulidi.
29 Na yodi mauli meta yababa kadi kao udoi'udoi se
hemwayaudi, nuwatu yabayababakalilidi, mahimahihi yo
miyamiya yabayababakalilidi, yo siya meta kaikalomagigili
ye hemwayaudi, yo kaiunu, haihaikabi, tamowai se lupo-
haidi na tamowai hekadi se hekamkamnagaibuidi. Se monu-
monunu,

30 yo tamowai se hededeheyaheyababadi. Siya Yaubada
tausubuna, nige se hekasisi, se nuwasaesae yo se hededehesae'uyoidi, siya meta ginauli yabayababakalilidi ginaulidi
kedadiyao udoi'udoi se waseneidi na se ginaulidi. Sina yo
tama se kawayagalaeidi,
31 nige yodi sibasiba hesau, yodi hedehedede nige se
ginauliwatanidi, gadosisi yo katekamkamna meta nige kalidiyena.
32 Na siya meta Yaubada yona hedehedede dudulaidi
wa kabidi se katako ede tamowai yodi miyamiya doha
teina meta ye namwa mo taba se boita. Iyamo siya
meta teina miyamiyadiyao ta se miyamiyaidi yo tamowai
hekadi teina miyamiya ta taumiyamiyaeidi meta hinage se
kawanamwanamwaeidi.

2

Yaubada yona hekasa se dudulai

1 Unai komiu kaiteyadi kami kahao kwa kitahekasadi na
kwa hedede ede siya yababa tamowaidiyao meta komiu
nige yomi kabatauhalilini hesau. Kaniyona ede ginauli saha
unai na kam kaha ne ku kitahekasa meta unai kowa hinage
ku bom ku hededehegilu'uyoigoko, matawuwuna ede kowa
taukitahekasa ne meta yababa kesegana ne hinage tauginaulina.
2 Na Yaubada yababa tauginaulidi ne ye kitahekasadi, na
kabina ta kata ede Yaubada yona kitahekasadi ne yona kabatolo ede hedehedede mamohoina.
3 Na kowa meta kitahekasa ku ginauli, iyamo kowa hinage yababa kesegana ne ku ginaginauli. Unai hage, ku
nuwatui meta kowa kabo Yaubada yona kitahekasa ne ku
wasabugabaei?
4 O komiu meta Yaubada yona kabinamwa saesaedi yo
yona nayatautaubiga yo yona kouyalayala kabihekahinina
bena kwa kitadobidobiyedi? Taba kwa nuwatulobai meta
Yaubada yona kabinamwa ne ye woyaigomiu kwa lau yomi
nuwabui hesabana!
5 Iyamo yomi nuwakwailolo yo yomi nuwabuikasaya
ne udiyedi ede komiu kwa bom kami hekamkamna
kwa ginaulidi yo kwa kabinonohaidi Yaubada yona
huyahekamkamna hesabana. Tenem huyana ne unai kabo
iya yona kitahekasa dudulaina ye hemasalaha.
6 Na Yaubada “kabo tamowai kesega kesega ginauli saha ye
ginaulidiko wa unai maisadi ye moseidi.” *(Same 62:12, Hededesonosonoga 24:12)*
7 Kaiteyadi siya se tolokesegai na laulau namwanamwadi
udiyedi hededehesaedi yo hekasisidi yo mauli nige yona

kabagehe se waseneidi meta kabo mauli nige kana siga ye moseidi.
8 Na kaiteyadi siya se bom se nuwanuwatu'uyoidi yo hede-
hedede mamohoina nige se henuwa na laulau yabayababadi
se miyamiyaeidi, siya kabo hekamkamna yo kouyalayala se
hekalo.
9 Kabo pilipili yo nuwayababalakilaki se lau siya
kaiteyadi miyamiya yababakalilidi tauginaginaulidi
maudoidi kalidiyena. Bagubaguna hekilaino ne ye lau Dius
tamowaidiyao udiyedi na kabo ye lau dagela tamowaidiyao
udiyedi.
10 Na hededetausae, hekasisi, yo nuwadaumwali se lau
siya kaiteyadi miyamiya namwanamwadi taumiyamiyaeidi
maudoidi kalidiyena. Bagubaguna kainauya ne ye lau Dius
tamowaidiyao udiyedi na kabo ye lau dagela tamowaidiyao
udiyedi.
11 Matawuwuna Yaubada meta nige ye gadogadosisihineli.

12 *[Dagela tamowaidi ne,]* bwagana Mose yona laugagayo
nige kalidiwai, na ena se ba'aya meta kabo kadi heyababa
se lobaidi. Na *[Dius tamowaidi]*, siya laugagayo guninaena
taumiya, meta kabo laugagayo unai kadi hekasa se hai.
13 Matawuwuna ede kaiteyadi laugagayo se lapuimoei *[na
nige se miyawatani]*, meta Yaubada matanaena siya nige se
dudulai. Na siya kaiteyadi laugagayo ne se miyawatani meta
kabo ye kataidi siya tamowai dudulaidi.

14 Mamohoikalili, dagela tamowaidiyao meta laugagayo ta
nige siya yodi. Na ena yodi miyamiyaena laugagayo saha
ye hedede ne meta se miyawatanidi, kabo unai ye masalaha
meta laugagayo ede nuwadi ne udiyedi, bwagana Mose yona
laugagayo ta meta nige siya kalidiyena.
15 Se hemasalaha'uyoidi meta laugagayo ne ede
nuwadiyena kabina se kata, na yodi nuwatulobai yo yodi
nuwanuwatu se hemasalaha se bom kalidiyena ede huya
hekadi se laupwano yo huya hekadi ginauli dudulaidi se
ginaulidi.

16 Tamowai huyahekasadi ne yona huyatubu ede huyana
Yaubada kabo Keliso Yesu ye hetolo iya tauhekasa na nuwatu
wadawadamdi ye kitahekasadi. Teina nuwanuwatu ta meta
yau wasa namwanamwana ya duwai ta unai ya hededehe-
masalaha.

Dius yodi laupwano

17 Unai ena ku kataigo ede kowa Dius tamowaina yo ena
ku midilau Mose yona laugagayo unai na yom kawakeha
Yaubada unai ne debanaena ku hededesaesae,

18 yo ena kowa yona nuwatu yo miyamiya dudulaidi kabidi
ku kata, kaniyona ede kowa meta Mose yona laugagayo unai
se hekatago,
19 yo ena nuwam ne ye bayao meta kowa taumatagibugibu
tauwoyaidi yo masigiliyena taumiya yodi dawaya
20 yo tauyauyaule tauhededehesibasibadi yo wawayao gag-
ilidi tauhekatadi, kaniyona ede laugagayo unai kata yo hede-
hedede mamohoidi maudoidi kalimyena.
21 Kabo kowa idohagi? Tamowai hekadiyo ku hekatadi, na
ku bom ku hekata'uyoigo o nige? Kaiwahali laugagayona ku
lauguguyaei, na ku kaikaiwahali o nige?
22 Ku hedede meta tamowai tabu se ganaganawali, na kowa
ku ganaganawali o nige? Koitau ku subukaliliyeidi, na iyamo
yodi numa tabudi gogodi ku kaiwahalidi o nige?
23 Yo kowa Mose yona laugagayo debanaena ku hededesae-
sae, na laugagayo yom utusina ne unai meta Yaubada heka-
sisina ku heyababa o nige?
24 Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane,
“Dagela tamowaidiyao kabo Yaubada hesana se hedede-
heyaheyababa matawuwuna ede komiu debamiuyena.”
(Aisaiya 52:5, Hesekiyela 36:20,22)

25 Ena Mose yona laugagayo unai ku miya, kabo pelitome
kabikabina kalimyena meta kabikabi namwanamwana. Na
ena laugagayo ku utusi meta kabo kam kao ede doha kowa
nige pelitome tauhaina.**
26 Ena taba siya kaiteyadi nige pelitome tauhaina na lauga-
gayo ne yona hedehedede se miyawatanidi, meta Yaubada ye
kitadi ede doha pelitome se haiyako.
27 Na kowa Mose yona laugagayo kulikulina kalimwai yo
pelitome ku hai na iyamo kowa laugagayo tau'utu'utusina,
meta kaiteya iya tauna ne unai nige pelitome ye hai,
iyamo laugagayo ye kawakabiyei, iya kabo kowa ye hededе-
hegilugo.

28 Ena tamowai hesau dagela mo unai kana kao ye ginauli
bena iya Dius tamowaina, meta iya nige Dius tamowaina
mamohoina, yo hinage pelitome se ginauli loheya tauna mo
unai meta iya nige pelitome mamohoina.
29 Nige! Na ena tamowai hesau nuwana ne unai iya Dius,
meta iya Dius mamohoina. Na pelitome mamohoina meta ta-
mowai nuwana ne unai, na tauginaulina ede Yaluwa Tabuna.
Laugagayo kulikulina nige gonowana pelitome paisowana ye

** **2:25:** *Nige pelitome tauhaina* meta nige Dius tamowaina yo nige Yaubada kana bodao hesau, na dagela tamowaina.

ginauli tamowai nuwana ne unai. Na tamowaina ne hed-
edetausaeina meta taba nige tamowai udiyedi ye laoma, na
kawanamwanamwa ne meta kabo Yaubada unai ye laoma.

3

Yaubada yona hedehedede se mamohoi

1 Unai, kita Dius tamowaidiyao kalidaena yoda namwa
saha? Yo pelitome yona namwa saha?
2 Yoda namwanamwa meta teha udoi'udoi udiyedi na ye
badokalili. Na saesaekalilina ede Yaubada yona hedehedede
ye haidima kita Dius kalidaena.
3 Na ena taba Dius hekadi yona hedehedede ne nige se
miyawatanidi, meta idohagi? Tenem ne unai kabo Yaubada
se hekaiyawasi na saha ye hededehesunumadi wa taba nige
ye ginaulidi? Nigekalikalili!
4 Nuwana tamowai maudoidi siya tauhedehed-
edelupolupo, iyamo Yaubada yona hedehedede maudoidi
meta mamohoidi. Doha kulikuli tabuna unai *[Yaubada
hedehededena]* se kuliyako ye wane,
"Ena ku hedede meta yom hedehedede ne se hemamo-
hoiyeidi ede se dudulai,**
na lauhetala unai se lobaigo ede ku dudulai." *(Same
51:4)*
5 Teina ta kabo tamowai yona nuwatupwano unai ya hede-
hedede: Ena *[kita Dius]* yoda laupwano ne Yaubada yona
miyamiya dudulaidi se hemasalahanamwanamwaeidi, saha
kabo ta hedede? Yaubada yona hekilainoda ne unai meta
yona hekasa ne bena nige se dudulai?
6 Nige! Se dudulaikalili! Ena Yaubada yona hekasa nige se
dudulai, meta nige gonowana tanoubu ta ye kitahekasa.
7 Na tamowai hekadi kabo se wane, "Ena yogu
laulaulupolupo ne unai ya masalahanamwanamwa meta
Yaubada yona hededehesunuma ne udiyedi ye tolokesegai,
na unai iya hekasisina ye laki ye lau, meta idohagi to sola ye
hegihegilugau bena yau yababa tamowaina?"
8 Nuwana kabo hinage kwa wane, "Yababa ta ginauli na
unai kabo namwa ye masalaha." Tamowai hekadi se hegilu-
gai bena tenem yoma hedehedede, na unai se hededeheya-
heyababagai. Ye namwa mo taba hekamkamna se lobai!

Nige tamowai hesau ye namwa Yaubada matanaena

9 Unai kabo idohagi? *[Kita Dius]* yoda namwanamwa ede
saha? Nige kalikalili! Ka hededehemasalahayako ede Dius

** **3:4:** *Ena ku hedede meta yom hedehedede ne se hemamohoiyeidi ede se dudulai:* Same 51:4unai Dawida ye hedede ye wane, *Ena ku hegilugau meta yom hedehedede ne se dudulai.*

tamowaidi yo Dagela tamowaidi maudoidi meta ba'aya yona
gigibwali logulogunaena se miya.
10 Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako ye wane,
“Nige tamowai hesau yona miyamiya se dudulai, nige kesega.
11 Nige hesau iya taunuwatulobai,
nige hesau iya Yaubada tauwaseneina.
12 Maudoidi meta Yaubada se tolodagedagelaei
na matanaena meta nige yodi namwanamwa saha hesau.
Nige hesau laulau dudulaina tauginaulina,
nige tamowai kesega.” *(Same 14:1-3 yo 53:1-3, Lauguguya 7:20)*
13 “Kawadi meta doha bwayabwaya sokesokekaulina,
na memenadi kadi paisowa kesega ede hedehed-edelupolupo.” *(Same 5:9)*
“Sopadi ne meta kaikailewa ye mwayau.” *(Same 140:3)*
14 “Kawadiyao meta tamowai kadi hedehededeheyababa yo hedehedede nisanisadiyao se mwayau.” *(Same 10:7)*
15 “Kwasina hebwalilina unai kaediyao meta se sagenakalili.
16 Yodi kabalau maudoidi ne unai meta yababa mo,
17 na daumwali kabikabina meta nige kabina se kata.” *(Aisaiya 59:7-8)*
18 “Matadi ne unai meta Yaubada matausina nige.” *(Same 36:1)*
19 Kabina ta kata ede laugagayo saha ye hedededi ne meta
se lau siya laugagayo gunina unai taumiya ne kalidiyena.
Tenem unai taba kawa maudoidi se mwanou na tanoubu
maudoina kadi gilu meta se masalaha Yaubada matanaena
na ye kitahekasadi.
20 Matawuwuna laugagayo miyawatanina debanaena taba
nige tamowai hesau ye dudulai Yaubada matanaena, na
laugagayo meta yababa tautolehemasalahana.

Sunuma debanaena ta dudulai Yaubada matanaena

21 Na teina huya ta unai Yaubada ye hemasalahayama
idohagi na ye tolehedudulaida. Tolehedudulai ne meta
nige laugagayo kabikabina unai ye ginauli, doha Mose yo
peloweta yodi kulikuli udiyedi tolehedudulai ne se hededenonohaiyako.
22 Yesu Keliso sunumaeina debanaena ede tausunuma
maudoidi Yaubada ye tolehedudulaidi iya kalinawai. Teina
unai Dius yo Dagela tamowaidiyao meta nige yodi udoi
hesau,
23 kaniyona ede maudoidi ne se ba'aya na nige yodi didiga
hesau Yaubada matanaena.

24 Na yona kabinamwa unai ede yababa unai ye yailihaidi
Keliso Yesu debanaena na ye tolehedudulaidi. Tolehedudulai
ta meta ye kainauyaidi na se haigaibui.
25 Yaubada Keliso ye hemasalahayama ye hemala yababa
kabahaigabaedi kaitalasamna, kaniyona ede yona mauli ye
talamgabaei. Na Keliso sunumaeina unai kabo tolehedudu-
lai ta se hai. Na teina doha Yaubada ye ginauli na ye
hemasalaha ede huya bagubagunana unai meta iya yona
laulau se dudulai na ye nayatautaubiga yo tauba'aya yodi
yababa ye nuwakasinidi.
26 Yo hinage ye hemasalaha ede teina huya ta unai yona
laulau se dudulai na Yesu taukawamamohoiyeina ye tolehe-
dudulaidi.
27 Saha debanaena na *[kita Dius]* bena ta nuwasaesae?
Nige saha hesau, matawuwuna ede tolehedudulaida ne meta
nige laugagayo yoda miyawatanina debanaena, na sunuma
debanaena.
28 Kaniyona ede kabina ta kata meta Yaubada tamowai
ye tolehedudulai sunuma debanaena, na nige laugagayo
kawakabiyeina debanaena.
29 O idohagi, Yaubada bena kita Dius mo yoda Yaubada? Na
dagela tamowaidi nige yodi Yaubada? Nige! Yaubada meta
hinage dagela tamowaidi yodi Yaubada,
30 matawuwuna Yaubada iya kesega mo, na iya pelitome
tauhaidi kabo ye tolehedudulaidi yodi sunuma debanaena
na tenem sunuma kesegana ne unai hinage nige taupelitome
ne ye tolehedudulaidi.
31 Hage idohagi? Sunuma debanaena kabo laugagayo ne
ka tolehesuwala? Nige kalikalili! Na sunuma unai laugagayo
meta ka hemamohoiyei.

4

*Abelahama yona sunuma debanaena Yaubada ye kitahe-
dudulai*

1 Kita Dius kada mumuga Abelahama sola ta nuwatui,
ginauli saha ye lobai teina hekasa ta unai?
2 Ena taba mamohoina meta Abelahama saha ye ginaulidi
wa debadiyena ede ye dudulai, kabo iya gonowana ye hed-
edesaesae. Iyamo Yaubada matanaena meta nige gonowana.
3 Na kulikuli tabuna wa saha ye kulihemasalaha? Ye wane,
"Abelahama Yaubada ye kawamamohoiyei, na debanaena
ede Yaubada ye hedede meta ye dudulai." *(Genese 15:6)*
4 Tamowai ye paisowa na saha ye ginauli ne maisana se mo-
sei meta nige yona kainauya, na yona paisowa ne maisana.
5 Na tamowai nige ye paisowa na yona sunuma ye tole
Yaubada unai, yona sunuma ne debanaena ede Yaubada ye

hedede meta ye dudulai. Kaniyona ede Yaubada iya yababa
tauginaginaulidi tautoleheduduldaidi.
6 Na Dawida hinage nuwanuwatu kesekesegana ta unai
ye hedehedede meta kaiteyadi Yaubada ye toleheduduldaidi
[yona kabinamwa unai na] nige bena yodi paisowa de-
badiyena, siya gonowana se gwauyala. Ede ye wane,
7 "Kaiteyadi laugagayo se utusi na yodi ba'aya wa Yaubada ye
nuwatugabaeidi,
yo yodi yababa taba nige ye nuwatu'uyoidi,
meta gonowana se gwauyala.
8 Na kaiteyadi Guiyau nige ye hegiludi yodi yababa de-
badiyena,
meta gonowana se gwauyala." *(Same 32:1-2)*
9 Kabagwauyala ta, iya bena pelitome tauhaina mo yodi,
o hinage nige pelitome tauhaina yodi? Ta hededeyako meta
Abelahama yona sunuma debanaena ede Yaubada tolehe-
dudulai ye mosei kalinawai.
10 Huya saha unai na toleheduduldai ye mosei kalinawai?
Huyana pelitome ye haiyako wa unai o sola nige ye hai na
unai? Nige bena ye haiyako ne unai, na sola nige ye hai wa
unai na ye mosei kalinawai.
11 Huyana sola nige pelitome ye hai na Yaubada ye tole-
heduduldaiyako yona sunuma debanaena, na muliyena kabo
pelitome ye hai ye hemala toleheduduldai ne hekihekinoina
yo dedelina. Unai ede tausunuma maudoidi siya nige pelit-
ome tauhaina meta tamadi ede iya, na bena Yaubada kabo
toleheduduldai ye mosei kalidiyena.
12 Yo iya hinage pelitome tauhaina tamadi, na nige bena
pelitome ne ye bom debanaena, na siya kaiteyadi tamada
Abelahama huyana sola nige ye pelitome na yona sunuma
kabikabina wa se miyawatani ne, meta siya tamadi.
13 Abelahama yo kana isimulitao Yaubada ye hededehe-
sunumadi meta iya kabo tanoubu maudoina ye hai,** iyamo
nige bena laugagayo yona miyawatanina debanaena. Na
yona sunuma debanaena ede Yaubada ye toleheduduldai na
hededehesunuma wa ye mosei.
14 Ena taba laugagayo taumiyawatanidi ne siya hededе-
hesunuma ne tauhaina, meta kabo sunuma ne nige yona

** **4:13:** *Abelahama ... kabo tanoubu maudoina ye hai:* Paulo yona hedehedede ta yona kabalaoma meta Genese 22:17-18, ye wane, "tanoubu kabo siya yodi". Yaubada yona hededehesunuma hekadiyo ede ye wane kabo Abelahama unai tamowai maudoidi hededehenamwa se lobai (Genese 12:2-3), yo Isalaela tanona kabo siya yodi (Genese 12:7 yo 17:8), yo kana isimulitao kabo se badokalili doha kipwala yo nagali (Genese 15), yo Abelahama kabo boda se bado tamadi (Genese 17:4-6), yo kana isimulitao kabo se hemala basileiya lakilakina yo bayabayaona (Genese 18:18).

namwanamwa hesau, na hededehesunuma wa nige kaniyona hesau.
15 Matawuwuna laugagayo meta hekilaino mo ye haiyama, *[kaniyona ede nige gonowana ta miyawatani-namwanamwaei]*. Na haedi nige laugagayo meta menai nige laugagayo utu'utusina hesau.

16 Unai Abelahama hededehesunumana ne meta sunuma debanaena ye hai, kaniyona ede bena Yaubada yona kabinamwa unai ye hai. Hededehesunumana ne kabo ye masalahalau Abelahama natunao maudoidi udiyedi, nige bena siya kaiteyadi laugagayo loguloguna unai taumiya se bom, na ye lau hinage siya kaiteyadi Abelahama yona sunuma tauhemuliwatanina ne kalidiyena. Iya meta maudoida tamada.
17 Doha Yaubada yona hedehededе wa se kuliyako,
"Ya kaisunuwaigo kowa tamowai gwaudi tamadi, siya teha udoi'udoi tamowaidiyao." *(Genese 17:5)*.
Abelahama yona sunuma ye tole Yaubada unai na Yaubada matanaena ye hemala tamada. Yaubadana ne, iya ede tauboiboita tauhetolo'uyoidi yo ginauli saha sola nige se masalaha meta ye hetaladi doha se tubuko ne.

18 Abelahama yona nuwanuwatu meta iya kana siga ede, iyamo yona midi maudoina ye tole Yaubada unai, na debanaena ede ye hemala tamowai gwaudi tamadi. Iya ede doha Yaubada yona hedehededе kalinawai wa, ye wane,
"Kam isimulitao badodi kabo doha kipwala." *(Genese 15:5)*
19 Abelahama yona bolimai meta handele kesega (100) ye hanahanawui na yona nuwanuwatu meta ye tautaubadakaliliko nige gonowana natunao. Yo Sala meta ye sinesinebadako nige gonowana ye labalaba. Iyamo yona sunuma Yaubada unai nige ye basabasa.
20 Nige ye nuwalabulabui Yaubada yona hededehesunuma ne udiyedi. Yona sunuma wa Yaubada ye hebayao ye lau na Yaubada ye hededetausaei.
21 Abelahama nuwana ye bayao meta Yaubada yona gigibwali gonowana yona hededehesunuma wa kabo ye ginauli.
22 Teina sunuma ta debanaena ede "Yaubada ye hedede meta ye dudulai."
23 Teina hedehededе ta meta nige Abelahama ye bom kana hedehededе, na se kulidobiyei bena
24 hinage kita kada hedehededе. Yaubada kabo ye hedede meta kita ta dudulai matawuwuna yoda sunuma ta tole iya unai, iya ede yoda Guiyau Yesu boita unai ye hetolo'uyoi.
25 Yaubada Yesu ye talamgabaei na ye boita yoda yababa hesabadi, na ye hetolo'uyoi tolehedudulaida hesabana.

5

Nuwadaumwali yo nayatautaubiga

1 Unai ta kitayako meta sunuma debanaena na Yaubada tolehedudulai ye haiyama kalidaena. Ede Yaubada maiyada
ta miya nuwadaumwaliyena, yoda Guiyau Yesu Keliso de-
banaena.
2 Yoda sunuma debanaena ede Keliso keda ye sokeyama
kalidawai na ta mwalaesae na Yaubada yona kabinamwa
unai ta miya. Na ta gwauyala matawuwuna ta kitakitalau
huya matada ne unai kabo Yaubada maiyada yona didiga
unai ta miya.
3 Nige teina mo ye bom, na hinage ta gwauyala yoda
hekamkamna udiyedi, kaniyona ede kabina ta kata
hekamkamna udiyedi kabo tolobayao ye masalaha,
4 na tolobayao unai kabo ta hemasalaha'uyoida meta ta
bayao, na yoda bayao unai kabo ta nayatautaubiga Yaubada
yona hededehesunuma hesabana.
5 Yoda midi ta nige gonowana ye hemwadineda,
matawuwuna Yaubada Yaluwa Tabuna ye haiyama
kalidaena na yona gadosisi ye inidobiyeiyama nuwada
ne udiyedi.
6 Sola kwa kita! Beyabeyana kita sola nige yoda bayao
hesau, na kabo mahanana dudulaina unai Keliso ye boita
Yaubada taukawayagalaeina hesabada.
7 Ena tamowai yona miyamiya se dudulai, *[na bena se
unuhemwaloi,]* meta taba nige tamowai hesau yona mauli
ye talamgabaei *[iya gilihaina]* hesabana, bwagana tamowai
namwanamwana hesabana nuwana gonowana kabo ta-
mowai hesau yona mauli ye talamgabaei.
8 Iyamo huyana kita sola ma ba'ayada na Keliso ye boita
hesabada. Teina unai Yaubada yona gadosisi kalidaena ye
hemasalaha.
9 Keliso kwasinana unai ye tolehedudulaidako, unai kabina
ta katakalili meta Yaubada yona kouyalayala unai gilihai ta
lobai Keliso debanaena.
10 Matawuwuna ede teina: Huyana kita sola Yaubada kana
waiunu meta ye tolekesegaida iya kalinawai natuna yona
boita debanaena, ede teina huya ta meta Yaubada maiyada ta
miyakesega. Unai ye mamohoikalili meta Natuna yona mauli
unai kabo ye hemaulida.
11 Nige teina ye bom mo, na hinage ta gwauyala Yaubada
unai yoda Guiyau Yesu Keliso debanaena, kaniyona ede iya
kalinawai miyakesega ne ta hai.

Mauli kainauyana yona kabalaoma

12 Tamowai kesega unai na ba'aya ye laoma tanoubu ta, na
yona ba'aya debanaena ede boita ye masalaha. Tenem unai
ede boita ye lau tamowai maudoidi udiyedi, matawuwuna
ede maudoidi ne se ba'aya.
13 Huyana Mose yona laugagayo sola nige ye masalaha
meta ba'aya ede tanoubu ta unai, iyamo ena nige laugagayo
meta nige gonowana tamowai se hededehegilu.
14 Iyamo boita meta tamowai ye tanuwagaidi Adama yona
huya unai na ye laoma ye lau ee Mose yona huya unai, yo
hinage ye lau kaiteyadi nige laugagayo hesau se utusi doha
Adama ne kalidiyena.

Adama kana kao meta nige doha kaiteya sola kabo ye
laoma ne.
15 Na Yaubada yona kainauya meta nige doha Adama yona
laupwano wa, kaniyona ede tamowai *kesega* yona ba'aya
debanaena na tamowai *boda* se boita, iyamo Yaubada yona
kabinamwa yo yona kainauya se lakikalili na se lau *boda*
kalidiwai, na teina meta tamowai *kesega* Yesu Keliso yona
kabinamwa unai ye laoma.
16 Yo Yaubada yona kainauya yo tamowai kesega yona
ba'aya wa meta nige gonogonowadi. Matawuwuna ba'aya *ke-*
sega tolehekasana debanaena na hekilaino ye laoma, iyamo
Yaubada yona kainauya ye laoma ede ba'aya *gwaudi* udiyedi
tolehedudulai ye ginauli.
17 Tamowai *kesega* yona laupwano debanaena ede ta-
mowai *kesegana* ne unai boita ye laoma ye tanuwagaida. Na
Yaubada yona kabinamwa saesaena yo yona tolehedudulai
kainauyana meta se saekalili, na tauhaidi ne meta kabo se
tanuwaga mauli ta unai tamowai *kesega* debanaena, iya ede
Yesu Keliso.
18 Unai ede tamowai kesega yona laupwano *kesega* de-
banaena hekilaino ye laoma *boda maudoidi* udiyedi, na gono-
gonowana doha hinage laulau dudulaina *kesega* debanaena
tolehedudulai ye masalaha ede mauli ye mosei tamowai
maudoidi udiyedi.
19 Hinage doha tamowai *kesega* yona kawayagala de-
banaena ede tamowai *gwaudi* se ba'aya, doha hinage ta-
mowai *kesega* yona kawakabi debanaena ede tamowai
gwaudi tolehedudulai se lobai.

20 Na kabo Yaubada laugagayo ye haiyama na debanaena
ede yababa ye laki ye lau tamowai kalidiyena.** Na haedi

** **5:20:** *Yababa ye laki ye lau tamowai kalidiyena:* Paulo yona kulikuli meta, *yababa ye laki ye lau,* na buka hekadiyo (doha New Living Translation) yodi hededehemasalahana ede, *yababa nuwatulobaina ye helaki tamowai kalidiyena.*

yababa ye laki ye sae meta temenai Yaubada yona kabinamwa ne ye laki ye saekalili.
21 Kaniyona ede yababa ye tanuwagaida na boita ye haiyama, meta doha hinage kabinamwa ye tanuwagaida tolehedudulai unai na mauli nige kana siga ye haiyama Yesu Keliso yoda Guiyau debanaena.

6

Ba'aya unai Keliso ye yailihaida

1 Kabo saha ta hedede nem? Idohagi, bena yababa mo unai ta miyamiya, na unai kabo Yaubada yona kabinamwa ne ye laki ye lau?
2 Nige kalikalili! Yoda miyamiya yabayababadi ne meta ta boitagabaeidiko, nige gonowana udiyedi ta miyakesegaida.
3 Yoda babatiso kaniyona bena ta nuwatui. Babatiso unai ta patulau Keliso Yesu unai, ede yona boita ne unai maiyada ta boita
4 na babatiso unai Keliso maiyada se puluhida. Na kabo Tamada yona gigibwali saesaena unai Keliso ye hetolo'uyoi na kita hinage ye hetolo'uyoida bena taba mauli hauhauna unai ta miya.
5 Keliso yona boita unai maiyada ta laomakesega. Unai kabo iya hinage maiyada Yaubada ye hetolo'uyoida.
6 Na kabina ta kata ede tauda beyabeyadi wa meta Keliso maiyadi se hesataulokesegaidiko, na tenem unai kabo yababa yona tanuwaga kalidawai wa ye gehe. Unai ede kita nige gonowana sola ta miyamiya yababa yona heyayai tauhaina,
7 matawuwuna huyana Keliso maiyada ta boita meta yababa yona gigibwali unai ye yailihaida.
8 Ena Keliso maiyada ta boita meta ta kawamamohoiyei kabo hinage maiyada ta mauli.
9 Na kabina ta kata ede Yaubada Keliso boita unai ye hetolo'uyoi, meta nige gonowana ye boita'uyo na boita nige gonowana ye tanuwagai.
10 Yona boita wa, iya meta ba'aya hesabana na ma kesega mo ye boita. Na ye mauli meta Yaubada hedebasaeina hesabana.
11 Gonogonowana doha hinage komiu, taba kwa kita'uyoigomiu meta yababa kwa boitagabaeiyako na Keliso Yesu unai kwa mauli Yaubada hedebasaena hesabana.
12 Unai tabu ba'aya kwa talamyei na taumiu kabo ye pwasa ta ye tanuwagaidi na yona henuhenuwa yabayababadi kwa kawakabiyeidi.

13 Tabu taumiu kwa talamyeidi se hemala yababa kabaginaulidi, na taba kwa talamyeigomiu Yaubada unai, na kaniyona ede boita unai ye gilihaigomiuko na ye tolelaeigomiu mauli unai. Na taumiu yaudiyao ne kwa talamgabaeidi se hemala laulau dudulaina kabaginaulidi.
14 Matawuwuna ede tabu yababa ye hemala kami tanuwaga, kaniyona ede komiu meta nige laugagayo loguloguna unai, na Yaubada yona kabinamwa loguloguna unai kwa miya.

Kita miyamiyadudulai yona heyayai tauhaidi

15 Unai hage idohagi, gonowana ta ba'aya matawuwuna kita nige laugagayo logulogunaena, na kabinamwa logulogunaena? Nige kalikalili!
16 Taba kwa nuwatulobai, ena kwa talamyeigomiu tamowai hesau unai bena kwa kawakabiyei na kwa hemala yona heyayai tauhaina, meta komiu ne kaiteya kwa kawakabiyei'usei ne yona heyayai tauhaina. Ena komiu yababa yona heyayai tauhaina kabo ye woyaigomiu kwa lau boita, na ena komiu kawakabi yona heyayai tauhaina, kabo ye woyaigomiu kwa lau miyamiya dudulaidi unai.
17 Yaubada ta lautokiyei! Bwagana komiu beyabeyana meta yababa yona heyayai tauhaina, iyamo ma nuwakohihaimiu na lauhekata wa kwa kawakabiyeidi.
18 Yababa unai meta yailihai kwa haiyako na kwa laomako kwa hemala miyamiya dudulaina yona heyayai tauhaina.

19 Tanuwaga yo heyayai tauhaina heyaheyasonidi ya hepaisowa matawuwuna ede yomi nuwatulobai se pahilikalili. Beyabeyana komiu yaumiyao kwa talamgabaeidi laulau yabayababadi yodi heyayai tauhaidi, na unai laugagayo yomi utu'utusina wa ye yababa ye laki ye lau. Na teina huya ta bena yaumiyao ne kwa mosegabaeidi miyamiya dudulaina yona heyayai tauhaina, na unai kabo yomi miyamiya maudoidi se a'a na komiu Yaubada yona tamowai.

20 Huyana komiu yababa yona heyayai tauhaina ede komiu nige miyamiya dudulaina logulogunaena.
21 Ginauli saha kwa ginaulidi wa meta huya ta kwa mwadineidi, na udiyedi namwanamwa saha kwa lobai? Tenem miyamiya ne yodi woyawoya ne ye lau boita nige kana siga unai.
22 Na teina huya ta meta yababa unai Yaubada ye yailihaigomiuko na kwa hemala iya yona heyayai tauhaina. Na yomi namwanamwa kwa lobai ede komiu Yaubada yona tamowai, na kaniyona ye masalaha ede mauli nige kana siga.

23 Matawuwuna yababa maisana ede boita, na Yaubada
yona kainauya meta mauli nige kana siga yoda Guiyau Keliso
Yesu debanaena.

7

Laugagayo yona huyaloina kalidaena ye geheko

1 Kagu kahao, teina kabo ya hededelaowa komiu lauga-
gayo hedehededena kabina taukata kalimiuyena. Bena ya
henuwaisinigomiu: Tamowai meta laugagayo yona gigibwali
guninaena yona mauli huyadi maudoidi udiyedi ye lau ee ye
boita, na kabo laugagayo yona gigibwali kalinawai ye gehe.
2 Heyaheyasonina ede teina: Laugagayo unai waihiu
maitawasola bena mwanena unai ye miyakesegai loheya ne
yona mauli mayadaidi maudoidi udiyedi. Na ena loheya ne
ye boita, meta waihiu ne tawasola laugagayona unai yailihai
ye hai.
3 Ena waihiu ne mwanena sola ma miyana, na loheya hesau
ye tawasolai, meta kabo se hedede ede ye ganawali. Na
taba mwanena ne ye boitako, meta iya laugagayo ne unai
yailihai ye haiyako, na ena ye tawasola'uyo meta tenem ne
nige ganawali.
4 Unai, kagu kahao, huyana Keliso maiyamiu kwa boita
meta laugagayo yona gigibwali kalimiuyena ye gehe. Na
tamowai hesau bena ye tanuwagaigomiu, iya ede boita unai
Yaubada ye hetolo'uyoi wa. Ede bena komiu gonowana
kaniyo namwanamwadi kwa toledi Yaubada yona.
5 Huyana kita sola bulumada yodi miyamiya yabayababadi
wa se tanutanuwagaida ede laugagayo meta nuwanuwatu
yabayababadi ye henuwaisinidi na se paisowa tauda ta
udiyedi, na kaniyodi ede boita nige kana siga.
6 Na huya ta, laugagayo ta boitagabaeiyako, iya ede ye pai-
hekahinida wa, na laugagayo unai yailihai ta haiyako. Unai
kabo Yaluwa Tabuna miyamiyana hauhauna unai Yaubada
yona ta paisowa, nige bena miyamiya beyabeyana wa, iya
ede laugagayo kulikulina wa.

Laugagayo yababa ye hemasalaha

7 Kabo saha ta hedede nem? Idohagi, laugagayo meta
ba'aya? Nigekalikalili! Iyamo nige gonowana ba'aya ya
kitalobai kana siga laugagayo kabina ya kata. Laugagayo
hesau ye wane,

"Tamowai hesau yona gogo tabu ku henuwakaliliyeidi."
(Esodo 20:17)

Unai ye hekatagau ede laulau ne ye yababa.

8 Na ba'aya teina laugagayo ta ye hai ede unai henuhenuwa
udoi'udoi ye hemasalahadi kaliguwai. Ena nige laugagayo
meta ba'aya nige yona gigibwali.
9 Beyabeyana, yau meta laugagayo dagelana unai ya miya
na ya maumauli. Na huyana laugagayo hedehededena ye
masalahama ede ba'aya yona gigibwali ye laki na ya boita.
10 Unai ya lobai ede laugagayo ta bena kabo mauli ye
haiyama wa, iya meta boita nige kana siga ye haiyama.
11 Kaniyona ede ba'aya laugagayo hedehededena ne ye
hepaisowadi na ye lupohaigau na debanaena ede ya boita.
12 Unai ede laugagayo ye bom meta ye namwa,** na yona
hedehedede ne se a'a** yo se dudulai yo se namwa.
13 Unai hage idohagi, ginauli namwanamwana ne ye
hemala kababoita kaliguwai? Nigekalikalili! Na ba'aya
bena ye masalahama, ede ginauli namwanamwana ne ye
hai na unai ye unuhemwaloigau. Kaniyona ede laugagayo
hedehededena ye hekitalobaigau meta ba'aya iya ginauli
yabayababakalikalilina.

Laugagayo nige gonowana ye saguida miyamiya dudulaidi hesabadi

14 Kabina ta kata meta laugagayo iya Yaubada unai ye
laoma, iyamo yau meta tamowaigaibu mo** na ba'aya ye
tanuwagaigau na yau yona heyayai tauhaina.**
15 Saha ya ginauli meta nige ya nuwatulobai, matawuwuna
laulau namwanamwadi ya henuwadi ne meta nige ya gin-
aulidi, na laulau ya subudi ne meta ya ginaulidi.
16 Na ena ginauli saha ya ginaulidi, haedi siya nige ya
henuwa bena ya ginaulidi, meta ya talam ede laugagayo ne
ye namwa.
17 Unai saha ya ginaulidi ta meta nige yau, na ba'aya
kaliguyena ye miyamiya ta, iya ye ginaulidi.
18 Kabina ya kata meta nige namwa ye miyamiya
kaliguwai, iya ede bulumagu unai. Matawuwuna ya
henuwakalili bena laulau namwanamwadi ya ginaulidi,
na nige gonowagu.

** **7:12:** *Ye namwa* meta kalina Dimdimyena, *holy*. Tabu hedededehemasalahana ku hasili. ** **7:12:** *Se a'a* meta kalina Dimdimyena, *holy*. Tabu hedededehemasalahana ku hasili. ** **7:14:** *Yau meta tamowaigaibu mo* meta kalina Giliki unai Paulo ye kuli ede, *yau meta buluma unai*. ** **7:14:** *Yau meta tamowaigaibu mo na ba'aya ye tanuwagaigau na yau yona heyayai tauhaina:* Paulo laugagayo kabina taukata kadi hedehededе sola ye hedehededei (7:1), siya Mose yona laugagayo se kita ede bena tamowai ye saguidi na yodi miyamiya se tabu. Na Paulo ye bom ye heyaheyasoniyei laugagayo kabina taukata maudoidi udiyedi, unai ye kulikuli, *yau*, doha ye bom ye hedededehemasalaha'uyoi. Iyamo 7:14-25ye hedededehemasalaha matawuwuna saha to laugagayo nige gonowana tamowai ye saguidi yodi laulaududulai miyamiyadi udiyedi.

19 Matawuwuna saha ya ginaulidi meta nige kabikabi
namwanamwadi ya henuwa bena ya ginaulidi wa. Nige! Na
miyamiya yabayababadi nige ya henuwadi wa, siya ede ya
ginaginauli'useidi ta.
20 Na ena miyamiya saha nige ya henuwadi wa na ya
ginaulidi, meta nige yau ya ginaulidi na ba'aya kaliguyena ye
miyamiya ta, iya ye ginaulidi.
21 Unai ya lobai ede miyamiya ta kaliguyena ye paipaisowa:
Ya henuwa bena namwa ya ginauli, iyamo yababa ginaulina
nuwanuwatuna iya ede sola kaliguwai.
22 Nuwagu ta unai Yaubada yona laugagayo meta ya
henuwakaliliyei,
23 iyamo ya kita ede miyamiya udoi ye paipaisowa taugu ta
unai na nuwagu yona henuhenuwa ye iyalai na ye haigau ya
hemala ba'aya yona kaukau tamowaina, iya ede miyamiya ye
paipaisowa taugu ta unai.
24 Ahani mo yau! Taugu ta kabo ye laeigau ye heboitagau,
na unai kaiteya kabo ye gilihaigau?
25 Yaubada ya lautokiyei, yoda Guiyau Yesu Keliso unai
ye gilihaigau. Unai kabo yau ya bom nuwagu ta unai yau
meta Yaubada yona laugagayo yona heyayai tauhaina, na
bulumagu ta unai ede yau ba'aya yona heyayai tauhaina.

8

Yoda mauli ede Yaluwa Tabuna unai

1 *[Guiyau Yesu Keliso debanaena Yaubada ye gilihaida.]* Unai
kaiteyadi se patulauko Keliso Yesu unai meta nige kabahed-
edehegiludi hesau.
2 Matawuwuna Keliso Yesu debanaena ede Yaluwa Tabuna,
iya mauli tauhaiyamana, yona gigibwaliyena meta ba'aya yo
boita yodi gigibwali udiyedi ye yailigabaeigomiuko.
3 Mose yona laugagayo nige gonowana ye saguida,
matawuwuna bulumada debanaena ede ye basabasa. Unai
Yaubada Natuna ye hetamaliyama yababa tamowaidi kadi
kao unai na ye hemala yababa kaitalasamna. Ede Keliso
tauna ne unai Yaubada ba'aya yona gigibwali kalidaena ye
hekaiyawasi,
4 bena unai taba laugagayo hedehedededi dudulaidi
ta miyawataninamwanamwaeidi, kaniyona ede nige
bulumada udiyedi ta miyamiya, na Yaluwa yona
gigibwaliyena ta miyamiya.
5 Kaiteyadi siya buluma ne ye tanutanuwagaidi meta bu-
luma ne yodi henuhenuwa mo se nuwatuidi. Na kaiteyadi
siya Yaluwa ye tanuwagaidi meta Yaluwa yona henuhenuwa
ginaulidi udiyedi se nuwatulau.

6 Kaniyona ede buluma yona nuwanuwatu kabo tamowai
ye laeidi boita nige kana siga unai. Na tamowai yodi
nuwanuwatu Yaluwa ye kitahetetedi ne meta kabo ka-
lidiyena mauli yo nuwadaumwali.
7 Matawuwuna buluma yona nuwanuwatu meta Yaubada
kana waiunu, kaniyona ede Yaubada yona laugagayo nige
gonowana ye ginauliwatanidi yo taba nige ye kawakabiyeidi.
8 Na kaiteyadi buluma ne ye tanuwagaidi, siya nige
gonowana Yaubada nuwana se henamwa.
9 Iyamo komiu meta nige buluma ne ye tanutanuwa-
gaigomiu. Ena Yaubada Yaluwana ede kalimiuyena ye
miyamiya, kabo Yaluwa Tabuna ye tanuwagaigomiu. Na ena
kaiteya nige Keliso Yaluwana kalinawai, meta iya nige Keliso
yona.
10 Ena Keliso ede ye miyamiya kalimiuwai, meta bwagana
taumiu ne boiboitadi ba'aya debanaena, iyamo yaluwamiu
ne meta se maumauli matawuwuna ede Yaubada ye tolehe-
dudulaigomiuko.
11 Na ena Yesu boita unai tauhetolo'uyoina wa
Yaluwana ede ye miyamiya kalimiuwai, meta Keliso
tauhetolo'uyoina wa kabo hinage taumiu kabo se pwasa
ne ye hesilawasae'uyoidi iya Yaluwana unai. Yaluwana ne,
iya ede kalimiuyena ye miyamiya.
12 Unai, kagu kahao, kita nige buluma yona gigibwali guni-
naena, ede tabu yona henuhenuwa ne ta miyawatanidi.
13 Matawuwuna ena kwa miyawatanidi, meta kabo kwa
boita. Na ena Yaluwa yona gigibwali unai na buluma yona
laulau kwa hekaiyawasidi meta kabo kwa mauli nige kana
siga.
14 Kaniyona ede kaiteyadi siya Yaubada Yaluwana ye woy-
awoyaidi, meta siya Yaubada natunao.
15 Na komiu Yaluwa kwa hai'usei ne, nige ye haigomiu bena
kwa hemala heyayai tauhaina, ede kabo matamatausiyena
kwa miya doha beyabeyana wa. Na ye hegigibasiyeigomiu
kwa hemala Yaubada natunao. Na Yaluwana ne debanaena
ta yogasae ta wane, “Aba, Tamamai!”
16 Yaluwa Tabuna yo yaluwada se hededehemasalaha ede
kita Yaubada natunao.
17 Na ena kita Yaubada natunao, meta hinage yoda dudulai
ede kabo yona wasawasa ta hai, gonogonowana doha Keliso.
Na ena Keliso yona kamkamna unai ta kamkamnasagui meta
kabo hinage iya maiyada yona didiga ta hai.

Kamkamna yo didiga

18 Na ya nuwatui meta teina mahana ta unai kamkamna
saha udiyedi ta kamkamna ta meta nige se lakikalili, ena

taba ta hekaigonogonowaidi didiga saesaena matada ne unai
kabo ye masalahama ne unai.
19 Ginauli maudoidi Yaubada ye hetubudi wa meta se
nayanayakalili taba Yaubada natunao ye hetaumasalahadi.
20 Matawuwuna ginauli maudoidi meta se laoko Yaubada
yona hededeheyababa unai, nige se bom yodi nuwatuyena,
na Yaubada yona nuwatuyena. Se nayanayakalili taba
21 Yaubada natunao maiyadi yailihai yo didiga se hai na
taba nige se boita yo se pwasa.

22 Kabina ta kata meta huya maudoina ye laoma teina,
ginauli maudoidi ede se lepalepa doha waihiu labalaba
kamkamnana unai ye lepalepa.
23 Na nige se bom mo, na kita hinage nuwadaena ta lep-
alepa, na kita Yaubada uwayalayalahauna ta haiyako, iya ede
iya Yaluwana. Unai ta nayanayakalili bena taba Yaubada
yona hegigibasiyeida wa ye hemamohoiyei na tauda ta hi-
nage ye hehauhaudi.
24 Yaubada ye gilihaidako, iyamo yona hededehesunuma
maudoina sola nige ta hai ede ta nayanayai. Kainauya saha ta
kitadi yo ta haidiko wa meta nige gonowana ta nayaidi bena
kabo se laoma.
25 Na ena ginauli saha bena kabo ta hai na ta nayanayai,
meta bena nayana ta nayatautaubigai.

26 Na yoda basabasa udiyedi Yaluwa ye saguida. Kaniyona
ede nige kabina ta kata idohagi kabo Yaubada yona nuwatu
ta tapwalolowatanidi. Na Yaluwa yoda ye kaibwadadoudou
na yona hedehededе ne nige gonowana tamowai hesau ye
hededewatanidi.
27 Na Yaubada meta tamowai nuwadiyao kabidi ye
kata, yo Yaluwa yona nuwanuwatu hinage kabidi ye kata,
matawuwuna Yaubada yona tamowai hesabadi na Yaluwa
ye kaibwada meta Yaubada yona nuwatuyena.

28 Kabina ta kata ede saha ta hekalodi maudoidi Yaubada ye
hepaisowadi iya taugadosisiyeina yodi namwanamwa hesa-
bana, siya ede kaiteyadi iya yona nuwatu unai ye yoganeidi.
29 Kaiteyadi Yaubada kabidi ye katabagunako meta ye
nuwatunonohaidiko kabo kadi kao ye buidi na se lau Natuna
kana kao se hai. Unai kabo kana kahao maudoidi luwadiyena
iya ye hemala kadi taubaguna.
30 Na kaiteyadi ye nuwatunonohaidiko meta hinage ye
yoganeidi. Na kaiteyadi ye yoganeidi meta hinage ye tole-
hedudulaidi. Na kaiteyadi ye tolehedudulaidi meta hinage
ye toledi bena yona didiga saesaena unai kabo maiyanao se
miyagogoi.

31 Hage, nuwanuwatu ta udiyedi saha kabo ta hedede?
Ena Yaubada meta kita yoda tautolo, kaiteya kabo ye
hekaiyawasida?
32 Yaubada natukesekesegana nige ye kabihekahini na ye
mosegabaei maudoida hesabada. Idohagi to bena ginauli
maudoidi hinage nige gonowana ye kainauyaidi kalidaena?
Nige! Ye kainauyaida!
33 Kaiteya kabo lauhegilu ye ginauli Yaubada yona
kaisunuwa tamowaidiyao ne udiyedi? Nige hesau,
matawuwuna Yaubada ye tolehedudulaidiko.
34 Kaiteya kabo hekilaino ye moseidi udiyedi? Nige ta-
mowai hesau. Keliso Yesu ye boita na Yaubada iya ye het-
olo'uyoi, na iya meta Yaubada nimatutuna unai ye tutuli na
hesabada ye kaikaibwada Yaubada unai.
35 Na Keliso yona gadosisi unai kaiteya kabo ye tolehe-
suwalada? Bena polohe o pilipili o hewahewaiunu o hasa-
hasali o deha o kababoita ginaulidiyao o iyala kelepana?
36 Doha buka tabuna unai se kuli se wane,
“Kowa debamyena huya maudoina boita ka hekahekalodi.
Kai meta doha mamoe se woyaidi se laulau bena kabo se
unuhemwaloidi.” *(Same 44:22)*
37 Iyamo nige gonowana saha hesau ye tolehesuwalada! Ke-
liso iya taugadosisiyeida wa, unai ede ginauli maudoidi ta ta
saedikwakaliliyeidi.
38 Nuwagu ta ye bayao meta nige gonowana ginauli hesau
ye tolehesuwalada, nige boita o mauli, nige anelu o demoni,
nige teina huya ta ginaulidi o huya matada ne ginaulidi, o
gigibwali hesau,
39 nige yada ginaulidi o tanoubu ginaulidi, yo nige ginauli
saha hesau Yaubada ye ginaulidi ne luwadiyena bena kabo ye
tolehesuwalada Yaubada yona gadosisi unai, iya ede Keliso
Yesu yoda Guiyau unai ye hemasalaha wa.

9

Yaubada yona tamowai ye kaisunuwaidi

1 Keliso matanaena ya hededemamohoi, na Yaluwa Tabuna
nuwagu ta unai ye hemamohoiyei meta nige ya laulupolupo:
2 Yogu tamowai ne hesabadi na nuwagu ta ye yababakalili
yo ya nuwanuwatukalili.
3 Ya henuwakalili bena kehaguwao Dius tamowaidi taba
gilihai se lobai. Ena taba gonowana unai sagu se lobai, meta
ye namwa mo taba hesabadi na Yaubada ye kawagulaiyeigau
yo Keliso unai ye boligabaeigau. Iyamo nige gonowana.
4 Siya meta Isalaela tamowaidi. Yaubada ye
hegigibasiyeidi. Yona didiga ye hemasalaha udiyedi. Yona

talam ye ginaulidi kalidiyena yo laugagayo yo Numa Tabuna
unai taba'ohuina kabikabina yo yona hededehesunuma ye
moseidi.
5 Abelahama, Isako, yo Yakobo meta siya kadi mumugao,
na kalidiyena meta Keliso hinage buluma unai ye tubuma,
iya ede Yaubada na ginauli maudoidi kadi tanuwaga. Hede-
basae ye sae kalinaena nige kana siga. Mamohoi.
6 Nige gonowana ta hedede meta Yaubada yona hededе-
hesunuma kalidiyena wa ye kabihebekudi, matawuwuna
Isalaela kana isimulitao ne meta nige maudoidi siya Isalaela
tamowaidiyao mamohoidi.
7 Yo hinage Abelahama kana isimulitao ne meta nige mau-
doidi iya natunao mamohoidi. Doha kulikuli tabuna unai se
kuliyako,
"Kam isimulitao mamohoidi kabo Isako unai se tubuma."
(Genese 21:12)
8 Hedehededе ta kaniyona ede Abelahama natunao bu-
lumaena se tubuma wa meta nige maudoidi Yaubada natu-
nao, na yona hededehesunuma wawayadiyao Yaubada ye
kataidi siya Abelahama kana isimulitao.
9 Kaniyona ede hededehesunuma wa ye wane,
"Bolimai hesauna kabo Sala natuna loheya ye labasi."
(Genese 18:10,14)
10 Nige Sala ye bom mo *[Yaubada yona hededehesunuma
debanaena na natuna ye labasi]*, na Lebeka hinage. Natunao
godegode tamadi meta tamada Isako.
11-13 (11a) Huyana sola nige godegode wa ye labasidi o gin-
auli namwanamwana o yababana hesau se ginauli meta (12)
Yaubada wasa ye mosei Lebeka unai ye wane, "Natum tauba-
guna kabo kana taumulita yona heyayai tauhaina." *(Genese
25:23)* (13) Doha ede se kuliyako, "Yakobo ya gadosisiyei, na
Iso ya subu." *(Malakai 1:2-3)* (11b) Teina unai Yaubada yona
kaisunuwa wa unai yona nuwatu ye hemamohoiyei, doha ye
wane, Yaubada tamowai ye kaisunuwaidi meta nige tamowai
yodi paisowa debadiyena, na iya ye bom yona nuwatu unai.
14 Unai kabo saha ta hedede? Bena Yaubada yona
kaisunuwa ne nige se dudulai? Nige! Se dudulai!
15 Matawuwuna ye hededelau Mose unai ye wane,
"Kaiteya yogu katekamkamna unai meta iya kabo ya
katekamkamnaei,
yo kaiteya yogu sagu unai, iya kabo ya sagusagui." *(Es-
odo 33:19)*
16 Unai Yaubada yona kaisunuwa meta nige tamowai yodi
henuhenuwa yo yodi kaikaipate debadiyena na iya ye bom
yona katekamkamna debanaena.

17 Doha kulikuli tabuna unai Yaubada ye hededelau Palao
unai ye wane,
"Ya hetologo Aikupito yodi wasawasa, kaniyona ede bena
kowa kalimwai yogu gigibwali ya hemasalaha na hesagu
se hewasa tanoubu maudoina unai." *(Esodo 9:16)*
18 Unai, Yaubada kaiteya ye henuwa meta iya ye
katekamkamnaei, na yona hekasa unai tamowai hekadi
nuwadi ye hekwailolodi.

Yaubada iya tauhekasa

19 Nuwana kabo ku henamaiyeigau ku wane, "Unai kabo
idohagi to Yaubada sola ye hegiluda? Nige gonowana hesau
Yaubada yona nuwatu ye gudui!"
20 Na bena kowa kaiteya to ku kawabui Yaubada unai?
"Gonowana ginauli hesau ye hededelau tauginaulina wa
unai ye wane, 'Idohagi to doha teina ku ginauligau?'" *(Aisaiya
29:16)*
21 Gulewa tauginaulina yona dudulai meta gonowana
bwatano gwauna kesega unai gulewa udoi'udoi ye ginaulidi,
hekadi paisowa namwanamwadi hesabadi na hekadi moso-
moso kaba'usa'usa.
22 Gonogonowana doha, Yaubada yona dudulai ede bena
yona kouyalayala yo yona gigibwali ye hemasalahadi. Ta-
mowai hekadi Yaubada ye kouyalayalaidi na se laulau kadi
heyababa hesabana. Iyamo ye nayatautaubigakalili ka-
lidiyena.
23 Hinage ye henuwakalili bena yona didiga saesaena
ye hemasalaha, na yona didiga kabakitalobaina ede yona
katekamkamna tamowai udiyedi, siya ede ye kabinonohaidi
yona didiga hesabana.
24 Kita hinage Yaubada yona yoga tamowaidiyao ne
luwadiyena, nige bena Dius se bom mo, na Dagela tamowaidi
hinage.
25 Doha Hoseya yona kulikuli unai Yaubada ye hededeyako
ye wane,
"Kaiteyadi siya nige yogu tamowai kabo ya kataidi ede yogu
tamowai,
yo tamowai nige ya gadosisiyeidi wa meta kabo ya gado-
sisiyeidi." *(Hoseya
2:23)*
26 Hinage ye wane,
"Beyabeyana Yaubada ye hededelau udiyedi ye wane,
'Komiu nige yogu tamowai!',
iyamo kabakulihemasalaha kesekesegana ne unai kabo se
kataidi
siya Yaubada maumaulina natunao." *(Hoseya 1:10)*

27 Aisaiya kalinana lakilakina unai na Isalaela hedehed-
ededi ye hedehedede ye wane,
“Bwagana Isalaela tamowaidi se badokalili doha salagom-
gom nagalina,
iyamo hisahisadi mo Yaubada kabo ye gilihaidi.
28 Matawuwuna Guiyau kabo tanoubu ta tamowaidi ye heki-
lainodi
ma sagenana yo nige hededebuibuina hesau.” *(Aisaiya 10:22-23)*
29 Ede doha Aisaiya ye hededeyako wa ye wane,
“Ena taba Guiyau Gigibwali Saesaekalilina kada isimulitao
tamowaidiyao hekadi nige ye kabitoledi
meta kita kabo gonogonowana doha magai Sodoma yo
Gomola.” *(Aisaiya 1:9)*

Tolehedudulai tauhaina

30 Unai kabo saha ta hedede? Dagela tamowaidi siya nige se modekalili bena taba laulau dudulaidi se miyawatanidi, iyamo yodi sunuma debanaena ede Yaubada ye tolehedudulaidi iya kalinawai.
31 Na Isalaela tamowaidi siya laugagayo ne se kaipate bena se miyawatawatani, iyamo tolehedudulai ne meta nige se hai.
32 Idohagi to nige se hai? Matawuwuna ede nige yodi sunuma unai na tolehedudulai se wasewasenei, na siya yodi laulau mo udiyedi se kaipate bena se hai. Ede kabakalabesibesi wekuna unai se kalabesibesi,
33 doha kulikuli tabuna unai ye wane,
“Kwa kita ne, Saiyona unai weku hesau ya tole
iya tamowai tauhekalabesibesidi
yo iya kabo tamowai ye kosohebekudi.
Iyamo kaiteya iya ye sunumaei meta taba nige ye hemwadine.” *(Aisaiya 8:14 yo 28:16)*

10

1 Kagu kahao, yogu henuwalakilaki yo yogu tapwalolo Yaubada unai Isalaela hesabadi ede taba kabihemauli se hai.
2 Gonowana ya hededehemasalahadi meta Yaubada se henuwakaliliyei, iyamo nige nuwatulobaina hesau kalidiyena.
3 Tolehedudulai Yaubada unai ye laoma ne nige se nuwatulobai na se kaipate bena se bom se tolehedudulai'uyoidi, na nige se modelau Yaubada yona tolehedudulai unai.
4 Laugagayo yona kabagehe ede Keliso. Unai ede tausunuma maudoidi gonowana tolehedudulai se hai.
5 Mose ye hededehemasalaha meta idohagi kabo tolehedudulai ta hai laugagayo debanaena, ye wane,

"Kaiteya laugagayo maudoidi ta ye miyawatani-namwanamwaeidi kabo mauli ye hai." *(Lewitikasi 18:5)*

6 Na tolehedudulai sunuma debanaena wa kulikuli tabuna hedehededena ye hedede ye wane,

"Tabu nuwamyena ku wane, 'Kaiteya kabo ye sae galewa'" bena kabo Keliso ye hai na ye dobiyeiyama?

7 Yo,

"tabu ku wane, 'Kaiteya kabo ye dobi tanoubu guni-molosina ne unai'" *(Dutelonomi 30:13)*

na tauboiboita udiyedi Keliso ye baheisiniyama?

8 Na hage, saha ye hedede?

"Hedehedede wa iya ede dedekam ne unai. Iya ede kawam ne unai yo nuwam ne unai." *(Dutelonomi 30:14)*

Teina hedehedede ta meta sunuma wasana, iya ede ka hewa-hewasa'usei ta.

9 Kaniyona ede, ena taba kawamyena ku hedede ede Yesu iya Guiyau, na nuwamyena ku kawamamohoi meta tauboiboita udiyedi na Yaubada ye hetolo'uyoi, kabo ye gilihaigo.

10 Kaniyona ede nuwamyena meta ku kawamamohoi na tolehedudulai ku hai, na kawamyena ku hededehemasalaha na gilihai ku lobai.

11 Doha kulikuli tabuna ye wane,

"Kaiteya Guiyau ye sunumaei meta taba nige ye hemwa-dine." *(Aisaiya 28:16)*

12 Kaniyona ede Dius yo Dagela tamowaidiyao meta nige yodi udoi hesau. Guiyau kesegana ne meta maudoidi yodi Guiyau, na tauyogasae iya unai maudoidi ne ye kainauyakaliliyeidi.

13 Doha kulikuli tabuna ye wane,

"Kaiteyadi se kaibwada sagu hesabana Guiyau unai meta kabo ye gilihaidi." *(Yoela 2:32)*

14 Na idohagi kabo se yogasae iya unai ena nige se sunumaei? Na idohagi kabo iya se sunumaei ena wasana nige se lapui? Na idohagi kabo wasana se lapui ena nige tamowai hesau ye lauguguya kalidiyena?

15 Na idohagi kabo se lauguguya kana siga ena Yaubada ye hetamalidi? Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane,

"Huyana wasa namwanamwana se baheiyama meta ta hailobaidi ma gwauyalada."** *(Aisaiya 52:7)*

16 Iyamo nige Isalaela tamowaidiyao maudoidi wasa namwanamwana ta se kawakabiyei. Doha Aisaiya ye wane,

---

** **10:15:** *"Huyana wasa namwanamwana se baheiyama meta ta hailobaidi ma gwauyalada."* Paulo Aisaiya yona kulikuli ye katai na ye kuli, "Wasa namwanamwana taubaheiyamana kaedi ne se namwakalili." Lausoisoi unai hedehededе ta kaniyona ka kuli.

"Guiyau, kaiteya meta yoma wasa ta ye kawamamohoiyei?" *(Aisaiya 53:1)*

17 Unai, sunuma yona kabalaoma ede wasa namwanamwana lapuina unai, na wasa namwanamwana yodi kabalapuina ede ena tamowai hesau Keliso wasana ye hededehemasalaha kalidiyena.

18 Kabo ya henamai, Dius tamowaidi wasa ne se lapui e nige? Se lapuiyako! Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane,

"Kalinadi ye laoko tanoubu maudoina unai
na yodi hedehededе meta tanoubu tehagehegehena ne udiyedi se lapuiyako." *(Same 19:4)*

19 Kabo ya henamai'uyo, nuwana Isalaela nige se nuwatulobai? Se nuwatulobai! Mose ye hededeyako ye wane,

"Boda hekadi siya nige yogu tamowai kabo ya saguidi na unai ya sinaligomiu,
na namwa saha kalidiwai ne kabo kwa kaipatebayao bena hinage kwa hai,
yo tamowai hekadi, siya nige nuwatulobai kalidiyena, na yogu kabi se namwa udiyedi
na unai kabo ya hekouyalayalagomiu na kwa kouyalayalaeigau." *(Dutelonomi 32:21)*

20 Yo Aisaiya ma nuwabayaona na *[Yaubada kalinana]* ye hededehemasalaha ye wane,

"Tamowai nige se waseneigau, iyamo se lobaigau.
Nige se kaibwada bena se kitagau, iyamo ya bom ya hemasalaha'uyoigau kalidiyena." *(Aisaiya 65:1)*

21 Na kabo Isalaela hedehedededi hesau Aisaiya ye hededehemasalaha ye wane,

"Mayadai maudoina nimagu ya hele lelaedi tamowai kalidiyena,
iyamo se kawayagala yo nuwadi se kwailolokalili." *(Aisaiya 65:2)*

11

Isalaela tamowaidi hisa mo mauli se lobai

1 Hage ya henamai'uyo: Idohagi, Yaubada yona tamowai Isalaela ye subudi? Nige! Matawuwuna ede yau hinage Isalaela tamowaina, Abelahama kana isimulita yo Beniyamina bodana unai ya laoma.

2 Yaubada yona tamowai siya haedi beyabeyana ye kaisunuwaidiko wa meta taba nige ye subudi. Kulikuli tabuna unai peloweta Eliya wasana saha se kuliyako wa sola kwa nuwatui. Isalaela tamowaidiyao yodi laulau debadiyena ede ye hetalapililau Yaubada unai ye wane,

3 “Guiyau, yom peloweta meta se unuhemwaloidiko yo
yom kaitalasam miladiyao se hetatagwaligwalidi. Na yau
meta yom peloweta gehegehena ede, na se kaipate bena se
unuhemwaloigau.” *(1 Kin 19:10,14)*
4 Na Yaubada ye hededebuilau kalinawai meta saha? Ye
wane,
“Tamowai badona 7,000 meta ya tolehesuwaladiko, siya
meta nige huya hesau unai se tulibono Baala kalinawai.”
(1 Kin 19:18)
5 Gonogonowana doha, teina huya ta unai meta Yaubada
yona kabinamwa debanaena ede Isalaela tamowaidiyao
hisahisadi mo ye kaisunuwaidi.
6 Na ena yona kabinamwa debanaena, meta nige gonowana
ta wane, yodi miyamiya namwanamwadi debadiyena. Ena
taba yodi miyamiya debadiyena, meta nige gonowana ta
hedede bena Yaubada yona kabinamwa debanaena *[na ye
kaisunuwaidi.]*
7 Unai kabo saha ta hedede? Isalaela tamowaidiyao
hisahisadi mo tolehedudulai se wasewasenei wa se lobai,
na maudoilaki meta nige. Na siya haedi Yaubada ye
kaisunuwaidi wa meta ye tolehedudulaidi kalinawai. Na
hekadiyo meta se nuwakwailolokalili.
8 Doha kulikuli tabuna unai se kuli,
“Yaubada meta siya nuwadi ye heyauyauledi,
matadiyao ye hegibugibudi na nige gonowana saha
hesau se kita,
yo beyadiyao ye hekolakoladi na nige gonowana saha
hesau se lapui,
beyabeyana unai ye laoma ee teina.” *(Dutelonomi 29:4,
Aisaiya 29:10)*
9 Yo Dawida ye wane,
“Taba kadi kai hatahatana** ne ye hemala kabasipwaidi
yo yodi kabakalabesibesi
yo hekilaino yodi kabalobaina.
10 Taba matadiyao se gaugau na unai kabo nige saha se kita
na pilipili unai dageladiyao ne ye kaiheyouyoudi.” *(Same
69:22-23)*

Dagela tamowaidiyao Yaubada ye hemwalaedi kana bodao udiyedi

11 Na ya henamai'uyo: Idohagi, se kalabesibesi na se beku
ede nige gonowana namwanamwa se lobai'uyoi? Nige!
Gonowana kabo namwanamwa se lobai! Iyamo teina yodi

** **11:9:** *Kai hatahatana* meta heyaheyasoni, kai yodi hepahepaisowana ye hetala. Doha se mahimahihi yo se kaitalasamyeidi yodi koitau udiyedi.

laupwanolakilaki ta debanaena ede kabihemauli ye masala-
halau dagela tamowaidiyao udiyedi na unai kabo Isalaela
tamowaidi Yaubada ye sinalidi.
12 Teina yodi laupwano ta kaniyona ede tanoubu mau-
doina ta yodi namwanamwa, yo yodi beku ne kaniyona
ede dagela tamowaidiyao yodi namwanamwa. Na taba
huya matadaena Isalaela tamowaidi maudoidi se nuwabui
na se uyoma Yaubada unai, meta kabo namwanamwa yona
laki doha saha ye masalahalaoma tanoubu maudoina ta
kalidiyena?
13 Teina kabo ya hededelaowa komiu dagela tamowaidiyao
kalimiuyena. Yau meta apostolo Yaubada ye kaisunuwaigau
dagela tamowaidiyao hesabamiu. Yogu paisowa ta unai ya
gwauyalakalili.
14 Na ya henuwakalili taba yogu tamowai ya henuwahe-
saedi, na unai kabo hekadi ya saguidi na mauli se lobai.
15 Matawuwuna ede, huyana Yaubada Isalaela ye
miyadagedagelaedi meta tanoubu ta tamowaidi Yaubada
maiyadi se uyoma se miyakesega. Na yona hai'uyoidi ne
unai meta kabo saha? Kana kao kabo doha boita unai se
mauli'uyo.
16 Ena witi haibagunana pwalawana tupwana
kaitalasamna ye lau Yaubada unai meta pwalawa maudoina
ne Yaubada yona. Yo ena olibe kaiwana lamna se namwa,
kabo lagana maudoidi ne se namwa.**
17 Komiu dagela tamowaidiyao meta doha olibe nukula
lagana. Olibe kaiwana namwanamwana wa lagana hekadi
Yaubada ye gasihaidi na ye hekinihekawagomiu kaiwana ne
unai, ede lagana hekadiyo wa maidamiu lamna ne udiyedi
yomi bayao kwa hai.
18 Laga ye gasihaidi wa debadiyena tabu ku nuwasaesae,
matawuwuna kowa nige kaiwa ne lamna tauhebayaona, na
lamna ne kowa ye hebayaogo.
19 Nuwana kabo ku wane, “Laga wa ye gasihaidi
matawuwuna ye henuwa bena yau ye hekinihekawagau.”
20 Mamohoi. Na taba ku nuwatulobai meta siya nige
se kawamamohoi na debanaena Yaubada ye gasihaidi, na
kowa sunuma mo debanaena ku tolokesegai. Unai tabu ku
nuwasaesae na bena ku matausi,

** **11:16:** *Pwalawa* yo *olibe kaiwana* heyaheyasonidi ta udiyedi Paulo Isalaela tamowaidi ye hetaladi. Pwalawa se kaitalasamyei yo kaiwa lamdi wa, siya ede kadi mumuga Abelahama, Isako yo Yakobo, siya Yaubada tausunumaeina. Na pwalawa maudoina ne yo kaiwa lagana maudoidi ne meta kadi isimulitao. Buka Tabuna unai kulikuli se bado Isalaela se heyaheyasoniyeidi olibe kaiwana unai. Hedehedede *Yaubada yona* yo *se namwa* ne meta hedehedede kesega kalina Giliki yo Dimdim udiyedi, iya ede *holy*. Tabu hededehemasalahana ku hasili.

21 matawuwuna Yaubada kaiwa laganao mamohoidi wa ye
gasihaidi, unai kabo kowa hinage gonowana ye gasihaigo.

22 Unai bena Yaubada yona kabinamwa yo yona kouyalay-
ala ku nuwatuidi. Taubeku wa ye kouyalayalaidi, na yona
kabi se namwa kowa kalimwai, ena taba yona kabinamwa
unai ku miyakesegai. Na ena ku miyasuwalaei, kabo ye
boligabaego.

23 Na siya ena se nuwabui na se sunuma Yaubada
unai, kabo ye tolehepatu'uyoidi olibe kaiwana ne unai,
matawuwuna iya gonowana ye haidi na ye hepatu'uyoidi.

24 Taba nige tamowai hesau olibe nukula lagana ye
hekinihekawalaei yona olibe kaiwana namwanamwana
unai. Iyamo komiu olibe nukula laganao, na Yaubada ye
haigomiu ye hekinihekawalaeigomiu yona olibe kaiwana
namwanamwana unai. Unai Yaubada ye nonohakalili bena
olibe namwanamwana laganao wa ye tolehepatu'uyoidi yodi
kabalaoma kaiwana wa unai.

Isalaela maudoidi kabo gilihai se lobai

25 Na kagu kahao, teina nuwanuwatu saesaena ta ya
henuwa bena kabina kwa kata. Kabo nige gonowana kwa
nuwasaesaegaibu. Nuwanuwatuna ede, Isalaela tamowaidi
hekadi se nuwakwailolo meta kana siga ee dagela tamowaidi
yodi patulaoma Keliso unai ne badodi ye lobai.

26 Kabo Isalaela tamowaidi maudoidi gilihai se hai doha
kulikuli tabuna unai se kuli,

"Taugilihai kabo Saiyona unai ye laoma.
Iya kabo Yakobo kana isimulita udiyedi kawayagala
maudoina ye haigabaei.

27 Teina meta yogu talam ya hededehesunumaeiyako ka-
lidiyena
na kabo ye laoma ye mamohoi, huyana yodi yababa ya
nuwatugabaeidi ne unai." *(Aisaiya 59:20-21, 27:9,
Yelemaiya 31:33-34)*

28 Isalaela tamowaidi se bado siya wasa namwanamwana
tauhewaiununa, na unai komiu namwanamwa kwa lobai.
Iyamo siya Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi na kadi
kulutubu wa debadiyena ede siya Yaubada yona gadosisi
tamowaidi,

29 matawuwuna Yaubada yona kainauya yo yona yoga
meta nige gonowana ye haigabaei kalidiyena.

30 Beyabeyana komiu Yaubada kwa kawayagalaei, na
Isalaela yodi kawayagala debanaena ede komiu Yaubada ye
katekamkamnaeigomiu.

31 Na teina huya ta yodi kawayagala unai meta siya hinage
kabo yona katekamkamna se lobai komiu yona katekamkam-
naeigomiu ne debanaena.
32 Matawuwuna Yaubada meta tamowai maudoidi yodi
kawayagala unai ye kabihekahinidi, na unai bena kabo mau-
doidi ye katekamkamnaeidi.

Yaubada hedebasaena
33 Mamohoikalili! Yaubada yona sibasiba yo yona sonoga
wasawasadi se gabwatumkalili,
yona hekasa meta nige gonowana ta nuwatulobaidi,
yo yona laulau nige gonowana ta hededehemasalahadi.
34 “Kaiteya kabo Guiyau yona nuwanuwatu kabidi ye kata?
Yo kaiteya kabo iya tauhededehesibasibana?” *(Aisaiya 40:13)*
35 “Na kaiteya bena kainauya ye mosei Yaubada unai,
na Yaubada kabo iya ye hemaisa'uyoi?” *(Yobi 41:11)*
36 Matawuwuna ginauli maudoidi iya unai se tubuma, yo
iya debanaena ede se miyamiya, yo kabo se seuyo
kalinawai.
Hedebasae nige kana siga ye sae iya kalinawai. Mamo-
hoi!

12

Kaitalasam maumaulidi
1 Unai, kagu kahao, ya kaibwadalakilaki kalimiuyena
taba Yaubada yona katekamkamna debanaena, taumiu kwa
mose'uyoidi se hemala kaitalasam maumaulidi yo a'adi**
yo Yaubada ye kitahenamwadi. Teina meta yomi taba'ohu
kabikabina mamohoina.
2 Tabu tanoubu ta miyamiyana kwa miyawatanidi,
na Yaubada kwa talamyei na bena yomi nuwanuwatu
ye hehauhaudi na ye buigomiu kwa hemala tamowai
hauhaudi. Kabo gonowana ginauli maudoidi kwa kitalobaidi
na Yaubada yona nuwatu kwa nuwatulobai, iya ede ye
namwakalili yo kitakitana ye namwa yo ye dudulaikalili.
3 Yaubada yona kabinamwa unai paisowa saha ye leyama
wa debanaena kabo komiu kesega kesega ya hededelaowa
kalimiuwai: Tabu kwa kitahesaekaliliyeigomiu, na yomi
nuwanuwatu dudulaidi udiyedi hekasa kwa ginauli na kwa
kitalau sunuma nowonowoina saha Yaubada kalinawai kwa
hai wa unai.
4 Kita kesega kesega tauda ne meta kesega, na unai yauda
se bado. Na yauda kesega kesega ye bom yona paisowa.

** **12:1:** *A'adi* meta Dimdimyena se kuli, *holy*. Tabu hededehemasalahana ku hasili.

5 Gonogonowana doha, kita ekalesiya ta bado, iyamo Keliso
unai ta hemala tau kesega, na yau maudoidi ne se haihaisa-
gusagu'uyoidi.
6 Yaubada yona kabinamwa unai yoda kainauya udoi'udoi
ye haidima. Ena tamowai hesau yona kainauya ede hededede-
peloweta, meta bena yona sunuma nowonowoina unai ye
hepaisowa.
7 Ena yona kainauya ede haisagusagu, meta bena ye haisa-
gusagu. Ena iya taulauhekata, meta bena ye laulauhekata.
8 Ena iya tauhededehebayao, meta bena tamowai
nuwadiyao ye hededehebayaodi. Ena yona kainauya
ede tamowai ye sagusaguidi yona gogo udiyedi, meta
bena ye kaikainauya ma nuwamamohoina. Ena iya
tauwoyawoya, meta bena ye woyawoyanamwanamwa. Ena
yona kainauya ede katekamkamna, meta bena ye hepaisowa
ma gwaugwauyalana.

Gadosisi miyamiyana

9 Bena gadosisi mamohoina unai kwa gadogadosisi.
Yababa kwa subu na laulau namwanamwadi kwa
kabihekahinidi.
10 Ma kami kahao kwa haigadogadosisi'uyoigomiu. Ta-
mowai hekasisidi ye sae na kabo komiu.
11 Taba kwa taubiga yomi paisowa udiyedi na tabu kwa
kabikabikwaikwailolo. Yaubada yona kwa paisowa ma
nuwakohihaimiu.
12 Yomi midi Yaubada unai ne debanaena bena kwa
gwauyala. Huyana pilipili kwa hekalo meta bena kwa nay-
atautaubiga. Yomi tapwalolo udiyedi bena kwa tolokesegai.
13 Yaubada yona tamowai ena se henuwasagu meta bena
kwa saguidi. Yogayogaisini kabikabidi kwa miyamiyaeidi.
14 Tauhewaiunugomiu kwa hededehenamwadi. Tabu hed-
edeheyababa kwa tole kalidiyena, na bena kwa hededede-
henamwadi.
15 Ena tamowai se gwauyala meta maidamiyao kwa
gwauyala, na ena se siyayau meta maidamiyao kwa siyayau.
16 Tamowai maidamiyao bena nuwadaumwaliyena kwa
miya. Tabu kwa nuwasaesae, na taba kwa nuwatalam bena
tamowai se kitadobidobiyeidi ne kwa labinidi. Tabu kwa
kitahesae'uyoigomiu bena kwa katakalili.
17 Ena tamowai hesau yababa ye ginauli kalimiuwai meta
tabu kwa haigum. Taba yomi laulau se namwa tamowai
maudoidi matadiyena.
18 Ena gonowamiu, bena yomi tupwa kwa ginauli na
tamowai maudoidi maidamiyao nuwadaumwaliyena kwa
miya.

19 Kehaguwao, tabu kwa haigum, na kwa tolegabaei
Yaubada yona kouyalayala unai, matawuwuna Yaubada
yona hedehedede se kuliyako, ye wane,
"Haigum meta yau yogu, yau kabo yona yababa ne
maisana ya mosei." *(Dutelonomi 32:35).*
20 Na ye wane,
"Ena kam waiunu ye hasali meta kai ku mosei ye kai,
na ena gadona ye magu meta waila ku mosei ye numa.
Saha ku ginauli ta unai kabo ye nuwatulobai na ye mwa-
dine."** *(Hededesonosonoga 25:21-22)*
21 Tabu yababa ye saedikwaigo, na bena miyamiya
namwanamwadi udiyedi yababa ku saedikwaei.

13

Gabemani bena ta kawakabiyeidi

1 Tamowai maudoidi bena yodi gabemani se kawak-
abiyeidi, matawuwuna yodi gigibwali meta Yaubada unai ye
laoma na yodi kabaloina gigibwalina ne meta Yaubada ye
moseidi.
2 Unai ena kaiteya tauloina ye kawayagalaeidi meta
Yaubada saha ye hetubu wa ye kawayagalaei. Na kaiteyadi
teina laulau ta se ginaulidi ne, unai meta se bom kadi
heyababa se ginauli.
3 Matawuwuna tamowai yodi laulau se dudulai, siya nige
gonowana tauloina ne se matausiyeidi. Na kaiteyadi yodi
laulau se yababa meta kabo se matausi. Unai, ena nige
ku henuwa bena tauloina ku matausiyei meta bena yom
miyamiya se dudulai, unai kabo ye kawanamwanamwaeigo.
4 Matawuwuna iya Yaubada yona taupaisowa yo kowa yom
namwanamwa tauginaulina. Na ena yababa ku ginauli, bena
ku matausi, kaniyona ede kabahekamkamna gigibwalina
kalinawai ne nige ye haigaibui. Iya meta Yaubada yona, yo
yona kouyalayala tauhemasalahana, na hekamkamna kabo
ye tole yababa tauginaginaulidi kalidiyena.
5 Unai taba tauloina ta kawakabiyeidi, nige bena
hekamkamna matausiyeina debanaena, na hinage nuwada
ye hekatada ede kawakabi laulauna meta ye dudulai.
6 Teina hinage debanaena ede takisi kwa toletole, kaniyona
ede gabemani ne Yaubada yona taupaisowa na mahana mau-
doina se talamyei yodi paisowa hesabana.

** **12:20:** *Kabo ye nuwatulobai na ye mwadine:* Paulo yona kulikuli unai buka wa ye katai ye kuli ede, *Kabo ginaha kalakalasidi kuluna kewana ne unai ku gwawuidi.* Hedehedede ta kaniyona ede lausoisoi unai ka kulihemasalaha.

7 Gabemani yodi taupaisowa maudoidi ne yodi dudulai
unai na ena saha se henuwa bena kalimiuyena se hai meta
bena kwa moseidi. Ena takisi, kabo takisi kwa moseidi. Ena
ginauli saha hesau maisana, bena maisana ne kwa moseidi.
Ena hekasisi, bena kwa hekasisiyeidi. Ena hedebasae, bena
kwa hedebasaeidi.

Gadosisi meta laugagayo maudoidi tauhemamohoiyeidi

8 Tabu kami hagahaga hesau ye miya huyana ye loha, na
hagahaga kesega nige gonowana ye gehe ede ta haigadogado-
sisi. Kaniyona ede, ena hesau kana kaha ye gadosisiyei, meta
unai kabo laugagayo maudoidi ne ye miyawatanidi.
9 Laugagayodi ede,
"Tabu ku ganawali," *(Esodo 20:14)*
"Tabu ku kaikaiunu," *(Esodo 20:13)*
"Tabu ku kaiwahali," *(Esodo 20:15)*
"Tabu kam kaha hesau yona gogo saha hesau ku gadosisi-
gaibui," *(Esodo 20:17)*
**
yo hinage laugagayo saha hekadiyo, meta teina laugagayo
kesega ta unai ye kabigogoidi, iya ede,
"Helem taumiya ku gadosisiyei doha ku bom ku gado-
sisiyei'uyoigo." *(Lewitikasi 19:18)*
10 Gadosisi nige gonowana helena taumiya ye hekamkamna.
Tenem debanaena ede gadosisi meta laugagayo maudoidi ne
tauhemamohoiyeidi.

Gilihai mayadaina hesabana bena ta nonoha

11 Unai gadosisi miyamiyadi ta kwa miyawatanidi,
matawuwuna teina huya ta bena kwa nuwatulobai na
yomi keno unai kwa kenotoloma. Matawuwuna ede yoda
huyasunuma huyana bagubagunana unai na ye laoma meta
gilihaida mayadaina ne ye hanahanaumako.
12 Boniyai nige bayaona kabo ye gehe na mayadai ede ye
hanahanauma. Unai taba masigili miyamiyadi ta tolehe-
suwaladi na dawaya yona iyala gogodiyao udiyedi ta henono-
hada.
13 Bena yoda miyamiya se namwa doha mayadaiyena ta
miyamiya. Tabu gwauyala yauyauledi udiyedi ta modemod-
egaibu yo tabu ta numanumayauyaule, tabu laulaubikibiki
kabikabidiyao udoi'udoi ta ginaginaulidi, tabu haihewahe-
waiunu yo kaikalomagigili udiyedi ta miyamiya.

** **13:9:** Laugagayo ne hinage Dutelonomi 5:17-21udiyedi se kuli.

14 Na bena yoda Guiyau Yesu Keliso yona miyamiya kwa
miyahemasalahadi** na tabu yomi nuwanuwatu bena ido-
hagi kabo buluma yona gadosisi yabayababadi kwa ginauli-
watanidi.

14

Tausunumabasabasa bena ta saguidi

1 Tamowai yona sunuma ye basabasa bena kwa talamyei
ye laowa kalimiuyena, na tabu kwa haikawayagala yona
nuwatulobai yo yona laulau ne debadiyena.
2 Tamowai hesau yona sunuma unai meta gonowana kai
maudoidi *[yo suisui bulumadi]* ** ye kaidi, na hesau ne yona
sunuma unai ye basabasa, ede kaigaibu mo kabo ye kaidi.
3 Kai maudoidi taukaidi ne meta tabu taukaidabudabu
ne ye kitadobidobiyei. Hinage taukaidabudabu ne tabu
kai maudoidi taukaidi ne ye kitaheyababa, matawuwuna
Yaubada meta iya ye kitahenamwa.
4 Kowa kaiteya to bena tamowai hesau yona heyayai
tauhaina ku kitahekasa? Kana tanuwaga kabo yona ye hineli
ede saha ye ginaulidi ne se namwa o nige. Na Guiyau kabo ye
kitahenamwa, matawuwuna Guiyau gonowana yona laulau
ye tolehedudulaidi na ye kitahenamwa.
5 Tamowai hesau meta mayadai kesega ye kitahe-
saekaliliyei** na kabo mayadai hekadiyo, na hesau
kalinawai ne mayadai maudoidi ne gonogonowadi. Unai
tamowai kesega kesega taba yona nuwatulobaiyena na ye
bom yona ye hineli na unai ye tolobayao.
6 Kaiteya mayadai kesega ye kitahesaei meta unai Guiyau
ye hekasisiyei. Kaiteya kai maudoidi taukaidi ne meta
Guiyau hekasisina debanaena na kai ne ye kaidi na lautokidi
ye mosei Yaubada unai. Na taukaidabudabu ne Guiyau heka-
sisina debanaena ye kaidabudabu, na iya hinage Yaubada ye
lautokiyei.
7 Matawuwuna ma maumaulida ta nige bena ta bom
hesabada, na ta boita meta nige ta bom hesabada.
8 Ma maumaulida ta meta Guiyau hesabana, yo ta boita
hinage Guiyau hesabana. Unai ma maumaulida o ta boita
meta kita Guiyau yona.

** **13:14:** *Guiyau Yesu Keliso yona miyamiya kwa miyahemasalahadi:* Nuwanuwatu ta Paulo ye heyaheyasoniyei kaleko unai na ye kuli, *Guiyau Yesu Keliso unai taumiu kwa sumadi.* ** **14:2:** *Suisui bulumadi:* Magai Loma unai nige tausunuma maudoidi meta suisui bulumadi se kaitalasamyeidi koitau udiyedi, na kabo se kaidi o se lokuneidi maketi udiyedi. Nuwanuwatu ta hedehededena Paulo hinage ye kuliyako 1 Kolinito 8:1-13 yo 10:14-33udiyedi. ** **14:5:** *Mayadai kesega ye kitahesaekaliliyei* kaniyona meta mayadaina ne ye hedede ede iya Yaubada yona mayadai na ye hekasisiyei.

9 Teina debanaena ede Keliso ye boita na ye uyoma ye
mauli'uyo, na unai kabo ye hemala tauboiboita yo tauy-
awayawasi yodi Guiyau.
10 Na idohagi to kam kaha ku kitahekasa? Yo ye saha to kam
kaha ku kitadobidobiyei? Matawuwuna kita maudoida meta
Yaubada yona hekasa mayadaina unai kabo ye kitahekasada.
11 Doha se kuliyako wa ye wane,
“Guiyau ye bom yona mauli unai ye hededekaigwala ye
wane,
‘Tuli maudoidi kabo mataguyena se tulibono,
yo memena maudoidi kabo se hededehemasalaha ede
yau Yaubada.’ ” *(Aisaiya 45:23)*
12 Ede kesega kesega kabo ye bom yona hededehemasalaha
ye ginauli Yaubada unai.
13 Unai taba haikitakitahekasa ne ta hekaiyawasidi. Na
bena yoda nuwahineli ta ginauli kabo taba nige kada kaha
hesau yona kabakalabesibesi yo yona kabaheduna ta tole.
14 Guiyau Yesu debanaena ede kabina ya katakalili kai
maudoidi udiyedi meta nige hesau ye biki. Iyamo, ena
tamowai hesau ye hedede ede kai hesau nige ye a'a, meta
tamowaina ne kalinawai kai ne ye biki.
15 Ena kai saha yom kaina ne debanaena ede kam kaha
nuwana ku heyababa na ye nuwanuwatukalili, meta ye
hemasalahago ede nige gadosisi unai ku miyamiya. Tabu
kai saha yom kaina ne unai kam kaha ne yona sunuma ku
heyababa, kaniyona ede iya hinage hesabana Keliso ye boita.
16 Yom kaikai ne unai tabu solasola hesau ku tole na unai
kai saha ku hedede ede ye namwa ne bena se hedede ede ye
yababa.
17 Matawuwuna Yaubada yona basileiya unai, ta kaikai yo
ta numanuma ne nige se saekalili, na miyamiya dudulaina
yo nuwadaumwali yo gwauyala Yaluwa Tabuna unai meta se
saekalili.
18 Ena doha teina tamowai hesau Keliso yona ye paisowa,
kabo Yaubada yo tamowai iya se kitahenamwa.
19 Unai taba yoda kaipatelakilaki ede bena nuwadaumwali
ta ginauli na ma kada kahao ta haihebahebayao'uyoida.
20 Tabu kai debanaena na Yaubada yona paisowa ne kwa
hetatagwaligwali. Kai maudoidi ne se a'a, na saha ye yababa
ede ena kai saha yomi kaina ne unai kami kaha kwa hekal-
abesibesi.
21 Ye namwa mo taba tabu suisui hesau bulumana kwa kai
o waina kwa numa o ginauli saha hesau kwa ginauli na unai
kami kaha hesau yona kababeku kwa ginauli.
22 Unai yom kawamamohoi saha teina ginaulidiyao ta
udiyedi meta bena ku nuwatuhekahinidi kowa yo Yaubada

kalimiuyena. Ginauli saha ta kitahenamwadi ne, ena nige se
hemala kabahegiluda, meta gonowana ta gwauyala.
23 Ena tamowai nuwana ye labulabui na ye kaikai, meta
giluna ede ye bom kalinawai, matawuwuna ede saha unai
ye kawamamohoi wa meta nige ye hemuliwatani. Na ena
laulau saha hesau ku ginauli na yom kawamamohoi ede nige
ye dudulai, meta ku ba'aya.

15

1 Kita sunuma unai taubayao ne tabu ta bom mo ta
nuwatu'uyoida na taba sunuma unai taubasabasa ne ta
saguidi.
2 Kita kesega kesega taba kada kahao ta nuwatuidi yodi
namwanamwa hesabana na unai kabo ta hebayaodi.
3 Matawuwuna Keliso hinage nige ye bom ye nuwatu'uyoi,
doha iya yona hedehedede se kuliyako,

"Kowa tauhededeheyababago yodi hededeheyababa wa se
talu kaliguwai." *(Same 69:9)*

4 Kulikuli tabudi hedehedededi doha teina meta nabada wa
unai se kulidi na udiyedi se hekatada bena ta tolobayao, yo
se hededehebayaoda. Na unai kabo gonowana ta nayatau-
taubiga Yaubada yona hededehesunuma hesabadi.

5 Nayatautaubiga yo hededehebayao ne meta Yaubada
unai se laoma. Na yomiu ya tapwatapwalolo taba mau-
doimiu ne nuwakesega unai kwa miya na unai Keliso Yesu
yona miyamiya kwa miyawatanidi.
6 Na unai kabo nuwakesegaena yo kalina daguguna kesega
unai Yaubada kwa hedebasaei, iya ede yoda Guiyau Yesu
Keliso Tamana.
7 Kami kahao maudoidi bena kwa talamyeidi na maid-
amiyao kwa hebodakesega, doha Keliso yona talam ye gin-
auli na ye kabigogoigomiu. Teina unai kabo hedebasae ye sae
Yaubada unai.
8 Bena ya henuwaisinigomiu meta Yaubada yona hedehed-
ede mamohoidi debadiyena Keliso ye laoma Dius udiyedi na
ye paisowa hesabadi. Ede Yaubada yona hededehesunuma
kadi kulutubu udiyedi wa ye hemamohoiyeidi,
9 yo hinage dagela tamowaidiyao bena kabo Yaubada se
hedebasaei yona katekamkamnaedi ne debanaena. Doha se
kuliyako ye wane,

"Unai dagela tamowaidi luwadiyena kabo ya hedebasaego,
wana yogu wanaidi unai kabo hesam ya hedebasaei." *(2
Samuwela 22:50, Same 18:49)*

10 Teha hesau unai ye wane,

“Oo, dagela tamowaidiyao, yona tamowai Isalaela maid-
amiyao kwa gwauyala!” *(Dutelonomi 32:43)*
11 Hinage teha hesau unai ye wane,
“Dagela tamowaidiyao maudoimiu, Guiyau kwa hedebasaei,
yo teha maudoina tamowaidiyao, hedebasae wanadi
kwa wanaeidi se sae unai.” *(Same 117:1)*
12 Hinage Aisaiya ye wane,
“Yese silina kabo ye kinisaema.
Tamowaina ne kabo ye tolosaema na ye hemala teha
maudoina kadi tanuwaga.
Na dagela tamowaidiyao kabo yodi midi se tole iya unai.”
(Aisaiya 11:10)

13 Yoda kabamidi Yaubadana ya kaibwadaei taba yomi sunumaeina ne unai gwauyala yo nuwadaumwali unai ye hemwayaugomiu. Teina unai Yaluwa Tabuna yona gigibwali debanaena ede yomi midi kabo ye lakikalikalili.

Paulo ye hemala dagela tamowaidiyao yodi taupaisowa

14 Kagu kahao, yau kabina ya katakalili ede komiu meta miyamiya namwanamwadi se hemwayaukaliliyeigomiu. Sonoga maudoina ede kalimiuyena na unai gonowana kwa haihekata'uyoigomiu.

15 Iyamo yogu kulikuli ta unai meta ginauli hekadiyo hesabadi ya hededebayaolaowa kalimiuyena, na unai ya henuwa bena ya henuwaisini'uyoigomiu, matawuwuna Yaubada yona kabinamwa debanaena paisowa ye haiyama kaliguwai

16 bena yau Keliso Yesu yona taupaisowa dagela tamowaidi kalidiyena. Taukaitalasam paisowana Yaubada ye haiyama na iya wasana namwanamwana ya hededehemasalaha, na unai kabo dagela tamowaidiyao se hemala kaitalasam namwanamwana, Yaluwa Tabuna ye he'a'a** na Yaubada ye kitahenamwa.

17 Unai Keliso Yesu yona hebayaoyena na paisowa saha ya ginaulidi Yaubada yona wa debadiyena ede ya hededesaesae.

18 Taba nige saha hesau hedehededena ya hedehedede na ginauli kesega ede Keliso saha ye ginauli kaliguyena na yogu hedehedede yo saha ya ginaulidi ne udiyedi kabo dagela tamowaidi ya woyaidi se laoma Yaubada se kawakabiyei.

19 Matawuwuna Yaluwa Tabuna yona gigibwaliyena ede hekihekinoi yo laulau gigigigibwalidi ya ginaulidi. Na Yelusalema unai ya hetubu na ye lau ee teha Ililikum,**

** **15:16:** *Ye he'a'a:* Hetabu hededehemasalahana ku hasili. ** **15:19:** *Teha Ililikum* meta Loma basileiyana unai, hesana hesau meta *Dalematiya*(2 Timoti 4:10), na iya meta teha Masedoniya dedekanaena.

kalidiyena meta Keliso wasana namwanamwana ta ya lauguguyanamwanamwaei.
20 Huya maudoina yogu henuwalakilaki ede bena ya lau haedi Keliso nige kabina se kata ne udiyedi na wasa namwanamwana ta ya lauguguyaei. Tenem unai kabo taba nige tamowai hesau yona paisowa ye ginauliyako na kewana ne unai paisowa hesau ya ginauli.
21 Kulikuli tabuna tehana hesau unai ye wane,
“Kaiteyadi siya sola nige wasana yodi se hedehededе kabo matadi se lala,
yo kaiteyadi wasana nige se lapui, siya kabo se nuwatulobai.” *(Aisaiya 52:15)*
22 Teina unai ede yogu laowa kalimiuwai ne ye pahilikalili.

Paulo yona hekasa ye ginauli bena ye lau Loma

23 Na magai maudoidi teina teha ta udiyedi meta kalidiyena yogu paisowa maudoidi ya hegehediko na bolimai ye lohakalili meta ya henuwakalili bena ya kitagomiu.
24 Unai yogu hekasa ya ginauli ede bena huyana ya lau Sipaniya unai kabo ya kitagomiu. Na mayadai hisa metai ta miya na unai kabo kwa saguigau na yogu kadau ne unai ya lau.
25 Na teina ta meta yau kedaena ya laulau Yelusalema. Menai meta bena Yaubada yona tamowai ya saguidi.
26 Kaniyona ede Masedoniya yo Akaiya udiyedi ekalesiya yodi talam se ginauli ede moni se tanoi bena Yaubada yona tamowai luwadiyena taudeha Yelusalema unai kabasaguidi.
27 Ma nuwamamohoidi na se kainauya, na unai Dius kalidiyena kadi hagahaga se hedudulai. Matawuwuna ede dagela tamowaidiyao ne Dius kalidiyena meta Yaluwa ginaulidiyao se haidiko, unai ye launamwanamwaedi taba kadi hagahaga ne kabo tanoubu ta gogodiyao udiyedi se hedudulaidi.
28 Na huyana teina paisowa ta ya hegehe na ya hemamohoiyei meta moni maudoina wa ye lauko se hai, mulina ne unai kabo ya lau Sipaniya na yogu lau ne unai kabo ya kaitaumanaigomiu.
29 Na kabina ya kata meta huyana ya laowa kabo Keliso yona hededehenamwa maudoina ya baheiyawa kalimiuwai.
30 Kagu kahao, yoda Guiyau Yesu Keliso hesanaena yo Yaluwa Tabuna yona gadosisi unai ya kaibwadalakilaki kalimiuyena taba kwa kaipatesaguigau na yogu kwa tapwalolo Yaubada unai
31 bena Yudeya unai nige tausunuma kalidiyena ye gilihaigau na Yaubada yona tamowai Yelusalema unai ne yogu haisagusagu ta kabo se kitahenamwa.

32 Na ena Yaubada yona nuwatu, kabo ma gwaug-
wauyalagu ya laowa kalimiuwai na ta haihebahebayaoda.
33 Yogu tapwalolo ede taba Yaubada, iya nuwadaumwali
tauleyamana, ye miya maidamiu. Mamohoi!

16

Lautoki

1 Louda Piibi ya kawanamwanamwaei. Iya ekalesiya bo-
dadi Senkiliya unai yodi diyakona.
2 Ya kaibwadaigomiu taba Guiyau hesanaena kwa yo-
gaisini. Taba yomi kabikabina doha Yaubada yona tamowai
ye launamwanamwaedi ne. Na sagu saha ye henuwa kalim-
iuwai ne taba unai kwa sagui, matawuwuna iya hinage ta-
mowai se bado ye sagukaliliyeidi yo yau hinage ye saguigau.
3 Yogu lautoki kwa mosei Pilisila yo Akuila,** siya helegu
taupaisowa Keliso Yesu yona paisowa ne unai.
4 Yodi mauli se talamgabaeidi yau hesabagu. Ya lau-
tokikaliliyeidi, na nige yau ya bom mo, na dagela tamowaidi
luwadiyena ekalesiya bodadi maudoidi hinage.
5 Ekalesiya bodadi siya yodi numa ne unai taukoikoigogo
ne hinage yogu lautoki kwa mosei kalidiyena.
Yo yogu gadosisi tamowaina Epenetasi unai yogu lautoki
kwa mosei. Iya meta tamowai bagubagunana teha Eisiya
unai ye kawamamohoi Keliso unai.
6 Yogu lautoki kwa mosei Maliya. Iya yomiu
taupaisowabayaokalili.
7 Yogu lautoki se lau Andolonikasi yo Diuniyasi kalidiwai.
Siya meta yogu hali Dius na lahinaidi maidaguwao numatu-
tugudu unai se tolegai. Apostolo bodadi luwadiyena meta se
kitahesaekaliliyeidi, yo siya Keliso unai se kawamamohoiba-
guna na kabo yau.
8 Yogu lautoki ye lau Ampiliyatasi, iya yogu gadosisi ta-
mowaina Guiyau unai.
9 Yogu lautoki ye lau Ebanasi unai, iya yoma hali
taupaisowa Keliso yona paisowa ta unai, yo kagu kaha
namwanamwana Sitakisi unai.
10 Yogu lautoki ye lau Apelesi unai. Iya hewahewaiunu
ye lobaidi, iyamo ye tolobayao na ye hemamohoiyei ede iya
Keliso unai tausunumatahitahi.
Yogu lautoki ye lau Alistobulusi yona numa tamowaidiyao
kalidiyena.
11 Yogu lautoki ye lau Helediyoni, iya yogu hali Dius.
Yogu lautoki ye lau Guiyau taukawamamohoiyeina siya
kaiteyadi Nasisasi yona numa unai ne kalidiyena.

** **16:3:** *Pilisila yo Akuila* wasadi kabo Apostolo Yodi Paisowa bukana peina 18 unai ku hasili.

12 Yogu lautoki ye lau Tulupeina yo Tuluposa kalidiyena.
Sinesinebadao labui ne meta Guiyau yona paisowa unai se
paisowabayaokalili.
Yogu lautoki ye lau sinada Pesisi unai, iya sinebada hesau
ye paisowabayaokalili Guiyau yona paisowa ta unai.
13 Yogu lautoki ye lau Lupasi, iya Guiyau yona kaisunuwa
tamowaina, yo sinana unai, yau hinage ya kawasina kali-
nawai.
14 Yogu lautoki ye lau Asinikilitasi, Pelegonu, Hemesi, Pa-
tolobasi, Hemasi, yo kada kahao maidadiyao taumiya ne
udiyedi.
15 Yogu lautoki ye lau Pilologasi, Diuliya, Neleusi ma louna,
yo Olimpasi, yo Guiyau yona tamowai maudoidi maiyadiyao
ne kalidiyena.
16 Bena gadosisi mamohoina unai** kwa hailaulau-
tokiyeigomiu.
Keliso taukawamamohoiyeina bodadi maudoidi yodi lau-
toki se hetamalidiwa kalimiuyena.

Hedehededе gehegehedi

17 Kagu kahao, ya kaibwadalakilaki kalimiuyena taba
kwa kitanamwanamwa tamowai hekadiyo udiyedi, siya
lauhekata kwa haidiko wa nige se miyawatanidi yo ekalesiya
bodana unai haikawayagala yo kabahekalabesibesi se gin-
aulidi. Tamowaidi ne kwa kaihaleidi.
18 Matawuwuna tamowai doha tenem meta nige yoda
Guiyau Keliso yona se paisowa na se bom mo yodi se paisowa.
Yodi hedehededе se namwakalili yo tamowai se hededе-
hesaegaibuidi, na tenem unai tamowai supusupudiyao se
lupohaidi.
19 Boda maudoina yomi kawakabi wasana se lapuiyako na
unai ya gwauyalakalili komiu debamiuyena. Na ya henuwa
taba kwa sibasiba nuwanuwatu namwanamwadi udiyedi na
bena yababa nuwanuwatudi kwa kitalobaidi na kwa kai-
haleidi.
20 Nige bayaona kabo nuwadaumwali Yaubadana Satani ye
saedikwaei na ye tole kaemiu ne gunidiyena.
Taba yoda Guiyau Yesu yona kabinamwa ye miya kalimi-
uyena.
21 Helegu taupaisowa Timoti yona lautoki ye hetamaliyawa
kalimiuwai, gonogonowana doha Lusiyasi, Yasona, yo Sosi-
pata, siya yogu hali Dius tamowaidi.
22 Yau Tetiyasi, Paulo yona leta ta taukulina, na Guiyau
hesanaena yogu lautoki ya hetamaliyawa kalimiuwai.

** **16:16:** *Gadosisi mamohoina unai:* Paulo ye kuli, *sumta tabuna unai bena se hailaulautokiyeidi,* na sumta meta ekalesiya yodi gadosisi hekihekinoina.

23-24 Gaiyasi hinage yona lautoki ye hetamaliyawa. Iya
meta yau yo ekalesiya bodana maudoina magai ta unai ye
kitahetetegai.
Elasitasi, iya magai lakilakina ta yodi moni taukitahetetedi,
yo kada kaha Kwatasi yodi lautoki se hetamalidiwa hinage.**

Yaubada hedebasaeina

25 Yaubada ta hedebasaei! Iya gonowana ye hebayao-
gomiu yogu wasa namwanamwana unai, iya ede Yesu Keliso
wasana ya wasaduwaiyei ta. Huya bagubagunana unai na ye
laoma meta Yaubada wasa ta ye tolewadam.
26 Na Yaubada miyamiyahaina ne ye hedede yo peloweta
se kulinonohaiyako bena teina huya ta unai ye masalaha
tanoubu tamowaidiyao maudoidi udiyedi. Yona nuwatu ede
taba maudoidi ne iya se sunumaei yo se kawakabiyei.
27 Yaubada ye bom mo ye sibasiba, na Yesu Keliso de-
banaena ede yoda hedebasae ye sae iya unai nige kana siga.
Mamohoi!

** **16:23-24:** Kulikuli beyabeyadi hekadi lausoisoi ta se kulitubei ede, *Taba yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa ye miya maudoimiu kalimiuyena. Mamohoi!*

1 Kolinito
Paulo yona leta bagubagunana ye lau ekalesiya Kolinito unai taumiya udiyedi
Buka ta hededehemasalahana

Teina ta Paulo yona leta ye kuli ekalesiya magai lakilakina Kolinito unai taumiya udiyedi, na yona huyakulina meta bolimaina 54 o 55 AD.

Paulo yona kadau helabuina unai ye lau ee Kolinito unai, iya ede teha Akaiya unai. (Akaiya meta yoda huya unai iya Giliki basileiyana tupwana.) Kolinito unai Paulo ye miya bolimai kesega yo tupwana, Eipulu 50 AD unai ye lau ee Sepetemba 51 AD. Yona paisowa Kolinito unai wasana ta hasili Apostolo yodi paisowa bukana unai (Apostolo 18:1-16).

Paulo yona huyaena Kolinito meta magai lakilakina. Tamowai se bado yodi kabapaisowa numadi, doha taukune, taupusapusa, taukabinuma, pawati hesana kopa unai sosipen yo ketele tauginaulidi, yo paisowa hekadi kadi kao udoi'udoi tauginaulidi hinage. Kolinito unai hinage koitau udoi'udoi yodi kabataba'ohuidi numadi, yo hinage unai ganawali ye lakikalili.

Paulo yona kadau hehaiyonana (3) unai ye lau magai lakilakina Epeso unai ye miya na bolimai haiyona (3) unai ye paisowa (Apostolo 19:1-40). Epeso unai Paulo yona leta bagubagunana ye kulilae Kolinito udiyedi, na leta wa nige kalidaena (1 Kolinito 5:9 wasana ku hasili). Na teina leta ta 1 Kolinito meta Paulo yona leta helabuina kalidiyena.

Tenem huyana ne unai ekalesiya Kolinito unai meta sola nige se bayao yodi sunuma miyamiyana unai, kaniyona ede luwadiyena se bado siya lahinaidi se nuwabui. Yodi mauli beyabeyadi laulaudi hekadi sola se ginaginaulidi, se hai-haikawayagala yo se hinehineli yo sunuma nuwanuwatuna hekadiyo udiyedi nige se nuwamasalahakalili.

Paulo yona huyamiya Epeso unai, Kolinito unai dubu tamowaidi hekadiyo se laoma na Paulo se hekata meta pilipili sahasahadi se tubu ekalesiya bodana Kolinito unai taumiya luwadiyena (1 Kolinito 1:11, 5:1). Na Paulo yona hededebui ta lobai 1 Kolinito unai. Pilipilidiyao ede teina:

(1) Dubu se hinehineli (1 Kolinito 1:10—4:21).
(2) Ganawali laulaudi se tubu dubu tamowaidiyao luwadiyena (1 Kolinito 5:1-13).
(3) Yodi helauhetala se ginaulidi nige Guiyau taukawamamohoidi yodi kabahelauhetala udiyedi (1 Kolinito 6:1-11).

(4) Tatao hekadiyo se laulau sinesineo taudiyao se lokuneidi moni hesabana udiyedi (1 Kolinito 6:12-20).
(5) Tapwalolo unai sinesineo hekadiyo yodi kulusuma kalekona se haigabaeidi (1 Kolinito 11:2-16).
(6) Guiyau yona kaikaigogoi gehegehena henuwaisinina se heyababa (11:17-34).
(7) Tamowai hekadiyo se hedede bena tauboiboita taba nige se tolo'uyo (1 Kolinito 15:1-58).

Hinage ekalesiya hekadi Kolinito unai leta se hetamali ye lau Paulo unai na yodi henamai hekadi se henamailau Paulo unai (1 Kolinito 7:1), siya ede,

(8) Idohagi bena tawasola kabikabina (1 Kolinito 7:1-40).
(9) Nige taukawamamohoi tamowaidiyao kai se kaitalasamyei yodi koitau udiyedi meta ekalesiya gonowana se kaidi (1 Kolinito 8:1—11:1).
(10) Kainauya Yaluwa Tabuna ye leyama ne, idohagi bena yodi kabikabidi (1 Kolinito 12:1—14:40).
(11) Idohagi bena monitole se ginauli (1 Kolinito 16:1).

Unai ede Paulo yodi leta ta ye kuli.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Paulo yona lautoki yo tapwalolo *1:1-9*
- Tabu se hinehineli na bena se miyagogoi *1:10—4:21*
- Laulaubiki yo lauhetala yo tawasola hedehedededi *5:1—7:40*
- Yaubada bena se hekasisiyei yo se hedebasaei na tabu se taba'ohu koitau udiyedi *8:1—11:1*
- Tapwalolo kabikabidi *11:2—14:40*
- Tauboiboita yodi tolo'uyo lauhekatana *15:1-58*
- Monitole taudehadeha hesabadi *16:1-4*
- Paulo yona kadau koitalaliudi *16:5-12*
- Hededehesibasiba saesaedi yo lautoki *16:13-24*

Lautoki

1 Yau Paulo, Yaubada yona nuwatuyena ye yoganeigau ya hemala Yesu Keliso yona apostolo, yo hinage kada kaha Sositenisi, iya ye saguigau na leta ta ka kuli.

2 Leta ta ye laowa Yaubada tausunumaena bodana Kolinito unai taumiya kalimiuyena. Yesu Keliso unai kwa sunuma ede Yaubada ye tolehesuwalagomiu na ye yoganeigomiu kwa hemala yona tamowai, maidamiyao tausunuma maudoidi teha maudoina udiyedi. Se tapwalolo yoda Guiyau Yesu Keliso hesanaena, iya ede siya yo kita maudoida yoda Guiyau.

3 Tamada Yaubada yo yoda Guiyau Yesu Keliso taba yodi kabinamwa yo yodi nuwadaumwali se toledi kalimiuyena.

Paulo yona lautoki

4 Huya maudoina komiu debamiuyena Yaubada ya laulau-
tokiyei matawuwuna yona kabinamwa ye leyawa kalimi-
uyena wa Keliso Yesu unai.
5 Iya unai ede Yaubada ye kainauyakaliliyeigomiu na kwa
hedehededenamwanamwa yo ginauli maudoidi kwa nuwat-
ulobainamwanamwaeidi.
6 Yaubada yona kainauya ta udiyedi Keliso wasana ya
hededehemasalaha kalimiuyena wa ye hemamohoiyei.
7 Unai Yaluwa Tabuna yona kainauya udiyedi nige kwa
deha, na ma nuwabayaomiu kwa nayanaya yoda Guiyau
Yesu Keliso yona uyoma hesabana.
8 Iya kabo ye hebayaogomiu na kwa tolotahitahi ye lau ee
huyagehena unai, na yoda Guiyau Yesu Keliso yona uyoma
mayadaina ne unai meta nige kami gilu hesau.
9 Yaubada saha ye hedede wa meta kabo ye hemamohoiyei.
Iya ye yoganeigomiu kwa laoma iya natuna Yesu Keliso yoda
Guiyau maiyamiu kwa hebodakesega.

Tabu hinehineli dubu luwanaena

10 Teina unai ya hededebayaolaowa, kagu kahao, taba yoda
Guiyau Yesu Keliso hesanaena bena hedehedede maudoidi
udiyedi kwa talamgogoi na tabu kwa hinehineli'uyoigomiu,
na bena kwa hebodakesega yo nuwamiu kwa tolekesegaidi
nuwanuwatu kesega unai.
11 Kaniyona ede sinebada Kiloi yona numa kalona ta-
mowaidiyao hekadi yogu se hedehedede meta luwamiu ne
unai kwa bom kwa haihaikawayagala'uyoigomiu.
12 Yogu hedehedede ta kaniyona ede doha teina: Hesau
ye wane, “Yau Paulo ya hemuliwatani,” na hesau ye wane,
“Yau Apolosa** ya hemuliwatani,” na hesau ye wane, “Yau
Kipasi** ya hemuliwatani,” na hinage hesau ye wane, “Yau
Keliso ya hemuliwatani.”
13 Idohagi, Keliso bena kwa hekasahegahegagili? Nuwana
yau Paulo se hesataulogau komiu hesabamiu? O yau
hesaguyena komiu se hebabatisoigomiu? Nige!
14 Yaubada ya lautokiyei meta nige hesau ya hebabatisoi,
na Kilipasi yo Gaiyasi se bom mo ya hebabatisoidi.
15 Unai nige gonowana hesau ye hedede meta yau
hesaguyena ya hebabatiso.
16 Oo mamohoi, Setepanasi yona numa tamowaidiyao
hinage yau ya hebabatisoidi. Tenem siya ede, na nige
gonowana hesau'uyo ya nuwatui.

** **1:12:** *Apolosa* wasana ede Apostolo 18:24-25 unai. ** **1:12:** *Kipasi* meta Petelo hesana kalina Alamaiki unai na kaniyona ede *weku*, gonogonowana doha kalina Giliki unai *petros*, kalinadaena ede *Petelo*.

17 Matawuwuna Keliso ye hetamaligau ya laoma ta nige
bena ya hebahebabatiso, na yogu laoma ta kaniyona ede
wasa namwanamwana bena ya lauguguyaei. Nige bena
hedehedede sonosonogadi udiyedi, matawuwuna ena
sonoga unai ya lauguguya tamowai udiyedi meta Keliso
yona boita sataulo ne unai kabo nige kaniyona hesau.

Yaubada yona sonoga ede Sataulo unai

18 Tamowai se laulau boita nige kana siga hesabana, ka-
lidiyena meta Yesu yona boita sataulo ne unai wasana ne ye
hemala hedehededegaibu. Na kita Keliso ye gilihaida, wasa
ta kalidawai ye masalaha ede Yaubada yona gigibwali.
19 Doha kulikuli tabuna unai ta hasili ye wane,

"Tausibasiba yodi nuwanuwatu kabo ya hetatagwaligwalidi,
tausonoga yodi sonoga ne kabo ya hekaiyawasidi." *(Ai-
saiya 29:14)*

20 Na tausibasiba meta siya ede haedi? Yo buka taukita-
hekasanamwanamwaena wa ede haedi? Yo hinage teina
isi ta yodi tauhededesonoga wa ede haedi? Tanoubu ta
tamowaidiyao yodi sibasiba meta Yaubada ye hemasalahadi
ede siya yauyaule.
21 Na yona sibasibaena ye hineli meta tanoubu ta ta-
mowaidiyao nige gonowana yodi sonogaena iya se wasenei
na se nuwatulobai. Sataulo wasana ka lauguguyaei wa,
tamowai hekadi se kawalupolupoei. Na iyamo Yaubada yona
hineli ye ginauli meta kaiteyadi se kawamamohoiyei kabo ye
gilihaidi.
22 Dius tamowaidiyao se henuwa bena laulau gigigigibwa-
lidiyao se kitadi, na siya Giliki se henuwa ede bena hedehed-
ede sonosonogadi se lapuidi.
23 Na iyamo kai meta Keliso se hesataulo wa wasana ka
wasaduwaiyei. Teina wasa ta meta Dius tamowaidiyao yodi
kabakouyalayala, na dagela tamowaidiyao wa** udiyedi
meta ye hemala hedehedede yauyaulena.
24 Iyamo Dius tamowaidiyao yo Giliki tamowaidiyao siya
kaiteyadi Yaubada ye yoganeidi, kalidiyena Keliso meta
Yaubada yona gigibwali yo yona sibasiba tauhemasalahadi.
25 Matawuwuna ede Yaubada yona nuwatu tamowai se
kawayauyaulei ne, iya ye saekalili na kabo tamowai yodi
sibasiba, na se hedede bena Yaubada ye basabasa, iyamo ye
bayaokalili na kabo tamowai yodi bayao.

** **1:23:** *Dagela tamowaidiyao* ta, siya ede Giliki tamowaidi lausoisoi 22 unai Paulo ye hedehededeidi wa.

26 Kagu kahao, huyana Yaubada ye yoganeigomiu ne sola
kwa nuwatui. Tamowai yodi nuwanuwatuyena meta tausi-
basiba nige kwa bado, yo tauwoyawoya meta nige kwa bado,
yo hinage tamowai saesaedi meta nige kwa bado.
27 Na Yaubada tanoubu ta unai tausupusupu tamowaidi
ye kaisunuwaidi, na udiyedi bena kabo tausibasiba ye
hemwadinedi, yo hinage tamowai nige yodi gigibwali
Yaubada ye kaisunuwaidi, bena tamowai gigigigibwalidi
ye hemwadinedi.
28 Yo hinage tanoubu ta unai tamowai se kitakitado-
bidobiyei yo nige se henuwa na se hedede nige yona
namwanamwa hesau, Yaubada ye kaisunuwai na unai
tanoubu ta saha se kitahesae'usei wa ye hetatagwaligwali.
29 Unai nige gonowana tamowai hesau Yaubada
matanaena ye bom ye hededetausaei'uyoi.
30 Yaubada debanaena kwa laoma Yesu Keliso unai, na
Keliso ye hemala yoda sibasiba yona kabalaoma. Iya ye tole-
hedudulaida iya matanaena, ye hebayaoda na yoda laulau se
dudulai, yo hinage yababa unai ye gilihaida.
31 Unai kulikuli tabuna unai ye wane,

"Kaiteya ye henuwa bena ye hededesaesae, ye namwa mo
taba Guiyau debanaena ye hededesaesae." *(Yelemaiya
9:24)*

2

1 Kagu kahao, huyana yau ya laowa kalimiuyena meta
nige hedehedede lakilakidi yo tausibasiba yodi hedehedede
ya hepaisowadi, na hedehedede masamasalahadi udiyedi
Yaubada yona nuwatu saesaedi ya lauguguyaeidi kalimi-
uyena.
2 Unai huyana yau maiyamiu meta yogu hineli ya ginauli
bena nuwatu maudoidi ya tolegabaedi na Yesu Keliso wasana
yo yona boita sataulo ne unai wa wasana ya lauguguyaei.
3 Yo ya laowa kalimiuyena ne meta ma taubasabasagu, yo
ma matausigu, yo hinage ma tabutabubugu.
4 Yogu wasaduwai yo lauguguya meta nige hedehedede
sonosonogadi yo bayabayaodi ya hepaisowadi, na Yaluwa
Tabuna iya yona gigibwali ye hemasalaha kalimiuyena.
5 Yogu nuwanuwatu ede tabu yomi sunuma kwa toletole
tamowai yodi sibasiba unai, na yomi sunuma taba kwa tole
Yaubada yona gigibwali unai.
6 Iyamo tamowai yodi sunuma se matuwako ne udiyedi
sibasiba hedehedededi udiyedi ya hedehedede. Na teina
sibasiba ta meta nige teina huya ta tamowaidiyao yo tauwoy-
aidi yodi sibasiba, siya kabo se gehe.

7 Teina saha ta hedehededei ta meta Yaubada yona sibasiba. Yona nuwanuwatu saesaena ta beyabeyana ye tolewadam na ye hinelinonohaiyako yoda didiga hesabana. Na teina ta meta huyana tanoubu ta sola nige ye tubu na ye ginaulinonohaiyako.
8 Na Dius yodi tauwoyawoya nige se nuwatulobai. Taba ena se nuwatulobai kabo Guiyau saesaena taba nige se hesataulo.
9 Doha kulikuli tabuna unai ye kuli ye wane,

“Saha Yaubada ye kabinonohai taugadosisiyeina hesabadi
meta tamowai matadiyena nige se kita,
beyadiyena nige se lapui,
yo nige se nuwatulobai.” *(Aisaiya 64:4)*

10 Na kalidawai Yaubada yona nuwatu wadawadamdi maudoidi Yaluwana Tabuna unai ye hemasalahadima. Matawuwuna Yaluwa ginauli maudoidi ye kitasipwaidi, yo hinage Yaubada yona nuwanuwatu gabwagabwatumdi kabidi ye kata.
11 Nige gonowana tamowai hesau yona nuwanuwatu kabina ta kata, na tenem tamowai ne yaluwana unai ye bom mo kabina ye kata'uyo. Gonogonowana doha, Yaubada yona nuwanuwatu meta nige gonowana tamowai hesau kabina ye kata, na Yaubada Yaluwana ye bom kabina ye kata'uyo.
12 Na kita meta nige tanoubu ta yaluwana ta hai, na Yaubada iya Yaluwana ye haiyamako kalidawai. Unai gonowana Yaubada ginauli maudoidi ye haigaibuidima wa kabidi ta kata.
13 Hedehededе maudoidi ta meta nige tamowai yodi sibasibaena ta hedededi, na Yaubada Yaluwana ye hekatada na udiyedi ta hedehededе na Yaluwa nuwanuwatudi ta hedededehemasalahadi Yaluwa tauhaina tamowaidiyao udiyedi.
14 Yaluwa nige tauhaina nige gonowana Yaubada Yaluwana yona nuwanuwatu ye haidi, matawuwuna ede ye kawayauyauleidi. Yo nige gonowana ye nuwatulobaidi, kaniyona ede teina ta meta Yaluwa Tabuna yona hemasalaha nuwanuwatudi.
15 Kita Yaubada Yaluwana tauhaina meta ginauli maudoidi ta nuwatulobaidi, na tamowai hekadi nige gonowana se kitalobaida yo se nuwatulobainamwanamwaeida.
16 Doha kulikuli tabuna unai se wane,

“Kaiteya gonowana Guiyau yona nuwanuwatu kabidi ye kata
yo kaiteya gonowana kabo Guiyau ye hededehasahasai?” *(Aisaiya 40:13)*

Na ginauli maudoidi ta gonowana ta nuwatulobaidi matawuwuna Keliso nuwana, iya ede kalidawai.

3

Hinehineli dubu luwanaena

1 Kagu kahao, huyana yau maidamiu ta miyamiya wa nige
gonowana ya hedehededelaowa kalimiuyena doha Yaubada
yaluwana tauhaidi udiyedi, na ya hedehededelaowa doha
tanoubu ta tamowaidiyao o doha wawayao labahauhaudi
Keliso sunumana unai.
2 Susu mo ya haiyawa kwa numa, na nige kai
kwaikwailolona ya haiyawa, matawuwuna ede kai
kwaikwailolona nige gonowamiu. Na teina huya ta
ya kitagomiu meta hinage sola nige gonowana kai
kwaikwailolona kwa kai,
3 matawuwuna ede komiu sola tanoubu ta miyamiyadi
udiyedi kwa miyamiya. Kwa kaikaikalomagigili yo kwa
haihaikawayagala'uyoigomiu. Teina ta se hemasalahagomiu
meta tanoubu ta nuwatudi sola kwa miyamiyawatanidi.
Yomi laulau ta doha siya nige tausunuma yodi laulau.
4 Unai, ena hesau ye wane, “Yau Paulo ya hemuliwatani,”
na hesau ye wane, “Yau Apolosa ya hemuliwatani,” teina
yomi laulau ta ye hemasalahagomiu meta komiu doha ta-
mowaigaibu.
5 Na Apolosa meta kaiteya, yo Paulo meta kaiteya. Kai meta
heyayai mo tauhaina, na yoma paisowa debanaena ede kwa
nuwabui. Na kai kesega kesega kama paisowa Yaubada ye
haidima wa ka ginaulidi.
6 Yau like ya kumai na Apolosa iya tauhewahewailadi, na
tauhekinidi ede Yaubada.
7 Unai like taukumaina yo like ne tauhewailana meta nige
se sae, na Yaubada iya like tauhekinidi meta ye saekalili.
8 Na like ne taukumaina yo tauhewailana yodi paisowa
nuwanuwatudi meta kesega, yo kesega kesega yona paisowa
kana kao unai kabo maisana ye hai.
9 Matawuwuna yoma labui ta meta kai Yaubada yona tau-
paisowa, na komiu meta Yaubada yona koya.
Komiu hinage Yaubada yona numa.
10 Yaubada yona kainauya** unai ede ya hemala
taukabinuma sonosonogakalilina na numa kabakabina
bayabayaona ya ginauli, na tamowai hekadi ede unai se
kabikabinuma. Na taukabinuma kesega kesega ne bena
yona kabinuma ne ye kitanamwanamwaei.
11 Matawuwuna nige gonowana tamowai hesau kabak-
abinuma udoi ye hetubu. Kabakabinuma wa meta ya
henonohaiyako, iya ede Yesu Keliso.

** **3:10:** *Yaubada yona kainauya,* iya ede Yaubada Yaluwana Paulo ye hesibasiba yona paisowa hesabana.

12 Taba ena taukabinuma hesau kabakabinuma ta unai
numa ye kabi na yona wawali meta gole, siluba, weku
maisalakilakidi, kaiwa o lei o didiyali ye hepaisowadi,
13 meta yona paisowa ne kabo ye masalaha, matawuwuna
Yaubada yona lauhetala mayadaina ne unai kabo ye tole-
hemasalaha na kaiwa kalakalasina unai kabo ye lautonogi.
Na kaiwa ne kabo tamowai kesega kesega yona paisowa
kaniyona mamohoina ye hemasalaha.
14 Ena numa ye kabi wa nige ye kalasi na sola ye totolo meta
kabo yona kainauya ye hai.
15 Na ena yona numa ne kaiwa kalakalasina unai ye
kalasi meta yona paisowa kaniyona maudoina kabo se tauk-
wadalele. Na iya kabo ye maumauli, doha tamowai hesau
kaiwa kalapulupululuna ye wasabugabaei.

16 Taba kwa nuwatulobai meta komiu Yaubada yona Numa
Tabuna na Yaubada Yaluwana ye miya kalimiuyena.
17 Ena tamowai hesau Yaubada yona Numa Tabuna
ye heyababa, kabo Yaubada tamowai ne ye heyababa.
Matawuwuna Yaubada yona Numa Tabuna ne ye a'a,**
na komiu yona Numa Tabuna ede.

18 Unai tabu kwa bom kwa lupo'uyoigomiu! Ena tamowai
hesau yona nuwanuwatu bena iya tanoubu ta sibasibana
unai ye sibasibakalili, ye namwa mo taba tanoubu ta sibasi-
bana ne ye tolehesuwala na tamowai iya se kawayauyaulei.
Teina unai kabo ye hemala tausibasiba mamohoina.
19 Matawuwuna tanoubu ta sibasibana meta ye hemala
nuwanuwatu yauyauledi Yaubada matanaena, doha kulikuli
tabuna unai ye wane,

"Tamowai sibasibadi yodi kailupolupo udiyedi Yaubada
gonowana kabo ye tolehemasalahadi." *(Yobi 5:13)*

20 Yo hinage ye wane,

"Guiyau tamowai sibasibadiyao yodi nuwanuwatu kabidi
ye kata meta siya nige kaniyodi." *(Same 94:11)*

21 Unai tabu tamowai debadiyena kwa nuwasaesae. Ginauli
maudoina meta komiu hesabamiu:
22 Yau Paulo, yo Apolosa, yo Kipasi, yo ginauli maudoidi
tanoubu ta unai Yaubada ye toledi ta meta kabasaguigomiu.
Kwa maumauli o kabo kwa boita, teina mayadai ta udiyedi
saha se tubutubu ta yo mayadai sola kabo se laoma udiyedi
se tubu – maudoidi meta komiu hesabamiu.
23 Na komiu meta Keliso yona tamowai, na Keliso iya Yaubada
yona.

** **3:17:** *Ye a'a* meta Dimdimyena se kuli, *holy*. Tabu hededehemasalahana ku hasili.

4

Tamowai yodi paisowa tabu kwa hekasagaibuidi

1 Unai bena kwa kitagai meta kai Keliso yona heyayai
tauhaina yo Yaubada yona nuwanuwatu saesaedi taukita-
hetetedi.
2 Ena paisowa se mosei tamowai hesau unai meta kabo se
henuwa bena yona paisowa ne ye ginaulinamwanamwaeidi.
3 Na yau nige ya modekalili ena komiu o tautoleheduduldai
tamowaidi hekadi yogu paisowa ta yona namwa yo yona
yababa kwa kitasipwai, hinage yau nige ya bom ya kitasip-
wai'uyoigau.
4 Yogu paisowa ta unai ya nuwatui meta nige yababa hesau
ya ginauli, na nige gonowana ya hedede ede bena ya dudulai.
Na taukitasipwaigau yo tautoleheduduldaigau ede Guiyau.
5 Unai tabu tamowai hesau yona paisowa kwa
kawanamwanamwaeigaibui, matawuwuna Yaubada
yona helauhetala mayadaina sola nige ye lage, na bena
kwa nayanaya kana siga Guiyau ye uyoma. Na iya
ginauli wadawadamdi teha masimasigilidi udiyedi kabo
ye hemasalahadi yo hinage tamowai yodi nuwanuwatu
wadawadamdi ye tolehemasalahadi. Na tenem mayadaina
ne unai tausunuma kesega kesega yona paisowa debanaena
kabo Yaubada unai kawanamwanamwa se hai.
6 Kagu kahao, yogu hedehedede maudoidi wa udiyedi
Apolosa yo yau ka hemala yomi kabakita na bena kali-
maiyena hedehedede ta kaniyona kabina kwa kata, doha se
wane, “Saha se kuliyako wa** meta tabu kwa saesaedikwai.”
Unai nige gonowana tamowai hesau debanaena na kwa hed-
edesaesae, na hesau kwa hedededobidobiyei.
7 Na saha debanaena ku hedede bena kowa ku namwakalili
na kabo tamowai hesau? Yom namwanamwa maudoina ne
Yaubada ye leyawa. Na ena Yaubada ye leyawa, idohagi
to ku hedededetausae'uyoigo bena ku bom yom bayaoyena
namwanamwa ne ku lobai?

Taba ta matuwa sunuma unai

8 Idohagi, yomi nuwanuwatu ede ginauli maudoidi kwa
haidiko, yo kwa gogoko, yo kwa hemalawasawasako, na kai
meta nigele? Yogu henuwa ede taba kwa hemalawasawasa,
matawuwuna kai kabo maidamiu ta hemalawasawasagogoi.
9 Na ya nuwatui kai apostolo meta Yaubada ye tole-
hemulitamolosiyeigai. Kama kao ede doha tamowai iyala

** **4:6:** *Saha se kuliyako wa:* Hedehedede ta nige ye masalahakalili. Tausonoga hekadi se wane kaniyona ede *kulikuli tabudi*, o, *Yaubada yona laugagayo*, na hekadiyo se wane bena Paulo yona kulikuli wa.

unai se haidi se laeidi bena kabo boda matadiyena se unuhemwaloidi. Ka hemala kabatalatalawasi anelu yo tanoubu ta tamowaidiyao maudoidi kalidiyena.

10 Keliso debanaena kai kama kao doha yauyaule, na komiu yomi nuwatu bena Keliso debanaena kwa sibasibakalili. Kai ka basabasa, na komiu bena kwa bayaokalili. Komiu bena se hekasisiyeigomiu, na kai meta se kitadobidobiyeigai.

11 Huya bagubagunana unai na ye laoma teina mayadai ta meta ka kaihasali yo ka gadomagu, kama kaleko se taputapulisi, se bibihemwahemwaloigai yo hinage nige yoma kabamiya mamohoina hesau.

12 Hinage nimamaiyedi ka paisowabayao na udiyedi kai yo gogo ka lobaidi yoma miyamiya wa hesabadi. Ena se hededeheyababagai meta ka hededehenamwadi. Ena se hekamkamnagai meta ka nuwadobidobi.

13 Ena se hedededobidobiyeigai meta ka hededenamwanamwalau kalidiyena. Ye laoma ee teina mayadai ta unai meta kama kao ede doha tanoubu ta mosomosona.

14 Ya kulikulilaowa kalimiuwai ta meta nige bena ya hemwadinegomiu. Na komiu natuguwao ya gadosisikaliliyeigomiu, unai bena ya hededehesibasibanonohaigomiu.

15 Keliso wasana ta unai tauhekatagomiu nuwana se badokalikalili, na iyamo tamamiu ne hisahisadi mo.** Na huyana Yesu Keliso wasana namwanamwana ya lauguguyaei kalimiuyena wa, unai yau ya hemala tamamiu.

16 Unai ya kaibwadaigomiu taba saha ya miyamiyaidi ta bena kwa miyawatanidi.

17 Yomi miyamiya debadiyena ede Timoti ya hetamaliyawa kalimiuwai. Iya meta Guiyau debanaena ye hemala yau natugu na ya gadosisikaliliyei, na yona laulau se namwakalili. Yesu Keliso yogu hemuliwatanina miyamiyadi maudoidi udiyedi kabo ye henuhenuwaisinigomiu. Siya ede saha ya lauhekataedi yogu kabalau maudoina yo dubu maudoidi udiyedi wa.

18 Hekamiyao kwa nuwasaesaekalili, kana kao doha taba nige ya uyowa kalimiuyena ne.

19 Na nige bayaona kabo ya laowa kalimiuwai, ena taba Guiyau ye yali. Kabo tauhededesaesae ta ya waseneidi, nige yodi hedehededе ta se bom mo, na gigibwali saha kalidiyena ne hinage.

** **4:15:** *Tauhekatagomiu se badokalikalili,* na *tamamiu ne hisahisadi mo:* Paulo yodi tauwoyawoya ye hetaladi, meta se bado siya tauhekatadi, kaniyona ede se nuwasaesae na siya bena tamowai lakilakidiyao. Na hisahisadi mo kadi kao doha tama, siya ma nuwadobidobidi yo ma gadogadosisidi se saguidi.

20 Matawuwuna Yaubada yona basileiya meta nige hede-
hededede mo, na Yaubada yona gigibwaliyena ye miyamiya.
21 Saha kwa henuwa'usei ede, kaipidipidili ya bahei na
ya laowa kalimiuwai? O ya laowa ma gadosisigu yo ma
nuwatalugu?

5

Laulaubikibiki ekalesiya luwadiyena

1 Wasamiu ya lapui meta luwamiuyena tamowai hekadi
ganawali miyamiyana se miyamiyaei. Tamowai hesau meta
tamana mwanena maidana se keno. Saha se ginauli ta meta
ye yababakalili na dagela tamowaidiyao hinage laulau ta se
subu.
2 Na komiu meta kwa nuwasaesae na nige kwa
nuwayababa yo kwa mwadine, na laulau ta tauginaulina
tamowaina ne nige kami boda ne unai kwa tolehesuwala.
3 Bulumaena yau nige maidamiu, na yaluwaena yau maid-
amiu, unai laulau ta tamowaina meta kana loina ya gin-
auliyako.
4 Huyana kwa laomagogoi yoda Guiyau Yesu hesanaena yo
yau ede yaluwaena maidamiu na Guiyau Yesu yona gigibwali
ede kalimiuyena,
5 meta tamowai ta kwa moselaei Satani unai, bena tauna ne
ye hekamkamna na unai taba yona laulau yabayababadi wa
ye hekaiyawasidi na Guiyau yona tolehedudulai mayadaina
ne unai yaluwana taba ye hemauli.
6 Yomi hedehededesaesae ta nige ye namwa. Kabina kwa
katakalili meta yisti gagilina gonowana pwalawa maudoina
ye hesese.
7 Yisti beyabeyana ne kwa haigabaei to kabo kwa
hemala pwalawa hauhauna nige yistina. Teina ta kami
kao mamohoina ede! Bena yisti beyabeyana ta haigabaei
matawuwuna ede Keliso yoda Taukiuli mamoena meta se
kaitalasamyeiyako.
8 Unai Taukiuli Henuwaisinina kaikaigogona ta unai
tabu yisti beyabeyana pwalawana ta kai, iya ede laulau
yabayababadi udoi'udoidi, na bena pwalawa hauhauna nige
yistina ta kai, iya ede miyamiya dudulaidi yo hedehedede
mamohoidi.
9 Yogu leta bagubagunana ya kuliyawa wa meta ya hedede
bena tamowai yodi laulau bikibikidi tabu maidamiyao kwa
miyamiyakesega.
10 Nige ya kuli bena dagela tamowaidiyao kwa subudi,
siya laulau bikibikidi tauginaginaulidi, se mahimahihi yo
se kaikailupolupo yo hinage se tabataba'ohu koitau udiyedi.

Ena kwa henuwa bena tamowai ne kwa kaihaleidi, meta ye namwa mo taba tanoubu ta kwa laugabaei.

11 Na yogu kulikuli wa kaniyona ede teina: Ena tamowai hesau ye hedede bena iya kami kaha, na iyamo miyamiya bikibikidi ye miyamiyaeidi, ye mahimahihi, koitau ye tabataba'ohuidi, tamowai ye hedehededeheyaheyababadi, ye numanumayauyaule, o ye kaikailupolupo, teina tamowai ta meta tabu maidamiu kwa hebohebodakesega, yo tabu kwa kaikaigogoi.**

12 Matawuwuna kita nige kada paisowa bena dagela tamowaidiyao ta kitahekasadi yo ta hinelidi. Unai komiu yomi polohe ede taba dubu tamowaidi kwa kitahekasadi.

13 Dagela tamowaidiyao meta Yaubada kabo ye hinelidi. Doha kulikuli tabuna unai ye hedede ye wane,

> "Ena luwamiuyena tamowai hesau yona miyamiya se yababa meta bena kwa tolehesuwala." *(Dutelonomi 17:7)***

6

Lauhetala ekalesiya luwadiyena

1 Ena tamowai hesau luwamiuyena ma kana kaha se haikawayagala, idohagi to ye laei nige taukawamamohoi udiyedi bena se kitahekasa yo yona se hineli, na nige ye leyama Yaubada yona tamowai udiyedi na yona se hineli.

2 Idohagi, nige kabina kwa kata meta Yaubada yona tamowai kabo tanoubu ta tamowaidiyao se kitahekasadi yo se hinelidi? Na ye saha to nige gonowana pilipili gagilidi ta kwa nuwatuhekasadi yo kwa hinelidi?

3 Nige kabina kwa kata meta kita kabo anelu ta kitahinelidi? Ye namwa mo taba kaiyaulina ta pilipilidiyao ta tolehedudulaidi.

4 Unai, ena pilipili doha tenem kwa lobaidi, idohagi to dagela unai tamowai kwa haidi bena se tolehedudulaigomiu? Na siya meta dubu unai nige yodi kabatolo hesau yo nige hekasisidi hesau.

5 Taba kwa mwadine! Nuwana kami boda ne unai nige tamowai hesau sibasibana iya gonowana kabo yomi haikawayagala ne ye tolehedudulaidi?

6 Na luwamiuyena tausunuma tamowaina hesau kana kaha ye hai na ye laei tautolehedudulai udiyedi na ye lauhetala. Na laulau ta meta nige taukawamamohoi matadiyena kwa ginauli.

** **5:11:** *Hebodakesega* yo *kaikaigogo* meta tapwalolo hekoikesegana yo Guiyau yona kaikaigogo tabuna hedehedededi. ** **5:13:** Hedehedede ta bukana hekadiyo meta Dutelonomi 19:19, 21:21, 22:21, 24, yo 24:7.

7 Ena kwa helahelauhetala'uyoigomiu meta ye
hemasalahagomiu ede yomi ekalesiya unai Satani ye
saedikwaigomiuko. Ye namwa mo taba tamowai hesau
ye toledobidobiyeigomiu yo ye lupohaigomiu na yomi
namwanamwa ye kaiwahali.
8 Na iyamo komiu meta kwa laulaulupolupo yo laulau
yababadi kwa ginaginaulidi, na hinage kwa ginaulidi kami
kahao udiyedi. Saha kwa ginauli ta meta ye yababakalili.
9 Na kabina kwa katako meta laulau yabayababadi
tamowaidiyao nige gonowana se lulau Yaubada yona
basileiya unai. Tabu kwa lupo'uyoigomiu yababa ta udiyedi,
siya ede laulau bikibikidi tauginaginaulidi, koitau udiyedi
tautabataba'ohu, tauganaganawali, tau yona hali tau
maidana se keno yo sine hinage yona hali sine ye hai,
10 taukaikaiwahali, taumahimahihi, taunumanu-
mayauyaule, tamowai tauhededeheyaheyababadi, yo
taukaikailupolupo. Laulau ta tauginaginaulidi maudoidi
taba nige se lau Yaubada yona basileiya unai.
11 Lahinaidi hekamiyao meta teina miyamiya ta kwa
miyamiyaidi. Iyamo Guiyau Yesu Keliso hesanaena yoda
Yaubada Yaluwana ye deulihe'a'agomiu yo ye tolehe-
suwalagomiu yona tamowai yo ye kitaheduduladigomiu.

Tauda ta udiyedi bena Yaubada ta hedebasaei

12 Hekamiu kwa wane, “Miyamiya maudoidi kalimaiyena
meta nige laugagayodi hesau.” Iyamo ya hededelaowa ede,
ginauli maudoidi ta nige gonowana se saguida. Kwa wane,
“Miyamiya maudoidi kalimaiyena meta nige laugagayodi
hesau.” Iyamo ya wane, tabu se tanuwagaida.
13 Hinage kwa wane, “Kai ta kai meta iya bogada hesabana,
yo bogada kana paisowa ede kai, na Yaubada kabo ye het-
atagwaligwalidi na se gehe.”** Na ya wane, tauda ta kana
meta nige laulau bikibikidiyao, na Guiyau tauda ta ye ginauli
meta iya yona paisowa hesabadi, yo Guiyau, iya tauda ta
tanuwagana ede.
14 Na Yaubada yona gigibwaliyena boita unai Guiyau ye
hetolo'uyoi, yo iya kabo hinage ye hetolo'uyoida.**
15 Idohagi, nuwamiu ne ye luluhi meta taumiu ta, siya Ke-
liso tauna? Hage, gonowana Keliso tauna ya hai na sine tauna
ye lokulokunegabaei moni hesabana unai ya tolekesegai?
Nige gonowana.

** **6:13:** *Kai ... yo bogada ... Yaubada kabo ye hetatagwaligwalidi:* Kai unai se hedehedede, iyamo yodi nuwanuwatu meta laulau bikibikidi nige yodi yababa hesau, matawuwuna tauda kabo se gehe na galewa ne unai Yaubada kabo tauda hauhaudi ye haidima. ** **6:14:** *Ye hetolo'uyoida:* Guiyau Yesu yona boita yo yona tolo'uyo unai ye hekitada meta tauda maudoina ye gilihai, nige yaluwa ye bom.

16 Idohagi, nige kabina kwa kata meta kaiteya ye patulau
waihiu ye lokulokunegabae'uyoi moni hesabana ne unai,
meta siya se hemala kesega?** Matawuwuna ede kulikuli
tabuna unai se wane,
"Taudi labui kabo se laoma se hemala buluma kesega."
(Genese 2:24)
17 Na kaiteya iya ye patulau Guiyau unai meta iya maiyana
siya yaluwa kesega.
18 Bena laulau bikibikidiyao kwa yabubugabaeidi! Yababa
hekadi tamowai se ginaulidi meta nige taudi ta se hekalodi,
na ena kaiteya laulau bikibikina ye ginauli meta tauna ta ye
bom ye heyababa'uyoi.
19 Taba kwa nuwatulobai meta taumiu ta iya Yaluwa
tabuna yona Numa Tabuna, iya ede ye miyamiya kalimiuwai
yo iya Yaubada unai kwa hai. Taumiu ta meta nige kwa bom
kwa tanuwagaidi.
20 Matawuwuna ede Yaubada meta maisa saesaena unai ye
hemaisahaigomiuko. Debanaena taumiu ta udiyedi Yaubada
kwa hedebasaei.

7

Tawasola miyamiyadi hedehedededi

1 Yomi leta unai yogu kwa kulikuli kwa wane, "Ye namwa
mo taba loheloheyao tabu waihiu gadosisina nuwadi ne
unai."**
2 Na yau ya hedede ede teina: Laulaubikibiki ye lakikalili,
unai bena waihiu kesega kesega ye bom mwanena yo loheya
kesega kesega ye bom mwanena.
3 Loheya bena tawasola unai mwanena waihiu tauna yona
gadosisi ye ginauliwatanidi, yo hinage waihiu bena mwa-
nena loheya tauna yona gadosisi ye ginauliwatanidi.
4 Maitawasola waihiu tauna ne meta nige ye bom ye
tanuwagai na tauna ne meta tanuwagana ede mwanena, yo
maitawasola loheya tauna ne meta nige ye bom ye tanuwa-
gai, na tauna ne meta tanuwagana ede mwanena.
5 Waihiu, tabu taum ku nuwahi'uyoi, yo loheya, tabu taum
ku nuwahi'uyoi. Na ena taba taumi labui kwa talam na bena
yomi mahana kwa mosei tapwalolo unai, kabo gonowana
kwa miyasuwala huyakubwakubwa. Mulina ne unai meta
bena kwa laomakesega'uyo. Teina unai taumiu ta yodi gado-
sisi udiyedi nige gonowana Satani ye nohoigomiu.

** **6:16:** *Se hemala kesega,* iyamo nige se tawasola. ** **7:1:** *Tabu waihiu gadosisina nuwadi ne unai:* Hedehedede ta tauhededena wa yodi nuwanuwatu meta tatao maudoidi, maitawasola o taumiyagologolowa, taba tabu se kabilau waihiu unai. Teina unai se laupwano.

6 Miyasuwala huyakubwakubwa hedehededena ne meta
unai talam ya haiyawa na tabu ye hemala yomi laugagayo.
7 Yogu henuwa ede taba tamowai maudoina se miyagol-
ogolowa doha yau. Iyamo tamowai kesega kesega meta ye
bom yona kainauya Yaubada ye mosei. Hesau yona kain-
auya ye tawasola, hinage hesau yona kainauya ye miyagol-
ogolowa.

Sibasibauwa yo wabuwabu kadi hedehedede

8 Na teina meta sibasibauwa yo wabuwabu kadi hedehed-
ede. Ye namwa mo taba se miyagologolowa doha yau.
9 Na ena nige gonowana taudi ne se nuwahi'uyoidi,
ye namwa mo taba se tawasola, to unai kabo taba nige
laulaubikibiki nuwadi ne ye laugilihaidi.

Inawase hedehededena

10 Teina ta hedehedede bayabayaona ya mosei maitawa-
sola udiyedi, nige ya bom ya hedehedede, na Guiyau yona
hedehedede, ye wane, waihiu tabu mwanena ye inawasei.
11 Ena mwanena ye laugabaei meta bena ye miyagolo-
golowa, o se tolehedudulaidi yo se lautoki na ye uyo mwa-
nena unai. Na loheya hinage tabu mwanena ye inawasei.

Maitawasola taukawamamohoi yo nige taukawamamohoi

12 Teina hedehedede ta hinage ya hedede kalimiuyena, nige
Guiyau, na yau ya hedede ya wane, Ena taukawamamohoi
loheya hesau mwanena meta iya nige taukawamamohoi, na
waihiu ne ye henuwa bena maiyana se miyakesega, meta
loheya ne tabu waihiu ne ye ina'inawasei.
13 Hinage ena taukawamamohoi waihiuna hesau mwa-
nena meta iya nige taukawamamohoi, na loheya ye henuwa
bena se miyakesega, meta waihiu ne tabu loheya ne ye
ina'inawasei.
14 Matawuwuna loheya iya nige taukawamamohoi meta
mwanena yona kawamamohoi ne debanaena Yaubada logu-
logunaena ye miya. Yo waihiu iya nige taukawamamohoi
meta mwanena yona kawamamohoi ne debanaena Yaubada
logulogunaena ye miya. Unai kabo Yaubada nige gonowana
ye kitaheyababadi, na yona kitahenamwa ede natumiyao ne
kalidiyena na Yaubada logulogunaena se miya.
15 Na ena loheya o waihiu iya nige taukawamamohoi
ye hedede bena mwanena ye laugabaei, meta gonowana
kwa talamyei na ye lau. Teina nuwanuwatu ta unai meta
taukawamamohoi ne unai nige gudugudunа hesau. Yaubada
ye yoganeida bena nuwadaumwaliyena ta miya.

16 Na ena ku kabihekahini, kabo idohagi bena yom kata
meta gonowana mwanem ne ku woyaiyama mauli ye hai na
nuwadaumwali unai kwa miya?

Yoda mauli kana kao hekadi nige bena ta buigaibuidi

17 Na kesega kesega, kam kao sahasahana Guiyau ye
leyawako wa na kabo Yaubada ye yoganeigo ne, bena unai
ku miya. Teina ta meta yau yogu hedehedede dubu maudoidi
udiyedi.
18 Ena loheya hesau se hepelitomeyako na kabo Yaubada
ye yoganei, meta yona pelitome ne tabu ye uha'uhalaei. Yo
kaiteya loheya sola nige ye pelitome na Yaubada ye yoganei,
meta tabu se hepehepelitome.
19 Matawuwuna tamowai ye pelitome o nige ye pelitome
meta nige kaniyona hesau. Na nuwanuwatu saesaekalilina
ede Yaubada yona laugagayo miyawatanina.
20 Tamowai kesega kesega miyamiya saha unai ku miya na
kabo Yaubada ye yoganeigo ne meta bena unai ku miya.
21 Ena kowa heyayai tauhaina na kabo Yaubada ye yo-
ganeigo meta tabu ku nuwapilipili. Na ena solasola hesau ye
masalaha bena unai yom yailihai ku hai, bena ku hai.
22 Matawuwuna kaiteya tamowai iya heyayai tauhaina
huyana Guiyau ye yoganei, meta iya yona yailihai ta-
mowaina, yo hinage kaiteya tamowai iya yaiyailihaina na
Guiyau ye yoganei meta iya Keliso yona heyayai tauhaina.
23 Na komiu maisa lakilakina unai ye hemaisahaigomiuko,
unai tabu kwa hemala tamowai yodi heyayai tauhaidi na se
tanuwagaigomiu.
24 Kagu kahao, kesega kesega beyabeyana kam kao sa-
hasahana wa na Yaubada ye yoganeigo, bena unai ku miya
Yaubada matanaena.

Hasala nuwanuwasupudiyao

25 Hasahasalao meta nige kadi hedehedede hesau Yaubada
ye leyama. Na yogu nuwanuwatu mo ya hededehemasalaha,
matawuwuna Guiyau yona katekamkamna debanaena ede
gonowana yau kwa sunumaegau.
26 Teina mayadai ta meta hewahewaiunu se
masamasalaha, unai ya nuwatui ye namwa mo taba mauli
miyamiyana saha unai kwa miya ne bena kwa miyamiyaei.
27 Ena mwanem pagapaganina meta tabu ku ina'inawasei,
na ena nige ku tawasola meta tabu tawasola nuwanuwatuna
ku nuwanuwatui.
28 Na ena ku tawasola meta nige yababana hesau, yo
ena hasala nuwanuwasupuna ye tawasola meta hinage nige
yababana hesau. Na ena kaiteyadi se tawasola, kabo yodi

mauli ne unai pilipili se hekalodi. Unai ede teina ya hededehasahasaigomiu ta, na tabu kwa lulau pilipili ne udiyedi.
29 Kagu kahao, yogu hedehedede wa kaniyona ede teina:
Huya ye kubwakaliliko. Unai, teina mayadai ta unai yo huya
matada ne unai meta maitawasola tabu se kitakalili yodi
tawasola miyana mo unai,
30 yo kaiteya ye nuwadubu yona laulau bena doha nige ye
nuwadubu, yo kaiteya ye gwauyala yona laulau bena doha
nige ye gwauyala, yo kaiteya gogo hesau ye hemaisa yona
laulau bena doha gogo ne nige ye kabihekahini.
31 Yo kaiteyadi tanoubu ta gogodiyao se hepahepaisowadi
meta tabu udiyedi se modekalili. Matawuwuna tanoubu ta
kabo ye tauwadam.

Tawasola yo Yaubada yona paisowa

32 Yomi mauli miyadi maudoidi udiyedi ya henuwa bena
taba tabu kwa hepilipili'uyoigomiu. Kaiteya loheya nige ye
tawasola meta gonowana yona mauli ye talamyei Yaubada
yona paisowa ginaulina yo henuwanamwana unai.
33 Na loheya maitawasola meta kabo ye mode tanoubu
ginaulidi maudoidi udiyedi na ye kaipate bena mwanena
nuwana ye henamwa.
34 Unai ginauli labui kabo udiyedi ye nuwanuwatu:
Mwanena henuwanamwana yo hinage Guiyau
henuwanamwana. Na waihiu nige tawatawasolana yo
sine nuwanuwasupuna sola nige ye tawasola meta tauna yo
yaluwana ye mose'uyoi Yaubada unai na ye mode Yaubada
yona paisowa ginaulina unai. Na waihiu maitawasola meta
kabo ye mode tanoubu ta ginaulina maudoidi udiyedi yo
kabo idohagi mwanena ye henuwanamwa.
35 Yogu hedehedede ta udiyedi nige ya hekaiyawasigomiu
na bena ya saguigomiu kabo laulaududulaiyena kwa miya yo
Yaubada yona paisowa kwa ginauli ma nuwamiu maudoina.

Hewali yo hasala taba se tawasola o nige?

36 Na ena tamowai hesau ye nuwatulobai meta yona laulau
nige se dudulai waihiu se hededehepatu'usei wa unai, na ye
henuwa bena waihiu ne ye tawasolai matawuwuna tauna
ne yona gadosisi nige gonowana ye kabinuwahi,** meta ye
namwa. Teina ta meta nige ba'aya, unai bena kwa talamyeidi
na se tawasola.
37 Na ena tamowai hesau ye nuwabayao, na nige tawasola
lelehina ye lelehi, yo gonowana tauna ne yona gadogadosisi
ye kabinuwahidi, na yona hineli ye ginauli bena tabu waihiu

** **7:36:** *Tauna ne yona gadosisi nige gonowana ye kabinuwahi:* Kalina Giliki unai hedehedede ta kaniyona labui, na hesauna ede teina: *waihiu ne tawasola bolimaina ye dikwaiyako.*

se hededehepatu'usei wa ye tawasolai, meta saha ye ginauli
ta hinage ye dudulai.
38 Unai, kaiteya ye tawasola meta ye namwa, na kaiteya
nige ye tawasola meta ye namwakalili.

Wabuwabu gonowana se tawasola'uyo?

39 Waihiu maitawasola bena ma mwanena se miya ye lau
ee mwanena ne ye boita. Na ena mwanena ne ye boita meta
kabo gonowana ye tawasola'uyo, na bena Guiyau taukawa-
mamohoiyeina tamowaina hesau ye tawasolai.
40 Na yau yogu kitahekasa unai meta ye namwa mo
tabu ye tawatawasola'uyo. Na Yaubada Yaluwana Tabuna
yau hinage kaliguwai, unai yogu hedehedede ta meta yona
lauhekataena ya hededehemasalahadi.

8

Kai se kaitalasamyei koitau udiyedi gonowana ta kaidi e nige?

1 Na yogu kwa kulikulilaoma wa unai meta kai se kaita-
lasamyeidi koitau udiyedi** henamaidi kwa henamaiyeigau.
Kabina ta kata meta "kita maudoida nuwatulobaina kali-
daena".** Na sonoga ye henuwasaesaeda, iyamo gadosisi
meta ekalesiya tauhebayaona ede.
2 Kaiteya tamowai ye nuwatui bena ginauli maudoidi
kabidi ye kata meta sola nige ye sibasibakalili.
3 Na kaiteya tamowai Yaubada ye gadosisiyei meta
Yaubada iya kabina ye kata.
4 Unai kai se kaitalasamyeidi koitau udiyedi meta doha
teina. Kabina ta kata, "Tanoubu ta unai meta koitau siya
ginauligaibu", yo hinage, "Nige yaubada hesau na Yaubada
kesega mo."
5 Tanoubu ta yo galewa ne unai ginauli se bado tamowai
se kataidi meta siya yaubada yo guiyau, yo tamowai se
taba'ohulau udiyedi.
6 Na iyamo kita taukawamamohoi kalidawai meta Yaubada
kesega mo, iya Tamada, yo iya ginauli maudoidi ta taugin-
aulidi, na kita meta iya hesabana. Yo Guiyau ne meta kesega
mo ede Yesu Keliso, na iya kalinawai ginauli maudoidi ye
ginaulidi yo iya kalinawai mauli ye leyama.

** **8:1:** *Kai se kaitalasamyeidi koitau udiyedi* ne meta nige tausunuma maudoidi suisui bulumadi se hetabuyeidi koitau matadiyena, na kabo se kaikai. Huya hekadi yodi kaikaigogo se ginauli koitau ne yona numa tabuna unai o tamowai yodi numa udiyedi, na huya hekadi buluma ne hinage se lokunegabaei maketi unai. ** **8:1:** *Kita maudoida nuwatulobaina kalidaena* meta ekalesiya Kolinito unai taumiya wa yodi hedehedede hesau. Yodi hedehedede hekadi Paulo ye kulidi lausoisoi 4 unai.

7 Na iyamo taukawamamohoi hauhaudi hekadi meta
hedehedede ta kaniyona nige kabina se kata, na koitau
taba'ohuidi kabikabidiyao ne udiyedi se manasakalili. Unai,
ena kai doha teina se kai, kabo yodi nuwanuwatu ne unai
se wane, “Kai ta se kaitalasamyeiyako koitau udiyedi.” Na
yodi nuwanuwatu meta kai ne ye hebikidi, na unai se bom
se henuwapilipili'uyoidi, matawuwuna yodi nuwatulobai ne
sola nige se masalahakalili.
8 Na kai ne nige gonowana ye laeida Yaubada
dedekanaena. Ena nige ta kai meta nige gonowana ye
tolehesuwalada, na ena ta kai, meta nige gonowana
ta nuwasaesae, matawuwuna Yaubada taba nige ye
kitahenamwakaliliyeida.
9 Iyamo bena kwa kitanamwanamwa yomi yailihai
miyamiyana ta tabu ye hemala kabakalabesibesi tausunuma
hauhaudi ne udiyedi, siya yodi nuwatulobai udiyedi se
pahili.
10 Matawuwuna ena tamowai hesau yona nuwatulobai
dobidobina ye kitago koitau kabataba'ohuidi numana unai
ku kaikai, meta ye hemala kam kaha ne ku kabihekita na saha
ku ginauliyako wa kabo ye ginauliwatanigaibui.
11 Kam kaha yona sunuma dobidobina ta, Keliso ye boitako
iya hesabana, na iyamo yom sonoga o kata ta debanaena
kabo heyababa ye lobai.
12 Ena yomi laulau ta unai ba'aya kwa ginauli kami kahao
udiyedi yo yodi nuwanuwatu kwa hepilipilidi meta teina ta
ye hemala yomi ba'aya Keliso unai.
13 Unai, ena saha ya kai ta kagu kaha hesau ye hekal-
abesibesi, meta taba nige suisui bulumana ya kai'uyoi. Teina
unai kabo taba nige yona kababeku ya ginauli.

9

Apostolo yodi dudulai

1 Ye masalahakalili meta yau yailihai tamowaina yo apos-
tolo hesau. Yoda Guiyau Yesu ya kitayako, yo yogu paisowa
ta debanaena kwa laoma yomi sunuma kwa tole iya unai.
2 Nuwana tamowai hekadi se nuwatui meta yau nige apos-
tolo, na iyamo ya hemala apostolo kalimiuwai. Matawuwuna
komiu meta kabahemamohoiyeigau ede yau Guiyau yona
apostolo.
3 Ena tamowai yogu paisowa ta se hededeheyaheyababa
meta yogu hededehemasalaha ede teina:
4 Idohagi, waila yo kai unai yoma dudulai hesau bena kwa
saguigau o nige?

5 Yo hinage yoma dudulai gonowana taukawamamohoi
waihiuna hesau ka tawasolai na maiyamai ka lau doha apos-
tolo hekadi yo Guiyau kana kahao yo hinage Kipasi.
6 Unai nuwana yau yo Banaba hinage yoma dudulai ede
taba yoma moni paisowana ne ka hekaiyawasi na yomi sagu
mo unai ka miyamiya!
7 *[Kabakita ede teina:]* Iyala tamowaina meta nige
gonowana ye bom ye hemaisa'uyoi. Yo nige tamowai hesau
wine ye kumai na kaniyona nige ye kai. Yo hinage mamoe
taukitahetetena nige gonowana ye kitakitahetete mo na
miliki mamoe susuna unai se hai ne gonowana ye numa.
8 Yogu hedehedede ta meta nige tamowai yodi
nuwanuwatugaibu, na Yaubada yona laugagayo unai
hedehedede kesekesegadi ta ye hedehededeidi.
9 Matawuwuna Mose yona laugagayo unai ye kuliyako
ye wane, "Ena bulumakau witi kaniyona kabakabiyawasina
unai ye paipaisowa meta tabu kawana ne kwa suma-
sumagudui."** *(Dutelonomi 25:4)* Na kwa nuwatui meta
Yaubada bulumakau mo hesabana ye nuwanuwatu?
10 Nigele! Na hedehedede ta meta kita kada hedehedede,
yo kulikuli tabuna ta se kuli kita hesabada, matawuwuna
koya taupaisowaina yo witi tauhekasana se paisowa na yodi
nuwatu ede kabo witi ne kaniyona soina tehana se hai ye
hemala yodi paisowa maisana.
11 Huyana Guiyau wasana ka hededehemasalaha kalimi-
uyena meta doha like ka kumai nuwamiu ne udiyedi. Hage
idohagi, gonowana yoma paisowa kaniyona kalimiuyena ka
hai o nige? Kaniyona ne, siya ede tanoubu ta gogodiyao.
12 Ena tamowai hekadi yodi dudulai bena kwa saguidi
meta ye namwa mo taba kwa sagukaliliyeigai.** Na iyamo
nige huya hesau yoma dudulai unai ka tolo na ka hed-
ede bena kwa saguigai, na pilipili maudoidi udiyedi ka
hekalakasikasinigai na Keliso wasana namwanamwana ta
tabu hetatagudugudugduina hesau ka ginauli.
13 Kabina kwa kata meta kaiteyadi Numa Tabuna unai tau-
paisowa kadi kai Numa Tabuna ne unai se haihai. Na hinage
kaiteyadi kaitalasam kabagabuna milana unai taupaisowa
saha se kaitalasamyei ne tehana kabo se hai.

** **9:9:** *Bulumakau witi kaniyona kabakabiyawasina unai ye paipaisowa:* Bulumakau witi ne se utu'utui yo kabakabiyawasi ginaulina se niuniuli, na unai witi kaniyona udiyedi dahidi se bekuhai. Ede witi kaniyona se kabiyawasi.

** **9:12:** *Ye namwa mo taba kwa sagukaliliyeigai:* Paulo ye hedede ede iya ma kana kahao yodi dudulai ede bena se sagukaliliyeidi, matawuwuna siya meta tamowai bagubagunadi wasa namwanamwana se bahei se laei Kolinito udiyedi.

14 Gonogonowana doha, Guiyau ye hedede meta kaiteyadi
wasa namwanamwana se laulauguguyaei bena hinage se
saguidi wasa namwanamwana ta debanaena.
15 Na iyamo teina kabikabi ta nige ya hepaisowadi. Na yau
ya kulikuli ta nige yogu nuwanuwatu bena saha hesau kwa
ginauli na unai kwa saguigau. Nuwagu yona kabanamwa
ede ya paisowa na nige maisana hesau ya hai. Ena unai
ya hasali yo ya boita, iyamo taba nige tamowai hesau yogu
kabagwauyala ne ye hekaiyawasi.
16 Na huyana wasa namwanamwana ta ya lauguguyaei
meta nige gonowana ya hededetausae'uyoigau
matawuwuna Yaubada ye lauheliligau na ya lauguguya.
Ahani mo yau, ena wasa namwanamwana ta nige ya
lauguguyaei kabo yababa ya lobai!
17 Ena ya bom yogu nuwatu unai ya talamyeigau na ya
lauguguya, meta maisana kabo ya hai. Na ena nige ya ta-
lamyeigau meta Yaubada yona kaisunuwa yo paisowa polo-
hena ye leyama wa bena ya ginauli.
18 Unai, yogu paisowa ta kainauyana ede saha? Kain-
auyana ede teina: Nige ya tolo yogu dudulai wa unai, na wasa
namwanamwana ta ya lauguguyaei meta ya lauguguyaei mo
na nige unai ya kawamaisa.
19 Yau meta yailihai tamowaina yo nige tamowai hesau
ye tanuwagaigau, iyamo ya toledobiyeigau na ya hemala
tamowai maudoidi yodi taupaisowa na unai bena tamowai
se bado ya laeidima Keliso unai.
20 Na yau ena Dius bodana udiyedi meta ya hemala doha
Dius tamowaina hesau,** na unai bena Dius tamowaidiyao
ya laeidima Keliso unai. Na ena Mose yona laugagayo logulo-
gunaena taumiya bodadi udiyedi** meta yau ya hemala doha
Mose yona laugagayo logulogunaena taumiya hesau, na unai
bena kaiteyadi Mose yona laugagayo logulogunaena taumiya
ne ya laeidima Keliso unai. Na iyamo yau meta nige Mose
yona laugagayo logulogunaena taumiya.
21 Na ena ya lau dagela tamowaidiyao siya nige lauga-
gayo logulogunaena taumiya bodana udiyedi, meta yogu
miyamiya doha dagela tamowaina hesau, unai bena dagela
tamowaidiyao ne ya laeidima Keliso unai. Iyamo yau meta
Yaubada yona laugagayo nige ya nuwaluluhiyei, na Keliso
yona laugagayo logulogunaena ya miya.

** **9:20:** *Ya hemala doha Dius tamowaina hesau:* Miyamiya Paulo ye hede-
hededeidi ta, siya ede kadi kaleko yo kadi kai yo yodi lauhe'a'a yo tapwalolo
kabikabidi yo laulau hekadiyo doha. ** **9:20:** *Mose yona laugagayo logulo-
gunaena taumiya:* Siya nuwana dagela tamowaidiyao na se nuwabuiko yo se
kawamamohoi Yaubada unai na Mose yona laugagayo se kawakabiyeidi.

22 Na ena ya lau tamowai yodi sunuma basabasadi**
udiyedi, kabo ya miya doha tausunumabasabasa ne, na ya
kaipate bena ya laeidima Keliso unai. Miyamiya ta kabo ya
miyaidi tamowai maudoidi udiyedi na unai ya kaipate bena
tamowai hekadi ya gilihaidi.
23 Yogu miyamiya doha teina ta meta wasa
namwanamwana debanaena, na unai bena tausunuma
maudoidi maidaguwao kabo kainauyana ne ka hai.
24 Kabina kwa katakalili meta heloikailakwa unai tauheloi
maudoidi se heloi na iyamo kesega mo kabo kainauya ne ye
hai. Unai bena kwa heloinamwanamwa na kabo kainauya ne
kwa hai.
25 Taukaiheya maudoidi ena se lau se kaiheya meta bena
se kitahetete'uyoidi yo yodi lubulubui laugagayodi maudoidi
bena se hemuliwatanidi. Se lubulubui na bena kabo kain-
auya** se hai, na kainauyana ne nige gonowana ye miyahai.
Na kita ta lubulubui meta kabo yoda nuwatu ede taba kain-
auya miyamiyahaina ta hai.
26 Unai ede ya heloidudulai na nige doha tauheloi hesau ye
heloi na yona kabagehe nige kabina ye kata. Yo ya pwaiti
meta nige doha tamowai hesau ye pwaiti na nimana ye
tutugaibuidi.
27 Ya kabinuwahi'uyoigau na taugu ta ye hemala yogu
heyayai tauhaina, madai ya lauguguya tamowai hekadiyo
udiyedi na muliyena kabo Guiyau ye tolehesuwalagau na
taba nige kainauyana ne ya hai.

10

Tabu kwa laukwatakwata doha Isalaela huyana se kadau se lau Kanana hesabana

1 Kagu kahao, saha ye tubu Dius kada kulutubu udiyedi
wa tabu kwa nuwanuwaluluhiyei. Huyana Aikupito unai se
pesahai meta siya maudoidi Yaubada yalohi ye hemasalaha
wa logulogunaena, yo maudoidi se dobi gabwa wa ye taigali
na tanona pitapitalina unai se kawasi.
2 Maudoidi yalohi yo gabwa wa udiyedi se babatiso na se
hemala Mose tauhemuhemuliwatanina.
3 Yo hinage Yaubada kai ye hemasalaha wa maudoidi se kai,
4 yo Yaubada numanuma ye moseidi wa maudoidi se numa,
iya ede waila weku unai ye didima wa. Na weku mamohoina
wa maiyadi se sae yo se dobi, iya ede Keliso.

** **9:22:** *Tamowai yodi sunuma basabasadi:* Ena taba koitau kabataba'ohuidi numadi udiyedi kai se kaidi kabo yodi nuwatu meta mauli se lausapuliyako. Nuwanuwatu ta meta peina 8 unai ta hasili. ** **9:25:** *Kainauya* meta kalina Giliki unai Paulo ye kuli ede, *kolona. Kolona ne meta tauheloikailakwa ye baguna kabo kolona se kainauyaei, na kolona ne meta kaikaiwa ma lugudi se heihepo'opo'odi na nige gonowana ye bawa ye loha.*

5 Na iyamo tamowai se bado Yaubada nige nuwana se
henamwa, unai se boita na sinalediyao wa balabalagaibu wa
unai se toletolegaibuidi.
6 Ginauli saha se tubuko ta meta se hemala yoda kabakita
na unai kabo nuwada tabu ta tolelaedi nuwanuwatu
yabayababadi udiyedi doha siya saha se ginaulidi ne.
7 Yo tabu koitau kwa taba'ohuidi doha hekadi se taba'ohu
koitau udiyedi. Doha kulikuli tabuna unai ye wane,

"Tamowai wa se tuli na se kaikai yo se numanuma, na kabo
se tolo na koitau tautaba'ohuidi yodi taba'ohu laulaudi
yabayababadi se ginaulidi." *(Esodo 32:6)*

8 Yo tabu laulau bikibikidi ta ginaginaulidi doha siya hekadi
laulau bikibikidi se ginaginaulidi wa na mayadai kesega unai
meta badodi 23,000 se mwaloi.**
9 Hinage tabu Keliso ta lautonogi doha siya hekadi meta
Guiyau se lautonogi na mwata se kalasidi ede se mwaloi.**
10 Yo tabu ta hetahetalapili, doha siya hekadi yodi hetalapili
debanaena ede Yaubada yona taukaiunu aneluna ye un-
uhemwaloidi.**
11 Laulau ta kalidiyena se tubu meta se hemala yoda kabakita.
Na kulikuli tabuna unai se kulidobiyedi meta se hemala
kita kada hededehesibasiba, na kita ede tanoubu ta yona
huyagehe mayadaidiyao udiyedi taumiya tamowaidi.
12 Unai, taba ku nuwatui meta ku tolobayaoko, bena ku
kitanamwanamwa tabu ku beku.
13 Noho kwa miyahekalodi ta meta hinage tamowai
hekadi se miyahekalodiko. Na Yaubada nige gonowana
ye nuwagabaeda. Taba nige noho hesau ye talamyei na yomi
bayao ne ye saedikwaidi. Ena noho kwa hekalo meta iya
kabo kabakaihale kedana ye hekitagomiu na yomi sunuma
ne unai kwa tolobayao.
14 Unai, kehaguwao, koitau taba'ohuidi bena kwa
wasabugabaeidi.**
15 Yogu hedehedede ta meta tausunuma maudoimiu kami
hedehedede, na komiu meta tamowai sibasibadiyao. Unai
bena yogu hedehedede ta kwa bom kwa hekasadi na kwa
nuwatulobaidi.
16 Ena ta laomagogoi Guiyau yona kaikaigogo unai, na
waina keyakana lautokina ta mosei Yaubada unai na mau-
doida ta numa, meta ta patulau Keliso kwasinana unai. Yo

** **10:8:** Wasa wa ku hasili Numela 25:9unai. ** **10:9:** Wasa wa ku hasili Numela 21:1-9unai. ** **10:10:** Wasa wa ku hasili Numela 16:41-50unai. ** **10:14:** *Koitau taba'ohuidi bena kwa wasabugabaeidi:* Paulo ye hedede ede tabu se laulau koitau tautaba'ohu tamowaidiyao yodi kaikaigogo udiyedi, matawuwuna ede ena se lau meta se hemasalaha'uyoidi ede siya kadi boda hesau.

pwalawa ta kihi na ta kai meta unai hinage ta patulau Keliso
tauna unai.
17 Na Guiyau yona kaikaigogo pwalawana meta kesega,
unai kita maudoida meta boda kesega, kaniyona ede
pwalawa ne maudoida ta kaigogoi.
18 Hage, Isalaela tamowaidi kwa nuwatuidi. Kaiteyadi
kaitalasam ne tupwana se kai, meta siya hinage se patulau
kaitalasam kabagabuna milana** ne unai.
19 Yogu hedehedede ta kaniyona ede saha, kaitalasam se
mosei koitau unai meta kaniyona o nige? Na koitau meta
yona gigibwali o nige?
20 Nige! Na koitau tautaba'ohuidi ne yodi kaitalasam
meta se kaitalasamyeidi demoni udiyedi na nige Yaubada
unai. Nige ya henuwa bena taba komiu kwa patulau demoni
udiyedi.
21 Nige gonowana Guiyau yona kaikaigogo keyakana unai
kwa numa, yo hinage demoni yodi kaikaigogo keyakana
unai kwa numa. Nige gonowana kwa patulau Guiyau yona
hatahata unai kwa kaikai, yo hinage demoni yodi hatahata
unai kwa kaikai.
22 Idohagi, bena Guiyau kwa hekouyalayala? Nuwana kwa
bayaokalili na kabo iya?

Taukawamamohoi yona yailihai miyamiyana

23 Hekamiu kwa wane, “Miyamiya maudoidi kalimaiyena
meta nige laugagayodi hesau.” Iyamo ya hededelaowa ede,
laulau maudoidi ta nige gonowana udiyedi sagu ta lobaidi.
Kwa wane, “Miyamiya maudoidi kalimaiyena meta nige
laugagayodi hesau.” Iyamo yoda sunuma unai meta nige
gonowana laulau maudoidi ta se hebayaoda.
24 Tabu komiu kwa bom yomi namwanamwa kwa nuwatui,
na bena kami kahao yodi namwanamwa kwa nuwatuidi.
25 Suisui yaudi kabalokulokune unai se lokuneidi
gonowana kwa hemaisadi na kwa kaidi, meta tabu yomi
nuwanuwatuyena kwa wane, “Teina ta gonowana ya kai o
nige?”
26 Matawuwuna ede, “kaiyaulina ta yo ginaulina maudoidi
meta Guiyau iya yona.” *(Same 24:1)*
27 Ena tamowai hesau iya nige tausunuma na ye kaib-
wadaigomiu bena kwa lau maidamiu kwa kaikai, na kwa
henuwa bena kwa lau, meta saha ye kabinonohai ne kwa
haidi kwa kaidi, na tabu kwa henahenamaibuibui haedi kai
ta se laolaoma.
28 Na ena taba tamowai hesau ye hededelaowa kalimi-
uyena ede, “Kai ta se kaitalasamyeidiko!”, meta tabu kwa

** **10:18:** *Kaitalasam kabagabuna milana* meta heyaheyasoni, kaniyona ede *Yaubada.*

kaikaidi, tauhededelaowa ne debanaena yo iya yona nuwatulobai debanaena.
29 Teina ta tamowai hesau ne yona nuwatulobai, nige kowa.

Taba ku wane, “Idohagi to tamowai hesau yona nuwatulobaiyena bena yogu yailihai miyamiyana ye hededegudugudui?
30 Ena taba kai ne lautokina ya lautoki Yaubada unai na ma gwaugwauyalagu kai ne ya kai, idohagi to kai ne debanaena bena se hededeheyaheyababagau?”
31 Unai ya hededelaowa ya wane, ena saha hesau ku kai, ku numa, o ku ginauli, meta bena ku ginauli Yaubada hedebasaeina hesabana.
32 Tabu tamowai hesau ku henuwapwanopwano, taba iya Dius o Giliki tamowaina, o Yaubada yona dubu tamowaina hesau,
33 doha yau hinage yogu kaipate ede bena taba yogu miya yo ginauli maudoidi ya ginaulidi ta udiyedi tamowai maudoidi ya henuwanamwadi. Kaniyona ede nige ya bom mo yogu namwanamwa ya nuwatui, na boda yodi namwanamwa ya ginauli, na unai kabo mauli se lobai.

11

1 Yogu miyamiya ta kwa miyawatanidi, doha ede yau Keliso yona miyamiya ya miyawatanidi ta.

Tatao yo sinesineo yodi laulau tapwalolo koigogona udiyedi

2 Ya kawanamwanamwaegomiu matawuwuna ede ginauli maudoidi udiyedi kwa nuwanuwatuigau, yo hinage saha se hekatagau na ya hekawalaeidiwa kalimiuyena wa kwa kabihekahinidi yo kwa miyawatanidi.
3 Na ya henuwa bena kwa nuwatulobai meta loheloheyao yodi taukulukulu ede Keliso, waihiu yona taukulukulu ede loheya, na Keliso yona taukulukulu ede Yaubada.
4 Ena loheya hesau ye tapwalolo yo ye hededepeloweta na ma kulusumasumana, meta ye hemasalaha ede yona taukulukulu Keliso meta nige hekasisina hesau kalinawai.
5 Na ena waihiu hesau ye tapwalolo yo ye hededepeloweta na kuluna ne nige ye suma meta iya yona taukulukulu** nige ye hekasisiyei, kitakitana gonogonowana ede doha waihiu ne kuluna meta yaliyalina.
6 Ena taba waihiu hesau kuluna nige ye suma meta kuluna ne taba se yaligabaei. Na kuluyali ne waihiu kalinawai meta

** **11:5:** *Iya yona taukulukulu:* Waihiu maitawasola udiyedi meta iya ede mwanena, na hasahasalao udiyedi, tamadi.

ye nuwamwadimwadine, unai ye namwa mo taba kuluna ne
ye suma.**
7 Loheya nige gonowana kuluna ye suma matawuwuna ede
iya meta Yaubada kana kao yo kabahededehenamwana, na
waihiu meta loheya kabahededehenamwana.
8 Matawuwuna loheya bagubagunana wa nige waihiu unai
ye tubuma, na Yaubada loheya yauna tupwana ye hai na
waihiu ye ginauli.
9 Nige waihiu debanaena Yaubada loheya ye ginauli, na
loheya debanaena ede waihiu ye ginauli.
10 Tenem debanaena, waihiu bena kuluna ye suma na unai
ye hemasalaha'uyoi meta iya mwanena yona loina guni-
naena. Yo hinage gabemani yodi taukitasipwa** debadiyena
bena ye kulusuma.
11 Na Guiyau yona nuwanuwatu unai meta waihiu nige ye
bom ye tubugaibu yo loheya nige ye bom ye tubugaibu.
12 Nuwanuwatuna ede, waihiu yona kabalaoma ede lo-
heya, yo hinage loheloheyao yodi kabatubuma ede waihiu,

** **11:6:** *Ye namwa mo taba kuluna ne ye suma:* Leta ta unai meta Paulo nige ye kulihemasalahakaliliyei matawuwuna saha to sinesineo ye henuwadi bena kuludiyao se sumadi huyana se tapwalolo yo se hededepeloweta dubu koigogona udiyedi. Unai bena Paulo yona huya tamowaidiyao yodi laulau ta nuwatuidi. Kolinito unai sinesineo se bado siya meta yodi yaubada waihiu Apolodaiti yona taupaisowa. Apolodaiti meta tau yo sine taudiyao yodi gadogadosisi kabikabina maudoina yaubadana, na yona taupaisowa wa yodi taba'ohu kabikabina meta taudi se lokulokuneidi moni hesabana. Giliki yo Dius tamowaidi yodi kabikabi meta sinesineo maudoidi ne kulusumasumadi. Na Apolodaiti yona taupaisowa waiwaihiudi se bom mo kuludiyao meta nige sumadi. Nuwana dubu unai ekalesiya waiwaihiudi se nuwatulobai meta Yesu debanaena siya yailihai tamowaidi, nige laugagayo hesau guninaena se miya. Ede kulusuma laugagayona se hekaiyawasi. O nuwana udoi, na se nuwatulobai meta huyana Yaubada taba'ohuina unai bena tabu kuludi se sumasumadi, gonogonowana doha Apolodaiti yona taupaisowa wa. Na nige se nuwatulobai meta yodi tapwalolo yo yodi hededepeloweta ne nuwanuwatuna udoi, nige doha Apolodaiti taba'ohuina. O nuwana udoi, doha teina: Huyana se tapwalolo yo se hededepeloweta na kuludi nige se sumadi meta kabo tamowai se henuwapwanopwanodi, kabo se henahenamai yodi taba'ohu laulauna ta saha. Unai Paulo ye kuli ede sinesineo yodi huyatapwalolo yo hededepeloweta unai bena kuludiyao se sumadi. ** **11:10:** *Gabemani yodi taukitasipwa* meta kalina Giliki unai Paulo ye kuli, *angelosi*, iya ede *angel* kalina Dimdim unai yo *anelu*kalinadaena. Na kalina Giliki unai kaniyona bagubagunana meta tamowai o gabemani yodi hetamali tamowaidi o yodi tauhewasa. Na taukitasipwa gabemani se hetamalidi meta hinage se katai ede *angelosi*. Paulo yona huyaena sinesineo maitawasola hekadi mwanedi se kouyalayalaeidi matawuwuna se laulau waihiu hekadi udiyedi, na se laukwatakwataedi. Unai sinesineo ne se heboda'uyoidi na hesadi se tole *waihiu hauhaudi*. Yodi laukwatakwata wa kabakitana se ginauli meta kuludi nige se sumadi. Na gabemani yodi anelu o taukitasipwa se lohei haedi waihiu hauhauna hesau se lobai, kabo se hekamkamnadi. Na Paulo nige ye henuwa bena dubu se heyababa waihiu tausunuma yodi kabikabi debanaena, unai ye hineli taba tausunuma sinesineo maudoidi se kulusuma.

na ginauli maudoidi ta yodi kabalaoma ede Yaubada.
13 Hage kwa nuwatuhekasa, taba waihiu kuluna nige ye
suma na ye tapwalolo Yaubada unai, kabo kwa kitahenamwa
o nige?
14 Waihiu yo loheya kadi kao udiyedi gonowana
nuwanuwatu maudoidi ta kwa kitalobaidi. Taba
loheya kuluna ye dau meta kitakitana kalinawai ne ye
taumwadimwadinekalili.
15 Na taba waihiu kuluna ye dau meta iya kana kao kaba-
henamwana, matawuwuna ede kulu daudauna Yaubada ye
mosei waihiu unai, meta kulukuluna ne kana suma.
16 Kita yo Yaubada yona dubu maudoidi yoda kabikabi ta
meta nige yona udoi hesau, unai nige gonowana tamowai
hesau teina nuwanuwatu ta unai ye hededehaikabi.

Guiyau yona kaikaigogo kabikabina

17 Yogu hedehededе hekadi'uyo ta udiyedi meta nige
gonowana ya hededehetausaegomiu, kaniyona ede yomi
laolaomagogoi ne udiyedi yomi laulau se yababa, ede nige
namwa hesau kwa lobai.
18 Saesaekalilina ede teina nuwatu ta: Ya lapuiyako
meta yomi huyalaolaomagogoi ne udiyedi kwa
hinehineli'uyoigomiu. Na hedehededе ta yogu lapuina unai
meta nuwana mamohoi.
19 Ye namwa ede hinehineli ta ye tubu kalimiuyena, unai
kabo ye hemasalahagomiu meta kaiteyadi siya tausunuma-
mamohoi yo kaiteyadi nige.
20 Yomi laolaomagogoi ne udiyedi meta Guiyau yona
kaikaigogo nige nuwanuwatuna hesau kalimiuyena.
21 Matawuwuna ede taulagebaguna siya se bom kadi kai se
kaidi na nige gonowana kadi kahao se nayaidi yo maiyadiyao
se kaikaigogoi. Debanaena ede kami kahao hekadi meta se
hasali na hekadi se numayauyaule.
22 Hage idohagi, nige yomi magai kabo udiyedi gonowana
kwa kaikai yo kwa numa? O idohagi, bena kwa hedede
meta Yaubada yona dubu ne nige kaniyona hesau, na deha
tamowaidiyao kwa toledobidobiyeidi? Yomi nuwatu bena
kabo ya hatoegomiu? Nige gonowana!
23 Na Guiyau saha ye hekatagau meta hinage bena ya hek-
awayawa kalimiuyena. Yoda Guiyau Yesu kana walohaina
boniyaina wa unai pwalawa ye hai
24 na ye lautoki ye gehe ede ye kihi na ye wane, “Teina ta
taugu, komiu hesabamiu. Kabikabi ta bena kwa ginaginauli
kabahenuhenuwaisinigau.”
25 Kaikai gehena unai kabo hinage waina keyakana ye hai
na ye wane, “Waina keyakana ta meta yau kwasinagu. Teina
ta meta talam hauhauna kabahemamohoiyeina. Kabikabi ta

bena kwa ginaginauli, na waina keyakana ta yomi huyanu-
mana unai meta ye hemala yau kabahenuhenuwaisinigau.”
26 Teina unai, yomi huyakaikaigogoi udiyedi pwalawa ta kwa
kai yo waina keyakana ta kwa numa meta Guiyau yona
boita kwa hedehededehemasalaha ye lau ee kana sigana ye
uyoma.
27 Unai, ena tamowai hesau pwalawa ta ye kai yo waina
keyakana ta ye numa na nige nuwanuwatu dudulaina unai,
meta tamowaina ne Guiyau tauna yo kwasinana ye kitakita-
dobidobiyei, ede unai kana gilu yo ye ba'aya.
28 Tenem debanaena ede kesega kesega bena ye bom ye
kitasipwanamwanamwaei'uyoi na kabo pwalawa ta ye kai
yo waina keyakana ta ye numa.
29 Matawuwuna ede taba tamowai hesau ye kaigaibu yo
ye numagaibu na nige ye nuwatulobai meta teina ta Ke-
liso tauna,** Yaubada kabo iya ye hekamkamna, na kaba-
hegiluna ede ye kai yo ye numa ne.
30 Tenem miyamiya ne debadiyena ede kwa bado meta kwa
basabasa yo kwa kasiyebwa, yo hekadiyo ede se boitako.
31 Na ena taba ta kitasipwanamwanamwae'uyoida meta
nige gonowana Yaubada ye hekamkamnada.
32 Na huyana Guiyau ye hekamkamnada meta ye hesibasi-
bada, unai taba nige tanoubu ta maiyadao ye heyababada.
33 Unai, kagu kahao, ena kwa laomagogoi kaikaigogoi hesa-
bana meta bena kami kahao kwa nayanayaidi.
34 Ena kwa hasalikalili meta bena yomi magaiyena kwa
kaikai, unai kabo nige gonowana kabahegilugomiu hesau ye
masalaha yomi laomagogoi ne unai.
Tenem iya ede, na yogu huyalaowa unai kabo
nuwanuwatu hekadiyo ya hedededi kalimiuwai.

12

Yaubada Yaluwana kainauya ye leyama

1 Na kagu kahao, Yaluwa Tabuna yona kainauya
henamaina kwa henamaiyeigau wa bena ya hededehe-
masalaha kalimiuwai.
2 Kabina kwa kata meta huyana komiu sola nige Yaubada
kwa sunumaei, unai tamowai se woyahesuwalagomiu na
koitau nige kalinadi kwa taba'ohuidi.
3 Unai bena ya hekatagomiu: Ena tamowai hesau Yaubada
Yaluwana yona gigibwaliyena ye hedehedede, meta nige
gonowana Yesu ye hededeheyababa. Yo nige gonowana

** **11:29:** *Nige ye nuwatulobai meta teina ta Keliso tauna:* Hedehedede ta kalina Giliki unai kaniyona helabuina, iya ede, *Ekalesiya bodana nige ye nuwatui.*

hesau ye wane, “Yesu iya Guiyau,” kana siga ena Yaluwa
Tabuna ede kalinawai.
4 Na Yaluwa yona kainauya kadi kao meta udoi'udoi, na
yodi kabalaoma ne kesega, iya ede Yaluwa Tabuna.
5 Dubu luwanaena paisowadi ne meta udoi'udoi, iyamo
Guiyau kesega mo yona ta paipaisowa.
6 Na Yaubada yona paisowa kalidawai kadi kao udoi'udoi,
iyamo Yaubada kesega ne ye hebayaoda na paisowa ne ta
ginaulidi.
7 Na Yaluwa Tabuna yona kainauya ye haidima kesega
kesega kalidawai meta bena ekalesiya bodadi kabasaguidi.
8 Yaluwa Tabuna yona kainauya ye mosei tamowai hesau
unai meta sibasiba hedehedededi, yo Yaluwa Tabuna ke-
segana ta hinage tamowai hesauna unai meta hededesonoga
kainauyana ye mosei,
9 na tamowai hesauna unai meta sunuma kainauyana, yo
hesauna unai meta kabikabihenamwanamwa kainauyana.
10 Yaluwa Tabuna kesegana ta hinage tamowai hesau unai
meta laulau gigigigibwalidi kabaginaulidi gigibwalina ye mo-
sei, na hesau unai meta hededepeloweta kainauyana, yo
tamowai hesau unai meta gonowana yaluwa yababana yo
yaluwa namwanamwana yodi paipaisowa ye kitalobaidi. Hi-
nage hesau yona kainauya meta gonowana kalina Yaluwa ye
mosei unai ye hedehedede, yo hinage hesau yona kainauya
meta kalina Yaluwa ye ledima wa ye hededehemasalahadi.
11 Teina kainauya maudoidi ta meta Yaluwa kesekesegana
ta yona paipaisowa, na yona kaisunuwayena na kainauya ne
ye moseidi tamowai kesega kesega udiyedi.

Keliso tauna kesega na yauna se bado

12 Keliso tauna, iya ede yona dubu, meta kana kao gono-
gonowana doha tamowai tauna maudoudoina. Tamowai
tauna meta kesega, iyamo tauna ne yau udoi'udoi udiyedi
Yaubada ye ginauli ede ye hemala tamowai kesega.
13 Hinage doha, kita maudoida meta Yaluwa kesega ta unai
se hebabatisoida, ede ta hemala boda kesega. Kita hekada
meta Dius yo hekada meta dagela tamowaidi yo hekada meta
heyayai tauhaidi, hekada hinage yailihai tamowaidiyao, na
kita maudoida meta Yaluwa kesegana ta kalidawai.
14 Yo tamowai yauna ne meta se badokalili na nige yau
kesega mo.
15 Taba kae ye wane, “Yau nige nima, unai yau meta nige
tauda ta yauna hesau.” Na iyamo nige gonowana tauda ta
unai ye bom ye tolehesuwala'uyoi.

16 Yo taba beya ye wane, “Yau nige mata, unai yau meta nige
tauda ta yauna hesau.” Na iyamo nige gonowana tauda ta
unai ye bom ye tolehesuwala'uyoi.
17 Ena tauda ta yauna maudoina ne meta mata, kabo haedi
kabalapulapui ede? Yo ena tauda ta yauna maudoina ne
beya, meta kabo haedi pane yoda kabapanelobaidi ede?
18 Na iyamo Yaubada tauda ta ye ginauli meta yauda ta ye
tolehekahekasadi, na yau kesega kesega yona kabamiya ye
nuwatui meta unai ye tole.
19 Ena taba yau maudoidi ta siya yau kesega meta tauda ta
kana kao kabo yona namwa doha saha?
20 Mamohoi, tamowai yauna ne se bado, na iyamo tauna ne
kesega mo.

21 Na nige gonowana mata ye hededelau nima unai ye
wane, “Nige ya henuwago”, yo kulukulu nige gonowana ye
hededelau kae unai ye wane, “Nige ya henuwago.”
22 Na tauda ta yauna hekadi meta se basabasa yo se gagi-
likalili na iyamo tauda ta ye henuwakaliliyeidi.
23 Yo hinage yauda hekadi nige ta kitahenamwadi meta ta
hekasisiyeidi yo ta kitahetetenamwanamwaeidi. Na yauda
hekadi wadawadamdi meta ta sumanamwanamwaeidi.
24 Na yauda hekana masamasalahadi na nige ta modekalili
bena ta sumadi. Iyamo Yaubada tauda ta ye ginauli na yauda
ta ye tolegogoidi na yau gagilidi nige ta kitahenamwa'useidi
wa meta Yaubada ye hekasisikaliliyeidi.
25 Unai bena tabu hinehineli ye masalaha tauda ta unai, na
yau maudoidi ne bena se haikitakitahetete'uyoidi.
26 Ena tauda yauna kesega ye kamkamna meta yau mau-
doina ne se kamkamna. Na ena tauda ta yauna hesau se
hekasisinamwanamwaei meta tauda ta yauna maudoidi ne
se gwauyalagogoi.

27 Na komiu maudoimiu ta meta Keliso tauna, na kesega
kesega meta Keliso tauna tupwanao.
28 Ekalesiya bodana luwadiyena meta Yaubada yona
tamowai ye toledi. Bagubagunana meta apostolo, helabuina
ede peloweta, hehaiyonana meta taulauhekata, na
kabo laulau gigigigibwalidi tauginaulidi yo hinage siya
kaiteyadi kabikabihenamwanamwa kainauyana kalidiyena,
siya kaiteyadi gonowana tamowai se saguidi, yo dubu
kitahetetena kainauyana tauhaina, yo hinage Yaluwa kalina
ye ledima udiyedi tauhedehedede.
29 Na idohagi, bena maudoidi ta siya apostolo, o maudoidi
ta peloweta, o maudoidi ta taulauhekata, o maudoidi ta
laulau gigigigibwalidi tauginaulidi?

30 Maudoidi ta kabikabihenamwanamwa kainauyana ka-
lidiyena, o maudoidi ta kalina Yaluwa ye ledima udiyedi se
hedehedede? O bena maudoidi ta kalina Yaluwa ye ledima
taulapulobaidi yo tauhededehemasalahadi? Nige!
31 Na taba Yaluwa yona kainauya saesaedi kwa
henuwakaliliyeidi bena kwa haidi.**

Gadosisi ye saekalili

Teina kabo laulau namwanamwakalilina hesau ya hededehemasalaha kalimiuyena.

13

1 Ena taba tamowai kalinadi udoi'udoi yo anelu kalinadi udiyedi ya hedehedede na nige tamowai ya gadosisiyeidi, meta kagu kao ede doha pate se koi na ye dagudagugugaibu, o doha taukaiheya yodi kabakaiheya peleidena** se koi na dagugugaibuna mo ye laki.

2 Ena hededepeloweta kainauyana ede kaliguyena yo gonowana nuwanuwatu saesaedi yo sonoga maudoidi ya nuwatulobaidi, yo ena yogu sunuma meta ye lakikalili unai gonowana kuduli ya hededehesigi, na nige tamowai ya gadosisiyeidi meta nige kaniyogu.

3 Ena taba yogu gogo maudoidi ya kainauyaidi taudehadeha udiyedi yo hinage taba ya talamyeigau kaiwa kalakalasina unai se gabugau *[bena yogu kabahededesaesae]*, na nige tamowai ya gadosisiyeidi, meta nige gonowana namwanamwa hesau ya hai.

4 Gadosisi meta nayatautaubiga yo kabinamwa. Gadosisi meta nige kaikalomagigili, nige hededetausae'uyoi yo nige nuwasaesae.

5 Gadosisi meta nige yona laulau se yababa, nige nuwatu'uyoi, nige tautausi'olologaibu yo tamowai yababa se ginauli kalinawai meta nige ye nuwatuhekahinidi.

6 Gadosisi meta nige ye nuwanamwa yababa udiyedi, na ye gwauyala miyamiya yo hedehedede mamohoidiyao udiyedi.

7 Iya polohe maudoidi gonowana ye baheidi, yo ye sunumatahitahi, yo ye nayatautaubiga, yo pilipili udoi'udoi udiyedi ye hekalakasikasini.

8 Gadosisi nige gonowana ye gehe, na taba hededepeloweta kalimwai, kabo ye gehe. Yo taba kalina Yaluwa ye leyawa unai ku hedehedede, kabo hinage ye gehe. Yo taba sonoga kalimwai, meta hinage kabo ye gehe.

** **12:31:** Yaluwa yona kainauya saesaedi meta Paulo ye hetala peina 14:1unai.

** **13:1:** *Kabakaiheya peleidena* meta kana kao doha peleide po'opo'odi aeyani unai se ginaulidi. Taukaiheyamiusiki yodi huyakaiheya unai kabo peleide labui se haidi na se koikoihedagugudi.

9 Matawuwuna yoda sonoga wa tupwadi mo, yo yoda hed-
edepeloweta wa nige se masalahakalili.
10 Na huyana Yaubada ginauli namwanamwakalilidi kabo
ye hemasalahadi meta ginauli nige se namwakalili ta ye
tolehesuwaladi.
11 Huyana ma wawayagu meta yogu hedehedede yo yogu
gadogadosisi yo yogu nuwanuwatu meta doha wawaya. Na
huyana ya laoma ya tamowailakilaki meta yogu miyamiya yo
yogu nuwanuwatu doha wawaya wa ya tolehesuwaladi.
12 Teina mahana ta unai ginauli maudoidi yoda kitadi meta
doha galasi gaugauna unai tautauda ta kitakita, na muliyena
kabo matadaena ta kitanamwanamwaeidi. Mahana ta unai
ginauli tupwadiyao mo kabidi ta kata, na muliyena kabo gin-
auli maudoidi kabidi ta katahegehedi, doha Yaubada kabida
ye katako wa.
13 Teina ginauli haiyona ta kabo se miyahai: sunuma,
nayatautaubiga, yo gadosisi. Na saesaekalilina ede gadosisi.

14

Hededepeloweta yo kalina Yaluwa ye haidima

1 Bena gadosisi miyamiyadi kwa haidi se hemala yomi
miyamiya saesaedi. Yo hinage Yaluwa yona kainauya taba
kwa henuwakaliliyeidi, na saesaekalilina taba kwa hai ede
hededepeloweta kainauyana.
2 Matawuwuna kaiteya tamowai kalina Yaluwa ye mo-
sei ne unai ye hedehedede meta nige ye hedehededelau
tamowai udiyedi na Yaubada unai. Yona hedehedede
ta nige gonowana tamowai se nuwatulobaidi, na Yaluwa
Tabuna yona gigibwaliyena ede Yaluwa yona hedehedede
wadawadamdi ye hedededi.
3 Iyamo kaiteyadi tauhededepeloweta meta yodi hedehed-
ede ne udiyedi tamowai yodi sunuma se hededehebayaodi,
se hededehesibasibadi yo hinage nuwadiyao se hedede-
hetaludi.
4 Kaiteya tamowai kalina Yaluwa ye mosei unai ye hede-
hedede meta ye bom mo yona sunuma ye hebayao'uyoi, na
kaiteya tamowai ye hededepeloweta meta ekalesiya bodana
yodi sunuma ye hededehebayaodi.
5 Ya henuwa bena maudoimiu kalina Yaluwa ye lediwa
udiyedi kwa hedehedede, iyamo ya henuwakalili meta bena
kwa hededepeloweta. Na tauhededepeloweta meta ye
saekalili na kabo kalina Yaluwa ye ledima udiyedi tauhede-
hedede ne. Iyamo gonowana kalina Yaluwa ye mosei ne
unai ye hedehedede, ena yona hedehedede ne ye hededehe-
masalahadi na udiyedi kabo ekalesiya bodana yodi sunuma
udiyedi ye hebayaodi.

6 Unai kagu kahao, ena ya laowa kalimiuwai na kalina
Yaluwa ye leyama wa unai ya hedehedede meta yona
namwanamwa saha kabo kwa hai? Na ena hededehe-
masalaha o hesibasiba o hededepeloweta o hededehasahasa
guguyadi ya hedededi kalimiuwai, kabo unai gonowana sagu
kwa lobai.
7 Gonogonowana doha ginauli nige yahuyahuwadiyao
doha higo yo hapu yo wana kabakaiheyaidi hekadiyo. Ena
dagugudi ne nige ye masalaha meta kabo idohagi bena wana
saha se kaikaiheyai ne tamowai se lapulobai?
8 Yo hinage, ena bwagigi daguguna nige ye laki yo ye
masalaha meta kaiteya kabo ye kabinonoha iyala hesabana?
9 Unai gonogonowana doha komiu, ena yomi hedehedede
nige kwa hededehemasalahanamwanamwaeidi kalinamiu
ne udiyedi meta kabo idohagi na tamowai yomi hedehedede
ta se nuwatulobaidi? Yomi hedehedede ta kabo kwa hededе-
gaibuidi mo.

10 Tanoubu ta unai kalina se badokalili, na nige hesau bena
nige kaniyona.
11 Na ena tamowai hesau yona hedehedede kaniyodi nige
ya nuwatulobaidi meta ya hemala laolaoma kalinawai yo iya
ye hemala laolaoma kaliguyena.
12 Unai gonogonowana doha komiu. Kwa henuwakalili
bena Yaluwa yona kainauya kwa haidi, unai taba kwa kaib-
wada Yaubada unai na dubu kabasaguidi kainauyadi ye
haidiwa na hepaisowadi udiyedi bena kwa namwakalili.

13 Unai, ena kaiteya kalina Yaluwa ye mosei wa unai ye
hedehedede, bena ye tapwalolo na saha ye hedededi wa taba
ye hededehemasalahadi.
14 Matawuwuna ede, taba ya tapwalolo kalina Yaluwa ye
leyama wa unai meta yaluwagu ta ye tapwalolo, na nuwagu
ta nige yona paisowa hesau.
15 Kabo saha ya ginauli? Bena ya tapwalolo yaluwagu ta
unai kalina Yaluwa Tabuna ye leyama wa unai, yo hinage
nuwagu ta unai ya tapwalolo yau kalinagu unai. Gono-
gonowana doha, huya hekadi kalina Yaluwa Tabuna ye
haiyama wa unai ya wana yaluwagu ta unai, yo huya hekadi
kabo hinage nuwagu ta unai ya wana tamowai kalinadi
udiyedi.
16 Taba yaluwam unai Yaubada ku hedehedebasaei kalina
Yaluwa Tabuna ye haiyawa wa unai, meta idohagi kabo
tamowai hekadiyo siya kainauya ne nige tauhaina se nuwat-
ulobai na maidamwao Yaubada kwa hedebasaei? Idohagi
kabo se saguigo Yaubada laulautokiyeina ta unai, ena taba
saha ku hedehededeidi ne meta nige se nuwatulobaidi?

17 Yom laulautoki ne nuwana ye namwakalili, na iyamo
nige gonowana sagu ye masalaha tamowai maiyamwao ne
udiyedi.
18 Ya lautoki Yaubada unai meta yau kalina Yaluwa ye
haidima wa udiyedi ya hedehededekalili na kabo maudoimiu
ne.
19 Iyamo ekalesiya bodana luwadiyena ya henuwa bena
hedehedede haligigi masamasalahadi udiyedi tamowai ya
hedededehasahasaidi na kabo kalina Yaluwa ye leyama ne unai
hedehedede badona ten tausani ya hedehededeidi.
20 Kagu kahao, nuwanuwatu ta yomi nuwatulobaidi
udiyedi komiu tabu doha wawayao. Yababa ginaulidi
udiyedi komiu taba doha wawayao labahauhaudi, na yomi
nuwanuwatu ne udiyedi bena doha tamowai lakilakidiyao.
21 Kulikuli hesau laugagayo bukana unai meta,
"Guiyau ye wane, 'Kalina udoidiyao udiyedi yo lao-
laoma tamowaidiyao kalinadiyena kabo ya hededelau ta-
mowai ta udiyedi, iyamo nige gonowana se lapulapulaoma
kaliguwai.'" *(Aisaiya 28:11-12)*
22 Unai Yaluwa kalina ye moseidi wa meta hekihekinoi**
nige taukawamamohoi hesabadi, na Yesu taukawamamo-
hoiyeina udiyedi meta nige. Na hededepeloweta meta Yesu
taukawamamohoiyena hesabadi, na kaiteyadi Yesu nige se
kawamamohoiyei meta nige.
23 Unai, ena ekalesiya bodana se laomagogoi na maudoimiu
ne kalina Yaluwa ye haidiwa wa udiyedi kwa hedehedede,
na luwamiu ne unai nige taukawamamohoi yo tamowai
hekadiyo siya laulau ta nige kabina taukata, kabo se hedede
ede kami kao meta doha yauyaule.
24 Na ena maudoimiu kwa hedehededepeloweta na
nige taukawamamohoi o laulau ta nige kabina taukata
tamowaina hesau ye lulaowa luwamiuyena, meta kabo yomi
hedehedede wa udiyedi ye nuwamasalaha yo kabo yona
ba'aya ye kitalobai.
25 Na yona lapulapui ne unai meta kabo yona nuwanuwatu
wadawadamdi ne se masalaha na ye tulibono yo ye taba'ohu
Yaubada unai na ye hededehemasalaha ye wane, "Mamohoi,
Yaubada ede luwamiuyena!"

*Idohagi kabo Yaluwa yona kainauya ta hepaisowadi tap-
walolo unai*

26 Kagu kahao, saha ya hedehedede wa nuwamasalahadi
ede teina: Ena kwa laomagogoi, hesau kabo ye wana,

** **14:22:** *Hekihekinoi* ne meta Yaubada yona hekamkamna hekihekinoina. Kaniyona ede, ena Yaubada kalinana nige ta lapulobaidi, meta nige gonowana ta nuwabui, na ta lau hekamkamna hesabana.

hesau kabo ye lauhekata, hesau kabo nuwatu wadawadamdi
Yaubada ye moseidi wa ye hededehemasalahadi, hesau
kabo Yaluwa kalina ye mosei wa unai ye hedehedede, na
hesau kabo yona hedehedede wa kaniyodi ye hededehema-
hemasalahadi. Na ginauli maudoidi kwa ginaulidi ne meta
bena ekalesiya bodana kabahebayaodi.
27 Ena tamowai hekadi se henuwa bena kalina Yaluwa ye
moseidi ne udiyedi se hedehedede meta bena tamowai labui
o haiyona, na bena kesegakesega yona huyahedehedede, na
tamowai hesau meta bena hedehedede ne ye hededeyaiyaili.
28 Ena dubu ne unai nige tauhededeyaiyaili, ye namwa mo
taba Yaluwa kalina ye moseidi udiyedi tauhedehedede ne se
mwanou na yodi kabatuliyena bena se hedehededenogowai
se bom kalidiyena yo Yaubada unai.
29 Tauhededepeloweta meta bena yodi labui o yodi haiyona
se hededepeloweta, na hekadiyo ne meta bena yodi hedehed-
ede ne se nuwatuhekasanamwanamwaeidi.
30 Na ena Yaubada nuwatu hesau ye hemasalaha taututuli
tamowaina** hesau unai meta bena tauhedehedede baguba-
gunana ne ye kaiyawasi.
31 Unai bena kesegakesega yona huya ye hededepeloweta,
na unai gonowana kabo maudoimiu hededehesibasiba yo
hededehebayao kwa haidi.
32 Na tauhededepeloweta ne meta gonowana se bom
yaluwadi ne se kabihekahini na yodi huyahedehedede
huyana se nayai.
33 Matawuwuna Yaubada meta iya nige hegwadapilesi
Yaubadana. Iya meta nuwadaumwali Yaubadana.
Ya henuwa taba Yaubada yona tamowai dubu maudoidi
udiyedi yodi laulau ne kwa miyawatanidi
34 na sinesineo meta bena se mwanou dubu koigogodi
udiyedi na tabu se gegagega.** Na bena se hekasisi, doha
laugagayo saha ye hededeyako wa.
35 Ena nuwanuwatu hesau henamaina bena se henamai,
meta bena se bom yodi numaena mwanediyao se
henamaiyeidi, matawuwuna sinesineo dubu udiyedi se
hedehedede meta kitakitana ne nige ye namwa.

** **14:30:** *Taututuli tamowaina:* Siya ede taulapulapui. Tauhededepeloweta wa se tolo na se hedede. ** **14:34:** *Sinesineo ... bena se mwanou dubu koigogodi udiyedi:* Hedehedede ta kaniyona nige ye masalahakalili. Tausonoga hekadi se wane sinesineo tabu se gegagega na unai se hededegudugudu, doha ka kulihemasalaha wa. Hekadiyo se wane sinesineo tabu tauhededepeloweta se nuwatuhekasadi, na hekadiyo se wane tabu huya hesau se hedehedede dubu luwanaena. Yoma kulihemasalahana ne matawuwuna ede Paulo yona hedehed-edehasahasaidi lausoisoi 35 unai ye kuli, tabu koigogo unai se henahenamai, na bena yodi numa udiyedi mwanediyao se henamaiyeidi.

36 Hage idohagi, yomi nuwatu bena Yaubada kalinana ta
kalimiuyena ye tubuma, o ye lage komiu kwa bom mo kalim-
iuyena? Nige!
37 Ena taba tamowai hesau ye nuwatui meta bena iya
peloweta o Yaluwa Tabuna yona kainauya tauhaidi hesau,
meta bena ye hemamohoiyei ede saha ya kulikulidi ta meta
Guiyau yona hedehededе bayabayaodi.
38 Ena taba hedehededе ta ye tolehesuwaladi meta
Yaubada kabo hinage iya ye tolehesuwala.

39 Unai kagu kahao, bena kwa henuwakalili taba kwa
hededepeloweta, na kalina Yaluwa ye lediwa ne udiyedi
tauhedehededе ne tabu kwa hekahekaiyawasidi.
40 Na ginauli maudoidi ne bena kwa ginaulidi kabikabi
mamohoidi yo dudulaidiyao udiyedi.

15

Wasa namwanamwana nuwanuwatuna saesaena ede Keliso yona tolo'uyo

1 Kagu kahao, wasa namwanamwana ya lauguguyaeiyako
kalimiuyena wa, iya ede kwa haiyako yo unai kwa tolobayao
wa, ya henuwa bena unai ya henuwaisinigomiu.
2 Teina wasa namwanamwana ta iya taugilihaigomiu, ena
wasa ya lauguguyaei wa unai kwa sunumatahitahi. Ena nige,
meta kabo yomi kawamamohoi ne nige kaniyona.

3 Matawuwuna wasa saha ya haidi wa meta ya hededе-
hekawadiko kalimiuyena, na teina meta hedehededе sae-
saedi: Keliso ye boita yoda yababa hesabadi, doha kulikuli
tabudi udiyedi se kulinonohaiyako wa.
4 Ye boita na kabo se tole bwayabwayaena, na mayadai
hehaiyonana unai Yaubada ye hetolo'uyoi, doha kulikuli
tabudi udiyedi se kulinonohaiyako wa.
5 Ede ye taumasalaha Kipasi** unai na kabo ye tau-
masalaha'uyo saudoudoi-labui wa udiyedi.
6 Na huya hesau unai kabo hinage ye taumasalaha kada ka-
hao badodi paihandele (500) yo hagahagana udiyedi. Teina
tamowaidi ta meta se bado sola se miyamiya, na hekadi meta
se boitako.
7 Na kabo ye taumasalaha Yamesi unai, na kabo ye tau-
masalaha'uyo apostolo maudoidi wa udiyedi.

** **15:5:** *Kipasi* meta Petelo hesana kalina Alamaiki unai, kaniyodi gono-gonowadi, iya ede weku.

8 Na gehegehena meta hinage ye taumasalaha yau
kaliguyena, na yau meta doha wawaya sola nige yona
huyalabasi mahanana dudulaina ye lagema na se labasi.**
9 Kaniyona ede apostolo maudoidi luwadiyena yau meta
ya mulitakalili. Nige ya namwa taba kwa hedede ede yau
apostolo hesau, matawuwuna yau meta Yaubada yona dubu
ya kabihenahenayaikaliliyeidi.
10 Na Yaubada yona kabinamwa debanaena ede ya laoma
teina kao ta unai, na yona kabinamwa kaliguyena meta nige
ye gabaegaibuidi, na ya paisowabayaokalili na kabo kagu ka-
hao hekadiyo ne. Na nige yau, na Yaubada yona kabinamwa
kaliguyena wa debanaena.
11 Unai siya yo yau yoma lauguguya ne meta nige yona
udoi hesau, na wasa saha ka laulauguguyaei wa meta kwa
kawamamohoiyeiyako.

Tauboiboita yodi tolo'uyo

12 Yoma lauguguya wa udiyedi ka wane, Keliso meta tauboi-
boita luwadiyena Yaubada ye hetolo'uyoiyako. Na idohagi
to hekamiyao kwa hedede bena tauboiboita taba nige se
tolo'uyo?
13 Na ena taba tauboiboita nige gonowana se tolo'uyo,
hinage Keliso meta nige gonowana ye tolo'uyo.
14 Taba Keliso nige ye tolo'uyo meta kabo yoma lauguguya
yo yomi sunuma ne nige kaniyodi.
15 Nige tenem mo ye bom na hinage se lobai ede bena kai
Yaubada wasalupolupona tauhedehededehemasalahana,
matawuwuna ede Yaubada ka hededehemasalaha meta iya
Keliso tauboiboita udiyedi ye hetolo'uyoiyako. Ena taba
tauboiboita nige gonowana se tolo'uyo meta kabo Keliso
yona tolo'uyo wasana ne nige mamohoina.
16 Matawuwuna, ena taba tauboiboita nige gonowana se
tolo'uyo meta Keliso hinage nige gonowana ye tolo'uyo.
17 Na taba ena Yaubada Keliso nige ye hetolo'uyoi meta
yomi sunuma ne kabo nige kaniyona, yo komiu meta kabo
sola yababa unai ma miyamiu,
18 yo hinage kabo siya kaiteyadi Keliso unai tausunuma na
se boitako meta se taukwadalelekaliliko.

** **15:8:** *Yau meta doha wawaya sola nige yona huyalabasi mahanana dudulaina ye lagema na se labasi:* Beyabeyana Paulo ekalesiya ye hewaiunudi. Na iyamo Yesu ye taumasalaha iya unai na ye labasi'uyoi na ye hetolo yona apostolo (Apostolo 9). Paulo kabina ye katakalili meta nige yona dudulai saha hesau na Yesu ye gilihai na apostolo paisowana ye mosei iya unai, gonogonowana doha wawaya lelehiyena se labasi meta nige gonowana ye mauli.

19 Taba yoda mauli tanoubu ta unai mo hesabana na yoda
midi ta tole Keliso unai, kabo tamowai maudoidi luwadiyena
meta kita ta katekamkamnakalili.
20 Na mamohoikalili Keliso meta boita unai ye tolo'uyoko.
Tauboiboita maudoidi luwadiyena ye hemala taubagunaidi,
yo iya meta doha koya kaidi kaniyona bagubagunana.
21 Tamowai kesega unai na boita ye laoma kaiyaulina ta
unai, unai tauboiboita yodi tolo'uyo meta hinage tamowai
kesega unai ye laoma.
22 Adama debanawai ede maudoida ta boita, na Keliso
debanawai ede maudoida ta mauli.
23 Na iyamo tolo'uyo ta meta ma huyadiyao. Keliso meta
Yaubada yona kelikeli kaniyona bagubagunana, na yona
huya'uyoma unai kabo yona tamowai maudoidi hinage se
tolo'uyo.
24 Na huyagehena kabo ye laoma, na unai Keliso kabo
tauloina maudoidi yo gigibwali yo dudulai maudoidi ye het-
atagwaligwalidi na yona basileiya kabo ye mosehekawalaei
Tamana Yaubada unai.
25 Matawuwuna ede Keliso bena ye loina ye lau ee kana siga
kana waiunu maudoidi ye utukalakalateidi.
26 Waiunu gehegehena kabo ye hekaiyawasikalikaliliyei
ede boita.
27 Na ginauli maudoidi meta Yaubada ye tolediko kaena
guninaena. Na kulikuli tabuna ye wane,

> “Ginauli maudoidi ede ye tolediko yona gigibwali guni-
> naena.” *(Same 8:6)*.

Hedehededе ta unai ye masalahakalili meta nige ye wane,
Yaubada hinage, matawuwuna ede Yaubada meta ginauli
maudoidi ye toledi Keliso yona gigibwali guninaena.
28 Huyana Yaubada ginauli maudoidi ye laeidima Keliso yona
loina guninaena, kabo natuna ne ye laoma na Yaubada yona
loina guninaena ye miya. Na kabo Yaubada, iya ede gi-
gibwali ye mosei Natuna unai na ye tole ginauli maudoidi
tanuwagadi wa, iya ye bom ye saekalili ginauli maudoidi
kewadiyena yo teha maudoina udiyedi.
29 Ena taba tauboiboita nige gonowana se tolo'uyo, na
hesabadi kwa babatiso ne meta kaniyona ede saha? Taba
Yaubada nige gonowana tauboiboita ye hetolo'uyoidi, ido-
hagi to tauboita ne hesabadi tamowai se hebabatisoidi?**

** **15:29:** *Tauboita ... hesabadi tamowai se hebabatisoidi:* Kolinito tamowaidiyao yodi nuwanuwatu meta se babatiso tauboiboita hesabadi na kabo unai tauboiboita ne mauli nige kana siga se lobai. Yodi kabikabi ta unai se hemasalaha'uyoidi ede se kawamamohoi meta tauboiboita kabo se tolo'uyo. Yodi laulau ta Paulo ye hedede ede yodi kabakita tolo'uyo yona teha unai, iyamo nige ye kawanamwanamwaei, yo nige teha hesau unai ye hedede'uyoi.

30 Yo hinage, matawuwuna saha to mayadai badobado
udiyedi ma kagu kahao yoma mauli ka talamgabaeidi?
31 Mayadai badobado meta boita ya hekahekalo. Yogu
hedehedede ta meta mamohoina, doha hinage ya gwauyala
debamiuyena, matawuwuna ede yoda Guiyau Yesu Keliso
saha ye ginauli yomi mauli udiyedi wa.
32 Ena taba kaiyaulina ta nuwanuwatuna mo debanaena
na Epeso unai tamowai hekadiyo kadi kao doha suisui
kaikaikalasidi maiyaguwao ka haikawayagala meta kabo
namwanamwa saha unai ya lobai? Ena taba tauboiboita nige
gonowana se tolo'uyo, meta ye namwa mo tamowai hekadiyo
maiyadao ta hedede ta wane, “Nige bayaona kabo ta boita.
Unai kwa laoma, ta kaikai yo ta numanuma.”
33 Tabu se lupohaigomiu matawuwuna ede yoda labini
yababana kabo yoda nuwanuwatu namwanamwadi ye
heyababadi.
34 Saha ya hedede ta meta yomi kabamwadine: Hekamiu
nige Yaubada kabina kwa kata. Taba yomi nuwanuwatu se
dudulai'uyo, yo taba yababa ginaulidi kwa hekaiyawasidi!

Tautolo'uyo taudiyao

35 Na tamowai hesau kabo ye henamai ye wane, “Idohagi
kabo tauboiboita ne Yaubada ye hetolo'uyoidi? Taudi kadi
kao kabo doha saha?”
36 Yomi henamai ne taki ye yababa! Saha kwa kumai meta
taba nige hauhauna ye kini kana sigana ena tumana ne ye
pwasa.
37 Huyana witi o kai hesau tumana likena kwa kumai
meta taba nige kana kao gonogonowana doha kai ne kinikini
lakilakina kana kao, na saha kwa kumai ede tuma gaibuna.
38 Na tuma ne kana kao sahasahana unai kabo ye kinima ne
meta Yaubada yona nuwatuhekasa unai na ye moseidi tuma
ne kesegakesega udiyedi.
39 Hinage tamowai yo suisui maudoidi kadi kao meta nige
gonogonowadi. Tamowai kadi kao udoi, suisui kadi kao udoi,
manuwa kadi kao udoi, yo yama hinage kadi kao udoi.
40 Na nige tanoubu ta ginaulidiyao se bom mo na hinage
yada ginaulidiyao. Tanoubu ginaulidiyao yodi didiga meta
udoi, yo yada ginaulidiyao yodi didiga ne udoi.
41 Mahana yona didiga meta kao udoi, na waikena yona
didiga ne kao udoi, yo kipwala yodi didiga kadi kao udoi. Na
kesega kesega kadi kao meta udoi'udoi.
42 Tauboiboita yodi tolo'uyo ne meta gonogonowana doha
saha ya hededediko wa. Tamowai tauna se tole bwayab-
wayaena meta kabo ye pwasa, na Yaubada saha kabo ye
hetolo'uyoi ne meta nige gonowana ye pwasa.

43 Tauda ta se tole'useidi ne meta kadi kao nige se namwa,
na Yaubada ye hetolo'uyoida ne meta ma didigada. Tauda ta
se toledi meta basabasadi, na se tolo'uyo meta ma gigibwa-
lidi.
44 Tauda tanoubu ta yona meta kabo se tole, na ye tolo'uyo
meta yaluwa yona. Ena tanoubu ta unai na tauda, hinage
yaluyaluwa unai meta tauda.
45 Doha se kuliyako, tamowai bagubagunana, Adama, "ye
hemala tamowai maumaulina" *(Genese 2:7).* Na Adama gehegehena wa ede Keliso, iya meta yaluwa,
na iya mauli tauhaihaiyamana ede.
46 Unai ta kita ede yaluwa nige ye bagunama, na buluma ye
bagunama. Yaluwa tamowaina wa meta ye mulitama.
47 Tamowai bagubagunana wa Yaubada ye ginauli meta
bwatano unai, na helabuina ne meta galewa ne unai ye
laoma.
48 Tanoubu ta tamowaina maudoida tauda kadi kao meta
gonogonowana doha tamowai bagubagunana bwatano unai
Yaubada ye ginauli wa. Na galewa tamowaidiyao taudi kadi
kao ne hinage doha tamowai galewa ne unai ye dobima wa.
49 Doha ede kita, kada kao ta meta doha tanoubu ta ta-
mowaina bagubagunana wa, na huya hesau kabo hinage
kada kao gonogonowana doha galewa tamowaina wa.
50 Kehaguwao, yogu hedehedede ta kaniyona ede teina:
Buluma unai tauda ta nige gonowana se mwalaesae Yaubada
yona basileiya unai, yo ginauli kabo se taukwadalele ta
meta nige gonowana yodi tupwa ginauli miyamiyahaidi ne
udiyedi.
51 Kwa lapulaoma kaliguwai, kabo nuwanuwatu saesaena
hesau ya hededehemasalaha kalimiuyena: Taba nige mau-
doida ta boita, na kabo maudoida Yaubada ye buida
52 mahanakubwakubwa unai, doha mata laugoduna. Na
huya gehegehena ne unai teina ta kabo ye tubu, iya ede
bwagigi gehegehena kabo se yuhi. Kaniyona ede bwagigi
kabo se yuhi, na daguguna ne unai tauboiboita kabo se
tolo'uyo na taudi hauhaudi nige gonowana se pwasa meta
kabo se haidi, yo kita taumiyamiya ta Yaubada kabo ye buida
na tauda ta kabo ye hehauhaudi.
53 Matawuwuna ede tauda kabo ye pwasa ta bena ye bui
kabo taba nige gonowana ye pwasa, na tauda kabo ye boita
ta bena ye bui kabo taba nige gonowana ye boita.
54 Na huyana teina ginauli maudoidi ta se tubu meta
kabo kulikuli tabuna yona hedehedede hesau ye laoma ye
masalaha, ye wane,
"Yaubada boita ye saedikwaiyako." *(Aisaiya 25:8)*
55 Yo hinage ye wane,

"Boita, kamwasa saha unai bena ku saedikwaigai? Na haedi yom kabahekamkamnagai ede?" *(Hoseya 13:14)*
56 Boita yona gigibwali ede yoda laulau yababadi, siya doha gwaligwali ye hekamkamnada, na yababa ne yona bayao meta laugagayo unai ye laoma.**
57 Na Yaubada ta lautokiyei! Iya ye hebayaoda na yoda Guiyau Yesu Keliso debanaena ede gonowana boita ta saedikwai.
58 Unai kagu kahao, bena kwa tolobayao na tabu kwa sigisigi! Yaubada yona paisowa taba bena kwa ginauli ma nuwakohihaimiu. Na bena kabina kwa kata meta Guiyau hesanaena yomi paisowa maudoidi ne nige kwa gabagaibuidi.

16

Monitole Yaubada yona tamowai hesabadi

1 Na yomi henamai bena idohagi kabo Yelusalema unai ekalesiya yodi moni yomi tanotanoina wa** meta ya hedede ede taba teha Galatiya unai kabikabi saha ya hekatadiko wa kwa hemuliwatani.
2 Unai taba sabati maudoidi mayadaidi bagubagunadi udiyedi bena kesegakesega moni lakina saha ye lobai ne unai tupwana ye toletolehesuwala ye bom yona numaena. Na tabu moni tanoina hesabana kwa nayanayaigau.
3 Na yogu lagewa ne unai kabo tamowai kwa kaisunuwai'useidi wa kabahemamohoiyeidi pepwana ya kulidi na ya moseidi, na kabo yomi kainauya ne se baheidi na ta hetamalidi se lau Yelusalema.
4 Na ena taba kwa nuwatui meta ye namwa, kabo maidaguwao ka lau.

Paulo yo Timoti yodi kadau

5 Yogu nuwatu bena kabo ya lau Masedoniya na menai kabo ya laowa kalimiuyena.
6 Na nuwana kabo metai yau maidamiu ta miya huyana ye katuloha, o kabo huyagwagwama nawalaidi maudoidi ne metai ta miyai, na kabo kwa hetamaligau ya lau haedi yogu kabalau ne unai.
7 Na teina huya ta nige ya henuwa bena ya laowa kalimiuyena mahana kubwakubwa mo na ya laugabaeigomiu, na

---

** **15:56:** *Yababa ... yona bayao meta laugagayo unai ye laoma:* Loma 7:8unai Paulo ye hededehemasalaha meta yababa kabakitalobaina ede laugagayo, na ba'aya laugagayo ye hai na ye lupoida na henuhenuwa yabayababadi udoi'udoi ye hemasalahadi kalidawai. ** **16:1:** *Moni yomi tanotanoina:* Yodi monitano wa kaniyona ede Yelusalema unai hasahasali lakilakina se hekalo na moni ne unai bena ekalesiya se saguidi.

ya henuwa taba yau maidamiu ta miya huyana ye katuloha,
ena taba Guiyau yona talam.
8 Na yau meta sola kabo Epeso unai ya miyamiya ye lau ee
Pentekosi mayadaina,
9 matawuwuna ede paisowa ma gigibwalina kamwasana
meta ye tasokema kaliguwai. Iyamo inai meta tauhe-
waiunugau se bado.

10 Ena Timoti ye laowa kalimiuwai meta bena kwa kitalau
unai kabo taba nige saha hesau ye matausei. Matawuwuna
iya hinage Guiyau yona taupaisowa, gonogonowana ede
doha yau.
11 Unai tamowai tabu iya se kitakitadobidobiyei. Na
yona huyadalahai mayadaina ne unai taba kwa sagui na
nuwadaumwaliyena ye uyoma kaliguwai. Matawuwuna ya
nayanayakalili bena taba maiyanao taukadau ne ya kitadi.

12 Na kada kaha Apolosa meta ya hededelau unai bena taba
kami kahao taulaoma wa maidanao se laowa, iyamo nige ye
henuwa. Na ena taba yona solasola ye lobai, kabo ye laowa.

Hededehesibasiba

13 Bena kwa kitanamwanamwa. Sunuma ta unai kwa
tolobayao. Bena nuwamiu se bayao! Bena kwa bayao!
14 Na ginauli maudoidi kwa ginaulidi ne meta bena gado-
sisiyena.

15 Kagu kahao, kabina kwa kata meta Setepanasi yo yona
numa tamowaidiyao siya taunuwabui bagubagunadi teha
Akaiya unai, na siya ma nuwakohihaidi na Yaubada yona
tamowai udiyedi se haihaisagusagu.
16 Ya kaibwadaigomiu meta tamowai doha teina, yo ta-
mowai hekadiyao, siya paisowa ta unai taupatulau yo tau-
paisowabayao, meta bena kwa kawakabiyeidi.
17 Huyana Setepanasi yo Potunatasi yo Akaikasi se laoma
se kitagau na se labinigau meta ya gwauyalakalili. Kaniyona
ede ginauli saha udiyedi nige gonowana kwa saguigau wa
meta udiyedi se saguigau.
18 Siya meta nuwagu se hebayao doha komiu hinage se
hebayaogomiu. Tamowai doha teina taba ta hekasisiyeidi.

Lautoki

19 Ekalesiya bodadiyao teha Eisiya unai yodi lautoki se
hetamaliyawa kalimiuwai, yo hinage Akuila yo Pilisila yo
yodi numaena ekalesiya bodana taulaolaomagogoi meta se
lautokiyeigomiu Guiyau hesanaena.

20 Kada kahao maudoidi inai meta hinage yodi lautoki
se hetamalidiwa kalimiuyena. Bena gadosisi mamohoina
unai** kwa hailaulautokiyeigomiu.
21 *Yau Paulo lautoki ta meta ya bom nimaguyena ya*
kuliyawa.
22 *Taba tamowai hesau Guiyau nige ye gadosisiyei meta*
hededeheyababa kabo iya kalinaena. Malanata! **
23 *Ya tapwalolo taba Guiyau Yesu yona kabinamwa ye miya*
kalimiuyena.
24 *Yogu gadosisi ye laowa Yesu Keliso tausunumaeina mau-*
doimiu kalimiuyena. Mamohoi.

** **16:20:** *Gadosisi mamohoina unai:* Paulo ye kuli, *sumta tabuna unai*, na sumta meta ekalesiya yodi gadosisi hekihekinoina. ** **16:22:** *Malanata* meta kalina Alamaiki, na kaniyona ede, "*Oo Guiyau, ku laumwamwayauma.*"

2 Kolinito
Paulo yona leta helabuina ye lau ekalesiya Kolinito unai taumiya udiyedi
Buka ta hededehemasalahana

Teina leta ta apostolo Paulo ye kuli, bolimaina 55 AD, huyana iya teha Masedoniya unai. Teina meta yona leta hehasina (4) ye lau Kolinito. Paulo yona leta helabuina wa (1 Kolinito) ye kuli na mulinaena ye lau ye kitadi, na huyana wa unai meta ma nuwapilipilidi (2 Kolinito 13:2). Ede nige ye miya huyalohaloha na ye uyo Epeso. Kabo yona leta hehaiyonana ye kuli kalidiyena (2 Kolinito 7:8 unai ye katai), iyamo leta wa nige Buka Tabuna unai se kuli. Leta wa unai Paulo ekalesiya Kolinito udiyedi wa ye hededehesibadi bena yodi laulau yabayababadi se hekaiyawasidi, unai leta ne hesana se tole "Nuwadubu letana". Taitasi leta wa ye bahelaei Kolinito. Se hasili ede nuwadi se buidi. Leta wa unai Paulo hinage ye hedede bena kabo ye kaitaumanaidi (2 Kolinito 1:15-16), iyamo leta wa ye hetamali na mulina ne unai yona nuwatu ye ginauli'uyoi na ye lau teha Masedoniya unai bena Taitasi ye hailobai (2 Kolinito 2:12-13). Na huyana Kolinito wasadi namwanamwana ye lapui Taitasi unai, kabo yodi leta hehasina ye kuli, iya ede teina leta ta, 2 Kolinito.

Teina leta ta unai Paulo yona kabahedehedede lakilakidi haiyona:

(1) Paulo yona koitalaliu yo yona kadau kaniyodi ye hededehemasalaha (2 Kolinito 1:12—2:13 yo 7:5-16).

(2) Ye hekatadi taba monitole Yelusalema udiyedi ekalesiya dehadehadi hesabadi wa se laei se hegehe (2 Kolinito 8:1—9:15).

(3) Ye hededehemasalaha matawuwuna saha to iya apostolo mamohoina na taulauhekata hekadiyo Kolinito unai wa, siya taulauhekata lupolupodi (2 Kolinito 2:14—7:4 yo 10:1—13:14). Hedehedede ne luwanawai hinage ye hededehemasalaha idohagi na yoda basabasa unai Yaubada yona paisowa ta ginauli na Yaubada ye paisowabayao (2 Kolinito 12:7-10).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Paulo yona lautoki Yaubada unai *1:1-11*
- Paulo ye hededehemasalaha matawuwuna saha to yona nuwatu ye bui na leta hehaiyonana wa ye kuli *1:12—2:13*
- Paulo yona apostolo paisowana *2:14—7:1*
- Taitasi Kolinito unai wasadi namwanamwana ye mosei Paulo *7:2-16*
- Monitole ekalesiya Yelusalema hesabadi *8:1—9:15*

- Paulo ye hededehemasalaha'uyoi meta iya apostolo mamohoina *10:1—13:10*
- Lautoki *13:11-14*

Lautoki

1 Yau Paulo, maidagu kada kaha Timoti leta ta ka kuli. Yau meta Yaubada yona nuwatuyena ye yoganeigau na ya hemala Yesu Keliso yona apostolo. Na Timoti ye saguigau na leta ta ka kuli ye laowa Yaubada yona dubu Kolinito unai kalimiuyena yo teha Akaiya unai Yaubada yona tamowai maudoidi kalidiyena.

2 Tamada Yaubada yo yoda Guiyau Yesu Keliso taba yodi kabinamwa yo yodi nuwadaumwali se toledi kalimiuyena.

Paulo ye lautoki Yaubada unai

3 Hedebasae ye sae Yaubada unai, iya yoda Guiyau Yesu Keliso Tamana, iya Tama katekatekamkamnana yo henuwabiga maudoidi Yaubadana.

4 Yoma pilipili maudoidi udiyedi iya tauhenuwabigagai na Yaubada unai henuwabiga ta ka hai ede gonowana tamowai hekadi yodi pilipili udiyedi ka henuwabigadi.

5 Matawuwuna ede, Keliso hesabana kama hekamkamna se laki, unai Yaubada kalinawai kabahenuwabigagai ka haidi ne meta hinage se lakikalili.

6 Ena nuwakamkamna ka hekalodi meta komiu henuwabigagomiu yo yomi mauli gilihaidi hesabana. Na ena henuwabiga ka lobaidi, meta komiu henuwabigagomiu hesabana, ede kalimiuyena nuwatalu ye hemasalaha na hekamkamna kesekesegadi ka hekalodi wa udiyedi kwa tolotahitahi na kwa kamkamnasaguigai.

7 Na nuwanuwatumiu unai meta nuwamaiyao se bayao matawuwuna ede kabina ka kata meta hekamkamna ka hekalodi ta udiyedi komiu hinage kwa kamkamnasaguigai, unai hinage henuwabiga ka lobaidi wa meta komiu hinage kabo kwa lobaidi.

8 Kama kahao, ka henuwa bena taba ka hekatagomiu meta teha Eisiya unai kamkamna lakilakidi ka hekalodi, na udiyedi yoma bayao wa nige gonowadi taba bena ka hekalakasikasinigai, unai yoma nuwanuwatu ede bena kabo ka mwaloi.

9 Mamohoikalili, nuwamai ta udiyedi meta kamnana ka lapui ede boita ka hanahanawui. Na saha se tubu kalimaiyena ta udiyedi meta bena taba nige ka bom ka midiyeigai, na taba yoma midi mo ka tole Yaubada unai, iya ede tauboiboita tauhetolo'uyoidi.

10 Iya hinage yababa yo boita luwadiyedi ye gilihaigai. Unai
nuwamai ka toledi iya kalinawai na huya maudoina kabo ye
giligilihaigai.
11 Na komiu yomi tapwalolo ne udiyedi kwa saguigai ede
debamaiyena kabo tamowai se bado se lautoki Yaubada unai,
matawuwuna ede boda yodi tapwalolo debadiyena na kabi-
namwa ye leyama kalimaiyena.

Paulo yona hekasa ye buidi wa ye hededehemasalahadi

12 Unai yoma gwauyala lakilakina ede teina: Yoma
nuwatulobai ye hededehemasalaha meta yoma miyamiya
kaiyaulina ta unai yo komiu yo kai yoda kawakeha ne
udiyedi meta yoma miya ne se a'a yo ka miyaidi ma
nuwamamohoimai. Teina ta Yaubada unai se laoma. Ginauli
ka ginaulidi ta meta nige kaiyaulina ta sibasibana unai na
Yaubada iya yona kabinamwa unai ka ginauliwatanidi.
13 Teina unai ede yogu kulikuli wa udiyedi yogu
nuwanuwatu maudoidi ya kulihemasalahadi na nige
nuwatu hesau ya tolewadam.
14 Musamusana kabimai kwa katako, na yogu henuwa
ede taba kabimai kwa katanamwanamwakalili na Guiyau
Yesu yona mayadai unai kabo kwa hededetausaeigai, gono-
gonowana doha kai hinage kabo ka hededetausaeigomiu.
15 *[Huyana yogu hineli ya ginauli bena ya laowa meta]*
nuwagu ye bayao bena maudoimiu kwa kitahenamwagau.
Unai yogu hekasa ya ginauli bena ma labui ya kaitau-
manaigomiu, unai kabo kaliguwai ma labui yogu hededе-
haisagusagu kwa hai.
16 Yogu hekasa wa meta yogu lau Masedoniya ne unai
kabo ya kaitaumanaigomiu na yogu uyoma ne unai kabo
hinage ya kaitaumana'uyoigomiu, na metai kabo komiu kwa
hetamaligau ya lau Yudeya.
17 Huyana yogu hekasa ta ya ginauli meta idohagi, ya
ginauligaibui? O nuwana kaiyaulina ta kabikabina unai ede
yogu hekasa ya ginaulibui'uyoidi, ede unai gonowana ya
wane, “Aa, kabo ya ginauli!” Yo hinage ya wane, “Nige, taba
nige!”
18 Iyamo mamohoikalili: Yaubada yona hedehededе meta
nige ye buibuidi. Unai yoma hedehededе kalimiuyena wa
nige bena kaniyona ede “Aa” yo “nige”.
19 Yau, Siluwanusi** yo Timoti Yaubada Natuna Yesu Keliso
wasana ka lauguguyaei kalimiuyena, na iya meta nige bena
“Aa!” yo “Nige!”, na Yesu Keliso kalinawai huya maudoina ne
meta “Aa!” mo ye bom.

** **1:19:** *Siluwanusi* meta Sailasi hesana Loma kalinadi Latini unai.

20 Kaniyona ede Yaubada hededehesunuma badodi hisa
ye ginaulidiko wa, maudoidi ne Yesu Keliso kalinawai meta
“Aa!” Na iya debanaena ta wane, “Mamohoi!”, na hededetausae ye sae Yaubada unai.
21 Na komiu yo kai tauhetolohebayaoda Keliso unai ede
Yaubada. Iya ye kaisunuwaida
22 na yona tanuwaga dedelina ye tole kalidawai, yo
Yaluwana ye tole nuwada ne udiyedi, iya ede kabahemamohoi meta ginauli hekadiyo ede sola kabo se laoma.

23 Ya yogasae Yaubada unai bena yogu hedehededе ta
ye hemamohoiyei na matawuwuna saha to nige ya uyowa
Kolinito. Yogu miyasuwala wa kaniyona ede nige ya henuwa
bena yomi laupwano debanaena na ya hekamkamnagomiu.
24 Yau nige ya henuwa ya laowa na yomi laugagayo
bayabayaodi ya ginaulidi. Na yogu henuwa ede taba
komiu yo kai ta paisowagogoi yomi gwauyala hesabana,
matawuwuna ede sunuma debanaena na kwa tolobayao.

2

1 Unai yogu nuwatuhekasa ya ginauli ede taba nige ya uyowa ya kaitaumana'uyoigomiu kaniyona ede nige ya henuwa
bena taba nuwamiyao ya hekamkamna'uyoidi.
2 Matawuwuna taba nuwamiyao ya heyababadi meta
kaiteya kabo ye hegwauyalagau, na tauhegwauyalagau wa
meta siya ede nuwadiyao ya heyababadiko.
3 Debanaena ede lahinaidi leta ya kuli ye laowa kalimiuwai na ena ya laowa meta siya kaiteyadi bena kabo se
hegwauyalagau ne taba nige se henuwayababagau. Na ya
sunumaeigomiu bena yogu gwauyala ne unai ta gwauyalakesega.
4 Yogu huyakulikulilaowa unai meta ma nuwayababagu yo
ma nuwakamkamnakaliligu yo hinage ma nuwadoudougu,
nige unai bena kabo nuwamiyao ya heyababadi na bena unai
kabo gadosisimiu kaliguwai ta yona laki ne kabina kwa kata.

Yababa wa tauginaulina bena se tolehedudulai

5 Ena tamowai hesau kabanuwayababa laulauna ye ginauli
meta yau nige ya bom ye henuwayababagau na komiu
ye henuwayababakaliliyeigomiu. Hedehededе ta nige
unai ya tolokalili. Yogu hedehededе ede nige maudoimiu
nuwamiyao se yababa na hisa mo se nuwayababa.
6 Na tamowai ne kabatolehedudulaina saha na luwamiuyena boda katubadona se talamyei na kwa ginauli unai wa,
temeta ne ye launamwanamwaei.

7 Unai yona yababa kwa nuwatugabaeidi na nuwana
kwa hededehetalu, to kabo taba nige nuwanuwatugaibu
hekadiyo nuwana se heyababakaliliyei.
8 Unai ya kaibwadakaliliyeigomiu taba yomi gadosisi unai
kwa hekitalobai meta iya kwa gadosisiyei.

9 Yogu kulikulilaowa kalimiuwai wa nuwatuna hesau ede
ya henuwa bena ya kita meta gonowana kabalaukitagomiu
ta udiyedi kabo kwa bayabayao yo ginauli maudoidi udiyedi
kwa kawakabi o nige.
10 Ena tamowai hesau yona yababa kwa nuwatugabaeidi
meta yau hinage ya nuwatugabaeidi, na saha ya nuwatu-
gabaeidi, o ena ginauli saha hesau bena taba nuwatu-
gabaeidi, meta komiu hesabamiu ya nuwatugabaeidiko Ke-
liso matanaena.
11 Teina unai kabo taba nige Satani yona solasola ta mo-
sei na unai ye lupohaida matawuwuna ede yona nuwatu
wadawadamdi meta kabidi ta katako.

Paulo iya talam hauhauna taupaisowaina

12 Huyana ya lau Tolowasi bena Keliso wasana
namwanamwana ya lauguguyaei meta ya lobai ede Guiyau
yogu keda ye sokeyako hesabagu.
13 Iyamo menai meta nige nuwadaumwali hesau
kaliguyena, matawuwuna ede kagu kaha Taitasi nige ya
lobai. Ede *[ekalesiya Tolowasi unai wa]* ya laukaiyoniyeidi na
ya lau Masedoniya.

14 Na Yaubada ka lautokiyei. Keliso meta kana waiunu
ye saedikwaidiko, na huya maudoina iya yona bayaoyena
Yaubada ye woyaigai ka laulau. Kalimaiyena ede Keliso
sonogana panena namwanamwana na ye kawalau teha mau-
doina kalidiwai.
15 Kaniyona ede Yaubada kalinawai meta kai ka hemala
Keliso yona pane namwanamwana ye lau tamowai maudoidi
luwadiyena, siya kaiteyadi kabihemauli se lobaiyako yo hi-
nage kaiteyadi se laulau boita hesabana.
16 Ye lau hesau kalinawai na pane ye panelobai ede boita
panena, na ye lau hesau kalinawai na pane ye panelobai ede
mauli kabahaina panena namwanamwana. Na kaiteya kabo
teina paisowa ta gonogonowana?
17 Na kai nige Yaubada wasana ta ka taunumayei yoma
namwanamwa hesabadi, doha tamowai hekadiyao yodi
laulau. Kai meta Yaubada yona hetamali tamowaidi, unai
ede Keliso yona gigibwaliyena yo Yaubada matanaena ka
hedehedede. Yoma hedehedede ne se dudulai.

3

1 Hage idohagi, bena ka hetubu'uyo na ka bom ka hededehesae'uyoigai kalimiuyena? Nige! O bena doha tamowai hekadiyao yodi laulau ne, ede taba kabahededehesaegai pepwana kulikulina ka baheidi na ka laowa kalimiuyena o ka kaibwadaigomiu na yomai kwa kulidi? Nigekalikalili!

2 Na komiu meta kai nuwamai ta udiyedi doha yoma pepwa kulikulidi ede, na tamowai maudoidi se hasilidiko ede kabidi se kata.

3 Na komiu meta yoma paisowa ta kaniyona ede, unai tamowai kwa hekitadi meta komiu pepwa kulikulina Keliso unai ye laoma, nige inikiyena ye kuli, na Yaubada maumaulina Yaluwana unai, nige kabakulikuli wekuna unai ye kuli na tamowai nuwadi udiyedi ye kulidi.

4 Nuwatu maudoidi ta udiyedi meta ka nuwabayao Keliso debanaena Yaubada matanaena.

5 Yoma nuwabayao ta kaniyona ede nige bena ka bom yoma sonoga, na Yaubada ye hesonogagai na ka paisowanamwanamwa.

6 Iya ye hesibasibagai na ka hemala talam hauhauna yona taupaisowa. Nige talam kulikulina beyabeyana wa, na talam Yaluwa unai ye laoma, matawuwuna talam kulikulina beyabeyana meta tamowai ye heboitadi, na talam Yaluwa unai ye laoma meta mauli ye mosei tamowai udiyedi.

Talam hauhauna yona didiga saesaena

7 Laugagayo hekasadi beyabeyadi weku tabatabadi udiyedi se kulidi ne, iya boita taulaeyamana, iyamo ye paisowa ne meta ma didigana. Unai Isalaela tamowaidiyao nige gonowadi taba bena Mose kana kao wa se kaikewai, matawuwuna ede ye didigakalili, iyamo didigana ne meta ye taukwadalele ye laulau.

8 Na talam hauhauna paisowana Yaluwa unai ye laoma ne meta kabo ye didigakalili.

9 Taba talam beyabeyana paisowana ne iya tamowai tauhededehegiludi na ye didiga, meta ta nuwatulobai ede kita yoda talam hauhauna paisowana ne iya tautolehedudulaida Yaubada unai, meta ye didigakalili.

10 Matawuwuna ede huya bagubagunana unai ginauli saha ye didiga wa ta hekaigonogonowai didiga saesaekalilina ta unai meta huya ta unai iya nige didigana hesau.

11 Na ena taba talam beyabeyana paisowana ne ma didigana na iya ede ye taukwadalele ye laulau meta ta nuwatui ede ginauli saha miyamiyahaina ne meta kabo ye didigakalili.

12 Talam hauhauna ne nuwabayao ye haiyama, unai talam
hauhauna paisowana ka ginauli ma nuwabayaomai.
13 Kita meta nige doha Mose iya kana kao ne kaleko unai
ye koigudugudui na unai kabo Isalaela tamowaidiyao nige
gonowadi kaodidigana ye taukwadalele ye laulau wa se ki-
takita.
14 Iyamo tamowai wa nuwadiyao meta se masigili ye laoma
teina mayadai ta unai. Na huyana talam beyabeyana wa se
hasiligabaei meta sola koigudugudu kalekona wa iya ede ma
miyana, na Keliso mo gonowana kabo ye haigabaei.
15 Hinage teina mayadai ta unai, ena Mose yona kulikuli
se hasili, meta koigudugudu kalekona wa nuwadiyao ne ye
koigudugudui di.
16 Na ena kaiteya ye kitalau Guiyau unai, meta
koigudugudu kalekona wa kabo ye haigabaei.
17 Guiyau meta Yaluwa. Na haedi Guiyau Yaluwana ye miya
meta yailihai ede menai.
18 Na kita kaiteyadi kada kao ta nige kadi koigudugudu
meta kita maudoida Guiyau yona didiga tauhemasalahana.
Kita meta ye buida ta lau kana kao ta hai yona didiga sae-
saena nige kana siga ne unai, yona kabalaoma ede Guiyau,
iya meta Yaluwa.

4

Paulo ye tolobayao yona apostolo paisowana unai

1 Yaubada yona katekamkamna unai ede teina paisowa ta
ka hai na nige ka nuwabasabasa.
2 Ede miyamiya wadawadamdi yo nuwamwadimwadinedi
ka hekaiyawasidi, nige hededelupolupo ka hepaisowadi
o Yaubada yona hedehedede ka tolebuidi. Na
Yaubada matanaena kai hedehedede mamohoina ta ka
tolehemasalaha na unai tamowai maudoidi se kitagai meta
kai tauhedehededemamohoi.
3 Na ena taba wasa namwanamwana ka lauguguyaei ta
nige ye masalaha meta tamowai se laulau boita helabuina
hesabana ne, siya kalidiyena nige ye masalaha.
4 Teina kaiyaulina ta yaubadana meta nige tausunuma
tamowaidi matadiyao ye hegibugibudi, unai nige gonowana
Keliso didigana wasana namwanamwana dawayana se kita,
meta iya Yaubada kana kao mamohoina ede.
5 Na kai meta nige ka bom wasamai ka lauguguyaei, na Yesu
Keliso wasana, iya ede Guiyau. Na kai meta Yesu debanaena
ka hemala yomi heyayai tauhaidi.
6 Yaubada tanoubu ta ye hetubu na ye hedede ye wane,
“Dawaya bena masigili unai ye sinapesama”, na yona dawaya
ye hesina nuwada ta udiyedi. Unai nuwasibasiba dawayana

ye haiyama na Yaubada didigana Keliso kana kao unai ne ta
nuwatulobai.
7 Na teina wasawasa ginaulidiyao kai kalimaiyena ta
meta doha gulewa bwatano unai se ginaulidi ne kalodiyena.
Ye hemasalaha ede teina gigibwali saesaekalilina ta meta
Yaubada unai ye laoma na nige kai kalimaiyena ye laoma.
8 Pilipili teha maudoina unai se laoma, iyamo nige se
koikesikesigai. Ka nuwapwanopwano, iyamo nige ka
nuwabasabasa.
9 Se kabihenahenayaigai, iyamo Guiyau nige ye lau-
gabaeigai. Se koiheguligai, iyamo nige se hetatagwaligwali-
gai.
10 Huya maudoina Yesu yona boita taumai ta udiyedi ka
bahei na ka sae yo ka dobi, na unai kabo hinage Keliso yona
mauli bena taumai ta udiyedi ka miyahemasalaha.
11 Matawuwuna kai taumaumauli na Yesu hesabana huya
maudoina kabo se moselaegai boita unai, na unai kabo yona
mauli ne ye masalaha taumai kabo se pwasa ta udiyedi.
12 Unai, boita ede ye paipaisowa kalimaiyena, na kalimi-
uyena meta mauli ye paipaisowa.
13 Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako wa,
“Ya kawamamohoi ede ya hedehedede.” (Same 116:10)
Tenem sunuma kesegana ne unai ede kai hinage ka kawa-
mamohoi na unai ka hedehedede.
14 Matawuwuna ede kabina ka kata meta Guiyau Yesu
boita unai na tauhetolo'uyoina wa, iya hinage kabo ye het-
olo'uyoigai na Yesu maidamai yo komiu kabo ye hemasala-
halaeida iya kalinawai.
15 Ginauli maudoidi ta meta komiu yomi namwanamwa
hesabadi, na unai kabo Yaubada yona kabinamwa ye lau
bodalakilaki ye haidi na hekana ye hai'uyoidi. Unai kabo lau-
tokilakilaki yo hedebasae ye sae Yaubada unai, na Yaubada
didigana ye laki ye lau.
16 Tenem debanaena ede nige gonowana ka
nuwabasabasa. Kwa kitagai meta taumai ta yodi
namwanamwa yo yodi bayao se gehe se laulau, iyamo
yaluwamai ta meta hehauhau se lobalobaidi mayadai kesega
kesega udiyedi.
17 Matawuwuna huyakubwakubwa udiyedi pilipili gagilidi
ta lobalobaidi ne udiyedi meta kabo yoda didiga miyamiya-
haina ta lobai na iya meta ye saekalili.
18 Unai tabu ta kitakitalau ginauli saha ta kitakitadi ne
udiyedi na bena ta kitalau ginauli saha nige ta kitakitadi ne
udiyedi. Matawuwuna ede ginauli saha ta kitakitadi ta meta
huyakubwakubwa mo ginaulidiyao, na ginauli saha nige ta
kitakitadi ne meta siya ginauli miyamiyahaidi.

5

Galewa ne unai Yaubada kabo tauda hauhaudi ye haidima

1 Kabina ta kata ede ena teina kaiyaulina numana ta
ye tatagwaligwali meta yoda kabamiya numana hauhauna
miyamiyatahitahina ede galewa ne unai. Numa ta meta
nige tamowai nimadiyena se ginauli, na Yaubada kabo ye
haiyama.
2 Na kamkamna udiyedi sola ta lepalepa, ede yoda
nuwanuwatulakilaki meta taba galewa ne unai yoda
kabamiya wa se heluwuida doha kaleko.
3 Kaniyona ede, ena ta luwui meta taba nige se lobaida ma
taugaibuda.
4 Huyana kita sola teina kabamiya numana ta unai, ede
ta lepalepa yo ta kamkamna. Kaniyona ede nige ta henuwa
bena ma taugaibuda, na taba galewa kabamiyana ne unai se
heluwuida. Teina unai mauli nige kana siga kabo tauda ye
laulau boita hesabana ta ye suma.
5 Na Yaubada iya meta taukabinonohaida mauli miyamiya-
haina hesabana na Yaluwana ye tole kalidawai na ye
hemamohoiyei ede ginauli hekadiyo meta sola kabo se
laoma.
6 Tenem debanaena huya maudoina kita nuwada se
bayao yo kabina ta kata ede teina tauda ta unai yoda
huyamiya mayadaidi ta udiyedi meta kita Guiyau kalinawai
ta kedaloha.
7 Matawuwuna kita meta sunumaena ta miyamiya na nige
ta kitakitalau ginauli saha ta kitakitadi ta udiyedi.
8 Unai nuwada se bayao na yoda henuwalakilaki ede taba
tauda ta ta laugabaeidi na ta lau yoda kabamiya mamohoina
unai Guiyau kalinawai.
9 Unai teina tauda ta sola udiyedi ta miyamiya o ta lau-
gabaeidiko, iyamo yoda nuwanuwatu lakilakina ede bena iya
nuwana ta henamwa.
10 Matawuwuna ede maudoida kabo ta masalahalau Ke-
liso yona kabahekasa kabatulina unai, na kesegakesega
tauna ta unai ye miyamiya wa na saha ye ginaginaulidi ne,
namwanamwadi o yababadi, kabo maisadi ye haidi.

Tolehedudulai yo kao hauhauna

11 Na kai meta Guiyau matausina kabina ka kata, unai ka
kaipate na tamowai ka nuwakoidi. Kai kama kao Yaubada
unai meta se masalahakalili, na yogu henuwalakilaki taba
komiu yomi nuwanuwatu ne udiyedi hinage se masalaha.
12 Kai meta nige bena ka kaipate taba kalimiuyena ka hed-
edetausae'uyoigai, na ka henuwa bena nuwanuwatu hesau

ka leyawa na debamaiyena komiu kwa hededesaesae. Tamowai hekadi ginauli saha masamasalahadi se kitadi meta yodi kabanuwasaesae, na tamowai nuwana kana kao meta nige kabina se kata. Na ka henuwagomiu bena gonowana tamowai ne yodi hedehedede buina kwa moseidi.

13 Ena yoma miya yo yoma hedehedede kadi kao doha ka yauyaule, temeta ne meta Yaubada hededetausaeina hesabana. Na ena kai ka hedehedede ma nuwadudulaimai, meta temeta ne komiu yomi namwanamwa hesabana.

14 Matawuwuna Keliso yona gadosisi iya ye lauheliligai, kaniyona ede ka nuwatulobai meta tamowai kesega ye boita tamowai maudoidi hesabadi, ede tamowai maudoidi hinage se boita.

15 Na tamowai maudoidi hesabadi ye boita, na yona nuwatu meta taumaumauli maudoidi ne taba tabu yodi mauli ne se miyaeidi se bom mo hesabadi, na bena se miyaeidi Keliso hesabana, iya hesabadi ye boita na Yaubada ye hetolo'uyoi.

16 Unai teina huya ta meta nige gonowana tanoubu ta nuwanuwatuna unai tamowai hesau ta kitahekasa. Doha beyabeyana Keliso yoda kitahekasana meta tanoubu ta nuwanuwatuna unai, iyamo teina huya ta tenem nuwanuwatu ne ta hekaiyawasiyako.

17 Tenem debanaena, ena tamowai hesau iya Keliso yona, meta iya ye hemala tamowai hauhauna. Mauli beyabeyana wa ye laoko na mauli hauhauna ye haiyako.

18 Teina mauli hehauhauna maudoina ta meta Yaubada unai ye laoma, iya Keliso debanaena ye tolekesegaida iya kalinawai, na tamowai toletolekesegaidi Yaubada kalinawai paisowana ye haiyama kalidaena.

19 Na Yaubada iya Keliso unai na kaiyaulina ta tamowaidiyao ye toletolekesegaidi iya kalinawai na yodi yababa nige udiyedi ye nuwanuwatulau na ye haidi se patulau iya kalinawai, na tamowai toletolekesegaidi Yaubada unai hedehededena ye haiyama kalimaiyena bena tamowai ka hekatadi.

20 Unai kai meta Keliso wasana tauwasaduwaiyeina, Yaubada ye hepaisowagai yona tauhedehedede. Na Keliso hesanaena ka kaikaibwada bena kwa patulau Yaubada kalinawai.

21 Keliso iya nige yona yababa, na Yaubada ye hai ede ye tolelaei yababa unai kita hesabada, na iya debanaena kita ta laoma ta dudulai Yaubada matanaena.

6

1 Kai meta Yaubada yona hali taupaisowa, ka kaibwadaigomiu taba tabu Yaubada yona kabinamwa ne kwa

haigaibui na nige kaniyona.
2 Matawuwuna iya ye wane,
“Yogu kabinamwa mahanana dudulaina unai ede ya lapulaowa,
na gilihai mayadaina unai ede ya saguigo.” *(Aisaiya 49:8)*
Kwa kita ne, teina ta meta Yaubada yona kabinamwa mahanana ede, teina ta meta Yaubada yona gilihai mayadaina ede.

Paulo ye hemasalaha'uyoi meta iya apostolo mamohoina

3 Kai meta nige tamowai hesau yona kabakalabesibesi ka tole, kaniyona ede nige ka henuwa bena yoma paisowa ta se kawayababaei.
4 Na kai Yaubada yona heyayai tauhaidi, unai ka hemasalahagai yoma laulau maudoidi udiyedi meta yoma paisowa se dudulai: Yoma tolobayao unai, pilipili yo polohe yo hekamkamna udiyedi,
5 se bibigai, se tolegai numatutugudu unai, taukouyalayalakalili bodana luwadiyena, paisowa se bayao, nige keno namwanamwadi, yo hasali luwadiyena,
6 nuwamaiyao se a'a, yoma sonoga, yoma nayatautaubiga, yoma kabinamwa, Yaluwa Tabuna kalimaiyena, yo yoma gadosisi mamohoina unai,
7 hededehemasalaha mamohoidiyao udiyedi, Yaubada yona gigibwali unai, yoma iyala gogodiyao nimakahatu yo seuseulimai ne udiyedi,** siya ede yoma miyamiya dudulaidi,
8 tamowai se hekasisiyeigai o se hedededobidobiyeigai, wasamai se heyababadi o se henamwadi. Hedehedede mamohoidi ka hedehedededi, iyamo se hedede ede kai taukailupolupo.
9 Kabimai se kata, iyamo se hedede'uha'uhalaeigai. Huya ye bado boita ka hanahanawui, iyamo sola ma miyamai. Se bibigai, iyamo nige se koihemwaloigai.
10 Se hedede bena nuwamaiyao se kamkamna, iyamo huya maudoina ka gwaugwauyala. Se hedede bena ka deha, iyamo Yaubada sunumana unai tamowai ka hegogodi. Nige saha hesau kai yomai, iyamo sunuma ginaulidiyao maudoidi meta ka tanuwagaidi. *[Laulau maudoidi ka hekalodi wa udiyedi ka hemasalahagai meta yoma paisowa se dudulai.]***

** **6:7:** *Iyala gogodiyao nimakahatu yo seuseulimai ne udiyedi:* Heyaheyasoni ne Loma yodi tau'iyala yodi kaba'iyala gogodiyao, nimakahatudi unai wamali o kelepa, na nimaseuseulidi ne unai yesi. ** **6:10:** *Laulau maudoidi ka hekalodi wa udiyedi ka hemasalahagai meta yoma paisowa se dudulai:* Teina hedehedede ta meta nige lausoisoi 10 unai Paulo ye kuli, na teina meta lausoisoi 4 tupwana na ka kuli'uyoi.

11 Kolinito tamowaidiyao, ka hedehededenamwanamwako kalimiuyena yo nuwamaiyao ka sokediko kalimiuyena.
12 Kai yoma gadosisi komiu yomiu meta nige ka kabihekahinidi, na iyamo komiu yomi gadosisi yomai meta kwa kabihekahinidi.
13 Unai saha ka ginaulidiko kalimiuwai hinage bena kwa ginaulidi kalimaiwai. Ya hededelaowa ta meta doha ya hedehededelau natuguwao mamohoidiyao udiyedi ya wane, komiu bena hinage nuwamiyao kwa sokedi kalimaiyena.

Yaubada maumaulina yona Numa Tabuna

14 Tabu kwa haihaisagusagu nige taukawamamohoi tamowaidiyao saha se ginaginaulidi ne udiyedi. Idohagi, gonowana miyamiya namwanamwadi yo miyamiya yabayababadi se laomakesega? Gonowana dawaya yo masigili se miyakesega?
15 Gonowana Keliso yo Beliyela talam kesega se ginauli? Idohagi, gonowana taukawamamohoi yo nige taukawamamohoi yodi nuwanuwatu kesega?
16 Gonowana Yaubada yona Numa Tabuna yo koitau yodi talam kesega se ginauli na se laomakesega? Nigele! Na kita meta Yaubada maumaulina yona Numa Tabuna. Iya ede doha Yaubada ye hedede ye wane,
"Yau kabo maidaguwao ka miya
yo luwadiyena ya sae yo ya dobi.
Yau kabo siya yodi Yaubada
na siya kabo yau yogu tamowai." *(Lewitikasi 26:12)***
17 Tenem debanaena Guiyau ye wane,
"Tamowai ne kwa pesagabaedi
na kwa tolehesuwalagomiu.
Tabu kwa kabilau ginauli bikibikidiyao udiyedi,
kabo gonowana ya haigomiu." *(Aisaiya 52:11)***
18 Yo ye wane,
"'Yau kabo ya hemala tamamiu yo komiu kabo kwa hemala natuguwao,'
teina ta Guiyau Gigibwali Saesaekalilina yona hedehededede." *(2 Samuwela 7:14, 7:8).*

7

1 Na kehaguwao, teina hededehesunuma ta ta haidiko, unai ginauli saha siya tauda yo yaluwada se hebikidi meta bena ta

---

** **6:16:** Nuwanuwatu ta meta hinage Yelemaiya 32:38 yo Hesekiyela 37:27udiyedi se kuli. ** **6:17:** Nuwanuwatu ta hinage Hesekiyela 20:34,41unai ye kuli.

haigabaedi na yoda miyamiya bena se dudulai na ye laki ye lau, matawuwuna ede Yaubada ta hekasisiyei.

Ekalesiya se nuwabui na unai Paulo se hegwauyala

2 Ya henuwa bena nuwamiyao ne kwa sokedi hesabamai. Kai meta nige laupwano hesau ka ginauli tamowai hesau unai, nige tamowai hesau ka woyalaei yababa unai, nige tamowai hesau ka lupohai ka bom yoma namwanamwa hesabana.

3 Saha ya hedededi ta udiyedi nige bena ya hegilugomiu, na lahinaidi ya hededeyako meta komiu ede kai nuwamai ta udiyedi. Unai, ena ka maumauli o ka boita meta komiu ede maidamaiyao.

4 Yogu nuwabayao meta ye lakikalili kalimiuwai na ya hededehesaekaliliyeigomiu. Kwa hebayaokaliliyeigau na yoma pilipili maudoidiyao udiyedi yogu gwauyala ta nige kadi sigasiga.

5 Matawuwuna huyana ka lage Masedoniya unai meta nige yoma kaiyawasi hesau. Teha maudoidi udiyedi se hepilipiligai. Dagela ne udiyedi meta hekasiwolewole, na nuwamaiyao udiyedi meta matamatausi.

6 Na Yaubada meta taunuwanuwayababa nuwadiyao tauhededehetaludi. Huyana Taitasi ye laoma kalimaiyena meta unai nuwamai ye hededehetaludi.

7 Na nige bena yona laoma ne ye bom, na hinage ye hekatagai idohagi iya nuwana kwa hededehetalu, na unai nuwamaiyao ye hebayaodi. Yo hinage yomai ye hedehedede meta yomi henuwalakilaki ede taba kwa kitagau, yomi katekamkamna yau yogu, yo hesabagu kwa nuwanuwatukalili. Hedehedede ta ya lapuidi meta ya gwauyalakalili.

8 Nuwana yogu leta wa unai ya henuwayababagomiu, iyamo ye namwa mo ya kuliyawa. Leta bagubagunana wa ya kuliyawa na mulinaena meta ya nuwakuhali, kaniyona ede yogu kulikuli wa kabo ye henuwayababagomiu. Na mamohoi ye henuwayababagomiu, iyamo kwa nuwayababa huyakubwakubwa mo.

9 Na teina mahana ta unai meta ya gwauyala, nige bena ya henuwayababagomiu, na kaniyona ede yomi nuwayababa ne ye woyaigomiu kwa lau kwa nuwabui. Na nuwayababa ye henuwabuigomiu wa meta Yaubada yona henuwa, unai yoma leta wa nige gonowana ye heyababagomiu.

10 Yaubada debanaena na nuwayababa ta hekalodi meta unai nuwabui ye haiyama na ye woyaida ta lau kabihemauli ta lobai na unai nige kabanuwakuhali hesau. Na kaiyaulina

ta debanaena nuwayababa ta hekalodi ne debadiyena kabo
boita ta lobai.
11 Yaubada yona nuwatuyena kwa nuwayababa, na unai
namwa saha kwa lobaidi ne sola kwa kitadi. Ye hekatagomiu
na ma nuwamamohoimiu yomi miyamiya kwa hedudu-
lai'uyoidi. Gilu ne udiyedi kwa hekaihaleigomiu, yo Yaubada
matausina ye laki kalimiuyena. Hinage kwa nonohakalili
bena yababa tauginaulina wa kwa tolehedudulai. Yo hi-
nage ginauli maudoidi ne udiyedi ede komiu kwa hemamo-
hoiyeigomiu meta yababa tauginaulina wa yona laulau wa
unai nige kami gilu hesau.
12 Bwagana ya kulikulilaowako kalimiuwai, iyamo yogu
kulikulilaowa ne nige bena kaiteya iya yababa ye ginauli
wa** hesabana yo hinage nige kaiteya iya yababa unai ye
hekamkamna ne hesabana, na ya kulikulilaowa ne kaniyona
ede taba Yaubada matanaena na yomi mose'uyoigomiu kali-
maiyena ne kabo kwa bom kwa kitadi.
13 Ginauli maudoidi ta debadiyena ede ka nuwabayao. Yo
hinage huyana Taitasi ka kita meta ye gwauyala ede kai
nuwamaiyao se namwakalili matawuwuna ede komiu mau-
doimiu iya nuwana kwa henamwa.
14 Huyana sola nige ye dalahai ye laowa meta iya kalinawai
komiu ya hededehesaekaliliyeigomiu, na komiu meta nige
kwa hemwadinegau *[kaniyona ede yogu hedehedede wa kwa
hemamohoiyei.]* Ginauli maudoidi ka hededediko kalimi-
uyena wa meta mamohoi, na gonogonowana doha hinage
yoma hededesaesae hesabamiu Taitasi unai wa ede se mamo-
hoi.
15 Na maudoimiu yomi kawakabi yo yomi hailobaina ma
matausimiu yo ma tabutabubumiu wa huyana ye nuwatuidi
meta yona gadosisi komiu hesabamiu wa kabo ye lakikalili
kalinawai.
16 Nuwagu ye namwakalili ede gonowana yogu sunuma
maudoina ya tole kalimiuyena.

8

Yelusalema unai ekalesiya kabasaguidi

1 Kagu kahao, ka henuwa bena Yaubada yona kabinamwa
ye moseiyako teha Masedoniya dubudiyao udiyedi wa taba
kabina kwa kata.
2 Yodi pilipili lakilakidiyao udiyedi meta se gwauyalakalili
na yodi deha udiyedi ye hegwauyaladi na se kaikain-
auyakalili.

** **7:12:** *Kaiteya iya yababa ye ginauli wa:* tamowaina ne wasana ku hasili 1 Kolinito 5:1unai.

3 Na ya hededehemasalaha ede se kainauya meta ginauli
saha gonowana se kainauyaeidi wa se moseidi yo hinage
ginauli saha se kainauyaeidi wa kewadi ne udiyedi se koihep-
wata'uyoidi. Ginauli maudoidi ta se ginaulidi meta siya se
bom yodi nuwatalamyena se ginaulidi,
4 na se kaibwadakaliliyeigai bena taba talam ka moseidi
na se haisagusagu Guiyau yona tamowai *[Yelusalema udiyedi]*
wa kalidiyedi.
5 Yo saha se ginauli wa meta ye saekalili na kabo kai
ginauli saha ka nuwatuidi wa, na bagubaguna siya se bom se
mose'uyoidi Guiyau unai na kabo Yaubada yona nuwatuyena
se mose'uyoidi kalimaiyena.
6 Unai ka hededekaibwadakalili Taitasi unai, iya yomi
haisagusagu paisowana ta tauhetubuna, unai taba ye laowa
kalimiuyena na yomi haihaisagusagu paisowana wa kwa
hegehegabaei.
7 Na komiu meta kwa namwakalili ginauli maudoidi
udiyedi, yomi sunuma unai, yomi hedehedede unai, yomi
kata unai, yomi nuwayali unai yo hinage gadosisi ka
hekatagomiu ne unai. Hinage bena kwa namwa haisagusagu
paisowana ne unai.
8 Nige bena ya lauheliligomiu, na ya henuwa taba yomi
gadosisi yona mamohoi ya kita, unai tamowai hekadi
yodi nuwayali haisagusagu unai ta udiyedi ya hekaigono-
gonowaeigomiu.
9 Matawuwuna yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa
wa meta kabina kwa kata. Iya ye gogokalili, iyamo komiu
hesabamiu ede ye hemala deha tamowaina, na yona nuwatu
bena iya yona deha ne debanaena komiu kabo *[galewa
gogodiyao udiyedi]* kwa gogo.
10 Na teina hekasa ta unai yogu hededehesibasiba kalimi-
uyena ede teina: Bolimai ta laugabaei wa unai komiu meta ta-
mowai bagubagunadi kwa haisagusagu. Na nige bena tenem
mo unai, na komiu meta hinage hekasa ta unai taunuwayal-
ibaguna.
11 Unai yomi lobai saha kalimiuyena ne udiyedi yomi
paisowa ne taba kwa hegehe, na teina kwa ginauli ne unai
kabo yomi talam bagubagunana wa yo paisowa yomi hege-
hegabaeina ne maidana gonogonowadi.
12 Ena taba yomi nuwatalam mamohoina unai na yomi
lobai saha kalimiuyena ne udiyedi kwa kainauya meta
Yaubada ye kitahenamwadi, na nige ye nuwatukalili ginauli
saha nige gonowana kwa lobaidi ne udiyedi.
13 Yoma nuwanuwatu ta meta nige bena tamowai hekadiyo
mo sagu se lobai na komiu ka hepolohegomiu, nige! Na bena

komiu yo siya ne gonogonowamiu.
14 Ede mahana ta unai ginauli se bado kalimiuyena,
kabo unai gonowana kwa saguidi, na huya hesau hi-
nage kabo kalidiyena ginauli hekadi se bado na unai se
saguigomiu. Nuwanuwatuna ede taba komiu yo siya kabo
gonogonowamiu.
15 Doha kulikuli tabuna unai ye wane, “Ena hesau kana
mana ye tanohebado, meta nige gonowana kalinawai yona
lobai ne se badokalili, yo ena hesau kana mana hisahisadi mo
ye tanoidi meta yona lobai kalinawai ne nige se gagilikalili.”
(Esodo 16:18)

Haisagusagu paisowana bena se ginaulinamwanamwaei

16 Yaubada ya lautokiyei, matawuwuna komiu nuwanuwa-
tumiu kaliguyena na nuwanuwatuna kesegana ta meta
Yaubada ye tole Taitasi nuwana ne unai.
17 Debanaena ede Taitasi meta yoma hedehedede ta
ye kawanamwanamwaei na yona henuwalakilakiyena ye
laowa kalimiuyena ye bom yona nuwayaliyena.
18 Ka hetamaliyawa ta meta kana kaha hesau maidana, iya
meta se hededetausaei dubu maudoidi ta udiyedi kaniyona
ede yona paisowa wasa namwanamwana ta debanaena.
19 Hinage tamowai ta meta dubu siya se kaisunuwai ede
ye saguigai na maidamai kainauya ka bahei ka lau. Teina
paisowa ta bena ka ginaulinamwanamwaei na unai kabo
hededetausae ye lau Guiyau unai, yo hinage yoma nuwayali
mamohoina haisagusagu unai wa ka hemasalaha.
20 Ka henuwa bena kainauya lakilakina kitahetetena
paisowana ne hededeheyaheyababana ka kaihaleidi,
21 matawuwuna ka kaipatebayao bena yoma paisowa ka
ginaulihedudulaidi, nige bena Guiyau ye bom mo ye kitagai,
na tamowai hinage se kitagai.
22 Na taudi labui ka hetamalidiwa ta meta hinage kabo
kama kaha hesau maidadi, iya meta miya maudoina udiyedi
ye hemamohoiyei kalimaiyena meta sunuma ta unai ye
kawamamohoikalili yo hinage ye nuwatalamkalili. Kaniy-
ona ede komiu debamiuyena na yona nuwabayao ne ye laki.
23 Taitasi meta iya taupaisowasaguigau yo yogu halitau-
paisowa komiu luwamiuyena, na kada kahao labui ta siya
meta dubu hesadiyena taupaisowa yo Keliso hedebasaena se
helaki'uyoi.
24 Tenem debanaena teina tamowai ta kalidiyena bena
yomi gadosisi ne kana kao kwa hemamohoiyei yo yoma hed-
edehesaegomiu ne kaniyona kwa hemasalaha kalidiyena,
unai kabo dubu maudoidi se kita.

9

1 Yomi haisagusagu ye lau Yaubada yona tamowai
Yelusalema udiyedi wa hedehededena taba tabu yomiu
ya kulikuli'uyo.
2 Matawuwuna ede kabimiu ya kata meta kwa nuway-
alikalili bena kwa haisagusagu, na saha kwa ginauli wa
unai meta ya hededetausaeigomiu Masedoniya kalidiyena,
ede bolimai ye laoko wa unai meta komiu Akaiya ta-
mowaidiyao kwa nonohako bena kwa haisagusagu na yomi
kitahenuwana wa unai ede tamowai hekadi ye henuwahe-
saeidi, ede se henuwa bena se haisagusagu.
3 Na kada kahao ya hetamalidi kabo se laowa ta meta bena
unai kabo yoma hededetausaeigomiu nuwatu ta debanaena
wa tabu se lobaidi meta nige kaniyona, na bena unai kwa
nonoha, doha komiu hedehededemiu ya hedededikо wa.
4 Matawuwuna ena Masedoniya tamowaidiyao
maidaguwao ka laowa na se lobai ede nige kwa nonoha,
yoma hedehedede wa debanaena ede kabo ka mwadine, na
komiu kabo kwa mwadinekalili.
5 Unai ya nuwatui ye namwa ede kada kahao ta ya kaib-
wadaidi na se baguna se laowa kalimiuwai na yomi hais-
agusagu kainauyana kwa hededehesunumagaiko wa kabi-
nonohaina kwa hegehe. Kabo ye nonoha na ye hemala yomi
nuwatalam kainauyana, nige bena kai yoma muyowuigomiu
na unai kwa kainauya.

Taba kwa kaikainauya ma nuwakohihaimiu

6 Hedehedede ta taba kwa nuwatui: Ena tamowai hesau
like hisa mo ye kumaidi meta kelikeli unai kabo kaniyodi hisa
mo ye lobaidi, na ena like se bado ye kumaidi meta kabo
kaniyodi se bado ye lobaidi.
7 Tamowai kesegakesega bena ye bom nuwana unai ye
hineli saha kabo ye kainauyaei, na tabu bena kowa nige
yom nuwatalam o tamowai hesau yona lauheliliyena na
kainauya ne ku tole, kaniyona ede taukainauya ye kainauya
ma nuwagwauyalana ne meta Yaubada iya ye gadosisiyei.
8 Na Yaubada gonowana kainauya maudoidi ye hebadodi
kalimiuwai, ede gonowana ginauli maudoidi udiyedi yo huya
maudoina ginauli maudoidi kwa henuwadi wa siya ede
kalimiuwai, na unai kabo gonowana yomi haisagusagu ye
lakikalili tamowai hekadiyo kalidiwai.
9 Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane,

“Iya yona kainauya ye mosegabaeidi deha tamowaidiyao
udiyedi
na yona miyamiya dudulaidi se miya se lau ee nige kadi
siga.” *(Same 112:9)*

10 Unai, Yaubada iya like ye moseidi taupaisowa ne udiyedi yo
pwalawa ye moseidi kadi kai, iya hinage kabo like ye haidiwa
yo yomi sanala likediyao ye hebadodi na yomi miyamiya
namwanamwadi ne kabo ye helakidi.
11 Yo teha maudoina udiyedi kabo ye hegogogomiu na
unai kabo hekasa maudoidi ne udiyedi gonowana kwa
kaikainauya na yomi kainauya se laoma kalimaiyena na ka
mosegabaeidi tamowai udiyedi na tenem unai ede lautoki se
mosei Yaubada unai.
12 Unai teina haisagusagu kwa ginaulidi ta meta nige bena
Yaubada yona tamowai yodi deha kabasaguidi mo ye bom, na
hinage kabo boda yodi lautoki se mosei Yaubada unai.
13 Na haisagusagu kwa ginauli wa unai, ede kwa bom
kwa hemamohoiyei'uyoigomiu tamowai kalidiyena, kabo
Yaubada se hedebasaei yomi kawakabi yo Keliso wasana
namwanamwana yomi hededehemasalahana yo yomi
kaikainauya siya kalidiyena yo tamowai maudoidi udiyedi
wa debadiyena.
14 Na yodi tapwalolo hesabamiu ne udiyedi nuwadiyao
kabo se tuudi se laowa kalimiuyena, matawuwuna ede kabi-
namwa saesaekalilina Yaubada ye haiyawa kalimiuyena.
15 Lautoki ye lau Yaubada unai yona kainauya saesaena wa
debanaena!

10

*Guiyau kaiteya ye kawanamwanamwaei meta iya yona tau-
paisowa namwanamwana ede*

1 Keliso yona nuwadobidobi yo taubiga udiyedi yau, Paulo,
ya kaibwadalakilaki kalimiuwai. Na *[kabina ya kata meta
yomi hedehedede kwa wane]* huyana yau maidamiu meta
ya hededebigabigalaowa kalimiuwai, na huyana yau teha
hesau unai ede yogu hedehedede ya hebayaodi kalimiuwai.
2 Ya kaibwadaigomiu ede ena huyana ya laowa meta tabu
kwa muyowuigau na yogu hedehedede ya hebayaokaliliyeidi
kalimiuwai. Iyamo ya nuwatui ede kabo ya hededebayaolau
tamowai hekadiyo ne udiyedi, siya yodi nuwatu meta bena
kai kaiyaulina ta nuwanuwatudiyao udiyedi ka miyamiya.
3 Mamohoi, kai kaiyaulina ta unai ka miyamiya, iyamo kai
meta taba nige ka iyala doha kaiyaulina ta tamowaidiyao.
4 Matawuwuna yoma kaba'iyala madadiyao meta nige siya
kaiyaulina ta yona kaba'iyala madadiyao. Na kaba'iyala
madadiyao ta meta Yaubada yona gigibwaliyena se gigibwa-
likalili na udiyedi kabo tamowai yodi kabatolo bayabayaodi
ka hetatagwaligwalidi.
5 Na haikawayagala yo kaokaolupolupo se kaipate bena
tamowai se hetatagudugudui di tabu Yaubada kabina se

kata, na nuwasaesae nuwanuwatudi maudoidi ne kabo ka hekaiyawasidi. Hinage nuwanuwatu maudoidi ka kabi-hekahinidi na ka hekawakabidi se laoma Keliso unai.
6 Ena taba komiu yomi kawakabi se namwakalili, meta ka nonohakalili na taukawayagala yodi miyamiya yababadi maudoidi debadiyena kabo ka hekilainodi.

7 Komiu taba ginauli masamasalahadiyao mo kwa kitadi!** Ena taba tamowai hesau ye bom ye hedede'uyoi meta iya Keliso yona, taba ye nuwatulobai meta kai hinage Keliso yona, doha ede iya.
8 Guiyau gigibwali ye haiyama ne meta kabasaguigomiu na nige unai ka hetatagwaligwaligomiu. Ena taba debanaena na ya hededesaesaekalili meta unai *[ya hededemamohoi, ede]* nige yogu kabamwadine hesau.
9 Nige ya henuwa bena ya hematausigomiu yogu leta ne udiyedi.
10 Matawuwuna tamowai hekadi se wane, “Yona leta hede-hedededi ne se polohe yo se bayao na tamowaina ne meta nige kitahenamwana hesau yo kalinana ne nige kaniyona.”
11 Tamowaidi ne bena se nuwatulobai meta yoma huyamiyasuwala unai kao saha ka hemasalaha yoma leta ne udiyedi, huyana kai maidamiu kabo kao kesekesegana yoma kabikabigomiu ne udiyedi ka hemasalaha.
12 Tauhedededobidobiyeigau ne se bom se hedede-tausaei'uyoidi. Na ena siya mamohoi tamowai saesaedi, meta kai taba nige ka hekaigonogonowaigai kalidiyena. Iyamo siya meta se bom mo se nowonowoi'uyoidi yo se bom mo se hekaigonogonowai'uyoidi. Teina unai se hemasalaha'uyoidi meta siya nige se sibasiba.
13 Kai meta nige gonowana kama sigasiga ka dikwai na unai ka hededesaesae, na yoma hededesaesae ne kabo ka tolekesekesegai Yaubada paisowa saha ye haiyama wa unai. Na yoma paisowa ta ye laowa ee kalimiuwai.
14 Yoma hededesaesae wa udiyedi meta nige ka hed-ededikwakalili, bena doha nige ka laowa kalimiuyena ne, iyamo kai meta tamowai bagubagunadi Keliso wasana namwanamwana ta ka bahei na ka laowa ee kalimiuyena.
15 Hinage kai meta nige kama sigasiga ne ka dikwai na ka lau tamowai hekadiyo paisowa se ginaulidi na udiyedi ka hededesaesae. Na yoma nuwanuwatu ede yomi sunuma ne kabo ye kini ye laki ye lau na yoma paisowa ka ginaulidi luwamiuyena ne kabo hinage ye tadada ye laki ye lau.

** **10:7:** *Komiu taba ginauli masamasalahadiyao mo kwa kitadi:* Kalina Giliki unai Paulo yona kulikuli wa hinage gonowana ta bui ede, *Komiu meta ginauli kewadiyao mo kwa kaikewaidi na udiyedi kwa hedehedede.*

16 Unai kabo gonowana ka laugabaeigomiu na ka lau teha
hekadiyo udiyedi wasa namwanamwana ta ka lauguguyaei.
Matawuwuna nige ka henuwa bena tamowai hesau yona
tehaena paisowa se ginauliyako na debanaena ka hededesae-
sae.
17 Na
“kaiteya ye henuwa bena ye hededesaesae, ye namwa mo
taba Guiyau saha ye ginaulidi ne debadiyena ye hededesae-
sae” *(Yelemaiya
9:24)*.
18 Matawuwuna ede, tamowai ye bom ye hededetausaei'uyoi
meta nige gonowana se hemamohoiyei, na ena
Guiyau iya tamowai ye hededetausaei, meta iya
taupaisowanamwanamwa.

11

Paulo yona paisowa yo apostolo lupolupo yodi paisowa ye hededehemasalahadi

1 Bena musamusana mo taba kwa nayatautaubiga na
kwa lapulaoma na sola ya hededetausae'uyoigau doha
tauyauyaule ne. Sola kwa lapulaoma!
2 Komiu hesabamiu ya nuwanuwatukalili, gono-
gonowana doha Yaubada. Matawuwuna ya hededehe-
sunumaeigomiuko Keliso unai yo iya ye bom mo kalinawai ya
hededehepatugomiu na unai kabo ya tolehemasalahagomiu
kalinawai doha hasala nuwanuwasupuna a'ana.
3 Na mwata lakilakina wa yona nuwatugilogilo unai ede
Ewa ye lupohai, tenem unai ede ya matausi, unai tabu yomi
nuwamamohoi yo yomi gadosisi a'ana bayabayaona Keliso
hesabana ne unai na tamowai nuwamiu ne se woyahesuwal-
adi.
4 Na taba tamowai hesau ye laowa kalimiuwai na Yesu lau-
guguyana ye lauguguyaei nige doha kai Yesu ka lauguguyaei
ta, o taba yaluwa udoi kwa hai nige doha Yaluwa kwa hai'usei
wa, o taba wasa namwanamwana udoi nige doha bagubagu-
nana kwa hai'usei wa, iyamo tamowaidiyao ta udiyedi meta
kwa nayatautaubigakalili.
5 *[Taulauhekatalupolupo ne se bom se hededetausaedi bena]*
siya apostolo saesaekalilidi, na ya nuwatui ede yau meta nige
ya dobikalili na kabo siya.
6 Yau nige se hekatagau bena tauhedehedede, iyamo
sonoga ede kaliguwai, doha teha maudoidi udiyedi ka tole-
hemasalahanamwanamwaediko kalimiuwai.
7 Yau meta Yaubada wasana namwanamwana ya lau-
guguyaei kalimiuyena na nige maisana ya hai. Teina unai ya
bom ya toledobidobiyei'uyoigau, na unai bena kabo komiu

ya toleisinigomiu. Hage, kwa nuwatui tenem ne unai ya laupwano?

8 Dubu hekadi yodi haisagusagu kainauyadi ya haigaibuidi na ya haidi ne udiyedi kabo gonowana yomiu ya paisowa.

9 Na huyana yau maidamiu na ginauli saha hesau ya henuwa meta nige unai tamowai hesau ya hepolohe, matawuwuna kada kahao Masedoniya unai taulaoma wa, siya se saguigau ginauli saha ya henuwadi wa udiyedi. Yogu hineli ya ginauliyako ede taba nige ya hepolohegomiu na saha ya hedededi ta meta kabo sola ya miyamiyawatanidi.

10 Teina ye hemala yogu kabahededesaesae. Kabina kwa kata meta Keliso wasana mamohoina ede kaliguwai. Na hinage ya hedededemamohoi, taba nige gonowana tamowai hesau teha Akaiya unai yogu hedededesaesae ta unai ye hekaiyawasigau.

11 Na idohagi? Bena nige ya gadosisiyeigomiu? Yaubada kabina ye kata meta ya gadosisiyeigomiu.

12 Na yogu paisowa nige maisana ne meta sola kabo ya ginaginauli. Na teina unai kabo gonowana taulauhekatalupolupo ne yodi kabatolo ya koigwaligwalidi, siya se henuwa bena taba solasola hesau se lobai na ginauli saha se ginaulidi ne udiyedi se hedededesaesae na kabo se hedede ede siya yo kai gonogonowamai.

13 Matawuwuna tamowai doha teina meta apostolo lupolupodi yo taupaisowa laulaulupolupodi, na kadi kao se ginaulidi doha siya bena Keliso yona apostolo.

14 Na nige nuwapwanopwanona hesau, matawuwuna Satani, iya hinage ye kaohaihai na ye hedede meta iya mala aneluna.

15 Unai nige gonowana ta siliyata ena taba yona taupaisowa se kaohaihai na se hedede bena siya miyamiya dudulaina yona taupaisowa. Na yodi mauli gehena ne unai meta saha se ginaulidi ne udiyedi kabo maisadi se haidi.

Paulo yona kamkamna hedehedededi udiyedi ye hedededesaesae

16 Ya hedede'uyo kalimiuyena: Tabu tamowai hesau yona nuwatu bena yau yauyaule. Na taba komiu yomi nuwatu ede doha tenem na kwa lapulapulau yauyaule udiyedi, ye namwa mo taba yau hinage kwa haigau kalimiuyena doha siya, na unai kabo hedededesaesae gagilina hinage ya ginauli.

17 Teina ya bom yogu nuwabayao ta unai na ya hedededesaesae ta meta nige ya hedehedede doha Guiyau ye hedehedede, na doha yauyaule ye hedehedede.

18 Tamowai se bado meta buluma hekasadi yo hinelidi
udiyedi se hededesaesae, unai yau hinage kabo ya hed-
edesaesae.
19 Komiu kwa sibasibakalili, iyamo tamowai yauyauledi
meta kwa gwauyalakaliliyeidi yo udiyedi kwa taubigakalili.
20 Na komiu meta kwa taubigakalili tamowaigaibu udiyedi
na kwa talamyeidi gonowana se haigomiu yodi heyayai
tauhaidi, gonowana se lupohaigomiu na yomi gogo se haidi,
gonowana se hepaisowagomiu na unai namwanamwa se
lobaidi, gonowana se bom se toleisini'uyoidi, yo gonowana
hinage debam ne se kaikaisoi.**
21 Saha se ginaulidi ne se nuwamwadimwadinekalili, unai
nige yogu bayao gonowana taba bena ya ginaulidi.
Saha tamowai se nuwatuidi na udiyedi se hededesaesae,
meta yau hinage gonowana udiyedi ya hededesaesae. Hage,
sola musamusana taba ya hedehedede doha yauyaule.
22 Idohagi, siya Hebelu tamowaidiyao? Yau hinage! Ido-
hagi, siya Isalaela tamowaidiyao? Yau hinage! Na idohagi,
siya Abelahama kana isimulitao? Yau hinage!
23 Idohagi, siya Keliso yona heyayai tauhaina? Yau meta
yona heyayai tauhaina saesaena na kabo siya. Yogu hedehed-
ede doha teina ne meta doha ya hedehededegaibu. Yau yona
ya paisowabayaokalili na kabo siya, hesabana ya lau nu-
matutugudu hegahegagili, se sapiheyaheyababakaliliyeigau,
yo huya se badokalili meta ya lau boita ya hanahanawui.
24 Ma haligigi Dius yodi tauwoyawoya tamowaidiyao
udiyedi sapisapi badona 39 ya haidi.
25 Ma haiyona kaisapisapi kaikaiwana unai se koihemwa-
hemwaloigau, ma kesega se lauwekuigau, ma haiyona yoma
waga se hedunalapaidi, na boniyai kesega yo mayadai kesega
gabwagaibu ne unai ya kulokulolo.
26 Yogu kadau maudoidi ne udiyedi, kabamwaloi
udiyedi ya lulau meta se bado. Sagasaga kabaitadi se
nuwamatamatausi, iyamo ya lau. Tauhenahenayagudu se
henayaguduigau, iyamo ya lau. Yogu hali Dius tamowaidiyao
se kabihenahenayaigau, iyamo ya lau. Dagela tamowaidiyao
se kabihenahenayaigau, iyamo ya lau. Magai lakilakidi
udiyedi bena kabo se unuigau, iyamo ya lau. Balabala
se nuwamatamatausi, iyamo ya lau. Gabwa unai kabo
boita, iyamo ya lau. Yo kada kahao lupolupodiyao meta se
hewaiunugau.
27 Paisowa lakilakidi ya ginaulidi yo paisowa udiyedi kam-
nagu se yababa. Huya se badokalili nige gonowana ya keno.

** **11:20:** *Debam ne se kaikaisoi:* Kalina Giliki unai Paulo ye kuli, *se koipa-paligomiu,* na kaniyona ede tamowaina ne se hedededobidobiyei.

Hinage hasali yo gadomagu kamnadi ya lapuidi yo huya hekadiyo meta ya wohi. Huya hekadiyo meta nige yogu kabobo na ya gwaugwau.

28 Na ginauli maudoidi ta luwadiyena na mayadai maudoina meta dubu maudoidi hesabadi ya nuwanuwatukalili.

29 Ena kaiteya ye basabasa, idohagi, kabo basabasa kamnana nige ya lapui? Ena tamowai hesau se woyalaei yababa unai, idohagi, debanaena kabo nige gonowana ya kouyalayala?

30 Na ena taba bena ya hededesaesae, meta kabo ginauli saha yogu basabasa ne tauhemasalahana wa debadiyena ya hededesaesae.

31 Yaubada, iya yoda Guiyau Yesu Tamana, iya bena huya maudoina ta nokonokoei, iya meta kabina ye kata yau nige ya laulaulupolupo.

32 *[Yogu huyabasabasa mayadaina hesau meta]* huyana yau Damaseko unai na yodi gabana, iya meta wasawasa Aletasi yona loina guninaena taupaisowa, na iya ye hedede ede Damaseko magaina lakilakina kawakedadiyao maudoidi se tologuduidi na unai bena kabo se kabihekahinigau.

33 Unai magai ganana kewamolosina unai bosaena ya gelu na gana bolilapaina unai kagu kahao se hedalolodobiyeigau, ede ya wasabugabaeidi.

12

Paulo tautau ye kita yo yona basabasa ye hededehemasalahadi

1 Yogu hededesaesae ta udiyedi kabo sola ya hededesaesae. Bwagana yogu hededesaesae ta udiyedi meta taba nige saha hesau namwanamwana ya lobai, iyamo bena tautau saha ya kitadi yo saha Yaubada ye hemasalahadi kaliguwai wa hedehedededi ya hedehedede.

2 Tamowai hesau kabina ya kata iya Keliso unai, na bolimai 14 se laoko wa unai meta se hai ye sae galewa hehaiyonana** ne unai, nige kabina ya kata tamowai ne meta tauna maudoudoina ye sae o yaluyaluwagaibuna ye sae, Yaubada ye bom mo kabina ye kata.

3-4 Hinage kabina ya kata ede tamowai ta se hai ye sae paladaisi, na tamowaina ne maudoudoina ye sae o yaluyaluwagaibuna ye sae meta nige kabina ya kata, Yaubada ye bom mo kabina ye kata. Menai nuwanuwatu se bado ye lapuidi meta nige gonowana tamowai yona nuwanuwatuyena ye

** **12:2:** *Galewa hehaiyonana:* Kalina Giliki unai se hedede galewa bagubagunana meta manuwa yo yalohi tehana, yo galewa helabuina ede mahana yo nawalai yo kipwala yodi kabasigisigi. Na galewa hehaiyonana meta Yaubada yona kabamiya.

hedededehemahemasalahadi yo hinage nige se talamyei bena taba ye hedededi tamowai udiyedi.

5 Tamowai doha tenem meta kabo ya hedededetausaei, na yau nige gonowana ya bom ya hedededetausaeigau. Na saha kabo unai ya hedededesaesae ede yogu basabasa ta.

6 Na taba ya henuwa bena ya hedededesaesae meta yau kabo taba nige yauyaule, kaniyona ede yau kabo hedehededе mamohoidi ya hedededi. Na ya kabihekahini'uyoigau. Nige ya henuwa taba tamowai hesau ye nuwatuhesaegaibuigau, na taba yogu miyamiya yo yogu hedehededе ne ye kitasipwabagunaidi.

7 Na ginauli saesaekalilidi Yaubada ye hekitagau wa debadiyena na bena tabu udiyedi ya nuwasaesae, ede kadi laugudugudu Yaubada ye haiyama, unai Satani yona tautauwasa ye laolaoma na taugu ta kabahekamkamnana ye toletole.

8 Ma haiyona meta ya kaibwadadoudou Guiyau unai bena taba kamkamna kaliguwai ta ye haigabaeidi.

9 Na ye hededelaoma kaliguyena ye wane, “Yogu kabinamwa ta ye launamwanamwaeigo. Matawuwuna ede yogu gigibwali ta yona huyapaisowa dudulaina ede yom basabasa mahanana.” Tenem debanaena ede kabo ma gwaugwauyalakaliligu na yogu basabasa ta hedehededi udiyedi ya hedededesaesae. Kaniyona ede Keliso yona gigibwali bena ye miya kaliguwai.

10 Tenem unai Keliso debanaena ede huyabasabasa yo dila yo huya yabayababadi, yo hekamkamna yo pilipili huyadi udiyedi meta ya gwauyalakalili. Matawuwuna ede, ena ya basabasa meta unai kabo Yaubada yona sagu unai ya bayao.

Hededehaisagusagu hekadiyo

11 Yogu hedehededе wa udiyedi kagu kao meta doha yauyaule, na komiu yomi miya wa debadiyena ede doha tenem ya ginauli. Ye namwa mo komiu taba yau kwa hedededehesaegau, matawuwuna ede yau meta nige ya dobikalili na kabo siya apostolo saesaedi ne, bwagana kabo kwa kitagau meta nige kaniyogu.

12 Apostolo kabakitalobaidi ginaulidiyao ede hekihekinoi saesaedi, kabanoko ginaulidi yo laulau gigigigibwalidi. Ginaulidiyao ta meta ma nuwabayaogu na ya ginaulidiko kalimiuwai.

13 Unai, Ginauli maudoidi ya ginaulidi dubu hekadiyo udiyedi ne meta maidamiyao gonogonowamiu. Na ginauli kesega mo, meta nige ya kaibwadamoni kalimiuyena. Nuwana teina ta yogu kabatoledobiyeigomiu ede, taba kwa nuwatugabaei.

14 Teina ta meta ya nonohako kabo huya hehaiyonana ya
kaitaumanaigomiu, na unai taba nige ya hepolohegomiu,
kaniyona ede yogu laowa ne nige bena yomi gogo hesabadi,
na komiu hesabamiu. Matawuwuna ede wawayao gagilidi
meta nige gonowana tama yo sina kadi yo yodi se gwaugogo,
na tama yo sina bena natudiyao kadi yo yodi se gwaugogo.
15 Teina unai kabo ma gwauyalagu na ginauli maudoidi
kaliguyena ta ya hegehedi kalimiuwai yo hinage ya bom
ya talamyeigau hesabamiu. Hage idohagi, ena yogu gado-
sisi kalimiuwai ta ya helaki'uyoi, bena kabo yomi gadosisi
kaliguwai ne ye gagili?
16 Nuwana kwa hemamohoiyeigau ede mamohoi yau taba
nige ya hepolohegomiu, iyamo kabo yomi nuwatu ede bena
ya lupohaigomiu.
17 Idohagi, tamowai ya hetamalidi se laowa kalimiuyena
wa meta yomi namwanamwa saha hesau se haigaibui yau
hesabagu?
18 Taitasi ya muyowui ede ye laowa kalimiuwai, yo hinage
kada kaha hesau meta maidana se laowa. Hage idohagi,
Taitasi meta ye hepaisowagomiu yona namwanamwa hesa-
bana? Nige gonowana, matawuwuna kai meta yaluwa ke-
sega unai ka paisowa yo nuwatu kesega ka hemuliwatani.
19 Tabu yomi nuwatu bena yoma hedehedede maudoidi ta
udiyedi kai yomai ka laulaugudugudu. Kai meta Yaubada
matanaena ka hedehedede doha siya Keliso unai tausunuma
tamowaidiyao, yo ginauli maudoidi ka ginaulidi meta komiu,
kehamaiyao, kabahebayaogomiu hesabana.
20 Matawuwuna yogu matausi ede taba ya laowa meta
taba nige saha yau ya henuwa ne unai ya lobaigomiu, yo
yau hinage taba nige saha kwa nuwanuwatui ne kwa lobai
kaliguyena. Ya matausi tabu na kalimiuyena meta haik-
awayagala, kaikalomagigili, koukouyalayala, mahimahihi,
hededeheyaheyababa, monumonunu, nuwanuwasaesae yo
miyamiyapilipili ede metai.
21 Yogu matausi ede ena ya uyowa, Yaubada kabo ye
henuwadobidobiyeigau matamiuyena, na tamowai hekadi
debadiyena kabo ya nuwayababakalili, kaniyona ede huya
bagubagunana unai miyamiya nige se a'a, laulau bikibikidi
yo miyamiya yabayababadi udiyedi se lulau na udiyedi se
ba'aya meta sola nige se nuwabui.

13

Hededehesibasiba gehegehedi

1 Buka Tabuna unai ta hasili ye wane,

"Pilipili maudoidi tolehedudulaidi udiyedi meta tamowai labui o haiyona yodi hemamohoi ne unai kabo ta tolehedudulaidi." *(Dutelonomi 19:15)*

Na teina ta meta kabo yogu kaitaumanaigomiu hehaiyonana.
2 Huya helabuina yau maidamiu wa unai meta ya hededelaowako kalimiuyena, na teina ta yau nige maidamiu na hedehededе wa ya hedede'uyoidi kalimiuyena. Na yogu uyowa ne unai meta siya kaiteyadi huya bagubagunana unai se ba'aya wa yo tauba'aya hekadiyo hinage taba nige ya katekamkamnaedi.
3 Kwa henuwakalili bena kaliguyena hemamohoi kwa lobai ede Keliso meta ye hededelaoma kaliguwai na ya hedehededе. Tolehedudulaigomiu ne unai iya nige ye basabasa, na ye bayaokalili komiu luwamiuyena.
4 Mamohoi, sataulo kewanaena Keliso ye basabasa, iyamo Yaubada yona gigibwaliyena ye maumauli. Doha hinage kai, ka basabasa doha iya, iyamo Yaubada yona gigibwaliyena meta kabo ka maumauli na ka tolehedudulaigomiu.

5 Kwa kitasipwaigomiu yo kwa lautonogigomiu, komiu sunuma ne unai kwa babawa e nige? Taba kwa nuwatulobai meta Keliso Yesu ede kalimiuwai. Iyamo ena kwa lautonogigomiu na nige sunuma ne unai kwa miyamiya meta Keliso Yesu ede nige kalimiuyena.

6 Na ya nuwatui meta ena kwa lautonogigai kabo kwa lobai ede kai apostolo mamohoidi.

7 Ka tapwalolo Yaubada unai kabo taba nige ginauli hesau kwa ginaulipwanoli. Yoma tapwalolo ta kaniyona bena saha? Nuwana tamowai bena se kitagai ede kai apostolo mamohoidi? Nige! Tamowai yoma apostolo paisowana se kitaheyababa meta nige ya modei, na saha ya henuwakaliliyei ede taba komiu ginauli saha se dudulai ne kwa ginaulidi.

8 Matawuwuna kai nige gonowana ginauli hesau ka ginauli bena mamohoi ta kabaguduina, na bena taba mamohoi ta ka sagui na ye laki ye lau.

9 Ka gwauyala huyana kai ka basabasa iyamo komiu kwa bayao. Na ka tapwalolo taba Yaubada kwa talamyei bena ye saguigomiu na yomi miyamiya ne se dudulaikalili.

10 Teina debadiyena ede huyana yau nige maidamiu meta nuwanuwatu ta ya kulidi, na huyana ya laowa kalimiuwai na yogu apostolo gigibwalina ya hepaisowa meta tabu ya sinakalakalili. Teina gigibwali ta Guiyau ye haiyama meta komiu yomi sunuma kabaginaulidi na nige kabahetatagwaligwaligomiu.

Lautoki

11 Gehegehena ta unai, kagu kahao, kwa gwauyala! Kwa
kaipatebayao na kwa uyo yomi miyamiya dudulaidi wa
udiyedi. Kwa haihebahebayao'uyoigomiu. Bena nuwamiu
kesega yo kwa miya daumwaliyena. Na gadosisi yo
nuwadaumwali Yaubadana, iya kabo maidamiu.
12 Kwa hailaulautokiyeigomiu gadosisi mamohoina unai.**
13 Yaubada yona tamowai maidaguwao ta yodi lautoki se
hetamalidiwa kalimiuwai.
14 *[Ya tapwalolo]* taba Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa
yo Yaubada yona gadosisi yo Yaluwa Tabuna yona labini
maudoimiu kalimiuwai.

** **13:12:** *Gadosisi mamohoina unai:* Paulo ye kuli, *sumta tabuna unai,* na sumta meta ekalesiya yodi gadosisi hekihekinoina.

Galatiya
Paulo yona leta ye lau ekalesiya Galatiya unai taumiya udiyedi
Buka ta hededehemasalahana

Teina kulikuli ta meta leta Paulo ye kuli ekalesiya teha Galatiya unai taumiya udiyedi, iya ede yona leta bagubagunana, bolimai 48 o 49 AD unai ye kuli, Antiyoka unai.

Galatiya unai Paulo ekalesiya bodadi ye hetubudi Ikoniya, Debi, yo Lisitila magaidi udiyedi, yona lauwasi kadauna bagubagunana unai (Apostolo 14:1-23), na kabo ye uyo yona kabadalahai magaina Antiyoka unai (Apostolo 14:26-28). Tenem huyana ne unai Yelusalema ye kaitaumanai na ekalesiya babadadiyao maiyanao se hedede (Galatiya 2:1-2).

Paulo yona huyamiyasuwala wa unai taulauhekata hekadiyo se lage na ekalesiya se henuwapwanopwanodi (Galatiya 1:7). Siya meta Dius luwadiyena se tubu, na tausunuma wa se hekatadi taba laugagayo se miyawatanidi. Iya ede laugagayo Yaubada ye mosei Isalaela tamowaidiyao udiyedi, doha kai yo mayadai yo kabikabi udoi'udoi laugagayodi, yo pelitome laugagayona.

Teina leta ta unai Paulo ekalesiya teha Galatiya unai wa ye hededehesibasibadi. Ye hededebayaolau udiyedi meta wasa namwanamwana kesega mo, yo keda kesega mo ye lau mauli hesabana, iya ede sunuma Yesu Keliso unai (Galatiya 2:16). Tamowai hekadiyo wa yodi lauhekata meta lauhekatalupolupo na tabu se kawamamohoiyei (Galatiya 4:17).

Leta ta unai, Paulo yona hedehededе hekadiyo meta se bayaokalili (Galatiya 5:12), matawuwuna taulauhekatalupolupo wa ye kouyalayalaeidi.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Apostolo mamohoina yo wasa mamohoina *1:1-10*
- Wasa Paulo ye lauguguyaei wa meta mamohoina *1:11—2:10*
- Laugagayo miyawatanina nige ye tolehedudulaida, na sunuma mo *2:1—4:31*
- Yailihai miyana *5:1-26*
- Tauwoyaida ede Yaluwa Tabuna yo gadosisi *6:1-10*
- Paulo yona guguya yo lautoki *6:11-18*

Lautoki

1-2 Yau Apostolo Paulo yo Guiyau tauhemuliwatanina maudoidi maiyaguwao, leta ta ka kuli na ka hetamali

ye laowa Guiyau taukawamamohoiyena maudoimiu teha
Galatiya unai taumiya kalimiuyena.
Nige tamowai se kaisunuwaigau bena ya hemala apostolo,
na Yesu Keliso yo Tamana Yaubada, iya Yesu boita unai ye
hetolo'uyoi wa, se kaisunuwaigau.
3 Taba Tamada Yaubada yo Guiyau Yesu Keliso yodi kabi-
namwa yo yodi nuwadaumwali se lediwa kalimiuwai.
4 Keliso Yaubada Tamada ye kawakabiyei na ye talam-
gabaei'uyoi ye hemala kaitalasam yoda yababa hesabadi, yo
ye gilihaida tanoubu yabayababana ta unai.
5 Lautoki yo hedebasae ta mosei Yaubada unai huya mau-
doina ye lau ee nige kana siga. Mamohoi!

Nige wasa hesau namwanamwana

6 Keliso yona kabinamwa debanaena Yaubada ye
kaisunuwaigomiu. Ya siliyatakalili matawuwuna
huyana nige ye loha na taukaisunuwaigomiu wa kwa
laugabaeiyako na wasa udoi tamowai se hedede bena wasa
namwanamwana ede kwa kawamamohoiyei.
7 Na iyamo wasa me meta nige wasa namwanamwana,
nigekalikalili! Na tamowai hekadi se henuwa bena Keliso
wasana namwanamwana se tolebui na nuwamiyao se hep-
wanopwanodi.
8 Na ena taba kai o apostolo hesau o galewa aneluna hesau
wasa udoi ye lauguguyaei kalimiuwai nige doha saha ka
lauguguyaei wa, meta taba hekamkamna lakilakina ye lobai.
9 Saha ka hededeyako wa meta kabo ya hedede'uyoi: Ena
tamowai hesau wasa namwanamwana ye lauguguyai kalim-
iuyena nige doha wasa kwa haiyako wa, meta taba hededede-
heyababa ye miya tamowaina ne unai.
10 Hage, yogu kwa hedehedede: Yogu hedehedede ta unai
nuwana ya kaipate bena tamowai kabo se kitahenamwa-
gau, o Yaubada? Nuwana ya kaipate bena tamowai ya
henuwanamwadi? Taba nige! Ena ya kaipate bena tamowai
ya henuwanamwadi, meta yau nige Keliso yona taupaisowa.

Wasa Paulo ye lauguguyaei wa yona kabalaoma ede Yaubada

11 Kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata meta wasa
namwanamwana ya lauhekata'usei ta, iya nige tamowai yodi
nuwanuwatuyena ye laoma.
12 Nige tamowai hesau unai ya hai o ye hekatagau, na yogu
kabahaina ede Yesu Keliso ye hemasalaha kaliguwai.
13 Beyabeyana Dius yodi miyamiya yo yodi tapwalolo
kabikabidi udiyedi ya miya, na yogu mauli wa wasana kwa
lapuiyako, idohagi Yaubada yona dubu tamowaidiyao ya
hekamkamnadi yo hinage bena ya unuhemwaloihegehedi.

14 Kagu isi maudoidi luwadiyena meta yau Dius yodi tap-
walolo kabikabidi maudoidi kabidi ya katakalili, yo hinage
ya kaipatebayaokalili bena taba kagu kulutubu kabikabidi ya
hebayaodi tamowai udiyedi.
15 Sola nige se labasigau na Yaubada ye kaisunuwaigau na
yona kabinamwaena ye yoganeigau. Na huyana ye hineli
16 bena natuna ye hemasalahayama kaliguyena na bena
kabo yau dagela tamowaidiyao** udiyedi Keliso wasana ya
lauguguyaei, meta nige tamowai hesau ya henamaiyei,
17 yo hinage nige ya sae Yelusalema bena apostolo baguba-
gunadiyao ya kitadi na se hekatagau. Na yau meta ya dudulai
mo ya lau teha Alabiya, na menai muliyena kabo ya uyo
Damaseko.
18 Kabo bolimai haiyona mulidiyena ede ya sae Yelusalema,
Kipasi ya kita na menai maidagu ka bawa sabati labui yo
mayadai kesega.
19 Menai apostolo hekadiyo wa nige ya kitadi, na Guiyau**
kana kaha Yamesi ye bom mo menai ya kita.
20 Yaubada matanaena ya hededemamohoi kalimiuyena:
Ginauli saha wasadi ya kulidi ta meta nige ya lupoigomiu.
21 Na muliyena kabo ya lau teha Siliya yo Silisiya udiyedi.
22 Na Yudeya unai Keliso taukawamamohoiyena bodadi
meta yau nige kabigu se kata.
23 Na wasagaibugu mo se lapui, “Tamowai ta, iya
beyabeyana ye hekamkamnada yo Keliso sunumana bena ye
hekaiyawasi, iya ede Keliso sunumana ye laulauguguyaei.”
24 Na saha ye tubu kaliguyena wa debanaena Yaubada se
hedebasaei.

2

Yelusalema unai apostolo wa Paulo se kawanamwanamwaei

1 Bolimai 14 mulidiyena ede ya seuyo Yelusalema. Yogu sae
ne unai meta Banaba maiyagu, yo hinage Taitasi maidamai
ka sae.
2 Yaubada yona hededehemasalaha kaliguyena
debanaena ede ya sae, na wasa namwanamwana saha
ya lauhekataei dagela tamowaidiyao udiyedi wa meta
ya hededehemasalaha kalidiyena. Na tauwoyawoya
tamowaidiyao se bom mo ya lau ya kitadi, yogu hedehedede
wa kabo se hemamohoiyeidi e nige. Ya matausikalili

** **1:16:** *Dagela tamowaidiyao* ta, siya meta nige Dius tamowaidiyao. Na tabu ta nuwapwanopwano matawuwuna yoda hedehedede unai nige ekalesiya ta kataidi ede siya dagela tamowaidiyao. ** **1:19:** *Guiyau* ta meta Yesu. Na Yamesi meta Yesu kana kaha mamohoina.

matawuwuna saha ya ginaulidiko yo saha kabo ya ginaulidi,** madai nige kaniyodi.

3 Na tauwoyawoya wa se talamyeigau. Hinage nige saha hesau se hedede Taitasi unai bena taba ye pelitome. Na iya meta Giliki tamowaina** na maidagu ka sae Yelusalema.

4 Pelitome nuwatuna wa nige ye masalahama ye lau ee tamowai hekadiyo se mwalaegaibuma luwamaiyena. Siya meta nige kada kahao mamohoidiyao, na bena yoda yailihai miyamiyana Keliso Yesu unai se kaikewasipwai. Yodi nuwatu bena Dius yodi laugagayo maudoidi udiyedi se kauda na ta miyawatanidi.

5 Na nige ka henuwa bena taba ka lapulapulau udiyedi, matawuwuna ka henuwa bena wasa namwanamwana mamohoina tabu se bui na bena ye miya kalimiuyena.

6 Na dubu babadadiyao tamowai siya se kitahesae'useidi wa meta nige saha hesau se hededetubeilaei yogu lauhekata wa unai. Yodi sae ta meta nige yona udoi hesau kaliguyena, matawuwuna Yaubada nige tamowai kana kaoyena ye kitahenamwagaibui.

7 Na se kitalobai meta wasa namwanamwana hedededehemasalahana paisowana ta Yaubada ye leyama bena ya ginauli dagela tamowaidi udiyedi, doha Petelo yona paisowa ye mosei Dius tamowaidiyao udiyedi wa.

8 Matawuwuna Yaubada Petelo ye hepaisowa na wasa namwanamwana ye duwai Dius tamowaidi udiyedi wa, na Yaubada kesegana ta meta hinage yau ye hepaisowagau na paisowa ta ya ginauli dagela tamowaidi udiyedi.

9 Ede Yamesi, Kipasi yo Yowane, siya tautolobaguna tamowaidiyao, se kitalobai meta Yaubada yona kabinamwa debanaena paisowa ta ye haiyama. Unai yau yo Banaba se lautokiyeigai yo se talam meta kai yodi hali taupaisowa. Na kabo se hededehebayaogai bena sola ka laulau dagela tamowaidiyao udiyedi na siya se lau Dius tamowaidiyao udiyedi.

10 Na yodi kaibwada kalimaiyena ede taba taudehadeha** ka nuwatuidi, na teina hekasa ta meta yau yogu nuwanuwatu lakilakina ede.

** **2:2:** *Saha ya ginaulidiko yo saha kabo ya ginaulidi:* Yona kulikuli unai Paulo yona paisowa ye heyaheyasoniyei heloikailakwa unai na ye kuli, *na tabu ya kailakwa nige kaniyona, o huya maudoina ye laoma teina ya kailakwagaibu.* Na kalina Saliba unai nige gonowana yoda paisowa ta heyaheyasoniyei kailakwa unai, unai ede heyaheyasoni ta kaniyona ka kulihemasalaha lausoisoi ta unai.

** **2:3:** *Giliki tamowaina:* Giliki loheloheyaodi meta nige pelitome se haihai. Unai Taitasi hinage nige se hepelitome.

** **2:10:** *Taudehadeha* ta, siya ede Yesu tausunumaena Yelusalema unai taumiya nige gonowana se bom se sagu'uyoidi.

Paulo Kipasi yona laupwano ye hekita

11-12 Muliyena, Kipasi Yelusalema unai ye dobima Antiyoka. Bagubaguna meta tausunuma siya nige Dius tamowaidi maidanao se kaikaigogoi, na huyana Yamesi kana bodao hekadiyo se laoma kabo ye bom ye tolehesuwala'uyoi matawuwuna ede taupelitome tamowaidiyao wa** ye matausiyeidi. Kipasi saha ye ginauli wa ye yababa, unai ya dilamatai.

13 Yona kailupolupo ta Dius tamowaidi hekadiyo Antiyoka unai taumiya wa se kita ede se hemuliwatani, yo hinage unai Banaba se woyahesuwala.

14 Na ya kita meta wasa namwanamwana miyamiyana mamohoina nige se miyamiyai, ede maudoidi matadiyena ya hededelau Kipasi unai ya wane,

> "Kowa Dius tamowaina, na iyamo yom miyamiya meta doha dagela tamowaidiyao, na nige doha Dius tamowaidiyao. Idohagi to bena dagela tamowaidiyao ku muyowuidi na bena Dius yodi miyamiya se miyamiyaeidi?
>
> 15 Kita meta nige ba'aya tamowaidi doha dagela tamowaidiyao, matawuwuna ede se labasida meta kita Dius tamowaidi.
>
> 16 Na iyamo kabina ta kata meta Yaubada tamowai nige laugagayo lauwatanina unai ye toletoleheduduldaidi, na yodi sunuma Yesu Keliso unai debanaena ye toleheduduldaidi. Unai kita hinage yoda sunuma ta tole Yesu Keliso unai, to kabo Keliso sunumana unai Yaubada ye toleheduduldaida, na nige laugagayo miyawatanina debanaena. Matawuwuna ede nige gonowana tamowai hesau laugagayo mo miyawatanina debanaena Yaubada kabo iya ye kitahenamwa.
>
> 17 Huyana ta kaipate bena Yaubada ye toleheduduldaida Keliso debanaena, meta ta masalaha ede kita Dius tamowaidiyao hinage ma yababada. Unai kaniyona ede saha, Keliso iya ye woyaida ta lau yababa unai? Nige kalikalili!
>
> 18 Na ena taba laugagayo beyabeyana wa miyamiyana ya hekaiyawasi, na muliyena ya miyawatani'uyoi, kabo ya hemasalaha'uyoigau meta yau laugagayo tau'utusina.**

** **2:11-12:** *Taupelitome tamowaidiyao wa* se lauhekata meta ekalesiya tatao maudoidi bena pelitome se hai yo hinage Dius yodi laugagayo maudoidi se miyawatanidi. Se hedede ede nige taupelitome meta nige gonowana siya Keliso tausunumaena mamohoidi. ** **2:18:** *Ena taba laugagayo beyabeyana wa ... ya miyawatani'uyoi:* Nuwatu ta Paulo heyaheyasoni unai ye kuli: *Ena ginauli hesau ya hetatagwaligwali na muliyena ya ginauli'uyoi ...* Na hedehededе hesau ne, *kabo ya hemasalaha'uyoigau meta yau laugagayo tau'utusina,* kaniyona meta, *yogu laulau wa ye yababa.*

19 Matawuwuna laugagayo debanaena ya boitako na
yona gigibwali kaliguwai ye gehe.** Unai taba bena ya mauli
Yaubada yona.
20 Keliso yona boita sataulo unai meta yau hinage maid-
agu ka boita. Unai nige yau ya maumauli, na Keliso
kaliguyena ye miya.** Taugu ta unai ya miyamiya ta meta
Yaubada Natuna sunumana unai ya miyamiya, iya ye gado-
sisiyeigau na yona mauli ye mosegabaei yau hesabagu.
21 Na yau taba nige Yaubada yona kabinamwa ya tole-
hesuwala, matawuwuna ede, ena taba Yaubada tamowai
ye tolehedudulai laugagayo miyawatanina debanaena, meta
Keliso yona boita ne nige kaniyona."

3

Kabatolehedudulaida ede saha - laugagayo o sunuma?

1 Komiu Galatiya meta tamowai yauyauledi yao. Kaiteya
ye lupohaigomiu? Komiu kalimiuyena meta Yesu Keliso
yona boita Sataulo ne unai kaniyona maudoina ya hedede-
hemasalahakaliliyei, kana kao doha matamiuyena kwa kita.
2 Ya henuwa bena yogu kwa hedehedede: Idohagi
na Yaluwa Tabuna kwa hai, laugagayo miyawatanina
debanaena, o Keliso wasana kawamamohoiyeina
debanaena?
3 Sola ma yauyaulemiu? Yomi ekalesiya maulina Yaluwa
yona gigibwali unai kwa hetubu, na idohagi to kwa kaipate
bena kwa bom yomi bayaoyena kwa miyai?
4 Beyabeyana wasa namwanamwana debanaena kwa
kamkamnakalili. Mamohoi kwa kamkamnagaibu e nige? Ya
nuwatui nige.
5 Hage, yogu kwa hedehedede: Yaubada iya Yaluwana
Tabuna ye haiyawa yo laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi
kalimiuyena meta laugagayo miyawatanina debanaena, o
Keliso wasana kawamamohoiyeina debanaena?
6 Gonogonowana doha Abelahama wasana ta hasili ku-
likuli tabuna unai, ye wane,

"Iya Yaubada ye sunumaei, debanaena Yaubada ye hedede
meta iya miyamiyadudulai tamowaina." *(Genese 15:6)*

7 Unai bena kwa nuwatulobai meta Abelahama natunao
mamohoidi ede Yaubada tausunumaena.

** **2:19:** *Laugagayo... yona gigibwali kaliguwai ye gehe:* Laugagayo ye hemasalahada meta kita yababa tauginaulidi, na yababa maisana ede boita. Na laugagayo nige gonowana tauboiboita ye tanuwagaidi. ** **2:20:** *Unai nige yau ya maumauli, na Keliso kaliguyena ye miya:* Hedehedede ta kaniyona ede, Paulo nige ye bom yona nuwatu ye miyawatani, na yona miyamiya maudoidi tautanuwagaedi meta Keliso.

8 Beyabeyana kulikuli tabuna ye hededenonohaiyako meta
dagela tamowaidiyao Yaubada kabo ye tolehedudulaidi yodi
sunuma debanaena, doha wasa namwanamwana hedehed-
edena ye hededehemasalahanonohai Abelahama unai ye
wane,

"Debamyena kabo tanoubu maudoina hededehenamwa se
hai." *(Genese 12:3, 18:18, 22:18)*

9 Unai siya tausunuma meta Yaubada ye hededehenamwadi
gonogonowana doha Abelahama sunuma tamowaina wa.

10 Kaiteyadi se kitalau laugagayo miyawatanina unai bena
kabatolehedudulaidi, siya meta hededeheyababa logulogu-
naena se miya. Matawuwuna kulikuli tabuna unai ye wane,

"Laugagayo bukana unai ginauli maudoidi se kulidi ne, ena
tamowai hesau nige ye miyawataninamwanamwaeidi,
meta iya hededeheyababa logulogunaena ye miya."
(Dutelonomi 27:26)

11 Ye masalahakalili meta laugagayo nige gonowana tamowai
hesau ye tolehedudulai Yaubada matanaena, matawuwuna
ede,

"Taumiyamiyadudulai meta sunuma debanaena kabo se
mauli." *(Habakuku 2:4)*

12 Na laugagayo meta nige sunuma unai ye tolo, iya meta
udoi. Na buka unai ta hasili meta

"Laugagayo hedehedededi taumiyawatanidi, iya yona
laulau debadiyena kabo ye mauli." *(Lewitikasi 18:5)*

13 Laugagayo ye hegiluda na kita hededeheyababa logulogu-
naena. Na huyana Keliso se hekabasi sataulo unai meta kada
hededeheyababa wa iya ye haidi, ede unai ye hemaisahaida.
Doha kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane,

"Ena tamowai hesau sataulo unai se hekabasi meta iya
hededeheyababa tamowaina." *(Dutelonomi 21:23)*

14 Yesu Keliso ye hemaisahaida na iya debanaena hededehe-
henamwa ye mosei Abelahama unai wa bena ye laoma
dagela tamowaidiyao udiyedi. Kaniyona ede bena sunuma
debanaena Yaluwa Tabuna, iya ede Yaubada ye hededehe-
sunuma wa, kabo ta hai.

*Yaubada yona hededehesunuma Abelahama unai meta lau-
gagayo ye saedikwai*

15 Kagu kahao, mayadai maudoina maulina miyamiyana
heyaheyasonina hesau ya hai na ya hedehededei: Taba ta-
mowai labui ginauli saha hesau se koitalaliuyei na se ta-
lamyei, meta nige gonowana tamowai hesau yodi nuwatu
ne ye tolehesuwala o unai saha hesau ye hedede. Gono-
gonowana doha Yaubada yona hededehesunuma:

16 Hededehesunuma wa ye hedede Abelahama maidana
kana isimulita kalidiyena. Nige ye hedede ye wane, "kam

isimulitao udiyedi”, kabo hedededehesunuma tauhaina ne se
bado, na ye wane, “kam isimulita tamowaina unai”.** Hede-
hedede ta kaniyona ede tamowai kesega mo, iya ede Keliso.
17 Yaubada yona hedededehesunuma Abelahama unai na
bolimai 430 se lau, kabo laugagayo ye masalahama. Lauga-
gayo ta ye mulitama, unai nige gonowana hedededehesunuma
wa ye tolehesuwala.
18 Taba ena Yaubada yona kainauya ta hai laugagayo yoda
miyawatanina debanaena, meta nige gonowana Yaubada
yona hedededehesunuma debanaena kainauya ne ta lobai.
Iyamo huyana yona kabinamwa unai Yaubada yona kain-
auya wa ye mosei Abelahama, meta *[nige laugagayo unai, na]*
hedededehesunuma unai.
19 Ena doha teina, kabo laugagayo ne kana paisowa saha?
Yaubada ye leyama kabo ye hekitalobaida meta yababa ta
ginauli. Laugagayo yona paisowa ta ye ginauli ye lau ee
kana siga Yaubada yona hedededehesunuma tamowaina wa ye
lagema.
Laugagayo ta meta Yaubada ye mosei anelu udiyedi na se
mosehekawalaei Mose unai, iya meta Yaubada yo tamowai
duwaduwalidiyena tautolo.
20 Ena tamowai labui bena yodi talam se ginauli, meta
tautoloduwaduwali se henuwa. Na huyana Yaubada hed-
edehesunuma ye mosei Abelahama, meta iya ye bom ye
ginauli.**
21 Ta hededeyako meta Yaubada yona hedededehesunuma
debanaena tamowai ye tolehedudulaidi na mauli se lobai.
Unai ede hage idohagi, laugagayo meta Yaubada yona hed-
edehesunuma ye tolehesuwala? Nige kalikalili! Ena taba
Yaubada laugagayo hesau ye leyama unai kabo mauli ta
lobai, meta kabo kabatolehedudulaida ede laugagayo.
22 Na kulikuli tabuna ye hedededehemasalaha meta tanoubu
maudoina ta yababa yona kaukau tamowaidiyao. Unai
Yaubada saha ye hedededehesunuma wa meta bena Yesu Ke-
liso ta sunumaei na ta hai, na tausunumaena maudoidi
gonowana yona kainauya ne se hai.
23 Huyana sola nige sunuma ta ye masalahama meta kita
laugagayo kaukauna unai ta miyamiya. Ye kabihekahinida
ye lau ee kana siga sunuma ta ye masalahama.

** **3:16:** Yaubada yona hedededehesunuma wa ku hasili Genese 12:7, 13:15, yo 24:7. ** **3:20:** *Iya ye bom ye ginauli:* Yaubada laugagayo ye mosei Isalaela tamowaidi meta Mose ye hepaisowa iya tautoloduwaduwali. Na huyana yona hedededehesunuma ye mosei Abelahama meta ye hedededudulai Abelahama unai. Unai ta kita meta Yaubada yona hedededehesunuma wa ye saekalili na kabo laugagayo wa.

24 Laugagayo wa ye tole meta kabo ye kitaheteteda na ye
woyaida ta lau Keliso unai, na kabo Yaubada ye tolehedudu-
laida sunuma debanaena.
25 Na sunuma wa ye laomako, debanaena meta kita nige
laugagayo yona kitahetete unai ta miyamiya,
26 matawuwuna komiu maudoimiu ta Yaubada natunao
Yesu Keliso yomi sunumaena debanaena.
27 Kaniyona ede maudoimiu ta Yesu Keliso unai se heba-
batisoigomiu meta Keliso kwa luwui doha luwuluwu.
28 Unai ede bodamiuyena meta nige hekasana hesau, bena
Dius o Giliki, heyayai tauhaina tamowaina o yailihai ta-
mowaina, loheya o waihiu, matawuwuna ede Yesu Keliso
unai maudoimiu ta meta boda kesega.
29 Ena komiu Keliso yona, meta komiu Abelahama kana
isimulitao yo *[Yaubada yona]* kainauya tauhaina *[yona]* hed-
edehesunuma debanaena.

4

1 Saha ya hedede'usei ta meta doha teina: Ena tamowai
hesau ye boita meta natuna kabo iya tamana lauhedamaina
yo yona gogo maudoidi tanuwagadi. Na ena iya sola ma
gagilina na tamana ye boita meta iya yo yona taupaisowa
tamowaidiyao maidanao gonogonowadi.
2 Wawaya ne meta iya taukitahetetena yo gogo ne tauki-
tahetetedi yodi gigibwali logulogunaena ye miyamiya kana
siga ye lakilaki yo tamana yona hekasa mayadaina ye tole wa
ye sae ye lobai.
3 Gonogonowana doha hinage, huyana kita sola nige Keliso
kabina ta kata na kada kao doha wawayao supusupudi,
meta kita kaiyaulina ta miyamiyadiyao logulogudiyena ta
miyamiya.
4 Na huyana Yaubada yona kaisunuwa mayadaina mamo-
hoina ye lage meta Yaubada Natuna ye hetamaliyama. Wai-
hiu unai ye tubu na ye labasi laugagayo logulogunaena,
5 bena laugagayo logulogunaena taumiya maudoida ye
hemaisahaida, yo hinage bena natu yona dudulai mamo-
hoina ta hai.
6 Komiu meta Yaubada natunao, unai Yaubada Natuna
yaluwana ye hetamaliyama nuwada ta udiyedi na ye
hekatada na ta yogayogasae Yaubada unai ta wane, “Aba,
Tamagu!”
7 Unai komiu meta nige taupaisowa tamowaidiyao, na
komiu meta natu. Na kwa hemala natu ta unai ede Yaubada
ye hetologomiu yona hededehesunuma tauhaidi.

Tabu kwa uyo'uyo

8 Huyana sola nige Yaubada kabina kwa kata meta komiu
kaiyaulina ta yaubadadi** yodi taupaisowa tamowaidiyao,
siya nige yaubada mamohoidi.
9 Na teina huya ta komiu Yaubada kabina kwa katako, o
taba ya wane, Yaubada kabimiu ye katako. Na idohagi to
kwa kitakitabui'uyo kaiyaulina ta yona kabikabi basabasadi
ta udiyedi. Idohagi, kwa henuwa bena kwa uyo kwa hemala
siya yodi heyayai tauhaidi?
10 Komiu meta mayadai, nawalai, huya yo bolimai saesaedi
hekasisidi yo kabikabidi sola udiyedi kwa miyamiya.
11 Debamiuyena ya matausikalili matawuwuna kana kao
doha yogu paisowabayao kalimiuyena meta kabo nige kaniy-
ona.
12a Kagu kahao, ya hedehededebayao kalimiuyena bena
yomi mauli kwa buidi doha yau, matawuwuna huyana ya
lagewa meta yau yogu mauli doha komiu.**

12b-13 Kabina kwa kata meta yogu huyalage bagubagunana
unai ya kasiyebwa, na debanaena ya miya kalimiuwai na
wasa namwanamwana wa ya lauguguyaei kalimiuyena. Na
iyamo nige saha yababana hesau kwa ginauli kaliguyena.
14 Kagu kasiyebwa ta ye henuwatupilipiligomiu, iyamo
nige debanaena na kwa subugau o kwa kitaheyababagau,
na kwa yogaisinigau doha Yaubada yona anelu hesau, o yau
doha Yesu Keliso ede.
15 Beyabeyana yomi gwauyala maudoina meta haedi se
lauko. Huyana ne unai yomi gadosisi ye lakikalili. Ena
gonowamiu meta kabo hinage matamiu kwa lamohaidi na
kwa haidima – saha ya hedede ta meta mamohoi!
16 Hage idohagi, hedehedede mamohoina yogu hededehe-
masalahana ta unai ede ya hemala kami waiunu?

17 Siya taulauhekatalupolupo ne meta se kaipatekalili
bena se henuwanamwagomiu na bena kwa patulau udiyedi,
iyamo nige yomi namwa o dudulai hesau hesabana. Saha se
henuwa ede bena kalimaiyena komiu se tolehesuwalagomiu,
na kabo kwa patulau siya udiyedi.
18 Ye namwa mo taba huya maudoina kwa kitakitalaoma
kaliguwai, huyana yau maidamiu ta miyagogoi yo hinage

** **4:8:** *Kaiyaulina ta yaubadadi:* Galatiya tamowaidi meta koitau udoi'udoi se tabataba'ohuidi, bena udiyedi sagu se lobai. ** **4:12a:** *Yau yogu mauli doha komiu:* Huyana Paulo ye lage teha Galatiya unai meta yona laulau ye buidi ye hemala doha dagela tamowaidi, na nige ye tolobayao Mose yona laugagayo unai. Lausoisoi ta unai ye wane taba tausunuma Galatiya unai wa hinage tabu se kitakitalau laugagayo unai.

yogu miyasuwala udiyedi.**
19 Natuguwao, debamiuyena meta kamkamna lakilakina
ya hekalo'uyoi doha labalaba kamkamnana, na kamkamna
ta kabo ye lau ee Keliso kana kao ye masalaha yo ye tubu
kalimiuyena.
20 Na ya henuwakalili bena yau taba maidamiu metai, to
kabo gonowana ya hedehededenamwanamwa kalimiuwai,
na iyamo kedagu ye lohakalili. Unai nuwagu ye pwanop-
wano yo nige kabina ya kata saha kabo ya ginauli hesabamiu.

*Hega yo Sala meta talam beyabeyana yo hauhauna heya-
heyasonidi*

21 Hage, yogu kwa hedehedede, komiu kaiteyadi kwa
henuwa bena Mose yona laugagayo logulogunaena kwa
miya, na laugagayo** wa hedehededena maudoidi kabidi
kwa kata o nige?
22 Matawuwuna kulikuli tabuna unai ta hasili meta Abela-
hama natunao labui. Natuna hesau meta heyayai tauhaina
waihiuna Hega ye labasi, na natuna hesauna ne meta Abela-
hama mwanena mamohoina Sala, iya ye labasi.
23 Na heyayai tauhaina waihiuna wa natuna ye labasi
meta Abelahama yona nuwatu unai ye tubu, na Abelahama
mwanena mamohoina meta hededehesunuma debanaena
natuna ye labasi.**
24 Teina sinesinebadao labui ta meta Yaubada yona talam
labui heyaheyasonidi. Hega meta ye hemala talam baguba-
gunana Yaubada ye mosei Mose Sinai kudulina unai wa, na
teina talam ta unai meta tamowai maudoidi laugagayo ye
heyayaiyedi.
25 Hega heyaheyasonina ede Sinai kudulina teha Alabiya
unai, na teina huya ta unai kana kao doha Yelusalema maga-
ina lakilakina, matawuwuna iya yo natunao laugagayo unai
meta ma kaukaudi.
26 Na sinebada Sala, iya nige heyayai tauhaina wa, meta iya
sinada. Iya meta Yelusalema hauhauna galewa ne unai ye
heyaheyasoniyei.
27 Iya ede kulikuli tabuna unai se kuliyako se wane,

** **4:18:** Lausoisoi ta unai Paulo yona nuwanuwatu nige ye masalahakalili. Kai taubuibui yoma nuwatulobaina ede ku hasili lausoisoi unai. Na tausonoga hekadiyo se wane hedehededе ta kaniyona bena doha teina: *Ye namwakalili ena taba huya maudoina taukitahetetegomiu maidamiu kwa miyamiya na se paisowa ma nuwakohihaidi, ena se paisowa yomi namwa hesabana, doha yau huyana maidamiu wa.* ** **4:21:** *Laugagayo:* Hedehededе *laugagayo* Paulo yona huyaena se hepaisowa teha labui udiyedi: (1) laugagayo Yaubada ye moseidi Sinai kudulina unai, yo (2) Genese, Esodo, Lewitikasi, Numela, yo Dutelonomi bukadiyao. Inai *laugagayo* kaniyona ede Genese bukana. ** **4:23:** Hega yo Sala ma natudi wa wasadi kabo ku hasili Genese 16:1-4, 17:15-21, yo 18:10-14.

“Kowa waihiu kobokobosina nige natum,
bena ku gwauyala.
Kowa nige labalaba kamkamnana hesau kamnana ku lapui,
iyamo bena ku wana yo ku gwauyala,
matawuwuna waihiu miyamiyagologolowana natunao kabo se badokalili
na kabo waihiu tawatawasolana.”** *(Aisaiya 54:1)*

28 Unai kagu kahao, komiu meta doha Isako, Yaubada yona
hedededehesunuma wa unai kwa tubu.
29 Abelahama yona huya unai wawaya buluma unai ye
tubuma wa meta wawaya Yaluwa yona gigibwali unai ye
tubuma wa ye hekamkamna. Teina laulau ta iya ede gono-
gonowana doha teina kalidaena.
30 Na kulikuli tabuna unai saha ta hasili? Ye wane,
“Heyayai tauhaina waihiuna ne ma natuna ku tolehe-
suwaladi, matawuwuna waihiu yaiyailihaina ne natuna
meta tamana yona dudulai maudoina kabo ye haidi, na
heyayai tauhaina waihiuna ne natuna taba nige saha
hesau ye hai.” *(Genese 21:10)*
31 Unai kagu kahao, kita meta nige heyayai tauhaina wai-
hiuna natunao, yo nige laugagayo logulogunaena ta miya.
Na kita meta waihiu yaiyailihaina natunao, yoda sunuma
debanaena Yaubada ye kawanamwanamwaeda yo ye haida
ta hemala natunao.

5

Keliso unai yailihai miyana unai bena ta miya

1 Keliso iya ye yailihaidako, unai kita meta yailihai ta-
mowaidiyao. Unai kwa tolobayao na tabu tamowai hesau ye
hepilipili'uyoigomiu laugagayo miyamiyadi udiyedi.
2 Kwa lapulapui, yau Paulo ya hededelaowa: Ena kwa
henuwa bena se hepelitomegomiu, meta Keliso nige
gonowana ye saguigomiu.
3 Na ya hedede'uyo kalimiuyena: Ena tamowai hesau ye
henuwa bena se hepelitome, meta iya bena laugagayo kabik-
abidi maudoidi ye miyawatanidi.
4 Ena ku henuwa bena Yaubada ye kitahenamwago lauga-
gayo miyawatanina debanaena, meta kowa Keliso ku patu-
gabaiyako yo yona gadosisi yo kabinamwa udiyedi meta
kowa nige.

** **4:27:** *Waihiu miyamiyagologolowana natunao kabo se bado:* Buka Beyabeyana hedehededena ta Paulo ye hasili na nuwanuwatuna ede tamowai se bado kabo Yaubada ye gilihaidi sunuma debanaena, meta yodi kabagwauyala.

5 Na kai Yaluwa unai taumiya meta ma nuwabayaomai ka
nayanayakalili bena Yaubada yona hededehesunuma kali-
dawai wa ye hemamohoiyei na ye tolehedudulaigai sunuma
debanaena.
6 Matawuwuna Yesu Keliso unai pelitome o nige pelitome
meta nige yona udoi hesau. Na saha ye saekalili ede sunuma,
na sunuma ta kabahemasalahana ede gadosisi miyamiyana
unai.
7 Yomi huyanuwabui unai ye laoma meta kwa
paisowanamwanamwakalili,** na kaiteya ye hededelaowa
bena wasa mamohoina hemuliwatanina ta kwa
hekaiyawasi?
8 Temeta hedehedede me meta Yaubada tauyoganeigomiu,
iya nige yona nuwatu.
9 Taba pwalawa lakilakina na yisti gagilina unai ta heb-
wali meta kabo pwalawa ne maudoina ye sese. *[Unai, taba
luwamiuyena lauhekatalupolupo gagilina, meta maudoimiu
kabo ye woyahesuwalagomiu.]*
10 Iyamo yau nuwagu ta ye bayao Yaubada unai meta nige
gonowana komiu kabakitalau hesau unai kwa kitalau. Na
tauhenuwapwanopwanogomiu ne meta kabo hekamkamna
ye lobai, matawuwuna Yaubada nige gonowana tamowai
hesau ye hekasisigaibui.
11 Kagu kahao, taulauhekatalupolupo wa se hedede bena
yau hinage pelitome kabikabina ya lauguguyaei. Na ena taba
pelitome kabikabina ya laulauguguyaei, meta idohagi to Dius
tamowaidiyao se hekamkamnagau? Na ena taba pelitome
kabikabina ya laulauguguyaei, meta sataulo lauhekatana ne
nige koipilina hesau.
12 Na siya taupelitome tamowaidiyao se henuhenuwasae-
gomiu ne, ye namwa mo taba se lau se nigwahaimolosiyei.**
13 Kagu kahao, laugagayo unai Keliso ye yailihaigomiu.
Na tabu yomi yailihai yona dudulai ne kwa hepaisowa na
buluma nuwanuwatudi kwa ginaulidi. Ye namwa mo taba
gadosisiyena kwa haisagusagu'uyoigomiu.
14 Laugagayo maudoidi meta hedehedede lakilakina ke-
sega ye kabigogoihegehedi, iya ede,
"Kam kaha ku gadosisiyei doha kowa ku bom ku gado-
sisi'uyoigo." *(Lewitikasi
19:18)*

** **5:7:** *Yomi huyanuwabui unai ye laoma meta kwa paisowanamwanamwakalili:* Nuwatu ta meta Paulo heyaheyasoni unai ye kuli ye wane, *Beyabeyana kailakwa unai kwa heloinamwanamwa.* ** **5:12:** *Taba se lau se nigwahaimolosiyei:* Hedehedede ta meta Paulo ye koipili na ye hedede. Na hedehedede ta kaniyona ede tamowai kuhina se nigwahai. Dius yodi laugagayo unai ye wane, ena tamowai kuhina se boligabaei meta tamowai ne Dius bodadi udiyedi se tolehesuwala (Dutelonomi 23:1).

15 Ena kwa bom kwa hewahewaiunu'uyoigomiu, doha suisui
se bom se lulululu'uyoidi, bena kwa kitakitanamwanamwa,
matawuwuna ede kami boda kabo kwa hetatagwaligwali.

Tauda gadosisidi laulaudiyao

16 Unai ya hededelaowa bena Yaluwa Tabuna yona hesiba-
siba unai kwa miya, kabo taba nige gonowana buluma yona
gadosisi kwa lauwatanidi.
17 Matawuwuna buluma yona gadosisi meta ye kaipate
bena Yaluwa yona gadosisi ye hekaiyawasi, yo Yaluwa
yona gadosisi meta ye kaipate bena buluma yona gado-
sisi ye hekaiyawasi. Se hewahewaiunu'uyoidi, unai nige
gonowana kwa bom yomi nuwatu namwanamwadi kwa gin-
auliwatanidi.
18 Na ena Yaluwa ye woyawoyaigomiu meta komiu nige
laugagayo logulogunaena kwa miya.
19 Buluma yona gadosisi ginaulidiyao se masalahakalili,
siya ede teina: nuwatubiki kabikabidiyao yo laulau
yabayababadiyao udoi'udoi,
20 koitau taba'ohuidi, kalawai yo taubalau yo
kabikabidiyao udoi'udoi, haihewahewaiunu, miyagegagega,
kaikalomagigili, koukouyalayala, mahimahihi, haihaik-
awayagala, kabikabiboda,
21 gadolelehi, numanumayauyaule, gwauyalabikibiki, yo
laulaudiyao se bado. Lahinaidi ya hededelaowako kalim-
iuyena, na teina hinage ya hedede'uyoi kalimiuyena: Ena
tamowai hesau miyamiya ta udiyedi ye miyamiya meta taba
nige ye lusola Yaubada yona basileiya unai.

Yaluwa Tabuna yona woyawoya kaniyodi

22 Na Yaluwa kaniyona ede teina: gadosisi, gwauyala,
nuwadaumwali, nuwatalu, kabinamwa, haisagusagu,
tolotahitahi,
23 nuwadobidobi, yo kitahetete'uyoida. Teina
nuwanuwatu maudoidiyao ta meta nige laugagayodi hesau.
24 Na kaiteyadi se patulau Yesu Keliso unai meta buluma
nuwatudi yabayababadi yo yona lelehi bikibikidi se hesa-
taulodiko.
25 Na kita Yaluwa unai taumiya meta bena Yaluwa yona
nuwatu maudoidi udiyedi ta laulau.
26 Tabu ta haihaisaesae, tabu ta hekohekoipili'uyoida, yo
tabu hesau yona gogo ta gadolelehiyeidi.

6

Taba ta haisagusagu

1 Kagu kahao, ena luwamiuyena tamowai hesau ba'aya
hesau ye hekalo meta komiu Yaluwa unai tautolobayao bena

nuwadobidobiyena kwa sagui na kwa tolehedudulai. Na kwa kitahetete'uyoigomiu tabu na yababa kesekesegana ta unai hinage kwa kalabesibesi.

2 Yomi pilipili udiyedi bena kwa haisagusagu'uyoigomiu na teina kabikabi ta unai Keliso yona laugagayo kwa hemamohoiyei.

3 *[Na tabu ta nuwasaesae,]* matawuwuna ede, ena tamowai hesau ye nuwatui meta iya ye saekalili, na iyamo nige yona dudulai hesau, meta ye bom ye lupo'uyoi.

4 Tamowai kesega kesega bena yona miyamiya unai ye bom ye kitasipwai'uyoi na tabu yona mauli ne tamowai hesau unai ye hekaigonogonowa. Ena yona laulau se namwa kabo gonowana ye gwauyala.

5 Matawuwuna tamowai kesega kesega bena ye bom polohena ye bahei.

6 Ena tamowai hesau Yaubada wasana unai se hekahekata yo se hedehededehesibasiba meta yona gogo maudoidi udiyedi bena tauhekatana ne ye sagusagui.

Saha ta kumai meta kaniyona kabo ta keli

7 Tabu kwa lupo'uyoigomiu. Yaubada nige gonowana ta lupoi. Like saha ta kumai meta kabo like ne kaniyona ta keli.

8 Kaiteya buluma miyamiyana unai ye miya meta kabo yona laulau ne kaniyona ye lobai, iya ede kana heyababa. Na kaiteya yaluwa miyamiyana unai ye miya kabo Yaluwa unai yona laulau ne kaniyona ye hai na ye lau mauli nige kana siga unai.

9 Unai miyamiya namwanamwadi udiyedi tabu kamnada se yababa, matawuwuna mahana dudulaina ye lagema unai kabo namwa ta lobai, ena nige paisowa ta ta hekaiyawasi.

10 Unai teina yoda huya namwanamwana ede bena yoda laulau se namwa tamowai maudoidi udiyedi, na iyamo tausunuma bodana meta bena ta nuwatukaliliyeidi.

Paulo wasa ta ye bom nimanaena ye kuli: Pelitome nige kaniyona, na Yaubada bena ye hehauhauda

11 *Nuwanuwatu gehegehediyao ta udiyedi meta kulikuli lakilakidiyao ya hepaisowadi na yomi leta ta ya bom nimaguyena kabo ya kulihegehe.*

12 *Kaiteyadi se henuwagomiu bena taba pelitome kwa hai, siya meta buluma nuwanuwatuna se miyawatanidi na yodi nuwatu ede taba tamowai se kitahenamwadi, yo hinage nige se henuwa bena Yesu Keliso yona sataulo lauguguyana debanaena se hewaiunudi.*

13 *Na siya taupelitome ne meta Mose yona laugagayo nige se miyawatanidi, na iyamo se henuwagomiu bena taumiu ne udiyedi pelitome kwa hai. Na teina unai kabo se hededesaesae.*

14 *Na yau meta nige ya henuwa bena ginauli hesau de-*
banaena ya hededesaesae, na saha kabo ya hededetausae'usei
ede Guiyau Yesu Keliso yona sataulo. Sataulo ta debanaena
kaiyaulina ta nuwanuwatudi maudoidi kaliguwai se gehe, na
sataulo ta wasana ya laulauguguyaei debanaena kaiyaulina ta
nige se modelaoma kaliguwai.
15 *Keliso yona sataulo mo ya hededetausaei matawuwuna*
pelitome o nige pelitome meta nige kaniyona hesau, na saha ye
saekalili ede bena Yaubada ye hehauhauda.
16 *Nuwamiu se daumwali yo Yaubada yona katekamkamna*
yo gadosisi ye laowa teina laugagayo hauhauna ta tauhemuli-
watanina maudoimiu kalimiuwai - komiu Yaubada yona
*Isalaela tamowaidiyao ede.***
17 *Gehena ta unai, nige ya henuwa bena tamowai hesau*
ye hepilipiligau laugagayo nuwanuwatudi ta udiyedi,
matawuwuna Yesu Keliso debanaena hekamkamna ya hekalo,
na leleyadi wa siya ede taugu ta unai.
18 *Kagu kahao, yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa*
taba maudoimiu nuwamiu ne udiyedi ye miya. Mamohoi!

** **6:16:** *Komiu ... Isalaela tamowaidiyao:* Paulo tausunuma ye heyaheyasoniyedi Isalaela unai, kaniyona ede siya Yaubada yona basileiya tamowaidiyao.

Epeso
Paulo yona leta ye lau ekalesiya Epeso unai taumiya udiyedi
Leta ta hededehemasalahana

Teina buka ta meta apostolo Paulo yona kulikuli ye lau ekalesiya Epeso magaina lakilakina unai taumiya kalidiyena. Paulo yona huyaena, Epeso meta kune magaina saesaena teha Eisiya unai. Huyana Paulo leta ta ye kuli meta iya numatutugudu unai (Epeso 4:1, 6:20) Loma magaina lakilakina unai, na bolimaina meta 61 o 62 AD.

Leta ta unai nuwanuwatu bagubagunana meta dubu o ekalesiya bodadi kadi kao doha saha. Paulo ye hededehemasalaha meta dubu iya Keliso kana kao kabakitalobaina tanoubu ta unai (Epeso 1:23). Yo hinage ekalesiya ye hededehenuwaisinidi bena maudoidi ne se nuwakesega, matawuwuna ede Keliso yona gilihai paisowana, na tabu se mode ena kadi kulutubu Isalaela, o nige (Epeso 2:11-21). Keliso Yesu debanaena maudoidi gonogonowadi na maudoidi siya Yaubada yona tamowai (Epeso 2:19,22), unai taba se haigadogadosisi (Epeso 4:2,16, 5:2, 6:23).

Leta ta nuwanuwatuna helabuina (Epeso 4:1—6:20) ye hededehemasalaha mauli beyabeyana yo hauhauna yodi udoi saha. Mauli beyabeyana iya ede yababa luwanaena wa, na mauli hauhauna Yaluwa Tabuna ye mosei Yesu Keliso unai tausunumatahitahi udiyedi (Epeso 2:1-5, 3:16). Paulo ekalesiya ye hededehesibasibadi bena Guiyau yona gigibwali unai se bayao na se nonoha bena tauyababa se iyalaei yo laulau yabayababadi se hekaiyawasidi (Epeso 6:10-17).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1:1-2*
- Yaubada yona kainauya ekalesiya kalidiyena, Keliso debanaena *1:3—3:21*
- Keliso maiyana ekalesiya yodi mauli hauhauna nuwakesega unai *4:1—6:20*
- Lautoki *6:21-24*

Lautoki

1 Yau Paulo, Yaubada yona nuwatu unai ya hemala Yesu Keliso yona apostolo. Leta ta ya kuli ye lau Yaubada yona tamowai Epeso unai taumiya udiyedi, siya tautolobayao Yesu Keliso unai.

2 Taba Yaubada Tamada yo yoda Guiyau Yesu Keliso yodi kabinamwa yo nuwadaumwali se lediwa.

Yaubada yona kainauya

3 Yaubada, yoda Guiyau Yesu Keliso tamana, ta hededetausaei! Yaluwa ginaulidiyao udiyedi ye kainauyaeida, siya
ede galewa ne unai, na Keliso debanaena ta haidi.
4 Huyana tanoubu ta sola nige ye hetubu meta ye
kaisunuwaida Keliso debanaena, na Yaubada matanaena
bena ta namwa yo nige yababa hesau kalidawai. Iya yona
gadosisi unai
5 yona nuwatu ye ginauliyako bena kabo ye
hegigibasiyeida na ta hemala natunao, Yesu Keliso
debanaena.
6 Unai yona kabinamwa namwanamwana yo saesaena
hedebasaena bena ye laki. Yona kabinamwa wa ye leyama
kalidaena yona gadosisi tauna Yesu Keliso unai.
7 Keliso unai meta Yaubada ye hemaisahaida iya kwasi-
nana unai yo yoda yababa ye nuwatugabaedi yona kabi-
namwa lakilakina debanaena.
8 Na yona kabinamwa unai meta sibasiba yo nuwatulobai
maudoina ye kainauyaida ma nuwakohihaina
9 na yona nuwanuwatu saesaedi ye hekatada. Yona
nuwanuwatu wa ye hineli ye bom yona henuhenuwa unai,
na Keliso unai bena ye masalaha.
10 Yaubada yona hineli mayadaina dudulaina unai kabo
galewa yo tanoubu ginaulidiyao maudoidi ye tolegogoidi na
kadi tanuwaga kesega, iya ede Keliso.
11-12 Yaubada yona nuwatu ye hekasanonohaiyako kai Dius
hesabamai ede ye kaisunuwaigai yona kainauya tauhaidi,
kai tamowai bagubagunadi yoma midi ka toleyako Keliso
unai, na saha ye hineli yo ye gadosisiyei meta kabo maudoina
ne ye ginauli. Na yona henuwalakilaki ede yoma miyamiya
udiyedi bena Yaubada ka hededetausaei.
13 Huyana hedehededе mamohoina ta kwa lapui, iya
ede gilihai yomi kabahaina wasana namwanamwana,
na kwa kawamamohoiyei ede komiu hinage Yaubada ye
tolelaeigomiu Keliso unai, na Keliso yona hekihekinoi,
iya Yaluwana Tabuna, ye tole kalimiuwai na ye
dedeliguduguduigomiu. Yaluwa Tabuna meta Yaubada
yona hedehededehesunuma.
14 Yaubada ye gilihaidako na Yaluwa Tabuna ye tole kali-
dawai meta kabahemamohoina ede yoda kainauya lakilak-
ina sola kabo ta hai. Unai taba Yaubada saesaekalilina ta
hedebasaei.

Paulo yona tapwalolo

15-16 Teina nuwatu ta debanaena Yaubada lautokina nige
ya hekaiyawasi na huya maudoina ya nuwanuwatuigomiu
yogu tapwalolo udiyedi. Matawuwuna wasamiu ya lapui

meta yomi sunuma yoda Guiyau Yesu unai ye bayao yo
Yaubada yona tamowai maudoidi kwa gadosisiyeidi.
17 Sola ya kaikaibwada na Yaubada, iya ede yoda Guiyau
Yesu Keliso yona Yaubada yo Tamada saesaekalilina, iya bena
sibasiba yo hemasalaha yaluwana ye leyawa na kabo unai
iya kabina kwa katanamwanamwa.
18 Yo nuwamiyao bena se masalaha na yona hededehe-
sunuma kabina kwa kata, iya ede ye leyawa huyana ye yo-
ganeigomiu na kwa nayanayai bena kabo ye hemamohoiyei.
Yo yona kainauya saesaena lakina bena kabina kwa kata.
Kainauya ne ye tolenonohaiyako komiu yo yona tamowai
maudoidi yomiu.
19 Yo hinage bena yona gigibwali saesaena kabina kwa
kata. Nige gigibwali hesau doha Yaubada yona gigibwali.
Na unai kita tausunuma ye saguida. Iya ede yona bayao
saesaena ye hepaisowa
20 na Yesu Keliso ye hetolo'uyoi boita unai yo ye hetuli
nimatutuna unai galewa ne unai
21 na ye saekalili na kabo tauwoyawoya yo tauloina yo
gigibwali tamowaidiyao yo guiyau maudoidi, yo hesa saha
hesau se moseidi tamowai yo yaluyaluwa udiyedi, maudoidi
ne ye saedikwaidi, teina mayadai ta unai yo hinage huya
matada ne unai.
22 Na ginauli maudoidi Yaubada ye toledi kaena guni-
diyena, yo iya ye tole dubu unai ginauli maudoidi taukuluku-
luyeidi.
23 Na dubu meta Keliso tauna, na Keliso meta ginauli mau-
doidi udiyedi yo tanoubu maudoina ye nuhuli, na dubu meta
Keliso kabakitahe'udoina.

2

Mauli hauhauna Keliso unai

1 Na komiu beyabeyana meta boita unai, matawuwuna
laugagayo kwa utu'utusidi yo yababa udoi'udoi kwa ginagin-
aulidi.
2 Yababa wa unai kwa miyamiya huyana tanoubu ta
miyamiyadi yo yadagaibu ne tanuwagana yona nuwatu kwa
miyawatanidi. Teina yaluwa ta meta ye paipaisowa Yaubada
taukawayagalaeina udiyedi.
3 Huya bagubagunana unai maudoida meta luwadiyena ta
miya buluma gadosisidi udiyedi. Bulumada yo nuwada kadi
henuhenuwa ta miyamiyaidi na yoda laulau wa udiyedi kita
Yaubada yona kouyalayala tamowaidi gonogonowana doha
maudoidi ne.
4 Iyamo Yaubada yona katekamkamna ye saekalili, yo yona
gadosisi kalidaena ye lakikalili.

5 Unai ye hemaulida Keliso maiyada, huyana kita sola
boita unai matawuwuna laugagayo ta utusi. Yaubada yona
kabinamwa debanaena ye gilihaida.
6 Yaubada ye hetolo'uyoida Keliso maiyada yo ye hetulida
galewa ne unai, Keliso Yesu debanaena,
7 na yona nuwatu ede bena huya matada ne unai kabo yona
kabinamwa saesaekalilina ye hemasalaha, ede yona laulau
kalidawai se namwakalili Keliso Yesu unai.
8 Yona kabinamwa unai ye gilihaigomiu yomi sunuma
debanaena, na teina ta nige kwa bom yomi bayaoyena, na
teina meta Yaubada yona kainauya.
9 Nige komiu yomi paisowa debadiyena, unai nige
gonowana tamowai hesau ye hededetausae'uyoi.
10 Kita meta Yaubada nimana ginaulidiyao. Keliso Yesu
unai ye ginaulida paisowa namwanamwadiyao hesabadi.
Na paisowa ta meta huya bagubagunana unai Yaubada ye
kabinonohaidiko bena ta ginaulidi.

Keliso hebodakesega ye ginauli

11 Tabu nuwamiyao se luluhi huyana se labasigomiu
meta komiu dagela tamowaidiyao, na pelitome tauhaina
tamowaidiyao se hedede ede komiu “nige taupelitome”. Na
yodi pelitome ta meta taudi mo unai se hai.
12 Yo tabu nuwamiyao se luluhi meta beyabeyana Keliso
nige kabina kwa kata, yo komiu nige Isalaela tamowaidiyao.
Yaubada yona talam yo hededehesunuma ye ginaulidi wa
meta udiyedi nige yomi tupwa hesau, yo tanoubu ta unai
meta nige yomi kabamidi hesau, yo Yaubada mamohoina
nuwatulobaina meta nige kalimiuwai.
13 Beyabeyana kwa kedalohakalili. Na Keliso Yesu unai yo
iya kwasinana debanaena Yaubada ye haigomiu kwa laoma
kwa hanahanawui.
14-15 Matawuwuna iya meta yoda nuwadaumwali
tauhetubuna. Huyana iya tauna sataulo ne unai meta tauda
lauhe'a'adi laugagayodi yo kabikabidi ye hekaiyawasidi na
boda labui wa ye hekoikesegaidi yo kabahewahewaiunu
ganana wa ye hetatagwaligwali. Yona nuwatu meta iya
kalinawai boda labui ta udiyedi boda hauhauna kesega ye
ginauli na unai nuwadaumwali ye masalaha.
16 Na boda kesega ta unai bena boda labui wa ye tolehe-
dudulaidi na se kawakeha'uyo Yaubada unai. Na sataulo ne
unai yodi hewahewaiunu wa ye hekaiyawasi.
17 Keliso ye laoma na nuwadaumwali wasana ye lau-
guguyaei komiu taumiyakedaloha kalimiuyena yo hinage

Yaubada dedekanaena taumiya** kalidiwai.
18 Yona nuwatu meta taba Keliso debanaena maudoida
yoda dudulai ta hai na Yaluwa kesega yona sagu unai
gonowana ta laoma Tamada Yaubada unai.
19 Unai ede komiu nige laolaoma yo magai udoi
tamowaidiyao, na komiu meta Yaubada yona boda
tamowaidiyao yo hinage Yaubada yona numa tamowaidiyao,
maidamiyao Yaubada yona tamowai maudoidi.
20 Apostolo yo peloweta yodi lauhekata se hemala doha
kabakabinuma nokunokuna, na unai Yaubada ye kabigomiu,
na Keliso Yesu meta iya kabinuma wekuna saesaena.
21 Iya kalinawai numa mwadalena maudoina se patugogoi
na numa ne ye sae ye hemala Numa Tabuna Guiyau unai.
22 Iya unai Yaubada yona tamowai maudoidi yo komiu
hinage kwa laomagogoi na kwa hemala kabamiya numana,
na unai Yaubada Yaluwana Tabuna ye miya.

3

Yaubada yona nuwatu wadawadamdi Paulo ye hededehe-masalahadi

1 Teina nuwanuwatu ta unai, yau Paulo *[ya tulibono Tamada Yaubada matanaena].*** Keliso Yesu debanaena
yau ya hemala numatutugudu tamowaina, komiu dagela
tamowaidiyao hesabamiu.
2 Nuwana Yaubada yona nuwatu hedehededena kwa la-
puiyako meta Yaubada yona kabinamwa unai kainauya**
saha ye leyama hesabamiu,
3 iya ede nuwanuwatu saesaena ye hemasalaha na ye
hekatagau, doha saha ya kulidiko wa.**
4 Yogu kulikuli wa yomi hasilidi ne unai kabo gonowana
kabina kwa kata meta Keliso Yesu nuwanuwatuna saesaedi
nuwasibasibadi ede kaliguwai.
5 Teina nuwanuwatu ta meta nige ye masalaha isi hekadi
tamowaidiyao udiyedi, doha saha mayadai ta unai Yaluwa
Tabuna ye hemasalaha Yaubada yona apostolo tabudi yo
peloweta udiyedi.

** **2:17:** *Yaubada dedekanaena taumiya* ta, siya meta Dius tamowaidiyao, matawuwuna siya Yaubada yona tamowai bagubagunadiyao. ** **3:1:** *Ya tulibono Tamada Yaubada matanaena:* Lausoisoi 1 unai Paulo yona hedehededе nige ye hededehegehe, na yona nuwatu hesau ye saema nuwana ne unai ede nuwatu bagubagunana wa ye hekaiyawasi na hesauna wa ye hededebagunaei. Yona nuwatu bagubagunana wa kabo lausoisoi 14 unai ye tubei. Kulibui ta unai lausoisoi 14 tupwana ne ka hai ka kulinonohai, bena kabo hedehededе kaniyona ye masalaha. ** **3:2:** *Kainauya* ta meta Paulo yona lauguguya paisowana boda hesabadi. ** **3:3:** *Saha ya kulidiko wa:* Nuwatu saha Paulo ye kuliyako wa, iya ede Epeso 1:9-14 yo 2:11-22 udiyedi.

6 Teina nuwatu wadawadamna ta meta dagela
tamowaidiyao yodi dudulai gonowana Yaubada yona
hededehenamwa se hai, gonogonowana doha Isalaela,
se hemala boda kesega tamowaidiyao yo Yaubada yona
hededehesunuma tauhaidi. Yodi dudulai se hai ta meta
Keliso Yesu unai, huyana wasa namwanamwana se
kawamamohoiyei.
7 Yaubada yona gigibwaliyena yona kabinamwa
debanaena ede yona kainauya ye leyama na ya hemala
wasa namwanamwana ta tauwasaduwaiyeina.
8 Yau meta ya dobikalili na kabo Yaubada yona tamowai
dobidobidiyao maudoidi, na iyamo yona kainauya ye leyama
na Keliso Yesu yona namwanamwa saesaedi ya lauguguyaei
dagela tamowaidi udiyedi,
9 yo Yaubada yona nuwanuwatu saesaedi ya hededehe-
masalahadi tamowai maudoidi kalidiyena. Beyabeyana
unai ye laoma ee teina nuwanuwatu wadawadamdi ta
meta Yaubada, iya ginauli maudoidi tauginaulidi, ye kabi-
hekahinidi ye bom mo kalinawai.
10 Na teina huya ta unai Yaubada ye henuwa bena yona
sibasiba nuwanuwatudi udoi'udoi ye hemasalahadi galewa
ne unai tauloina yo gigibwali udoi'udoi udiyedi, na tauhe-
masalahadi ede ekalesiya bodana.
11 Teina yona nuwatu ta meta beyabeyana ye hinelinono-
haiyako na yoda Guiyau Keliso Yesu unai ye hemamohoiyei.
12 Keliso debanaena ede gonowana ta lau Yaubada ta hana-
hanawui ma nuwabayaoda yo ma katepatuda, matawuwuna
Keliso ta sunumaei.
13 Unai ya kaibwadaigomiu tabu nuwamiyao se basabasa
yogu kamkamna ta debadiyena. *[Numatutugudu unai
kamkamna ya hekalodi ta]*** meta yomi namwanamwa
hesabana.

Paulo Epeso yodi ye tapwalolo

14 Teina unai ya tulibonodobi Tamada Yaubada
matanaena.
15 Iya kalinawai sulu maudoidi galewa ne yo tanoubu ta
unai se tubuma.
16 Ya kaibwada taba yona gigibwali saesaena didididi-
gana unai ye hegigibwaligomiu yo Yaluwana Tabuna unai
nuwamiu ye hebayaodi.
17 Kabo Keliso nuwamiu ne udiyedi ye miya yomi sunuma
debanaena na sowomiu se dobi Yaubada yona gadosisi unai
na kwa tolobayao.

** **3:13:** *Numatutugudu unai kamkamna ya hekalodi ta:* Hedehededena meta Epeso 3:1 unai ta lobai, na inai ka kuli'uyoi tauhasili kabasaguina.

18 Na ya kaibwada taba maiyamiyao Yaubada yona ta-
mowai maudoidi, Keliso yona gadosisi lakina, lohana, saena
yo yona gabwatum ne nuwatulobaina kalimiuyena.
19 Ya henuwa taba Keliso yona gadosisi ne kabina kwa
kata, na iyamo nige gonowada ta nuwatulobai. Yo taba
Yaubada yona namwanamwa maudoidi kalinawai ne ye
haidiwa kalimiuyena.
20 Yaubada gonowana ginauli maudoidi ye ginaulidi, na
yona gigibwali kalidaena ye paipaisowa ta unai yona sagu ne
ye saekalili na kabo yoda kaibwada yo yoda nuwatulobaina.
21 Teina unai dubuyena Keliso Yesu hesanaena lautoki yo
hedebasae ye lau Yaubada unai, isina to isina ye lau ee nige
kana siga. Mamohoi.

4

Keliso tauna bena se nuwakesega

1 Yau Paulo, na Guiyau yona paisowa ginaulina ta unai ede
numatutuguduyena se tolegau, na yogu kaibwada lakilakina
kalimiuwai ede, Yaubada yona yoganeigomiu ta unai bena
taba yomi laulau yo yomi miyamiya kwa miyahedudulaidi.
2 Bena kwa nuwadobidobi, yomi kabi se namwa ta-
mowai udiyedi, yo kwa nuwatalu, na kwa haihekaheka-
sisi'uyoigomiu ma gadosisimiu.
3 Yaluwa Tabuna ye kabigogoigomiu, unai taba kwa
kaipatebayao na kwa miyagogoi nuwadaumwaliyena.
4 Kaniyona ede maudoimiu meta Keliso tauna kesega, yo
Yaluwa kesega kalimiuyena, yo kabakitalau yo nayanaya
ginaulina kesega hesabana ye yoganeigomiu,
5 Guiyau meta kesega, sunuma kesega yo babatiso kesega,
6 Yaubada kesega iya maudoida Tamada, iya meta kita
maudoida kewadaena, ye hepaisowada yo ye miya kali-
daena.
7 Na kita kesega kesega meta Keliso yona nowonowoiyena
yoda kainauya ye haidimako kalidaena.
8 Teina debanaena ede kulikuli tabuna unai ye wane,
"Huyana ye sae kewa ne
meta kana waiunu maudoidi ye kaudi na ye woyaidi
na yona kainauya ye soiyeidi tamowai udiyedi." *(Same 68:18)*
9 Ye sae kewa ne kaniyona ede Keliso hinage ye dobi teha
dobidobina ta unai.**
10 Taudobi teha dobidobina ta unai ne, iya hinage ye sae teha
saesaekalilina unai, na bena teha maudoina ye nuhuli.

** **4:9:** *Teha dobidobina:* Tausonoga se bado se wane teina meta Hade, na hekadi se wane nuwanuwatuna meta tanoubu ta, matawuwuna galewa ne unai ye dobikalili.

11 Iya meta *[ekalesiya bodadi tausaguidi]* ye moseidi, hekadi
apostolo, hekadi peloweta, hekadi wasa namwanamwana
tauwasaduwaiyeina, hekadi mesinale yo taulauhekata.
12 Yodi paisowa ye moseidi na ye hewauyeidi Yaubada yona
tamowai se kabinonohaidi yodi paisowa hesabana, unai
kabo Keliso tauna se kabihebayao.
13 Paisowa ta bena se ginaginauli ye lau ee maudoida
sunuma unai ta laomagogoi ta hemala boda kesega, yo
Yaubada Natuna kabina ta kata. Teina unai kabo ta matuwa
na ta bayao ta sae Keliso yona mauli nowonowoina mamo-
hoina ta hai.
14 Unai kita kabo taba nige doha wawayao gagilidi,
kita nige tauhemuhemuliwatanigaibu tamowai yodi
lauhekatalupolupo yo nuwakoi udoi'udoi yo hedehedede
mamohoidi tautolewadamdi, yo koitalaliu wadawadamdi
tauginaulidi ta hemuliwatanidi, doha bagodu se baheida ta
lau yo ta uyoma yo yaumai ye towa na ye baheida ta sae yo
ta dobi.
15 Ye namwa taba hedehedede mamohoidi ta hedehed-
edeidi ma gadosisida, na miyamiya maudoidi udiyedi kabo
ta kini ta sae iya unai, na iya meta kulukulu, iya ede Keliso.
16 Iya unai tauna yaudi maudoidi se patulau na
wanowanogaladiyao se kabihekahinigogoidi na se
kininamwanamwa ma gadosisidi na kabo yau kesega kesega
kana paisowa unai ye paisowa.

Mala tamowaina yodi miyamiya

17 Unai teina ya hededelaowa kalimiuwai, na Guiyau
hesanaena ya hededebayao kalimiuyena, tabu kwa
miyamiya doha dagela tamowaidiyao. Siya meta
nuwanuwatugaibu udiyedi se bom se henuwapwanop-
wano'uyoidi.
18 Yodi nuwatulobai meta se masigilikalili yo Yaubada yona
mauli miyamiyana unai meta se tolehesuwala'uyoidi, kaniy-
ona ede nuwadiyao meta se kwailolokalili.
19 Unai namwa yo yababa nuwatulobaina kalidiyena meta
nigele, na siya meta se mosegabae'uyoidi miyamiya bik-
ibikidiyao udiyedi. Na huya maudoina yodi nuwanuwatu
ede taba yababa mo se ginaginauli.
20 Na Keliso wasana unai komiu ka lauhasahasaigomiu wa
meta nige doha tenem ka hekatagomiu.
21 Na komiu Yesu wasana mamohoina kwa lapuiyako yo
mamohoina ne unai meta ka hekatagomiuko.
22 Yomi miyamiya beyabeyadi wa debadiyena ede ka
hekatagomiu meta bena kwa tolehesuwaladi. Matawuwuna
kami henuhenuwa bikibikidiyao wa se woyalaegomiu
yababa unai, ede kami kao beyabeyadi wa se heyababadi.

23 Hinage ka hekatagomiu bena taba yomi nuwanuwatu yo
yomi miyamiya ne Yaluwa Tabuna ye hehauhaudi,
24 na taba kao hauhauna kwa miyahemasalaha.
Kao hauhauna ne meta Yaubada kana kaoyena ye
ginauli'uyoiyako bena mamohoi miyamiya dudulaidi yo
tabudi udiyedi ta miya.
25 Unai komiu taba yomi laulaulupolupo maudoidi ne kwa
tolehesuwaladi, na taba kwa hedehededemamohoi maid-
amiyao taumiya ne kalidiyena, matawuwuna ede kita mau-
doida ta meta Yesu Keliso tauna wa yaudiyao ede.
26 Ena kwa koipili, tabu ye woyalaigomiu na unai kwa
ba'aya. Tabu yomi kouyalayala ne kalimiuyena ye miya ye
lau ee mahana ye dui.
27 Tabu diyabolo yona solasola kwa mosei.
28 Ena kaiteya ye kaikaiwahali meta bena kaiwahali ne
ye hekaiyawasi na ye paisowa, kabo nimanaena ginauli
namwanamwadi ye bom ye ginaulidi, ye haidi, na udiyedi
kabo deha tamowaidi ye saguidi.
29 Hedehedede yabayababadi tabu kawamiyao ne udiyedi
kwa hedehedededi na taba kabasagu hedehedededi mo
udiyedi kwa hedehedede, kabo gonowana taulapulapui ne
kwa saguidi.
30 Yo tabu Yaubada Yaluwana Tabuna nuwana kwa
heyababa. Iya unai meta ye dedeligudugudugomiu gilihai
mayadaina hesabana.
31 Kaokaoyababa, kouyalayala yababana, lulugegage-
gagaibu boda matadiyena, hedehededemonumonunu yo
nuwanuwatu yababadi maudoidi kwa hekaiyawasidi.
32 Bena taba yomi kabi se namwa, tamowai kwa
katekamkamnaedi yo kami kahao yodi yababa kwa
nuwatugabaedi, doha ede Keliso debanaena na yomi yababa
Yaubada ye nuwatugabaeidi.

5

1 Komiu meta Yaubada natunao, ye gadosisikaliliyeigomiu.
Unai bena yona mauli miyamiyadi kwa miyawatanidi
2 yo gadosisi miyamiyadi bena kwa miyamiyaidi, doha
Keliso ye gadosisiyeida na ye bom ye mosegabaei hesabada
ye hemala kainauya yo kaitalasam panena namwanamwana
ye sae Yaubada unai.
3 Na luwamiuyena meta bena taba tabu nuwatubiki
kabikabina gagilina hesau ye miyamiya, yo samagogo
nuwanuwatuna yo nuwanuwatu hekadi tauhebikigomiu
nuwanuwatudi, matawuwuna teina miyamiya ta meta
Yaubada yona tamowai nige se launamwanamwaeidi.

4 Hinage taba tabu hekehekenoyaugogo yo hedehedede
yauyauledi yo talawasi bikibikidi luwamiuyena,
matawuwuna teina ta nige se launamwanamwaeigomiu.
Na ye namwakalili taba kalimiuyena meta bena laulautoki
mo.
5 Na bena kabina kwa katakalili ede miyamiya
yabayababadi yo nuwatubiki yo samasamagogo tamowaidi,
siya nige yodi tupwa hesau Keliso yo Yaubada yodi basileiya
unai. Matawuwuna laulau haiyona ne meta yaubada
lupolupo taba'ohuidi.**
6 Tabu tamowai hesau yona hedehedede nige kaniyodi na
udiyedi ye lupohaigomiu na laulau yabayababadi kwa gin-
aulidi. Teina debadiyena Yaubada yona hekamkamna kabo
ye hetaludobiyei siya taukawayagalaeina ne kewadiyena.
7 Unai teina tamowaidiyao ta tabu maidamiyao kwa hebo-
dakesega.
8 Beyabeyana komiu meta kwa masigili, na teina huya ta
komiu meta mala, Guiyau unai. Unai kwa miya doha mala
natunao.
9 Matawuwuna mala kaniyona ede laulau
namwanamwadi yo miyamiya dudulaina yo hedehededede-
mamohoi.
10 Yo hinage ginauli saha kabo unai Guiyau nuwana kwa
henamwa meta bena kwa waseneidi.
11 Na masigili yona paisowa nige kaniyodi meta tabu kwa
patulau udiyedi, na bena kwa tolehemasalahadi dawayaena.
12 Kaniyona ede tamowai kawakawayagaladi ginauli saha
se ginauliwadamdi ne meta nige gonowana ta hededehe-
masalahadi, kaniyona ede se taumwadimwadinekalikalili.
13 Na ginauli maudoidi mala dawayana unai meta se
masalaha na gonowana ta kitadi
14 matawuwuna mala dawayana meta ginauli maudoidi
wadawadamdi tautolehemasalahadi ede. Teina unai ede ta
wane,
“Taukeno, ku tolo, boitaena ku toloma
na Keliso dawayana kabo ye sinalaowa kalimwai.”
15 Unai yomi miyaena bena kwa kitanamwanamwakalili,
na yomi miya meta bena doha tamowai sibasibadi na nige
doha tamowai yauyauledi.
16 Na yomi miya mayadaidi maudoidi bena kwa hep-
aisowanamwanamwaedi, matawuwuna ede teina mayadai
ta unai meta yababa se lakikalili.

** **5:5:** *Laulau ... ne meta yaubada lupolupo taba'ohuidi,* matawuwuna taugin-aulidi ne nige Yaubada se hekasisiyei yo nige se kitalau iya unai yodi sagu hesabadi, na tamowai hekadi yo yodi gogo mo se hemala yodi yaubadao na sagu se wasenei udiyedi.

17 Unai komiu tabu doha tamowai yauyauledi, na Guiyau
yona nuwatu bena kwa nuwatulobaidi.
18 Tabu waina unai kwa numanumayauyaule na unai kabo
ye woyalaegomiu laulau bikibikidiyao udiyedi. Ye namwa
mo taba Yaluwa Tabuna ye hemwayaugomiu,
19 na ma kami kahao bena hedebasae wanadi, tapwalolo
wanadi, yo Yaluwa Tabuna yona hemasalaha wanadi udiyedi
kwa haihekahekata'uyoigomiu. Na nuwamiuyena bena kwa
wana yo kwa hedebasae Guiyau unai.
20 Huya maudoina bena yoda Guiyau Yesu Keliso
hesanaena kwa laulautokisae Yaubada Tamada unai, ginauli
maudoidi ye ginaulidiko wa hesabadi.

Maitawasola kadi hedehedede

21 Keliso hekasisina debanaena bena kwa haikawakawak-
abi'uyoigomiu.
22 Maitawasola sinesineo, mwanemiyao loheloheyao bena
kwa kawakabiyeidi doha ede Guiyau kwa kawakabiyei ne.
23 Matawuwuna ede waihiu yona taukulukulu ede loheya,
doha dubu yona taukulukulu ede Keliso. Na iya tauna ede
dubu ne, na iya meta dubu ne taugilihaina.
24 Na dubu meta Keliso ye kawakabiyei, unai hinage
komiu maitawasola sinesineo mwanemiyao loheloheyao
yodi hekasa maudoidi udiyedi bena kwa kawakabiyeidi.
25 Maitawasola loheloheyao, mwanemiyao bena kwa gado-
sisiyeidi doha ede Keliso dubu ye gadosisiyei na hesabana
ede yona mauli ye mosegabaei.
26 Yona nuwatu meta dubu ne ye deulihe'a'a waila unai, iya
ede Yaubada kalinana, na ye hai Yaubada yona
27 na bena se hemala yona dubu kana kao
namwanamwakalilina, nige unai masi hesau o wowoyana
hesau o unai kitaheyababana hesau, na dubu ta meta ye
a'a** yo nige kabahegiluna hesau.
28 Teina nuwatu kesegana ta unai ede maitawasola lohelo-
heyao bena mwanemiyao kwa gadosisiyeidi doha kwa bom
taumiyao kwa gadosisiyeidi ne. Kaiteya mwanena waihiu ye
gadosisiyei meta ye bom ye gadosisiyei'uyoi.
29 Nige sola tamowai hesau ye bom tauna ye subu na ye
kabihenahenayai. Taba nige! Na tauna ne kabo ye hekai
na ye kitahetetenamwanamwaei. Kabikabina kesegana ede
doha saha Keliso ye ginauli dubu hesabana wa.
30 Na kita meta Keliso tauna ne bodana ede.
31 “Teina hekasa ta unai ede loheya kabo tamana yo sinana
ye laugabaedi na ye lau mwanena maiyana se miyakesega,

** **5:27:** *Ye a'a:* Tabu hededehemasalahana ku hasili.

na yodi labui kabo se hemala buluma kesega." *(Genese 2:24)*
32 Hedehededede ta nuwanuwatuna meta ye saekalili, iyamo yogu hedehededede ta kaniyona ede dubu yo Keliso hedehedededi.
33 Na ya hedede'uyo kalimiuyena ede loheloheyao bena mwanemiyao kwa gadosisiyeidi doha ede kwa bom kwa gadosisiyeigomiu, na sinesineo meta bena mwanemiyao loheloheyao kwa hekasisiyeidi.

6

Wawayao yo tama kadi guguya

1 Wawayao, komiu meta Guiyau yona, unai sinamiyao yo tamamiyao kwa kawakabiyeidi. Teina ta meta miyamiya dudulaina.
2 "Tamam yo sinam ku hekasisiyeidi." Teina ta meta laugagayo bagubagunana ma hedededehesunumana, iya ede ye wane,
3 "Yom miya kabo ye namwa na tanoubu ta unai kabo yom miya ye loha."
4 Na komiu tama, tabu natumiyao kwa henuwayababadi yo kwa hekouyalayaladi, na ye namwa mo taba Guiyau yona hedehededede unai kwa hekatadi yo kwa lauhasahasaidi.

Heyayai tauhaidi yo kadi tanutanuwagao kadi guguya

5 Heyayai tauhaidi, kaiyaulina ta unai kami tanuwaga bena kwa hekasisiyeidi ma matausimiu yo ma nuwamamohoimiu, doha hinage Keliso kwa kawakabiyei.
6 Kwa paisowanamwanamwa, ena se kaikaikewaigomiu o nige se kaikaikewaigomiu, na tabu yomi nuwatu bena se kitahenamwagomiu. Na komiu yomi laulau taba doha Keliso yona heyayai tauhaidi na Yaubada yona nuwatu kwa ginauliwatanidi ma nuwatalammiu.
7 Paisowa kwa ginaulidi meta bena ma nuwakohihaimiu kana kao doha Guiyau yona kwa paipaisowa na nige kaiyaulina ta tamowaidiyao,
8 matawuwuna ede kabina kwa katako meta tamowai maudoidi ginauli namwanamwadi se ginaulidi na debadiyena Guiyau kabo maisadi ye moseidi, tamowaidiyao ta meta loina guninaena taupaisowa, o yaiyailihaina.
9 Unai taupaisowa kadi tanuwaga maudoimiu, yomiu taupaisowa meta tabu kwa kabikabihenahenayaidi, kaniyona ede siya yo komiu kami tanuwaga kesega ede galewa ne unai, na taupaisowa yo kana tanuwaga, Yaubada matanaena meta komiu ne kesega.

Yaubada yona iyala gogodiyao

10 Kagu kahao, yogu hedehedede gehena ede teina: Bena
Guiyau unai kwa tolobayao na yona gigibwali saesaena unai
ye hebayaogomiu.
11 Hinage Yaubada yona iyala gogodiyao maudoidi udiyedi
bena kwa henonohagomiu. Unai kabo gonowamiu diyabolo
yona hekasalupolupo maudoidi kwa gudugudui di.
12 Matawuwuna ede yoda haikabi ta meta nige buluma
yo kwasina unai ta haikabi. Na yoda haikabi ta meta
kaiyaulina masigilina taukitahetetena kana loina taugin-
aulina, yo gigibwalina saesaediyao udoi'udoi, yo hinage
yaluyaluwa yabayababadi siya galewa dimwadi taukita-
hetetedi maiyadao ta haikabi.
13 Teina debanaena ede Yaubada yona iyala gogodiyao
maudoidi udiyedi bena kwa henonohagomiu, na mayadai
yabayababana unai meta gonowana kwa tolobayao na
yababa maudoidi ta kwa saedikwaidi, na mulidiyena meta
komiu ede sola kwa totolo ma bayaomiu.
14 Unai bena kwa tolobayao, na hedehedede mamohoina ye
hemala kami dagilolo kwa kauhekahini duwaduwalimiu ne
unai, yo miyamiya dudulaina ye hemala nuwapoumiu kana
laugudugudu,
15 na kaelaulaumiu kana suma ede nuwadaumwali wasana
namwanamwana kwa hai, meta kwa nonohakalili.
16 Teina ginauli ta mulidiyena meta sunuma kwa hai ye
hemala yomi yesi na unai kabo gonowana tauyababa yona
wamali kalapulupululudi kwa hebosodi.
17 Na Yaubada yona kabihemauli kwa hai kulumiu ne kadi
laugudugudu, yo Yaluwa Tabuna yona kelepa kwa hai, iya
ede Yaubada kalinana tabuna.
18 Na Yaluwa Tabuna ye saguigomiu na huya maudoina
yomi tapwalolo yo kaibwada maudoidi kwa ginaginaulidi.
Na teina nuwatu ta debanaena bena kwa nonoha yo kwa
silisiliyata na huya maudoina kwa tapwatapwalolo Yaubada
yona tamowai maudoidi hesabadi.
19 Hinage yogu kwa tapwalolo, to huyana ya hedehedede
meta Yaubada kabo hedehedede ye haidima, na udiyedi kabo
wasa namwanamwana nuwanuwatudi saesaedi maudoidi
ya hededehemasalahadi ma nuwabayaogu.
20 Yau meta wasa ta tauhededehemasalahana na seniyena
se kaugau. Yogu kwa tapwalolo kabo taba nige ya matausi
na yogu hededehemasalaha ya ginaulidi, matawuwuna kagu
paisowa ede teina.

Laukaiyoni hedehedededi

21 Tikikasi, iya kagu kaha ya gadosisiyei yo Yaubada
kana paisowa ta unai taupaisowatahitahi, iya kabo ginauli

maudoidi wasadi ye hedededi kalimiuwai, unai kabo yogu
miyamiya ta yo saha ya ginaginaulidi kabidi kwa kata.
22 Teina nuwatu ta hesabana ede ya hetamaliyawa, unai
kabo kao saha unai ka miyamiya ta kabidi kwa kata yo kabo
hedehedede ta udiyedi ye hedededehebayaogomiu.
23 Kagu kahao, *[gehena ta unai]*, nuwadaumwali yo gadosisi
ma sunumana Yaubada Tamada yo yoda Guiyau Yesu Keliso
udiyedi se laowa kalimiuwai.
24 Yoda Guiyau Yesu Keliso taba yona kabinamwa ye tole
komiu taugadosisiyeina yomi gadosisi nige kana siga ne
kalimiuwai.

Pilipi
Paulo yona leta ye lau ekalesiya Pilipi unai taumiya udiyedi
Leta ta hededehemasalahana

Teina buka ta meta apostolo Paulo yona leta ye lau ekalesiya Pilipi magaina unai taumiya kalidiyena. Paulo yona huyaena Pilipi meta magai saesaena teha Masedoniya unai. Bolimai 46 o 48 AD unai Paulo dubu ye hetubu Pilipi unai (Apostolo 16:12-40). Teina leta ta Paulo ye kuli bolimai 61 AD unai, huyana iya se kabihekahini magai lakilakina Loma unai (Apostolo 28:16,30, Pilipi 1:13).

Lahinaidi ekalesiya Pilipi unai Paulo se sagui kai yo gogo udiyedi (Pilipi 4:18), yo hinage yona se tapwatapwalolo (Pilipi 1:19). Na leta ta unai Paulo ye lautokiyeidi, yo hinage ye hededehemasalaha meta ye gadosisikaliliyeidi (Pilipi 4:1). Nuwanuwatu hekadiyo leta ta unai meta teina:

(1) Paulo ye hekatadi nuwadobidobi mamohoina kana kao doha saha (Pilipi 2:3-4).
(2) Lauhekatalupolupo debadiyena Paulo ye guguyaidi (Pilipi 3:2).
(3) Paulo ye hededehebayaodi bena yodi sunuma se tolekesegai Yesu unai (Pilipi 1:29).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo *1:1-11*
- Paulo yona henuhenuwa saesaena meta taba Yesu wasana ye laulau *1:12-30*
- Keliso ye hekitada nuwadobidobi meta saha *2:1-18*
- Timoti yo Epapolodaitasi wasadi *2:19-30*
- Idohagi kabo Yaubada ye kitahenamwada *3:1—4:9*
- Paulo ye lautokiyeidi yodi kainauya hesabana *4:10-20*
- Lautoki *4:21-23*

Lautoki

1 Paulo yo Timoti, kai meta Keliso Yesu yona heyayai tauhaidi na leta ta ka kuli ye lau Keliso Yesu taukawamamohoina kalidiyena, siya dubu babadadi yo dubu diyakonadi yo Yaubada yona tamowai maudoidi Pilipi unai taumiya.

2 Taba Yaubada Tamada yo Guiyau Yesu Keliso yodi kabinamwa yo nuwadaumwali se laowa kalimiuwai.

Paulo yona lautoki yo yona kaibwada Yaubada unai

3 Huyana ya nuwatuigomiu meta Yaubada ya laulautokiyei hesabamiu.

4 Maudoimiu yomiu ya tapwatapwalolo na yogu tapwalolo
maudoidi udiyedi ne meta ya tapwatapwalolo ma gwaug-
wauyalagu,
5 matawuwuna ede yomi haisagusagu wasa
namwanamwana paisowana ta unai meta huya bagubaguna
wa unai na ye laoma ee teina.
6 Yaubada kalimiuwai paisowa namwanamwana ye het-
ubu, na nuwagu ta ye bayao meta iya kabo paisowa ne ye
hekesegai ye lau ee gehena ne, yo ye lau ee Keliso Yesu yona
uyoma mayadaina ye lage.
7 Ye dudulai ede maudoimiu ne doha teina ya
nuwatuigomiu, kaniyona ede komiu meta nuwagu
ta unai, huyana numatutugudu unai ya miyamiya ta
o wasa namwanamwana ya laulaugudugudui yo ya
hedehededehemasalaha. Huya maudoina meta komiu yo
yau Yaubada yona kabinamwa unai ta miyakesega.
8 Yaubada kabigu ye kata ede Keliso Yesu yona gado-
sisiyena meta ya nuwanuwatukaliliyeigomiu.
9 Na yogu tapwalolo ede teina, taba yomi haigadogadosisi
ne ye laki ye lau yo yomi nuwatulobai yo nuwanuwatu
gabwagabwatumdi nuwamasalahadi kalimiuwai.
10 Unai kabo gonowana kwa hekasa ginauli saha se
namwakalili. Kabo yomi miyamiya se a'a yo nige kabahegilu-
gomiu hesau Keliso yona huya'uyoma mayadaina ne unai,
11 na miyamiya dudulaidi Yesu Keliso unai se laoma ne
se hemwayaugomiu. Unai kabo noko yo hedebasae se sae
Yaubada unai.

Paulo se tole numatutugudu unai wa meta wasa namwanamwana ye sagui

12 Kagu kahao, ya henuwa bena kabina kwa kata, saha ye
tubu kaliguwai ta meta kabo unai wasa namwanamwana
lauguguyaeina ta ye laki ye lau.
13 Na inai tau'iyala tamowaidiyao siya Sisa yona numa
taukitahetetena** yo tamowai maudoidi wasagu kabina se
kata ede yau ta meta Keliso sunumaeina debanaena se tole-
gau numatutugudu ta unai.
14 Numatutugudu unai se tolegau ta debanaena ede kagu
kahao se bado yodi bayao se lobai Guiyau unai na Yaubada
kalinana ta se hedehededehemasalaha na kalidiyena meta
nige matausi hesau.

** **1:13:** *Siya Sisa yona numa taukitahetetena:* Magai Loma unai, yodi wasawasa Sisa yona numa gunina ne unai meta numatutugudu hesau, na Paulo se tole temenai. Unai numatutugudu wa tautologuduina wa, siya ede Sisa yona numa taukitahetetena.

15 Na luwadiyena meta tamowai hekadi Keliso wasana se
lauguguyaei ma kaikalomagigilidi yo ma haihaikabidi, na
hekadiyo meta laulau namwanamwadi yo dudulaidi udiyedi
se lauguguya.
16 Tamowai ta meta se lauguguya ma gadosisidi, kabigu se
kata meta yau ede numatutuguduyena, matawuwuna wasa
namwanamwana ta kabalauguduguduina debanaena.
17 Na tamowai bagubagunadiyao wa meta se bom se
nuwatu'uyoidi, nige ma nuwamamohoidi na Keliso wasana
se lauguguyaei, na yodi nuwanuwatu ede numatutugudu ta
unai ya miyamiya na bena taba se hepilipiligau.
18 Na yau meta nige ya modekalili. Kabo taulaulupolupo
o tauhedehededemamohoi, na nuwanuwatu saesaena ede
Keliso wasana se lauguguyaei. Unai ede ya gwauyala.
Na yau meta taba ya gwaugwauyala huya maudoina,
19 matawuwuna kabina ya kata meta saha ye tubu
kaliguyena ta meta ye hemala kabayailihaigau, yomi
tapwalolo debadiyena yo Yesu Keliso yaluwana ye saguigau.
20 Yogu henuwa lakilakikalilina ede taba tabu ya mwadine,
na ya nuwabayao doha huya maudoina, na Keliso ya hede-
basaei taugu ta unai, yogu maumauli ta unai o yogu boita
unai.
21 Matawuwuna yau meta Keliso unai ya miyamiya, na ya
boita ede kabo namwanamwa ya lobai.
22 Na ena taba sola ma maumauligu teina taugu ta unai,
kabo yogu paisowa ta sola ma kaniyona ye laulau.
Unai saha bena ya kaisunuwai?
23 Nuwanuwatu labui ta udiyedi meta nuwagu ta ye haik-
abikalili: Ya henuwakalili bena taba ya lau Keliso unai – iya
meta ye namwakalili ede.
24 Iyamo ye namwakalikalili ede taba komiu hesabamiu
yau bena ya maumauli.
25 Teina kabina ya katakalili, unai ede kabo sola ya
miyamiya na lauhekata ta unai ya hebahebayaogomiu na
maudoimiu kwa kini kwa sae yo kwa gwauyala sunuma ta
unai.
26 Na yogu henuhenuwa ede taba yogu uyowa yo yogu miya
kalimiuyena ne unai kabo kwa gwauyaladikwakalili Keliso
Yesu yona sagu debanaena.

Ekalesiya yodi miyamiya bena se namwa

27 Na nuwatu saesaena ede teina: Bena yomi miyamiya
kwa miyahedudulaidi na unai kabo Keliso wasana
namwanamwana ta kawanamwanamwaeina yo hekasisina
ye masalaha. Ena kabo ya laowa ya kitagomiu o yogu
miyabasi ta unai na wasamiu mo ya lapui, meta kabo

kabina ya kata ede komiu kwa tolobayao yaluwamiu kesega
yo nuwamiu kesega, na maudoimiu kwa iyalagogoi wasa
namwanamwana sunumana ta hesabana,
28 yo tauhewaiunugomiu yodi hineli maudoidi meta nige
gonowana kwa matausiyeidi. Teina unai kabo se ki-
talobai'uyoidi meta se laulau yodi heyababa hesabana, na
komiu meta kabo kabihemauli kwa lobai Yaubada unai.
29 Yaubada ye kainauyaigomiu ede yomi sunuma kwa tole
Keliso unai, na nige tenem ye bom mo, na hinage Keliso
hesabana kwa kamkamna.
30 Matawuwuna haikabi kesekesegadi udiyedi kwa hai-
haikabi ta meta kwa kitadiko siya ede hinage kaliguwai yo
wasa kwa lapui meta yau ede sola udiyedi ya haihaikabi.

2

Bena ta nuwadobidobi doha Keliso

1 Wasamiu meta ye namwakalili: Keliso unai kwa pat-
ulau ne unai hededehebayao kwa hai, yona gadosisi ne
unai henuwabiga kwa lobai, Yaluwa unai kwa labini-
namwanamwa, yo gadosisi yo katekamkamna kalimiuwai.
2 Na ya henuwa bena yogu gwauyala kwa helaki nuwake-
sega unai, yo gadosisi kesegana ta unai yo yaluwamiu kesega
yo nuwanuwatu kesega unai.
3 Tabu kwa bom nuwanuwatumiu yo nuwasaesaegaibu
unai na saha hesau kwa ginauli, na bena nuwadobidobiyena
kami kahao kwa nuwatukaliliyeidi na kabo komiu.
4 Tabu komiu kwa bom yomi namwanamwa hesabadi kwa
modekalili, na taba kami kahao yodi namwanamwa modedi
bena kwa kitalau udiyedi.
5 Yomi miyamiya meta taba gonogonowadi ede doha Keliso
Yesu yona miyamiya.
6 Keliso Yesu meta Yaubada,
na iyamo nige ye tolobayao unai na taba iya maiyana
Yaubada gonogonowadi.
7 Yona dudulai maudoina ye tolehesuwala
na ye hemala heyayai tauhaina.
Kana kao gonogonowana doha tamowai hekadiyo
na se kitalobai meta iya tamowaimolosi.
8 Teina unai ye toledobidobiyei'uyoi
na ye kawakabi ye lau ee ye boita,
iya sataulo unai ye boita.
9 Tenem debanaena Yaubada ye toleisini kabatuli sae-
saekalilina unai
na hesana ye mosei meta hesa maudoidi ye saedikwaidi,
10 na galewa ne unai yo kaiyaulina ta yo gunina ne unai meta
Yesu hesanaena tuli maudoidi kabo se tulibono,

11 yo memena maudoidi kabo se hededehemasalaha ede Yesu
Keliso iya Guiyau,
na unai noko yo hedebasae ye sae Yaubada Tamada unai.

Ekalesiya meta doha mala tanoubu ta unai

12 Kehaguwao, huyana yau maidamiu ta miya meta huya
maudoina kwa kawakabi, na huyana ya miyasuwalae-
gomiu meta kwa kawakabikalili. Unai bena Yaubada kwa
matausiyei yo kwa hekasisiyei na taba yomi mauli unai kwa
hemasalaha'uyoigomiu meta ye gilihaigomiu,
13 matawuwuna Yaubada iya kalimiuyena ye paipaisowa,
unai ede yona nuwatu kwa talamyeidi yo hinage kwa ginauli-
watanidi.
14 Ginauli maudoidi kwa ginaulidi meta tabu ma hetaheta-
lapilimiu yo tabu ma haihaikawayagalamiu.
15 Unai kabo nige gonowana kabahededehegilugomiu, yo
kwa a'a, yo komiu Yaubada natunao nige yomi laupwano
hesau, na kwa miyamiya tamowai yodi nuwanuwatu
gewagewadiyao yo yodi miyamiya se yababakalili
luwadiyena. Teina unai kabo yomi mala kwa hesinadi
kalidiyena doha kipwala masigili unai,
16 matawuwuna ede mauli hedehededena unai kwa
tolobayao. Kabo gonowana unai ya gwauyala Keliso
yona mayadai ne unai, kaniyona ede yogu paisowa**
luwamiuyena meta nige ya ginauligaibuidi.
17 Na ena taba yau doha numanuma kaitalasamna se
inigabaei yomi sunuma yo yomi paisowa kaitalasamdi ke-
wadiyena,** meta unai kabo nuwagu ye namwa na ya
henuwa bena yau yo komiu ta gwauyalagogoi.
18 Yo gonogonowana doha hinage komiu bena nuwamiyao
se namwa na komiu yo yau ta gwauyalagogoi.

Timoti yo Epapolodaitasi wasadi

19 Teina nuwatu ta debanaena yogu midi ya tole Guiyau
Yesu unai na nige bayaona kabo Timoti ya hetamaliyawa
kalimiuyena. Na ya henuwa ede taba ye uyoma ne unai kabo
wasamiu yogu ye hedehedede na unai nuwagu ye hebayao.

** **2:16:** *Paisowa:* Paulo heyaheyasoni ye hepaisowa, iya ede *ya kailakwa*, yo hinage hedehedede dudulaina ye hepaisowa ede, *ya paisowabayao*. Na nuwanuwatudi meta kesega, unai hedehedede dudulaina mo ka kuli lausoisoi ne unai. ** **2:17:** *Ena taba yau doha numanuma kaitalasamna se inigabaei yomi sunuma yo yomi paisowa kaitalasamdi kewadiyena:* Numa Tabuna unai Dius yodi kaitalasam meta suisui se unuhemwaloi na se gabu, maiyana pwalawa yo oela yo waina. Ginaulidi ne nowonowoidi meta Yaubada ye hinelinonohaidi Numela 15:3-10unai. Na Paulo ye wane, ekalesiya Pilipi unai yodi kainauya meta doha kaitalasam suisuina, na iya yona apostolo paisowana ye heyaheyasoniyei waina unai, na ginauli labui se paisowagogoi meta kabo kaitalasam namwanamwana Yaubada matanaena na unai Yaubada se hedebasaei.

20 Matawuwuna kaliguwai ta nige tamowai hesau doha
Timoti. Iya meta yomi miyanamwanamwa nuwanuwatuna
ye lakikalili kalinawai.
21 Na tamowai maudoidi meta se bom mo se nuwatu'uyoidi
na nige se modelau Yesu Keliso yona nuwanuwatu udiyedi.
22 Na Timoti yona hemasalaha'uyoina kalimiuyena
meta kabina kwa kata iya taupaisowa namwanamwana.
Matawuwuna maiyagu ka paisowagogoi na wasa
namwanamwana ka lauguguyaei doha natu ma tamana
se paisowagogoi.
23 Unai yogu nuwanuwatu ede, ena saha kabo se tubu
kaliguwai ne kabidi ya kata, kabo iya ya hetamaliyawa.
24 Na yau yogu nuwabayao Guiyau unai meta nige bayaona
kabo hinage ya laowa ya kitagomiu.

25 Na ya nuwatui taba Epapolodaitasi ya hetamali ye uy-
owa kalimiuwai. Iya kagu kaha yo maiyagu taupaisowa yo
tau'iyala, yo hinage wasamiu iya yogu tauhedehedede ede,
kwa hetamaliyama bena yogu deha unai ye saguigau.
26 Ye nuwayababa matawuwuna kwa lapui meta iya ye
kasiyebwa, na ye henuwakalili bena taba ye kitagomiu.
27 Na mamohoina meta ye kasiyebwa ye lau ee musamu-
sana kabo ye mwaloi, na Yaubada iya ye katekamkamnaei.
Nige iya ye bom mo, na yau hinage ye katekamkamnaeigau,
matawuwuna nige ye henuwa bena nuwakamkamna laki-
lakina hesau ya hekalo'uyoi.
28 Unai ede ya henuwakalili bena taba ya hetamaliyawa
kalimiuyena, na kwa kita'uyoi meta kwa gwauyala na yau
kabo nuwagu ye talu.
29 Guiyau hesanaena Epapolodaitasi taba kwa hailobai yo
kwa yogaisini ma gwauyalamiu. Tamowai doha iya taba kwa
hekasisiyeidi,
30 matawuwuna Keliso yona paisowa unai musamusana
kabo ye boita. Komiu ye lauhedamaigomiu na yona mauli ye
talamgabaei na ye saguigau.

3

Taba Yesu sunumaeina ta kabihekahini ye lau ee ta lage yoda kabakitalau unai

1 Kagu kahao, Guiyau debanaena bena kwa gwauyala.
Nuwanuwatu kesekesegadi ya kulidiko wa na ya kuli'uyoidi
se laowa kalimiuyena meta nige yona pilipili hesau
kaliguwai. Teina ta meta kabasaguigomiu.

2 Kwa kitahetetegomiu tamowai bikibikidi kadi kao doha
kedewa yo yababa tauginaulidi udiyedi, siya tatao yaudi
taunigwanigwahaidi.**
3 Matawuwuna kita meta pelitome dudulaina tauhaina
ede. Kita meta Yaubada ta taba'ohui Yaluwanaena, yo Keliso
Yesu saha ye ginauliyako hesabada wa unai ta gwauyala. Na
nige ta nuwabayao tauda yodi kabikabi namwanamwadi ne
udiyedi.
4 Iyamo yau gonowana ya nuwabayao taugu yona kabikabi
namwanamwadi ne udiyedi. Ena tamowai hesau ye nuwatui
meta iya gonowana yona sunuma ye tole tauna yona kabik-
abi udiyedi, meta yau ya bagunakalili.
5 Matawuwuna mayadai hehaligigi-haiyonana unai se he-
pelitomegau, yau Isalaela bodana hesau, kagu kulutubu ede
Beniyamina, unai yau Hebelu tamowaina mamohoina. Lau-
gagayo yona tehawai meta yau Paliseya bodana
6 na ya kaipatekalili bena laugagayo maudoidi ya
miyawatanidi. Unai ekalesiya bodadi ya hekamkamnadi.
Laugagayo miyawatanina laulauna dudulaina unai meta
nige kabahegilugau hesau.
7 Na ginauli maudoidi ne ya kitahesae'useidi wa meta
Keliso debanaena ya kitadobidobiyeidi.
8 Yo hinage ya kitadi meta nige gonowana se saguigau,
matawuwuna saha ye saekalili kaliguwai ede bena yogu
Guiyau Keliso Yesu kabina ya kata. Iya debanaena ginauli
maudoidi wa ya kabigabaeidi. Nuwanuwatudi kaliguyena
meta se hemala mosomosogaibu, na saha ya henuwakaliliyei
ede Keliso,
9 yo bena ya patunamwanamwa iya unai. Nige bena lauga-
gayo unai ya tolo na ya bom yogu bayaoyena yogu miyamiya
se dudulai Yaubada matanaena, na yogu sunuma Keliso
unai debanaena Yaubada ye kitahenamwagau. Teina meta
Yaubada yona kainauya kaliguwai Keliso sunumaeina** de-
banaena.

** **3:2:** *Tamowai bikibikidi kadi kao doha kedewa:* Paulo ma kouyalayalana na hedehedede bayabayaona ye tole taulauhekatalupolupo wa udiyedi. Ye kataidi siya kedewa, kaniyona ede tamowai bikibikidi. Dius tamowaidi kalidiyena kedewa meta suisui siusiuna, na hesa kedewa se tolelaei nige Dius tamowaidi kalidiwai. Paulo nuwanuwatu ta ye bui na ye hedede taulauhekatalupolupo Dius tamowaidi udiyedi se laoma wa, siya bena *kedewa.* Yo hinage ye wane siya *tatao yaudi taunigwanigwahaidi.* Teina unai yodi pelitome lauhekataena yo kabikabina ye hededeheyaheyababa. Matawuwuna se lauhekata ena dagela tamowaina loheya hesau ye nuwabui meta nige gonowana iya Yaubada yona tamowai kana siga pelitome ye haibagunaei. ** **3:9:** *Keliso sunumaeina:* Hedehedede ta kalina Giliki unai kaniyona hesau hinage, iya ede, *Keliso yona kawakabi.* Lausoisoi unai hedehededena kabo doha teina: *Teina meta Yaubada yona kainauya kaliguwai Keliso yona kawakabi debanaena.*

10 Ya henuwa bena Keliso kabina ya kata yo yona tolo'uyo
gigibwalina kabina ya kata yo hinage bena Keliso ya
kamkamnasagui na yogu mauli ya talamgabaei na ya boita
doha iya,
11 na unai taba boita unai kabo Yaubada ye hetolo'uyoigau.
12 Nige doha bena *[tolo'uyo kainauyana ya haiyako o ginauli*
hekadiyo ne se masalahako] o ya lageko yogu kabakitalau
unai. Na sola ya kaikaipate na saha Yaubada ye kabinonohai
wa hesabana ya heloi na bena ya hai, matawuwuna teina
hesabana Keliso Yesu ye haigauko.
13 Kagu kahao, nige ya kita'uyoigau doha heloi kainauyana
ne ya haiyako. Na ginauli kesega kabo ya ginauli ede,
nuwanuwatu beyabeyadi ya nuwagabaeidi na ya heloi ya lau
saha matagu ne unai hesabana.
14 Ya kaipate yo nuwagu ya tolekesegai yogu heloi ta unai.
Kaniyona ede Keliso Yesu debanaena Yaubada ye yoganeigau
bena kainauyana ne ya hai, iya ede mauli nige kana siga
galewa ne unai.
15 Na kaiteyadi komiu kwa matuwako bena ginauli ta yomi
nuwatulobaidi doha yau. Na ena nuwanuwatu hekadi kwa
nuwatu'udoiyeidi, meta Yaubada kabo hinage ye hemasala-
hadi kalimiuwai.
16 Na saha kabina ta katako wa meta bena udiyedi ta miya.

Paulo yona miyamiya bena se miyawatanidi

17 Kagu kahao, kwa haihebahebayao'uyoigomiu na
saha ya miyamiyaeidi ta kwa miyawatanidi. Yo tamowai
miyamiya saha se kitahaidi kalimaiyena na udiyedi se
miyanamwanamwa hinage kwa miyawatanidi.
18 Beyabeyana yomiu ya hedehededeko na teina hinage
ya hedehedede'uyoi ma matasulugu, meta tamowai se bado
Keliso yona sataulo ne se hewaiunu yodi miyamiya udiyedi.
19 Siya se laulau kadi heyababa hesabadi. Yodi
yaubada meta bogadi, yo yodi didiga ede yodi laulau
nuwamwadimwadinedi udiyedi. Yodi nuwanuwatu ede
tanoubu ta ginaulidiyao mo udiyedi.
20 Na kita yoda magai mamohoina ede galewa ne unai. Ta
nayanaya bena temenai kabo taugilihaida ye laoma, iya ede
yoda Guiyau Yesu Keliso.
21 Yona gigibwaliyena kabo ginauli maudoidi ye laedima
yona loina guninaena.** Gigibwali ta unai kabo tauda
dobidobidi yo basabasadiyao ta ye ginauli'uyoidi doha iya
tauna dididididigana ne.

** **3:21:** Pilipi 2:10-11 ku hasili.

4

Paulo ekalesiya ye hededehebayaodi

1 Kagu kahao, ya gadosisiyeigomiu yo ya henuwakalili
bena ya kita'uyoigomiu. Komiu meta yogu kabagwauyala
yo yogu kolona.** Kehaguwao, taba kwa tolobayao na tabu
Guiyau kwa sigisigigabaei.
2 Yodiya yo Sinitiki ya kaibwadaidi bena se nuwakesega
Guiyau debanaena.
3 Na kowa, Sisigasi,** ya henuwa taba sinesineo labui ta ku
saguidi, matawuwuna maidaguwao ka paisowagogoi na Yesu
wasana namwanamwana wa ka wasaduwaiyei – yodi labui
ta yo Kelementi yo maidagu taupaisowa hekadiyo wa. Hesadi
ede mauli bukana unai.
4 Guiyau debanaena taba kwa gwaugwauyala huya mau-
doina. Kabo ya hedede'uyoi ya wane, kwa gwauyala.
5 Huya maudoina yomi miyamiya bena se namwa yo kwa
gadogadosisi tamowai matadiyena.
Guiyau yona laoma ede ye hanahanauma.
6 Tabu ginauli saha hesau hesabana kwa
nuwanuwatukalili, na ginauli maudoidi udiyedi kwa
tapwalolo na kwa kaibwada ma laulautokimiu na ginauli
saha kwa henuwadi ne kwa hemasalahasaeidi Yaubada
unai.
7 Na nuwadaumwali Yaubada unai ye laoma na kita mau-
doida nige gonowana ta nuwatulobai ne, iya kabo nuwamiu
yo yomi nuwanuwatu ne ye kitahetetedi Keliso Yesu de-
banaena.
8 Kagu kahao, yogu guguya hedehedededi gehegehedi
ede teina: Nuwanuwatu mamohoidi, hekahekasisi,
nuwanuwatu dudulaidi, nuwanuwatu a'adi, tamowai
kabahenuwanamwadi nuwanuwatudi, miyamiya tamowai
kabo se kitahenamwadi, yo mauli miyamiyadi hekadi se
namwakalili yo gonowana ta nokoeidi, meta bena kwa
nuwatulobaidi yo kwa nuwanuwatuidi.
9 Na saha ya hekatagomiu o kaliguyena kwa hai o kwa
lapuhai o kwa kitahai meta bena kwa haidi na kwa kaipate
bena kwa miyawatanidi. Na nuwadaumwali Yaubadana
meta iya kabo maidamiu.

Paulo ye lautokiyeidi yodi kainauya hesabana

** **4:1:** *Kolona* meta heloikailakwa unai taulagebaguna, iya yona kainauya. Paulo yona leta tauhaina Pilipi unai kolona unai ye heyaheyasoniyeidi matawuwuna siya meta yona paisowa namwanamwana tauhemasalahana.

** **4:3:** Hesa *Sisigasi* kaniyona ede, *helegu taupaisowa.* Buka hekadiyo hesa ne nige se hai doha tamowai hesana, na kaniyona mo se kuli lausoisoi unai.

10 Guiyau debanaena meta ya gwauyalakalili, kaniyona ede gonowana kwa nuwatui'uyoigau. Mamohoikalili, hesabagu meta kwa nuwanuwatukalili, iyamo nige yomi solasola gonowana unai kabo bena kwa saguigau.
11 Teina ta ya hedede nige bena kaniyona ede ya henuwasagu, matawuwuna ginauli saha kaliguwai o nige kaliguwai meta miyamiyadi udiyedi ya manasako.
12 Deha meta kamnana kabina ya kata, yo huyagogo meta kamnana kabina ya kata. Hinage miyamiya udoi'udoi yodi namwa yo yababa meta kabidi ya kata, ya kaikai bogagu ye sese o ma hasaligu, yogu gogo se bado o ya deha.
13 Yau gonowana ginauli maudoidi ta ya ginaulidi Keliso debanaena, iya yogu bayao tauhaiyamana ede.
14 Iyamo komiu kwa namwakalili ede yogu pilipili ta udiyedi kwa saguigau.
15 Na komiu Pilipi kabina kwa kata meta lahinaidi wasa namwanamwana ta ya laeiyawa kalimiuyena yo huyana teha Masedoniya ya laugabaei meta nige dubu hesau kaliguyena ye haisagusagu na komiu kwa bom mo kwa saguigau.
16 Hinage huyana yau Tesalonika unai na sagu ya henuwadi meta komiu kabasaguigau kwa hetahetamalidima.
17 Nige yogu nuwatu ede bena kabo tamowai se kainauyaigau, na yau ya henuwa ede bena yomi kaikainauya ne maisana namwanamwana kwa hai.
18 Na yau meta ginauli maudoidi ya henuwadi wa ya haidiko yo hinage hagahagadi. Epapolodaitasi unai yogu kainauya kwa hetamalidima wa ya haidi meta udiyedi ede yogu lobai wa kwa koisinikaliliyeidi. Na se hemala kaitalasam panena namwanamwana na Yaubada ye kawanamwanamwaei yo ye henuwanamwa.
19 Na yogu Yaubada kabo iya yona gogo saesaedi udiyedi kami henuhenuwa maudoidi ne ye haidiwa Keliso Yesu debanaena.
20 Noko yo hededetausae taba se sae Yaubada Tamada unai huya maudoina ye lau ee nige kana siga. Mamohoi.

Lautoki gehegehedi

21 Yogu lautoki se lau Yaubada yona tamowai maudoidi udiyedi, siya Keliso Yesu unai tausunuma.
Yo hinage kada kahao siya maidaguwao taumiya yodi lautoki se laowa kalimiuwai.
22 Yaubada yona tamowai maudoidi yodi lautoki se hetamalidiwa yo siya Sisa yona numa tamowaidiyao hinage.
23 Yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa bena yaluwamiu ne udiyedi. Mamohoi.

Kolose
Paulo yona leta ye lau ekalesiya Kolose unai taumiya udiyedi
Buka ta hededehemasalahana

Kolose meta magai lakilakina teha Eisiya unai. Kolose unai Yesu wasana tauwasaduwai bagubagunana nige Paulo, na Epapalasi (Kolose 1:7). Iya Paulo yo Timoti maiyanao, huyana ekalesiya Kolose unai taumiya yodi leta ta se kuli (Kolose 4:12-13, Pilemona 23). Leta ta yona huyakulina bolimaina nuwana 64 AD, na Paulo meta numatutugudu unai ye miya, magai lakilakina Epeso unai.**

Kolose unai dubu luwadiyena ekalesiya se badokalili siya dagela tamowaidi udiyedi se tubu na se nuwabui na Yesu se sunumaei (Kolose 1:27). Na muliyena taulauhekata hekadiyo se laoma na se lupoidi na se hekatadi bena Dius yodi Sabati laugagayona yo kaihekahekasisi laugagayodi se miyawatanidi (Kolose 2:16). Hinage se hededehemasalahana bena Yaubada yo tamowai duwaduwalidiyena meta yaluyaluwa bayabayaodi, hekadi namwanamwadi doha anelu, yo hekadi yabayababadi doha demoni, na maudoidi ne tamowai yodi mauli udiyedi se paipaisowa. Debanaena ekalesiya taba bena hinage yaluyaluwa ne se taba'ohuidi yo se henuwanamwadi (Kolose 2:18). Unai ede Kolose unai tausunuma hekadiyo se nuwapwanopwano yodi sunuma wuwuna ede saha, yo miyamiya dudulaina saha, yo taba'ohu dudulaina kana kao saha (Kolose 2:20-23).

Unai Paulo leta ta unai ye kulihemasalaha meta Yesu ye saekalili (Kolose 2:9-10), yo ye guguyaidi taba se kitalau Yesu ye bom mo unai (Kolose 1:27-29, 2:6-7), yo tabu se taba'ohu anelu yo yaluyaluwa udiyedi, yo tabu se kitalau Dius yodi kabikabi udoi'udoi udiyedi. Yo Paulo hinage laulau dudulaidi ye hededehemasalahadi (Kolose 3:1—4:6).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1:1-2*
- Paulo Kolose yodi ye tapwalolo *1:3-14*
- Keliso kana kao yo yona paisowa *1:15—2:23*
- Ekalesiya maulidi miyamiyadi *3:1—4:6*

** :: ***Paulo ... magai lakilakina Epeso unai:*** Tausonoga hekadiyo se kaimasi nuwana magai Loma o Sisaliya unai, matawuwuna kabina ta kata meta temenai Paulo numatutugudu unai se tole (Apostolo 23—25, 28:16), na nige wasa hesau ta hai meta Paulo bena Epeso unai se tole numatutugudu unai. Iyamo Paulo yona huyakadau ka nuwatuidi ede ka kaimasi meta iya Epeso unai na leta ta ye kuli. Hinage huya se bado magai udoi'udoi udiyedi Paulo se tole numatutugudu unai (2 Kolinito 11:23).

- Paulo yo maiyana taumiya yodi lautoki se hetamalidi *4:7-18*

Lautoki

1 Yau Paulo, Yaubada yona nuwatu unai ye kaisunuwaigau Yesu Keliso yona apostolo. Kada kaha Timoti maiyagu leta ta ka kuliyawa

2 komiu tausunuma Kolose unai taumiya kalimiuwai. Komiu meta Yaubada yona tamowai yo kama kahao Keliso sunumana debanaena, yo kwa tolobayao sunuma unai. Taba Tamada Yaubada yona kabinamwa yo yona nuwadaumwali ye lediwa kalimiuwai.

Lautoki yo tapwalolo

3 Huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo meta Yaubada, iya Guiyau Yesu Keliso Tamana, ka laulautokiyei,

4 matawuwuna ede wasamiu ka lapui meta yomi sunuma Yesu Keliso unai ye bayao, yo yona tamowai maudoidi kwa gadosisiyeidi.

5 Yomi sunuma yo yomi gadosisi ta wuwudi ede kainauya Yaubada ye tolenonohaiyako galewa ne unai na kwa nayanayai ma nuwabayaomiu. Kainauya ta wasana kwa lapuiyako huyana wasa mamohoina ye laowa kalimiuwai, iya ede wasa namwanamwana.

6 Tanoubu ta maudoina unai wasa namwanamwana ta ye kini ye laki ye lau, yo ye kaniyo, doha ede saha ye tubu komiu kalimiuyena ta. Yona kabahetubu meta huyana wasa namwanamwana ta kwa lapui na Yaubada yona kabinamwa wasana mamohoina kwa nuwatulobai.

7 Wasa ta tauhekatagomiu ede Epapalasi, yoma hali taupaisowa namwanamwana, na ka gadosisiyei. Iya meta Keliso yona taupaisowatahitahi tamowaina hesau, iya ede yomai ye paipaisowa.

8 Yomi gadosisi Yaubada Yaluwana ye haiyawa wa iya ye hededehemasalaha kalimaiyena.

9 Unai ede huyana wasamiu ka lapui na ye laoma meta nige ka kaiyawasi, na huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo. Ka kaikaibwadasae Yaubada unai bena Yaluwa Tabuna yona sibasiba yo nuwamasalaha maudoina unai ye hemwayaugomiu na Yaubada yona nuwatu kabina kwa kata.

10 *[Yoma tapwalolo ta kaniyona ede]* bena yomi mauli miyamiyana maudoina kwa miyahedudulai Guiyau yona kitahenamwa unai, na iya nuwana kwa henamwa yomi laulau udoi'udoi udiyedi, *[kana kao ede doha teina:]*

Yomi paisowa namwanamwadi udiyedi bena kaniyodiyao se tubu,

yo Yaubada nuwatulobaina kalimiuyena bena ye laki ye
lau.
11 Yona gigibwali saesaena unai bena ye hebayaogomiu
na kwa nuwabayao yo nuwamiu se talu.
Na ma gwaugwauyalamiu
12 Tamada kwa laulautokiyei.
Iya dudulai ye leyawa na yona kainauya yona tamowai
udiyedi gonowana kabo kwa hai galewa ne unai.
13 Yo hinage iya masigili yona gigibwali unai ye gilihaida na
ye tolelaeda Natuna ye gadosisi'usei wa yona basileiya unai
[na yona kitahetete yo yona woyawoya unai ta miyamiya].
14 Na Natuna yoda yababa ye nuwatugabaeidi na ye yaili-
haida.

Keliso ye saekalili

15 Yaubada nige gonowana ta kita, na Natuna mo
gonowana ta kita. Iya kana kao gonogonowana doha
Tamana, ye baguna na kabo Yaubada nimana ginaulidi
maudoidi,
16 matawuwuna Yaubada ginauli maudoidi iya kalinawai
ye hetubudi, galewa yo tanoubu ginaulidiyao, ginauli
masamasalahadiyao yo ginauli wadawadamdi, doha
wasawasa yo gigibwali yo tanutanuwagao yo tauloina
udoi'udoi. Ginauli maudoidi ta iya ye ginaulidi, yo ginauli
maudoidi meta iya yona.
17 Iya ye tububaguna na kabo ginauli maudoidi, yo iya de-
banaena ginauli maudoidi se miyamiya yo se namwanamwa.
18 Iya meta kulukulu, na iya tauna ede ekalesiya bo-
dana. Iya mauli kabahetubuna, yo tauboiboita udiyedi ye
tolo'uyobaguna, bena ginauli maudoidi udiyedi ye baguna,
19 kaniyona ede Yaubada ye hineli bena iya ye bom kana
kao mamohoina maudoina ye miyahai Keliso unai,
20 yo iya unai ginauli maudoidi tanoubu ta yo galewa ne
udiyedi ye uyoidima kalinawai, na nuwadaumwali ye ginauli
Keliso kwasinana unai, iya ede sataulo ne unai ye didima wa.
21 Huya bagubagunana unai meta komiu Yaubada
kwa miyasuwalaei yo nuwamiu ne unai kwa hemala
kana waiunu, kabahemasalahagomiu ede yomi laulau
yabayababadi wa udiyedi.
22 Na Keliso meta tauna ne unai ye boita, na teina unai
Yaubada ye kawakeha'uyoigomiu. Yona nuwatu ede bena ye
haigomiu na matanaena kwa hemala yona tamowai,** nige
yababa hesau, yo nige kabahegilugomiu hesau,

** **1:22:** *Yona tamowai* hededehemasalahana meta Guiyau yona tamowai unai.

23 ena yomi sunuma unai kwa tolobayao na wasa
namwanamwana hededehesunumana wa nige kwa
sigigabaei. Teina wasa namwanamwana ta, iya ede kwa
lapuiyako yo se lauguguyaeyako tanoubu ta tamowaidiyao
maudoidi udiyedi. Na yau Paulo wasa ta taupaisowaina yo
tauwasaduwaiyeina ede.

Paulo yona paisowa dubu debanaena

24 Ya gwauyalakalili meta taugu ta unai hesabamiu ya
kamkamna. Kamkamna udoi'udoi ta, siya meta Keliso de-
banaena, na ya hekalodi kana siga hekamkamna ta se gehe,
na unai Keliso tauna ya saguidi, siya ede yona dubu.
25 Yau dubu yodi taupaisowa. Na Yaubada paisowa ta
ye leyama bena iya wasana maudoina ya hededehemasala-
hanamwanamwaei kalimiuyena.
26 Yaubada wasana ta, iya ede yona nuwanuwatu sae-
saena nige ye hemasalaha isi bagubagunadi udiyedi, na teina
mayadai ta unai ye hemasalaha yona tamowai udiyedi.
27 Yaubada ye henuwa bena yona nuwanuwatu
saesaekalilina yo wasawasana ye hemasalaha siya
kalidiyena. Yona nuwatu ta meta komiu dagela
tamowaidiyao nuwanuwatumiu, iya ede: Keliso meta
hinage komiu dagela tamowaidiyao maidamiu. Na Keliso
debanaena komiu hinage gonowana kwa nuwabayao meta
kabo Yaubada unai didiga kwa hai.
28 Na kai meta Keliso wasana ta ka hededehemasalaha, na
sibasiba Yaubada ye leyama ta unai tamowai maudoidi ka
guguyaidi yo ka hekatanamwanamwaedi, bena maudoidi se
hemala tamowai lakilakidi sunuma unai, Keliso debanaena.
29 Teina nuwatu ta unai ya kaipatebayao na Keliso
yona bayaoyena ya paisowa, iya ede yogu mauli unai ye
paipaisowa ma bayaona.

2

1 Komiu yo Laodisiya unai taumiya yo hinage tamowai
hekadiyo siya sola nige kagu kao se kita, ya henuwakalili
bena kabina kwa kata meta ya kaipatebayao hesabamiu,
2 bena nuwamiyao se bayao yo gadosisi unai
kwa hebodakesega, yo bena ginauli maudoidi kwa
nuwatulobainamwanamwaedi, na Yaubada yona
nuwanuwatu saesaena kabina kwa kata, iya ede Keliso.
3 Iya kalinawai meta sibasiba yo sonoga maudoidi doha
wasawasa wadawadamdi.
4 Nuwatu ta ya hedededi kalimiuyena, na tabu tamowai
hesau yona hededesonoga udiyedi ye lupohaigomiu.

5 Buluma unai ya miyasuwalaegomiu, na iyamo yogu
nuwanuwatu ta unai yau ede maidamiu. Ya gwauyala
matawuwuna ya kitagomiu meta yomi miyamiya se dudulai
yo yomi sunuma Keliso unai ye bayao.

Mauli mamohoina ede Yesu unai

6 Yesu Keliso kwa haiyako yomi Guiyau, unai iya bena kwa
hemuhemuliwatani.
7 Kaiwa lamdi se dobi bwatano unai na kabo kaiwa ne
se kinilakilaki, meta doha komiu bena Keliso unai kwa
tolobayao.** Yomi sunuma se hekatagomiu wa unai bena
kwa bayao, yo huya maudoina kwa laulautoki Yaubada unai.
8 Kwa kitakitanamwanamwa tabu tamowai hesau tanoubu
ta sonogadi hedehedededi lupolupodi udiyedi ye woya-
haigomiu. Yodi lauhekata ta meta kulutubu kabikabidiyao yo
tanoubu ta laugagayodi lakilakidiyao udiyedi se tolo na nige
Keliso unai.
9 Iyamo Keliso unai meta Yaubada ye miya. Iya kana kao
maudoina ede ta kita Keliso tauna unai.
10 Na komiu meta Keliso ye miyahemwayaugomiu, na iya
gigibwali yo tanuwaga maudoidi ye saedikwaidi. *[Taba nige
ginauli saha hesau kwa henuwa'uyoi.]*
11 Keliso unai komiu pelitome kwa haiyako,** kaniyona ede
yomi mauli buluma ye tanuwagai wa, iya kwa tolehesuwala.
Pelitome ta meta nige tamowai nimadiyena se ginauli, na
Keliso ye ginauli
12 huyana babatiso unai Keliso maidamiu se puluhike-
segaigomiu.** Yo iya maidamiu kwa tolo'uyo matawuwuna
yomi sunuma Yaubada yona gigibwali unai, iya Keliso boita
unai ye hetolo'uyoi.
13 Beyabeyana komiu meta boita unai, yomi laulau
yabayababadi debadiyena, matawuwuna yomi mauli
beyabeyana nige kwa hekaiyawasi.** Na huyana komiu
boita unai meta Yaubada Keliso maidamiu ye hemauligomiu,
na yoda yababa maudoidi ye nuwatugabaedi.
14 Yoda kaihagahaga pepwana ye hegiluda, kaniyona ede
unai ta talam meta kita laugagayo guninaena, *[na laugagayo
wa ta utu'utusi]*. Iyamo pepwa wa Yaubada ye hai na *[Yesu*

** **2:7:** Lausoisoi ta meta Paulo yona kulikulina doha teina: *Lammiu bena se dobi Keliso unai na iya unai kwa kinilakilaki.* ** **2:11:** *Pelitome kwa haiyako:* Taulauhekatalupolupo se laoma Kolose unai, yodi lauhekata meta bena ekalesiya loheloheyao maudoidi se hepelitomedi. Unai Paulo pelitome mamohoina ye hededehemasalaha. ** **2:12:** *Babatiso:* Paulo yona huyaena babatiso yodi kabikabina ede waila unai se kabiheyolidobiyeidi na se kabihetolo'uyoidi. ** **2:13:** *Yomi mauli beyabeyana nige kwa hekaiyawasi:* Yona kulikuli kalina Giliki unai, Paulo pelitome hedehededena ye hepaisowa ye kuli, *bulumamiu nige kwa hepelitome*.

maiyana] ye tutuhepatulaei sataulo unai, na unai kada haga-
haga maudoina ye sokehai.
15 Tenem unai ede tanoubu ta gigibwalidiyao yo tanuwa-
gadiyao yodi gigibwali Yaubada ye haigabaeidi. Boda
matadiyena ye hemwadinedi, matawuwuna sataulo wa unai
ye saedikwaidiko.

Tabu kwa kitalau miyamiya yo kabikabi laugagayodi udiyedi

16 Unai tabu kwa lapulau tamowai udiyedi ena se
hegilugomiu kabikabi udoi'udoi debadiyena, doha kai yo
numanuma hekahekasisidi, yo henuwaisini mayadaidi
udoi'udoi, yo nawalai ye poehauhau kaikaigogodi yo Sabati
mayadaina hekasisina unai.
17 Teina laulau ta meta tautaugaibu yo ginauli matadaena
se laolaoma ne kabakitadi. Na mamohoina ede Keliso unai.
18 Tamowai hekadi kadi kao se ginaulidi doha taunuwado-
bidobi, yo se taba'ohu anelu udiyedi. Se hedede meta nige
gonowana yomi kainauya kwa hai. Tabu kwa lapulapu-
lau udiyedi! Siya tautau udiyedi ginauli maudoidi se ki-
tadi meta se hedehededehemasalahadi, na nuwadiyao ne
tanoubu ta nuwanuwatudi yauyauledi udiyedi se mwayau
ede se nuwasaesae.
19 Siya nige se patulau kulukulu unai, iya ede Keliso.
Na kulukulu unai ye dobi yauna maudoidi meta iya
wanowanogalana bayabayaodi udiyedi ye kabihekahinidi,
na se patukesega kulukulu unai, na se hemala tau kesega na
se kini Yaubada yona gigibwaliyena.

20 Komiu Keliso maidamiu kwa boitakesegako, unai
tanoubu ta laugagayona meta nige yodi gigibwali
kalimiuyena. Na idohagi to sola kwa miyamiyawatanidi
kana kao doha komiu sola tanoubu ta tamowaidiyao? Yodi
laugagayo doha se wane,
21 “Tabu ku hepahepaisowa! Tabu ku kaikai! Tabu ku
kabikabitonogi!”
22 Teina laugagayo ta meta tamowaigaibu yodi sonoga yo
yodi lauhekata. Na tanoubu ginaulidi se laugagayoidi wa
meta ta hepaisowadi na kabo se gehe.
23 Laugagayo ne kadi kao doha sonoga, matawuwuna
ede se hededehemasalaha meta idohagi bena ta taba'ohu
Yaubada unai, yo idohagi bena ta nuwadobidobi, yo idohagi
bena tauda ta hekamkamna na unai kabo yoda laulau se
dudulai. Iyamo laugagayo maudoidi ta nige yodi namwa
hesau, kaniyona ede buluma gadosisidi nige gonowana se
hekaiyawasidi.

3

Mauli hauhauna miyamiyana

1 Keliso maidamiu Yaubada ye hemauligomiuko. Unai
nuwamiu kwa tuudi se lau galewa ginaulidiyao udiyedi.
Temenai Keliso ye tuli Yaubada nimatutuna unai.
2 Galewa ginaulidiyao kwa nuwanuwatuidi, na tabu yomi
nuwatu se lau tanoubu ta ginaulidiyao udiyedi,
3 matawuwuna kwa boitako na yomi mauli mamohoina
ede wadawadamyena Keliso unai, iya ede Yaubada maiyana.
4 Keliso iya yomi mauli mamohoina ede, na huyana ye
masalaha'uyoma meta komiu kabo hinage maidamiu kwa
masalaha yona didiga unai.
5 Unai bena tanoubu laulaudi kalimiuyedi ne kwa
hekaiyawasikaliliyeidi, siya ede: ganawali, laulaubiki,
nuwatubiki, gadosisi yabayababadi, yo gogo gadosisidi
kalimiuyena ye lakikalili, iya meta yaubadalupolupo
taba'ohuidi.
6 Teina laulau ta debadiyena Yaubada taukawayagala ne ye
kouyalayalaedi yo kabo ye hekamkamnadi,
7 na yomi mauli beyabeyana unai meta teina miyamiya ta
udiyedi kwa miyamiya.
8 Iyamo teina huya ta meta laulau doha teina bena
kwa hekaiyawasidi: kouyalayala, kabikabisokosoko, yababa
ta ginauli tamowai hesau unai, tamowai ta hededeheya-
heyababagaibui, yo tabu hedagwaliyababa kawamiuyedi
kwa hedehededeidi.
9 Tabu kami kahao udiyedi kwa laulaulupolupo,
matawuwuna taumiu beyabeyadi yo yodi kabikabi maudoidi
kwa tolehesuwaladiko,
10 na taumiu hauhaudi kwa luwuidi. Taumiu hauhaudi ta
meta huya maudoina Yaubada ye hehauhaudi ye lau ee kami
kao doha tauhetubugomiu, yo hinage iya kabo kabina kwa
katanamwanamwa.
11 Unai taba nige tamowai ta hinelidi bena siya Giliki o Dius
tamowaidi, taupelitome o nige taupelitome. Tabu laolaoma
yo bubutuma tamowaidi** ta kitadobidobiyeidi. Yo tabu
heyayai tauhaina tamowaidi o tamowai yaiyailihaidi** ta
hinelidi. Na nuwanuwatuna lakilakina ede Keliso, na iya
meta maudoida kalidaena ye miya.

** **3:11:** *Bubutuma tamowaidi:* Kalina Giliki unai Paulo ye kuli, *Sikitiya tamowaidi.* Giliki tamowaidi Sikitiya tamowaidi ne se kitadobidobiyeidi na se hedede meta siya nige saha hesau kabina se kata. ** **3:11:** *Heyayai tauhaina tamowaidi* meta taupaisowa se hemala kana tanuwaga yona gogo, nige yodi gigibwali yo nige yodi dudulai hesau. *Tamowai yaiyailihaidi* ede se bom yodi se paipaisowa, na nige gonowana tamowai hesau ye heyayaiyeidi.

12 Komiu meta Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao,
ye tolehesuwalagomiu komiu iya yona,** yo ye
gadosisikaliliyeigomiu. Unai teina laulau ta kwa
miyahemasalahadi:** Katekamkamna, kabinamwa,
nuwadobidobi, hedehededebigabiga, yo nayatautaubiga.
13 Bena kwa nuwatalu na tabu kwa tautausi'olologaibu,
yo yababa saha kalimiuwai se ginaulidi bena kwa nuwatu-
gabaedi. Yababa kwa nuwatugabaedi gonogonowana doha
Guiyau yomi yababa ye nuwatugabaediko.
14 Na laulau namwanamwadi maudoidi ta kewadiyena
meta gadosisi kwa hai. Matawuwuna iya laulau maudoidi ta
ye kabigogoinamwanamwaedi.**
15 Maudoimiu ta meta Keliso tauna. Ye yoganeigomiu
bena nuwadaumwali unai kwa miya. Unai Keliso yona
nuwadaumwali bena nuwamiu ye tanuwagaidi, yo bena kwa
laulautoki.
16 Keliso hedehededena bena nuwamiu ye hemwayaudi.
Kwa lauhekata yo kwa guguya'uyoigomiu, na unai bena
kwa sibasiba. Yo hedebasae wanadi, tapwalolo wanadi, yo
Yaluwa Tabuna yona hemasalaha wanadi kwa wanaidi ma
laulautokimiu Yaubada unai.
17 Na ginauli maudoidi kwa ginaulidi yomi hedehededе yo
laulau udiyedi, bena kwa ginaulidi Guiyau Yesu hesanaena,
na iya unai Yaubada Tamada kwa laulautokiyei huya mau-
doina.

Ekalesiya yodi numa laugagayodi

18 Sinesineo maitawasola, bena mwanemiyao kwa heka-
sisiyeidi. Laulau ta meta Guiyau tauhemuliwatanina yodi
miyamiya dudulaina ede.
19 Tatao maitawasola, mwanemiyao bena kwa
gadosisiyeidi, na tabu kwa sinasinakalaedi.
20 Wawayao, sinamiyao yo tamamiyao kwa kawakabiyeidi
ginauli maudoidi udiyedi, matawuwuna laulau ta Yaubada
ye kitahenamwa.
21 Tama, tabu huya maudoina natumiyao kwa
henuhenuwayababadi, na madai nuwadiyao se basabasa.
22 Heyayai tauhaidi, kami tanuwagao tanoubu ta unai kwa
kawakabiyeidi huya maudoina ginauli maudoidi udiyedi,
ena se kitakitagomiu o nige se kitagomiu, yo nige bena unai

** **3:12:** *Komiu iya yona:* Guiyau yona tamowai hededehemasalahana ku hasili. ** **3:12:** *Teina laulau ta kwa miyahemasalahadi:* Paulo laulau namwanamwadi ne ye heyaheyasoniyedi kaleko udiyedi na ye kuli bena laulau namwanamwadi ne udiyedi se hekalekodi. ** **3:14:** *Iya laulau maudoidi ta ye kabigogoinamwanamwaedi:* Buka hekadi se kuli, *Iya ede ye kabigogoida na ta miya nuwakesega unai.*

kabo se kitahenamwagomiu. Na kwa kawakabiyeidi ma nuwamamohoimiu yo Yaubada hekasisina unai.

23 Yomi paisowa maudoidi bena kwa ginaulidi ma nuwakohihaimiu, doha Yaubada yona kwa paipaisowa, na nige tamowai mo yodi,

24 matawuwuna kabina kwa kata meta yomi paisowa maisana kabo Guiyau unai kainauyana kwa hai. Kaniyona ede Guiyau Keliso yona kwa paipaisowa.

25 Na ena tamowai hesau laulau yababana ye ginauli kabo yona laulau yababana ne maisana ye hai, matawuwuna Yaubada nige tamowai ye gadosisihineli yo ye kitahenamwagaibui.

4

1 Tanutanuwagao, yomi heyayai tauhaidi kwa kitahetetenamwanamwaedi yo kwa hemiyanamwanamwaedi, matawuwuna komiu hinage kami Tanuwaga ede galewa ne unai.

Guguya udoi'udoi

2 Yomi tapwalolo bena se laulau, na udiyedi kwa silasilawa yo kwa laulautoki.

3 Yomai hinage kwa tapwatapwalolo bena Yaubada keda ye soke na wasa namwanamwana ka wasaduwaiyei, iya ede Keliso wasana saesaena. Teina wasa ta debanaena se kaugau na numatutuguduyena se tolegau.

4 Yo taba kwa tapwalolo bena wasa ta ya hededehemasalahanamwanamwaei tamowai udiyedi, matawuwuna teina ta yogu paisowa ede.

5 Na komiu, yomi laulau bena se namwa yo se sibasiba nige taukawamamohoi udiyedi. Maiyamiyao yomi miya mahanadiyao bena kwa hepaisowanamwanamwaedi na Keliso wasana kwa wasaduwaiyei.

6 Yomi hedehedede udiyedi tamowai bena kwa katekamkamnaedi, yo yomi hedehedede bena se namwa yo se sibasiba.** Na bena kabina kwa kata yodi hedehedede idohagi kabo hededebuinamwanamwaedi kwa moseidi.

Lautoki

7 Wasagu maudoina meta Tikikasi kabo yomiu ye hedehedede. Iya meta kada kaha ka gadosisiyei, yo iya taupaisowatahitahi yo yoma hali taupaisowa Guiyau yona paisowa ta unai.

** **4:6:** *Yomi hedehedede bena se namwa yo se sibasiba:* Paulo kalina Giliki unai ye kuli, *yomi hedehedede bena kalita unai kwa hekamnadi.*

8 Iya ya hetamali ye laowa kalimiuwai, na bena wasamai
yomiu ye hedehedede, yo hinage bena nuwamiu ye hededehebayaodi.
9 Onesimo** maidana kabo se laowa. Iya kada kaha,
sunuma unai taumiyatahitahi yo iya ka gadosisiyei. Siya
kabo wasamai maudoidi se hedededi kalimiuwai.
10 Alisitakasi, iya ede maidagu numatutugudu ta unai, yo
hinage Maleko, iya Banaba nubaina, yodi lautoki se hetamalidiwa kalimiuwai. Maleko hedehededena ye laowako kwa
lapui, na ena ye laowa meta kwa hailobai.
11 Kada kaha Yesu, hesana hesau ede Diyasitasi, iya hinage
ye lautokiyeigomiu. Dius tamowaidi** udiyedi nige hesau
maidagu taupaisowa Yaubada yona basileiya paisowana ta
unai, na Alisitakasi, Maleko, yo Diyasitasi se bom mo. Yodi
haisagusagu kaliguyena meta nuwagu se hebayaokaliliyei.
12 Kami kaha Epapalasi, iya Yesu Keliso yona taupaisowa
hesau, hinage yona lautoki ye hetamaliyawa. Iya
meta huya maudoina hesabamiu ye tapwalolobayao,
bena taba Yaubada yona nuwatu maudoidi kabidi kwa
katanamwanamwa na unai kwa tolobayao.
13 Komiu yo Laodisiya yo Hiyalapolisi udiyedi taumiya,
ya hededemamohoi kalimiuyena meta iya yomiu ye
paisowabayao.
14 Doketa Luka, iya yoda gadosisi tamowaina, yo Demasi,
siya hinage yodi lautoki se hetamalidiwa.
15 Yogu lautoki kwa mosei kada kahao Laodisiya unai tau-
miya udiyedi, yo hinage louda Nimpa unai yo yona numaena
tauhekohekoikesega udiyedi.
16 Leta ta kalimiuyena se hasiligabaei ye gehe kabo hinage
kwa laei Laodisiya unai ekalesiya bodana ne udiyedi se hasili,
na hinage leta ya kulilaei Laodisiya udiyedi wa bena se
haiyawa na kwa hasili.
17 Na kwa hededelau Akipasi unai kwa wane,
"Paisowa saha Guiyau ye haiyawa wa taba ku
ginaulihegehenamwanamwaei!"
18 *Yau Paulo, lautoki ta yau nimaguyena ya kuli. Kwa nuwa-
tuigau yau ede numatutuguduyena. Yaubada yona kabinamwa
komiu kalimiuyena!*

** **4:9:** *Onesimo* meta heyayai tauhaina hesau kana tanuwaga Pilemona ye wasabugabaei na ye laoma Paulo unai. Paulo iya ye sagui na ye nuwabui, na kabo Paulo Onesimo ye hetamali ye uyo kana tanuwaga unai. Wasana ta hasili Paulo yona leta ye lau Pilemonaunai. ** **4:11:** *Dius tamowaidi:* Paulo yona kulikuli meta, *pelitome tauhaidi tamowaidi, na siya ede Yesu tausunumaeina Dius luwadiyena se tubuma wa.*

1 Tesalonika
Paulo yona leta bagubagunana ye lau ekalesiya Tesalonika unai taumiya udiyedi
Buka ta hededehemasalahana

Teina leta ta Paulo maidana Sailasi yo Timoti se kuli bolimai 51 AD unai na se hetamali ye lau ekalesiya bodana magai Tesalonika unai taumiya udiyedi.

Paulo yona huyaena Tesalonika meta magai saesaena teha Masedoniya unai. Nuwana bolimai 51 AD unai Paulo yona lauwasi kadauna helabuina unai ye lau Tesalonika unai ye paisowa na Dius tamowaidi hekadiyo yo hinage dagela tamowaidi se bado se nuwabui (Apostolo 17:1-4). Unai Dius bodana kadi tanutanuwagao hekadiyo se kaikalomagigili na Paulo maiyana Sailasi se hewaiunudi, unai magai wa se laugabaei na Timoti maidadi se lau magai Beleya (Apostolo 17:10). Paulo ye henuwa bena ye uyo Tesalonika, na nige gonowana (1 Tesalonika 2:17-18). Kabo Paulo kana kahao labui wa ye laugabaeidi na ye bagunalau magai lakilakina Ateni na ye hedede bena se mulitama (Apostolo 17:15). Se lagema na Ateni unai Timoti se hetamali ye uyo Tesalonika na taunuwabuihauhau ne ye saguidi (1 Tesalonika 3:1-4), na Sailasi hinage ye uyo Masedoniya. Kabo Paulo ye lau magai lakilakina Kolinito (Apostolo 18:1). Iya temenai na kabo Sailasi yo Timoti se uyoma kalinawai (Apostolo 18:5) na Timoti ye hekata meta Tesalonika unai ekalesiya wa hewaiunu se hekalo na iyamo se tolobayao (1 Tesalonika 3:6), na nuwanuwatu hekadiyo mo udiyedi nige se dudulai. Yodi laupwano lakilakidi ede, hekadiyo se paisowakaiyawasi matawuwuna se wane, Guiyau yona huya'uyoma mayadaina ye hanahanaumako (1 Tesalonika 4:11-12), na hekadiyo se matausi kehadiyao se boitako wa hesabadi, matawuwuna Keliso sola nige ye uyoma na se boitabaguna (1 Tesalonika 4:13-15). Unai Paulo maiyanao Sailasi yo Timoti yodi leta bagubagunana ta se kuli. Apostolo 17 unai ta hasili.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1:1-3*
- Tesalonika unai ekalesiya yodi sunuma *1:4—3:13*
- Ekalesiya miyamiyadi *4:1-12*
- Tauboiboita kabo se tolo'uyo *4:13—5:11*
- Hededehesibasiba hekadiyo yo lautoki *5:12-28*

Lautoki

1 Paulo, Siluwanusi** yo Timoti leta ta ka kuli ye lau
Tesalonika unai tausunuma bodana udiyedi, siya yoda
Yaubada Tamada yo Guiyau Yesu Keliso udiyedi taumiya.
Kabinamwa yo nuwadaumwali se laowa kalimiuwai.

Paulo ye lautoki ekalesiya wa yodi sunuma hesabana

2 Huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo na hesabamiu
Yaubada ka laulautokiyei.
3 Yaubada Tamada matanaena yomi sunuma unai paisowa
kwa ginaulidi ne ka nuwatuidi, yo kwa paisowabayao ma
nuwakohihaimiu yomi gadosisi debanaena, yo hinage yomi
tolokesegai ka nuwatui, tauhebayaona ede yomi midi yoda
Guiyau Yesu Keliso unai.
4 Kama kahao, komiu Yaubada yona gadosisi tamowaidi.
Kabina ka kata meta Yaubada ye kaisunuwaigomiu,
5 matawuwuna ede yoma wasa namwanamwana ye laowa
kalimiuwai wa meta nige hedehedede mo unai, na ye laowa
ma gigibwalina yo Yaluwa Tabuna yo nuwagwali hinage.
Yoma miyamiya luwamiu unai ne kabina kwa kata, ede
komiu hesabamiu.
6 Na kwa hemala tauhemuhemuliwatani ede kai yo Guiyau
kwa hemuliwatanigai. Hinage hekamkamna lakilakidi kwa
lobaidi, na iyamo wasa ta kwa hai ma gwauyalamiu, na yomi
gwauyala ne meta Yaluwa Tabuna unai ye laoma.
7 Yomi miyamiya namwanamwadi debadiyena ede teha
Masedoniya yo Akaiya udiyedi tausunuma maudoidi ne meta
komiu yodi kabakita.
8 Kaniyona ede Guiyau wasana meta komiu kalimiuwai
ye pesahai ye lau Masedoniya yo Akaiya yo teha maudoina
udiyedi, unai ede yomi sunuma Yaubada unai ne teha mau-
doina udiyedi meta kabina se kata. Tenem unai ede nige
gonowana wasamiu saha hesau ka hedede tamowai udiyedi,
9 matawuwuna ede idohagi yomi kabikabigai wa wasadi
meta siya se bom se hededehemasalahadi kalimaiyena, yo
idohagi na koitau taba'ohuina kwa hekaiyawasi na kwa pat-
ulau Yaubada unai na Yaubada maumaulina yo mamohoina
ne kwa taba'ohui
10 na Natuna kwa nayanayaei, iya kabo galewa ne unai
ye laoma. Yaubada iya boita unai ye hetolo'uyoiyako – iya
ede Yesu, kouyalayala lakilakina ye laolaoma ne unai iya
taugilihaida.

2

Paulo yona paisowa yo yona mauli Tesalonika unai

** **1:1:** *Siluwanusi* meta Sailasi hesana Loma kalinadi Latini unai.

1 Kama kahao, kabina kwa kata ede ka kaitaumanaigomiu
ne meta nige ka laowagaibu.
2 Kabina kwa kata ede huyana sola nige ka laowa na Pilipi
unai se hekamkamnagai yo se kabihenahenayaikaliliyeigai.
Bwagana tauhededeguduguduigai se bayao, iyamo Yaubada
yona sagu unai ede ka nuwabayao na wasa namwanamwana
yomiu ka hedehededе.
3 Matawuwuna ede yoma hedehededе kalimiuwai ne meta
nige laupwano hesau unai o nuwatu yababadi udiyedi ye
laoma, yo nige bena taba ka kaipate na ka lupohaigomiu.
4 Nige kalikalili! Na ka hedehededе doha tamowai siya
Yaubada ye hemamohoiyeidi na wasa namwanamwana
polohena ye tole kalidiyena. Kai nige bena tamowai nuwadi
ka henamwadi, na bena Yaubada nuwana ka henamwa, na
iya nuwamai ta kadi kao kabidi ye kata.
5 Kabina kwa kata meta kai nige hededehetausaeigomiu
ka hepaisowa na unai kabo ka lupohaigomiu, yo nige bena
mahimahihi kalimaiyena na kaolupolupo unai ka suma. Kai
yomai tautolo ede Yaubada.
6 Kai meta nige noko ka wasenei bena tamowai kalidiyena,
nige kalimiuyena yo nige tamowai hekadiyo kalidiyena.
7 Na kai meta Keliso yona apostolo, unai yoma gigibwali
gonowana kabo taba kami loina ka leyawa. Iyamo luwami-
uyena meta ka taubigakalili.** Yo kai meta doha sina natu-
nao gagilidiyao ye kitahetetenamwanamwaedi.
8 Ka gadosisikaliliyeigomiu, unai Yaubada wasana
namwanamwana ka hededehemasalaha kalimiuyena. Na
nige tenem ye bom mo na hinage yoma mauli ka talamyeidi
kalimiuwai.
9 Kama kahao, lahinaidi yoma paisowabayao wa taba kwa
nuwatuidi. Huyana Yaubada wasana namwanamwana ka
lauguguyaei kalimiuwai wa meta nige ka henuwagomiu taba
polohemai kwa bahei na unai ka hepolohegomiu.
10 Komiu yo hinage Yaubada meta yomai tautolo ede komiu
tausunuma luwamiuyena ka miya ne meta ka tabu yo yoma
miyamiya se dudulai yo nige kama gilu hesau.
11 Matawuwuna kabina kwa kata ede kesega kesega ka
kabigomiu wa meta doha tama iya natunao mamohoidi yona
kabikabidi ne.
12 Ka hededehebayaogomiu, nuwamiu ka hededehetaludi
yo ka hededekalili kalimiuwai taba miyamiya
namwanamwadi kwa miyaidi Yaubada matanaena. Iya

** **2:7:** *Ka taubigakalili:* Kulikuli pepwadi beyabeyadi hekadi se kuli ede *ka taubigakalili,* na hekadi se kuli, *kai doha wawayao gagilidi.*

ye yoganeigomiu kwa laoma yona basileiya yo yona didiga
ne unai.
13 Hinage huya maudoina Yaubada ka lautokiyei kaniyona
ede huyana iya wasana kalimaiyena kwa lapui na kwa hai
meta nige doha tamowaigaibu yodi hedehedede, na kwa hai
ede mamohoina iya Yaubada yona hedehedede, iya ede ye
paipaisowa komiu taukawamamohoi luwamiuyena.
14 Matawuwuna, kama kahao, hekamkamna kwa lobaidi
yomi magai tamowaidiyao udiyedi. Teina unai kwa hemala
Yaubada yona dubu Yudeya unai, siya Yesu Keliso unai
tausunuma, yodi miyamiya taumiyawatanidi. Kaniyona ede
siya hinage yodi hali Dius tamowaidi udiyedi hekamkamna
se hekalodi doha komiu ne.
15 Dius tamowaidi hekadi yoda Guiyau Yesu se
koihemwaloi, yo hekadi hinage peloweta se koihemwaloidi.
Na yomi magai unai Dius hekadi se henakuhepesagai.** Siya
Yaubada nige nuwana se henamwa na se hemala tamowai
maudoidi kadi waiunu,
16 matawuwuna se kaipate bena se hekaiyawasigai kabo
taba nige ka hededelau dagela tamowaidiyao udiyedi na
mauli se lobai. Teina yodi laulau ta unai ede yodi ba'aya meta
se koihepwata'uyoidi. Na Yaubada yona kouyalayala ede ye
laomako kewadiyena.

Paulo ye henuwakalili bena Tesalonika ye kitadi

17 Na kama kahao, huyana kalimiuwai se tolehesuwalagai
mahana kubwakubwa na ka bom mo ka miya meta tau-
mai mo ta udiyedi, iyamo komiu ka nuwanuwatuigomiu yo
nuwamai ta se gigibwalikalili na ka kaipatebayao taba ka
laowa ka kitagomiu.
18 Ka henuwakalili bena ka laowa, na yau Paulo huya
maudoina ya kaikaipate taba ya laowa, iyamo Satani ye
hekaiyawasigai.
19 Kaniyona ede komiu meta yoma kabamidi yo yoma
kabagwauyala yo yoma kolona,** na debamiuyena kabo
ka gwauyala Guiyau Yesu matanaena yona huya'uyoma ne
unai.
20 Mamohoikalili, komiu meta yoma didiga yo yoma
gwauyala.

3

1 Na huyana ka nuwatukasaya ede ka nuwatui meta ye
namwakalili taba Ateni magaina unai ka bom ka miyamiya

** **2:15:** *Se henakuhepesagai:* Wasana ku hasili Apostolo 16:5-9unai. ** **2:19:** *Kolona* ne meta heloikailakwa unai taulagebaguna, iya yona kainauya.

2 na Timoti ka hetamali ye laowa. Iya meta kama
kaha yo Yaubada yona taupaisowa hesau Keliso wasana
namwanamwana lauguguyaeina ta unai. Ka hetamali ye
laowa bena ye hebayaogomiu yo yomi sunuma ne udiyedi ye
saguigomiu
3 na tabu tamowai hesau laukita ta udiyedi ye
nuwabasabasa. Kabina kwa katakalili meta kita tausunuma
maudoida kabo pilipili doha teina nige gonowana ta
kaihaleidi.
4 Doha huyana kai maidamiu na ka hedehededelaowako
meta kita kabo tamowai se hekamkamnada. Na saha ka
hedede wa meta ye laoma ye mamohoi, iya ede komiu kabina
kwa katakalili.
5 Teina nuwatu ta debanaena na nige gonowana ya naya
huyana ye loha ede kagu kaha** ya hetamaliyawa kabo yomi
sunuma ne ye kitasipwai. Yogu matausi ede taba kamwasa
hesau unai na taunohonoho ne ye nohoigomiu, kabo yoma
paisowa wa kana kao doha ka gabagaibui.

*Tesalonika wasadi namwanamwadi Timoti ye hededehe-
masalaha Paulo unai*

6 Na Timoti meta kaboina ta kalimiuyena ye uyomako na
yomi sunuma yo yomi gadosisi wasadi namwanamwadi ye
baheidima kalimaiwai. Yomai ye hedehedede meta huya
maudoina kwa nuwanuwatuigai yo yomi nuwanuwatulak-
ilaki ede taba kwa kitagai, gonogonowana doha kai, ka
henuwakalili bena ka kitagomiu.
7 Tenem debanaena, kama kahao, yoma nuwayababa
yo hekamkamna maudoidi udiyedi meta kai nuwamai se
bayao komiu debamiuyena, kaniyona ede yomi sunuma de-
banaena.
8 Na teina ta unai kabo yawasimai, kabina ka kata ede
komiu kwa tolobayaoko Guiyau unai.
9 Komiu debamiuyena meta ka gwauyalakalili Yaubada
matanaena na yoma lautoki ye seuyo Yaubada unai ne nige
gonogonowana.
10 Boniyai yo mayadai ka tapwalolo ma nuwagehemai bena
taba ka kita'uyoigomiu na ena teha hesau unai yomi sunuma
ne se basabasa, meta unai kabo ka saguigomiu.
11 Unai Yaubada Tamada yo yoda Guiyau Yesu siya taba
yoma kamwasa se hemasalaha na ka laowa kalimiuwai.
12 Taba Guiyau yomi gadosisi ne ye helaki'uyoidi yo se
laki se lau nige kadi siga, na udiyedi kwa haigadogado-
sisiyeigomiu yo tamowai maudoidi kwa gadosisiyeidi, doha
kai yoma gadosisi ka ginauli kalimiuyena ne.

** **3:5:** *Kagu kaha:* Teina tamowai ta meta Timoti (1 Tesalonika 3:6).

13 Taba iya nuwamiyao ye hebayaodi na udiyedi kabo nige
kabahegilugomiu yo kwa a'a** Yaubada Tamada matanaena,
huyana yoda Guiyau Yesu ye uyoma yo yona tamowai mau-
doidi maidanao.

4

Bena Yaubada nuwana ta henamwa

1 Unai, kama kahao, nuwanuwatu hekadiyo udiyedi
meta ka hededehesibasibagomiuko idohagi bena kwa miya
na unai Yaubada nuwana kwa henamwa. Na mamohoi
miyamiyadi ede teina udiyedi kwa miyamiya ta. Na Guiyau
Yesu hesanaena yoma kaibwada yo yoma henuwalakilaki
kalimiuyena ede taba teina miyamiya ta kwa miyahelakidi
se lau.
2 Matawuwuna ede hedehedede saha bayabayaodi Guiyau
Yesu yona gigibwaliyena ka haidiwa wa meta kabidi kwa
katako.
3 Na Yaubada yona nuwatulakilaki ede bena taba kwa
a'a,** kaniyona ede, laulau bikibikidiyao bena kwa kai-
haleidi,
4 yo komiu kesegakesega taba kwa kaipate na kwa bom
taumiu kwa kitahetete'uyoidi na miyamiya a'adi yo heka-
hekasisina udiyedi kwa miya.
5 Tabu kwa lelelelehigaibu laulau bikibikidiyao udiyedi
doha siya dagela tamowaidiyao ne, siya meta nige Yaubada
kabina se kata.
6 Na teina nuwanuwatu ta unai meta tabu ekalesiya hesau
kana kaha hesau ye lupohai na mwanena ye gilihai. Teina
yababa ta debadiyena Guiyau kabo tamowai ye hekilain-
odi, doha lahinaidi ka hededelaowako yo ka hededehesiba-
sibagomiuko.
7 Matawuwuna Yaubada ye yoganeida nige bena miyamiya
bikibikidi hesabadi na bena miyamiya a'adi ta miyamiyaeidi.
8 Unai, ena tamowai hesau teina hedehedede
bayabayaona ta ye laukwatakwataei meta nige tamowai
ye laukwatakwataei na Yaubada, iya meta Yaluwana Tabuna
tauhaiyawana ede.
9 Na yomi hali ekalesiya gadosisiyeidi hesabana meta
nige gonowana yomiu ka kulikuli, matawuwuna ede komiu
meta Yaubada ye hekatagomiuko bena kwa haigadogado-
sisiyeigomiu.
10 Na mamohoikalili, ekalesiya bodana Masedoniya
luwanaena meta kwa gadosisiyeidi. Iyamo ka hededelaowa

** **3:13:** *Kwa a'a:* Tabu hededehemasalahana ku hasili. ** **4:3:** *Kwa a'a:* Tabu hededehemasalahana ku hasili.

kalimiuwai, kama kahao, teina miyamiya ta bena kwa
miyamiyaei ye laki ye lau.
11 Taba yomi henuwalakilaki ede bena miya daudaumwali-
naena kwa miya na kwa bom yomi mode udiyedi kwa kitalau
yo nimamiu udiyedi kwa paisowa doha saha ka hededediko
kalimiuyena wa.
12 Kaniyona ede bena mayadai maudoina yomi miyamiya
ta udiyedi kabo dagela tamowaidiyao nuwadiyao kwa haidi
na se hekasisiyeigomiu, yo hinage taba nige kwa duihasalilau
tamowai hesau unai.

Tausunuma se boitako wa kabo se tolo'uyo

13 Kama kahao, nige ka henuwa bena taba yomi nuwat-
ulobai ne ye gagili siya tauboitako ne hesabadi na kwa
siyayaukalili doha tamowai maudoidiyao ne, siya meta
tolo'uyo nuwanuwatuna nige kalidiyena.
14 Ta kawamamohoi meta Yesu ye boita na ye tolo'uyo, unai
ta kawamamohoi meta siya Yesu tausunumaena na se boita
wa, yona huya'uyoma mayadaina unai Yaubada kabo hinage
ye hetolo'uyoidi.
15 Na Guiyau ye bom kalinana unai ka hededelaowa meta
kita kaiteyadi sola ma yawayawasida na sola ta miyamiya
ye lau ee Guiyau yona huya'uyoma, meta nige gonowana
tauboitako ne ta bagunagabaeidi.
16 Matawuwuna Guiyau, iya kabo galewa ne unai ye do-
bima maiyana lauhelili daguguna lakilakina yo anelu sae-
saena kalinana daguguna yo Yaubada yona yoga bwagigina
maiyanao, na kabo Keliso unai tausunuma se boitako wa
kabo se tolo'uyobaguna.
17 Mulina ne unai kabo kita sola ta maumauli na kaiyaulina
ta unai ta miyamiya meta kabo maiyada tautolo'uyo ne ye
kabisinida yada ne unai, kabo menai Guiyau ta hailobai na
unai kabo Guiyau maiyada nige kana siga.
18 Tenem debanaena teina hedehededе ta udiyedi kwa
hededehebahebayao'uyoigomiu.

5

1 Na kama kahao, mahana yo mayadai hedehedededi
udiyedi meta nige gonowana saha hesau ka kuliyawa kalim-
iuwai,
2 matawuwuna ede kabina kwa katakalili meta
Guiyau yona mayadai kabo ye laoma doha taukaiwahali
boniyaiyena.
3 Tamowai kabo se wane, “Ye daumwali yo ka
namwanamwa, nige saha hesau!” Na makesega kabo
heyababa ye taludobi kewadi ne unai doha labalaba

kamkamnana waihiu diyadiyakana ye hesiliyata, na nige
gonowana se wasabu.
4 Na kama kahao, komiu meta nige masigili unai, na unai
tenem mayadaina ne nige gonowana ye hesiliyatagomiu
doha taukaiwahali.
5 Komiu maudoimiu meta dawaya yo mayadai natunao.
Kita meta nige boniyai o masigili tamowaidiyao.
6 Tenem unai kita tabu doha tamowai hekadiyo, siya
kaiteyadi se kenoko ne. Na kita bena ta silisiliyata yo matada
se nega.
7 Matawuwuna ede siya kaiteyadi taukeno meta
boniyaiyena se keno, yo kaiteyadi taunumayauyaule meta
boniyaiyena se numayauyaule.
8 Na kita meta mayadai yona, unai yoda nuwanuwatu bena
se dudulai na sunuma yo gadosisi ta likwadi nuwapouda
kana laugudugudu, na yababa unai gilihai ta lobai wa
nuwabayaona ta hai ye hemala kuluda kana laugudugudu.
9 Matawuwuna ede Yaubada ye kaisunuwaeida nige bena
yona hekamkamna unai ta kamkamna, na bena taba kabihe-
mauli ta hai yoda Guiyau Yesu Keliso debanaena.
10 Ye boita hesabada, unai gonowana kita ma maumaulida
o ta boitako ne taba maiyada ta miyakesega.
11 Tenem unai kwa haihebahebayao'uyoigomiu yo kwa
haihaisagusagu'uyoigomiu doha ede miyamiya saha udiyedi
kwa miyamiya ne.

Hededehesibasiba gehegehediyao

12 Na kama kahao, ka kaibwadaigomiu bena taba
luwamiuyena siya kaiteyadi taupaisowabayao yo
taubagunaeigomiu yo tauhededehesibasibagomiu, taba
kwa hekasisiyeidi.
13 Yodi paisowa ta debadiyena ede bena kwa kitah-
esaekaliliyeidi ma gadosisimiu. Bena ma kami kahao
nuwadaumwaliyena kwa miya.
14 Na kama kahao, yoma kaibwada lakilakina kalimiuwai
ede bena kaiteyadi taumiyamiyagaibu taba kwa hededе-
bayao udiyedi. Taunuwabasabasa kwa hededehebayaodi,
taubasabasa bena kwa saguidi, yo yomi kabikabi tamowai
maudoidi udiyedi bena ma nuwatalumiu.
15 Kwa kitasipwanamwanamwa, ena tamowai hesau
yababa ye ginauli kalimiuyena, tabu yababa hinage kwa
ginauli kalinawai, na bena yomi kabi se namwa kami kahao
udiyedi yo hinage tamowai maudoidi kalidiyena.
16 Huya maudoina bena kwa gwaugwauyala,
17 huya maudoina bena kwa tapwatapwalolo,

18 yo miya kana kao doha saha na huya maudoina bena
lautoki kwa mosei Yaubada unai, matawuwuna ede teina
ta Yaubada yona nuwatu komiu Keliso Yesu tausunumaena
hesabamiu.
19 Yaluwa Tabuna tabu kwa hekahekaiyawasi.**
20 Peloweta yodi hedehedede tabu kwa kitakitadobido-
biyeidi,
21 na hedehedede maudoidi bena kwa lautonogidi na
namwanamwadi bena kwa kabihekahinidi.
22 Yababa maudoidi kwa kaihaleidi.
23 Yaubada iya nuwadaumwali Yaubadana, na taba ye
saguigomiu na yomi laulau maudoidi se namwakalili.** Taba
yaluwamiu yo nuwamiu yo taumiu maudoina ne ye kita-
hetetedi na nige kabahegiludi hesau yoda Guiyau Yesu Keliso
yona huya'uyoma mayadaina ne unai.
24 Tauyoganeigomiu ne yona hedehedede meta udiyedi ye
tolokesegai na saha ye hedededi ne kabo ye ginaulidi.
25 Kama kahao, yomai kwa tapwalolo.
26 Yaubada yona tamowai maudoidi kwa hailobaidi gado-
sisi mamohoina unai.**
27 Guiyau matanaena ya hedededebayaolaowa kalimiuwai
ede bena pepwa kulikulina ta kwa hasiligabaei kada kahao
maudoidi udiyedi.
28 Yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa taba komiu
maudoimiu kalimiuyena.

** **5:19:** *Yaluwa Tabuna tabu kwa hekahekaiyawasi:* Paulo ye kuli meta, *Yaluwa tabuna tabu kwa heboso.* Kaniyona ede Yaluwa Tabuna ye heyaheyasoniyei kaiwa kalakalasina unai. ** **5:23:** *Ye saguigomiu na yomi laulau maudoidi se namwakalili* kalina Giliki unai hedehedede kubwakubwana, nuwana gonowana ta bui ede *taba ye hetabuyeigomiu.* Hetabu hededehemasalahana ku hasili. ** **5:26:** *Kwa hailobaidi gadosisi mamohoina unai:* Paulo ye kuli, *kwa hailobaidi sumta tabuna unai,* na sumta meta ekalesiya yodi gadosisi hekihekinoina.

2 Tesalonika
Paulo yona leta helabuina ye lau ekalesiya Tesalonika unai taumiya udiyedi
Buka ta hededehemasalahana

Apostolo Paulo maiyana Sailasi yo Timoti yodi leta bagubagunana se kuli ekalesiya magai Tesalonika unai taumiya kalidiyena (1 Tesalonika). Na huyana nige ye loha kabo Tesalonika wasadi se lapui meta pilipili yo nuwatupwano hesau ye tubu kalidiyena. Unai teina leta helabuina ta (2 Tesalonika) hinage se kulilaei udiyedi. Yodi huyakulina bolimaina wa meta 51 o 52 AD. Huyana ne unai taudi haiyona wa se miyamiya magai lakilakina Kolinito unai.

Teina leta ta nuwanuwatuna meta siya Tesalonika unai ekalesiya wa yodi nuwapwanopwano, kaniyona ede tamowai hekadiyo se hededepeloweta bena Guiyau yona huya'uyoma mayadaina ye laomako (2 Tesalonika 2:2), yo hinage taulaulaugaibu tamowaidiyao wa sola luwadiyena se miyamiya (1 Tesalonika 5:14 yo 2 Tesalonika 3:6-15). Unai teina leta ta Paulo ye kuli na ye hededebayaolau kalidiyena. Yona kabahedehedede haiyona:

(1) Guiyau yona hekasa mayadaina meta sola matadiyena, na mayadaina ne unai yona hekasa ne kabo se dudulai (2 Tesalonika 1:5-10).
(2) Kawayagala lakilakina kabo ye tububaguna, na mulina ne unai kabo Guiyau yona huya'uyoma mayadaina ye laoma (2 Tesalonika 2:1-12).
(3) Taba tabu se miyamiyagaibu, na bena se bom yodi se paisowa (2 Tesalonika 3:6-15).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1:1-2*
- Guiyau yona huya'uyoma ne unai kabo tamowai ye hekasadi *1:3-12*
- Guiyau sola nige ye uyoma *2:1-12*
- Taba se tolobayao *2:13-17*
- Taba se tapwalolo yo se paisowa *3:1-15*
- Kabagehe tapwalolona *3:16-18*

Lautoki

1 Teina kulikuli ta meta Paulo, Siluwanusi,** yo Timoti,
kai ka kuli ye laowa Tesalonika yona dubu tamowaidiyao,

** **1:1:** *Siluwanusi* meta Sailasi hesana Loma kalinadi Latini unai.

komiu kaiteyadi Yaubada Tamada yo Guiyau Yesu Keliso
udiyedi taumiya wa kalimiuwai.
2 Taba Yaubada Tamada yo Guiyau Yesu Keliso yodi kabi-
namwa yo nuwadaumwali se lediwa kalimiuwai.

Paulo yodi ye lautoki yodi sunuma hesabana

3 Kama kahao, hesabamiu na huya maudoina taba
Yaubada ka laulautokiyei. Teina ta ye namwakalili
matawuwuna ede yomi sunuma meta ye kini ye laki ye
laulau na yomi haigadogadosisi'uyoigomiu ne meta huya
maudoina ye laki ye lau.
4 Unai ma nuwanamwamai na wasamiu ka hedehededehe-
masalaha Yaubada yona tamowai bodadi maudoidi udiyedi,
kaniyona ede hewaiunu yo pilipili udoi'udoi kwa hekalodi ne
udiyedi kwa tolotahitahi yo kwa sunumabayao.

Paulo ye hededehebayaodi hewahewaiunu luwanaena ye wane, Yaubada yona hekasa kabo se dudulai

5 Ginauli maudoidi ta meta se hemamohoi ede Yaubada
yona kitahekasa ne se dudulai, na teina unai ede Yaubada ye
kitahenamwagomiu yona basileiya hesabana. Basileiya ne
debanaena ede teina kamkamna ta udiyedi kwa kamkamna.
6 Yaubada yona hekasa ne se dudulai, na kaiteyadi se
hemiyapilipiligomiu, iya kabo ye hemiyapilipilidi,
7 na komiu taupilipili kabo ye hesaguhaigomiu yo kai kabo
hinage. Teina ta kabo ye masalaha huyana yoda Guiyau Yesu
galewa ne unai ye masalahama kaiwa kalapulupululuna**
luwanaena, yo yona anelu gigigigibwalidi maidanao.
8 Na kaiteyadi siya Yaubada nige kabina se kata yo yoda
Guiyau Yesu Keliso wasana namwanamwana nige se kawak-
abiyei meta iya kabo ye hekamkamnadi.
9-10 Guiyau yona huya'uyoma mayadaina ne unai kabo
heyababa nige kana siga unai ye hekamkamnadi yo Guiyau
matanaena yo yona gigibwali didigana unai ye tolehesuwal-
adi. Mayadaina ne unai kabo yona tamowai se hededede-
tausaei yo se nokoei, siya kaiteyadi taukawamamohoiyeina
maudoidi. Yo teina ta meta komiu kabo maidamiyao,
matawuwuna ede yoma hededehemasalaha kalimiuyena wa
kwa kawamamohoiyei.
11 Unai huya maudoina yomiu ka tapwatapwalolo
taba yoda Yaubada ye henonohaigomiu na yona
yoganeigomiu ne kwa miyahedudulai, yo taba yona
gigibwaliyena ye saguigomiu na laulau namwanamwadi
kwa gadosisikaliliyeidi ne se masalaha kalimiuwai na yomi
sunuma paisowana kwa ginaulinamwanamwaeidi.

** **1:7:** *Kaiwa kalapulupululuna* ta meta nige hekilaino kaiwana kalakalasina, na Yesu yona didiga yo gigibwali hekihekinoidi.

12 Unai kabo tamowai maudoidi yoda Guiyau Yesu hesana
se hekasisiyei komiu debamiuyena, na komiu hinage se hed-
edetausaeigomiu iya debanaena. Teina ta yona kabalaoma
ede yoda Yaubada yo Guiyau Yesu Keliso yodi kabinamwa.

2

Ginauli sahasahadi bena kabo se tububaguna na kabo Guiyau Yesu yona huya'uyoma mayadaina ye lage

1 Teinai kabo yoda Guiyau Yesu Keliso yona uyoma
nuwanuwatuna unai ka hedehedede yo idohagi kabo ye
haida kalinawai. Nuwanuwatu ta debadiyena ka kaib-
wadaigomiu, kama kahao,
2 tabu kwa nuwapilipili yo tabu kwa silisiliyata ena se hed-
ede bena Guiyau yona mayadai ye laomako. Se hedede bena
yaluwa hesau *[hededepeloweta]* ye moseidi o kalimaiyena
wasa o leta hesau se hai, iyamo tabu kwa kawakawamamo-
hoiyeidi.
3 Tabu tamowai hesau ye lupohaigomiu hedehedede
udoi'udoi udiyedi, kaniyona ede tenem mayadaina ne taba
nige ye laoma kana siga ee kawayagala lakilakina ye tubu na
laugagayo tau'utu'utusina ye masalaha, iya ye laulau kana
heyababa hesabana.
4 Ginauli maudoidi se kawayaubadayeidi yo se taba'ohuidi
kabo ye hewaiunudi yo ye bom ye toleisini'uyoi kewadiyena,
na kabo yona kabatuli ye hai Yaubada yona Numa Tabuna
unai na ye hededehemasalaha'uyoi meta iya Yaubada.
5 Taba kwa nuwatui, huyana yau maidamiu meta teina
ginauli ta ya hedededikо kalimiuwai.
6 Unai kabina kwa katako saha laugagayo tau'utu'utusina
ne ye kabihekahini ye lau ee yona mahana dudulaina unai
kabo ye masalahama.
7 Kaniyona ede laugagayo utu'utusina yona gigibwali
wadawadamna ede ye paipaisowa, iyamo taukabihekahin-
ina Yaubada ye tole. Na ye kabihekahinikesegai kana siga ee
Yaubada iya ye haigabaei.
8 Na kabo laugagayo tau'utu'utusina ye taumasalaha,
iyamo Guiyau Yesu kawana yahuwana yo yona laoma didi-
gana unai kabo tamowaina ne ye heyababa.
9 Na huyana laugagayo tau'utu'utusina ye laoma meta yona
paisowa kabo gonogonowana doha Satani. Kabo laulau
gigigigibwalidi lupolupodiyao, hekihekinoi yo kabanoko ye
hemasalahadi,
10 yo ginauli yabayababadiyao udoi'udoi udiyedi meta ta-
mowai se laulau boita hesabana ne ye lupohaidi. Se boita

matawuwuna ede nige se henuwa bena wasa mamohoina se
gadosisiyei na unai kabo gilihai se lobai.
11 Teina debanaena ede Yaubada ye kitagabaedi na hed-
edelupolupo se kawamamohoiyei,
12 na unai maudoidi kabo hekamkamna se lobai, siya ede
kaiteyadi nige wasa mamohoina ne se kawamamohoiyei na
miyamiya yabayababadi udiyedi se gwaugwauyala.

Taba kwa tolobayao

13 Na kai taba huya maudoina hesabamiu Yaubada ka
laulautokiyei, kama kahao, komiu Guiyau yona gadosisi ta-
mowaidiyao. Yoma lautoki ne matawuwuna ede Yaubada
ye kaisunuwaigomiu bena komiu tamowai bagubagunadi ye
hemauligomiu.** Yona nuwatu bena Yaluwa Tabuna yona
paisowa yo wasa mamohoina yomi kawamamohoiyeina ne
udiyedi ye kabinonohaigomiu yona tamowai.
14 Kai yoma wasa namwanamwana wa unai ye
yoganeigomiu kwa laoma yona kabihemauli ne unai, bena
kabo Guiyau Yesu Keliso yona didiga saesaena ne komiu
hinage yomiu.
15 Unai, kama kahao, kwa tolobayao na kwa kabibayao
lauhekata maudoidi ka hekawalaediwa wa udiyedi.
Lauhekatadi ne meta kawamaiyedi ka hedededi yo leta
udiyedi ka kulidi.
16-17 Yaubada Tamada, iya ye gadosisiyeida, yo yona kabi-
namwa unai nuwahebayao miyamiyahaina yo kabamidilau
namwanamwana ye haidiwa. Iya yo yoda Guiyau Yesu Ke-
liso, siya taba nuwamiu se hededehebayaodi na se hebayao-
gomiu ginauli namwanamwadi maudoidi kwa ginaulidi yo
kwa hedededi ne udiyedi.

3

Yomai kwa tapwalolo

1 Gehena ta unai, kama kahao, yomai kwa tapwalolo kabo
Guiyau wasana ta wasaduwaiyeina gonowana ye sagena yo
se hekasisiyei, gonogonowana doha huyana ye laowa kalim-
iuyena wa.
2 Yo yomai kwa tapwalolo bena kabo tamowai
yodi miyamiya yabayababadi yo yodi nuwanuwatu
yababakalilidi luwadiyena gonowana gilihai ka lobai,
matawuwuna ede nige tamowai maudoina ne se
sunumagehe.

** **2:13:** *Ye kaisunuwaigomiu bena komiu tamowai bagubagunadi ye hemauligomiu:* Buka beyabeyadiyao hekadi udiyedi se kuli, *Huyabagubaguna unai Yaubada ye kaisunuwaigomiu bena ye hemauligomiu.*

3 Na Guiyau yona nuwatu meta nige ye buibuidi yo iya
kabo ye hebayaogomiu na tauyababa unai kabo ye lau-
guduguduigomiu.
4 Guiyau unai nuwamai se bayao meta ginauli saha ka
hedededi wa kwa ginaginaulidi yo kabo kwa ginaulidi kwa
laeidi.
5 Taba yoda Guiyau Yaubada yona gadosisi nuwamasala-
hana ye leyawa yo taba ye saguigomiu na kwa nayatau-
taubiga yo kwa tolobayao gonogonowana doha Keliso.

Tabu kwa laulaugaibu

6 Guiyau Yesu Keliso hesanaena, kama kahao, ka hed-
edebayaolaowa kalimiuyena bena taba kami kahao, siya
kaiteyadi taumiyamiyagaibu yo lauhekata kalimaiyena kwa
hai wa nige se miyawatani, meta tabu kwa patulau udiyedi.
7 Matawuwuna ede komiu kabina kwa kata taba yoma
miyamiya wa kwa miyawatanidi. Huyana kai maidamiu
meta nige ka miyamiyagaibu.
8 Hinage sola nige tamowai hesau kana kai ka kaigaibui na
bena nige maisana. Iyamo kai meta ka paisowabayaokalili
boniyai yo mayadai, kaniyona ede nige ka henuwa bena ka
hepolohegomiu.
9 Saha ka ginaulidi ta, nige bena kaniyona ede kai nige
yoma dudulai hesau yomi haisagusagu kaidi yo gogodi ne
udiyedi, na saha ka ginaulidi ne meta bena se hemala kabak-
italau na kabo kwa hemuliwatanidi.
10 Matawuwuna ede huyana kai maidamiu meta teina
laugagayo ta ka haiyawa, “Ena taba tamowai hesau nige ye
paisowa meta tabu kai ye kaikai.”
11 Ka lapui meta tamowai hekadi luwamiuyena ne se
miyamiyagaibu, nige se paipaisowa, na siya meta taumode-
modegaibu.
12 Tamowai doha teina meta ka hededebayao yo ka hed-
edekalili Guiyau Yesu Keliso hesanaena, taba se tulinogowai
na kadi kai paisowana se paisowa.
13 Na komiu, kama kahao, ginauli namwanamwadi gin-
aulidi unai tabu kamnamiyao se yabayababa.
14 Ena taba tamowai hesau yoma hedehededе teina leta
ta unai nige ye kawakabiyeidi meta bena taba kwa kitaki-
tanamwanamwa, na tabu maidamiu kwa labilabini. Teina
unai kabo kwa hemwadine.
15 Nige bena yomi kitana ede iya kami waiunu, na bena kwa
guguyanamwanamwaei doha kami kahao yomi kabikabidi
ne.

Lautoki

16 Na daumwali Guiyauna iya ye bom bena daumwali ye
haiyawa huya maudoina yo yomi mauli maudoina udiyedi,
na Guiyau bena maudoimiu ne maidamiu.
17 *Yau, Paulo, teina hededelautoki ta ya bom nimaguyena*
*ya kulidi.** Teina ta yogu kulikuli maudoidi kabakitalobaidi,*
teina doha meta yau yogu kulikuli.
18 *Yoda Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa taba ye laowa*
maudoimiu kalimiuyena.

** **3:17:** Paulo yona laulau unai leta maudoina ta ye hededegabaei taukulikuli hesau ye kulidobiyei, iya nuwana Sailasi, na gehegehena unai hededelautoki mo ye bom nimanaena ye kulidi.

1 Timoti
Paulo yona leta bagubagunana ye lau Timoti unai
Buka ta hededehemasalahana

Paulo leta ta ye kuli ye lau Timoti, iya natuna sunuma unai (1 Timoti 1:2) yo Paulo maiyana taupaisowa (Loma 16:21, 1 Kolinito 16:10, Pilipi 2:19). Leta ta yona huyakulina bolimaina wa nuwana 63 AD.**

Magai lakilakina Loma unai Paulo se kau bolimai labui (Apostolo 28:16,30-31) na kabo se helauhetala na se kabigabaei. Teina ta bolomaina meta 62 AD unai. Kabo ye lau Kiliti bwanabwanaluwana unai ye paisowa, na kabo ye lau Epeso. Temenai nige ye miya ye loha na kabo Timoti ye laugabaei na ye lau Masedoniya (1 Timoti 1:3) bena ekalesiya Pilipi udiyedi ye kitadi (Pilipi 2:24). Kabotaki kehiwe huyana bolimai 63 ye lau 64 AD unai meta iya Nikopolisi unai (Taitasi 3:12).

Epeso unai, Timoti yona paisowa meta bena tausunuma ye saguidi na lauhekatalupolupo tamowai hekadiyo se hemwalaeidi ekalesiya bodana udiyedi wa ye hekaiyawasidi (1 Timoti 1:3-7). Paulo yona nuwatu bena iya hinage ye lau Epeso, na nige kabina ye kata kabo gonowana ye lau o nige (1 Timoti 3:14-15), unai leta ta ye kuli.

Paulo yona leta ta unai Timoti ye hededehebayao yo ye hededehesibasiba yona paisowa saha. Hinage dubu kabikabidi kadi kao doha saha ye hededehemasalahadi. Yona kabahedehedede lakilakidiyao ede teina:

(1) Lauhekata dudulaina (1 Timoti 1:15, 3:16—4:5, 4:10,16)
(2) Ekalesiya yodi miyamiya dudulaidi (1 Timoti 2:1-15, 6:17-19)
(3) Yesu wasana wasaduwaiyeina (1 Timoti 4:13, 6:2)
(4) Dubu taukitahetedi yodi miyamiya bena se namwakalili (1 Timoti 3:1-13)

Nuwanuwatu ne, buka ta maudoina unai lausoisoi se bado na udiyedi Paulo ye hedehededeidi.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1:1-2*
- Ekalesiya bodadi yodi miyamiya *1:3—3:13*
- Sunuma nuwanuwatuna lakilakina *3:14—4:5*

** :: 63 AD: Loma unai Paulo numatutugudu unai se kabigabaei bolimaina 62 AD, na kabo ye lau Kiliti bwanabwanaluwana unai ye paisowa, Taitasi maiyana, ye lau ee bolimai 63 AD duwaduwalina ne unai, na kabo ye bom ye lau Epeso bena Timoti ye kita. Tausonoga hekadiyo se hedede Paulo Loma unai se kabigabaei 62 AD unai na kabo ye bagunalau Sipaniya. Mulina ne unai kabo ye lau Kiliti bwanabwanaluwana. Yodi nuwatuyena kabo leta ta ye kuli bolimai 65 o 66 unai.

• Paulo yona hededehesibasiba Timoti unai *4:6—6:21*

Lautoki

1 Yau Paulo. Yaubada taugilihaida yo Yesu Keliso, iya
yoda midi tamowaina, siya yodi hedehedede bayabayaona
debanaena ya hemala Yesu Keliso yona apostolo.
2 Leta ta ya kuliyawa Timoti kalimwai. Sunuma ta de-
banaena kowa meta natugu mamohoina.
Taba Yaubada Tamada yo Yesu Keliso yoda Guiyau yodi
kabinamwa, yodi katekamkamna yo yodi nuwadaumwali se
lediwa kalimwai.

Taulauhekata lupolupodiyao hedehededi

3 Yogu huyalau Masedoniya wa meta ya hededelaowako,
na teina ya hedede'uyo kalimwai bena taba Epeso unai ku
miya na metai tamowai hekadi ku hededehekaiyawasidi
tabu lauhekatalupolupo se laulauhekataedi
4 yo tabu huya maudoina se modemode pilipilidai
beyabeyadi yo kadi kulutubu dedediyao udiyedi. Ginauli
doha teina meta haikawayagala yodi kabatubu, na nige
gonowana tamowai se saguidi bena kabo Yaubada yona
kabihemauli se hai sunuma debanaena.
5 Na yoda lauhekata ta kaniyona lakilakina ede gadosisi, na
gadosisi yona kabalaoma ede nuwa a'ana yo nuwasibasiba
dudulaina** yo sunuma mamohoina.
6 Tamowai hekadi meta teina miyamiya ta se laugabaediko
na se modesuwalalau hedehedede nige kaniyodi udiyedi.
7 Se henuwa bena se hemala Mose yona laugagayo
taulauhekataena, iyamo nige kabina se kata saha unai se
tolobayao na se hedehedede ne.
8 Kabina ta kata Mose yona laugagayo ne meta ye namwa,
taba ena ta hepaisowanamwanamwaei
9 na ta nuwatulobai meta laugagayo ne nige
laulaududulai tamowaidiyao kabatoleheduduldaidi,
na yababa tamowaidiyao kabatoleheduduldaidi. Siya
ede laugagayo tau'utu'utusidi yo taukawakawayagala
tamowaidiyao, tamowai Yaubada nige se nuwatui yo yababa
tauginaginaulidi, tamowai yodi laulau nige se namwa yo
Yaubada nige se hekasisiyei, tama yo sina taukoihemwaloidi,
taukaikaiunu,
10 tauganaganawali yo laulau bikibikidiyao udoi'udoi
tauginaginaulidi,** tamowai taulokulokunegabaedi,**

** **1:5:** *Nuwasibasiba* kaniyona ede namwa yo yababa nuwatulobaidi.
** **1:10:** *Laulau bikibikidiyao udoi'udoi tauginaginaulidi* ne, tamowaidi ede tau yona hali tau yo sine yona hali sine maidadiyao se kenokesega. ** **1:10:** *Tamowai taulokulokunegabaedi* meta kabalokulokune udiyedi heyayai tauhaidi taulokulokunegabaedi.

taulaulaulupolupo, tau'uha'uhalalupolupo, yo kaiteyadi
lauhekata dudulaina nige se miyamiyawatanidi.
11 Lauhekata dudulaina ne, iya ede Yaubada saesaekalilina
wasana namwanamwana, ye haiyama kaliguwai na ya
laulauhekataei ta.

Lautoki Yaubada yona katekamkamna debanaena

12 Yoda Guiyau Yesu Keliso ya lautokiyei matawuwuna
yona sunuma ye tole kaliguyena na ye hetologau yona tau-
paisowa na ye hebayaogau.
13 Beyabeyana yau meta Keliso hesana tauhededeheyaba-
bana yo yona tamowai ya hewaiunudi, hinage yau meta
tamowai sinasinakalana. Iyamo Yaubada ye katekamkam-
naeigau matawuwuna ede saha ya ginaulidi ne udiyedi meta
nige yogu nuwatulobai yo nige yogu kawamamohoi hesau.
14 Na yoda Guiyau yona kabinamwa ye inigabaeiyama
kewaguyena meta ye lakikalili, yo hinage sunuma yo gadosisi
Keliso Yesu kalinawai ne udiyedi ye hemwayaugau.

15 Teina ta meta hedehededede mamohoina, na ye namwa
mo taba tamowai maudoidi bena se kawamamohoiyei:
Yesu Keliso ye dobima tanoubu ta unai kaniyona ede bena
yababa tamowaidi ye gilihaidi. Na luwadiyena yau meta ya
yababakalili.
16 Iyamo Yaubada ye katekamkamnaeigau. Yau ya
yababakalili, na yona nuwatu ede bena kabo kaliguyena
Yesu Keliso yona nayatautaubiga nige yona kabagehe ne
ye hemasalaha. Bena ya hemala tamowai maudoidi yodi
kabakita, na unai kabo se nuwatulobai meta siya hinage
gonowana iya se sunumaei na unai mauli nige kana siga se
hai.
17 Huya maudoina nige kana siga bena hekasisi yo hededе-
tausaei se sae yoda wasawasa miyamiyahaina ne unai. Iya
nige gonowana ye boita yo nige gonowana ta kita, iya ye bom
mo Yaubada. Mamohoi.

Timoti kana hededehebayao

18 Natugu Timoti, teina ta meta yogu hededehesibasiba
kalimwai. Hedehededе ta wuwudi ede Yaubada yona
hededehemasalaha hesabam tauhededepeloweta hekadi se
hedededi kalimyena wa. Yodi hedehededе ne bena ku
miyawatanidi na udiyedi ku iyalanamwanamwa.
19 Bena yom sunuma Keliso unai ne ku kabihekahekahini,
yo huya maudoina laulau dudulaidi mo ku miyaidi. Ta-
mowai hekadi meta nuwanuwatu ta se subu na unai ede yodi
sunuma wa se tolegabaedi.

20 Luwadiyena meta Himiniyasi yo Alekisenda. Ya ta-
lamyeidi Satani unai bena ye hekamkamnadi na unai kabo
se nuwatulobai na tabu Guiyau se hededeheyababa.

2

Tapwalolo hedehededena

1 Bagubaguna ya henuwa taba tapwalolo** yo lautoki
paisowana se laulau tamowai maudoidi hesabadi.
2 Wasawasa maudoidi yo loina gigibwalidi taukitahetetedi
tamowaidiyao yodi kwa kaibwada, taba gonowana ta
miyanamwanamwa mauli daudaumwalina unai na Yaubada
yona nuwatu ta miyawatanidi na yoda laulau se dudulai.
3 Tapwalolo doha teina meta se namwa na Yaubada taugili-
haida ye henuwadi.
4 Iya ye henuwa bena tamowai maudoidi kabihemauli se
hai yo bena hedehededе mamohoina se nuwatulobai,
5 iya ede teina: Yaubada meta kesega, yo Yaubada yo
tamowai duwaduwalidiyena tautolo ne meta kesega mo, iya
ede Yesu Keliso, ye laoma ye hemala tamowai.
6 Iya ye bom ye mosegabaei'uyoi na tamowai maudoidi ye
hemaisahaidi. Teina wasa ta Yaubada ye leyama kalidaena
huyana dudulaina unai.
7 Wasa ta debanaena yau ye kaisunuwaigau meta
tauwasaduwai yo apostolo – teina ta meta hedehededе
mamohoina, nige lupo. Ye kaisunuwaigau bena sunuma
mamohoina ta ya lauhekataei dagela tamowaidiyao udiyedi.
8 Yomi laomagogoi maudoidi teha udoi'udoi udiyedi meta
ya henuwa taba tatao nimadi se lausinidi na se tapwalolo
Yaubada unai, nige bena ma koipilidi o ma hetalapilidi, na
yodi miyamiya taba se namwa Yaubada matanaena.
9 Yo ya henuwa hinage bena taba sinesineo hekasisi yo
nuwatu dudulaina unai se kalekonamwanamwa. Nige bena
kuludiyao se heidi, o gole yo giniuba matapouna udiyedi
taudi se hepasadi, o kaleko dididididigadi se likwadi.
10 Taba yodi laulau namwanamwadi udiyedi kadi kao se
henamwadi. Sinesineo se hededе bena Yaubada se heka-
sisiyei, siya yodi laulau dudulaina ede teina.
11 Sinesineo bena se tulitautaubiga yo se lapula-
puinamwanamwa na unai kabo sonoga se hai.

** **2:1:** *Tapwalolo:* Paulo hedehededе haiyona ye hepaisowadi, siya ede *kaib-
wada, tapwalolo,* yo *kaibwadabayao tamowai hesabadi.* Na kalinada unai ta
kabigogoidi ta wane *tapwalolo.*

12 Nige ya talam bena taba sinesineo se lauhekata tatao
udiyedi na yodi gigibwali se saedikwaidi, na bena se tau-
taubiga.**
13 Matawuwuna ede Yaubada Adama ye ginaulibagunai na
mulina ne unai kabo Ewa ye ginauli.
14 Na Satani meta nige Adama ye nohoi, na waihiu wa, ede
yababa ye masalaha iya unai.
15 Iyamo Yaubada kabo waiwaihiu ye hemaulidi yodi labal-
aba debanaena, ena taba se miyamiya ma sunumadi yo ma
gadosisidi, yo Yaubada yona nuwatu se miyamiyawatanidi,
yo se kitahetete'uyoidi.

3

Dubu yodi tauwoyawoya yo diyakona hedehedededi

1 Teina ta meta hedehedede mamohoina hesau: “Ena
taba tamowai hesau ye henuwa bena iya tauwoyawoya
dubu unai, meta yona henuhenuwa ede taba paisowa sae-
saekalilina ye hai.”
2 Unai dubu yona tauwoyawoya meta bena yona laulau
se dudulai na nige kabahegiluna hesau, bena mwanena ke-
sega, nuwanuwataluna, ye kitahetete'uyoi, yona miyamiya
ye sibasibaeidi, ye kabikabitaumana, yo gonowana tamowai
ye hekatadi.
3 Iya tabu tamowai numanumayauyaulena, tabu kouk-
ouyalayalana, na bena yona kabi se namwa, nige ye lulululu,
nige bena moni gadosisina nuwana ye laugilihai.
4 Bena yona numa hekasana ye tolenamwanamwaei yo ye
kita meta bena natunao iya se kawakabiyei yo se hekasisiyei.
5 Matawuwuna, ena taba tamowai hesau yona numa ki-
tahetetena nige kabina ye kata, meta idohagi kabo Yaubada
yona dubu ye kitahetete?
6 Tauwoyawoya tamowaina meta nige bena
tau'ekalesiyahauhau tamowaina, kaniyona ede yodi
kaisunuwa mwamwayauyeina ne unai kabo ye nuwasaesae,
na nuwasaesae ne unai kabo hekamkamna ye lobai
gonogonowana doha diyabolo.
7 Iya meta bena dagela tamowaidiyao se
kawanamwanamwaei, na kabo taba nige kaba-
hemwadineina se lobai, yo nige gonowana diyabolo iya
ye lupohai.

** **2:12:** *Sinesineo... bena se tautaubiga:* Siya yodi huyaena sinesineo hekadi mwanediyao se kawayagalaeidi na nige se henuwa bena yodi loina gunidiyena se miya. Siya dubu dagelana tamowaidi, na hesadi Sinesineo Hauhaudi. Gabemani ye hewaiunudi. Na Paulo nige ye henuwa bena ekalesiya sine hesau yona kabikabi doha Sinesineo Hauhaudi ne.

8 Hedehededede ta hinage ye lau diyakona udiyedi, taba yodi
miyamiya se sibasibaeidi, tabu se memenalagalaga, tabu se
numanumayauyaule, yo tabu kalidiyena moni gadosisina ye
laki.
9 Siya meta bena se tolobayao sunuma ta nuwanuwatudi
saesaedi udiyedi yo nuwadi se a'a.
10 Bena ku lautonogibagunaidi paisowa hekadi udiyedi, na
ku kitasipwaidi, na ena ku kitadi meta se namwa, teina unai
kabo gonowana ku toledi se hemala diyakona.
11 Hinage mwanediyao meta bena yodi miyamiya se sibasi-
baeidi, nige tamowai tauhedehededeheyaheyababadi, bena
se nuwanuwatalu, yo gonowana tamowai se sunumaedi
paisowa maudoidi udiyedi.
12 Diyakona meta bena mwanena kesega, natunao ye
hekatanamwanamwaedi yo yona numa kana loina ye gin-
aulinamwanamwaei.
13 Kaiteyadi diyakona unai se paisowanamwanamwa meta
yodi paisowa ne udiyedi kabo tamowai se kitahenamwadi, yo
hinage Yesu Keliso sunumana unai kabo se bayao.

Yoda sunuma wuwuna meta Yesu

14 Ya henuwa taba bena ya laowa mwamwayau kalimwai,
na hededehesibasiba ta ya kulibagunaediwa.
15 Na ena ya pahili meta gonowana kabo tamowai ku
hekitalobaidi miyamiya sahasahadi namwanamwadi kabo
se miyaidi Yaubada yona numa tamowaidiyao luwadiyena.
Numana ede Yaubada maumaulina yona dubu, na dubu ne
meta hedehededede mamohoidi taupatuduuidi ede.
16 Maudoida ta hemamohoiyei, yoda sunuma
nuwanuwatuna Yaubada ye hemasalahadi kalidaena wa,
siya meta se saekalili, siya ede:

Iya** buluma unai ye masalahama,
Yaluwa Tabuna iya ye hemamohoiyei,
anelu iya se kita,
dagela tamowaidiyao udiyedi se lauguguyaei,
tanoubu maudoina iya se kawamamohoiyei,
Yaubada ye hai'uyoi na yona didiga unai ye miya.

4

Hekadi kabo sunuma se lausuwalaei

1 Yaluwa Tabuna ye hededehemasalaha meta huya
mulimulitadi udiyedi tamowai hekadi kabo sunuma ta se
laugabaei na se lapulau yaluyaluwa laulaulupolupodi yo
demoni yodi lauhekata udiyedi.

** **3:16:** *Iya:* Teina meta Yesu Keliso hedehededena.

2 Taulauhekataeidi ede taukaikailupolupo kadi kao doha
ekalesiya, na iyamo siya meta nige. Yodi nuwanuwatu
udiyedi nige gonowana namwa yo yababa se nuwatulobaidi,
kana kao doha yodi nuwatulobai se mwaloiko.
3 Tamowai se hededehekaiyawasidi tabu se tawatawasola,
yo kai hekadiyo tabu se kaikaidi.** Na iyamo kai ne Yaubada
ye ginaulidi meta iya tausunumaena yo hedehededе mamo-
hoidi kabidi taukata bena se kaidi ma laulautokidi.
4 Matawuwuna ginauli maudoidi Yaubada ye ginaulidi
meta se namwa, na nige gonowana kai hesau ta subu, ena
lautokina ta ginauliyako Yaubada unai.
5 Kaniyona ede Yaubada kalinana unai ye hededeyako
meta se a'a, na yoda tapwalolo unai ta mose'uyoidi Yaubada
unai.**

Timoti kana paisowa

6 Ena hededehesibasiba ne ku hedehededehemasalahadi
kada kahao udiyedi, meta kowa kabo Yesu Keliso yona
taupaisowa namwanamwana. Sunuma hedehededena yo
lauhekata namwanamwadi ku miyawatani'useidi wa meta
siya tauhebayaogo.
7 Na tanoubu ta hedehedededi lupolupodi yo hedehededе
yauyaulediyao tabu ku lapulau udiyedi, na ku kaipatebayao
bena Yaubada yona nuwatu ku miyawatanidi.
8 Doha hededesonoga hesau se wane, “Ena ta lubulubui
kaiheya hesabana meta tauda ta yona namwanamwa hesa-
bana, na Yaubada yona nuwatu miyawatanidi meta se
namwakalikalili, na udiyedi tanoubu ta unai yo hinage huya
matadaena kabo mauli ta lobai.”
9 Teina ta meta hedehededе mamohoina, na ye namwa mo
taba tamowai maudoidi bena se lapui na se miyawatani.
10 Debanaena ede ta paisowa yo ta kaipatebayao,
matawuwuna ede yoda midi ta toleyako Yaubada
maumaulina unai. Iya meta tamowai maudoidi taugilihaidi,
iyamo kaiteyadi iya se sunumaei meta se bom mo iya
taugilihaidi ede.
11 Teina nuwanuwatudi ta ku lauhekataedi tamowai
udiyedi bena se miyawatanidi.
12 Tabu tamowai hesau ye kitadobidobiyeigo matawuwuna
ede kowa hewali, na saha ku miyamiyaidi ne bena se hemala
tausunuma yodi kabakita, yom hedehededе, yom miyamiya,

** **4:3:** *Kai hekadiyo tabu se kaikaidi:* Kai se laugagayoidi wa, siya meta Mose yona laugagayo unai Yaubada ye laugagayoidi wa, doha puwaka yo mwaedo yo wadala. Na kai namwanamwadi hekadiyo hinage se hededeheyababagaibuidi.

** **4:5:** *Se a'a* yo *ta mose'uyoidi Yaubada unai* hedehedededi kalina Giliki unai meta *hetabu.*

yom gadogadosisi, yom sunumatahitahi, yo yom nuwa'a'a
udiyedi.
13 Huya maudoina bena kulikuli tabuna** ku
hasihasiligabaei tamowai udiyedi, ku hededehebayaodi,
yo ku lauhekataeidi, ye lau ee ya laowa kalimwai.
14 Yaluwa yona kainauya kalimwai tabu ku nuwaluluhiyei,
na bena ku hepaisowa. Iya ede tauwoyawoya tamowaidiyao
nimadiyao se tolesaedi kewamyena na se hededepelowetaei
kalimwai wa.
15 Paisowa ta udiyedi bena ku taubiga yo ku ginaulidi ma
nuwakohihaim. Udiyedi bena tamowai maudoidi se kitago
meta yom sunuma ne ye bayao ye laulau.
16 Yom miya yo yom lauhekata ne unai bena ku
kitanamwanamwaei'uyoigo na udiyedi ku tolobayao,
matawuwuna saha ku ginaulidi ta udiyedi kabo kowa yo
taulapulapulaowa tamowaidiyao hinage mauli kwa lobai.

5

*Idohagi Timoti bena dubu tamowaidiyao ye kabi-
namwanamwaeidi*

1 Tabu ku hededesinasinakalalau tautaubadao udiyedi na
bena ku hekasisiyeidi na ku hededebigabiga doha kowa
tamam. Ku hedehededelau kam isi loheloheyao udiyedi meta
doha kowa kam kahao.
2 Sinesinebadao ku kabidi doha sinamwao, yo sinesineo
hekadiyo doha kowa loumwao, ma nuwa'a'am.
3 Kwabukwabuli bena ku hekasisiyeidi yo ku kitahetetedi,
ena siya nige taukitahetetedi hesau.
4 Na ena kwabuli hesau natunao o wahanao, meta yodi
sunuma miyamiyana unai bena se kaipate na sinadi o wa-
hadi ne se kitahetete. Na saha se ginauli ta ye hemala yona
taubiga wa maisana. Laulau ta Yaubada kalinawai meta ye
namwakalili.
5 Na kwabuli mamohoina nige taukitahetetena meta yona
sunuma ye tole Yaubada unai na mayadai yo boniyai ye
tapwatapwalolo yo ye kaikaibwadasagu Yaubada unai.
6 Na ena kwabuli hesau gwauyalagaibu mo udiyedi ye
miyamiya, iya yona huyamaumauli ne unai meta yaluwana
ne ye boitako.
7 Hedehededе ta unai ku hedehededebayao kwabuli ma
kehanao udiyedi, kabo tamowai nige gonowana hesau se
kitaheyababa.

** **4:13:** *Kulikuli tabuna* ta meta Talam Bagubagunana bukana kalina Giliki unai se kulibui. Buka ne hesana ede *Septuagint*, kaniyona ede 70, matawuwuna taukulibuina badodi 70.

8 Na ena ekalesiya hesau iya kehanao o yona numa kalona
tamowaidiyao nige ye kitahetetedi, meta yona sunuma wa
ye laugabaeiyako na yona laulau ne ye yababakalili na kabo
nige tausunuma tamowaina.
9 Tabu kwabuli maudoidi dubu yona sagu ne unai kwa
hasilikesegaidi na dubu bena ye saguidi. Na kaiteya iya yona
bolimai 60, yo iya mwanena kesega kana siga ye kwabuli,
10 yo laulau namwanamwadi ye ginaulidi wa debadiyena
kabo tamowai iya se kitahenamwa, doha wawayao ye ki-
takitahetetedi, ye kabikabitaumana, ye kabikabitautaubiga
Yaubada yona tamowai udiyedi, tamowai yodi miyapilipili
udiyedi ye saguidi, yo laulau namwanamwadi udoi'udoi ye
miyamiyaidi, unai dubu gonowana iya se sagui.
11 Tabu kwabulihasahasala ku hasilikesegaidi, kaniyona
ede taudi lelehina yo yona kamna ye lakikalili ede Keliso
unai yodi talam wa se laugabaei na se henuwa bena se
tawasola'uyo.
12 Na unai yodi talam se ginauliyako wa se utusi. Teina unai
se bom kabahededehegiludi se ginauli.
13 Na nige tenem ye bom. Na ena se tautaunuma kabo
miyamiyagaibu unai se manasa. Na nige miyamiyagaibu ye
bom mo, na hinage se monumonunu yo se modemodegaibu,
na hedehedede saha bena tabu se hedehedededi wa iyamo se
hedededi.
14 Unai ye namwa mo taba kwabulihasahasala ne se tawa-
sola'uyo, se natulaba, yo se bom yodi numa se kitahetetedi,
matawuwuna nige ya henuwa bena waiunu yona solasola
hesau ta mosei na unai kabo tamowai se hededeheyababada.
15 Na hekadiyo meta yoda sunuma ta se laugabaeiyako se
lau Satani se hemuliwatani.
16 Ena tausunuma waihiuna hesau yona numaena meta
kwabuli se miyamiya, iya bena ye saguidi. Na tabu dubu se
hepolohekaliliyei, kabo gonowana dubu ye kitalau taukwab-
uli siya nige gonowana sagu hesau haedi se lobai ne udiyedi.

Dubu babadadiyao hedehedededi

17 Dubu babadadiyao siya tauwoyawoy-
anamwanamwa, yo kaiteyadi siya taulauguguyabayao yo
taulauhekatanamwanamwa, meta ye namwa mo taba ta
hekasisikaliliyeidi.
18 Matawuwuna kulikuli tabuna ye wane, “Ena bulumakau
witi kaniyona kabakabiyawasina unai ye paipaisowa meta
tabu kawana ne kwa sumasumagudui.”** *(Dutelonomi 25:4)*

** **5:18:** *Bulumakau witi kaniyona kabakabiyawasina unai ye paipaisowa:* Witi hededehemasalahana ku hasili.

Yo hinage ye wane, “Taupaisowa yona dudulai meta bena taba yona paisowa maisana ye hai.” *(Luka 10:7)*

19 Ena tamowai hesau dubu badana hesau ye hegilu, tabu ku lapulau tamowai ne unai, kana sigana ena tamowai labui o haiyona lauhegilu ne se hemamohoiyei.

20 Ena dubu babadadiyao ta hesau ye ba'aya, meta bena tamowai matadiyena ku dilamatai. Teina ta ye hemala hekadiyo kabahesibasibadi.

21 Yaubada yo Yesu Keliso yo anelu saesaedi matadiyena ya hededelaowa bena yom paisowa ta ku ginaulinamwanamwaei, na yom hineli ku kitasipwanamwanamwaeidi yo tabu gadosisihineli unai yom hekasa ku ginaginaulidi.

Hededehesibasiba udoi'udoi

22 Tabu ku sagenakalili na tamowai ku kabibolubolui,** madai tenem unai ku patulau tamowai ne yona yababa udiyedi. Na ku kitakitanamwanamwa bena kowa yom laulau maudoidi se a'a yo se dudulai.

23 Tabu wailagaibu mo ku numanuma, na bena waina gagilina hinage ku numa, kaniyona ede bogam yo yom kasiyebwa hegahegagili ne hesabadi.

24 Tamowai hekadi yodi yababa meta se masalahakalili na se woyaidi se laulau hekilaino hesabana. Na tamowai hekadi yodi yababa meta nige gonowana ta kitamwamwayauyeidi, na muliyena kabo se masalaha.

25 Hinage doha, laulau namwanamwadi hekadi meta se masalahakalili, na hekadiyo nige se masalaha ne meta nige gonowana se wadamdi.

6

Ekalesiya siya heyayai tauhaidi hededehesibasibadi

1 Siya kaiteyadi tamowai yodi heyayai tauhaidi na kadi tanuwagao yodi loina bayabayaodi gunidiyena taumiya meta bena kadi tanuwagao ne se hekasisinamwanamwaeidi. To taba nige Yaubada hesana yo yoda lauhekata ta tamowai se hededeheyaheyababa.

2a Na kaiteyadi kadi tanuwagao meta siya taukawamamohoi, tabu kadi tanuwagao ne se kitakitadobidobiyeidi, matawuwuna sunuma ta unai se hemala kadi kahao. Ye namwa mo taba taubiga mamohoina unai kadi paisowa ne se ginaulidi, kaniyona ede paisowa ne unai yodi hali taukawamamohoi ne se gadosisikaliliyeidi meta se saguidi.

** **5:22:** *Tamowai ku kabibolubolui:* Tausonoga yodi hededehemasalahana ye lau teha labui udiyedi: (1) Tamowai ne se hetolo bena dubu unai taupaisowa, o (2) tamowai ne ye beku na ye uyoma dubu unai.

Gogo gadosisidi

2b Timoti, teina nuwatu ta ku hekatadi na ku hededehesi-
basibadi bena se miyawatanidi.
3 Ena tamowai hesau lauhekatalupolupo ye lauhekataedi,
na yoda Guiyau Yesu Keliso yona hedehedede dudulaidi yo
Yaubada yona nuwatu miyawatanidi lauhekatadi ye subudi,
4 meta temeta tamowai ne taunuwasaesaegaibu yo nige
yona nuwatulobai hesau. Tamowai doha teina meta yona
gadosisi ede bena ye haikawayagala mo na hedehedede
kaniyodi ye hetahetalagaibuidi. Teina ta unai kabo haik-
awayagala ye hetubudi na udiyedi kabo kaikalomagigili, lulu,
hedehededeheyaheyababa, yo hegihegilugaibu se laoma.
5 Teina tamowai ta meta huya maudoina pilipili se ginag-
inaulidi, yodi nuwanuwatu meta se yababa yo hedehedede
mamohoidi nige kabina se kata. Yodi nuwanuwatu ede
Yaubada yona nuwatu miyawatanidi ta debanaena kabo se
gogo.
6 Na ena nige ta henuwa bena ta gogo, meta Yaubada yona
nuwatu miyawatanidi unai kabo namwa ta lobai.
7 Matawuwuna huyalabasida unai meta nige saha hesau
ta baheiyama tanoubu ta unai, hinage yoda boita unai meta
nige gonowana saha hesau ta bahei.
8 Na ena kada kai yo kaleko ede kalidawai, meta udiyedi
bena ta gwauyala.
9 Na tamowai se henuwa bena se gogo meta kabo se lulau
noho luwanaena, yo gadosisi yauyauledi se hemala kadi
sipwasipwa na udiyedi yababa se hekalodi, na se woyaidi se
lau hekamkamna unai.
10 Matawuwuna moni gadosisina meta yababa
udoi'udoi wuwudi ede. Tamowai hekadiyo moni
gadosisina debanaena ede Yaubada sunumana se
laugabaei na nuwayababa udoi'udoi udiyedi se bom se
hekamkamna'uyoidi.

Timoti kana hededehesibasiba

11 Na kowa, Timoti, meta Yaubada yona tamowai. Unai
yababa maudoidi ne ku yabubugabaedi. Taba ku kaipate-
bayaokalili bena yom miyamiya se dudulai yo Yaubada yona
nuwatu ku miyawatanidi, ma sunumam yo ma gadosisim yo
ma nuwatalum, yo ku tolobayao.
12 Bena sunuma iyalana unai ku iyalabayao. Huyana ku
hededehemasalahago boda matadiyena meta yom sunuma
ku tole Keliso unai, ede Yaubada ye kaisunuwaigo na mauli
nige kana siga ye haiyawa. Mauli ne taba ku kabihekahini!
13 Yaubada, iya mauli ye mosei ginauli maudoidi
udiyedi, yo Yesu Keliso, iya Pontiusi Pilato matanaena

hedededehemasalaha namwanamwana tauginaulina wa, siya
matadiyena ya hedededelaowa
14 bena loina ne ku kawakabinamwanamwaei yo tabu
kabahegilugo hesau, ye lau ee yoda Guiyau Yesu Keliso yona
huya'uyoma.
15 Yona huya'uyoma ne meta Yaubada ye bom yona ma-
hanaena kabo ye hemamohoiyei. Yaubada ede tauwoyawoya
saesaena kesegana, wasawasa yodi wasawasa yo guiyau yodi
Guiyau,
16 iya ye bom mo miyamiyahaina yo yona kabamiya
dawayana nige gonowana ta lau ta hanahanawui, sola nige
tamowai hesau iya kana kao ye kita, yo taba nige gonowana
tamowai hesau iya ye kita. Taba huya maudoina hekasisi yo
gigibwali se sae iya unai. Mamohoi.

Gogo tamowaidi kadi hedehedede

17 Tanoubu ta unai taugogo tamowaidiyao ku hededede-
bayaolau udiyedi tabu se nuwasaesae yo tabu yodi sunuma
se toledi yodi gogo ne udiyedi, matawuwuna gogo ne kabo se
gehe. Na bena yodi sunuma se tole Yaubada unai, iya taukain-
auyaida yo ginauli maudoidi ye haidima bena udiyedi ta
gwauyala.
18 Ku hededelau taugogo ne udiyedi bena tamowai
hekadi yodi namwanamwa se ginaulidi, na miyamiya
namwanamwadi se haidi na se hemala yodi gogo. Bena
se kaikainauya ma nuwakohihaidi.
19 Miyamiya ta udiyedi meta galewa ne unai yodi
gogo kabinonohana se kabikabinonoha, ye hemala yodi
kaba'utubayao huya matada ne unai hesabana, na bena
mauli mamohoina se hai na se kabihekahini.
20 Timoti, Yaubada saha ye haiyawa wa bena ku hepaisowa
yo ku kitahetetenamwanamwaei. Tanoubu ta yona koita-
laliugaibu yo tamowai hekadi yodi haihaikawayagala hede-
hedededi ku kaihaleidi. Tamowai ne yodi nuwatu bena se
sonoga, na iyamo yodi sonoga ne meta nige sonoga mamo-
hoidi.
21 Tamowai hekadiyo se hededehemasalaha'uyoidi meta
sonoga yauyauledi ne se hemuliwatanidi. Teina unai
Yaubada sunumana wa se laugabaei.

Yaubada yona kabinamwa bena maudoimiu kalimiuyena.

2 Timoti
Paulo yona leta helabuina ye lau Timoti unai
Buka ta hededehemasalahana

Apostolo Paulo yona leta bagubagunana ye lau Timoti unai (1 Timoti) ye kuli Masedoniya unai na mulina ne unai ye lau Kolinito yo Miletusi (2 Timoti 4:20) yo magai hekadiyo, ye lau ee Loma yodi gabemani Paulo se hai'uyoi na se pai na se laei magai lakilakina Loma unai se tole numatutuguduyena (2 Timoti 1:8,16-17, 2:9), iya ede bolimai 65 AD unai. Tenem huyana ne unai Loma yodi wasawasa Sisa Nelo ekalesiya ye hewaiunudi, na hewahewaiunu wa ye pilipilikalili. Numatutugudu unai Paulo kabo leta ta ye kuli yona hali taupaisowa Timoti unai (2 Timoti 1:2). Leta ta yona huyakulina bolimaina tausonoga se kaimasi nuwana 66 AD. Tenem huyana ne unai kabina ye katako meta kabo se unuhemwaloi (2 Timoti 4:6,18).

Leta ta unai Paulo yona nuwanuwatu lakilakidi labui ye kulidi:

(1) Paulo ye nuwayababa na ye henuwa bena Timoti ye kita, matawuwuna yona hali taupaisowa hekadiyo wa iya se laugabaei na maidana taumiya kesega mo, iya ede Luka (2 Timoti 4:9-13).

(2) Hewahewaiunu lakilakina debanaena ede Paulo ye nuwanuwatukalili taba ekalesiya ne se tolobayao, na yona nuwatulakilaki ede bena ye hededehebayaodi (2 Timoti 4:3-4).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo *2 Timoti 1:1-2*
- Tabu mwadimwadine Guiyau debanaena *1:3-18*
- Bena Keliso yona taupaisowa namwanamwana *2:1-26*
- Huya gehegehedi ne udiyedi tamowai yodi miyamiya doha saha *3:1-9*
- Taba tolobayao *3:10—4:8*
- Hededehesibasiba yo lautoki *4:9-22*

Lautoki

1 Yau Paulo leta ta ya kuli. Yau Yesu Keliso yona apostolo Yaubada yona nuwatuyena. Ye kaisunuwaigau bena mauli hededehesunumana wasana ta ya wasaduwaiyei. Iya ede Yaubada yona hededehesunuma meta kabo mauli ye leyama Yesu Keliso debanaena.

2 Kulikuli ta ye lau Timoti kalimwai, kowa natugu ya gadosisikaliliyeigo.

Taba Yaubada Tamada yo Yesu Keliso yoda Guiyau yodi kabinamwa, katekamkamna, yo nuwadaumwali se toledi kalimwai.

Timoti kana paisowa yo yona sunuma hedededehebayaona

3 Boniyai yo mayadai maudoidi ya nuwanuwatuigo yogu tapwalolo udiyedi na Yaubada ya laulautokiyei. Iya ede yau yogu kabataba'ohu gonogonowana doha kagu kulutubu hinage, na yogu paisowa ta unai ya nuwatulobai meta nige kagu gilu hesau.

4 Huyana ya laugabaeigo yom kabimatasulu wa ya nuwatuidi na ya henuwakalili taba ya kita'uyoigo. Metai kabo ya gwauyalakalili,

5 matawuwuna nuwagu ta unai ye sae na ya nuwatui meta yom sunuma ne mamohoina. Bagubaguna, sunuma ta meta waham Loisi unai ye miya, na kabo hinage sinam Yunisi unai, na ya nuwatulobai meta iya ede kowa hinage kalimyena ye miyamiya.

6 Unai ya henuwaisinigo: Huyana nimagu ya tolesaedi kewamyena na Yaubada yom kainauya ye leyawa wa meta bena ku hepaisowa yo ku hegigibwali'uyoi.

7 Matawuwuna Yaluwa Tabuna Yaubada ye leyama kalidaena wa meta nige matausi Yaluwana, na gigibwali, gadosisi yo miyamiya namwanamwadi yaluwadi.

8 Unai tabu ku mwadine na yoda Guiyau wasana bena ku wasaduwaiyei tamowai udiyedi. Yo hinage yau Keliso debanaena numatutugudu unai ya miyamiya ta, tabu ku mwadineigau, na bena ku nonohakalili na wasa namwanamwana ta debanaena na Yaubada yona gigibwaliyena kabo ku kamkamnasaguigau.

9 Iya ye gilihaida yo ye yoganeida ta hemala yona tamowai. Nige bena yoda laulau namwanamwadi debadiyena, na iya yona nuwatu yo yona kabinamwa debanaena ye gilihaida. Huyana tanoubu ta sola nige ye tubu na yona nuwatu ye ginauliyako meta kabinamwa ta kabo Yesu Keliso unai ye haiyama.

10 Na taugilihaida Yesu Keliso yona laoma wa unai kabinamwa wa ye hekitada. Iya boita yona gigibwali ye heyababa na mauli nige gonowana ye gehe meta ye hemasalaha wasa namwanamwana unai.

11 Na Yaubada ye kaisunuwaigau tauwasaduwai yo apostolo yo taulauhekata, bena wasa namwanamwana ta ya hededehemasalaha.

12 Yogu paisowa ta debanaena ede ya kamkamna ta. Na nige ya mwadine, matawuwuna kabina ya kata kaiteya unai yogu sunuma ya tole, yo ya nuwatulobai meta gonowana

saha ya mosei iya kalinawai wa** kabo ye ganaganaei ye lau
ee mayadai gehegehena ne unai.
13 Lauhekata dudulaidi ku lapuhaidiko kaliguwai wa
bena ku kabihekahinidi na se hemala yom kabakita na ku
paisowawatanidi ma sunumam yo ma gadosisim, siya ede
Keliso Yesu ye haidiwa wa.
14 Yaluwa Tabuna kalidawai ye miyamiya ta, iya yona sagu
unai bena hedehedede saesaekalilidi ya hededegabaeidi
kalimyena wa ku kitahetetedi.
15 Kabina ku kata meta teha Eisiya unai kada kahao mau-
doidi se laugabaegauko, maidadi Paigilasi yo Hemogenesi.
16 Onesepa maiyana yona numa tamowaidiyao taba
Guiyau ye katekamkamnaeidi na ye saguidi, matawuwuna
ede iya tausagusaguigau na numatutugudu unai yogu miya
ta meta nige ye mwadinei
17 na huyana ye laoma Loma meta ye wasebayao ye laoma
ee ye lobaigau.
18 Na *[lahinaidi]* Epeso unai yona sagu lakidi meta kabidi
ku katakalili. Taba Guiyau yona katekamkamna ye lakikalili
kalinaena hekasa mayadaina ne unai.

2

Guiyau yona taupaisowa namwanamwana

1 Natugu, taba Yaubada yona kabinamwa unai bayao ye
haiyawa. Yona kabinamwa ne tauhemasalahana meta Yesu
Keliso, na unai gonowana ta hai.
2 Yogu hedehedede boda matadiyena ya hedededi wa meta
ku lapuidiko. Ya henuwa bena ku hededegabaeidi tamowai
haedi ta sunumaeidi udiyedi, kabo gonowana se kata na
tamowai hekadiyo se hekatadi.
3 Kowa meta Yesu Keliso yona tau'iyala namwanamwana,
unai taba ku kamkamnasaguigau yoda paisowa ta unai.
4 Tau'iyala tamowaina meta nige gonowana ye modemod-
egaibu paisowa hekadi udiyedi, na ye kaipatebayao mo taba
idohagi tauwoyaina nuwana ye henamwa.
5 Gonogonowana doha, tauheloikailakwa nige gonowana
yona kainauya ye hai ena kailakwa ne laugagayona nige ye
hemuliwataninamwanamwaei.
6 Na koya unai taupaisowabayao, iya kabo koya ne kaina
taukaibagunaina.

** **1:12:** *Saha ya mosei iya kalinawai wa* meta Paulo yona paisowa mau-doina yo wasa namwanamwana yo taunuwabui yo dubu maudoidi, na ye mose'uyoidi Yaubada unai bena ye kitahetetedi, matawuwuna Paulo meta nu-matutuguduyena ye babawa na nige gonowana saha hesau ye ginauli.

7 Saha ya hedededi ta bena ku nuwanuwatuidi, na Guiyau
kabo nuwanuwatu maudoidi ta ye hemasalahadiwa na ku
nuwatulobaidi.
8 Huya maudoina tabu Yesu Keliso ku nuwaluluhiyei, iya
Dawida kana isimulita na boita unai Yaubada ye hetolo'uyoi.
Teina ta meta wasa namwanamwana ya wasaduwai'usei ede,
9 yo wasa ta debanaena ya kamkamna ye lau ee se tolegau
numatutuguduyena na seniyena se kaugau doha yababa
tauginaginaulina hesau. Iyamo Yaubada wasana meta nige
gonowana se paihekahini.
10 Na Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao debadiyena
pilipili maudoidi udiyedi ya hekalakasikasinigau, bena kabo
siya hinage gilihai se lobai Yesu Keliso unai na se lagelau
galewa magaina dididididigana nige kana siga ne unai.
11 Teina ta meta hedehededе mamohoina:
“Ena iya maiyada ta boita,
meta kabo maiyada ta maulikesega;
12 ena ta tolotahitahi,
kabo maiyada ta loinakesega.
Ena ta uhalaei,
meta iya kabo hinage ye uhalaeida;
13 ena ta miyasuwalaei,
iya taba nige ye miyasuwalaeda,
matawuwuna iya nige gonowana kana kao ye bui.”**
14 Nuwanuwatu ta udiyedi bena tausunuma tamowaidiyao
ne ku henuhenuwaisinidi na Yaubada matanaena ku hed-
edebayao udiyedi tabu hedehededegaibu udiyedi se hai-
haikawayagala'uyoidi. Yodi haikawayagala ta nige kaniyodi
hesau, na taulapuidi tamowaidiyao meta kabo yababa se
lobai.
15 Taba ku kaipatebayao na Yaubada bena ye
kawanamwanamwaego meta kowa taupaisowa
namwanamwana, nige yom kabamwadine hesau, yo
kowa hedehededе mamohoina ta taulauhekataena
namwanamwana.
16 Na hedehededе yauyauledi bena ku kaihaleidi.
Matawuwuna hedehededе ta udiyedi taumodelau meta
kabo miyamiya yabayababadi udiyedi se yababakalili.
17 Tamowai ta yodi lauhekata meta doha bonu na ye kala-
helaki ye lau. Taulauhekatalupolupo ne luwadiyena meta
Himiniyasi yo Piletasi,
18 siya hedehededе mamohoina ta se laugabaeyako, na
se hedede meta yoda boita tolo'uyona ede ye tubuko. Yodi

** **2:13:** *Iya nige gonowana kana kao ye bui:* Hedehededе ta kaniyona meta Yaubada yona hedededehesunuma wa nige gonowana ye hai'uyoidi.

lauhekata ta unai ede tamowai hekadi yodi sunuma se
heyababadi.
19 Iyamo yoda sunuma yona kabatolo Yaubada ye ginauli
wa ye bayao, iya ede teina: “Guiyau meta yona tamowai
kabidi ye kata”, yo, “Kaiteyadi Guiyau hesana se hededehemasalaha meta taba laulau yabayababadi maudoidi se
laugabaeidi.”

20 Numa lakilakidiyao udiyedi gogodiyao meta kadi kao
udoi'udoi. Hekadi gole yo siluba udiyedi se ginaulidi, na
hekadi meta kaiwa yo bwatano udiyedi se ginaulidi. Hekadi
meta kabakabitaumana gogodiyao, na hekadi paisowagaibu
hesabadi.
21 Ena yababa ku miyasuwalaei, meta kowa kabo doha
numa gogona paisowa namwanamwana hesabana. Kabo
ku a'a** na ku nonohakalili Tanuwaga yona paisowa
namwanamwadi maudoidi hesabadi.

Miyamiya namwanamwadi

22 Hewali miyadi yabayababadiyao ku miyasuwalaedi, na
ku kaipatebayao bena yom miyamiya se dudulai, yo sunuma,
gadosisi, yo nuwadaumwali udiyedi ku miya. Yo kaiteyadi
ma nuwa'a'adi se yogayogalau Guiyau unai meta ku labinidi.
23 Haikawayagala yauyauledi tabu udiyedi ku hededesagusagu, matawuwuna kabina ku kata meta siya lulu yodi
kabatubu.
24 Na Guiyau yona taupaisowa meta tabu ye lulululu, na
yona kabikabi bena se namwa tamowai maudoidi udiyedi.
Iya bena taulauhekata namwanamwana yo tamowai
nuwanuwataluna.
25-26 Tamowai hekadi siya wasa mamohoina
tauhewaiununa meta diyabolo yona sipwasipwa unai
ye kabihekahinidi na yona nuwatu se ginaulidi. Siya
bena ku guguyanamwanamwaedi yo ku hededebigabiga
kalidiyena. Nuwana kabo Yaubada ye henuwamasalahadi
na se nuwabui yo hedehedede mamohoina kabina se kata,
na unai kabo diyabolo yona sipwasipwa se wasabugabaei.

3

Tamowai yodi miyamiya mayadai gehegehedi ne udiyedi

1 Timoti, bena kabina ku kata meta huya gehegehedi ne
udiyedi kabo pilipili udoi'udoi ta hekalodi.

** **2:21:** *Ku a'a:* Kalina Giliki unai hedehedede ta ede doha tabu.

2 Taukawayagala tamowaidiyao meta kabo se bom se gadosisi'uyoidi, moni gadosisina kalidiyena ye laki, se hededetausae'uyoidi, se nuwasaesae, Yaubada se hededeheyaheyababa, tama yo sina se kawayagalaedi, nige se laulautoki, yodi miyamiya nige se dudulai Yaubada matanaena,
3 nige gadosisi kalidiyena, nige nuwatugabae kalidiyena, tamowai se hededeheyaheyababadi, nige gonowana se bom se kabihekahini'uyoidi, tamowai se kabihenahenayaidi, laulau namwanamwadi nige se henuwadi,
4 tamowai kadi tauwalohai, kabamwaloi nige se nuwatuidi, se bom se kitahesaedi, iyamo nige kaniyodi, yo tanoubu ta gwauyalana se gadosisikaliliyei, na Yaubada meta nigele.
5 Kadi kao se ginaulidi doha Yaubada yona nuwatu taumiyawatanidi, iyamo yodi miyamiya udiyedi Yaubada yona gigibwali nige gonowana ta kita. Tamowai doha teina meta tabu ku modemodelau udiyedi.
6 Matawuwuna taukailupolupo hekadiyo doha teina se lulau tamowai luwadiyena na sinesineo talatalamgaibudi se lupohaidi. Sinesineo ne meta miyamiya yabayababadi udoi'udoi se mwayau na yodi gadosisi yabayababadi se woyaidi na se sae yo se dobi.
7 Sinesineo doha tenem meta huya maudoina se henuwa bena lauhekata hauhaudi se lapulapuidi, na iyamo hedehededede mamohoina nige gonowana se nuwatulobai.
8 Taulauhekatalupolupo ne hedehededede mamohoina se hewaiunu gonogonowana doha Yanesi yo Yambelesi,** siya taukailupolupo Mose tauhewaiununa wa. Taulauhekatalupolupo ne yodi nuwanuwatu nige se dudulai, yo sunuma ta unai siya taukaikailupolupo.
9 Na iyamo saha se ginaginauli ta meta huyana taba nige ye loha, matawuwuna yodi nuwanuwatu yauyauledi ta kabo se masalaha tamowai udiyedi, gonogonowana doha Yanesi yo Yambelesi.

Timoti bena ye tolobayao lauhekata dudulaina unai

10 Na kowa, Timoti, meta tauhemuhemuliwatanigau, unai kabigu ku katakalili, yogu lauhekata, yogu miyamiya, yogu mauli paisowana kaniyona, yogu sunuma, yogu taubiga, yogu gadosisi yo yogu tolobayao,
11 yo idohagi se kabihenahenayaigau, yo hinage yogu kamkamna. Hewahewaiunu udoi'udoi ta ya hekalodi Antiyoka, Ikoniya yo Lisitila magaidiyao udiyedi, na pilipili maudoidi wa udiyedi meta Guiyau ye gilihaigau.

** **3:8:** *Yanesi yo Yambelesi,* siya Aikupito tamowaidiyao laulau gigigigibwalidi tauginaulidi wa, huyana Mose ye tolo Palao matanaena. Wasadi ta hasili Esodo 7:11-12, na iyamo hesadi nige se kuli lauhasili ne unai.

12 Mamohoikalili, kaiteya Yesu Keliso sunumana unai ye
miyamiya na ye henuwa bena Yaubada yona nuwatu ye
miyawatanidi meta kabo se hewaiunu.
13 Na yababa tamowaidiyao yo taukaokaolupolupo yodi
kabikabi kabo se lau se yababakalili. Laulaulupolupo
se ginaulidi tamowai hekadi udiyedi, na tamowai kabo
taulaulupolupo wa hinage se lupohaidi.
14 Na kowa taba ku tolotahitahi lauhekata saha ka
hekatago wa udiyedi. Lauhekata ne ku kawamamohoiyeidi
matawuwuna tauhekatago wa kabidi ku katako.
15 Ma gagilim na ye laoma meta kulikuli tabudi udiyedi se
hekatago. Kulikuli tabudi ta gonowana se hesibasibago na
Yesu Keliso sunumana unai kabihemauli ku hai.
16 Kulikuli tabudiyao maudoidi meta Yaubada yona hesiba-
siba unai se tubu. Siya meta kabahekatada, kabaguguyaida,
kabatolehedudulaida, yo laulau dudulaidi miyamiyaidi se
hekatada,
17 na udiyedi bena kabo Yaubada yona tamowai ye kabi-
nonohaidi paisowa namwanamwadi maudoidi hesabadi.

4

Paulo Timoti kana paisowa ye mosei

1 Yaubada yo Yesu Keliso, iya kabo yona huya'uyoma
mayadaina ne unai taumaumauli yo tauboiboita ye tolehe-
dudulaidi yo yona basileiya ye hemasalaha kalidaena, siya
matadiyena kam paisowa ya haiyawa. Paisowana ede teina:
2 Bena ku nonoha na Yaubada wasana ku lauguguyaei
huya maudoina, kana huya unai o nige kana huya unai.
Tamowai yodi yababa ku hededehemasalahadi kalidiyena.
Ku guguyaidi yo ku hededehebayaodi ma taubigam yo
lauhekata namwanamwadiyao udiyedi ku hekatadi.
3 Matawuwuna mahanana kabo ye laoma meta tamowai
taba nige se lapulau hedehedede dudulaidi udiyedi. Siya
kabo yodi gadosisi se hemuliwatanidi na kadi henuhenuwa
tamowaidiyao kabo se waseneidi, bena taba kabo se
lauhekata na kalidiyena kadi lapuhenuhenuwa se hedededi
na se lapuidi.
4 Hedehedede mamohoina unai kabo beyadiyao se tolehe-
suwaladi na se lapulapulau pilipilidaigaibu udiyedi.
5 Mauli saha ku hekahekalodi udiyedi meta bena matam
se nega. Ena pilipili ku hekalodi bena ku nuwabayao. Wasa
namwanamwana bena ku wasaduwaiyei. Kam paisowa
maudoidi bena ku ginaulinamwanamwaedi.

6 Matawuwuna yau yogu mauli ta meta ya mosegabaeyako
Yaubada yona paisowa unai, kana kao doha waina se iniga-
baei kaitalasam hesabana, na yogu boita mayadaina meta ye
hanahanaumako.
7 Yau yogu iyala unai meta ya iyalanamwanamwa, yo
yogu heloikailakwa unai ya laoma kana siga unai ya lageko.
Yaubada sunumana meta ya kabihekahini ye laoma ee yogu
mauli sigana ta unai.
8 Yogu miyamiya dudulaidi kolonana** ede ye nonohako.
Guiyau, iya tautoleheduduli namwanamwana, huyage-
hena mayadaina ne unai kabo kainauya ne ye haiyama
kaliguyena. Na nige yau ya bom mo, na hinage siya kaiteyadi
se nayanayakalili Guiyau yona huyataumasalaha mayadaina
hesabana, maudoidi meta hinage kainauya ne kabo se hai.

Paulo yona hedehedede gehegehedi

9 Timoti, bena ku sagenama kaliguyena,
10 matawuwuna Demasi tanoubu ta gadosisina debanaena
ye laugabaegau ye laoko Tesalonika. Kelesenisi ye laoko teha
Galatiya, yo Taitasi ye laoko teha Dalematiya,** menai se
paisowa.
11 Luka ye bom mo ede maidagu. Bena taba Maleko
maidam kwa laoma, matawuwuna ede iya meta
tausagukaliliyeigau paisowa ta unai.
12 Tikikasi ya hetamali ede kabo ye laowa Epeso.
13 Yom laoma ne unai bena kagu kouti ku baheiyama. Iya
ede Tolowasi unai, Kapasi yona numa unai ya laugabaei.
Yogu buka bena ku baheidima hinage, yo yogu pepwa tabu
ku nuwanuwaluluhiyeidi.
14 Na Alekisenda, iya pawati paisowana tauginaginaulina
wa, meta pilipili lakilakidi ye ginaulidi kaliguwai na udiyedi
ye hekamkamnagau. Na takiyede, Guiyau kabo yona yababa
ne maisana ye mosei.
15 Yoda wasaduwai wa unai Alekisenda meta tauhe-
waiunuda lakilakina ede. Unai kowa hinage bena ku kitak-
itanamwanamwa!
16 Yogu lauhetala bagubagunana unai meta nige tamowai
hesau yogu ye tolo, na maudoidi se laugabaegau. Yodi yababa
ne Yaubada taba ye nuwatugabaedi.
17 Iyamo Guiyau dedekaguyena ye tolo na ye hebayao-
gau, bena yau kaliguyena kabo wasa namwanamwana ta ye

** **4:8:** *Kolona* meta heloikailakwa unai taulagebaguna, iya yona kainauya.

** **4:10:** *Dalematiya* meta Loma basileiyana tehana hesau, Masedoniya teha bwauli ne unai.

masalahalau dagela tamowaidiyao udiyedi. Debanaena ede
yau boita luwanaena** na Yaubada ye gilihaigau.
18 Guiyau kabo yababa udoi'udoi luwadiyena ye gilihaigau
na ma namwanamwagu ye laeigau yona basileiya galewa ne
unai. Lautoki yo hedebasae maudoidi se sae kalinawai nige
kana siga. Mamohoi!

Laukaiyoni

19 Yogu lautoki ku moseidi Pilisila yo Akuila, yo hinage
Onesepa yona numa kalona tamowaidiyao udiyedi.
20 Elasitasi Kolinito unai ya tauhemiya, yo Tolopimasi ye
kasiyebwa ede Miletusi unai ya laugabaei.
21 Yubulusi maiyanao Pudenisi, Linusi, Kolodiya** yo kada
kahao maudoidi yodi lautoki hinage se hetamalidiwa.
Na kowa taba ku kaipatebayao na inai ku lage na kabo
kehiwe kana huya.
22 Ya kaibwadasae Guiyau unai taba iya maidam yo taba
yona kabinamwa ye leyawa maudoimiu kalimiuyena.

** **4:17:** *Yau boita luwanaena:* Paulo boita ye heyaheyasoniyei laiyoni kawana unai, ye kuli, *laiyoni kawana unai Yaubada ye gilihaigau.* ** **4:21:** *Pilisila* yo *Kolodiya* meta waiwaihiu, na hekadiyo ne tatao.

Taitasi
Paulo yona leta ye lau Taitasi unai
Buka ta hededehemasalahana

Teina ta Apostolo Paulo yona leta ye lau yona hali taupaisowa Taitasi unai. Huyakulina bolimaina meta 63 AD, na huyana ne unai Paulo ye miya teha Masedoniya o magai Nikopolisi unai (Taitasi 3:12).

Bagubaguna, Taitasi maidana Paulo se paisowa teha Giliki yo teha Eisiya udiyedi (2 Kolinito 2:13, 7:6,13, 8:6,16,23, 12:18, Galatiya 2:3). Bolimai 60 AD kabo Paulo se laei magai saesaena Loma unai se kabihekahini. Tenem ye lau ee bolimai 62 AD unai kabo se kabigabaei. Mulina ne unai kabo Paulo yo Taitasi se lau Kiliti bwanabwanaluwana unai se paisowa (Taitasi 1:5), ede magai hekadiyo udiyedi tamowai se nuwabui. Paisowa wa sola ye laulau na Paulo Kiliti ye laugabaei. Na teina leta ta unai Paulo ye hededehemasalaha Taitasi unai yona paisowa saha bena ye ginauli Kiliti bwanabwanaluwana unai, idohagi kabo tauwoyawoya ye hetolodi dubu maudoidi udiyedi, yo idohagi bena ye hekatadi (Taitasi 1:5). Na tauwoyawoya ne kadi paisowa bena taulauhekatalupolupo se hekaiyawasidi (Taitasi 1:9-11).

Leta ta unai Paulo hinage ye hededehemasalaha meta Keliso yona boita yo tolo'uyo debanaena kita tausunuma gonowana yoda laulau beyabeyadi ta hekaiyawasidi na mauli hauhauna unai ta miyamiya (Taitasi 2:11—3:11).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo *1:1-4*
- Dubu yodi tauwoyawoya kadi hedehedede *1:5-16*
- Ekalesiya maudoidi kadi hedehedede *2:1—3:11*
- Hededehasahasa yo lautoki *3:12-15*

Lautoki

1 Yau Paulo, Yaubada yona taupaisowa yo Yesu Keliso yona apostolo, leta ta ya kuli. Kagu paisowa meta bena Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi ya saguidi sunuma unai yo hedehedede mamohoina ya hekatadi. Hedehedede mamohoina ne ye saguida na Yaubada yona nuwatu ta miyawatanidi.

2 Miyamiya ne matawuwuna meta mauli nige kana siga ta nayanayai ma nuwabayaoda. Mauli ne Yaubada ye hededehesunumayako, huyana sola nige tanoubu ta ye hetubu. Na Yaubada iya nige taukailupolupo!

3 Yona kaisunuwa mayadaina ta unai yona hedededehesunuma wa hedehedededi ye hemasalahadi. Na Yaubada Taugilihaida paisowa saesaena ta ye leyama bena ya hedededehemasalahadi yogu lauguguya udiyedi.
4 Ya kulikulilaowa Taitasi kalimyena, kowa natugu mamohoina yoda sunuma ta unai. Taba Yaubada Tamada yo Taugilihaida Yesu Keliso yodi kabinamwa yo nuwadaumwali se lediwa kalimyena.

Kiliti bwanabwanaluwana unai Taitasi bena dubu kesega kesega taukitahetetedi ye hetolodi

5 Kiliti bwanabwanaluwana unai ya laugabaego, kaniyona ede paisowa saha ta kabitoledi wa bena ku hegehedi. Magai kesega kesega udiyedi dubu taukitahetetedi bena ku hetolodi doha saha ya hededediko kalimyena wa.
6 Taukitahetete ne meta tabu kana gilu hesau. Iya bena tawasola miyamiyana ye miyanamwanamwae.** Natunao bena se kawamamohoi Guiyau unai**, yo yodi mauli bena se dudulai, to kabo tamowai hekadiyo tabu se hegiludi miyamiya yababadi yo kawagabae udiyedi.
7 Dubu taukitahetetena ne Yaubada yona paisowa tauginaulina. Unai iya tabu kana gilu hesau. Tabu ye nuwasaesae, tabu ye koikoipilimwamwayau, tabu tamowai numanumayauyaulena, tabu ye laulauhelili, tabu moni gadosisina ye lakikalili kalinawai.
8 Na iya meta bena tamowai ye yogayogaisinidi, yo saha ye namwa bena ye gadosisiyei, yo ye bom ye kitahetete'uyoi, yo yona nuwanuwatu yo yona miyamiya bena se dudulai yo hinage se namwa Yaubada matanaena, yo paisowa huyadiyao bena ye lauwatanidi.

Dubu babadadi taba taulauhekatalupolupo se hekaiyawasidi

9 Dubu taukitahetetena ne bena lauhekata dudulaina ta lauhekata'usei wa ye kabihekahini, kabo gonowana tamowai hekadiyo ye henuwabayaodi yona lauhekata namwanamwadi ne udiyedi, yo hinage lauhekata dudulaina taukawayagalaena kabo ye hekitalobaidi meta se lausapuli.
10 Matawuwuna ede tauhaikawayagala se bado. Se hedehededegaibu na yodi kailupolupo ne udiyedi tamowai se woyahesuwaladi. Tauhaikawayagala wa udiyedi tamowai se

---

** **1:6:** *Iya bena tawasola miyamiyana ye miyanamwanamwae:* Hedehededе ta kalina Giliki unai hinage gonowana ta bui ta wane, *Iya bena mwanena kesega mo.*

** **1:6:** *Se kawamamohoi Guiyau unai* meta Paulo yona kulikuli kalina Giliki unai kaniyona hesau hinage, iya ede, *Natunao bena tamadi yo sinadi se hekasisiyeidi, yo yodi laulau bena se namwa.*

bado se lauhekata meta mauli kamwasana ede taba tamowai
pelitome ye hai.
11 Ginauli se laulauhekataedi ta taba tabu se hekahekatadi.
Taba ku hekaiyawasidi, matawuwuna numa se bado
tamowaidiyao meta se henuwapwanopwanodi. Na
taulauhekatalupolupo ne yodi nuwatu bena se laulaumoni.
12 Doha Kiliti yodi tauhededepeloweta hesau ye hed-
edeyako, ye wane, “Kiliti tamowaidiyao kadi paisowa ede
hededelupolupo. Yodi laulau se yababakalili doha suisui
kaikaikalasidi. Se miyamiyaheboni, yo siya meta tamowai
botabotaidi.”
13 Peloweta ne yona hedehedede meta mamohoi. Unai
ku hededebayao udiyedi meta se lausapuli, na bena se
sunumanamwanamwa.
14 Tabu se lapulapulau Dius kadi pilipilidai yo hedehedede
mamohoina tautolehesuwalana yodi kaihekahekasisi lauga-
gayodi udiyedi.
15 Tamowai nuwadiyao se a'a meta kalidiyena kai yo
ginauli maudoidi se laugagayoidi ne se a'a. Na kaiteyadi
nuwadiyao se bida yo nige se kawamamohoi, meta ka-
lidiyena nige ginauli hesau ye a'a. Yodi nuwanuwatu ne
se bida, yo yababa saha se ginauli ne nige gonowana se
nuwatulobai.
16 Se hedede bena Yaubada kabina se kata, na yodi laulau
udiyedi meta se uhalaei. Tamowaidiyao ne meta taba ta
subukaliliyeidi. Se kawagabae, yo nige gonowana laulau
namwanamwadi se ginaulidi.

2

Taitasi bena tausunuma ye hekatadi laulau dudulaidi udiyedi

1 Na kowa, Taitasi, yom guguya maudoina unai bena
lauhekata dudulaina mo ku lauwatani.
2 Tautaubadao ku hekatadi bena se bom se
kitahetete'uyoidi, yo bena yodi miyamiya se dudulai yo
se nuwanuwatusibasiba. Yo hinage yodi sunuma yo yodi
gadosisi bena se namwa, yo bena se nuwabayao.
3 Gonogonowana doha, sinesinebadao ku hekatadi bena
yodi miyamiya unai Yaubada hekasisina unai se miya.
Tabu tamowai se hededeheyaheyababadi, yo numanuma
bayabayaona tabu ye tanuwagaidi. Na bena ginauli
namwanamwadi mo se lauhekataedi.
4 Kabo gonowana natudiyao sinesineo se hekatadi bena
mwanediyao yo natudiyao se gadosisiyeidi,
5 yo se bom se kitahetete'uyoidi, yo yodi nuwanuwatu yo
yodi laulau bena se namwa yo se dudulai. Bena yodi numa
se kitahetetedi, yodi kabikabi se namwa tamowai udiyedi,

yo mwanediyao se hekasisiyeidi. Kabo tamowai hekadi nige
gonowana Yaubada wasana se hededeheyababa.
6 Hinage bena tatao ku henuwabayaodi na se bom se kita-
hetete'uyoidi.
7 Yom kabikabi bena se namwa na tatao se kitadi to kabo
se hemuliwatanigo. Saha ku lauhekatae ne bena hinage ku
miyawatani. Ku lauhekata ma nuwamamohoim.
8 Yom hedehedede tamowai udiyedi bena se dudulai, kabo
nige gonowana hedehedede ne se hetaladi. Teina unai kada
waiunu kabo se mwadine, matawuwuna nige saha hesau se
lobai na unai kabo se kawayababaida.
9 Heyayai tauhaidi tamowaidiyao ku hekatadi bena
kadi tanutanuwagao se kawakabiyeidi ginauli maudoidi
udiyedi. Bena se kaipate na nuwadi se henamwa, yo tabu se
kawakawabui,
10 tabu se kaikaiwahali, na yodi laulau ne udiyedi se
hemasalahadi meta gonowana kadi tanutanuwagao siya se
sunumaedi. Unai kabo tamowai maudoidi Yaubada Taugili-
haida lauhekatana se kitahenamwa.
11 *[Lauhekatana ne bena se miyawatani]*, matawuwuna
Yaubada yona kabinamwa Keliso ye hemasalaha tamowai
maudoidi udiyedi, na kabinamwa wa ye gilihaidi.
12 Kaniyona ede kabinamwa ne ye hekatada meta laulau
Yaubada nige ye henuwadi yo tanoubu gadosisidi bena ta
hekaiyawasidi na yoda laulau ta sibasibaidi yo yoda laulau se
dudulai yo laulau Yaubada ye kitahenamwadi bena udiyedi
ta miya, teina yoda huya ta unai.
13 Na huya maudoina ta nayanaya ye lau ee Yaubada yona
hededehesunuma saesaena wa ye hemamohoiyei na Yesu
Keliso, iya yoda Yaubada saesaena yo Taugilihaida, ye tau-
masalaha ma didididigana.
14 Yesu Keliso ye bom ye mosegabaei'uyoi kita hesabada
na yona nuwatu meta bena ye yailihaida yababa maudoidi
udiyedi yo ye he'a'ada na ta hemala ye bom mo yona tamowai
na laulau namwanamwadi ta ginaginaulidi ma nuwakohi-
haida.
15 Huya maudoina teina lauhekata ta bena ku
laulauhekataedi, yo ku hededebayao tamowai udiyedi bena
se kawakabiyeidi. Nige taukawakabi bena ku hekitalobaidi
meta se laupwano. Paisowa ta gigibwalina ede kalimwai,
unai tabu tamowai hesau ye kitadobidobiyeigo.

3

Taukawamamohoi laulau namwanamwadi bena se miyamiyaidi

1 Taukawamamohoi bena ku henuhenuwaisinidi gabemani yo tauwoyawoya hekadi bena se hekasisiyeidi yo se kawakabiyeidi, na se nonoha huya maudoina bena kabikabi namwanamwadi se ginaginaulidi.
2 Tabu tamowai hesau se hededeheyababa. Tabu se haihaikawayagala. Na bena se nuwatalu, na se nuwadobidobi yo yodi laulau se namwa tamowai maudoidi udiyedi.
3 Beyabeyana kita hinage ta yauyaule yo ta kawagabae, yo nuwanuwatu yababadi udoi'udoi se lupohaida. Gwauyala yo gadosisi udoi'udoi mo se tanuwagaida. Huya maudoina yoda nuwatu bena tamowai ta heyababadi. Ta kaikalomagigili. Tamowai se subuda yo kita hinage ta subudi.
4 Na huyana Yaubada Taugilihaida yona kabinamwa yo yona gadosisi ye hemasalahadi kalidaena,
5 meta ye gilihaida. Nige yoda laulau dudulaidi debadiyena, na yona katekamkamna debanaena ye gilihaida, meta ye labasi'uyoida na unai ye deulida, yo Yaluwa Tabuna unai mauli hauhauna ye leyama.
6 Yaubada Yaluwa Tabuna ye haiyama ma nuwakohihaina, Yesu Keliso iya taugilihaida debanaena.
7 Yona kabinamwa debanaena ye tolehedudulaida, na hededehesunuma ye leyama meta mauli nige kana siga kabo ta hai.
8 Teina hedehedede ta meta hedehedede mamohoina.
Ya henuwa bena teina hedehedede maudoidi ta ku hebayao'uyoidi, na bena Yaubada tausunumaena se kaipate na huya maudoina miyamiya namwanamwadi udiyedi se miya. Lauhekata ta se namwa na udiyedi tamowai maudoidi sagu se lobai.
9 Na haikawayagala yauyauledi yo kulutubu dededi** yo laugagayo haikawayagaladi ku kaihaleidi, matawuwuna nige kaniyodi yo nige gonowana se saguida.
10 Ena tamowai hesau koigwaligwali ye ginauli, kabo ku hededehekaiyawasi. Na ena nige ye kawakabi, kabo ku hedede'uyo unai. Na mulina ne unai meta tamowai ne tabu ku modelau unai,
11 matawuwuna tamowai doha tenem hedehedede mamohoidi se laugabaeidiko. Yababa se ginaulidi udiyedi se bom se hegilu'uyoidi.

Hededehasahasa yo Lautoki

12 Atemasi o Tikikasi bena kabo ya hetamali ye laowa kalimwai. Huyana ye lagewa meta mwamwayau ku laoma

---

** **3:9:** *Kulutubu dededi:* Tamowai se kaipatekalili bena taba kadi kulutubu ne udiyedi tamowai hesau se lobai meta iya Dius tamowaina, na debanaena kabo se hedede meta siya ekalesiya mamohoidi.

kaliguyena Nikopolisi unai, matawuwuna yogu hineli ya gin-
auliyako kabo temenai gwagwama huyana ya miyahekila.
13 Sinasi, iya laugagayo tauhekasadi, maiyana Apolosa
yodi kadau ne unai, na ena se henuwasagu meta bena kwa
saguidi.
14 Yoda tamowai Kiliti unai tabu se miyamiyagaibu, na
bena ku hekatadi na kabikabi namwanamwadi udiyedi se
miya, na ena tamowai hekadiyo kai yo gogo udiyedi se deha,
meta bena se saguidi.
15 Maidagu taumiya maudoidi yodi lautoki se hetama-
lidiwa. Yogu lautoki ku mosei kaiteyadi tausunuma se gado-
sisiyeida udiyedi.
Na Yaubada yona kabinamwa maudoimiu kalimiuyena!
[Yauwedo yo kaiyoni.]

Pilemona
Paulo yona leta ye lau Pilemona unai
Buka ta hededehemasalahana

Pilemona meta ekalesiya yodi tauwoyawoya tamowaina hesau magai Kolose unai, yo iya yo Paulo se kawakehanamwanamwa. Iya gogo tamowaina, na yona numa lakilakina unai dubu tamowaidi se koikoigogo.

Pilemona meta yona heyayai tauhaidi hekadi, na luwadiyena hesau hesana ede Onesimo. Na Onesimo nuwana kana tanuwaga unai ginauli saha hesau ye kaiwahali ede ye wasabu ye lau Paulo unai, iya numatutugudu unai magai Epeso unai.** Paulo Yesu wasana ye hededehemasalaha Onesimo unai, ede ye nuwabui. Kabo Paulo ye hineli meta laulau dudulaina ede taba Onesimo ye uyo kana tanuwaga Pilemona unai.

Loma yodi laugagayo ye wane, ena heyayai tauhaina kana tanuwaga ye wasabugabaei na ena se lobai, meta kana tanuwaga yona dudulai gonowana kabo ye koihemwaloi. Unai Paulo leta ta ye kuli ye lau Pilemona unai na ye kaibwadai taba tabu Onesimo ye hekamkamna, na ye hai'uyoi na ye kabinamwanamwaei doha kana kaha hesau Keliso unai.

Leta ta taubaheina ye lau Pilemona, siya meta Tikikasi yo Onesimo (Kolose 4:7-9). Na leta huyakulina bolimaina nuwana 64 AD.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1-3*
- Pilemona yona gadosisi tausunuma kalidiwai *4-7*
- Paulo yona kaibwada Onesimo debanaena *8-22*
- Hedehedede gehegehedi *23-25*

Lautoki

1 Yau Paulo, Yesu Keliso debanaena numatutugudu unai
taumiya. Maidagu kada kaha Timoti leta ta ka kuli ye laowa
kowa yoma hali taupaisowa Pilemona kalimwai. Kowa
meta kama kaha ka gadosisiyeigo.

2 Yoma lautoki se lau loumai Apiya unai, yo Akipasi
kalinawai, iya sunuma hesabana ye kaipatesaguigai doha
tau'iyala hesau. Yoma lautoki hinage ye lau ekalesiya taulao-
laomagogoi yom numa unai ne kalidiyena.

3 Taba Tamada Yaubada yo Guiyau Yesu Keliso yodi kabi-
namwa yo nuwadaumwali se lediwa kalimiuyena.

** :: Magai Epeso unai: Tausonoga hekadi yodi nuwanuwatu ede, magai Loma o Sisaliya unai.

Pilemona yona gadosisi tausunuma kalidiwai

4 Kagu kaha Pilemona, huya maudoina yogu tapwalolo
udiyedi ya nuwanuwatuigo, meta Yaubada ya laulautokiyei,
5 matawuwuna wasam ya lapulapui meta kowa Guiyau
Yesu tausunumaena yo Yaubada yona tamowai maudoidi
taugadosisiyeidi.
6 Tamowai ku saguidi yom sunuma debanaena. Ya tapwat-
apwalolo bena yom haisagusagu paisowana ne ye bayao ye
lau, na unai bena ku nuwatulobai ginauli namwanamwadi
sahasahadi Yaubada ye ledima Keliso debanaena bena ta
ginaulidi.
7 Kagu kaha, yom gadosisi debanaena ya gwauyalakalili yo
nuwagu ye bayao, matawuwuna ede Yaubada yona tamowai
ku henuhenuwabayaodi.

Kaibwada Onesimo debanaena

8-10 Unai kabo nuwatu hesau bena yom ya hedehed-
ede. Ya kaibwadaigo bena yom heyayai tauhaina Ones-
imo ku hai'uyoi. Iya doha natugu, matawuwuna numatu-
tuguduyena ya woyalaei Guiyau unai.** Keliso debanaena ya
dudulai meta ya nuwabayao na ya hedede bena saha ku gin-
auli, yau Paulo, ya tautaubadako yo Yesu Keliso debanaena
numatutugudu unai ya miyamiya. Na iyamo taba nige apos-
tolo gigibwalina ya hepaisowa na ya hededelaowa. Na yoda
haigadogadosisi'uyoida wa debanaena ede ya kaibwadaigo.
11 Onesimo meta yom heyayai tauhaina. Beyabeyana iya
nige yom ye paipaisowanamwanamwa, na teina huya ta unai
iya *taupaisowa namwanamwana* kowa yo yau kalidaena.**
12 Iya ya hetamali ye uyowa kalimyena, na iya yogu gado-
sisi tamowaina ede.
13 Ya henuwa bena taba Onesimo sola maidagu ka miya, to
kabo ye lauhedamaigo na ye saguigau huyana Yesu wasana
namwanamwana debanaena ya miyamiya numatutugudu ta
unai.
14 Na nige gonowana saha hesau ya ginauligaibui kana
siga ku talambaguna, matawuwuna nige ya henuwa bena ya
lauheliligo na laulau namwanamwadi ku ginaulidi, na bena
yom gadosisi mamohoina unai ku ginaulidi.
15 Nuwana huyakubwakubwa mo Onesimo ye miyasuwala
na bena kabo ye uyowa maidam kwa miya ye lau ee nige kana
siga.

** **1:8-10:** *Ya woyalaei Guiyau unai*: Numatutugudu unai Paulo Yesu wasana ye hededehemasalaha Onesimo unai, ede ye nuwabui. Unai ye hemala doha Paulo natuna. ** **1:11:** *Taupaisowa namwanamwana kowa yo yau kalidaena:* Hesa Onesimo kaniyona ede *taupaisowa namwanamwana.*

16 Iya yom heyayai tauhaina, na sunuma debanaena ye
hemala kada kaha. Iya ya gadosisiyei, na nuwana yom
gadosisi iya unai kabo ye lakikalili, matawuwuna iya yom
hali tamowai yo hinage kam kaha Guiyau debanaena.
17 Unai, ena ku nuwatui meta yau kam kaha, kabo Onesimo
ku yogaisini doha hinage yau ku yogaisinigau.
18 Ena laupwano saha hesau ye ginauli o ginauli hesau unai
ye kaihagahaga kalimyena, polohena ne ku tole kaliguyena.
19 Yau Paulo, ya bom nimagu ta unai ya kulikulilaowa
kalimyena:
Kabo ya hemaisago.
Na yom mauli unai ku kaihagahagakalili kaliguyena,** na
iyamo taba nige ya hetala.
20 Kagu kaha, Guiyau debanaena yogu kaibwada ta bena taba
ku ginauli. Unai kabo nuwagu ta ku hebayao Keliso unai.
21 Teina ta ya kulikuli na ya nuwatui meta yogu kaibwada ta
kabo ku ginauli, yo kabina ya kata meta yom laulau ne kabo
se namwakalili na kabo yogu kaibwada ta.

Hedehedede gehegehedi

22 Na ginauli kesega mo ede teina: Ya nuwatui meta
Yaubada yomi tapwalolo wa ye lapuidi ede kabo ya uyowa
kalimiuyena. Unai bili hesau ku kabinonohai yau hesabagu.
23 Epapalasi meta iya hinage maiyagu numatutugudu unai
Yesu Keliso debanaena. Yona lautoki ye hetamaliyawa
kalimyena.
24 Yo Maleko, Alisitakasi, Demasi yo Luka, siya meta yogu
hali taupaisowa, se lautokiyeigo.
25 Guiyau Yesu Keliso yona kabinamwa bena nuwami-
uyena ye miya.

** **1:19:** *Ku kaihagahagakalili kaliguyena*: Paulo Pilemona ye henuwabui ede mauli nige kana siga ye lobai, na hagahagana ede ye lakikalili.

Hebelu
Kulikuli ye lau Hebelu tamowaidiyao udiyedi
Buka ta hededehemasalahana

Teina leta ta ye lau Yesu Keliso tausunumaena udiyedi, kaiteyadi siya Hebelu tamowaidi, o ta wane, kaiteyadi kadi mumuga ede Abelahama. Hinage ta hedede ede siya Dius tamowaidi.

Na leta ta tauhaina wa, siya nuwana Italiya unai taumiya. Teina tausonoga yodi kaimasi, matawuwuna Italiya unai taulaoma yodi lautoki ye kulilae leta ta tauhaina ne udiyedi (Hebelu 13:24).

Leta ta taukulina meta hesana nige ye kulihemasalaha, unai nige kabina ta kata iya kaiteya. Bagubagunana tausibasiba gwaudi yodi nuwatu bena Paulo leta ta taukulina ede, matawuwuna Timoti wasana ye hededegabaei (Hebelu 13:23). Iyamo mulinawai tausibasiba hekadiyo yodi nuwatu udoi. Na ye masalahakalili meta leta taukulina wa, iya Dius tamowaidiyao yodi taba'ohu kabikabidiyao kabidi ye katakalili (Hebelu 8:3-5, 9:1—10:18), unai iya nuwana Dius tamowaina hesau. Huyana leta ta ye kuli meta Yelusalema unai Numa Tabuna wa sola ma totolona. Loma yodi tau'iyala Numa Tabuna se heyababa bolimai 70 AD unai.

Leta ta kaniyona ede Dius tamowaidiyao Yesu tausunumaeina bena tabu se uyo'uyo yodi taba'ohu beyabeyana unai na laugagayo yo kabikabi Yaubada ye moseidi Mose unai na ye laoma Dius tamowaidiyao udiyedi meta tabu se miyawatani'uyoidi. Huyana leta ta se hai meta ekalesiya hekamkamna lakilakina se hekalo, ede hekadiyo se hetubu se nuwabasabasa na Yesu Keliso bena se kitagabaei (Hebelu 6:11-12, 12:1-3).

Leta ta taukulina Dius tamowaidi siya Yesu tausunumaeina wa ye henuwaisinidi meta Keliso iya ede Yaubada Natuna. Yesu ye saekalili, na kabo anelu, Mose yo peloweta hekadiyo (Hebelu 1:5—4:14). Yo iya yoda taukaitalasam saesaena, na yona kabihemauli hesabada wa ye saekalili na kabo Aloni yo taukaitalasam maudoidi yodi kabikabi wa (Hebelu 9:23—10:18). Yesu iya talam hauhauna tauhaiyamana. Na talam ne ye saekalili na kabo talam bagubagunana (Hebelu 4:14—5:10) yo iya yoda tauhedehedede Yaubada matanawai doha Dius yodi taukaitalasam saesaedi (Hebelu 7:1—8:13). Leta ta hinage ye hekatada meta sunuma iya ginauli saesaekalilina (Hebelu 11:1—12:29).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Keliso meta Yaubada yona tauhedehedede na iya ede Yaubada Natuna *1:1-3*
- Keliso ye saekalili na kabo anelu *1:4—2:18*
- Keliso ye saekalili na kabo Mose *3:1—4:13*
- Keliso ye saekalili na kabo Aloni yo taukaitalasam maudoidi *4:14—7:28*
- Keliso yona kaitalasam ye saekalili na kabo kaitalasam hekadiyo *8:1—10:39*
- Hededehebayao ye lau Keliso tausunumaena udiyedi *11:1—12:29*
- Hededehebayao gehegehena *13:1-25*

Yaubada Natuna Yesu iya ye saekalili

1 Huya bagubagunana unai Yaubada hedehedede ye moseidi peloweta udiyedi huya udoi'udoi udiyedi yo laulau udoi'udoi udiyedi, na kabo se hededegabaedi kada mumugao udiyedi.

2 Na teina huya mulimulitana ta unai Yaubada yona hedehedede ye mosei Natuna unai, na iya ye hededelaoma kalidawai. Natuna iya ede Yaubada maiyana tanoubu maudoina ta se hetubu wa,** yo Yaubada iya ye kaisunuwai kabo ginauli maudoidi ye mosehekawadi unai.

3 Natuna Tamana yona didiga yo hinage kana kao dudulaina ye hemasalahadi kalidawai yo ginauli maudoidi ye hebayaodi yona hedehedede gigibwalina unai, to bena se miyahai. Ba'aya kabahe'a'ana ye ginauli, na mulinawai kabo ye tulidobi Wasawasa Saesaena nimatutunaena galewa unai.

Yesu ye saekalili na kabo anelu

4 Teina unai ye masalaha meta Natuna ye saekalili na kabo anelu, yo hinage gonogonowana doha iya hesana ye saekalili na kabo anelu hesadiyao.

5 Matawuwuna Yaubada nige ye hededelau anelu hesau unai ye wane,
“Kowa yau natugu,
mayadai ta unai ya hemala tamam.” *(Same 2:7)*
o hinage,
“Yau kabo tamana na iya kabo natugu.” *(2 Samuwela 7:14)*

6 Yo huyana Yaubada Natuna taubaguna** ye hetamaliyama tanoubu ta unai, iya hedehededena ye hedehededei ye wane,

---

** **1:2:** *Tanoubu maudoina ta se hetubu:* Yowane 1:1-3 unai Yowane ye hededehemasalaha idohagi Yaubada tanoubu ta ye hetubu. ** **1:6:** *Yaubada Natuna taubaguna:* Kalina Giliki unai taubaguna kaniyona ede, *ye saekalili,* o, *hekahekasisina.* Gonogonowana doha, Dius tamowaidiyao *taubaguna* se kita meta iya ye saekalili na kabo yona gologolowao.

"Yaubada yona anelu maudoidi taba se kaihelahui." *(Dutelonomi 32:43)*
7 Yona anelu hedehedededi ye wane,
"Yona anelu ye ginaulidi *[yodi sagena]* doha yaumai,**
yo yona heyayai tauhaidi *[yodi gigibwali]* doha kaiwa pulupululuna." *(Same 104:4)*
8 Na Yaubada ye hededelau Natuna unai ye wane,
"Yaubada, yom kabatuli kabo ye miya nige kana siga,
yo yom basileiya ne kabo laulaududulai unai ku tanuwagai.
9 Kowa laulau dudulaina ku henuwa na laulau yabayababadi ku subudi.
Unai Yaubada, iya yom Yaubada, ye heyausigo gwauyala yausina unai.
Teina unai ye kitahesaego kam kahao maudoidi luwadiwai." *(Same 45:6-7)*
10 Hinage *[ye hededelau Natuna unai ye wane]*,
"Guiyau, huya bagubagunana unai kowa tanoubu wuwuna ku tole
yo hinage galewa meta nimam ginaulina. *(Same 8:6, Sakaliya 12:1)*
11 Siya kabo se tauwadam, na kowa ku miyahai.
Kabo se beyabeya doha kaleko beyabeyana.
12 Kabo ku nokudi doha kaleko,
yo doha luwuluwu beyabeyana kabo ku haigabaedi na hauhaudi ku toledi.
Na kam kao gonogonowana mo
yo yom bolimai taba nige kadi siga." *(Same 102:25-27)*
13 Yo Yaubada nige anelu hesau unai ye hededelau ye wane,
"Nimatutugu ta unai ku tuli,
kana siga kam waiunu ya toledi kaem kabatoledi." *(Same 110:1)*
14 Na anelu meta siya yaluyaluwa yo heyayai tauhaina mo, na Yaubada ye hetahetamalidi bena mauli tauhaidi se saguidi.

2

Wasa namwanamwana ta bena ta lapunamwanamwaei

1 Unai teina wasa namwanamwana Yesu ye leyama ta, taba ye namwa mo bena ta lapunamwanamwaei, madai ta sigisuwala.

** **1:7:** *Yaumai* yo ***yaluyaluwa*** lausoisoi 14 unai meta hedehedede kesega kalina Giliki unai. Unai lausoisoi ta hinage gonowana ta bui, *Anelu ye ginaulidi ede siya yaluyaluwa.*

2 Huya bagubagunana Yaubada yona laugagayo anelu se
mosei Mose unai Sinai koyana unai wa meta ma gigibwalina.
Na ena tamowai hesau laugagayo wa ye utusi yo nige ye
kawakabiyei kabo hekamkamna dudulaina ye lobai.
3 Unai, ena Yesu yona kabihemauli saesaena ta ta kitahe-
gagili, taba nige Yaubada yona hekamkamna lakilakina ta
kaihalei! Teina kabihemauli ta bagubaguna unai Guiyau ye
hededegabaei na kaiteyadi se lapui meta se hemamohoiyei
kalidawai,
4 yo hinage Yaubada ye hemamohoiyei hekihekinoi yo
laulau gigigigibwalidi udoi'udoi udiyedi, yo kabahemamo-
hoiyena hesau ede Yaluwa Tabuna ye mosei tamowai udiyedi
yona hineli unai.

Yesu ye hemala doha kita

5 Tanoubu hesau matada ne unai ta hetahetala ta Yaubada
taba nige ye mosei anelu se tanuwagai.
6 Buka Tabuna tehana hesau unai tamowai hesau ye hed-
edelau Yaubada unai ye wane,

“Tamowai nige ye sae, na iyamo ku nuwatui,
yo tamowai natuna ku kitahetete.
7 Huyakubwakubwa unai iya ku tole anelu gunidiwai,
na kabo hedebasae yo hekasisi unai ku hepasa.
8 Ginauli maudoidi ku moseidiko iya ye tanuwagaidi.”
(Same 8:4-6)

Na teina hedehedede ta, “ginauli maudoidi”, kaniyona ede,
“nige ginauli hesau ye kabihebeku”. Na sola nige ta kita meta
tamowai ginauli maudoidi ye tanuwagaidi.
9 Na saha ta kita ede Yesu. Huyakubwakubwawai Yaubada
iya ye toledobiyei anelu gunidiwai, na kabo hedebasae yo
hekasisi udiyedi ye hepasa, matawuwuna ede Yesu ye boita
kita hesabada. Mamohoi, Yaubada yona kabinamwa unai
Yesu ye boita tanoubu maudoina hesabadi.
10 Ginauli maudoidi Yaubada ye hetubudi na yona kita-
hetete unai se miya na ye henuwa taba natunao se bado ye
haidi se laoma yona didiga ne unai. Unai ye namwa mo taba
Yaubada hesaguhai tauhetubuna wa ye laei kamkamna ye
hekalo na teina unai kabo kana kao saesaena ye hai.
11 Ede Yesu iya tamowai tautolehesuwaladi na siya
Yaubada yona, yo kaiteyadi ye tolehesuwaladi ne meta siya
maidadi tamadi kesega. Temeta unai Yesu nige ye mwadine
bena ye kataidi kana kahao yo lounao.
12 Doha ye hededelau Yaubada unai ye wane,

“Kabo kam kao namwanamwana ya hededehemasalaha
kagu kahao udiyedi.

Yo yogu wana udiyedi kabo ya hedebasaego yom tamowai bodadi luwadiwai." *(Same 22:22)*

13 Iya hinage ye wane,
"Yogu sunuma kabo ya tole iya unai." *(Aisaiya 8:17)*
Na nuwanuwatu gonogonowana ta unai ye wane,
"Yau ede teina, na Yaubada natunao ye ledima wa maiyaguwao." *(Aisaiya 8:18)*

14 Yaubada natunao ne buluma yo kwasina unai ye ginaulidi, unai Yesu hinage ye hemala buluma yo kwasina gonogonowana doha siya, meta kabo gonowana yona boita unai boita tanuwagana, iya ede diyabolo, yona gigibwali ye koigwaligwali

15 na tamowai ye yailihaidi, siya yodi mauli maudoina unai yona heyayai tauhaidi, boita yodi matausiyeina debanaena.

16 Ye laoma nige bena anelu ye saguidi, na bena Abelahama kana isimulitao ye saguidi.

17 Teina debanaena ede Yesu ye hemala tamowai doha kita, bena iya taukaitalasam saesaena namwanamwana. Unai iya ye katekamkamnaeda yoda basabasa udiyedi, yo hinage Yaubada yona ye paisowanamwanamwa, na kaitalasam ye ginauli tamowai yodi yababa kabanuwatugabaedi.

18 Iya laukita ye hekalo na unai ye kamkamna, unai gonowana ye saguida huyana laukita ta hekalo.

3

Yesu ye saekalili na kabo Mose

1 Kagu kahao, Yaubada yona tamowai, galewa yogana taulapuina doha yau, ya henuwa bena nuwamiu se lau Yesu unai, iya ede ta hedehededei meta iya Yaubada yona hetahetamali tamowaina yo yoda taukaitalasam saesaena.

2 Iya nuwana ye tolekesegai taukaisunuwaina unai na yona paisowa ye ginauli gonogonowana doha Mose hinage yona paisowa ye ginaulikesegai Yaubada yona numa** unai.

3 Na Yesu hedebasae saesaena ye hai na kabo Mose, doha hinage numa namwanamwana tauginaulina hedebasae lakilakina ye hai na kabo numa ne.

4 Numa kesega kesega tauginaulidi udoi'udoi, na Yaubada ye bom ginauli maudoidi tauginaulidi.

5 Mose nuwana ye tolekesegai Yaubada yona numa paisowana unai, na iya meta heyayai tauhaina mo. Yona paisowa wa meta saha kabo Yaubada huya matadawai ye hemasalahadi ne tautaudi.

** **3:2:** *Numa* ne, iya ede Isalaela tamowaidi heyaheyasonidi, na Mose iya kadi boda hesau.

6 Na Keliso nuwana ye tolekesegai Yaubada unai, na iya
Yaubada Natuna yo yona numa tanuwagana. Numa ne
ede kita, ena ta tolokesegai na ma nuwabayaoda ta nay-
atautaubiga ye lau ee Yaubada yona hededehesunuma ye
hemamohoiyeidi, siya ede yoda kabagwauyala.

Hedehededе bayabayaona ye lau taukawayagala udiyedi

7 Unai Yaluwa Tabuna yona hedehededе bena kwa lapui,
doha ye wane,
"Teina mayadai ta unai, ena kalinana kwa lapui,
8 tabu nuwamiu kwa hekwailolodi iya unai,
doha Isalaela tamowaidiyao se tolodagedagelaei huyana
Yaubada se laukita balabala unai.
9 Temenai kami mumugao yogu kabinamwa kalidiwai boli-
mai 40 luwadiwai se kitadi
na sola *[yodi laulau udiyedi]* se laulautonogigau.
10 Unai tenem isi ne ya koipiliyeidi
na ya wane, 'Siya huya badobado nuwadi se toletolehe-
suwaladi kaliguwai.
Saha ya hedede bena se ginaulidi wa se kawayagalaei.'
11 Unai ede yogu kouyalayala unai ya hededekaigwala,
'Taba nige se lusola yogu kabakaiyawasi magaina** unai.' " *(Same 95:7-11)*

12 Bena kwa kitanamwanamwa, kagu kahao. Kwa kita-
hetete'uyoigomiu tabu nuwamiu se yababa yo se labulabui,
yo tabu Yaubada Maumaulina kwa nuwagabaei.
13 Komiu ma kami kahao bena kwa haihedehededehe-
bayao'uyoigomiu mayadai kesega kesega udiyedi. Na teina
mayadai kesega kesega Yaubada ye katai "teina mayadai ta".
Unai kabo taba nige yababa ye lupoigomiu na nuwamiu se
kwailolo Yaubada unai.
14 Ena nuwada ta tolekesegai Yaubada unai ye lau ee yoda
huya kana siga yo ta tolobayao yoda sunuma unai doha
huya bagubagunana yoda nuwabui mayadaina wa, kabo ta
hemala Keliso kana kahao yo lounao mamohoidiyao.
15 Na tabu teina hedehededе bayabayaona ta nuwamiu se
luluhidi:
"Teina mayadai ta unai ena kalinana kwa lapui,
tabu nuwamiu kwa hekwailolodi iya unai
doha Isalaela tamowaidiyao huyana se tolodagedage-
laei." *(Same 95:7-8)*

** **3:11:** *Yogu kabakaiyawasi magaina:* Yaubada yona huyahededе wa unai, teina hedehededе ta kaniyona ede Kanana tanona. Hebelu 4:3 yo 4:6 udiyedi buka ta taukulina wa kabo kabakaiyawasi magaina ye heyaheyasoniyei galewa unai.

16 Na tamowai Yaubada kalinana se lapui na iyamo se
kawayagalaei wa, siya kaiteyadi? Siya ede Aikupito unai
Mose ye woyahepesadi wa.
17 Na bolimai 40 luwadi wa unai Yaubada tamowai ye
kouyalayalaedi wa, siya kaiteyadi? Tamowaidiyao ne meta
se yababa na balabala unai se boita.
18 Yo siya kaiteyadi Yaubada ye hetahetaladi yo ye hed-
edekaigwala meta taba nige yona kabakaiyawasi magaina
unai se lusola? Siya ede taukawayagalaena wa.
19 Unai ta nuwatulobai meta siya taba nige se
lagelau Yaubada yona kabakaiyawasi magaina wa unai,
matawuwuna nige se kawamamohoi.

4

Yaubada natunao yodi kabakaiyawasi hededehesunumana

1 Yaubada yona kabakaiyawasi magaina lusolana
hededehesunumana sola ye totolo, unai kita bena ta
kitanamwanamwa, madai hesau luwadaena Yaubada ye
kitalobai taba nige gonowana ye lusola.
2 Na wasa namwanamwana meta Yaubada kabakaiyawasi
magaina ye kabinonohaiyako, kita hinage ta lapuiyako gono-
gonowana doha siya. Na wasa se lapui wa meta nige ye
saguidi, matawuwuna saha Yaubada ye hedede kalidiwai wa
nige se kawamamohoiyei.
3 Na kita taukawamamohoi gonowana ta lusola yona
kabakaiyawasi magaina unai. Na *[kaiteyadi nige se kawa-
mamohoi, kalidiwai]* Yaubada ye wane,
"Yogu kouyalayala unai ya hededekaigwala,
'Taba nige se lusola yogu kabakaiyawasi magaina unai.' "
(Same 95:11)
Iyamo Yaubada yona kabakaiyawasi magaina ye nono-
haiyako huyana tanoubu yona huyahetubuna wa unai.
4 Doha kulikuli tabuna teha hesau unai mayadai hehaligigi-
labuina (7) ne hedehededena ye hedede ye wane,
"Yaubada yona paisowa maudoidi udiyedi ye kaiyawasi
mayadai hehaligigi-labuina (7) unai." *(Genese 2:2)*
5 Na kulikuli hesauna wa unai ye wane,
"Taba nige se lusola yogu kabakaiyawasi magaina unai."
6 Tamowai bagubagunadi wasa se lapui wa nige se lusola
yodi kawayagala debanawai, na kabakaiyawasi magaina wa
sola ye totolo tamowai hekadi hesabadi bena se lusola.
7 Tenem unai Yaubada huya hesau ye tole kabakaiyawasi
magaina lusolana hesabana na hesana ye katai ede, "Teina
mayadai ta", huyana yona hedehededе ye mosei Dawida
unai. Na Dawida ye hedede ye wane, doha ya kuliyako wa:

“Teina mayadai ta unai, ena kalinana kwa lapui,
tabu nuwamiu kwa hekwailolodi iya unai.”
8 Ena taba Yosuwa Isalaela tamowaidi wa ye woyalaediko
kabakaiyawasi magaina ne unai,** meta Yaubada huya muli-
nawai taba nige mayadai hesau ye kaisunuwai'uyoi.
9 Unai kaiyawasi mayadaina wa sola ye totolo Yaubada yona
tamowai yodi.
10 Na ena tamowai hesau ye lagelau Yaubada yona
kabakaiyawasi unai, meta kabo ye kaiyawasi yona paisowa
maudoidi udiyedi, doha ede Yaubada yona paisowa
maudoidi mulidiyena hinage ye kaiyawasi.
11 Unai bena ta kaipatebayao na ta lusola kabakaiyawasi
magaina ne unai, na tabu Yaubada ta kawayagalaei doha
Isalaela tamowaidiyao wa. Ena yoda laulau doha siya meta
kabo ta beku na nige ta lusola.
12 Matawuwuna Yaubada yona hedehededе meta mau-
maulina yo gigigigibwalina yo ye matakalili na kabo kelepa-
matatehalabulabui. Nuwada ye bolilapaidi ye luwu ye lau
yoda nuwanuwatu yo yoda hineli mamohoidiyao udiyedi ye
lage na ye hinelidi yo ye kitasipwaidi.
13 Yaubada matanawai ginauli maudoidi nige hesau
wadawadamna, na se masalahakalili matanawai. Laulau
sahasahadi ta ginaulidi meta bena ta hededehemasalahadi
iya kalinawai.

Yesu yoda taukaitalasam saesaena

14 Yoda sunuma hedehededehemasalahana ta unai bena
ta tolobayao, matawuwuna yoda taukaitalasam saesaena ye
saeko galewa. Iya ede Yesu, Yaubada Natuna.
15 Yoda taukaitalasam saesaena ta yoda basabasa mau-
doidi kabidi ye katakalili, matawuwuna laukita maudoidi ta
hekalodi ta meta iya hinage ye hekalodi. Na iyamo nige ye
ba'aya.
16 Unai bena ta laoma Yaubada yona telona ta hana-
hanawui ma nuwabayaoda, kabo yona katekamkamna yo
kabinamwa ta lobaidi na yoda huyayababa unai kabo ye
saguida.

5

1 *Dius tamowaidi yodi* taukaitalasam saesaena tamowai
luwadiwai Yaubada ye hetolo na yona paisowa meta ta-
mowai yodi tautolo Yaubada matanawai na kainauya yo
kaitalasam ye mosei tamowai yodi yababa hesabadi. 2 Iya

** **4:8:** Yosuwa iya Mose lauhedamaina na Isalaela bodadi ye woyahemwalaeidi Kanana tanona unai na ye hemala yodi tano. Yosuwa mulinawai kabo isi se bado na kabo Dawida ye tubu, na Dawida ye hededehemasalaha ede yodi huyakaiyawasi sola matadiyena.

gonowana ye taubigakalili tausupusupu yo taugegegege tamowaidiyao kalidiwai, matawuwuna ede iya taubasabasa hesau.
3 Teina debanaena ede kaitalasam ye ginaulidi iya ye bom yona yababa hesabadi yo kabo hinage tamowai maudoidi yodi yababa hesabadi.
4 Nige tamowai hesau teina paisowa hekahekasisina ta yona nuwahineliwai ye hai, na Yaubada yona yoga mo unai, doha Aloni.
5 Unai Keliso hinage nige ye bom ye hesae'uyoi na ye hemala taukaitalasam saesaena, na Yaubada iya ye toleisini na ye wane,
“Kowa yau natugu,
mayadai ta unai ya hemala tamam.” *(Same 2:7)*
6 Yo kulikuli tehana hesau unai ye wane,
“Kowa taukaitalasam tamowaina ye lau ee huya nige sigana
doha Melekisedeka.”** *(Same 110:4)*
7 Huyana Yesu tanoubu ta unai ye miyamiya meta tapwalolo yo kaibwada ye moseidi Yaubada unai ma kalina lakilakina yo ma matasuluna, na Yaubada gonowana boita unai ye hemauli. Na Yaubada Yesu kalinana ye lapui matawuwuna Yesu iya ye hekasisiyei yo yona gigibwali unai ye miya.
8 Iya Yaubada Natuna mamohoina, na iyamo kamkamna unai nuwamasalaha ye hai idohagi na ye kawakabi.
9 Na huyana nuwanuwatu maudoina ye haihegehe ede ye hemala iya taukawakabiyeina tamowaidi maudoidi yodi kabihemauli nige sigana yona kabalaoma.
10 Na Yaubada iya ye kaisunuwai taukaitalasam saesaena doha Melekisedeka.

Hedede bayabayaona ye lau Yaubada tautolehesuwalana udiyedi

11 Teina nuwanuwatu ta hedehedededi meta se bado taba ka hedededi, na hekatagomiu ye pilipilikalili, matawuwuna ede yomi lapulobai ne se pahili.
12 Kwa kawamamohoi huyalohaloha, unai komiu taba taulauhekata hekadiyo, na nige gonowamiu, na Yaubada yona hedehedede wa udiyedi taba kabahetubu lauhekatana unai ka hekata'uyoigomiu. Komiu sola doha wawayao gagilidi meta susu mo kwa numanuma, na nige gonowana kai kwaikwailolona kwa kai.
13 Ena hesau susu mo ye numanuma, iya sola wawaya gagilina, na laulaududulai lauhekatana sola nige kabina ye kata.

** **5:6:** *Melekisedeka* wasana ede Genese 14:18-20 unai ku hasili.

14 Na kai kwaikwailolona meta tamowai lakilakidi siya
kadi. Yodi kaikaipate debanawai gonowana namwa yo
yababa se kitahinelidi.

6

1 Unai bena yoda sunuma Keliso unai yona kabahetubu
lauhekatadi bagubagunadi ta laugabaeidi, na ta dudu ta
lau bena nuwamasalaha saesaena ta hai. Na tabu yoda
sunuma kabahetubuna lauhekatadi ta lauhekata'uyoidi, siya
ede: nuwabui laulau yabayababadi udiyedi yo yoda sunuma
Yaubada unai,
2 babatiso yo kabibolubolu, tauboita yodi tolo'uyo yo
hekasa mayadaina.
3 Yaubada yona yali unai ta sigilau nuwamasalaha sae-
saena ta hai.
4-6 Tamowai hekadiyo nige gonowana se nuwabui'uyo.
Siya wasa namwanamwana se lapuiyako, galewa
kainauyadi se miyalobaidiko, Yaluwa Tabuna unai
yodi tupwa se haiyako, yo Yaubada yona hedehedede
yona namwa yo basileiya ye laolaoma matadawai
gigibwalina se nuwatulobaidiko. Na ena Yaubada se
lausuwalaei meta nige gonowana se uyoma se nuwabui'uyo,
matawuwuna yodi lausuwala ne unai siya Yaubada Natuna
se hesahesataulo'uyoi na tamowai matadiwai iya se
hemwadine'uyoi.
7 Bwatano namwanamwana unai meta ena nabu ye talu-
dobi kewanawai kabo ye mumusi na koya kaidi kaniyodi ye
toledi na koya tanuwagana unai namwa ye lobai. Tano ne
Yaubada unai henamwa ye hai.
8 Na bwatano unai gwaligwali yo lagau mo se kini na nige
yona namwa saha hesau, koya ne tanuwagana kabo tano ne
ye hedededeheyababa. Na gehena unai kabo ye gabu.
9 Kehamaiyao, ka hededebayaolaowa kalimiuwai doha
teina, na iyamo kabina ka kata meta komiu laulau
namwanamwadi kwa ginaginaulidi, siya ede Keliso yona
kabihemauli unai se masamasalaha.
10 Yaubada yona hekasa se dudulai, unai yomi
paisowabayao yo yomi gadosisi kalinawai taba nige ye
nuwaluluhiyeidi. Yomi gadosisi ne kabakitalobaina ede
Yaubada yona tamowai meta beyabeyana kwa saguidi yo iya
ede sola kwa sagusaguidi.
11 Laulauna gonogonowana ka henuwagomiu bena komiu
kesega kesega kwa miyamiyanamwanamwaei ye lau ee huya
ta kana siga, to Yaubada yona hededehesunuma kwa nay-
atautaubigaidi ne taba se laoma se mamohoi.

12 Nige ka henuwagomiu bena kwa miyagaibu. Sunuma
yo taubiga tamowaidi kabo saha Yaubada ye hededehe-
sunumaedi wa se haidi. Unai ka henuwa bena yodi laulau
kwa miyawatanidi.

Yaubada yona hededehesunuma taba nige ye bui

13 Huyana Yaubada yona hededehesunuma ye mosei
Abelahama unai, meta ye bom hesanawai ye hededekaig-
wala, matawuwuna nige hesau ye saekalili doha iya. Na ye
kaigwala
14 ye wane, “Mamohoi, yau kabo ya kainauyaigo na kam
isimulita ya hebadodi.” *(Genese 22:17)*
15 Na Abelahama ye nayatautaubiga na mulinawai saha
Yaubada ye hededehesunuma wa ye lobai.
16 Tamowai maudoidi meta tamowai saesaedi hesadiyao
udiyedi se hededekaigwala. Na tamowai hesau taba saha ye
hededeyako, meta hededekaigwala unai ye hemamohoiyei.
Unai kabo haikawayagala maudoidi ye hekaiyawasidi.
17 Yaubada ye henuwa bena yona hededehesunuma
tauhaidi kalidiwai ye hemasalaha meta taba nige yona
hineli ye bui, unai kaigwalawai ye hemamohoiyei.
18 Teina ginauli labui ta, Yaubada yona hededehesunuma
yo yona hededekaigwala, kabo nige gonowana ye buidi,
matawuwuna nige gonowana ye kailupolupo. Kita taulaoma
Yaubada unai sagu ta lobai, iya ede teina ginauli labui ta
udiyedi ye henuwa bena ye hebayaoda na yona hededehe-
sunuma udiyedi bena ta tolobayao.
19 Na yoda tolobayao Yaubada yona hededehesunuma
udiyedi meta doha lowo, yaluwada taukabihekahinina
bayabayaona. Yoda sunuma ta woyo ye kabigigili na ye
lusolalau teha tabukalilina unai.**
20 Menai Yesu taukedabagunaeda debadawai ye luso-
lalaoko yo ye hemala yoda taukaitalasam saesaena ye lau ee
nige sigana doha Melekisedeka.

7

Melekisedeka iya taukaitalasam namwanamwana na kabo Lewi tamowaidiyao

1 Teina Melekisedeka ta iya magai Salema yodi wasawasa
yo Yaubada Saesaekalilina yona taukaitalasam tamowaina.

** **6:19:** *Woyo* yo *teha tabukalilina:* Teina ginauli ta meta Isalaela yodi Logulogu Tabuna wa unai (Hebelu 9:1-3). *Yoda sunuma ta woyo ye kabigigili na ye lusolalau teha tabukalilina unai:* Hedehedede ta meta Yaubada yona kabamiya galewa ne unai heyaheyasonina, na kaniyona ede yoda sunuma ye kabihekahinida Yaubada unai.

Huyana Abelahama wasawasa ye saepwaidi gehena** na
yona uyoma magai unai, meta Melekisedeka iya ye hailobai
na hededehenamwa ye mosei Abelahama unai.
2 Na Abelahama iyala unai gogo ye hai'uyoidi wa
maudoidi luwadiwai yona taiti ye hai na ye mosei
Melekisedeka.** Hesa Melekisedeka kaniyona ede
laulaududulai wasawasana, yo hesa Salema kaniyona
ede *nuwadaumwali*, unai iya hinage "nuwadaumwali
wasawasana".
3 Iya nige tamana yo sinana yo kana mumugao yo yona
huyatubu yo yona mauli sigana wasadi, na iya meta taukaita-
lasam tamowaina ye lau huya nige sigana, doha Yaubada
Natuna.
4 Na tamada Abelahama iyala unai gogo ye haidi wa
udiyedi yona taiti ye mosei Melekisedeka, unai ta nuwatu-
lobai meta tamowai ta ye saekalili.
5 Laugagayo ye hedede meta taukaitalasam siya ede Lewi
kana isimulitao hekadiyo, bena Isalaela tamowaidi maudoidi
udiyedi taiti se tanoi. Tamowaidi ta meta siya kadi kahao, na
maudoidi Abelahama unai se tubuma.
6 Teina Melekisedeka ta, iya nige Lewi kana boga hesau,
na iyamo taiti ye hai, yo hinage Abelahama, iya hededehe-
sunuma tauhaina wa, ye hededehenamwa.
7 Nige gonowana ta nuwapwanopwano, matawuwuna
maudoida kabina ta kata meta tamowai dobidobina hededе-
henamwa ye hai tamowai saesaena unai.
8 Taiti tautanotano ne, siya kabo se boita. Na taiti tauhaina
hesau ede Melekisedeka, na Yaubada ye hedehededе meta
iya kabo ye miya ye lau nige kana siga.
9 Unai gonowana kabo ta wane, Abelahama taiti yona
tolena ta meta Lewi hinage taiti ye tole,
10 matawuwuna ede huyana Melekisedeka Abelahama ye
hailobai, meta Lewi iya sola kana mumuga Abelahama tauna
luwanawai.

Yesu taukaitalasam saesaena doha Melekisedeka

11 Taukaitalasam Lewi unai tautubuma wa yodi paisowa
yona kabalaoma ede Mose yona laugagayo. Na iyamo
taukaitalasam ne nige gonowadi tamowai yodi yababa
udiyedi se tolehedudulaidi. Unai Yaubada taukaitalasam
hesau ye hetamaliyama, iya ede doha Melekisedeka, na nige
doha Aloni.
12 Teina unai Yaubada taukaitalasam yona paipaisowa ye
bui, ede laugagayo hinage ye bui.

** **7:1:** *Abelahama wasawasa ye saepwaidi* wasana ku hasili Genese 14:1-16 unai.

** **7:2:** *Taiti ... ye mosei Melekisedeka* wasana ku hasili Genese 14:17-20unai.

13 Teina hedehedede maudoidi ta tamowaina wa meta
iya nige Lewi kana isimulita hesau, na iya boda udoi. Na
tenem boda ne unai meta nige tamowai hesau kaitalasam
paisowana ye ginauli.
14 Ye masalaha meta yoda Guiyau iya Yuda kana isimulita,
na Mose nige saha ye hedede bena taukaitalasam hesau Yuda
kana boda unai kabo ye tubuma.
15 Yo saha ka hedede ta ye masalahakalili, ena taukaita-
lasam hesau doha Melekisedeka ye masalahama.
16 Nige kana mumuga laugagayona debanawai na ye
hemala taukaitalasam, na yona mauli nige yona kabagehe
yona gigibwali debanawai.
17 Matawuwuna Yaubada ye hededeyako ye wane,
“Kowa taukaitalasam miyamiyahaina
doha Melekisedeka.” *(Same 110:4)*
18 Laugagayo yo kabikabidi bagubagunadi wa Yaubada
ye tolehesuwaladi matawuwuna ede se basabasa yo nige
kaniyodi,
19 matawuwuna laugagayo ta nige gonowana tamowai
se tolehedudulaidi. Na Yaubada hededehesunuma
namwanamwadi ye ledima, se saguida na udiyedi kabo
gonowana ta sigilau Yaubada unai.
20 Laugagayo yo kabikabi hauhauna ta Yaubada ye hetubu
na hededekaigwala ye ginauli Yesu unai. Na nige hededekaig-
wala hesau ye ginauli taukaitalasam tamowaidiyao baguba-
gunadi udiyedi.
21 Na huyana Yesu ye hemala taukaitalasam, Yaubada hed-
edekaigwala ye ginauli ye wane,
“Guiyau ye kaigwalako,
yo iya taba nige nuwana ye bui:
Kowa kabo taukaitalasam ye lau ee huya nige sigana” *(Same
110:4)*
22 Teina hededekaigwala ta debanawai Yesu ye hemala ta-
lam namwanamwana tauhaiyamana yo tauhebayaona. Ta-
lam ne ye namwakalili na kabo talam beyabeyana.
23 Taukaitalasam Lewi unai tautubuma wa meta se
badokalili, matawuwuna boita ye hekaiyawasidi, unai kadi
paisowa nige se laei sigana unai.
24 Iyamo Yesu ye miya ye lau nige sigana, unai iya ye
hemala taukaitalasam miyatahitahina.
25 Unai iya gonowana tamowai ye hemaulidi, siya ede
tamowaidiyao Yesu debanawai se laoma Yaubada unai.
Matawuwuna iya ye miya ye lau nige kana siga na huya
maudoina kabo yodi ye kaikaibwada.
26 Ye namwakalili to yoda taukaitalasam saesaena ede
Yesu, matawuwuna iya tabuna, nige kana gilu hesau, ye a'a,

iya tamowai yodi yababa nige ye patulau udiyedi, yo galewa
ne unai ye saekalili.
27 Taukaitalasam saesaedi Lewi kana isimulitao, siya bena
mayadai badobado kaitalasam se ginaginaulidi, bagubaguna
se bom yodi yababa hesabadi na kabo tamowai maudoidi
yodi yababa hesabadi. Na Yesu meta udoi. Iya tamowai
yodi yababa maudoidi debadiwai kaitalasam kesega mo ye
ginauli huyana ye mose'uyoi sataulo ne unai.
28 Tamowai se basabasakalili, na iyamo laugagayo de-
banawai se hemala taukaitalasam saesaedi. Na laugagayo
mulinawai hededekaigwala ye laoma, na unai Yaubada
Natuna ye kaisunuwai ye hemala taukaitalasam saesaena.
Yaubada iya ye tolehedudulaimamohoiyei ye lau ee nige
kana siga.

8

Yesu yoda taukaitalasam saesaena talam hauhauna wa unai

1 Kai saha ka hedehededei ta meta iya ede teina: Kita yoda
taukaitalasam saesaena ye tutuli Yaubada dididididigakalilina
yona telona nimatutunawai galewa ne unai,
2 yo kabataba'ohu unai ye paipaisowa. Kabataba'ohu ta
Logulogu Tabuna mamohoina Guiyau ye ginauli na nige
tamowai se ginauli.
3 Laugagayo ye hedede meta bena taukaitalasam saesaedi
maudoidi yodi kainauya yo kaitalasam se moseidi. Gono-
gonowana doha hinage teina yoda taukaitalasam saesaena ta
bena kaitalasam hesau ye mosei Yaubada unai.
4 Ena taba iya tanoubu ta unai, taba nige ye hemala
taukaitalasam, matawuwuna tanoubu ta unai meta taukaita-
lasam tamowaidiyao nonohadi, siya ede kaitalasam se mo-
seidi Yaubada unai, doha laugagayo ye hededehemasala-
hayako wa.
5 Yo siya yodi kabakaihelahui, iya ede Logulogu Tabuna ne,
meta galewa ne unai Logulogu Tabuna mamohoina kabak-
itana yo tautauna. Unai ede huyana Mose bena Logulogu
Tabuna ta ye ginauli, Yaubada ye hededebayaolau unai ye
wane, “Ku kitalau kabikabina tautauna maudoina kuduli ne
unai ya hekitago wa meta ku ginauliwatani.” *(Esodo 25:40)*
6 Na taukaitalasam saesaena paisowana Yesu ye hai
wa ye namwakalili na kabo Lewi tamowaidiyao yodi
paisowa, gonogonowana doha talam iya ye haiyama wa
ye namwakalili na kabo talam bagubagunana wa. Na
talam hauhauna ta yona kabatolo ede hededehesunuma
namwanamwadiyao. Hededehesunuma ta se namwakalili
na kabo hededehesunuma bagubagunadi wa.

7 Taba ena talam bagubagunana wa unai nige laupwano,
meta Yaubada taba nige talam helabuina ye leyama.
8 Na Yaubada Isalaela tamowaidi udiyedi laupwano ye
lobai ede ye wane,
“Guiyau ye wane, Huyana ye laolaoma,
yau kabo talam hauhauna ya ginauli
Isalaela yo Yuda tamowaidiyao udiyedi.
9 Kadi mumugao nige yogu talam beyabeyana wa se sunumaei,
ede ya lausuwalaedi.
Unai talam hauhauna ta kabo nige doha siya udiyedi ya ginauli wa,
huyana nimadi udiyedi ya kabi na Aikupito unai ya woyahepesadi wa.
10 Na Guiyau ye wane, Teina talam ta kabo ya ginauli Isalaela tamowaidi udiyedi,
tenem huyana ne mulinawai.
Yau yogu laugagayo kabo ya toledi kuludi ne udiyedi
yo ya kulidi nuwadi ne udiyedi.
Yau kabo yodi Yaubada,
yo siya yau yogu tamowai.
11 Huyana ne taba nige tamowai hesau helena taumiya ye hekata
yo taba nige ye hededelau kana kaha unai ye wane, ‘Guiyau taba kabina ku kata,’
matawuwuna siya maudoidi gagilidi ye sae lakilakidi
kabo kabigu se kata.
12 Yau yodi laulau yabayababadi kabo ya hededegigilidi
yo yodi ba'aya taba nige ya nuwatu'uyoidi.” *(Yelemaiya 31:31-34)*
13 Na teina talam ta Yaubada ye katai talam hauhauna,
unai talam bagubagunana wa ye beyabeyako. Na saha ye
beyabeyako yo nige yona gigibwali meta kabo ye tauwadam.

9

Yaubada kaihelahuina Logulogu Tabuna unai

1 Talam bagubagunana wa meta yona kaihelahui laugagay-
odi yo kabikabidi, yo hinage tanoubu ta unai kabataba'ohu se
ginauli.
2-3 Kabataba'ohu ta meta Logulogu Tabuna kaleko unai se
ginauli, na kalona ne unai meta kaleko unai se woyo'utusi na
ye hemala dahala labui. Na dahala bagubagunana wa unai

meta lampa haligigi-labui (7) yodi kabatolo ye totolo, yo hi-
nage pwalawa tabudi ma hatahatana menai.** Teina dahala
ta hesana ede teha tabuna. Na woyo kalekona dagelanawai
meta dahala hesau hesana ede teha tabukalikalilina.**
4 Dahala ta unai kabakaitalasam hatahatana gole unai se
ginauli, meta inisenisi kabagabuna. Yo talam keisina** gole
unai se suma wa hinage temenai. Teina keisi ta kalonawai
meta mana kaba'usaidi gole unai se ginauli wa, yo Aloni yona
tuke ye bwagu wa**, yo laugagayo saudoudoi (10) wekudi
tabatabadiyao labui** wa.
5 Keisi wa kewanawai selubim dididididigadi labui se tutuli.
Pepedi se kaladi na ba'aya kabahededegigilina tehana wa
se helogulogu. Na ginauli maudoidi ta hedehedededi se
badokalili, na nige gonowana ta hetalahegehedi.
6 Huyana ginauli maudoidi se tolehekasanonohaidi doha
teina, kabo taukaitalasam se mwalamwalae dahala baguba-
gunana unai, mayadai badobado temenai yodi kaihelahui
kabikabidi se ginaginaulidi.
7 Na taukaitalasam saesaena ye bom mo kabo bolimai ke-
sega kesega luwadiwai mayadai kesega mo unai ye mwalae-
sae teha tabukalikalilina unai, na yona mwalaesae ne unai
meta bena kwasina ye bahei. Teina kwasina ta meta iya yo
tamowai maudoidi yodi yababa nige se nuwatulobaidi wa
hesabadi na menai Yaubada matanawai ye lausibusibuyei.
8 Taukaitalasam saesaena ye bom mo gonowana ye
mwalaesae dahala tabukalikalilina unai. Teina unai Yaluwa
Tabuna ye hemasalaha kalidawai meta huyana Logulogu
Tabuna bagubagunana sola ye totolo meta kabalusae teha
tabukalikalilina kedana nige sola ye tasoke.
9 Teina talam bagubagunana kabikabidiyao ta meta teina
huya ta kita yoda kabakita. Ye hekitada meta tautaba'ohu
yodi kainauya yo kaitalasam se mosemoseidi Yaubada unai
wa, meta taba nige gonowana nuwadiyao se he'a'adi.
10 Matawuwuna teina kainauya yo kaitalasam ta meta siya
ede kai, numanuma, taudi yo gogo deulihe'a'adi kabikabidi
mo. Tamowai teina kabikabi ta se ginaulidi meta dagela-
gaibudi mo se he'a'adi, *[na nuwadiyao meta nige se buidi.]* Na
Yaubada yona nuwatu meta bena tamowai tenem kabikabi

** **9:2-3:** Dahala bagubagunana gogona hedehedededi ku hasilidi Lewitikasi 24:5-9, Maleko 2:26, yo Esodo 25:23-30udiyedi. ** **9:2-3:** *Teha tabukalikalilina* hesana ta se tole matawuwuna iya ede Yaubada yona kabamiya tanoubu ta unai.

** **9:4:** *Talam keisina:* Kalina Dimdim unai se hedehededе *ark of the covenant*. Teina hedehededе ta *ark* kaniyona ede *keisi.* ** **9:4:** *Aloni yona tuke ye bwagu wa* wasana meta Numela 17unai ku hasili. ** **9:4:** *Laugagayo saudoudoi ... wekudi tabatabadiyao labui* wasadi meta Esodo 34:1unai.

ne se ginaginaulidi ye lau ee kabikabi hauhauna ta ye lage.

Keliso kwasinana hedehededena

11 Na Keliso ye laoma ye hemala ginauli namwanamwadi
se laomako wa yodi taukaitalasam saesaena, na Logulogu
Tabuna unai ye lusola. Teina Logulogu Tabuna ta ye saekalili
yo ye namwakalili na kabo tanoubu unai ta. Nige tamowai
nimadiwai se ginauli, yo iya meta nige doha tanoubu ta
ginaulina hesau.
12 Yesu yona lusola wa unai meta nige gouti o bulumakau
natuna hakiyana kwasinana ye hepaisowa, na ye bom kwasi-
nana mo ye bahei na ma kesega mo ye lusola teha tabuka-
likalilina wa unai, na unai yoda kabihemauli miyatahitahina
ye ginauli.
13 Kabikabi bagubagunana unai, ena Yaubada matanawai
tamowai nige se a'a,** meta kabo taukaitalasam ne gouti
o bulumakau hakiyadi kwasinadi unai se lausibusibuyei,
o bulumakau baisinana saehauna kahusana se hesulusae
kewadiwai. Unai kabo se he'a'a'uyoidi. Iyamo teina ta meta
dagelagaibudi mo se a'a.
14 Na Yaluwa Tabuna Miyamiyahaina Yesu ye hebayao na
ye bom ye mose'uyoi Yaubada unai. Na iya meta nige yaba-
bana hesau. Unai ede Keliso kwasinana ye gigibwalikalili
na kabo suisui kwasinadi. Kabahemwaloida laulaudiyao
udoi'udoi udiyedi Keliso kwasinana nuwadao ye he'a'adi, to
bena Yaubada Maumaulina ta kaihelahui.
15 Keliso yona kaitalasam debanawai ede iya talam
namwanamwakalilina tauhetubuna. Talam bagubagunana
wa unai na tamowai saha se ginaulipwanolidi wa ba'ayadi
maudoidi hesabadi ye boita na unai ye hemaisahaidi yo
yailihai ye moseidi. Unai talam hauhauna ta meta kaiteyadi
Yaubada ye yoganeidi wa bena yona hededehesunuma
gogodi miyamiyahaidiyao se haidi.
16 Na huyana tamowai hesau yona gogo hekasana pepwana
ye kulikauli na ye boitagabaei, meta nige gonowana tamowai
hesau ye kabilau gogo ne udiyedi kana siga se hemamohoiyei
meta pepwa ne taukulina ede ye boitako.
17 Ena taukulina ta ma miyana meta nige gonowana ta-
mowai hesau gogo hekasana pepwana ta ye hepaisowa na
unai ginauli saha ye hededehesunuma wa ye hai. Teina
pepwa ta nige gonowana ye paisowa kana siga ee taukulina
ta ye boita.

** **9:13:** *Yaubada matanawai tamowai nige se a'a* kaniyona ede tamowai wa nige gonowana se mwalae Logulogu Tabuna bakubakuna unai se kaitalasam yo se tapwalolo, matawuwuna yababa saha hesau se ginauli o laugagayo hesau se utusi.

18 Doha hinage talam bagubagunana wa nige yona gigib-
wali ye lau ee kwasina unai se hemamohoiyei.
19 Mose Yaubada yona laugagayo maudoidi ye
hededegabaedi tamowai udiyedi, na muliyena bulumakau
natudiyao yo gouti kwasinadi yo waila ye haidi na mamoe
wiyana pulupululuna yo hisopa lagadi ye hepaisowadi na
Yaubada yona laugagayo bukana yo tamowai maudoidi
udiyedi ye lausibusibuidi
20 na ye wane, “Teina kwasina ta meta Yaubada yona talam
kalimiuwai wa kabahemamohoiyena.” *(Esodo 24:7-8)*
21 Laulau kesekesegana unai kwasina ye lausibusibuyei
Logulogu Tabuna unai yo kabakaihelahui gogodi maudoidi
udiyedi.
22 Mamohoi, laugagayo ye hedede meta ginauli se bado
bena kwasina unai se he'a'adi. Taba bena kwasina nige ye
bwalili, nige yababa kabahededegigilina hesau.
23 Teina ginauli ta meta siya ede galewa gogodiyao tau-
taudi, yo kabahe'a'adi meta suisui kwasinadi. Na galewa
ginaulidi kabahe'a'adi meta ye saekalili na kabo suisui kwasi-
nadi,
24 matawuwuna Keliso nige ye lusae Logulogu Tabuna
tamowai nimadiwai se ginauli wa unai. Na ye lusae galewa
ne unai Logulogu Tabuna mamohoina ne unai. Temenai ye
masalahalau Yaubada matanawai kita hesabada.
25 Hinage ye lusae galewa ne unai nige bena huya
badobado ye bom ye kaikaitalasamyei'uyoi, doha
taukaitalasam saesaena bolimai kesega kesega ye lusae
teha tabukalikalilina unai ye kaikaitalasam, na kwasina ye
bahei wa meta nige iya ye bom kwasinana.
26 Ena taba Keliso yona kaitalasam ne ye ginaginauli'uyoi,
meta huyana Yaubada tanoubu yona hetubuna wa unai ye
laoma ee teina kabo ye kamkamna ma gwauna. Na huya
gehena ta unai ye laoma ma kesega mo ye kaitalasam'uyoi
bena ba'aya ye tolehesuwaladi.
27 Doha ede tamowai ye boita ma kesega mo na mulinawai
kabo ye masalaha hekasa mayadaina unai,
28 hinage Keliso ye boita ma kesega mo na kaitalasam ye
ginauli tamowai gwaudi yodi yababa kabalaehesuwaladi.
Na kabo ye uyoma nige bena tauba'aya hesabadi, na tenem
huyana ne unai kabo mauli nige kana siga ye moseidi iya
taunayanayaina tamowaidiyao ne udiyedi.

10

Keliso ma kesega mo ye kaitalasam

1 Laugagayo Mose unai se laoma wa meta ginauli
namwanamwadi se laolaoma ne tautaudi mo, nige
mamohoidiyao. Unai ede kaitalasam kesekesegadi tamowai
se ginaginauli'uyoidi bolimai badobado, na udiyedi taba nige
gonowana taukaihelahui ne se hedudulaidi.
2 Ena taba laugagayo wa tamowai se hedudulaidi kabo
gonowana kaitalasam wa se kaiyawasi. Matawuwuna ena
taba kaitalasam kesega mo unai taukaihelahui wa se a'ako,
kabo nige gonowana yodi yababa se nuwatu'uyoidi.
3 Na tenem kaitalasamdi ne meta ba'aya kaba-
henuhenuwaisinidi bolimai badobado,
4 matawuwuna bulumakau yo gouti hakiyadi kwasinadi
nige gonowana ba'aya se haigabae.
5 Tenem unai, huyana Keliso ye dobima tanoubu ta unai
meta ye wane,
“Kaitalasam yo kainauya nige ku henuwadi,
na yau taugu ta ku kabinonohai yogu.
6 Kaitalasam gabugabudi yo ba'aya kabahededegigilina kain-
auyadi
nuwam nige se henamwa.
7 Na kabo ya wane, ‘Yaubada, yau ede te, doha buka unai se
kuliyako,
ya laoma kowa yom nuwatu bena ya ginauli.’ ” *(Same
40:6-8)*
8 Bagubaguna Keliso ye hedede ye wane, “Kaitalasam yo
kainauya, siya ede kaitalasam gabugabudi yo kaitalasam
ba'aya hesabadi, meta nige ku henuwadi yo nige nuwam se
henamwadi.” Iyamo laugagayo ye hedede bena se ginaulidi
9 Na ye hedede'uyo ye wane, “Yau ede te, ya laoma kowa
yom nuwatu bena ya ginauli.” Teina hedehedede ta udiyedi
talam bagubagunana wa ye tolehesuwala na helabuina ye
haiyama.
10 Na Yaubada yona nuwatu unai ye haida yona tamowai,
Yesu Keliso tauna kaitalasamna kesega wa debanawai.
11 Talam bagubagunana wa unai mayadai kesega ke-
sega taukaitalasam maudoidi yodi paisowa se ginaginaulidi.
Kaitalasam kesekesegadi se moseidi Yaubada unai na nige
gonowana udiyedi ba'aya se haigabaeidi.
12 Na teina taukaitalasam saesaena ta ba'aya kaitalasamna
ma kesega mo ye ginauli, na mulina ne unai ye sae Yaubada
nimatutuna unai ye tuli.
13 Temenai ye nayanaya ye lau ee kana siga kana waiunu
Yaubada ye toledi kaena kabatoledi.
14 Matawuwuna tenem kaitalasam kesega ne unai
kaiteyadi ye tolehesuwaladi siya Yaubada yona tamowai

ne meta ye tolehedudulaimamohoiyeidi ye lau nige kana siga.
15 Yaluwa Tabuna teina ta hinage ye hemasalahayako kalidawai. Doha bagubagunawai ye wane,
16 “Guiyau ye hedede ye wane, ‘Teina talam ta kabo ya ginauli
Isalaela tamowaidi udiyedi,
tenem huya ne mulinawai.
Yau yogu laugagayo kabo ya toledi kuludi ne udiyedi
yo ya kulidi nuwadi ne udiyedi.’ ” *(Yelemaiya 31:33)*
17 Na kabo ye hedede'uyo ye wane,
“Yodi ba'aya yo laulau yabayababadi meta
yau taba nige ya nuwatu'uyoidi.” *(Yelemaiya 31:34)*
18 Na huyana Yaubada ba'aya ye hededegigilidi meta tamowai nige gonowana kaitalasam hekadi se ginauli'uyoidi.

Sunuma hededehebayaona

19 Kehaguwao, Yesu kwasinana debanawai ta nuwabayao na ta lusae galewa teha tabukalikalilina ne unai.
20 Yesu teina keda hauhauna ta ye sokeyako kita hesabada yo gonowana unai kabo mauli ye leyama kalidawai. Woyo taigalina ne iya ede Yesu tauna, unai kabo gonowana ta lau Yaubada unai.
21 Yo hinage yoda taukaitalasam saesaena iya Yaubada yona tamowai taukitahetetedi.
22 Tenem nuwatu maudoidi ta debadiyena taba kwa laoma ta sigi ta lau Yaubada unai ma nuwamamohoida yo ma sunumada. Matawuwuna yoda nuwatu yabayababadi Keliso kwasinana unai ye lausibusibuyeidiko na ye he'a'ada, yo tauda waila a'ana unai ye deulidiko.
23 Taba ta tolobayao na Yaubada yona hededehesunuma ta hededehemasalahadi tamowai udiyedi ta, bena ta kabihekahinidi, matawuwuna Yaubada saha ye hededehesunuma kalidawai wa kabo ye hemamohoiyei.
24 Na bena ta nuwanuwatu kabo idohagi na ta haihebahebayao'uyoida gadosisi yo laulau namwanamwadi udiyedi.
25 Tabu yoda tapwalolo koikoigogodi ta miyasuwalaedi doha tamowai hekadi yodi miyamiya ne. Bena yoda sunuma unai ta haihebahebayao'uyoida, matawuwuna kabina ta kata meta yoda Guiyau yona uyoma mayadaina ye hanahanauma.
26 Ena kita Yaubada yona hedehedede mamohoina ne kabina ta kata na sola ba'aya unai ta miyamiya, meta nige kaitalasam hesau'uyo kabo ba'aya ne ye haigabaeidi,
27 na ma matamatausida hekasa mayadaina yo Yaubada kana waiunu kabaheyababadi kaiwana kalakalasina ta nayanayaidi.

28 Ena tamowai hesau Mose yona laugagayo ye lauk-
watakwataei na tamowai labui o haiyona se kita yo se
hemamohoiyei, kabo se unuhemwaloi, nige gonowana se
katekamkamnaei.**
29 Yomi nuwatu idohagi? Ena tamowai hesau Yaubada
Natuna nige ye hekasisiyei yo talam kwasinana wa ye hai
doha ginauligaibu, yo nige ye mode meta teina kwasina
ta gonowana yona yababa ye deuligabaedi Yaubada
matanawai, yo Yaluwa iya ginauli namwanamwadi ye
kainauyaida ye hededeheyababa meta kabo kamkamna
sahasahana ye hai?
30 Tauhedehededena kabina ta katako, ye hedede ye wane,
“Yau kabo ya haigum, yo hekamkamna meta yau ya ginauli,”
(Dutelonomi 32:35) yo ye hedede'uyo ye wane, “Guiyau kabo
yona tamowai ye hekasadi.” *(Dutelonomi 32:36, Same
135:14)*
31 Unai ginauli nuwamatamatausikalilina ede
hekamkamna Yaubada Maumaulina nimana unai kabo
tamowai se hai ne.
32 Na huya bagubagunana unai Keliso wasana kwa hai
wa kwa nuwanuwatui. Tenem huyana ne unai kamkamna
lakilakina kwa hekalo, na iyamo yomi sunuma unai kwa
tolobayao.
33 Huya hekadiyo komiu Yesu tausunumaena se
haigomiu na boda matadiwai se hededeheyababagomiu
yo se hekamkamnagomiu, yo huya hekadiyo kamkamna
kesekesegadi tauhaidi wa kwa saguidi.
34 Kami kahao numatutugudu unai se toledi wa kwa
katekamkamnaedi, yo huyana yomi gogo se haidi wa meta
kwa gwauyala, matawuwuna kabina kwa kata meta yomi
gogo namwanamwadi yo miyamiyahaidi, siya ede galewa ne
unai.
35 Unai tabu yomi sunuma kwa gabaegaibui. Kainauyana
lakilakina kabo Yaubada unai kwa hai.
36 Yomi sunuma unai taba kwa tolobayao, yo huyana
Yaubada yona nuwatu kwa ginaulihegehedi sigana unai,
saha ye hededehesunuma wa kabo kwa hai.
37 Na huyakubwakubwa mo
“kabo taulaoma ne ye lagema na taba nige ye pahili.
38 Na yogu tamowai dudulaina sunuma debanaena kabo
ye miya.
Na ena ye mulisigisigi
yau taba nige nuwagu ye namwa kalinawai.” *(Habakuku
2:3,4)*

** **10:28:** Laugagayo ne Dutelonomi 17:6unai ku hasili.

39 Na kita meta nige taumulisigisigi tamowaidiyao. Ena
tamowai hesau ye mulisigisigi, Yaubada kabo ye heyababa.
Na kita meta tausunuma tamowaidiyao, mauli nige kana siga
tauhaidi.

11

Tausunuma tamowaidiyao wasadi

1 Yoda sunuma kaniyona ede ta kawamamohoi yo nige
nuwadao se labulabui meta Yaubada yona hededehesunuma
ta nayanayaidi ne kabo se tubu, yo ginauli saha sola nige ta
kitadi kabo se masalaha.
2 Kada mumugao yodi sunuma kana kao ede doha teina,
unai Yaubada ye hededetausaedi.
3 Sunuma debanawai ta nuwatulobai meta *Yaubada ginauli*
maudoidi ye hetubudi yona hedehededе unai. Na saha ta kita
ne meta ginauli nige masamasalahadi udiyedi ye masalaha,
Yaubada yona hedehededе unai.
4 Sunuma debanawai *Abela* kaitalasam namwanamwana
ye mosei Yaubada unai, na kabo Kaina yona kaitalasam.
Na Yaubada Abela yona kainauya ye kitahenamwa na yona
sunuma debanawai ye hededetausae meta iya tamowai
dudulaina. Abela ye boitako, na iyamo yona sunuma wasana
sola iya ede ta lapulapui.
5 Sunuma debanawai Yaubada *Enoka* ye hai ye saei galewa,
ede iya nige boita ye lobai. Makesega ye tauwadam,
matawuwuna Yaubada iya ye haiyako. Na huyana sola
nige ye sae galewa, Yaubada iya ye hededetausae meta iya
nuwana ye henamwa.
6 Na ena nige yoda sunuma, meta nige gonowana Yaubada
nuwana ta henamwa. Matawuwuna nige gonowana ta-
mowai hesau ye laoma Yaubada unai kana siga ye kawa-
mamohoi meta Yaubada iya maumaulina yo miyamiya-
haina, yo hinage bena ye kawamamohoi meta Yaubada iya
tauwaseneina ye kainauyaidi.
7 Sunuma debanawai ginauli sahasahadi sola nige se
masalaha wa Yaubada ye hededehemasalahanonohaidi
Nowa unai, na Nowa Yaubada ye hekasisiyei yo yona
sunuma debanawai ake** ye ginauli bena yona numa
tamowaidi ye hemaulidi. Saha ye ginauli ta unai Nowa
tanoubu tamowaidiyao kadi gilu ye hemasalaha, na ye
hemala laulaududulai tamowaina Yaubada matanawai.

** **11:7:** Teina hedehededе ta *ake* nige kalina Saliba, na kalina Hebelu unai ta hai. Na kaniyona ede *keisi.* Nowa waga ye kabi wa hinage ta hedede *ake,* iya meta keisi lakilakikalilina. Nowa wasana ede Genese 6:5 unai ye hetubu. Keisi hesau wasana ta hasili Hebelu 9:4 unai, iya ede talam keisina.

8 Sunuma debanawai *Abelahama* Yaubada ye kawakabiyei,
huyana ye yoganei bena ye lau tano hesau unai. Tano ne
Yaubada ye hededehesunuma bena huya mulinawai kabo ye
hemala yona tano mamohoina. Yaubada ye kawakabiyei na
ye lau, na nige kabina ye kata haedi ye laulau.
9 Yona sunuma debanawai hededehesunuma tanona unai
ye miya doha laolaoma. Yo tenti unai ye miyamiya doha
hinage natuna Isako yo wahana Yakobo, na siya meta hed-
edehesunuma kesekesegana tauhaina.
10 Abelahama teina laulau ta ye ginaulidi matawuwuna
magai miyamiyahaina ye nayawatani. Magai wa
taunuwatuhekasana yo tauginaulina ede Yaubada.**
11 Huyana *Abelahama* ye tautaubadakaliliko yo
mwanena Sala ye kobosi, meta Abelahama yona sunuma
debanawai Yaubada ye hebayao na ye hemala tama,
matawuwuna ye kawamamohoi meta saha Yaubada ye
hededehesunumayako wa kabo ye ginauli.
12 Unai tamowai tautaubadakalilina ta kana isimulitao
meta se badokalili doha galewa kipwaladi yo salagomgom
nagalidi. Nige gonowana ta hasilidi.
13 Teina tamowai ta ma sunusunumadi na se boita. Na
saha Yaubada ye hededehesunumadi wa sola nige se haidi.
Na kedalohalohawai mo se kitakitalaedi yo se gwauyalaedi.
Yo se hededehemasalaha'uyoidi meta siya laolaoma yo yodi
magai mamohoina nige tanoubu ta unai.
14 Tamowai yodi hedehedede doha teina ye hemasalaha
meta basileiya hesau se wasewasenei bena kabo se hai yodi.
15 Ena taba tano se laugabaei wa se nuwanuwatui, meta
kabo gonowana se uyoko hesabana.
16 Iyamo se henuwa magai namwanamwana se nayanayai
iya ede galewa ne unai. Unai Yaubada nige ye mwadine
bena iya se katai yodi Yaubada, matawuwuna yodi magai
lakilakina ye kabinonohaiyako.
17-18 Huyana Yaubada *Abelahama* ye laukita kabo Abela-
hama iya natuna Isako ye kaitalasamyei, matawuwuna yona
sunuma. Yaubada ye hededehesunumayako meta Isako unai
kabo kana isimulitao se masalaha, na iyamo Abelahama
Yaubada yona hededehesunuma tauhaina wa ye yali bena
natukesekesegana ye kaitalasamyei.
19 Abelahama ye nuwatui meta taba Isako ye boita,
Yaubada gonowana kabo ye hemauli'uyoi. Na saha ye
tubu wa meta doha Abelahama natuna Isako boita unai ye
hai'uyoi.

** **11:10:** Magai wa hededehemasalahana ku hasili Hemasalaha 21:10-14unai.

20 Sunuma debanawai *Isako* iya natunao labui Yakobo yo
Iso ye hededehenamwadi yo ye hededehemasalaha ginauli
sahasahadi kabo se tubu kalidiwai.**
21 Sunuma debanawai *Yakobo*, huyana yona huyaboita
ye hanahanauma, meta Yosepa natunao labui ye hededehenamwadi yo yona tuke unai ye kabi ye totolo na Yaubada
ye kaihelahui.**

22 Sunuma debanawai *Yosepa* yona huyaboita ye hanahanauma ede ye hededehemasalaha meta Yaubada kabo
Isalaela tamowaidiyao Aikupito unai ye woyahepesadi, yo
saha ye henuwa bena siyadana ne unai se ginauli, meta ye
hededenonohai.
23 Huyana *Mose* se labasi, na sunuma debanawai *tamana
yo sinana* iya se tolewadam waikena haiyona, matawuwuna
iya se kita meta kana kao ye namwakalili, na Palao yona
laugagayo nige se matausiyei.

24 Sunuma debanawai huyana *Mose* ye tubusae meta nige
ye henuwa bena se hedede iya Palao natuna waihiu wa
natuna,**
25 na ye henuwa bena Yaubada yona tamowai maiyanao
se kamkamna, na nige bena huyakubwakubwa mo yababa
gwauyalana ne unai ye gwauyala.
26 Ye nuwatui meta ye namwa mo taba ye kamkamna
Keliso debanawai na kabo Aikupito yona gogo wasawasadi
gadosisidi ne, matawuwuna iya ye kitakitalau yona kainauya
ye laolaoma ne hesabana.
27 Sunuma debanawai Mose Aikupito ye laugabaei na wasawasa yona kouyalayala nige ye matausiyei. Yona sunuma
unai ye tolokesegai, matawuwuna yona kamna ne unai doha
Yaubada iya ede wadawadamna ye kita.
28 Sunuma debanawai Mose ye hededelau Isalaela
tamowaidi bena Taukiuli kabikabina yo kwasina hesaudi
kawakeda duudi udiyedi se ginaulidi, unai taba nige
taukaiunu aneluna Isalaela natudiyao tautaubaguna ye
unuidi.**
29 Sunuma debanawai *Isalaela tamowaidiyao* Gabwa
Pulupululuna unai se kawasi kana kao doha tano
pitapitalina. Na huyana Aikupito tamowaidiyao se kaipate
bena se hemuliwatanidi ede siya maudoidi se yoli.

** **11:20:** Iso wasana ne ku hasili Genese 27:1-40udiyedi. ** **11:21:** *Ye totolo na Yaubada ye kaihelahui:* Tenem huyana ne unai tamowai se totolo na se tapwalolo. ** **11:24:** Mose wasana ne ku hasili Esodo 2:10unai. ** **11:28:** Taukiuli bagubagunana wasana ku hasili Esodo 12unai.

30 Sunuma debanawai *Isalaela tamowaidiyao* Yeliko
ganana se tauhetakikili mayadai haligigi-labui na kabo
gana wa ye ulugwaligwali.
31 *Lahaba*, iya Yeliko waihiuna yo tauna ye lokulokune-
gabaei, meta yona sunuma debanawai nige se koihemwaloi
doha taukawayagala maudoidi wa, huyana Isalaela ta-
mowaidiyao Yeliko magaina se heyababa, matawuwuna
Isalaela yodi taukaikewasipwa ye yogaisinidi ma nuwadau-
daumwalidi.**
32 Kabo saha hesau ya hedede'uyoi? Nige yogu mahana
gonowana bena kabo Gidiyoni, Balaki, Samasona, Yepeta,
Dawida, Samuwela yo peloweta maudoidi yodi sunuma
wasadi ya hasilidi.
33 Teina tamowaidiyao ta yodi sunuma debadiwai basileiya
hekadi se saepwaidi, yo kabikabi dudulaidi se ginaulidi,
yo Yaubada saha ye hededehesunumadi wa se haidi. Siya
hinage laiyoni kawadi se koiguduidi tabu se kaitau,
34 yo kaiwa kalapulupululudi se hebosodi, yo iyala
kelepana unai bena se unuidi na se wasabugabaei. Yaubada
yodi basabasa ye buidi na se bayao, na iyala unai se
bayaokalili na kadi waiunu se henakudi.
35 Sinesineo kehadiyao yodi tauboita, boita unai se
hai'uyoidi.**
Tamowai hekadiyo meta se hekamkamnakaliliyeidi, na
iyamo nige se henuwayailihai, na se henuwa bena se boita
matawuwuna kabina se kata meta boita mulinawai kabo se
tolo'uyo na mauli namwanamwana se hai.
36 Hekadi se talatalawasiyedi yo wipi udiyedi dageladi se
sapikopadi, yo hekadiyo nimadi yo kaedi se senidi yo nu-
matutugudu udiyedi se toledi.
37 Hekadi se hekalawekudi, hekadi sowa udiyedi
se boliduwaduwalidi, hekadi kelepa udiyedi se
unuhemwaloidi. Na teina tamowaidiyao ta meta se
dehakalili, ede mamoe yo gouti dahidi se likwadi na se
sae yo se dobi, yo tamowai siya se hekamkamnadi yo se
kabihenayaidi.
38 Siya se namwakalili Yaubada matanawai, na tanoubu ta
tamowaidiyao siya nige se kitahenamwadi. Unai se sae yo
se dobi balabalagaibu yo koya tupidi udiyedi, na weku yo
bwatano duhadi udiyedi se miyamiya.
39 Yaubada teina tamowai maudoidi ta yodi sunuma de-
banawai ye kitahenamwadi, na iyamo saha ye hededehe-
sunumadi wa sola nige se hai yodi mauli huyadiwai.

** **11:31:** Lahaba wasana ku hasili Yosuwa 2:1-21 yo 6:22-25udiyedi. ** **11:35:** *Sinesineo kehadiyao yodi tauboita, boita unai se hai'uyoidi:* Wasadi ku hasili 1 Kin 17:17-24 yo 2 Kin 4:25-37udiyedi.

40 Kaniyona ede ginauli namwanamwana hesau
ye nuwatuhekasakauli kita hesabada, na ye henuwa
taba siya yo kita kabo ta haigogoi, iya ede ye
tolehedudulaimamohoiyeida.

12

Yaubada natunao ye guguyaidi

1 Teina bodalakilaki tamowaidi ta yodi sunuma wasadi
udiyedi se hekitada idohagi bena ta miya sunuma unai.
Unai kabakabihekahinida maudoidi yo ba'aya kabahekal-
abesibesida ta gabaedi, na ma nuwabayaoda ta heloikesegai
yoda kailakwa ta unai.
2 Bena ta kitakitalau Yesu unai. Iya yoda sunuma
yona kabalaoma yo yona kabagehe. Yona nuwayali
unai sataulowai boita nuwamwadimwadinena ye hai,
matawuwuna ye nuwatui gwauyalana kabo ye hai. Na
teina huya ta Yaubada yona telona tehatutuna unai ye tutuli.
3 Yesu kwa nuwatui! Iya meta tamowai yabayababadiyao
udiyedi yona hekamkamna ye haidi. Unai tabu kamnamiyao
se yababa yo kwa nuwabasabasa yomi kamkamna ta udiyedi.
4 Huya maudoina ye laoma ee teina yomi kaipate ba'aya
hewaiununa unai meta sola nige kwasinamiyao se heb-
walilidi.
5 Nuwana Yaubada yona hededehebayao wa kwa nuwalu-
luhiyeidiko, doha ye kawanatuyeigomiu ye wane,

“Natugu, huyana Guiyau ye guguyaigo, tabu ku nuwatuhe-
gagili,
yo huyana ye dilaigo, tabu nuwam ye basabasa,

6 matawuwuna Guiyau tamowai ye gadosisiyeidi ne kabo ye
guguyaidi,
yo kaiteyadi ye kawanatuyedi kabo ye hekamkamnadi.”
(Hededesonosonoga 3:11-12)

7 Pilipili udiyedi bena kwa hekalakasikasinigomiu,
matawuwuna teina ta meta kami guguya Yaubada unai
se laoma na yona kabikabigomiu meta doha komiu natunao
mamohoidi. Tama namwanamwana meta natunao kabo ye
guguyaidi.
8 Yaubada natunao maudoidi ye guguyaidi, na ena nige
ye guguyaigomiu, meta komiu nige natunao mamohoidi, na
tama hesau natunao.
9 Kita tamadao tanoubu ta unai se guguyaida na unai ta
hekasisiyeidi. Yo gonogonowana doha Tamada galewa ne
unai yona guguya taba ta haidi, kabo ta mauli.

10 Tamadao se bom yodi nuwatuwai guguya sahasahadi se
kawanamwanamwaedi wa udiyedi se guguyaida huyakub-
wakubwa, na Yaubada ye guguyaida kita yoda namwa hesa-
bana bena kabo yoda miyamiya maudoidi se namwa doha
iya.
11 Guguya nige ta henuwadi, matawuwuna udiyedi
kamkamna. Na muliwai guguya ta udiyedi taumiya kabo
gonowana laulaududulai yo nuwadaumwali udiyedi se
miya.
12 Unai nimamiu basabasadi yo kaemiu megwamegwadi
kwa hebayaodi.
13 Na keda kwa ginaulihedudulaidi kaemiyao hesabadi.
Unai kabo tamowai kaeyabayababadi unai se lau na taba
nige se guli, na kabo namwanamwa se lobai.

Yaubada tautolodagedagelaina kadi guguya

14 Maudoimiu kwa kaipate bena nuwadaumwali unai kwa
miya tamowai maudoidi maidamiyao, yo yomi mauli udiyedi
bena kwa a'a.** Ena nige kwa a'a, meta taba nige Guiyau kwa
kita.
15 Kwa kitakitanamwanamwa to taba nige Yaubada yona
kabinamwa kwa kabisapuli. Na kwa kitasipwa'uyoigomiu
madai kwa hemala doha lamlam nisanisana na tamowai kwa
woyasapulidi na ginauli yabayababadi se ginaulidi.
16 Kwa kitanamwanamwa tabu laulau bikibikidi kwa gi-
naginaulidi, yo tabu kwa hemala doha Iso. Iya Yaubada ye
lausuwalaei huyana taubaguna yona dudulai maudoina ye
mosegabaei louguguba kesega hesabana.**
17 Kabina ta kata meta mulinawai ye henuwa bena tauba-
guna hededehenamwana ye hai, na yona nuwatu wa meta
tamana nige ye kawanamwanamwaei. Na Iso tamana ye
kaibwadai yo ye dou, na nige gonowana saha hesau ye gin-
auli'uyoi.**
18 Komiu nige kwa laoma kuduli mamohoina unai doha
Isalaela tamowaidiyao huyana Yaubada laugagayo ye mo-
seidi. Kuduli wa unai kaiwa kalakalasina, masigili yo yaumai
lakilakikalilidi.
19 Komiu nige bwagigi dagugulakilakina yo kalina laki-
lakina kwa lapuidi doha Isalaela tamowaidiyao. Saha se
lapuidi wa ye nuwamatamatausi ede se kaibwada bena tabu
Yaubada ye hedehededede'uyo kalidiwai.
20 Matawuwuna ede Yaubada yona hedehededede wa unai
meta se matausikalili doha ye wane, “Tabu kwa laulau kuduli

** **12:14:** *Kwa a'a:* Hedehededede tabu hededehemasalahana ku hasili.
** **12:16:** Iso wasana ne Genese 25:29-34unai ku hasili. ** **12:17:** Iso yona dou wasana ku hasili Genese 27:30-40unai.

ne dedekanawai, yo ena suisui hesau ye lau kuduli ne unai
meta hinage kwa lauwekui." *(Esodo 19:12-13)*
21 Yo Mose saha ye kita wa hinage ye matausikalili ede ye
wane, "Ya matausikalili yo ya tabutabubu." *(Dutelonomi*
9:19)

22 Na komiu kwa laoma Saiyona Kudulina unai, iya ede
Yelusalema galewa ne unai, Yaubada Maumaulina yona
magai lakilakina. Yo kwa laoma anelu bodalakilaki nige
gonowana ta hasilidi yodi gwauyala koigogona unai,
23 yo kwa laoma Yaubada natunao taubaguna siya
hesadiyao ye kulidiko galewa ne unai yodi kaihelahui
koigogona unai. Yo kwa laoma Yaubada unai, iya ede
tamowai maudoidi tauhekasadi, yo hinage tamowai
dudulaidi yaluwadi yodi teha unai, siya ede Yaubada ye
tolehedudulaimamohoiyeidiko.
24 Yo kwa laoma Yesu iya talam hauhauna tauhaiyamana
unai, yo hinage kwa laoma iya kwasinana ye didi hesabada
wa unai. Na iya kwasinana meta namwanamwakalilina, na
kabo Abela kwasinana.
25 Kwa kitanamwanamwa tabu Yaubada kwa kawaya-
galaei. Iya ede ye hededelaowa kalimiuwai. Sinai kudulina
unai Yaubada ye hededelau Isalaela tamowaidiyao udiyedi,
na huyadi ne unai yona hedehedede wa nige se kawak-
abiyei, ede ye hekamkamnakaliliyeidi. Na galewa ne unai
ye hedededobima kalidawai. Na ena yona hedehedede nige
ta kawakabiyei, kabo ye hekamkamnakaliliyeda na kabo
Isalaela tamowaidiyao kadi hekamkamna wa.
26 Huyana ye hededelau Isalaela tamowaidiyao udiyedi
meta kalinana tanoubu ta ye hetabutabubu. Na huya ta
yona hededehesunuma meta ye wane, "Kabo ma kesega'uyo
tanoubu ta ya hetabutabubu, nige tanoubu ta ye bom na
galewa kabo hinage." *(Hagai 2:6)*
27 Teina hedehedede ta "ma kesega'uyo" ye
hemasalaha'uyoi meta ginauli se tabutabubu, Yaubada
kabo ye haigabaedi, siya ede tanoubu yo galewa ginaulidi
yona hedehedede unai se tubu wa. Unai ginauli saha nige se
tabutabubu kabo se miyahai.

28 Basileiya ta hai ta nige gonowana ye tabutabubu, unai
ede bena ta laoma Yaubada unai ma lautokida na ta kaihe-
lahui ma hekasisida yo ma matamatausida,
29 matawuwuna yoda Yaubada kana kao doha kaiwa
kalakalasina.**

** **12:29:** *Yaubada kana kao doha kaiwa kalakalasina:* Hedehedede ta meta Dutelonomi 4:24ye katai.

13

Hededehebayao gehegehena

1 Bena kami kahao maiyamiyao kwa haigado-
sisi'uyoigomiu na kwa miya.
2 Tabu kwa nuwaluluhi laolaoma bena kwa yogaisinidi.
Teina laulau ta unai tamowai hekadi anelu se yogaisinidi, na
nige kabidi se kata meta siya anelu.
3 Numatutugudu taumiyaidi yo kaiteyadi se kabihenayaidi
kwa nuwatuidi doha komiu maiyamiyao kwa kamkamna-
gogoi.
4 Maudoimiu bena yomi tawasola kwa hekasisiyeidi,
yo tabu kwa ganaganawali. Matawuwuna Yaubada tau-
ganawali yo laulaubikibiki tamowaidi kabo ye hekamkam-
nadi.
5 Moni tabu kwa gadosisikaliliyei, na saha kwa hai gono-
gonowamiu wa unai kwa miya, matawuwuna Yaubada ye
hedede ye wane,
"Yau taba nige ya laugabaego
yo taba nige ya nuwagabaego." *(Dutelonomi 31:6)*
6 Unai gonowada ma nuwabayaoda ta wane,
"Guiyau iya tausaguigau ede. Nige gonowana ya matausi.
Tamowai meta kabo saha se ginauli kaliguwai?" *(Same 118:6,7)*
7 Yomi tauwoyawoya bagubagunadi kwa nuwatuidi.
Siya Yaubada yona hedehededе tauhedededi kalimiuwai
ede. Yodi mauli kaniyodi kwa kitadiko na yodi sunuma
miyamiyadi bena kwa laulauyedi.
8 Yesu Keliso meta kana kao kesekesegana, lahi, wau teina,
malaitom yo ye lau huya nige kana siga.
9 Na tabu lauhekata udoi'udoi se woyahesuwalagomiu. Ye
namwa mo taba Yaubada yona kabinamwa unai nuwamiu
ye hebayaodi. Na kaihekahekasisi udoi'udoi nige gonowana
namwa hesau se haiyama.
10 Kita meta yoda kabakaitalasam milana hesau,** na siya
Logulogu Tabuna** unai tautabataba'ohu ne, siya nige yodi
dudulai gonowana bena kaina se kai.**
11 *Dius yodi kabikabi unai* taukaitalasam saesaena suisui
kwasinadi ye bahelaedi teha tabukalikalilina unai bena
ba'aya kaitalasamdi, na suisui yaudi se laedi magai dage-
lanawai se gabudi.

** **13:10:** *Kabakaitalasam milana hesau* kaniyona ede Yesu yona kaitalasam sataulo unai. ** **13:10:** *Logulogu Tabuna* meta Numa Tabuna heyaheyasonina, iya ede Yelusalema unai. ** **13:10:** *Nige yodi dudulai gonowana bena kaina se kai* kaniyona ede Yesu yona kaitalasam sataulo unai nige namwana se lobai.

12 Doha hinage Yesu magai lakilakina ganana dagelanawai
ye kamkamna yo ye boita bena kwasinana unai tamowai ye
haidi Yaubada yona.
13 Na kita taba ta lau kalinawai magai dagelana ne unai,
to saha taumwadimwadinena ye bahei wa hinage bena ta
bahei.
14 Matawuwuna teina tanoubu ta kita nige yoda magai, na
yoda magai lakilakina ta nayanayai meta iya ede sola kabo ye
laoma.
15 Yesu debanawai huya maudoina bena hedebasae kaita-
lasamna ta mosemosei Yaubada unai, na sopada ta unai Yesu
hesana ta hededehemasalaha.
16 Kabinamwa yo tamowai hekadi kaikainauyaidi hinage
tabu nuwamiu se luluhidi. Teina kaitalasam ta udiyedi
Yaubada nuwana kwa henamwa.
17 Yomi tauwoyawoya kwa kawakabiyeidi yo yodi loina
gigibwalidi udiyedi kwa miya. Se kitahetetegomiu na
saha se ginaulidi wa meta bena kabo se tolehemasalahadi
Yaubada unai. Kwa kawakabiyeidi, kabo yodi paisowa
unai nuwadi se namwa. Tabu nuwadiyao kwa heyababadi.
Ena nuwadiyao kwa heyababadi meta taba nige se sagu-
namwanamwaeigomiu.
18 Yomai kwa tapwalolo. Kabina ka kata meta nige kama
gilu, yo yoma gadosisi ede bena ginauli maudoidi udiyedi
dudulai mo unai ka miya.
19 Na ya kaibwadalakilaki kalimiuwai ede bena yogu kwa
tapwalolo to kabo ya lagemwamwayauwa kalimiuwai.
20 Nuwatalu Yaubadana yoda Guiyau Yesu boita unai ye
hetolo'uyoi. Kita iya yona mamoe na iya taukitaheteteda sae-
saena, yo iya kwasinana unai Yaubada talam miyamiyahaina
ye hemamohoiyei.
21 Na ka kaibwada Nuwatalu Yaubadana unai taba gin-
auli namwanamwadi maudoidi ye lediwa na udiyedi kabo
yona nuwatu kwa ginauliwatanidi. Yo ginauli saha Yaubada
nuwana se henamwa meta taba kalidawai ye ginaulidi Yesu
Keliso debanawai. Lautoki yo hedebasae ta mosei Yesu Keliso
unai ye lau huya nige kana siga. Mamohoi!
22 Kagu kahao, ya kaibwadaigomiu bena kwa
lapulapuinamwanamwa yogu hededehebayao ta unai,
matawuwuna teina leta ta nige ye loha.
23 Ya henuwa bena kabina kwa kata meta kada kaha
Timoti numatutugudu unai se hepesayako. Ena ye
lagemwamwayauma inai kabo maiyagu ka laowa ka
kitagomiu.
24 Yogu lautoki ye laowa yomi tauwoyawoya udiyedi yo
hinage Yaubada yona tamowai maudoimiu kalimiuwai. Yo

ekalesiya Italiya unai se laoma wa hinage yodi lautoki se
hetamaliyawa kalimiuwai.
25 Yaubada yona kabinamwa ye laowa maudoimiu kalimi-
uwai.

Yamesi
Yamesi yona leta
Buka ta hededehemasalahana

Buka ta taukulina ede Yamesi, iya Guiyau Yesu kana kaha hesau (Galatiya 1:19) yo hinage Yelusalema unai dubu kadi tanuwaga hesau (Apostolo 15, Galatiya 2:1-13). Yamesi leta ta ye kuli ye lau Yesu Keliso tausunumaena kalidiwai. Siya ede Dius tamowaidi kadi bodao na se haimiyamiyaidi basileiya udoi'udoi udiyedi (Yamesi 1:1).

Yamesi yona kulikuli kubwakubwana ta unai meta Yesu tausunumaena miyamiya namwanamwadi udiyedi ye hekatadi (Yamesi 2:1—5:6). Yo hinage yona nuwatu ye kulihemasalaha meta bena tamowai yodi sunuma se hemamohoiyeidi yodi paipaisowa udiyedi (Yamesi 1:19-27). Yo hededehebayao ye tole ekalesiya udiyedi bena se tolobayao pilipili udiyedi yo yodi ekalesiya miyamiyadi udiyedi bena se kitahetete'uyoidi (Yamesi 5:7-20).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1:1*
- Sunuma yo sibasiba maulina *1:2-18*
- Yaubada yona hedehedede bena ta lapui yo ta ginauli-watanidi *1:19-27*
- Tabu taugogogogo ta gadosisihinelidi *2:1-13*
- Sunuma bena kabikabi udiyedi ye masalaha *2:14-26*
- Sibasiba yo hedehedede *3:1-18*
- Tabu tanoubu yabayababana ta maiyada ta kawakeha *4:1—5:6*
- Nayatautaubiga, kabinamwa, yo tapwalolo *5:7-20*

Lautoki

1 Yau Yamesi, Yaubada yo yoda Guiyau Yesu Keliso yodi heyayai tauhaina. Ya kulikulilaowa komiu Yesu Keliso tausunumaena kalimiuwai. Komiu boda Isalaela saudoudoi-labui wa kadi bodao na kwa haimiyamiyaigomiu basileiya udoi'udoi udiyedi: Ya lautokiyeigomiu.

Laukita udiyedi bena ta tolobayao

2 Kehaguwao, huyana laukita udoi'udoi kwa hekalodi, bena ma gwauyalamiu na kwa haidi.

3 Matawuwuna kabina kwa kata meta yomi sunuma lau-tonogina ne kabo ye hetolobayaogomiu.

4 Ena huya maudoina yomi kabatolo unai kwa tolokesegai kabo nuwamiu se bayao yo komiu kabo kwa namwakalili, yo taba nige ginauli hesau unai kwa deha.

5 Ena hesau sibasiba unai ye deha, taba ye kaibwada
Yaubada unai, na iya kabo ye kainauyai. Yaubada kabo
taukaibwada maudoidi ye kainauyaidi ma nuwakohihaina,
na nige ye kitaheyababadi.
6 Na taukaibwada ne bena ye sunuma, na tabu ye nuwal-
abulabui. Matawuwuna kaiteya ye nuwalabulabui, iya kana
kao kabo doha bagodu gabwa unai yaumai ye towa na ye
bahesaei yo ye bahedobiyei.
7 Tenem tamowaina ne tabu yona nuwatu bena kabo
Guiyau unai ginauli saha hesau ye lobai.
8 Iya meta nuwalabulabui tamowaina na nuwana ne ye
haihaikabi, unai nige gonowana yona hineli ye ginauli.

Tausunuma tamowaina dobidobina yo gogo tamowaina

9 Tausunuma tamowaina dobidobina bena ye gwauyala,
matawuwuna Yaubada matana ne unai ye saekalili.
10 Na tausunuma iya gogo tamowaina bena ye gwauyala,
matawuwuna Yaubada ye toledobiyeiyako. Iya hinage kabo
ye boita doha pasa se wowoya yo se gehe.
11 Mamohoikalili, mahana kabo ye dalasae na gigibwalina
ne unai pasa wa ye sinaidi, na laladi se wowoya yo kadi kao
namwanamwadi se tauwadam. Gonogonowana doha gogo
tamowaina ne. Yona paisowa udiyedi ginauli maudoidi ye
lobaidi wa maiyanao kabo se tauwadam.
12 Kaiteya laukita luwanawai na ye tolobayao meta
gonowana ye gwauyala, matawuwuna huyana laukita ne
ye saedikwai, iya kabo mauli kolonana** ye hai. Mauli ne
Yaubada ye hededehesunumayako taugadosisiyeina udiyedi.
13 Huyana laukita kwa hekalo meta tabu kwa wane,
“Yaubada ye laukitagau.” Kaniyona ede Yaubada ye
namwakalili na laulau yabayababadi nige gonowana iya
se laukita, yo Yaubada taba nige tamowai hesau laulau
yabayababadi udiyedi ye laukita.
14 Na ena tamowai hesau laukita ye hekalo meta iya ye bom
yona gadosisi yabayababadi se woyaei ede yababa hesabana.
15 Yo huyana yona gadosisi yabayababadi wa se tubu meta
kabo se labalaba, ede yababa. Na yababa ne ye kinilakilaki
na ye labalaba, ede boita.
16 Kehaguwao, tabu kwa lupo'uyoigomiu!
17 Yaubada, iya Galewa maladi tauhetubudi wa, iya kali-
nawai meta kainauya namwanamwakalilidi mo se dobido-
bima. Na iya nige gonowana kana kao ye bui doha ginauli
hesau mahana ye sinai na tautauna ne ye buibui. *[Yaubada
meta nige doha tenem.]*

** **1:12:** *Kolona* ne meta tauheloikailakwa ye baguna kabo kolona se kainauyaei.

18 Yona hineli ye ginauliyako meta yona hedehedede
mamohoina unai kabo mauli hauhauna ye leyama kali-
dawai. Ede ginauli maudoidi ye hetubudi wa luwadiyena
kita meta ye kaisunuwaida ta hemala kaniyo bagubagu-
nadiyao.**

Yaubada yona hedehedede lapuina yo ginauliwatanina

19 Kehaguwao, bena kabina kwa kata meta tamowai mau-
doidi taba yodi lapulapui se sagena, na yodi hedehedede yo
yodi kouyalayala bena se pahili.
20 Matawuwuna ena tamowai ye kouyalayala, taba nige
gonowana laulau dudulaidi Yaubada ye henuwadi ne ye
ginaulidi.
21 Unai laulau yabayababadi yo nuwatu bikibikidi mau-
doidi luwamiu ne udiyedi kwa hekaiyawasidi. Yo ma
nuwadobidobimiu Yaubada yona hedehedede kwa hai yo
kwa sunumaei. Hedehedede wa iya ede Yaubada ye toleyako
nuwamiu ne unai na gonowana ye hemauligomiu.
22 Na tabu Yaubada yona hedehedede ne kwa lapula-
puimoei, na unai kwa bom kwa lupohaigomiu. Na saha ye
hedede ne bena kwa ginauliwatani.
23 Kaiteya hedehedede ne ye lapuimoei na nige ye ginauli-
watani, iya kana kao doha tamowai hesau galasi unai kana
kao ye kitasipwanamwanamwaei,
24 na mulinawai ye laugabaei, na nige bayaona kabo kana
kao ye kita'usei wa ye nuwaluluhiyei.
25 Yaubada laugagayo hesau ye leyamako kalidawai, iya
ede wasa namwanamwana, na unai meta yailihai ta hai.
Ena tamowai hesau wasa namwanamwana ta hedehedededi
udiyedi ye lapulapulaunamwanamwa yo ye nuwanuwatuidi
na saha ye lapuidi wa nige ye nuwaluluhiyeidi, na ye ginag-
inauliwatanidi, meta iya gonowana ye gwauyala yona laulau
ne debadiyena.
26 Ena tamowai hesau ye hedede meta iya tapwalolo kabik-
abidi ye ginauliwatanidi, na nige gonowana memenana ye
kitahetetenamwanamwaei, kabo unai ye bom ye lupo'uyoi,
na yona tapwalolo kabikabidi ne meta nige kaniyodi.
27 Tapwalolo kabikabina Yaubada Tamada ye
kitahenamwa meta ye a'a yo unai nige yababa, kabikabina
ede teina: Bena wawayao dabudabuledi yo wabuwabu

** **1:18:** *Kaniyo bagubagunadiyao:* Dius kalidiwai meta ena yodi koya kaidi se suna yo se nonohako, kabo kai se haibagunaei ne tupwana se mosei Yaubada unai. Yo hinage yodi suisui natudiyao bagubagunadi kabo se kaitalasamyeidi Yaubada unai. Kai yo suisui se mosegabaeidi ta hesadi ede *kaniyo bagubagunadi,* na siya meta Yaubada yona (Lewitikasi 23:9-14 yo Dutelonomi 26:1-11).

ta kitahetetedi yodi deha udiyedi, yo tanoubu yababana maudoidi udiyedi ta tolehesuwalada.

2

Gadosisihineli hedehededena

1 Kehaguwao, kita ede yoda Guiyau saesaena Yesu Keliso tausunumaena, unai tabu tamowai kwa kitakitahinelidi.

2 Doha taba tamowai hesau ye laoma yomi koigogo unai na lin gole nimana unai yo kaleko namwanamwana ye likwa, yo tamowai hesau dehadehana kaleko beyabeyana ye likwa na hinage ye laoma,

3 kabo saha kwa ginauli? Nuwana nuwamiu ne kabo se lau tamowai kaleko namwanamwana ye likwa ne unai na kwa wane, “Ku laoma inai, kabatuli namwanamwana ta unai ku tuli”. Na kwa hededelau tamowai dehadehana wa unai kwa wane, “Metai ku totolo”, o kwa wane, “Ku tulidobi matu ne unai kaegu ne dedekanawai.”

4 Ena taba doha teina kwa ginauli meta tamowai kwa kitahinelidi na kwa hemala tauhekasa nuwatu yabayababadi udiyedi.

5 Kehaguwao, kwa lapulapui: Tanoubu tamowaidi matadiwai tamowai dehadehadi meta Yaubada ye kaisunuwaidi bena kabo yodi sunuma se namwakalili, yo Yaubada yona basileiya kabo siya yodi, iya ede yona basileiya ye hededehesunumayako taugadosisiyeina udiyedi.

6 Na iyamo tamowai dehadehadiyao wa kwa hedededobidobiyeidi. Na tamowai gogogogodi ne, siya ede taukabihenayaigomiu yo kabo se laegomiu kwa lauhetala.

7 Siya meta kami tanuwaga Yesu hesana saesaena se hededeheyababa. *[Idohagi na yomi kabi se namwa kalidiwai na taudehadeha kwa kitagabaeidi?]*

8 Kulikuli tabuna unai laugagayo saesaekalilina se kuliyako se wane, “Helem taumiya ku gadosisiyei doha ku bom ku gadosisi'uyoigo.” *(Lewitikasi 19:18)* Ena komiu mamohoi laugagayo ne kwa miyawatani meta yomi laulau ne se dudulai.

9 Na ena tamowai kwa gadosisihinelidi meta kwa ba'aya, yo laugagayo ye hemasalahagomiu ede komiu laugagayo tau'utusidi.

10 Matawuwuna ede kaiteya laugagayo maudoidi ne ye miyawatanidi, na kesega ye utusi, meta ye hemala laugagayo maudoidi ne tau'utusidi.

11 Yaubada ye wane, “Tabu ku ganawali”, yo hinage ye wane, “Tabu ku kaiunu”. Na ena kowa nige ku ganawali, na ku kaiunu, kowa meta laugagayo tau'utusidi.

12 Yaubada laugagayo hesau ye leyamako kalidawai, *[iya ede wasa namwanamwana,]* na unai meta yailihai ta hai. Na laugagayona ne unai kabo ye tolehekasagomiu, unai yomi hedehedede yo yomi laulau taba kwa sibasibaidi.
13 Matawuwuna ede, ena tamowai hesau yona hali tamowai nige ye katekamkamnaei, kabo hekasa mayadaina ne unai Yaubada hinage tamowai ne taba nige ye katekamkamnaei, *[na ye hekamkamna]*. Na ena yoda hali tamowai ta katekamkamnaei, meta hekasa mayadaina ne unai taba nige hekamkamna ta hekalo.**

Sunuma miyahemasalahana

14 Kehaguwao, ena tamowai hesau ye hedede bena iya tausunuma, na nige sunuma miyamiyana ye miyawatani, kabo yona namwa ede saha? Sunuma nige paipaisowana ne kabo gonowana unai mauli ye lobai?
15 Doha taba kam kaha o loum hesau nige yona kaleko yo hinage mayadai kesega kesega nige kana kai,
16 na ku hededelau iya unai ku wane, “Ku lau ma nuwadaumwalim! Taba taum ne se gigibwali yo bogam ne ye sese!”, iyamo nige saha hesau ku ginauli tauna ne hesabana, kabo yona namwanamwa ede saha?
17 Teina meta doha sunuma ye bom. Ena yoda sunuma na unai nige paisowana hesau ta ginauli, meta nige kaniyona.

18 Ena tamowai hesau ye hededelaoma kaliguwai ye wane, “Tamowai hesau meta sunuma kalinawai, na hesau meta miyamiyana kalinawai,” kabo ya hededelau unai ya wane, “Yogu sunuma ya hekitago yogu paipaisowa ne udiyedi. Na idohagi kabo yom sunuma na unai nige paipaisowana ne ku hekitagau?”
19 Ku kawamamohoi meta Yaubada ne kesega mo. Ye namwa! Teina hedehedede ta unai hinage yaluwa yabayababadi se kawamamohoi, na se tabutabubu yo se matausikalili. *[Iyamo Yaubada yona nuwatu nige se ginauli.]*

20 Tamowai yauyaulena, kabo ya hemasalaha kalimwai sunuma nige paipaisowana unai meta nige gonowana ye hemaulida.
21 Kada mumuga Abelahama natuna Isako ye kainauyaei kabakaitalasam milana unai, na yona kabikabi wa debanawai Yaubada ye hededehemasalaha meta iya tamowai dudulaina.

** **2:13:** *Na ena yoda hali tamowai ta katekamkamnaei, meta hekasa mayadaina ne unai taba nige hekamkamna ta hekalo:* Teina hedehedede ta kalina Giliki unai Yamesi ye kulihekubwa, *Katekamkamna meta hekilaino ye saedikwai.*

22 Taba ku nuwatulobai meta Abelahama yona sunuma yo
yona kabikabi se paipaisowakesega, na yona kabikabi wa
unai yona sunuma ye hemamohoiyei.
23 Yo saha se kuli buka tabuna unai meta ye hemamohoiyei,
doha ye wane,
"Abelahama Yaubada ye sunumaei, unai Yaubada ye hed-
edehemasalaha meta iya tamowai dudulaina," *(Genese 15:6)*
yo ye kawakehaei.**
24 Taba kwa nuwatulobai meta Yaubada nige tamowai yona
sunuma ye bom mo na hinage yona kabikabi udiyedi ye
kitahedudulai.
25 Gonogonowana doha hinage Lahaba, iya waihiu tauna
ye lokulokunegabaei moni hesabana. Iya meta taukaike-
wasipwa ye tolewadamdi yona numa unai, na kabo teha
hesau unai ye hetamalidi se lau.** Na yona kabikabi wa
debanawai Yaubada ye hededehemasalaha meta iya waihiu
dudulaina.
26 Ena tamowai hesau tauna nige mauli yahuwana
unai meta iya mwalomwaloina, hinage gonogonowana
doha sunuma unai nige paipaisowana meta sunuma ne
mwalomwaloina.

3

Memena hemanasana hedehededena

1 Kehaguwao, taba nige maudoimiu kwa hemala
taulauhekata dubu udiyedi. Matawuwuna kabina kwa
kata meta kai taulauhekata Yaubada kabo yoma miyamiya
ye kitasipwaikaliliyeidi na kabo tamowai hekadi.
2 Kita maudoida ba'aya udoi'udoi udiyedi ta beku. Ena
tamowai hesau yona hedehededе maudoidi udiyedi nige
ba'aya hesau ye hedede meta iya tamowai dudulaina na
gonowana tauna maudoina ne ye kitahetetedi.
3 Ena hosi kabaheyaisiyeina** ta tole kawana ne unai,
na unai hosi ne ta heyaisiyei, kabo ye kawakabi. Teina
kabaheyaisiyeina ta meta ginauli gagilina, na unai kabo hosi
ne yona kabalau maudoina unai gonowana ta kitahetete.
4 Yo hage, wagakuke lakilakidi ta haidi se hemala yoda
kabakita. Se lakikalili yo yaumai bayabayaona kabo ye
baheidi se lau. Iyamo kana heyaisi gagilina ne unai kabo
tauheyaisi ne ye bui haedi yona nuwatu ne unai, kabo ye
lauwatani.

** **2:23:** Kawakeha hedehededena meta Aisaiya 41:8ye katai. ** **2:25:** Lahaba wasana ku hasili Yosuwa 2:1-15unai. ** **3:3:** *Hosi kabaheyaisiyeina* meta pawati gagilina tehana hosi ne kawana unai se hekapuhekahini na isu labui ne udiyedi ne meta mainadi, unai kabo hosi ne se heyaisiyei.

5 Gonogonowana doha memena. Ye gagilikalili tauda ta
unai, iyamo kabo gonowana nuwasaesae hedehedededi ye
hedededi yo ye ginaulidi. Doha hinage kaiwa ginahana
gagilina unai nukula lakilakina gonowana kabo ye kalasi.
6 Memena ne meta doha kaiwa ginahana. Iya meta ye
gagilikalili yauda ta udiyedi, na iyamo gonowana yababa
lakilakidi ye ginaulidi. Tamowai yona nuwanuwatu mau-
doina yo yona mauli maudoina gonowana ye heyababadi, na
memena yona paisowayababa ne wuwuna ede diyabolo.
7 Tamowai gonowadi suisui kadi kao udoi'udoi, doha yada
manuwadi, yo bwatano yo gabwa suisuidi se hemanasadi,
8 na memenadi meta nige gonowana se hemanasadi.
Memena ne iya yababa tauginaginaulina, iya nige yona
kabakaiyawasi, yo kaikailewalakilaki meta kalinawai ye
mwayau.
9 Na memenada ta unai meta yoda Guiyau yo Tamada
ta hedebasae, yo memenada kesegana ta unai tamowai ta
hededeheyababadi. Na siya meta Yaubada kana kao unai ye
ginaulidi.
10 Kawa kesega ne unai hedebasae yo hededeheyababa se
pesama. Kehaguwao, tabu teina doha kwa ginaginauli!
11 Taba mamohoi gonowana waila namwanamwana
yo waila kalikalitana bonobonowasi kesega unai se
didipesama?
12 Kehaguwao, nige gonowana bosibosi kaiwana unai olibe
kaniyona ye tole, yo wine kaiwana unai taba nige bosibosi
kaniyona ye tole. Na doha hinage kalita bonobonowasina
unai taba nige waila namwanamwana ye didipesa.

Sibasiba Yaubada unai ye laoma

13 Ena luwamiu ne unai tamowai hesau ye sibasiba,
bena yona sibasiba ne ye hemasalaha yona miyamiya
namwanamwana unai, na kabikabi ne meta nuwadobido-
biyena ye ginaulidi. Na nuwadobidobi ne yona kabalaoma
ede sibasiba.
14 Na ena komiu nuwamiu ne udiyedi kaikalomagigili
yabayababakalilina yo kwa bom kwa nuwatu'uyoigomiu,
tabu kwa hededetausae'uyoigomiu bena kwa sibasiba, yo
hedehededе mamohoina tabu kwa uha'uhalaei.
15 Sibasiba doha teina ne meta nige galewa ne unai ye
laoma, na tamowai yodi nuwanuwatu mo udiyedi. Iya
nige Yaluwa Tabuna unai ye laoma, na yona kabalaoma ede
diyabolo.
16 Ena kaikalomagigili nuwamiu ne udiyedi yo kwa bom
kwa nuwatu'uyoigomiu, meta hinage kawayagala yo laulau
yabayababadi kadi kao udoi'udoi ede kalimiuwai.

17 Na ena tamowai yodi sibasiba ne Yaubada unai ye laoma, kabo tamowai ne yodi laulau meta se a'akalili. Nuwadaumwali unai se miya, yo tamowai hekadi gadosisidi nuwanuwatuna kalidiwai. Siya meta gonowana se kawakabi yo se lapulapui, yo tamowai katekamkamnaedi yo haisagusagu meta kalidiwai. Siya nige tamowai se gadosisihinelidi, yo nige se kaokaolupolupo.

18 Na tauhenuhenuwadaumwali, siya nuwadaumwali se ginauli tamowai luwadiyena. Kana kao ede doha like se kumaidi, na se kinilakilaki, kabo se kaniyo. Na kaniyodi ede laulau dudulaidi ne.

4

Kwa uyo Yaubada yona gigibwali logulogunaena

1 Na lulu yo haikawayagala luwamiu ne udiyedi meta yodi kabalaoma ede haedi? Yodi kabalaoma ede nuwamiu ne udiyedi kami henuhenuwa yabayababadi, se kaipatekalili bena taba se tanuwagaigomiu.

2 Saha kwa henuwadi ne meta nige gonowana kwa haidi. Kwa kaikaiunu yo kwa kaikalomagigili, na yomi henuhenuwa ne nige kwa lobaidi. Maidamiyao kwa haikawayagala yo kwa lulu. Saha kwa henuwadi wa meta nige gonowana kwa haidi, matawuwuna ede nige kwa kaibwada Yaubada unai.

3 Na ena kwa kaibwada Yaubada unai, meta yomi kaibwada ne nige kaniyodi, matawuwuna ede yomi kaibwada ne nuwanuwatudi meta nige se dudulai. Kaniyona ede bena kabo kwa hepaisowadi komiu kwa bom yomi namwa hesabadi.

4 Doha tauganaganawali mwanena nige ye hekasisiyei, gonogonowana doha komiu hinage Yaubada nige kwa hekasisiyei. Bena kabina kwa kata, ena tanoubu kwa kawakehai, meta Yaubada hekasisina nige kalimiuwai. Unai kaiteya tanoubu ta ye kawakehai, iya meta Yaubada kana waiunu.

5 Tabu yomi nuwatu bena kulikuli tabuna yona hedehedede ne nige kaniyona, doha ye wane, “Yaluwa Tabuna, iya Yaubada ye hetamaliyama kalidawai ye miya ne meta kita ye gadosisikaliliyeida, na ye nuwanuwatukalili ena taba Yaubada ta laugabaei na tanoubu ta ta kawakehai.”

6 Yo hinage ye henuwakalili bena yona kabinamwa unai ye saguida, unai ede kulikuli tabuna yona hedehededе hesau ye wane,

“Yaubada taunuwasaesae ye hekaiyawasidi,
na taunuwadobidobi kabo yona kabi se namwa kalidiwai.” *(Hededesonosonoga 3:34)*

7 Debanaena bena kwa uyo Yaubada yona gigibwali logulo-
gunaena, na diyabolo *[yona laukita]* kwa laukwatakwataidi,
kabo ye wasabugabaeigomiu.
8 Bena kwa sigilau Yaubada kalinawai, na kabo iya hi-
nage ye laowa kalimiuwai. Ya hededelaowa komiu tamowai
yabayababadi kalimiuwai, bena yomi laulau yabayababadi
kwa hekaiyawasidi,** yo ya hededelaowa komiu taunuwal-
abulabui kalimiuwai, bena nuwamiu ne kwa he'a'adi.
9 *[Yomi ba'aya ne debadiwai meta]* bena kwa nuwayababa,
kwa nuwadubu, yo kwa dou. Yomi maluhi ne kwa
hekaiyawasi na kwa nuwadubu, yo taba nige kwa gwauyala,
na kwa nuwakamkamna.
10 Bena kwa nuwadobidobi Guiyau matana ne unai, na iya
kabo ye kitahetausaegomiu.
11 Kehaguwao, tabu kami kaha hesau kwa hededeheya-
heyababa. Ena tamowai hesau kana kaha ye hededeheya-
heyababa o ye kitahekasa, iya hinage Yaubada yona lauga-
gayo** ye hededeheyaheyababa yo ye kitahekasa. Na ena
laugagayo kwa kitahekasa, meta nige kwa hemuliwatani, na
kwa hemala laugagayo tauhekasana.
12 Iyamo laugagayo tautolena yo tauhekasana kesega mo,
na iya gonowana kabo ye hemaulida yo ye heyababada. Na
kowa kaiteya to kam kaha ne bena ku hekasa?

Yoda koitalaliu bena ta ginauli nuwadobidobiyena

13 Bena kwa lapulapui, kaiteyadi komiu kwa hedede kwa
wane, “Wau teina e malaitom kabo ta lau magai lakilakina
hesau unai. Na menai ta miya bolimai kesega, na yoda kune
paisowana ta ginauli na yoda moni ta helaki.” 14 Idohagi
na kabina kwa kata meta malaitom kabo saha ye tubu? Yo
yomi mauli ne kana kao kabo doha saha? Kana kao ede
doha madagau ye taumasalaha huyakubwakubwa na kabo
ye tauwadam.
15 Unai taba kwa wane, “Ena Guiyau yona nuwatu unai,
meta kabo ta miya na yoda paisowa ne ta ginaulidi.”
16 Na komiu meta kwa bom yomi nuwanuwatu udiyedi kwa
hededesaesae. Na hededesaesae maudoidi doha tenem meta
se yababakalili.
17 Unai, ena kaiteya ye nuwatulobaiyako meta laulau
namwanamwadi saha bena ye ginaulidi, na iyamo nige ye
ginaulidi, iya meta ye ba'aya.

** **4:8:** *Yomi laulau yabayababadi kwa hekaiyawasidi:* Hedehedede ta Yamesi heyaheyasoni hesau unai ye kuli kalina Giliki unai, iya ede, *Nimamiu kwa deulidi.*

** **4:11:** *Yaubada yona laugagayo* meta taba heleda taumiya ta gadosisiyeidi (Yamesi 2:8).

5

Taugogogogo taupaisowa se kabihenayaidi kadi hededehesibasiba

1 Komiu tamowai gogogogodiyao, kwa lapulapui! Kwa dou na kwa doulakilaki, matawuwuna kamkamna kabo kwa hekalodi.
2 Yomi wasawasa gogodi ne se pwasako, yo yomi kaleko yane se kaidiko.
3 Yomi gole yo siluba wa se masiko. Masidiyao ne kabo se hegilugomiu Yaubada matanawai.** Kwa gwaugogoidi na se masi ne debadiwai Yaubada kabo ye heyababagomiu kana kao doha kaiwa kalakalasina unai taumiu ne ye gabudi. Matawuwuna saha to huya mulimulitana ta unai meta yomi wasawasa gogodi ne kwa tolehesuwaladi kwa bom yomi namwanamwa hesabadi?
4 Saha kwa ginauli wa bena kwa kitasipwai! Yomi koya unai witi taubolina nige kwa hemaisadi. Na maisadi nige kwa moseidi wa meta se doudouhemasalahagomiu Yaubada matanawai. Yo witi tauboliboli wa yodi dou meta ye sae Guiyau Gigibwalikalilina ye lapui.
5 Tanoubu ta yona wasawasa yo yona gwauyalagaibu udiyedi kwa miya. Komiu kwa bom nuwamiyao yodi gadosisi kwa hemuliwatanidi na kwa haidi. Na kami kao ede doha suisui ye kaikai mo na yona boita mayadaina meta nige ye nuwanuwatui.
6 Tamowai yodi miyamiya namwanamwadi kwa hekasadi na kwa laeidi kwa koihemwaloidi, na siya meta nige se laukwatakwata.

Kamkamna ta hai ma nuwabigada

7 Kehaguwao, Guiyau yona uyoma mayadaina bena kwa nayanayatautaubigai. Koya taupaisowaina kwa nuwatuidi. Yaiulu nabuna yo yaikini nabuna se nayatautaubigaidi,** ye lau ee kana siga yodi koya kaidi namwanamwadi ne se suna.
8 Gonogonowana doha komiu hinage bena kwa nayatautaubiga na yomi sunuma udiyedi bena kwa tolobayao, matawuwuna Guiyau yona huyalaoma ede ye hanahanaoma.

** **5:3:** *Masidiyao ne kabo se hegilugomiu Yaubada matanawai:* Kadi gilu matawuwuna ede yodi gole yo siluba ne nige se hepaisowadi tamowai yodi namwanamwa hesabadi. ** **5:7:** *Yaiulu nabuna yo yaikini nabuna se nayatautaubigaidi:* Isalaela tamowaidi witi tumana se hesuludi yaiulu huyana unai, iya ede Nowemba, na nabuna ne unai kabo se hetubu se kini. Na yaikini nabuna unai kabo witi se kinilakilaki na kaniyodi se toledi. Na kabo kaniyodi ne yodi huyasuna unai se henuwa taba mahamahana huyana. Kabo se suna yo se pogi, na kabo taupaisowa se laoma se bolidi, iya ede Eipulu yo Mei udiyedi.

9 Kehaguwao, tabu kwa haigadigadigugu'uyoigomiu,
kaniyona ede Guiyau kabo ye kitahekasagomiu meta
kami gilu. Na Tauhekasa yona laoma mayadaina meta ye
hanahanaomako na iya ede keda kawamatana ne unai ye
totolo.
10 Kehaguwao, peloweta kwa haidi se hemala yomi
kabakita. Siya Guiyau hesanaena se hededepeloweta, iyamo
tamowai se tolo ede se kabihenayaidi, na hekamkamna ne se
haidi meta ma nuwataludi.
11 Kabina kwa katako meta sunuma unai tautolobayao
ta kawanamwanamwaedi ta wane, siya gonowana se
gwauyala. Yobi wasana kwa lapuiyako, idohagi ye tolobayao
yona sunuma unai, yo idohagi yona kamkamna gehena ne
unai Yaubada ginauli namwanamwadi ye kainauya'uyoidi.
Guiyau meta gadosisi yo katekamkamna Guiyauna.

12 Kehaguwao, ginauli saesaekalilina ede teina: Tabu kwa
hededekaigwala galewa, o tanoubu, o ginauli hesau hesadi-
wai. Bena kwa hedededudulai! Ena kwa wane, “Nige”
meta nige, na ena “mamohoi” meta mamohoi. Na ena
yomi hedehedede ne nige mamohoidi, Yaubada kabo ye
heyababagomiu.

Tapwalolo taukasiyebwa hesabadi

13 Ena luwamiu ne unai hesau pilipili ye hekalo, iya bena
ye tapwalolo. Na ena hesau ye gwauyala, iya taba hedebasae
wanadi ye wanaidi.
14 Na ena luwamiu ne unai hesau ye kasiyebwa, iya taba
dubu babadadiyao ye kaibwadaidi na yona se tapwalolo yo
bunama unai se heyausi Guiyau hesanawai.
15 Na ena babadao wa taukasiyebwa ne yona se tap-
walolo, na se sunuma meta Yaubada iya kabo tamowai ne
ye henamwanamwa, kabo ye namwanamwa. Guiyau kabo
tamowai ne tauna ye hebayaodi na yona namwanamwa
maudoina ye hai'uyoidi. Na ena yona ba'aya, Yaubada kabo
ye nuwatugabaei.
16 Unai bena ma kami kahao yomi ba'aya kwa hai-
hededehemahemasalaha'uyoigomiu, yo kami kahao yodi
kwa tapwalolo yo hinage yomiu se tapwalolo. Ena doha
teina kwa ginauli, Yaubada kabo ye henamwanamwagomiu.
Laulaududulai tamowaina yona tapwalolo meta ma bayaona
na unai gonowana sagu ta lobai.

17 Yoda kabakita meta Eliya. Iya meta tamowai doha kita,
na ye tapwalolo ma nuwakohihaina bena taba tabu nabu ye
talutalu. Ede nabu nige ye talu Isalaela yodi tano kewanawai
bolimai haiyona yo tehana.

18 Na ye tapwalolo'uyo, ede Yaubada nabu ye hetalu'uyoi
tano wa kewanawai, yo koya kaidi kaniyodi se tole'uyoidi.
19 Kehaguwao, ena luwamiuyena kami kaha hesau
Yaubada yona hedehedede mamohoina ta unai ye tausuwala,
na kami kaha hesau tamowai ne ye woya'uyoiyama,
20 bena nuwamiu ne ye lau teina hedehedede ta kwa nuwa-
tui: Kaiteya ba'aya tamowaina hesau yona laupwano unai
ye woya'uyoiyama, meta iya boita unai ye gilihai, na saha
ye ginauli ne debanawai Yaubada kabo ba'aya tamowaina ne
yona ba'aya maudoidi ye nuwatugabaedi.

1 Petelo
Petelo yona leta bagubagunana
Buka ta hededehemasalahana

Teina leta ta Petelo ye kuli nuwana bolimai 63 AD unai, huyana Loma magaina lakilakina unai ye miyamiya (1 Petelo 5:13), na ye hetamali ye lau Yesu tausunumaena teha Pontasi, Galatiya, Kapadosiya, Eisiya yo Bitiniya udiyedi (1 Petelo 1:1-2). Teina tehadi ta siya ede yoda huya ta unai meta Teki basileiyana unai teha bwauli yo yalasi unai. Na ekalesiya ne, siya nige Dius udiyedi se laoma, na dagela tamowaidi udiyedi (1 Petelo 1:14,18). Na yodi kabamiya wa udiyedi tamowai maudoidi meta nige Yaubada se sunumaei na koitau udoi'udoi se tabataba'ohuidi.

Teina leta ta unai, Petelo ekalesiya kaona mamohoina ye hededehemasalaha, iya ede, yoda ekalesiya wuwuna ede Yesu Keliso ye ginauli, huyana ba'aya debanaena na ye boita sataulo wa unai. Na kabo Petelo ye wane, yodi miyamiya bena se namwakalili kadi kao hauhauna ne debanaena, mayadai namwanamwadi udiyedi yo hinage huyana hewa-hewaiunu yo hekamkamna se hekalodi sunuma debanaena.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo *1:1-2*
- Tausunuma yodi midi wuwuna *1:3-12*
- Yaubada tausunumaena yodi miyamiya *1:13—2:17*
- Hekamkamna Keliso ye hekalo wa, siya meta yoda kabakita *2:18-25*
- Ekalesiya se kamkamna *3:1—4:19*
- Dubu yodi tauwoyawoya kadi hededehesibasiba *5:1-11*
- Lautoki *5:12-14*

Lautoki

1 Yau Petelo, Yesu Keliso yona apostolo. Teina leta ta ya kuli ye laowa komiu Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi kalimiuwai. Komiu kwa haimiyamiyaigomiu doha lao-laoma teha Pontasi, Galatiya, Kapadosiya, Eisiya yo Bi-tiniya udiyedi.

2 Yaubada Tamada huyabagubaguna unai ye nuwatunonohaiyako meta komiu yona kaisunuwa tamowaidi, ede Yaluwa Tabuna ye tolehesuwalagomiu bena

Yesu Keliso kwa kawakabiyei, na iya kwasinana unai ye lausibusibuyeigomiu.**

Yomiu ya tapwalolo meta Yaubada yona kabinamwa yo yona nuwadaumwali kabo ye helakidi kalimiuwai.

Yaubada tausunumaena yodi kabamidi

3 Yaubada yoda Guiyau Yesu Keliso Tamana ta hedebasaei! Iya yona katekamkamna lakilakina debanawai ye labasi'uyoida na Yesu Keliso yona boita tolo'uyona debanawai ta kawamamohoi meta saha Yaubada ye hededehesunumaeida wa kabo ye ledima kalidawai.

4 Unai kabina ta kata saha Yaubada ye kabinonohai yoda, galewa ne unai meta taba nige ye tauwadam, ye yababa, o ye beyabeya.

5 Kita Yesu tausunumaena yoda sunuma debanawai, Yaubada yona gigibwali unai ye kitaheteteda ye lau ee kana siga kabihemauli ta hai. Iya ede Yaubada ye kabinonohaiyako na mayadai gehegehena ne unai kabo ye hemasalaha.

6 Unai ede gonowana kwa gwauyalalakilaki, na iyamo huyakubwakubwa unai kwa kamkamna laukita udoi'udoi ta udiyedi.

7 Teina laukita udoi'udoi kwa hekalodi ta meta unai yomi sunuma kabahemamohoiyena. Gole kwa nuwatui! Kaiwa kalakalasina unai se gabuhe'a'a. Na gonogonowana doha Yaubada yomi sunuma ye lautonogi laukita udoi'udoi ta udiyedi. Na ena kwa tolokesegai meta yomi sunuma ye saekalili na kabo gole. Gole kabo ye tauwadam, na komiu yomi sunuma udiyedi tautolokesegai meta Yesu Keliso yona huyataumasalaha mayadaina ne unai kabo hedebasae, didiga yo hekasisi kwa haidi Yaubada unai.

8 Komiu iya sola nige kwa kita, na iyamo kwa gadosisiyei. Yo teina huya ta unai nige gonowana iya kwa kita, na iyamo kwa sunumaei, na kwa gwauyalakalili. Iya ede gwauyala namwanamwakalilina nige gonowana kabo ta hedehededei.

9 Matawuwuna komiu yomi sunuma kaniyona kabo kwa hai, iya ede yaluwamiu kabihemaulina ne.

10 Teina kabihemauli ta nuwanuwatuna unai, ede peloweta huya bagubagunadi wa udiyedi se wasetautaubigai bena taba kabina se kata. Yo hinage se hededepeloweta

---

** **1:2:** *Yesu Keliso ... iya kwasinana unai ye lausibusibuyeigomiu:* Teina hedehededede ta meta heyaheyasoni, na teina kabikabi ta ta lobai Esodo 24unai, huyana Yaubada yona talam ye ginauli Isalaela tamowaidiyao udiyedi. Kaniyona ede Yesu sataulo unai ye boita na kwasinana yona didi ne unai kabihemauli ta lobai na Yaubada ye haida ta hemala yona tamowai mamohoidi.

meta Yaubada kabo kabinamwa lakilakina ye haiyawa kalimiuwai.
11 Keliso Yaluwana meta iya ede peloweta wa kalidiwai, na ye hemasalaha kalidiwai kabo idohagi Keliso ye kamkamna na kabo mulinawai Yaubada ginauli saesaekalilidi ye ginaulidi iya kalinawai. Unai ede se kaipatekalili bena huyana yo idohagi kabo se tubu ne se lobaidi.
12 Na Yaubada peloweta wa ye hekatadi meta teina ginauli saesaekalilidi ta nige siya hesabadi, na komiu hesabamiu. Na teina huya ta unai wasa namwanamwana taulauguguyaena teina ginaulidi ta se hededehemasalahadiko kalimiuwai. Paisowa ta se ginauli Yaluwa Tabuna yona gigibwali unai, iya ede Yaubada galewa unai ye hetamaliyama wa. Teina ginaulidi ta meta anelu se henuwakalili bena kabidi se kata.

Yaubada tausunumaena yodi miyamiya

13 Tenem unai kwa kabinonohai'uyoigomiu meta yomi nuwanuwatu bena se dudulaikalili, na yomi midi kwa tolekesegaidi meta Yaubada yona kabinamwa kabo kwa haidi, huyana Yesu Keliso yona taumasalahama ne unai.
14 Komiu Yaubada kwa kawakabiyei doha wawayao tamadiyao se kawakabiyeidi, tabu kwa uyo'uyo yomi henuhenuwa yabayababadi wa udiyedi. Siya ede Yaubada yona hedehededе mamohoidi nige kabidi kwa kata wa.
15 Na yomi laulau maudoidi bena se tabukalili, matawuwuna ede tauyoganeigomiu meta iya tabuna.
16 Doha kulikuli tabuna unai ye wane,
“Bena kwa tabu, matawuwuna yau tabuna” *(Lewitikasi 19:2)*.
17 Yaubada tamowai nige ye hekasisigaibui, na maudoidi yodi laulau udiyedi kabo ye hekasadi. Iya kwa katai Tamamiu. Unai yomi miyamiya tanoubu ta unai doha laolaoma ne meta Yaubada taba kwa hekasisikaliliyei.
18 Yomi miyamiya bagubagunadi kami kulutubu udiyedi kwa haidi wa nige kaniyodi. Na kabina kwa kata meta tenem miyamiya ne udiyedi Yaubada ye hemaisahaigomiuko nige ginauli tautaukwadaleledi yao doha siluba o gole udiyedi,
19 na Yesu Keliso kwasinana saesaekalilina unai. Iya meta mamoe natuna nige gilu yo yababa hesau kalinawai.
20 Huyana sola tanoubu ta nige ye tubu wa unai, Yaubada iya ye kaisunuwaiyako meta iya kabo Keliso, iyamo ye hemasalaha huya mulimulitadi ta udiyedi komiu hesabamiu.
21 Yesu debanawai komiu Yaubada kwa sunumaei. Iya Keliso ye hetolo'uyoi boita unai, yo gigibwali yo didiga ye moseidi iya unai, to yomi sunuma yo yomi midi kwa toledi Yaubada unai.

22 Komiu nuwamiu kwa he'a'adiko mamohoina
kawakabina unai, na gonowana kami kahao kwa gado-
sisimamohoiyedi. Unai bena kwa haigadosisi'uyoigomiu ma
nuwa'a'amiu yo ma nuwakohihaimiu.
23 Matawuwuna labasi'uyo kwa haiyako, na
taulabasi'uyoigomiu ne, iya nige gonowana ye boita yo
ye pwasa, na iya meta miyamiyahaina. Labasi'uyo ta yomi
kabahaina ede Yaubada yona hedehedede maumaulina yo
miyamiyahaina unai.
24 Doha kulikuli tabuna unai ye wane,
Tamowai maudoidi kadi kao doha lagau,
yodi namwa maudoidi doha pasa koya udiyedi.
Lagau wa ye wowoya,
yo pasa lalana wa se ulu.
25 Na Guiyau yona hedehedede mo ye miya ye lau nige kana
siga. *(Aisaiya 40:6-8)*
Na teina hedehedede ta se guguyaeyako kalimiuwai.

2

1 Tenem debanawai komiu taba laulau yabayababadi,
laulaulupolupo yo kaolupolupo yo kaikalomagigili yo hed-
edeheyababa maudoidi kwa tolehesuwaladi.
2 Na doha wawayao labahauhaudi susu se henuwakaliliyei,
gonogonowana doha komiu bena Yaubada yona hedehedede
mamohoina kwa henuwakaliliyei, na unai kabo kwa matuwa
yomi sunuma udiyedi,
3 matawuwuna Guiyau yona kabi namwanamwadi kwa
haidiko.

*Weku miyamiyahaina yo Yaubada yona kaisunuwa ta-
mowaidi*

4 Komiu kwa laoma Yesu unai, iya ede weku maumaulina.
Tamowai se subu, na Yaubada iya ye kaisunuwaei yo kali-
nawai meta ye saekalili.
5 Na komiu hinage weku maumaulidi. Yaubada ye
haigomiu na yona numa ye ginauli. Yo hinage kwa
hemala iya yona taukaitalasam mamohoidi, na yomi kaita-
lasam ede Yaluwa Tabuna ye nonohaidi na Yaubada ye
kawanamwanamwaeidi Yesu Keliso debanawai.
6 Doha kulikuli tabuna unai ye wane,
“Kwa kita, weku ya tole Saiyona unai,
iya kabakabinuma wekuna kaikaisunuwana yo
saesaekalilina,
na kaiteya iya ye sunumaei kabo taba nige nuwana ye
yababa.” *(Aisaiya 28:16)*

7 Na komiu teina weku ta tausunumaeina meta iya ye
saekalili kalimiuwai. Na siya nige tausunumaena meta kadi
hedehedede doha teina:
“Teina weku ta taukabinuma se laukwatakwataei'usei wa meta
ye hemala kabakabinuma wekuna namwanamwana yo
saesaekalilina”, *(Same 118:22)*
8 yo hinage,
“ye hemala tamowai yodi kabakalabesibesi
na unai se beku.” *(Aisaiya 8:14)*
Se kalabesibesi matawuwuna Yaubada wasana se kawaya-
galaei, doha saha Yaubada ye hineliyako hesabadi wa.
9 Na komiu meta Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi
bodana. Yo komiu hinage yona taukaitalasam mamohoidi,
na iya meta wasawasa saesaena. Yo komiu hinage yona
basileiya tamowaidi yo ye haigomiu yona tamowai. Unai
Yaubada yona laulau namwanamwadi bena kwa hededehe-
masalahadi. Iya ye yogahepesagomiu masigili luwanaena na
kwa laoma iya dawayana namwanamwana ne unai.
10 Huya bagubagunana unai komiu meta nige boda kesega,
na teina huya ta unai komiu meta Yaubada yona tamowai
bodana. Yo huya bagubagunana unai nige Yaubada yona
katekamkamna unai kwa miya, na teina huya ta Yaubada
yona katekamkamna wa kwa haidiko.
11 Kehaguwao, komiu meta laolaoma na tanoubu ta
nige yomi magai mamohoina. Ya hededebayao kalimi-
uyena bena nuwanuwatu yabayababadi udiyedi kwa tolehe-
suwala'uyoigomiu, matawuwuna siya meta yaluwamiu ne se
hewaiunudi.
12 Na komiu dagela tamowaidiyao luwadiyena kwa
miyamiya, na se hegilugomiu bena yomi laulau ne
nige se dudulai. Na iyamo komiu bena miyamiya
namwanamwadi udiyedi kwa miya, na kabo unai yomi
laulau namwanamwadi ne bena se kitadi na Yaubada
se hededetausae huyana ye taumasalaha yona hekasa
mayadaina ne unai.

Tanutanuwagao kawakabidi

13 Guiyau debanawai tanoubu ta unai kami tanutanuwa-
gao maudoidi bena kwa kawakabiyeidi. Bagubagunana ede
wasawasa iya tanuwaga saesaekalilina,
14 yo hinage yona gabana bena kwa kawakabiyeidi.
Siya taukitakitahetete saesaediyao wasawasa wa ye
kaisunuwaidi bena yababa tauginaulidi se hekamkamnadi
yo namwa tauginaulidi se hededehenamwadi.
15 Yaubada ye henuwa bena miyamiya namwanamwadi
kwa miyawatanidi na udiyedi Yaubada nige kabina taukata

kabo kwa hekaiyawasidi na nige gonowana se hededeheyababagomiu.

16 Yaubada ye yailihaigomiuko, unai bena kwa miya doha yailihai tamowaidi, na tabu yomi yailihai miyamiyadi ne kwa haidi se hemala yomi kabatolo na laulau yabayababadi kwa ginaginaulidi. Na kwa miya doha Yaubada yona heyayai tauhaidi.
17 Tamowai maudoidi kwa hekasisiyeidi, yo ekalesiya bodana kwa gadosisiyeidi, na Yaubada kwa hekasisiyei ma matamatausimiu, yo yomi wasawasa kwa hekasisiyei.

Heyayai tauhaidi kadi hedehedede

18 Komiu heyayai tauhaidi, kami tanutanuwagao siya ede yodi miyamiya se namwa yo se dudulai, yo hinage siya kaiteyadi yodi laulau se yababa ne, bena kwa kawakabiyeidi ma hekasisimiu.
19 Ena tamowai hesau Yaubada yona nuwatu ginauliwatanina debanawai na kana tanuwaga unai hekamkamna ye hai na ye hekalakasikasini kamkamna ne unai, meta Yaubada iya kabo ye kitahenamwa.
20 Ena yababa ku ginauli na unai hekamkamna ku hai na ku hekalakasikasinigo meta Yaubada taba nige ye kitahenamwago. Na ena laulau dudulaidi ku ginaulidi na unai hekamkamna ku lobai na ku hekalakasikasinigo meta Yaubada kabo ye kitahenamwago.

21 Yaubada ye yoganeigomiu bena kwa kamkamna. Matawuwuna ede Keliso ye kamkamna komiu hesabamiu, na yomi kabakita ye tole bena kwa hemuliwatani. *[Doha kulikuli tabuna unai ye wane,]*

22 “Iya nige yababa hesau ye ginauli,
yo nige hededelupolupo hesau kawana ne unai ye pesama.” *(Aisaiya 53:9)*
23 Huyana iya se hededeheyababa meta nige saha hesau ye hedede kalidiwai, yo huyana ye kamkamna meta nige ye hededehemahematausidi. Na yona sunuma mo ye tole Yaubada unai, iya tamowai yona kitahekasadi meta se dudulaikalili.
24 Huyana ye boita sataulo unai meta yoda ba'aya kamkamnana ye bom ye bahei tauna ne unai. Tenem unai kita bena ba'aya ta hekaiyawasidi na miyamiya dudulaidi ta miyawatanidi. Iya kana gai udiyedi meta henamwanamwa kwa lobaidi.
25 Komiu kami kao doha mamoe gegegegedi. Na teina huya ta kwa uyomako taukitahetetegomiu yo yaluwamiu tauwoyaidi wa unai.

3

Maitawasola kadi hedehedede

1-2 Gonogonowana doha komiu sinesineo maitawasola mwanemiyao bena kwa kawakabiyeidi. Nuwana hekadiyo meta Yaubada yona hedehedede nige se kawamamohoiyei, na yomi laulau namwanamwadi yo a'adi yo hinage Yaubada yomi hekasisiyeina miyamiyadi se kitadi. Nige bena yomi hedehedede, na yomi miyamiya wa udiyedi kabo nuwadi se buidi.

3 Kami kao namwanamwadi tabu kwa hemasalahadi taumiu kadi leli ne udiyedi, siya ede doha kulumiu heiheidi yo taumiu kabahepasadi gole unai se ginaulidi, yo yomi kaleko namwanamwadi ne.

4 Na kami kao namwanamwadi bena nuwamiu miyamiyadi udiyedi se laoma. Siya ede nuwatalu yo nuwadaumwali miyamiyadi. Teina leli ta taba nige se taukwadalele na Yaubada matanaena se saekalili.

5 Gonogonowana doha huya bagubagunana unai sinesineo Yaubada tausunumaena wa teina leli ta udiyedi se miya yo se mose'uyoidi mwanediyao udiyedi.

6 Sala kwa hai ye hemala yomi kabakita. Iya mwanena Abelahama ye kawakabiyei yo ye kawaguiyauyei. Ena saha kwa ginaulidi ne se dudulai na udiyedi nige kwa matausi, meta komiu kabo kwa hemala iya natunao.

7 Komiu tatao maitawasola hinage, laulau kesekesegana ne unai mwanemiyao bena kwa kabinamwanamwaeidi, matawuwuna siya meta se basabasa. Yo kwa hekasisiyeidi, matawuwuna siya maiyamiyao Yaubada yona kabihemauli ta kabo kwa hai. Ena doha teina kwa ginauli, taba nige saha hesau yomi tapwalolo ne se guduguduidi.

Kamkamna laulau namwanamwadi debadiwai

8 Na teina ya hededelaowa komiu maudoimiu kalimiuwai: Taba bena kwa nuwakesega, kami kaha kwa katekamkamnaei na bena kwa sagui, kwa haigadosisi'uyoigomiu, kabinamwa yo nuwadobidobi udiyedi kwa miya.

9 Ena tamowai se heyababagomiu, tabu kwa haigum. Ena se hededeheyababagomiu, komiu tabu kwa hededeheyababadi, na bena kwa hededehenamwadi, matawuwuna Yaubada ye yoganeigomiu bena hededehenamwa kalinawai kwa haidi.

10 Doha kulikuli tabuna unai ye wane,

“Ena kaiteya yona mauli ye gadosisiyei yo ye henuwa bena
mayadai namwanamwadi ye kitadi,
meta tabu hedehedede yabayababadi yo lupolupodi ye
hedehededeidi.

11 Na iya bena laulau yabayababadi ye hekaiyawasidi na laulau namwanamwadi mo ye ginaginaulidi.
Yo iya bena nuwadaumwali ye wasenei yo ye kaipatekalili bena unai ye miya.
12 Na Guiyau kabo laulaududulai tauginaginaulidi meta ye kitahetetedi
yo ye lapulau yodi tapwalolo udiyedi.
Na Guiyau kabo laulau yabayababadi tauginaginaulidi meta ye kitagabaedi." *(Same 34:12-16)*

13 Ena kwa henuwakalili bena laulau namwanamwadi kwa ginaulidi, kabo nige gonowana tamowai hesau ye heyababagomiu.

14 Iyamo, ena laulaududulai debadiwai kwa kamkamna, kabo gonowana kwa gwauyala. Na
"yodi hededehematausi udiyedi tabu kwa matausi yo tabu kwa nuwanuwatulau udiyedi." *(Aisaiya 8:12)*

15 Na nuwamiu udiyedi bena kwa hemasalaha meta Keliso iya ede yomi Guiyau. Ena tamowai yomi sunuma kaniyona se henamaiyei, bena huya maudoina kwa nonohakalili na yodi hedehededе buidi kwa moseidi. Yomi hededebui ne udiyedi bena kawakeha namwanamwana yo hekasisi udiyedi kwa hedehededе

16 na kwa kaipate bena yomi nuwanuwatu se dudulai. Na ena tamowai yomi laulau dudulaidi Keliso unai ne se hededeheyababadi, kabo kabahegilugomiu ne udiyedi se bom se hemwadine'uyoidi.

17 Ena Yaubada yona nuwatuyena kwa kamkamna yomi laulau dudulaidi debadiwai meta ye namwa, na kabo yomi laulau yabayababadi debadiyena kwa kamkamna ne.

18 Keliso yoda ba'aya hesabadi ye kamkamna ma kesega mo. Iya ye dudulaikalili na tamowai maudoidi yodi laulau yabayababadi debadiyena ye boita. Na yona boita ne unai ye woyaigomiu kwa laoma Yaubada unai. Iya buluma unai ye boita na Yaubada Yaluwana unai ye mauli'uyo.

19 Na Yaluwa unai ye lau tauboiboita yaluwadi yodi magai unai na ye lauguguya kalidiyena.**

20 Siya ede huya bagubagunana unai Nowa yona mayadai wa udiyedi tanoubu ta unai se miya na Yaubada se kawayagalaei. Na iya nige ye hekamkamnadi na ye nayatautaubiga

---

** **3:19:** Lausoisoi ta kulikulina meta ye kubwakalili kalina Giliki unai yo kaniyona nige ye masalaha. Petelo ye kuli ye wane, *Yaluwa unai ye lau yaluyaluwa numatutuguduyena taumiya udiyedi ye lauguguya.* Na tausonoga maudoidi yaluwa wa nige kabina se kata meta siya tamowai yaluwadi o yaluwa yabayababadi. Yo yodi kabamiya hinage nige ye masalaha, nuwana Yaubada siya haedi ye toledi? Yo hinage nige kabina se kata Yesu bena saha ye lauguguyaei udiyedi. Na lausoisoi 19 yo 20 yoma nuwatulobaidi ede kewa ne unai ku hasili.

kana siga Nowa ake wa ye ginaulihegehe. Na ake wa unai meta hisamo, siya ede taudi haligigi-haiyona (8), Yaubada ye gilihaidi waila wa unai.

21 Teina waila ta babatiso ye heyaheyasoniyei. Na Yaubada komiu ye gilihaigomiu kabahebabatiso wailana ta unai. Teina kabahebabatiso wailana ta tauda ta bikidi nige ye deulihe'a'adi, na iya unai kabo Yaubada ta kaibwadai meta yoda nuwanuwatu ye deulihe'a'adi Yesu Keliso yona tolo'uyo debanawai.
22 Iya ye saeko galewa yo temenai Yaubada nimatutuna unai ye tutuli. Yo anelu, tauloina yo gigibwali maudoidi yona gigibwaliyena se miyamiya.

4

Tausunuma yodi mauli miyamiyadi

1 Keliso tauna unai ye kamkamna, unai ede komiu hinage yomi nuwahineli bena kwa ginaulidi doha Yesu ye ginauli wa yo kwa nonoha kabo hinage kwa kamkamna. Matawuwuna kaiteyadi taudi ne udiyedi se kamkamna Yesu Keliso yodi sunumaena debanawai, meta ba'aya yona gigibwali siya kalidiwai ye gehe.
2 Kaniyona ede yodi mauli miyamiyadi tanoubu ta unai meta nige se henuwa bena laulau bikibikidi udiyedi se miya, na se henuwa bena Yaubada yona nuwatu mo se miyawatanidi.
3 Na komiu huya bagubagunana unai yomi huya kwa gabaedi laulau bikibikidi ta udiyedi doha dagela tamowaidi se miyamiyaedi wa. Siya ede laulau bikibikidi udoi'udoi, nuwatu bikibikidi miyawatanidi, numayauyaule, gwauyala bikibikidi, yo koitau taba'ohuidi meta Yaubada ye subukaliliyeidi.
4 Kami kahao bagubagunadi se siliyata, matawuwuna ede komiu nige kwa patulau yodi laulau yo miyamiya bikibikidi wa udiyedi, ede se hededeheyababagomiu.
5 Unai kabo se hededehemasalaha'uyoidi Yaubada kalinawai. Iya meta ye nonohakalili kabo tamowai maumaulidi yo tauboiboita** ye hekasadi.
6 Tenem debanaena ede wasa namwanamwana se guguyaiyako yoda hali tausunuma se boitako wa udiyedi. Huyana siya sola ma maumaulidi tanoubu ta unai wasa ta se lapuiyako yo se haiyako na se boita doha tamowai maudoidi

---

** **4:5:** *Tamowai maumaulidi yo tauboiboita* meta Yesu yona huya'uyoma unai tamowai se silasilawa yo siya se boitako ne ye hetaladi.

hinage kabo se boita. Iyamo siya hinage kabo Yaubada kalinawai mauli nige kana siga se hai.**

Yaubada yona kainauya hepahepaisowana

7 Na ginauli maudoidi tanoubu ta unai kadi siga ye hana-
hanaumako, unai ede bena kwa silasilawa yo nuwanuwatu
dudulaidi udiyedi kwa miya, na unai gonowana kwa tap-
walolo.
8 Ginauli saesaekalilina ede bena kwa haigado-
sisi'uyoigomiu ma nuwakohihaimiu, matawuwuna gadosisi
meta gonowana yababa tamowai se ginaulidi kalidawai se
bado ne ye tolehesuwaladi.
9 Na yogayogaisini laulaudi udiyedi kwa miya na tabu kwa
hetahetalapili.
10 Na Yaubada yona kainauya kadi kao udoi'udoi ye
lediwako komiu tausunuma kalimiuwai. Bena kwa
hepaisowanamwanamwaeidi na udiyedi bena kwa
haisagusagu'uyoigomiu.
11 Ena kaiteya lauguguya kainauyana kalinawai, bena
Yaubada yona hedehedede udiyedi ye hedehedede. Kaiteya
haisagusagu kainauyana kalinawai, bena Yaubada yona
bayao ye mosei wa unai ye hepaisowa. Unai Yaubada kwa
hedebasaei Yesu Keliso debanawai. Didiga yo gigibwali siya
ede Yaubada kalinawai ye lau ee huya nige kana siga. Mamo-
hoi!

Kamkamna Yesu sunumaena debanawai

12 Kehaguwao, tabu kwa siliyata kamkamna lakilakidi kwa
hekalodi ta udiyedi. Kana kao doha yababa hesau nige kwa
nuwatui, iyamo ye tubu kalimiuwai. Na teina saha kwa
lobaidi ta meta yomi sunuma kabalaukitana.
13 Na yomi kamkamna ne unai bena kwa gwauyala,
matawuwuna ede kwa kamkamna gonogonowana doha Ke-
liso ye kamkamna wa. Unai kabo kwa gwauyalakalili,
huyana Keliso kana kao saesaekalilina** ye hemasalaha
yona huyataumasalahama ne unai.
14 Ena tamowai se hedededeheyaheyababagomiu Keliso yomi
sunumaena ne debanawai, kabo gonowana kwa gwauyala,
matawuwuna Yaubada Yaluwana dididididigana meta iya ede
kalimiuwai.
15 Ena kwa kamkamna, meta tabu laulau yababana hesau
debanawai, doha ede taukaikaiunu o taukaikaiwahali o

** **4:6:** Teina lausoisoi ta kaniyona nige ye masalahakalili kalina Giliki unai, na tausonoga yodi hedededehemasalahana udoi'udoi, doha hekadi se wane bena Keliso ye lauguguya taumiya boita magaina unai kalidiwai. ** **4:13:** *Kana kao saesaekalilina* hinage ta wane, *yona didiga*.

laulau yabayababadi hekadi tauginaulidi o doha taumode-
modegaibu.
16 Na bena kwa kamkamna ne Yesu sunumaena de-
banawai, na tenem unai tabu kwa mwadine, na Yaubada kwa
hedebasaei meta komiu Keliso yona tamowai.
17 Matawuwuna huyana ye laomako na Yaubada ye hetubu
tamowai ye hekasadi. Na Yaubada yona tamowai** udiyedi
ye hetubu. Na ena kalidawai ye hetubu, siya Yaubada wasana
namwanamwa taukawayagalaeina ne kadi kao kabo doha
saha?
18 *[Doha kulikuli tabuna unai ye wane,]*
"Ena taba tamowai yodi miyamiya dudulaidi na kabihemauli
ta ye pilipili kalidiwai,
siya kaiteyadi nige Yaubada tausunumaena yo ba'aya
tauginaulidi ne meta kadi kao kabo doha saha?" *(Hed-
edesonosonoga 11:31)*
19 Unai kabo ta hedede doha teina: Yaubada iya ede yona
hededehesunuma tauhemamohoiyeidi. Na siya kaiteyadi
se kamkamna yona nuwatuyena, bena se mose'uyoidi iya
tauginaulidi ne unai yo laulau namwanamwadi ginaulidi
udiyedi se miyamiya.

5

Dubu babadadiyao yo ekalesiya kadi hedehedede

1 Yau helemiu dubu badana hesau, yo Keliso yona
kamkamna wa taukitana hesauna, yo yona didiga yona
masalaha ne unai yau hinage kabo maiyana. Unai ede ya
hededebayao komiu dubu babadadiyao kalimiuwai:
2 Bena Yaubada yona tamowai yomi dubu udiyedi kwa
kitahetetenamwanamwaeidi. Bena kwa kitalau udiyedi,
nige bena doha se lauheliligomiu na kwa paisowa, na yomi
nuwatalam unai paisowa ta kwa ginauli. Iya ede saha
Yaubada ye henuwa kalimiuwai. Na tabu yomi paisowa ta
unai kwa bom yomi namwanamwa kwa wasenei, na bena
kwa paisowa ma nuwakohihaimiu.
3 Tabu bena kwa hemala tanuwaga sinasinakaladi, na bena
yomi miyamiya namwanamwadi yomi dubu tamowaidi se
kitadi na ye hemala yodi kabakita.
4 Na huyana mamoe taukitahetetena saesaekalilina ye tau-
masalaha, meta kabo yomi kolona** didididigadi kwa haidi,
na siya nige gonowana se taukwadalele.

** **4:17:** *Yaubada yona tamowai* Petelo ye kuli *Yaubada yona numa*, iya ede Numa Tabuna na Yaubada yona tamowai heyaheyasonidi. ** **5:4:** *Kolona* ne meta tauheloikailakwa ye baguna kabo kolona se kainauyaei.

5 Na teina ta komiu saehau kami hedehedede: Bena yomi
dubu babadadiyao kwa kawakabiyeidi. Na komiu mau-
doimiu bena nuwadobidobi unai kwa miya. Matawuwuna
“Yaubada taunuwasaesae ye hekaiyawasidi,
na taunuwadobidobi kabo yona kabi se namwa kalidi-
wai.” *(Hededesonosonoga 3:34)*
6 Tenem unai bena kwa nuwadobidobi Yaubada matanawai,
na yona huya dudulaina unai kabo ye kabisinigomiu.
7 Yomi nuwamodemode maudoidi kwa moseidi iya unai,
matawuwuna iya gonowana kabo ye kitahetetegomiu.
8 Bena kwa silisiliyata yo yomi nuwanuwatu se masalaha.
Kami waiunu diyabolo kana kao doha laiyoni ye kalakala-
gaga, na ye sae yo ye dobi na ye kaikaikewa taba tamowai
hesau ye lobai na ye unuhemwaloi.
9 Na taba yona nuwatu maudoidi kwa laukwatakwataeidi
na kwa tolobayao yomi sunuma udiyedi, matawuwuna
kabina kwa kata meta helemiu tausunuma, siya ede kami
kahao yo loumiyao tanoubu ta unai, meta kamkamna gono-
gonowana wa se hekalodi.
10 Na Yaubada iya kabinamwa maudoina tauleyamana,
iya ye yoganeigomiu bena Keliso debanawai yona didiga
nige kana siga ne unai komiu hinage kabo maiyamiu.
Tenem unai yomi kamkamna huya kubwakubwana ta muli-
nawai Yaubada kabo ye hebayao'uyoigomiu na kabak-
abi bayabayaona unai ye hetologomiu na taba nige kwa
sigisigi'usi.
11 Gigibwali maudoina meta iya kalinawai ye lau ee huya
nige kana siga. Mamohoi!

Hededelautoki gehegehedi

12 Na teina leta kubwakubwana ta Siluwanusi** ye
saguigau na ya kuli. Iya meta kada kaha namwanamwana
hesau. Na leta kubwakubwana ta ya kuli ye laowa
kalimiuwai bena ya hededehebayaogomiu yo ya
hededehemasalaha meta saha kwa hekalodi ta, iya ede
Yaubada yona kabinamwa mamohoina. Na unai bena kwa
tolokesegai.
13 Na dubu tamowaidi Babiloni** unai, siya hinage
Yaubada yona kaisunuwa tamowaidi, na maiyadi natugu
Maleko, meta yodi lautoki se hetamaliyawa kalimiuwai.

** **5:12:** *Siluwanusi* meta Sailasi hesana Loma kalinadi Latini unai. ** **5:13:** *Babiloni:* Tausonoga hekadi yodi nuwatu meta hesa Babiloni ta, iya Loma magaina lakilakina ye heyaheyasoniyei.

14 Komiu bena kwa hailaulautoki'uyoigomiu gadosisi mamohoina unai.** Na komiu Keliso tausunumaena maudoimiu bena nuwadaumwali kwa hai.

** **5:14:** *Gadosisi mamohoina unai:* Petelo ye kuli, *gadosisi sumtana unai,* na sumta meta ekalesiya yodi gadosisi hekihekinoina.

2 Petelo
Petelo yona leta helabuina
Buka ta hededehemasalahana

Teina buka ta meta apostolo Petelo yona leta helabuina na ye lau yona leta bagubagunana tauhaina wa kalidiwai (2 Petelo 3:1, 1 Petelo 1:1-2). Ye kuli huyana iya Loma magaina lakilakina na numatutugudu unai na yona huyaboita ye hanahanaumako (2 Petelo 1:14). Bolimaina wa nuwana 65 AD.

Petelo iya Yaubada tausunumaena na saha Yaubada ye ginaulidi yodi wa unai kana kahao ye henuwaisinidi yo ye hededehebayaodi bena laulau dudulaina unai se miya. Ye hemamohoiyei meta Yesu wasana wa mamohoi. Petelo kabo tausunuma wa ye hededehebayaodi bena se kitanamwanamwakalili taulauhekatalupolupo kalidiwai, na tabu yodi lauhekata ne se lauwatanidi. Siya meta tamowai yabayababadi, unai Yaubada kabo ye hekamkamnadi (2 Petelo 2:3,9-22).

Petelo hinage ye kulihemasalaha ede Keliso yona huya'uyoma mayadaina ne meta mamohoi kabo ye laoma. Taulauhekatalupolupo wa se hedede mayadaina ne ye pahilikaliliko, iyamo Yaubada mayadaina ne ye tole'uyoi kaniyona ede bena tamowai yodi huya ye moseidi na se nuwabui (2 Petelo 3:1-13). Na ye hededelau tausunuma Keliso yona huya'uyoma taunayanayaeina wa udiyedi bena laulau dudulaina unai se miya, yo taba se kaipatebayao na Keliso kabina se katanamwanamwakalili (2 Petelo 3:14-18).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki yo tapwalolo *1:1-2*
- Guiyau taumiyawatanina yodi mauli *1:3-15*
- Peloweta yodi hedehedede se mamohoikalili *1:16-21*
- Taulauhekata lupolupodi kabo kadi hekilaino se lobai *2:1-22*
- Mamohoina, Guiyau kabo ye uyoma *3:1-18*

Lautoki

1 Yau Simiyona** Petelo, Guiyau Yesu Keliso yona heyayai tauhaina yo yona apostolo. Ya kulikulilaowa komiu yoda sunuma saesaena tauhaina kalimiuwai. Yomi sunuma ne gonogonowana ede doha hinage kai, na

** **1:1:** *Simiyona* meta Petelo hesana bagubagunana (Mataiyo 4:18), na inai hesa ne ye katai kalina Hebelu unai. Hesa Simiyona kaniyona meta, *Ye lapui*. Giliki kalinadiyena se katai Simona.

sunuma ta ta hai matawuwuna Yesu Keliso ye dudu-
laikalili, yo iya yoda Yaubada yo Tauhemaulida.

2 *[Yomiu ya tapwalolo meta]* bena Yaubada yo yoda Guiyau
Yesu kabidi kwa katanamwanamwakalili, na teina unai taba
Yaubada yona kabinamwa yo yona nuwadaumwali kalimi-
uwai se laki se lau.

Bena ta hemamohoiyei meta Yaubada ye yoganeida yo ye kaisunuwaeida

3 Yaubada yona gigibwali saesaena unai ginauli maudoidi
ye ledima kalidawai bena udiyedi ta maumauli na Yaubada
yona nuwatu ta miyawatanidi. Doha teina ye ginauli,
matawuwuna ede tauyoganeida meta kabina ta kata. Iya
kana kao saesaena yo namwanamwana debadiwai ye yo-
ganeida ta hemala yona tamowai.
4 Teina kana kao saesaena yo namwanamwana ta de-
badiwai yona hededehesunuma namwanamwadi yo sae-
saekalilidi ye ledima, na udiyedi kabo gonowana gadosisi
yabayababadi tamowai nuwadi ne udiyedi se laoma na ta-
mowai se heyababadi ne kwa kaihaleidi na kwa hemala
Yaubada yona nuwatu saesaedi tauginaginaulidi.

5 Na ginauli namwanamwadi Yaubada ye lediwa kalim-
iuwai wa debadiwai ede bena kwa kaipatebayao, nige
bena yomi sunuma ye bom mo, na hinage yomi laulau
namwanamwadi *[bena se masalaha]*. Na nige yomi laulau
namwanamwadi se bom mo, na hinage Yaubada yona hineli
nuwatulobaina *[bena ye masalaha]*.
6 Na nige nuwatulobai ye bom mo, na hinage bena kwa
kitahetete'uyoigomiu. Na nige kitahetete'uyo ye bom mo,
na hinage yomi sunuma unai bena kwa tolobayao. Na nige
tolobayao ye bom mo, na hinage Yaubada yona nuwatu
miyawatanina bena kalimiuwai.
7 Na nige Yaubada yona nuwatu miyawatanina ye bom
mo, na hinage kami kahao gadosisidi bena ye masalaha
kalimiuwai. Na nige kami kahao gadosisidi ye bom mo, na
hinage tamowai maudoidi gadosisidi.
8 Ena teina laulau ta kwa haidi na ma nuwakohihaimiu
udiyedi kwa miya, meta kabo yoda Guiyau Yesu Keliso kabina
kwa katanamwanamwa na yomi sunuma kaniyodi kabo se
masalaha.
9 Na ena tamowai hesau teina laulau ta nige ye haidi
meta iya yaluwana unai yona kaikewa ne ye gaugau, na
unai nuwana ye luluhi meta yona ba'aya ede Yaubada ye
deuligabaediko.

10 Unai, kehaguwao, kwa kaipatebayao na yomi mauli
udiyedi bena kwa miyahemasalaha meta Yaubada ye yo-
ganeigomiu yo ye kaisunuwaigomiu. Ena teina miyamiya ta
kwa miyawatanidi, kabo taba nige kwa kalabesibesi.
11 Na Yaubada kabo ye hailobaigomiu ma gwaug-
wauyalana yoda Guiyau yo Tauhemaulida Yesu Keliso yona
basileiya miyamiyahaina ne unai.

Petelo yona hededehenuwaisini

12 Teina nuwanuwatu ta kabidi kwa katako yo
Yaubada yona hedehedede mamohoina unai meta kwa
tolobayaokalili. Iyamo huya maudoina teina nuwanuwatu
ta udiyedi kabo ya henuhenuwaisinigomiu.
13 Na ya nuwatui meta ye dudulaikalili taba bulumaena ma
miyamiyagu tanoubu ta unai na nuwanuwatu ta udiyedi ya
henuhenuwaisinigomiu.
14 Matawuwuna kabina ya kata meta huyakubwakubwa
unai kabo taugu ta ya laugabaei, doha yoda Guiyau Yesu
Keliso saha ye hemasalahayako kaliguwai wa.
15 Unai ya kaipatebayaokalili bena ya hekatagomiu, na
yogu huyalaugabaegomiu mulinawai kabo gonowana huya
maudoina yogu lauhekata ta kwa nuwanuwatuidi.

Peloweta yodi hedehedede se mamohoikalili

16 Huyana yoda Guiyau Yesu Keliso yona gigibwali yo yona
huya'uyoma hedehedededi yomiu ka hedehedede wa, meta
nige pilipilidai tamowai yodi sonoga udiyedi se ginaulidi wa
ka hedededi. Na kai meta yoda Guiyau Yesu Keliso kana kao
saesaena mamohoina wa taukitana yo tauhemamohoiyeina
ede.
17-18 Na huyana kuduli tabuna** unai wa meta kai Yesu
maiyamai na Yaubada kalinana ka lapui galewa ne unai ye
dobima ye wane, “Teina yau Natugu ya gadosisiyei. Iya
unai ya gwauyalakalili.” Teina unai Yaubada Saesaekalilina
Yesu ye hededetausaei yo kana kao saesaena mamohoina ye
hemasalaha kalimaiyena.
19 Na saha kuduli ne unai ye tubu wa debanawai ede kabina
ta kata meta peloweta yodi hedehedede wa se mamohoikalili.
Na ye namwakalili bena kwa kitalau udiyedi, matawuwuna
siya kadi kao doha mala ye dawadawaya masigililakilaki
unai. Ye lau ee Mayadaina unai mala ye uyali na Sae Kub-
wana** ye dalasae na ye sina nuwamiu ne udiyedi.

** **1:17-18:** Yesu yona didiga ye hemasalaha wasana ede Maleko 9:7unai ku hasili. ** **1:19:** *Sae Kubwana* meta Yesu Keliso heyaheyasonina.

20 Na nuwanuwatu saesaena ede bena kabina kwa kata
meta kulikuli tabuna unai peloweta saha se hededetoledi wa
meta nige kalidiwai se laoma.
21 Matawuwuna peloweta yodi hededetole ta meta nige
tamowai yodi nuwanuwatu udiyedi se laoma. Na Yaluwa
Tabuna yona woyaena ede Yaubada yona hedehedede se
hededehemasalahadi.

2

Taulauhekata lupolupodi hedehedededi

1 Beyabeyana Isalaela tamowaidiyao luwadi ne udiyedi
meta hinage peloweta lupolupodi, gonogonowana doha
hinage komiu luwamiu ne udiyedi meta taulauhekata
lupolupodi. Se hedede bena siya tausunuma, na yodi
lauhekata ne udiyedi kabo tamowai se lupohaidi na
yodi sunuma se heyababadi, yo hinage yoda Guiyau
Saesaekalilina, iya tauhemaisahaidi wa, se uhalaei. Na
nige bayaona kabo Yaubada siya ye heyababadi.
2 Tamowai ta kabo Yesu tausunumaena gwaudi se woy-
ahesuwaladi na yodi laulau nuwamwadimwadinedi ne se
lauwatanidi, na teina unai tamowai hekadi kabo miyamiya
mamohoina wa se hededeheyaheyababa.
3 Teina taulauhekata lupolupodi ta huya maudoina se
henuwa bena taba kadi yo yodi se bado, na yodi hed-
edelupolupo udiyedi kabo yomi moni se lupohaidi. Na
kadi hekamkamna meta beyabeyana Yaubada ye kabinono-
haiyako na iya ede ye laolaoma hesabadi.

Yaubada yababa tauginaulidi ye heyababadi

4 Anelu se ba'aya wa meta Yaubada nige ye katekamkam-
naedi na ye tolehesuwaladi na ye senidi duha masimasig-
ilina unai. Na menai kabo se miyamiya ye lau ee hekasa
mayadaina ye lage.
5 Hinage Yaubada tanoubu bagubagunana wa nige ye
katekamkamnaei na ye heyababa meta dibwali'utu'utu
ye hetamaliyama ede Yaubada yona nuwatu nige tau-
miyawatanina maudoidi wa ye unuhemwaloidi. Na Nowa
iya laulau dudulaina taulaulauguguyaina, debanawai ede
maiyanao tamowai haligigi-labui ye gilihaidi.
6 Hinage magai lakilakidi Sodoma yo Gomola Yaubada
ye heyababadi wa meta ye gabudi na se kalasi se lau ee
kahusa gaibu. Teina ta meta Yaubada yona nuwatu nige
taumiyawatanina wa yodi kabakitalobai.
7 Na Yaubada Lota ye gilihai. Iya laulau dudulaina ta-
mowaina, na tamowai ta saha se ginaginaulidi wa ye kitadi
meta nuwana nige ye namwa, matawuwuna ede tamowai

meta Yaubada yona laugagayo nige se hemuliwatanidi, na
laulau bikibikidiyao se ginaulidi.
8 Na teina tamowai dudulaina ta ye miya tamowai
yabayababadi luwadi ne udiyedi. Siya meta Yaubada
yona laugagayo nige se hemuliwatanidi, unai nuwana ye
kamkamnakalili, matawuwuna ede mayadai badobado
udiyedi yodi laulau yabayababadi wa ye kitadi yo wasadiyao
ye lapulapuidi.
9 Teina ginaulidi ta se hekatada meta Yaubada kabina
ye kata idohagi yona nuwatu taumiyawatanina yodi
huyayababa udiyedi na ye gilihaidi. Yo kabina ye kata
idohagi tamowai yabayababadi ye hekamkamnadi na ye
kabihekahinidi ye lau ee kana siga hekasa mayadaina ye
lage.
10a Gonogonowana doha Yaubada kabo teina taulauhekata
lupolupodi ta hinage ye heyababadi. Siya buluma yona
nuwanuwatu yabayababadi mo se lauwatanidi na Yaubada
yo tauloina tamowaidi maudoidi se subudi.

Taulauhekata lupolupodi hedehedededi hekadi

10b Teina taulauhekata lupolupodi ta se nuwasaesaekalili
yo se hededetausae'uyoidi, unai nige se matausi na galewa
taumiyaidi se hededeheyaheyababadi.
11 Na anelu meta se bayao yo se gigibwalikalili, na kabo
teina taulauhekata lupolupodi ta. Iyamo anelu ne nige
se henuwa bena galewa taumiyaidi ne se hededeheya-
heyababadi Yaubada matanawai.
12 Na tamowai ta meta galewa ginaulidi nige se nuwat-
ulobaidi, na iyamo se hededeheyaheyababadi. Siya kadi
kao ede doha suisui na saha se henuwa se ginauli meta se
ginauli. Kabina ta kata meta suisui se labasidi na tanoubu ta
unai se miya ye lau ee se koihemwaloidi. Na Yaubada kabo
taulauhekata lupolupodi ta ye heyababadi doha suisui ne.
13 Yaubada kabo ye heyababadi yodi laulau yabayababadi
debadiwai. Kalidiyena gwauyala kaniyona ede se nu-
mayauyaule yo se bom yodi nuwatu yabayababadi se ginauli-
watanidi ne meta nige mwadinena hesau. Na yodi laulau
yabayababadi ta udiyedi huyana maidamiyao kwa kaikai-
gogoi meta komiu Yesu tausunumaena se hemwadinegomiu
yo yomi kaikaigogoi se heyababadi.
14 Na huya maudoina sinesineo se kitadi meta yodi
nuwanuwatu ede taba se ganawali. Yodi laulau
yabayababadi ne taba nige se hekaiyawasidi. Na ena Yesu
tausunumaena hekadi yodi sunuma nige se bayaokalili,
meta kabo se lupohaidi na se woyalaedi bena ba'aya se
ginaulidi. Teina taulauhekata lupolupodi ta siya meta

tamowai mahimahihikalilidiyao. Siya Yaubada yona heyababa luwanaena se miyamiya.

15 Yaubada yona laulau dudulaidi wa se laugabaeidi na Biyo natuna Balama yona laulau wa se lauwatani. Iya moni ye henuwakaliliyei, na yona nuwatu ede laulau yabayababana ginaulina ne unai kabo moni ye hai.

16 Na yona donki wa ye tolo ede Balama ye dilai na ye hededelau unai meta saha ye ginauli ne ye yababa. Kabina ta kata meta donki nige gonowana tamowai kalinana unai se hedehededе, na iyamo yona donki wa ye hededelau Balama unai, ede yona nuwatu yababana wa ye hekaiyawasi.**

17 Teina taulauhekata lupolupodi ta kadi kao ede doha bonobonowasi nige wailadi, yo doha yada nige nabudi, na yaumai bayabayaona ye towa ede ye yuhihesuwaladi. Yaubada meta teha masimasigilikalilina ye kabinonohaiyako siya hesabadi.

18 Yodi hedehededе dagugudi ne se namwakalili, na iyamo nige kaniyodi. Buluma yona gadosisi yabayababadi hedehededi se hepaisowadi na hedehededе ta udiyedi ede tausunumahauhau tamowaidiyao se nuwakoidi na se lupohaidi, siya ede lahinaidi miyamiya yabayababadi udiyedi taumiya tamowaidiyao se wasabugabaedi wa.

19 Na teina taulauhekata lupolupodi ta se hededelau tamowai udiyedi meta nige laugagayo hesau, na yodi lauhekata ta udiyedi kabo gonowana yailihai se lobai. Na iyamo siya meta laulau nuwamwadimwadinedi yodi heyayai tauhaidi. Tamowai ta nige gonowana yodi laulau yabayababadi wa se hekaiyawasidi, unai siya ede sola laulau yabayababadi wa yodi heyayai tauhaidi.

20 Teina taulauhekatalupolupo ta meta lahinaidi tanoubu ta yona yababa maudoidi se laugabaediko na Yesu Keliso yoda Guiyau yo Tauhemaulida se sunumaei, iyamo se uyo ede yababa se laugabaediko wa se ginauli'uyoidi. Unai yodi yababa ta meta se lakikalili Yaubada matanawai, na kabo yodi yababa huya bagubagunana unai wa.

21 Ye namwa mo taba tabu Yaubada yona laulau dudulaina ta kabina se kata. Na kabina se katako, matawuwuna ede tamowai hekadi meta Yaubada yona hedehededе mamohoidi wa udiyedi se hekatadiko. Na iyamo Yaubada yona laugagayo namwanamwadi wa se tolehesuwaladi.

22 Teina hedehededе labui ta meta tamowai wa kadi kao mamohoidi se hemasalahadi, doha ta wane, “Kedewa ye uyo maliwaina ye kai'uyoi”, yo, “Puwaka ye duiko, na kabo ye uyo ede ye kwano'uyo.”

** **2:16:** Balama yona donki wasana ede Numela 22:2-35unai ku hasili.

3

Guiyau yona mayadai

1 Kehaguwao, teina ta yogu leta helabuina ya kuliyawa.
Na leta labui ta udiyedi meta ya henuwaisinigomiu yo
nuwamiu ya hebayaodi bena huya maudoina nuwanuwatu
namwanamwadi ta kwa nuwanuwatuidi.
2 Ya henuwagomiu bena Yaubada yona peloweta yodi hede-
hedede huya bagubagunana udiyedi wa, yo hinage yoda
Guiyau Tauhemaulida yona lauhekata ye moseidi yomi apos-
tolo udiyedi wa kwa nuwanuwatuidi.
3 Na komiu bena kabina kwa kata meta mayadai mulimuli-
tadi ne udiyedi kabo tautalatalawasi se laoma. Yomi sunuma
Yesu unai kabo se talatalawasiyei yo yodi henuhenuwa
yabayababadi mo se laulauwatanidi.
4 Kabo se wane, “Yomi Guiyau yona uyoma ye hededehe-
sunuma wa meta taba nige ye uyoma. Matawuwuna kada
mumugao wa se boitako, na ginauli maudoidi tanoubu ta
unai kadi kao meta nige se buidi. Kadi kao gonogonowadi mo
doha huya bagubagunana tanoubu yona huyatubu wa unai
na ye laoma teina yo ye lau ee huya nige kana siga.”
5 Na yodi hedehedede ne meta nige mamohoidi,
matawuwuna saha kabidi ta kata ne nige se nuwatulobaidi.
Kabina ta kata meta Yaubada yona hedehedede unai galewa
ye tubu yo tanoubu ta waila unai ye ginauli na waila ne unai
ye hepoesaeyama.
6 Na kabo waila wa ye hepaisowa ede tanoubu bagubagu-
nana wa dibwali'utu'utu** unai ye heyababa.
7 Na Yaubada yona hedehedede kesegana ta unai kabo
galewa** yo tanoubu ta se miya ye lau ee kana siga hekasa
mayadaina. Tenem mayadaina ne unai Yaubada kabo kaiwa
kalakalasina unai ye gabudi, yo tamowai yabayababadi mau-
doidi ye heyababadi.
8 Kehaguwao, teina ginauli saesaekalilina ta tabu nuwamiu
ye luluhi: Mayadai kesega meta Guiyau kalinawai kana kao
doha bolimai tausani, yo bolimai tausani kadi kao doha
mayadai kesega.
9 Taba kabina kwa kata meta Guiyau yona uyoma hedede-
hesunumana unai ne nige ye pahili, doha tamowai hekadi
yodi nuwanuwatu. Na iya ye taubigakalili kalimiuwai, nige
ye henuwa bena tamowai hesau ye heyababa, na ye henuwa
bena tamowai maudoidi nuwadi se buidi.

** **3:6:** *Dibwali'utu'utu* wasana ede Genese 6—9udiyedi. Yo 2 Petelo 2:5unai hinage Petelo ye katai. ** **3:7:** *Galewa:* Lausoisoi ta unai hedehedede ta kaniyona ede, *yadagaibu maudoina.*

10 Na Guiyau yona uyoma ne kabo doha taukaiwahali. Na
tenem mayadaina ne unai galewa ne kabo ye tauwadam ma
dagugu lakilakina, yo Yaubada galewa ginaulidi maudoidi**
kaiwa kalakalasina unai ye heyababadi. Na laulau maudoidi
tamowai se ginaulidi tanoubu ta unai wa Yaubada kabo ye
tolehemasalahadi.
11 Doha tenem kabo Yaubada galewa ne yo tanoubu ta ye
heyababadi, unai yoda miyamiya kadi kao ede kabo doha
saha? Yoda miyamiya bena se a'a na kadi kao taba doha kita
Yaubada natunao na yona nuwatu ta miyawatanidi,
12 na ma gwauyalada yona uyoma mayadaina ne ta
nayanayai, na ta kaipate taba yona laoma ne ta hesagena.
Tenem mayadaina ne unai Yaubada kabo galewa ne kaiwa
kalakalasina unai ye gabu na kaiwa kalakalasina gigibwalina
ne unai galewa ginaulidi maudoidi kabo se kalawelo.
13 Na kita meta ta kitakitalau galewa yo tanoubu hauhaudi
udiyedi. Siya ede Yaubada ye hededehesunumaeidako, yo
kabo se hemala laulau dudulaidi tauginaulidi yodi magai.
14 Kehaguwao, kabina ya kata meta komiu galewa yo
tanoubu hauhaudi ne kwa nayanayaidi, unai kwa kaipate-
bayaokalili bena tabu ba'aya yo gilu hesau kalimiuwai, na
Yesu yona nuwadaumwaliyena kwa miya.
15 Taba kwa nuwatulobai meta Guiyau yona uyoma ne unai
nige ye lelehi na ye taubigakalili, matawuwuna ye henuwa
bena tamowai maudoidi nuwadi se buidi na se mauli. Teina
nuwanuwatu ta hinage Yaubada yona hesonogaena na kada
kaha Paulo ye kulidiwako kalimiuwai.
16 Teina nuwanuwatu ta kadi kao kesekesegadi na yona leta
maudoidi udiyedi ye kulidi. Nuwanuwatudi hekadiyo yona
leta udiyedi meta se pilipili, na tamowai hekadi supusupudi
yo yodi sunuma nige se bayao meta Paulo yona hedehedede
wa se tolebuidi, gonogonowana doha hinage hedehedede
hekadiyo kulikuli tabudi udiyedi kaniyodi hinage se tole-
buidi. Na tamowaidiyao ta Yaubada kabo ye heyababadi.
17 Kehaguwao, teina ta ya hededenonohaiyako
kalimiuwai: Kwa kitakitanamwanamwa na laugagayo
nige taumiyawatanina tamowaidi ne yodi lauhekata
yabayababadi udiyedi taba tabu se lupohaigomiu na yomi
kabatolo bayabayaona Keliso unai wa kwa sigisuwalaei.
18 Na yomi miyamiya udiyedi meta bena yoda Guiyau
Tauhemaulida Yesu Keliso nuwana kwa henamwa. Unai
kabo yona kabinamwa kalimiuwai ne ye helaki ye lau. Hi-
nage taba kwa kaipate bena iya kabina kwa katakalili. Na

** **3:10:** *Galewa ginaulidi maudoidi* meta siya ede mahana, waikena yo kipwala maudoidi.

teina huya ta unai ye lau ee nige kana siga meta yoda hedebasae maudoidi se lau iya unai. Mamohoi.

1 Yowane
Yowane yona leta bagubagunana
Buka ta hededehemasalahana

Buka ta taukulina meta Yowane Sebedaiyo natuna (Maleko 1:19-20), iya ede Yesu yona hekahekatao wa hesau yo hinage Yesu wasana bukana hehasina (4) taukulina. Na teina leta ta huyakulina bolimaina tausonoga se kaimasiyei ede 85 yo 95 AD luwadiyena. Tenem huyana ne unai Yowane Epeso unai ye miya na iya ekalesiya yodi tauwoyawoya saesaena. Yowane ye kulikulilau teha Eisiya dubudiyao maudoidi udiyedi.

Yodi huya wa unai taulauhekatalupolupo se lulau ekalesiya bodadi luwadiyena na tamowai se nuwakoidi. Yowane ye hededehemasalahadi meta

(1) siya Yaubada yona hedehedede nige se kawakabiyeidi (1 Yowane 2:4-6, 3:4-6) yo yodi laulau nige se dudulai (1 Yowane 2:29, 3:3,6,8,10),
(2) yodi hali ekalesiya nige se gadosisiyeidi (1 Yowane 3:14, 4:8) na se hewaiunudi (1 Yowane 2:9-11) yo se subudi (1 Yowane 3:15, 4:20-21),
(3) nige se lapulau apostolo udiyedi (1 Yowane 4:6), yo
(4) se hedede meta Yesu iya tamowai molosi, na iya nige Keliso (1 Yowane 2:22-23, 5:1,9-10) yo nige Yaubada Natuna (1 Yowane 4:15). Yo hinage se hedede meta Keliso, iya nige tamowai molosi, na iya meta yaluwa (1 Yowane 4:2-3), matawuwuna yodi nuwanuwatu ede yaluwa mo gonowana se namwa, na tauda ta se yababakalili.

Na Yowane ekalesiya ye hededehasahasaeidi bena tabu se lapulau taulauhekatalupolupo ne udiyedi, na bena se tolobayao sunuma ye hekatabagunaediko wa unai. Yo hinage ekalesiya ye hededehesibasibadi bena se haigadogadosisi'uyoidi (1 Yowane 3:10-11,17,23 yo 4:11,21). Yaubada kana kao meta gadosisi (1 Yowane 4:8), unai gadosisi yona kabalaoma ede Yaubada (1 Yowane 4:7).

Na yona nuwatu saesaena ede ye hededehebayaodi meta Yesu ye gilihaidiko na mauli mamohoina ede siya yodi (1 Yowane 5:13).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Leta yona kabahedehedede: Mauli hedehededena *1:1-4*
- Yaubada kabina taukata yodi miyamiya bena se namwa *1:5—2:17*
- Yaubada natunao nige gonowana se ba'aya na se haigadogadosisi *2:18—3:24*

- Taulauhekatalupolupo kabakitalobaidi meta Keliso *4:1—5:12*
- Leta ta kabaguduna hedehedededi *5:13-21*

Yowane Yesu ye hededehemahemasalaha

1 Teina kulikuli ta unai Yesu Keliso wasana ka kulihemasalaha kalimiuwai. Iya huya bagubagunana unai ye miya ye laoma ee teina, iya kalinana ka lapui, matamaiyena iya ka kita, yona miyamiya ka kitadi, yo nimamaiyena iya ka kabitonogi. Iya meta Mauli Hedehededena.**

2 Mauli wa ye laoma ye hemala tamowai na ka kita yo ka hemamohoiyei, yo mauli miyamiyahaina ta ka hededehemasalaha kalimiuwai. Iya Tamana maiyana se miya, na ye masalahama kalimaiyena.

3 Saha ka kita yo ka lapui wa ka hededehemasalahadi kalimiuwai kaniyona ede ka henuwa bena komiu yo kai ta hebodakesega. Na yoda hebodakesega ta meta Tamana yo Natuna Yesu Keliso maiyadao.

4 Teina hedehedede ta ka kulidiwa kalimiuyena, bena maudoida ta gwauyalagogoi.

Mala miyamiyana hedehededena

5 Teina wasa ta iya kalinawai ka lapuhai na ka hededegabaei kalimiuwai: Yaubada meta dawaya, iya unai nige masigili hesau.

6 Ena ta hedede bena Yaubada maiyada ta hebodakesega, na sola masigili unai ta miyamiya, meta kita tauhededelupolupo, na miyamiya mamohoidi meta nige ta miyaeidi.

7 Na ena dawaya unai ta miyamiya, gonogonowana doha iya dawaya unai ye miyamiya, kabo kada kahao maiyadao ta hebodakesega yo Yaubada Natuna Yesu kwasinana yoda yababa maudoidi ye deuligabaedi.

8 Ena ta wane, nige yoda yababa hesau, meta ta bom ta lupoi'uyoida, na hedehedede mamohoina ede nige kalidawai.

9 Na ena yoda yababa ta hededehemasalahadi Yaubada unai, kabo ye nuwatugabaeidi yo yoda miyamiya yabayababadi maudoidi ye deuligabaeidi, matawuwuna yona hededehesunuma wa ye nuwanuwatuidi yo yona laulau se dudulai kalidaena.

** **1:1:** *Mauli Hedehededena:* Yowane yona kulikuli wa hinage gonowana ta bui ta wane, *Iya meta Hedehedede mauli tauhaiyamana kalidaena.*

10 Ena ta hedede bena nige yoda yababa hesau, na teina
unai yona hedehedede ta tolehesuwaladi, meta ta hedede ede
Yaubada iya taulaulupolupo.

2

1 Natuguwao, nuwanuwatu ta ya kulidiwa kalimiuyena
na unai kabo taba nige kwa ba'aya. Na ena hesau yababa
ye ginauli, meta taulausabilauyeida ede ye totolo Tamada
matanaena, iya ede Yesu Keliso, iya dudulai tamowaina.
2 Na iya meta yoda yababa kabanuwatugabaena kaita-
lasamna. Na nige bena ta bom mo yoda yababa, na tanoubu
maudoina yodi yababa hinage.

Yaubada kabina taukata kabakitalobaidi

3 Ena Yaubada yona laugagayo ta kawakabiyeidi, kabo
gonowana kabida ta kata ede kita meta iya kabina taukata.
4 Na kaiteya ye hedede bena iya Yaubada kabina ye kata, na
Yaubada yona hedehedede nige ye kawakabiyeidi, meta iya
tauhededelupolupo, yo hedehedede mamohoidi meta nige
kalinaena.
5 Na ena tamowai hesau Yaubada yona hedehedede ye
lauwatanidi, meta mamohoi iya Yaubada ye gadosisikaliliyei.
Teina unai kabo kabina ta kata meta ta patulauko kali-
nawai:
6 Ena tamowai hesau ye hedede iya ye patulauko Yaubada
unai, bena taba yona miyamiya gonogonowana doha Yesu.

Gadosisi miyamiyana henuwaisinina

7 Kehaguwao, teina ta meta nige laugagayo hauhauna
ya kuliyawa kalimiuwai, na beyabeyana wa, iya ede huya
bagubagunana unai kwa haiyako wa. Teina laugagayo
beyabeyana ta, iya ede Keliso wasana beyabeyana kwa la-
puiyako wa.
8 Iyamo laugagayo ya kuliyawa ta meta laugagayo
hauhauna, kaniyona ede ye masalaha Keliso yona mauli
ne unai, yo hinage ye masalaha yomi laulau udiyedi.
Matawuwuna masigili meta ye gehe ye laulau na dawaya
mamohoina ede ye sinasina.**
9 Ena tamowai hesau ye hedede bena iya mala unai ye
miyamiya, na iyamo kana kaha ye hewaiunu, meta iya ede
sola masigili unai.
10 Na kaiteya kana kaha ye gadosisiyei meta mala unai
ye miyamiya, ede nige gonowana tamowai hesau ye hekal-
abesibesi.

** **2:8:** *Masigili ... ye gehe ye laulau na dawaya mamohoina ede ye sinasina:* Nuwanuwatu ta kabo hinage Yowane 1:5 unai ku hasili.

11 Na kaiteya kana kaha ye subu, meta iya masigiliyena ye
miyamiya yo unai ye sae ye dobi, na nige kabina ye kata haedi
ye laulau, matawuwuna ede masigili ne ye hematagibugibu.
12 Natuguwao, ya kulikulilaowa kalimiuyena
matawuwuna kabina ta kata meta Yaubada yomi yababa
ye nuwatugabaediko Keliso debanaena.
13 Tamaguwao, ya kulikulilaowa kalimiuyena
matawuwuna ede Yaubada Tamada kabina kwa katako.
Iya huya bagubagunana unai ye miyamiya na ye
laoma ee teina.
Hewahewaliyo, ya kulikulilaowa kalimiuyena,
matawuwuna ede tauyababa kwa saedikwaiyako.
14 Natuguwao, ya kulikulilaowa
matawuwuna ede Tamada kabina kwa katako.**
Tamaguwao, ya kulikulilaowa kalimiuyena
matawuwuna ede Yaubada Tamada kabina kwa katako.
Iya huya bagubagunana unai ye miyamiya na ye
laoma ee teina.
Hewahewaliyo, ya kulikulilaowa kalimiuyena
matawuwuna kwa bayao yo Yaubada kalinana ye
miyamiya kalimiuyena, na tauyababa wa kwa
saedikwaiyako.

Tabu tanoubu ta kwa gadosisiyei

15 Tabu tanoubu ta yo tanoubu ginaulidiyao kwa gadosisiyeidi. Ena tanoubu ta kwa gadosisiyei, meta Tamada gadosisina nige kalimiuwai.
16 Kaniyona ede tanoubu ta miyamiyadi yababadi meta nige Tamada unai se laoma, siya ede buluma yona gadogadosisi yababadi yo matada yodi gadogadosisi bikibikidi yo nuwasaesae yababadi. Siya yodi kabalaoma ede tanoubu ta.
17 Tanoubu ta yo saha tamowai se henuwakaliliyeidi meta kabo se gehe, na kaiteya Yaubada yona nuwatu ye ginauliwatanidi meta kabo ye miya ye lau ee nige kana siga.

Keliso tauhewaiununa hedehededena

18 Natuguwao, teina ta huya gehegehena. Kwa lapuiyako meta Keliso tauhewaiununa kabo ye lagema. Na mayadai ta unai Keliso tauhewaiununa gwaudi ede se masalahako. Unai kabina ta kata ede huya gehegehena meta ye lagemako.
19 Teina tamowaidiyao ta kada boda ta unai se pesahai, na siya meta nige kada bodao mamohoidi. Taba siya kada kahao mamohoidi, kabo sola maiyadao ta miyamiya. Na se laugabaedako, unai ye masalaha ede siya nige kada bodao mamohoidi.

** **2:14:** Natu kadi hedehededе ta meta buka Dimdim hekadiyo se tole lausoisoi 13 unai, na buka se bado se tole lausoisoi 14 unai.

20 Na komiu meta Keliso ye heyausigomiu Yaluwa Tabuna
unai na maudoimiu ne hedehededе mamohoina wa meta
kabina kwa katako.
21 Tabu yomi nuwatu bena hedehededе mamohoina wa
nige kabina kwa kata, ede unai na ya kulikulilaowa kalimi-
uyena. Na ya kulikuli ta kaniyona ede hedehededе mamo-
hoina wa kabina kwa katako, yo hinage kabina kwa kata
meta nige hedehededelupolupo hesau hedehededе mamo-
hoina wa unai ye laoma.

22 Kaiteya meta taulaulaulupolupo? Iya ede kaiteya ye
hedede bena Yesu iya nige Keliso. Tamowai doha tenem
meta iya Keliso tauhewaiununa, yo Tamana yo Natuna ye
uhalaedi.
23 Ena kaiteyadi Natuna se uhalaei meta Tamana nige
maiyadi. Na kaiteyadi Natuna se hededetausaei, siya meta
Tamana hinage maiyadi.

24 Na komiu yomi huyanuwabui unai na ye laoma wau
teina na wasa saha kwa lapui wa bena nuwamiuyena ye
babawa. Ena wasa wa ye babawa kalimiuyena, kabo huya
maudoina Natuna yo Tamana kalidiwai kwa miyamiya,
25 yo Yaubada yona hededehesunuma kalidawai wa ede
mauli nige kana siga.

26 Yogu kulikulilaowa ta meta bena tauwoyasapuligomiu
ne hedehedededi.
27 Na komiu Yesu unai Yaluwa Tabuna kwa haiyako, iya
ede ye miyamiya kalimiuyena, unai ede nige gonowana
taba taulauhekata hesau ye hekatagomiu. Matawuwuna ede
Yaluwa ta ye hekatagomiu ginauli maudoidi udiyedi, na yona
lauhekata ne meta mamohoi, nige kailupolupo. Unai taba
Yaluwa yona lauhekata wa udiyedi kwa miyamiya.**

Yaubada natunao se nuwabayao Yaubada matanaena

28 Unai, natuguwao, yomi miya Keliso unai ne tabu kwa
hekaiyawasi. Na yona huyataumasalahama unai kita kabo
ma nuwabayaoda, na taba nige ta mwadine Keliso yona
uyoma mayadaina ne unai.
29 Ena kabina kwa kata ede Keliso iya dudulai tamowaina,
kabo hinage gonowana kabina kwa kata meta kaiteyadi yodi
laulau se dudulai, siya meta Yaubada unai labasi helabuina
se hai.

** **2:27:** *Taba Yaluwa yona lauhekata wa udiyedi kwa miyamiya:* Hedehededе ta nige ye masalahakalili kalina Giliki unai. Ede gonowana hinage ta kulibui ta wane, *Unai kwa miyamiya Yesu kalinawai, doha Yaluwa ta ye hekatagomiu.* Yo hinage nige ye masalahakalili ena Keliso unai se miyamiyako, o Yowane ye hededehesibasibadi taba Keliso unai se miya.

3

1 Hage, sola Tamada yona gadosisi lakina kalidaena ne kwa
kita! Yona gadosisi debanaena ede iya ye kawanatuyeida. Na
teina ta meta mamohoi. Unai ede tanoubu ta tamowaidiyao
nige se kitalobaida, kaniyona ede Yaubada nige kabina se
kata.
2 Kehaguwao, mayadai ta unai kita meta Yaubada natunao,
na kada kao mamohoina ede sola nige ye masalahama. Na
kabina ta kata meta huyana Keliso ye uyoma, kabo kada
kao se buidi ta hemala doha iya, matawuwuna iya kana kao
mamohoina kabo ta kita.
3 Siya kaiteyadi se kitakitalau tenem mayadaina ne unai,
bena yaluwadi se he'a'anamwanamwaeidi na se a'a, gono-
gonowana doha Keliso.
4 Ena kaiteya yababa ye ginauli meta Yaubada yona lau-
gagayo ye kawayagalaei, matawuwuna ede yababa meta
Yaubada yona laugagayo kawayagalaena.
5 Kabina kwa kata meta Keliso yona laoma tanoubu ta unai
wa kaniyona ede yoda yababa ye haigabaedi, na iya unai nige
yababa hesau.
6 Unai kaiteya Keliso ye kawakehaei meta nige gonowana
yona yababa unai ye miyahekahini. Na kaiteya yona yababa
unai ye miyakesegai, meta iya sola nige Keliso ye kita yo nige
kabina ye kata.
7 Natuguwao, tabu kwa moselaegomiu tamowai hesau unai
na ye lupohaigomiu. Kaiteya yona laulau se dudulai, iya meta
dudulai tamowaina, gonogonowana doha Keliso.
8 Na kaiteyadi yababa unai se miyakesegai, siya meta
diyabolo yona tamowai, matawuwuna kabahetubu wa unai
na ye laoma ee teina diyabolo ede sola yababa ye ginagin-
aulidi. Na Yaubada Natuna yona laoma wa kaniyona ede
bena diyabolo yona paisowa ye hekaiyawasidi.
9 Yaubada natunao nige gonowana huya maudoina yababa
unai se miyamiya, matawuwuna Yaubada yona miyamiya
kaona ede kalidiwai. Iya unai labasi helabuina se hai, unai
nige gonowana yababa unai se miyakesegai.
10 Kabo idohagi na kabina ta kata kaiteyadi meta Yaubada
natunao yo kaiteyadi siya diyabolo natunao? Kaiteyadi
laulau dudulaidi nige se ginaginaulidi yo kaiteyadi yodi hali
ekalesiya tamowaidiyao nige se gadosisiyeidi, meta siya nige
Yaubada natunao.

Bena gadosisi miyamiyana unai kwa miyamiya

11 Beyabeyana meta teina wasa ta kwa lapuiyako: Bena ta
haigadogadosisi'uyoida.
12 Tabu yomi laulau doha Kaina, iya tauyababa yona ta-
mowai, ede kana kaha Abela ye koihemwaloi. Kaniyona saha

to ye koihemwaloi? Matawuwuna ede yona laulau wa nige se
dudulai, na kana kaha yona laulau wa se dudulai.
13 Kagu kahao, tabu kwa silisiliyata ena tanoubu ta ta-
mowaidiyao se hewaiunugomiu.
14 Kabina ta kata meta boita ta laugabaeyako na ta laomako
mauli unai, matawuwuna ede kada kahao ta gadosisiyeidi.
Ena kaiteya kana kaha nige ye gadosisiyei, meta iya sola boita
unai ye miyamiya.
15 Kaiteya kana kaha ye subukaliliyei, iya taukaiunu, na
kabina kwa kata ede taukaiunu meta mauli miyamiyahaina
nige kalinawai.
16 Gadosisi mamohoina kana kao saha meta kabina ta
kata, kaniyona ede Yesu Keliso yona mauli ye mosegabaei
kita hesabada. Unai kita hinage bena yoda mauli ta talam-
gabaeidi kada kahao hesabadi.
17 Ena tamowai gogogogona hesau kana kaha ye kita ye
deha, na nige ye katekamkamnaei yo nige ye sagui, kabo
idohagi na ye hedede meta Yaubada yona gadosisi ede kali-
nawai?
18 Natuguwao, yoda gadosisi tabu hedehedede yo kalina
mo udiyedi, na bena kabikabi mamohoidi udiyedi gadosisi ta
hemasalaha.
19-20 Yoda kabikabi wa udiyedi kabo kabina ta kata ede kita
miyamiya mamohoidi udiyedi ta miya. Na ena ginauli saha
hesau unai nuwada se hegiluda, kabo gonowana Yaubada
matanaena nuwada se talu, matawuwuna kabina ta kata
ede Yaubada ye saekalili na kabo nuwada, yo iya ginauli
maudoidi kabidi ye katakalili.
21 Kehaguwao, ena nuwada nige se hegiluda, meta
gonowana ma nuwabayaoda ta lau Yaubada unai,
22 na saha ta kaibwadai iya unai meta kabo ta lobai,
matawuwuna yona laugagayo ta miyawatanidi yo yona ka-
banuwanamwa ta ginaulidi.
23 Na yona laugagayo ede teina: Bena iya Natuna Yesu
Keliso ta sunumaei,** yo bena ta haigadogadosisi'uyoida
doha laugagayo unai ye hededeyako wa.
24 Kaiteyadi yona laugagayo se miyawatanidi meta iya unai
se miyamiya, yo iya hinage kalidiyena ye miyamiya. Na
Yaluwana ye haiyama wa debanaena ede kabina ta kata meta
iya ede kalidaena.

4

Yaluwa kabakitahekasadi

** **3:23:** *Yesu Keliso ta sunumaei:* Kalina Giliki unai se kuli se wane, *Yesu Keliso hesana ta sunumaei.* Na kalina Giliki unai hedehedede *hesa* meta Yesu Keliso kana kao yo yona gigibwali heyaheyasonina, iya Yaubada Natuna.

1 Kehaguwao, tabu yaluwa udoi'udoi yodi hedehedede
kwa kawamamohoiyeidi. Bena kwa lautonogidi na kwa
kitadi ena siya mamohoina Yaubada unai se laoma, e
nige. Matawuwuna pelowetalupolupo gwaudi ede se laoko
tanoubu tehana maudoidi udiyedi.
2 Yaubada Yaluwana yomi kabakitalobaina ede teina: Ena
yaluwa hesau ye hededehemasalaha meta Yesu Keliso bu-
lumaena ye laoma, yaluwa ne meta Yaubada unai ye laoma.
3 Na ena yaluwa hesau yona hededehemasalaha meta Yesu
iya nige bulumaena ye laoma, yaluwa ne meta nige Yaubada
unai ye laoma. Yaluwana ne meta Keliso tauhewaiununa
yaluwana. Kwa lapuiyako meta Keliso tauhewaiununa ye
laolaoma, na mayadai ta unai iya ede ye lagemako tanoubu
ta unai.
4 Natuguwao, komiu Yaubada yona tamowai, na pelowe-
talupolupo wa kwa saedikwaidiko, matawuwuna Yaluwa
luwamiuyena taumiyamiya ne, iya ye saekalili na kabo
yaluwa tanoubu ta unai ne.
5 Teina pelowetalupolupo ta, siya meta tanoubu ta yona
tamowai, unai ede tanoubu ta nuwanuwatudi udiyedi se
hedehedede, hinage tanoubu ta tamowaidi se lapulapulau
udiyedi.
6 Na kita meta Yaubada yona tamowai. Ena tamowai hesau
Yaubada kabina ye kata, meta kabo ye lapulapulaoma kali-
daena. Na kaiteya nige Yaubada yona tamowai, meta taba
nige ye lapulaoma. Teina unai kabo hedehedede mamohoina
yaluwana yo yaluwa lupolupona ta kitalobaidi.

Yaubada yona gadosisi kalidaena

7 Kehaguwao, bena ta haigadogadosisi'uyoida,
matawuwuna gadosisi meta Yaubada unai ye laoma, na
taugadogadosisi maudoidi meta siya Yaubada unai labasi
helabuina se hai yo iya kabina se kata.
8 Yaubada iya meta gadosisi. Kaiteya nige ye gadogadosisi,
iya nige Yaubada kabina ye kata.
9 Yaubada yona gadosisi ye hemasalaha kalidaena doha
teina: Iya Natukesekesegana ye hetamaliyama tanoubu ta
unai na bena iya debanaena mauli ta lobai.
10 Gadosisi mamohoina ede teina: Nige bena kita Yaubada
ta gadosisibagunaei, na iya ye gadosisibagunaeida, ede
iya Natukesekesegana ye hetamaliyama yoda yababa ka-
banuwatugabaeidi kaitalasamna.
11 Kehaguwao, Yaubada ye gadosisikaliliyeida, unai kita
hinage taba ta haigadogadosisi'uyoida.
12 Nige sola tamowai hesau Yaubada ye kita, na ena ta
haigadogadosisi'uyoida, meta Yaubada ede kalidaena ye

miyamiya yo yona gadosisi ne kalidaena kabo ye masala-
hanamwanamwa.
13 Kabina ta kata meta iya unai ta miyamiya, yo hinage iya
ede ye miyamiya kalidaena, matawuwuna Yaluwana ede ye
haiyamako.
14 Ka kitayako yo ka hededehemasalaha meta Tamana iya
Natuna ye hetamaliyama bena iya kabo tanoubu ta Taugili-
haina.
15 Ena kaiteya ye hededehemasalaha meta Yesu iya
Yaubada Natuna, meta Yaubada ede ye miyamiya iya
kalinawai, yo iya ye miyamiya Yaubada unai.
16 Na Yaubada yona gadosisi hesabada ne kabina ta kata yo
yoda midi ta tole unai.
Yaubada iya gadosisi ede, na kaiteya gadosisi unai ye
miyamiya, iya meta Yaubada unai ye miyamiya, yo Yaubada
hinage kalinawai ye miyamiya.
17 Ena tanoubu ta unai yoda mauli meta doha Yesu, kabo
gadosisi ye masalahanamwanamwa yoda mauli ta udiyedi.
Unai kabo hekasa mayadaina ne unai nige gonowana ta
matausi, na ta nuwabayao.
18 Gadosisi unai meta nige matausi, na gadosisi mamo-
hoina matausi ye tolehesuwala. Ena ta matausi, meta
kaniyona ede hekamkamna ta matausiyei. Unai kabo ta
kita ede Yaubada yona gadosisi meta sola nige ye masala-
hanamwanamwa kalidaena.
19 Ta gadogadosisi, matawuwuna Yaubada ye gadosisiba-
gunaeida.
20 Ena tamowai hesau ye wane, “Yaubada ya gadosisiyei!”,
na kana kaha ye subu, iya meta tauhededelupolupo. Ena
kana kaha gonowana ye kita ne nige ye gadosisiyei, idohagi
kabo Yaubada nige gonowana ye kita ne ye gadosisiyei?
21 Na Yaubada yona laugagayo ye haiyamako ede teina:
Kaiteya Yaubada ye gadosisiyei, meta hinage bena kana kaha
ye gadosisiyei.

5

Yoda sunuma Yaubada Natuna unai

1 Kaiteyadi se kawamamohoi meta Yesu iya Keliso ede, siya
labasi helabuina Yaubada unai se hai. Yo kaiteyadi Tamadi ne
se gadosisiyei, meta natunao hinage kabo se gadosisiyeidi.
2 Teina doha kabo kabina ta kata meta Yaubada natunao
ta gadosisiyeidi: Bena Yaubada ta gadosisiyei yo yona lauga-
gayo ta miyawatanidi.
3 Yaubada gadosisiyeina kaniyona ede bena yona lauga-
gayo ta miyawatanidi. Na yona laugagayo ne nige se polo-
hekalili,

4 matawuwuna ede Yaubada unai labasi helabuina
tauhaina tamowaidi, siya meta tanoubu ta se saedikwai,
na yoda sunuma debanaena ede tanoubu ta gonowana ta
saedikwai.
5 Kaiteya gonowana tanoubu ta ye saedikwai? Tamowaina
ede kaiteya ye kawamamohoi meta Yesu iya ede Yaubada
Natuna.
6 Teina Yaubada Natuna ta, iya ede ye laoma waila yo
kwasina udiyedi. Iya ede Yesu Keliso. Nige waila ye bom
unai ye laoma, na waila yo kwasina udiyedi.** Na Keliso
tauhededehemasalahana ede Yaluwa, na iya meta hedehed-
ede mamohoina Yaluwana.
7 Kaniyona ede iya tauhemamohoiyeina meta ginauli haiy-
ona:
8 Yaluwa, waila, yo kwasina. Na ginauli haiyona ta meta
nuwatu kesega unai se talam.
9 Tamowai yodi hedehedede ta kawamamohoiyeidi,
iyamo Yaubada yona hedededehemasalaha meta ye saekalili,
matawuwuna ede hedededehemasalaha ta Yaubada unai
ye laoma. Na yona hedededehemasalaha wa meta Natuna
hedehededena.
10 Kaiteyadi Yaubada Natuna unai se kawamamohoi
meta teina hedededehemasalaha ta se hai nuwadiyena.
Na kaiteyadi nige Yaubada se kawamamohoiyei, meta
iya se kawalupolupoi, matawuwuna saha Yaubada
ye hedededehemasalaha Natuna hesabana wa nige se
kawamamohoiyei.
11 Hedededehemasalaha wa hedehededena ede teina: Mauli
nige kana siga meta Yaubada ye haiyamako, na mauli ne iya
ede Natuna unai.
12 Ena kaiteya Yaubada Natuna ye hai nuwanaena, meta
mauli ta ye haiyako. Na kaiteya nige Yaubada Natuna ye hai
meta mauli ta sola nige ye hai.

Mauli nige kana siga kwa haiyako

13 Nuwanuwatu ta ya kulidiwa komiu kaiteyadi Yaubada
Natuna hesanaena taukawamamohoi kalimiuwai, na
udiyedi kabo kabina kwa kata meta komiu mauli nige kana
siga wa kwa haiyako.

** **5:6:** *Waila yo kwasina udiyedi:* Hedehedede ta meta Yesu yona babatiso yo yona boita sataulo unai heyaheyasonidi. Kaniyona ede, Keliso meta tamowai mamohoina, gonogonowana doha tamowai hekadiyo hinage Yowane iya ye hebabatisoidi, yo hinage ye boita, iya ede sataulo kewanaena. Buka ta huyakulina wa unai tamowai hekadiyo se kawamamohoi meta Keliso iya yaluwa na ye lulau Yesu unai huyana ye babatiso, iyamo huyana Yesu ye boita sataulo unai meta Keliso yaluwana ne Yesu ye laugabaeiyako. Na Yowane ye hededehemasalaha ede Yesu Keliso meta huya maudoina iya Yaubada yona hetamali tamowaina, yona huyalabasi unai na ye lau ee ye boita sataulo kewanawai.

14 Gonowana ta nuwabayao Yaubada matanaena. Taba
saha hesau ta kaibwadai iya kalinawai na yoda kaibwada ne
iya yona nuwatuyena, kabo yoda tapwalolo ne ye lapuidi.
15 Na ena kabina ta kata meta iya ye lapulapulaoma kali-
daena, kabo hinage kabina ta kata meta ginauli saha iya
kalinawai ta kaibwadai wa kabo ye ledima.
16 Ena kam kaha hesau ku kita ye laupwano, na yona
yababa ne unai nige gonowana ye boita,** meta bena yona ku
tapwalolo, na Yaubada kabo mauli ye mosei. Teina ta meta ye
lau siya kaiteyadi yodi yababa nige gonowana ye woyalaeidi
boita unai ne kalidiyena. Na yababa hesau meta gonowana
tauginaulina ye woyaei ye lau boita unai. Nige ya hedede
bena tenem yababa ne debanaena na tamowai ne yona ku
tapwalolo.
17 Laupwano maudoidi meta yababa, na iyamo yababa
hekadi nige gonowana se woyalaeda boita unai.**
18 Kabina ta kata meta kaiteya ena Yaubada unai labasi
helabuina ye hai, iya nige gonowana huya maudoina yababa
unai ye miyamiya. Na Yesu** kabo tamowai ne ye kitahetete,
na tauyababa nige gonowana heyababa hesau ye ginauli
kalinawai.
19 Kabina ta kata ede kita Yaubada natunao, na tanoubu
ta maudoina meta tauyababa yona tanuwaga guninaena se
miya.
20 Hinage kabina ta kata ede Yaubada Natuna ye laoma na
nuwatulobai ye haiyama, na unai kabo gonowana Yaubada
mamohoina ne kabina ta kata. Na kita ede iya mamohoina
ne unai ta miyamiya, hinage kita ede iya Natuna Yesu Keliso
unai ta miyamiya. Iya ede Yaubada mamohoina yo iya mauli
nige kana siga tauhaiyamana.
21 Natuguwao, kwa kitahetete'uyoigomiu tabu kwa patulau
yaubadalupolupo kalidiyena!

** **5:16:** *Boita* ne meta tausonoga se hedede bena yaluwaena se boita, kaniyona ede tamowai hesau ye bom mauli unai ye boligabaei'uyoi na nige ye henuwa bena ye nuwabui. Na Yowane yona nuwanuwatu ye lau pelowetalupolupo wa udiyedi, matawuwuna siya Yesu Keliso se uhalaei. Nige kabahededegigilidi hesau.

** **5:17:** *Yababa hekadi nige gonowana se woyalaeda boita unai:* Hedehededе ta kaniyona ede, *sola gonowana ta nuwabui.*

** **5:18:** *Yesu:* Yowane ye kuli, *Yaubada unai labasi tauhaina,* na iya ede Yesu.

2 Yowane
Yowane yona leta helabuina
Buka ta hededehemasalahana

Leta ta Yowane ye kuli, iya apostolo yo Yesu yona heka-hekatao wa hesau. Huyakulina nuwana gonogonowana doha yona leta bagubagunana wa, bolimai 85 yo 95 AD luwadiyena.

Teina leta ta unai Yowane ekalesiya ye hededehesibasibadi bena se haigadogadosisi'uyoidi na se tolobayao sunuma unai. Yo ye guguyaidi tabu taulauhekatalupolupo se yogaisinidi yo se saguidi. Siya yodi laupwano meta se hedede ede Yesu yo Keliso, siya udoi udoi, na Keliso bena nige buluma unai ye laoma, na iya yaluwa (2 Yowane 7). Yodi nuwatupwanoli meta 1 Yowane bukana hededehemasalahana unai yo 1 Yowane 5:6 hededehemasalahana unai ka kuliyako.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1-3*
- Taba ta haigadogadosisi *4-6*
- Taba ta kitanamwanamwa lauhekata lupolupodi udiyedi*7-11*
- Hedehedede gehegehedi *12-13*

Lautoki

1 Leta ta tauwoyawoya unai ye laowa sinebada kaikaisunuwaina yo natunao kalimiuyena.** Ya gadosisikaliliyeigomiu, na nige yau ya bom mo, na hinage kaiteyadi hedehedede mamohoina** kabina se kata, meta se gadosisiyeigomiu.

2 Ka gadosisiyeigomiu matawuwuna hedehedede mamohoina ye miya nuwadaena mayadai ta unai yo ye miya nige kana siga.

3 Yaubada Tamana yo iya Natuna Yesu Keliso yodi kabinamwa, katekamkamna, yo nuwadaumwali kabo se miya kalidaena, maiyadi hedehedede mamohoina yo gadosisi.

Taba ta haigadogadosisi

4 Ya gwauyalakalili matawuwuna natumwao hekadiyo ya lobaidi hedehedede mamohoina unai se miyamiya, doha Tamada ye guguyaida.

** **1:1:** Yowane hedehedede wadawadamna ye hepaisowa. *Sinebada kaikaisunuwaina* meta dubu Yaubada ye kaisunuwai wa, na *natunao* ede dubu tamowaidiyao. ** **1:1:** *Hedehedede mamohoina* meta wasa namwanamwana o Yaubada wasana.

5 Na sinebada, mayadai ta unai ya kaibwadaigo bena ta
haigadogadosisi'uyoida. Teina nige laugagayo hauhauna ya
kuliyawa kalimyena. Laugagayona ne nabada wa unai ta
lapuiyako.
6 Gadosisi ta kaniyona ede Yaubada yona laugagayo bena ta
kawakabiyeidi yoda laulau maudoidi udiyedi. Laugagayona
ede huya bagubagunana unai kwa lapuiyako, meta gado-
sisiyena kwa miyamiya.

Taba ta kitanamwanamwa lauhekata lupolupodi udiyedi

7 Yogu hedehedede ta kaniyona ede taukailupolupo gwaudi
se laoko tanoubu tehana maudoidi udiyedi, na se hedede
meta Yesu Keliso iya nige buluma unai ye laoma. Tamowaidi
ne, siya taukailupolupo yo Keliso tauhewahewaiununa.
8 Kwa kitanamwanamwa, madai yoda paisowa maisana
kwa palei, na bena yomi kainauya maudoina kwa haihegehe.
9 Kaiteya Keliso wasana lauhekatana ye dikwai na nige
unai ye miya, meta nige Yaubada kalinawai. Na kaiteya
lauhekata ne unai ye miya meta Tamana yo Natuna ye
haidiko iya kalinawai.
10 Ena tamowai hesau ye laowa kalimiuwai, na nige
lauhekata dudulaina ne ye baheiyawa, tabu kwa woyawoy-
asaei yomi numaena yo tabu kwa laulautokiyei.
11 Matawuwuna ede ena kaiteya ye hailobai meta iya yona
paisowa yabayababana ne unai tauhaisagusagu.

Hedehedede gehegehedi

12 Ginauli se bado bena yomiu ya hedehedede, na nige
ya henuwa bena kulikuli unai. Na yogu nuwatu ede bena
ya kaitaumanaigomiu na ta haikitakita'uyoida na yoda ta
hedehedede, to bena gwauyala lakilakina kalidaena.
13 Kam kaha kaikaisunuwaina natunao yodi lautoki se
hetamalidiwa.

3 Yowane
Yowane yona leta hehaiyonana
Buka ta hededehemasalahana

Leta ta taukulina meta Yowane, iya apostolo yo Yesu yona hekahekatao wa hesau. Huyakulina nuwana gonogonowana doha yona leta bagubagunana yo helabuina wa, bolimai 85 yo 95 AD luwadiyena.

Teina leta ta unai Yowane ekalesiya tamowaina hesau hesana Gaiyasi ye lautokiyei, matawuwuna taulauguguya hekadiyo ye yogaisinidi na ye saguidi yodi kadau udiyedi. Na kabo ye hededehebayao kabitaumana laulauna ta unai.

Hinage Yowane ekalesiya badana hesau hesana Diyotelepesi yona laulau yababadi ye hededehemasalahadi (lausoisoi 9-10).

Tamowai hesau hinage ye katai ede Dimitiliyasi (lausoisoi 12), iya ye hededehemasalaha ede iya ekalesiya namwanamwana. Nuwana iya tauwasaduwai hesau (lausoisoi 5-8) yo iya leta ta taubaheina.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1-4*
- Taba taulauguguya ta saguidi *5-12*
- Hedehededе gehegehedi *13-15*

Lautoki

1 Leta ta tauwoyawoya ye kuli ye lau Gaiyasi unai, kowa ede yogu gadosisi mamohoina tamowaina.

2 Kagu kaha, ya tapwalolo meta kabo yom kamna se namwa yo ginauli maudoidi se dudulai kalimyena, gonogonowana doha yaluwam unai ku namwanamwa.

3 Ya gwauyalakalili huyana kada kahao hekadi se laoma na yogu se hedehededе meta hedehededе mamohoina unai ku tolobayao yo huya maudoina ede unai ku miyamiya.

4 Yogu gwauyala saesaekalilina ede wasa ya lapui meta natuguwao hedehededе mamohoina se miyamiyawatani.

Taba taulauguguya ta saguidi

5 Kagu kaha, huya maudoina yom paisowa unai ku miyakesegai na ekalesiya ku sagusaguidi, na siya meta laolaoma nige kabidi ku kata.

6 Dubu unai yom gadosisi se hedehededei. Ya kaibwadaigo taba kada kahao ta yodi kadau unai ku saguidi na se lau, na yom kabikabidi ne taba Yaubada ye launamwanamwaei.

7 Yodi kadau ne meta Keliso wasana debanaena se kadauyei, na nige sagu hesau se hai nige taukawamamohoi wa udiyedi.

8 Unai ye dudulai mo taba ta yogaisinidi yoda numaena.
Kabikabi ta unai kabo yoda teha ta ginauli yodi paisowa
unai na ta paisowagogoi hedehededе mamohoina
wasaduwaiyeina unai.
9 Leta kubwakubwana ya kuli ye lau dubu udiyedi, na
Diyotelepesi, iya ye henuwa bena yodi tauwoyawoya, meta
nige ye henuwa ye lapulau yogu hedehededе wa unai.
10 Ena ya laowa kabo ginauli saha ye ginaginaulidi ne ya
hededehemasalahadi, meta ye monumonunu yo ye hededе-
heyaheyababagai. Nige tenem se bom mo, na kada kahao
yodi kadauyena nige ye henuwa ye hailobaidi yo hinage
kaiteyadi se henuwa bena se saguidi meta ye hekaiyawasidi
na dubu wa unai ye hepesadi.
11 Kagu kaha, tabu laulau yabayababadi ne ku
laulauwatanidi, na laulau namwanamwadi mo ku
laulauwatanidi. Ena tamowai hesau yona laulau se namwa,
meta iya Yaubada natuna. Na kaiteya tamowai yababa ye
ginaginauli, meta iya nige Yaubada kabina ye kata.
12 Dimitiliyasi** meta ekalesiya bodana maudoidi se hed-
ede iya tamowai namwanamwana. Yona miyamiya se
namwakalili, kaniyona ede hedehededе mamohoina ye
miyamiyawatani. Kai hinage iya ka kitahenamwa, yo kabi-
mai ku kata meta ka hededemamohoi.

Hedehededе gehegehedi

13 Ginauli se bado bena yom ya hedehededе, na nige ya
henuwa bena pepwa kulikulina ta unai.
14 Na yogu nuwatu ede nige huyalohaloha kabo ya kitago,
kabo yoda labui ta hedehededе.
15 Nuwadaumwali ye laowa kalimyena! Kada kahao inai
taumiya yodi lautoki se hetamalidiwa. Na kada kahao kesega
kesega metai bena yoma lautoki ku moseidi.

** **1:12:** *Dimitiliyasi* iya kana kao nige kabina ta kata. Tausonoga hekadi se hedede iya leta ta taubaheina, na hekadi se wane iya tamowai hesau Yowane ye henuwa bena Gaiyasi iya kabina ye kata.

Yuda
Yuda yona leta
Buka ta hededehemasalahana

Leta ta taukulina meta Yuda. Ye kulihemasalaha'uyoi meta iya Yamesi kana kaha (Yuda 1), yo iya hinage Yesu kana kaha. Nuwana bolimai 60 AD unai leta ta ye kuli, na leta tauhaina wa nige ye kulihemasalahadi.

Yuda ekalesiya ye hededehebayaodi bena se kitanamwanamwakalili taulauhekatalupolupo kalidiwai na tabu yodi lauhekata ne se miyawatanidi, na sunumaena se tolo ma bayaodi (Yuda 3). Tamowai yabayababadi ne Yaubada kabo ye hekamkamnadi (Yuda 7-8). Leta ta yona kabagehe unai meta hedebasae lakilakina yo namwanamwakalilina ye lau Yaubada unai (Yuda 24-25).

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Lautoki *1-2*
- Taulauhekata lupolupodi hedehedededi *3-16*
- Sunuma hededehebayaona *17-23*
- Yaubada hedebasaena *24-25*

Lautoki

1 Yau Yuda, Yesu Keliso yona heyayai tauhaina yo Yamesi kana kaha.

Teina kulikuli ta ya kuli ye laowa komiu kaiteyadi Yaubada ye yoganeigomiu, Yaubada Tamada ye gadosisiyeigomiu yo Yesu Keliso yona kitahetete unai kwa miyamiya wa kalimiuwai.

2 Ya kaibwada taba Yaubada yona katekamkamna, yona nuwadaumwali, yo yona gadosisi ye lediwa kalimiuwai na nige kana siga.

Taulauhekatalupolupo yodi laupwano yo kadi hekamkamna

3 Kehaguwao, yogu nuwatu bagubagunana bena yoda kabihemauli ta wasana yomiu ya kuli ye laowa kalimiuwai. Na yogu hineli ya bui, ede taba yomiu ya kulikuli meta ya hededehebayaogomiu bena yomi sunuma unai kwa tolobayao. Na yoda sunuma lauhekatana maudoina meta Yaubada ye leyamako kita yona tamowai kalidawai.

4 *[Ya kulikulilaowa ta]* kaniyona ede tamowai hekadi meta se hedede bena siya tausunuma na se lulaowako ekalesiya bodana luwamiuwai. Huya bagubagunana unai kabahekamkamnadi wasana meta kulikuli tabuna unai se kulihemasalahayako. Siya meta Yaubada yona nuwatu nige taumiyawatanina. Yoda Yaubada yona kabinamwa se haigaibui

na sola laulau bikibikidi se ginaginaulidi. Yo hinage Yesu
Keliso, iya ye bom kada Tanuwaga yo yoda Guiyau wa, se
uhalaei.
5 Teina nuwanuwatu maudoidi kabo ya kulidi ta
meta kabidi kwa katako, na iyamo ya henuwa bena ya
henuwaisinigomiu meta Guiyau Isalaela tamowaidiyao ye
saguidi na Aikupito unai ye woyahepesadi, na mulinawai
kaiteyadi nige se sunumaei wa ye heyababadi.
6 Yo anelu hekadi yodi kabaloina kana sigasiga Yaubada ye
toledi wa nige se henuwa unai se miya, na yodi kabapaisowa
maudoidi wa se laugabaedi. Ede Yaubada ye toledi teha
masigili unai, na seni miyamiyahaidi udiyedi ye paidi. Na
hekasa mayadaina se nayanayai.
7 Gonogonowana doha, Sodoma yo Gomola yo magai
hekadi dedekadiwai, magaidiyao ne tamowaidiyao se
mose'uyoidi laulaubikibiki udoi'udoi udiyedi, yo tawasola
kabikabina se bui na waihiu maiyana waihiu yo loheya
maiyana loheya se tawasola. Tamowaidiyao wa meta
kaiwa kalakalasina nige kana siga unai hekamkamna se
lobai, na teina unai se hemala yoda kabakitalobai yo kada
hededehesibasiba.
8 Teina miyamiya yabayababadi ta meta
tausunumalupolupo tamowaidiyao wa se lulaowako kami
boda ne unai wa hinage se ginaginaulidi. Se hedede
meta yodi kenosuwai wa Yaubada unai se laoma, na se
miyawatanidi, ede udiyedi se bom taudi se hebikidi, Yaubada
yona tanuwaga gigibwalina se lausuwalaei, yo galewa
taumiyaidi dididididigadi** se hededeheyaheyababadi.
9 Iyamo anelu kadi tanuwaga Maikeli meta nige ye
nuwabayao to nige bena diyabolo ye hededeheyaheyababa
hedehedede yabayababadi udiyedi. Huyana iya maiyana
diyabolo Mose sinalena se hededehaikabiyei meta ye
hededelau unai ye wane, “Taba Guiyau ye heyababago!”
10 Na tenem tausunumalupolupo wa ginauli nige se nuwat-
ulobaidi, iyamo se hededeheyaheyababadi. Na ginauli sa-
hasahadi kabidi se kata, doha suisui nige gonowana se
nuwatududulai na se miyamiyagaibu, tenem ginaulidi ne
debadiwai kabo kadi heyababa se hekalo.
11 Yababalakilaki kabo ye lau kalidiwai. Matawuwuna
Kaina yona laulau se hemuliwatani,** yo moni debanawai
laupwano se ginauli doha Balama.** Yaubada siya kabo ye

** **1:8:** *Galewa taumiyaidi dididididigadi:* Siya ede anelu yo ginauli maumaulidi hekadiyo, galewa ne unai se miyamiya. Hemasalaha 4 unai hinage wasadi hesau ta lobai. ** **1:11:** Kaina yona kabi wa hedehededena Genese 4:7unai ku hasili.
** **1:11:** Balama yona laupwano meta Numela 22:7,17 yo Numela 31:16unai ku hasili.

heyababadi, gonogonowana doha Kola ma kana bodao yodi
haikawayagala Mose unai** na ye heyababadi wa.
12 Tenem tausunumalupolupo ne siya ede doha masi
kaleko se hebikidi, na yomi kaikaigogo meta se heyababadi,
nige mwadine kabina se kata na yomi kaikaigogo ne udiyedi
se bom mo se nuwanuwatu'uyoidi. Kadi kao doha mamoe
taukitakitahetete, iyamo mamoe ne nige se modeidi na se
bom se kitahetete'uyoidi. Siya doha yada nige nabuna, na
yaumai ye tepatepanei'useidi. Kadi kao doha kaiwa kaniyodi
kaikaidi bena se kaniyo kabo ta kaidi, iyamo kaiwa ta nige
kaniyodi, ede ta suluhihaidi, matawuwuna ede nige yodi
namwanamwa hesau.
13 Kadi kao doha bagodu lakilakidi gabwa ne unai, na
yodi laulau nuwamwadimwadinedi se hemasalahadi doha
bagodu pulopulodi. Kadi kao doha kipwala kadakadaudi,
na tamowai yodi kabalau mamohoina unai se woyasapulidi.
Yaubada meta teha masimasigilikalilina ye kabinonohaiyako
siya hesabadi, na temenai kabo se miya ye lau ee nige kana
siga.
14 Enoka, iya Adama kana isimulita hehaligigi-labuina (7),
teina tamowai ta hedehedededi ye hededenonohaiyako ye
wane, “Kwa kita! Guiyau kabo ye laoma maiyanao anelu
tausani gwaudi,
15 bena tamowai maudoina ye hekasadi. Tamowai siya
nige Yaubada yona nuwatu taumiyawatanina, Yaubada kabo
kadi gilu ye hemasalahadi. Kadi gilu ede Yaubada yona
nuwatu nige se miyawatani, na laulau yabayababadi se gin-
aulidi yo Yaubada se hededeheyaheyababa.”
16 Teina tamowaidiyao ta meta siya ede taugadigadigugu
yo taukitakitaheyababa. Siya se bom yodi henuhenuwa
yabayababadi se lauwatanidi, yo yodi hedehedede udiyedi se
bom se hededetausae'uyoidi, yo se bom yodi namwanamwa
hesabadi ede hedehedede hekahekamna udiyedi tamowai se
lupohaidi.

Sunuma hededehebayaona

17 Kehaguwao, yoda Guiyau Yesu Keliso yona apostolo saha
se hedededi wa bena kwa nuwanuwatuidi.
18 Se hededelaowako kalimiuwai se wane, “Huya gehege-
hedi udiyedi tautalatalawasi kabo se laoma, na yodi gadosisi
yabayababadi kabo se lauwatanidi.”
19 Tamowai doha teina *[se lulaowako kami boda ne unai
wa]* meta hinehineli se ginauli kalimiuwai, matawuwuna
ede Yaluwa Tabuna nige kalidiwai, na unai se bom yodi
nuwanuwatu se lauwatanidi.

** **1:11:** Kola yona haikawayagala wasana ede Numela 16unai ku hasili.

20 Kehaguwao, bena yomi sunuma namwanamwakalilina
unai kwa haihebahebayao'uyoigomiu, yo kwa tapwatap-
walolo Yaluwa Tabuna yona sagu unai.
21 Yo Yaubada yona gadosisi unai kwa miyamiya, yo kwa
nayatautaubiga ye lau ee yoda Guiyau Yesu Keliso yona
katekamkamna debanawai kabo mauli nige kana siga ye
leyawa kalimiuwai.
22 Taunuwalabulabui bena kwa katekamkamnaedi yo kwa
saguidi.
23 Yo kaiteyadi se laulau Yaubada yona hekamkamna kai-
wana kalakalasina hesabana meta bena kwa gilihaidi kabo
mauli nige kana siga se hai. Yo tamowai hekadiyo hinage
bena kwa katekamkamnaedi, na kwa kitahetete'uyoigomiu
meta yodi laulau yabayababadi ne bena kwa subudi yo tabu
kwa laulauwatanidi.

Hedebasae lakilakina ye lau Yaubada unai

24 Yoda Yaubada ta hedebasaei. Iya gonowana ye kita-
hetetegomiu taba nige kwa kalabesibesi, na ye woyalae-
gomiu yona kabamiya saesaekalilina yo wasawasana unai,
na ye hetologomiu matanawai meta nige ba'aya hesau kalim-
iuwai, na ma gwaugwauyalamiu mo.
25 Iya ye bom mo yoda Yaubada, yo yoda Guiyau Yesu Keliso
debanawai ye hemaulida. Iya ta hedebasaei, matawuwuna
ede wasawasa, bayao yo gigibwali iya ye bom mo kalinawai
huya bagubagunana unai ye laoma ee teina yo ye lau huya
nige kana siga! Mamohoi!

Hemasalaha
Hemasalaha bukana
Buka ta hededehemasalahana

Hemasalaha bukana ta taukulina ede apostolo Yowane. Iya Sebedaiyo natuna na Yesu Keliso yona hekahekata tamowaina wa (Mataiyo 4:21). Teina buka ta ye kuli nuwana bolimai 95 unai. Buka ta meta leta ye kuli ekalesiya bodadi haligigi-labui teha Eisiya unai taumiya udiyedi. Teha Eisiya, iya ede yoda huya ta unai meta Teki basileiyana unai.

Yowane buka ta ye kuli na yona nuwatu meta bena ekalesiya bodadi ye kabinonohaidi hewaiunu ye hetubuko wa hesabana. Na ye hededehebayaodi bena se tolobayao na yodi sunuma Yesu unai se kabihekahini.

Hewaiunu Yowane ye kita ye laoma wa, iya meta Loma yodi gabemani nimadiyena. Nuwanuwatuna ne Yaubada ye hemasalaha kalinawai, na hinage ye hemasalaha meta hewaiunu ne kabo ye hekaiyawasi yo tauhewaiunu ne kabo ye hekilainodi.

Loma yodi gabemani se bom se kita'uyoidi meta gigibwali maudoina kalidiwai. Na ena tamowai hesau ye hedede meta basileiya hesau kabo ye saedikwaidi, kabo se hewaiunu. Hinage Loma tamowaidi yodi wasawasa se katai “Guiyau” yo “Tauhemauli” yo se taba'ohu unai. Yo se henuwa bena ekalesiya hinage se taba'ohu unai. Na ekalesiya nige gonowana se taba'ohui, unai se kitadi ede siya gabemani kadi waiunu, na se toledi numatutugudu unai o se unuhemwaloidi.

Unai ede Yowane nige gonowana buka ta nuwanuwatuna ye kulihemasalahadi hedehedede dudulaidi udiyedi, ede tautau yo heyaheyasoni udoi'udoi ye hepaisowadi, doha Yaubada ye hekitadi kalinawai. Tautau yo heyaheyasoni se bado Talam Bagubagunana Bukana unai ta lobaidi na Yowane ye hepaisowadi, doha peloweta Daniyela yo Hesekiyela yodi buka udiyedi, yo buka hekadiyo hinage.

Heyaheyasoni hekadi hededehemasalahadi

Ginauli hekadi hinage bena ta nuwatulobaidi meta siya heyaheyasoni. Doha ***gole*** kaniyona ede “ye tabu”, iya ede, “Yaubada yona”, doha bili tabukalilina Numa Tabuna wa unai, na bili ne unai ginauli maudoidi gole unai se ginaulidi yo gole unai se sumadi. Yo ***weku namwanamwakalilidi*** (Hemasalaha 21:11 yo 21:19-20) kaniyodi ede se didiga yo se a'akalili.

Numela hinage nuwatu hekadi heyaheyasonidi.

◊ Numela ***haiyona*** (3) kaniyona meta “maudoina”.

◊ Numela ***haligigi-labui*** (7) meta Yaubada yona numela, na kaniyona ede, ginauli maudoidi Yaubada ye haihegehedi, o, ginauli maudoidi ta iya kalinawai, o, "Yaubada yona". Ekalesiya bodadi haligigi-labui (Hemasalaha 1:4-5) kaniyona ede "ekalesiya bodadi maudoidi" yo "Yaubada yona boda", yo siya ede ekalesiya bodadi maudoidi tanoubu ta unai heyaheyasonidi. Yo Yaluwa haligigi-labui meta "Yaubada Yaluwana" o, "Yaluwa Tabuna" (1:4-5).

◊ Numela ***hasi*** (4) meta "tanoubu ta gogodiyao" yo "yababa tauginaulidi tamowaidiyao".

◊ ***Saudoudoi-labui*** (12) meta Yaubada yona gigibwali yo yona kabaloina ye heyaheyasoniyei, doha Isalaela bodadi saudoudoi-labui wa, yo apostolo saudoudoi-labui wa.

◊ Na numela ***tausani*** (1,000) kaniyona meta "boda" yo "ye badokalili". Unai "12 tausani" (12,000) kaniyona meta "boda Yaubada ye loinaedi", yo 144 tausani (144,000) meta "boda maudoidi Yaubada ye loinaedi", matawuwuna 144 = 12 x 12, siya ede Isalaela kadi mumugao badodi 12 yo apostolo ekalesiya taubagunaedi badodi 12.

Yowane tautau yo heyaheyasoni se bado ye hepaisowadi, nige gonowana inai ta hededehemasalahahegehedi. Teina buka ta ye hededehemasalaha saha yo saha kabo se tubu yo idohagi na kabo Yaubada tanoubu ta ye laei kana siga. Na buka ta ye henuwa bena ye kabinonohaida na tausunuma maudoidi yo kita hinage ta tolotahitahi huyahewaiunu kabo se laoma ne udiyedi.

Buka ta hedehededena lakilakidi

- Hedehedede bagubagunadi *1:1-20*
- Ekalesiya bodadi haligigi-labui (7) yodi leta *2:1—3:22*
- Matada ne unai ginauli sahasahadi kabo se tubu ne *4:1—22:5*
  - Yaubada yona telona unai *4:1-11*
  - Buka nokuna ma dedelina haligigi-labui *5:1—8:1*
  - Bwagigi haligigi-labui *8:2—11:19*
  - Delegoni yo suisui nuwamatamatausidi labui yo Mamoe Natuna *12:1—14:20*
  - Gaeba haligigi-labui *15:1—16:21*
  - Babeloni yo diyabolo yo suisui nuwamatamatausina yo pelowetalupolupo yodi heyababa *17:1—20:10*
  - Hekasa gehegehena yo galewa yo tanoubu yo Yelusalema hauhaudi *20:11—22:6*
- Buka kabaguduna hedehededena *22:7-21*

Buka kabahetubuna hedehededena

1 Teina buka ta unai meta ginauli maudoidi Yesu Keliso
ye hemasalahadi wa yau yona heyayai tauhaina Yowane
kaliguwai. Ginauli maudoidi nige bayaona kabo se tubu
ne meta Yaubada gigibwali ye mosei Yesu unai bena ye
hemasalahadi yona heyayai tauhaidi udiyedi. Ede Yesu
yona anelu ye hetamali ye laoma bena teina ginaulidi ta ye
hekitadi kaliguwai.

2 Ginauli maudoidi ya kitadi wa ya kulitautaubigaidi
teina buka ta unai, siya ede Yaubada unai wasa se laoma yo
Yesu Keliso ginauli ye hemasalahadi kaliguwai wa wasadi.

3 Iya kaiteya hededepeloweta hedehedededi ta ye hasili-
gabaedi boda udiyedi meta iya gonowana ye gwauyala,
yo siya kaiteyadi se lapuwatanidi yo buka ta kulikulina
ta se kawakabiyeidi kabo hinage gonowana se gwauyala,
matawuwuna ginauli kabo se tubu ne huyadi se hana-
hanauma.

Yowane yona lautoki yo Yesu hedebasaena

4-5 Yau Yowane, ya kulikulilaowa teha Eisiya unai ekalesiya
bodadi haligigi-labui kalimiuwai.

Ya kaibwadasae Yaubada yo Yaluwa haligigi-labui** yo
Yesu Keliso udiyedi. Yaubada iya ede wau teina, huya
bagubagunana unai, yo huya sola kabo se laoma ne udiyedi.
Yaluwa haligigi-labui wa, siya ede Yaubada yona telona ta-
lanuwanawai. [(5)] Yo Yesu Keliso, iya ede Yaubada yona
nuwanuwatu mamohoidi tauhemasalahatautaubigaidi, yo
boita unai iya tautolo'uyo bagubagunana, yo iya tanoubu
ta unai wasawasa maudoidi kadi tanuwaga. [(4a)] Siya ya
kaibwadaidi bena yodi kabinamwa yo yodi nuwadaumwali
se toledi kalimiuyena.

Yesu ye gadosisiyeida, yo kwasinana unai yoda ba'aya
udiyedi ye yailihaida.

6 Yo ye kaisunuwaida bena ta hemala yona basileiya bo-
dana yo Yaubada yona taukaitalasam.** Yaubada ne, iya ede
Yesu yona Yaubada yo Tamana. Unai hedebasae yo gigibwali
iya ye bom mo kalinawai, ye lau ee nige kana siga! Mamohoi!

7 “Kwa kita ne! Iya galewa yadadi udiyedi ye laolaoma.”
(Daniyela 7:13)

** **1:4-5:** *Yaluwa haligigi-labui (7)* meta Yaluwa Tabuna kataina hesau. ** **1:6:** *Yaubada yona taukaitalasam* ede ekalesiya maudoidi. Taukaitalasam ne kaniyona ede Yaubada ye kaisunuwaidi na iya matanawai se miyamiya, yo maudoidi gonowana Yaubada maiyanao se hedehededе yo se kaikaibwadasae yo se lautokisae Yaubada unai. Iyamo yodi kaitalasam nige suisui se gabudi, na yodi kaitalasam ede Yaluwa ye nonohaidi (1 Petelo 2:5, Loma 12:1).

Yo “tamowai maudoidi, yo hinage kaiteyadi iya se gwali** wa, iya kabo se kita.
Yona masalaha debanawai
kabo boga udoi'udoi maudoidi tanoubu ta unai se dou ma kalinalakilakidi.” *(Sakaliya 12:10)*
Doha teina kabo ye masalaha! Mamohoi.

8 Guiyau ye wane, “Yau Alepa yo Omega,** ginauli maudoidi yodi kabahetubu yo yodi kabagehe. Yau ede wau teina, huya bagubagunana unai, yo huya sola kabo se laoma ne udiyedi. Yau Guiyau Yaubada Gigibwalikalilina.”

Yowane ginauli hesau ye kita meta kana kao doha tamowai

9 Yau, Yowane, Yesu sunumaena ta unai meta kami kaha hesau. Yau hinage hekamkamna ya hekalo doha komiu Yesu tausunumaena maudoimiu. Maudoida meta Yaubada yona basileiya tamowaidi, yo hekamkamna ta maudoidi udiyedi ta tolokesegai. Yaubada yona hedehedede yo Yesu wasana yogu lauguguyaidi wa debadiyena ede se tolegau Patimosi bwanabwanaluwana unai.

10 Temenai na Guiyau yona mayadai** unai Yaluwa Tabuna ye tanuwagaigau, na dagelagu ne unai kalina lakilakina ya lapui doha bwagigi daguguna,

11 na ye hededelaoma ye wane, “Ginauli maudoidi ku kitadi ne ku kulidobiyeidi buka unai na ku hetamali ye lau ekalesiya bodadi haligigi-labui siya ede Epeso, Simulina, Pegamumu, Tiyatila, Sadisi, Piladelepiya yo Laodisiya udiyedi.”

12 Ya tolobui bena kaiteya ye hedehededelaoma wa ya kita. Na huyana ya tolobui meta lampa kabatoledi haligigi-labui gole unai se ginaulidi wa ya kitadi.

13 Yo lampa kabatoledi luwadi wa unai ginauli hesau ye totolo ya kita kana kao doha tamowai, kana kwama lohalohana ye luwui ye dobi kaena ne unai, yo kaleko tupwana katulohana gole unai se ginauli wa ye paihetakikili duwaduwalina ne unai.

14 Kuluna maiyawana se posiposikalili doha bagodu se guli na pulopulodi, yo doha kaleko posiposina,** na matana doha

---

** **1:7:** *Se gwali:* Hedehededе ta meta Sakaliya 12:10ye katai, na nuwanuwatuna ede huyana Yesu se hesataulo meta tau'iyala tamowaina hesau wamali ye hai na iya ye gwalilapai (Yowane 19:37). Na nuwanuwatu ta nige taugwalina wa ye bom mo, na Dius yodi tauwoyawoya yo tamowai maudoidi, kaiteyadi se hedede bena Yesu se unui. ** **1:8:** *Alepa* meta leta bagubagunana yo *Omega* meta leta mulimulitana kalina Giliki yodi leta leleina unai. Unai *Alepa* yo *Omega* meta kabahetubu yo kabagehe heyaheyasonidi. ** **1:10:** *Guiyau yona mayadai* nuwatulobaina ede Yesu yona tolo'uyo mayadaina, iya ede Sabati, o Dimdimyena se wane *Sunday*. ** **1:14:** *Doha bagodu se guli na pulopulodi, yo doha kaleko posiposina:* Lausoisoi ta unai hedehededе mamohoidi meta, *Kuluna maiyawana se posiposikalili doha mamoe wiyadi posiposina yo sinou,* na ginaulidi ta meta nige yoda tupwa ta unai.

kaiwa kalapulupululuna.

15 Kaena kadi kao doha bolonisi** kaiwa kalapulupulu-
lukalilina unai se gabuhe'a'adi na se namanamali, yo kali-
nana daguguna doha kabaita se didi na dagugudi.

16 Iya nimakahatuna unai meta kipwala haligigi-labui ye
kabikabihekahinidi, na kawana ne unai iyala kelepana mata
teha labulabui ye tatapesama, yo kana kao ne ye sina doha
mayadailaki mahanana dawayana bayabayaona.

17 Huyana ya kita meta ya guliyaboyabomdobi talanuwana
ne unai, kagu kao doha ya boitako. Kabo nima kahatuna wa
unai ye kabilaoma na ye wane, “Tabu ku matausi! Yau ede
Bagubagunana yo Mulimulitana.

18 Yau Miyamiyahaina ede. Ya boita, na ya mauli'uyo yo
kabo ya maumauli ye lau ee huya nige kana siga! Yau meta
boita yo Hade kadi kii ya kabihekahinidi.**

19 Unai saha ku kitadi ta taba ku kulidobiyeidi, siya ede
ginauli saha teina se tubutubu ta yo ginauli saha muliyena
kabo se tubu ne.

20 Kipwala haligigi-labui nimakahatugu unai ku kitadi
wa yo hinage lampa kabatoledi haligigi-labui wa kaniyodi
wadawadamdi ede teina: Kipwala haligigi-labui wa meta
siya ede ekalesiya bodadi haligigi-labui yodi anelu, yo lampa
kabatoledi haligigi-labui wa meta siya ede ekalesiya bodadi
haligigi-labui.”

2

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Epeso unai

1 Na kabo ginauli hesau kana kao doha tamowai wa ye
hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya bodana
Epeso unai ne taubagunaedi** yona ku kulikulilau ku wane,

Teina yogu hedehededе ta se laowa kalimiuwai. Yau
kipwala haligigi-labui nimakahatugu unai ya kabikabi-
hekahinidi, yo lampa kabatoledi haligigi-labui gole unai se
ginaulidi wa luwadiyena ya laulau.

2 Yomi miyamiya, yomi paisowabayao yau debaguwai,
yo pilipili kwa hekalodi na iyamo kwa tolokesegai ne kabidi
ya kata. Yo hinage kabina ya kata meta tamowai yodi laulau
yabayababadi nige kwa patulau udiyedi. Tamowai hekadi

** **1:15:** *Bolonisi* meta pawati kana kao hesau na ye pulupululu. ** **1:18:** *Yau meta boita yo Hade kadi kii ya kabihekahinidi:* Hedehededе ta kaniyona ede, *yau boita yo Hade ya tanuwagaidi.* ** **2:1:** *Ekalesiya bodana ... taubagunaedi:* Buka ta Yowane ye kuli kalina Giliki unai, na inai yona hedehededе wa meta *angelos*, kaniyona ede *tautauwasa.* Ena Yaubada yona tautauwasa o yona taupaisowa kabo ta wane iya anelu. Na Hemasalaha bukana peina 2 yo 3 *angelosi* kaniyona ede ekalesiya bodadi taubagunaedi.

se hedede meta bena siya apostolo, na iyamo nige. Na kwa lautonogidi yo kwa lobaidi meta siya taukailupolupo.

3 Yo hinage kabina ya kata meta yau debaguwai kwa kamkamnakaliliko, na iyamo kwa tolokesegai, na nige nuwamiu se basabasa.

4 Na teina nuwanuwatu kesega mo ta unai kabo ya hegilugomiu: Huya bagubagunana unai yomi gadosisi laulaudi kwa nuwagabaediko.

5 Hage, huya bagubagunana unai yomi gadosisi miyamiyadi wa kwa hekaigonogonowaiyedi teina huya ta unai, na kwa kita! Unai bena kwa nuwabui na miyamiya bagubagunadi wa kwa ginauli'uyoidi. Ena nige kwa ginauli'uyoidi kabo ya laowa kalimiuyena na yomi lampa kabatolena yona kabatolo wa unai ya haigabaei.**

6 Na iyamo miyamiya hesau kwa miyamiyai ne meta ye dudulai. Iya ede Nikolai tauhemuliwatanina** yodi miyamiya yabayababadi kwa subudi doha hinage yau ya subudi ne.

7 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta bena Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne ye lapuidi. Yo kaiteya ye tolokesegai kabo yona dudulai ya mosei meta Yaubada yona paladaisi unai gonowana mauli kaiwana kaniyona ye kai."

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Simulina unai

8 Na kabo ye hededelaoma ye wane, "Ya henuwago bena ekalesiya bodana Simulina unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane,

Teina yogu hedehededе ta se laowa kalimiuwai. Yau Bagubagunana yo Mulimulitana. Ya boita, na ya mauli'uyo.

9 Yomi kamkamna yo yomi deha ne kabidi ya kata, na iyamo Yaluwa Tabuna unai meta kwa gogokalili. Yo hinage kabina ya kata meta Dius hekadi siya nige Yesu tausunumaena se hededeheyaheyababagomiu. Yodi nuwatu meta bena siya Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao, na iyamo siya meta Satani kana bodao.

10 Kamkamna matamiu ne udiyedi kabo kwa hekalodi, na tabu kwa matausi. Ya hededelaowa meta diyabolo kabo hekamiu ye haigomiu na ye tolegomiu numatutugudu unai bena ye lautonogigomiu. Na hekamkamna kabo kwa lobai

---

** **2:5:** *Yomi lampa kabatolena yona kabatolo wa unai ya haigabaei:* Teina hedehededе ta kaniyona ede hekamkamna kabo se lobai, meta ekalesiya bodana ne ye hekaiyawasi. ** **2:6:** *Nikolai tauhemuliwatanina* meta nige kabidi ta katanamwanamwa siya kaiteyadi. Tausonoga hekadi yodi nuwatu bena yodi lauhekata unai meta tauda ta udiyedi laulau bikibikidi gonowana ta ginaginaulidi, matawuwuna ede taba nige yoda ekalesiya maulina se heyababa.

se lau ee mayadai saudoudoi (10).** Ena bena kabo unai kwa boita, iyamo bena kwa tolokesegai, na kabo mauli kolonana** ya leyawa.

11 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta bena Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne ye lapuidi. Yo kaiteya ye tolokesegai kabo taba nige boita helabuina yona hekamkamna ye lobai.”

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Pegamumu unai

12 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya bodana Pegamumu unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane,

Teina yogu hedehedede ta se laowa kalimiuwai. Yau kawagu ta unai meta iyala kelepana mata teha labulabui.

13 Yomi kabamiya magaina ne kabina ya kata meta Satani yona kabatanuwaga magaina. Na iyamo yomi sunuma kaliguwai ne unai kwa tolokesegai, na nige kwa sunumakaiyawasi. Yo Antipasi yona miya mayadaina unai na saha ye tubu kalinawai wa meta kabina ya kata. Na yona hedehedede yo yona miyamiya udiyedi ye hemasalaha'uyoi meta iya tausunumaegau. Na se unui yomi magai ne unai, iya ede Satani yona kabamiya, iyamo komiu meta nige kwa sunumakaiyawasi kaliguwai.

14 Na nuwanuwatu hisa mo ta udiyedi kabo ya hegilugomiu: Tamowai hekadi luwamiu ne unai meta Balama yona lauhekata se lauwatanidi. Iya Balaki ye hekata, unai Isalaela tamowaidiyao ye woyahesuwaladi na se ba'aya meta suisui se kaitalasamyedi koitau udiyedi na bulumadi se kaidi yo laulau bikibikidi se ginaulidi.**

15 Yo komiu hinage luwamiu ne unai tamowai hekadi meta Nikolai tauhemuliwatanina** yodi lauhekata yabayababadi se lauwatanidi.

16 Taba kwa nuwabui! Ena nige kwa nuwabui, meta nige bayaona kabo ya lage kalimiuwai na kelepa kawagu unai ta ya hepaisowa na tamowai me kabo ya iyalaidi.

17 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta bena Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne ye lapuidi. Yo kaiteya ye tolokesegai kabo mana

---

** **2:10:** *Mayadai saudoudoi* kaniyona ede *huyakubwakubwa mo.* ** **2:10:** *Kolona* ne meta tauheloikailakwa ye baguna kabo kolona se kainauyaei.
** **2:14:** *Balama yona lauhekata* wasana ede Numela 25:1-2 yo 31:16udiyedi ku hasili. ** **2:15:** *Nikolai tauhemuliwatanina* ka hededehemasalaha Hemasalaha 2:6hededehemasalahana ne unai.

wadawadamna** ya mosei. Yo hinage weku posiposina unai meta hesa hauhauna kabo ya kuli na ya mosei. Na weku ta tauhaina ye bom mo kabo hesa ta kabina ye kata.”

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Tiyatila unai

18 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya bodana Tiyatila unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane,

Teina yogu hedehededе ta se laowa kalimiuwai. Yau Yaubada Natuna. Matagu doha kaiwa kalapulupululuna, yo kaegu kadi kao doha bolonisi, kaiwa kalapulupulu-lukalilina unai se gabuhe'a'adi na se namanamali.

19 Yomi miyamiya kabidi ya kata, siya ede yomi ga-dosisi tamowai udiyedi, yomi sunuma kaliguwai, yomi paisowabayao yau debaguwai, yo pilipili luwadiyena na yomi tolokesegai ne. Yo hinage kabina ya kata meta miyamiya saha teina kwa ginaulidi ta se namwakalili na kabo huya bagubagunana unai wa.

20 Na nuwanuwatu kesega mo ta unai kabo ya hegilu-gomiu: Yomi talam kwa ginaulidi na sinebada Yese-bela** yona laulau yabayababadi nige kwa hekaiyawasidi. Iya ye hedede'uyoi meta iya peloweta. Yona lauhekata unai tausunumaegau se bado ye woyahesuwaladi ede laulau bikibikidi se ginaulidi yo tamowai suisui se kaita-lasamyeidi koitau udiyedi na bulumadi se kaidi.

21 Yona huya ya mosei bena yona laulau bikibikidi udiyedi ye nuwabui, na nige ye henuwa.

22 Unai kabo ya hekasiyebwakaliliyei. Yo kaiteyadi maiyanao se ganaganawali** na yona laulau bikibikidi ne udiyedi nige se nuwabui, kabo ya hekamkamnakaliliyedi.

23 Yo kababoita kasiyebwana ya tole iya yona lauhekata tauginauliwatanina maudoidi wa kalidiwai. Teina unai ekalesiya bodadi maudoidi kabo kabigu se kata meta yau ta-mowai yodi nuwanuwatu yo yodi henuhenuwa ne kabidi ya kata. Yo komiu hesau to hesau ba'aya saha kwa ginaginaulidi wa maisadi kabo ya lediwa.

** **2:17:** *Mana:* Dius tamowaidi kadi kulutubu mana se tanogogoidi kadi kai, na hekadi se usaidi kaba'usaidi hesau unai na se tole talam keisina unai (Esodo 16:32 yo Hebelu 9:4). Na Dius tamowaidiyao yodi nuwatu meta huyana Numa Tabuna yona huyatatagwaligwali bolimai 586 BC unai peloweta Yelemaiya mana kaba'usaidi wa ye hai na ye tolewadam Nebo kudulina na duhana unai. Temenai kabo ye miyamiya ye lau ee Mesaiya yona huyahemasalahana. Tenem huyana ne unai kabo Yaubada Dius tamowaidi mana ye hekai'uyoidi. ** **2:20:** *Yesebela* meta Isalaela basileiyana yodi wasawasa Ahaba mwanena unai ye heyaheyasoniyei, na iya meta koitau tautaba'ohuidi yo yona laulau se yababa. Wasana ku hasili 1 Kin 16—21 udiyedi. ** **2:22:** *Ganaganawali* kaniyona hesauna ede koitau taba'ohuina.

24 Na kabina ya kata Tiyatila unai meta komiu hagamiu
na sinebada Yesebela yona lauhekata bikibikidi nige
kwa ginauliwatanidi yo Satani yona nuwanuwatu
wadawadamdi nige kwa henuwa bena kabidi kwa kata.
Ede nige nuwatu hesau unai ya hepolohegomiu, na ginauli
kesega mo ta ya hedede kalimiuwai ede
25 taba yomi sunuma unai kwa tolokesegai ye lau ee kana
siga ya laowa.
26 Na kaiteya ye tolokesegai yo yogu nuwatu ye ginauli-
watanidi ye lau ee kana siga tanoubu ta yona huyagehe
unai, kabo gigibwali ya mosei na basileiya maudoidi ye
tanuwagaidi.
27 Iya kabo ye tanuwagaidi, na nige gonowana ye
katekamkamnaedi,
yo ye koikesikesidi doha gulewa. *(Same 2:9)*
28 Na tautolokesegai ne kabo gigibwali kesegana Tamagu
unai ya hai wa, iya hinage kabo ye hai yo Sae Kubwana**
kabo ya mosei.
29 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta Yaluwa Tabuna
saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne bena ye
lapuidi.”

3

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Sadisi unai

1 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena
ekalesiya bodana Sadisi unai ne taubagunaedi yona ku ku-
likulilau ku wane,
Teina yogu hedehedede ta se laowa kalimiuwai. Yau
kaliguwai meta Yaubada Yaluwana haligigi-labui** yo kip-
wala haligigi-labui.
Yomi miyamiya kabidi ya kata. Tamowai matadiwai
kami kao doha sola kwa sunusunumaegau, iyamo yomi
sunuma kaliguwai meta kwa hekaiyawasidiko.
2 Unai bena kwa kenotolo'uyo! Yomi miyamiya
kabikabidi namwanamwadi hekadiyo sola kwa miyamiyaidi
ne bena kwa hebayao'uyoidi, madai nige bayaona na se
tauwadam. Matawuwuna saha kwa miyamiyaidi ta ya kitadi
meta nige se dudulaikalili yogu Yaubada matanawai.
3 Unai saha se hekatagomiuko yo kwa lapuidiko ne
bena kwa nuwanuwatuidi, na kwa ginauliwatanidi yo kwa

** **2:28:** *Sae Kubwana* kaniyona ede saedikwai yo tanuwaga gigibwalina heki-
hekinoina. ** **3:1:** *Yaubada Yaluwana haligigi-labui* meta Yaubada Yaluwana
Tabuna.

nuwabui. Na ena nige kwa kenotolo, kabo ya laowa kalimiuwai na ya hekamkamnagomiu. Yogu laowa ne doha taukaiwahali, na nige kabina kwa kata kaiuyana kabo ya laowa.

4 Na yomi ekalesiya bodana ne Sadisi unai meta tamowai hisa yodi kaleko nige se hebikidi.** Unai kabo kaleko posiposidi ya moseidi yo maiyaguwao ka miya, matawuwuna yodi miyamiya namwanamwadi debadiwai ye launamwanamwaeidi.

5 Kaiteya ye tolokesegai, kabo kana kaleko posiposina ya mosei, gonogonowana doha siya Sadisi unai kadi kaleko posiposidi ya moseidi wa. Tautolokesegai ne hesana taba nige ya sokehai mauli bukana unai, na Tamagu yo yona anelu matadiwai kabo ya hededehemasalaha meta iya hesana kabina ya kata.

6 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne bena ye lapuidi.”

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Piladelepiya unai

7 Na kabo ye hededelaoma ye wane, “Ya henuwago bena ekalesiya bodana Piladelepiya unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane,

Teina yogu hedehededе ta se laowa kalimiuwai. Yau Tabuna yo Mamohoina.** Yau meta wasawasa Dawida yona tanuwaga gigibwalina kiina kaliguwai.** Ena keda ya soke meta nige gonowana hesau ye gudui, yo ena ya gudui meta nige gonowana hesau ye soke.

8 Yomi miyamiya kabidi ya kata. Kwa kita! Matamiu ne unai kawakeda ya sokeyako, na nige gonowana hesau ye gudui. Kabina ya kata meta yomi bayao nige se laki. Iyamo yogu lauhekata kwa kawakabiyeidi yo nige kwa uhalaegau.

9 Kabina ya kata meta Piladelepiya unai Dius tamowaidi hekadi. Siya nige tausunumaegau, na siya Satani kana bodao. Se hedede bena siya Yaubada yona kaisunuwa tamowaidiyao, na yau ya hedede meta siya nige, na siya taukailupolupo. Kwa kita! Kabo ya woyaidima yo ya hedede na se guliyaboyabomdobi talanuwamiu ne udiyedi, unai kabo se nuwatulobai meta yau ya gadosisiyeigomiu.

10 Yogu hedehededе bena kwa tolokesegai wa meta kwa ginauliwataninamwanamwaei. Unai laukitalakilaki huyana

---

** **3:4:** *Yodi kaleko nige se hebikidi:* Hedehededе ta kaniyona ede yodi ekalesiya miyamiyadi yo yodi sunuma se namwa Yaubada matanawai. ** **3:7:** *Mamohoina* meta Yesu hesana hesau, na kaniyona ede Yesu meta nige lupo hesau kalinawai, na yona hedehededе maudoina siya mamohoi. ** **3:7:** *Dawida* wasawasa, iya ede Yelusalema gana kawakedana kana kii taukitahetetena. Hinage gonogonowana doha Yesu galewa kiina ye kitahetete.

ne unai yau kabo ya kitahetetegomiu. Laukitalakilaki ta kabo tanoubu maudoina se hekalo, na unai tanoubu ta tamowaidi maudoidi Yaubada kabo ye lautonogidi.

11 Yau nige bayaona kabo ya laowa. Unai yomi sunuma unai bena kwa tolokesegai, to taba nige yomi kolona** ne kwa kabisapulidi.

12 Kaiteya ye tolokesegai kabo ya hetolo ye hemala duu bayabayaona yogu Yaubada yona Numa Tabuna unai,** na taba nige numa ne ye laugabaei. Yo iya kalinawai yogu Yaubada hesana yo yona magai lakilakina hesana yo hinage hesagu hauhauna kabo ya kulidi. Magai lakilakina ta, iya ede Yelusalema hauhauna, galewa ne unai yogu Yaubada kalinawai kabo ye dobima.

13 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta Yaluwa Tabuna saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne bena ye lapuidi."

Kulikuli ye lau ekalesiya bodana Laodisiya unai

14 Na kabo ye hededelaoma ye wane, "Ya henuwago bena ekalesiya bodana Laodisiya unai ne taubagunaedi yona ku kulikulilau ku wane,

Teina yogu hedehededе ta se laowa kalimiuwai. Yau hesagu hesau meta 'Mamohoi'. Yau Yaubada yona nuwanuwatu tauhemasalahatautaubigaidi, yo yau Yaubada maidagu na ginauli maudoidi ka hetubudi.

15 Yomi miyamiya kabidi ya kata meta yomi sunuma kaliguwai kwa kaokaobuibui.** Ya henuwa bena taba kwa mose'uyoigomiu kaliguwai yo kwa hemuliwatanigau.

16 Na komiu yomi sunuma kaliguwai meta kwa nuwalab-ulabui, unai kabo ya kaisogabaegomiu.

17 Komiu kwa wane, 'Kai gogo tamowaidiyao! Yoma gogo se bado yo nige saha hesau unai ka deha.' Na nige kabina kwa kata meta komiu nige yomi gwauyala hesau, yo tamowai meta se katekamkamnaeigomiu, yo kwa dehakalili, yo komiu meta ma matagibugibumiu yo ma taugaibumiu.

** **3:11:** *Kolona* ne meta tauheloikailakwa ye baguna kabo kolona se kainauyaei.

** **3:12:** *Kabo ya hetolo ye hemala duu bayabayaona yogu Yaubada yona Numa Tabuna unai:* Hedehededе ta kaniyona ede iya kabo tamowai saesaena galewa ne unai. ** **3:15:** *Kwa kaokaobuibui:* Yowane yona kulikuli unai hedehededi meta, *kowa nige ku gwagwama yo nige ku gigibwali.* Yo kulikuli hesauna ne, *taba kwa mose'uyoigomiu kaliguwai yo kwa hemuliwatanigau,* Yowane ye kuli, *taba kwa gwagwama o kwa gigibwali.* Nuwanuwatuna ede, ena waila ye gwagwama o ye gigibwali, kabo ta kabitonogi na kamnana ta lapui. Na ena nige, kabo kamnana nige gonowana ta kabilobai matawuwuna kamnana doha ginauli mau-doidi ne. Teina meta ekalesiya maulina heyaheyasonina: Tabu yoda miyamiya gonogonowana doha tanoubu maudoina, na bena se kitalobaida meta kita Yesu Keliso tausunumaeina.

18 Unai ya hededehesibasibagomiu ede teina: Gole
mamohoina yo a'ana kwa hemaisa kaliguwai, unai kabo kwa
wasawasa. Yo kaleko posiposidi kwa hemaisadi kwa lik-
wadi, unai kabo taugaibumiu taumwadimwadinena ne kwa
suma. Yo mata kana mulamula kwa hemaisa na matamiu
ne udiyedi kwa saudi, unai kabo gonowana kwa kaike-
wanamwanamwa.**
19 Siya kaiteyadi ya gadosisiyeidi, ede ya dilaidi yo
yodi miyamiya yabayababadi udiyedi ya tolehedudulaidi.
Unai kwa nuwabui yo kwa mose'uyoigomiu kaliguwai ma
nuwakohihaimiu.
20 Kwa lapulapui! Kawakeda kawamatana unai ya to-
tolo na ya koikoi. Ena kaiteya kalinagu ye lapui na keda
guduna ye soke yo ye yogaisinigau yona numaena, kabo ya
mwalaesae yo maiyagu ka kaikai.
21 Kaiteya ye tolokesegai kabo yona dudulai ya mosei
meta telona unai kabo ye tuli yogu telona dedekanawai.
Teina ta gonogonowana doha yau kagu waiunu mau-
doidi ya saedikwaidi na yogu telona ya hai Tamagu
dedekanawai.
22 Kaiteya gonowana ye lapulapui meta Yaluwa Tabuna
saha ye hededegabaedi ekalesiya bodadi udiyedi ne bena ye
lapuidi.”

4

Yowane Yaubada yona telona ye kita galewa ne unai

1 Ginauli ya kitabagubagunaidi wa gehedi wa unai kabo
ya kaikewa'uyo ede keda sokesokekaulina ya kita galewa ne
unai. Yo kalina daguguna doha bwagigi ye hedehededelaoma
ye wane, “Ku saema inai, na saha mulidiwai kabo se tubu ne
ya hekitago.”
2 Makesega kabo Yaluwa Tabuna ye tanuwagaigau na
galewa ne unai telona ya kita na unai ginauli hesau ye tutuli.
3 Na telona unai tautuli wa yona namanamali meta doha
weku saesaedi gesepa yo kaneliyeni yodi namanamali ne. Yo
wali telona wa kewana unai na dawayana kana kao meta
doha emeladi** dawayana telona wa ye sinahetakikili.

** **3:18:** *Gole ... yo kaleko posiposidi ... yo mata kana mulamula:* Teina gogodiyao ta meta magai Laodiseya yodi wasawasa gogodi, na Yesu ye haidi sunuma wasawasadi heyaheyasonidi: Wasawasa Yesu ye ledima meta se miya nige kana siga, yo ena Yesu ye deulihe'a'ada yo ye kabihenamwanamwada meta mamohoi ta a'a yo ta namwanamwa. ** **4:3:** *Gesepa, kaneliyeni,* yo *emeladi* siya weku saesaedi maisadiyao se laki, yo wasawasa tamowaidiyao kabo se hepaisowadi yodi pasa. Kadi kao ede, gesepa dubadubana doha bwatano maiyana posiposina, kaneliyeni ede pulupululuna, na emeladi meta kalakalawana.

4 Telona ya kitabagunai wa meta telona badodi 24 udiyedi
se hetakikili. Yo babadao badodi 24 se tutuli telona wa
udiyedi. Siya kaleko posiposidi se likwadi, yo kadi kolona
meta gole kuludiyao ne udiyedi.
5 Telona wa unai namanamali ya kitadi se silisili yo tulu-
tululu se koikoi dagugudi se laoma ya lapuidi. Yo telona wa
kawamatanawai meta osili haligigi-labui se kalakalasi. Siya
meta yaluwa haligigi-labui Yaubada maiyanao wa.
6 Yo telona kawamatanawai ginauli hesau kana kao doha
gabwa na kitakitana doha galasi na yona nega meta doha
kilisito.**
Na ginauli maumaulidi hasi telona wa se tolohetakikili, na
dageladi yo talanuwadi meta mata se hemwayaudi.
7 Ginauli maumaulina bagubagunana wa kuluna kana kao
doha laiyoni, helabuina kana kao doha bulumakau hakiyana,
hehaiyonana kana kao doha tamowai, yo hehasina kana kao
doha magesubu ye loiloi.
8 Ginauli maumaulidi hasi wa meta kesega kesega pepenao
haligigi-kesega (6) yo taudi maudoina yo pepedi gunidiyao
udiyedi meta mata se hemwayaudi. Mayadai yo boniyai
udiyedi nige se kaiyawasi na se hedehedebasae se wane,

"Tabuna, tabuna, tabuna,
kowa Guiyau Yaubada Gigibwalikalilina.
Kowa ede huya bagubagunana unai,
wau teina,
yo huya sola kabo se laoma ne udiyedi."

9 Na huyana ginauli maumaulidi hasi wa yodi hedebasae
yo hekasisi yo lautoki se mosei iya telona unai tautuli yo
miyamiyahaina wa kalinawai,
10 meta hinage babadao 24 wa se guliyaboyabomdobi na
telona unai tautuli wa yo iya taumiya ye lau nige kana
siga wa se taba'ohui. Yo kadi kolona se toledobiyedi telona
kawamatanawai na se wane,
11 "Yoma Guiyau, kowa ede yoma Yaubada.
Ku namwakalili,
unai ka hedebasaego yo ka hekasisiyego,
yo yom gigibwali debanawai ka taba'ohuigo.
Matawuwuna kowa ginauli maudoidi tauhetubudi
yo yom nuwanuwatu unai se tubu yo se miya."

5

Buka nokunokuna yo Mamoe Natuna

** **4:6:** *Kilisito* meta weku kana kao doha galasi ye negakalili.

1 Na kabo telona unai tautuli wa ya kita na nimakahatuna
ne unai buka nokuna, na teha labui ne udiyedi meta kuliku-
lidiyao. Na buka nokuna wa unai dedeli haligigi-labui.
2 Yo anelu gigigigibwalina ya kita kalina lakilakina unai
ye uda'udai ye wane, “Kaiteya yona dudulai gonogonowana
kabo dedeli haligigi-labui ne ye haigabaedi na buka nokuna
ne ye soke?”
3 Na nige hesau galewa o tanoubu o tauboiboita yodi magai
unai gonowana buka wa ye soke na ye hasili.
4 Ya doukalili, matawuwuna nige hesau yona dudulai
gonowana buka nokuna wa ye soke na ye hasili.
5 Kabo babadao wa kadi kaha hesau ye hededelaoma
kaliguwai ye wane, “Tabu ku doudou! Sola Laiyoni** ne
ku kita! Yuda kana boga unai ye laoma, yo iya Dawida
kana isimulita saesaekalilina. Iya kana waiunu maudoidi
ye saedikwaidiko, unai gonowana dedeli haligigi-labui ne ye
haigabaedi na buka nokuna ne ye soke.”
6 Kabo Mamoe Natuna ya kita kana kao doha se un-
uhemwaloiyako ye totolo duwaduwali ne unai telona wa
kawamatanawai. Iya meta ginauli maumaulidi hasi yo
babadao wa se tolohetakikili. Yo donana** haligigi-labui
kuluna ne unai. Yo hinage matana** haligigi-labui, siya
meta yaluwa haligigi-labui Yaubada ye hetamalidi se lauko
tanoubu maudoidi udiyedi.
7 Ye sae ede telona unai taututuli wa nimakahatuna unai
buka nokuna wa ye hai.
8 Na huyana ye hai meta ginauli maumaulidi hasi yo
babadao 24 wa se guliyaboyabomdobi Mamoe Natuna
matanawai. Na maudoidi nimadiyena meta hapu yo gaeba
gole, meta udiyedi inisenisi se mwayau. Inisenisi ta meta
Yaubada yona tamowai yodi tapwalolo.
9 Yo wana hauhauna se wanai se wane,

“Mamoe Natuna! Kowa ku bom mo gonowana buka nokuna
wa ku hai
yo dedelina ne ku haigabaedi.
Matawuwuna kowa se unuhemwaloigo,
yo kwasinam unai tamowai ku hemaisahaidi se hemala
Yaubada yona tamowai.
Siya meta boga, kalina, dahi, yo basileiya udoi'udoi
udiyedi se laoma.

** **5:5:** *Laiyoni* kaniyona ede iya tauwoyawoya gigigigibwalikalilina. ** **5:6:** *Donana haligigi-labui* kaniyona ede Yaubada yona bayao yo yona gigibwali se heyaheyasoniyei. ** **5:6:** *Matana haligigi-labui* meta udiyedi kabo gonowana ginauli maudoidi ye kitadi yo kabidi ye kata.

10 Tamowai wa ku kaisunuwaidi bena se hemala yom basileiya bodana
yo yoda Yaubada yona taukaitalasam,**
yo tanoubu ta maudoina kabo se tanuwagai.”
11 Kabo hinage anelu gwaudi nige gonowana ta hasili-hegehedi ya kitadi yo kalinadi ya lapuidi. Siya duwaduwali ne unai telona yo ginauli maumaulidi yo babadao wa se tolohetakikilidi.
12 Se wana ma kalinalakilakidi se wane,
“Mamoe Natuna! Kowa se unuhemwaloigo.
Kowa ku bom mo gonowana kabo yom gigibwali, wasawasa, sibasiba, yo bayao yo kam kao saesaena mamohoina debadiwai ka hedebasaego yo ka hekasisiyeigo.”
13 Kabo ginauli maudoidi galewa, tanoubu ta yo tauboi-boita yodi magai udiyedi yo gabwa luwadiyena, siya ede ginauli maudoidi maumaulidi Yaubada ye hetubudi wa, kali-nadi ya lapuidi se wanawana se wane,
“Kowa telona unai tautuli yo Mamoe Natuna,
ka hedebasaegomiu yo ka hekasisiyeigomiu,
yo kami kao saesaedi mamohoidi yo yomi tanuwaga gigibwalina debadiwai ka taba'ohuigomiu ye lau ee nige kana siga.”
14 Kabo ginauli maumaulidi hasi wa se wane, “Mamohoi”, yo babadao wa se guliyaboyabomdobi na Yaubada yo Mamoe Natuna wa se kaihelahuidi.

6

Dedeli bagubagunana - Saedikwai

1 Ya kaikaikewa na Mamoe Natuna wa buka nokuna dedeli haligigi-labui wa udiyedi bagubagunana ye haigabaei. Kabo ginauli maumaulidi hasi wa hesauna kalinana ya lapui doha tulutululu daguguna na ye wane, “Ku laoma!”
2 Ya kaikaikewa na matagu ne unai hosi posiposina, na taugeluina wa pidu kabatuuna ye kabikabi. Yo Yaubada iya kana kolona ye mosei, na ye gelu ye lau bena kana waiunu maudoidi ye iyalaidi yo ye saedikwaidi.

Dedeli helabuina - Iyala

3 Huyana Mamoe Natuna buka dedelina helabuina ye haigabaei, meta ginauli maumaulina helabuina kalinana ya lapui ye wane, “Ku laoma!”
4 Kabo hosi pulupululukalilina hesau ye pesama. Kabo Yaubada gigibwali ye mosei taugeluina wa unai bena tanoubu ta unai nuwadaumwali ye haigabaei, na unai

** **5:10:** *Taukaitalasam* nuwanuwatuna ku hasili Hemasalaha 1:6hededehe-masalahana unai.

tamowai se unu'unuhemwaloi'uyoidi. Yo iyala kelepana ye mosei iya unai.

Dedeli hehaiyonana - Hasahasali

5 Huyana Mamoe Natuna dedeli hehaiyonana ye haigabaei, meta ginauli maumaulina hehaiyonana kalinana ya lapui ye wane, “Ku laoma!” Ya kaikaikewa na matagu ne unai hosi dubadubana ya kita, na taugeluina wa sikele ye kabikabi nimana wa unai.

6 Na kabo dagugu doha tamowai kalinana ya lapui ginauli maumaulidi hasi wa luwadiwai ye laoma na ye hededelau hosi taugeluina wa unai ye wane, “Witi yo bali pwalawadi maisadi ne ku helakidi, kabo mayadai kesega unai tamowai ye paisowa na maisana ye hai ne unai kabo witi pwalawana 1 kilo mo o bali pwalawana 3 kilo mo ye hemaisa. Na tabu olibe oelana yo waina ne ku heyaheyababadi!”**

Dedeli hehasina - Boita

7 Huyana Mamoe Natuna dedeli hehasina ye haigabaei, meta ginauli maumaulina hehasina kalinana ya lapui ye wane, “Ku laoma!”

8 Ya kaikaikewa, na matagu ne unai hosi kahukahusana ya kita! Na taugeluina hesana ede Boita, na Hade meta hosi taugeluina wa dagelana unai ye hemuhemuliwatani. Kabo Yaubada yodi gigibwali ye moseidi bena tanoubu teha hasi ta unai na teha kesega mo tamowaidiyao se unuhemwaloidi iyala kelepana unai, yo hasahasali unai, yo kasiyebwa hekahekawadi udoi'udoi udiyedi, yo tanoubu ta suisuidiyao kaikaikalasidi udiyedi.

Dedeli hehaligigina - Yaubada wasana namwanamwana debanawai se boita

9 Huyana dedeli hehaligigina ye haigabaei, meta tamowai yaluwadi ya kitadi kabakaitalasam milana gunina ne unai. Tamowai wa meta se unuhemwaloidiko, matawuwuna ede Yaubada yona hedehedede se hededehemasalaha yo se tolokesegaidi yodi sunuma ne udiyedi.

10 Na ma kalinalakilakidi se yogalau Guiyau unai se wane, “Guiyau Gigibwalikalilina, kowa tabuna yo mamohoina! Huya lohana saha na kabo tanoubu taumiyaidi ku hekasadi yo kwasinamai kadi gum ku haidi?”

11 Na kabo kesega kesega kana kwama posiposina Yaubada ye moseidi na ye hededelau udiyedi bena se nayanaya huyakubwakubwa mo, kana siga kadi kahao hekadi siya yodi hali taupaisowa hinage se unuhemwaloidi gonogonowana

---

** **6:6:** *Witi yo bali ... olibe oelana yo waina:* Teina kai hasi ta meta Yowane yona huyawai se hemala tamowai kadi kai saesaedi.

doha siya, na unai Yaubada yona hasihasili nowonowoina ye lobai.

Dedeli hehaligigi-kesegana - Matausilakilaki

12 Ya kaikaikewa na Mamoe Natuna dedeli hehaligigi-kesegana ye haigabaei meta mwanikunikulakilaki tanoubu ta unai ye tubu. Mahana ye bui ye dubaduba doha gulewa duumna.** Waikena ne ye bui ye pulupululu doha kwasina,
13 yo kipwala galewa ne udiyedi se bekudobima tanoubu ta unai, doha bosibosi kaiwana yaumai ye nukui na kaniyodi se ulu.
14 Yo galewa ye taunokunoku ye sae doha buka se noku. Yo kuduli yo bwanabwanaluwa maudoidi yodi kabamiya se sigigabaedi.
15 Kabo tanoubu wasawasadiyao, tamowai saesaediyao, iyala kapinadiyao, tamowai gogogogodi, tamowai bayabayaodi, heyayai tauhaidi, yo yailihai tamowaidi, maudoidi meta weku duhadiyao yo kuduli wekudi udiyedi se kenowadam.
16 Na se yogalau kuduli yo weku udiyedi se wane, "Kwa bekudobima na kwa tolewadamgai kabo telona unai tautuli ne taba nige ye kitagai yo Mamoe Natuna yona kouyalayala kabo taba nige ka hekalo!
17 Matawuwuna yodi kouyalayala mayadaina lakilakina meta ye laomako. Yo kabo kaiteya gonowana ye lulau tenem hekamkamna mayadaina ne unai?"

7

Yaubada hekihekinoina tauhaidi badodi 144 tausani

1 Ginauli ya kitabagunaidi wa na mulidiwai anelu hasi ya kitadi se totolo tanoubu teha hasi ta udiyedi, na yaumai hasi ne se gudugudui bena tabu hesau ye towalau tano o gabwa o kaiwa hesau unai.
2 Kabo anelu hesau ya kita teha kaluwabu ne unai ye saesaema, Yaubada Maumaulina yona hekihekinoi kabatolena tamowai udiyedi ginaulina meta ye bahebahei. Na ma kalinalakilakina ye yogalau anelu hasi wa udiyedi, siya ede Yaubada gigibwali ye moseidi kabo bwatano yo gabwa se heyababadi, na ye wane,
3 "Yaumai kwa gudugudui kabo tabu tano o gabwa o kaiwa se heyababadi kana siga yoda Yaubada yona taupaisowa debadi udiyedi hekihekinoi ta ka toledi."
4 Na kabo siya hekihekinoi wa tauhaidi badodi numelana ya lapui, meta 144 tausani. Siya ede Isalaela kana bogao maudoidi udiyedi se laoma:

** **6:12:** *Gulewa duumna* meta Yowane ye kuli, baiki gouti wiyana unai se ginauli, na baiki ne meta dubadubana.

5 Yuda kana boga unai hekihekinoi tauhaidi wa badodi
12,000,
Lubeni kana boga unai 12,000,
Gada kana boga unai 12,000,
6 Asa kana boga unai 12,000,
Napatali kana boga unai 12,000,
Manase kana boga unai 12,000,
7 Simiyona kana boga unai 12,000,
Lewi kana boga unai 12,000,
Isakala kana boga unai 12,000,
8 Sebulona kana boga unai 12,000,
Yosepa kana boga unai 12,000,
yo Beniyamina kana boga unai 12,000.

Bodalakilaki kwama posiposidi lohalohadi se luwuidi

9 Mulinawai ya kaikaikewa na matagu ne unai meta boda lakilakikalilina, na taba nige gonowana hesau ye hasilidi. Siya meta basileiya, boga, dahi, yo kalina udoi'udoi udiyedi se laoma na se totolo telona matanawai yo Mamoe Natuna talanuwana unai. Kwama posiposidi lohalohadi se luwuidi, yo tutube bagadi se kabikabidi nimadiwai.

10 Se wowo ma kalina lakilakidi se wane, “Yoda kabihemauli ta meta yoda Yaubada, iya telona unai ye tutuli ne, yo Mamoe Natuna kalidiwai se laoma!”

11 Anelu maudoidi ya kitadi meta telona yo babadao yo ginauli maumaulidi hasi wa se tolohetakikilidi, na kabo se guliyaboyabomdobi telona wa talanuwanawai na Yaubada se kaihelahui

12 se wane,

“Mamohoi!
Hedebasae, didiga,
sibasiba, lautoki, hekasisi,
gigibwali yo bayao
se laowa kowa, yoma Yaubada, kalimwai ye lau ee nige kana
siga.
Mamohoi!”

13 Kabo babadao wa hesau ye henamaiyeigau ye wane, “Teina kwama posiposina tauluwuidi ta, siya meta kaiteyadi, yo haedi se laoma?”

14 Ya hededelau unai ya wane, “Tanuwaga, kowa kabina ku kata.” Kabo ye wane, “Tamowai ta meta hekamkamnalakilaki luwanawai na se tolokesegai wa, yo kadi kwama se deuliheposiposidiko Mamoe kwasinana unai.

15 Teina unai ede
siya Yaubada yona telona talanuwanawai se totolo

yo mayadai yo boniyai yona Numa Tabuna** unai se tabataba'ohu,
yo iya telona unai tautuli ne kabo logulogunа unai se miya.
16 Taba nige se hasali'uyo.
Taba nige se gadomagu'uyo.
Mahana taba nige ye sinaidi,
o gigibwalina ye gabudi.
17 Matawuwuna ede Mamoe Natuna, iya duwaduwali ne unai telona wa matanawai ye totolo ne kabo ye kitahetetedi,
na ye woyaidi se lau waila maumaulina bonobonowasidiyao udiyedi.
Yo Yaubada kabo matasulu maudoidi matadi ne udiyedi ye sauhaidi.”

8

Mamoe Natuna dedeli hehaligigi-labuina ye haigabaei

1 Huyana Mamoe Natuna dedeli hehaligigi-labuina ye haigabaei, meta awa tehana solasolana unai galewa ne unai meta nige dagugu hesau.

2 Kabo anelu haligigi-labui Yaubada talanuwanawai tautotolo ne ya kitadi meta bwagigi haligigi-labui Yaubada ye moseidi kalidiwai.

3 Hinage anelu hesau ye laoma kabakaitalasam milana wa dedekanawai ye tolo, na nimana ne unai meta inisenisi kabagabuna gole ye kabikabi, na inisenisi Yaubada ye mosehelaki kalinawai. Inisenisi yo Yaubada yona tamowai yodi tapwalolo ye kabikesegaidi na bena kabo kabakaitalasam milana gole unai ye kaitalasamyeidi, iya telona talanuwanawai ye totolo wa.

4 Na anelu wa nimana ne unai meta inisenisi kasuna yo Yaubada yona tamowai yodi tapwalolo se sae Yaubada unai.

5 Na kabo anelu wa kabakaitalasam milana unai kaiwa kalakalasidi ye haidi na inisenisi kabagabuna wa ye hemwayau, na ye gabadobiyei tanoubu kewana unai. Na temenai kabo tulutululu dagugudi, namanamali se sili yo mwanikuniku se masalaha.

Bwagigi bagubagunadiyao hasi

6 Kabo anelu haligigi-labui siya ede bwagigi haligigi-labui se kabikabidi wa, se nonohaidi bena kabo se yuhidi.

7 Anelu bagubagunana yona bwagigi ye yuhi, na aisi tupidi** yo kaiwa kalakalasina yo hinage kwasina se taumasalaha na se bekudobi tanoubu ta kewanawai. Na Yaubada tanoubu ta ye boli teha haiyona, na teha kesega

** **7:15:** *Yaubada ... yona Numa Tabuna* ede galewa. ** **8:7:** *Aisi tupidi:* Kalina Dimdim unai se hedede *hail.* Iya ede nabu tupidi se hemala aisi. Kadi kao doha weku gagilidi, na hekadiyo lakidi doha pou.

ye kalasi, ede kaiwa yo lagau kalakalawadi maudoidi se
kalasigehe.
8 Anelu helabuina yona bwagigi ye yuhi, na ginauli hesau
kana kao doha kuduli lakilakina na ye kalapulupululu ye
bekudobi gabwa ne unai. Na Yaubada gabwa ye boli teha
haiyona, na teha kesega ye bui ye hemala kwasina,
9 yo tenem teha kesega ne unai ginauli maumaulidi gabwa
ne unai meta se mwaloi, yo menai hinage waga maudoidi
meta ye heyababadi.
10 Anelu hehaiyonana yona bwagigi ye yuhi, kabo kipwala
lakilakina ye kalapulupululu doha osili galewa ne unai ye
bekudobi. Na Yaubada sagasaga yo waila bonobonowasidi
maudoidi ye hekasadi teha haiyona, na teha kesega unai
kipwala wa ye taludobi.
11 Kipwala wa hesana ede Nisa. Na yona kabatalu wailana
wa meta ye henisa, na waila wa taunumana gwaudi se boita,
matawuwuna waila wa ye nisakalili.
12 Kabo anelu hehasina yona bwagigi ye yuhi. Na Yaubada
mahana ye hekasa teha haiyona, na teha kesega ye heyababa
ede ye sinakaiyawasi. Gonogonowana doha waikena. Yo
hinage kipwala maudoidi ye hekasadi teha haiyona, na teha
kesega kipwalana ye heyababadi ede se sinakaiyawasi. Na
mayadai yo boniyai ye hekasadi teha haiyona, na mayadai
teha kesega yo boniyai teha kesega meta kalidiwai nige
dawaya hesau.
13 Ya kaikaikewa, na magesubu ya kita kewamolosi ne
unai ye loiloi'usi na ma kalinalakilakina ye heyoheyoga ya
lapui ye wane, “Oo yababa! Oo yababa! Oo yababa! Nige
bayaona kabo anelu haiyona wa yodi bwagigi se yuhidi
na dagugudi udiyedi yababa lakilakidi se lau tanoubu tau-
miyaina udiyedi!”

9

Yababa lakilakina bagubagunana

1 Anelu hehaligigina yona bwagigi ye yuhi, na kipwala
galewa ne unai ye bekudobimako tanoubu ta kewanawai
wa ya kita. Na ebisi kabasokena kiina Yaubada ye mosei
kalinawai.
2 Duha wa ye soke, meta kasulakilaki ye pesama, kana kao
doha kaiwa lakilakikalilina ye kalasi na kasupouna. Duha
unai kasupou wa ye saesaema meta mahana yo galewa ne ye
hemasigiliguduidi.
3 Yo kasu wa unai mwadimwadi se tautaumasalahama na
se dobi se talu tanoubu ta unai yo Yaubada yodi gigibwali ye
moseidi doha gigidonadona tanoubu ta udiyedi ne.

4 Na ye hededelau udiyedi meta tabu tanoubu ta lagauna
o ginauli hesau kinikinina o kaiwana hesau se heyababa,
na siya kaiteyadi Yaubada yona hekihekinoi nige debadi ne
udiyedi se bom mo kabo se hekamkamnadi.
5 Yaubada nige gigibwali ye moseidi bena unai kabo ta-
mowai ne se unuhemwaloidi, na bena nawalai haligigi unai
kabo se hekamkamnakaliliyeidi. Na hekamkamna ne kam-
nana meta doha gigidonadona tamowai ye kalasi.
6 Mayadaidi ne luwadiyena tamowai kabo boita se
wasenei, na iyamo nige gonowana se lobai. Se henuwakalili
bena se boita, na iyamo boita kabo ye wasabugabaedi.
7 Mwadimwadi wa kitakitadi meta doha hosi se henono-
hadi iyala hesabana. Kuludi ne udiyedi meta ginauli hesau
kana kao doha kolona gole, yo kulukuludi kadi kao doha
tamowai kuluna.
8 Kuludi maiyawadi doha sinesineo kuludi maiyawadi
lohalohadi, yo kawadiyao mwakadi meta doha laiyoni
mwakadi.
9 Nuwapoudi kadi laugudugudu kadi kao meta doha pawati
unai se ginaulidi, yo pepediyao balamumudi meta doha hosi
gwaudi kaliyota se niulidi na se heloi se laulau iyala hesa-
bana.
10 Siya ma giudi na udiyedi yodi kabakaikaigwali doha gigi-
donadona, yo giudi ne udiyedi meta yodi gigibwali kabo unai
gonowana tamowai se hekamkamnadi ye lau ee nawalai
haligigi.
11 Yodi wasawasa meta anelu, iya ede ebisi taukitahetetena.
Kalina Hebelu unai hesana ede Abadon, na kalina Giliki unai
ede Apoliyon.**
12 Yababa bagubagunana ede ye tubuko, na yababa labui
siya ede sola kabo se laoma.

Yababa lakilakina helabuina

13 Kabo anelu hehaligigi-kesegana yona bwagigi ye yuhi, na
kabo kabakaitalasam milana gole iya Yaubada matanawai ye
totolo ne donanao udiyedi kalina hesau ye laolaoma ya lapui.
14 Kalina wa ye hededelau anelu hehaligigi-kesegana
iya bwagigi taukabikabina wa unai ye wane, “Anelu hasi
Yaubada ye paipaihekahinidi Yupalata sagasagana lakilak-
ina unai wa ku yailihaidi.”
15 Yo anelu hasi Yaubada ye kabinonohaidiko wa teina ma-
hana ta yo mayadai ta yo waikena ta yo bolimai ta hesabana,
Yaubada siya kabo ye yailigabaedi. Na tanoubu tamowaidi
Yaubada ye hekasadi boda haiyona, na anelu wa kabo boda
kesega ne se unuhemwaloidi.

** **9:11:** *Abadon* meta hesa na kaniyona ede *heyababa,* na hesa *Apoliyon* kaniyona ede *tauheyaheyababa.*

16 Anelu wa yodi tau'iyala siya hosi taugeluidi badodi numelana ya lapui meta 200 miliyon.

17 Yogu kenosuwai wa unai meta hosi yo taugeluidi ya kitadi kadi kao doha teina: Taugeluidi nuwapoudi kadi laugudugudu kulikulidi meta pulupululudi, kalakalawadi yo yogeyogedi. Yo hosi wa kuludiyao kadi kao doha laiyoni kuludiyao yo kawadi wa udiyedi meta kaiwa kalapulupululudi, kasu yo salpa panena se pesama.

18 Yaubada tamowai ye hekasadi boda haiyona na boda kesega mo se unuhemwaloidi kabaheyababadi haiyona wa udiyedi, siya ede kaiwa kalapulupululuna, kasu, yo salpa panena hosi kawadi udiyedi se pesapesama wa.

19 Hosi wa yodi gigibwali meta kawadiyao yo giudiyao ne udiyedi, na giudiyao ne kadi kao meta doha mwata ma kuludiyao, na se hepaisowadi na udiyedi tamowai se hekamkamnadi.

20 Tamowai nige se unuhemwaloidi kabaheyababa haiyona ne udiyedi, siya meta nimaginaulidiyao taba'ohuidi ne se kabihekahinidi. Sola nige se nuwabui na demoni yo koitau taba'ohuidi meta nige se hekaiyawasidi. Koitau ta, siya gole, siluba, bolonisi, weku yo kaiwa udiyedi se ginaulidi na nige gonowana saha hesau se kita o se lapui o kaedi udiyedi se taihile.

21 Yo hinage yodi kaikaiunu, taubalau yo kalawai kabikabidi, laulau bikibikidi yo kaikaiwahali ne udiyedi meta nige se nuwabui.

10

Buka nokuna gagilina

1 Na kabo anelu gigigigibwalina hesau ya kita galewa ne unai ye dobidobima. Kana kaleko meta yada ye luwui, na kuluna kewana ne unai meta wali, yo kana kao ne dawayana doha mahana, yo kaena kadi kao doha duu kalakalapulupululudi.

2 Na nimana ne unai meta buka nokuna gagilina kalakalanonohana ye kabikabi. Na kaekahatuna meta ye utuyei gabwa ne kewana unai na kaeseuseulina ye utuyei tano ne kewana unai.

3 Na kabo ye yogahilakilaki doha laiyoni ye kalagagalakilaki. Huyana ye yogahi meta tulutululu haligigi-labui kalinadi se toledi.

4 Huyana tulutululu haligigi-labui wa se hedehededе meta bena ya hetubu ya kulikuli, na kalina hesau galewa ne unai ya lapui ye wane, “Saha tulutululu haligigi-labui se hedededi ta ku nuwatukasinidi na tabu ku kulikulidobiyedi.”

5 Kabo anelu wa ya kita ye totolo gabwa yo tano kewadi
udiyedi wa nimakahatuna ye helelesae galewa
6 bena ye hededekaigwala Yaubada hesanaena. Yaubada
meta iya miyamiyahaina, iya galewa, tanoubu, gabwa, na
udiyedi ginaulidi maudoidi tauhetubudi wa. Anelu wa yona
hededekaigwala unai ye wane, “Yaubada saha ye hinelidi
bena kabo ye ginaulidi ne taba nige ye hepahilidi.
7 Na huyana bena kabo anelu hehaligigi-labuina wa yona
bwagigi ye yuhi, mayadaidi ne udiyedi meta Yaubada
yona nuwatu wadawadamdi maudoidi kabo ye hegehedi,
doha ede ye hededehemasalahadiko yona heyayai tauhaidi
peloweta wa udiyedi.”
8 Kabo kalina galewa ne unai ya lapui'usei wa ye hed-
ede'uyo kaliguwai ye wane, “Ku lau anelu gabwa yo tano
kewadi udiyedi ye totolo ne kalinawai, na nimana ne unai
buka nokuna kalakalanonohana wa ku hai.”
9 Ede ya lau anelu wa unai na ya kaibwadai taba buka
nokuna gagilina wa ye leyama. Na ye hededelaoma ye
wane, “Ku hai na ku kai. Bogam ne unai kamnana kabo ku
lapui ye nisakalili, na kawam ne unai kabo kamnana doha
kamwakamwa.”
10 Buka nokuna gagilina anelu nimana unai wa ya hai na
ya kai meta kawagu ne unai kamnana doha kamwakamwa,
na ya tonoli ye dobi bogagu ne unai meta kamnana wa ye
nisakalili.
11 Kabo kalina wa ye hededelaoma kaliguwai ye
wane, “Saha Yaubada ye hinelidiko boga, basileiya,
kalina yo wasawasa gwaudi hesabadi wa bena ku
hededehemasalaha'uyoidi.”

11

Yaubada yona hedehedede tauhededehemasalahana labui

1 Kabo Yaubada didiyali hesau ye haiyama kaliguwai, kana
kao doha kabanowonowoi, na ye hededelaoma ye wane,
“Ku lau yogu Numa Tabuna yo kabakaitalasam milana ku
nowonowoidi yo tautaba'ohu menai ne ku hasilidi.
2 Na Numa Tabuna bakubakuna ne ku laugabaei na
tabu ku nowonowoi, matawuwuna ya moseiyako dagela
tamowaidiyao udiyedi. Na waikena badona 42** unai siya
kabo yogu magai lakilakina ne se utukalakalatei.
3 Kabo yogu tauhededehemasalaha labui kabadoudou
kalekodi se luwuidi yo gigibwali ya moseidi na mayadai
badona 1,260 luwadiyena se hededepeloweta.”

** **11:2:** *Waikena badona 42,* iya meta bolimai haiyona yo tupwana, o mayadai badodi 1,260.

4 Teina taudi labui ta siya ede olibe kaiwadi labui yo lampa
kabatoledi labui se totolo Yaubada matanawai,** iya ede
tanoubu ta Guiyauna.
5 Ena tamowai hesau ye kaipate bena ye heyababadi kabo
kaiwa kalakalasina kawadi ne udiyedi se tatapesama na kadi
waiunu ne se gabuhemwaloidi. Doha teina kabo tauhe-
waiunudi maudoidi se unuhemwaloidi.
6 Teina tauhededehemasalaha labui ta yodi huyahededede-
peloweta unai meta yodi gigibwali gonowana galewa se
gudui, kabo taba nige nabu ye talu, yo hinage gonowana
waila se buidi se hemala kwasina, yo ena se henuwa kabo
gonowana yababa udoi'udoi se toledi tanoubu ta unai.
7 Huyana yodi hededepeloweta gehena ne unai kabo ebisi
unai suisui yabayababana ye pesama ne kabo ye luluidi, na
ye saedikwaidi yo ye unuhemwaloidi.
8 Sinalediyao kabo magai lakilakina kamwasalakina ne
unai se balabala. Magai ta hesana wadawadamna se katai
Sodoma o Aikupito. Teina meta siya hinage yodi Guiyau
kabahesataulona magaina.
9 Mayadai haiyona yo tehana udiyedi meta tamowai siya
dahi, boga, kalina, yo basileiya maudoidi udiyedi, tauhed-
edehemasalaha wa sinaledi ne se kaikaikewaidi na nige se
henuwa bena se toledi bwayabwaya unai.
10 Na tanoubu ta taumiyaena maudoidi kabo nuwadiyao
se namwakalili, ede se gwauyalalakilaki na se haikaikain-
auya'uyoidi. Matawuwuna ede tauboiboita labui wa meta
tanoubu ta tamowaidiyao se hekamkamnadi.
11 Na mayadai haiyona yo tehana mulinawai Yaubada
mauli yahuwana ye moseidi, ede se mauli'uyo na kaedi
udiyedi se tolo, na taukitadi meta se matausikalili.
12 Kabo kalinalakilaki galewa ne unai ye dobima se lapui ye
hedehededelau taudi labui wa udiyedi ye wane, “Kwa saema
inai.” Kabo yada unai se sae galewa, na kadi waiunu wa meta
se kaikaikewaidi.
13 Tenem mahanana ne unai mwanikunikulakilaki ye tubu.
Na Yaubada magai lakilakina wa ye boli teha saudoudoi na
teha kesega meta ye tatagwaligwali. Mwanikuniku wa unai
meta tamowai badona 7,000 se boita. Na siya taumaumauli
maudoidi se matausikalikalili, ede Yaubada galewa ne unai
se kaihelahui.
14 Yababa lakilakina helabuina ede ye laomako, na nige
bayaona kabo yababa hehaiyonana ye laoma.

Bwagigi hehaligigi-labuina

** **11:4:** Olibe kaiwadi labui yo lampa kabatoledi ne hedehedededi meta hinage Sakaliya 4:1-14unai ku hasili.

15 Na kabo anelu hehaligigi-labuina yona bwagigi ye yuhi,
na kalina lakilakidi galewa ne unai se wane,
“Tanoubu ta basileiyana maudoidi meta se laomako se
hemala yoda Guiyau yo yona kaisunuwa tamowaina
yodi kabatanuwaga.
Yo Yaubada kabo ye tanuwagaidi ye lau ee huya nige
kana siga.”
16 Kabo babadao badodi 24 yodi telona udiyedi se tutuli
Yaubada talanuwana unai wa se guliyaboyabomdobi na
Yaubada se kaihelahui
17 se wane,
“Guiyau, kowa Yaubada Gigibwalikalilina.
Kowa ede wau teina yo huya bagubagunana unai.
Ka lautokiyeigo,
matawuwuna ede yom gigibwali lakilakikalilina unai ku
hetubu tanoubu ta ku tanuwagai.
18 Tanoubu ta basileiyadi se koipilikalikaliliko,
na yom huyakouyalayala mayadaina meta ye lagema.
Mahanana ye lagema bena tauboiboita ku tolehekasadi,
yo yom heyayai tauhaidi peloweta wa, yo yom tamowai,
yo siya kaiteyadi hesam tauhekasisiyeina, gagilidi yo
lakilakidi, kainauya kabo ku moseidi.
Yo mahanana ne unai kabo hinage tanoubu ta tauheyaba-
bana ku heyababadi.”
19 Na kabo Yaubada yona Numa Tabuna galewa ne unai ye
tasoke ede kalona ne unai talam keisina** ye taumasalaha.
Na namanamali se silima, tulutululu dagugudi, yo mwaniku-
niku se masalaha, yo hinage aisi tupidi se taludobima doha
nabu.

12

Waihiu yo delegoni

1 Kabo tautau hesau nuwanuwatuna ye saekalili ye
masalaha galewa ne unai ya kita. Iya ede waihiu, kana
kaleko meta mahana ye luwui, yo kaena gunina ne udiyedi
meta waikena, yo kolona ma kipwalana saudoudoi-labui
kuluna ne unai.
2 Waihiu wa meta ye diyaka. Na yona huyalabalaba ye
hanahanauma, na kamkamnana debanawai ede ye doudou.
3 Kabo tautau hesau'uyo galewa ne unai ye masalaha.
Unai delegoni lakilakina pulupululuna ya kita. Kuluna meta
haligigi-labui na maudoidi meta ma kadi kolona gagilidiyao,
yo donana meta badodi saudoudoi.

** **11:19:** *Talam keisina* kaniyona Hebelu 9:4-5 unai ye hededehemasalaha.

4 Na delegoni kipwala maudoidi ye hekasadi teha haiyona,
na giuna wa unai teha kesega kipwalana galewa ne unai
ye kuyahebekudima tanoubu ta unai. Na waihiu wa nige
bayaona kabo ye labalaba na talanuwana wa unai meta
delegoni ye totolo na ye nayanaya bena waihiu ne natuna ye
labasi kabo ye kai.
5 Na waihiu wa natuna ye labasi ede loheya. Wawaya ta
kabo basileiya maudoidi tanoubu ta unai ye tanuwagaidi,
na nige gonowana ye katekamkamnaedi. Na anelu hesau
wawaya loheya wa ye gilihai, na ye bahesaei Yaubada yo
yona telona galewa ne unai wa udiyedi.
6 Na waihiu wa ye wasabu ye lau balabala hesau unai. Na
menai magai hesau Yaubada ye kabinonohaiyako, na unai
kabo se kitahetete mayadai badona 1,260.

Iyala galewa ne unai

7 Na galewa ne unai iyala ye tubu. Iya ede Maikeli yo yona
anelu bodana delegoni wa se iyalai, na delegoni wa yo yona
anelu bodana, siya hinage Maikeli yo yona anelu bodana wa
se iyalaidi.
8 Na delegoni wa nige yona bayao gonowana ye saedik-
waidi, ede iya yo yona anelu bodana wa galewa ne unai se
tuuhepesadi.
9 Delegoni lakilakina ta, iya ede mwata huya bagubagu-
nana unai wa** yo iya diyabolo. Hesana ede Satani. Iya
tanoubu ta maudoina taulupohaidi. Iya se gabadobiyeiyama
tanoubu ta unai, yo yona anelu maudoidi maiyanao hinage.
10 Kabo kalina lakilakina hesau galewa ne unai ya lapui ye
wane,
“Teina mahana ta unai meta Yaubada yona kabihemauli yo
yona wasawasa gigibwalina
yo yona kaisunuwa tamowaina yona tanuwaga gigib-
walina se masalaha.
Matawuwuna ede kada kahao tauhegihegiludi wa ye gabado-
biyeiyako tanoubu ta unai.
Nabada wa unai iya meta yoda Yaubada matanawai ye totolo
na ye hegihegiludi mayadai yo boniyai unai.
11 Na tausunuma wa iya se saedikwai
Mamoe Natuna kwasinana unai yo Yaubada yona hede-
hedede yodi hededehemasalahana unai.
Yodi mauli nige se gadosisikaliliyeidi,
unai boita matausina meta nige kalidiwai.
12 Unai komiu galewa unai taumiya maudoimiu kwa
gwauyalakalili.

** **12:9:** *Mwata huya bagubagunana unai wa* wasana meta Genese 3:1-15unai ku hasili.

Na ahani mo komiu tanoubu yo gabwa taumiyaidi,
matawuwuna ede diyabolo wa ye dobiwako kalimiuwai!
Na iya ye kouyalayalakalili,
matawuwuna ye nuwatulobaiyako yona mahana meta
ye kubwakalili.”

13 Huyana delegoni wa ye kitalobai meta iya se gabadobiyeiyako tanoubu ta unai, ede wawaya loheya taulabasina wa ye henakuwatawatani.

14 Na Yaubada magesubu lakilakina pepena labui ye moseidi waihiu wa unai, bena kabo udiyedi ye loi ye lau balabala wa unai, Yaubada magai ye kabinonohaiyako wa unai. Na menai kabo se kitahetete bolimai haiyona yo tehana. Na teina unai kabo mwata wa taba nige gonowana ye lau ye lobai.

15 Na mwata wa kawana unai waila ye kalagabaei doha kabaita, ede waihiu wa ye didiwatani bena ye yaluhai.

16 Na tano waihiu wa ye sagui meta ye taigali na kabaita wailana delegoni ye kalagabaei wa ye dididobi luwana ne unai na ye tauwadam.

17 Kabo delegoni wa ye kouyalayalakalili waihiu wa unai. Ede ye lau kana isimulitao hekadi ye iyalaidi. Siya meta Yaubada yona laugagayo taukawakabiyeina, yo Yesu yona hedehedede taumiyawatanina.

18 Na delegoni wa meta ye totolo gabwa salagomgomna unai.

13

Suisui nuwamatamatausina gabwa unai ye poesaema

1 Kabo suisui nuwamatamatausina ya kita gabwa unai ye poesaema. Iya donanao saudoudoi yo kulunao haligigilabui,** kolona saudoudoi gagilidi kuluna wa udiyedi, yo kulunao kesega kesega udiyedi meta hesa Yaubada kabahededeheyaheyababana.

2 Suisui ya kita wa kana kao doha lepadi, na kaena kadi kao doha beya kaena yo kawana doha laiyoni kawana.** Na delegoni wa iya yona bayao yo telona yo yona tanuwaga gigibwalina lakilakina ye mosehekawa suisui wa unai.

** **13:1:** *Suisui ... donanao saudoudoi yo kulunao haligigi-labui:* Tausonoga hekadi yodi nuwanuwatu meta suisui ta Loma yodi gabemani ye heyaheyasoniyei, yo teina kulukulu haligigi-labui ta iya ede Loma magai lakilakina kuduli haligigi-labui udiyedi se ginauli ye heyaheyasoniyedi, yo dona saudoudoi ta siya ede yodi wasawasa saudoudoi. ** **13:2:** *Lepadi, beya,* yo *laiyoni,* siya ede suisui bayabayaodi yo kaikaikalasidi.

3 Suisui wa kuluna hesau kana kao doha kelepa unai se
gedali na iyamo ye namwanamwa'uyo. Tamowai maudoidi
se nokokalili na suisui wa se hemuliwatani.
4 Yo delegoni wa se kaihelahui, matawuwuna tanuwaga
gigibwalina ye mosehekawayako suisui wa unai, yo hinage
suisui wa se kaihelahui yo se wane, “Kaiteya kabo doha suisui
ta?” yo “Kaiteya gonowana ye iyalaei?”
5 Suisui wa gonowana ye hededesaesae yo Yaubada ye hed-
edeheyaheyababa, yo yona tanuwaga gigibwalina gonowana
ye hepaisowa nawalai 42.
6 Ede kawana ye soke na Yaubada ye hededeheyababa
meta unai hesana yo yona kabamiya magaina yo galewa ne
taumiyaidi ye hededeheyaheyababadi.
7 Talam ye lau suisui wa unai bena Yaubada yona tamowai
ye iyalaidi yo ye saedikwaidi, yo yona tanuwaga gigibwalina
ye hepaisowa kabo boga, tamowai, kalina yo basileiya mau-
doidi ye tanuwagaidi.
8 Tanoubu taumiyaidi maudoidi kabo suisui wa se kaihe-
lahui. Siya meta kaiteyadi hesadiyao Yaubada nige ye kulidi
mauli bukana unai huyana tanoubu sola nige ye hetubu wa
unai. Buka wa meta Mamoe Natuna se unui'usei wa yona
buka.
9 Iya kaiteya beya toletolena, bena ye lapulapui!
10 Ena kaiteya Yaubada yona kaisunuwa unai bena se tole
numatutugudu unai,
iya kabo menai se tole.
Ena kaiteya Yaubada yona kaisunuwa unai bena se un-
uhemwaloi kelepa unai,
kabo kelepa unai se unuhemwaloi.
Teina unai Yaubada yona tamowai bena se tolokesegai ma
taubigadi yo yodi sunuma unai se tolotahitahi.

*Suisui nuwamatamatausina hesau bwatano unai ye poe-
saema*

11 Kabo suisui nuwamatamatausina hesau ya kita,
bwatano ne unai ye poesaema, iya donanao labui doha
mamoe natuna, na kalinana daguguna doha delegoni.
12 Iya suisui bagubagunana wa yona tanuwaga gigibwalina
maudoina unai ye tolo na ye paisowa, yo tanoubu ta tau-
miyaidi ye woyaidi na suisui bagubagunana wa se kaihe-
lahui. Iya ede kuluna hesau kelepa unai se gedali na ye
namwanamwa'uyo wa.
13 Yo suisui helabuina wa tamowai maudoidi matadiyena
laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi, doha hinage kaiwa
kalakalasina galewa ne unai meta ye hetaludobiyeiyama
tanoubu ta unai.

14 Yaubada yona talam unai ede suisui helabuina ta suisui
bagubagunana wa yona gigibwali unai laulau gigigigibwalidi
ye ginaulidi, na udiyedi tanoubu taumiyaidi ye lupohaidi. Ye
hededelau tanoubu taumiyaidi udiyedi bena suisui bagubagunana wa koitauna se ginauli, iya ede kelepa unai kuluna se
gedali'usei wa, na sola ma maumaulina.
15 Hinage gigibwali suisui helabuina wa kalinawai, unai
bena suisui bagubagunana koitauna wa yawasina ye mosei. Unai kabo koitau wa ye hedehededе, yo siya kaiteyadi
nige iya se taba'ohui ne kabo ye hededegabaedi na se unuhemwaloidi.
16 Na kabo tamowai dobidobidi yo tamowai saesaedi,
tamowai gogogogodi yo tamowai dehadehadi, yailihai tamowaidi yo heyayai tauhaidi, tamowai maudoidi ne suisui
helabuina wa ye lauhelilidi bena kabo hekihekinoi se haidi
nimakahatudi o debadi udiyedi.
17 Teina unai kabo nige gonowana tamowai hesau saha
hesau ye hemaisa o ye lokunegabaei, na siya kaiteyadi suisui
ta hesana, o hesana ne numelana tauhaidi ne se bom mo.
18 Siya kaiteyadi tausibasiba kabo teina nuwatu ta se
nuwatulobai. Kaiteya tamowai iya sibasibana gonowana
kabo ye kaipate numela ta nuwanuwatuna bena ye nuwatulobai. Numela ta meta tamowai yona numela. Iya ede 666.**

14

Mamoe Natuna yo tamowai 144 tausani

1 Kabo ya kaikewalau, na Saiyona Koyana tupina unai
Mamoe Natuna maiyanao tamowai 144 tausani se totolo ya
kitadi. Siya debadiyao udiyedi meta Mamoe Natuna hesana
yo Tamana hesana.
2 Yo hinage galewa ne unai dagugu ya lapui doha kabaita
lakilakina daguguna yo doha tulutululu daguguna. Dagugu
ya lapui wa doha hapu taukaikaiheyaidi yodi hapu se kaikaiheyaidi.
3 Na tamowai 144 tausani wa wana hauhauna se wanai
Yaubada yona telona yo suisui maumaulidi hasi yo babadao
wa talanuwadiwai. Nige gonowana hesau wana ta ye wanai,
na siya taudi 144 tausani tanoubu ta unai Yaubada ye yailihaidiko wa se bom mo gonowadi wana ta se wanai.

** **13:18:** Numela *666:* Tenem huyana ne unai, tamowai kaiheya se ginauli na yodi tamowai saesaedi hesadi se buidi se hemala numela na se kaikunuwadawadaei. Yowane yona kulikuli ne unai ye masalaha meta 666 ede tamowai yabayababana yona numela. Iyamo nige kabina ta kata iya kaiteya.

4 Teina ta meta siya ede kaiteyadi nige taudi se hebikidi
waiwaihiuwo udiyedi.** Yodi laulau se a'akalili. Siya Mamoe
Natuna se hemuliwatani yona kabalau maudoina udiyedi.
Teina tamowaidi ta meta se mose'uyoidi Yaubada unai, ede
tanoubu ta unai ye yailihaidiko na se hemala kaitalasam
bagubagunadi Yaubada yo Mamoe Natuna udiyedi.
5 Siya nige hedehededelupolupo hesau kawadi ne unai ye
pesa yo nige kabahegiludi hesau.

Anelu haiyona

6 Kabo anelu hesau ya kita yada duwaduwalinawai
ye loiloi, yo yona paisowa meta wasa namwanamwana
miyamiyahaina ye wasawasaduwaiyei tanoubu unai
taumiya kalidiyena, ye lau basileiya, boga, kalina, yo boda
maudoidi udiyedi.
7 Ye hedehedede ma kalinalakilakina ye wane, “Yaubada
bena kwa hekasisiyei yo kwa hededetausaei, matawuwuna
hekasa mahanana ye lagemako. Galewa yo tanoubu yo
gabwa yo waila bonobonowasidi tauhetubudi wa kwa kaihe-
lahui.”
8 Anelu bagubagunana ye lau na kabo helabuina ye muli-
tama ye wane, “Ye tatagwaligwali, ye tatagwaligwali! Magai
lakilakina Babiloni** ye tatagwaligwaliko. Iya yona gadosisi
bikibikidi doha waina bayabayaona unai tamowai ye henu-
madi. Teina unai basileiya maudoidi ye woyahesuwaladi na
se ba'aya.”
9 Anelu labui wa se lauko na kabo hehaiyonadi ye muli-
tama, na ma kalinalakilakina ye wane, “Ena kaiteya suisui
ne yo koitauna ye taba'ohuidi yo yona hekihekinoi debana o
nimana unai ye hai,
10 kabo Yaubada yona kouyalayala lakilakina ye talu
kalinawai. Yona kouyalayala ne meta doha waina
bayabayaokalilina ye ini na unai kana waiunu tamowaidiyao
ye henumadi. Kaniyona ede Yaubada yona anelu yo Mamoe
Natuna matadiyena siya kabo hekamkamna se lobai salpa
kaiwana kalakalasina gigigigibwalina unai.
11 Yo kadi hekamkamna kaiwana kalakalasina kasuna
nige gonowana ye kaiyawasi. Siya kaiteyadi suisui yo
koitauna wa tautaba'ohuina yo hesana hekihekinoina

** **14:4:** *Siya ede kaiteyadi nige taudi se hebikidi waiwaihiuwo udiyedi:* Hede-
hedede ta ye lau laulau bikibikidi kabikabidi udoi'udoi udiyedi yo hinage ye lau
koitau taba'ohuidi unai. ** **14:8:** *Babiloni* meta basileiya yo hinage magai
lakilakina teha Pesiya unai, wauta iya ede *Irak* basileiyana. Babiloni tamowaidi
Isalaela se iyalaidi na se woyalaedi yodi basileiya unai se miya. Tausonoga
se wane, Hemasalaha bukana ta unai Babiloni meta Loma magaina lakilakina
heyaheyasonina, iyamo nuwanuwatuna hinage ye lau basileiya hekadi udiyedi.

tauhaina meta boniyai yo mayadai unai nige gonowana
se kamkamnakaiyawasi.”
12 Teina ta unai ede bena Yaubada yona tamowai se tolokesegai ma taubigadi, na Yaubada yona laugagayo se kawakabiyeidi yo Yesu sunumana unai se tolotahitahi.
13 Kabo kalina hesau galewa ne unai ye hedehededelaoma
ye wane, “Teina ta ku kulidobiyedi: Tauboita, siya ede Guiyau
tausunusunumaena na mahana ta unai yo huya kabo se
laoma ne udiyedi se boita, meta gonowana se gwauyala.” Na
Yaluwa ye wane, “Mamohoi, kamkamna maudoidi ta kabo
se laugabaedi na se kaiyawasi, yo yodi tolokesegai maisana
kabo se hai.”

Yaubada tamowai yona huyahekasadi

14 Kabo ya kaikewalau, na matagu ne unai meta yada
posiposina ye taumasalaha, yo ginauli hesau meta kewana
wa unai ye tutuli kana kao doha tau natuna.** Yona kolona
gole kuluna ne unai yo nimanawai meta witi kababoliboli
matamatana.**
15 Kabo galewa ne unai anelu hesau Numa Tabuna unai
ye pesama, yo ma kalinalakilakina ye yogalau yada ne unai
tautuli wa unai ye wane, “Tanoubu ta masulina meta ye
pogalako. Yom kababoliboli ne ku hai na ku hetubu ku
boli, matawuwuna masuli huyabolina mahanana ede ye
lagemako.”
16 Kabo yada kewana unai tautuli wa yona kababoliboli wa
ye hekwade tanoubu kewana unai, na tanoubu masulina wa
ye bolidi.
17 Kabo galewa ne unai anelu hesauna'uyo Numa Tabuna
wa unai ye pesama, yo iya hinage nimana ne unai meta witi
kababoliboli matamatana.
18 Hinage anelu hesau kabakaitalasam milana unai ye
laoma, iya kaiwa kalakalasina tanuwagana, na kalina laki-
lakina unai ye yogalau kababoliboli matamatana taukabik-
abina wa unai ye wane, “Yom kababoliboli matamatana ne
ku hepaisowa na tanoubu winena kaniyodiyao ku bolidi,
matawuwuna kaniyodi wa se buinako.”
19 Anelu wa yona kababoliboli wa ye hekwade tanoubu
ta kewana unai, na kabo wine kaniyodi ye tanogogoidi yo
ye gabadobiyedi waina kabatamtamna lakilakina unai, iya
meta Yaubada yona kouyalayala.
20 Na magai lakilakina dagelanawai wine kaniyodi wa
waina kabatamtam unai se utukalakalateidi na se tamdi,

** **14:14:** *Tau natuna:* Daniyela 7:13 ku hasili na unai ku lobai meta teina ta Mesaiya hedehededena.

** **14:14:** *Witi kababoliboli matamatana* kana kao doha kelepa youyouna.

na waina kabatamna ne unai kwasina ye didipesama doha kabaita, lohana meta 300 kilomita** yo gabwatumna ede mita kesega yo tehana.

15

Anelu haligigi-labui yo yababa lakilakidi haligigi-labui

1 Kabo galewa ne unai kabasiliyata tautauna saesaena hesau ya kita meta unai anelu haligigi-labui na nimadiwai yababa lakilakidi haligigi-labui mulimulitakalilidi. Mulimulitakalilidi kaniyona ede ena yababa lakilakidi ta se gehe, kabo Yaubada yona kouyalayala hinage ye gehe.

2 Yo ginauli hesau ya kita kana kao doha gabwa na yona nega meta doha galasi yo ye sidosidoli doha kaiwa kalakalasina. Yo tamowai ya kitadi se totolo dedekanawai. Teina tamowaidi ta, siya meta yodi sunuma udiyedi se tolobayao na suisui wa yo koitauna nige se taba'ohuidi yo hesana numelana wa nige se hai. Siya maudoidi hapu Yaubada ye moseidi meta se kabikabidi.

3 Na Yaubada yona heyayai tauhaina Mose kana wana** yo Mamoe Natuna kana wana se wanaidi se wane,
“Guiyau, kowa Yaubada Gigibwalikalilina!
Kowa ginauli lakilakidi yo saesaedi ku ginaulidi.
Yom laulau se dudulai yo se mamohoi.
Kowa basileiya maudoidi yodi wasawasa.
4 Oo Guiyau, tamowai maudoidi bena se hekasisiyego yo se hededetausaego,
matawuwuna kowa ku bom ku tabu.
Basileiya maudoidi kabo se laoma se kaihelahuigo,
matawuwuna yom laulau dudulaidi ku hemasalahadi se kitadiko.”

5 Teina ya kitadi na mulidiwai ya kaikewa'uyo meta galewa ne unai Numa Tabuna, iya ede Yaubada kabataba'ohuina numana, meta sokesokena.

6 Numa Tabuna wa unai anelu haligigi-labui wa se pesama na yababa haligigi-labui wa meta nimadiyena. Siya kaleko posiposidi, a'adi, yo namwanamwadi se likwadi yo dagilolo gole se kauhetakikilidi duwaduwalidi ne udiyedi.

7 Kabo suisui maumaulidi hasi wa hesauna gaeba gole kesega kesega ye moseidi anelu haligigi-labui wa udiyedi. Teina gaeba ta meta Yaubada Miyamiyahaina yona kouyalayala udiyedi se mwayau.

8 Numa Tabuna wa Yaubada yona didiga yo yona gigibwali kasudi ye laugilihai. Na nige gonowana hesau ye mwalaesae

---

** **14:20:** *300 kilomita* meta Yowane Giliki tamowaidi yodi nowo ye hepaisowa na ye kuli ede 1,600 sitadiya. ** **15:3:** *Mose kana wana* meta Dutelonomi 32 unai ku hasili.

Numa Tabuna wa unai ye lau ee kana siga anelu nimadiwai yababa lakilakidi haligigi-labui wa se gehe.

16

Yaubada yona kouyalayala gaebana haligigi-labui

1 Kabo kalina lakilakina ya lapui Numa Tabuna wa unai ye hedehededelau anelu haligigi-labui wa udiyedi ye wane, “Kwa lau, Yaubada yona kouyalayala gaebadi haligigi-labui wa kwa inigabaedi tanoubu kewana unai.”

2 Anelu bagubagunana ye lau yona gaeba ye inigabaei tanoubu kewana unai, ede bonu yabayababadi yo kamkamnakalilidi se masalaha tamowai udiyedi, siya ede suisui wa yona hekihekinoi tauhaina yo koitauna tautaba'ohuina.

3 Kabo anelu helabuina yona gaeba ye inigabaei gabwa kewanawai, ede ye bui ye hemala tamowai boiboitadi kwasinadi, na unai ginauli maumaulidi maudoidi gabwa luwanawai se mwaloi.

4 Na kabo anelu hehaiyonana yona gaeba ye inigabaei sagasaga yo waila bonobonowasidi udiyedi, na se buidi se hemala kwasina.

5 Kabo anelu hesau, iya ede waila tanuwagana, ya lapui ye wane,
“Yaubada, kowa Tabuna,
kowa ede wau teina yo huya bagubagunana unai.
Kowa meta ku dudulai,
matawuwuna yom hekasa ku ginaulidi ta.
6 Teina meta siya kaiteyadi yom tamowai yo peloweta wa kwasinadi se hebwalilidi,
unai ede kwasina ku moseidi se numa yodi kawayagala maisana.”

7 Kabo kabakaitalasam milana unai kalina hesau ya lapui ye wane,
“Mamohoi, Guiyau Yaubada Gigibwalikalilina,
yom hekasa ne mamohoidi yo dudulaidi!”
8 Anelu hehasina yona gaeba ye inigabaei mahana kewanawai na unai gigibwali ye mosei bena gigibwalina wa unai kabo tamowai ye gabudi.
9 Unai mahana gigibwalina lakilakina wa tamowai ye gabuheyababadi, iyamo yodi laulau yabayababadi udiyedi meta siya nige se nuwabui na Yaubada se hededetausae, na se tolo ede Yaubada, iya yababa lakilakidi tanuwagadi wa, hesana se hededeheyaheyababa.

10 Kabo anelu hehaligigina yona gaeba ye inigabaei suisui bagubagunana wa** yona telona unai, ede yona basileiya

---

** **16:10:** *Suisui bagubagunana wa* wasana ku hasili Hemasalaha 13:1-10 udiyedi.

wa ye masigiligudui. Na tamowai se kamkamnakalili, unai memenadi se kapuyahisidi.

11 Na yodi kamkamna yo bonudiyao wa debadiyena ede Yaubada, iya galewa ne unai taumiya wa, se hededeheya-heyababa. Na nige se henuwa bena saha yabayababadi se ginaulidi wa udiyedi se nuwabui.

12 Kabo anelu hehaligigi-kesegana yona gaeba ye inigabaei Yupalata sagasagana** lakilakina kewanawai, ede wailana wa ye pitali, na unai wasawasa tamowaidiyao yo yodi tau'iyala tamowaidiyao tupwa kaluwabu unai yodi keda ye kabinonohai.

13 Kabo yaluwa bikibikidi haiyona ya kitadi kadi kao doha kwalukwalu. Hesau delegoni wa kawana unai ye pesama, hesau suisui bagubagunana wa kawana unai ye pesama, yo hesau pelowetalupolupo** wa kawana unai ye pesama.

14 Siya meta yaluwa bikibikidi yo laulau gigigigibwalidi udoi'udoi tauginaulidi. Na se pesa se lau tanoubu mau-doina yodi wasawasa udiyedi, bena se woyagogoidima na Yaubada Gigibwalikalilina yona hekasa mayadaina unai kabo se iyalai.

15 Guiyau Yesu ye hedede ye wane,

> “Kwa kita ne! Yogu laolaoma ne doha taukaiwahali! Kaiteya ye silasilawa yo kana kaleko tauna udiyedi ye ki-tahetetenamwanamwaeidi, kabo taba nige ma taugaibuna ye taitaihile na ye mwadine. Teina debadiyena ede iya gonowana ye gwauyala.”

16 Kabo yaluwa bikibikidi wa wasawasa maudoidi yo yodi tau'iyala se woyagogoidima magai hesau unai, kalina Hebelu unai magaina hesana ede Amagedon.

17 Na kabo anelu hehaligigi-labuina yona gaeba ye inido-biyei tanoubu yo galewa duwaduwalidi ne unai, na Numa Tabuna wa unai kalina lakilakina ye pesama Yaubada yona telona unai ye wane, “Ginauli maudoidi gehegehedi ede teina!”

18 Kabo namanamali se sili, dagugu lakilakikalilidi, tulu-tululu dagugudi yo mwanikuniku lakilakikalilina. Tamowai yodi huyatubu unai ye laoma ee teina meta nige mwaniku-niku hesau yabayababakalilina doha teina.

19 Magai lakilakina Babiloni** wa ye taigali teha haiyona, yo basileiya udoi'udoi udiyedi magai lakilakidi maudoidi se tatagwaligwali. Tenem unai Yaubada magai lakilakina

---

** **16:12:** *Yupalata sagasagana* meta ye lakikalili, na ena waila unai ye didididi meta nige gonowana tau'iyala tamowaidiyao kabo se kawasi. ** **16:13:** *Pelowetalupolupo* iya ede suisui helabuina wa. ** **16:19:** *Babiloni* hededehe-masalahana ku lobai Hemasalaha 14:8 unai.

Babiloni wa yona laulau yabayababadi ye nuwatuidi. Na yona kouyalayala ne meta doha waina bayabayaokalilina ye ini na unai ye henuma.

20 Bwanabwanaluwa yo koya tupidi maudoidi se tauwadam.

21 Yo galewa ne unai aisi tupidi lakilakidi, polohedi nuwana 40 kilo, se bekudobima tamowai kewadiwai. Na aisi tupidi se taludobima ta meta se yababakalili, unai tamowai Yaubada se hededeheyaheyababa.

17

Waihiu ganaganawalina saesaena yo suisui bagubagunana wa

1 Anelu haligigi-labui wa siya gaeba haligigi-labui se kabikabidi wa meta hesauna ye laoma na ye hededelaoma kaliguwai ye wane, “Ku laoma, waihiu ganaganawalina saesaena waila gwaudi dedekadiyena ye tutuli ne kana hekamkamna ya hekitago.**

2 Na tanoubu ta yodi wasawasa maiyadi se ganawali, yo yona laulau bikibikidi** wa meta doha waina bayabayaona unai tanoubu tamowaidi se numayauyaule.”

3 Kabo Yaluwa Tabuna ye luwuigau yo anelu wa ye ba-helaeigau balabalawai. Temenai waihiu ya kita meta su-isui pulupululukalilina kewana unai ye tutuli. Na suisui ne tauna meta Yaubada kabahededeheyaheyababana hesadi se hemwayau, yo iya kulunao haligigi-labui yo donanao saudoudoi.

4 Waihiu wa yona kaleko meta pulupululukalilina,** yo kana pasa meta gole, weku namanamalidi yo giniuba matapoudi. Iya keyaka gole ye kabikabi na kalona ne unai meta ginauli nuwamatamatausidi yo nuwamwadimwadinedi. Teina ta iya yona laulau bikibikidi ne udiyedi se laoma.

5 Debana wa unai meta hesa wadawadamna kulikulina doha teina:

“Babiloni,
magai saesaena,
kowa sinesineo ganaganawalidi
yo laulau nuwamatamatausidi sinadi.”

** **17:1:** *Waihiu ganaganawalina saesaena waila gwaudi dedekadiyena ye tutuli* meta magai lakilakina Babiloni ye heyaheyasoniyei, magaina wa sagasagana gwaudi dedekanawai. Na teina ta meta Loma magaina lakilakina wa ye heya-heyasoniyei, iyamo nuwanuwatuna hinage ye lau basileiya hekadi udiyedi.

** **17:2:** *Ganawali* yo *laulau bikibikidi* kaniyona hesau ede *koitau taba'ohuina.*

** **17:4:** *Kaleko ... pulupululukalilina* meta wasawasa tamowaidi yodi kaleko yo maisadi se lakikalili

6 Yo waihiu wa ya kita meta Yaubada yona tamowai yo Yesu
tausunumaena kwasinadi unai ye numayauyaule. Huyana
ya kita meta ya siliyatakalili.
7 Kabo anelu wa ye hededelaoma kaliguwai ye wane, “Ido-
hagi to ku siliyatakalili? Waihiu ne yo suisui kulukulunao
haligigi-labui yo donanao saudoudoi unai ye gelu ne kaniyodi
wadawadamdi kabo ya hededehemasalahadi kalimwai.
8 Suisui ku kita wa, huya bagubagunana unai ye maumauli,
na teina huya ta unai meta nige, yo nige bayaona kabo ebisi
unai ye pesama na kana heyababa Yaubada ye kabinono-
haiyako ne kabo ye lau unai. Tanoubu taumiyaidi kaiteyadi
hesadiyao Yaubada nige ye kulidi mauli bukana unai huyana
tanoubu sola nige ye hetubu wa unai, siya suisui wa se
kita meta se siliyatakalili. Iya huya bagubagunana unai ye
maumauli, na teina huya ta meta nige, na nige bayaona kabo
ye taumasalaha'uyo.”

9 Na anelu wa ye hedehededе'uyo ye wane, “Teina ta tausi-
basiba se bom mo kabo se nuwatulobai: Kulukulu haligigi-
labui wa meta kuduli haligigi-labui se heyaheyasoniyedi,
udiyedi waihiu wa ye tutuli.
10 Siya meta hinage wasawasao haligigi-labui: haligigi se
boitako, kesega ede iya sola ye tanutanuwaga, na mulimuli-
takalilina ede sola kabo ye laoma. Na ye laoma, kabo ye miya
huyakubwakubwa mo.
11 Na suisui wa huya bagubagunana unai ye maumauli, na
teina huya ta unai meta nige, iya kabo ye hemala wasawasa
hehaligigi-haiyonana. Iya meta haligigi-labui bodadi wa kadi
kaha hesauna, na hinage kana hekamkamna Yaubada ye
kabinonohaiyako ne kabo ye lau unai.

12 Dona saudoudoi ku kitadi wa meta siya wasawasa
saudoudoi sola nige basileiya hesau se tanuwagai. Na siya
kabo tanuwaga gigibwalina se hai na suisui wa maidadi se
hemala wasawasa awa kesega mo.
13 Siya meta nuwatu kesega unai, na yodi bayao yo yodi
tanuwaga gigibwalidi se moseilaei suisui wa unai.
14 Wasawasa saudoudoi yo suisui wa kabo Mamoe
Natuna se iyalai, na Mamoe Natuna kabo ye saedikwaidi,
matawuwuna ede iya guiyau yodi Guiyau yo wasawasa yodi
Wasawasa. Yo iya maiyanao meta yona yogayogahai yo
kaisunuwa yo tautolotahitahi tamowaidi.”

15 Kabo anelu wa ye hededelaoma kaliguwai ye wane,
“Waila ku kitadi dedekadiwai waihiu ganaganawalina sae-
saena ye tutuli wa, siya meta tamowai bodadi, boga, basileiya
yo kalina udoi'udoi tamowaidiyao.

16 Dona saudoudoi yo suisui pulupululuna ku kitadi
wa meta waihiu ganaganawalina saesaena wa kabo se
hewaiunu. Yona gogo maudoidi kabo se haidi, yo yona kaleko
kabo se pulisihaidi na ma taugaibuna. Kabo bulumana se kai
yo kabitoledi kabo kaiwa kalakalasina unai se gabudi.
17 Matawuwuna Yaubada nuwanuwatu ye toleyako
nuwadi wa udiyedi bena yona nuwatu se ginauliwatanidi.
Unai nuwadi se tolekesegaidi na yodi tanuwaga gigibwalina
se moseilaei suisui wa unai ye lau ee kana siga Yaubada yona
nuwatu maudoidi se hemamohoiyedi.
18 Waihiu ku kita'usei wa meta iya magai lakilakina
ye heyaheyasoniyei, iya ede tanoubu maudoina
wasawasadiyao kadi tanuwaga.”

18

Magai lakilakina Babiloni ye tatagwaligwali

1 Teina ginaulidi ta mulidiwai, anelu hesau ya kita galewa
ne unai ye dobidobima. Iya yona tanuwaga gigibwalina meta
ye saekalili, na namanamalina wa unai tanoubu maudoina
ye hedawaya.
2 Kalinalakilaki unai ye yoga ye wane,
“Ye tatagwaligwali, ye tatagwaligali!
Babiloni magaina saesaena** ye tatagwaligwaliko!
Iya ye hemala demoni yo yaluwa bikibikidi maudoidi yodi kabamiya
yo manuwa bidabidadi yo suisui bidabidadi** yo nuwa-
matamatausidi maudoidi yodi kabamiya.
3 Yona laulau bikibikidi** doha waina bayabayaona
udiyedi basileiya maudoidi se numayauyaule,
yo tanoubu ta wasawasadiyao siya maiyadi se ganawali,
yo kana henuhenuwa udoi'udoi udiyedi ede tanoubu
ta yona taukune tamowaidiyao yodi wasawasa se
helakidi.”
4 Kabo kalina hesau galewa ne unai ya lapui ye wane,
“Yogu tamowai, komiu Babiloni magai lakilakina ne kwa
pesagabaei,
kabo yona yababa ne udiyedi taba nige kwa kabisa-
gusagu.
Teina unai kana hekamkamna ne kabo taba nige kwa
hekalodi.

** **18:2:** *Babiloni* hededehemasalahana ku lobai Hemasalaha 14:8unai.

** **18:2:** *Manuwa bidabidadi yo suisui bidabidadi* meta manuwa yo suisui Yaubada ye laugagayoidi wa. Lewitikasi 11 unai ta hasili. ** **18:3:** *Laulau bikibikidi* yo *ganawali* meta heyaheyasoni, na kaniyodi ede Yaubada ye sigigabaei na yona midi ye tole tamowai lakilakidi yo gigibwali yo kabasaguina gogodiyao udiyedi.

5 Yona yababa meta se laki yo se badokalili se sae ee galewa,
na yona yababa ne meta Yaubada nige gonowana ye nuwaluluhiyeidi.
6 Unai komiu tau'iyala** bena kwa hekamkamna gono-gonowana doha kaiteyadi ye hekamkamnadiko wa.
Yababa saha ye ginaulidiko tamowai udiyedi taba maisadi ma labui ye haidi.
Ginauli nuwamatamatausidi yo nuwamwadimwadinedi ye moseidi tamowai udiyedi se numa wa meta
kana keyaka ne unai kwa inidi kwa hebayao'uyoidi na unai kwa henuma.
7 Hekamkamna yo doudoulakilaki kwa mosei unai
kana kao ede ye bom ye hededetausae'uyoi yo ye hewa-sawasa'uyoi,
matawuwuna ede nuwana ne unai ye wane, ‘Yau ta wa-sawasa waihiuna, yau ta nige kwabuli. Unai taba nige ya nuwadubu.’
8 Unai mayadai kesega unai kabo hekamkamna ye lobai,
siya ede boita, nuwadubu yo hasahasali.
Kabo kaiwa kalakalasina unai ye kalasi ye lau ee ye tauk-wadalele,
matawuwuna Guiyau Yaubada iya tauhekasana ne ye gigibwalikalili.”
9 Tanoubu ta wasawasadiyao, kaiteyadi iya maidanao se ganaganawali yo yona wasawasa gogodiyao se hepaisowadi wa, huyana Babiloni ye kalakalasi na kasuna se kita meta sabina se siyayau yo se doukalili.
10 Kedalohalohawai se totolo, matawuwuna hekamkamna ye hekalo wa se matausiyei, na se wane,
“Kapole! Kapole Babiloni, kowa magai lakilakina yo bayabayaona!
Iyamo mahana kubwakubwana mo unai kam heyababa ku lobai!”
11 Tanoubu ta yona taukune tamowaidiyao kabo sabina se siyayau yo se doukalili, matawuwuna ede yodi gogo meta nige tauhemaisahaidi.
12 Gogodiyao ede teina: Gole, siluba, weku namanamalidi, giniuba matapoudi, yo kaleko sapusapudi namwanamwakalilidi, kaleko pulupululukalilina, yo ginauli udoi'udoi kaiwa panena namwanamwakalilina yo aiboli** yo kaiwa maisa lakilakidi udiyedi se ginaulidi, yo bolonisi, aeyani yo weku kwaikwailolona hesau hesana mabolo.

** **18:6:** *Komiu tau'iyala:* Nige ye masalaha meta teina tau'iyala ta bena siya kaiteyadi. ** **18:12:** *Aiboli* kaniyona ede elepanti donana, na kalina Dimdim unai se wane, *ivory*. Teina ginaulidi ta maisana ye lakikalili.

13 Yo tauda kabahepahepanedi panena namwanamwakalilidi, yo yausi panepanedi udoi'udoi, mulamula panepanedi udoi'udoi doha inisenisi, yo waina, olibe bunamana, yo pwalawa namwanamwakalilina yo witi, yo bulumakau yo mamoe, yo hosi yo kaliyota, yo heyayai tauhaidi yo tamowai hekadiyo iyala unai se haidi hinage se lokunegabaedi.

14 Kabo se wane, “Ginauli namwanamwadi maudoidi ku henuwakaliliyeidi wa se tauwadamko. Yom wasawasa maudoidi yo gogo namwanamwadi maudoidi se tauwadam, taba nige se taumasalaha'uyo.”

15 Taukune tamowaidi tenem gogo ne se lokunegabaedi kalinawai na unai yodi wasawasa se haidi wa, siya kabo kedalohalohawai se totolo, matawuwuna hekamkamna ye hekalo wa se matausiyei. Siya kabo se siyayau yo se doukalili,

16 na se doulakilaki se wane,

“Kapole! Kapole Babiloni, kowa magai lakilakina yo saesaena!
Kaleko namwanamwadi yo maisadi se lakikalili doha kaleko sapusapudi yo pulupululukalilina ku luwuidi,
yo gole, weku namanamalidi yo giniuba matapoudi udiyedi taum ku hepasa.

17 Iyamo mahana kubwakubwana mo unai wasawasa maudoidi ta se tauwadam!”

Taukune yodi waga kapinadi, yo waga unai taugelu yo waga taupaisowaidi maudoidi, yo siya kaiteyadi gabwa ne unai yodi namwanamwa se haihaidi meta kedalohalohawai kabo se totolo.

18 Huyana ye kalakalasi na kasuna se kita, meta kabo se yogahilakilaki se wane, “Nige magai hesau yona wasawasa doha teina magai lakilakina ta!”

19 Kabo kahusa se hesulusaedi kuludi ne udiyedi, na se siyayau yo se doukalili na se wane,

“Kapole! Kapole kowa magai lakilakina.
Kowa yom wasawasaena waga tanuwagadiyao se gogo!
Na huyakubwakubwa mo unai ku tatagwaligwali.”

20 Komiu galewa unai taumiya yo komiu Yaubada yona tamowai, yo apostolo yo peloweta, bena kwa gwauyalakalili!
Matawuwuna Yaubada kami gum ye haiyako kalinawai.

21 Kabo anelu bayabayaona weku lakilakina ye lakaisini na ye tuudobiyei gabwa ne unai, na ye wane,

“Doha teina kabo Yaubada ma kouyalayalana na Babiloni magai lakilakina ne ye tuudobiyei,
na taba nige ye taumasalaha'uyo.

22 Babiloni, kowa kalimwai taba nige hapu taukaikaiheyaidi
yo higo yo bwagigi tauyuhidi yo taukaiheya tohoto-
honadi hekadi yodi kaiheya dagugudi se lapu'uyoidi
kalimwai.
Paisowa udoi'udoi taunimapaisowaidi taba nige se
lobai'uyoidi,
yo witi kabagiligili wekuna daguguna taba nige se
lapu'uyoidi kalimwai.
23 Lampa dawayadi taba nige se kita'uyoidi kalimwai.
Taba nige loheya yo waihiu se tawasola kalinadi se
lapu'uyoidi kalimwai.
Yababa maudoidi ta kabo se tubu kalimwai,
matawuwuna yom taukune tamowaidi meta tamowai
saesaedi tanoubu ta unai, iyamo se lupoidi,
na yom taubalau yo kalawai kabikabidi udiyedi basileiya
maudoidi ku lupohaidi.
24 Yaubada yona tamowai yo peloweta kwasinadi
yo hinage tamowai maudoidi tanoubu ta unai ku unuidi
wa kwasinadi ede kalimwai.”

19

Hedebasaelakilaki galewa ne unai

1 Teina ginaulidi ta mulidiwai kabo dagugu hesau ya lapui
doha bodalakilaki kalinadi galewa ne unai se yogahilakilaki
se wane,
“Haleluiya!** Kabihemauli yo didiga yo gigibwali meta yoda
Yaubada iya yona,
2 matawuwuna yona hekasa maudoidi ta se mamohoi yo
se dudulai.
Iya meta waihiu ganaganawalina saesaena wa ye hekilainoy-
ako.
Waihiu wa tanoubu ta tauheyababana yona laulau bik-
ibikidi ne udiyedi,
yo Yaubada yona heyayai tauhaidi kwasinadi ye heb-
walilidi.
Unai kadi gum Yaubada ye haidi.”
3 Na kabo boda lakilakina wa se yogahi'uyo se wane,
“Haleluiya! Ye kalasi na kasuna wa ye sae nige kana siga.”
4 Yo babadao 24 yo suisui maumaulidi hasi wa se guliyaboy-
abomdobi na Yaubada yona telona unai ye tutuli wa se kaihe-
lahui yo se yogahilakilaki se wane,
“Mamohoi! Haleluiya!”
5 Kabo telona wa unai kalina hesau ye laoma ye wane,
“Yoda Yaubada kwa hedebasaei,
komiu yona heyayai tauhaidi yo tauhekasisiyeina,

** **19:1:** *Haleluiya* kaniyona ede, “Yaubada ya hedebasaei.”

komiu tamowai dobidobidi yo tamowai saesaedi.”

Mamoe Natuna yona hetahetawasola kaikaigogona

6 Kabo dagugu hesau ya lapui doha bodalakilaki, yo doha
kabaita, yo doha tulutululu dagugulakilakidi, se yogayogahi
se wane,
“Haleluiya! Yoda Guiyau Yaubada Gigibwalikalilina, iya ye
wasawasa yo ye tanuwaga.
7 Kwa laoma ta gwauyala yo ta hedededetausaei yo ta hede-
basaei!
Matawuwuna Mamoe Natuna yona huyatawasola
mayadaina ye lagemako yo waihiu bena kabo ye
tawasolai ne** meta ye nonohako.
8 Talam ye lau iya unai meta kaleko posiposina, a'ana, yo
namwanamwana ye likwa.”

Kaleko namwanamwana wa kaniyona ede Yaubada yona tamowai yodi laulau dudulaidi.

9 Kabo anelu wa ye hededelaoma kaliguwai ye wane, “Teina ta ku kulidobiyeidi: Siya kaiteyadi Yaubada ye kaibwadaidi se lau Mamoe Natuna yona hetahetawasola kaikaigogona unai, meta siya gonowana se gwauyala!”

Yo ye hedede'uyo ye wane, “Mamohoi, teina ta meta Yaubada yona hedehedede.”

10 Kabo ya guliyaboyabomdobi talanuwana wa unai bena ya taba'ohui. Na ye hededelaoma ye wane, “Tabu ku taba'ohuigau! Yau meta Yaubada yona heyayai tauhaina hesau, doha kowa yo helem tausunuma, siya kaiteyadi Yesu yona hedehedede taumiyawatanina. Yaubada ye bom mo ku taba'ohui. Matawuwuna hedehedede mamohoidi Yesu ye hededehemasalahadi wa, gonowana kabo unai tamowai Yaubada wasana se wasaduwaiyei.”

Hosi posiposina taugeluina ye lau ye iyala

11 Kabo galewa ya kita ye tasoke yo matagu ne unai hosi posiposina, yo taugeluina hesana ede Taukawakabi yo Mamohoi. Yona hekasa yo iyala ye ginaulidi ta meta se dudulai.

12 Matana doha kaiwa kalapulupululuna yo kuluna ne unai meta kolona gwaudi. Kalinawai meta hesa kulikulina kaniyona nige hesau kabina ye kata na iya ye bom mo.

13 Yona kaleko ye likwa wa meta ye kwasinagudui. Yo iya hesana ede YAUBADA YONA HEDEHEDEDE.

14 Galewa ne unai iyala bodadi, siya ede Yesu tausunumaena, kaleko posiposidi a'adi namwanamwadi

---

** **19:7:** Mamoe Natuna *waihiu bena kabo ye tawasolai ne,* nuwamasalahana ede ekalesiya bodana o dubu, siya kabo Yesu maiyanao se miyagogoi.

se likwadi yo hosi posiposidi se geluidi, na hosi posiposina
taugeluina wa se hemuhemuliwatani.
15 Iya kawana ne unai meta iyala kelepana matamatana
ye tatapesama na unai kabo basileiya maudoidi ye iyalaidi.
Na kabo basileiya maudoidi tanoubu ta unai ye tanuwagaidi,
na taba nige gonowana ye katekamkamnaedi. Na Yaubada
Gigibwalikalilina yona kouyalayala unai kana waiunu kabo
ye utukalakalateidi doha waina kabatamtamna unai wine
kaniyodi se utukalakalateidi na se tamdi.
16 Iya lakwana unai na kana kaleko ne unai meta hesana
hesau kulikulina. Iya ede:

WASAWASA YODI WASAWASA YO GUIYAU YODI GUIYAU.

17 Yo anelu hesau ya kita mahana kewana ne unai ye totolo.
Iya ye yogalau ma kalinalakilakina manuwa kaikaitaudi
maudoidi se loiloi'usi wa udiyedi ye wane, “Kwa laoma, kwa
hebodakesegaigomiu Yaubada yona kaikaigogo saesaena ta
unai.
18 Unai kabo wasawasa, iyala babadadi, yo tamowai
bayabayaodi bulumadi kwa kaidi, yo hinage hosi yo taugelu-
idi yo tamowai maudoidi bulumadi kwa kaidi, siya ede yail-
ihai tamowaidi yo heyayai tauhaidi, tamowai dobidobidi yo
tamowai saesaedi!”
19 Kabo suisui bagubagunana wa** yo tanoubu ta wa-
sawasadiyao yo yodi tau'iyala ya kitadi se laomagogoi bena
hosi posiposina taugeluina wa yo yona tau'iyala se iyalaidi.
20 Na suisui wa se kelebesi, yo iya maiyana meta pelowe-
talupolupo wa, iya ede suisui wa yona gigibwali unai ye
tolo na laulau gigigigibwalidi ye ginaulidi wa. Tenem laulau
gigigigibwalidi ne udiyedi ede siya kaiteyadi suisui wa yona
hekihekinoi tauhaidi yo koitauna tautaba'ohuina wa ye lupo-
haidi. Taudi labui ne kabo ma maumaulidi na se tuudobiyedi
salpa kaiwana kalakalasikalilina nige kana siga wa unai.
21 Na kadi kahao maudoidi wa meta hosi taugeluina
kawana unai kelepa ye tatapesama ede ye unuhemwaloidi.
Na bulumadiyao wa udiyedi manuwa maudoidi wa se kaikai
ye lau ee bogadi se sese.

20

Yaubada Satani ye paipaihekahini bolimai tausani kesega

1 Kabo anelu hesau ya kita galewa ne unai ye dobidobima,
nimana ne unai meta ebisi kana kii, yo seni lakilakina ye
kabikabi.

** **19:19:** *Suisui bagubagunana wa:* Peina 13 unai kabo suisui ta wasana ku hasili.

2 Iya kabo delegoni wa ye kelebesi. Iya ede mwata huya
bagubagunana unai wa** yo iya diyabolo yo hesana ede
Satani. Anelu wa iya ye paipaihekahini,
3 na ye tuudobiyei ebisi unai na temenai kabo ye
bawabawa bolimai tausani kesega. Anelu wa ebisi ye gudui
yo ye guduyahisinamwanamwaei, kabo taba nige basileiya
hesau ye lupohai'uyoidi kana siga bolimai tausani kesega
se gehe. Na mulinawai Yaubada kabo iya ye yailigabaei
huyakubwakubwa mo.
4 Kabo telona hekadi ya kitadi na udiyedi taututuli ta-
mowaidiyao ne meta Yaubada gigibwali ye moseidiko bena
se tanuwaga wa se tutuli. Yo hinage tamowai yaluwadi
ya kitadi. Siya ede kaiteyadi gadodi se boli'utusidiko wa
Yesu wasana yo Yaubada yona hedehedede yodi hededе-
hemasalahana wa debadiyena. Yo hinage siya nige suisui
wa o koitauna wa se taba'ohui yo yona hekihekinoi nige
se henuwa se hai debadi o nimadi udiyedi. Siya meta se
mauli'uyo yo Keliso maiyadi se tanuwaga bolimai tausani
kesega.
5 Teina ta meta tolo'uyo bagubagunana. Na tauboiboita
hekadiyo wa nige se mauli'uyo kana siga bolimai tausani
kesega wa se gehe.
6 Siya kaiteyadi boita tolo'uyona bagubagunana unai se
tolo'uyo meta siya Yaubada yona tamowai yo gonowana se
gwauyala. Boita helabuina taba nige se hekalo. Siya kabo
se hemala Yaubada yo Keliso yodi taukaitalasam,** na kabo
maiyadi se tanuwaga bolimai tausani kesega.

Yaubada Satani ye saedikwai

7 Bolimai tausani kesega wa se gehe Yaubada kabo Satani
yona kabatutuguduina wa unai ye yailigabaei.
8 Iya kabo ye lau tanoubu maudoina ta unai bena basileiya
maudoidi taumiyaidi ye lupohaidi. Teina basileiyadi ta
hesadi ede Goga yo Magoga.** Satani kabo ye woya-
gogoidima iyala hesabana, yo tau'iyala badodi doha nagali
salagomgom unai.
9 Kabo se laugogoi se lau ede Yaubada yona magai laki-
lakina se galahetakikili. Magai ta meta Yaubada ye gado-
sisikaliliyei yo yona tamowai yodi kabamiya. Na galewa ne
unai kaiwa kalakalasina ye taludobima ede tau'iyala mau-
doidi wa ye gabuhaidi.

** **20:2:** *Mwata huya bagubagunana unai wa* wasana meta Genese 3:1-15unai ku hasili. ** **20:6:** *Taukaitalasam* nuwanuwatuna ku hasili Hemasalaha 1:6hededehemasalahana unai. ** **20:8:** *Goga yo Magoga* meta tanoubu ta tamowaidiyao se tupagogoima Yaubada bena se iyalaei ne heyaheyasonidi. Buka Beyabeyana unai wasadi ta hasilidi Hesekiyela 38 yo 39 udiyedi.

10 Na Yaubada kabo diyabolo ye hai, iya tau'iyala
wa taulupohaidi, na ye tuudobiyei salpa kaiwana
kalakalasikalilina luwanawai. Iya ede suisui yo peloweta
lupolupodi yodi kabatuudobiyedi wa unai. Temenai mayadai
yo boniyai se kamkamna ye lau ee nige kana siga.

Yaubada tauboiboita ye hekasadi

11 Kabo telona lakilakina posiposina yo unai taututuli wa
ya kitadi. Yona taumasalaha unai meta tanoubu yo galewa se
sigisuwala na se tauwadamkalikalili.
12 Kabo tauboiboita maudoidi ya kitadi, tamowai saesaedi
yo tamowai dobidobidi, siya telona talanuwana wa unai se
totolo. Anelu buka se sokedi, yo buka hesau hinage se soke,
iya ede mauli bukana. Tauboiboita ne saha se ginaulidi wa
meta buka wa udiyedi Yaubada ye kulidobiyeidi, na saha se
ginaulidiko wa debadiyena kabo ye hekasadi.
13 Gabwa luwanawai tauboiboita kabo ye kabigabaedi, yo
Boita yo Hade udiyedi tauboiboita kabo se kabigabaedi. Yo
tamowai kesega kesega saha ye ginaulidiko wa debadiyena
kabo Yaubada iya ye hekasadi.
14 Kabo Boita yo Hade wa Yaubada ye tuudobiyeidi kaiwa
kalakalasina wa unai. Teina ta meta boita helabuina.
15 Ena taba Yaubada tamowai hesau hesana nige ye
lobai mauli bukana unai meta kabo ye tuudobiyei kaiwa
kalakalasina wa unai.

21

Galewa hauhauna yo tanoubu hauhauna

1 Kabo galewa hauhauna yo tanoubu hauhauna ya kitadi,
matawuwuna galewa bagubagunana yo tanoubu bagubagu-
nana wa se tauwadamko. Yo tanoubu hauhauna ta unai meta
nige gabwa.
2 Yo Yaubada yona magai, iya ede Yelusalema hauhauna,
galewa ne unai ya kita ye dobidobima. Magaina wa Yaubada
ye kabinonohai doha waihiu se kabinonohai tawasola hesa-
bana.
3 Yo telona ne unai kalina lakilakina ye laolaoma ya lapui ye
wane, “Kwa kita ne! Yaubada yona kabamiya ede tamowai
luwadiyena. Kabo maiyanao se miya yo siya kabo yona
tamowai. Yaubada, iya ede yodi Yaubada, iya kabo maiyadi.
4 Iya kabo matadi ne udiyedi matasulu maudoidi ye
sauhaidi, yo taba nige boita'uyo o nuwadubu o doudou
o kamkamna. Matawuwuna ginauli bagubagunadi wa se
tauwadamko.”
5 Telona unai taututuli wa ye wane, “Ku kita ne, ginauli
maudoidi ya ginaulidi ta meta hauhaudi!” Kabo ye wane,

“Teina ta ku kulidobiyei, matawuwuna teina hedehedede ta
meta mamohoidi yo gonowana kwa sunumaeidi!”
6 Yo ye hedede'uyo ye wane, “Ginauli maudoidi ya gin-
aulihegehediko! Yau Alepa yo Omega,** ginauli maudoidi
yodi kabahetubu yo yodi kabagehe. Siya kaiteyadi gadodi se
magu kabo mauli wailana bonobonowasina unai waila nige
maisana ya moseidi se numa.
7 Kaiteyadi se tolokesegai, siya teina ginauli maudoidi ta
kabo se haidi, yo yau kabo yodi Yaubada yo siya kabo yau
natuguwao.
8 Na kaiteyadi yodi sunuma se uhalai hekamkamna
matausina debanawai, yo kaiteyadi nige tausunuma,
yo laulau bikibikidi tauginaulidi, yo taukaikaiunu,
tautaubalau yo taukalakalawai, koitau tautaba'ohuidi, yo
tauhededelupolupo meta Yaubada kabo ye tuudobiyeidi
salpa kaiwana kalakalasikalilina luwanawai. Tenem unai
maudoidi ta kabo boita helabuina se lobai.”

Yelusalema hauhauna galewa ne unai ye dobima

9 Anelu haligigi-labui yababa lakilakidi mulimulitakalilidi
gaebadi haligigi-labui taukabikabidi wa, siya kadi kaha
hesau ye laoma kaliguwai ye wane, “Ku laoma, tautawasola
waihiuna kabo ya hekitago. Iya ede Mamoe Natuna waihiu
bena kabo ye tawasolai ne!”
10 Na kabo Yaluwa Tabuna ye luwuigau na anelu wa ye
bahelaeigau kuduli hesau lakilakina yo tupina lohalohana
unai. Yo menai Yelusalema ye hekitagau, Yaubada yona
magai lakilakina, galewa ne unai ye dobidobima.
11 Yaubada yona didiga unai ye hedawaya, yo dawayana
meta doha weku maisalakilakikalilina, hesana ede gesepa, yo
yona nega doha galasi kwaikwailolona.
12 Magai wa ganana meta ye potopoto yo ye saekalili,
yo kawakedana badodi meta saudoudoi-labui. Yo anelu
saudoudoi-labui meta kesega kesega kawakedanao wa
udiyedi. Yo Isalaela kadi bogao saudoudoi-labui wa meta
kesega kesega hesadi kulikulidi kawakedana wa udiyedi.
13 Kawakeda haiyona teha kaluwabu, haiyona teha bwauli,
haiyona teha yawana, yo haiyona teha yalasi unai.
14 Magai lakilakina wa ganana sowodiyao meta weku laki-
lakidi saudoudoi-labui, yo udiyedi Mamoe Natuna yona apos-
tolo saudoudoi-labui wa hesadiyao se kulidi.
15 Anelu, iya ede maiyagu ka hedehedede wa, meta ni-
mana ne unai kabanowonowoi kaikaiwana gole ye kabikabi

** **21:6:** *Alepa yo Omega* hededehemasalahadi kabo Hemasalaha 1:8 unai ku hasili.

bena magai lakilakina wa yo kawakedanao yo ganana ye
nowonowoidi.
16 Magai lakilakina lohana yo magagana yo saena meta
nowonowoi kesega.** Anelu wa magai lakilakina ye
nowonowoi yona kabanowonowoi kaikaiwana unai na
ye lobai meta lohana ede 2,200 kilomita,** na magagana yo
saena meta gonogonowadi doha lohana wa.
17 Gana wa potopotona ye nowonowoi meta 65 mita.**
Anelu wa tamowai yodi nowonowoi hepahepaisowana unai
ye hepaisowa na ye nowonowoi.
18 Ganana wa gesepa unai se ginauli, yo magaina lakilakina
wa meta gole mamohoina a'ana unai se ginauli, yo yona nega
meta doha galasi.
19 Magai lakilakina wa ganana sowodi wekudi wa meta
weku namwanamwadi** kadi kao udoi'udoi udiyedi se
hepasadi. Weku bagubagunana meta gesepa unai, weku
helabuina meta sapaiya unai, weku hehaiyonana meta kalsi-
doniya unai, weku hehasina meta emeladi unai,
20 weku hehaligigina meta sadoniki** unai, weku
hehaligigi-kesegana meta kaneliyeni unai, weku hehaligigi-
labuina meta kilisolite unai, weku hehaligigi-haiyonana
meta belilo unai, weku hehaligigi-hasina meta topasi
unai, weku hesaudoudoina meta kilisopalase unai, weku
hesaudoudoi-kesegana meta yasinite unai, yo weku
hesaudoudoi-labuina meta ametiso unai se hepasadi.
21 Kawakeda gududi saudoudoi-labui wa meta giniuba
matapoudi udiyedi se ginaulidi, kawakeda kesega kesega
meta giniuba matapouna kesega unai se ginauli. Magai
lakilakina wa kedana lakilakina meta gole mamohoina a'ana
unai se ginauli, yona nega meta doha galasi.
22 Magai lakilakina wa unai meta nige Numa Tabuna ya
kita, matawuwuna Guiyau Yaubada Gigibwalikalilina yo
Mamoe Natuna wa meta siya yona Numa Tabuna ede.
23 Magai lakilakina ta unai nige mahana o waikena
dawayadi, matawuwuna Yaubada yona didiga dawayana

** **21:16:** *Nowonowoi kesega:* Buka Beyabeyana unai Yaubada yona kabamiya bilina Numa Tabuna unai hinage lohana yo magagana yo saena nowonowoi kesega. Bili wa hesana ede teha tabukalilina. Wasana kabo 1 Kin 6:20 yo Hebelu 9:3 udiyedi ku hasili. ** **21:16:** *2,200 kilomita:* Magai nowonowoina Yowane ye kuli ede *12,000 sitadiya,* iya ede Giliki tamowaidi yodi nowonowoiyena.
** **21:17:** *Gana wa potopotona* wa Yowane ye kuli *144 kubita.* ** **21:19:** *Weku namwanamwadi* ne meta maisadi lakilakidi, tamowai gogogogodi se hepaisowadi yodi pasa. Bena Isalaela yodi taukaitalasam saesaena nuwapouna kana pasa ta nuwatui. Ginauli wa unai weku namwanamwakalilidi badodi saudoudoi-labui se toledi, siya ede Isalaela bodadi saudoudoi-labui heyaheyasonidi (Esodo 28:15-30).
** **21:20:** *Sadoniki* hesana hesau meta oneki.

magai ne ye hedawaya, yo Mamoe Natuna meta lampana ede.
24 Dawayana unai basileiya maudoidi kabo se miyamiya
yo tanoubu wasawasadiyao yodi gogo wasawasadi kabo se
baheidi se laoma unai.
25 Mayadaiyena taba nige kawakedanao ne se guduidi,
matawuwuna temenai taba nige boniyai'uyo.
26 Tamowai kabo basileiya maudoidi yodi gogo saesaedi
yo wasawasadi se baheidima magai lakilakina wa unai,
Yaubada hedebasaena hesabana.
27 Na taba nige gonowana ginauli hesau bidabidana se
baheiyama, yo koitau tautaba'ohuidi yo taukailupolupo taba
nige gonowana magai ne unai se lusae, na siya kaiteyadi
hesadiyao Yaubada ye kulidiko Mamoe Natuna yona mauli
bukana unai meta siya se bom mo kabo menai se miya.

22

Waila maumaulina sagasagana

1 Kabo anelu wa mauli wailana sagasagana ye hekitagau,
na ye neganamwanamwakalili doha galasi. Na Yaubada yo
Mamoe Natuna yodi telona unai ye didididima,
2 yo ye didi ye dobi magai lakilakina wa kedana lakilakina
duwaduwalina wa unai. Sagasaga wa dedeka labui udiyedi
meta mauli kaiwadi se totolo, na bolimai kesega unai yodi
huyakaniyo meta badodi saudoudoi-labui, iya ede waikena
kesega kesega udiyedi meta se kanikaniyo. Yo lugudiyao
meta basileiya maudoidi kabahenamwanamwadi.
3 Temenai taba nige tamowai o ginauli hesau Yaubada
kabo ye kitaheyababa. Na Yaubada yo Mamoe Natuna
yodi telona meta magai lakilakina wa luwanawai, na yona
heyayai tauhaidi** kabo iya se taba'ohui.
4 Siya kabo kana kao se kita, yo Yaubada hesana meta
debadi ne udiyedi.
5 Temenai taba nige boniyai'uyo. Taba nige lampa o
mahana dawayadi se hepaisowadi, matawuwuna Guiyau
Yaubada dawayana kabo ye hedawayadi. Na maiyanao kabo
se tanuwaga ye lau ee nige kana siga.
6 Anelu wa ye hededelaoma kaliguwai ye wane, “Teina ta
meta hedehedede mamohoidi yo gonowana kwa sunumaedi.
Guiyau, iya ede peloweta tauhedededehesibasibadi
Yaubadana, meta yona anelu ye hetamali ye lau yona heyayai
tauhaidi udiyedi na ginauli nige bayaona kabo se tubu ne ye
hekitadi.”

Yesu yona uyoma

** **22:3:** *Yona heyayai tauhaidi* ne, siya ede tamowai maudoidi magai wa unai taumiya.

7 Guiyau Yesu ye hedede ye wane, “Ku kita! Nige bayaona
kabo ya uyoma. Siya kaiteyadi buka ta unai saha ya hedededi
ta se kawakabiyeidi, meta siya gonowana se gwauyala.”
8 Yau, Yowane, teina ginauli maudoidi ta ya lapuidi yo ya
kitadi. Na huyana ya lapuidi yo ya kitadi meta ya guliyaboy-
abomdobi anelu iya ede ginauli maudoidi tauhekitagau wa
kaena unai bena ya taba'ohui.
9 Na ye hededelaoma ye wane, “Tabu ku taba'ohuigau!
Yau meta Yaubada yona heyayai tauhaina hesau doha kowa
yo kam kahao peloweta wa yo kaiteyadi siya teina buka ta
hedehededena tausunumawatanidi. Yaubada ye bom mo ku
taba'ohui.”
10 Kabo ye hededelaoma ye wane, “Buka ta unai
hededepeloweta maudoidi tabu hesauna ku tolewadam,
matawuwuna ede buka ta hedehedededi maudoidi nige
bayaona kabo se masalaha.
11 Unai ena kaiteya yababa ye ginaginauli, taba yababa ne
ye ginaginauli. Kaiteya laulau bikibikidi ye ginaginaulidi,
taba laulau bikibikidi ne ye ginaginaulidi. Kaiteya
miyamiya dudulaidi ye miyamiyaidi, taba miyamiya
dudulaidi ne ye miyamiyaidi. Yo kaiteya miyamiya
a'adi ye miyamiyawatanidi, taba miyamiya a'adi ne ye
miyamiyawatanidi.”
12 Na Yesu ye wane, “Ku kita ne! Nige bayaona kabo ya
uyoma. Na maisa udoi'udoi ede nimaguwai, na tamowai
ginauli saha se ginaulidiko wa maisadi kabo ya moseidi.
13 Yau Alepa yo Omega, Bagubagunana yo Mulimulitana,
ginauli maudoidi yodi kabahetubu yo yodi kabagehe.
14 Siya kaiteyadi kadi kwama se deulihe'a'adi meta
gonowana se gwauyala. Talam kabo ye lau siya kalidiwai na
se mwalaesae magai lakilakina wa unai yo mauli kaiwana
kaniyona se kai.
15 Na magai lakilakina dagelana ne unai meta kedewa,**
doha tautaubalau yo taukalakalawai, laulau bikibikidi
tauginaulidi, taukaikaiunu, koitau tautaba'ohuidi yo
taulaulaulupolupo maudoidi.
16 Yau, Yesu, yau Dawida lamna yo kana isimulita. Yau
Sae Kubwana dawadawayana. Yogu anelu ya hetamali ye
laowa na ekalesiya bodadi wa kadi hedehedede ye hedededi
kalimwai.”
17 Yaluwa yo waihiu, iya ede Mamoe Natuna bena kabo ye
tawasolai ne, siya se wane, “Ku laoma!” Ena kaiteyadi teina
hedehedede ta se lapuidi, taba se wane, “Ku laoma!” Ena

** **22:15:** *Kedewa:* Dius tamowaidi yodi kabikabi meta ena tamowai nige se kitahenamwadi meta se kataidi ede, siya kedewa.

kaiteya gadona ye magu, taba ye laoma mauli wailana nige
maisana ta ye numa.
18 Yau, Yowane, teina hedehededede bayabayaona ta ya
tole komiu maudoimiu kalimiuwai: Ena kaiteya teina buka
ta unai hedehededede hagahagana hesau ye tolelaei, meta
Yaubada kabo yababa lakilakidi buka ta unai ya kulidi wa ye
moseidi kalinawai.
19 Yo ena kaiteya teina buka ta unai hedehededede hesau ye
haigabaei, meta kabo ginauli namwanamwadi teina buka ta
unai Yaubada ye hededehemasalahadi wa kalinawai kabo
ye haigabaeidi. Iya kabo nige gonowana mauli kaiwana
kaniyona ye kai yo Yaubada yona magai lakilakina unai taba
nige ye lusae.
20 Teina ginaulidi ta tauhededehemasalahadi wa ye wane,
“Mamohoi! Nige bayaona kabo ya laowa.”
Mamohoi! Ku laoma, Guiyau Yesu.
21 Ya tapwalolo taba Guiyau Yesu yona kabinamwa ye miya
komiu Yaubada yona tamowai kalimiuyena. Mamohoi!